DE IVRE FISCI.

a Occasione criminum, de quibus superiori libro dixit, augetur fiscus. ideo de eius iure dicit. vel dixit de iure publico circa crimina: nunc circa bona fisco quęrenda & cōseruanda: quod & ipsum est publicū alio respectu, ff l. vt ff. de iusti. & iur. l. j. §. publicū. Item fiscus dē ipsa imperialis, vel imperij camera, c nō dico patrimonij imperatorum: vt C. de qua prę. l. bene a Zenone. in princi. Quicquid th specialitatis habet fiscus, & Cęsaris & Augustę rō solet habere: vt ff. eo. l. fiscus. §. fi. quę fiscalis loco tenē Romanę succeſſit: vt ff. de cōstle. princ. l. j. & dē fiscus, quasi fixus, id est firmus: quia semper est diues, & soluendo: vt ff. de fun. do. l. ij. Itē quid differt hic tit. ab illo de priu. fis. Rñd. hic de speciali iure & cōi quod habet fiscus, dicit: ibi de cōi: vt j. l. j. ij. & iij. & alijs de specialis: vt j. in l. phibitū. sed ibi de cōi tm̄. Item hic titulus est generalis ad omnes sequentes. & sic patet quod differat ab illo titulo j. de bo. va. l. quia hic genus. & est sic ff de seruis. & de in integ. resti. q sunt generales ad omnes sequen. titulos. Accur.

CODICIS DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI IMPERAT.

REPETITÆ PRÆLECTIONIS

incipit Liber decimus.

TITVLVS I. DE IVRE FISCI. a †

In dubio donatarius a fisco cōuentus hypothecaria, debet pbare donationē praeceſſiſſe, vt absolutio sequatur. Bart.

I. Imp. Alexander. A. Attico & Seuero. a

SI prius q̃ b fisci rōib. c pater vester obligaret, d pfectā e pdiorū donationē fecisse fuerit pbat: f quod cōtra fraudē creditorū g gestū est, nō rescinditur.

Cōputatio facta a tabularijs seu a calculatoribus, vim sententiæ nō habet quo ad eūdē nationē & obseruationē: nisi p iudicem confirmet. Bart.

II. Imp. Gordianus. A. Serenio.

INstar rei iudicatæ obtinere minimè pōt cōputatio h a tabularijs facta: nisi sententia pcuratoris fuerit cōprobata.

Debitori fisci soluēti restitui tur res eius indebitè alienata. Bart.

b Si prius quam. nam si postea, reuocaretur per hypothecariam, quocunq; mō esset facta alienatio: vt ff. eo. l. in fraudem. in princ. & j. de priui. fis. l. cum patrem.

c Fisci rationibus. id est fisco.

d Obligaretur. personaliter ex ɔ̃ctu, vel quasi p hoc bona tacite tenentur, vt ff. eod. l. auferunt. §. fiscus. & C. quibus ex causis pig. taci. contra. l. ij. & videbatur fauore fisci trahi obligatio ad prȩterita alienata: quod remouet: vt j de priui. fis. l. si debitor. & de bon. proscrip. l. si quis posthac. §. pen.

e Perfectam. perfecta dr̄ etiam sine traditione: vt Insti. de dona. §. aliæ. sed hic demū facta traditione, aliàs caderet in obligationem si tradita non esset: vt ff. de contrah. empt. l. quod sæpe. §. si res, Accur.

f Probatus. sed a quo? Respon. donatarius conueniebatur hypothecaria: vnde ipse probat. sed tunc est ɔ̃. ff. de pignor. l. & quæ nondum sunt. §. quod dicit. vbi creditor debet probare rem in bonis debitoris fuisse. Sol. speciale i hic pro fisco. Vel probat reus eo ipso q non probat ɔ̃. sic j. qui mitt. non poss. l. super seruis. vel verius dicas: hic vtraq; pars fatebatur fuisse patris, qui donauit: vnde præsumit durasse vsque dū ɔ̃xit cū fisco: vt ff. de reg. iur. l. id quod nostrū. 4 & secūdū hoc quod dicit in fraud. credi. q. d. nec hac rōne pōt reuocare, cū non fuerit factū in fraud. cred. qui nec erant adhuc. vel dic casum q agitur Pauliana contra donatarium, & non potest eadem ratione: quia adhuc fisco nil debebatur. & tunc sufficeret fraus ipsa re tm̄, cū haberet titulū lucratiuū: vt ff. q in frau. credi. l. j. §. j. & l. qui aut. §. similis mō. Et sum prædictos duos modos dic q filij donantis defendebant donatarios, cum forte donans promisisset de euictione: vt C. de euict. l. ij. Vel dic tertio q agitur actione in factum contra hæredē alienantis. de qua habes. ff. quæ in frau. cre. l. ait prætor. §. fina. quæ pōt agi, licet nō antiquat: quia non acquisitur idoneum emolumētum: vt Insti. de act. §. fi. sed illa sic: vt ff. quæ in frau. credi. l. fi. in fin. qua actione hoc casu nō agit, cū adhuc non erāt creditores. Sed nūc qualiter rescinditur dato q agere posset? Respon. videtur rescindi quo ad ɔ̃uocē agētis: quia hoc vellet, sed non potest, licet habeat interesse. sic C. de his qui. vt indign. l. Polla. Item nota hic, quod legitime factum est, ex superuenienti causa non retractatur vel vitiatur: vt & j. de iter. ma. l. iij. & de do. ante nupt. l. de rebus. & ff. de fal. l. de eo. §. j. & j. de vec. & com. l. j & de bo. proscri. l. si quis post. Accursius.

g Creditorū. pſentium: cū tūc eos nō haberet. Accur.

h INstar. Computatio. id est reddere rationem de solutis: vt ff. de condi. & demon. l. cum seruus. & dicuntur tabularij, qui cum susceptorib. ad prouincias destinabantur: vt j. de suscep. l. duos. & eorū officium est ingerere frequenter modum debitorū & reliquorum, non vero computare: vt hic, & j. de nume. & actu. l. ij. l. aij. horum ergo tabulariorum computatio non est valida (vt hic dicit) nisi fuerit comprobata a procuratore. id est a præside prouinciæ illius: vt j. de apo. pu. l. j. hoc eod. lib. vel dic pcuratore. s. Cęsaris 6 postea cognoscente inter fiscū & priuatū de hac cōputatione, cū denuo fiscus petat. vt C. si aduer. fis. l. ij & sunt hæc vera, si sunt facta per errorē. ad qd ff. q sen. si. ap. l. j. §. j. sed tunc si sententia pcuratoris per errorem est data, an valeat? Respon. sic. vt C. de erro. cal. l. vnica. nisi error fuerit expressus: vt d. l. quę sententiæ sine appella. l. j. Vel dic q etiam si non fuerit erratum hic a tabularijs, tū non valet: quia eorum non erat officium in hoc. Item si male est facta computatio, etiam ab eo qui potest computare, retractatur vsq; ad xxx. annos, 7 si per errorem: sed si per gratiam, vsq; ad xx. vt no. ff. de adm. rerū ad ciui. ptinen. l. calenli. Item no. hic arg. q si aliquis quasi delegatus, cū nō esset, tulit sniam, & ille qui potuit delegare, ratificet: q valeat. sed ɔ̃dico: vt not. ff. de iudi. l. licet. 8 Item ad illam quæstionem, si tres fuerunt delegati, & duo absente tertio iudicent suo & absentis nomine, q possit ille habere ratum, est arg. d. l. licet. Item p hoc. ff. de re iudi. l. duo. Sed ɔ̃. ff. de arbi. l. sicuti. quod verū puto q non possit, quasi in præiudicium publicum & alterius ratum hēat, nō et suū pprium: vt in pcuratore. Item not. q p iudicem est faciendum, quod non potest per notarium expediri. sic supra de dila. l. a procedente. Et not. quod ha-

1 Subaudi, in qua tempus non pecuniarum, vel regnis pertinet: vt l. sed Celsus. ff. de ſtō. emp. Io. de Pla.

2 Quia esse imperator capit vt priuatus: & sic ei p curator differt a pcuratore fisci. Bar. & Io. de Pla.

3 Addebāt veteres, & populi: vt Paulus. lib. 5. sentē. eo. tit. & Lāpridius in Alexādro aiēs leges q iure fisci & populi moderatas & infinitas iussisse. Cōt.

Huius legis scriptio sic ex manu script. libris reponēda est. Impp. Seuerus & Antoninus AA. Attico & Seuero. Contius.

4 Hoc est falsum, q nec rō, nec æquitas hoc dictat: quia actore nō pbante, reo incūbit onus pbandi. l. q accusare. C. de edē. secūdū Bart.

5 Hodie susceptores vocantur apochasarij, & cū illis mittebantur aliq notarij. sm Bart. & Io. de Pla.

6 Mucatraolo, vt j. l. 7. De rescin. vēditio.

Recto. Contius.

6 Et bñ. & dic q post xxx. annos habet vim sentētię. Io. de Pla.

7 Cōcor. 9. q. 2. c. nullus. in gl. 2. p Io. An. in regula, ratū l mercu.

8 Id est, impedit e ipso iure validitatem ɔ̃ct. Bartol. & Pla. hic.

hac l. ius commune habet fiscus. vel saluo iure. vel introducto fraudatorio. vt ff. de sol. l. pupillus ipse sit iudex. Vel casu est procurator iudex: cui n debet satere restitui fundum fisco, & fiscus nō habet, sed emptor: oportet quod ēe ad emptorem manum porrigat, quia cū iurisdictio &c.

a I minori. Debebatur fisco annua præstatio, pro qua habet tacitam hypothecam. vt C. si propter pu. pen. l. j. vel aliquod singulare debitū, vbi est & tacita hypotheca: vt ff. eo. l. aufertur. §. fiscus, hoc pign. si fiscus vendat, debent multa interuenire, s. q. sit debitū. & quod sit cessatum in soluendo, & q. bonæ fidei sit emptor: quod hic non fuit: & aliæ solennitates: vt j. de fid. instru. & iu. ha. fis. l. ij. & s. si pro. pu. pen. l. ij. & si aduer. fi. l. fi. alias reuocatur res: vt hic, & dictis legibus.

b Precio. etiam j. dimidiam iusti precij. cum sit dol9, vel gratia: vt s. de rescin. ven. l. si quos.

c Fraude. hoc fuit vt venderet, vel viliori precio vēderet gratia & sine dolo emptoris: omnia tñ vitiāt: vt d. l. si quos. potest tñ & pro gratia habenda fieri dolus ab emptore.

d A fisco. aliàs fisco. & dic, venierint per procuratorem fisci, vel a fisco. Sed intra quantum tēpus post cessationem? Respon. in anno. & dic vt no. C. si propter pu. pen. l. j. in alio debito die vt in alio creditore: vt s. de int. do. impe. l. fi. §. j.

Dic quod illud relinquitur arbitrio iudicis secūdū Sal. in d. l. j. s. si pp pu. pensi. sm Ioan. de Pla.

Metrocis legendum docet Alcia. ti. de iure fisci. in princ. annot. suarū dares lib. C. & Pyrthus hic. Metrocei, & Apricei aduenę dicūtur l. pupillus. §. aduena. de ver. bo. sign.

III. Idem A. Atticæ.

Si minori a pcio b q̃ res est, aperta fraude c emptoris vel gratia, q̃ obligata sunt fisco, d venierint: aditus pcurator meus e debitā quātitatem inferenti f restitui ea prædia iubebit.

Publicatio bonorū statu integro remanente, nō impedit quem succedere. Barto.

IIII. Impp. Dioclet. & Maximi. AA. Niceti.

Certa forma sup metroicis g data est, qui iussu principis in aliā ciuitatē translati sunt. Nā pdia eorū, q ante q̃ demigrarēt, h habuerint: i si ab ijs distracta nō essent, fisci rōnib. vindicari iampridē decretū est: i nisi aliud speciali præcepto Augusta maiestas decreuerit. Vt igit a principib. salubriter statutū k est, ita saluis his q vtiliter placuerunt, l parentib. hæredes eos existere minimè oportere, nulla legis sanctione statutū est. m

Nūcij principis nō creditur sine literis: & ipsis volētib. aliorum bona capere, qlibet cuius interest, pōt de facto resistere. Bar.

V. Exemplum sac. liter. eorundem AA. ad Flac.

Prohibitū est cuiuscū que bona, qui fisco locum fecisse n existimabit, capi o priusquā a nobis forma p fuerit data. Et vt omni prouisionis gñe occursum sit Cæsarianis: q sancimus licere vniuersis quorum interest, r obijcere manus his qui ad capienda bona alicui9 venerint, qui succubuerit s legib. vt etiam si

e Meus. scilicet Cæsaris.

f Inferenti. debitor infert, id est soluit quod debuerat. Sed cui? Videtur emptori: vt ff. de rei vend. l. si emptor. & supra si ven. pig. aga. l. j. & de præ. mi. l. vētre. dic econtra non emptori, & sic fisco: vt j. de præscrip. triginta ann. l. j. in fi. & j. de prædi. curia. l. j. in fi. Sol. si precium est versum in vtilitatem debitoris, quia fisco debebatur: tunc emptori infertur vt in primis legibus: alias non vt in alijs, dic ergo emptori, si soluerat fisco: & secundum hoc dic debitam, s. quondam. & si non soluerat precium, tunc fisco infertur: & propriè dicitur debita: vt ff. de rescin. vē. l. fundus. in fi. Vel dic, si contractus non tenuit, vt quia phibitur a lege, vel quia dolus dedit causam contractui: & tunc fisco, aliàs emptori. si soluerat fisco. sed nppo9 ergo fiscus habet bis? Rñd. semel vt debitum, & semel pro delicto emptoris: vt ff. eo. l. Lucius. licet participauerit venditor delicto: vt C. de sacrosan. eccle. auth. q rē. Itē si tradit9 erat fundus, qdo pcurator Cæsaris est iudex inter priuatum & priuatum: immo præses prouinciæ: vt dicta l. fundus? Respon. non tradiderat fundum fiscus. Vel dic, si tradiderat, adhuc habet fiscus: quia potest vindicare ad instar œconomi, qui fecit similem venditionem: vt C. de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. sane. nec liberatur eodem do actionem: quia ideo tenet q actionem habet: sed quia male vendidit: vt no. ff. de pecu. l. quod debet. & sm hoc agit contra fiscū act. pig. si autē contra emptorem agat rei s. de iurisd. om. iud. l. ij. & est notandū, quia aut legitime est facta venditio, & emptor est securus: vt s. si aduer. cre. l. obligata. aut venditor tñ commisit dolum in odium debitoris. & tunc tenet ipse solus: vt s. si ven. pig. ag. l. j. j. rñ. aut vterque, & tūc emptor in subsidiū: vt ea. l. in fi. si autē emptor solus: tūc ipse. & hoc vbi tenuit contractus: aliàs licet vterq; participet fraudē, & prius poterit emptor conueniri: vt hic. & s. si vē. pig. l. cū s. item quid si emptor velit hic supplere precium? Respond. vt not. in d. l. cum contra. Item forte hic emptor tenetur in quadruplū: vt j. eod. l. qui in cōtractibus. Accur.

Reprobatur per Bar. & Io. de Pla. quia q habet actionem ad rem, nō pōt cōuenire vt possessor, vt l. Pōponius. §. in in gt. ff. de acq. pos. ideo dic q si fiscus non possidebat: pōt cōuenire tītulū actione pignoraticia personali ad interesse. Barto. & Pla.

g Certa Metroicis. hi trāslati sic dicuntur a metron, quod est mensura: quia mensurata ciuitatis terra dabatur eis in restaurationem suam. métron enim Græce, Latine mensura villatum dicitur. hæc tamen translatio videtur abolita, cum ex ea nil aliud accesserit rei publicæ nisi bellum ciuile: vt supra de Lati. liber. tol. l. j. in princip. Accursius.

Legēd. q succubuerint, id est cecīderint in cām eadē ci.

Intellige illud s reb. Immobilib. non ad rē mobilib9: q illa secū portare pōt: & sic cessat rō pmissa: vt ff. de pub. l. licitatio. §. fiscus. Pla.

h Demigrarent. id est recederent. sic ponitur. ff. de migrando. & facit infra non lice. habita. metro. lege prima.

i Decretum est. a principibus: vt infra statim.

k Statutum. de dictis prædijs confiscandis, si distracta non fuerint.

l Placuerunt. de dicta confiscatione.

m Statutum est. ergo vbicumque parentes morabantur, quod enim non prohibetur, permitti intelligitur: vt ff. ex quib. cau. ma. l. nec non. §. sed quod ei. & sic not. quòd præteritu perdit, & noua quærit. sic ff. man. l. si mandauero. §. is cuius. Accur.

n Prohibitum. Fecisse. sit locus fisco multis modis, vt ff. eo. l. j. Accursius.

o Capi. per officiales fisci vsque nunc.

p Forma. hæc forma datur in literis, vt infra dicitur, & j. de bo. va. l. fi. Accur.

q Cæsarianis. id est, officialibus fisci: vt infra dicitur.

r Quorum interest. quia habent ius in bonis: vt j. de bo. va. l. fina. Accur.

s Succubuerit legibus. succumbit legibus ille, cuius bona ad fiscum deuoluuntur pro delicto, vel alio modo. Accursi.

Desistere,

officiales ausi fuerint à tenore date legis desistere [a] ipsis priuatis resistētibus, [b] a faciēda iniuria arceātur. Tūc.n.is cuius interest bona alicuius nō interpellari, officialibus volētibus ea capere, debet acquiescere, cū litteris nr̄is [c] cognouerit nō ex arbitrio suo Cesarianos (.i. officiales. [d]) ad capiendas easdē venisse facultates, sed iustitiæ vigorem [e] id fieri statuisse.

Procuratore fisci agente an tempus actio perimit, sicut quolibet priuato agēte. Barto.

VI. Imp. Constantinus A. ad prouinciales. [f]

IVstas [g] ēt, & q̄ locū habēt, [h] fisci actiões pcipim' cōcremari [i] ob hoc solū, q̄ suis temporibus prolatæ nō sunt: vt iā [k] calumniæ priuatorū consaltē arceant exēplo, quo [l] iustas fisci lites tolere p̄cipimus. [l] Dat. III. Kal. Iun. Constantino A. V. & Licinio Cæs. Coss.

Contra fiscum licet cuilibet se defendere: & ante sñiam bona non auferunt, sed post sententiam sollicitè inuestigabātur: quod etiam in officialibus locum habet. Bart.

VII. Idem A. ad Volusianum præfectum vrbi. [t]

DEfensionis [m] facultas danda est his q̄bus aliquā inquietudinē fiscus [n] infert: cū facultates eorundē adhuc cōtrouersia pendente [o] inquietare describiq; [p] fas [q] nō sit. Vbi ergo cōtrouersia extiterit fisco alicuius patrimoniū vindicāte: apud eū [r] oībus facultatibus cōstitutis cognitio [s] ventilet: vt cū rei exitus [t] debere eas vēdicari probauerit, tūc demū res pse qui liceat, & sup modo facultatū ac rerū interrogationē [v] haberi q̄ p conditionales [x] seruos inuestiganda est: vt si qd subtractū fuerit, exigat, & extrinsecus integrum [y] tantum aliud multę nomine,

[b] Desistere. expleudo sine forma.

Resistentibus. Not. q̄ etiam principis officialibus resistitur, si excedant in suo officio. ad quod C. de appe. l. quoniam. & infra. de meta. l. deuotum. & supra. quando lic. vni cuique. l. j. Accursius Florentinus.

[a] Literis nostris. ad hoc l. de mād. prin. l. j. & l. de epis. & cleri. l. si qua per calumniā. §. j. & j. de exact. tri. l. j.

[c] Officiales. sic ponuntur. C. de bo. proscrip. l. si quis posthac: in fi. & sunt palatini. quod dic vt infra de bo. vaca. l. fina.

[e] Vigorem. id est principem, qui est vigor iustitiæ: vnde dicitur lex animata: vt in authen. de cons. in fin. & ius prætorium, vox iuris ciuilis: vt ff. de iustit. & iur. l. nam. & nomen aliquid esse. quod sine auctoritate superioris non licet fieri. sic supra de pigno. l. nominatori. & supra, vt nemo pri. l. ij. & supra neqs in sua cau. iudi. l. j. & infra de exact. tri. l. j. l. vnde vi. l. meminerint. & ff. eo. l. aufertur. §. actores. Accursius.

[f] IVstas. aliâs si suo tempore agetur. Accur.

[g] Habent. id est qui sunt efficaces, si suo tempore agetur.

[h] Concremari. Id est amitti, vt in fi. l. colligitur.

[i] Vt iam. aliâs iā. alias vt iam &c. sic ergo idē ius est in fisco & in priuato: vt arg. ff. de peti. hære. l. item veniunt. §. ait senatus. s. vt agendo ante tempus perdat actio: vt hic. & instit. de ac. §. si quis agens. sed hodie duplicant induciæ, & redduntur impensæ: vt institu. de except. §. hodie. & secundū hoc hæc l. fuit de legibus Codicis antiqui, quē non habemus, s. Gregoriani, cum per Instituta corrigatur: ideo forte posita vt notaret simile ius in fisco & priuato. Vel potest dici q̄ ea actione per pscri. amissa agit: quod nō potest: sicut nec priuatus agit: & perdit fiscalis actio viginti an. vt ff. de diuer. temp. præscript. l. in omnibus. & ff. eodem. lege j. §. præscriptio. prima verior.

[k] Quo. aliâs quod. & aliâs quo.

[l] Præcipimus. sed quo agente perdit fiscus? Respon. procuratore fisci, qui habet liberam administrationē. vt & Cæsaris: vt ff. de offi. proc. Cæsa. l. j. & not. q̄ hac l. fiscus consequitur ius commune. Accursius.

[m] DEfensionis. aliâs facultas, aliâs defensionis incipit lex: & differt ab illa supra. eod. l. prohibitum. quia illa de facto, hæc de iure permittit defensionem. Accur.

[n] Fiscus. id est procurator fisci, vel officialis, vel etiā delator, cum petuntur bona aliqua fisco obuenientia occasione delicti, vel successionis: vt infra de bo. vac. l. fina. & est hæc l. ius commune.

[o] Pendente. s. an bona competant fisco, vel non, q̄a dubiū est, an deliquerit: vel an alius fiscum pcedat. primo enim causa criminis tractari debet: vt j. vbi causæ fi. l. j. & an alius pcedat fiscū in succedēdo j. de bo. vac. l. pe. Quid aūt si de his liquet, sed refert q̄stio quasi hæc nō sint de bonis illius? Rñ. & hoc primò inquirēdū: vt hic, & ff. de re iudi. l. à diuo. §. si super. & j. de bo. va. l. fina. hodie autem in delictis imputat in aliquo: vt in auth. vt nul. iudi. §. fi. Item vbi non est qui controuersiā referat, & aliquid aut publicatione aut alia ratione iuris est addendū fiscalibus substantijs: per comitem rerū priuatarū & p rationalē in singulis quibuscunque prouincijs potest incorporatio impleri: vt infra. de bo. vac. l. si qn. & j. de bo. proscri. l. si quis ipera.

[p] Describi. ad hoc j. vt nemo pri. l. ij. & ne liceat sine iudi. aucto. l. j.

[q] Fas. id est honestum. Accur.

[r] Apud eum. qui patitur controuersiam à fisco.

[s] Cognitio. sed sub quo? Respond. sub præside, qui est iudex rei? vt infra de bon. vac. leg. fina.

[t] Exitus. id est causæ finis: vt sententia. ad quod ff. de re iudicata. lege prima. & supra quorum appellat. l. abstinendum.

[u] Interrogationem. & cum tormentis à suspectis supra. de quæstio. l. fina. & in authen. restat. & ea quæ pa. §. sancimus. Accur.

[x] Conditionales. id est notarios, [1] qui serui dicuntur: vt hic, & ff. de ado. l. nō aliter, a seruiēdo. & conditionales ideo, quia hominum conditiones & contractus faciunt: vt supra. qui pot. in pig. ha. l. scripturas. Vel erant veri serui & notarij. id est notatores: vt supra. de pig. l. si tibi. non tabelliones: vt infra de tabel. l. generali. Accur.

[y] Integrum. aliâs est integrum, & aliâs deest. & not. q̄ qui facit fraudem fisco in quærendis, in duplum punitur: vt hic, & ff. de publ. l. si multa. & ff. eo. l. aufertur. §. j. & secundum hoc dicitur non facere fraudem fisco, s. vt vlta duplum teneat: vt ff. eod. l. cum quidam. sed si in quæsitis, [4] tunc in quadruplū teneat: vt ff. eod. l. aufertur. §. fina. & infra de his qui expu. le. prima. & infra l. proxi. sed in casu in quadruplum etiam

[d] Co. Th. eo. l. j.

[t] Co. Th. eo. l. j.

[t] Et bone. Bart. & Pla.

[z] Intelligitur in defēsione necessaria. secus in voluntaria, q̄ bene potest tolli p statutū, s̄m Iuno. in c. cū inter. extra de excep.

[1] Istam gl. sequitur hic Io. de Pla.

[4] Ista gl. approbat per Bart. & Ioa. de Pla. in l. sequen.

etiam in non q̃ſitis: vt ĩ. de facũ. mu. l. placet. ſed ecõ cor. ff. de bo. proſcrip. l. ſi quis intra. in fi. & de iure deli. l. fi. §. illn. Item ſunt & alij qui puniuntur pro hac fraude: vt infra de bo. va. l. fi. in fi.

a Cæſariani. i. officiales: vt ſupra eo. l. prohibitum.

quãtũ fuerat p fraudẽ ablatũ. Sane in huiuſcemodi q̃ſtiõe ſi Cæſariani b nõ iciderit, c ad vſurpationẽ d cõſtitutionis iſtius non debebit accedere: ſi quidẽ cõſuetudo fraudũ, qb⁹ e pdicti f oĩa temerare cõſueuerũt, exceptionẽ g eorũdẽ meruit. D. Pri. Kal. Ian. Sirmio, Cõſtãtino. A. VII & Cõſtãtio Cæſ. Coſ.

Qui in fraudẽ fiſci ſup rebus fiſco icorporatis cõtrahit: pu niť in quadruplum. Bartolus.

VIII. Impp. Valẽtinia. & Valens AA. ad Dracontium vicarium Africæ.

QVi i ↄtractib⁹ h ſceleſtis, ac fiſco pniciosis interuerſorũ i maculoſis ſeſe fraudibus implicuerint: quadrupli k redhibitiõe teneant. Dat. XV. Kal. Decẽ. Adrumeti, Valẽt. & Valẽte AA. Coſſ.

Forma & lex data & conſuetudo antiqua in electiõe officialium eſt ſeruanda. Barto.

IX. Imp. Honorius & Theodoſius AA. Patricio

b Inciderit. i. hac quæſtione. ſ. quia dicitur aliquid ſubtraxiſſe. Accus.

c Ad vſurpationẽ. ſ. quin puniatur pœna huius conſtitutionis. immo præcipue iſti debent teneri: quia conſueuerũt talia facere. & ſic no. duo. Primum: quia officiales plura mala ſciunt & committunt quam alij: vt in authen. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. j. & in authẽ. de exhib. & intro. reis. §. j. & ſic ad proximum dictum, vel ad prin. §. ſceleras: vt ĩ. dices. quod non placet. Item q̃ propter conſuetudinem delinquendi plus vel facilius eſt quis puniẽdus: vt ff. de pœnis. l. aut facta. §. quantitas. & de epiſ. audiẽ. l. iij. in fi. Accurſi.

Co Th. eo. ti. l. 10.

d Quibus, ſcilicet fraudibus.

e Prædicti. ſcilicet Cæſariani. & aliàs, prædicta.

f Temerare. corrũpide, vel temerare, ideſt incorrumpere.

g Exceptionem. i. vt eos excipiamus. i. cõprehendamus ſub hac l. ſic & ff. de iñ ius vocã. l. ſed ſi hac. §. parentes. vnde ſcriptor. dicit exceptor: vt ff. loca. l. ſed addes. §. fin. Vel poteſt ſecundo dici, q̃ ſi officialis ceciderit in hac quæſtione, ſ. q̃ velit aliqua bona quæ debet defendere cõtra fiſcum, q̃ non det ei facultas defendendi propter conſuetudinem. n. eſt excipiendus ab hac conſtitutione. ad qđ facit. C. de epiſ. audien. l. iij. §. fi. & in authen. de eccl. titu §. interdicimus. col. ix. quaſi omnia quæ habet, præſumantur fiſci, vt ibi, dicitur in prælato. 1 ſed prima verior.

1 Iſtam expoſitionẽ ſequũtur Bart. & Pla. hic.

h QVi in contractibus. In hac l. eſt ius ſingulare. Accurſius.

i Sceleſtis. aliàs ſceleſtis: & aliàs, ſceleſtibus. i. in quibus cõmittit ſcelus: & pone exemplũ: 2 vt ĩ. de his qui ex pub. ratio. l. j. ſecus ſi in auro: vt l. ij. in e. tit. Item pone per. l. ĩ. eo. l. ſi minori. nam ibi q̃ſitũ erat pignus.

2 Immo dic quod ſecus eſt in officiali. vt non pſumatur quæſiuiſ. ſe de bonis fi ci Bar.

k Interuerſorũ. aliàs peruerſorũ: aliàs interuerſorũ: & dici. eorum q̃ ſub ſpecie credendi interuerterũt. ſiue ſint exactores, ſiue tabularij, ſiue aurarij, ſiue alij officiales, qui ſuper pecunia publica contrahunt.

l Quadrupli. in quod ſolum tenent, etiam ſi multi ſunt tam accipientes, quã dantes ſm Py. licet ſecus in furto facto priuato: vt ff. eo. l. aufert. §. fina. & facit ĩ. de exeu. mu. l. placet. Sed contra. ĩ. l. prox. & ff. eod. l. aufertur. §. j. Sol. 4 ibi in quærendis. Accus.

Approbatur per Io. de Pla.

3 Iſtam

m SVper creandis. Hæc lex mittit comiti rerum priuatarum, & dic, ſuſceptoribus auri vel argenti, ſeu quarumcunq; ſpecierũ deuoluendarũ ad fiſcum: vt ĩ. de ſuſcep. per totum, & maxime in l. fi.

ſol. ſequũtur Bar. & Pla. hic.

n Rei dominicæ. Hi ſuberant comiti rerum priua.

comiti rerũ priuatarũ.

SVper creãdis m ſuſceptoribus piculo pcuratorũ rei dñicæ, n diſpoſitionẽ tuæ ſublimitatis firmã eſſe pcipim⁹: ita, vt oĩ ambitione ceſſante, q̃ ſtatutã ſunt, q̃q; antiqua cõſuetudine cõmẽdant in pa o bulis, vel ſumptu familiæ miniſtrãdo, intemerata pmaneat: ſup Irenarcha p & optione q † oĩ antiqua cõſuetudine r obſeruãda. Dat. III. Kalẽ. Ian. Cõſtãtinop. Th. A. VIIII. & Conſtantio II. Coſs.

Bona delinquẽtis mortui nõ ptinent ad fiſcum: niſi viuens fuerit condemnatus. Barto.

X. Idẽ. AA. Palladio pfecto prętorio Oriẽtis. †

EOrum s patrimonia mortuorũ, q̃ vitæ ſuę tpre diuerſis conſcientiã ſuam dicunť polluiſſe criminib⁹, fiſci rõnib⁹ nequaquã cõpetere, vel ab eo alienari cenſemus, niſi poſt publicã accuſationẽ eos cõſtiterit fuiſſe cõuictos.

& eligebant ſuſceptores plenitibus muliẽs publicis perſonis, vt ĩ. de ſuſ. l. exactores. & periculo ſui eligentis. vt hic, & ĩ. de ſuſce. lege, exactores.

Co. Th. e. ti. l. 17.

o In pabulis. aliàs inculpabilis. ſ. conſuetudine, ſecus ſi culpabilis: vt in aut. vt nulli iudi. §. j. aliàs, in parabolis. ſ. in verbis cõmendatitijs, & aliàs, in pabulis: & hæc verior. & dic, familiæ. ſ. publicæ, q̃ erat cum ſuſceptoribus. Vel dic, familiæ deferẽti ſpecies auri vel argenti. quæ ſacris largitionibus ex more redduntur: vt ĩ. de nauicularijs. l. iiij.

p Irenarcha. qui pſonali fungitur munere, & de ſuo nihil erogare cogitur: & pabula & ſumptus dę publico ei adminiſtrandi ſunt: vt ff. de mune. & hõno. l. fin § irenarchæ. & hunc eligunt decuriones iudicio præſidum: vt ĩ. de irenarchis. l. j.

q Optione. vnum genus exactorũ publici debiti vocatur optio, qđ colligit. ĩ. de apo. pu. l. quicunque. & ĩ. de ero. mili. an. l. opinatoribus, eo forte, quia percipit quod optat. aliter dicitur electio militum: vt arg. ſupra loc. l. fi.

† Alciatus ſbũe ſic. optionẽ dicipnũ tat militem qui agros antecedat, tanquam eorum vicẽ, ſi vſus venerit, gerere ſit paratus.

r Conſuetudine in præſtando ſumptum, vel etiam in electione: & ſic not. pro conſuetudine. ad quod ĩ. de paſcu. publ. l. j.

s EOrum. Pone caſum tribus modis. Primo modo ſic: decedens in reatu t habet heredem nõ fiſcum, niſi viuẽs fuerit conuictus ſubaudi, & condẽnatus, vt ff. de accu. l. ex. iudiciorum in prin. hoc autẽ fallit qñ crimen eſt tale, vt ad hæredes tranſeat, vt maieſtatis, & ſimilia, vt ibidem no. Idem fallit, ſi erat iam damnatus, & appellatio pendet. nam tunc diſtinguitur, erat ſnſa bonorum tacita, vel expreſſa, vt C. ſi pen. appel. reus vel accu. mor ſuc. l. ſi & ff. ſi pen. appe. l. j. in princ. huic enim crimino ſo ſolui poteſt. & bona ſua adminiſtrat. ff. eo. l. aufertur. §. ſi in reatu. & de ſol. l. reo. Secundo pone q̃ mortuo criminoſo ex crimine quo hæredes tenentur, fiſcus vult bona, ſed heres negat crimen fuiſſe commiſſum a defuncto: non poteſt fiſcus habere, niſi primò conuincatur mortuũ fuiſſe criminoſum. vt hic, & ff. eo. l. eos. Tertio dic ſecundum Py & Ioann. quód conſciuerit ſibi mortem crimino ſus: & ſecundum hoc quod dicit criminibus, ſubaudi, & per hoc q̃ conſciuit ſibi mortem, Nam

t Iſta loctura pocedit quantũ ad pœnam criminalem inferendã ſed ſi agereſ ciuiliter, pœna rtantur in heredẽ. Barto. & Pla. hic.

Pẽs locturę ſunt bonę ſm Bar. & Io. d Pla. hic.

gam & tunc non debent accipi bona, nisi pp crimen conscivit sibi mortē non tædio vitæ: vt ff.eo.l.in fraudem.§.eius.& ꝭ.de bo.eo.l.j.in prin & nisi crimē fuerit pbatum post mortem : vt hic, & ff eo.l.in fraudem.§.eius.& nisi in vita fuerit accusatus, vel postulatus, vel in crimina deprehensus : & crimen est tale, vnde viuens damnatus bona pdit: vt ff.de bo.eo.l.fin.& facit ad l. ff.eo.tit.l.ei qui. sed hodie restringitur: vt in Auth. vt nulli iudi.§.n.ꝭ.colla.ix.

Dat. VIII. Idus Iul. Rauennę Eustathio & Agricola Cons.

Constitutio x i. Græca hoc loco desiderata, ex Prætermissarum classe infra ad finem libri xij repetatur.

DE CONVENIENDIS FISCI DEBITORIBUS.

TITVLVS II.

DE CONVENIENDIS FISCI DEBITORIBUS.

Fideiussor officialiū nō pōt conueniri, nisi principali excussō: vel si de bonis principalis aliqua bona emeris. Bart.

I. Imp. Gordianus A. Saturnino & alijs.

NOn iniusta rōne desideratis, repromissa fisco indēnitate, eos priori [b] loco cōueniri, qui reliqua [a] ɔ̄xerūt: mox ad vos pueniri, qui ab his [d] quædam mercati estis.

Cautia q̄ nō pbat cōtra fiscū, sed cōtra officiales, facit vt officiales primo cōueniāt. Bar.

II. Impp. Valer. & Gallien. AA. & Valerian. C. Erophilo. [f]

FIsco quidē ɔ̄ te manet actio, q̄ argētū [e] quod inferre debebas, rōnibus [f] fuerit relatum, si cautionē quæ tibi sup eo exposita est, tabulari[9] nō subnotauit: [g] æquū tñ est, vt prius de bonis eius qui exactor fuit, si soluēdo est, & cōueniēdi eius facultas datur, [a] indēnitati fisci satisfiat: tūc a te, si seruari hic modus non posset, reposcatur.

Si diuisa est administratio a iudice, vel ab eius officialib. prima cōuenit gerēs, fideiussores & noiatores ipsius, q̄ pueniāt ad collegam. Bar.

III. Impp. Diocletia. & Maximia. AA. & CC. Ianuario & alijs.

QVoniam Augerio ac filio eius ad exigenda reliqua [l] consortes vos atque cōsocios [k] esse dicitis, eisque [l] certorum [t] dumtaxat nominum [m] exactionem mandatam: [n] nec inter eum [o] & cæteros [p] qui exactores fuerant nominati confusæ exactionis mutuum [q] periculum constitutum, sed separato muneris [r] ob-

[a] NOn iniusta. Tribus modis pōt intelligi. Primo q̄ aliquis administrabat negotiū publicū, pro quo vos pmisistis indemnitatē fideiubendo. Primo ergo principalis q̄ fideiussor conueniendus est: vt ꝭ.da decur.l.j. licet in alijs fideiussorib. sit secus iure suo: vt C.de fideius.l.iura nostra. sed hodie idē: vt in Authen. de fideius. §.j. coll.j. & sm hoc nil facit finis, mercati estis.& sub.ēt. Itē di eas pmissa indem.s. a nobis. Vel secūdo dic q̄ ipsi gerētes negotiū publicū pmiserūt indēnitatē, & ɔ̄xerūt reliqua: & vos, qui emistis ab eis, cōueniemini nūc hypothe. vt ff.de iu.fis.l. Moschis. sic facit ꝭ. de deb.ci.l.fin. Item facit ad vtranq; positionem. ff.da admini. rerum ad ciui. pertinen. l.curatores.§ fin. Vel dic tertio, q̄ qui gessit, Indemnitatem promisit: & vos qui emistis, adhuc non soluistis precium: & si fiscus conuenit debitorem sui debitoris, suo debitore non condemnato: dummodo conuento prius, & inuento non soluendo: vt ff.de iure fis.l.iij.§.multa.& ꝭ.qñ fis.vel priua.l.non prius. secus in priuato, qui demū ɔ̄dēnato debitore: & tunc p offi cium exsecutoris: sed hoc iure actinuis, s.condictionis ex.l.vel illa vtili quam ꝭ debitorem habet directam: vt ꝭ.quando fis.vel priua.l.ij.& iij. & facit.ff. manda.l.si mandato meo.§.fina. & commo. l.vnde quæritur in prin.& ꝭ.de suscep.l.ij.& ff.de fideius. l. si dubitetur.& supra depositi.l.si is. Accur.

[b] Priori. aliàs principali, aliàs priori.& no.q̄ hac.l. habet fiscus secundum. R.ius commune: immo certè speciale. Et adde quod no ff.de iu.fis.l.iij.§.multa.

[c] Reliqua. reliqua trahere, id est effici debitorem: vt ꝭ.de testa.manu.l.cum testamento, & de condi. & demonstratio.l.cum seruus.

[d] Ab his. scilicet principalibus.

[e] FIsco. Argentum. hoc argentum solutum non peruenit ad fiscum: vel si peruenit, nō liberat solutione eius quod debetur, vt & aliàs ꝭ de non nu. pe.auth.§ qui pprià. & hoc ideo, q̄a subscriptum non fuit.

[f] Rōnibus. s.publicis. soluisti.n.exactori. Sed nb. quia si soluit, non est rō q̄ teneatur: immo est rō q̄ non teneatur. Sed dic, quia si soluisti sina subscriptione: & sic eo modo quo non debuisti. Et no. q̄ cautio debet fieri de susceptis: vt ꝭ.de colla. fun. pa. l.placuit.& in Authen.de eccle.re.immo. alie. §.ementibus. & in auth.de col. §.iubemus. cui debet subscribere vn᷒ de tab. duobus: vt ꝭ.de susce. l.duos. & si sic fiat, statim soluens est securus: vt ꝭ.de qua.præ.l.ij.in fi. & de non nu.pe.l.In ɔ̄tractibus. sed eo modo facta non fuit hic. Accursius.

[g] Subnotauit id est subscripsit: vt C.de pba.l.exemplo.

[h] Datur. hico.& facit ꝭ.de nume. l.ij. sed arg.contra.C.de col.l.fina. & si tutor vel curator. l.iij.

[i] QVoniam. Reliqua. tributorum, vel aliorum debitorum fisci: quæ dicuntur reliqua, etiam si nihil sit solutum: vt ff. de verbo. significati. l.potest. & l. cæterorum.

[t] Sic reposuim᷒ ex exemp. Victoriano, cū antea legeretur ceterorum.

[k] Cōsocios. aliàs socios: aliàs sociatos: quia cum eis vel post nos ad idem officium electi estis.

[l] Eisque. scilicet Augerio & filio.

[m] Nominum. obuenientium pro reliquis prædictis.

[n] Mandatam. a nominatore: per quod videtur vos prohibuisse, & illos solos exigere voluisse: vt ff.de procurato.l.itaque.& C.de procurat.l.maritus. & sic administrationam diuisisse, vt subijcit. si autē dicas ipsos exactores inter se diuisisse: planum est. Accursius Florentinus.

[o] Eum. Augerium. Accursius.

[p] Ceteros scilicet vos, & alios, si qui sunt.

[q] Mutuum.i.commune, s.indistincte: sed eū distin. l.quæ sequitur. bene est periculū cuiusq; in solidū: vt subijcit, & ff.ad munici.l.imperator.

[r] Muneris. id est officij exactoris: quod est munus personale: vt ff.de mune.& honor. l.fina. §.qui annonam.

a Discretam. id est separatam. si ergo separata non esset, omnes exactores ante nominatorem conuenirentur: vt infra, quo quis ordi. l. ij. in princip. Accursius.

b Exactorum. prædictorum, nominum specialiter commissorum.

sequio, discretam a sollicitudinis rōnem fuisse adseueratis: a iure nō discrepat, vt prius ex bonis exactorum b qui principali loco ad exactionem fuerant destinati, indemnitati fiscali satisfiat: postque eos, si solidum debitū exsolutum nō sit, nominatores c conueniri. Rōnalis d igitur noster iuris ordinem sequetur: excussisq; exactorum facultatib. necnon ēt nominatorū, si fiscus in vniuersi debiti quantitate securitatē indēnitatis ꝯsecut⁹ nō fuerit, ēt vos e ad restituēda fiscalia debita adstringet.

Debitores fisci exiguntur summatim, nec possunt impetrare, vt eodem modo debitores sui exigantur: sed eorū exactio in ordinario iudicio repetenti reseruatur. Bart.

IIII. Imppp. Valent. Valens & Grati. AAA. ad Archelaū Com. Orientis. †

HI qui fisco nostræ masuetudinis obnoxij sunt, omissa frustratione f teneantur, g vt quod suis nominib. h debent, de suis facultatibus cogantur exsoluere: seruatis, cum compleuerint, allegationib. ꝓprijs, si quas aduersus quoscūque ex suis ꝯtractib. debitores cōpetere sibi ex iure crediderint: ita vt aduersus eos quos sibi obnoxios adseuerant, legib. i & iudicijs experiundum esse cognoscat. Dat. III. Non. Iul. Nouioduno, Valentiniano. NB. P. & Victore Coss.

Scriptura propria non facit fidem pro scribente, vel eius harede: etiā si fiscus sibi successerit. Bart.

V. Iidem. AAA. Fortunatiano co. rerū priua. †

INter chartulas confiscati, k breuis l quidam adseueratur inuentus, qui nomina continebat debitorū, seu ꝯtractuū, cum tamen neque testib. credita pecunia probet, neque cautionib⁹ m ea quæ breui inserta sunt, ostendantur. iniquum esse perspeximus, vt sub ꝓpria adnotationis manu vnusquisque sibi faciat debitorem. n Occasionis igitur hmōi calumniā præsenti volumus iussione cohiberi: vt breui vanitate o reiecta, nullus ad redhibitionem p de his quorum nomina cō-

c Nominatores. qui sint, & qualiter nominentur, habes J. de suscep. l. exactores. Accur.

d Rationalis. Id est procurator Cæsaris: vt infra, de modo mul. l. ij.

e Etiam vos. licet separatim gesseritis. sed hoc ita, si tempore depositi officij collegæ fuerint non soluendo: aliàs ex persona eorum conueniri non debetis: vt ff. ad munici. l. imperatores. & J. de peric u no. l. j. sic ergo primo gerens, secundo nominator, tertio collega conuenietur. Sed videtur primo debere conueniri collega: vt C. de mag. con. l. aduersus. Solut. ibi omnes gesserunt: hic vero nō omnes, in quantum est in illis nominib. Item si dicas diuisionem factam a iudice, seu nominatore, ad quid tenetur alter? Respō. ad nihil. Vel dic factam esse seipsis. vel si a nominatore, dicas eum conueniri eis casib. quibus & tutor non gerens, si est diuisa a iudice, f. si debuit suspectum facere: vt ff. de admini. rerum ad ciui. perti. l. fin. §. antepen. & ff. de admin. tut. l. l. neius. §. antepe. & pen. & ad de hac distinctionē: quia aut omnes gesserunt: & simul fuit iniūctū. aut diuisim diuisione facta a se, aut a iudice: aut tantū vnus gessit. Primo casu omnes collatores, & etiam fideiussores eorum ante nominatorem cōuenientur: vt J. quo quis ordin. con. l. iij. in prin. idem in tutoribus: vt C. de ma. conue. l. aduersus. si diuisim a iudice: tunc non net quod hic dicitur, & J. quo quis ordi. l. ij. §. j. s. in casibus in quibus & tutor, vt modo no. si autem ipsi diuiserunt: tunc primò nominator, q̄ non gerens: vt ff. ad muni. l. imperator. & de admi. re. ad ciui. perti. l. curatores. in prin. & aliud in tutoribus: vt C. de diui. tu. l. ij. in fin. si autem vnus tantum, cum tamen omnibus sit iniunctum: tunc idem quod in superiori casu: vt ff. ad muni. l. qd ergo & est rō quare prius nominator in pdictis casib. conuenit: quia tōne fides, sed collega negligētiæ nomine conuenitur: vt d. l. imperator. in fi. & la. J. de fabricen. l. iu-

☙Co. Th. li. r n. tit. 16. l. 2.

re pulsum. & de susce. l. ij. & l. si plu. vna senten. l. j. in prin. & l. qui cau. pig. vel hypothe. taci. §. l. satis.

f HI qui, Frustratione. frustrabantur dicentes se non habere adhuc precium rei fiscalis ab emptore. cum hic esset administrator fisci, & illicite vēdidisset. nam non liberatur etiam cedendo: vt arg. ff. de pignor. acti. l. pen. idem si ex quacunque alia causa prætendat se non conueniri debere, nisi sui cōuentione debitorem, vel quod dicebant fisco vt conuenire debitorem sui debitoris, quod non licet: vt hic, & l. si cer. pet. l. non aduersus. & l. quando fis. vel priua. l. non prius. nisi in casib⁹, vt ff. de iur. fis. l. iij. §. multa.

g Teneantur. & soluant.

h Nominibus. id est creditoribus. scilicet fisco. vel dic, id est obligationib. quibus tenetur fisco.

i Legibus. Not. iure & non vi debitorem conueniendū: vt ff. quod met. cau. l. extat. & supra de act. & obli. l. negantes. & de iud. l. nullus. & de pign. l. iij. & l. vnde vi. l. siquis in tantam. & ff. ad l. Iul. de vi. pri. l. creditores. & si ven. no. mu. l. j. § j. & de testa. tut. l. non est singulis. in prin. & in authen. vt qui ob. §. j. Sed ar. contra. ff. de fur. l. qui vas. in principio. sed ibi auctoritate iudicis. & not. quòd ex hac. l. fiscus habet ius commune.

☙Co. Th. eo. tit. l. 5.

☙In Cod. The. erat deportati, sed Tribonian⁹ elegit nomē generalius.

k INter chartulas confiscati. ex causa delicti vel alia quacunque, vel, id est hominis. & dicitur aliquis confiscari, quando eius bona confiscantur.

l Breuis. id est schedula vel quaternus.

m Cautionibus. scilicet publicis.

n Debitorem. vt supra de probationibus. l. exemplo. & l. rationes.

o Vanitate. aliàs vanitate: aliàs varietate: quia aliqui dicebant valere, & alij non. sed econtra si dicat solutam, secus est: vt in authentic. de restitutionib. §. & licet. vel illum bonorum dominum quandoque debuisse: secus similiter si scripsit sua manu: si modo adest causa: vt ff. de probationibus. l. cum de indebito. §. finali. aliàs semiplene probat: vt supra de probationibus. l. instrumenta. Accursius Florentinus.

p Ad redhibitionem. id est solutionem. Accur.

Siqui-

a Similibus. s. priuatis. ad quod supra. titu. j. l. iustas.
b Causis. scil. reipublicæ.

DE FIDE INSTRVMENTORVM ET iure hastæ fiscalis, & de addictionibus.

Aliàs instrumenti, & iure hastæ fis. &c. nã & de instrumento facto vel cõmisso in cõtractu fiscali dicit: vt j. l. j. & iij. aliàs deest instrumẽti. & dic, de fide & iure hastæ &c. i. venditionis q fit cũ subhastatione à fisco. q venditio facta lè conuelli non debet: vt j. de remissio. pig. l. si hypothecar. & quod de alienationibus subijcit, dic vt j. e. l. si tempora.

scripta sunt, vrgeat, qđ & i alijs similibus [a] causis [b] obseruandum esse cẽsemus. Dat. Prid. Non. Iul. Hierapol. Gratia. A. iiij. & Merobaude Coss.

TITVLVS III.

DE FIDE [a] ET iure hastæ fiscalis, & de adiectionibus. [a]

Si probat, quod in vẽditione rei debitaris fisci debita solẽnitas non seruet: restituitur res cum fructibus perceptis, & percipiendis.

I. Imp. Antoninus A. Curtiæ.

QVod in libellum [d] contulisti: procuratori meo, ad cuius officium desiderium [e] tuum pertinet, allegã. cui si probaueris, non auctore procuratore, [f] vel eo, cui vendendi fuit facultas, [g] neq; habitis [h] hastis, neque omni ordine [i] peracto venditas res esse: & id quod ex causa iudicati debes, [k] exsolueris, rescissa venditione mala fide [l] facta, easdem res recipies [m] cũ fructibus quos ad emptorẽ mala fide peruenisse, vel peruenire debere [n] cõstiterit. PP. Non. Ian. Antonino A. IIII. & Balbino Coss.

[d] QVod in libello. obdēnatus fisco in centum, cuius etiã res capta ex causa iudicati vẽdita fuerat minus solẽniter per fiscũ, supplicat pro re recuperãda. Accursi.

[e] Desiderium. desiderat enim rem suam recuperare: sed contra quem agis, & qua actione? Dic vt not. s. de iure fisc. l. si minori.

[f] Procuratore. fisci scilicet, qui ius habet vendendi: vt j. eod. l. quicunque. at procurator Cæsaris non vendit rẽ Cæsaris sine speciali mandato: vt ff. de offic. procura. Cæsa. l. j.

[g] Facultas. vt qui habet mandatum à principe, vel & a procuratore fisci: vt ar. ff. man. l. si procuratorem. §. j. & ad hoc s. si pro pu. pen. l. ij. ab his enim facta venditio valet: si modo precium hĩ solutum: nec valet promissio dupli: vt ff. de iu. fis. l. si procurator. Accur.

[h] Habitis hastis. aliàs habitis istis. s. personis supra dictis aliàs habẽnt hastis. ad qđ j. l. prox. aliàs habitis actis, seu gestis. & tunc dic, i. non conuento debitore, & apud iudicem interpellatione celebrata: vt s. si propter pu. pen. l. fi. non autem dicas scripturam necessitatem: vt j. l. iij. Accursius Florentinus.

[i] Ordine. ordo in rebus fiscalibus vendendis hic erat, vt debitum subsit, & sit cessatum, cum de hoc sit facta interpellatio coram pside. vt s. si propter publi. pen. l. ij. & iij. Item q fiat subhastatio: vt infra. l. fin. & xx. diebus publice sit venalis, & plus offerenti det: vt s. de sacrosan. eccle. auth. hoc ius porrectum. Item q iusto ptio detur: vt j. l. ij. & s. de iur. fisc. l. si minori. & ff. de iur. fisc. l. iij. §. diui. Item procurator fisci debet adesse, vt hic: quibus peractis valet venditio, & non reuocat. vt j. eo. l. si tempora. & s. de remis. pig. l. si hypothecas. & s. de commu. rerum ali. l. ij. sed si aliquid deest, non valet: vt hic, & j. proxi. & arg. ff. de tutela. l. cum hi. §. si ptor. & j. de pdijs et. sine decre. non alie. l. j. & ij. & s. si ven. pig. aga. l. j. ij. iij. & iiij. & de rescin.

[Left margin notes:]

Perperã antea legebat, de fide instrumentorũ, cũ in C. The. legat de fide & iure hastæ.

Perperã et antea legebat, ad dictionibus. sũt aũt adiectiones, ſi citauber. Baro addit. de lege cõmissoria.

Sic ex manuscr. restituimus, cum antea legerat, Imp. Alexander &c.

ven. l. si quo. & si aduer. fisc. l. edicto. Sed intra quantum tempus vendet fiscus? Rñ. vt in priuato: vt no. s. de iure. fi. l. ij. Item & op. qũo probat actor negatiuã cõtra regulam s. de proba. l. actor? Item qũo probat solennitatẽ deesse? immo contra debet probari eam adfuisse: vt ff. de Publicia. l. quæcunque. §. j. & fin. Sol. ad verãque hic probar eo ipso q non probatur contra. vt arg. j. qui milita. non pos. l. si per seruis. vel hic erat scriptura quæ dicebat hoc interuenisse, cui erat standum, nisi contra pbetur: vt C. de proba. l. cum precibus. & probatur sc̃dm hoc per obliquum negatiua: vt & aliàs infra. de contrah. stip. l. optimam. Alij dicunt hęc omnia psumi solenniter acta: vt instit. de fide iuss. §. fin. sed in l. quęcunque dicunt idẽ. & sic ibi probari eo ipso q non probatur. s. qd nõ placet: vt ibi notaui. & facit ff. de proba. l. ab ea parte. Accur.

Si in vẽditione debita solennitas non fuit obseruata res vẽdita retrahitur. Bart.

II. Imp. Gordianus A. Heracleoni.

DVplex ratio desiderium [o] tuũ iuuat: & quòd prætermissa hastarum [p] solennitate, possessiones tuas ex officio distractas suggeris: [q] & quòd pretij vilitate [r] ob exiguum debitum, gratiosam emptionẽ in fraudem tuam, invtilitatẽq; [s] rationum mearum, aduersarium cõmentũ fuisse dicis. qua propter illicita ista redargue, [t] tã in-

[k] Debes. propter qđ debitum facta luerat venditio.

[l] Mala fide. quod est eo ipso q non est seruatus ordo. Accursius.

[m] Recipies. Sed qua actione age? Respon. vt s. de iur. fis. lega si minori. Accursius.

[n] Debere. tenet ergo de percipiendis, licet habeat titu. & sic est cõtra. s. de rei vin. l. si fundum. Sol. hic de percipiendis, qui adhuc erant in fundo: qui pars fundi sunt: & sic non vt fructus: vt ff. de rei vin. l. fructus pendentes. Vel sm a lios. P & Ir. peruenerunt iniuste, vt a lupanaribus: vel peruenire debuerunt, vt honesti: qui tamen peruenerunt: secus si nõ peruenissent, licet debitor percepisset, si ei possidere licuisset. & sm hoc peruenire deberent. debite peruenerunt. Vel verius hic speciale, vt & alias notaui in pdicta l. si fundum. & iacet. ff. de rei vindica. l. fructus. Item in libro Azo. vel M. deest, peruenire debere.

[o] DVplex desiderium. desiderat recuperare rẽ suã a fisco venditam ob debitum.

[p] Hastarum. quę solennitas non fuit omittenda: vt j. l. fi. & supra si aduersus fiscum. l. edicto. & de excep. rei iudi ca. l. ordo.

[q] Suggeris. id est dicis.

[r] Vilitate. qd non fuit faciẽdum: sed iusto precio: vt ff. de i. fis. l. iij. §. diui. & s. de rescind. ven. l. si quis. & ff. de iur. fis. l. siij. & j. de prædijs decu. l. j.

[s] Vtilitatemque. repete, in: vel si habetur, dic in pro contra, sic supra de heredi. l. iij. Vel forte est vna pars inutilitas.

[t] Redargue. id est arguendo cã cõuince, vt ff. de ver.

[Right margin note:]

[s] Inutilitatemq; vno verbo. in ve. q lectio est recta

ſignifi.l.indicaſſe. c agendo cõtra fiſcũ.quod dicit ſ. de iure fiſ.l.ſi minori.&habet fiſc⁹ hac l.ius cõmune.
a Indemnitati.ſoluendo fiſco quod debes.
b Securitati.ideſt indemnitati.Accurſ.
c ET ſi inſtrumenta.Hæc lex reſpicit primã partẽ titu. & eſt ius cõmune. & facit ſupra de pact.l. pactũ. & de tranſac.l. cum te. & de rei vind. l. cum ſuper.&l.indicia.Accur.
d Probationibus. Scilicet idoneis.
e Nomine.Vel ipſa emente, vel alio pro ea. Accur.
f Tranſlatum. q ſuo nomine ſit empta,& ei poſſeſſio tradita, ſufficit,quicũque ſoluerit preciũ, dummodo ſit ſolutum, vt hic.& C.de probationib.l. cum res. & ſiquis al.,vel ſibi.l.j.&l.multũ.& l.q aliena pecunia.
g Matris. cuius bona ex delicto fiſco obuenerant. ſecure ergo emit, q à fiſco emit.dũmodo ſolenniter,vt ſ.l.j.& ĩ.ne fiſ. rem quã vendi. eum.l.j.& ij.& ſ.de commu.rerum alie. l.ij.Accur.
h SI tempora. Vel haſtis.aliàs haſtis: aliàs auctionibus: aliàs vtrunque. &dic q quando fiebat ſubhaſtatio, dicebatur per præconem,q qui plus dederit vſque ad menſem,ille habebit.licet ergo intra menſem alicui libere vẽderetur, tamen admittebatur adiectio intra dictum tẽpus. ſi autem eo tempore eſſet dictum, vt poſſit dari alij plus offerenti intra mẽſem, eſſet pactũ in diem addictionis:& valeret ẽt inter priuatos:vt ff. de in diẽ addic.l.j.quod in pdicto caſu non eſt: vt ĩ. de ven.re.ciui.l.j.vel dic tempus ſtatutũ à lege.quod nõ habemus,niſi ĩ eccleſia xx.dierũ: vt ĩ auth.hoc ius porrectum. & forte tale eſt hic vnde not.q in fiſcalibus alienationibus tã ſuarũ rerũ quàm obligatarũ, locum habet quod hic dicit: vt ff.ad municip. l. Lucius.§ fin.Item in locationibus fiſcalibus & patrimonialibus tẽporalibus, non ſi ppetuis locũ habet: vt ĩ.de loc.præ.ciui.l.fi.§.fi.ad res autem ciuitatum locũ non habet,niſi ciuitas habeat propriã legem ſuper hoc: vt infra de adminiſt.rerumpub.l.j.& ij.Accurſ.
i Profitearis.Tu qui vis emere & not. q tantum ſemel eſt faciẽda adiectio: vt infra de loc.præ. ciui.l.ij. Vel dic,tu debitor,qui ceſſaueras: vt infra. de locat. prædio. ciui. l. congruit.& ff.de in diem addic. l. licet. Accurſius.

† Incluſa deſunt in vet.

‡ Id eſt procuratorem. Contius.

¶ Co.Th. eo.tit.l.1.

dẽnitati a fiſci conſultu rus, quàm tuæ ſecuritati b operã laturus. PP.V. Kal. Gordia. A. & Auiola Coſſ.

Emptio à fiſco facta,& alia q̃ requirũtur ad acquiſitionẽ dominij, poſſunt probari ſine ſcriptura. Bart.

III. Idem A. Criſpo.

ET ſi inſtrumẽta emptionis nõ extẽt, quibuſcunque tñ pbationibus d vxor tua oſtẽderit ad ſe eã domum ptinere, quã à fiſco eius nomine e dicis cõparatã, pciumq; ab ea exſolutũ,&in eã dñium trãslatũ, f fruſtra fiſcũ ex pſona matris g eius referre q̃ſtionem procurator meus non ſinet.

Intra tempus in ſubhaſtatione ſtatutum quilibet veniẽs admittitur. licet iam alteri fuerit vendita. Bartolus.

IIII. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Marcellinæ.

SI tpra q̃ in fiſcalibus [auctionibus † vel] haſtis h ſtatuta ſunt,patiunt: cũ ẽt augmentũ te factură eſſe pfitearis: i adi rõnalem ‡ nr̃um,vt iuſtam vberioris precij oblationem admittat. k

Vẽditio facta à fiſco ſolẽniter nõ retractaĩ ptextu reſcripti,vel minoris ætatis. Bart.

V. Imppp. Valẽtini. Valẽs & Gra. AAA. ad Viuentiũ. P.P. Galliarũ. ¶

QVęcunq; l p reliqs pdigorum m in annonario titulo ceterisq; fiſcalibus debitis in qbuſcũq; corporibus ſub auctione licitãda ſunt, fiſco auctore vẽdant: vt ppetuo n penes eos ſint iure dñij, qbus res huiuſce modi ſub haſtę ſolẽnis arbitrio fiſcus addixerit. o & ſiqd vnquã, vt à fiſco facta vẽditio poſſit infringi, auctoritate reſcripti fuerit ĩpetratũ, nullus obtẽperet: p cũ ẽt minorib⁹, ſi qñ aliqd ex reb⁹ eorũ p fiſcalibus debitis adiudicatur emptoribus, repetitionis facultas in omnem intercipiaĩ ætatem. q Dat. III. Non. Nouẽ. Treu. Valẽtiniano NB.P. & Victore Coſs.

Qui ſolenniter emit à fiſco, ſolum ad precium tenetur, et ob aliud debitum non conuenitur. Bartolus.

k Admittat. & tibi dominium applicet: vt infra de ven.rerum ciui.l.j.hoc autem verũ eſt. niſi idem qui prius emerat, licitando obtinuerat: quo caſu fructus medio tempore perceptos perinde ac ſi aliư licitando obtinuiſſet, fiſco reſtituet. niſi & prima vẽditio, & ſcda adiectio ſit facta ante perceptionem fructuũ: & niſi per colonũ fuerãt percepti. nam primo caſu emptor, ſecundo colonus percipiet, & dabit mercedem emptori:vt ff.de iur.fiſc.l.ſi. Accur.
l QVæcunq;. Scilicet bõa vel corpora: & ſunt licitanda.i.vendenda vel ad vendendum ponenda ſub quadam licitatione, vt plus offerenti dari debent vt ſ. de ſa.ſanc.ecc.auth: hoc ius porrectum.
m Prodigorum. i. cibariorũ nam prodigum prodigi.& in plurali prodiga prodigorum,i. cibus cibi:& ſic cibariorum ſm P.quæ intra proximos dies prodigũtur,id eſt conſumuntur: vt ff.de offi. pręſi.l.plebiſcito. adminiſtrauerat ergo & malè annonaria cibaria hic adminiſtrator. Vel dic prodigorum,quibus eſt interdictum bonis: vt inſtit.qui.non eſt permiſ.face.teſta. §. item prodigus, & reliqua appellat cibaria ipſorum, q̃ plerũque à fiſco pręſtanĩ, vt ſ.de ſacroſanc.eccl.l.priuilegia. & de compenſa.l.iij.quæ male adminiſtrauit iſte qui patitur venditionem bonorum ſuorum.
n Perpetuo. facit infra de cap.& diſtrabẽ pigno. tributo.cau.l.vnica.& de cenſi.l.fi.Sed cõtra.ff.de iure fiſ.l.pdijs.Solu.ibi pro tributis: hic pro mala adminiſtratione, vel alio debito ex contractu vel maleficio.
o Addixerit, id eſt vendiderit. ſic ponitur.ff.de iure fiſ.l.fin.in prin.& de re iudi.l.à diuo.§ ſi poſt. ſed & præter hanc ſolennitatem aliæ debent interuenire: vt not.ſupra.l.j.
p Obtemperet.vt ſupra de prec.impe.of.l.reſcripta. & ſi contra ius vel vti.pub.l.fina.
q Aetatem.etiam minorem.hic ergo minor non iuuatur iure etiam ſpeciali, quando fiſcus vendidit rẽ eius pro debitis:ſecus ſi credens fiſcus ſuam: vt & ſupra ſi aduer.fiſcum. l. fina. hoc tamen verum eſt ſi interuenit tutor, vel curator: vt ſupra. ſi propter pub.pen. l. fin. Sed contra. infra. de fun.pa.l.ſecunda. Solut.vt ibi.

Si qui

a Si qui proscribente. id est ob debitũ fiscale capiente, & describente. Vel dic, id est publicè venale proponente: vt supra de distract. pi. l. creditor.
b Debitorũ. qui cessauerant in solutione: & ideo eorum bona vendebantur, & sic est masculini generis.

sic ergo in subsidium, cum non possit retrahere rem, habebit ratum: & actione negotiorum gestorum contra fiscum aget ad precium: vt supra de rebus alien. non alie. l. j.
l De quibus. scilicet prædijs. Accursius.

VI. Idem AAA. ad Felicem Com. sacr. larg. †

Si qui proscribente a ac distrahẽte fisco, debitorũ b fiscaliũ emerit facultates: ꝓ earũ rerũ tantũ ꝑcio obnoxij sint, quas eos patuerit decursis hastis c & ꝓscriptione habita cõparasse. Nã ita eos munimus, vt nullius conuẽtionis d reliquorũ fiscaliũ nomine patiamur extrinsecus subire iacturam. Dat. VII. Id. Mar. e Marcianop. Valentiniano & Valente AA. Coss.

Deest cõstitutio vij. eaque Græca, repetẽda ex classe ꝑtermissorum infra.

c Decursis hastis. idest diebus quibus publicè steterit venalis. vt in authen. hoc ius porrectum. Vel dic hastis decursis, id est factis sub hastationibus.
d Conuentionis. nisi ad precium, vt dixi. & est sic. ĩ. l. proxi. & infra. de fun. rei pri. l. ij. & in agro deserto idẽ est, qui non possessori adsignatur: vt infra de censib. l. fin. sed contra. ff. de in. fis. l. prædijs. Solu. hæc illam corrigit: vel hic alia prædia, ibi vt tributaria venduntur. Itẽ contra. ff. de publ. l. Imperatores. sed ibi priuatus priuato. & facit supra li. aduersus fis. l. finali.

† Co. Th. eo. tit. l. i.

e aliàs D. IIII. Id. Nouẽb. Valẽntiniano. N P. & Victore. Coss.

TITVLVS IIII.

DE VENDITIONE rerum fiscalium cum priuatis cõmuniũ.

Ratiõne partis fiscus potest vendere totum. Bartolus.

I. Imp. Alexand. A. Epicteto.

Forma a ẽ, e quotiens ad fiscũ vel f minima portio rei ptinet. vt vniuersa g à procuratoribus meis h distrahat. i sed ꝑciũ partis tñ in fiscũ redigat, k reliquũ dñis partiũ restituat. Emptorẽ igit ꝑdiorũ de qbus l libellũ dedisti apd suũ iudicẽ m cõueniri iurũ defẽsioĩb⁹ si q̃ sibi cõpetũt. n PP. VII. Kal. Oct. Lusco & Dex. Coss.

DE VENDITIONE rerum, &c.

e Forma est, i. cõstitutio iuris. hic supra de offic. præfe. Orientis. le. formam. & ff. de pact. §. rescriptũ.
f Vel. pro saltem, vel pro etiam.
g Vt vniuersa. aliàs vt vni, aliàs deest vt. & dic, id est, tota.
h Meis. Scilicet fisco. sic. supra. creditũ. euict. pig. non de. l. j.
i Distrahatur. id est distrahi possit, & est speciale in fisco, secus in alio, qui non nisi partem suam vendere potest vt hic, & supra de commu. re. alie. l. ij. Sed quid si nullam partem habet fiscus, & vendit? Respond. aut credit suam: & statim emptor est securus: vt supra. de qua præ. l. fin aut scit alienã, & non præiudicat dño. nam si ideo præiudicat, quia partem habet, vt hic: ergo vbi non habet, non ꝑiudicat. Item ſm M. locum habet hæc lex quando non potest commodè diuidi. sed certe indistinctè dicit hic: ergo sic est intelligendum: vt argu. ff. de publi. l. de precio. & adde distinctionem vt no. supra familiæ erciscun. l. si familiæ.
k Redigatur. scilicet cum totum fisco est soluendũ: sed pars redigitur in fiscum, vt irreuocabiliter habeat & aliam reddat socio suo. hoc enim innuit verbum restituatur, & verbum redigatur, & natura cõtractus,

a Forma. §. regula, canon. hinc formatę epistolæ in veteribus concilijs vocantur, quas Græci vocant canõicas.

m Suum Iudicem. quia actor sequitur forum rei: vt & supra vbi in rem act. l. prima.
n Competũt. q̃ verẽ competunt: vt & §. de commun. rerum aliq. l. secunda. & supra in princ. huius legis.

TITVLVS V.

NE FISCVS rem quam vendidit, euincat.

Res fisci solẽniter vẽdita nõ euincit, licet nõ ptinuerit ad stationẽ venditoris: & officiales inuicẽ experiuntur etiam durante officio. Baldus.

I. Imp. [Alexander. A. ad Hermiam.]

Grauissimũ † verecundia mea duxit, vt cuius rei ꝑciũm, cũ bona fide o esset addicta, p semel fiscus acceperit, q eius cõtrouersiã referat. r Non solũ ergo emptorẽ ab eadem statiõe, s sed ne ab alia qdẽ q̃stione pati debere æquũ est: cũ etiã in his vẽditionibus emptore non inquietato officia t inter se possint experiri. D. XV. Kal. Maij, Modesto & Probo. Coss.

II. Impp. Hon. & Theodos AA. Palladio præfecto prætorio Orientis.

NE FISCVS rem quam vendidit. euincat.

o Grauissimũ. Bona fide. scilicet emptoris & venditoris. ratione ergo malæ fidei ipsemet fiscus refert controuersiam. M. sunt & alia necessaria: vt not. supra de fide instru. l. j.
p Addicta. Id est, vendita sic. ff. de iure fisc. l. fin.
q Acceperit. non ergo fides de precio potest haberi: vt ff. de iur. fis. l. si procurator.
r Referat. hoc fiue vt propriam, siue vt obligatam vendiderit: vt infra, de fund. rei pri. l. j. & supra credi. euic. pi. non de. l. j. & de distra. pigno. l. si hypothecas. & ff. de distra. pig. l. si is. & de de except. rei vendi. le. j. & supra tit. ij. leg. & si instrumenta. & de rescin. vendi. leg. iij. & de contr. l. sine possessin. & infra. le. proxi. quæ omnes sunt argumen. q; nemo veniat contra factum suum, vel eius cui successit. ad quod etiam est. ff. de adopt. l. post mortem. & supra, de rei vind. l. cum à matre. & ff. de decreti ab ordine faci. l. pen.
s Statione. i. nomine eiusdem stationis habet enim fiscus plures stationes: & si vendat rem vnius quasi sic alterius, non potest alterius nomine reuocare. ad qđ §. de solu. l. ij. Sed argu. Contra. §. de compen. l. j. Sed ibi est ratio propter confusionem vitandã. & est hic argumen. q; si abbas vendat rem vnius cõuentus sibi subditi, quasi sit alterius. quòd non potest reuocari.
t Officia. earundem stationum, vel diuersarũ. & dic negotiorum gestorum in subsidium actionis: vt ff. de re. alie. non alie. l. j.

† Pars epistolę Imp. Alexãdri ad rationalem.

Retractare.

a R Etractare. hic potes dicere ea quæ superiori lege dicta sunt.

vt priuatam. & sic hic furtũ seu peculatũ, & falsum: ibi furtum seu peculatum tantum. Vel ibi ciuiliter, hic criminaliter. Item contra. j. de frumen. vrbis Constantino. l. ij. Solu. vt ibi. Accur.

q Commodauerit. i. mutuauerit. & sic improprie.

R Etractare a fiscũ, quod semel vendidit, æquitatis honestatisque ratio non patit. Dat. Kal. Ianua. CP. Martiano A. & Adelphio Conss.

TITVLVS VI.

DE HIS QVI EX publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt.

Qui accipit pecuniam mutuam ab officialibus fisci tenetur in quadruplum. Bart.

I. Imp. Valentin. & Valens AA. ad Probum præfec. præt. † [a]

S I quis ab exactoribus, tabularijs, b & arcarijs c officijsq; d rõnũ fœnebrẽ pecuniã sũpserit: e detectus in eodẽ, ad quadrupli pœnã ex hac authoritate f teneatur. g Dat. IIII. Id. Mar. Treuer. Valentiniano & Valente. Coss.

Qui aurum fiscale mutuò sumpsit sine principis licẽtia, & qui dederit: pœna hic inserta tenẽtur. Bart.

II. Imppp. Gratian. Valenti. & Theod. AAA. Palladio præfecto prætorio. †

S Ciãt oẽs, † accipiẽdi h mutuo ex largitionibus sacris i auri, nõ patere cuiquam facultatẽ. k Quòd siqs aurũ ex nr̃o ærario priuatis cõmodis l pfuturũ, occulte m aut cautiõis n aut spõsionis fide, o vt debitor redditurus sine nr̃a auctoritate acceperit: ablatis bonis oĩbus, p ppetuæ deportationis subdet exilio. Is ẽt q ex memoratis thesauris sub spẽ publici creditoris aurũ cuiquã cõmodauerit, q aut dederit, capitali sñiæ subiuget. Dat. XII. Kal. Augusti. Heracleæ, Eucherio & Syagrio CC.

TITVLVS. VII.

POENIS FISCAlibus creditores pferri.

Persecutio pœnæ præferẽ, quã do pœna additur per nomina multiplicatiua. in dubio inest simplum. Bal.

I. Imp. Alexand. † A. Marcello.

R Em suã a p sequentibus pœnæ exactio postponiẽ. Si cut itaq; ĩ sortis quãtitate, fisci persecutio potior est: ita in triplo quod pœnæ nomine adiectum est, propria forma a obseruanda est.

TITVLVS. VIII.

DE FISCAlibus vsuris.

Ex mora pœnæ non accedunt vsuræ. Bart.

I. Imp. Antoninus. A. Antiocho.

E Ius a sũme quã tibi pœnæ noĩe inflictã probaturus es, vsuræ nõ exigẽẽ. nec. n. multã

DE HIS QVI EX PVBLIci ratio. &c.

b S Iquis. Tabularijs. qui cũ susceptoribus erant, vt. j. de suscept. l. duos.

c Arcarijs, qui præerant arcis, in quibus pecunia publica reponebatur. de quibus habes infra de suscep. l. fin. & j. de his quæ ex publi. colla. l. ij.

d Officijsq;. s. alijs.

e Sumpserit, non enim debet alicui personæ publicæ vel priuatæ mutuari, sed ad vsum deputatum seruari. & iussu superioris ibi dari: vt j. de his quæ ex pub. coll. illata sunt. le. j. ij. & iij.

[a] Co. Th. li. 10. tit. 24. l. j.

f Auctoritate. condictione ergo ex leg. vel actione in factũ, ad quod ß. de iur. fis. l. qui in contractibus.

g Teneatur. scilicet simul cum fraudis participe vno pluribusve: vt ff. de iure fis. l. aufertur. §. fi. & no. ß. de iure fisc. l. defensionis. Item contra infra. l. proxi. Sol. vt ibi. & no. q in quadruplo conuertitur res: vt infra. tit. j. l. j.

h S Ciant. Accipiendi. s. auri quod subijcit.

i Sacris. id est sacris largitionibus deputatum.

k Facultatem. vt & j. de ijs, quæ ex pub. coll. l. j. ij. & iij.

† comiti sa. largitionum.

l Commodis. scilicet acceptoris.

† Co. Th. 10. 24. 2.

m Occulte. q præsumit eo ipso q sine auctoritate pricipis, vt subijcit, vel comitis sacrarum largitionum, vt j. de auri publi. persecutoribus. l. vnica.

n Cautiõis. i. sine fideiu. vt C. de ver. sig. l. sancimus.

o Fide. cum fideiussore vel cautione in scriptis. spondere sine scriptis.

p Omnibus. immo in quadruplum: vt ß. leg. proxi. contra Sol. ibi in alia pecunia, hic in auro. argum. in auth. fidriust. §. quod autem. Vel hic mutuat vt publicam, dicens habere mandatum: vt hic. quod non licet vt dixi, sine auctoritate principis vel comitis. ibi

POENIS FISCAlibus credit. &c.

a R Em suã. Pone casum per le. ß. tit. l. j. & de iu. fis. l. qui in contractibus. & facit ff. solu. ma. l. si marito. & ff. de iure fisc. l. in summa. & leg. quod placuit. & l. Statius Florus. §. fin. & l. deferre. §. fin. & l. Titius. & arg. ß. de iur. delibe. l. fi. §. si vero.

a Propria forma. vt postponatur; vt in princip. huius l. in precio autem redacto ex venditione pignorum pponuntur priores: vt ff. de iure fisc. l. res. §. j. & hoc si personaliter agatur: sed in hypothecaria prior in tempore pfertur, vt ff. qui po. in pig. l. si pignus. Hypotheca etiam in delictis est secundũ Azo. vt supra. de priui. fisc. l. j.

† sic restituimus, cũ antea perperam legeretur Antoninus. Contius.

DE FISCALIbus Vsuris.

a E Ius. Pone exẽplum, in pœna conuentionali promissa fisco pro quo infra. placitum &c. cuius non debet vsura. Vel pone in pœna legali dupli, vt ß. de iure fisci. l. defensionis. vel quadrupli: vt ß. de his qui ex pu. ra. l. j. & dic placitũ est, id est placuit procuratori. & sic no. q pœnæ nõ accedit vsura: vt hic & ff. de magi. conue. l. fin. sed fortè fisco debitæ sic, etiam sine promissione: vt ff. de vsu. l. cum quidam. §. fiscus. & de iure fis. l. si fiscus.

a Vide in spe. de sent. §. 2. ver. est & quasi a species vbi ad hoc inuenies concordãtias iuris canonici.

b Multam. i. videbaẽ vsura deberi quasi qdam multa, q pœnæ accederet: qđ remouet: quia non irrogauit eam vltra pœnam: certe nec potuisset irrogare eam. si voluisset: vt ß. de modo mult. l. ij. certi enim sunt indices, q possũt multare: sed pœnas ordinarias oẽs possunt imponere, etiã delegati. vt ff. de iud. l. ij. §. his

§.his datur.& de verb.figo.l.allud.§.inter multam. a Si sub pignore. Debitoris. vtitur enim in hoc iure priuati: vt ff.de vsu.l.cum quidam.§.fiscus.& arg.ſ.ad l.Iul.de vi.l.tutores.

b Pacto. hic fuit actum vt pignus pro his teneretur: vt ſ.de vsur.l.per retentionem. Arg.ſ.ff.de pign actio.l.cum vitiose. Sed hic non steterit vitiose obligatio pignoris. Accursius.

tibi procurator meus irrogauit vltra quam placitum est: sed pœnam te iussit inferre. PP.XV.Kal.Decé. Sabino & Anulino Coss.

Fiscus qui succedit in locum priuati, vtit iure priuati. Bar.

II. Imp. Alexander A. Victorino.

SI sub pignore creditum fuit, et fiscum qui successit in locum debitoris, a vsuras prestare oportet, si eas dependi alte pacto b placuit. PP. III. No. Septé. Iulia.& Crisp. Coss.

Fiscus non pōt stipulari vsuras vltra legitimum modum vsurarum: nec iam ab alio stipulatas exigere. Barto.

III. Imp. Iustinian. A. Mennę præfecto præto.

FIscum et nostrum parere sanctioni c nostri numinis iubemus: per quam vsq; ad dimidiam centesimæ vsuras stipulari creditorib. exceptis certis personis, permisimus: vt ipse et fiscus vltra dimidiam centesimæ partem a debitoribus suis minime exigat: siue principaliter ei promiserunt: siue a priorib. suis creditorib. actiones ad eum quocunq; modo deuolutæ sunt. d Da.VIII.Id. Apr.C P.Decio V. Cos.

c Fiscum. Sanctioni. quam habes.ſ.de vsu.l.eos.§.ceteras. qua dicitur regulariter quemlibet vsque ad semissem & non vltra posse stipulari vsuram, præter mercatores, quibus est permissum besses: & præter quosdam alios, qui centesimam partem possunt stipulari. Vnde versus:

Discant illustres stipulari posse trientes:
Sed mercatores vsuras quærere besses.
Quærere semisses possunt communiter omnes.
In traiectitia poteris centesima quæri.

Stabit ergo fiscus illi regulæ: vt hic, & ſ.de his quib. vt indig.l.j.

d Deuolutæ sunt. puta per successionem: quo casu hoc vtetur priuilegio postquam inter nomina debitorum retulit: vt supra de vsu. l.cum quidam.§.si debitores & ff.de iure fi.l.si fiscus. Accursius.

e Causas. cum iudicatur contra fiscum rite omnia facta fuerunt: & tunc valet sententia, & appellatur iure communi: vt ff.de appell.l.illud. aut absente aduocato fisci: & non valet sententia ipso iure, iure speciali. quod dic: vt ff.de iure fis.l.fiscus alicui.& l.iij.§.diuus. & ita tempore non confirmatur: vt ff.de appellat.l.si expressim. & ſ.de sal.l.sicut. aut omissum est instrumentum pro eo faciens: & tunc in re speciali vsq; ad triennium retractatur, petita restitutione per officium iudicis: vt hic,& ff.de re iudi. l.imperatores. nec ob. ff.de iureiur. l.admonendi vbi & in priuato dicitur idem, quia respon. vt ibi notaui.

Item secundum hoc non obst.ſ.de re iudic.l.sub specie.& de transac.l.sub prætextu, quia ibi in priuato non retractatur: & hoc si non interuenit præuaricatio: alias distingue: aut corruptio pecuniæ interuenit in iudice, vel procuratore fisci agente: & tunc non valet ipso iure etiam post triennium: vt hic.& ſ.de pœna iudi.l.j. constit. & sic etiam potest intelligi.ſ.de aduo. diuerso. iudic. l.j. aut gratia, vel ambitione tantum. & tunc valet: sed retractatur vltra triennium: vt hic, & ff.ad Trebel. l.seruo.§.cum prætor. sed hoc casu quando non precio. vsque ad quadriennium tantum a die sententiæ, & per in integrum restitutionem: vt supra de tempo.in integrum restitu. l. fina. & ita vtimur communi iure, quando interuenit præuaricatio. & quæ dixi in repub.eadem in ecclesia: & in pupillo dici possunt: vt in. ff.de re iudicata. l. imperatores. Accur.

f Præuaricatio. præuaricatio in aduocato, fraus in iudice, vel aduersario. ad quod.ff.de iudi. l.si prætor.§.Marcellus. & ff.de iure fis. l. imperatores. Item an ex eadem contestatione & actis agetur vel nouiter fiet contestatio? Dic vt not. ff.de appellat. l.si expressim. Item an primo debeat agere ref pu. contra procuratorem suum? Respon. vt d.l.imperatores.

TITVLVS IX.

DE SENTENTIIS aduersus fiscum latis retractandis.

I. Imp. Antoninus † A. Acutiano. †

CAusas e in quibus contra fiscum indicatum est, intra trienium retractari posse, & post id tempus, si præuaricatio f arguatur, vel manifesta fraus probetur, notum est. PP. Non. Iul. Duob. Aspris Coss.

† Sic reposuimus, cum antea igneret Alexander. Cont.

† Aristico.

† Cócor. c. r. & 23 de reitit. io integ. secundū s lo. An. li. 6.

TITVLVS X.

DE BONIS VACANtibus, & de incorporatione.

Etiam ex priuilegio ciuitates non succedunt in bonis vacantib & si occupauerint, ab eis auferuntur. Bar.

Impp. Dioclet. & Maximianus AA. & CC. ad Eucharium. †

SCire debet grauitas tua g intestatorum res quæ sine legitimo h hærede decesserint, fisci nostri rationibus vindicandas: i nec ciuitates audiendas quæ sibi earum

† Serloni rationali.

g SCire debet. Tua. loquitur Comiti rerum priuatarum. qui prædicta accipere & incorporare debet: vt j.l.iij.

h Legitimo. vel honorario: vt ff.de iure fis.l.j.§.diuus. Item vxor excludit fiscum: vt ſ.vnde vir & vxor.l.j. Item socius liberalitatis imperialis: vt j. si socius libera. imperia.l.j. Item curia aliudque collegium licitum fisco præfertur, & patronus: vt ſ. de hær.decur.per totum.& de episco.& cleri. l.si quis presbyter. Item substituti & cohæredes: vt ſ.de cadu. tol.§.his ita. item facit. j.eo.l.vacantia.

i Vindicandas. dominium rerum ipso iure ad fiscum pertinet, si sunt soluendo: non alias, deducto tñ ære alieno; & tunc cū sint soluēdo: vt ff.de iu.fis.l.j.§.an bona.

bona.& l.non possunt. [illegible] stat prescriptio.iiij.annorũ ex die nunciationis: sed a die quo fuerunt vacantia, viginti annorum: vt supra de quadri. præsc. l.j. & ff. de iure fisci.l.j.§.diuus.& §.præscriptio.

vindicandarum ius velu ti ex permissu [a] vindica re nitunť: & deinceps quæcunque intestatorũ bona ciuitatib. obtentu priuilegiorũ [b] suorũ oc cupata [c]. esse cõpereris, ad officiũ † nostrũ eadẽ [d] reuocare nõ dubites. Dat. Prid.Id.April.Anni baliano & Asclepi.Coss.

Si res cõceditur in integro statu p principẽ: intelligitur cũ ptinẽtijs:& cũ iure suo, et istrumẽtis, & omnib.fructib. & mãcipijs q̃ in ea sunt. Bar.

II. Imp.Constantinus A.ad Aemilium. V.P.rationalem. †

SI qñ adnotationes [e] nostrę cõtineãt possessionẽ siue domũ quã donauerim[9], [f] integro statu donatã: hoc verbo [g] ea vis cõtinebiť quã ante scribebam[9], [h] cũ adiacẽ tib[9], [i] & mãcipijs, & pe corib[9], & fructib[9], & om bi iure suo: [k] vt ea q̃ ad instructũ possessionis vel domus ptinẽt, tradenda sint. Dat.VI.Id.Mar.Me diol.Constantino.A.III. & Licinio Coss.

Si res fisco deferatur, primo debet solẽniter examinari p pcuratorẽ Cęsaris: secũdo incorporari cũ auctoritate pcu ratoris fisci. & tituli sine au thoritate superioris nõ debẽt scribi: & cõtra facientes gra uissime puniuntur. Bart.

III. Imppp.Valent. Va lens.& Gra. AAA.ad Flo rẽtiũ Com.rerũ priua. †

[a] Ex permissu. Principis: vel legis. nam etiam permissio eũ petitione nõ tenet: vt j. de pe. bo. sub. l.j. sed sine petitione sic: vt eod. tit.l.j. Sed an pro delictis accipit ciuitas? Rñd. non, eadem rõne. imò nec in se fiscus hodie nisi i crimine læsæ maiestatis: vt in auth. oul li iudi.§.fin.

[b] Priuilegiorũ de facto petitorum & imperatorum.

[c] Occupata. per suos officiales: vel sub.s.in ciuitatibus.

[d] Eadem s.bona.

[e] SI quando. Adnotationes. id est priuilegia.

[f] Donauerimus. nõ petenti. & sic valet: vt j. tit.ij.l.j. & s. de quadri.præscrip.l.fi. ne sit s. s.eod. l.pxi. ad quod est j. de pię po. sacri eu.l.fio. sed argum.s. j. de agri.& man.l.fin. Accur.

[g] Hoc verbo. in his verbis, integro sta. do.& sic no. verbum pro oratione poni. Item pauca verba p vna colũna: vt s.de vsufruct. l. antiquitas.in fi. quod facit pro Alleganubus. Accur.

[h] Scribebamus. in quadam.l.quam nõ habemus, vel in quo dam priuilegio.

[i] Adiacentibus. scilicet etiam mobi libus, vt subijcit. sed immobilia adhærentia accedunt etiam si hæc verba dicta non essent: vt ff.de lega. iij.l.prædijs.§.fio. & facit s.de verb. sign. l.j. & ij. & ff. de vso & habi.l.si ita. & de lega.iij. l.quæsitum. §.pcto & de fun. instru. l.si cui. & adde quod not.s. de constitu.princip. l.fina. Item no.generali vel indefinito verbo omnia contineri ad quod. ff. de offi.præfect. vrb.l.j.§.cum vrbem. Item hæc verba ponuntur in instrumentis venditionum, vel similia.

[k] Suo. id est instrumentis domus, vel fundi.& pa ctuta.ibi morantur. nec ob ff.de fundo instru. l.quæsi tum.§.sed si fundus. vbi dici: non contineri instrumentum agri: sed subaudi ibi, natum.

☞. Legendũ fiscũ. vt in vet. Contius.

☞ Cod. The.li.i. eo.tit.lib. 10.

[l] SI quando. Publicatione. quæ fit ex varijs causis: vt ff.de iu.fis.l.j. Accur.

[m] Iuris. s.alterius, vt donatione, vel successione.

[n] Nostræ.i.fiscali, quæ est nostra: vt s.de quadri. præscri.l.fin.

SI qñ aut alicui[9] publicatione, [l] aut rõne iu ris [m] aliqd rei nostrę [n] addẽdũ est: rite [o] atq; so lẽniter p comitẽ rerũ pri uatarũ, deinde p rõales [p] in singulis qbusq; puincijs cõmorãtes [q] incor poratio ipleať: & diligẽs stylus [r] sigillatim oia ad scribat: tituli vero quorũ adiectione pdia nr̃a sunt ɔsecrãda [s] substãtijs, nõ nisi publica testificatione pponanť: grauissimis sta tim subdẽdis supplicijs, q hmõi aliqd ppria vsurpa tione [t] tentauerint. Dat. IIII.Kal.April. Valenti. N B. P. & Victore Coss.

Bona eius q nullo modo ali quẽ habet successorẽ, dicunť bona vacãtia: & deferunť in fiscum hæredem. Bart.

IIII. Impp. Honor. & Theod.AA.& Constã.A. Palladio præf. prætor. †

VAcantia mortuorũ bona tũc ad fiscũ iu bemus transferri, [u] si nullũ ex qualibet sanguinis linea, [x] vel iuris [y] titulo legitimũ reliquerit intestatus hæredem. Dat. VIII.Id.Iul.Rauen.Eustathio & Agricola Coss.

In puincijs vbi nõ est pcurator Cæsaris, de principis cura certi officiales destinanť: quorũ sollicitudine bona vacãtia sub præside inuestiganť: & de eis inuentarium conficitur, & principi scribitur. & cõmittens fraudem pœna hic inserta punitur. Barto.

[o] Rite. secundum formam hic subiectam, qñ q̃stio nõ refert, vt hic: aliàs secundum formam j. eod.l.fi.

[p] Rõnales. pcuratores Cæsaris, vt s. de modo mul.l.ij. qui incorporabit vt iudex: vt hic: quod faciet primo comes capiendo, secundo dãdo pcuratori Cæsaris: qui ponet eos in numero & corpore aliarũ rerum fiscalium.

[q] Commoratores. s.comites & rõnales.

[r] Stylus. scribẽtur eñ nomina & qualitates rerum quasi quoddã inuentariũ: vt s.de bo. pf. l.siqs iotta. Et no. hic q in qualibet puincia erat vnus pcurator Cęsaris: & vnus comes rerum priuatarũ. Itẽ not q hęc lex facit ad secundam partem rubricæ.

[s] Consecranda. i. adiungenda. & dic q qñ adijcitur, debet scribi manu publica quo titulo, s. verũ ex donati. vel successione, vel quoquo mõ fisco obueniunt. Vel q qñ adijciũtur, imponitur in ipso prædio signũ: quod non licet nisi auctoritate publica, i. competentis iudicis: vt hic, & s. vt nemo priua.l.ij. & in Auth. de man. prin.§.titulos.colla. iij.aliàs punitur, vt ibi & hic dicitur.

[t] Vsurpatione. vsurpat, q ɔ pdicta facit.

[u] VAcãtia. Trãsferri. de facto. oñ dñiũ ipso iure quæritur fisco, si soluendo sunt: vt ff. de iure fisci.l.j.§. an bona.

[x] Linea. inferiori, vel superiori, vel transuersali etiã vltra.vij.vel x.gradum secundum.P.quod non placet: quia post legitimum successorem succedit vxor, & postea fiscus: sed legitimus non est vltra x.gradũ: vt supra vnde vir & vxor.l.j.Accur.

[y] Iuris. legitimu. successor iuris est adoptiuus: vt ff. de suis

☞ Cod. The. lib. 10.ti.10. l.30.para l.vlt.s.de iure fisci.

defens. & legit.f.j.§.fi.& l.ij.§.hæreditas. Item alij qd dic vt nota.§.l.j.& tacit.§.de cadu.tol.§.fi.& j.de pro. sac.cubi.l.pe,§.intestatorum.& in authe de hæred.& Fal §.inordinatum & j.titu.j.l ij. & in auth.vt nulli iud.§.fi.& in auth.de nupt.§.si igitur.colla.iiij.

pter honorem.vt clarissimi. Item veterani. Item milites, propter honorem stipendiorum item propter sexu vt mulieres. Item propter damnationem, vt qui fustub cæsi sunt,& in opus publicum damnati sunt. Item in metallum damnati. Sed eas causas quas ante damnationem cœperunt deferre, post damnationem possunt exsequi. vt ff. de iure fisci.l.deferre.sed qui admittuntur, si non probant, sunt iniusti & infames, vt ff. de iure fisci. l. ij. in prin.& j.eo. l.j.& l. nulla.& l.ex varia.& l.omnes. in fi. & C. de episc. & cleri.nulli.in fin. & in alijs casibus quod dic vt j.eo.l.ex varia.si vero probant, præmiū habent: vt ff.de iure fisci.l. edicto. §. extat. Item differt hic titulus ab illo infra de his qui se defe. quia ibi se,hic alios deferunt. Accur.

V. Impp. Theodos. & Valent. AA. Hieritoerati com. rerum priuatarū.

SI vacātia, vel alio mō bona delata [a] legib' ad ærarium perhibeant̃: [b] certi palatini [c] electi, & iureiurando obstricti mittant̃, vt eorū [d] instātia pſes prouinciç pſente fisci patrono diligēter inqrat, cuius vacans cadēsq; fuerit patrimoniū, quātumq; vel quale videat, [e] vt quum data [f] reclamādi copia, [g] nullum id vł iure posſidere, vel vindicare cōstiterit, locumq; ærario factum ēe, tā ipſius relatione, q̄ publicorum monumētorū [i] fide cōstiterit, rerū nobis notitia intimet̃: vt iussu nr̄o vacātia, vel aliæ res noīe occupent̃ [k] ærarij. q̄ forma [l] ēt in parte bonorū, vel in vna alterave re, seu actione vna vel ēt pluribus seruet̃. Nā si quid p fraudē in dispendium ærarij fuerit admisſum, misſi q-dem exsecutores [m] non euitabūt indignationem: pſes autē facultatum parte dimidia multabit̃: fisci vero [n] patronus detrimētum qd̄ p vitio eius fisco ingerit̃, resarcire vrgebit̃. D.VII. Id. Octob. Constātinop. DN. The. A. XV. & q fuerit nūtiatus, Coss.

TITVLVS XI.

DE DELATORIBVS.

Si relinquit̃ tacitè incapaci, non defertur in fiscum. Barto.

I. Imp. Alexander A. Basso.

STei qui capere pōt, [p] tacitum, [q] fideicōmisſū relictum est: cesſat delatio. [r] His.n. ꝓhibetur tacitè relinqui, qui palam relictū capere non posſunt. [s] P. XIII. Kal. Maij, Maximo. II. & Aeliano Coss.

Qui defert ex necesſitate officij, vel ex pcepto iudicis pœnā delatoris non sustinet. Barto.

Hermogen. | Cod.T. ... u.i.vl. ... priuato.

[a] SI vacantia. Delata.i.damnatorum. vel alio modo: quod dic vt ff. de iure fisci.l.e.§. Accursius.

[b] Perhibeātur.id est inueniantur.

[c] Palatini.de quibus habes j. de palati. sacra. larg. Vel dic quicunque de curia missi.

[d] Eorum. qui exsecutores.j. dicuntur & no. q̃ quasi offic. iudic. expediunt. & sic intelligo. supra. de iur. fi.l. defensionis Accursii.

[e] Videatur. reducendo hoc in scriptis: vt C.de bo.proscript.le.si quis. Accursius.

[f] Data.ablatiui absoluti, scilicet data copia. & facit supra de iur.fis.l. prohibitum.& l.defensionis.

[g] Copia. si ergo aliquis resistit, debent remanere bona apud possidentem, donec liqueat ea confiscanda §. de iure fisc. le. defensionis.

[h] Ipsius.scilicet p̄sidis per propriam epistolam.

[i] Monumentorū. quç facta sunt super bonis inuentis quasi quoddam inuentarium: vt d.l. §.de bo.proscrip.l.si quis intra.

[k] Occupentur. per eosdē palatinos, vel alios ad hoc missos, vel si non mittantur aliqui pro capiendo, tradentur comiti rerum priuatarum,& procuratori Cæsaris ad incorporandum: & isti iterum inquirent: vt d. l.si quis.& §.eodem.l.si quando. Item quod dicit occupentur, de facto: nam de iure non est opus si soluendo sunt: vt ff.de iure fisci.l.j.§.an bona.

[l] Forma de inquirendis & capiendis bonis p̄dictis.

[m] Exsecutores.quos supra vocauit palatinos. Accu.

[n] Fisci vero. sa.supra de aduo.fis.l.fisci. & infra de annon.& trib.l.iij. Accursius.

DE DELATORIBVS.

[o] Dixit de bonis vacantibus: nunc de eorum bonorum delatorib. Et not. qd̄ deferre dicit̃ multis modis. Primò,i. qui aliquid offert, vnde dicitur, hereditas defertur, vt §.de Car.edi.l.ij. Item accusare de quolibet crimine: vt C.ad l.Iul.re l.iubemus. Item bonorū nūciator: vt ff.de diuer. p̄scri. l.iusta & ea hic. Item deferre.i. honorem: vt §. de episc.& cler.l.presbyteri.hic autem ponit̃ pro delatore bonorum iusto, vel iniusto.& est multiplex ratione personarum, etiam si probet, vt j.eo,l.ii. Item prohibentur aliqui deferre, pro-

[p] SI ei qui capere potest. cum effectu.s.ex testamēto: vt ff.de ver. signi. l.aliud.& in hærede suo, vel extraneo, q̃ tempora inspiciantur an sit capax, vel non, dic vt not. insti.de here. quali. & diff.§.sui.& §.in extraneis. hac autem lege hic legatarius seu fideicommissarius generalis vel specialis cui tacitè aliquid est relictum, duobus temporibus debet esse capax.s.testamenti,& mortis: & sic hic erat vt ff.de iur. fisc.l.non intelligitur.§.quando autem. si autem primo poterat, secundo non potest capere, cessaret & tūc delatio: nisi forte in fraudem fidem accommodauit institutus. item si primo non potuit, secundo potuit ei relinqui, de benignitate patitur: vt d.l.non intelligitur.§.quando. & no.ff.de his qui. vt indig.l. in fraudem.in princ. §.j. Quæ autem faciunt non capacem, not.insti.de lega.§ incertis.

[q] Tacitum.quod est q̃n domestica cautio vel promissio est: non palam i testamento, vel codicillis: & de hereditate, non de suo rogatur: vt ff. de iure fisci. l. non intelligitur.in pri.& §.quo.& §. si quis palā.& §.tacita. & l.ita fidei.in princ.& in fi.& de lega.j.l.an tacitus.

[r] Delatio.alias si neutro tempore fuerit capax, dodrans relicti auertitur non capaci,& quarta rogato, q̃cunque deferat, vt ff.de iure fisc.l.j.& §.ad l.Fal.l.iij. & ff.de his qui. vt indig.l heres. rogatur autem excusatur si palam rogatur, vt ff.de iu.fisc. l. non intelligit̃. Item si est seruus rogatus. vt ff.ad l.Fal .l. si tacitum. Item si filius. vt ff.de his qui.vt indig.l. in fraudem. §.fi. Item si se deferat, vt j.eo.l.j.l.j: Accursius..

[s] Non possunt.ergo si possunt, pōt tacitè relinqui etsi

loco sumpto à consequenti destructo. ad quod ff. de pub. l. si ego. §. pastus.

a Monente. Officij. quod geris, quia eras palatinus: vt supra titu. j. l. fi. vel pone vt ff. de iure fisci. l. fiscus. §. delatoris.

H. ab aliis pœnis excusatur multis modis quos dicere ff. de iure fis. l. ex quibusdam. & ī. eo. l. monente.

i Execrabiles. id est odiosos.

m Deferunt. Scilicet inchoando, & spe simil: & non probant, nisi excusentur aliquo de prædictis modis. ad quod ff. de iu. fis. l. deferre. §. sed & communem. item ciuitati non deferturi vt ī. titu. j. l. j.

II. Imp. Gordianus A. Euthychemo.

MOnente officij [a] sollicitudine, quinimo iussu procuratoris, vt causam ab alio delatā, conuenienti diligētia instrueres: nō ipsū voluntariū delatoris munus suscepisse te, actorū lectio, q̄ pcibus intexta sūt, manifestē declaret. Ea ppter ne qd in psona tua qd est sectæ tēporū meorū alienū, attētet: [c] pses prouinciæ vir clarissimus ad sollicitudinē suā reuocabit. PP. VIII. Id. Sept. Pio & Pōtiano Coss.

Qui ad defēsionē suā aliū nominat, nō videt deferre. Bar.

III. Idem A. Chilconio.

NVlla macula [d] vel crimine [e] delatoris adspergitis, q cū ab officialib [f] fūdū seu domū fisci possidere cōtēderet: non se sed alium eius rei possessorem esse monstrauerit. [g] PP. Prid. Kal. Iul. Gord. II. & Pōtiano Coss.

Qui venit ad defensionē reipublicæ vt delator non punitur. Bartolus.

IIII. Imppp. Carus, Carinus Et Numerianus AAA. Candido.

EX varia statutorum [h] diuersitate ad id decursū est, ut hi q reipublicæ causas defendunt, delatorū criminibus non teneant: [k] cum oibus notissimū sit, eos solos execrabiles [i] nunciatores esse, q fisco deferunt. [m] PP. III. Kal. Septēb. Carino & Numeriano Coss.

Delator non admittitur sine patrono fisci, & male deferentes ex consuetudine grauissimè puniuntur. Bartolus.

V. Imp. Constantinus A. ad prouinciales. †

OMnes iudices inuigilare pcipimus, delatores sine fisci aduocato denūciātes, pœnis [n] adficere. aptissimi enim iuris est, vt qd ex cuiusq; patrimonio ceciderit i casū, [o] & legibus [p] & recto [q] iuris ordine fisci aduocatis agētib. vindicet. Sed qa nonnulli pcipites, fm ius possessa patrimōia deferre nō cessāt, damus oibus licētiā q se lęsos existimāt [r] cōtra delatores seueritatē iudicū implorare [s] ferro districtā. Dat. XI. Kal. Apri. Cōstātinopo. Cōstātio & Albino Coss.

Seruus punitur si dominū deferat, pręterquā in crimine lęsæ maiestatis. Bart.

VI. Imppp. Grat. Valēti. Et Theodos. AAA. Palio consulari Lydiæ. †

SEruū dñi delatorē iubem in exēplū oium pditorū seuerissimæ sniæ subiugari, [t] ēt si obiecta pbauerit excepto crimine maiestatis. Dat. VII. Kal. Nouemb. Cōstantinopo. Antonio & Syagrio Coss.

b Procuratoris. fisci vel Cæsaris: qui etiā excusantur: vt arg. ff. de his q. vt in dig. l. in fraudē. §. fi. & de bonis li. l. qui cū maior. §. si patris & ī. de iure fisci. l. ij. & l. prohibitū est nec ob. ff. de in. fisci. l. ij. §. diuus, quia ibi mādatum, hic iussum est, inter quæ est differentia: vt instit. de de atil. tut. §. nos autem. & ff. mand. l. j. Item habet hic ius mandandi.

c Attentetur. l. no patiatis pœnas delatoris, etiā te excusātē officium, iussus, & quod alius inchoauerat: licet non probaueris. aliàs patereris pœnas: quas dic vt no. infra. eod. l. ex varia.

d NVlla macula. infamiæ.

e Vel crimine. id est pœna criminis, quod committit delator non probans, vt ī. l. proxi.

f Officialibus. palatinis. vt infra. l. proxi.

g Monstrauerit. aliàs, non mostrauerit: vt ff. de iur. fi. l. deferre. §. sed & cōmunē. magis enim videtur delationem contra se factam repellere, quàm alium quenquam deferre: vt ff. de in. fis. l. ij. in princ. & l. fiscus in quæstione. §. fi. & l. delator.

h EX varia statutorum. id est, legum statuentium. sic ī. de sent. ex libel. re. l. statutis.

i Defendunt. in iudicio, alio prouocāte. ad quod. ff. quod cu vni. no. l. j. §. fi. & ī. de infa. l. neminē. vel extra ius: vt ff. de oper. no. nun. l. in prouinciali. §. fi. & l. seq.

k Non teneant. est ergo crimen, deferre & non probare. & punitur infamia: vt ī. l. prox. & ff de iur. fis. l. ij. in prin. & l. deferre. § sed & communem. Item q̄ tātū dat fisco, quantum detulit: vt ff. de iu. fis. l. senatus. §. senatus. & § diuus. & l. Arrianus. Item alia vt ī. l. p

n Omnes. Pœnis. extra ordinem, cum non dicat, quas, vt ff. de pœ. l. sanctio, & facit ff. de iur. fi. l. si fiscus alicui. & supra. de adno. fi. l. fi. & ī. eo. tit. j. l. fina.

o Casum. ex delicto: vel quia sine successore decessit.

p Legibus. vt supra tit. j. l. fi. & l. antepe. & de in. fis. l. prohibitū. & l. defensionis.

p Recto. aliàs tetro: & aliàs recto. id est eo ordine qui hactenus obtinuit, qui est in legibus prædictis. Accursius.

q Existimant. ex tali delatione.

s Implorare. accusando & faciendo eos puniri districtè cum ferro. nā vt dicunt contineri in Theodosiano codice, caput & lingua eis amputant. ad qd. supra de calum. l. nostris & habeat districtam. aliàs destrictam, id est carecutam. & habet locum hæc pœna si criminaliter accusetur. aliàs habent locum illæ quas notaui supra l. proxi. ad quod. ff. de his quib. vt in dig. l. j. vel habet locum quando ex consuetudine facit: vt infra de superexac. l. j. Accur.

t Seruum. subiugari. forte magistralli, vt ff. de offi. præ. vrb. l. j. §. quod autem. & §. cum patronus. vel etiam moris ad quod supra, qui ac. non poss. l. pen. in fi. & l. fi. item facit infra. in quib. cau. co. cen. l. ij. & ff. de iur. fisc. l. ij. §. pe. itē not. in exēplū. ad quod. C. ad l. Iul. re. l. j: & ff. e. l. quūius. & ff. de cust. reo. l. diuus. in fi. & ff. deposit. l. bona fides. in prin. l. et nō eū puniri, etiā si probauerit, ad quod ff. de re mil. l. iij. §. in bello. & ff. de ne. ge. l. fi. Sed arg. contra ff. de bo. lib. l. qui cū maior. in fi. & ad Turp. l. j. §. pe. lacuno. quod

Te petā contra le. barus l. hi lippus A. &c.

† Co. Th. 10. 10. 10.

† Cod. The. 10. 10. 17.

* Desunt hic duæ cōstitutiones grecę, septima & octaua, ex pterimissis repetēdæ.

no. q. excipit crimen maiestatis, vt hîc, & ff. ad l. Iul. ma. l. famosi. §. serui. sed & torquêtur eodē casu serui, & ēt in alijs quandoque; vt j. de quæstio. l. j. quæ non honestè petunt: vt ff. de brig. iur. l. ij. §. fi. & ff. de va. & extraordi. cog. l. j. §. proinde.

TITVLVS XII.

DE PETITIONIBVS bonorum sublatis.

Bona q̄ deferunt in fiscum nemo põt sibi impetrare; & cõcessio facta ad petitionē alterius, nõ valet: secus si fieret motu ꝓprio principis. Bart.

I. Imp. Grat. Valent. & Theodo. AAA. Eutropio præfecto prætorio.

Qvisquis in crimine maiestatis deprehensus fuerit & punitus, bonaque ei[o] (sicut plectēdi cõsuetudo b criminis habet) fiscus inuaserit: null[o] eadē c sub specie munificentiæ principalis audeat ꝓprio iure poscere. qui ꝯ legem d id ausus fuerit sperare, qđ non licet, reus violatæ legis habeatur. Sed q̄m pleruumq; ita in nonnullis causis inuerecunda petētiū inhiatione e cõstringimur, vt ēt non concedēda tribuamus: nec rescripto quidem nostro aduersus formam latæ legis, f loci aliquid relinquatur. g Si quid aũt ex bonis talibus nostro iudicio, nullo tñ h desiderante atque poscente, concedi cuiquā voluerimus: hmõi tantũ valeat liberalitas. Dat. XVI. Kal. Decembr. Thessalonicæ, Gratiano. V. & Theodosio. I. AA.

Nullus admissus ad impetrandas res delatas in fiscũ siue fiscales: & impetrans & officiales curiæ principis, qui in his impetrationib. operam darent vel scriberent, legitimè puniuntur. Bart.

II. Impp. Theod. & Valen. AA. Florētio. P. P.

Omne semē i alienas appetendi fortunas, stirpitus k eruere cupiētes, nulli deinceps volumus petitionis rerum esse licentiam. Et si intestatus l quisquam quędāve, m ac nullis ex numero ꝓpinquorum existentibus, vel vxore, vel marito, n fati munus impleuerit, cuiuscunq; sit o conditionis aut sectę, seu quolibet titulo res fuerit fiscalis: nemo audeat ad petitionem p rerum defuncti defunctæve, cuiuscunque fortunæ aut sectæ sit, si fisco nostro locus pateat, adspirare: cum ne illis quidem quorum actu atque officio petitionum procedebat effectus, impune liceat sanctionibus nostris aduersari: sed vir illustris quidem cuiuscunque tēporis quæstor, q si oblatæ petitioni subscripserit, vel etiam responsum dederit: virq; illustris comes rerum priuatarum si vel instrui permiserit, vel petitionem si qua insinuatur, r admiserit: indignationem nostri numinis s sustinebit, cæterisque t fiet vindictę & temeritatis exēplũ. Memoriales u vero, qui excipienda huiusmodi rescripta vel implenda curauerint, & palatinos qui instruxerit, vel gesta admissæ petitionis ediderint, x

a DE PETITIS BONIS SVBLATIS. Alias, bonorũ. & tunc dic petitis, id est petitionib. alias deest bonorum & tunc pone petitis, neutraliter, vel subaudi, reb. siue bonis.

b Qvisquis. Cõsuetudo. & lex: vt ff. ad leg. Iul. maie. l. quisquis. circa princip. etiam hodie: vt in auth. vt nulli iudi. § fin.

c Eadem. Idem si ex alio delicto sunt delata: vel etiā successione: vt infra l. proxi.

d Legem. scilicet istam.

e Inhiatione. id est frequenti petitione.

f Legis. s. huius. de quo extra ordinem punitur: vt ff. de pœ. l. sanctio. Item not. quòd ex sola petitione (alias supplicatione) licet infructuosa, punit: vt j. q. milit. non pos. l. eã quidem.

g Relinquatur. cuius prohibetur petitio, eiusdem facta cõcessio non valet: vt hîc, & i. si nup. ex rescrip. pe. l. fin. in fi. & j. de naui. non excu. l. fi. & in Auth. de nõ alie. §. quia vero. & in Auth. vt oēs obed. iudi. ꝓuin. §. hanc dicentes. & §. si vero quisque. colla. v. nisi ex certa scientia dicendo, non ob. hac. l. arg. ff. de lega. iij. l. si quis. in prin.

h Nullo tamē. ad hoc j. de cri. sac. l. fi. & ff. quod quisque iur. l. iij. in princip. Sed contra s. de bo. va. l. j. sol. ibi eum petitione. Item argu. contra j. de loca. ꝓpe di. ciui. l. ij. Sed ibi ab aliis possidebant. Item dic tantum, id est non petenti. vel id est res, nõ ius capiendi: vt & res præbendæ non autem præbenda, potest cedi. Et not. hîc quòd quædam honestè accipiuntur,

i Omne semen. alias incipit, omnes enim. & secundum hoc dicunt continuati cum perdendi: & subaudi, vias. vel subaudi, initium apud omnes alienas fortunas. Vel melius habeas, oē semen &c. ipsa enim rei princi. &c. vt in auth. de non alie. §. finimus. nec enim leges Codicis continuantur: cum qualibet per se & certa debeat esse: vt s. de no. codi. con fir. l. j. §. quibus.

k Stirpitus. id est in totum, vt non remaneat aliqua radix. Accur.

l Et si intestatus. incipit versus.

m Quędamve. accipe scilicet, fati munus &c.

n Marito. vel alio qui fisco præferetur: vt s. tit. ij. l. j. & l. vacantia.

o Cuiuscunq; sic. scilicet deiunctus. vel ille cuius bona bona fuerunt fisco deuoluta: vt forte quia hæreticus: vt s. de hęre. l. l. Manichæos. & l. cognouimus.

p Ad petitionem. adspirate qđ est j.

q Quæstor. nec. n. aliter valet rescriptũ nisi à quæstore subscriptũ, vt in Auth. vt diui. iussi. §. j. colla. viij. Et dic, ille q. circa latus principis erat. Alij erant quæstores, quod dic, vt ff. de offi. quæsto. l. j. Et not. hîc de illustribus quibusdam.

r Insinuatur. id est ostenditur principi per eum.

s Numinis. alias numinis: & alias nominis.

t Cæterisque. scilicet minoribus. & sic nu. puniti maiores, vt terreantur minores. sic quod not. s. tit. j. l. fi.

u Memoriales. i. scriptores, seu exceptores, vt subijcit. & ff. loca. l. sed addes. §. si. quia reducunt ad memoriã per scripturam, vt ff. de pign. l. contrahitur.

x Ediderint. id est in publi-

Veteres libri, de petitis. nõ male sicut indicta, & æstimata, & nota. Cuiacius hîc.

C. T. sub eo. t. j.

Concor. c. cum in iuuentute. §. ceterũ. extra deput. ca. & quod no. glo. in verbo nos. scatur ad fi. in ca. j. extra de consti. lib. 6. & glo. in ca. iux fraternitatis. extra de ꝓbē. & dig. vbi verba ista recitat d. g'o. ab hac l. extracta.

Ex Nouell. The.

Cōcor. cle. j. circa fi. de offi. iudi. & 2. q. 7. cap. quapropter. ibi. vt transgressionis vitio fiat interdictio delinquendi.

in publicum produxerint.

a Proscriptione. hoc corrigitur in Auth. vt nulli iu dic: §.fi.coll.ix.item ad hoc.j.de col.de.l.j.§.fin. & j. de meta.l.pe.

b Res ciuiles.vt annonæ ciuiles,s.annui reditus ex publico. ad quod s.de sac.san.ecc.l.priuilegia. Et not. arg.a simili.q. nec pbenda debet peti. Vel dic, dabis publico: & sic nō pōt impetrari remissio.ad quod,j.de au.& tri.l.l fraudē.

c Pragmatica.imò §.vt s.de no. Co. compo.l.j.§.ij.sed ibi loquit de his q posita sunt in corpore iuris. Itē ꝯ s.de legi. & ꝯsti.l.ij. Sol.sine alterius læsione hic, vel sine petitione, vt s.l. pxi.in fi. Itē quid si semel & bis, hoc est quod dicimus secunda iussio? Rń.vt no. s.si ꝯ ius vel vtil. pu. l.fi.Item no. q licet bonorum petitio ꝓhibeat, qdam tñ permittunt, vt bo.poss. iuris,vt vnde liberi, & similes. Itē pos.bonorū facti debitoris cessantis, vt ff q. ex cau.in pos.ea.l.ij.Itē bonorū aditio facti, & iuris, vt Instit. de eo cui li.cau.bo. ad. Item bona hidis nō parentis. l.non obedictis: vt s.de fideic. auth. hoc amplius. Itē bona captiui & & furiosi, vt C. de episc.audi. auth. liberi.& de epis.& cle. auth.si captiui.item ius iniquū pōt peti, licet noceat petenti, vt ff.quod quisq; iuris.l.j.Accur.

bonorū ꝓscriptione puniri decernimus. Pari forma res ēt ciuiles, b & ad ius publicū ptinentes, ab oī petitione muniēdas esse cēsemus, s.nec pragmatica c iussione, vel sacra adnotatione, vel quolibet oraculo diuino, seu mādatis (si qua ꝯ hāc sanctionē nostrā fuerint impetrata) qppiā roboris habere valituris. D.XI. Kal. Maij. Theod. A. XVIII. & Albino Coss.

TITVLVS XIII.

DE HIS QVI SE deferunt. d

Granatus tacite de restituendo nō capaci. si se deferat, lucratū tertiā. uxor vero defuncti nō capax se deferēs lucratur dimidiā, & facta diuisione hēbit optionē. occultantes vero legitime puniunt. Bart.

I. Imp. Constantin. A. Maximo Rōnali Hisp. †

† C.T.l.1. eo.ti.lib. 10.

IS cuius e tacitę fideicōmissa fuerit hæreditas: statim f officio grauitatis tuę g nunciet, & gesta ꝓdat, & cōtinuò quod actum fuerit, renunciet: & post hāc fidē, tertiā h ex omnib. defuncti bonis percipiat portionem. Quòd si ab vxore i defuncti istud ad officiū deuotionis tuę fuerit reuelatū: ipsa ēt psona quā defunct⁹ esse voluit hæredem, k si gesta apparuerint, * tali pmio macipet, vt ex omni patrimonio l mediū cōsequat: & cū fisco nostro celebret diuisionē: id ēt habitura priuilegiū, vt prior eligat m optionē: † & tūc occulcator n ille gestorū, fisci & mulieris pariter inimicus, exutus oī patrimonio suo, ac fisco vindicato, in insulā deportetur. Dat. Id. Mar. Gallicano & Basso Conss.

* A peruētis.

* Legēdū portionē, vt l Codi Th. Cōc.

TITVLVS XIIII.

SI LIBERALITAtis imperialis socius sine hærede decesserit. †

† In Co. Th.li.10. ti.14. inscribitur Si petitionis soci⁹. sed post sublatas petitiones aliter hic fuit scribēdū. Conius.

Inter socios liberalitatis imperialis factæ ēt inter viuos est locus iuris accrescendi etiam post dominiū vtriusque quæsitum. Bart.

I. Imp. Constanti. A. ad Mygdonium castrensem Palatij. †

† Ex Cod. The.10. 14. 1. & 2. Cōcius.

IVbemus vt si quis fortè ex his qbus cōmuniter a nobis aliquid donatū sit, a

d DE HIS qui se deferunt.

Supra de delatoribus dixit quando alius defert alium: hic quando seipsum. Accur.

e IS cuius.s.institutus hæres legitimus: vel qui rogatus est vt non capaci det, secundum Bul. aliàs Pla. & dic cuius.s.fidei hæreditas est cōmissa.s.restituenda vxori non capaci. & expone tacitæ, vt no. s. tit. ij. l. j.

f Statim.ad id quod dr statim j.cōtinuò. cōtra. ff. eo s.de iure fisci.l.edicto.j. rñ.Sed ꝯ in ea.l.§.cum autem.vbi dr expectandum illum cui relictum est, vt ille primo deferat si vult. Sol.secundum quosdam hæc illam corrigit. Vel hic fuerat in mora deferendi ille cui erat relictum. Vel dic statim post tabulas apertas: ante.n.est alius expectandus: vt ibi. Accur.

g Tuæ.loquitur procuratori Cæsaris: vt ex superscriptione legis apparet, quæ dicit rationali mitti.

h Tertiam. immo vt medietas dodrantis: vt ff. de iure fis.l.cum tacitum. Sol.ibi de illo cui erat restituendum: hic de rogato. magis est ꝯ. ff.eod. l.senatus. §.senat⁹. vbi ēt hæredi dat dimidiam. Solu. secundum P. ibi per Hadrianum: hic per Constantinum, qui corrigit. vel ibi hic capax hæres: ibi non capax.

i Ab vxore s.nō capace, cui nō erat restitutio facienda.

k Hæredem.s.fidei commissariam, quæ effectu hæres est: vt ff.quod cum eo. l.si filius. Alij vt P.dicūt q hic cum alio instituta.& alius rogatus suam partē mulieri non capaci restituere: & hoc si habeas in litera, Ipsa etiam quam &c. aliàs est, ipsa etiam persona quam defunctus: & tunc dic quòd si vxor detulit, si id est quamuis instituta probet: tamen tali præmio mācipetur vxor prædicta primo deferens.

l Ex omni patrimonio. contra.ff.de iur. fis. l.cum tacitum, vbi media dodrantis. Sol. speciale in vxore non capace, vt hic: licet quidam dicant illam corrigi. Item contra supra proxi. respon. Solu. ibi rogatus capax se defetat: & tunc obtinet princ. aut rogatus non capax: & tunc dimidiam: vt ff.de iur. fis. l.senatus.§.senatus. an vero ille cui est relictum, qui non est capax: & tunc differt vxor ab alio: vt hic. si autem alius extraneus, nec rogatus, nec alius cui est restituendum, tunc forte tertia: vt not. ff.de iur.fis.l.edicto.§.extra.& facit ea.l.in prin.§.j.& ij.

m Eligat.sic infra de meta.l.ij. Ar.contra j.quādo, & qui.quarta pars deb.l.ij.circa prin.

n Occultator.s.hæres. qui non deferebat. quod intellige, si celabat studiose, non si differebat deferre: quia nec festinare debebat: vt ff.de iu. fis. l.edicto §. cum autem.sed P.dicit, occultatoi, id est officialis: quod non placet.

SI LIBERALITATIS IMperialis socius. &c.

a IVbemus. Donatum s.j.nullo petente: vt s.tit.j.l.j.in fi.

[a] Nullo hærede. l. nullo liberorum: vt ff. ad Treb. l. et facto. §. fi. & sic præfert socius vxori & alijs præter liberos: & p hoc quod subijcit, ad psonã aliã. Vel dic hæredem large dici: vt est ₰. de bo. vac. l. j. & sm hoc quod dicit personam, dices extraneam vel fiscum. illud pstat q testamentarius hunc socium præcedit: vt ₰. de hære. decur. l. j. & ff. de acqui. rer. do. l. si is. §. pe. & sic nec vit. Et nec quod hic dicitur in socio liberalitatis imperialis: idem in bonorum possess. consortibus. Item in hæredibus iuris ciuilis. Item legatarijs, vt ₰. qñ non pe. par. & de cad. tol. §. his ita & §. vbi autem. & Instit. de leg. §. si eadem. Item pluribus patronis, vt ff. de bo. lib. l. cũ liberto. & de assi. lib. l. verũ. Item in plurib. eiusdem corporis, vt ₰. de hære. decurio. per totum. Accur.

nullo hærede, [a] relicto decesserit: ad cõsortẽ potius solatiũ, q̃ ad psonam aliã pars decedẽtis perueniat. D. XII. Kal. Apri. Antiochię, Cõstãti. A. IIII. & Licinio IIII. Conss.

TITVLVS XV.

DE THESAVRIS.[b]

Quærere thesaurum in pprio omnib. licet: in alieno vero suo nomine, nullo modo licet: & si thesaurus inuentus fuerit a fortuna, inter inuentorem & dñm diuidit. Bart.

I. Imp. Leo A. Erythrio præfecto prætorio.[r]

Nemo [c] in posterũ super requirendo in suo, vel alieno loco thesauro, vel sup inuento ab alio vel a se, effusis precib. pietatis nostræ benignas aures audeat molestare. Nã in suis [d] q̃dẽ locis vnicuiq; dũmodo sine sceleratis ac puniendis sacrificijs, [e] aut alia qualibet arte [f] legibus odiosa, thesaurũ [g] (.i. cõdita ab ignotis dñis tpe vetustiori mobilia) quærere, & inuento vti, liberam tribuimus facultatẽ: ne vlterius Dei beneficium inuidiosa calũnia psequatur: vt [s] superfluum sit hoc precib. postulare, quod iã lege [h] pmissum est: & imperatoriæ maiestatis videatur præuenire liberalitas [i] postulãda. In alienis vero terrulis nemo audeat inuitis, immo nec volẽtibus [k] vel ignorantib. dñis opes abditas suo nomine perscrutari. Quod si nobis super hoc aliquis crediderit esse supplicandum, aut præter huius [l] legis [m] tenorem in alieno loco thesaurum scrutatus inuenerit: [n] totũ hoc locorum dño reddere compellatur: & velut temerator legis saluberrimæ puniatur. Quòd si forte vel arãdo, vel aliàs terrã alienã colẽdo, vel quocũq; casu, nõ studio perscrutandi in alienis [o] locis thesaurum inuenerit: id quod repertum fuerit, dimidia retenta, altera dimidia data, cum locorũ dño partiatur. [p] ita n. eueniet vt vnusquisque suis fruatur, & non inhiet alienis.

TITVLVS XVI.

DE ANNONIS, [q] & tributis.

[r] Zeno & Leo. AA. Epinico Conf. sic in meis manuscrip.

[b] DE THESAVRIS. Quia de thesauris dantur tributa, de quib. s. tributis est dicturus: ideo de his præmittit secundũ P. Vel quia inter cetera iura fiscalia de quib. competit dicere, ius fisci quandoque est in thesauris: ideo de eo dicit.

[c] Nemo. p. mixtim incipit quãdo in suo vel alieno qs inuenerit: sed postea diuidit.

[d] Nam in suis. appellatione sui accipe siue sit dominus directo, vel vtiliter, vt feudatarius, emphyteuta, & similes: licet inutiliter dominus P. dixerit contra. non ergo creditor, non fructuarius, dicuntur domini: vt ff. de acqui. re. do. l. si is. §. pe & fi. nec vir: vt ff. solu. ma. l. diuortio. §. si fundum. Item idẽ quod in suo est si quis in sacro vel religioso casu fortuito: vt Instit. de rerum diui. §. thesauros. Sed in his contra. ff. de iur. fis. l. iij. §. si in locis. Sol. vt ibi.

[e] Sacrificijs. ad quod ₰. de Paga. & sacrifi. per totũ.

[f] Arte. puta magica. ad quod ₰. de mathe. per totũ. quo casu totum fisci erit: cum hic sit indignus. ad qd ff. de iure fisci. l. j. circa princip. Accur.

[g] Thesaurum. scilicet quærere: quod est infra, & quod infertur, est definitio thesauri: vt ff. de acqui. re. do. l. nunquam. §. thesaurus. hic & proprie & improprie quandoque: vt ff. ad exhib. l. thesaurus.

[h] Lege. s. ista. & no. sic. ₰. de epis. aud. l. iiij. in princ. & arbi. tu. l. cum interdictæ. & ff. de con. Instit. l. q̃ sub cõditione. §. fi. & de min. l. in causæ in princ & ad mu. l. j. in fi. & de leg. j. l. si qñ. in prin. & vt leg. no ca. l. j. §. rescripto.

[i] Liberalitas. si habes liberalitas, plana est: si vero habeas, liberalitatib. tũc habeas speratoria magnanimitate. & dic, videatur præuenire cõcessio & dictio postulãda, est pluralis numeri & liberalitatibus est ablatiui casus. Item si habeas genitiuo magnanimitatis, seu maiestatis Imperatoriæ, tũc subaudi. s. concessio vt s. Tertij habent, speratoria maiestas, & liberalitatibus.

[k] Volentibus. No. dñi voluntate nil facere vt alius suo nomine quærat. ad qd Insti. quib. alie. licet. in prin. & ff. de vsufru. l. sed & si quid. in fi. & ad l. Corn. de fis. l. lege Cor. § fi. § riũ in lapidicinis: vt ff. cõm. præ. l. venditor. §. j.

[l] Huius. quæ dicit scilicet domino volente vel inuito.

[m] Legis. s. huius: de quo etiam extraordinarie põt accusari. ad quod. ff. de pœnis. l. sancimus. & de cri. stel. l. iij.

[n] Inuenerit. inuenisse dr, qui videt vel percipit, & animũ habẽdi habuit. ad quod ff. de acqr. pos. l. iij. §. Neratius. Accur.

[o] Alienis. ad quod ₰. fin. reg. l. si quis ceteri.

[p] Partiatur. Idem si in loco Cęsaris vel publico ciuitatis, nã dimidia inuentori, alia ciuitati vl fisco: vt Insti. de re. diui. §. thesauros. Item ₰. j. de metal. l. cũcti. Sol. vt ibi. Item qua actione dñs cõsequit dñiũ? Respon. condi. ex hac l. vel rei vin.

[q] DE ANNONIS ET TRIBVTIS. De alio iure fisci dicit. & dic de anno. & tri. l. de tributo quod præstatur pro annona militum & equorũ vel annona in speciebus. tributa in pecunijs. tu dic annona in speciebus tributum in auro & argento & ære. & dicitur tributum quicquid tributur: sed spãliter quod principi datur. Et est sciendum, quod tributum aliud capitis. vt ff. de cen. l. fi. aliud agrorum. vt ₰. co. l. j. &

[s] Hęc lex corrigit eã q̃ est in Codic. The. e. ti. quę quartã tantũ inuẽtori tribuit. Contius.

[t] Monilia legẽd. vt in Co. The. vbi traditur hęc thesauri definitio. l. 2. de thesauris.

Cõcor. c. nup ab bates. iuncta gl. sup verbo, cõponẽdũ. ante fi. extra de dedi.

Aliàs cum.

Legendum, id est nec volẽtibus.

Cõcor. c. non remittitur peccatũ. de re. iur. lib. 6.

Onus æris alieni ẽ psonale: & ĩõ iter hr̃des diuidit p hr̃ditarijs portionib. Onus annonæ & tributorũ est reale: & pus quis possidet. & fructus percipit, onerat. Bar.

I. Impp. Valeria. & Gallien. AA. & Valerianus Cæs. Antiocho.

AEs qdẽ alienum ꝓportiõe ex qua [a] qsq; defuncto heres extiterit, ꝓstari oportet: annonas [c] aũt is soluere debet, q possessiões tenet, & fructus [d] percipit. PP. Seculare & Donato Conss.

Ad onera realia nõ tenet̃ qs in plus q̃ de re possideas. Bar.

II. Impp. Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Herennio.

INdictiones [e] nõ psonis, sed reb. indici solẽt: & ideo ne vltra modũ [f] earundẽ possessionum quas possides, [g] cõueniaris, pses ꝓuinciæ ꝓspiciet. PP. XVII. kal. Nouemb. Aemiliano & Aquilino Coss.

Oẽs debẽt soluere qd princeps imponit: & officiales nõ possunt augere vel deminuere. Bar.

III. Imp. Constantinus A. ad Proculianum.

OMnes [b] pensitare debebunt q̃ man[i] nostræ delegationib. adscribunt, nihil ampli[k] exigendi [k] [vel remittẽdi] ꝑtãtem esse. Nã si qs vicarius, [l] aut rector ꝓuinciæ aliqd iã cuiquã credi derit remittendũ: quod alij remiserit, de proprijs dare facultatib. cõpellet. [m] D. XV. kal. Iul. Constãtinop. Cõstãti. A. IIII. & Licin. IIII. Cõss.

Oẽs coguntũ soluere publicas functiones: cũ nõ sit munus extraordinariũ: & ab eo nemo excusatur. Bar.

IIII. Imp. Cõstãtin. A. ad Vranium.

OMnes omnino [n] ad oblationem functionũ publicarũ oportet vrgeri. Lege enim nostra [o] signatũ est, nec esse extraordinaria, nec vocari, [p] q̃ solẽniter a ꝓuincialibus deuotissimis cõferenda sunt. D. III. Non. Februar. Constantio A. II. & Constante. Conss.

Qui plus fructus colligit, pl[us] soluit: q minus, minus. Bar.

l.j. & vtrunq; Italicis & quibusdã alijs remittit̃, vt C. de cen. l.j. & l. fi. & ĩ. de epi. & cle. l. de hu. nec obst. ĩ. fine cen. vel re. l. fi. & ibi no. nec quod dr̃ Insti. de re. diui. §. p traditionem vt ibidẽ dixi. Itẽ no. q sm P. tributum capitis est p mare integer aureus, p fœmina medius, vt arg. ff. de cen. l. fi. & j. eo. l. fi. sed P. dicit quodam medio temperandũ. & p eo. j. de agri. & cen. l. cum antea. li. xj nomine prædij ꝓstat̃ quantitas frumẽti, quæ dr̃ quinquagesima hordei, quadragesima vini, & lardi vigesima i par ub. non remotis: vt j. d fusc. l. modios. p singulis libris argẽ. v. ꝓstant̃ aurei. vt j. de argen. precio qd the. infet. l. j. secũdũ Pl. sed certe aliud qd dicit l. illa ad instar argenti, & in auro & in alijs pecunijs fiat computatio. Itẽ differt hic tit. ab illo. ĩ. de annonis & capita. &c. quia ibi de his q p salarijs dabant̃ officialib. hic fiscõ. Itẽ ab inferio p pri. vt ibi no.

[a] AEs qdẽ. Es qua id est, ex qb[us]. sic ĩ. de in ius voc. l. ij. aliãs p portione: & tunc ponitur pro ptiẽ pro qua.

[b] Oportet. vt ĩ. de hæreditarijs act. l. ij. sed fallit in vij. casibus: vt ibi nõt.

[c] Annonas. etiam præteritas: vt ff. de pub. l. Imperatores. & j. de præ. naui. l. ij. & iij. & dic annonas. i. tributa pro annona: vt in rub. Itẽ hoc casu non opponient compensatio: vt ff. de iur. fis. l. auferent. §. qui compensationem. Sed quid si non est soluendo? Rñ. tenentur cohæredes ex persona defuncti quasi auctores. Argu. ĩ. sine censu vel re. l. ij. & auth. ibi posita. & facit in auth. de man. prin. §. non permittas. & ĩ. sine cen vel re. l. omnes. Accur.

[d] Fructus. non autem illi, qui pensiones recipiunt, nisi sit consuetudo regionis: vt j. de agri. & cen. l. limbus. § hæc de redditib & ff. de admi. tut. l. si sine hærede §. Lucius. Al. & at ff. de vsufru. l. si pendentes. §. j. Item facit ĩ. l. pxi & ff de impen. in reb. do. fa. l. neque stipendiũ & j. de col. fundo: patri. l. omnes.

[e] INdictiones. id est munera patrimoniorũ, q possessionib. indicuntur. est. n. duplex patrimonij munus. vnum in rebus: vt hic, quod soluunt etiam non municipes, item etiam qui fœnus exercent. & præstabit secundum modum notatũ in rub. Est aliud quod psonæ p patrimonio indicitur. & tũc tñ municipes. vt ff. de mune. & ho. l. rescripto §. fi. & l. fin. §. patrimoniorum & tunc non præstabit̃ sm formam dictam in rubr. sed put indicitur per singula lustra, vt no. j. pxi. tub Item no. q quædam leges huius ti. de vno, aliæ de alio, & aliæ de vtroq; dicunt: & facit j. de mu. patri. l. ij. & quod no. j. de mu. & hon. in rubr. & ff. de neg. gest. l. qui aliena. §. fi. & sm quod hic ponitur, est hodie ordinarium, vt j. ti. j. l. j. Item facit j. de imm nemi. ꝯce. l. fin.

[f] Ne vltra modũ. id est p eo quod nõ possides: vt j. de immu. nemi. con. l. j. & ij. & in Authent. de man. princi. §. nõ p. mittas. colla. iij.

[g] Possides. p quantitate fructuũ tñ: vt no. in rub. & facit ĩ. de al. l. ij.

[h] OMnes. s. homines.

[i] Manus. ducatat. vt j. uru. ij. l. j. & dr̃ delegare qñ p suum notarium vel nũciũ suũ scribit ꝓuĩci, vt exigat: & qñq; permittit epistolam de indictione futura: vt j. de excu. mu. l. placet. & reddit in quadruplum. vt . de excu. mu. l. placet. & dic delegationibus. id est, præceptus.

[k] Exigendi. aliãs restituendi vel remittendi potestatẽ esse. & sic bene sequit̃ nam &c. sed secundum aliam refert se ad principiũ, & redditur in quadruplũ: vt j. de excu. mu. l. placet.

[l] Vicarius. puta palatinus vel alius vice principis, vel rector ꝓuinciæ: ad cuius officiũ pertinet tributa exigere: vt j. de ca. lar. l. ij. & j. de exa trib. l. in fiscalibus.

[m] Compelletur. dic in subsidium reseruari eũ cui est remissum: vt ĩ. de ꝯue. fi. de. l. ij. in fi. in quolaã & sic nõ valet remissio omnino: vt ĩ. de transac. l. præses. q. est ĩ pauperi tñ põt remittere, eũ pi debeat agere: vt in Auth. vt iudi. sine quo. suis. §. cos coll. ij. & facit ff de pac. l. Imperatores. & de pub. l. fi. §. fi. & de decre. ab ordi. fa. l. iiij.

[n] OMnes omnino. s. ꝓuinciales, vt in fi. huius l. & no. ĩ. sine censu vel re. l. n. & facit j. de cen. l. iij. de col fun. pa. l. oẽs & j de immu. ne. con. l. j. adeo vt nec veterani excusentur: vt ff. de pri. vete. l. pe.

[o] Nostra. quam non habemus.

[p] Nec vocari. alias vocari: & facit j. titulo primo. l. j. aliãs vacare. quasi dicat, nec extraordinaria conferuntur, nec ordinaria remittuntur: vt supra l. proxima.

Hic inserẽda est ꝯstitutio Græca. ex ꝑtermissis. C

Desint. A. auth. nouiter. manu scri. Cõstitut.

C. T. ti. xi. l. j. §. ideoque oẽs penes sitores.

Inclusa defuncti in manuscri ptis. Cõt.

l. 5. C. T. eo. tit.

l. 10. C. T. eo. tit.

Pen

a Pro locis.l.pro magnitudine locorum.
b Possessionum. quæ sunt prope limina, ex quibus tributa penduntur.
c Annonam.in singulis locis & speciebus constitutam: vt j.de susc.l.modios.Accur.
d Ad limites. vbi de millitibus in castris constituris prosi gabat, vel ad tēpus reponebat. vt hic. & j. de erog.mili.ann.l. iiij.& j.de cano.lar. l.j.& j. de fundis limi.l.j.& facit j.eo. l.nemo.
e In fraudem annonariæ. i. tributi ad annonam. vt dixi in rub. Accur.
f Deuotionis.i.dicti tributi deuote soluendi.
g Sortiri.nisi sit ṗscriptum quadraginta annis: vt j.de fun. pa.l.fina.lib.xj.
h Par.i. neminē excusando. vt ſ.e.l.oēs. pro modo tū possessionū: vt ſ eo.l.indictiones. & facit ſ. de vect.l.quequid.& si cōtra ius vel vtili. pub. l.fi.& j.de naui.non excu.l.ij.& j. de cano. fru.vrb. Rom.l. ij. & de aquæduct.l. diligēter. Accursius.
i Nemo possessorum. ṗdiorum propter q̄ tenet ad infrascripta.
k Māsiones. publicas, in qbus forte annona erat imponenda, vł aliàs publicas. (L. xi. Cod. Theod. e.)
l Longius. quia illi de vna prouincia nō debent deferre ad aliam. & facit ſ.eod.l. pro locis.& j. de pri. do.aug.l.ij.& j.l.proxi.Accursius.
m Mediterraneæ ciuitates .i. homines earum.
n Expensis.i.inniteretur aliæ pro alijs tributa soluebant, & sic longius portabant: quod hic remouet. ad quod ſ.eo.l.pro locis.& facit j. de priuile. do. au. l.ij & ſ.l. proxi. & in auth.de col ſ.nullus autem.& j.de metal.l.iiij. Item vide cōtra quod dicit, Alter alterius onera portate: sic adimplebitis, &c. sed hic non releuatur, immo grauatur alter. (Gal. 6. a.)
o Deuotionis.i.tributi deuote soluendi.
p Obsistere. pone secundum R. in emphyteuta & fructuario, qui publicas debent soluere functiones: vt ſ.de iur.emph.l.ij.& ff.de vsufr.l.hactenus.qui si non soluāt intra tēpora huius legis, dominus exigit e-
hunc, id est vindicat prædium non obstante aliqua dignitate. Vel secundum M.pone in exactore tributorū, qui nisi inferat fisco intra tempora huius legis, dominus prædij q̄ soluit, repetit: vt in fine huius l.& nihilominus tenebitur fisco exactor & exactus in subsidio: vt infra.de ero.

V. Impp. Vale.& Valēs. AA.ad Drac.Vic.Africæ.

Pro locis a ac ṗximitate possessionū, b annonā c ad limites d trāsuehi ṗcipimus. Dat. XV. ka. Iul.Med.Valētiniano & Valente.AA.Conss.

Rescriptum in quo immunitas concedit muneribus ordinarijs, non valet.Barto.

VI. Imppp.Gratia. Valent.& Theodo .AAA.ad Principium:præfa. præt.

In fraudē annonariæ e rei ac deuotionis f publicæ elicitū dānabili surreptiōe rescriptū manifestū est iure nō posse vires sortiri. g circa oēs igit par, h atq; æqualis illationis forma teneatur. Dat. VIII. kal. Octob.Aquil. Arc.A.I.& Bautōe Cōss.

Ad operandum vel portandum non debet quis longius mitti.sed debet ratio itineris adhiberi.Bart.

VII. Imppp.Valentini. Theodo.& Arcad. AAA. Cynegio pręf.prætorio.

Nemo possessorū i ad instruēdas māsiōes k vł cōferēdas spēs, longius l delegetur: sed oēs itineris ac necessitatis habita rōne delegent. Dat.X. kalē.Ian. Cōstantinopo. Arc.A.I.& Bautōe.Cōss.

Non est faciendū id, in quo plus expendit, quàm de commodo percipitur.Barto.

VIII. IidemAAA.Cynegio præfecto prætorio.

Mediterraneæ ciuitates m asi a maritimis, & maritimæ a mediterraneis onerabant expēsis: n vt plus haberet dispēdij trāslatio, q̄ deuotiōis o illatio. Hoc nō solū in ṗsens, verū ēt in posterū ṗhibem⁹, ea lege, vt seuitiæ nouerit supplicio puniēdos q istà cōmiserit. †

Si vtiliter dn̄s intra tēpus hic statu: ū non soluerit tributa, dn̄o priuat: & ad habētē directū dn̄ium reuertiī.Bar.

IX. Impp.Arcad.& Honorius AA.Mineruio. Com. R.P.†

Obsistere p cōmodis q publicis & statutis necessitatibus nō possunt priuilegia dignitatū. r Vn̄ vt qsque de ṗdijs emolumētum cōsequit, si nō is euoluto anni s spatio intra sex mēses t oēm cui ē cōstrict⁹ dicit, reliquorū ītulerit cumulū: ad ipsos q sūt dn̄i ṗdij, exactionē v volumus ptinere. PP. in progrāmate Vari viri claris.vrbis Rom.Hon.A. IIII.& Eutychiano Cōss.

Iudicibus negligentibus totum salarium auferi. Barto.

X. Iidem AA. Eutychiano † præfecto prætorio.

Iudices x quos circa ṗfligāda y ærarij nr̄i cōpēdia z negligētes ac desides fuisse cōstiterit: oia q̄ in administratione positi ṗceperūt emolumēta, a reddere cōpellant. b

dio: vt infra.de erog. mil. anno. le. v. supra. de conne.fisc. deb. l. fisco. Vel verius nisi emphyteuta vel similes soluāt intra tempora huius legis, pertinet exactio ad dominum, id est quia dominus exigit tributa vt fisco soluat: vt differat a primo in quo primo reuocat fundum ab emphyteuta & ipse dominus soluet. (L. xi. Co. Theod. e.)
q Commodis.idest tributis quæ fisco egenti & necessitatem habenti soluuntur, vt subijcit. (Dat. III. Non. Sept. Valentiæ. Honorio N. P. & Euodio Conss.)
r Dignitatū. sic ff. de mu.& ho.l.fin. ſ. ab huiusmodi, & de vacan mune. l. sunt munera.& ſ. eodē. l. in fraudem. (C.Th.eo. lib.& tit. l.15.)
s Anni.intra quem debet solui exactoris vt j.titu.iij.l.missi.
t Sex menses. Not. purgat mora cōmissa intra sex menses: quod est verum quo ad dominū: sed quo ad fiscum. xx. dies statuuntur: vt j. de ero.mill.an.l.v.
v Exactionem.i.vindicationem prædij. ſm primum. Vel id est repetitionem pecuniæ solute, secundum alium per condictionem sine causa. Vel dic quia dn̄e exigit etiam propter tertio tempore: vt ff. de public.l. imperatores. ipse autē dn̄r reuocatur ab emphyteuta: vt ſ.de iu. emphyte.l.ij. vel à fructuario: vt ff. de noxa.ac.l si noxale. Vel dic recepta vltima positione, q dominus exigat quod debuit emphyteuta soluere, cum ipse pro eo tempore soluere teneatur, & sic condi.ex hac l. (Adriano.)
x Iudices.i.præsides prouinciæ, ad quos pertinet imponere & exigere: vt j.tit. iij.l.in fiscalibus.
y Profliganda.i.imponenda vel exigenda.
z Compendia.id est lucra.
a Emolumenta. id est salaria.
b Compellant. hoc propter negligentiam. Sed si qd acceperint vt male agant, tunc in quadruplū præter

hoc vt ℐ. de statu.& ima.l.j.& ℐ. de censi.& perequat. l. perequatores. Item facit ad negligentiam iudicis puniendam ℐ. de sus. l.j.& de colla.fun.pa.l.placuit.&ℐ. de offic.praefe.praeto. Ori. l.si quos.&c in tutores vt ff. de admini.tut.l.qui negotiationem.§.j.& §.pen.

Dat. III. Kal. Mar. Mediola. Vincen.& FrauittaCo.

XI. Imp. Theodo. A. Isidoro praefecto praetorio Illyrici.

Id ab vnaquaq; [a] prouincia [b] censem [c] expetendũ, qđ ab ijsdẽ nup esse pmissum [c] tua sublimitas indicauit. Nullus vero decetero ad possessiones eorũ [d] (qđ maxime formidãt) inspector accedat. Macedonũ reliq [e] exemplum secuti mediẹ quãtitatis, vt obtulisse noscunt, tributa [f] suscipiãt. Sed & hi [g] q pstitati sunt nihil à se vltra tertiã partẽ posse cõferri, illud exoluãt, ad qđ se indubitãter fore idoneos [h] pollicent. Quæ dispositio i ppetuũ obseruabit, sacrosancta [i] Thessalonicẽsis ecclesia ciuitatis excepta: ita tñ, vt aperte sciat propriẹ tantũmodo capitationis modũ beneficio mei numinis subleuandum: nec externorum grauamine tributorũ rẽpubli-

[a] Id ab vnaquaque. localis est hæc lex. scribit enim Constantinus Isidoro præfecto Illyrici super tributis Græcorum dicens q̃ multæ prouinciæ Græcorum promiserunt se soluturas medietatem eius, quod ante soluere solebãt. vel medietatẽ aurei quod dicto prẹfecto visum fuit sufficiens. vnde non sunt in pstm exigendi.

[b] Prouincia. Græcorum. s. de illis qui promiserunt.

[c] Promissum. qđ fuit medietas : vt subijcit.

[d] Eorum. Macedonum. s. Græcorum, alias earum. s. prouinciarum. s. de illis quæ promiserũt. dic ergo non mitti inspectorem pro superindicto aliquo imponendo. talis enim inspectio fiebat quando propter sterilitatẽ aliquod superindictum erat Iponendũ: nam tunc plus exigebatur tributorum gratia.

Vel. Acchiui, qđ legisse vi des Accu.

[e] Reliqui. s. Græci qui non promiserũt aliquid, sequantur exemplum Macedonum, id est Græcorum illorum, scilicet qui promiserunt. Accursius.

[f] Tributa. s. soluenda: vel. i. onus tributorum. & dic medietatem aurei. vnde assumit hic Py. ar. q̃ medius aureus est tributum Cæsaris. sed hoc in Græcis. in alijs serua quod no. in rub. l. q̃ aureus integer: quod & hic colligit. nam si isti dimidiam, colligitur q̃ illi totum vnicum. & fm hoc non est contra. ℐ. de susce pt. l. modios.& facit infra. de col.fun.pa.l. ij. Vel dic hic medietatem, s. eius quod antea præstabant.

[g] Sed & hi. s. Macedones quidam speciales.

[h] Idoneos. sic ff. de ntu.& ho.l.iij.§.præses,& sauth. de æqua.do.§.quia vero in fi.& caue quia R. hanc nõ intelligit in tribu. ordinarijs: sed quando imminentibus necessitatibus publicis aliquod extraordinarium prouincijs imponitur.& probat hoc quia fundi patrimoniales non pstabant has tertias & medias : vt ℐ. de coll.fun.pa.l.j.& ij. sed tributa ordinaria sic: vt ℐ. ti.j. li j.& ℐ. ntu.tij.l.fi.

[i] Sacrosancta. ℐ. de sacrosan. eccl. l. sacrosancta.

[k] DE INDICTIONIBVS.

Dixit de publici munere patrimonij, vt no. ℐ. ti.j. l. indictiones. nunc prosequitur de altero, s. quod personis pro matrimonio imponitur.& quia hoc indicebatur prouincijs per singula lustra: auri primo, argenti secundo, & æris tertio lustro, vt in authent. de coll. in prin.& ℐ. de lustra. au. col. in rub. ideo de indictione dicitur & vocatur hoc tributum superindictum: vt ℐ.

cã ecclesiastici nõis abusione lædendam. Dat. VI. Id. Octob. Constantinop. Victore V.C.Cons.

TITVLVS XVII.

DE INDICTIONIBUS.

Indictio munus ordinariũ est: & ideo ab hac indictione non excusantur q à muneribus excusationem habẽt. Bar.

I. Imp. Honor. & Theo. AA. Palladio. PP. †

Omnes oino quocũq; titulo possidentes, [l] quod delegatio [m] superindicti [n] noie videt amplexa, velut canones [o] cogant inferre: & vt nequa sit dubietas, hac aperte definitione decernimus, vt id potiꝰ [p] canonis vocabulo postulet. [q] Nulla igit domꝰ vel sacri patrimonij, [r] vel emphyteutici iuris, vel hominum priuatorum, etiã

l. j. quia vltra ordinarium canonem qui rebus imponitur, præstatur per singula lustra. & secundum hoc dicas supra titu. j. l. omnes omnino. esse post istum. Vel ibi de eo, quod rebus imponitur, dicit: cum notum hoc inducere velit. Alij dicunt superindictum, quod vltra hæc omnia pręstatur vel propter sterilitatem, vel propter publicam necessitatem: quod & ipsum ordinarium erat, vt infra l. j. sed aliud quod personis pro patrimonio erat canonicum etiam ante hanc le. vt supra titu. j. le. omnes omnino. Et no. quod Romani ante natiuitatem Christi cõputabant annos ab indictione: Hæbrei a diluuio: Græci a ludo Herculeo qui fiebat per singula quinquẽnia in monte Olympo: sed hodie omnes Christiani ab annis dominicæ incarnationis, & Imperatoris: vt in authentic. vt prępo. no. impe. in principio. Accursius.

[a] Deest hic lex vna Græca, ex prætermissis repetẽda.

† l. i. C. Th. eo. ti.

Annorũ domini computatio.

[l] Omnes. Possidentes. accipe infra cogantur inferre quod delegatio. &c.

[m] Delegatio. id est præceptum factum per delegationem a principe tantum : vt ℐ. de excusa. mu. l. placet. & l. priuati. & supra. titu. j. leg. tertia.

[n] Superindicti. alias superindicti, & tunc expone vt in rubri. alias superindictione. & alias sunt duæ partes super indicti. i. super nomen indicti. vt ℐ. de priua. do. aug. l. ij. & fi. Accur.

[o] Canones. i. ordinaria tributa. nam canon est regula. inde exactores dicuntur canonicarij: vt in auth. de col. j. & in hoc. col. ix.

[p] Potius. electiue. Accur.

[q] Pulluletur. hoc autem q̃ sit canonicum, prodest, quia nullus se excusat vt subijcit. & ℐ. titu. ij. l. fina. & ℐ. de pri. do. aug. l. ij. & fi. secus si esset extraordinariũ: vt ℐ. de colla. fun. pa. l. j. & ij.

[r] Sacri patrimonij. si dicas pro ecclesia, cõtra ℐ. de sacrosanct. eccle. l. placet. Sed sol. vt ℐ. tit. ij. l. fin. not. Item si dicas pro domo nostra, quod est verum, tamen est contra. ℐ. de pri. do. aug. l. j. sed dicas de superindicto, quod est extraor. ibi loqui. & eodem modo respõ. ℐ. de excu. mu. l. euidenter.

Sed ipsis

a Sed ipsis. scilicet nobis. Accursius.

b Particulari. construe. Tua sublimitas faciat imputari, id est inferri modum collationis solitæ deuotionis, s. quantũ debet solui a deuotis collatoribus: modum dico pspe. a pos. multo ante. hoc aũt sa eies particulari &c. debet enim in vnaquaque indictione seu lustro mitti præfecto cuiusque diœceseos & per eos præsidibus Iulio vel Augusto, & per præsides ciuitatib. singulis inter Septembré & Octobrem, vt possint deliberare facere seu celebrare facere solutionem, & nõ subditis damnũ infligi: vt in Auth. de colla. in prin.

c Necessitas. q̃ esset pp festinam exactionem. Vel dic quia qui posset se tueri: alias nõ, propter breuitatem tẽporis potest se excusare; quæ excusatio coram præfecto aug. fit, vt l. da offic. præfec. au. l. j.

d Licentia. quia inflixerunt pœnam nõ soluentibus. Et not. ex hac l. quòd iacula præuisa minus ferire solent. Accur.

Al. nobis facientibus, sed prauè. Cõtius.

l. 4. Co. The. eod. tit.

si priuilegiũ aliquod habere doceat, ab hac necessitate seiuncta sit: q̃ iã nõ extraordinariũ, vt hactenus, sed ipsis a facientibus f canonicũ nomẽ accepit. Da. VII. Id. Ian. Rau. Theodo. A. VII. & Palladio Coss.

Ante tempus solutionis debet singulis puincijs notificari, vt se pparẽt ad indictionem soluendam. Bart.

II. Imp. Theodo. & Valentinia. AA. Dario præfe. præto. †

Particulari b delegationũ notitia, ante indictionis exordiũ singulis transmissa puincijs, collationis modũ a possessorib. multo ante pspectũ, deuotionis solitæ, nõ subitis calũnijs tua sublimitas faciat imputari: vt & puincialib. subeundi dispẽdij necessitas c auferat: & officijs inferẽdi dãna licẽtia d denegeť. D. V. Kal. Sept. Apamiæ, Isidoro & Senatoř Cõss.

TITVLVS XVIII.

DE SVPERINDICTO. e †

I. Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. ad pcõs. [VV. CC.] & omnes rectores. †

Nihil supindictorũ nomine ad solas f pfecturæ litteras qsquã puincialis exsoluat, neq; vlli⁹ oĩno indictionis titulus ẽt solen-

e DE SVPERINDICTO. Differt a superiori pxi. tit. quia ibi pp fertilitatem vel aliã publicam vtilitatem vel necessitatem, hic quando aliqua prædia erant deserta: vt in authent. de colla. §. si vero aliquando. Ab hoc excusatur ecclesia: vt. supra de sacrosan. eccle. l. placet. & silentiarij, & in sacris militantes, vt infra de silen. l. j. & de præp. sacr. scri. l. iiij & infra de excu. mu. l. maximarum. & de cano. fac. lar. l. si præceperit. Not secundum P. dicimus superindictũ, quod propter fertilitatem indicitur, vel necessitatem publicam extraordinariè: non per lustra. ibi per lustra.

Id est Indictionis augmẽto. Fianet vn cant eic. ué. Contius.

[ ] vicarios.

Co. T. tit. 6. t.

f Nihil. Ad solas. id est pp̃ter solas. Accur.

g Amplissimæ. id est præfecti.

h Indictio. ad quod infra de excu. mu. l. placet.

i DE EXACTORIBVS TRIBVTORVM. Dixit quæ tributa præstanda sunt, & a quibus: nunc qualiter & per quos exigantur. Accur.

k Ducenarij. sic dicti, quia ducentos exigebant, vel quia ipsi tot erant numero, & sic sequentia expone. hi habent alia nomina, prout diuersificatur officium: vt infra de apo. pu. l. penult. & supra de iure fis. l. prohibitum. & l. super creandis. & pu blicani: vt ff. vi bo. rap. l. ij. §. si publicanus & opinatores, vt infra eodem. l. missi.

nis imineat, nisi eũ nostro cõfirmata iudicio, & imperialib. nexa pceptis, sedis amplissimæ g deposcat indictio, h & cogat exactio. Dat XVIII. Kal. Iul. Mediolani, Antonio & Syagrio Cons.

TITVLVS XIX.

DE EXACTORIBVS * tributorum. i

Exactio nibus.

Exactores non debent exigere nisi eos qui in breuibus continẽtur, seu exactis a tabulario sibi datis. Bart.

I. Imp. Constantin. A. †

Ducenarij k & cẽtenarij, siue sexagenarij nõ pri⁹ debẽt aliquẽ ex debitorib. l ꝯuenire, q̃ a tabulario m ciuitatis noiatim breues accipiãt debitorũ: quã q- dẽ exactionẽ siue oĩ fieri ꝯcussione n oportet. D. Kal. Nouẽ. Treb. Cõst. A. IIII. & Licin. IIII. Cõss.

Pro debitis publicis non debet quis poni in carcerib. nec nouitatas aliquas pati in persona. Bart.

II. Idem A. ad populũ. †

Nemo o carcerẽ, plũbatarũq; verbera, aut põdera, aliaq; ab insolẽtia p iudicũ repta supplicia, in debitorũ solutionib. vel a puersis vel ab iratis iudicibus expauescat. Carcer, pœnalium, q carcer hominũ noxiorum est, & officialium, r & cum denotapuniendum est carcer.

l Debitoribus. scilicet tributorum. ad quod supra de iure fis. l. prohibitum. & ff. de iure fis. l. aufertur. §. pen.

m Tabulario. ad cuius officium pertinet debitorum nomina ingerere, & fideliter eorum nomina pinuidere. vt j. eo l. missi. & j. de nu me. & actu. l. ij. Et nn. hic tributorũ debitorem non debere conueniri antequã breues fiant a tabellione.

Ad Aelianum pconsulem Afri ca. l. t. C. T. e. Cõt.

n Concussione. vt id solum exigant, qd debent, & non vltra aliqua occasione: vt j. de lucris aduo. l. ij. li. xij. quod si fiat, præses audiat eum qui se læsum dicat a dictis officialibus: vt eod. tit. l j. & imponet forte pœnam criminis concussionis vel falsi: vt ff. de concus. l. ij & fa- cit j. l. proxi. & j. de luc. l. etiam. Accur.

o Nemo. tributarius, aliàs fisci debitor.

C. T. e. tit. l. j.

p Insolentia. id est duritia secundum quosdam. & facit supra de acti. & obli. l. negantes.

q Pœnalium. idest hominum pœna dignorum: ne sit contra ff. de pœ. l. aut dã num. §. solent. vbi dicitur quod ad custodiendum non ad puniendum est carcer.

r Officialium. id est iudicum. q. d. non priuatorum qui debent, sed officialium in officio exigendi modum excedentium, vt subijcit. & etiam in quadruplum exactio: vt j. de execu. mu. l. placet. & infra de censi. l. peræquatores.

a Et cum donatione. aliàs condemnatione: & aliàs cũ denotatione. Item ĩ. aliàs certiores: aliàs coerctiones. & est sensus: quia cum pœna iudicum eorum scilicet officialium, qui scilicet officiales contra hanc l. admiserant ponendo in carcerem tributarios: de officio quorum, scilicet officialium male gestorum, s. in vinculã do certiores esse debebunt, scilicet iudices eorum.

b Legem. non soldo tributa.

c Præsidem. qui facit exigi: vt infra eo. l. in fiscalibus.

d Solutores. id est tributarij: sic dicti, quia soluere debẽt: & ibunt securi: nam timentes officiales pœnam inferendam a suis iudicibus non incarcerabunt. & ad hoc ĩ. de offi. rec. prouin. l. omnes. & de spor. l. ij.

e Indulgentia. quia non incarcerabunt.

f Abutatur. quia non soluat, quod tamen facile fit.

g Custodia. capitur ergo vt arg. ff. ad leg. Iul. pec. sacrilegi. §. hn. quod est in debitore publico: vt ĩ. l. proxi. speciale. aliàs secus: vt not. C. qui bonis cedere possunt. l. j.

h Si quis. scilicet debitor.

i Omnem. non ergo p mensura debiti. & sic est contra in authenti. de exhi. §. si vero Solo. speciale in fisco. Vel verius hic corrigitur. & facit infra de capi. & di. pigno. l. j. & ij. Accur.

l. 5. Cod. The. e.

k Suscepto. suscepit enim executor obsequium, id est officium tributarij: quia soluit sibiipsi de proprietate rerũ debitoris, quæ venduntur: vt infra de capi. & di. pigno. l. j.

* Coartetur vet.

tione [a] eorũ iudicũ, quorum de officio certiores esse debebũt, q ꝯ hãc legẽ [b] admiserint. Securi iuxta ꝓsidẽ [c] trãseant solutores. [d] vel certè si qs tã alien' ab humano sensu est, vt hac indulgẽtia [e] ad ꝯtumaciã abutat: [f] cõtineat apta & libera & in vsum hoĩum instituta custodia [g] militari. Si qs [h] i obdurata neqtia ꝑmanebit, ad res ei' omnemq; [i] substantiã exactor accedat: solutionis obseqo cũ substãtiæ ꝓprietate susce pto, [k] qa facultate ꝓbita [l] oẽs fore credim' ꝓniores ad soluẽda ea q̃ ad nostri vsum exercitus [m] ꝓ cõi salute poscunẽ. D. Ka. Febr. Constãtino. A. VII. & Cõstãtio Cæs. Conss.

Qui debitorũ captũ eximit, ad id quod fisco & priuato debebatur, tenetur. Bart.

III. Imp. Constãtius A. Nemesiano. V. P. Com. Larg.

Quotiẽs qs & priuati debitor inueniẽ, & fisci: abrept' [n] ab vno officio teneaẽ [o] ad vniuersi debiti solutionẽ. Qui eũ abstulit, [p] coerceaẽ [*] ac toti' summę exactionem i se suscipiat, q eũdẽ auelledum subtrahemdumq; crediderit. [q] D. IIII. Id. Maij Nizibi, Amantio & Albino Conss.

l Præbita. exactori.

m Exercit'. facit in auth. de ml. prin. §. neq; aũt. l si.

n Quotiens. Abreptus. id est captus vel abreptus ab eo qui enim subtraxerat custodibus.

o Teneatur. scilicet & custodiatur: vt supra l. nemo in 4. respon. Al.

p Abstulit. s. officio custodiendi. Al.

q Crediderit. & subtraxerit. sic ff. de rer. diui. l. fin. Sed vi non delinquere, qui exigit a debitore publico quod debet exigeoui, vt ff ad leg. Iul. pe. l. pecolat'. Sol. ibi non in fraudem fisci, sed pro suo commodo, licet eũ reddatur fisco, vt ff. de ser. fu. l. deferre. §. fin. hic autem in fraudem fisci. Item ibi pecuniam, hic personam. vt fiscus eum non inueniat. & facit ĩ. de adser. tol. l. iij. & in authenti. vt omnes obed. iudi. §. si igitur. Item no. hac l. minus habere fiscum, quàm priuatũ: cũ priuatus lucaret io litẽ. vt ff. ne qs eũ qoi in ius. l. si per alium. §. j.

Officiales tenenẽ ad soluẽdum tributa, ne ipsis cessantib. ceteri onerentur. Bart.

IIII. Idem A. ad Eustathium. P. P. post alia.

Actores, [*] ceteriq; [r] rei priuatæ nostræ, ad solutionẽ specierũ [s] solẽniũ, debiti vigoris auctoritate cogantẽ: ne ꝓuinciales rei priuatæ nostræ fatiget immanitas. [t] [*] D. VIII. Id. Mar. PP. Rõ. Limenio & Catullino Cõs.

Exactores debẽt remitterẽ ad curiã ĩ scriptis, qd exactũ ẽ, & qd nõ, vt ex eorũ scriptura officiũ reddaẽ instructũ. Bar.

V. Impp. Theo. Arcad. & Hono. AAA. Rufino. PP.

Apparitores qcũque in collationẽ auri ꝑcepti fuerint officij sui adhibere seruitium: [v] titulorũ debita, [x] & collationũ summas relationi suæ fide & adnotatiõe ꝑscribãt: sitq; ex officialis [y] [*] instructione officiũ [z] cõsciũ, qd exactũ, qd ve platũ [a] [**] esse videaẽ: ne lõginq itineris diuersitate susceptor [b] abduct', & curiæ suæ desit, & rei familiaris detrimẽta sustineat. D. Prid. Id. Apri. Cõstantinop. Theodosio A. IIII. & Abũdãtio Coss.

Ad petitionẽ exactorũ cogũẽ ꝓses facere exactionem. Bart.

VI. Impp. Arcad. & Honor. AA. Theodoro. PP.

r Actores, ceterique. officiales subaudi. Py.

l. 6. Cod. The. eo.

s Specierum, per fiscum commodatarum.

t Immanitas. aliàs immunitas, & aliàs immanitas. i. nimietas, nã si isti officiales non soluerent, totum onus portarent prouinciales: quare in immensum fatigarẽtur. portator. n. leuius quod a pluribus portatur: vt arg. in authe. de natu. io cu. de. in prio. & facit ĩ. de omni agro deser. l. omnium. & ĩ. de priui. do. Aog. l. ij. & ĩ. eo. l. fi. Et sic not. contra officiales communis bono oiæ vt soluant collectam sicut alij.

* Legendum immunitas.

l. 14. Co. The. e.

v Apparitores. Seruitium. s. vt seruiant susceptori accipiendo aurũ a collatoribus, & portando susceptori: quales erant ducenarij: vt supra eodem. l. j.

x Debita. quando debeat collator, vel pro scrinio exigitur: vt infra de cano. lar. l. j. & ij.

y Ex officiali. id est apparitore prędicto. Accur.

* Aliàs, officiali.

z Officium. scilicet susceptorum. Accursius.

** Prolatum. prælatum.

a Perlatum. id est, sponte datum, sed exactum per vim: vt supra eodem. l. ij. ad quod ff. de leg. 3. l. fideicommissa §. si rem.

b Susceptor. proprie, quasi dicat ideo per apparitores facit exactionem, ne &c. Alij dicunt susceptor, id est apparitor: qui ideo debet scribere quod accepit, ne &c. & secundum hoc detrimenta &c. quia de suo emendabit, de quo nescit reddere rationem. & facit infra, de susceptoribus & arcarijs. l. frumenta. & infra, de apochis publicis. lege prima. & in authenti. de mandatis principum. §. coges. & de collatoribus. §. iubemus.

In fisca-

IN fiscalibus debitis, hoc est annonarijs ceterisq; titulis, a q ad arcã eminẽtissimę ꝑtinent ꝑfecturę: necnõ in his debitis q̃ rõnale b vsurpat c officiũ, rectores prouinciarũ cõstringant: d & eos necessitas maneat e exigẽdi, a qbus expectat auctoritas. Dat. VIII. Ka. Iun. Mediol. Honorio A. IIII. & Eutychiano Coss. VII.

Iidem AA. Hadriano PP. †

MIssi opinatores, f [.i. exactores militaris annonę] cũ delegatorijs g iudicibus, eorũque officiis insistãt, vt intra anni h metas id qđ debet, accipiant. nihil his sit cũ possessore i cõmune: cui k nõ militem, l sed exactorẽ, m si sit obnoxius, cõuenit imminere. n Iudices o itaq; q ꝓuinciales passi fuerint opinatoribus delegari, p eiuidẽ quantitatis q duplex poena retinebit: & apparitores ex quolibet officio r sñiam deportationis excipiẽt, si pſemet exigendos s voluerint delegare militibus: t & curiales v tẽporale manebit x exiliũ, si eos quos solẽniter exigere cõsueuerunt, opinatoribus putauerint esse tradendos: cũ y iudicẽ z oporteat inquirere a debitores, tabularios fideliter prouidere noĩa b debitorum: & apparitores siue curiales, cõsuetudine c seruata regionũ, cõuictis d debitorib' iminere, ut pceptis e cõgruis emolumẽtis opinatores ipleto anno f ad ꝓprios numeros g valeãt remeare. qui h si vltra annum ꝓtracti fuerint: iudices i eorumque officia absq; vlla mora de ꝓprio cogant exoluere militib' k qđ debet, l ipsis aduersus obnoxios repetitione seruata. m Quòd si ad nos aliqua de retẽtis n ab opinatoribus q̃rela ꝑuenerit, in duplũ ab his ꝓtinus exiget: vt partẽ debitã miles, reliquã fisc' accipiat. Iudicibus o quoq; eorũq; officijs eaten' subuenimus, vt i cõtumaces đbitores cuiuslibet dignitatis p auctoritatẽ suam

a IN fiscalibus. Titulis.] certa sunt dispendia principis: & aliqui soluunt ad vnam, alij ad aliam expensam seu arcam: & aliæ arcæ erant apud præfectum, & aliæ apud procuratorem Cæsaris, ad quod infra de cano. lar. per totum. & illas hic vocat titulos.

b Rationale. idest procurator Cæsaris l vt supra, de mo. multa. l. ij.

c Vsurpat. i. vtendo retinet. Et sic not. q hic ponit' in bona parte vsurpare: vt j. de agri. & cens. l. quemadmodum, circa fi. & s. de mo. multa. l. ij.

d Constringantur. exigere: vt j. de cano. lar. l. ij.

e Maneat. i. detineat. & facit. j. de coll. fun. pa. l. fi.

f MIssi opinatores. multa nomina habet exactor: vt uo. s. l. j.

g Cum delegatorijs. s. literis. & sic iudicibus, est datiuus. vel dic q sit abladuus: quia præfectus delegat, i. mittit præsidibus: vt not. supra. titu. ij. l. ij. & in rub. illius titu.

h Anni. anno enim durabat officium exactoris. vt in authen. de exhi. §. iubemus nullum. & j. de suscep. l. neminem. & j. de exe cu. & exacto. l. iij intra quod tempus fieri debebat exactio. vt hic, & s. de anno. & tribu. l. o' sistere.

i Possessore. i. tributario. qui pro possessionibus tributa debet dare. & dic commune, nec in exigendo: vt subijcit: nec commercium cum prouincialibus facit, vt j, de ero. mil. anno. l. opinatoribus.

k Cui. scilicet possessori.

l Militem. i. opinatorem, qui in hac militia militat.

m Exactorem. i. rectorem prouinciæ, ad cuius officiũ pertinet tribura exigere: vt s. l. proxi.

n Imminere. idest vt soluat compellere. R. ad quod infra de cano. lar. l. ij.

o Iudices. id est præsides prouinciarum.

p Delegari. id est ab ipsis opinatoribus exigi vel compelli soluere.

q Quantitatis. quam opinatores a prouincialibus exigerunt.

r Officio. i. cuiuslibet officialis fit. Accur.

s Exigendos. i. quos ipsi debent exigere. vel exigendos, scilicet tributarios.

t Militibus. id est opinatoribus.

v Curiales. i. præsides curiæ. ad qđ j. tit. j. l. j. in prin.

x Manebit id est tenebit.

y Cum. reddit rationem, quare puniuntur prædicti.

z Iudicem. idest præsidem loci.

a Inquirere. cognoscendo quid & quantum debet: & super hoc indicare.

b Nomina. redigendo in scriptis: vt possit dare ducenarijs: vt supra. l. j.

c Consuetudine. & not. hic pro consuetudine.

d Conuictis. s. legitime, non per carcerẽ vel simili modo: vt supra l. nemo.

e Perceptis. per opinatores, qui accipiũt a iudicibus, qui exigunt cum suis officijs: vt in princ. huius l. Accur.

f Anno. intra quem debet solui: vt no. in prin. huius l.

g Numeros. s. militum si forte de militibus erat opinator. Vel dic q numerus opinatorum erat in quaterno aliquo, qui ad diuersas prouincias mittebantur, vt faciunt Templarij.

h Qui. scilicet opinatores.

i Iudices. dicunt quidam: iudices, q misserunt opinatores, soluunt de suo. & fra hoc dic peracti. i. venire distulerit. & dic obnoxios, scilicet opinatores. Vel dic iudices. id est præsides, & protracti, scilicet opinatores: & sic proprie: & obnoxios scilicet tributarios.

k Militibus. pro stipendijs, secundum primum modum. Vel militibus, id est opinatoribus secundum alium.

l Quod debetur. scilicet pro annona, vel tributo annonario.

m Seruata. actione neg. gest. vt ff. de neg. gest. l. ex facto. §. fi. vel conditione ex hac l. Accur.

n De retentis. id est si ex his quæ exegit. & militibus dare debuit, apud se retinuit. & secundum hoc dic opinatoribus, id est ab opinatoribus. & quod dicit miles. idest opinator pro militibus. Vel dic quod iudex aliqua retinuit, quæ non dedit opinatori, quæ in duplum dabit: vt mediam miles, i. opinator pro suo officio, & aliam fiscus secundum hos intellectus habeat. non obstat j. de cen. l. peræquatores. vbi a prouincialibus indebite fuit acceptũ: & ita in quadruplũ punit'. Alij dicunt q ibi per vim: vt j. de excu. mu. l. placet. & secundum eos facit j. titu. j. l. j.

o Iudicibus. s. prouinciæ. Accur.

p Dignitatis. s. tributarius. ad quod s. vbi dec. con. l. j. & vbi sena. l. j. Et notant quidam hic, q officialis non dicit ius sua auctoritate, sed præsidis iussu. sic & dic auctoritatẽ, s. capiendo psonam: vt s. l. nemo. & in rebus. vt subijcit. & dicitur in eadem. l. nemo. & dic actores

Marginal notes: Vsurpare quãdoq; in bonã partẽ, quãdoq; in malã capit': vt s. cle. j. de deci. vbi per doct. Cardi. — Ex. l. 6. Cod. Th. eo. ti. Contius. — Exactoris officium erat annuum. — Consuetudo loci attenditur.

actores &c.id est officiales præsidis.
a Nominibus.qui noluni soluere. Accur.
b Si diuina domus.i.nostra.vel Augustæ, sm Bul. & Py. sic ponitur,s.de quad ti præscripi.l.fi. & v. bi causa fisca.vel diui.do.in inbri. Vel dic diuina domus, vt pro ecclesia ponatur: vt not. j.ea.l.in fi. & facit. j.de mu.pa.l.euidē-ter.& s.de iud.l.j.
c Metrocomias. metron, mensura: come,villa: deinde metrocomia.i.villa mensurata, q dabatur metroicis: vt s. de iure fis.l.certa.in qua villa nec his do mibus,nec alijs licet emere:vt j.non lice re ha.me.l.j.
d Patrocinij. præstandi tributarim in fraudem publicarū functionum:quo ca su non licet ei tenenere prædia ob causam patrocinij data,sed confiteantur. vt j. vt nemo assu. patro.l. j. & sic non præstaret tributa,cū non habeat rem, Accursius.
e Emptionis.licitæ.
f Prior dominus. sunt enim publicæ functiones,j. tributa & annonæ onera rerum:& ideo eum rebus ambulatoria, vt ff. de pu.l. imperatores.& j de fun.pa. l. vniuersi. & j. de præ. & omni. rebus nauien.l. ij. & ff. de cē.l.forma sicut seruitutes: vt ff. de seruit.rustic.prædio. l. viam.§ penult & fi.
g Possessiones. pro quibus tributa erāt soluenda.
h Vincti.aliàs, vicissim.aliàs, iuncti: aliàs, vicini.
i Assignentur. con tra s. de sacrosanc. ecc.l placet.ibi,nul la translationum &c.Sol.secundum quosdam, ibi de fundis dedicatis Eucharistiæ : hic de alijs prædijs collatis ecclesiæ.ad quod j. de fun. rei priua. l. vniuersi. sed ibi nō dicit prædia auferri. Tu dic, q hic nō dicit fieri translationē in alium,licet assignent ciuitati quasi ad pignus. Vel verius,vt dixi, hic diuina domus non pro domo ecclesiæ sed pro ipsa ecclesia ponitur.

Metrocomia quid sit.

exerāt.at si ipudēter solutio differat:actores, pcuratores,eorūq; pdia psequāt:de eorūquoq; noīb^a ad nostrā sciētiā relaturi. Da.III.Id.Iul.Med. Vincētio & Frauitta Coss.

Si dñs iperialis, vel eccl'a res tributarias licite emerit, & tributa ñ soluerit, ea res ei auferē: & ciuitati assignabitur, vt integra tributa soluātur.

VIII. Impp. Leo & Anthemius AA. Nicostr. PP. Pars. l. j. infra li. XI. tit. LV. & titu. LIII.

SI diuina dom^a, ^b aut q̄libet alia cuiuscunq; dignitatis atq; fortunę, re vera fundos extra metrocomias, ^c nō patrocinij ^d gr̄a, sed emptionis ^e iure, vel quolibet alio titulo legitimo possederint, et nō ipositas reipublicæ fūctiones agnouerint, quēadmodū prior dñs ^f depēdebat:oībus modis possessiones ^g eorū publico vīdicent: & curię eiusdē ciuitatis, sub qua vincti ^h sunt, assignent, ^i vt publicis cōmoditatibus circa tributarias fūctiōes vndiq; nr̄a puisiōe ^k videat esse consultū. Dat. Kal. Septē. Anthem. A. II. Coss.

Deest hic Cōstitutio Græca Anastasii Imp ad Anthemiū P.P. Da. XII. al. Augu. CP. Pau. V. C. Coss Repetenda ex prætermissis infra.

TITVLVS. XX.
DE SVPEREXACtionibus. ^l

Qui plus exigit, in duplū exigit: & propter consuetudinem capitaliter punitur. Bar.

I. Impp. Arca. & Hono. AA. Appollodoro Procons. Africæ. ^l

QVicqd vltra debitū fuerit elicitū a curialib^a, ^m vel cohortalibus, vel alijs exactoribus in duplū ^n eruat: qd pūincialibus restitui protinus oportebit. Si quis autē exactorum in superexactionis crimine fuerit cōfutatus, ^o capitali piculo cupiditas eius amouenda atq; phibēda est, si in ijsdē sceleribus pseuerer. ^p Dat. Prid. Id. Mar. Stilichone & Aureliano Coss.

TITVLVS XXI.
DE CAPIENDIS & distrahendis pignoribus tributorum causa.

I. Imp. Constantinus. A. ad Afros.

REs eorū qui fiscalibus debitis p cōtumacia satisfacer differūt, distrahant: ^q cōparatoribus data ppetua firmitate possidēdi. ^r D. XV. K. Iu. Serdicę, Cōstātino Cęsa. V. & Maximo Coss.

II. Impp. Constantinus & Constans AA. Restituto præsidi Sardiniæ.

SAtis ^s fit debitorem annuorū ad soluēdi necessitatē captione pignorū cōueniri. D. VIII. Id. Dec. Thessalonicæ, Cōstātio. VI. & Cōstā. III. Coss.

TITVLVS XXII.
DE APOCHIS PVblicis, ^t & de descriptionibus curialibus. & de distributionibus ciuilibus. ^t

k Prouisione. alias, prouisione:& aliàs promissiōe. & dic scilicet quæ est in hac lege.
l DE SVPEREXACTIONIBVS.
Vltra quàm debetur: ne iste dicā. vel superior dē su perindicto sit superfluus.

^l Vicqd. A curialibus. actiue.
m ^n In duplū.immo in quadruplum: vt j.de execu mu.l.placet & de eis.l.per quatore.q sunt contra. Sol.illa de rego. re:hæc de æquitate. vel hæc sm illas vt hoe duplū aliud sit quod pstatur pūincialibus,aliud quod fisco: vt s. de adses. tōl.l.ij. Py. vel vtius refert per vim vt ibi.an alio.vt hic. & ff.de pub l. licitatio § quod illicitē. & supra de cata. le. ij. vel hic habebat mandatū de exigendo.& ideo in duplū puniē:ibi sua auctoritate, & ideo in quadruplum.
^o Confutatus. id est conuictus. & hic crimen non tollit ciuiliter. minalem: vt & supra quan.ciui.actio prę. cri.l.vna.
^p Perseuerer. sæpius faciendo, ad quod ff de pœ l sæpi talia § solent.& §. grassatores. & s. de episc au'.l.ij.in fi. aliàs si semel tōne extrao vt l.hērditatē. §. qd illicite.ff. de pu.

^l Co. Th. li. xj. ti. 8. l. 2. & s. eo. titu.

^q Cōcor. de pœnis.ff. di.§.ca.to poll pu. ibi,confiderent quā iū perseuerauerit cum glo. super ver bo,pseuerauerit.

DE CAPIENDIS & distrahēdis pignoribus tributorū causa.

^q Ei eorū. Distrahā tur. post dies menses à die captionum: vt ff. de re iudi. l. debitoribus. Al. item seruari solennitatibus, quas dixi. s. de fide instr. & iur. ha. fisc.l.j.
^r Possidendi. etiā si res fuerit minori: vt s. de iure ha. fisc. l. quæcunque. in fi. & s.j.de debi.ciui. l h.in Accur.

^t In. Co. Th. addi-tur, & de quadrimē stiuis breuibus. li. xj.ti.xxv. & hic forte addi de buit.

^s SAtis.q.d. non incarceret: sed ñ bene capi p pignora: vt s. tit. ij. l. ij. itē & vēdē pignora: vt s. l. psi.
^t DE APOCHIS PVBLICIS, &c.

Apocha

Apocha soluenti datur: antapocha suscipienti: vt supra, de fide instrumento. l. plures. & J. qui poten. in pig. hia l. penul. Et not. q alias est, curialium alias curialibus: & expones. l. j. Item alias est distributionibus curialibus, alias deest. Et sic no. non sufficere testes: vt ff. de proba. l. cēsus. & sic duæ scripturæ ad minus sunt necessariæ: vna de impositione vt hic, & in authent. de col. §. pro fiscalib⁹. alia de solutione, quæ fit susceptori à curiali: vt hic, & j. de col. fun. pa. l. placuit. & in authent. de mand. princi. §. coges. fit & & tertia quam facit curialis minor cum recipit: vt J. de exac. tri. l. apparitores.

Testes aliquādo ad probād non sufficiunt.

Aestimum non ante sumit effectum, quam p̄sidib. insinuetur, & p eos recipiatur. Item susceptor, seu thesaura. debēt de sus. ep. facere cautio. solennē: & exactores prouinciales debēt singulis quatuor mēsibus rationem suæ exactionis trāsmittere, & quod ex causa lucratiua acceperint scribere. Bartolus.

1\. Impp. Honorius & Theodo. AA. Anthemio p̄fecto prętorio.

AD inferiorū [a] curialium releuandas fortunas, & impressionē potentiū & itidē curialiū [b] cohibendam placuit, vt descriptiones, [c] si quę per singulos ordines cogentibus diuersis negotijs agitentur, non sumant ante principium, quàm apud acta prouinciarum rectoribus intimentur, & ex eorum fuerint receptę sententijs. Sed & aurum quod ex huiuscemodi cōtributione [d] redigitur, ita debet susceptori [e] aurario [f] consignari, vt securitatibus [g] nomē inferentis, dies, cōsul, mensis, causa, & summa comprehendantur: quò [h] & descriptionis ęquitas illustret, & descriptio [i] documentis euidentibus fulciatur. [k] hoc etiam obseruando vt in quadrimestribus [l] † quoque breuibus qui ad eccellentiæ tuæ officium solenniter diriguntur, celebratę [m] descriptionis dispunctio [n] † societur: vt omnes [o] vestræ potestatis scientiam † formidantes, nihil ad releuationem locupletum, atq; inopum [p] perniciem audeāt pertentare. Quod [q] & tūc optimum est custodiri, cùm lucratiuæ facultates ex bonis curialium [curiæ] obuenerint: vt & inopes [r] & locupletes fructu prouisionis simili [s] potiantur, Quam dispositionem [t] siquis iudicū, numerariorū, [u] vel curialiū mutilandā [x] esse crediderit, interminationi quam nostra [y] sedes

a Desinferiorū. qui tributa accipiunt & inferiūt maioribus, qui maiores accepisse negant: & sic forma, id est substantia inferiorum grauatur in duplo: vt supra de exactio. tribu. lege, missi.

b Curialium. potentes & curiales pro eodem ponit. & est alias idem & aliàs eorundem. Accursius.

c Descriptiones: scilicet bonorum. quæ vocantur æstimi: quas faciunt principes cogentibus diuersis negotijs. vnde illud: Exijt edictum a cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. & secundum hoc quod subijcit, p singulos ordines, dic, id est per homines magnos & paruos. omnes enim debent soluere: J. de anno. & tribu. l. in fraudem. & pro hoc est in auth. de col. circa princ. & quod statim hic subijcit. Alij dicunt descriptiones, id est scripturæ. quæ sunt de solutionibus quæ fiunt de manu in manum. & hoc dicit per singulos ordines q vocantur apochæ. q debent insinuari apud præsidem: aliàs non valerent: vt donatio vltra legitimam summam: vt J. de do. l. sancimus.

Luc. 24.

Tributa soluere omnes coguntur.

d Contributione. id est tributorum solutione.

e Aurario qui & ipse est curialis seu officialis de maioribus. & ad hoc respicit principium huius l.

f Securitatibus. i. apochis. quæ ad securitatem soluētiū fiunt ad quod J. de col. fun. pa. l. placuit.

g Inferentis. i. soluētis curialis, vel. i. cuiū tributarij, q soluit curiali. ad quod J. de sus. l. susceptores p̄sentibus. Item ad hoc quod dicit de die, facit ff. de ac. l. libellorum Item ad cōm facit ff. de excep. do. l. ij. §. j. & de trans. l. cum hi. §. in causa. & J. man. l. per diuersas. debet. n. inseri indictio, & nomen Imperatoris: vt in auth. vt p̄. no. imp. co. v. Itē subscribat notarius licet eius subscriptio sola non sufficiat: vt J. de cōue. fi. deb. l. ij.

h Quo. pro vt. vel quo. f. facto. & quod subijcit, descriptionis. i. qualiter & q fuit imposita collecta, seu descriptio secundum primam. Accur.

i Descriptio. alias descriptus. scilicet tributarius, vel curialis inferior. aliàs descriptio. aliàs descriptus.

k Fulciatur. scilicet æquitas descriptionis. Accur.

l In quadrimestribus. mos erat, vt fidelis expensarū notitia quaternis siue quatuor mensibus comprehensa ad scrinia publica dirigeret per palatinos scilicet susceptores aurarios, vel alios: vt totius errorū demersa caligine publici ratiocinij posset claritas apparere: vt J. de offi. co. sacro. lar. l. j. & facit J. tit. j. l. pe. in fi. erant & alij, quadrimestres breues, qui in scrinio laterculi mittebantur à magistro offi. vt supra de offi. ma. offi. l. j. & fi.

† Quadrimēstruis.

m Celebratæ. Idest sollenniter impositę & exactæ. & susceptori assignatæ.

n Dispositio aliàs dispō aliàs dispūctio. i. datorū & acceptorū collatio: vt ff. de ver. sig. l. cognoscere § pri.

† Rectè sic: nec legendum est dispositio.

o Vt omnes. scilicet officiales.

† Alias, sententiæ.

p Inopum. nam vi debis quantum cuilibet impositum sit, & ab eo exactum, & an susceptor habuerit totum exactum. Accur.

q Quod. s. vt describatur breuibus, puta si curialis donabat bona sua alicui. nam quarta dabatur curiæ: vt J. de imponenda lucra. descri. l. vnica. & J. qñ & quib. quar. pars debetur. l. ij. nisi ecclesiæ donaret: vt J. de sacrosan. eccle. l. pen. hoc quidem lucrum curiæ obuenisse ponetur in breuibus expensarum & introitorū.

r Inopes. nō ad proxima sed ad superius dictum refertur. vel dic ad proxima: quia si talia lucra celarentur, posset abscondi quod potentiores deberent soluere: & sic soli minores grauarentur. Et not. æqualiter pauperes & diuites secundum quantitatem patrimonij pati collectas, non sedm munus personarū ad qđ J. ea. l. & J. de cen l. j. & supra de exacto. tri. l. actores.

Collectæ diuitibus & pauperibus p̄ facultates sunt exigendæ.

s Simili. aliàs similis, aliàs simillimè.

t Dispositionem. supra dictam.

u Numerariorum. qui hodie tabularij dicuntur. vt infra. de nume. l. j.

x Mutilandam. idest non obseruandam dispositionem supradictam.

y Nostra. si habes vestra. Præfecto loquitur.

Semel

statuerit, subiacebit. Dat. VII. Kal. Septēb. CP. Varana Coss.

Qui habet instrumentum solutionis, seu securitatis solenniter factum, non debet amplius molestari. Barto.

II. Impp. The. & Valēt. AA. Celeri. P.C. Africę.

Semel securitatē de refusiōe a munerū emissā, b alio iudice nō liceat refricari. c & ideo spectabilitas tua saluberrimę ac iustissimę pceptionis d formā secuta prohibebit in posterū eos ad discussionē transacti muneris cōstringi, quos claruit accepta securitatis ꝓsperitate lætari. e Dat. V. Kalen. Maij Rauennæ post Cōs. Felicis & Tauri.

Qui ostendit se tribus proximis annis soluisse, retro soluisse præsumitur, nisi contrariū probetur. Bartolus.

III. Imp. Martia. A. Cōstantino Præf. Pretorio.

Quicunq; de prouincialibus f & collatoribus, decursoposthac g quātolibet annorū numero, cū probatio aliqua ab eo h tributarię solutionis exposcit, si triū cohærētiū sibi i annorū k † apochas securitatesq; ꝓtulerit: superiorum l tēporū apochas nō cogat ostēdere, neq; de pterito ad illationē functiōis tributarię coerceat: nisi fortè aut curialis, aut qcunq; apparitor, vel optio, m vel actuarius, n vel qlibet publici debiti exactor siue compulsor possessorum vel collatorum habuerit cautionē: o aut id quod reposcit, deberi sibi manifesta gestorum p adsertione patefecerit. Dat. XV. Kalen. Aug. Varrone & Ioanne Coss.

IIII. Imp. Iustinia. A. †

Securitatibus q publicarū functionum grā, siue insolidū siue ex parte solutę ēe cōscribunt, q nullā exceptionē n numeratę pecunię penitus opponi cōcedimus. Dat. Kal. Iul. CP. Iusti. A. II. Cos.

TITVLVS. XXIII.

DE CANONE largitionalium titulorum. a

Quod particulares exactores exigunt, debet dari thesaurario qui est in illa prouincia, vt tunc simul deoluatur ad fiscum. Barto.

I. Impp. Grat. Valent. & Theodos. AAA. Iuliano.

Omne sumā s auri, vel argēti, & reliquarū spērū q sacris largitionibus, t † ex more u pēdunt, statim vt exactio fuerit celebrata, ad thesauros vniuscuiusque ꝓuinciæ, x vel ad proximos y referri sub obsignatione tabularij z cæterorumq; quos sollicitos a esse debere pcedentia iussa decreuerunt, & thesaurorum ppositis consignari b pcipimus: vt exinde c ad sacrū comitatū d integer omnium titulorum annorum nomine debeatur.

a Semel. De refusione a refundo, dis: secundum P. Emissam. ab his qui faciendi hoc ius habent, nō aliō: vt j. de sol. debi. ci. l. j. & s. de qua. præsct. l. ij. §. fi. & solenniter: vt s. l. proxi. & facit ff. de pœn. l. diui fratres. & C. sen. resc. non pos. l. j. & j. de susc. l. securitates.

b Refricari. nisi fuerit gratiosa. s. de trāsac. l. præses. & not. s. de an. & tri. l. iij.

c Præceptionis. huius leg.

d Lætari. sic & qui fuit tutor a cura excusatur: vt s. de exe. tu. l. curator. P. Item hoc nisi alij nō sint idonei ad dicta munera: vt ff. de mune. & honorib. l. honor. §. fin. sed ibi in personali: & idem in patrimoniali: vt s. not. de superindicto. lēē facit j. l. fi.

f Quicunque de prouincialibus. sic, subaudi.

g Posthac. id est post hanc legem.

h Ab eo passiuè.

i Sibi. s. præsenti conuentioni, secundum M.

k Annorum. s. proximorum. R.

l Superiorum. præsumptio de præterito ad plus præteritum, vel de præsenti ad præteritum. habes s. de adul. l. si qui. Item q præsumatur solutio, est sic ff. de proba. l. si chirographum.

m Optio. masculinè: quia optatum percipit.

n Actuarius. aliàs astuarius: quia enim astu & calliditate & instantia extorquet. P. aliàs actuarius, qa aliquid in exigendis tributis agit. sunt enim hæc nomina exactorum.

o Cautionem. qua promisit tributa pręteriti anni, vel qua confessus est se ea debere: quæ antapocha dicitur. vel quia tantum præteritorū dicit hunc recepisse. Accursius.

p Gestorum. i. probatione testium coram gestis, i. in actis receptorum, quod præteritorum annorum nomine debeatur.

Exceptio non numeratæ pecuniæ non semp opponit.

q Securitatibus. Conscribuntur a procuratore fiscl, vel alio qui habet ius exigendi. Et nota. hac l. casum quo non opponitur exceptio non nu. pe. licet nō sit numerata. & casus alios habes s. de non nume. pe. l. in contractibus. §. sed quoniam. & dic vt ibi. Item facit s. eodem. l. semel. & de quadri. præsc. l. j. §. fina. & infra de susce. l. securitates.

r DE CANONE largitionalium titulorum.

Largitionalium. i. de regulari prestatione. largitiones enim ea dicuntur, quę prouinciales fisco largiūtur & dependent. & dicuntur tituli: qa specialibus titulis, id est, literis breuibusque chartis leguntur: vt supra de conue. fi. de. l. fi. & s. de an. & tit. l. iij.

s Omnem summam. id est tributum, quod pro auro & argento prestatur: quod dic vt j. de ar. precio quod thes. infert. l. j. Vel dic summam auri quæ pro tributo præstatur, & pro reliquis speciebus, vt quadragesimas vel quinquagesimas, vt j. de susce. l. modios.

† Cōcor. cap. j. cū glo. super verbo vltimo. extra de causa pos. & ꝓprie. vbi dicit q vltima tēpora ꝓscriptionis spectāda sunt.

t Sacris largitionibus, ablatiuè, vel datiuè.

u Ex more. s. illius legis, modios.

x Prouinciæ. si vnus tantum ibi sit thesaurus, aliàs ad proxi. vt subijcit. Vel dic, si prouincia sua non habet, tunc ad proximos: vt supra. de an. & tri. l. pro locis. & facit j. de insf. l. diu. & facit j. de anr. pn. persc l. j. & s. de offi. com. sacr. lar. l. j. Accursius.

† Menna PP. est. n. pars. l. in cōtractibus. s. de non numerata pecunia. §. sed quoniā. Contius.

y Ad proximos. id est proximæ prouinciæ, si ille de illa prouincia decessit.

z Tabularij. q sunt cum susceptore: vt infra de susc. l. duos & de nume. & actu. l. in prouinciis.

a Solicitos. s. fideiussores & opinatores & alios: vt s. de exact. tri. l. missi.

b Consignari. secundum solennitatem quam habes. s. de apo. pu. l. ij.

c Exinde id est his secutis quæ dicta sunt.

d Comitatum. i. ad comitem rerum priuatarum.

Numerus.

lorũ numer[a] dirigaꝫ.D. Kal.Aug.Merobaude.II. & Saturnino Coss.

Susceptorib.ad ꝓuinciã missis nõ debet ꝑmitti vt ꝑ seipsos exigãt: sed iudices ordinarij exigere debẽt: quod si ꝑmiserint, punientur. Bar.

Ex Co. Th. 11. 7. 17.

II. Impp. Hono. & The. AA. Anthemio PP. †

NEq; sacrarũ vel priuatarũ [b] largitionũ palatina officia, [c] ex quacunq; cã, [d] vel ex quocũque titulo fiscalis debiti, cum ad ꝓuinciã mittunẽ, possessores ꝑ se audeant cõuenire, [e] siue id ex ꝑterito reliquũ trahaẽ, siue ꝑsentis tꝑis tributa [f] solui cõueniat: sed rectores ꝓuinciarum frequenter adeundo cõmoneãt, [g] eorumq; [h] officijs [i] incumbãt. [k] Quòd si rector ꝓuinciæ iminẽtẽ sibi memoratoratorum declinare molestiã q̃ret, vel qualibet alia rõe palatinis ijsdẽ [l] ꝓpria auctoritate publicæ exactionis ꝑmiserit curã: tã ipse, q̃ officium eius [m] vicena auri põdo fisco dependãt. [n] Dat. VII. Id. Decemb. CP. Basso & Philippo Coss.

Notarij cameræ nõ grauanẽ ad munera q̃ ꝑsonæ laborẽ iniũgũt: & q eos grauauerint puniens: & ꝑ officiũ iudicis superioris defendenẽ. Bar.

III. Impp. Leo & Anthemius AA. Heliodo. Com. sacrarum largitionum.

PRæcepit nostra serenitas, neq; veloci cursui, [o] neq; alij ꝑter inueteratã cõsuetudinẽ grauamini subiacere chartularios q de [p] cohortalibus officijs vniuscuiusq; prouinciç largitionales [q] titulos retractare [r] constituunẽ: cum idẽ ẽt amplissima ꝑfectura disposuisse ꝓhibeaẽ: vt his necessitatib. liberati, fideliter largitionales titulos valeãt retractare. Quòd si aliquo tꝑe nostra iussio [s] temerario ausu ex aliqua fuerit parte violata: [t] tãrector ꝓuinciç, q̃ apparitor eius xxx. lib. auri cõdẽnatione plectenẽ. Insuꝑ virum spectabilẽ comitem Oriẽtis, eiusq; officium, licẽtiã hẽre conatus [v] nefarios inhibẽdi tã moderatorũ, q̃ cohortalis officij cum de hac re admoniti fuerint a palatinis: eãdẽ pœnã formidãtib. si nõ oĩb[9] modis pietatis nostræ decreta congruum mereantur effectum.

Electio & defensio susceptoris spectãt ad ꝓcõsulẽ & ꝑfectũ. nõ tñ ad præsidem. Bart.

Illud ẽt gñali [x] forma sancimus, vt in oĩb[9] ꝓuincijs tã noĩatio specialium susceptorum largitionalium titulorum, [y] q̃ defensio tractatorũ, [z] non tñ ꝑ viros clarissimos moderatores ꝓuinciarum, sed ẽt ꝑ viros spectabiles ꝓcõsules, & ꝑfectum Augustalẽ, ac laudabiles vicarios vnà cum eorum officijs, admonentibus semꝑ, necnõ imminentib. palatinis ꝓcurret, ꝓuidentib. [a] vt post nominationẽ ẽt specialium susceptorum largitionalium titulorum, nulla [b] minuendæ exactionis ad sacrũ ꝑtinentis ærariũ, aut trãsferẽdi ad arcarios, [c] aut quoslibet alios extraneos titulos, rectorib. ꝓuinciarum, aut eorum officijs, seu ẽt [d] curialib. licẽtia ꝑmittaẽ: quadrimẽstruis breuib. ꝑ idoneum tractatore [e] eorundẽ titulorum, suꝑ cõmendãdis ratiocinijs publicis, periculo rectorum ꝓuinciarum ad sacratissimã vrbẽ trãsmittẽdis. nã quacunq; [f] ex parte, quã iussit nr̃a trãqllicas, si min[9] fuerit ꝓcuratũ, pœna superi[9] designata, tã ipsi iudices, q̃ eorũ officia se nouerint esse plectẽda. [g] Dat. VIII. Kal. Aug. Constãtinop. Anthemio A. II. Consule.

[a] Numerũs. id est omnis exactio ꝑ titulos. i. breues facta, vt in titulo notaui.

[b] NEque sacrarum vel priuatarum. pro eisdẽ. vel dic sacrarum, id est fiscalium, vel priuatarũ. s. sui patrimonij. & dic neque hęc officia. i. nedũ alij, qui mandatum non habent.

[c] Officia. l. officia quæ congruunt palatinis.

[d] Causa. s. debiti. quod est ĩ.

[e] Conuenire. vt & ĩ. de exa. trib. l. missi. vbi dicunẽ hi palatini opinatores: vt ĩ. de officio recto. prouinciæ. l. nullum.

[f] Tributa. aliàs tributis, aliàs tributa.

[g] Commoneant & vt exigant a subditis & ei soluant.

[h] Eorum. scilicet præsidium.

[i] Officijs. i. officialibus memoratorũ exactorum.

[k] Incumbanẽ. isti exactores. Accur.

[l] Iisdem. palatinis.

[m] Officium eius. scilicet præsidis. i. officiales.

[n] Dependant. id est, soluant.

[o] PRæcepit. Cursus. mun[9] est, de quo habes ĩ. de cu. pu. l. cursum.

[p] Qui de. No. q̃ dicunẽ chartularij.

[q] Largitionales. hoc expone vt in tit.

[r] Retractare. id est perfectè tractare, vt sunt notarij.

[s] Iussio. s. ista.

[t] Violata. quia & cogunẽ ad aliquod grauamen vltra consuetudinem vetereẽ.

[v] Conatus. i. si aliquis vellet cogere chartularios, inhibeatur a comite Orientis.

[x] Generali. i. hac l. quæ generalis est.

[y] Susceptorum largitio titulorum. no. susceptorem eligi a præside, cum consilio aliorum tamen: vt ĩ. de susc. & & arca. l. exactores.

[z] Tractatorum. i. notatorium prædictorum, qui a grauaminib. defendi debent. & accipe hic ꝓ curetur, quod est ĩ.

[a] Prouidentibus, istis officialibus.

[b] Nulla. licentia permittatur. quod est ĩ. & quod dicit minuendæ, facit. ĩ. de anno. & trib. l. omnes pene. & ĩ. de transa. l. præses. Item quod dicit transferendi, facit ĩ. de susce. l. duos.

[c] Ad arcarios. i. alios officiales. A.

[d] Seu etiam. mihi plus placuisset, vel etiam.

[e] Tractatorem. id est notariũ. sic enim dicitur supra de off. co. sac. lar. l. j. & facit ĩ. de apo. pub. l. j. & quod ibi no.

[f] Nam quacunq;. construe. nam si minus fuerit procuratio. i. si minus fuerit procuratum quacũque ex parte, quam iusserit, &c.

[g] Plectenda. s. officiã.

Præci-

a Recipimus. Delegatio. i. litera delegatiua in qua continetur quod princeps mittat præsidibus vt exigant collectas suas.

b Quotannis. idest singulis annis in Septembri & Octobri, quando mittitur præfectum præsidib. vt subiectis nuncient vt se ad soluendum pareant: vt supra de indic. l. ij. & in Authē. de col. l prin. coll. ix.

c Minus. quod soluti sunt præstare.

d Titulos. accipe penrati: & repete, præcipimus. & dic aut, pro & quoquo modo &c.

e Procedere. subaudi, procurari. & etiam subaudi, præcipimus.

Cōsuetudo regionis in vectigalib⁹ attendenda est.

f Consuetudo, secundum consuetudinem vectigalia scilicet personis pro rebus iniuncta sunt præstanda: vt ff. de pub. l. si publicanus. §. fi. quia isti magis scire possunt, quam præfectus: ideo puniuntur. & facit j. de suscep. l. j.

† Totum hoc, om. lat. titu. exactionē vacat.

NE OPERÆ A collatorib. &c.

g A collatoribus. id est his qui soluūt alia tributa facta. Accursius.

h Operarū. illicitæ, prouinciales ergo qui tributa præstant, ad operas aliquas non tenentur. nam nec balnea præsidibus succendere sunt compellendi: vt s. ne tribu. laua. præ. l. j. nec bestias eorū cōmodare: vt j. ne rust. ad vllū officium. l. ij. nec hospitium: vt j. de meta. l. deuotū. nec salgamū: vt j. de salga. nō præ. l. ij. nec ad angariā vel parangariā: vt in Auth. de man. prin. § illud. coll. iij. & de coll. § ad hoc. coll. ix. nisi in aduentu principis: vt s. de sac. osan. eccle. l nemine. & nisi vt j. tit. j. l. fi.

¶ Cod. The. eod. tit. l. i.

Si litera iudicis aliquid vltra veterem cōsuetudinem contineant, præsumuntur erroneæ: nec eis est credendum. Bar.

IIII. Iidem AA. Heliodoro Com. S. L.

Recipimus, vt si forte delegatio a quod ab amplissima præfectura in diuersas prouincias quotannis b emittitur, minus c contineat oēs largitionales titulos, d aut quoquo mō exactio eorū debet procedere, e nihilominus cōpetētem exactionem eorū a viris spectabilib. tā procōsulib. quam vicarijs, & viro spectabili comite Orientis, & præfecto Augustali, necnō & rectorib. prouinciarum, eorumq; officijs & curialibus (oīum largitionaliū titulorū exactionē †) procurari, vicenarūlibrarū auri cōdēnationē præ oculis habentib. si quid minus exactum vel illatum fuerit sacro ærario, quam prisca & inueterata cōsuetudo f sacris largitionib. inferri constituit. D. Kal. Iul. Cōstantinop. Anthemio. II. Cons.

TITVLVS XXIIII.

NE OPERÆ A COLlatoribus g exigātur.

I. Imppp. Valentin. Valens & Grati. AAA. ad Viventium PP. †

Operarū h probitionē, quod illi citē h a prouincialibus hactenus expetita est, synceritas tua cessare præcipiat. D. X. Kal. Mar. Treu. Valentiniano N. B. P. & Victore Coss.

TITVLVS XXV.

DE IMMVNITATE nemini concedenda.

Qui falsam instrumentū immunitatis conscripserit, igne est comburendus: & omnes ad solutionem canonis sunt vrgendi. Bart.

I. Imppp. Grat. Valent. & Theodo AAA. ad populum. †

His nostræ serenitatis edictis, ciuitatū tabularijs erit flāma suppliciū, k si cuius quā l fraude, ambitu, potēte, iniustā cuiuspiā profiteanē m imunitatē: ac nō cum procedente definitionē n oēs oīno, abolita specialiū imunitatum gratia, necessitas tributariæ functionis firmata o cēsitorū peræquatorūque prouincialiū iudicū peræquatione p cōstrinxerint. ¶ D. III. No. Martias. Mediol. Merobau. II. & Saturnino Coss.

Munitio viarum & aggerum debet fieri expensis pro quantitate patrimonij possessorum. Bar.

II. Impp. Honor. & Theo. AA. Anthemio PP.

Per Bithyniā cæterasque prouincias possessores in reparatione publici aggeris, q & cæteris hmōi munerib. r pro iugerū numero s vel capitū t quod possidere noscūtur, dare cogantur. † Da. VII. Kal. Nouēb. Cōstantinop. Honorio VIII. & Theodos. V. Coss.

TITVLVS XXVI.

DE CONDITIS v IN publicis horreis.

Non debet tangi de frumētibus nouis donec consumātur antiqui. Item licitum est commiscere fructus corruptos cum incorruptis: & ad prædicta per superiorem officialis sufficiens deputet. Bar.

i Tūc. prælecto loquitur: vt patet ex suprascriptione.

DE IMMVNITATE nemini. &c.

k His. Supplicij. No. flāmā supplicium officialis, si alicuius profiteatur immunitatem. sic s. de sal. mo. l. ij.

l Cuiusquam. scilicet tributarij.

m Profiteanē. scribendo aliquem immunem sua autoritate: nec prodest immunitas talis: vt j. de cen. l. j. & s. de an. & trib. l. in fraudem. & s. de decu. l. vacantis. & j. de agri. & cēsit. l. immunitates.

n Definitionem. quæ est vt omnes soluant: vt s. de an. & tri. l. iiij & de ope. pu. l. omnes. in fin. & de vect. & cōmiss. l. omnium. & s. de interdi. l. j. & C. sine cen. vel re. l. fi.

o Firmata. quidā libri habent, necessitatem tributoria functionis, & firmata cēsitorū prouincialiū iudicum. Accur.

p Peræquatione cōstrinxerint. s. tributarij. sed in lib. Azon. est necessitas cōstrinxerit: & cēsitorū peræquatorū. & deest. prouincialium iudicum. Accur.

q Per Bithyniā. Aggeris. contra fluminis impetum: vt s. de allu. l. j. Accur.

r Huiusmodi muneribus. vt in vallis ciuitatū faciendis, & ad portus & vias: vt s. de ope. pu l. ad portus. & l. omnes. & j. de primi. do. augu. l. absit.

s Numero. quib. inspectis imponitur patrimonij munus personæ, s. pro reb. vt s. de an & trib. l. ij. & l. pro locis & aliud pro ipsis reb. vt j. de suscep. l. modios.

t Capitū. id est animalium.

v De conditis, &c. Id est

¶ Co. Th. li. 13. tit. 10. l. vi. pars l. ix. j. de agri colis. Cōtius.

† Peræquatorūque peræquatione cōstrinxerit.

† Astringantur. vet. meus ita nō scrip. Contius.

I. Impp. Valent. & Valens AA. ad Volusianũ P.V. †

Omnia a q̃ in horreis habent, expẽdi b volumus ita vt nõ prius ad frumẽtũ c extẽdat expensa, qđ sub p̃fectura tua vrbis horreis infert, q̃ vetera d cõdita fuerint erogata. & si fortè vetustate spẽs ita corrupta est, vt p semet erogari sine q̃rela e nõ possit: eidẽ † ex noua portiõe f misceat, cui⁹ adiectiõe corruptio velata g dãnũ fisco nõ faciat. Ad istud aũt negotiũ h arbitratu ac iudicio tuo nobilis, prudẽs, fidelis, optimè sibi cõ?cius, p integritate mẽtis i apponat custos ac mẽsor: qui frumẽta modio metiat, k vt iustis ęstimatiõib⁹ colligat quãta habeant i cõdito. l Da. VI. Id. April. Diuo Iouiano, & Varroniano. Coss.

Rectores debent p seipsos inspicere domos & horrea publica: ne ex pluuia corrũpantur publica frumenta. Bart.

II. Iidẽ AA. Anthe. p̃sidi.

Cvm ad qualibet vrbẽ m mãsionẽve m acces seris, p̃tinus horrea inspicere n te volumus vt deuotissimis militibus deputatæ † & incorruptę spẽs p̃beant. Nã si p in curiã o officij grauitatis tuę, sartorũ p tectorũ neglecta p̃curatiõe, aliqua pluuijs infecta q perierint, ad damnũ tuũ r referent. Dat. VIII. Kal. Septẽ. Arelate, Iouiano & Varroniano Co.

Species in horreis publicis depositas, nullus debet in suam vtilitatem conuertere: aliter deportabitur. Barto.

III. Impp. Arcad. & Hono. AA. Anatolio P.P. Illirici. †

NVlli posthac horrea ticas s spẽs cõtingẽdi t copia p̃beat. si verò q̃squã temerator horreorũ extiterit, q sibi ex p̃dictis aliqd audeat vsurpare: u hãc pœnã sciat nr̃o arbitrio definitã, vt deportationis pœnę subiectus, totius substãtię cogat subire iacturã. x. Dat. VII. Id. Iul. Constantinop. Cæsario & Attico Coss.

TITVLVS XXVII.

VT NEMINI Liceat in emptione † specierum se excusare y & de munere sitocomiæ. *

I. Imp. Anastasius A. Macroniano. PP.

QVoties vrgẽte necessitate z cõparatiões frumẽti, vel olei, aliarũq; specierũ q̃buslibet prouincijs indicunt, nulli penitus a possidentiũ sese sub cuiuscũq; priuilegij occasione excusandi tribui facultatem censemus: omniq; b cuicunq; possidentiũ, quocũq; mõ, quocũq; tẽpore, p sacros apices, vel etiam pragmaticã sanctionem, aut iudicialẽ fortè dispositionem huiusmodi excusatio c data est, vel postea data fuerit, licẽtia minimè vnquam contra tenorem nostræ legis saluberrimæ valitura. adeo nanque huiusmodi onera cunctis, pro qua singulos

† Ex Co. Th. li. xj. ti. xiiij. l. j. §. ante omnia.

Id est repositis a conditis.

a Omnia etiam corrupta. vt infra nac l.

b Expendi. vel dando militibus, vel vẽdendo.

c Ad frumentum. scilicet nouum.

d Vetera. scilicet frumenta.

e Querela. scilicet militum. & aliorum quibus præstatur expensa. Al. Vel dic querela distrahentis, in damno scilicet fisci. multum enim quis conqueritur quando rem suam malè distrahit. Py. Vel querela maxima: ad quod. ff. ne quid in flu. pu. l. j. §. sunt qui. Accur.

† Alias, eidẽ noua portio misceat &c.

f Ex noua portione. i. ex nouo frumẽto. Accur.

g Vel. ta. Quæ velabitur immiscendo nouum frumẽtũ cũ veteri corrupto.

h Negotium. scilicet frumentum accipiendum. & expendendum & custodiẽdum, vt subijcit.

i Mentis. alias pro integritate mentis t & aliàs pro integritatis meritis & facit j. de decurio. l. eum qui. Accur.

k Metiatur. cum vendit vel dat.

l Condito. s. quando totum quod est in horreo, vni vẽdit.

m CVm ad quãlibet vrbem mansionemve. in qua sunt horrea publi. & loquitur præsidi, vt ex superscriptione patet.

† In manuscrip. deflorata. Contius.

n Inspicere. ad qđ ff. de offic. procon. l. si in aliquam. Accu.

o Per incuriam. i. negligentiam.

p Sartorum. ad qđ j. de vsufru. l. eum & ff. ad leg. Iul. repe. l. lex Iulia repetundarum. §. j. & de off. præsi. l. præses.

q Infecta. i. corrupta: vt & alias res vndatæ deteriorantur: vt ff. ad l. Rhod. de iac. l. nauis. §. cum autem.

r Tuum. Delictum officialis punit dominum. & est ratio vt in auth. vt iudi. sine quoquo suffra. §. eos. & facit j. de an. & tribu. l. iij. & l. iudices. Accur.

Officialis delictum dominũ punit.

s NVlli. Horrea ticas. i. spẽs in horreis positas. Thesis. n. Grecè, Latinè dicit positio. inde bibliotheca & dactylotheca, vbi reponunt libri: vt ff. de contra. emp. l. Labeo. & ff. de leg. iij. l. librorũ. §. fi. aliàs est horreoticas. & facit. j. de frum. vrb. Con. l. j.

† Ex Co. Th. li. xj. titu. xiiij. l. iij.

t Contingendi. accipiendo eas.

u Vsurpare. i. audẽ dũ vsurpet de prædictis speciebus. Accu.

x Iacturam. similis pœna est j. ad l. Iul. de vi publi. vel pri. l. si quis. in fi.

y VT NEMINI liceat in emptione specierum se excusare.

† In vno meo manuscripto leg. comparatione, i. alia coemptione. Contius.

Aliàs deest, de munere sitonię. & de hoc munere dic q bic nõ tractat: sed in Græco dicit. vt ff. de va. mu. l. ij. in prin. & de admin. re. ad ciu. perti. l. fi. §. itẽ referi- pserunt sitonas.

Sitonia vel sitonici legendum putat Cuiacius.

z QVoties. Necessitate. famis vel guerræ. & sic est superindictum.

a Nulli penitus. nisi sit ætas lxx. annorũ, aut numerus v. liberorũ det excusationẽ vt ff. de mu. & ho. le. iij. §. cura. Vel dic, hoc corrigit hic. Vel ibi est p̃sonale: hic patrimoniale. vt in eo. titu. l. j. §. j. & facit j. de qui. mu. vel p̃sta. l. j. & ij. & fi. & j. de an. & tribu. l. in fraudem. & de pe. bo. sub. l. j.

b Omnique. habeasq; breue, & accipe licẽtia. & postea redeas, cuicunque. Accur.

c Excusatio. aliàs excusationem: sed tunc legitur huius nomina tiuus licentia, & subaudi, erit. aliàs excu licentia &c. & atic

Domum

hoies frente officij: vt T. de ɔdi. ob tur. cau. l. qđ cuiđ di & ff. de ɔcul. l. j. item alias improb. exactor: vt ī. de. fur. l. fi. & de ria. l. neq; & facit ī. q. b. can. colo cēsi. l. j.

a Votes in deceptatione. i. post discepta- tionem hoc liquet l. itaque, &c. Accur.

b Confe- ctam. s. scribendo debitorē publicū q non erat: vel scribendo patri- monium plus vale- re, q̃ valeat, vt p hoc plus de collecta sol- uat: vt in rub. not.

c Facti. quod sie fit vt pnūciauit. Et no: q ab eius sńia appel laf: vt ī. de appel. l. cū post sententiam.

d Titulo. forte mu- tui. vel dic in eo. tit. s. collecto, vt quia p emendo frumēto fie bat: vt ī. tit. uj. l. j.

Appellat a discusso ris sńia.

Quoties i di- sceptatiōe a ɔlliterit ini què discus- sionē fuisse corectā, b & fidē facti c nō poterit approbare di- scussor: ipse in eodē titu- lo, d & in eodē mō ad soluendū pcinus vrgeaf, in quo alterū ppera fece rit debitorē. Da. prid. Id. Maij, Valentiniano. N. B. P. & Victore Coss.

Licet soluēs tributa, apochā de soluto pdideris, pōt tñ ex libris cēsus solutionē pbare. B.

II. Impp. Arcad. & Honor. AA. Messalæ pf. pt. †

NE casu amissa securitate publica, e q̄- dam pda nascaf collato- rib. f decernimus, vt qñ securitates a discussorib. seu apparitorib. exposita sócinijs publicis ptinent: rursus p iniuriā non petá tur. g D. V. Kal. Decēb. Mediol. Stilichone & Au reliano Coss.

Ab onere discutiēdi & æsti- mādi p̄rimonia nullus excusa tur, nec etiam miles, nec mi- litans. Bar.

III. Impp. Theodo. & Valent. AA. Apollo. PP. a

PEr singulas b puin- cias vel ciuitates, ho- noratis vsq: ad comitiuā cōsistorianā, necnō ēt mi litantib. & suis obsequijs nō adhærētib. i aduoca tis qnetiā fori puincialis mādari k discusionis iugerū l solicitudinē de- cernimus. D. V. K. Ia. Eu doxio & Dioscoro Coss.

Deest cōstitutio Græca, ex Prætermissis repetenda.

TITVLVS XXXI.

DE DECVRIONIB. m & filijs eorum, & qui de- curiones habeant, & qui- bus modis a fortuna cu- riæ † liberentur.

Pater si ad decurionatū filij cōsenserit, tenef p eo, & hę- res eius, prius facta excussio- ne de principali. Bart.

I. Impp. Valer. & Gal- lien. AA. & Valerianus Cæs. Carterio.

SI cùm te pf decurionē esse voluis set, n & il lo i rebus humanis agēte, o honor tibi delat° est: tenenf qdē ēt hæredes eius reipubli cæ, p nā in hac parte vice fideiussoris pater accipi- tur: sed nō añ, q nisi tuis

e NE casu amis- sa securitate publica. quam habet priuatus: de qua lo- quif. ī. de apo. pub. l. semel.

f Collatoribus i. ɔ collatores: cū dicant officiales q ipsi col- latores nō soluerēt. Vel dic, quia collato- res habentes duas se curitates dicerent se bis soluisse, ncq; re- petere velle.

g Non petanf ergo a ɔrio, si non sunt in libro fiscalis rōnū, possunt iterum peti securitates: arg. a ɔ- rio sensu: quod est validū: vt ff. de off. eius cui man. est iu- ris. l. j. alias esset ɔ id quod intēdit. Et no. hic ar. si creditor p- dat instrum debiti, vel debitor securita- tes, & nō est aliàs p- batio in scriptis, q possunt petere vt ite rum conficiaf. & fa- cit in Auth. de man. princi. §. coges. colla. uj. & ff. de admi. tut. l. chirographis. & in Authen. de hære. & Fal. §. j. colla. j.

† C. T. Ibid. l. 2. quibusdā mutatis.

Argumen tum a ɔ- rio sensu valet.

a In manu scri- pto legif, præfecto Augusto rum.

a DE DECVRIONIBVS &c.

possessiones habeant collatores, vt imponaf ſm illo- rum quantitatem collecta: vt ī. de an. & trib. l. ij.

a De his maxime dicitur. ī. in fin. tit. in trib. vltimis constitutionib. & dic quia dixit de multis.

b PEr singulas. Incipe constructionem in fie.

i Non adhærentibus. i. illis aduocatis, qui non aduocant in foro comitis consistorij, sed sunt prouin cialis sic, vt subijcit. & sic concordat. ī. de aduo. di. iudi. l. sancimus. Vel melius iunge aduocatis, cum sequenti litera. & sic est contra d. l. sancimus. Solu. vt ibi, vel opetis discussio.

k Mandari. scilicet posse.

l Iugerum. aliàs iugorum. s. vt inquirat quot iuga, & agros desertos, & ipsos cultores inueniat secūdum R. alias iugerum. s. vt inquirat quot iugera, & quos

m officia- libus circa tributa exigenda. & quia in ter cæteros decurio- nes habent quasdā prærogatiuas, de his dicit. Et no. q decu- rio a decem dicif, vt ff de ver. sig. l. pu- pillus. §. decuriones. olim. n. cum Roma- ni excrescerent, mit tebantur aliqui in aliquam partem, q postea vocabaf co- lonia: & decimalis eligebatur pro consi lijs. Vnde secūdum hoc consiliarij ciui- tatū decurione vo- cantur. & differt a curiali: quia cu- rialis genus, decurio species: vt in d. l. pu pillus. sed Py. dicit non esse differentiā: vt ar. ī. de incest. nup. l. cum ancillis. & ī. de episc. & cle. l. si qs presbyter. Item not. q decurio, habet honorem, quia non torquef ēt finito de- curionatu: vt ī. de qō. l. nihil. Item da- tus curiæ decurionū naturalis fit legiti- mus: vt ī. de na. li. l. qui. De onere ɔstat.

n SI cū te. Voluif set. qđ est co- ipso, quod tenē & nō ɔdicit, & si est in potestate: aliàs secꝰ: vt ī. de filiisfa. & quē admodū. l. j. & ff. ad munici. l. ij. §. j. & de decu. l. honores. §. fi.

o Agente subaudi maxime. si dicas pa- trē expire voluisse: & si postea decedit, tñ tenef: vt ff. fami. erc. l. si filia §. Neratius. si vero dicas tacite, nihil subaudias.

p Reipublicæ. si qd gessit vt decurio: & da exēplū. ff. ad muni. l. ij. §. gestū. si aūt extra ordinē fact° est magi strat° alt°, i quo ēt l̄ sit rēpu. distingue: aut accepit ma gistratū mortuo pře, & nō tenenf alij hredes: vt ff ad muni. l. Luci°. §. idē resp. hredes. nisi pr fuerat pfessus filiū suscepturū sua voluntate. vt ff fam. erc. l. si filia. §. Nerat°. aut pře viuo, & tenef insolidū reipub. vt ff. ad mu. l. ij. l pcī & l. qđ cū eo. l. j. Si aūt decurio vł ma gistrat° lædat priuatū, nō tenef pr illi priuato, nisi de pec. vt ff. d mag. ɔ. l. j. § fi. & ff pec. l. 2. & j. §. fi. & l. se. i fi.

q Sed nō ante. i. tenenf hæredes, vel etiam pater.

Iisū ɔti nuationē sequitur Bar. Io. dē Pla. & Lu. de Pēna.

Idē Bar. & Ioā. de Pla.

Consilia- rij ciuita tis decu- riones di cuntur.

Idem Bar. in l. nō ambi- gitur. ff. de legi. & Io. de Pla. hic.

Al. cu- rialis.

Idē Io. de Pla.

Ista gl. approbat p Bar. & Io. de Pla.

Excussis

proprijs rebus excussis.[a] PP. V. K. Decemb. Aemilio & Basso Coss.

Ad officiũ rectoris ciuitatis pertinet cõuocare cõciliũ, & facere eligi officiales: ut eis electis nunciare possint, si velint appellare: & q male noĩat, tenet ad sumptus. Bar.

II. Exẽplũ sacrarũ literarũ. Dioclet. & Maxi. AA.

OBseruare[b] oportebit magistrat[c], ut decurionib.[d] solẽniter[e] in curiã cõuocatis, noĩationẽ[f] ad certa[g] munera[h] faciãt:[i] eamq; statim in notitiã eius qui fuerit nominatus p officialẽ publicũ perferri curẽt:[k] habituro appellãdi,[l] si voluerit, atq; agẽdi[*] facultatẽ apud p̃sidẽ cãm suã iuř ɔsueto.[m] quẽ si constiterit noĩari minimẽ debuisse:[n] sumptũ litis[o] eidẽ à noĩatore restitui oportebit. Sine die & consule.

III. Iidem AA. & CC. Iulio.

CVm decurionat[9] honorẽ spõte[p] suscepéris: ab albo[q] eximi, licet annosum[r] te esse dicas, non potes. PP. Id. Nouem. Dioc. A. II. & Aristobulo Coss.

Filius adoptiuus habet priuilegiũ filij decurionis. Bar.

IIII. Iidem AA. & CC. Caisiano. S. P.

CVm adoptiuũ filiũ[s] ex adoptantis dignitate[t] decurionis filium effici nulla dubitatio sit: p atrocib. iniurijs[v] eũ quẽ ad vicẽ naturalis pignoris[x] tibi adscribebas, a p̃side puinciæ illicitis corporis cruciatib. adfici nõ oportuit:[y] hocq;[z] ɔgruẽti poena coercebit. PP. II. Kal. Dec. Diocl. A. II. & Aristobulo Coss.

Filijfamilias possunt esse cõsiliarij: & pr̃ tenet p eis, si cõsenserit. Item militãs põt esse consiliarius. Bar.

V. Iidem AA. Alexãdro.

FIlios in ptãte p̃ris positos, ad munera, seu honores nõ posse euocari, falso tibi psuasum ẽ.[a] Sanè si ad noiationẽ filij cõsensum nõ accõmodaueris,[b] ob administrationẽ ipsius minimè conueniri poteris,[c] PP. VI. Id.[*] Maximo II. & Aquilino Coss.

Illiteratus potest esse decurio. Bar.

VI. Iidem AA. & CC. Leontio.

EXpertes literatũ, decuriõis munera peragere nõ phibẽt[d] iura. Dat. VIII Kal. Maij. AA. Coss.

Vnus frater non tenetur pro alio in officio delinquente: licet bona non sint diuisa. Bart.

VII. Iidem AA. & CC. Diogeniano.

---

[a] Excussis. speciale iure isto: [*] vt ff. de admini. rerum ad ciui. pertin. l. iij. §. fi. & ad munic. l. libertus. §. filium. regulariter §: vt §. de fideiuſ. l. non recte. & l. iure nostro. sic & in hypotheca: vt ff. de iure fis. l. Moschis. & est ratio specialitatis in patre: qa facile obligatur. & ideo nõ conuenitur nisi excussis bonis principalis: arg. ff. de tutelu. l. cũ qui. Sed hodie idem quod hic vbiq;. vt in Auth. de fideiuſ. §. j. colla j. & facit ad l. istã j. de pericu. tue. pa. l. j. & ff. de admi. rerum ad ciui. pei. l. si filius. & ff. fam. ercisc. l. si filia. § idẽ scribit. & i. de appella. l. hi qui. do: de quibus habes j. specialẽm titu. & ff. de vac. mu. per totum. & ff. de iu. immu. per totum.

[b] OBseruare. id est curare.

[c] Magistratus. puta defensorem ciuitatis, vel præsides, vel correctores.

[d] Decurionibus. loco quorum sunt cõsiliarij: [2] vt in rubri.

[e] Solenniter. ad sonum tubæ, vel campanæ.

[f] Nominationem. id est electionẽ aliquorũ officialiũm.

[g] Ad certa. vt ad syndicũ ordinandũ.

[h] Munera. id est officia: quo casu vnũ d se eligere possunt: vt ff. de tuto. & cu. da. ab his. l. vbi. & debent esse in albo scripti: vt ff. de albo scriben. l. j. & duæ partes conuenire: [3] vt j. eod. l. nominationum. & facit i. de ap. l. nominationes.

[i] Faciant. decuriones, non magistratus: vt ff quando app. sit. l. j. §. solens. quod gll nor. sed iutores non dant decuriones nisi in subsidium: vt d. l. vbi. sed nomina aliquorum præsidi mittere debent, vt eod. tit. l. diuus.

[k] Curent. decuriones. vel dic officiales.

[l] Appellandi. no. appellari ab electione. aliàs videtur consensisse: vt i. de app. l. hi qui. & appellat secũdum quosdam intra duos menses ex quo scit se nominatum: vt i. de tẽpo. & re. ap. l. j. quod falsum est, imo intra biduũ vel triduũ: vt ff. qñ ap. sit. l. j. §. quod in sentẽtijs. sed exercitiũ fit intra duos mẽses. qbusdã tñ remittit necessitas appellãdi: vt minorib. & veteranis: vt i. quan. puo. nõ est ne. l. si pater. & l. veteranis.

[m] Consueto. opponendo excusationem, & pbando.

[n] Debuisse. quia maior. lv. ann. vt ff. eo. l. ij. §. fi. vel aliam excusationem habet.

[o] Sumptũ litis. vt j. de sum. recu. l. j. & ff. de vac. mu. l. j. §. j. sic & iudex & facit litẽ suã: vt inst. d ob. q ex deli. l pnu. & facit. ff. d iudi. l. cũ q. & i. de execu. tut. l. seueriter. Accur.

[p] CVm decurionat[9]. Spõte. habebas. n. excusationẽ: vt j. de his qui spon. mu. l. j.

[q] Albo. i quo noia eorũ, i. decurionum scripta erãt: vt ff. d albo. scr. l. j. & l. i albo.

[r] Annosũ. maiorẽ lv. An.[1] vt ff. e. l. ij. §. fin. & l. nõ tñ. Sed qd si durãte honore sit annorũ. lxx? R ñ. vt no. j. eo. l. si vltra.

[s] CVm adoptiuũ.) Dignitate. vt qa pr̃ adoptiu[9] fact[9] ẽ decurio. Acc.

[t] Dubitatio sit. vt ff. d sena. l. v & vj. ideo que ei[9] onera subire debet pr̃ vt fideiussor: vt ff. ad muni. l. Lucius. §. idẽ rhdis.

[v] Iniurijs. quas iniuli hec fili[9] l aliũ. &q fit atrox. hẽs Insti. de iniur. §. atrox.

[x] Pignoris. i. nãli filij, ad cui[9] imaginẽ est adoptiuus: vt ff. d libe. & posth. l. filio. Vñ versus: Pignora natorũ, dicunt pignora rerum.

[y] Oportuit. bñ seqt: nã pœnis vel supplicijs plebeiorũ nõ debẽt subijci: vt ff. de priui. vete. l. iij. & ff. eo. l. ij. §. l filijs. & i. de pœ. l. decurionũ.

[z] Hocq;. s. delictũ p̃sidis modũ i puniendo excedẽtis. Accur.

[a] FIlios. Persuasũ ẽ. ad hoc ff. e. l. spurij. §. pr̃. & d mu. & ho. l. æstimationẽ. §. mun[9]. idẽ in tutela: vt Inst. q dare tu. pos. in prin.

[b] Nõ accõmodaueris. appellãdo, vel ptestãdo i ɔriũ in pr̃: vt ff. e. l. spurij. §. pr̃. & l. honores. §. fi. & sic loqt̃ i. ne fili[9] p p̃re. l. si fili[9]. ališ semp ɔsẽtire vr̃: vt no. §. l. j.

[c] Poteris. i. insolidũ: sed de peculio & de i rẽ verso sic: vt i. qd cũ eo. l. j. & ff. de tut. l. si fili[9]. & ff. de pecu. l. iij. § fi. & ad municip. l. ij.

[d] EXpertes. Prohibẽt. sic i. de iudi. l. pen. Sed arg. ɔ. i. de postul. l. ij. & de aduoc. diuer. iudi. l. nemini. §. imperitos. & Insti. de excu. tu. §. similr. Acc.

Licet

---

[a] Reparabat. ideo dic quod hic ẽ speciale rõe indẽnitatis, quam pr̃ præstat excusso filio & nõ alij: vt l. t. i. de ɔue. fis. debi. sm Bart.

[2] Istã gl. sequunt lo de Pla. & Lu. de Pen.

[*] Peragendi.

[3] Istud dictum gl. approbat per Bart. hic.

Cõsentit, qui nõ appellat.

[4] Hoc verũ de iure antiquo: de iure autẽ nouo habet decẽdies per tex. in auth. hodie. i. de ap. sm Io. de Pla. & Lu. de pe.

[1] l. j. C. ex quib. caus. infa. irrogat.

[1] Hęc gl. procedit qñ mun[9] est publicũ auctoritate nõ vtilitate, nõ qñ est vtilitate priuatã, vt tutela: qa tñc requirũt ętas lxx. an. vt i §. isẽ maior. Insti. de excus. tuto. sm lo. de Pla.

L Icet indiuisa bona fratres habēt, nihilo min[9] tñ singuli suo noie [a] ciuilibus tenenť muneribus. PP. IIII. Id[9] Maij, ipsis AA. Coss.

Qui perdit visum, nō pdit officium: secus si infamaret. Bar.

VIII. Ijdē AA. & CC. Platoniano.

I Nfamia, [b] q̄ tibi abominanda [c] est, nō etiā amissiōis oculorū casus; q̄sitū tibi adimit honorē. [f] Dat. XVI. Kal. Feb. Nicomediæ, CC. Coss.

Qui habet filios, præfertr non habenti. Bar.

IX. Iidem AA. Aurelio.

I N albo decurionū prę scriptis, † [d] patrē, nō habentū filios anteferri [e] constat.

Qui excedit annū lxx. habet excusationem a muneribus personalibus. Bart.

X. Ijdem AA. & CC. Aurelio. [f]

S I vltra septuagesimū [g] ætatis annū patrē tuū esse ples, puinciæ pside pexe rit: cū psonaliū [i] munerū [h] vacatione perfrui phibebit.

XI. Iidem AA. & CC. ad Ma[illegible].

V Xorē p marito decurione pueniri nō posse pculdubio [k] est.

Pœna non aufert immunitatem. Bar.

XII. Iidem AA. & CC. Zotico.

N Ec infames īmunitatē [l] hēre, cū hęc [m] priuilegij, nō notę [n] sit, conuenit. Dat. V. Kal. Febru. AA. Coss.

Immunitas cōcessa a muneribus p interlocutoriā iudicis, valet quoad durat officiū iudicis, & nō vltra. Bar.

XIII. Iidem AA. & CC. Proculo.

A Munerib. decurionat[9] nec snia [o] pfidis in perpetuum, nec anni [p] qnquaginta, nec podagrę [q] valetudo præstat excusationem.

Nullus iudex pōt immunitatē a munerib. cōcedere: sed solus princeps ex causa. Bar.

XIIII. Imp. Constantin. A. ad Euagrium. [r]

N Emo iudex aliquē suo arbitrio de curia liberet. [s] nā si qs fuerit hmōi infortunio [t] deprauatus, [u] vt debeat subleuari, de ei[9] noie ad nostrā scīētiā referri oportet: vt certo tpis spacio [x] ciuiliū munerū ei vacatio porrigať. PP. Idi. Mar. Constantino A. III. & Licinio III. Coss.

Cōsiliarij nō debent exercere officium tabellionatus. Bart.

XV. Idem A. Mechilio Hilariano corre[illegible] Lucaniæ & [illegible]um.

V Niuersos decuriōes volum[9] a tabelliōnū officijs tēperare. [y] D. III. Kal. Febr. Sabino & Rufino Coss.

Consiliarij non debent recedere a ciuitate sine licētia: aliās puniuntur. Bar.

XVI. Idē A. ad Hilarianum pcōs. Africę. [f]

S I qs decurio vel proprię rei causa, vel reipublicę cogať [z] nostrum

[a] L Icet suo noie. i. nō vnus p alio, nec vnus p aliū hēat interuallū, vt ī. d mu. nō ptī. l. si. & hoc nisi in vita patris aliter gessit, vel post mortē ptē volente: qa tunc vt hæres: vt no. ī co. tit. l. j. & p l. ff. fa. erc. l. si filia. §. idem scribit. & §. Neratius.

[b] I Nfamia. Infamia repellit ab honore habito & habendo: vt hic, & ī. de dign. l. ij. & l. iii. de pœ. l. j. sed cęcitas nō nocet, qd qdā dicūt, nisi vtroq; lumine sit cæcus: vt ī. d mor bo l. j. sed dic etiā si vtroq; lumine: vt ff. de postu. l. j. §. quātum. sin aliō i. vt hic erat. & illa. q morbo, in munere, hic i personæ honore. vel ibi in habendo: hic in habito.

[c] Abominanda. i. remouēda a te ad hoc vt pfeueres in dignitate decurionatus.

[d] I N albo decurio nū prēscriptis. alias pscriptus: alias pręcon culis: aliās pscripto nis decurionū &c. & tūc præscriptio non est exceptio.

[e] Anteferri. vt i or dine alij scribať: & ei[9] vox in sententijs seu psilijs sit prima: vt ff de albo scrib. l. j. & ij. & facit ī. de mu. patri. l. j.

[f] S I vltra septuagesimū. In tutela & cura excusať maior lxx. ano. vt ī. q ætate l. j. in alijs publicis munerib. l v. vt ī. q ætate. l. j. & ff. e. l. ij. §. fi. hic ergo sic de facto erat. Itē ab ætatē p superuenīētē ætatē maiorē non se excusať: vt ff. de iur. immu. l. semp. §. hoc enim & ī. eo. l. decurio fortunā. nisi psus sit fortis: vt ī. decreu. tut. l. post in seeptam.

[g] Personaliū. a psonalib. adi nō pp hoc excusať. s oā ab illis nullus excusať, sed ab ipsa re, nō a psona debeať munus patrimoniale, qd dicif reb. vt ī. de an. & tribu. l. iij. no.

[h] Munerū. puta decurionatus: vt faciat ad illc. vel aliorum similiom.

[i] Prouidebit. aľs videbit: aliās puidebit. Acc.

[k] V Xorē. Proculdubio. vt ī. ne vxor p mari. o. l. ij.

& ij. & est spāle in primipilo vt vxor p marito conueniať: & tūc satisfit fisco in dote nō alijs mulieris bonis: vt ī. i q cau. pig taci. §h. l. satis. & ī. de priui. fis. l. j.

[l] N Ec infames īmonitatē. a ciuialib. munerib. vt ī. de iota. l j. qd mun[9] dt: vt ff. de verb. signi. l. munus tribus.

[m] Cū hæc. Immunitas. §& facit ff. de iōterdic. & rele. l. relegatorū. §. fin. & ī. de his q non imple. stipen. l. j. Accur.

[n] Notæ. q. d. prioilegiū est hēre immunitatem. nō adi pertinet ad infamiam.

[o] A Muneribus. Snia. extraordinaria: vt ff. de pœ. l si aliās §: vt ī. d postu. l. j. & de pœ. l. seruus. Itē ad annū pōt remoueri a decurionatu in pœnā: vt ff. de pœ. l. moris. non grauiose: vt ī. l. pxi. nec maxima pœna pōniť, vt no ī. l. pxi.

[p] Nec anni. l. lv. vt ī. eo. l. ij §. fi. & no. ī. l. si vltra.

[q] Podagrę. nisi omnino ire nō possit, vt ī. q̄ morbo l. pen.

[r] N Emo iudex. Liberet. gratiose. aliās secus, vt no. ī. l pxi.

[s] Infortunio. i. podagra. vel alia simili infirmitate.

[t] Deprauatus. i. factus inutilis.

[u] Ad ifam, idē si sit decurio relegatione vel maiori pœna dānd[9], vt ff de pœn. l. diui. §. pen. & §. fi.

[x] Spacio nō in ppetuū, vt hic, & ī. d his q va. a pub l. j. Acc.

[y] V Niuersos. Tēperare. g. publici decuriones, vt i de adop. l. nō. n. & sic nō debet vile officiū sicut pcuratio[illegible] nē recipere, vt. eo. l. sigt pcuratioē aſs deponit honorē. vt ī. de tab. l. ij. vel ḡ pa trē fuisse notariū, filio ad decurionatū nō nocet: vt ī. d se. reipu. ma. l. fi. Itē §. ī. de fal. l. si qs decurio. Sol. ibi nō erat tabellio licet scripserit testim. Vel hic phibet de nouo fieri: vt ibi diri. Itē arg. q aduocati nō debēt exercere officiū tabellionis.

[z] S Bellioois: licet Mediolani indifferēter fiat cōtra.

[z] S I quis decur. o. Cogatur per aliquem de nostris iudicibus

Marginal notes, left margin:

[a] Ista gl. approbať p loā de Pla. hic.

[c] Ista gl. sequť hic lo. d Pla. dicēs q pcedit i honorib. & dignitatib. nō in oneri b[9]. i. mo nerib. ita lib. & pso nalib. qa ab his in fāmia nō eximē excusať: vt l. ij. ī. d in fami.

[d] Aliàs pscribeo do. aliās describēdo. Cōu[9].

Pro hac gl. est tex. in l. neqs. ī. de mo. patri. sm lo. d Pla.

Marginal notes, right margin:

Co. T. ll. ta. tir. l. l. t.

Infami nō pōt da ri priuile gium.

C. T. e. l. j.

[u] Approbať p Bar. & loā. de Pla.

Idē Bar to. Pla. & Luc. de Pen.

Aduocatus tabellionis nō debet exercere officium.

iudicib⁹ citatus vel p nos, nõ ab alio: vt nõ sit 3. j. de silen. l. ij. vel dic spãle in legatione, vt a suo pside pos sit cogi: sed tũc qñ dicit p̄ priæ rei, dic q̃a vadit de aliquo lacturus q̃rimoniã. talis citatio nõ rescindit qđ factũ est: vt s. de rescin. ven. l. nõ idcirco. Et sic no. ambassiatorẽ posse cogi recipere ambassiariã. ff. de leg. l. secundum. §. si accusatio. & §. ordine.

a Iudici a quo fuit citatus: vel .i. principi, q̃ ẽ iudicũ iudex.

b Desiderio. q̃a venit sine licentia, vel q̃a vult recedere. vel cũ alios q̃a vult arripere iter ad veniẽdũ ad nos sine licẽtia. sic ergo & in clericis. ad quod s. de epis. & cler. l. si qua. & in authen. de san. episc. §. interdicimus. & in decre. lxxj. dist. c. pe. & fi. & fa. j. de colonis Thra. l. j.

c Cõsequat. a iudice vel principe. alij dicunt a iudice terræ suæ. Accur.

d Paruifecerit. i. vilipenderit, vel neglexerit.

e Qui derelicta. Reuocet. p quẽcũq; iudicẽ ordinariũ: vt s. vbi q̃s de cu. vel cohor. l. j. & ij. fin. P. & fa. s. de epis. & cle. l. officiales. & l. q̃sq̃s. & in auth. de san. epi. §. adscriptitios. Sed 3. j. de tab. l. ij. Sed illud in sui odiũ, si prima curia velit reuocare. vel dic vt ibi. Itẽ idẽ eẽt si miles venerit ad curiã, q̃ reuocet ad militiã: vt .s. de re mili. l. militares viros.

f Si ad magistratũ noiati. quod ante p tres mẽses faciẽdũ est, q̃ incipiat administratio: vt si se excuset, possit alr⁹ eligi: vt s. de magistra. mu. l. ij.

g Requirant. & cogant remedijs propriis: vt ff de mun. & hono. l. siq̃s magistrat⁹. & iterim si qđ dãnũ hẽat ciuitas emẽdat: vt n. ad mun. l. Lnci⁹.

h Pertinaci. i. contumaci, nolentes recipere electionem factam de se.

i Permittantur interim ad vsum. ad quod fa. j. de mutile. l. mutilegult. Accur.

k Duumuiratus. id est magistratus: vt dixi s. de iud. l. fi. qui ex decurionibus tantum sunt eligendi: vt ff. eo. l. honores. §. pen.

l Reperti. quandocunque. quod dic vt j. de murile. l. mutilegult.

adire comitatũ: is nõ antè discedat, q̃ insinuato iudici [a] desiderio [b] pficiscendi licẽtiã cõsequatur. [c] q̃ si p sua audacia paruı aliquis hãc fecerit [d] iussionẽ, indigñatiõẽ cõpetentẽ sortiat. PP. VII. Id. Iul. Cartha. Crispo III. & Cõstantino III. Coss.

XVII. Idem A. ad Euagrium. PP.†

Qui derelicta curia militauerit, reuocetur [e] ad curiã. Da. XVI. K. Iun. Cõstãtino A. VII. & Constantio C. Coss.

Si acceptãdo officiũ fuerit q̃s cõtumax, loco eius alius eligẽtur: interim bona cõtumacis hẽbit: & cõtumax duplicato tpe habet officiũ exercere. B.

XVIII. Idem A.†

Si ad magistratũ noiati, [f] aufugerint, requirant: [g] & si ptinaci [h] eos aio latere patuerit, his ipsorũ bona pmittantur, [i] q pienti tpe in locũ eorũ ad dũuiratus [k] munera vocabunt: ita vt si postea repti [l] fuerint, biennio [m] integro onera duũuiratus cogantur agnoscere. oẽs. n. q obsequia publicorũ munerũ tẽtauerint declinare, simili ɔdõne [n] teneri oportet. D. III. K. Octob. Serdicæ, Constantino A. IX. & Constãtio IIII. Coss.

m Biennio. i. pe duplicato anno. n. Bart. deserit: vt j. de susce. l. nemini. & fa. j. de oĩ agro deser. l. q agros.

n Simili ɔdõne. i. ad duplũ operis. ad qđ. ff. de poe. l. aut dãnũ. §. inter. & facit s. l. pxi. & j. eo. l. quãuis. & l. quidam. & j. de mu. & hono. l. fi.

Rescripta cõcedẽtia immunitatẽ sunt cassa nec valẽt, ẽt si cõsensu decurionũ, vel curiæ fuerint concessa. Bart.

XIX. Idem A. ad Lucretium Paternum.†

Vacuatis rescriptis, p q̃ munerum ciuiliũ [o] nõnullis est vacatio pstita, oẽs ciuilib. necessitatib. aggregent: ita vt nec cõlegiu [p] ciuiũ vel curiæ pstita cuiquã imunitas valeat, sed oẽs ad munerũ societatẽ conueniant. D. VIII. K. Nouem. Heracleæ, Constantino A. VIII. & Cõstantio IIII. Coss.

Iudex ciuitatis facit officiales suos fugientes ad curiam reuocare, expensis ipsius fugientis. Bar.

XX. Impp. Constantius & Constans AA. Ordini ciuitatis Aedelenæ.[a]

Circẽsiũ magistrat⁹ desertores, ad eam grauitas tua [q] faciat necessitatẽ ɔdõnis vrgeri, vt quaicunq; p his expensas ciuitas [r] progauerit, [s] refundere ,pinus ac repræsentare cogant. Da. XIIII. K. Feb. Naissi, Acidyno & Proculo Coss.

Decuriones habent immunitatem ab extraordinarijs muneribus. Bar.

XXI. Iidem AA. Nemesiano Comi.†

Curiales [t] †omnium

o Vacuatis. Ciuiliũ. psonalia, & patrimonialia, & mixta dicunt ciuilia munera: vt ff. de mune. & hono. l. fin. §. pen. Et no. q a psonalib. muniẽs modis q̃s excusat p legẽ scriptã: vt ff. de va. mu. p totũ. & de iu. inmu. p totũ. at patrimonialia nõ euitat aliq: vt ff. de va. mu. l. sunt munera cũ ɔcor. nisi spãli bñficio principis: vt ibi. & j. de his qui a prin. va. l. j. vel lege scripta spãliter d munere pmonij dãte immunitatẽ: vt s. de epi. & cle. l. j. nõ autẽ sufficit si lex vł prin ceps dicat immunẽ esse, s. quo ad pmonij immunitatẽ: vt j. de mu. pa. l. iij. Itẽ nec mun⁹ psonale. s. magistratus cõtinet in remissione publici muneris: vt ff. de mune. & hono. l. cui muneris publici. & fa. s. de immu. nemini cõ. l. j. & de anno. & tri. l. in fraudẽ. & j. eo. l. null⁹. Sed hoc est verũ, q nõ valet hmõi ɔcessio in pıodiciũ alici: sed bene valet in pıudiciũ cõcedentiũ. & ad hoc fa. ff de pac. l. inter debitorem. & l. epistola. §. pactum.

p Consensu. no. ar. rusticos qui quandoque cõcedunt immunitatem alicui fabro, vel simili, ipsi pro eo soluentes, cũ & hic alij quasi pau ciores essent ad soluendum, in plus grauentur aliquibus releuatis: vt infra de cen. l. j. & supra, de apo. pu. l. j. Item facit j. de decre. decurio. l. j.

q Circensium. Tua præfecto loquit. & ante ergo q̃ suscipiat, cogit incipere: vt s. l. h ad magistratum. & inchoatum perficere: vt hic, ẽt si iuraverat se non suscepturum: vt ff. ad municip. l. fi. in princip.

r Ciuitas. prædicta Circensium. al. Cyrenensium.

s Praerogauerit. pro his requirendis. & facit j. de omni agro deser. l. iij. & s. eo. l. qui derelicta.

t Curiales. id est decuriones, quod idem est, secundum P. Accur.

† Co. Th. eo. l. 13. in fi.

† Co. Th. eo. l. 16.

† Co. Th. eo. l. 17.

† Ista gl. est magistra & est similis in l. j. j. de mu. pa. Pla.

a Approbat pBar. Lu. & P.

a Sic Cuiac. restituit, aliás aut legit Cõstanũnæ.

† Co. Th. eo. l. 30.

† Facit ad hãc l. c. cũ iter N. cũ glo. sup verb. cognouerunt. de ele. vbi dr q nõ sũt vocãdi canonici ad electionẽ de locis valde remotis.

Priuata.

ciuitatū nullā ꝑ re priuata a nr̄a debēt inqetudinē sustinere: nec huiusmodi oneribus velut extraordinarijs b occupari: qm̄ satis est si ciuitatū munera p eos cógruè cópleātur. D. Pri. Id. Aug. Bessæ, Acindyno & Proculo Coss.

Qui nō sequitur cōditionē pr̄is, sequitur cōditionē matris. Bar.

XXII. Imp. Iulianus A. Iuliano Com. Orientis.

EOs c idulserūt veteres principes ex materno genere curialib⁹ Antiochenis adscribi, quos pr̄is cōditio nulli⁹ vindicaret iuri ciuitatis. D. V. ka. Septē. Antiochiæ, Mamertino & Neuitta Coss.

Noui: er creat⁹ decurio nō tenetur p debitis pdecessorū. Bar.

XXIII. Idem A. Iuliano Comi. Orientis. †

PRouidēdū ē eorū nouitati decurionū, qui nup nomē curijs addiderūt, ne pteritis debitis susceptorū d onerēt: sed cōuētis e pp hęc debita his q ea pcedētibus f delegatiōibus g cōtraxerūt nullā eos h molestiā p sarcina noiationis alienę sustinere patiaris. PP. Byritho Kal. Nouem. Mamertino & Neuitta Coss.

Duodeci liberorū numer⁹ excusat a munerib⁹ realib⁹. Bar.

XXIIII. Idem A. Leontio Consulari Palestinæ. †

SI qs decurio pr̄ sit duodeci liberorū, honoratissima munerū i qete donec. Da. Kalen. Martij, Antiochiæ, Iuliano. A. IIII. & Sallustio Coss.

Officialis non cogitur exire locum, in quo seruire tenetur, nisi ex causa. Bart.

XXV. Impp. Valēt. & Valens AA. ad Byzacenos.

CVriales vltra terminos ꝓprię ciuitatis si iubeanē a moderatoribus ꝓuinciarū exhibere sui p̄sētiā, k nisi publica necessitas exegerit. Dat. Prid. Id. Septemb. Aquil. diuo Iouiano & Varron. Coss.

Qui pretextu fictæ religionis onus ciuitatis euitant, retrahuntur: & qui loca eorū substituunt, bona sua capiens. Bar.

XXVI. Iidem AA. ad Modestum præfectū ꝑtor. †

QVidā ignauię l sectatores desertis ciuitatū munerib⁹ l captāt solitudines, m ac secreta, & sub spē religiōis cū cœtib⁹ n monazōtō o cōgregant. Hos igit atq; in huiusmodi p dephēsos, erui q latebris r cōsulta pceptiōe s mādam⁹: atq; ad municipia t patriarū subeūda reuocari, v & p tenore nr̄æ sāctiōis familiariū rerū carere illecebris: quas x p eos cēsuimus vindicādas, q publicarū esset subituri mūera fūctionū. PP. Byritho, K. Ia. Valēti. & Valente AA. Coss.

Priuilegiū, quod quis habet extra ordinē, perditur p contrarium cōsensum. & hoc primò. Item inspicitur conditio

a Priuata. puta, q princeps indicit collectam pro suo facto.

b Extraordinarijs. not. extraordinarijs oneribus eum nō subijci: vt j. de iur. l. humilioribus. & j. de sil. l. ij. nā nec agricolæ: vt j. de agri. & cen. l. j. item not. excusati ab onere rei priuatæ: secus in pdijs téploꝝ, vt j. de fun. rei priuat. l. vniuersi. vt a munere qd̄ corpo. debet, non excusat, si est ordinariū, vt s. de exact. tri. l. actores & j. l. quinta. Sed licet onus non possit ei imponi, honor th̄ pōt ei dari, quia onus habet. s. quia est curialis, qd̄ constat esse onus: vt ff. de mu. & ho. l. honorē. & facit. j. de ol agro deser. leg. iubemus. Accur.

c EOs. Hæc lex est Iul. & dic quòd mater est Antiochena: Certè filij sequūtur matrē, nisi pater sit alius, q trahat eos iuri alterius ciuitatis: vt q̄a pater esset legitimus: hic ergo fuit naturalis: vel si legitimus, priuilegiū habeat origo materna: vt ff. ad munici. l. prima. & ab hac l. excipe Dorotheum & secūdū vt j. l. neque. Item facit j. de agr & cen. si. l. an. Accursium.

◆Co. Th. eo. l. 54

d PRouidendum. Susceptorum. i. decurio nō soluit debita pdecessoris, q p decessor fuerat decurio & susceptor, & p eo officio male gesto contraxerat debita: vel fuerat decurio, & malū elegerat susceptorē. pro quo tenebat elector: vt s. de iur. fil. l. sup creādis: & facit j. vt nul. exvi. l. j & j. de mur. l. murileguli. & j. de agri. & censi. l. j & l. si. quibus dicit successoré p debito antecessoris nō teneri.

◆ C. The. eo. l. 55.

e Conuentis. s. preteritis officialibus, vel eorum hæredibus.

f Præcedētibus. in lib. R est p̄sentib⁹. aliàs pcedētib.

g Delegationibus. i. officijs sibi delegatis.

h Eos. scilicet nouiter electos.

i SI quis decurio. Munerum. etiam patrimonialiū: vt ff. de iure immu. l. semp. §. demonstrat. a personalibus autem etiam quinque sufficiunt: vt j. de his qui nume. lib. l. si.

k CVriales. Præsentiam. ad petitionem alicuius: & hoc ne vagent: vt s. de aduoca. di. iu. l. ij. sed iudicem curiæ interpellat: vt j. de decu. vrb. Ro. l. j. & facit in auth. vt oēs obed iud. § hoc cōsiderātes. col. vj. & j. de ol agro deser. l. iubemus. & ff. de ope. lib. l. vt nisi. & j. de re milit. l. tribuni. & j. l. proxi.

l QVidam. Muneribus habēdis & habitis vt s. l. si ad magistratum. & l. Circensium.

m Solitudines. i. aliquas religiōes, vt ibi secure stēt, ne teneātur subire munera.

n Cœtibus. aliàs cæteris.

Co. Th. l. 60. eo.

o Monazonton. i. collegio clericorum vel monachorū, vel aliorum ordinū. Sic ergo not. q sub pretextu religionis fictę nō debent munera deseri: vt hic, & s. de sacrosa. eccl. l. qui sub pretextu. & j. eodem. l. in filijs. idem si curialis iam vera fiat clericus: vt s. de episco & cleric. l. si quis curialis. nisi saltem ad subdiaconatum iam peruenit: vel nisi xxv. ann. fuerit in monasterio: vt s. de episco. & cleri. l. officiales. & in auth. sed neque. & facit ff. eo. l. 5. & j. si curia. relic. capit. fo. Accur.

Ficta religio nō excusat.

◆ Co. Th. eo. l. 63.

* Hæc lex est Valētis, quam magnopere detestant̄ Eutropius & Orosius lib. 7. ca. 13. cōtra monachos & eremitas latā. Vide Alc. hic & Pyrrhū.

p In huiusmodi. s. lattitatione.

q Erui. secūdum quod dicitur in lia. cod. l. quamuis.

r Latebris. i. claustro, vel alio loco vbi latent.

s Præceptione. i. hac lege.

t Municipia i. munera. Accurs. aliàs munia.

u Reuocari. si haberi poterunt: aliàs bona eorū substituendis danē, vt subijcit, & j. eo. l. quamuis. de qua hic fit mentio. Vel fit métio de illa. s. eo. l. si ad magistratū, & secundum hoc illecebris, ablatiuus est, id est propter illecebras, id est crebras & illicitas scilicet lattitationes: & subaudi iubeatur, quas &c. vel subau. rerum. scilicet commoditate non possit illecebris, id est per illecebras quas &c. si tamen postea redeat, dic vt s. eo. l. si ad magistratum.

x Quas. res familiares. Val dic, quas. i. aliquas religiones, vt ibi secure essent, vt nō teneant̄ subire munera.

a Priuilegio. Affuetus aliâs affuetus : aliâs habitus. nam videtur renunciare: vt s. l. cum decurionatus. facit j. eo. l. militantibus, Accur.

b Paternæ hoc est cōtra. ff. de sena. l. emancipatum. § fina. Sed secundum R. hic fauore curiæ: ibi delicti odio. Item ac. contra. in eo. titu. l. libertos. Item facit infra. l. si il-le. Accur.

c Nullus. Fultus. etiam domus: vt infra eo. l. l. curiales. eo saluo quod dicitur j. eo. l. antepe. & pe. & ti. Item facit s. eod. le. vacuatis. & quod ibi not. in authen. de defen. ciui. §. pe. col. ij.

d Nati. sequitur ius cōmune. ad quod j. de muul. l. si is qui. & j. de agr. & cen. l. ex ingenuo. Sed arg. contra. s. de ser fugi. l. fina. Item contra j. eod. l. exemplo. Solu. vt ibi.

e Procuratores. quales sunt decuriones.

f Reipublicæ. s. municipiorum. sic ff. de publi. l. sed & hi. §. præterea. & dices eos agere per actorē vel syndicum quem elegerunt: vt s. eo. l. ij. & ff. quod cuiusque vniuersit. l. nulli. nec forte ipsi constituunt actorem vel syndicū, nisi omnes simul: vt ff. de oblig. & demōstrationibus. le. municipibus.

g Ex omnibus. domibus pducti. etiam magnatum.

h Origine not. origine. secus forte si aliàs ex accidenti est curialis: quia non traheret de domo: vt ff. de in ius voc. l. pleriq. & ff. de damno infecto. leg. iiij. §. prætor ait.

i Discrimen. qa bona eorū confiscabūtur. & ita. s. de incest. nup l. iij. Accur.

k Patrocinijs. ad hoc. j. vt omnia ad suum pa. l. j.

l Fabricenses. id est si curialis transferat se ad fabricam, reuocatur: & qui eum receperit ad fabricam, punitur: vt hic, & infra. de fab l. iij.

† Al. habitus. vt in Co. Theo. eo ti. l. 64 & hanc le ctionem veritatem notat Accur. habitus autē hic signifi cat auitus. sic apud Vale. li. 7. ca. 7. exēplo. j. vbi in impressis legit. & postulabat ne auitos eius lares ociosa res ipsi vrbi onera possiderent. legitur in manusc. habitos eius lares &c. Cont.

† Co. Th. eo. l. 67.

† Co. Th. eo. l. 76.

patris potius, quàm aui. Bar.

XXVII. Iidem AA. Mauris Sitifensibus.

Priuilegio militiæ prīnç se non vīdicet, quē assuet[a] ta curię nex[u] astrīgit. qd si militari auo & prē decuriōe, nascet prīnç[b] erit succedane[us] fūctionis. D. IX. K. Mar. Tre. Valēti. & Valente AA. Coss.

Non valet priuilegiū qd quis munera non subeat. Bartol.

XXVIII. Iidem AA. & Gra. ad Volusianū. I. V. †

Nullus qualibet prorogatiua fultus, [c] a debitis munerib[us] habeat īmūis. D. IIII. K Iul. Medi. Valē. & Valēte AA. Co.

XXIX. Iidem AAA.

Nati [d] ex inquilinarū nrę dom[us] matrimōnio. & patre decurione, nō patrū suorū, verū matrū cōditionē sequāt.

Decuriones dicunt exercere actiones reipublicæ. Bart.

XXX. Iidem AAA.

Procuratores [e] reipu-blu. [f] actiōib[us] publicis deber vti n̄ venit ī dubiū.

Potest quis extrahi de domo vt accipiat officium: & occultator punitur. Bart.

XXXI. Imppp. Val. Valēs & Gr. AAA. ad Mod PP. †

Ex oībus domibus pducti, [g] qui origine [h] sunt curiales, ad subeundā publicorū munerū functionē ptrahant: qppe cū occultatoribus taliū pter iacturā existimationis etiā rerū discrimē [i] incūbat, si vlterius pgressi, vtilitatē publicā priuatis custodijs & patrocinijs [k] postponant. D. III. Id. Iul. Ancyræ, Gra. A. II. & Probo Coss.

m Reliqui. scilicet fabricenses recipientes curialem. Item j. de fab. l. ij. contra. Sed solue: vt s. eod. l. qui derelicta not. vel pōt intelligi hæc lex vt fabricenses ad ordinem scilicet fabricæ reuocētur: & quod dicitur, reliquit, scilicet artibus deputati. & sic concord s. de serui. fugi. l. si. & facit. s. de præscript. xxx. ano. le. præscriptione.

n Omnes. Consuetudine nam malæ consuetudines non sunt seruandæ: vt in authe. vt nul. iudi. §. j.

o Erroris. quia per ignorātiam delinquerit: vt ff. de le. & senatusconsul. l. j.

p Subdendum. maximè si fuit decurio vrbis Romæ: vt j. de decur. vrb. Rom. l. ij. & facit supra. de infa. l. decuriones & de quæstio. l. diuo. & ff. eod. leg. ij. §. In his. etiam post finitum officium: vt supra de quæstio le. nihil. sed hoc fallit in crimine læsæ maiestatis: vt s. de quæstio l. decuriōes. & l. falsi. supra. de falsi. l. si quis decurio & in alijs: vt j. eo. l. quilibet. j. de numera. l. j.

q Senatorem. aliàs curatorem: & aliàs: senatorem.

r Mereat Sic supra arbi. tut. l si §. si. Sed regulariter contra ff. de postuland. l. j. §. de qua. & §. ait prætor.

s Pertinaciæ. i. audaciæ vel contumaciæ,

t Resistat. scilicet officium.

u Liberam. not. officialem posse vel debere resistere iudici: & sic subditus prælato male agenti. ad quod supra de appe. l quoniam. & vt omnes iam ci. quàm militares iudices &c. l. j §. offici;. & in authen. quomodo opo. episc §. si. col. j. & j. de execu. mu. l placet. in fin. quinimo & priuari quandoque: vt supra. de iu. fi. l. prohibitum. & j. de me ta. l. deuotum.

x Si quis. Curiali. scilicet fabricensi: vt j. de fabri. l. fin. in principio.

Etiam de collegio fabricensium curialis extrahitur, & colligens punitur. Bar.

XXXII. Imppp. Gratia. Valēt. & Theodos. AAA. ad Neotherium PP. †

Fabricēses [l] ordinib[us] restituant, q originē curialē & ppria munera declinauerint ciuitatis, reliquit[m] sine leui qdē inquietudie pulsent. D. XVI. K. Apri. Thessalo. Gratiano V. & Theodo. I. AA. Coss.

XXXIII. Idē AAA. Eutropio prefecto ptorio. †

Omnes iudices, puinciarūq; rectores, a cōsuetudine [n] temerarię vsurpatiōis abstineāt, sciantq; neminē oino principaliū aut decurionum sub qualibet culpę aut erroris [o] occāsa cruciatib[us] ēe subdēdū. [p] qd si qs forte iudicū ī hāc pruaciā illiciti furoris eruperit, qd audeat pricipalē aut decurionē, & suę curię (si sic dici oportet) senatorē, [q] tormētis subdet, vigīti librarū auri illatiōe multatus, & ppetua īfamia inust[us], ne īpāli qdē rescripto notā eluer mereat[r]: & officiū qnquagīta librarū auri multā fisco nro cogat īferre: qm vt ptinaciæ [s] iudicis sui resistat, [t] liberā [u] eidē cōtradicēdi pmittim[us] facultatē. D. XII. k. Au. Heracleæ Eucherio & Syagrio Coss.

Consiliarius non debet constitui procurator, & constituens punietur. Barto.

XXXIIII. Iidem AAA. ...toro prefecto ptorio. †

Si quis [x] procurationē facultatū suarū curiali [y] crediderit esse man

† Co. Th. e. n. l. 81.

† Co. Th. e. n. l. 85.

† Cōcor. ad hoc text. in c. fin. extra de cōsue. &c. cū in ecclesia. extra de si mo. & ca. cum haberet de eo. qui du. in ma. quam pol. per adulteriū.

† Co. Th. eo. l. 92.

† Cōcor. c. adiaures in gl. sup verbo obediēdum. extra de tempo. ordinan.

Plecto-

a Plectet. arbitrio iudicis. nõ ergo reperit siquid dedit tali pcuratori nõ cãm quasi turpiter. & sic est ꝯ ff. de cõdi. ob cau l. si militẽ. Sol. hic fertẽ eẽ curialẽ & nõ posse eẽ pcuratorẽ, Addit: ibi ignaris, vt ibi notauit. Ac.
b Vilitatẽ. alias vtilitatẽ. Et no. officiũ pcuratoris esse vile: & ideo talib⁹ nõ mãdari. ad qđ ꝯ. loca. l. curialis. & ꝯ. de exeu. mu. l. fi. & q mili. nõ pos. l. iiij.
c In filijs. Retinẽdis. s. in ꝯdône paterna. Accur.
d Decreta. vt & ꝯ. e. l. priuilegio. & de ꝑscrip. xxx. ann. l. prꝫscriptione. & ꝯ. l. pxi & loquit̃ prꝫfecto prꝫtorio.
e Aduocationis. quã facere possunt, nõ minuẽdo tñ seruitiũ curiæ: vt hic, & ꝯ. de aduo. diuer. iudi. l. ij & ꝯ. eo. l. quidã ignauiꝫ. & de cura. furio. l. obseruare. Accur.
f Vniuersa. onera. Accur.
g Quæ. s. onera.
h Non exigit. quia sufficientes sunt alij curiales. Al.
i Nõ remittit. i. absoluit, cui naturaliter tenet̃ qlibet: vt ff. de ventre in pos. mitten. l. j. § & gñaliter. qđã. n. habere possumus, etsi nobis vtilia nõ sunt: vt ff. de ser. l. ei fundo.
k Magistrorũ. liberalium forte artiũ magister ipse excusatur: vt ff. de vaca. mu. l. eos. & l. his honorib. § angariarũ. q̃ sunt ꝯ: sed eorũ filij nõ: vt hic, & ꝯ. eo. l. priuilegio. j. respon.
l Exẽplo. Ordinis. in quo filij patrẽ sequunt̃: vt ff. de sena. l. senatoris. & l. ij. Accur.
m Patris. non matris: vt ff de sta. ho. l. lex naturæ. nisi filius pprio domicilio retineatur: vt ff. de mu & ho. l. iij. & fa ꝯ. de meta. l. fin. & ꝯ l. pxi & ꝯ. de ꝑscri. xxx an. l. ꝑscriptione.

dandã, totius dignitatis exceptione depulsa, grauissima pœna plectet: a ille verò, q immemor libertatis & gñis, infamissimã suscipiẽs vilitatẽ, b æstimationem suã seruili obsecundatione damnauerit, trãdatur exilio. D. X. Kal. Nouemb. Constãtinopo. Antonio & Syagrio Coss.

XXXV. Iidem AAA. Posthumiano præfecto prætorio. †

In filijs decurionũ retinendis, c priorũ præceptorũ decreta d sublimitas tua custodiat: eosque qui aduocationis e obtẽtu curialia onera declinant, agere vniuersa f cõpellat, q g etsi necessitas non exigit; h tñ patria nõ remittit: i ipsos qnetiã filios magistrorũ k q ex curiali stirpe descẽdũt, simili mõ obnoxios esse decernat. Dat. VIII. Id. Ap. Constantinopo. Merobaude. II. & Saturnino Coss.

XXXVI. Ijdem AAA. ad Basilium Comi. S. L. †

Exẽplo senatorij ordinis, l patris m originẽ vnuqsqs † sequat: nec valeant spãliter n delata rescripta, si qs se matris origine defensa, a maiore curia ad minorẽ trãsferri fortasse pmeruerit, o neq; vlla p more p pvinciæ referri sinat̃ exceptio. Dat. XVI. Kal. Iul. Rom. Merobaude. II. & Saturnino Coss.

Per rescriptũ non põt quis à curia liberari Bar.

XXXVII. Iidem AAA. Posthumiano. II. P. P. †

Quotiescunque se ex rescriptis nostris aliqd impetrasse ꝯtendũt hi, quos obnoxios curiæ, vel origo q fecerit, vel latũ inter partes iudicium designauerit: nullã prorsus spem curiã declinãdi r ex colore sacræ iussiõis accipiãt. s D. XIIII. Kal. Augu. Constantinop. Merobaude. II. & Saturnino Coss.

Pœna nõ debet cõcedi q̃ hẽat honorẽ annexũ, nisi ei q a curia fugit. Bar.

XXXVIII. Iidẽ AAA. ad Cynegium præfec. pto. †

Ne qs officialiũ t pœnæ specie atq; æstimatione v curiæ dedat: x nisi si qs y forte curiã z defugiens, ob hoc cœperit militare, a ne ingenitis b fungat̃ officijs. Oẽs itaq; oĩo iudices tuę cẽsuræ subditos admonebis, c ne qs eorũ existimet curiæ loco supplicij quẽquã deputandũ, d cũ vtiq; † vnũquemq; criminosum nõ dignitas e debeat, sed pœna comitari. f D. VIII. Id. Nouẽb. Cõstantinop. Richomere & Clearcho Coss.

XXXIX. Iidem AAA. ad Eusigniũ pfect. prꝫto. †

Curiales qui sese priuilegio dom⁹ g nostræ defendi posse credi-

n Specialiter: vt ꝯ. de tabu. l. fi. & ꝯ. eod. l. vacuatis. cũ concor. & ꝯ. l. px. sed spãle ꝯ. de murile. l. fin. & l. hi q. Itẽ no ꝙ dicit specialiter, i. vni psonæ sed vni pvinciæ põt ꝯcedi: vt ff ad munici. l. 4 & sic ꝯ. de testa. l. si nõ spãli. & de inof. test l si qñ. vel ibi. ꝯcessit nõ obstãte lege aliqua. Itẽ ꝯ ꝯ. cõ. l. nati. sed ibi spãle. Itẽ tal-

o Itẽ in his qui p patris conditionem non trahuntur alias: vt ꝯ. eo. l. eos. & ꝯ eo. l. si ille.
p Promeruerit. Per aliquod rescriptum.
p More. Consuetudo nõ excusat: vt ꝯ. eo. l. oẽs iudices. Sed argu. ꝯ. ff. de admini. tut. l. sine herede. §. Lucius. sed magis est ibi ꝑ quam contra.
q Quotiescũq. Origo. No. duo faciũt aliquẽ curialẽ.
r Declinãdi. nã reb⁹ iudicatis ẽ stãdũ: vt ꝯ. de re iu. l. j. nisi cõi vel spãli iure possit cõntrauenisi.
s Accipiãt. qa nec dãnosũ &c. vt ꝯ. de pc. imp. offe. l. nec dãnosa & fa. ꝯ. l. px. & ꝯ. de petit bo. sub. l. j.
t Ne qs officialiũ puta senatoris, ꝑsidis, & similiũ. & idẽ in nõ officiali: vt ꝯ. de pœn. l. ne qs. & ꝯria q̃ sunt ibi, & hic psit pond & solui. Accur.
v Æstimatione qa existimet iudex hoc licere.
x Dedat. vt sit decurio.
y Quis. officialis. Ac.
z Curiam. cuius erat officialis.
a Militare. sub magistro militum.
b Ne ingenitis. s. officij curię. vel ingenitis. s. officijs decurionat⁹. hi ergo reuocãtur quãtũ ad on⁹ curiæ, nõ quãtũ ad honorẽ: vt ff. de interd. & releg. l. relegatorũ. § fi. & l. seq. & ff. eo. l. honores. § j. sed ille q nõ est antea curialis, et ad on⁹ nnn põt fieri curialis: vt hic. sed põt seruitio cuiæ, i. vt seruiat decurionib. dãnari: vt ꝯ. de epis. & cle. auth. sed neq; . l si & in authẽ. qñ opor epũ §. semel. fa ꝯ de fabri. l. iij. & ff. de vac. mu. l. j. §. pe. & ꝯ. l. px. & ꝯ eo. l. q derelicta. & in multis alijs. ꝯ. & ꝯ.
c Admonebis. loquitur præfecto.
d Deputãdũ. vt sit decurio etiam ad onus vt dixi.
e Dignitas. Et si on⁹ tñ afferat tñ dignitas ẽ & fa. ꝯ. de sta l j. & ff. de ædil. l. si mariti. § j. Itẽ de munerib. nõ debet quis phibon in pœnam ff de interd. & rele. l. relegatorum. §. sed & muneribus.
f Comitarij. No. quẽ nõ dẽre p pęna ꝑmiũ repertare.
g Curiales. Domus. cũ forte de domo non essent

Co. Th. eo. 101.
Facit ꝯ c. ex parte tua. extra de offic. deleg.
Cõsuetudo nõ excusat.
Co. Th. eo. tit. l. 102.
Co. Th. eod. tit. l. 118.
Cõcor. gl. vnica l. e. ex trãsmissa. circa medi. extra de deci.
Co. Th. eod. tit. l. 119.
Præmiũ nõ debet qs p pœna reportare.

Sed hic falso allegabat. Vel veri⁹. si et erat ad qd ī. vt ac. li. in cōpata. spe. l. j. & ī. eo. l. curiales. & l. ex oībus.
a Sarciāt. & et expensas pro requirēdo factas vt ī. eo. Circensium. & j. q mili. nō poss. l. iij. & l. oēs Sed at. §. ī. de epis. & cle. l. ad similitudinem. Sed ibi speciale. vel ibi volebat date sobstitutum.

b Quilibet principaliū. vel p eodē vel p diuersis ponuntur istę duę dictiones principaliū & decurionū: vt ī. eo. l. omnes.

c Decurionū. officiū erat tamen.

d A vobis. præfecto loquitur.

e Summa. idest maxima cognitio.

f Plūbatarū. i. damnet plūbo, i. in metallū: vt ī. de his q po. no. u. af. l. j. Sed ꝯ ī. eo. l. oēs iudices. Solu. hic spāle. vt in alijs casib. vt ibi no. & ad aliud officiū non tedit: vt j. de succe. l. si aliqd. Item § ī. de exa. tri. l. ij. in princi. Sol. ibi ciuiliter, hic criminaliter: vt ibi no. & ad hoc. j. de exꝗu. mu. l. placet. & dic hic pluries eum deliqsse: vt ꝯcordet cū d. l. ī. de supexact. in fi. & facit. j. de dignī. l. iudices. Accur.

g Decurio. vel etiā curialis.

h Fortunā. i. ꝯdōnē.

i Nascendo. id est a natiuitate.

k Suffragijs. i. auxilijs. ad quod ī. eo. l. quoties.

l Senectutē. puta lv. annorū: vt ī. eod. l. si vlera, s. tpe quo eligunt: secus est si ex postfacto supueniat ętas: vt hic, & ibi no.

m Propter ordinationē. s. faciendā de aliquo. s. officiali. & de alijs multis q habent ordinare decuriones: vt ī. eo. l. j. q p plures expedit citius: vt ff. qd cuiusqꝫ vniuer. l. iiē. in prin. & l. nulli. & seq. & j. eo. l. noīationū. & facit j. de his qui non imple. stipen. l. ij.

n Militarib. i. magistris militū: vt alijs corū magistratib. vl ppositis: vt j. hac l. & fa. ī. d epi. & cle. l. placet.

derint, ad curiā retrahantur, & pprijs functionibus mācipenē, & publica dāna sarciant. a D. VIII. Kal. Ian. Hono. N. B. P. & Euodio Coss.

Decuriones & alij officiales ī officio eorū delinquētes, plūbatarū ictibus feriant. Bar.

XL. Imppp. Valentinia. Theodo. & Arcad. AAA. Cynegio præfe. prçto. †

Quilibet principaliū b vel decurionū, c si vel decoctor pecunię publicę, vel fraudulētus in adscriptionib. illicitis, vel immoderatus in exactione fuerit inuent⁹: iuxta pristinam consuetudinē, nō solū a vobis, d qb⁹ pp loci dignitatē rerum summa e commissa est, verū & a iudicib. ordinarijs plūbatarū f ictib. subijciat. D. die K. Ap. Cōstātinopo. Valētin. A. III. & Eutropio Coss.

XLI. Iidem AAA. Cynegio prefecto pretorio. †

Decurio g fortunā h quā nascendo i meruit, suffragijs k atq; ambitione nō mutet: & si vacare p senectutē l potuerit, pp ordinationē m q p plurimos cito definiri solet, curiā non derelinquat. D. Pri. Non. Iul. Cōstātinop. Valētini. A. III. & Eutropio Coss.

Militātes et alij magr̄at⁹ nihil habēt cōe cū curialib. & si eos offenderint, punient. B.

XLII. Imppp. Theodo. Arcad. & Honor. AAA. A... Co.n. & magistro vtriusq; militię. †

Militarib⁹ n viris nihil sit cōe cū curijs: nihilq; sibi licitum sciāt, qd suę nō subiectū est ptāti: o nullū iniuria, nullū verbere, p nullū q graui pulsatione tribunus, duxve ille, aut comes sit, curialē principalemve cōtingat. Si quis r posthac temerario & incōsiderato ausu vllū ex principalib. viris s vsurpata attrectauerit iniuria: sciāt se decē libris auri eē multādū. D. Prid. Kal. Augus. Cōstantinop. Arcadio A. I. & Rufino Coss.

Illi, q sunt curiales ex origine, nullo mō possunt habere īmunitatē et a rescripto. Bar.

XLIII. Iidem AAA. Rufino prefec. pretorio. †

Omnes qui curiali obstricti sanguine t diuersis se officiorū priuilegijs v & actuū pjudicijs x aggregarunt, reddendos munijs esse nō ambiges: sed nec rescripta, y aut adnotationes ad munerū z fugam pdesse pmittimus. D. prid. Id. Apri. Cōstantinop. Theod. A. III. & Abundātio Coss.

XLIIII. Idem AAA. Rufino prefecto pretorio. †

Nullus solius materni sanginis vinculis illiget: a qa mulierū infirmitas nūquā hmōi functiōib. reddit obnoxios, a qb⁹ ipsa hr̄ imunis. b D. V. Id. A. Cōstātinop. The. A. III. & Abūdātio Coss.

Diuites & nō pauperes sunt eligendi ad officia ciuitatis: ne pauperes forte nō possint adimplere officium. Barto.

XLV. Imp. Arcad. & Honora. AA. .heod. i t. †

Ad subeunda patrię munera, dignissimi meritis & facultatib. c cu

o Potestati. facit ī. de iurisd. om. iudi. l. fi. & ī. qui cu. da. pos. l. neque. Accur.

p Verbere. aliàs verberare. & tūc dic dr̄iā inter pulsare & verberare, vt ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. item pulsare. aliàs est vbere. i. patua oppressione, ad similitudinē vberū q parū pmunt dū lac pmulget, siue pmit, in R.

q Nullū. s. curialē: vt j. & dic iniuria gñaliter. vt ff. d iniu. l. ij.

r Si qs. miles vel magister eorum: sed ad principē referunt puniēdi, si qd grauiter fecerint: vt ff. d pœ. l. diui fres. §. fin. imo nō ipsis mādant, sed delicta sunt principi mādanda, & sm principis rńsionem sunt puniēda: vt ibi.

s Viris. i. decurionib. vel curialib⁹. Accur.

t Omnes. Sanguine. qa ex pře vel auo curiali sit: vt ī. eo. l. decurio. & l. quoties.

v Priuilegijs. puta fabricę deputauerit, q priuilegia & onera habet: vel alij militię. ad hoc j. d fabri. l. si qs. & j. de fugiti. colo. l. j. & ī. vbi decur. vel cohor. l. j.

x Prçiudicijs. i. alijs actib. pjudiciatib. curię, puta militię: vt ī. eo. tit. l. prox.

y Sed nec rescripta. ad qd. ī. de pci. Iper. offerē. l. nec dānosa.

z Munerū. s. curię.

a Nullus. Illiget. si pris ꝯdō alr̄ trahat. alr̄ sequit matrē: vt ī. e. l. eos. & j. e. l. si ille. Itē fallit alr̄: vt ī. eo. l. exēplo. no.

b Immunis. de psonali loqr̄ munere: vt ff. d mu. & ho. l. 3. §. corpalia. sec⁹ i pr̄imoniali, vt j. d mu. pri. l. pr̄imonioiū. & ff. d cēsi. l. ętatē. & fa. j. d moni. & ori. l. filios. Itē no. nō facit curialē, q nō ē curialis. ad qd ī. d hęre. & Ma. l. ij. nec doctū facit, q ē indoct⁹: vt i auth. de san. epis. ī pri. coll. 9.

c Ad subeūda. Curiales. i. decuriones, ex qb. eligunt magr̄at⁹ q honoiē cū sumptu gerent: vt ī. l. pxi. no. & ff. d mu. & ho. l. honor. ī pri. Et dos non cōputatur ad

† Co. Th. eod. titu. l. 117.

† Co. Th. eo. titu. l. 118.

† Co. Th. eo. titu. l. 128.

† Co. Th. eod. titu. l. 134.

† Co. Th. eo. titu. l. 137. §. nullus.

Partus sequit ventrem.

Doctū nō facit indoctus.

† Co. Th. eo. titu. l. 140.

Dos non annumerat inter bona vir.

in bonis viri hoc casu. vt p hoc videat ditior vt ff ad muni. l. Luci°. § idē tradit. eū on° hēat mūnonij : vt ff de iu do. l. si it. §. j. vel pōt dici q̄ ille decurio eligit ad mon°. i. ad aliqd officiū. q est diues. & fa. ff. e. l. honore. in prin. & d. l. decurio. & j. q onm. li. l. fi. & ff. de excu. tut. l. paupitas. & insti. de excu. tut. §. sed & pp. & ff. de mune. & hono. l. rescripto in prin.

a Nominationū. i. electionū. cū enim magistratus aliquis est eligēdus, cōuenire debent decuriones: vt j. leg. ij. & duę partes debent esse psentes: vt hic, & ff. de decre. ab or. fa. l. ij. & ff. quod cuiusque voi. no. l. nulli. & oēs vel maior pars in vnū cōuenire: vt ff. de tutorib. & cura. da ab his. l. vbi. & j. de præ. curia. l. ij. & non oīs de se debēt eligere: vt & consules de senatoribus: vt ff. eod. l. honores. §. ij. ad idem. j. eod. l. si ad magistratū. & qn prou. non est ne. l. si vt ppōnis. ao an tem sufficiat maiorē partem duarum partium consentire: an sit opus q̄ tot consentiāt, q̄ sit maior pars totius ordinis: dic vt di. l. nulli, notaf.

b Albo. facit. supra eodem. l. in albo.

c Possunt. vt j. de leg. l. pe. Sed arg. contra. C. de au. præ. l. fi.

d Maiore parte. statur iudicio maioris partis. sic ff. ad munici p. l. quod maior. & C. qui bon. ce. pos. l. fi. & j. de sac. san. ec. auth. hoc ius porrectū. & j. de leg. l. pe. Sed arg. contra C. de auct. præst. l. fi. Accu.

e Curiales qui honorariam. sic dictam ab honore honorar, & comitiuā comitaris, scilicet quia comitari debēt eos qui honores gerunt, Py. Vel verius expone vt j. eo. l. Alexandrinis in fi. Acc.

f Cōmissi. s. qui psunt curiæ. ad quod j. de iurisdom. iu. l. fi.

g Perseuerent. s. in obedientia vel despectus & no pseuerētis sic j. de exact. l. j.

riales eligant: ne tales fortè nominent, q functiones publicas implere nō possint. D. XIII. Kal. Feb. Olybrio & Probino Coss.

Sufficit duas partes consiliariorum adesse. Bar.

XLVI. Iide AA. Ennoio procō. Africę. †

Nominationum a forma vacillare nō debet, si oēs, q albo b curiæ detinent, adesse nō possūt: c ne paucorū absentia, siue necessaria, siue fortuita, debilitet quod a maiore parte d ordinis salubriter fuerit cōstitutū: cū duæ † partes ordinis in vrbe positæ, toti° curiæ instar exhibeāt. D. XVII. Kale. Iun. Med. Olybrio & Probino Coss.

Dignitas curiali addita non eximit eum a iurisdictione sui iudicis, Bart.

XLVII. Iidem AA. Cæsario præfecto prætorio.

Curiales qui honorariam e adepti sunt comitiuā dignitatē, formidare debēt eos quorū moderationi sunt cōmissi: f nec se existimarī ideo meruisse dignitatem, vt iudicū pcepta despiciant. qd si in eadē culpa perseuerent, g quinq; librarū auri multæ obnoxij h subiugent: honorī quoq; quē prodiderint, i spoliandi.

XLVIII. Iidē AA. Fl. P. P.

In successiōe curialiū decernim°, vt ēt si patres decesserit, teneat agnatio. k D. XII. Ka. Ian. Medio. Cęsario & Attico Co.

XLIX. Iidem AA. Theodoro præfecto ptorio. †

Omnes qui quolibet mō curiæ iure debētur, cuiuscunq; supstitionis l sint, ad ipleda munera m teneant. Dat. Id. Sept. Medi. Honorio A. IIII. & Eutychiano Coss.

Consiliarij non possunt extra suam prouinciam officiū acceptare. Bart.

L. Iidem AA. Eutychiano præfecto prætorio. †

Omnes oīno curiales in originalibus n ac debitis ppetuō curijs pseuerēt: & q ex his ad puinciarū regimē atq; administrationē qualibet fraude atq; ābitiōe puenerit, sciāt se n̄ solū ī sua curia remāsuros, sed & cunctis rurs° ab exordio muneri b° seruituros. o D. VIII. K. Nou. Cōstātinop. Ho. A. IIII. & Eutych. Coss.

Bona eius, qui quacunque fraude curiam euitat, si per annum contumax fuerit, applicabuntur curię. Bartolus.

LI. Iidē AA. & Theo. A. Messalæ PP. post alia. †

Quanuis puisū fuerat p cōgruę emēdatiōis occursu, quēadmodū curiales militię q noīe & honorī suspēso, officijs redderēt, tñ qa hoc callido cōsilio repererūt, r vt euitatis puinciæ suæ finibus, tāquā his eorū s tm̄ interdict° fuisset accessus, pegrinos expeterēt cōmeat°: ne diutius in pniciē curiatū, latitādi spes † pseueret, & solatia eos ipunitatis sequant, horū cupiditatibus obuiamus: vt ex eorū bonis q se vel prosecutioni, vel muniis ciuitatum, interdictæ dudum ambitione militiæ vel qualibet fraude subtrahere conati fuerint, curijs quas

h Obnoxij alias obnoxius. & sequentia in singulari. alias obnoxij. & sequentia in plurali.

i Prodiderint. alias prodiderint. s. contemnendo. alias perdiderint, de iure vel spe, seu destinatione, scilicet propter inobedientiam specialiter de facto.

k In successione. Agnatio, id est filius sequitur conditionem patris: vt supra. eod. le. in filijs. Est enim proximus agnatus patris filius: vt ff. vt. ff. de su. & le. l. filios. Vel dic quōd agnatio. id est successores tenēt si antecessor malè administrauit. ad quod j. eo. l. j.

l Omnes qui. Superstitionis. vt Iudæi. ad quod supra de Iudæ. l. cuicunq;. & l. iussio. & ff. eod. l. iij. §. fin.

m Munera. quo ad onus: non quantum ad vtilitatem. alias contra. supra de Iudæ. l. finali.

n Omnes omnino curiales in originalibus. quia filius fuit curialis originaliter, vel debit° per sententiam. vt supra eo. l. quoties.

o Seruituros. Idē si episcopus fieret: vt supra de episco. & cleri. leg. ad similitudinem. & in authent. de episco. & cler. §. sed hoc quidem. & si quidem in fraudem causa vitandæ curiæ se fecerit eligi p seipsum: vt hic: alias per substitutum: vt d. le. ad similitudinem. & in authent. de san. episco. §. adscriptitios. sed hodie contra: vt infra eod. le. penulti. item facit infra eod. le. duumuirum.

p Quanuis prouisum fuerat. vt infra eod. l. si ad magistratum. & l. quidam.

q Militiæ. armatæ: vel etiam inermis, in quam cōfugerāt.

r Repererunt. scilicet curiales.

s His eorum id est aliquibus eorum curialium, scilicet tantum. non autem omnibus: sed alias deest tantum.

† Co. Th. eo. l. 42.

† Facit ad hoc c. qd sicut. extra de elec. vbi plu. no. & c. ecclesia vestra. cum gl. j. extra eo. tit.

Co. T. 42. l. 150.

† Co. Th. eo. 158.

Filios proximus est patris agnatus.

† Co. Th. eo. 159.

† Co. Th. eo. 161.

† Alias species, etc.

a Itaq; quod §. proxi. dixit indistinctè scilicet ex bonis curialis lugétis, & lautanus. s. emendari damnű curiæ quá derelinquit: nunc hic declarat, s. quo l per annum sunt expectandi. & si non veniant, tunc de bonis eorum resarciet damnum curiæ: vt hic subijcit. Item declarat in eo quod dicit, hi tñ qui manifestis curiæ nexibus illigantur. vel dic q nõ licet extollere. i. exercere suum officium vltra. a l quod i. de iur. omn. iud. l. fi. & facit ad principium j. de suc. l. humilioribus Sed & tunc fallit, si publica est vtilitas: vt i. eo. l. curiales vltra. & facit in auth. vt omnes obe. ind. §. si igitur. colla. v.

b Annum. sic ff. de requir. re. l. j. & in aut. d litigio. §. oém.

c De Imaturo. i. val de. quandocunq; tñ redeat, recuperat officiű dimissum: vt i. e. l. si ad magistratű.

d Q Vis. Arbiter. i. dispositor. vt C. mand. l. 10 et mandata.

e Prædites. vt Bononia, pptes scholares.

f Votiua. vel quia voto se offerunt curiæ alicui quãdoq;: vt ff. de polli. l. si qs rē. §. j. Vel quia hoc voto gerit, vt multi sint curiales: qđ patet, quia remittunt pctá, t. fit legitimus, q fuerat naturalis, p oblationé curię, vt i auth. qui. mo. na. eff. sui. §. si quis igitur. col. vij.

† Co. Th. e. 12. 5. 3.

g Onerib. ex decurionibus. n. seu curialibus eligebantur ad onera p annum: quę reiterari nõ cogunt, vt hic: neq; cõtinuè, neque ex interuallo dű alij sunt: vt hic, & ff. de mu. & hon. l. sponte. & idē videtur de honoribus: vt j. de muo & hon. non có. l. i. & fi. Fallit aűt hoc, qñ alij nõ sunt idonei. vt subijcit, & ff. de mu & ho. l. honor. § fi. & in alijs tribus casibus: vt oo. ff. ad mun. l. diu. Acc.

† Co. Th. 12. 1. 174

h Sacris. i. potestate curię: q potestas sacra est, vt patria: vt C. de hdeicó. l. pe. cű hoc liberet a natura litate ivt mõ notaui.

i D Vumuirum. i. magistratum municipij, qui præest curiæ.

k Fascium. i. dignitatum. † sic ponitur in auth. vt iudi. sine quoquo suf. §. necessitatem. alter ponitur. ff de off. procon. l. antepenul. Et dic, q non potest extollere, i. accipere aliquam administrationē extra terminos, ad q. l i. e. l. curiales. ij.

† Recte dicitur. nã soli fascibus vtebãtur q habebant imperium. duumviri autē non habebant imperiű. Gõmz.

deseruerãt, cõsulat. Itaq; a si vocati edictis, itra anni metas, hi tñ q manifestis curię nexib illigant, latere potius q̃ redire maluerint: sciãt post emensum annű b interpellatis puinciarű moderatorib ex facultatibus suis, curijs quas destituerűt, esse cõsulēdum. Neq; enim de īmaturo c pïudicio temporis possunt breuitatē causari. D. XVII. Ka. Sep té. Theodoro V. C. Cos.

Vbi alij sunt idonei & sufficiētes, non coguntur alij cõtinuare officium. Barto.

LII. Iidem AA. Probino procon. Africę. †

Q Vis tã inueniri iniqu arbiter d rerű pōt, q in vrbib magnifico statu pditis, e ac votiua f curialiű numerositate locupletib, ad iterationē quēpiã trãsacti oneris g cõpellat: vt cű alij necdű pene initiati curiæ sacris h fuerint, alios & cõtinuatio & repetitę sępe fűctiones adficiant? Da. XVI. Kalē. Apri. Mediol. Cęsario & Attico Coss.

Magistratus municipalis nõ debet exire municipiű. Bart.

LIII. Iidem AA. Euchario Procon. Africæ. †

D Vumuirű i īpunè si liceat extollere potestatē: fasciű k extra metas territorij pprię ciuitatis. Dat. VI. Idus Mar. Rauen. Hon. VIIII. & Theodo. V. AA. Coss.

Vbi non habetur copia iudicis, propria autoritate capitur curialis, & ad curiam ducitur, & eius q̃stio debet intrá tres mēses terminari: aliás iudices puniantur. Bart.

LIIII. Iidē AA. Pall. PP.

G Enerali lege sãcim, vt siqs l suű decurionē curię vindicare maluerit: si psidis desitcopia, i eundē manus iniectiõe cõcessa, sciat ad examē cognitoris m resultãtē n ēe deducēdű: ita vt moderator puincię (si q̃stio fortas se fiducia defēsiõis vlla generat) l nisi intra tres mē ses o cãm originis cõpetēti disceptatiõe cognouerit, atq; cõuictű cű pœna p restituerit debitis q muneribus, vł liberű ab inquietudine pnunciauerit, decē librarű auri multã cogat exoluere: eius ēt officiű pari dãni irrogatione teneat. Dat. V. No. Maij, Rauen. DN. Theodo. A. VII. & Palladio Coss.

Si decurio dedit se mili. ig. retrahetur: nec iuuabitur pręscriptione. Barto.

LV. Imp. The. & Valent. AA. Isido. PP. post alia. †

S I qs decurio, aut subiectus curię ausus fuerit vllã adfectare militiã, r nulla tpris s pscriptione muniat, sed ad cõditionē pprĩã retrahat: nec ipse vel eius liberi post talē ipsi statű t pcreati, qđ patriæ debet valeãt declinare. D. III. No. Apri. Cõstãtinop. Isid. & Se. Coss.

LVI. Iidē AA. Isid. PP. †

A Lexandrinis principalibus v & si ad

l G Enerali. Siquis. puta duũuir, qui præest eis: vt i. l. proxi. Accur.

m Cognitoris. Id est præsidis.

n Resultantē. s. de curionē. i. resistentē. Et sic not. q in defectű iudicis licet alicui facere se iudicē: vt not. i. de Iudæ. l. nullus. aliás non. sed suű ius amitteret: vt in ac. cõtra. ff. qđ me. cau. l. extat. & l. nullus. & i. de iur. fis. l. prohibitű. tunc ergo aut contulerat se ad militiã armatã, & eõ ueniet sub suo magistro militum, aut ad aliam: & tunc sub psidē terræ in quã aufugit, non sub eo qui pest militiæ inermi: vt i. vbi decu vel cohor. l. j. § fi. Itē facit i. si ser. expo ve. l. ij. & ff. de ope. no. nun. leg j. in prio. & i. vbi decur. vel cohor. l. j.

† Co. Th. 12. 1. 81.

Iudicis defectu licet alicui se facere iudicem.

† geras.

o Tres menses. Nota speciale cõtra. l. i. de iud. l. properãdű. q dicit de triennio, vt & alia specialia sunt: vt ibi not. in princip. Accur.

p Pœna. extraordinaria.

q Debitis. aliás debitis aliás proprijs.

r S I quis decurio. Militiam. armatam vel inermem.

† C. T. 12. 1. 88.

s Temporis. cuã alioqui non videt q pscribat: vt i. de præscri. xxx. an. l. præscriptione. Sed contra j. de cohor. l. si cohortalis. quæ dicit pscribi xxx. ann. Sed potest dici, vbi fuit ad ad aliam militiam, tunc xxx. annis: vbi non fuit, tunc secus.

t Statum. decurionatus. vel dicas, i. militiam. prima vera est. Py. & facit j. de agri. & cē. l. cű satis. §. j. & j. de Fabri. l. iiij. Itē facit j. qñ. & qui. quar. pars. l. fi. §. nullo obstaculo contra. Solue vt ibi.

†. Co. Th. co. 189.

v A Lexandrinis principalibus. i. decurionibus, vel similibus: vt supra eo. l. quilibet.

Nihilo-

b Nihilominus.i.non ideo magis.
c Peregrinationis.i.p quod coguntur exire territorium: vt subijcit,& ī.de aduo diuer.iud.l.qui necessitatem.nisi sit publica vtilitas: vt ī.eo.l.curialis vltra.
c Cura. debet.n.facere q alij decuriões seu pricipales.

vt supra.eod.tit.l.j.
r Venalis. No.ad qd ī.qñ puo nõ est nec.l. venales.
s Vtriusque.id est nominantis,& nominati.
t Creatoris.aliàs curatoris:& aliàs creatoris.
u Cõfirmare. Nota q superior cõfirmat qd facit inferior. ad quod in authen.de defe.ciui.§.interim.

uocatiõe fungant, nihilo min⁹ a on⁹ pegrinatiõis b icũbat:nec publica cura c nisi in sua tñ ciuitate cõmittaf:&primus d curiæ quũ muneribus vniuersis expletis e ad sũmũ puenerit gradũ cõitiuę f primi ordinis fruaf post biẽniũ dignitate pstita:in curialibus tñ pmaneat.Dat. Pri.No.Iun.Cõstatinop. Isidoro &Senatore Coss.

LVII. IidẽAA.Isid.PP.†

Q Vinq; sũmates g ordipis Alexãdrini a corporalib⁹ iniurijs imunes esse cẽsem⁹, h vt voce libera cõmoditates patriç defẽdãt: i cũ possint.siqd egerint criminosè, pecuniarijs coerceri dispẽdijs: k æstimabunt l aũt plẽte curia,viri spectabilis Augustalis † iudicio. D.Pri. No.Iun.Cõstãtinop. Isidoro & Senatore Coss.

LVIII. Iidem AA.Isidoro PP. †

E Vm q triginta annos in Alexandrina ciuitate ciuilibus m inhęserit muneribus corporalibus iniurijs, n † nõ pecuniarijs excusari cõuenit: habita cõsideratione vide licet meritorũ: vt hoc bñ cogniti priuilegiũ consequant, o nec eo passim fruant indigni. Dat. Prid. No.Iun.Cõstãtinopo.Isidoro & Senatore Coss.

Superior tenetur confirmare electionem factam ab inferioribus.

LIX. Iidem AA.Isidoro PP.

S I quos spõtaneos p † hypomnematogr q †

munificos suis exhortationibus ad publicas noia uerint functiões, iubem⁹ nõ expectãdũ esse cõsensũ pro tpre viri spectabilis Augustalis, q fit plerũque venalis: r sed vtriusque s partis sufficere voluntatẽ, vt incipiat functio q null⁹ icusat: tũc ad memoratũ iudicẽ tã noiati, q etiam creatoris t consona relatione currente: quã si suscipere vel confirmare u distulerit, sciat se xxv. librarũ auri cõdẽnatione plectendũ. Data Prid. Non. August. Constantinopo. Isidoro &Senatore Coss.

Non potest quis seruire per substitutũ: nisi habeat de hoc priuilegium, vel sit illustris. Bartolus.

LX. Iidem AA.Thomæ. * P. P.

N Vllus x q nexu generis y curiæ tenet obnoxius, p substitutam quancũq; psonam curiales impleat functiões: sed ipse p se debitum patriæ mun⁹ exoluat, & si spectabili dignitate decoratus z sit: nisi hoc ei speciali beneficio sit cõcessũ. Hi verò q honorario titulo illustrẽ dignitate consecuti sunt, per substitutos periculo suarũ facultatũ curię muneribus satisfacere non vetentur.

LXI. Imperator Leo. A. †

N Eque a Dorotheũ virum illustrem,& tot i eius sub antiam, neque Irenæum virum spectabilem tribunum & no

d Et primus.i.tyro q primò nũc eligit.
e Expletis.q subeat decuriones: & sic est nũc antiquior. Acc.
f Cõitiuę.i.comes eorum: q sunt in primo ordine, cũ biẽnio steterit antiquior, vt hic: adhuc tñ est curialis seu decurio, & subest ei cui subsunt alij: vt j. in fi. & ī.e.l.curiales q. & facit j.l.prox.
g Q Vinq; sũmates. etiam quinq;, & vocabant sũmates, quasi sũmi: q pserant curiæ decurionum in illa terra.
h Cẽsemus.ad hoc ī.eod. l. oẽs iudices.
i Defendant. nam agũt pro patria,& defendunt: vt ī.eo. l.p curatores Accur.
k Dispẽdijs, No crimen pecuniariter punit: ratione psonæ.
l Æstimabunt. i. cũ eligent. ad qd j. de pfes.l. magistros. & j.de munie leg. l. si quis.& de tyron: b l. fi.& facit j.eo l. pat.
m C Vm. Ciuilibus.s.personalibus. sunt enim vt curialis:& sic sequit quę alij curiales.
n Iniurijs.aliàs Iniurijs. aliàs munijs. & facit S.l.prox. & j. de fun.rei pri.l.eũ q.
o Consequant. pscribit ergo curia bonos non malos: vt sit electio de bono,non de malo: vt ī.l.proxi.
p S I quos. Hypõnematographi Græcũ est. & vna dictio, Latine significat nominantes aliquoid ad publicas functiones: vel vetur: illi q accipiebant in emphyteusim publica pdia. nã emponema,i melioratio. accipiebant enim ad meliorandum: vt supra de iur.emphy.l.una. in princip.
q Hypomnematographi. ideo subijcit quasi scriptura q in talibus contractibus est necessaria:

x N Vllus. In l. psenti ponit casus talis,& dicit q si aliquis tenetur esse curialis a sui origine, per substitutum nõ potest suũ officiũ exercere: nisi fuisset ei specialiter hoc cõcessum, & si spectabilis efficiat: sed si fuerit effectus illustris pp aliquam dignitatẽ, quã adeptus fuerit, suo picũlo in pdi. officio substitutũ poterit ordinare.
y Generis.ad quod ī.eo l.quoties. Accu.
z Decoratus. Nota neminem posse seruire p substitutũ, etiã si hat spectabilẽ, & magis si hat clarissimus vt hic,& arg.ff. de sol.l. inter artifices &d statu li.l.sicuti.& l.fi.& ī.de cadu. tol.§.ne autem.& de iu.emphy.l.fi. §. fin. Sed hoc tallit si curialis fuit illustris: vt hic subijcit, & ī. de epis.& cler.l ad similitudinem. quod hodie corrigit i illis casibus quos habes j. eo.l.fi.& l.pen. & ff. quod met.causa.l. illud.& de consti.pec. l.que autem. §. j. & de arbi.leg.Labeo.§. fi.item si primus sit insulis, supponitur alius: vt j. de priu. agen.in re.l.agentes. in fi.&ī.de sacrosan. eccle.l. qui sob praetes in.Itẽ arg. contra ī.de nat.lib.l. si quis Sẽpronio in fin.& ī. de epis.& cle.l. quisquis. & in authe.adscripticios. Item fallit pptes priuilegiũ vt hic subijcit, & j. e.l.neminẽ. Itẽ ar.cõ ua j.eod.l. Dochitij.
a N Eque. Not.q hæc lex est specialis: quia hoc princeps vult: vt insti.de tut.natu.§.plane: sic & intra.eo l. Dochitij. nec est idem in alijs: licet in corpore; iuris sit redacta.

† Co.Th. eo.190.
Delictum quãdoq; pecuniariter punitur.
Co Thc. eo.191.
* Imò (inquit Pyrrhus hic) æstimabũtur, i.condẽnabũt.
De hac voce, Augustalis, pulchre ſ hũc locũ Alcia. ad 3.li.C.
† Deest l manuscr. recte.Contius.
† Co.Th. eo.192.
† De his vide Strabo. li.13. Geogra.
* Hypomnemato graphi.te ste Alci. ſ hũc locũ, dicunt. q cõmentaria scribunt. ut illum videto. negatur enĩ hic Accu.
Seruire p substitutũ nemo potest.
* Al.Theodoro.
* Al.Iidẽ AA.

Principis voluntas lex est.

tarium, &c. [f] [a] ante pater nas illustres dignitates na tus ẽ, [b] vllá inquietudinẽ pro curiali genere & conditione sustinere decernimus: liberos [c] quoq; eorũ, qui vel iam sunt, vel futuri sunt, eorumq; posteros, quotiensćunq; cõtinuata teporum & suc cessionum ꝑpetuitate na scent, a conditione curiali & functiõe esse liberos, lege diuæ memoriæ Iuliani, [d] quæ de materno curialiũ Antiochenæ ciuitatis genere promulgata ẽ, nihil in persona viri illustris Dorothei, vel viri spectabilis Irenęi, vel aduersus facultates eorum, vel aduersus liberos eorundem, qui vel iam nati sunt, vel postmodũ quoquo tempore nascentur, vel aduersus substantias eorum, roboris vel iuris habitura. Circa alias sane vniuersas ꝑsonas de materno genere ad memoratæ Antiochenæ ciuitatis tantummodo curiam pertinentes, eandem legem præcipimus obtinere pro priam firmitatem.

Qui est obligatus curiæ ratione originis, eã declinare non potest: & si curia non molestauerit patrem, filium molestare non poterit. Barto.

LXII. Idem A.

Si ille qui ex filia decurionis Antiochenæ splendidissimæ ciuitatis, & patre qui nullius alterius ciuitatis munijs debebatur, [e] procreatus est, sub examine prouincialis iudicis vel sponte confessus, vel certe cõuictus fuerit, quòd ex filia sit curialis progenitus, & albo decurionum adscriptus fuerit: nullam sibi suꝑesse facultatem negandæ [f] vel euitandæ conditionis existimet: & curialem non adspernari fortunam aui materni sui pertentet, nec dubitet se munijs curialibus subijcere. Quòd si quem curia, de qua præsens sanctio loquitur, natum ex filia curialis minimè secundum præstitutam ordinationem sibi sociandũ curauerit: prolẽ eius pulsare nullo modo penitus poterit. nec enim patimur conuentionem eiusmodi prętermisso filio, quem curialis filia edide rat, a nepote, vel pronepote, vel vlteri⁹ inciper. [g]

XXIII. Idẽ Augustus.

Doctitij [h] viri clarissimi iubemus [i] fortunam sup curiali con ditione nullo modo esse inquietandã, nec facultatibus [k] eius: sed eo q huiusmodi conamẽ inierit, sacrilegij pœnam luituro, [l] oẽs q post peractã illustrem [m] administrationem, vel adhuc in ea posito patre suo gignuntur, a curialiũ intentione defendantur vnà cum paternis sine dubio substantiis: quas cum persona patris a curiali nexu liberas esse nemo dissimulet.

LXIIII. Impe. Zeno A.

Neminem [n] ex his qui obnoxij curiæ constituti ab initio felicissimi nostrę pietatis imperij, [o] comites priuatarum nostræ vel pijssimæ Augustæ partis, siue comites largitionum vel comites dome sticorum, quæstores, vel magistri officiorũ, licet ad actum administrationis gerendum prouecti sunt, vel in posterum prouehentur, ob hoc curialium munerum laqueos volumus euitare: sed obligatos cum liberis suis quandocunque [p] progenitis & facultatibus suis, post administrationem depositã curiæ commoditatibus inseruire: nisi forte alijs priuilegijs super hoc legibus cognitis muniantur. Nam alia vniuersa legitima, vel ex constitutionibus data [q] priuilegia, integra volumus illibataque seruari. Ne tamen indulti honoris inane nomen retinere videantur: dignitatum titulis potian-

dacta. & sic est cõtra ſ. de no. codi. con. §. pe. Sed hic speciale: qa sic princeps vult, ibi non.

[a] Et si. id est, quanuis. Accur.

[b] Natus est. ad hoc ff. eo. l. ij. §. in filijs.

[c] Liberos. liberi dicunt vsq; ad trinepotẽ: posteri in infinitum ab inde: vt ff. de gradi. l. iuris cõsultus. §. parentes. Acc.

[d] Iuliani. q est ſ. e. eos indul. q dicit ex quo filij nõ trahunt per cõditionẽ patris ad aliquam ciuitatẽ, q tunc matrem talẽ sequunt. vnde cũ hic non trahant originẽ p patrem videbant trahere per matrem. p illam l. eos. quod hic remouet.

[e] Si ille. debebat. quia non legitimus: vt ſ. eo. l. eos. & sic nulli curiæ obstrictus: & si erat legitimus, materna origo habuit priuilegiũ vt ſ. eo. l. eos.

[f] Negandæ. semel enim confessus vel conuictus non põt resilire: vt hic, & ſ. de nõ nu. pe. l. generaliter. & l. cũ fidẽ & de exec. rei iud. l. fi. Sed argu. contra ſ. de li. cau. l. interrogatam. & ff. de cõfes. l. cum fideicommissum.

[g] Incipere. in vnũ filium prætermissa conuentione patris. sic supra de te. do. l. j. & fi.

[h] Doctitij. proprium nomẽ: & idem in eo quod in Dorotheo statuit: vt ſ. eo. l. neq;. Acc.

[i] Iubemus. aliàs monemus: aliàs vtrũque. Accur.

[k] Facultatibus. repete, super.

[l] Luituro. nam disputare &c. vt & ſ. de diuer. rescrip. l. sacrilegij. & de cri. sacri. l. disputare, & j. vt dig. ordo serue. l. j. & de ero. mili an. l. hac lege. & est pœna huius criminis. ff. ad l. Iul. pecu. l. sacrilegij.

[m] Illustrem. Dicti Doctitij, qui & clarissimus: vt ſ. & illustris aliquando fuit.

[n] Neminem. Hęc lex respicit vltimam partem rubricæ. & Zeno loquitur: & in quo statũ inuenit eos, dimittit: vt C. si ser. expor. ve. l. moueor. & not. ab initio, id est post initium adeptus est, scilicet dignitatem.

[o] Imperij. accipe. Infra. ad actum &c. & not. q hæc prima pars vsque illuc, eos &c. corrigitur per l. j. proximam.

[p] Quandocunque. istud quandocunq; strictius quam sonet intelligendum est: vt j. de fab. l. iiij. vt sic sit sensus: siue ante dignitatem, siue postea, dum tamen post patris naturalẽ fortunam Py. M. vt j. eodem titu. l. fina.

[q] Data. vt supra proxi. & l. neque. & l. si ille.

Subsli-

tur per substitutos, a suarum periculo facultatum curialibus muneribus respondentes: habeantq; integra illibataq; priuilegia dignitatis. Eos verò, qui præfatas dignitates ante initiũ nostri imperij cõsecuti sunt, cum facultatib. suis, & post b eam dignitatẽ pgenitis filijs, a curialib. nexib. vel onere decernimus liberari. Hos autem qui quocunque c tpe patricij vel consules, aut consulares facti sunt, aut in posterum fuerint, aut magistri militum, vel præfecti pretorio Orientis vel Illyric. vel vrbis administrationẽ in actu positi quandoque gesserunt, aut postea d gesserint: omnimodo cum facultatibus suis, & post eam dignitatem progenitis filijs, a curiarum nexibus vel onere decernimus liberari.

LXV. Imp. Anastasius.

Diuæ memoriæ Zenonis sacratissimã cõstitutionẽ e, quæ de curialibus post certas f excelsas administrationes seu dignitates conditionis nexu liberandis lata est: in hac tantummodo parte duximus corrigendã, qua cauetur eos etiã g qui ante eandem ↄstitutionẽ, ab initio h tñ eiusdem diuæ recordationis Zenonis imperij, comites priuatarum rerũ nostræ vel pijssimę Augustę partis, seu comites sacrarum largitionum, vel comites domesticorum, quæstores, aut magistri officiorum, licet ad actum administrationis gerendum prouecti sunt, minimè curialium munerũ laqueos ob hoc euitare, sed obligatos cũ liberis suis quandocunque progenitis, & facultatib⁹ suis, post administrationem depositã curiæ commoditatib. inseruire, nisi fortè alijs priuilegijs super hoc legib. cognitis muniantur. His etenim i qui memoratas administrationes vel vnam ex his peregerunt, necnon liberis & rebus eorum, beneficium quod ante per illustrem k administrationem peractã eis acquisitum l est, intactum illibatumque iubemus seruari: m vt relaxatione ↄditiõis, & munerum curialium, per anteriores principales dispositiones sibi concessa, n tam ipsi quàm liberi eorum post huiusmodi administrationem adeptam procreati, vnà cum proprijs substantijs potiantur. o etsi p contigerit eos post diuæ memoriæ Zenonis constitutionem, siue per se, siue per substitutos suos curiæ cõpetentia munera subijsse: eadem q videlicet constitutione diuæ memoriæ Zenonis ex die quo promulgata est, suas vires obtinente: cum conueniat † leges futuris regulis imponere, non præteritis calumnias excitare. r

LXVI. Imp. Iustinianus A. Demostheni præfect. præto.

Curialibus s * consortijs consulentes, censemus, vt nemo sibi blandiatur, & non certis modis sese liberum esse existimet: sed pro nostra forma tantummodo sciat posse libertatem sibi curialis competere conditionis: omnibus anterioribus modis quos non cõprehendit presens sanctio, ex præsenti die antiquãdis. Si qs t igit vel summũ patriciatus honorẽ fuerit cõsecut⁹, siue infulis consulatus honorarij v aut ordinarij x fuerit ampliatus, vt vel consul vel consularis y efficiatur. seu præfectorũ z præ-

a Substitutos. ad hoc ʃ. eod. l. nullus qui. cum conent. suis. itẽ facit in auth. vt oe-di. præ. colla. v.
b Et post. repete eum. Accur.
c Quocunque. id est siue ante nostrũ imperium siue post.
d Aut postea. repete cum. & facit, ʃ. l. proxi. & ʃ. l. fi. Accu.
e Diuæ memoriæ. Constitutionem. vt ʃ. l. pxima.
f Certas. q. d. non oẽs: vt ʃ. l. pxi. §. hos autem. Accur.
g Eos etiam. hic refert principium. l. superioris.
h Ab initio. loquebatur enim de illis qui erant adepti has dignitates ab initio, id est, post initium imperij, & antequã fieret constitutio: & sic ad præterita tempora trahebatur.
i His etenim. bene dico corrigi, his etenim. &c.
k Per illustrem. et ce omnes superiores administratores dicuntur illustres.
l Acquisitum. quo ad vanum nomen.
m Seruari. scilicet in plenum.
n Concessa. scilicet ante Zenonem.
o Potiantur. vt nõ teneantur seruire p substitutum. & sic in hoc corrigitur in aliquo ʃ. eo. l. null⁹.
p Etsi. i. quamuis.
q Eadem. non ergo ex toto tollitur lex Zenonis, sed tãtum in his qui sunt adepti dignitates prędictas ante principiũ imperij, & factam constitutionem, sed totum reducitur ad illud quod ʃ. l. proxi. dicitur.
r Excitare. vt ʃ. de legi. & consti. l. leges. & ʃ. de fi. instru. l. comparationes.
s Curialib⁹. Hęc lex tractat quomodo curiales liberentur a fortuna curiæ: & sic respicit vltimam partem rubricæ, & facit ʃ. eo. l. nemo.
t Si quis. paterfum. vel filiusfam. vt ʃ. de consu. l. fi. Et no. q nemo fit patricius, nisi antea habuerit aliam dignitatem: vt ʃ. de consul. l. antep. Item not. q xij. numerantur dignitates quibus liberantur a curia, & eædem liberant a patria potestate: vt in auth. con. quæ de digni. & duæ primæ hic positæ liberant sola electione: vt hic subijcit: & secundum hoc non ob. ʃ. de na. li. l. communium. nam ibi sola dignitas fuit collata.
u Honorarij. Sine administratione.
x Ordinarij. vt administrent.
y Cõsulans. Ille est consularis, cui datur dignitas cõsulis: cui si superaddit administratio, non dr addi dignitas: vt ʃ. de consu. l. pe. & not. qd consul. statim post principem ponit in instrumentis: vt in auth. vt præp. no. im pe. &c. & in authen. const. quæ de dig. in prin. col. vj.
z Præfectorum. per

Patricius nemo fit nisi alta dignitate pcedente.

† Conc. c. s. & c. fin. eõ. sua gl. extra de consti.

* Huius suæ cõstitutio. ad Demosthenem meminit Iustinia. Nouel. 38.

p d nersas diœceses: vt in auth. const. q da dig. in prin. & §. j. ibi, vt hos quos nos &c. præter orientis. de quo J. specialiter dicit. Accur.

a Vrbicariam. vtriusque Romæ: vt infra de priuil. vrbis Con. l. j. Accursius.

plana: & quod subijcit, cum ad fisci &c. potest legi cum superiori & inferiori litera.

f Liberantur. hoc ex antiquit legibus.

g Cum ad fisci. hoc refertur ad eum articulum vbi de hoc modo dixi.

torio insulas susceperit gubernandas: vel vrbicariam a (in ipso tñ actu) meruerit præfecturam, necnon magistri militũ officiũ gerendũ susceperit: is gaudeat se hmõi conditionis b esse exortem, & liberũ cum suis facultatibus suaq; posteritate, quã postquã meruerit dignitatẽ, vel actum gesserit, ediderit: c anteriorib. filijs in ꝯdõne pristina remãsuris. Sed & tã ꝑfecturæ q̃storis d q̃ viri eloquentissimi fisci patroni: tam ꝑfecturæ e q̃ Oriẽtalib. & Illyricanis præsidẽt sedibus, q̃ vrbicariç, nexibus curiæ liberant, f cùm ad fisci g patronatũ peruenerint, vnà cũ substãtijs & liberis suis, quos vel ante habuerint, vel postquam h ad eũdem gradum prouecti sunt. Viri etiam clarissimi principes agentium i in rebus, curiæ libertatem ex antiquis legibus consecuti sunt: & viri spectabiles proximi sacri scrinij nostræ memoriæ, k & sacrarum epistolarum, necnon sacri scrinij libellorum, sacrarumque cognitionum & dispositionum cum substãtijs suis, & liberis quos post emensa stipendia susceperant. l hoc etiam nos corroborantes intuitu laborum quos multo, longo, prolixoque tempore m pertulerunt, intactum illibatumque conseruamus, vt hi omnes fortuna curiali liberentur cum sua substantia, suaque sobole, n secundum ea quæ prædiximus. Ex æuo o autem sequente progenitos p antea, nullius futuri fisci patroni liberos concedimus liberandos: vt ne, quod summis apicibus dignitatum non est concessum, q hoc alij sibi audeant vindicare: sed progeniti r filij antequam ad fisci patronatum peruenerint, in conditione pristina remaneant: alijs autem modis quàm his quos sigillatim enumerauimus, siue legibus antiquis comprehensi sunt, (qualis erat is quem ex tribus s maribus concessum antè fuerat patri maximo senatui † sociare) siue comprehensi anterioribus scitis non fuerant, liberationem competere cuidam curialis fortunæ nullo patimur modo: sed siue pragmatica sanctio super hoc processit, siue sententia eminentissimæ præfecturæ, siue alius modus quicunque excogitatus est: ea omnia penitus vacuari, & pro infectis haberi, & curialia corpora suis reddi ciuitatibus, & substantias eorum subiacere, nulla excusatione eis penitus competente.

TITVLVS XXXII.

SI SERVVS aut libertus ad decurionatum adspirauerit.

b Conditionis. scilicet curialis.

c Ediderit facit supra l. proxi. & infra, de princi. agen. in re. l. quicunque & supra de li. & eo. lib. l. ij. & supra de nuptijs. l. imperialis. §. his illud. & supra de li. cau. l. fina. & ff. de senat. l. emancipatum. §. j. Sed arg. contra in eodem titu. l. senatoret. in fin. ff. eod. l. iij. § in filijs. & de pœ. l. moris. §. iste. & sunt hic arg. ad feudum. vt delictum patris non noceat filio iam nato vel nascituro.

Delictũ patris an noceat ad feudũ filio iã nato.

d Præfecturæ quæstoris. Si habeas præfecturam quæstoris, id est, quæstur secundum Azo. aliàs præturæ: & tunc subaudi, patroni, quod est infra. & secundum hoc dignitas aduocationis in foro quæstoris liberat, vt & alij fisci, vt subijcit. qui scilicet erant duo per singulos annos: vt supra de aduoc. diuer. iudi. l. laneum. & l. binos.

e Tam præfecturæ. vt punctum sit loco copulæ. & aliàs est præfectura: & est sensus. id est præfectus Orientis, secũdum Azon. & aliàs præfecturæ: & tunc dic, patroni dico tam &c. & secundum hoc bene subijcit, vrbicariæ: quia in foro præfecti vrbis sint aduocati: & hoc habent: aliàs oporteret dici repetitum de eo, quia supra de eo dixit ante vel post dignitatem habitam patronatus. & secundum hoc non aduocatos præfectorum habere idem priuilegium quod aduocati nisi vt supra de aduoca. diuer. iudi. l. post duos. Vel planius repert. si quis fuerit consecutus honorem præfecturæ quæst. &c. & est

h Postquã. hoc ex antiquis legib. hodie secus: vt J. §. ex æuo.

i Principes agẽtiũ. Hi sunt decorati dignitate ꝯsulari, & in scriptis ꝯueniũtur & nõ satisdant iudicio sisti: vt J. de prin. agẽ. in re. l. iij. & fin.

k Nostræ memoriæ. ob hoc. s. dicti ꝓximi: qa militabãt in sacris palatijs. hor ẽm erat trina militia: erant. n. milites memoriæ epistolarũ: erãt ẽtq; militabãt in libris memoriæ: aliq; in libellis cognitionalib. & sententiis: vt hic dicit: hi excusabant a sordidis & alijs quibusdam muneribus. itẽ nec conueniebant, nisi apud magistrũ officiorum. Item finita administratione erant comites cõsistorij: vt J. de ꝓxi. sacr. scri. l. iij. & iiij. & l. proximos. & l. in sacris.

† Id est vrbis Romæ. Cõti.

l Susceperant. repetere ex antiquit legibus sunt liberati, hoc etiam &c.

m Prolixoque tempore. ad quod J. de offi. ma. offi. l. ij.

n Sobole ante vel post dignitatem nata.

o Ex æuo. id est, ab hoc tempore in antea.

p Progenitos. id est ante dignitatem patris aduocationis fisci vel aliam de superioribus.

q Non est concessum. vt in quinque primis nominatis hac lege.

r Progeniti. ante scilicet dignitatem habitam patronatus fisci.

s Ex tribus. sic J. de adop. l. cùm adoptiui. & insti. de hæred quæ ab intest. §. admonendi.

SI SERVVS AVT LIBERTVS AD decurionatum adspirauerit.

Si liber

Libertus, q non habet ius annulorũ aureorũ, nec restitutus est natalibus. cum pœna à curia remoueatur. Barto.

I. Impp. Diocletia. & Maximianus AA. & CC. Sat[illegible].

Si libertus vel ius aureorum a annulorum adeptus nõ est, vel natalibus suis nõ restitutur: p'es prouinciæ non tantum curiæ participare non pmittat, sed iuxta legis b seueritatem congruẽti pœna vlciscat.

Si seruus sciẽter passũ se ad dignitatẽ vocari: remouebit, & p uniet. si autem ignoráter reuocabitur tantum Barto.

II. Iidē AA. Oriẽtæ.

Præses prouinciæ, si cũ q ædilitate c fungitur, seruum tuum esse cognoueris: si quidem non ignarum conditionis suæ ad ædilitatem adspirasse perspexerit, ob violatam seruili macula curiæ dignitatem congruẽti d pœna adficiet. Si verò quũ opinione publica mr̃ eius p libera haberetur, ex decuriõe procreatus, ad capessendum honorem errore lapsus processit, e dominio tuo eum subiugabit. f

TITVLVS XXXIII.

DE PRÆDIIS decurionum sine decreto non alienandis.

Decuriões nõ possint vẽdere bona immobilia sine decreto, alias nõ valet vẽditio & emptor pdit pretiũ, & restituit rem cum fructibus. Barto.

I. Impp. Val. Theo. & Arc. AAA. Cynegio PP.

Si quis a decurionũ vel rustica pdia vel vrbana venditor necessitate coactus addicit, interpellet iudicem competentẽ: i omnesque causas sigillatim quibus strangulat, k exponat, & ita demũ distrahẽdæ possessionis facultatẽ accipiat, si alienationis necessitatẽ probauerit. Infirma l enim venditio erit, si hæc fuerit forma neglecta. ita enim fiet, vt nec immoderatus m vẽditor, nec emptor, cuiuscunq; sit conditionis, inueniat iniustus: deniq; nihil erit postmodũ quo venditor vel circumuentũ se insidijs, vel oppressum potentia cõparatoris queri debeat: n quãdoquidẽ o sub fide actorũ & de necessitate distrahẽtis, & de voluntate patuerit cõparantis. Quòd si qs contra vetitũ occultis molitionibus p supposi-tas p fraude psonas, cuiuslibet loci, quem tñ ei decurio distrahebat, cõparator exciterit: sciat se pcio quod dedit, esse priuandũ: q & locum quẽ cõparauit, cum fructibus esse restituendum. Dat. VIII. Kalend. Decemb. Constantinop. Honorio N.B.P. & Euodio Coss.

Vẽditio rerũ & liberatio debitorũ ad curiã pertinentiũ nõ debet fieri sine decreto curiæ: & quicqd redigiũ, debet reuolui ad curiã, & eodẽ mõ debent fieri locationes. Bart.

II. Impp. Theod. & Valẽtinia. AA. Florentio PP.

Nec venditio r rei hæreditariæ curiæ

---

a Si libertus vel ius aureorũ. Per quod habetur vt ingenuus quoad homines: vt ff. de iur. aur. annu. l. pe. & fi. quod qualiter fiat notatur. s. de iure aureo. annu. l. ij. & ibidẽ. l. j. qualiter natalib. restituatur. hodie tamen hoc consequitur manumissus ex ipsa manumissione, & sic non habet locum hæc lex: vt in authen. vt li. de cæt. in princip.

b Legis. Scilicet Viscelliæ quæ punit in damno extraordinatiũ cum infamia: vt supra ad legem Viscel. l. j. quæ hodie est correcta: vt modo non sed filij liberti fiẽt: vt infra. de dig. l. libertorum. Item vt s. de epis. & cler. l. iubemus. §. seruos.

c Præses. Aedilitate. quorum erat officium ædes custodire: vt ff. de loc. publ. fru. l. ædiles. & ff. de peric. & com. rei vendi. leg. lectos. & no. ff. de ædil. edic. l. j. in prin. Accursius.

d Congruenti. Et domino si fuit ignorans, redditur, vt subijcit.

e Processit. domino ignorante. Accu.

f Subiugabit. scilicet intra xxx. dies ex quo sciuerit eum ad talem dignitatẽ promotum. postea enim non audieris. Immo liber & ingenuus erit nullo iure patronatus seruato: quemadmodũ si te sciente ab initio foret adeptus. sed ipse aut ea fruct. si dignus appareat, aut ea tanquã indignus spoliabit. existens nihilominus liber & ingenuus, vt j. qui mi non pos. l. pen. & fi. hoc ita, si ad dignitatẽ. nã secus si ad ciuilia munera seruũ adspirare cõcesserit. nam seruus tunc cohibebitur cum verberibus, & dominus pro his oibus q seruus male egit, constrictus tenebitur, vt ff. de ta l. generali. Py. Itẽ hæc vera si quinquenniũ nõ transiuit a die mortis eius mẽsis. alias nõ subiugabit, vt s. ne d ita. defun. l. si mater. & facit ad hoc C. de se. fu. l. fi. & de iu & le. lex libera. & de lib. cau. l. non mutant. & ff. de reg. iur. l. in his. & j. de agri. & cẽ. l. colonos, & ff. de off. sic. præt. l. Barbatius.

a Origi-niç.

g Subandi. ppositu & pcedẽte qdem rescripto pñcipis: cuius extat formula apud Cassiodorum li. 7. variar. pa. 178. con. co. Th. 7a. j. t.

g Si quis. Ex hac leg. põt notari, q venditio rei facta a curiali nõ tenet, nisi sit facta cũ auctoritate iudicis: quod tñ hodie non obseruatur in ciuitatibus Lombardiæ, licet deberet obseruari, cum Imperator hoc constituerit, vt respu. dignites curatores haberet: vt j. l. proxi. in fi. ibi ex consensu &c.

h Necessitate. rei familiaris. de qua necessitate loquitur. C. de rescinden. ven. l. non idcirco.

i Competentem. præsidem: vt j. l. fi. & j. de ven. re. ciui. l. vnica in fin.

k Strãgulat. i. vendit. tur. & loquit ironicẽ: quasi male est q vendit, sed necessitas cogit. sic ff. ad Syl. l. j. §. occisorum.

l Infirma. sic ff. de reb c. l. magis. §. si ea.

m Immoderatus. i. sine causa.

n Debeat sic ff. qd me. cau. l. fin & s. de trã sact. l. trãsactionẽ.

o Quando quidem. id est quia.

p Suppositas sic s. quod met. cau. l. si p impressionem. & de auct. tuto. l. pupillus. §. j. Accur.

q Priuandum, sic s. de rei vẽ l. si fundũ & l domũ. & j. de agri & cẽ. l quẽadmodũ & s. de fide instr. & iur hastæ fisca. l. j. & s. de præscrip. xxx. an. l. j. Sed arg. contra. j. ne lic e. ha. metr. l. j.

r Nec venditio. Hic not. qualiter venditur res curiæ

riæ: vt hic. Item qualiter curialis: vt j. de vendi. re. ciui. l. fina. Item qualiter ecclesiæ: vt in authen. hoc ius porrectum. Itē qualiter fisci: vt s. de fid. instr. & iu. ha. fis. l. j. & de vend. re. fis. cum priorat. cōmo l. j. item & no. qualiter liberet debitor curiæ: vt hic. Sed P. intelligit hoc quando per confessionem. si aūt per solutionem, tūc sufficit solui curatori ciuitatis, secundū eum. Item not. qualiter ciuitatis debitor liberatur: vt j. de solu. & libe. debi. ci. l. j. Item qualiter fisci: vt supra de conue. fisci de. l. ij. Accur.

ditionē exigi: ergo non trahitur ad consequendam: vt ff. de pign. l. in quorum.

h Non redhibendo. si quis emerit sine hac forma: vt supra l. j. in fi. cum concor.

i Intelligi, nam in venditiōe est precium, qđ in alijs contractibus: vt ff. de contrahen. empt. le. ij. §. j. & est ar. C. de testa. l. non codicillum. Accor.

acqsitæ, aut debitoris hereditarij q̄ soluerit, liberatio aliter admittēda ē, nisi apud acta [a] totius vel maioris partis [b] ordinis intercedēte decreto, ineūdi cōtractus vl' dissoluēdæ obligationis cā ꝓbet. Ita. n. & id qđ ex ea redigit, ad ꝑdiorum iubemus cōparationē expendi: quorū reditus oēs (sicut dictū est [c]) eiusdē curiæ publicis muneribus q̄ [d] solatio [e] egere cōstiterit, iustissime seruabunt: ex consensu omniū, & maximè ditiorū, vl' [f] idonea [g] fideiussione ablata conductoribus eligendis.

Decuriones nō possunt vendere sine decreto, alios aūt cōtractus nō prohibent celebrare: & decretum non potest interponi, nisi de cōsensu maioris partis decurionum. Bart.

III. Imp. Zeno A. Sebastiano præfecto prætorio.

CVriales [†] vendere qdem res imobiles vel mancipia rustica prohibemus sine interpositione decreti: [h] donatiōes vero vel permutationes [†] vel quoslibet alios etiā sine decreto ꝑmittimus [i] celebrare contractus: qm̄ & sacræ constitutiones q̄ super hoc a retro principibus latæ sunt, in plurimis suis partibus de ꝑcio non redhibendo [k] locutæ sunt, vt ex hoc aptissimè detur intelligi, [l] solū venditionis decurionibus sine decreto interdictum fuisse contractum.

cum tñ venditio [m] intercedente (vt dictū est) decreto agit: nullū eos, vel qui ab his comparant, dispendium cuiuscunq; ꝑsonæ vel causę vel theatralis [n] liberalitatis nomine (quod frequenter fieri dicit) sustinere decernimus: nec ex tabella [o] decretum recitari, sed curialiū vel maioris partis [p] curię relatione currente, [q] sine vlla malignitate referentium, vel damno contrahentium, ad confirmandā emptionem cōpetentis iudicis [r] proferri sententiam. [s]

TITVLVS XXXIIII.

QVANDO ET QVIbus [t] quarta pars debetur ex bonis decurionū, & de modo distributionis eorum.

Si extraneus succedit alicui decuriani, debet curia habere quartam. Bart.

I. Impp. Theo. & Valentinianus AA.

SI decurionum consortio sit alienus, [v] qui curiali successit: competētis eidem [x] iuris, siue ex asse, siue ex parte heres [y] sit, bonorumve possessor: [z] partem quartā iure optimo a curia [a] peti decernimus. Dat. V. id. Iun. C. P. Felice & Tauro Coss.

a Acta. forte præsidis.

b Maioris partis. sic ff. de tuto. & cura. da. ab his l. vbi. & supra de decur. l. nominationū & j. de leg. l. si quid. Item facit in authen. de ali. & emphyt. §. emphyteutis.

c Dictum est. in Græcis legibus, vel dic hac lege, eo q. solenniter fieri mandaut.

d Quæ. munera.

e Solatio. i. expensa aliqua quæ solatium est illis quibus datur. sic ff. commo. prædi. l. venditor. §. si constat.

f Vel. pro etiam. vel dic. supra qñ idoneus. hic qñ non idoneus est conductor: ad quod in authen. de man. prin. §. non permittas. colla. iij.

g Idonea. quę est ex facilitate etiam conueniendi: vt ff. qui satis. cogā. l. ij. & de public. l. licitatio.

h CVriales. Decreti nec minoris venditur res sine decreto: vt s. de offic. eius qui vicē al. l. ij. & de episco. & cler. authen. hoc ius porrectum.

i Permittimus. specialissimum ius. sic s. de ius. emphy. l. fi. in princ. regulariter contra: vt ff. de reg. iur. le. cui ius est. & est ratio quia facilius vendunt quam donent. sic ff ad Vel. le. l. i. sj. sed & mulieri donare permittitur, non fideiobere. Item facit in aut. de nō alie. §. quia vero l ec nis. item potest hic esse alia ratio, quia contra ius commune dicitur decretū inte-

† Haec legē accusat Iustinianus. Nouella 38.

† Hic videt inuere q ꝑmotatio non sit alienatio: cuius contrariū tñ dicit i c. nulli. extra de re. eccl. non alien. Sed hic specialissimū: vt hic in glo. ij.

m Venditio intercedente. necessitate. non sponte: vt supra. l. j.

n Theatralis. i. emptores talium ꝑdiorum consueuerant aliquid dare ad ludum theatri.

o Tabella. aliàs tabellio: aliàs tabella, i. per delegatum: q̄a quæ causæ cognit. &c. vt ff. de offic. procon. l. nec quicquā. §. vbi.

p Maioris partis. sic s. l. prox.

q Currente. per circulum: vt in authē. de defen. ciui. §. interim. colla. ij.

r Iudicis. ordinarij.

s Sententiam. id est decretum.

Precid in vēditiōe, nō i alijs cōtractib' interuenit.

[*] Cōstitutio Græca Iustiniani hic deest, quæ iubebat vt tā donationū quam ois actus alienationē cōditiōes decreto subiaceret: vt eadem aū. Nouella. 38.

t QVANDO & quibus &c.

Quando debet & quid & quando est heres non curialis: vel quando curialis, sed non in totū: vt j. l. j. & ij. in prin. & l. iij. in prin. Item quibus debetur: Respō. a curialibus: vt j. l. ij. in prin. qualiter distribuatur. i. diuidat inter curiam & heredes. quod habes. j. ti. ij. l. ij. §. j.

u SI decurionū. Alienus. i. non curialis successit curiali: vt j. eod. l. prox. in princi.

x Eidem. s. curiali vel eius heredi potest. Item excipe quasdam alias personas: vt j. eo. l. ij. §. sed & si. & §. extraneum.

y Hæres. de iure ciuili ex testamento vel ab intestato.

z Bonorumve possessor. de iure prætorio.

a Curia i. peteᵗ a curia: vt supra de na. li. l. cōmunidi. §. ea vero quæ. & j. de his q spō. mu. sub. l. fi. Et no. optime.

me. nam secundum Py. tus petendi tripertitu est. nā aliud est bonum: aliud est melius: aliud optimum. bonum est, ex quo tantum est exceptio: vt ī. de vsur. l. quamuis. melius, ex quo tantum iudicis officio est petitio: vt ī. eo. l. 1 bonæ fidei: optimum est, qd est vndique ex omnib. suis partibus circumuallatū: quia etiam petitionem inducit p actionem, vt hic, & ī. eo. tit. l. j.

Nouella Theodosij quę integra hodie extat in breuiario Alarici fol. 92. Contius.

a Meminimus. nuper emissa lege. vt l. j. 21.

b Ad quemcunq;. excipe vt j. in h. l §. sed & si. & §. extraneum. qui videt̄ ꝫ.

c Sed multi. s. curiales, quibus deferetur dicta quarta.

d Particulā. s. quartam rei sic C. de inoffi. testa. l. si quis in suo. vbi appellat minusculam quartam.

Hæc gl. ē Azonis. Contius.

e Participib. s. hæredib. & no. ar. contra pessimos & maleuolos cohæredes, q propter vnius minimam portionem vel alterius maximam totidiā minutatim puta p sulcos hęreditatē diuidere vel etiā p paleas cupiunt. Debet igitur ex vniuersitate diuisio fieri quę vulgari sermone apud Italicos dr in grosso secundum Py. & pro hoc facit. ff. ad legem Fal. l. ij. & qd ibi no.

f Denegamus. Sic ī. de su. hi. l. prohibitū. & l. defensionis.

g Totis. id est omnibus. Accur.

In sortitum ea sumpsit te. rectè.

h In sortium. sic dictū a sorte, substantia. n. sic diuisa sorte dirimetur, si aliàs non conueniat verū curia quadrantis, an cohæredes vel fideicommissarij dodrantis electionē habeāt: vt is præferatur, qui s sors prætulit in eligendo: vt ī. com de leg. l. fin. in princip. nisi fortè sit vxor defuncti, quæ succes-

Cōcor.

Curiales debēt habere quartam extraneo succedente curiali: non tamen de singulis rebus, sed facta omnium diuisione, prout hæc lex exprimit. Bar.

II. Iidem AA. Apollonio præfecto prætorio. †

Meminimus nuper emissa lege a diuali, portionem quartam de facultatibus curialiū fati munus implentium, ex qualibet nouissima volūtate, vel ab intestato ēt, ad quēcūq; b (pterquā si ad filios curiales) deferrī, curialium deputasse corporibus: sed multi c tanquam corrumpendi totius patrimonij occasiōe captata, vniuscuiusq; rei sibi particulam d vindicando, adeo totas dilacerant facultates, vt dum participib. e relictarū opū nocere cupiunt, sua quoq iura pcipitent: quorū nimiā licentiā puida dispositione refrenantes, ipsis quidem curialibus occupandi sua auctoritate res mortui, copiā denegamus: f Hæres aūt, ad quem ab intestato vel ex postrema voluntate directis vel fideicōmissarijs verbis decurrit hæreditas, omne patrimonium, quod relictum est, in partes quatuor diuidi pcurret: vt reb. totis g in sortiū h a casum deductis, vel curiæ quadrantis, vel hæredi: aut fideicōmissario p vniuersitatem dodrantis electio ex sortis fœlicitate cōtingat. ita scilicet & præfati successores & curia pmiscui rerum dominij liberabuntur incommodo. Natura le † quippe i vitiū est negligi quod 'cōiter possidet: vtq; se nihil habere, qui nō totum k ha beat, arbitret: denique suam quoq; partem corrumpi patiatur, dum inuidet alienæ. Sed vbi quarta pars bonorum mortui curiæ debet offerri: immobiles quidem res quæ nec latere facile possunt, nec cuiquam (si diuulgentur) officiūt: l sub aspectu ēt curialium æstimari diuidiq̀ue concedim°. mobiles autem res vel se mouentes, vel instrā, vel si qd aliud ēt in hmōi iure cōsistat: in mediū pferri diuulgariq; non patimur: sed iuratis successorib. cū apud se diligenter æstimauerint q̄ quantiq; sint pcij facultates, credi oportere m decernim°. Quid.n.tam durum tāque inhumanum est, q̄ publicatione pompaque rerū familiariū, & paupertatis detegi vilitatē, & inuidiæ exponere diuitias? n In exigendis vero debitis, si precium quod p quarta parte actionum curiæ competit, successores præstare noluerint: cautionibus iurata fide o prolatis in medium, vnusquisque a debitorib. conuenientem sibi exigat portionem. Aequè ex diuerso æs alienū, si cui defunctus fuerat obligatus, tam ijdem successores, q̄ curia p sua sorte restituere compellant. p Quòd si sæpe dicti successores sacramentum sibi crediderint excusandum: tunc vero ad similitudinem rerū immobiliū diligentior curialib. omniū rerū indago pbebit. s. vt vniuersis mortui facultatibus in aperto

sit ex testamento vel ab intestato per bo. possess. vnde vir & vxor: vt ī. vnde vir & vxor l. j. cui extra illam sortem specialī priuilegio optio conceditur: vt ī. de his qui se def. habetur tamen aliàs, quòd illi est optio cōmittenda, qui maiorem partem in re habere noscitur: vt ī. de dona. l. sinimus §. si autē. arg. ff fa. erci. l. cæterę & l. si quæ. q sunt contra. Item ad idē. ff. fini. reg. l. de modo. sed aliter intelligitur. Item aliàs dat vni electio alia ex causa: vt j. de metal. l. ij. quæ est contra. Accur.

In e t. in gl. in verbo, religio. extra ne se. vac. aliqd innouetur. vbi hæc verba recitant in s. alla gl.

i Naturale quippe. Not. sic. ff de leg. ij. l. cum pater. §. dulcissimis. & de administra. tutt. l. iij. §. apparet. & de ser. vrb. præ. l. in re communi. Sed argu contra. ff. pro soc. l. merito. Item facit ff. de tute. l. in eos.

k Non totum. sic ff. commo. l. si vt. §. finali.

l Officiunt. Not. fieri quod alij prodest, & nemini nocet: vt j. de præpo. sacri cu. l. fin. & ī. de prec. impe. offe. l. rescripta. & not. quòd inducitur hic. quod pro re immobili nō agit ad exhibendū: quod per se patet: vt hic dicitur.

m Credi oportere. sic supra, de fideiuss. l. fina. & in authen. de colla. §. super. & & j. proxi. §.

n Diuitias. Sic ff. ad legem Aquil. l. si qs testamentum. §. penul & supra, de alt. pu. præ. l. ij.

o Iurata fide. sic ī. proxi. §. & est argu. quod vxor iuramento patefacit bona hęredibus. Item vasalli feuda. sic supra, de his qui ad eccle. confu. l. præsenti. §. §. sicubi.

Iuramento vxoris credit de bonis viri defuncti.

p Compellantur. sic C. ad leg. Iul. de vi pu. l. tutoris.

Aestima-

propositis, vel æstimatio [a] rerum, vel diuisio sub præsentia curialium celebretur. In omnibus autem casibus vbi quarta pars curiæ competit, trāsactiones [b] interpositas firmas illibatasque manere decernimus.

Descendentes masculi curiales, vel fœminæ nuptæ curialib. vel extranei curiales succedant in totum: non curiales, vel curialib. non nuptæ, quartam dare curiæ debent: & cui nubent, triennium expectatur. Bar.

Ad filiorum vero curialium [c] vel nepotū ac pnepotum, scilicet decurionum similitudinem, ad quos integras opes puenire censuimus: [d] filiam, quinetiam nepté, pneptemve, principali [e] eiusdem ciuitatis vnde pater, auus, vel proauus oritur, nuptam, rerum vel ab intestato vel ex dispositione vltimæ volūtatis qsitarū, integrū nullaque parte minutum dominium [f] habere sancim⁹. Quòd si post parentū obitum inueniantur innuptæ vel viduæ: in impuberib. quidem post transactam pubertatem, in alijs vero q pubertatem excesserint, vel etiam in viduis post morté parentis triénium dumtaxat volum⁹ expectari: vt iterim quarta portio suspensa, aut apud eam, si in matrimonio curialis eiusdem ciuitatis fuerit collocata, ppetuo iure permaneat: vel si intra id temp⁹ alienū [g] ab eadé curia sortiat maritum, penitusve nupta nō fuerit, memorata pars totius substantiæ curiæ cū triennij [h] tā vrbanorū q rusticorū pdiorū dūtaxat fructib. addicat: [i] ita tñ, vt [& optionis cōditio in offerendis rebus quartæ partis vel dodrātis] & sacramenti tā de quātitate q de æstimatione rerū mobilium, deq; actionib. inferendis, vel excipiendis (sicut in extranei psonis dictū est) rō conseruet. [k] Sed &, si mater mortui vel auia té pore quo filius nepósve morit, in cōiugio eiusdé ciuitatis curialis inuenta fuerit: ne ipsas quidé patimur quartæ portionis subire iacturā. Extraneū quinetiā hæredé ppinquitatis qdem iure discretū, curiæ tñ eiusdé ciuitatis obnoxiū, supradictæ portionis dispendio liberamus. D. VII. Id. Mart. Cōstantinop. Discoro & Eudoxio Coss.

III. Imp. Iustinianus A. Mennæ præfecto prxto.

SI quis curialib. † munerib. obnoxius, vno forté vel plurib. filijs vel filiab. [l] derelictis, filio quidé vel filijs substātię suę partem minimā dereliquerit, (eā tñ quæ excludere eos ab inofficiosi querela [m] pōt) alijs [n] aūt suā substātiā dereliquit, vt ex hac patrimonij distributione apud filium quidem vel filios curiales minima [o] pars substātię remaneat, totū aūt curiale mun⁹ masculis [p] immineat, siue filij sint, siue nepotes vel pnepotes, curiali tñ conditiopi obnoxij: sancimus hmói iniquitatem resecari: & nō minus quarta [q] portione in masculos posse testatorem transmittere: siue vnus est filius, siue plures: nulla deminutione ex pmixtioen [r] sororū eis facienda: vt non solū corporibus, sed ēt substantijs laborantes, possint curiale habere consortium. Ad hoc sancimus, siqs curialis filiab. plurib. derelictis ab hac luce fuerit subtractus, quarum vna curiali eiusdem nupserit ciuitatis: alijs filiabus, quæ ad huiusmodi vota non migrauerint, [s] vel extraneis [t] in reliqu. partem [u] hæredibus derelictis: non videri curiæ ex sententia legis Theodosianæ [x] ad Apollonium scriptæ, satisfieri: sed omnino

[a] Aestimatio. l. si diuidi non possunt.
[b] Transactiones. si res sit dubia, aliàs non: ar. l. de transa. l. præses. Accur.
[c] Curialiū. i. q, filij sūt curiales, ad qd est sequens similitudo. sic est j. §. tit. j. l. j. l prin. solue vt ibi.
[d] Censuimus. vt §. in prin. huius l.
[e] Principali. i. decurioni, seu curiali: vt l. de decu. l. quolibet.
[f] Dñiū. non habet enim curia quartā.
[g] Alienum. j. tit. j. in prin. contra. solu. vt ibi.
[h] Triennij. quadriennio quarta stetit in suspenso.
[i] Fructibus addicatur. hic videtur matrimonium vinculo pœnæ aliquatenus adstringi. hic sunt ar. §. de inuti. stip. l libera & ff. de verb. obli. l. Titia. & l stipulatio facta. sic ff. de cōdi. & demō. l. Titio. § j. ibi, huic sententiæ &c.
[k] Conseruetur. scilicet hoc casu cùm non nubit curiali: cum curia habeat quartam. at qñ nubit curiali, curia nihil habet. vt hic dr. & sic non est locus hmói iuramento.
[l] SI quis curialibus. Vel filiab. vel p &, vt patet ex sequentibus.
[m] Querela, quę est quārta sox portiōis ab intestato iure isto: vt C de inoffi. testa. l. cum quæritur. sed iure auth. secus. & dic vt C. de inoffi. testa. auth. nouissima.
[n] Alijs. i. fœminis vel extraneijs.
[o] Minima. legitima tñ, omnibus cōputatis maribus & fœminis.
[p] Masculis. in minima institutis.
[q] Quarta. sic. j. de his qui spon. mu. su. l. fi. § j & in authen. de na. li curiæ depu. § j. sed hodie nouissimum: vt in Auth. de triente & se. §. exci-

platur. collatio. iij. & gb. mo. nat. ef. sui. §. si quis aūt. coll. vij.
[r] Ex pmixtione. habentur ergo p nihilo fœminæ quo minus curiales habeant quartam omnium, nisi sit nupta curiali: vt j. pxi.
[s] Nō migrauerint. id est non nupserint curiali.
[t] Extraneis. vel datiuus vel ablatiuus.
[u] In reliquam partem s quartam quā prædicta debet habere instat matris curialis: vt j. pxi. §. & generaliter.
[x] Theodosianæ. q est §. l. prox. §. ad filiorum. volebat. n. illa nil ad curiam pertinere, si talis est filia instituta, quæ sit nupta curiali. sed illud intelligit si sibi est totum relictum, non si extraneo, vel filiæ non nuptæ tal.: vt hic.

* Inclusa desunt in oib⁹ manuscrip. & pperā inserta sūt a scio lis librorū corruptorib. ex libro Nouellarū Theodosij.

Patri- * Annotationé sanè non aspernandā huic loco commodā repete ex p termissis j.

† Huius sux legis sententiā Græce recitat ide Iustinianus l No nell. 38. Contius.

i Patrimonij. totū, si illud pōt auferri extraneis: qui illud habent. aliâs aufertur quod habent: & quod deficit, non auferatur filiæ vt subijcit. sed si sint filiæ nuptæ illæ institutæ, aut filij non curiales, quomodo auferetur eis totum? R. ñ. hoc quo ad curiam & ad curialem. q̄ duas quartas habent integras vt s. eod. §. nullo. & hoc q̄ extraneos vel q̄ curialem quantū est vltra quartā. sed iouantur filij nō curiales, vt habeant debitum bonorū subsidium.

b Colligenda s. sit quarta, subaudi: & non filiæ danda. Accursi.

c Quartæ datione. siue solam quartā, siue etiam plus habeat.

d Per maritum. sic s. de na. li. l. si quis. §. fin. & s. l. proxi. §. ad filiorum. & in auth. quib. mo. nat. effi. sui. §. & hoc similiter.

e Obierit. vt si non succedat solus curialis, vel sola nupta curiali, curia habeat quartam: & vnam curialis, vel nupta curiali: aliæ autem duæ diuidantur inter omnes filios etiā curiales: vt argu. C. de bo. ꝓscrip. l. fin. Accur.

f Sed & si quid. dixi filium curialem habere integrā quartam, & filiam curiali nuptam habere integram quartam: sed & si &c.

g Legem. per l. eam superiorem. §. ad filiorum. videbatur sufficere vnum esse curialem vel vnam filiam curiali nuptā, vt curia in totum excludatur. sed non est ita si alij quibus est relictum, sunt non curiales: quia tunc curialis quartam. & curia quartam, residuum inter omnes liberos diuidatur, vt diximus. & lege secundum P. si filius &c.

h Dignitate. quod hodie non fit nisi per. xij. dignitates: vt s. de decu. l. fin.

i Occasione. tali de quali dr̄ s. de decu. l. nemo index. & l. si quis decurio. nō dico præscriptione: ne fit q̄ s. de prascrip. xxx. an. l. præscriptione. & j. de agri. & cen. l. cum satis in prin. lib. xj.

k Curialis. nā si nō esset copulata curiali, nō posset dicere testm̄ inoffi. licet minus haberet quarta.

l Vel filiabus. s. talibus quæ sint nuptæ curiali.

m Sed alijs. q nō sūt curiales. alias sec': vt s. l. ꝓx. §. fi.

quartam partem patrimonij a curia ɔsequat: siue vni filiæ quæ curialibus nuptijs copulata sit, deputāda est: siue ex alijs hæredib. colligenda: b filia ꝓculdubio q̄ curiali nupsit immuni ab huiōi quartæ datione c seruāda: cum per maritum d eius quantū ad ipsius ꝑsonam curiæ sit satisfactū. & hoc obseruari nō solū si vltimo elogio condito testator curialis decesserit: sed etiam si intestatus diem suum obierit. e Sed & si quid f minus quarta parte fuerit, vel minime derelictum: hoc modis omnib. filio curiali vel filiæ quæ nupta est eiusdem ciuitatis decurioni, ex substantia patris curialis modis omnibus vel deputari vel adimpleri: nullo obstaculo curiæ opponendo, si secundum prędictā legē g fili', nepos, ꝓnepos, pr̄, auus, ꝓauus curiali morienti fuerint derelicti, q nexib. curialib. ex quacunq; vel dignitate h vel occasione i fuerint absoluti. In hoc enim Theodosianæ legi apertissimè volumus esse derogatū. Et gn̄aliter definimus ex oī causa neq; masculos liberos, neq; filias copulatas matrimonio curialis, k minus quarta parentis substātiæ habere: vel non extantib. filijs vel filiab. l sed alijs m hr̄dib. ipsam curiā secundum anteriores leges quartæ curialis morientis habere solatium. Dat. Kal. Ian. C.P. Iustiniano A.II.Cos.

a DE IMPONENDA LVCRATIVA descriptione

Aliâs lucratiuis, l. reb. translatis de. lucratiuo. aliâs lucratiuorum: & similiter exponit. & dic differentiā inter hunc & superiorem titu. quia in superiori titu. quarta rei totius dat curiæ, hic quatuor solidi tm̄. Item illa quarta de omnibus reb. vt s. ti. t. l. ij. hic quatuor solidi de immobilib. tm̄: vt in prin. huius l. Itē ibi de tit. successionis tm̄, hic de quolibet etiā inter viuos: p quę apparet q̄ q̄hq; vera quę descriptio cōcurrit q̄ñ succedit curialis ab extraneo.

TITVLVS XXXV.

DE IMPONENDA lucratiua † descriptione. a

I. Impp. Theodo. & Valent. AA. ad Apollonium præfectum præto.

Descriptionis b † onere siliquarū c quatuor, quas ex lucratiuis iugationib. d tātū, non humanis e vel animalū f cēsib. neq; mobilib. reb. iubemus indici: & si curiales non sint, maiores t ac posteros liberamus: vt si pr̄, auus, ꝓauus, filio, nepoti, pronepoti, vel filiæ, nepti, ꝓneptive (nec interest u * nuptæ sint curialibus necne) postrema voluntate, vel inter viuos etiam donatione quicquā de suis opibus largiatur, memoratę descriptionis cesset indictio. Aequè * ex di-

b Descriptionis. id est impositionis: descriptione, & præstatione quatuor siliquarum.

c Siliquarum. id est solidorum. quod dic vt s. de epi. & cle. auth. sed hodie.

d Iugationibus. i. possessionib. immobilibus, vel quia ad iugera metiuntur, vel quia iugo arant: & dic secundum M. ꝑonus descriptionis siliquarum est qd̄ imponitur q̄ñ curialis rem immobilem lucratiuo ti. tradiderit vel reliquerit alicui qui sit eiusdem ordinis in eadem ciuitate, & imponitur ipsi possessori lucratiue. j. §. res vero &c.

e Humanis. i. hominib. liberis. s. vel seruis. & quod subijcit vel, pro id est.

f Animalium. scilicet rationalium, nam cætera indubitanter animalia inter mobilia, de quibus subijcit, continentur: vt ff. de ver bo. significat. l. mouentium.

t Maiores. i. superior linea & inferior lucrant in infinitum: vt hic subijcit: licet proprie vltra trinepotem & tritauum comprehendant: vt ff. de gra. l. iuris consultus. §. parentes. Sed videtur non curialis nō debere excusari: vt s. tit. j. l. j. & ij. §. ad filiorū. in prin. Sol. hoc corrigit: vel illud in alia descriptione, s. quartæ: hoc siliquarū: vt in rubr. mō no. & sic est vna differentia inter hunc titulum & illum.

u Nec interest. immo vt s. tit. j. l. ij. §. ꝙ si post. sed illud in quarta, illud in siliquis: vt modo proxi. alij q hic corrigat.

* Videt hic deficē. Græca cōstitutio cuius meminit Nouel. t B. c. j. vt curiales filijs suis dodrantē relinquāt. Conti.

† Lucratiuorū legēdū vel lucratiuis: vt in manu scrip. Contius.

† Sūpta ē hęc l. ex eadē nouella Theodosij ex qua superior l. meminim'. s. tit. pri. ex libro Nou. Th. qui hodie extat.

* Al. refert. Animalia bruta licet mobilia numerantur.

* Eq; din.

uerso, si posteriores ad maiores a prædicta sibi cõsanguinitate deuinctos b præfatis titulis suas cõferant facultates: nullius accessione grauaminis huiusmodi liberalitas oneretur. in tã. n. necessarijs sibi cõiunctisq; personis, sub liberalitatis appellatione debitũ c naturale persoluit. Cuius d auctoritatẽ iuris pariter valere sancimus, et si ab intestato succedãt sibi præfiniti gñis ordine sociati. Ex his. n. successionib. maximè debiti potius solutio q̃ muneris oblatio cõprobatȝ, quæ non largitoribus etiã dominis ipsa propinquitatis serie deferuntur. e

Cæteri. verò licet quadam inter se cognatione iungantur: nunquam tamen curiale f. prædium sine prædicto onere lucrabuntur, nisi is fortè cui lucro res cesserit, eiusdem ciuitatis ordini sit obstrictus: qui licet inter extraneos g numeretur, vacuum tamen ea functione, quod datum est, consequatur. nam cũ personę conditio nõ mutetur: nec rei quidem statum conuenit immutari. h Lucratiuas i verò res eas tãtum volum' appellari, atq; a prædictæ descriptionis grauamine excipere, q̃ hæreditatis, legati, fideicommissi iure, mortis causa donationis, vel cuiuslibet postremæ volũtatis arbitrio ad quẽpiam delabuntur. Inter viuos k etiam donatio simplici liberalitate cõfecta, lucratiuæ merebitur & nomen & sarcinam. l Si verò vel socer futurus filij vel nepotis vel pronepotis sponsæ affinitatis coeundę causa donauerit: m vel parens et filiam vel neptem, vel pronептẽ curiali seu extraneo nubentẽ dotauerit: licet casus euentu, res eius cui data est vertatȝ ad lucrũ: n nec inter lucratiuas numerabiȝ, nec descriptiõis oneri subiacebit. Nec n. iuris optimi est, matrimonium, cùm tot tantisque suis difficultatibus o opprimatur: aduentitijs et cumulare ponderib. p † Res vero quæ memoratis causis q lucratiuæ semel nomen exordiumque sortita est, licet ab eo q suscepera, ad alterum emptionis vel cuiuscũq; cõtractus iure migrauerit, cũ prædicto descriptionis grauamine proculdubio transferetur: r vt vel sciens sibi imputet, s qui accepit oneratã: vel si ignorauerit, quod interest cõsequatȝ. t Contraque si cuiuslibet contractus exordio lucratiuę nomen euaserit: & si postea lucri titulo in dominium alicuius ceciderit, sarcinam v memoratæ descriptionis effugiet. Nulla enim in huiuscemodi causis cõfusionis intercedit occasio, etsi adprimordiũ x tit. posterior quoq; formetȝ euentus: nisi for

a Maiores. s. existentes in superiori linea.

b Deuinctos. id est diuersis modis coniunctos. puta ex parte patris, vel matris.

c Debitũ naturale. Nota sic. j. de cõ li. l. si. §. j. & ff. pro soc. l. & ga. & j. de cura. fu. l. fin. §. finalit propterea. & ff. de bo. dã. l. cũ rõ. & ad legem Falci. l. pater & in Authent. de hæred. & fal. §. j. colla. j. & j. proxi. & in Authen. de trien. & semis. §. j. colla. iij.

d Cuius. iuris scilicet huius legis.

e Deferuntur. scilicet ab intestato.

f Curiale. quod datur titu. lucratiuo. & nõ onus imponi lucranti: vt & j. ea. l. §. res vero.

g Extraneos. dicitur quandoque extraneus quilibet præter eum qui habet in potestate: vt dixi. j. de rei vxo. act. l. vna. §. extraneum. & Institu. de hæred. qualit. & differen. §. sui. quandoque ille qui nullo modo est cognatus: vt in authen. de hære. & Fal. §. inordinatum. & C. de iure do. l. fin. in princip. quandoque omnes præter superiorem & inferiorẽ lineam: vt hic. & j. proxi. §.

h Immutari. Item excipe loca venerabilia: vt j. de sacrosan. eccle. l. pen. quæ eniã est contra.

i Lucratiuas. scilicet hæreditatis: licet & onera hæreditaria contineat: quod secus est in legato: vt ff. manda. l. si hæreditatem.

k Inter viuos. etiã si aliquid in corde gerant mihi fieri: vt ff. de condi. cau. da. l. iij. §. quanquam.

l Sarcinam. i. onus de præstandis iiij. siliquis.

m Donauerit. ante nup. quod hic, quia hodie ante & post dicitur propter nuptias. vt C. de dona. ante nupt. l. fin. non autem dicit sponsalitia: quia est lucratiua: & quod propter nuptias dicatur, probatur statim, cum de dote dicat.

n Ad lucrum. ex pacto vel ex l. quia aliquid mutiset communitas de his quæ sunt supra. de cepe. l. consensu.

o Difficultatibus. sic ff. sol. mat. l. si cum dotem. §. si autem in seruitium & ff. de iure do. l. si ut. §. ibi. id facit ff. de actio. & obli. l. ex promissione. & de excep. do. l. apud. §. sed si mulier. & ff. qui. mo. pig. vel hyp. sol. l. sicut. §. si debitor. & ff. si quid frau. patro. l. prima. §. si libertus.

p Ponderibus. scilicet iiij. siliquarum.

q Causis. supra. hac l.

r Transferetur. si non est solutum: quasi comitetur rẽ, sicut onus hypothecæ præteriti tributi: vt ff. de pub. l. imperatores.

s Imputet. nam tunc non ab alio, sed a se decipitur: vt ff. de rei vin. l. nam si. & ff quod fal. tu. auct. l. j. §. fina. nemo enim &c. vt ff de re. iur. l. nemo videtur. ta. ff. de act. emp. l. j. in fin. Item facit secundum Py. in Authen. de monachis: §. si quis autem. coll. j. j. de episc. aud. l. si legibus. & com. ver. iud. l. si fratres. ff. de libe cau. l. omnin. & j. de act. emp. l. si minor. & de euic. l. si fundum. & ff. de con dic. sine cau. l. finali.

t Consequatur. a venditore.

u Sarcinam. id est onus. Accur.

x Primordium tituli. ex origine nanque cuiuslibet contractus & causæ qd sit statuendum distinguitur: vt & ff. mand. l. si procuratorem. in princip. & ff. depos. l. prima. §. si seruus deposuit. & ad Maced. l. si tamẽ. Nempe origo potius obligationis quàm titu. inspicitur: vt j. ad Macedo. l. iij. & ff. de dona. l. qui id quod. in principio. & de priuileg. cred. l. iij. secundum Py. Item facit supra. si certum petatur. l. si ex precio. & ff. de sal. l. de eo. & supra de inter. ma. l. iij.

Extrane' quis dicatur.

† Facit ad hũc text. c. ex parte tua. extra de cleri. ægro.

Obligationis orĩgo potius quam titulus inspici debet.

te res decurionis, q̃ ad eũ cuiuslibet mercimonij iure puenerit, [a] ad alterũ fuerit postrema ei[b] volũtate vel ab itestato vel iter viuos donatiōe trãslata. tũc n. qa semel ĩ psonã cecidit pricipalis: (veterũ titulo rũ nequaquã rōne pspecta) cōditionē & on[9] merebitĩ lucratiuç. D. VII. I. Mart. Cõstãtinop. Diosco ro & Eud. VV. CC. Coss.

TITVLVS XXXVI.

DE PRAEBENDO salario. [b]

I. Imp. Cõstãt. A. ad Marcellinũ Corr. post alia. †

NVlli salariũ tribnat ex iurib[9] reipublicę, nisi ei q. inbētib[9] nobis specialiter [c] fuerit cõsecut[9]. [d] D. V. Non. Oct. Constantinopo. Limenio & Catullino Coss.

TITVLVS XXXVII.

SI CVRIALIS RElicta ciuitate rus habitare maluerit.

Oẽs curiales reuocantur ad ciuitatem & ad curiam: & locus, in quo in rure habitant, publicatur. Barto.

I. Imp. Arca. & Hon. AA. Eutychia. PP. post alia. †

CVriales oẽs iubem[9] iter minatiōe moneri, ne ciuitates fugiãt aut deserãt rus habitãdi cã: fũdũ quē ciuitati pptulerint, sciẽtes fisco [e] ẽe sociandũ: eoq; rure se cariturᵒs, cuius cã ĩpios se, patriã vitãdo, demonstrauerit. [f] D. XVIII. K. Ia. Cõstãtinop. Arc. IIII. & Honor. III. AA. Coss.

TITVLVS XXXVIII.

DE MVNICIPIBVS & originarijs. [g]

In loco originis et ĩcolatus cogĩt qs subire munera. Bar.

I. Imp. Ale. A. Siluano. †

CVm te Bibliũ [h] origine, incolã [i] aũt apud Berytios [k] esse pponas: merito apud vtrasque ciuitates muneribus [l] fungi compelleris.

Seruũ quis forũ ex persona sui manumissoris: licet de necessitate manumiserit. Bart.

II. Imp. Gordianus A. Frontoni.

SI, vt pponis, [m] ea q̃ ex causa fideicõmissi te manumisit, ab ea libertatē iustã fuerit consecuta, q̃ originē ex prouincia Aquitania ducebat, tu quoq; eius cōditionis, eiusque ciuitatis ius obtines, vñ q̃ te manumisit, fuit. Eorum enim cōditionem sequi ex causa fideicōmissi manumissos pridē placuit, qui libertatē præstiterint, [n] nō qui

[a] Peruenerit. de nouo aliquo contractu: & ita ratio præcedentis contractus non erit iudicanda inferioris: tũ si ipse alienaret, seruabitur quod l. idem si aliqñ fuerat sua, & alienauit titulo non lucratiuo: tamen per plures manus ad eũdē deuenerit, vel ad aliũ redit. nam si alienet titulo lucratiuo, subiacebit oneri descriptionis. & facit in auth. de eccle. titu. §. interdicimus. colla. ix. Accus.

[b] DE PRÆBENdo salario. Melius dixisset, de non præbendo. vt patet j. vel quia præstatur obsentiente principe.

[c] NVlli. Specialiter. vt ergo generaliter cōcessio sufficiat. sic ff. de pecu. l. quam Tuberonis. §. ulti.

[d] Consecutus. & nisi ob liberalem artē vel medicinam: vt ff. de decre. ab ordi. fa. l. ambitiosa. & facit j. vt armorum vsus inscio principe. l. j. Accursius.

¶ Co. Th. li. 12. tit. 5. l. 1.

[e] SI CVRIALIS relicta ciuitate rus habitare maluerit. CVriales. Fisco non ciuitati. hoc autem est verũ, nisi publica necessitas exegerit: vt j. de decur. l. curiales vltra. item sm Py. nisi ratio icolatus aliud suadeat: quo casu seruabitur quod est j. titu. j. l. fin. & facit j. de decur. l. quidam. & ff. de decur. le. j. & de vaca mu. l. j. §. pa. & j. de ædi. priua. l. si quis post. & de aduoca. di. iud. l. ij.

¶ Co. Th. li. 12. tit. 18. l. 2.

[f] Demonstrauerint. Et ita notari posset hic q̃ impium est relinquere propriam patriam.

Patriam suã relinquere est impium.

[g] DE MVNICIPIBVS ET ORIGINA. Municipes genus. originarius species. sic j. de serui. & aqua. nam aliqd speciale est in eo qui municeps origi. est ergo municeps proprie q̃ est subit munera, siue ibi natus siue non: sed hodie etiam omnes qui non subeunt. vt ff. ad mu. l. j. dicitur originarius ab origine patris, non sua: vt j. eo. l. filios. & ff. e. l. assumptio. §. j. vel secundum Azonem sua etiam: vt infra. eodem.

[h] CVm te. Biblium. nomen ciuitatis, de qua proponeas quæstionem dicit se fuisse natum. l. originē.

[i] Incolam. hoc est quia aliũde illuc iuit causa perpetuo habitandi: vt infra titulo j. lege. ciues.

[k] Berytios id est aliam ciuitatem.

[l] Muneribus. nec non municipali iurisdictioni parere: vt ff. eodem. leg incola. Vel dic vt notaui. j. titulo primo. leg. ciues. Sed quid si vtraque ciuitas munera simul imponat? Respond. potior est originis causa: vt ff. eo. l. libertus. §. ij. & facit j. titu. j. l. priuilegio.

[m] SI vt proponis. Titius fecit Arethusam libertam Seiæ heredem, & rogauit de manu mittēdo seruum suum. hic seruus manumissus sequitur domicilium Arethusæ, quod est idem quod Seiæ: non autem Titij: vt ff. e. l. filij.

[n] Præstiterint. qa eorum sunt liberti, non testatoris: vt instit. de sing. re. per fideicom. re. §. penul. idem dicas de eo cui directa in testamento fuit relicta libertas in casu illo vbi non testatoris fit libertus, sed alterius, qui scilicet petit bona sibi addici: vt insti. de eo cui lib. cau. bo. addic. § j. & habes idem ff. eo. l. libertus. §. ex causa. Sed quid si heres nō manumisit: sed per decretum prætoris, absente herede datu ad libertatem peruenit? Respond. siquidem ex Rubriano senatuscon. hoc est factum, quia Orcinus est libertus testatoris: eius, non heredis sequitur originem: vt ff. de fideicommissa. lib. leg. cum vero. §. subuentum. si autem ex Damasiano ad libertatem peruenerit, quod perinde habetur, ac si ut oporteret, manumissus esset, quia esset heres infans, vel furiosus, vel similis, heredis est libertus, & eius domicilium sequitur: vt ff. de fideicommissarijs libertatibus leg. neque infantes. & facit infra titulo. j. lege, ciues. & facit ff. eodem. lege. eius. & lege. de iure.

† Antonius A. sic in meo manuscr. Contius.

† Biblus teste Ale. in hunc locũ vrbs est I Phœnicia nō longe a Libano, vicina Beryto.

iure. §. liberos. & l. assumptio §. fin.

a Rogauerint, qui non manumiserunt.

b Filios. Patris. vbi s. pater suus natus: vt hic. & ff. e. l. assumptio. §. j. adeo q. si auus suus aliunde, nõ sequitur eum nepos, aliàs. oporteret nos quærere vbi Adam natus fuit, quod dicitur esse ager Damascenus. Et not. quod dicitur qs nasci in ciuitate, qui in territorio nascitur: vt ff. eo. l. qui ex vico. Item dic filios legitimos & adoptiuos durante adoptione. nam vulgo quæsiti matrem sequuntur: vt ff. eod. l. eius qui iustum & l. ordine. §. fin. & l. si is. & ff. de statu. ho. l. cum legitimæ. Item not. originem non dici domicilium patris: maximè si filius alibi habitet: vt ff. eod. le. libertus. § patris, & leg. assumptio. §. filius.

Territorium ciuitatis appellatione venit.

Origo nõ dicit' patris domicilium.

c Non in materna. & si ibi nati, dic non sequuntur, vt maternam, sed vt propriam originem: vt j. l. proxi. & ff. eo. l. assumptio. in prin. Item hoc fallit. j. de mo. l. bi. & de agri. & man. l. ex ingenuo. & j. de decur. l. nati. Item & quando priuilegium habet origo materna vt ff. e. l. j. & facit j. de decu. l. exemplo. & j. de tabu. l. fi. Item quid de naturali legitimato per principem, Respon. idem quod in adoptiuo, vt sequatur patrem: vt C. de adoptio. l. 1 adoptionẽ & ff. eo. l. ordine. §. fi. Accur.

† Al. comitem oriendis,

d Domicilijs. & nisi in prædictis casibus hoc ergo. casu duobus locis tenebitur: vt j. eo. l. fi.

dari rogauerint. a

Filius sequitur originẽ patris: & non matris: nisi ex alia causa ciuitati matris sit adstrictus. Barto.

III. Impe. Philippus A. Patrocle.

Filios apud originem p̃ris, b nõ in materna c ciuitate; & si ibi nati sint (si mõ ñ domicilijs d retineãt) ad honores seu munera posse cõpelli; explorati iuris est.

IIII. Impp. Diocl. & Maximianus AA. Secundo.

Origine e ꝓpria neminẽ posse volũtate sua eximi, manifestũ ẽ.

V. Imp. Constantinus A. ad Maximũ Vic. † vrbis.

Si qs cũ ex maiore vel ex minore ciuitate originẽ f ducit, eãdẽ euitarẽ studẽs, ad alienã se ciuitatẽ ĩcolatus occasiõe cõtulerit, & sup hoc vel ꝓces dare tẽtauerit, vel qualibet fraude niti, vt originẽ propriæ ciuitatis eludat: duarũ g ciuitatũ decurionatus onera sustineat, ĩ vna volũtatis, & in vna originis gr̃a. PP. VIII. K. Ianu. Pau. & Iulia. Coss.

Prãtã publica si necessitas: vt j. de decurio. l. eos qui in ciuita. Item no. q in duobus locis habet quis domiciliũ. sic ff. eo. l. si quis à pluribus. & l. si quis intellectus. & ff. de interdi & rele. l. relegatorum. §. dubitatũ. & ff. de mu. & hono. l. q originem in prin. Item q. etiã vt sicut ... ram propriã non potest quis deserere. ad quod supra. de abolitione. leg. fallaciter.

TITVLVS XXXIX.

DE INCOLIS, ET vbi h q. domicilium habere videntur, & de his qui studiorum causa in aliena ciuitate degunt.

Postquam quis transtulit incolatum, non potest reuocari ad munera ...tro.

I. Imp. Anto. A. Paulo. †

Non tibi obest, si cũ ĩcola esses, aliquod mun' suscepisti: i mõ si ante, quam ad alios honores vocareris, domicilium transtulisti.

Scholares nõ dicunt cõstituere domiciliũ vbi studẽt: nisi decem annis steterint, vel alia ratione constituerint; idẽ in patre filium visitãte. Bar.

II. Imp. Alex. A Crispo.

Nec ipsi q studiorũ cã aliquo loco morant, domiciliũ ibi haber credũt, k nisi x. an. trãsactis eo loco sedes sibi ꝯstituerit, l sm eplãm diui Hadriani: nec pr̃, qui pp filiũ studẽtem frequentius ad eũ commeat. m

h De incolis & vbi &c.

Superiori ti. de originarijs. s. de his qui contrahunt municipatum origine principaliter dixit: vt per omnes leges illius titu. vt patet: nunc generaliter qualiter ipso vel alijs modis: & quid sit incola. dic vt j. eo. l. ciues.

‡ Paulino.

i Non tibi. Suscepisti. vtique modo primo incolatui renuntiasti, cui renuntiasti: vt & j. tit. j. l. origine. si autem esses vocatus ante translationem, secus: vt hic, & ff. ad muni. l. incola. & de mune. & hono. l. & qui originem. in princip. & de iure immu l. semper. §. hoc circa. & ff. de iudi. l. si quis posten & ff. de iur. om. iud. l. eum quendam. quid autem si dicat se transtulisse, & ciuitas quæ reuocet, dicit cõtra? Respon. cognoscit præses qui præest ciuitati reuocanti: vt ff ad muni. leg. de iure. in principio.

e Origine. vt & ff. e. l. assumptio. in prin. hoc autẽ fallit propter matrimoniũ: vt j de mul. & in quo loc. l. j. & ff. ad muni. l. fi. §. item rescripserunt. Itẽ qn̄ fit senator, quo ad quid: vt ff. e. l. filij. §. senator. & §. municeps. Quid in paterna? forte secus. argu. j. l. proxi. Sed certe illud ad matrem excipit, nõ q non paternam, vt ibi dixi. Item incolatum potest quis renũciare vt ff. eo. l. incola. dũmodo re & facto, non verbis tantum: vt ff. e. l. domicilium. & facit. ff. de pac. l. iurisgentium. & ff. de re. iu. l. iusta. & j. l. proxi. sed sm P. propriam originem vocat paternã. nam propter suam originem propriam nõ contrahitur domicilium, sm eum quod non placet: vt supra. l. j.

f Si quis. Originem, propriam: vt j. l. proxi.

g Duarum. Quid autem si vtraque ciuitas similiter vocet? Respond. vt dixi. s. le. j. Item fallit hoc secundum

k Nec ipsi. Credant. Sex eo q ibi stetit: vt hic, & ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. si tamen & j. l. proxi. sed quia ibi contraxit, seu deliquit, habere præsumitur domicilium. vt infra. eo ti. l. j.

l Constituerint. quod præsumitur ex transcursione decennij: vt ff. de vsur. l. cum de in rem verso. & j. de peti. here. l. si filium. scdm Py. & hoc maxime si emat ibi domum vel possessionem: idem et si conducat. arg. ff. de iniur. l. lex Cor. §. domum. Quid autem si fuit ad domũ hoc decẽnio? R. si. aut iuit vt cum denarijs rediret, aut vt de suo recessu disponeret. ar. ff. de cap. l. nihil. Item not. hic aliquid ex tempore factum vel non factum ꝓsumi. sic vt d. l. cum in rẽ verso & l. si filium. & in auth. de testa. & ea quæ pa. §. fi. & j de fun. pa. l. fi. Item quid de illo qui stat per. x. an. non causa studij? R. si. idem, vt præsumatur domicilium animo constitutum. secus si minori tempore: vt j. l. proxi.

m Commeat. etiam plusquam decennium, nam interpolatim.

Sed si alijs rõnib. [a] domiciliũ in splendidissima ciuitate Laodiceorũ habere pbatus fueris: mẽdaciũ, [b] quo minus munerib. fungaris, non proderit.

III. Impp. Diocletianus & Maxim. AA. Alexãdro.

ESt verũ, eos q in territorio [c] alicuius ciuitatis cõmorant, velut incolas [d] ad subeunda [e] munera, vel ad capiẽdos honores nõ adstringi.

Propter solã possessionẽ qs nõ vocatur ad munera. Bart.

IIII. Ijdem AA. & CC. Alexandro.

CVm neq; originales, neque incolas vos esse memoratis: [f] ob solam [g] dom⁹ vel possessionis, licet ex substantia decurionis [h] acqsita sit, causam, publici iuris auctoritas munerib. [i] subiugari vos nõ sinet.

V. Ijdem AA. & Maximo. [n]

SI in patria [†] vxoris tuæ, vel qualibet alia domiciliũ defixisti [k] incolatus iure vltro te eiusdem ciuitatis muneribus obligasti.

Orige & domiciliũ facit quẽ vocari ad munera, nisi p priuilegium contrarium sit expressum Bar.

VI. Ijdem AA. & CC. Marcellino. [*]

PRiuilegio [l] speciali ciuitatis nõ interueniente, tñ originis [m] ratione, ac domicilij voluntate, [n] ad munera ciuilia [o] quemque vocari certissimum est.

VII. Ijdem AA. & CC. Aurelio.

CIues [p] quidẽ [†] origo, manumissio, allectio [q] [*] vel adoptio: ĩcolas verò (sicut & diu⁹ Hadrian⁹ edicto suo manifestissimè declarauit) domiciliũ facit. Et in eodẽ loco singulos habere domicilium nõ ambigi-

peratum: vt ff. de serui. l. seruitutes. Item non animõ ibi manendi, vt d. l. nihil.

[a] Rationibus. quod contingit multis modis: vt j. eod. l. ciues.

[b] Mendacium. asseris enim te ibi non habere domicilium: & tamen habes. ad quod est. ff. eod. l. assumptio. & sic verbis nec sit nec desinit habere domicilium: vt ff. eo. l. domicilium. & no. s. ti. ij. l. origine.

[c] EST verum. In territorio. Quid autem sit territorium, dic vt ff. de ver. sig. l. pupillus. §. territorium.

[d] Incolas. qui non sunt incolæ, sed velut stantes in territorio: quasi nõ fiet incolæ nisi qui stant in ciuitate, secundũ quosdam: quod non placet: vt ff. de verb. sign. l. pupillus. §. incola. Sed dic q hic commorantur non vt ibi habeant domicilium: vt ff. eo. l. libertus. §. postliminio. & l. scire. secus si animo ibi standi vero vel præsumpto decennio: quia tunc est incola, & cogitur: vt j. l. proxi. & s. l. pxi. sola enim habitatio non facit, sic nec domus: vt infra l. proxi.

[e] Ad subeunda. alias, obeũda munera, s. psonalia: vt j. l. proxi. notatur.

[f] CVm neque. Memoratis. i. non essetis qñ cogeremini: vt j. l. ciues.

[g] Ob solam. siue priuilegio ciuitati dati: aut laribus non translatis: vt ff. eo. l. libertus. §. sola ratio. & j. l. pxi. & l. ciues.

[h] Decurionis. vt quia Mutinensis emit domum a decurione Bononiensi: per quod videbatur facilius fieri Bononiensis municeps.

[i] Muneribus. s. psonalib. sed patrimonialia p his possessionib. quas ibi possidet, subire debet: vt j. da mu. in quo lo. & c. l. j. & no. ff. eo. l. liberti⁹. §. sola rõ.

[k] SI in patria. Defixisti. quod fit vt ff. eo. l. domicilium. & fieri põt: vt s. tit. ij. l. j. in fi. & ff. eo. l. non vtiq;. & de mu. & ho. l. iij. in ptin. Accur.

[l] PRiuilegio. põt duobus modis intelligi: vt quia ciuitas habeat priuilegium, q omnes habẽtes in illa ciuitate domum, teneantur munera subire: vel q etiam originarij quidam, vt legum doctores & decuriones munera non subeant.

[m] Originis. paternæ, vel propriæ, non maternæ: vt s. ti. j. l. filios.

[n] Volũtate. supple, vel alijs oĩbus modis: vt j. eo. l. ciues. q. d. non sola possessio: vt s. l. cũ neq;. item nõ sola habitatio: vt s. eo. l. est verum. non origo materna: vt s. ti. j. l. filios. similia tamen s. de tut. om. iud. l. ij.

[o] Ciuilia. personalia: alias secus: vt s. l. cum neq;. &

facit s. da testam. l. si nõ spãl. & ff. eo l. liberti⁹. §. solæ.

[p] CIues. Dic q municeps est genus, ciuis & incola sunt species: vt colligitur. ff. ad mu. l. j. & hic fit ciuis origine. s. ppria vel paterna: vt s. tit. j. l. filios. & l. origine. item manumissione. s. de se vel de patre suo facta: vt ff. eod. l. assumptio. §. pen. & l. filij. in ptin. & l. de iure. §. libertos. & si a plurib. manumittitur, omnium originem sequit: vt ff. eo. l. si quis pluribus.

[q] Allectio. i. delatio honoris i aliqua ciuitate: vt j. l. pxi. vnde allecti, i. electi: vt ff. de iu. immu. l. pe. in fi. quod ergo de Rufino Guasco Potestate Bon. Rñ. Py. idẽ vel dic, allectio, s. de milite electo, vbi stipendia meret: vt ff. eo. l. municeps. §. fin. itẽ adoptione. s. quãdiu durat, vt ff. ad muni. l. ordine. §. fi. Incola verò dicit, i. valde colens & venerans puinciã in qua se contulit: vt potest eum pp eam, aliam relinquit, vt tñ vero biq; habeat æqualiter domiciliũ, vt ff. eod. l. Labeo. & l. assumptio. §. iure. & fit incola etiã si in territorio se conferat, vt ff. de verb. signi. l. pupillus. §. incola. Et nota q incola fit solo animo facto eius qui acquirit domicilium, aut ciuis fit. vel alterius facto tãtum, vel suo, vel alterius, vt in prædictis exemplis in princip. huius l. & secundum hoc ratione patriæ communis fit ciuis, non incola, vt ff. ad mun. l. Roma. sed in muliere, videtur contra: quia incola fit, vt ff ad mun. l. fin. §. j. & domicilium dicitur sortiri, vt j. eod. l. fin & tamen ex alterius etiam facto pendet matrimonium. sed impropriè dicitur ibi incola. nam ciuis fit. Sunt autem quidam modi quibus nec ciuis nec incola fit: & tamen ibi conuenitur ratione contractus: item ratione ordinis clericatus & ratione possessionis. vt not. ff. de iudi. l. hæres absens. § j. Sed quid si quis est ciuis vel incola duobus locis, vel altero ciuis, & altero incola, & ab vtroque vocatur ad munera? respon. qui prior vocatur ad munera, præfertur, vt ff. de iud. l. qui prior. Quid similiter? Respon. si ad originem terra illa præfertur: vt ff eod. l. libertus. § præscriptio. aliàs fortè inuicem se impedient, donec conueniant: vt ff. de leg. j. l. huiusmodi. § fin. & de vsur. l. quoties duobus. vel sortiri eos oportebit. argu. s. cõ. a de leg. l. fi. & de iudi. l. sed eum ambo. vel gratificationi est locus: vt ff. de reli. & sum. fun. l. si. & de leg. ij. l. si quis seruum. § si inter. & ff. de condic. inde l. plane. s. vt electus eligat: vel defertur nobiliori & maiori ciuitati vt arg. in auth. de hære & Fal. §. si quis autem nõ. & in Auth. de defen ci §. interim col. iij. & ff. de fi. instru. l. fi. & C. de na. lib. l. si quis. vel qđ

Domicilium nõ facit sola habitatio.

[*] Marimæ.

[†] Facit ad hanc l. c. null⁹ episcop⁹. iuncta gl. j. extra de paroc. & aliæ. parœcys.

[*] Marcello.

[†] De hac materia vide bonã glo. in c. statutũ. §. cũ vero de rescrip. lib. 6.

[*] Adiecdie.

est certius, ei seruiet, qui minus munus imponit. &c. §. qui ho. ce. pos. l. fi. & ff. de pac. l. maiorem. Itē quo ad, q̄ i ē ciuis vel scola? Rū. vt no. ff. e. l. assumptio. § fili⁹.

a Larem. i. animū habitandi ppetuo, & habitet: nā facto op⁹ est: vt ff. eo. l. domiciliū. & hoc ēt si nō hēat maiorē partē rerū.

b Sūmā. i. maximā. & dī summa, si nou habeat alibi plus: vt ff. eo. l. assumptio. §. iure. sic ergo sufficit alterū istorū, s. vel larem constituere: vel summam rerū habere: vt ī. sena. vel cla. l. ij. & sa. ff. de iudi. l. sed & si susceperit. §. si ea res. & ī. de his q̄ spon. mu. l. iij. l fi. & de ver. sig. l. 1 lege.

c Auocet. s. eū. nā si aliquid est qd̄ faciat eū recedere: aut animo redeundi: & dī peregrinatio: vt hic. aut nō, & tūc est sine domicilio. vt ff. eo. l. si quis instructus.

tur, vbi quis larē, [a] rerūque ac fortunarū suarū summā [b] ꝯstituit, vnde rursus nō sit discessurus, si nihil auocet: [c] vñ cū ꝓfectus est, peregrinari vī. q; si redijt, reperegrinari iam destitit.

VIII. Imppp. Valētinia. Theod. & Arca. AAA. ad Senatum.

SEnatores in sacratissima vrbe [d] domiciliū dignitatis habere vidētur. [e] D. K. Mar. Valētinia. A. & Neoterio Coss.

Mulieres ex persona maritorum sortiuntur dignitates, & forum Bar.

IX. Imppp. Valentinia. Theo. & Arca. AAA. Martiano comiti Orientis. *

MVlieres honore maritorum erigimus; [f] †. & gñe nobilitam⁹, & forū ex eorū ꝑsona statuimus [g] † Sinaūt minoris ordinis virum postea sortitæ fuerint, priore dignitate priuatæ, [h] posterioris mariti sequentꝰ cōditionē & domiciliū mutam⁹. [i] D. IIII. K. Feb. C P. Arcadio II. & Rufino Coss.

* Par. l. 2. ī. vbi senatores, vel clarissimi.

d SEnatores. Vrbe. Roma vetere vel noua.

* Sic in Cod. Th. 2. 1. 7. Extat eadē lex iterū ī. lib. xij ti. 1. l. xiij. Cōt. Domiciliū ꝯlegē qr rōe dignitatis.

† Honore maritorū erigim⁹ &c. nā vir & vxor cēsentur vnū & idē corpus: vt in c. debitū. extra. de dig. & 4. q. 3. c. idonei.

‡ Et domicilia mutam⁹. Co. Th.

e Videntur. & habent. sed & primū retinent quo ad honores, non munera: vt ff. de senato. l. pen. & ff. eo. l. municeps. Et no. domiciliū in ciuitate rōne dignitatis: vt ī. l. pxi. sed tōne cōis patriæ nō est ciuis: vt ff. eod. l. Roma. sed quo ad hoc vt possit ibi conueniri, secundum H.

f MVlieres. Erigimus. eorū scāt. n. &c. sed & matet per filium si fili⁹ vult, & nutus p sororum: sed nō soror per fratrem, nec filia radijs patris: vt in Auth. de consu. §. si vero. colla. iiij. & ī. de digni. l. mulieres. & ff. de senato. l. fœminæ.

g Statuimus. vt ff de iudi. l. exigere. & ff. ad mu. l. filij. & l. fi. §. ij. & l. de iure. §. fi. Accur.

h Priuatæ. vt in d. ll. & in Auth. de nup. §. non tamen. colla. iiij.

i Mutamus. referas ad primā partē. Vel dic ad secūdam. nam sequit᷑ conditionē secundi, non primi viri, ad qd̄ no. ī. ti. j. l. Origine. Itē facit ī. de nup. l cū te.

k DE MVNERIBVS &c.

Quia rōne originis & domicilij deferunt᷑ honores & munera: de his dicit vt non continuent᷑, sed nec perpetuo excusent᷑: & ideo subijcit de interuallis.

l SIcut honores. Honor est administratio reipub. cū gradu dignitatis. & quia aliàs est cū sumptu. aliàs sine sumptu: vt ff. de mu. & ho. l. honor. ideo hic loquit᷑ de vtroq; in ptin. l. Quid aūt si sponte vellet continuare? Rū. nō pōt, nisi cum est inopia. tūnc. n. pōt, & cogit᷑: vt ff. de mu. & ho l. honor. §. pe. & fi. & in legem Iuliam de ambitu incidit: vt ī. ad l. Iul. de amb. l. j. a prædictis excipit decurionatū: quia quāuis honor sit, ab alijs nō pstat vacationem: vt ff. de vac. mu. l. ad decurionatū. Itē quod de munere subijcit, de mixto dicit. Itē & ī de mere ꝑsonali: & dic ꝙd fit, vt ff. de mu. & hon. l. honor. §. j. sed non de pīmoniali mere dicit: nā ibi cōtiune subeunt excusatione omni cessante: vt ī. tit. j p totū. itē & du illo munere qd̄ principaliter respicit publicā vtilitatem: de quo habes exēpla ff. de mu. & ho. l. j. & fi. in prin. si aūt priuatā principaliter, vt tutela vel cura, tunc nec ab ipsa vel ab alijs: vt .de excu. mu l. ij. nec alia ab illis, nisi in casu vsq; ad annū: vt Insti. de excu. tu. §. Itē qui rei pu. itē alio, vt in eo; ti. §. qui tutelā. in fi.

m Decuriones sunt, ex qbus eligunt᷑ ad honores: vt ff. de decu. l. honores. §. is q. & ad mixta munera: vt ī. de decu. l. ad subeunda. Sed quō erant simul in honore decurionatus, cū hoc ipsum hic phibet? Rū. sine sumptu est decurionat⁹, nisi ad aliud munus vel honorē vocet᷑. Vl' melius ꝑsōale est in decurionatu: vt ī. dixi.

n Cōtinuari. continuatio dī qñ idē denuo vocat᷑. Item qñ pr post filiū. item qñ econtra. Item multo magis si simul vocentur: & sic filius per patrem, & econtra, vt hic: quod est si est in potestate, non aliàs: vt infra de filijs fa. & quemadmo. l. iij. Item non frater per fratrem: vt infra l. fin. nisi esset in potestate eiusdem, vt hic, quia in vna domo sunt, vt ff. de mune & ho. l. iij. §. si duo.

o Tempora. quæ sunt infra. l. proxi.

p Non alijs. etiam filio per patrem vel econtra nō prodest quo ad interualla, nisi esset honor cū sumptu, vel munus mixtum, quia tunc etiam ad interualla prodest vnus alteri, vt ff. de leg. l. filio. sic ergo in continuatione non distinguit᷑, sit cum sumptu munus vel honor, vel nō, vel in seipso, vel in patre & filio, vt in prin. l. sed in interuallo dic, quia aut de seipso ad seipsum, & tūc idem, vt nō distinguat᷑. au filio p patrem, vel eꝯ, & tunc distinguitur, cum sumptu, vel sine, vt dictum est. Sed Py. dixit etiam in continuatione quæ fit inter patrem & filium, distinguēdum cū sumptu vel sine, per l. prædict. filio.

q Munera. Idem si de munere ad honorem, vel eꝯ. ad quod ī. de decu. l. quidam. & ff. de va. mu. l. eos. §. j.

TITVLVS XL.

DE MVNERIBVS [k] & honoribus non continuandis inter patrē & filiū: & de interuallis.

Cōtinuatio honorū & munerū impedit̄ in ijs, qui sunt idē vel quasi: interualla verò in ijs tātùm, q sunt idē verè. Itē in dubio fideiussor nō tenet, nisi ad id quod principali potest iniungi. Bar.

I. Impp. Seuerus & Antoninus AA. Septimio Zenoni.

SIcut honores [l] & munera cū pr & filius decuriones sunt [m] in eadem domo continuari [n] non oportet: ita vacationum concessa tempora, [o] non alijs [p] ꝓdesse possunt, quàm his qui ad eosdem vel alios honores, eademq; vel alia munera [q] denuo vocantur. Pro infante vero filio, quem decurionem esse volui-

Adstrin-

sti, quanquam fidem tuã in posterum adstrinxeris, a tamẽ onera b sustinere non cogeris: cum ad eã tãtum, quæ mandari pos sunt, voluntatem c dedisse videaris.

II. Imp. Gord. A. Cyrilo.

AB honoribus d ad honores eosdẽ quinquennij e dat vacatio: triennij vero ad alios: legatione f autem persunctis, biennij vacatio concessa est.

Frater propter fratrem nõ habet vacationem: sed propter alios idoneos nondũ grauatos rectè excusatur. Barto.

III. Impp. Diocletia. & Maximia. AA. Critiç.[*]

INterualla g temporũ, q̃ in vnius h persona locũ habent, fratribus i (licet cõmunia possideãt bona) minimè prodesse frequẽter constitutũ est: Sanè k his missis, qui necdũ functi muneribus, ad hæc idonei constituti vocari debent, vos si ad obsequium ciuilium munerũ repererit paruisse: ne interim interpellemini, præses prouinciæ prouidebit.

a Adstrinxeris. taciteve ff. ad muni. l. ij. in princip. Idem si expresse.
b Onera. s. decurionatus. s. interim dum est infans & quinimmo etiã dum est minor xxv. ann. cum interim nõ possit esse decurio: vt ff. ad mu. l. 1. uetus. §. pro infante. & ff. de mu. & ho. l. rempublicam. ij. respon.
c Voluntatem. tacitam vel expressam ad hoc vt infans fit decurio, mãdari non potest.
d AB honoribus. idem de munere ad munus: vt ff. de mun. & hono. l. nauicularij. & facit pro hoc q̃ excipit de legato, quod est munus: vt ff. de mu. & ho. l. fi. & §. legati.
e Quinquennij. præterquã si ad decurionatum vocet. vt no. ff. l. proxi. item hoc aliud in subsidiũ: vt not. j. l. proxi.
f Legatione. remota non proxima: vt j. de leg. l. iij. item ad seipsum, non ad aliũ vt ff. de legatio. l. filio. & l. filius. & leg. Paulus respondit. in prin. & §. Imperator. Item facit ff. ad mu. l. libertus. §. præscriptio & l. diuus.

Aliàs, Anteceto, vel Niceto.

g INterualla. quæ sunt. ff. l. proxi.
h Vnius. vel quasi vnius: vt not. ff. leg. proxi.
i Fratribus. licet decurionibus ad quod ff. de decu. l. licet. & dic q̃ vel etãt emancipati, vel pater mortuus: vt no. ff. l. j. sed quid de socijs omniũ bonorũ: videtur idem quod in fratribus sm Py. quia ipsi fratres dicuntur: vt ff. pro socio. l. verum sed ꝫ. videtur quia onus est commune: quod non est in fratribus: vt ff. pro socio. l. cũ duobus § Pomponius. & l. si fratres. §. idem Pomponius. Item arg. contra. ff. de diuer. rescrip. l. j.
k Sane. cõstrue: Sane præses prouin. prouide. ne interim. & hoc dico missis. i. vocatis, qui nec &c. vel missis, ad munus: quod in idem recidit. ad quod j. tit. ij. l. iij. & ff. de decu. l. quis tam. & ff. de lega. l. ferendum. §. penu.
l DE MVNERIBVS PATRIMONIORVM.

De personalibus dixit in superiori titu. nunc de patrimonialib. & dic munus tribus modis. vno donũ, secundo onus, & sic hoc ti. tertio officium. & hic ff. u. j. & ff. de verb. signifi. l. munus tribus modis. & l. inter donum. & l. munus propriè. & l. pupillus §. munus. Item distingue, q̃a munus aliud psonale, aliud patrimoniale, & aliud mixtũ. psonale cũ solicitudine psonæ, patrimoniale dispendio rerũ, mixtum ex vtroq; procedit. quod dic p exẽpla. ff. eo. l. j. & l. fi. in prin. & § patrimoniorum. & §. mixta. personalia alia respiciũt publicam vtilitatẽ principaliter, vt legatio ad census: alia priuatam principaliter, vt tutela. Itẽ patrimoniale aliud indicitur personis pro rebus, & hoc tantum ciuibus & incolis: aliud ipsis possessionibus, & hoc etiam alienigenis, qui modo aliquid hic possident, vt ff. eod. l. rescripto. §. fin. & ff. de no. & tribu. l. ij. & j. eo l. ij. Accur.

Munera sunt in multiplici differentia.

TITVLVS XLI.

DE MVNERIBVS patrimoniorum.

I. Imp. Antoninus A. filio.[*]

CIuilia l munera per ordinem pro modo fortunarum sustinenda sunt.

Al. Philino al. filio Syrio.

II. Idẽ Augu. Materno.

MVnera quæ patrimonijs publicæ vtilitatis gratia indicuntur; m ab omnibus n subeunda sunt.

III. Imp. Alexander A. Attilio.

QVi imunitatem o munerum publicorum consecuti sunt, onera patrimoniorum sustinere debent: in quibus causis & hospites p recipiendi sunt.

Onus alimentandi equos decurionum, est patrimoniale. Bartolus.

IIII. Impp. Valerian.[*] & Gallienus AA. Neroni.

m CIuilia. oia patrimonialia psonalia & mixta ciuilia sunt: vt ff. de mu. & ho. l. fi. §. pe. & sic hæc lex de oibus d'eit oš inpsonalib' est ordo pro modo fortunarũ. i. prout fortuna reddit aliquem diuitem, vel prouidũ: vt ff. de decu. l. ad subeunda. & ff. de decu. l. honores & ff. eo. l. honor. §. de honoribus. & de albo scri. l. j. idem de mixtis: vt ff. eo. l. iij. §. præses. & d. l. honores. idẽ de meropatrimoniali, vt per ordinem, i. non vnus tm grauabitur, vt alius releuetur. Item sm facultates: vt j. titu. j. l. fi.
o MVnera. Indicunt. quæ olim extraordinaria. hodie ordinaria sunt: vt supra de superindicto. l. j.
o Ab omnibus. Et alienigenis: dũmodo aliqd possideant ibi: vt no. in ru & ta. ff. de vec. l. omnium. & j. l. prox. & l. neq;. & l. professio. & l. etiã & l. patrimoniorum. & l. fina.
p QVi imunitatẽ. No. q̃ generaliter imunitate concessa personalia munera remitti: vt j. de excu. mu. p totũ & ff. de iu. im. p totũ. & de vac. mu. p totũ. sed nõ p̃rimonialia: vt hic, q̃ duobus modis relaxantur primo spãli cõcessiõe p̃rimonialiũ vel alicuius p̃rimonialis: vt ff. de vac. mu. l. sunt munera. & j. de his q̃ a pti. va. l. j. vel lege scripta: vt magistri liberaliũ artiũ, doctores legũ, grãmatici, & philosophi, q̃bus remittit munus hospitij recipiendi: vt ff. e. l. fi. §. fi. & j. de pfe. & med. l. medicos. Itẽ militibus & veteranis capitis p̃stãtio remissa est: vt ff. e. l. fi. §. pe. itẽ veteranis cõceditur ne fiãt tributorũ exactores: vt ff. de pri. ve. l. fi. ideoq; & alij q̃ non p̃rimonijs indicuntur: vt ff. de va. mu. l. his honorib. Itẽ clerici: vt j. de epi. & cle. l. j. itẽ mulieres nõ subeũt corpalia munera: licet sint p̃rimonialia, q̃a mixta: q̃d dicas tm p. s. administrãda, sicut oēs minores: vt ff. e. l. ad rẽ. & adde dist. q̃ feci sup ru. j̃ d' ex. mu. Acc.
q Hospites. quod est p̃rimoniale: vt ff. eo. l. iij. §. mu-

nus. Item facit ff. eo. l. reſcripto. §. fin.

a Non videtur. A ratione. id eſt non videtur lex eſſe contraria rationi.

b Curiales. id eſt curialium.

c Decreuit. cum forte prætenderet aliquis excuſationem pſonalium, ſed certe ĩmo male decreuit, quia eſt perſonale, vt ff. eodẽ. l. ſi in princip. Solu. vt ibi.

Non videtur abhorrere a ratione a ſententia qua præſes prouinciæ equos curiales b alere, non perſonarum, ſed patrimonij eſſe decreuit: c & tamẽ ſi iniqua eſſet, d omiſſo † a te appellationis auxilio, neceſſario permanet. e

Nihil eſt quod tribuat excuſationem a muneribus patrimoniorum. Bart.

V. Imppp. Carus & Car. & Num. AAA. Antepiſti.

Neque tempore ætatis, neq; numero liberorũ a muneribus quæ patrimoniorũ f ſunt, excuſationẽ qs habere põt.

Philoſophi non debent habere immunitatem a muneribus patrimonialibus. Barto.

VI. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

Profeſsio g † & deſiderium tuum inter ſe diſcrepant. nam cum philoſophum te eſſe proponas, vinceris auaritia & rapacitate: & onera, quæ patrimonio tuo iniũguntur, ſolus h recuſare conaris: quod fruſtra te facere, cæterorum exemplo poteris edoceri.

Minores nõ excuſanĩ a muneribus p̃rimonialibus. Bart.

VII. i Iidem AA. & CC.

Etiam minores ætate patrimoniorum muneribus ſubiugari ſolent.

l Vnde intelligis te fruſtra plenam immunitatẽ deſiderare: cum munera quæ impenſas exigunt, ſubire te neceſſe ſit.

VIII. Iidem AA. & CC.

Nec protoſtaſiæ k † vel ſacerdotij, l vel decaprotiæ m munera corporalia ſunt: ſed tantum patrimonij eſſe non ambigitur.

IX. Iidem AA. & CC.

Patrimoniorũ n munera mulieres etiam ſuſtinere debent.

Superindictiones ſunt munera patrimonialia. Bart.

X. Exemplum ſacrarum literarum eorũdem AA. & CC. ad pſides pꝛuinci.

Quantum ad extraordinarias indictiones o pertinet, præſidibus ſignificamus, vt oẽs poſſeſſores p cæterosq; q ſciant conueniri debere, r quandoquidem ea patrimonij munera eſſe cõſtet, quę merito ab omnibus s agnoſci debeãt, quo facilius obſequijs publicis pareatur.

TITVLVS XLII.

QVEMADMODVM Ciuilia munera indicuntur. t

Non debet quis eodẽ tpre habere plura officia. Bar.

I. Carus, Carinus, & Numerianus AAA.

d Eſſet. quia ſumpta pena publico, tamen ſine appellatione nõ reſcinditur, vt ĩ. ſen. ten. reſcin. non poſ. l. j. & de fru. & li. expẽ. l. is. & ff. ad Treb. l. ſeruo inuito. §. cũ prætor. & ſupra de poſtu. l. j.

e Permanet. ſcilicet ſententia firma. Accurſius.

f Neque tempore. Patrimoniorum. vt ff. eod. l. reſcripto. §. fina. & de vaca. mu. le. ſunt munera. ſecus in perſonalibus vt ĩ. de his qui numero li. ſe excu. l. fi. & ff. eod. l. iij. §. quamuis. quæ ſunt contra. Accur.

g Profeſſio. hoc poteſt dici doctori legũ petenti reſti. in integrum.

h Solus. dic ꝙ ſolus ẽ perſonalibus excuſatur, ſed a patrimonialibus, non, vt hic, & ff. de vac. mu. leg. in honoribus. §. philoſophi. præter hoſpitia recipienda: vt ĩ. not. l. qui immunitatem. & ĩ. de profeſ. l. reddatur.

i Etiam. Solent. ſ. vt ea ſuſtineant & perſoluant: non autem vt ea exigant, & adminiſtrẽt: vt ff. eo. l. ad rẽpublicã. ſic & in veterano: vt ff. de priui. vete. l. fi. Itẽ qd differt hæc ab illa ĩ. e. l. neq. tem pore? forte illa in ſenibus: vt ĩ. qui ætate vel in iuuentis: vt d. l. ad rempublicam.

k Nec protoſtaſiæ. Protos Græcẽ, Latinẽ dicitur anterior, vel prima. ſtaſis, i. ſtatio. inde eſt quod illi dicuntur habere protoſtaſiam, qui primum habent locum in ſtationibus. P. ſoluebant ergo pro ſe, & pro alijs. Alij dicunt protos, id eſt maior: vnde munus protoſtaſiæ, id eſt ea præſtatio, quæ dabatur prouinciali, id eſt ei qui ſtabat maior inter curatores prouinciæ. Accur.

l Vel ſacerdotij. munus quo d dabatur ei, qui grates ſacerdotio totius prouinciæ: vt ff. eo. l. ſponte.

m Vel decaprotiæ i. munus decimarum. ſiue pſtatio decimarum. ſicut decaprotus primus de decem: vt ff. eo. l. iij. §. decaprotos. Sed contra in l. fi. §. mixta. vbi dicitur mixtum. Solu. ille qui colligit. habet mixtum: ille qui ſoluit: onus patrimonij ſubit. vel eſt patrimoniale, vt hic, ad eſt naturam patrimonij habet: eſt tamen mixtum: vt d. le. iij. §. decaprotos. & nota ſecundum Py. ꝙ decaprotiæ non decaprotiæ debemus dicere, ſicut decaprotos, non decaprotitos.

n Patrimoniorũ. ſed & perſonalia munera ſexui congruentia, non incongruentia: vt infra de mu. in quo lo. l. j. & ff. eo. l. iij. §. corporalia. & dic quæ ſunt patrimonialia, vt ĩ. in rub. & quod not. in leg. qui immunitatem.

o Quantum ad extraordinarias indictiones. quæ hodie ſunt ordinariæ: vt ſupra de ſuper indicto. l. j.

p Poſſeſſores. immobilium. Accur.

q Cæteros. ſ. mobiliũ poſſeſſores, cum de pꝛimoniali dicit.

r Conueniri debere. excipe quoſdã in muneribus quibuſdam: vt ĩ. e. l. qui immunitatẽ. & ibi not.

s Merito ab omnibus. etiam milite & veterano & põtifice: vt ff. eo. l. fin. §. patrimoniorum. & §. ab eius.

t QVEMADmodum ciuilia munera indicuntur.

Ciuilia dicuntur omnia: vt ſupra ti. j. l. j. in quibus inſpicitur perſona eius qui imponit munus, vel indicit quòd habeat illud officium, vt ĩ. de tut. fil. l. ſup creandis. & de dec. l. ij. ſecundo inſpicitur quod eſt ĩ. l. fin. tertio perſona eius cui indicitur. quarto origo natalium. quinto facultates. ſexto conſuetudo: vt ff. de mun. & ho. l. honor. §. de honoribus. perſona, ſcilicet vt ſit habilis, vel non excuſetur. origo, vt honores ingenuorum non deferantur liberto: vt ĩ. ad l. Viſcel. l. i. facultas, vt ſit ſufficiẽs muneri iniuncto. Item ſeptimo vt potiores eligantur. vt ff. de dec. l. honores. Item octauo quod dicitur ĩ. l. ij. nono

Marginal notes:

Legẽd. curules.

† Cõmiſſo.

† Turpe eſt ſi profeſſio hominis & deſiderũ inter ſe diſcrepãt. itẽ alleg. hæc l. ꝙ nõ audit diuerſa pponẽs. & concor. c. ſolicitudinẽ. cũ gl. fi. ſ princ. de appel. & in c. de multas ſ gl ſuper bo. litera ras. in ti. extra. de prebẽ. & digni.

† Pulchre in hũc locũ Alc. in illũ vide to, contẽptis Acc. nugis. vide u liber & Pythõ hic: cui magis placet vt pſtalia legas.

Protoſtaſiæ mun' quod ſit.

† Similis eſt tit. in Co. The.

ij.nono quod dicitur ꝟ.l.j.decimo quod dicitur ꝟ.l.e. pe.in personalibus enim hæc considerantur, sed in patrimonialibus non omnia.

a Cum. Ad cogendas.id est, colligendas. Accursius.

b Angarias. id est operas: vt ꝟ.de sacrosan. eccl. l.neminem. Accur.

c Appellationem, quando fieri debet: vt ff.quando app. sit l.j.§.alia causa.

d Alterius curiæ. aliàs,curæ, aliàs curationis. & est sensus, vt in vno officio electus, non cogatur ad aliud ire, donec finiatur primum, vt hic,& ꝟ. de infce. le. neminem.& ff.de vaca.mun.l.fin.& tunc habet interualla, vt ꝟ.titu.ij.l.ij. aliàs est curiæ, & est sensus, vt decurio vnius curiæ non eligatur ad munera ad quæ vocantur alterius curiæ curiales. Vel curiæ, ad quod ff. de col.illi.l.j.§ fi.

e Quia eius patriæ. id est eius honori. vel id est eius curiæ onc. &c. sed secundum primum intellectum quid si ad duo munera in eadem ciuitate vocatus fuerit, nec appares ad quod prius? Respond. si idem est nominator vtriusque, eius sit electio, qui elegit: vt argu. ff.de excu. tut. leg si duas.in princ. si autem sunt diuersi: tunc dic vt nota supra de incol,l.ciues.

† Facit extra ca. ad supplicationē. § fi. extra de renū. vbi papa pmisit archiepiscopo Ragusiensi ministrare sine vsu pallij: qđ pallium solis archiepiscopis competit.

Cum te curatorē ad cogendas a angarias, b creatū, appellationē c interposuisse proponas, præses prouinciæ, si alterius curiæ d te esse animaduerterit, ad alieni corporis munera vocari non sinet: quia eius patriæ e oneribus re fidere debes, cui te attributum esse cōmemoras.

II. Impp. Diocle.& Maximianus AA. Dionysio.

Maioribus † honoribus functos, f ad minores deuocari nō oportere, rationis est.

III. Iidem AA. Eutychi.

Cum te g omnibus muneribus functū esse adseueres: ad eadem munera, si aliorum ciuiū copia est, h q obsequiis ciuilibus fungi possunt, præses prouinciæ deuocari te non permittet.

IIII. Iidem AA. & CC. Regio.

Vltra i modū sumptuū k te muneribus ciuilibus grauari, le uatis alijs, pses l puinciæ non patiet, sed æqualitatē m, tam iuris quam cēsuræ n memor, circa ordinem o custodiet.

f Maioribus. Functos. ad quæ nemo venit, nisi habuerit minores, vt ff de mune.& ho.leg.honor §.gereodorum.& no.haberi hic inspectionem, vt ascendendo, (vt ff de mun.& ho.l.vt gradatim,) non descendendo conferantur honores, vt hic, & ad hoc ff. de neg.gestis.l.quæ vtiliter. Item hoc nisi sit necessitas: vt dicta l.honor in fi.

g Cum te scilicet decurionem, ex quibus ad munera quis vocatur personalia & mixta, quæ publica vtilitate principaliter indicuntur: vt ff.de decu. l.honores.§ is qui.

h Copia est.vt ꝟ.tit.ij.l.fi.& ff de mu.&ho. l.honor. §.fi.aliàs secus.ff.de mu.& hon.l.vt gradatim. § quoties & d.l.honor.in fi. Itē totes vnū & aliud debet habere interualla: vt ꝟ. tit.ij.l.ij.immo hoc casu erit communes: vt ꝟ.de decu.l. Alexandrinis Accur.

i Vltra.hic bene exprimit sub.intētio: vt ꝟ.ti j.l.j.

k Sumptuum.faciendorum. nam facta computatione plus soluit quàm te tangat.

l Præses.cuius est officium hoc facere, vt ff. de mu.& hono.l.iij.§.præses.

m Æqualitatem. immo si de quantitate fiscalium collator dubitauerit, vel de ratione possessoris pro qua exiguntur fiscalium descriptionum custodes: vel per iudicem prouincialem, vel per locorum episcopum proferre cogūtur, & fiscalium ostendere quantitatem, vt sin æquitatem vel æqualitatem publicæ descriptionis pro viribus patrimonij possessores exigantur, vt in authen. de col. §.hæc autē iubemus. Item facit ꝟ.de anno & tri. l. in fraudem.

n Censuræ. pro eo, l.censuræ de iure exigendæ: vel iuris stricti censuræ, scilicet æquitatis.

o Ordinem. est enim ordo, vt nūc vnum, nunc aliud, nunc simul æqualiter, non autem vt vnum semper grauet: vt & ꝟ.titu.j.l.j.

TITVLVS. XLIIII.

DE HIS QVI SPONTE publica munera subeunt. p

Qui patitur se decurionem creari, videtur suo priuilegio renunciasse, nisi sub pacto hoc priuilegiū acceptauerit saluo suo priuilegio: secus si ad alium honorem se eligi passus fuerit. Bartolus.

p DE HIS QVI sponte publica munera subeunt.

Dixit de cogendis, nunc de spontaneis, & dicas q immunis sponte decurionatū suscipiens, omnia munera decurioni iniungenda subire cogitur, nisi pacto in uetur. vt ꝟ. eo. l.j. sed aliud munus suscipiens, in aliis non prædicat vt l.ij. sed in eo sit sibi non filijs. vt l.iij.& iiij. nisi naturalis curiæ offerat nunc etiam liberis: vt infra.l.fi.§.fi.

I. Alexan.† A.Feliciano.

† Al. Antoninus.

Veterani, qui cū possent se tueri immunitate his concessa, q decuriones se fieri in patria sua maluerunt: redire ad excusationē, r quam reliquerunt, non possunt: nisi certa lege & pacto s seruandæ imunitatis, vel partem eius honoris t agnouerint.

II. Imp. Diocletia. & Maximianus AA. Valerio.

Qui publici v muneris vacationem

q Veterani, q el. His concessa: quæ qualiter concedat, dic vt ꝟ.tit.ij.l. qui immunitatem. hīt aūt & qdam priuilegia, quorū qdam & filijs eorum concedūtur, vt ff. de priui. ve.per to.& ff.de vac. mu. l.in honori § vacat.

r Ad excusationē. quam ante habebant, & cui renūciasse videntur accipiendo decurionatum, vt hic,& ꝟ. l. pr.& l.iij.in fi.& ff.de iu.imu.l.pe.§.fi & de priu.ve. l.fi.in fi.& de vac.mu.l. a decurionatu. & sunt similia de tacita renūciatione: vt ff.de va. mu.l.pe § fin.& de noua l.siqs delegauerit.& de ope.lib.l.Cannonius & ꝟ.de tab.l.ij. Itē nor.aliquem non venire ꝯ suū factum. t ad quod est ꝟ.de re.cre.l.si qs iusiurandum.

s Pacto.l.legitimo pacto. valet enim hæc conuentio, vt ꝟ.de iure immu.l.ij.& ꝟ.l.fi.in princip.

t Honoris. aliàs honoris,& rūe dic, imunitatis. l. honoris in totū. aliàs est oneris. Et no.q idē est si filio immuni facto decurioni consenserit: vt no. ff.de mu &ho.l. sponte.§.j.item huic legi contra instit.de exc.tu.§.pe. sed ibi in marito speciale vt ibi notaui.

t Habet cōtra l. c. diuersis fallacijs. p Anton. de Bu. extra.de electi.commu-ge.

v Qui publici. omnia cōprehēdit: vt ff.de mu. & ho.

& hono.l.fin. §. hæc omnia.
a Habet.quod qualiter, sit habes supra tit.ij.l.vlt.
b Competens. s. in alijs vel etiam in eodem si denuo vocet: vt S.de excu.tu.l.voluntaria.& ff.de priuil. vet. l.ij.in fio.& S.de episc.& cler.authen.presbyteros. & J.l.proxi.in princip. & ff.de va.mun. l.in honoribus.§. q muneris. Itē ad hoc qd dicit decurionatū, facit S.de lati.libe. tol. l.vnica §. sed & si & ff.de pœn.l.respiciēdum.circa pri. Acc.
c Qui conditioni.Curiali. non enim est curialis seu decurio.
d Statumque. qui erat vt ad talia ibi nō cogeret, cum non esset ciuis vel incola: vt S.de inco. l. cū neque. in alijs ergo sibi non præiudicat: vt S.l.prox. Sed quid si curialis erat, & in alia ciuitate talia egit: Respo.reuocatur ad curiam: vt S. de decu.l.qui derelicta. & l.generalis. & l. si quis decurio. item & tanquam vilis nō habet priuilegium ne subdatur tormentis: vt J.de tabu.l.ij. & sic præiudicat sibi in aliquo. & facit ff. de vaca.mu.l.j.§.pe.
e Permaneant. si alia causa eos non vrgeat.
f Accipere. vt opus puta publicum extruat.
g Discedant. vt alia scilicet munera non cogantur subire.
h Ex his. non obnoxijs.
i Oia. indistinctè: propter quod fit municeps vt subiectis, vt S.de in co.l.ciues.
k Patrem. id est decurionem. vel dic. vt S.de decurio. leg. Alexandrinus.
l Eos qui. Manebit. non autem ipsi: vt supra.leg.j.& & ij.& S. de decu le. ij. & iij. sed in filijs est secus in dignita-

Al.Paulo. PP.

Pats.l. j.S. de officio comitis sacrarum largitionum.

habets a si aliquem honorem excepto decurionatu sponte susceperit: ob id quod patriæ suæ vtilitatibus cesserit, vel gloriæ cupiditate paulisper ius publicum relaxauerit, competens b priuilegium non amittit.

III. Imp.Leo A. Pusæo. † PP.

Qui conditioni [l] nō obnoxius curiali, c quemlibet honorem, vel munus volūtate propria in quacunque gesserit ciuitate, nullum præiudicium circa fortunam suā statumq; d sustineat: sed tā ipse, quā liberi eius, & qui ex his in posterum procreandi sunt, ab omni huius modi nexu cū suis facultatibus liberi alieniq; permaneant: e ita tū, vt si aliqua functio volentibus eis fuerit iniuncta, ex qua necesse sit eos aliquid accipere, f quod ex data sibi pecunia in reliquis apud eos mansisse constiterit: soluentes, sine vlla molestia, vel conditionis suæ formidine discedant. g Si quis vero ex his h oīs i decurionum munera, vel functiones, uel honores, nulla imminēte necessitate, sed sua sponte peregerit: eum pro sua liberalitate patrē k ciuitatis in qua voluntarius municeps apparebit, si hoc libuerit ei, fieri constituiq; hac lege decernimus. D.V.Id.Nouē.CB. Basillico & Armerico Co.

Liber homo, q sponte curiæ seipsū tradidit, seipsum obligat, nō suos liberos quandocūq; genitos: secus si naturalis filius se offerat. Barto.

IIII. Imp.Iustin.ia.A. Mennæ. PP.

Eos, qui curiali fortuna liberi constituti, postea se curiæ cuiuscūq; ciuitatis obtulerint, considere volumus, quod posteritas eorū, non solū iam procreata, sed etiam post talem deditionem procreanda, huiusmodi fortuna libera manebit, siue specialiter sub hac lege m curiæ se obtulerint, vt ab eis descendentes, tali fortuna liberi permaneant; siue nullam huiusmodi fecerint mentionem: nullo audente dicere, quod nati vel concepti post talem deditionem, paternā conditionem sequi debeant. hoc enim speciali beneficio alacriores omnes ad conferendam ciuitatibus huiusmodi opitulationē constituere properauimus: n ita tamen, vt nec occasione quartę portionis bonorum huiusmodi decurionis, quicunque successores o eius aliquam inquietudinem patiantur: vtpote libera eius substantia omni curiali grauamine conseruanda: & si quid defunctus vel ex administratiōe curialiū munerū, vel ex quarta portione p ad eandem curiam semel vel sępius deuoluta, vel ex alia quacunque causa eidem curię debuisse probetur, hoc idem successores curialibus reddere minimè dubitent: illis scilicet quæ super naturalibus filijs, quos naturalis pater sub hac lege curiæ dedit, vel postea dederit, vt legitimos tam ex testamēto quàm ab intestato successores habeat, non solum veteribus q legibus, sed etiam nostris sanctionibus r disposita sunt, pręsenti lege excipiendis: vt non ipsi tantū filij naturales, s sed etiam ex his procreandi mares paternā sequātur fortunā: vel maribus liberis minimè subsistentibus, t quarta pars substantiæ mortui curię deputetur.

te: vt J. de dignit. l.si senator.
m Sub hac lege. sic S.l.j.in fi. Accu.
n Properauimus. sic supra, de bo. quæ libe.l.ij.
o Successores. etiā non curiales: quod secus est in eo qui origine vel sententia vel alio modo fuit curialis: vt S.quando & qui quarta pars debe.l.j.& ij.in princi.
p Ex quarta portione. vt quia antequā esset curialis, successit curiali: sicque quartam debuit curiæ. Accur.
q Non solum Veteribus. vt S.de natu. lib.l.iij & iiij.
r Sanctionibus. vt S.de na. li. l.cum multorum.& adde in authen.qui.mo.nat.ef. sui. §. si quis igitur. col vij.Accur.
s Naturales. s. curię dati. Accur.
t Subsistentibus. subaudi. vel filia nupta curiali: vt S.quādo & qui.quarta pars debe.l.ij § ad filiorū & l.fina.§.j.& ij.

DE HIS QVI A principe vacationē acceperunt.
Nullus

TITVLVS XLIIII.

DE HIS QVI A PRINCIPE uacationem acceperunt.

Co.Theo.tit.d.15.

L. Imppp. Theodos. Arcad. & Honor. AAA. Rufino. P.P.

a Nullus. Curialis.i.decurio, vt esset a decurionatu.
b Ac pbatis causis.no. tria necessaria: vt princeps, vt spalia, vt causa necessitatis pbata: vt hic,& s.de decu.l.nemo.si.n. cuilibet asse-stanti cõcederet', nõ esset q muneta subiret: vt ff.da vac.mu. l.j.in prin.& facit j. de agri.& censi. l.immunitates.

Nullus vacationẽ spalẽ curialis [a] accipiat, nisi id fortè veris ac pbatis causis [b] adnotatio nr̃a cõcesserit. D.Pri.No.Iun.CP.Theodos.& Abundantio Coss.

c DE VACATIO ne publici muneris.

Dictũ est a quo cõcedit' vacatio: nunc qd cõcessa operat'. & dic munus aliud publicũ, qd in administratione reipublicę siue titulo dignitatis subim': vt ff.de mu.& ho.l.honor.§.j. aliud priuatũ: vt tutela, quod et publicũ est quo ad qd: vt Insti.de excu. tut. in prin.

TITVLVS XLV.
DE VACATIONE publici muneris. c

Vacatio simpliciter cõcessa non porrigitur ad munera ordinaria. Bar.

I. Imp. Gordianus A. Ianuario.

Muneris publici vacationẽ ei cõtinere, q nõ lege, nõ senatuscõsulto, nõ cõstitutionib. principũ iniũguntur, [d] merito rñsum ẽ: ad quã formã iuris pertinẽs [e] [f] si cœperis ad munera extraordinaria a magistratib. deuocari, appellatione interposita poteris apud prælidem iuris rationibus protegi.

d Muneris. Iniunguntur q. qñ cõceditur vacatio: aut simpliciter, vt hic: aut plenius: vt & infra dicet': cui conceditur immunitas: vt ff.de vac mu.l.pe.§.duo.cũ ergo simpliciter extraordinarias collationes duntaxat euitat.i.ex improuiso a magistratib. indictas: ordinarias vero, i. q a leg. vel senatusconsul. vel constitutionib. vel aliqua lege imponunt', recusare non poterit: qualia sunt omnia pr̃imonialia ordinaria: vt hic, & ff.de va.mu.l.in honorib. §.qui muneru & l.bi q. de patrimonialib.n.nemo se excusat: vt s.de mu.pa.l.ij.cũ concor & l.qui immunitatẽ.& ff.de mu & ho l.fi.§.fin. item qdam et psonalia a magistratib. indicta non euitat: vt quæ habent honorẽ oneri mixtũ: vt ff. de mu l.cui muneru & ad idẽ de va.mu.l.sexũ §.numer'.itẽ & tutelã fauore pupilli nõ euitat: vt ff.de excu.tut.l.spadonẽ §.qui acceperint.patrimoniale extra or.euitat: vt ff.de va.mu.l in honorib.§.q muneris.

e Pertinet.

a Pertinens.quia vocaris ad extraor.& habes va.perpetui & sic habes ius appellan di.ergo &c. vt s.quemadm.ciui.mu.indi.l.j.

f DE DECRETIS DECV. &c.

Nã & sup alijs interponit' vt sup alienatione pdiorũ curialiũ: vt s.de p.cu.l.ij.& sup eligendo syndico, vel actore: vt ff.qd cuiusc.vni.l.nulli. vel alio officiali, vt s.de decu.l.ij.Itẽ sup salarijs medicorũ & magistrorũ liberaliũ artiũ, vt ff.co.l.iiij. Itẽ sup bannis & statuendis: vt ff.eo.l.fi.qd adde si statuerũt vt pr̃ teneat' p delicto filij, vel aliud q ius? Rñ. sm P. si q tale ius est statutũ cui possit derogari pacto, vel renunciatione: tunc & per statutum, quasi quilibet renunciet, aliàs non, quod habes supra de pact.l.si quis in cõscribẽdo.

TITVLVS XLVI.
DE DECRETIS DEcurionum super immunitate quibusdã concedenda. f

I. Impp. Diocle.& Maximia. AA. Vrsatio.

Exceptis, q liberaliũ studiorum antistites [g] sunt,& qui medẽdi cura funguntur, [h] decurionũ decreto immunitas nemini tribui põt.

g Exceptis. Antistites. vt magistri, non dico repetitores.
h Cura funguntur. & sunt intra numerũ: vt s.de epis.& cler.l.parabolani.& multo magis legũ doctorib. vt j.de pfes.& med. l.medicos & de mu.& ho.l.fi.§.fi. Et dic q et in pr̃imonialib. tenet immunitas cõcessa, si mõ spaliter dicat': vt no.s.de mu.pa.l.q immunitatẽ. cũ et de bursa dare possunt, & decernere: vt ff.eod. l iij. & iiij.Item vt sol' princeps posse concedere immunitatem: vt s.de his qui a princ. q est q. sol. speciale in his duob. quis ergo alij pr̃stabit immunitatem, si opus fuerit Rñ. solus princeps, vt ibi dicitur. Accu.

II. Iidem AA.& CC. Calsio.

Ordinis ambitiosa [i] decreta sacris cõstitutionibus reprobantur.

i Ordinis ambitiosa. vt si liberent publicũ debitorem, vel ex publico largiant': vt ff.eod l.ambitiosa.& no.q duæ partes debent adesse: itẽ maior pars consentire: vt ff.e.l.lege.& ff.qd cuiusc.vni.l.nulli alĩs nõ valet itẽ & si valet, rescindit' qñq;: vt ff.eod.l.qd semel.& ss.s.d adses.l.nemo.& de epis.& ele.l.si quemquã.& in authen. quomodo opor.epis.§.item.& s.de te.co.l.magis.§.si as.

TITVLVS XLVII.
DE EXCVSATIOnibus munerum. k l

Qui gerunt negotia principis, non habent immunitatem a muneribus, nisi sint ex illis officijs quibus est specialiter concessum. Bar.

I. Imppp. Carus Carinus & Numerian. AAA. Demetrio.

k DE EXCVSATIONIBVS MVNERVM.

Qui det immunitatẽ,& cui data pficiat, dixit: nunc de ipsis causis p q quas quis excusat'. Et dic q elect' ante oia appellet intra decẽ dies: aliàs cõtentus vt: vt ff. de va mu.l.j.& s.de ap l.bi q.& psequat' lita duos mẽses: vt s.de tẽp ap.l.j.licet alij aliter.l.illã intelligãt. hoc fallit in veterano, qui non appellat, vt s.qñ prouo.non est ne.l.veteranus.item in tutela & cura: vt ff.qñ app.l.j.§.si quis tutor & § alia Sed quis interim gerit munus? Rñ. collega si habet, aliàs eligatur alius, & suo periculo malè agitur, si excusatio nõ vera inueniretur: vt s.de app.l.Imperatores.§.j. & dic excusatio est alicuius iustæ causæ allegatio propter quam arctari non debet ad subeunda munera: vt C.de vac. mu.l j j.rñ.& distingue: quia excusatio alia temporalis,& personalis: vt ff.de va.mu.l.ijs qui naues.& l.in honoribus.§.j.& s.de ijs qui a princip.va. accep. alia perpetua:

perpetua: vt ff. de va. mu. l. pe. in prin. Itẽ alia plena, cũ a munerib. tantũ psonalib excusat, nõ aũt ab oneribus. plenior, cũ ẽt ab honorib nõ aũt a ptimonialib. vt ff. de va. mu l. ij. §. q ptimonioium: & l. pe. §. duo. Alia plenissima, quod est qñ a qbusdam patrimonialibus exeutat vt ff. eo. l. his honorib. §. angariarũ. & de mu. & ho. l. fi. §. pe. porro ob omnib. aliquem excusari non meminit Py. se legisse, cum ẽt imperator & augusta quædam talia subeant: vt j. de q. mu. l. ij. & s. vt in emp. spe. l. j. sed legitur. ff. de iu. immu. l. semper. §. licet. & j. de priui eo. qui in sa. pa. mili. l. ij. & j. de psess. l. medicos, Accur.

Imperator a munerib. qñ quis non excusat.

Quę hic desunt, etul ex manuscriptis codicib⁹ nõ potuere. Vide in piętet missis j.

Etiã hi q nostra a pcurasse mõstrant, munerib. ciuilib^b, q̃ dignitati eorũ congruunt, fungi debent.

a Etiã nostra ass nostro, s. patrimonio, i. ad vtilitatem. aliàs nostra. s. patrimonia vel negotia: & sic est pcurasse. interim tñ dum administrant, excusant so: vt ff. de excusa. tut. l. administrantes. & ita cautè dicit pcurasse. & facit j. de quibus mu. vel præsta. l. j.

II. Pars actorũ Diocletia. & Maxim. AA. & CC.

Inductis ^b *Firmino & Apollinario & cæteris principalibus Antiochensium adstantibus Sabinus dixit.* · *Et cætera. Diocletianus dixit.*

Certis dignitatib. data a nobis indulgentia & munerũ ciuilium & personalium, ^c id est, his qui aut ex ptectorib. ^d sunt, aut ex præpositis, ^e hi ergo ad munera psonalia aut ciuilia ^f non vocabuntur.

b Inductis. s. in palatio.

c Certis. Et personalium. nõ patrimonialium.

d Protectoribus. da his j. da dome. & ptote.

e Præpositis. s. laborum, vt in pri. titu. & de præpo. laborum. l. j. Accur.

f Ciuilia. pro eodẽ, quia ciuilia sunt: vt ff. de mu. & ho. l. fi. §. hæc omnia.

III. Ijdem AA. & CC. Martiano.

Tutelæ ^g solicitudo a munerib. ciuilib. ^h non excusat: vtpote cùm nec tres simul iniunctæ diuersarũ domuũ, hmõi beneficiũ præstent. ^i

g Tutelæ. scilicet vnius.

h Ciuilibus. q̃ sunt publica vtilitate: qđ non est in tutela: vt ff. de excu. tu. l. athletæ. §. tutela.

i Præstent. a ciuili. sed a quarta tutela bene excusant: vt ff. de exc. tut. l. tria. & s. q mun. to. l. j. q sdet s.

IIII. Ijdem AA. & CC. Atalo.

Hydraulæ ^k munerũ ciuiliũ immunitẽ sibi iure pcessam ^l approbare minimè possũt.

k Hydraulæ. i. aquam deferentes in aulam principis. vel dic, custos ductus, aquæ aulæ imperialis: & dicitur ab hydor, quod est aqua, & aula: vt j. de aquædu. l. decernimus, §. vniuersos.

l Concessam. eo q̃ sunt electi ad aliud officium.

V. Iidem AA. & CC. Marcellino.

Procuratores ^m absentiũ reipublicæ causa, munerũ ciuiliũ vacationem non habent.

m Procuratores. dimissos in ciuitate ab absentibus reipu. causa. Azo. aliàs debitor ex administratione & ex pollicitatione excusat ab oneribus. vt ff. de mu. & ho. l. rescripto. §. debitores.

VI. Ijdem AA. & CC. Caio.

Venatoribus ^n immunitas ob hãc pfessionẽ solam nullo iure concessa probari põt.

n Venatoribus. aliàs senatoribus aliàs venatorib⁹. & fa. ff. de ser. rustic. prædi. l. diuus. Item decretum h. d. quod subijcis, nullum venatorem legimus eẽ sanctum.

VII. Imp. Constãtin. A. ad Catullinum Vicariũ.

Negotiantes, ^o vestiarios, linteones, purpurarios, & particarios, ^p † q devotioni nostræ deseruiunt, ^q visũ est sm veterẽ psuetudinẽ ab oi munere imunes eẽ.

o Negotiantes. in curia principis. pmissnt genus.

p Et particarios. q circa quoddã gen⁹ vestis negotiabant.

q Deseruiũt. s. dum seruiunt: vt ff. de iu. imm. l. semp. §. negotiatores. & ante initũ ẽtũ mun⁹ negotiari cœperant: vt ea. l. §. hoc circa vacatiões. nã tũc ab oi: vt hic: ẽt a ptimoniali munere excusant: vt d. l. §. licet. nisi forte ab eis a quib. nec princeps: vt j. tit. j. l. ij. in prin.

† Particarios legit Alciate, Pyrrhus autẽ pelli parios, alij pãnarios. tu dispice rectius Parthicarios.

Præses vel alius iudex nõ põt collectam imponere; sed si necessitas imminet, debet scribere præfecto: & præfectus rescribit principi, qui hoc permittit. Bar.

VIII. Idem A. Constãtinus, & Iulianus Cæs. ad Taurum PP.

Placet ^r nullũ oino iudicẽ decætero prouincialib. inferendũ ^s aliqd indicere, vt ea tñ sedulo cũctorũ studio pẽsitent, q̃ canonis instituti forma cõplectit, ^t vel nostra clemẽtia decernit inferenda, ^t vel delegatione solẽniter sanciẽte, vel epistolis pcedentib. sed si si qd vrgere ^u forsitã cœperit, referri ad celsitudinem tuã ^x statuimus, & auctorẽ te fieri, ^y & eo psoluto referri ad scientiã nostram, vt nobis iubentib. roboret. ^z Siqs aũt vsurpatoria temeritate amplius aliquid fuerit conat⁹ exigere, obnoxius quadrupli ^a repetitione

r Placet. Inferendũ. i. dãdũ ordinariũ, vel delegatũ.

s Cõplectit. i. quadragesimas. Itẽ plustra, q̃ sunt ordinariæ: vt s. de ind. l. j. & ij.

t Inferenda. s. extra ordinẽ, decerni dico, vel delegandõe. s. p pragmaticã, vel epistolas: vt s. de anno. & trib. l. iij. & de indic. l. particulari. & de superindi. l. j.

u Vrgere. dispendij puta.

x Celsitudinem tuã. præfecto prætorio loquitur.

y Fieri. scilicet dictæ pensitationis extra ordinem faciendæ.

z Roboretur. quod exactum est. & tunc dabit palanus. vel cui princeps dixerit: vt s. de bo. va. l. si vacantia.

Hęc pstitutio psta est ex l. 8. & 11. ti. 16. lib. 11. Cod. The. quare Impp. nomina & Cõsulũ alline delumes.

a Quadrupli. facit infra de cen. l. pæquatores. & in authen. vt iud. si. quo. suffr. §. sic igitur. & s. de iur. fisc. l. qui in ſtib. & s. ad leg. iul. repet. l. j. & si. in fi. & ff. de pub. l. licitatio. §. q̃ illicite. & j. de decurio. l. ij. in fi. sed contra s. de sug. exa. l. j. vbi dicit in duplũ. Sol. vt ibi.

Senectute

a Seueritas. sed non tanta. & sic de consentientibus, vel non contradicentibus dicit.

b Curialis. aliàs curialis, & iungitur præcedentibus aliàs curiales, & tunc sequentibus. & supponit pro predictis iudicibus & officialibus. & facit s. de appel. l. qui iudices. Accur.

c Illud. ne quis hâc. s. functionẽ. & supponit pro quolibet personali munere.

d Precio. vt loco muneris des pecuniam: vt ff. de mu. & ho. l. æstimationem. aliàs & pecuniam perdit, & munus subit: vt ff. de pollic. leg. in priuatis. §. j. & sic s. de pecu. l. licet. & ff. de tu. l. in eos. Item facit, quoquo modo. ff. de va. cog. l. prima. §. pro inde. vbi dicitur quędam honestè accipiuntur &c. Item facit s. de cessio. bono. leg. propter.

e Priuatæ. Prædia principis, data in perpetuam emphyteusim non soluunt superindicta etiam iussione principis: vt hic, & j. eo. l. pen. & j. de lo. fun. ci. l. ij. & fin. & hæc sunt priuilegia quæ hic dicit.

Ex Co. Th. lib. 11. tit. 6. l. 13.

f Adiectis. s. superindictis extraordinarijs.

g Canonem. a quo non excusatur: vt s. de ex. se. mi. l. si diuina. & de indic. l. j.

h Postulatis. aliàs postulatis: aliàs postulantis.

i Impendijs. s. extra ordinem prædictis.

k Canoni. id est dicere, susceptori aurario quanquam priuilegiato inter cæteros susceptores nihil decutitur. s. soluit ex ea s. delegatione quam faceremus pro superindictis, quacunq. ex causa facimus ei soluti ab alijs. neq; aut etiam alijs immunes hoc onus, nisi principe permittente: vt supra. de superindictis. l. j.

teneat. quæ seueritas a iussionis ad ordinariorũ iudicũ officiorũq; terrorẽ debebit excurrere: vt si eorũ vel gratiosa cõniuentia, vel ignobili dissimulatiõe temeritas admiserit curialis, b eos quoq; dãni simplicis pœna castiget. Dat. K. Apr. Mediolani, Cõstãtio A. IX. & Iuliano Coss.

IX. Impp. Valent. & Valens AA.

Illud cõuenit prouideri, c neq; hâc, quæ personalis ẽ functio, precio d putet ẽe taxandã. Dat. Kal. Decem. Treueris, Valẽtiniano & Valente Coss.

Prædia emphyteutica principis extraordinarias præstationes non soluunt. Barto.

X. Imppp. Grat. Valẽt. & Theo. AAA. ad Hypa. PP. †

Priuatę rei nr̃æ priuilegijs permanẽtibus, nihil extra ordinem prædiã e iure perpetuo cõsignata sustineat: neq; adiectis f sæpius, ac præter prin. ũ delegatiõis canonẽ g postulatis h afficiant ĩpẽdijs; i quãquidẽ neq; aurario canoni k sub priuilegijs æstimato, aliqd ex ea iubẽtibus nobis præbitionũ diuersitate decutit: l & pari cũ cęteris m æstimari n sorte nõ cõuenit, quos o præter annonarias functiões p æstimatas perpetua q pẽsitationũ prærogatiua r nexuerit. PP. Carthagine, Id. April. post cõsulatum Syagrij & Eucherij.

Protonotarij, notarij, & vestiarij principis habẽt immunitatem ab extraordinarijs muneribus. Barto.

XI. Iidem AAA. ad Syagrium. PP. †

Eos qui cũ honore comitiũ, noĩe magistrorũ memorię s præfuere, t vel epl̃is, vel libellis, item eos qui ibidẽ pagẽdis u signãdisq; respõsis nr̃æ mãsuetudinis obsecũdãt, omniũ x ciuiliũ munerũ fieri iubemus extorres. igitur qui ex eo gradu palatio nostro adhęserint, y adesse sibi cõpetẽtia priuilegia glorienẽ. qui vero superioribus dignitatibus creuerint, z nihilominus eius loci priuilegia præsto a sibi fuisse lętenẽ. Lecta III. Kal. Septẽb. Capuę, Antonio & Syagrio Coss.

Palatini in dignitate constituti ẽt post dignitatẽ finitã, et magistri scriniarũ, & legati a sordidis muneribꝰ hic declaratis sũt excępti. Io. de Pla.

XII. Iidem AAA. ad Hypatium P. P. †

Maximarũ b † culmina dignitatũ, cõsistoriani quoq; comites, notarij etiã nr̃i, & cubicularij oẽs, atq; excubicularij, ab oĩbus sordidis muneribus vindicẽt. c cæteros autẽ palatina vel militari intra palatium prærogatiua munitos, ita demum priuilegium simile contineat, si prioribus d

q Perpetua. aliàs perpetuo: aliàs perpetuas.

r Prærogatiua. idest superindicta: quæ ex prærogatiua & etiam extra ordinem præstãtur: aliàs æstimatas, i. taxatas ordinarijs, & sic iungitur cum superioribus. aliàs æstimata, s. prærogatiua, i. taxata extraordinaria, & sic iunge cum inferioribus.

s Eos. Memorię. id est fuerunt magistri scriniorum memoriæ, sacrarum epistolarum, vel libellorum: vt subijcit epistolis, vel libellis: de quibus habes s. de decu. l. fi. & generaliter oẽs magistri cuiuscunq; scrinij: vt j. de ma. seri. l. j.

Ex Co. T. 11. t. 6. 14.

t Præfuere. dico cum honore comitum, idest quia comites dici & esse meruerunt. vt sunt comites præsidum & proconsulum & procuratorum Cæsaris, & comites consistorij, & archiatri palatij: quibus omnibus data est excusatio: vt ff. de vac. mu. l legato. §. j. nisi suffragio perceperint dignitates: vt j. de leg. l. vniuersi.

u Peragen. s. de his habes supra de his, qui se deferunt. l. fi.

x Omnium ciuiliũ. quod ad personalia restringitur: vt not. s. de va. mu. l. quis immunitatem.

y Adhæserint. aliàs decesserint: & aliàs accesserint: & aliàs abscesserint. ad quã vltimam facit s. de aduo. di. iud. l. j & j. de fabri. l. eos quib. & j. de præpo sa. cu. l. ij. & j. de com. q. p. mina re. l. j. & de proxi. sa. scri. l. j.

C. T. l. 11. ti. 16. l. 15.

Multa in hâc l. Alcia. hic & Pyrrhus in princ. huius titu.

z Creuerint. i. sint tũ prima eligantur ad maiorem: retinẽt quidem priuilegium primæ. vt j. de dig. l. ij. & de agen. in re. l. fi. Accursius.

a Præsto. id est præsentanea, ac si nec maiorem accepissent.

b Maximarum. vt illustres, & superillustres, qui sunt maximi: vt j. l. ti.

c Vindicentur. similiter porcinarij vrbis æternæ: vt j. de suarijs. l. j. Item silentiarij, vt j. de silen. l. ij. & iij. & proxi. sacrorũ scri. vt j. de proxi. sa. scri. l. hac lege.

d Si prioribus. id est priuilegijs sibi datis ante hanc legem.

l Decutitur. aliàs discutitur: aliàs decernitur: & tunc dic aurario, i. procuratorio.

m Cæteris. scilicet priuatis.

n Aestimari. possessores prædiorum principis datorum in perpetuam emphyteusim.

o Quos. scilicet cæteros.

p Functiones. scilicet ordinarias.

Vtriusque

a Vtriusque. id est vtraque arte eruditos, scilicet Grãmatica & Rhetorica.

b Vetusta. ad hoc ff. de mu. & ho. l. 6. §. fin. item philosophi a sordidis excusantur: vt ff. de va. mu. l. in honoribus. §. philosophi.

c Sordidorum. modo numerare incipit sordida, quibus adde quæ sunt. ff. de mu. & ho. l. fin. §. inter personalia. & secundum hoc dic exceptio, id est acceptio. Vel dic secundo quòd excepit quædam sordida subeunda etiam per prædictas personas: ante tamen specificat quædam sordida de non subeundis. & dic, quòd tributum non est sordidum: vt ff. ad mu. l. libertus. §. ex causa.

d Pollinis. aliàs pollinis, i. tenuis burattatio de flaminga qua detruditur subtilissima farina, ex qua cõficitur pulla, id est albissima farina.

e Nec paraueredorum. vt j. de prox. sa. scri. l. hac lege.

f Rheticus. species sordidi muneris. Accursius.

g Expeditionis. sic j. de sacrosanc. eccl. l. neminẽ. & j. decur. pn. l. nullus. & j. titu. j. l. ij.

h Materiam. vt ff. de le. iij. l. ligni appellatio.

i Tabulata. vt ff. de ser. ve. pdi. l. seruitute. §. si antea. hæc quidẽ ad publicas ædes construendas præstabantur: vt j. statim.

k Eũ. i. illũ. sic j. de fidelu. l. cũm quæ.

l Morẽ poscit. aliàs poscit: aliàs pascit.

m Ab huiusmodi viris. aliàs iure: aliàs iuris.

n Sacris ædibus. in quibus arma reponũtur. aliàs esset contra supra de sacrosanct. eccl. l. ad instructionem.

o Capitalis. aliàs capitationis: aliàs capitalis.

p Temonis. species sordidi muneris.

q Possessio. vt est possessio rerum priuatarum Augusti & Augustæ: vt j. de priui. do. au. l. prima. & possessio sanctorum: vt j. de dign. l. quoniam diuersi.

r Possidere. i. habere in pñti. idem & si in præteritũ habuerunt: vt subijcit. & j. eo. l. eam legem.

s Sordidorum. quæ sunt, habes j. l. prox. in prin.

Viris. (margin)

atque. (margin)

Legẽdũ capitali. Conuius. (margin)

statutis se ad huiusmodi exceptionẽ docuerint pertinere: vt nõ singulis indulta psonis, sed in cõmune dignitati vel corpori huiusmodi beneficia doceant fuisse concessa, circa rhetores atq; Grammaticos eruditionis vtriusq; a vetusto b more durante. Sordidorũ c vero munerum talis exceptio fit, vt patrimonijs dignitatum superius digestarũ, nec cõficiendi pollinis d cura mandet, aut panis excoctio, aut obsequium pistrini, nec parauaredorũ e huiusmodi iuris, aut parangariarũ pbitio mãdet, exceptis his qbus ex more Rheticus f limes includit, vel expeditionis g Illyricę pro necessitate vel tpre vtilitas adiuuat. Operarũ quoq; artificũ diuersorũ, excoquẽdę et calcis obsequia, nulla de talibus adiumenta poscanẽ. Materiã h lignorũ atq; tabulata i exceptorum virorũ patrimonia non pbeant: carbonis quoque, nisi cum k quẽ moneta solenniter, vel fabricatio sm veterẽ morẽ poscit l armorũ, ab hmõi viris m pbitio desistat. Publicis vel sacris ædib[9] n cõstruẽdis atq; reparãdis, capitalis, o atq; temonis p necessitas nulla mandet: legatis atq; adiectis sumptus possessio q hmõi priuilegijs munita non cõferat. hoc tñ his patrimonijs psit, r q̃ dignitatẽ proprio vidẽtur noie possidere. s eos et q similis honore functi sũt, gñrali progatiua a pbitiõe sordidorũ munerũ vĩdicam[9]. Dat. V. Id. Dec. Antonio & Syagrio Coss.

Priuilegium personale non transit in successorem. Barto.

XIII. Imppp. Valentin. Theodo. & Arcad. AAA. ad Neotherium. †

SOrdidorum s munerum excusatio delata psonis, ad hęredẽ t successoremve trãsire non põt. Neq; enim u põt ẽe pperuũ, quod non rebus, sed psonis contẽplatione dignitatis u atq; militię indulsisse nos constat. D. XVIII. Kal. Maij, Medio. Arc. A. I. & Bautõe Coss.

XIIII. Imppp. Valentini. Theodo. & Arcad. AAA. Tatiano PP. Orient. †

EAm legẽ x quã de extraordinarijs sordidisq; munerib[9], expssis vocabulis fũctionũ, & insignib[9] dignitatũ, sine vlla ambage pscripsimus: ita circa eos in quos nr̃a munera redũdarũt, ẽe pcipim[9] seruãdã, vt ijsdẽ bñficijs n quãdiu militauerit, sed quãdiu y vixerint, pfruãt. D. XI. K. Apr. Med. Tatiano & Symm. Coss.

Prædia principis propria vel emphyteuticaria ab extraordinarijs & sordidis muneribus sunt exempta. Barto.

XV. Impp. Arca. & Hon. AA. Messiano Co. R. P. †

EVidẽter atq; absolutè iubem[9], ne fũdi ad pãtrimoniũ nr̃um ptinẽtes, seu cõductiõis titulo, seu ppetuo iure teneãt z aliqd pter ordinẽ a superindicti vel precij b nomine de sordidis c quibus-

t Ad hæredem. s. extraneum: sed ad filium etiã personale priuilegium transit: vt ar. ff. sol. ma. l. maritum. & l. seq. & le. etiam. & ff. de leg. j. l. sciendum. §. legati. secundum P. & not. quòd aut defertur personæ vni, vel omnibus de militia illa immunitas, vel priuilegium, & non transit ad heredem, vt hic, & ff. de censi. l. iij. in fi. & ff. de re. iu. le. in omnibus. & l. priuilegia. & de iu. immu. l. j. §. personis. & ff. de vsu & hab. l. v. sus. aut rebus, & decent succedẽtibus in eam rem: vt ff. de cẽ. l. iij. cum concord. aut datur generi vel personis hoc pacto, vt ad posteros descẽdat: & tunc non descendit nisi ad eos q ex fœmina nati sũt: vt ff. de iur. immu. l. j. §. j. & l. iij. aut ciuitati vel loco & tunc transit: vt ff. de cen. l. forma. §. quanquã. quia semper est idẽ populus: vt ff. de iudic. l. proponebatur.

u Dignitatis. exem la j. l. prox. & ll. inductis.

x EAm legẽ. dicit de lege superiori, maximarum. nã & hæc & illa sunt Valentini. Accur.

y Quandiu. s. tantũ. & facit. j. l. maximarum. in fi. & ff. de con sti. princ. l. si & j. qui mili. non pos. l. eos. §. scituris. & sic not. immunitas non est dignitate, sed cum persona extinguitur: vt j. l. proxi. no.

z EVidenter. Iure teneantur. sic .n. teneatur: vt j. de fun. prad. ci. l. prædia.

a Ordinẽ. i. ordinarium canonem.

b Precij. ad hoc j. titu. j. l. j.

c Sordidis. quæ sunt, habes j. eod. l. maximarum.

† C. T. li. 11. tit. 16. l. 16. (margin)

‡ Not. ad hoc text. q̃ priuilegia personalia ad hæredes nõ trãseunt. Concor. t. mãdat. iuncta glo. fi. extra de psumpti. Priuilegiũ personale nõ ad successorẽ transit. (margin)

† Co. Th. l. 11. ti. 16. l. 19. (margin)

† Co. Th. e. ti. l. 2 . . (margin)

Impo-

a Imperatū. vt ꝭ. eo. l. priuata. & ꝭ. de priui. do. Au. l. j. & l. fi. & de locatio. prædio. ciuil. l. j. Item contra ꝭ. de superind. l. j. Solue vt ibi.

b A B illustribus. ꝭ. l. maximarum. in prin.

c DE QVIBVS MVNERIBVS.

De his q̃ se excusant dixit, nūc q̃ nō. & dic dr̄ā inter hūc titu & ꝭ. de imu. ne. ꝯce. q̃a ibi spāliter de immunitate tributorū. vel ibi ostēdit in qb᷒ casib. spāliter immunitas ꝯcedēda sit, hic aūt in qb. gñaliter nō pōt opitulari.

d Omparatiōi. q̃ cōparantur ad opus publicū. & curator ꝓuicie q̃ dr̄ habere psonale munus: vt ff. de mu. & ho. l. j. §. fi. & l. h. §. j. & ff. de vsu. l. si penden tes. §. h quid.

e Transuectiōi q̃ fit vel cum currib. vel cū nauib. nec. n. a tali trāsuectione debet q̃s se excusare: vt ꝭ. l. proxi.

f Vniuersi. & Imperator & Augusta: vt & ꝭ. vt ne. li. i. j. & se. & ꝭ. u. j. l. maximarū. §. sordidorū. & ꝭ. l. pxi. ar. ꝭ. de pręd. naui. l. j. in prin.

g Illyricanas. i. q̃ſi imperator ducit exercitū in Illyricū, idest Seleuonia. idē esset si alibi duceret exercitus principis. sed loca tangit vbi plus necesse erat exercitū ducere.

h Titulis. i. necessitatib. supradictis, vel transuectionibus.

i Sub hac. i. sub hoc mō q̃ sequit ibi, vt nō tātū &c. vel ꝓprie sub hac ꝯdōne, q̃ est cū tēpus exigit &c.

k Idoneus. qd̄ q̃rit in psonale munere: vt j. d po ad mu. no. l. j. & ꝭ. de decu. l. ad subeūda. sed nō i patrimoniali: vt hic. & ꝭ. de immu. ne. con. l. p Bithyniā. & dic idoneè, i. commodè tantum.

l Munia. id est munera, vel onera. Accursius.

cūq; munerib. agnoscāt. nā & hoc a diuis principib. imperatū [a] † est, & a nostra serenitate reparatū. Quisq; igit̃ iudicū ꝯfecerit, qnq; pondo auri de facultatib. suis, alia de officijs suis, totidē, & de curialib. q exeq malè iussa festinant, nouerit eruenda: D. XVII. Ka. Iul. Med. Olybrio & Probino Coss.

XVI. Iidē AA. & Theo. A. Melitio præfec. prætorio post alia. †

A B illustrib. [b] psonis sordida munera & extraordinariæ necessitatis dāna remouem[b]. D. XV. k. Mar. Rau. DDNN. Hono. VIII. & Theo. V. AA. Coss.

TITVLVS XLVIII.

DE QVIBVS MVNERIBVS [c] vel præstationibus nemini liceat se excusare.

I. Impp. Honorius & Theodos. AA. Herculio PP. † Illyrici.

Omparatio ni [d] trāsuectiōiq; [e] specierum vniuersi [f] sine vllo priuilegio coarcent ad necessitates Illyricanas. [g] nā in his dūtaxat titulis [h] nullū sub quopiā cessare, priuilegij velamēto cēsem[9], sed sub hac [i] cōditione, cū tēp[9] exegerit, hmōi collationi succūbāt, vt nō tm̄ regratur idoneus, [k] verū vniuersi ꝓportione suæ possessionis iugationisq; ad hæc munia [l] coarcent, & a summis [m] sarcina [n] ad infimos [o]. vsq; decurrat. [p] Da. III. Id. April. Constantinopoli. Basso & Philippo Coss.

II. Imp. Theod. & Valentinia. AA. ad Taurum præfectum prætorio.

CVm ad [p] felicissimā expeditionē nominis † nostri, omnium ꝓuincialiū [q] p loca quā iter arripimus, debeāt nobis solita ministeria exhiberi: neminē ab angarijs, [r] vel parāgarijs, vel plaustris, [s] vel quolibet munere penitus excusari ꝑcipimus: sed oēs, siue ad diuinā nostrā domum, siue ad venerabilis Augustæ, vel ad sacrosanctas ecclesias, vl̃ quaslibet illustres domos ptinēt, [t] nec lege pragmatica, [v] nec diuina [x] adnotatione, sacrove oraculo excusatos, [y] indictionib. magnificę tuæ sedis tpe nostræ expeditionis obedire decernimus. D. XIII. Kal. Mar. Constantinopoli, Valētiniano A. V. & [*] Coss.

III. Imp. Leo ad S.

HAc ꝓuidentissima lege statuim[9], omni excusatione [z] cessante, nullaq; psonali † digni tate penit[9] excepta, [a] in qbuscunq; locis administrationi sublimitatis tuæ cōmissis, opus exegerit murorum constructionem, [b] seu comparationē [c] frumēti aliarumq; specierum, sine vllo impensa...

m A summis. i. diuitib. vel potentib. qui dicuntur summi, i. in summitate rotæ fortunæ existentes.

n Sarcina. i. onus supradictum.

o Ad infimos. i. pauperes. Accur.

p Decurrat. nam ita tenebitur pauper vt diues pro modo possessionum & facultatum.

q CVm ad. Prouincialium. idem est si p Italiam: vt ꝭ. de sacrosan. eccle. l. iubemus nullā. nam cum ipsa lex nō distinguat Italiā a prouincia, nec nos distinguere debem[9]: vt ff. de publi. l. de precio. Accur.

r Angarijs. dicunt̃ exhibitio operæ sine sumptu: parangarię, qñ vtrunq;, i. exhibitio operæ cum sumptu: & sic mixtum.

s Plaustris. qñ reb. tantū. & sic vel p se est, quolibet &c. sed. P. dixit quolibet. i. personali.

t Pertinēt. vt ꝭ. de sacrosanc. eccle. l. neminē. & l. iubemus nullā naué. & ꝭ. l. pxi. in prin. cum ꝯcor. Excipe veteranos & milites: vt ff. de mu. & ho. l. fi. §. hęc omnia.

v Pragmatica. facta cū ꝯsilio ꝓcerū, & ad exhortationē.

x Diuina. facta proprio motu.

y Excusatos. vt ꝭ. de cursu pu. l. null[9]. sed hic loquitur præfecto p. t. q debet omnibus subditis istud ꝓdicere & manifestare, ne aliquis possit ꝓtendere excusationē ignorantiæ.

z HAc prouidētissima. Excusatione. i. tieri. quod est in hn. & fa. ꝭ. de ope. pu. l. ad portus. & de offi. ꝓconf. l. si in aliquā. hoc mun[9] est sordidū: vt ꝭ. ne. p. l. maximarū. §. publicis. vnde forte ecclesia excusatur: vt supra de sacrosanct. ecclesijs. l. placet.

a Excepta. quantum ad hunc casum.

b Constructionem. vnde tamen auctoritate principis hæc, non publico sumptu: vt ff. de operis publicis. l. iij.

c Comparationem. ad hoc ꝭ. l. j. cū concor. & ꝭ. sine cen. vl reli. l. h. & de mu. pa. l. fi. Sed ꝯtra hunc l. & primo

† Impe- ratum.

† Co. Th. eo. tit. l. vlti.

* Ad tēp. Illyrici.

*† Idē ē cū l. ij. ꝭ. de sac. sanc. eccle.

† Numinis.

† Aliās persona, vel dignitate.

mæ huius tit. est ff. de excu. tut. l. sed reprobari. §. cũ aũt. Sol. illa secundam istam. f. quia hoc est necessitas. Vel illud speciale in philosophis: quod non placet: vt ff. de mu. pa. l. professio.

QVI AETATE VEL PROFESSIONE &c.

Quidã habent q̃ ætate: alij qui professione. & ĩ. in l. manifesti. habet qui ætate. sed certe professio sola nõ excusat, sed ætas sola. & dic, dixit de quibusdã excusationibus: nunc de alia.

ᵇ Cum. Professioné. innuit professionem satis esse de liberalib. studijs: quod non est verũ: & no. Berytiorũ, quia ibi docetur ius. vt in proœ. ff. §. hoc autem.

ᶜ Vicesimum quintũ. qui cœptus sit pro completo, fauore honoris: vt ff. de mu. & hon. l. ad tẽ. & dic quod est tenera ætas, vt hic: & prouecta, quæ excusat: vt ĩ. l. fin. & ff. de decu. l. nõ tñ. sed primi vnlẽtes ẽt nõ admittunt, secundi sic: vt ff de leg. j. l. fi. & ĩ. de decur. l. iij. Quid si veniam ætatis impetrauit? R. si. adhuc idem: vt ĩ. de his qui ve. æta. l. fi. & quia tenera ætas est, nihilominus quid si de facto fuit creatus magistratus, vel in officio? Vt quod licet habeat salarium, nõ habeat tñ dignitatẽ: vt ff. de decu. l. spurij §. j. sed ibi qñ ab alio: secus si a principe: vt ff. de re iud. l. quidam. in fi. quod est contra. aliàs in indice distingue: vt ff. de indu. l. cum prætor. §. pen. Item facit hoc ætas, non studium.

ᵈ Cum filios. Potestate. hoc ideo dicit: quia si esset in potestate, nõ esset dubitatio. nã pr solus vocaret̃ pro modo patrimonij. nõ aũt filij. cũ nihil haberent: vt arg. ĩ. de his qui nu. lib. l. cum facultates. posset ẽt eẽ alia rõ: quia eadem persona est patris & filij existentis in potestate: vnde cum vna solam persona iuris fictione præsumat, sufficit patrem solum subire munera.

ᵉ Non pertinent. nam quædam pertinent, vt sunt mixta: & illa subijcit. quod dic, vt ff. de vaca. mu. l. j. § muneris. & facit ĩ. de mune. pa. l. neque.

ᶠ Non est. tunc ergo excusatur: vt ff. de mun. & ho.

pedimẽto, prout cõmodũ atq; necessariũ magnitudo tua perspexerit, fieri.

TITVLVS XLIX.

QVI AETATE VEL professione se excusant.ᵃ

Studẽtes habẽt immunitatẽ a munerib. personalibus vsq; ad xxv. annũ suę ætatis. Bar.

I. Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Seuerino & alijs scholaribus Arabiæ.

CVm vos ad firmetis liberalib. studijs operã dare, maximè circa iuris professionẽ,ᵇ consistendo in ciuitate Berytiorum prouinciæ Phœniciæ: & prouidendo vtilitati publicę & spei vestræ, decernimus, vt singuli vsq; ad vicesimumquintumᶜ annũ ætatis suæ studijs non auocent.

II. Iidem AA. & CC.

CVm filios tuos pria potestateᵈ liberatos, adhuc minores legitima ætate esse dicas, merito postulas vt liberalib. studijs nõ auocent: & idẽ munerib. personalib. quæ ad patrimoniũ nõ ptinẽt,ᵉ non adstringent, si ciuium inopia non est.ᶠ

Maiores lv. an. excusantur a muneribus personalibus, non patrimonialibus Bar.

III. Iidem AA. & CC. Plautiano.

MAnifesti iuris est, maiores quinquagintaque annisᵍ inuitos ad munera psonaliaᵍ vocari non posse. cũ itaque septuagenarioʰ maiorẽ te esse pfitearis, si a noĩatione facta appellationis auxiliũ interposuisti, tueri te notione pñdis prouinciæ potes iure concesso.

TITVLVS L.

QVI MORBO SE excusant.ⁱ

Orbati vtroq; oculo excusantũ a munerib. personalib. secus si vno tantum. Bar.

I. Imp. Gordianus A.

SI ea excitate† pater tuᵉ oppressus est, vt vtriusq;ᵏ oculi aciem prorsus amiserit, leuamentum psonaliumˡ munerũ sentiet.ᵐ

Debilitatus propter morbũ habet excusationem. Bar.

II. Impp. Diocle. & Maximia. AA.

l. vt gradatim. §. quoties. nisi sit pupillus: vt ff. de iure immu. l. ij. §. j. Item & qñ esset etiam consuetudo patriæ: vt ff. de vaca. & excu. mune. l. ij. in prin.

ᵍ MAnifesti. Personalia. secus in honore, vel munere ei cohærente: vt ff. de va. mu. l. ij. §. muneris. nisi sit decurio qui licet sit dignitas: vt ff. de va. mun. l. ad decurionatũ. tñ excusat, vt ff. de decu. l. ij §. fi. & no. lv. an. excusans ab alio psonali munere: vt hic: & ff. de decu. l. ij. l. fi. sed in tutela & cura lxx. vt ĩ. q ęta. l. j. & v.

ʰ Septuagenario. qa si lv. an. excusant, ergo maior numerus multo magis excusat, qa si id quod quo minus vt inesse &c. Et not. ætati deferendũ eẽ, nisi decurio nũc sit factᵘ diues: vt ff. de su. Imm. l. semp. §. j. vel nisi sit consuetudo: vt ff. de decur. l. non tñ. §. fi. vel nisi inopia: vt ff. de mun. & hon. l. vt gradatim. §. quoties. & fa. ad l. ĩ. de testi. l. iusiurandi. & ff. de dec. l. nõ tñ. in prin. & de ter mo. l. ij. in fi. & de dec. l. si vltra. & ff. de iure immu. l. maiores. & de va. mu. l. in honorib. & insti. de excu. tuto. §. fin.

ⁱ QVI MORBO se excusant.

Hoc ppetuo vt ad tps excusat, prout tpalis vel ppetuᵘ: vt ff. de excu tu. l. nõ solũ. §. fi. & l. seq. & ff de va. mu. l. pen. & l. ij. §. quem ita.

ᵏ SI ea. Vtriusq;. secus si vnius: vt ff. de excu. tuto. l. frater sic in surdo & minus audiẽte: vt ĩ. qui mor. & ff co. l. ij. §. minus.

ˡ Personaliũ, quæ corpore impediũ sunt. exterũ ea quæ cõsilio prudẽtis viri, vel procurain fiũt, nõ excusant: vt ff. e. l. ij. §. corporis. vñ versus Cõsilio polles cui vim nã negauit. Ad qd ff. de cap. & postli. re. l. postliminiũ. §. fi. & ĩ. de nõ sac. l. fauũ & ĩ. q testa. fa. pos. l. senatũ. Itẽ hoc de nouis: nã pterita non curat fm P. vt ff. de posthu. l. j. §. casum. & de iudi. l. excus. & ĩ de de. l. infamia. & ĩ. de agẽ. in re. l. pe. Isti nisi in tutela & cura: vt ff. de excu. tu. l. post susceptã.

ᵐ Sentiet. aliàs sentiet, & est bona: aliàs sentiet, & tũc dic p hoc q pr leuat, non tu: vt ĩ. l. fi. & fa. ĩ. q da. tu. pos. l. luminibus. Accur.

ᵍ Aliàs sexagita. Contius.

Ætati est deferendam.

† Cõcor. cũ hac l. c. licet. cũ gin s. extra de cẽt. vbi cæcus excusat a cẽsu præstando.

Cum

C Vm auriculari a † morbo debilitatum te esse dicas: iuxta iuris publici auctoritatē a psonalib. b munerib. vacationem habebis.

III. Iidem AA. & CC. Gelæ.

P Odagræ c qdē valetudo nec ad psonalium munerū pdeit excusationē: verū cū ita te valetudine pedū adflictū dicas, vt reb. pprijs intercessum cōmodare nō possis: rector puinciæ si allegationib. tuis fidē adesse pspexerit, ad personalia d munera te vocari non patietur.

Infirmitas patris nō excusat filios. Bar.

IIII. Iidem AA. & CC.

C Asus † corporis patris, munerū psonaliū filio iure non præstat excusationem.

TITVLVS LI.

DE HIS QVI NVMERO † liberorum, vel paupertate excusationē meruerunt.

I. Imp. Alexander A. Verecundo.

N Vmerus g liberorū ab oneribus h non excusat.

II. Imp. Philip. A. & Philip. Cæs. Seuero.

F Iliū ab hostib. captū, ac necdū reuersum, ad excusationē munerū psonaliū patri pficere nō posse, i magis placuit.

III. Iidē A. & C. Nomo.

N Epotes loco parētū k succedētes, vice eorū pdesse cōsueuerunt: ideoq; si qnq; numerus l liberorū ex amissorū m filiorū nepotib. supplet: a munerib. psonalibus is quē patrē tuū esse dicis, iuxta cōstituta excusatē.

Diuitiæ filiorum non onerant patrem. Bar.

IIII. Impp. Diocletia. & Maximia. AA.

C Vm facultates tuas oēs in filiū n tuū cōtulisse te, nec qcquā habere pponas: o respectu pātrimonij ei⁹ quod tuum esse desijt, munerib. ciuilibus non adstringeris.

V. Iidem AA. & CC. Marco.

D E psonalib. muneribus, q̄ fœminis pro sexus cōditione indicuntur: p exēplo marium qnque supstitū numero liberorū eas excusari diui parētes nostri cōstituerūt.

Numerus liberorū excusat patrem non filiū, si sufficiens reperiū. Itē pp paupertatem a munerib. excusatur. Bar.

VI. Imp. Constantinus A. Dalmatio. †

E Os q cuiuscunq; sexus liberos quinq; q habeant: impetrata r semel vacatione potiri cōuenit: ita s vt si in hoc numero ætatis t legitimæ filius inueniatur, obeundis u statim pro suo patre muneribus applicetur: x patribus qui fi-

a C Vm auriculari: qui dicitur archetida, quasi auriculam tenens.

b Personalibus. hoc expone vt no. plenè. ī. l. prox.

c P Odagræ. quæ non impedit. ad quod ī. de decu. l. a munerib⁹. & fa. ff. de ædil. ædi. l. j. §. pinde.

d Ad personalia. aliàs corporalia: hoc expona vt ī. l. j. not. & fa. ff. de vac. mu. l. pen. in prin. & l. ij. §. corporis. & ff. de re. iu. l. quæsitum. & Instit. de exeu. tuto. §. item pp aduersam.

e C Asus. Excusationem. licet habeat entare patrēs & hoc in munere quod sumptum nō exigit: aliàs secus. vt ff. de leg. j. l. filio. & no. ī. de hono. nō pon. l. j.

f DE HIS QVI numero. &c.

De secunda parte loquitur ī eod. l. cū facultates. & l. eos. at omnes aliæ de prima: nec superflue hic tit. & superiores duo per titulos similes ī. v. lib. C. qa ibi quo ad tutelam.

g N Vmer⁹. scilicet quinque liberorum: vt infra l. iij.

h Ab oneribus. si habes ab oneribus, subaudi, & muneribus his cohærentibus. & est plana: vt ff. eo. l. ij. §. numer⁹. & l. in honoribus. in prime nisi sint. xij: vt ī. de dec. l. si quis decurio. si vero habeas a muneribus, dic, scilicet patrimonialibus, vt ī. de mu. pa. l. neque. nisi sint xvj. vt ff. de iu immu. l. semper. § demonstratur. Vel secundum vtramq; literam dic liberorū, s. mortuorū: vt ī. eo. l. de psonalibus. Accur.

i F Ilium. Nō posse. secus si mortuus in acie: vt ff. de vac. mun. l. finali. Accursius.

k N Epotes. Parētū matris & patris: vt ī. eod. l. de personalibus.

l Quinq; numerus. dic sm P. in prouincia quinq; s. Romæ. iij. in Italia. iiij. sic in tutela: vt ī. q nu. lib. l. j. vel forte in hoc munere aliud. quod est publico in auctoritate & vtilitate, cū & in aliis differēt. & sa. ī. de sump. re. l. j. Itē dic naturales & legitimi, vel etiā emācipati, vel in adoptionē dati: nō naturales tātū, vel legitimi tātū: vt Insti. de exca. tu. in prin. & ff. eo. l. ij. §. incolumes. Itē mares vel fœminæ: vt ī. eo. l. fin. Itē nati, nō nascituri: vt ff. de exeu. tu. l. ij. §. qui antē in ventre. in princ.

m Amissorum. scilicet in bello, qa suo pr̄i prosunt, non aliō: vt ī. qui nu. li. l. ij. & ff. de mu. & ho. l. ij. Itē no. q filiorum, non filiarum: vt ff. de exeu. tuto. l. ij. §. non solum. Item not. q minor numerus, licet postea impletus, nō pdest: vt ff. de vac. mu. l. ij. §. qui ad munera. Item plures nepotes ex vno filio, p vno filio cōputant: vt ff. de excu. tu. l. ij. §. quotiescūque. Accur.

n C Vm faculta tes. Filium. scilicet emancipatum, aliàs non desineret vel desisteret esse patrimoniū patris. nec valet donatio, vt ī. de dona. l. siue emancipatis. Accursius.

o Proponas. nisi in fraudem fecerit causa euitandorum munerum, vt argu. ff. ad mun. l. fin. § sed repenal & ff. eod. l. j. §. qui in fraudem. hæc tamē excusatio finitur auctis postea facultatib⁹: vt ff. eo. l. in honoribus. §. auctis. & sic est temporalis excusatio. & facit ī. eodem. l. fin. in fin.

p D E personalibus. indicuntur. sed raro. quod dic, vt infra de mu. & in quo so. l. j & facit supra eodem. l. nepotes.

q E Os, qui. liberos v. & pleně dic vt ī. eod. l. nepotes.

r Impetrata. ab ipsis legibus.

s Ita. aliàs ita vt, aliàs aut si &c.

t Ætatis. maioris 25. an. vt ī. q æta. l. j.

u Obeundis. id est subeundis.

x Applicetur pp hoc. n. pater excusatur, q filios habet subeuntes: vt ff. de mu. & ho. l. iij. §. quamuis.

Aliàs articulari.

Celsæ.

Faciat hæc l. glo. in c. ille. extra de cēsu.

† Co. Th. li. 12. titu. 17. l. 1. §. eos.

a Censum tenuiorem. vt quia est impar oneri luina. ho: vt insti. de excu tu. §. sed & ppter paupertatem.
b Patiatur. s. propter rerum angustiam si pp &c. & facit quod no. i. eo. l. cum facultates.
c DE PROFESSORIBVS ET MEDICIS.

lios vel filias quinq; habuerint, pmissa legib. immunitate seruãda. Quòd si qs pp censum tenuiorem, a vacationem meruerit, atq; hoc pbauerit beneficio potiat, b si pp rerũ angustias ad psonalia vocatur obsequia. Da. XIIII. Kal. Febr. Sirmij, Crispo III. & Constantino II. Coss.

TITVLVS LII. DE PROFESSORIBUS & medicis. c

Medicus donec sit in exercitu, habet immunitatem a muneribus personalib. nõ post, nisi alio priuilegio vel alia causa possit excusari. Bar.

I. Imp. Antoninus A.

CVm te medicũ legionis secũdæ adiutricis d esse dicas: munera ciuilia e quãdiu reipublicæ causa abfueris, suscipere nõ cogeris. Cùm aũt abesse desieris, post finitam eo iure vacationem, f si in eorũ numero ges, g ad bñficia medicis ɔcessa h ptinẽt, ea immunitate vteris.

Doctor qui nõ legit vtiliter scholarib. põt reprobari. Bar.

II. Imp. Gordianus A.

GRamaticos seu oratores i decreto ordinis k pbatos, si non se vtiles l studentib. prębeant: denuo ab eodem ordine reprobari posse, incognitum non est.

III. Imp. Philippus A.

POetæ m nulla immunitatis prærogatiua iuuantur.

IIII. Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

ORatione n diui Pij, liberaliũ studiorũ pfessores, nõ ẽt calculatores o continentur.

Nõ sufficit esse de collegio medicorũ, nisi specialiter immunitas sit concessa. Bar.

V. Iidem AA. & CC. Phuidemo.

NEc intra p numerũ præstitutũ q ordine innitos r medicos imunitatem habere sæpe ɔstitutũ est, cùm oporteat eis decreto decurionum s immunitatem t tribui. u

VI. Imp. Constantinus ad Volusianum.

MEdicos, & maximè archiatros, x vel ex archiatris, y Grãmaticos, & pfessores alios literarũ, y & doctores legum, vna cum vxoribus & filijs, z necnon & rebus quas in ciuitatib. suis possidẽt, ab oi functione, & ab omnib. munerib. a

Siue profiteantur Romę, siue in sua patria, habent excusationem: vt ff. de vac. mu. l. eos qui. nisi doctores legũ, q tantũ Romæ docẽtes excusanti vt ff. de exc. tu. l. sed & reprobari. §. fi.

d CVm te. Adiutricis. hoc id dicit forte, quia illa secunda legio erat adiutrix illius legionis in qua erat princeps. potius enim demonstrat accidentiã facti, quàm ministerium iuris.

e Ciuilia. omnia comprehendit: vt ff. de mun. & hono. l. fin. §. hæc omnia. & j. eo. l. medicos.

f Vacationem. qđ est anno elapso post tempus reuersionis, quo sarcinulas suas potuit componere: vt Institu. de excus. tuto §. item qui reipub. & ff. de va. mu. l. tempus. in prin.

g Numero. no. duo fore necessaria. scilicet q sit de numero, qui per singulas ciuitates est statuendus: vt ff. de decre. ab ordi. fa. l. j. & quòd immunitatẽ habeat: vt j. eod. l. nec intra. si autem extra numerum est, non, nisi sit absens: vt in princ. huius l. & supra quibus non objicitur lon. temp. præscri. l. ij. & ff. qui bus ex cau. ma. l. nec eos. § fina. Item dic medicum cuiuslibet ægritudinis humanæ. vt ff de var. cog. l. j. §. j. non bestiæ: vt j de excu. arti. l. j. in prin.

h Concessa. quæ sunt j. eo. l. medicos. & l. fi.

i GRammaticos. Oratores. aliàs rhetores, qui docent rhetoricam. & facit j. l. nec intra.

k Ordinis. decurionum: vt infra eo. l. magistros.

l Vtiles. ex causa ergo reprobantur: vt hic, & ff. de decre. ab ordi. fa. l. quod semel & de mu. & hono. l. vt gradatim § reprobari. sed non sine causa: vt ff. de neg. gest. l. Pompo. §. sed eo dicto. item argu. contra ff. sen. rescin. non pos. l. j.

m POetæ &c. vt Virgil. vt Insti. de iur. natu §. sed ius. nec geometræ: vt j. l. proxi. Accur.

n ORatione qua dat immunitas professoribus, quam non habemus, sed iac & ff. de vac. mu. l. his. §. augustatum. & j. eo. l. medicos.

o Calculatores. id est geometræ. & componitur hoc nomen a ge, quod est terra. & metron, quod est mẽsura, quasi terræ mensuratores. ad quod ff. de excu. tut. l. geometræ. vel id est qui docent abacum, i. cõputũ. ad quod j. de erro. cal. l. vna. vel est q primas literas docent. vt ff. de va. mu. l. ij. §. fi. & facit j. de decre. decu. sup. l. j.

p NEc intra. numerus medicorum statuitur a decurionibus per singulas ciuitates: vt ff. de decre. ab or. fa. l. j. in fi. nisi in casu vbi a lege statuit: vt j. de epi. & cle. l. patabolani. licet ergo aliqs ponatur in ordine, vel licet ordo fiat de nouo, nõ gaudet immunitate, nisi adijciatur q sit immunis: vt hic, & j. de decu. l. j. nec ob. j de dec. l. vacuatis. quia hæc lex coadiuuat decretum. idem est si fuit data immunitas, sed reuocata: vt j. eod. l. Grãmaticos. nam non vt data. q nun ducat: vt ff. de in rem ver. l. si p parte. §. versum. & hoc etiam secundo mõ pôt intelligi hæc l. numerus autem dõcennum est, vt no. j. eo. l. magistros.

q Præstitutum. id est statutum.

r Decurionum. in qualibet ciuitate.

s Immunitatem. s. personalium.

t Tribui. spãliter.

x MEdicus. Archiatros. id est principes medicorum. & no. q in accusatiuo & ablatiuo de iisdem dicit item no. maxime ideo quia alij b modò hic intra numerum, vel reipu. causa absunt, sunt immunes: vt j eo. l. j.

x Archiatris. s. aliquis, putà vnus, vel plures.

y Literarum. not. literarum. secus in mechanicis, nisi in certis: vt. de exc. ar. l. j. & ij. Itẽ dic literat. s. liberalium artium, non poetæ, non calculatores: vt j. eo. l poetæ & l. oratione & ff. de vaca. mune. l. ij. §. si item hic dic vt in rub. j. not.

z Et filijs. viuentibus patrib non post: vt j. de meta. l. archiatros. & ad hoc j. de epi. & cler. l. ij.

a Muneribus. de personalibus constat: sed qđ de patrimonialibus? Rñ. secundum P. & alios nõ sunt immunes.

Sic pp insufficiẽtiã pmisit Papa abbati cedere abbatiæ: vt extra de renũcia. c. dilecti filij. cũ gl. j.

Immunitos. Datũ nõ vt nec tactũ, quod nõ durat.

Co. Th. eo. tit. l. j. sed multis mutatis. Cõu.

vel ciuilib⁹ vel publicis i-munes ẽe pcipim⁹: & neq; i puincijs hospites a recipere, nec vllo fugi munere, nec ad iudiciũ deduci, b nec eximi, vł exhiberi, c vł iniuriã pati: vt si qs eos vexauerit, pœna d arbitrio iudicis plectat. Mercedes ẽt eis & salaria reddi e iubem⁹ quo facili⁹ liberalib⁹ studijs & memoratis artib⁹ multos f instituãt. g PP. Kalen. Augu. Syrmio, Crispo & Constantino C. Coss.

VII. Imp. Iulianus A.†

MAgistros h studiorũ, doctoresq; excellere oportet morib⁹ i primũ, deide facũdia. Sed qa singulis ciuitatib⁹ adesse ipse ñ possũ, iubeo qsqs docere vult, ñ repẽte, nec temere psiliat ad hoc mun⁹, sed iudicio ordinis k pbat⁹ decretũ curialiũ mereat, optimorũ cõspirãte l cõsẽsu. D. XV. K. Iul. Acc. IIII. K. Au. Spoletij, Mamert. & Neuitta Coss.

Qui se gerit pro doctore cũ non fuerit examinatus & approbatus, nõ excusatur a muneribus: secus si fuerit approbatus. Barto.

VIII. Impp. Valẽt. & Valẽs AA. ad Mamerti. PP.†

REddat m vnusqsq; patriæ suę, q habitũ philosophiæ idebitẽ & isolẽter vsurpare cognoscit, exceptis n his qui a probatissimis approbati, ab hac debẽt collusione secerni. Turpe.n. ẽ, vt patriæ functiões ferre nõ possit, q ẽt fortunæ o vi se ferre pfitet. D. XIIII. Ka. Febru. Sirmij, Valẽtini. N. P. & Victore Coss.

Medici, q sumũt salariũ ex publico, ita paruis sicut magnis seruire tenent sed salariũ ab infirmis recipere non debẽt, nisi cũ sani fuerũt. Ba.

IX. Iidem AA ad Prætextatum. P. V.†

ARchiatri p scientes annonaria sibi commoda q a populi cõmodis ministrari, honestẽ obseq tenuiorib⁹ malint, r quã turpiter s seruire diuitib⁹. Quos ẽt ea t patimur accipere, q̃ sani u offerũt p obseqjs, non ea q̃ periclitantes pro salute promittunt. Da. III. Kal. Februa. Triu. Valenti. & Valente. III. AA. Coss.

Non debet in locũ magistri defuncti alius subrogari, nisi fuerit appbatus: & licet subrogetũ in numerum, non subrogatur in gradum. Barto.

X. Iidem AA. ad Olybrium. P. V.†

SI qs in archiatri defũcti locũ ẽ pmotiõis meritis aggregad⁹: x nõ añ eorũ particeps fiat, quàm primis, q in ordine reperient septẽ, vel eo ampli⁹ iudicantibus y idoneus approbetur: ita tñ, z vt quicũq; fuerit admissus, nõ in priorũ numerũ sta-

munẽs. p qbus. ĩ. de mune. pa. l. profess. & ĩ. eo l. ñ. vbi æquiparant philosophus. itẽ p eis. ff. de mu. & ho. l. ñ. §. ab huiusmodi. & de va. mu. l. sunt munera. itẽ specialiter remittit eis receptio hospitis: vt ff. de mun. & ho. l. ñ. §. ñ. & ... de meta. l. archiatros. & hic subijcit: p quod colligit q alia patrimonialia subeũt: est .n. patrimoniale mun⁹, hospitis receptio: vt statim dicet. item p eis. ĩ. e. l. ñ p eo q aliquis plus dare vult a tchniatris & militibus ĩ palatio. sed dic vt ibi, & econtra põt dici, q patrimonialia nõ subeat p hanc l. q generaliter dicit cũ rebus. & p hoc ĩ. l. ñ. & ff. de vac. mu. l. his honoribus § angariarũ. nec ob. de philosopho qa est rõ auaritię, p qua se dixi ex ... ĩe. vt ff. de va. mu. l. ĩ honoribus § philosophis. vel dic in philosopho, vt dicet ĩ l. ñ qs. nec ẽt ob. §. b huiusmodi. qa excipe ni ñ p l. specialẽ principis: vt est hic. & probat d. l. sunt munera. in ñ q ſm hoc est pro hac opin.

a Hospites. qd patrimonij ẽ vt ff. de mu. & ho. l. iij. §. munus.

b Deduci. inuitũ. sic nec domina: vt ĩ. de offi. ciu. iu. l. j, sed patiet missionẽ, vt ille q de domo nõ debet trahi: vt ff. de in ius voc. l. plerīq. & l. seq. Vel dic, nisi pro sua causa vel suo numero: vt ĩ. de epis. & cler. l. placet.

c Exhiberi. p eodẽ. & semp in ciuili. vel dic, exiui in criminali, vbi dabit fideiussorẽ, vel iurabit. & sic nõ detinebit sicut in domina sit: vt in authen. vt nul. iu. §. ñ vero crimẽ. colla. ix. nisi sit grauissimũ: vt ibi dicit. vel dic nisi pro sua causa. vt supra dixi.

d Pœna. sic ĩ. de sump. re l. j.

e Reddi. quo ad doctores est econtra. ff. de var. co. l. j & ij. Sol. hic de publico: ibi a scholari: vt ĩ. e. l. archiatri. vel hic spõte pmiserat: ibi pmittere nõ volebat. vel hic referẽ ad alios pdictos. nõ ad doctores. & fa. ĩ. de excu. mu. l. maximarum. & infra. de excu. arg. l. j. in princ. & l. ij. in ñ. & infra. eo. titu. l. fina.

f Multos. i. discipulos vel scholares.

g Instituant. id est instruant.

h MAgistros studiorũ. liberaliũ: vt ĩ. l. proxi. in pñ.

i Moribus. q oẽs diuitias excedũt: vt dixi. ff. de tu. & cur. da ab his. i. scire oportet. Sed añ hoc debet habere scientiã, solertiã. & fidẽ: vt in procemio instit. §. cũque. & fac. infra de stu. li. vr. Ro. l. j.

k Ordinis. decurionum. ad quod. ff. de decre. ab or. fa. l. j.

l Cõspirãte. in bonã partẽ. sicut dol⁹ bon⁹: vt ff. de do l. j §. ñ fuit. & not. q vij ad min⁹ debẽt cõprobare: vt ĩ. l. ñ qs. & forte ẽt iurat: vt ĩ. de adu. diuer. iu. l. nemini. & ĩ. de pxi. sac. scri. l. vnicuiq;. & fa. ĩ. de tyro. l. ñ & de agẽ i re. l. ij & iij & ĩ. de decu. l. eũ. q. itẽ quod debẽt eligi i qualibet ciuitate, habes ĩ. de stu. li. vr. Ro. itẽ fa. in auth. quo. op. epi. §. neq;. col. j & de san. epi. l. i prin. & ĩ. de pfes. q in vr. Con. l. j. & ĩ. l. pa. & ĩ d exc. ar. l. ñ.

m REddat ad hoc ĩ. l. grãmaticos. & ĩ. de tabu. l. ñ & de murileg. l. ñ qs.

n Exceptis. vt nõ renocent. sed certe isti nõ indebite vsurpãt. vñ iproprie dicit, exceptis. q. d. isti reddũtur, isti nõ & facit ĩ. l. proxi. cum conco.

o Fortunæ. hanc ferunt philosophi non curãtes de prosperis vel aduersis.

p ARchiatri. pricipes medicorũ.

q Cõmoda. i. salaria. ad qd ĩ. de postu. l. prouidendum.

r Malle. malo seruire paupi honestẽ, quam diuiti turpiter, sciens .n. nõ debere habere aliqd ab ęgroto: ergo ita eiũ ant citi⁹ paupi quam diuiti seruiet.

s Turpiter. erat enim turpe q propter diuitias suas aliquis diues citius curaretur, quã pauper. qui nihil dare poterat. & hoc erat olim antequam medici haberent salaria de publico.

t Etiam ea. scillcet salaria.

u Sani. Iam facti pro obsequijs præstitis. non ea &c. ad quod ff. de var. cog. l. medicus. & ĩ. de pollu l. quisquis. §. j. & de offi. præsi. l. plebiscito. & in authent. vt iudi. sine quoquo suffrag. §. j. col. ij.

x SI qs. Aggregandus. vt quia est dignus tali honore.

y Iudicãtib⁹. & iurãtib⁹: vt no. ĩ. e. l. mag. vbi pl. no.

z Ita tamẽ. facit. ĩ. de tyro. l. j. & ĩ. de pl. ma. off. l. iij.

Mores boni oẽs diuitias excedunt.

Conspiratio & dolus qñq; i bonam partem sumãt.

† Co. Th. eo. l. j.

† Co. Th. eo. l. 3.

† Co. Th. eo. l. 7.

† Co. Th. eo. l. 9.

Medici salaria ex publico habere debeant.

a Grammaticos. Oratores. aliàs rhetores: aliàs oratores.

b Philosophiæ, licet misceat: tamen philosophi subeunt patrimonialia: vt supra de mun. pat. l. professio. Vel dic quòd hodie per l. istam idem in eis sit priuilegium huiusmodi percipis, & secundum hoc derogatur illi. l. professio. & illi. ff. de vac. mu. l. in honoribus, §. philosophis. vt ibi not.

c Archiatros. i. principes medicorum.

d Primi ordinis. qui habent eũ ciuoi seniores inter alios: vt ff de decu. l. Alexandrinis. in princ.

Co. Th. ea. ti. l. 16

e Vexentur. etiam a patrimonialibus: dic vt ff. eod. titu. l. magistros Accur.

f Ademptæ. i. sine administratione habita dignitate, vel cum ea: sic adempto eadem ne: vt ff. de fund. pat. l. si. in fina.

g Hospitandum sic ff. de meta. l. archiatros. & ff. l. magistros.

h Filijs. & de hoc dic, vt ff. l. magistros. & sa. ff. de comi. con sil. l. ij. & ff. de episco. & cler. l. ij.

invenia, sed eũ ordinẽ cõsequat, q cæteris ad priora subuectis vltimus poterit iueniri. D. VI. Id. Mar. Valẽ. & Val. III. AA. Co.

Magistri scientiarũ q fuerũt palatini, habẽt ppetuã immunitatem ab omnibus muneribus, & ipsi et eorum filij & coniuges. Bart.

XI. Impp. Hon. & Theo. AA. Monachio P.P.

Grammaticos, oratores, a atq; philosophiæ b pceptores, necnõ ẽt medicos pter hęc q retro latarũ sanctionũ auctoritate, cõsecuti sũt priuilegia imunitatesq;, frui hac progatiua pcipimus, vt vniuersi q in sacro palatio inter archiatros c militarũt, cũ comitiuã primi ordinis d vel secũdi adepti fuerint, aut maioris gradũ dignitatis ascẽderit, nulla municipali, nulla curialiũ cõuẽtione vexẽtur, e seu adẽpta f administratiõe seu accepta testimonialẽ meruerint missionẽ: sint ab oĩ functione, oĩbusq; munerib° publicis imunes, nec eorũ dom° vbicunq; positę, militẽ seu iudicem suscipiant hospitãdũ. g Quæ oĩa in filijs h ẽt eorũ & cõiugibus illibata pcipimus custodiri. Hęc aũt & pfessoribus memoratis, eorumq; liberis deferẽda mãdamus. D. Prid. K. Decemb. Cõstantinop. Cõstantio & Constante Coss.

i DE ATHLETIS.

Pugnãtes virtutis gra. athletę dicũt.

Athletæ dicuntur, qui sine mercede gra virtutis pugnabant: vt ff. de iofa. l. athletas: in sacris certaminibus. & ff. l. j.

k Athletis ita demũ. ci. uilium &c. quod est in fin. si probẽtur per oẽs &c. & si probentur coronati coronis &c.

l Per omnẽ. Quis a prime ætate didicit & studuit in hoc, vt pueri qui a tenera ætate legunt: quasi dicas non possunt esse pfecti. quod est not.

m Coronis. corona. i. gloria victoriæ, cui etiam dabatur pecunia, vel species aliqua, quæ priuata pactione non obligantur: vt ff. quæ res pig. obli. pos. l. pen. nec in causam iudicati capiuntur, si aliunde possit satisfieri: vt ff. de re iud. l. cõmodis. & ff. de except. rei iud. l. stipendia.

n Sacri. & approbante principe. ad quod ff. de polli. l. certa. quæ incipit, honoris gratia. & secus agonẽ &c.

o In quibus. scilicet coronis.

p Vel. pro saltem.

q Romæ. nouæ. q d. vnã coronã dicunt habuisse in Roma veteri, vel noua. & has merito greux, non pro hoc quòd corrumpant æmulum. l. secum luctantem.

TITVLVS LIII.

DE ATHLETIS.

Qui tribus plus fuerit coronatus, quorũ vnũ Romæ fuerit, excusat a munerib. Bar.

I. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

Athletis ita demũ, k si pọẽm l ętatẽ certasse, coronis m quoq; nõ minus tribus certaminis sacri n (in q bus o vel p semel Romę q seu antiquæ Græciæ) merito coronati, nõ æmulis corruptis ac redẽptis probent: ciuiliũ munerũ r tribui solet vacatio.

TITVLVS LIIII.

DE HIS QVI NON impletis stipendijs, sacramẽto soluti sunt.

Infamia remouet quem ab honeribus, nõ a muneribus & igommemine. Bar.

I. Imp. Antoninus A.

Ignominiæ causa sacramento s liberati, honoribus t abstinere debent: a muneribus autem ciuilibus excludendi v non sunt.

Causariæ missus aũ finẽ militiæ, a muneribus excusat, nõ tñ habet priuilegia veteranorum, licet hẽt vacatioẽ. Bar.

II. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

Cvm ob prouectæ ætatis senium x sis

r Munerum. Restringe, & d. c munerum personalium non patrimo vt ff. de mun. & hono. l. qui immunitatem.

DE HIS QVI non impie. &c.

s Ignominię causa sacramento. quo milites tenent: vt no. ff. de infa. l. ij. §. miles. & not. quòd quatuor sunt genera missionum; honesta quando finita militia: vt ff. eod. l. fina. & causaria propter infirmitatẽ: vt ff. l. pro. xi. item causã eximendorũ munerum. itẽ ignominiose: vt hic. & ff. de re militari. l. milites. §. missionũ.

Missionũ quatuor sunt genera.

t Honoribus. ad qd ff. de decu. l. infamia. & l. ne quis. & ff. de interdi. & releg. l. relegatorum. §. ri. & ff. de mili. test. l. testamenta.

v Excludendi. aliàs excusandi, & alias excusati. & idem in eo qui gratia vitandorũ munerum, quo ad munera: vt arg. ff. quis mili. non pos. l. ij. nõ tamen excetur honore, cum non sit infamis: vt ff. de infa. l. ij. § est & quartum. Item quòd infamis cogitur ad munera. verum est, nisi in locis vbi morari non licet: vt ff. de excu. tuto. l. sed & milites. §. sed ignominia. & infra de re. milit. l. iij. an autem debeat inseri causa ignominiæ in missione: dic vt not. ff. de infa. l. secunda. §. ignominiæ.

Cõcor. ad hoc. e. cuã idño. eã gl. sup verbo. ne ascendat. extra de cta. & qua lita. ordi. vbi dicit q̃ infamis ẽc cogitur ad curam monasterij.

x Cvm. ob Senium. senex est, qui lx. annos habet, vel lxx. quo ad munera: vt supra qui ætate. lege fineli. & sic propter corporis debilitatem: & ideo est causaria missio: vt ff. de infa. l. ij. §. ignominiæ. licet hæc honesta sit, id est non inhonesta: vt subijcit.

a Itaque propter senium non perpetuam militiam; ut ff. l. proxi. in prin.

b Numerum xx. ann. ut ī. l. pxi. & sunt huius priuilegia. C. de priuileg. per totum. & infra de priuileg. vetera. per totum. & infra l. proxim.

c Permittit. s. perpetuo: sed tpalē habet: vel vnius anni, vel biennij, vel triennij, vel quadriennij, p ut militauerit, ut ff. de re milit. l. iij. §. q militiae. & ī. de excu. tut. l. sed, & milites. §. j. & ij.

d Veteranis. nō eorū filij, ut ff. de vac. mu. l. in honoribus. §. vacationum.

e Personaliū. non patrimonialiū, ut ff. de vac. mune. l. in honoribus. §. accusationū.

f Cōcedit. et si non appelles. qd est spāle, ut s. qn puo non est necesse. l. veteranis. alias secus, ut ī. de appel. l. cines.

g Vigesimū. ut ī. de re milit. l. vigesimi.

h Causariā. nō sufficit causaria, nisi tēpus sit cōpletū militiae, ut hic & ī. l. pxi.

i In cohorte. & sic non in legione, vel vexillatione.

k Superuacuo. qa nō habebis, l. ppetuo, licet ad tēpus, ut s. l. pxi. itē fallit in cohorte vrbana, ut ff. de exc. tut. l. sed & milites. §. plane si quis, pterea huic l. est arg. ī. ff. de infami. l. ij. §. exercitū aūt ē: qa ibi odiū ampliat: hic fauor restringit. in quo est arg. ī ff. de lib. & posthu. l. cū qdā. posset plane legi, ut excuset q fuit in cohorte. & est sic ī. de thesaur. l. vna. sed p prima est ī. qn p. nō est neces. l. veteranis. & d. l. sed & milites. §. plane.

dimissus: honestā missionē cōsecutū te esse ambigi nō pōt. habebis itaq; a ciuilib. munerib. necnō et honorib. † vacationē: nō tñ ea priuilegia q̄ his cōpetūt, q pleno stipēdiorū numero fungunt, vsurpare te ius pmittit, qn nō pfecto statuto militiae tpe, nec oibus stipēdijs decursis, sacramēto solutum te esse et ipse cōfitearis. †

III. Ijdem AA. & CC.

Veteranis d ita demū onerū & munerū psonaliū e vacatio iure pcedit, f si post vicesimū g annū militiae quā in legione vel vexillatiōe militauerint, honestā vel causariā h missionē cōsecuti esse ostendant. Vñ cū te in cohorte i militasse cōmemores: intelligis superuacuo k vacationem tibi velle flagitare.

TITVLVS LV.

QVIBVS † MVNERIbus l excusent hi qui post impletam militiam vel aduocationē p puincias suis commodis vacātes commorant, † & de priuilegijs eorū & de cōductoribus vectigalium fisci.

Principales cōductores, nō cōductores cōductorū vectigaliū, habent immunitatē. Bar.

I. Impp. Dioclet. & Maximia. AA. & CC.

l QVIBVS MVneribus.

De hoc nil est in nigro, sed in cōstitutione Graeca. sic ī. de reli. & ad Trab. & de incer perso.

m Non alios a mu. Mancipatū. id est conductum vectigal, vnde manceps. i. conductor, ut ī. de vectiga. l. si quis.

n Nomine. quare hoc dicat statim sup; eius. Item intellige hanc l. si sunt legitimi conductores, nō palatini, nō curiales, nō milites, nō clerici. ut ī. qb. ad cōdu. prę. fi. l. j & in auth. de san. epis. §. aliud.

o Cōducūt. & durat cōductio: ut ff. de vac. mun. l. in honoribus. §. nō aliàs. item hoc priuilegium est fisci: q habet eius bona obligata, ut hic, & ff. de iu. immu. l. semp. §. cōductores. aliud in colono prędij fisci, ut ff. ad mu. l. ii. §. j. & ī. de excu. tu. l. coloni. sed in colono pred ij Caesaris idem quod in illo, ut ff. de iure immu. l. semp. §. colonis. & qui pe. tu. l. fina.

p His. s. cōductorib.

q Haud. pro non. sic ī. de vete. nu. po. l. j. in fi. & facit ī. ne tut. vel cu. l. j.

Non alios a muneribus & honoribus † vacationē habere, quā q mācipatū n suo noie o vectigal a fisco cōducūt, certū ē: quare eos q ab his p qdam exercēda accipiūt, nullis priuilegijs esse munitos haud q dubij iuris est.

TITVLVS LVI.

DE LIBERTINIS. r

Libertini non habent excusationem a muneribus. Bart.

I. Imp. Diocletia. & Maximian. AA. & CC.

Conditio libertinitatis de muneribus ciuilibus s tribuere nō pōt t excusatione, nec in ea qdē ciuitate vbi domiciliū u libertinus habet.

TITVLVS LVII.

DE INFAMIBVS. x

Infames remouent a dignitatibus: non a munerib. realibus, vel personalibus. Bart.

I. Impp. Diocletian. & Maximian. AA. †

Infames † p tonae licet nullis honorib. q integrę dignitatis hominib. dferri solēt, vti possint: y curialium tñ vel ciuilium munerū

r DE LIBERTINIS.

Hic tractat de obsequio ciuitati debito. ī. de li. & totū li. di de debito pfond. & sic nō supfluit hic p illum tex. Accur.

s Conditio. Ciuilib. de honoribus dic, ut ī. si li. aut seruus ad decur. l. j.

t Nō pōt. nisi in casu: quod dic ut ī. de excu. tu. l. nec senatorū. itē nō ob. ī. ne qs lib. inui. act. rep. l. j. qa ibi de actu seruitutum conuenienti.

u Domiciliū. nedū in ea, nisi p patronū, & sic vtrobiq;, ut ff. ad mun. l. de iure. §. libertos.

x DE INFAMIBVS.

Differt a tit. de infa. ī. qa ibi de causis infamiae; hic de iure infamium, sic nō superfluit.

y Infames. Vt non possint. nec nouiter delati. Imo pdūt vatere, ut hic, & ff. de dign. l. iudices. & l. neque. & supra de decur. l. infamia. & de re milita. l. tertia. ad hoc. ff de postul. l. prima. §. remouet & de iudic. l. cum prętor. § non autem & de offic. asses. l. secunda. & de testibus. l. tertia. §. lege Iulia. sed arbiter potest esse, ut ff.

Codex. de j.

† Oneribus.

† Nō est debēt sol ui militet, nisi cōpletis stipēdijs. sic dī in c. j. in fin. extra de renūcia.

† Oneribus.

† Malim legere, a qbus muneribus.

† Hactenus q̄ pcesserunt verba priniebāt ad Graecā cōstitutionē q deperdita est. Cōtius.

Graeca cōstitutio.

† Aliàs. Imp. Antonin. A.

† Cōcor. c. inter dilectos. extra de excess. pla. & in c. p inquisitionē. in gl. sup verb. indignū. post princip. extra de elect.

vt ff. de arb. l. Pedius. & procurator & tutor & curator. vt Instit. de except. §. fin. & ff. de postulan. l. j. §. sed est æquissimum.

a Non habet. ad hoc ʒ. de decu. l. nec infames. & de his q̃ nõ imple. stipẽ. l. j. ibi, q ppe criminosum &c. vt ʒ. de dec. l. ne qs. nec pœna tribuit immunitatẽ: vt l. relegatorũ. §. fi. ff. de inter. & releg. & male meritis &c. vt ff. depo. l. bona fides.

Quid ergo. §. pœna grauior.

h AD tempus recipit. si crimen non importet infamiam; aliàs secus. ff. ad mu. l. ordine. & dic vt ibi not. & de decur. l. ij. §. non idem erit. Accurs.

i Per fugam. s. latam, quæ est species exilij. vt ff. de inter. & rele. l. exiliũ.

vacationem nõ habẽt, a sed solẽnib. indictionibus ob tutelã publicam eos satisfacere necesse est.

TITVLVS LVIII.

DE REIS POSTVLATIS.

Pendente processu criminali non potest quis ad honores vocari. Bar.

I. Imp. Alexander A.

REos criminis b postulatos, c nouos d honores appetere nõ debere antequã purgauerint innocẽtiam suã, & a diuis parẽtib. nostris, & a me sæpe rescriptum est.

TITVLVS LIX.

DE HIS QVI IN exiliũ dati, e vel ab ordine moti f sũt.

I. Imp. M. Antoninus A. Diogeni.

QVibus posthac ordini suo, vel ad uocationi ad tpˢ interdicẽ, post impletũ tẽporis spaciũ g non prorogabitur infamia.

II. Imp. Gordianus A.

AD tẽpus exulare decurio iussus, & impleto tpe regressus, pristinã quidẽ recipit h dignitatẽ; ad nouos vero honores nõ admittiẽ, nisi tãto tpe his abstinuerit, quanto per fugã i abfuit.

TITVLVS LX.

DE FILIISFAMILIAS, k & quemadmodũ pro his pater teneatur.

Qui cõsentit decurionatui filij emãcipati, nõ obligaẽ. secus si ille filius erat in ptãte & ille videẽ consentire, qui non dissentit. Bar.

I. Impp. Seuerus & Antoninus AA.

PAtrẽ emãcipato filio ɔsentientẽ ad decurionatũ, nõ teneri, l dubij iuris nõ est. tũc. n. consentiẽdo pr ad decurionatũ, obligaẽ, m si filiũ i ptãte habeat. Cõsentire n aũt ẽt is videẽ, q nõ testificaẽ o dissentire p nominationi.

Appellare a nominatione facta de filio, est cõsentire. Bar.

II. Imp. Antoninus A.

CVm appellasse te dicas, p ostẽdis q causam ad te ptinere. potueras. n. nominato filio tantũm contestari, & nõ cõsentire oneri ei delato.

Filius in potestate cum patre ad idẽ munus nõ debet vocari: secus si sit emãcipatus. Bar.

III. Impp. Dioclet. & Maximianus AA. & CC.

b Reos criminis. secus si pecuniæ sis debitor: nisi in duob. casib. vt ff. de mu. & ho. l. rescripto. §. debitores. & ʒ. de debit. ci. l. j. & nisi sit status qõ: vt ff. de re mi. l. q stat⁹. idẽ si qõ sit oĩum vel magnæ partis bonorũ: vt arg. Insti. de execu. tu. §. itẽ pp litem.

c Postulatos. i. accusatos.

d Nouos. veterẽ retinet: vt ff. ad muni. l. libertus §. in qbib. sed nec testis põt fieri: vt ff. de testi. l. i testib. nec procurator: vt ʒ. de pcura. l. red. nec nomẽ militiæ dare: vt ff. de re mili. l. fi. itẽ nõ postulatur: secus si nõ postulat⁹. vel postu. sed destitit accusator: vt ff. de mu. & hon. l. rescripiũ § si qs. Itẽ hæc phibitio intra annũ locũ habet, nõ post, nisi steterit p accusatorẽ qno minus pcedaẽ: vt ff. de mun. & ho. l. reus. Itẽ an ad munera? Rñ. sic: vt in simili quæstio. no. ʒ. tit. j.

e DE HIS QVI in exiliũ dati &c.

p In scripto meo exẽplari ita scriptũ reperi. Pars edicti imperatoris Antonini. Proposita Romæ V. Id⁹ Iulias. Duobus Aspris Cõsulibus. Conuus.

k DE FILIIS familias.

Quia in exiliũ dati, vel ab ordine moti tenenẽ reddere rõnẽ: ideo qualiter filius honorib. obligetur, & pr p eo teneatur, dicit.

l PAtrem. Nõ teneri. Nisi fideiubeat p eo expsse fim. vel nisi emancipauerit eũ i fraudẽ: vt ff. ad mun. l. fi. §. antepenul.

m Obligaẽ. in solidũ: vt ff. de admi. re. ad ci. perti. l. si filius. filius tñ primo excutiẽ: vt ff. ad mu. l. libertus. §. j. & ĩ. de dec. l. j. Item adoptãdo ɔsentire vr: vt ff. ad mun. l. Lucius. §. idem rñdit. cũ aliàs non ɔsentiens nõ tenet nisi de pec. vt ʒ. l. fin. Est & aliud necessariũ, q filius sit habilis ad mun⁹ ad quod vocaẽ: vt ĩ. de ho. nõ cõ. l. j. §. p infante. Item hic teneẽ reipu. non aũt illis quib. nocuit in officio constitutus: vt ff. ad mu. l. j. & ij. dicet quidam contra. at. ĩ. quod cum eo. l. j. Accur.

q Facit ad hunc text. c. j. cum glo. sup verb. plus est. extra de baptismo & ei⁹ effectu.

n Consentire. No. de tacito ɔsensu: vt ff. ad mu. l. j. arg. contra ff. de procurator. l. filiusfamilias. §. in usus. cum concor. Item argum. contra. ff. de tutel. l. si filius. sed manere potuit etiam nominationi contradicent.

Quia rei postulati sic puniuntur ideo de hoc dicit. vel quia & hi sicut superiores arcenẽ honore: ideo de his dicit. vel quia infames fiunt sicut damnati: ideo post infames de his dicit. Et no. quod triplex est exilium: vt ff. de inter & rele l. exilium. & p ut accipiẽ p relegatione, dic quòd præses põt relegare si habeat in sulã, alias nõ, sed deportare: vt eo. tit. l. relegatorũ. in prin. & l. imperator. in prin & l. inter pœnas.

Exilium triplex.

f Moti. per sententiam.

g QVibus. Spaciũ. nec distinguiẽ quo crimine &c. vt ff. de post. l. Imperator. & ʒ. de infa. l. & si seuerior. & dic contraria vt in qualibet earum no.; & no. ff. de infa.

o Testificatur. coram ordinatio, vel habili: vt ff. de dec. l. honores. §. fin.

p CVm appellasse te dicas. s. nomine tuo proprio, non filij. Accursius.

q Ostendis. nã grauati appellant, infirmi volũt curari: nec est opus medicus sano &c. sic ff. rem ra. ha. l. iij. §. falsus. Sed ʒ. ff. de decu. l. ipuetij §. pater. Solu. hic nomine sui grauaminis appellauit: & ideo sibi pjudicat: ibi p filij grauamine. Vel solu. vt ibi. Item contra. ff. de ap. l. si expressim. sed ibi ipso iure nõ tenuit. Item argu. contra ʒ. de postu. l. j. Accur.

SI hi qui cum patre ad protostasiæ [a] munus vocati sunt, etiam tunc in patria potestate cõstituti sunt, ab huiusmodi necessitatibus liberent: cũ ex eadem familia hoc modo [r] duos ad ista obsequia destinari periniquum videatur. Sanè eos quos emancipatos esse, atque ex familia exisse manifestum est, sine cunctatiõe retinere debebis.

Pater non tenet̃ pro filio curatore creato: sed qui eũ nominauerit, tenetur. Barto.

IIII. Iidem AA. & CC.

SIne piculo tuo [b] magistratus filium tuum curatorẽ cõstituit, nec appellandi tibi necessitas incũbebat. [c] Sane nominator qui filiũ in potestate positum non consentiente patre ad munus deuocauit, [d] si tñ ex volũtate tua anteà filius decurio [e] factus non erat, detrimẽto muneris obligabitur.

TITVLVS LXI.

DE PERICVLO successorum parentis.

Onus dignitatis quæsitæ per patrem transit ad hæredes. Bartolus.

I. Imper. Alexander A.

SI de pprio [f] suo primonio muneris editionẽ [r] tuo noie pr̃ tuus repromisit, ideoq; ẽt sacerdotẽ [g] te creari impetrauit: onus erogationis [h] cõmune oium hæredum eius esse pses puinciæ non ignorabit.

TITVLVS LXII.

DE MVLIERIBVS in quo loco munera sexui congruentia vel honores agnoscant.

Mulier in loco domicilij mariti subit munera psonalia: patrimonialia verò in loco, in quo est patrimoniũ. Bar.

I. Imp. Philippus A.

EAm quæ aliunde oriũda, alibi nupta est, [i] si non in vrbe Roma [k] maritus ei9 consistat, non apud originem suã, sed apud incolatum mariti ad honores [l] seu munera quæ personis cohærẽt, quorumq; is sexus capax esse põt, cõpelli posse, sępe rescriptum est. Patrimonij verò munera necesse ẽ mulieres in his locis in qbus possident, [m] sustinere.

[a] SI hi. Ad protostasiæ. quod est patrimonij: & quale sit, dic vt s. de mun. patrimo. l. nec protostasiæ. & facit ff. de mu. & ho. l. iij. §. si filius. & §. quod pater. & §. si duo. & l. honor. §. plebeij. Accursius.

[b] SIne piculo tuo. id est sine piculo facultatũ tuarũ & honoris.

[c] Incumbebat. nec filio, si dicas curatorem adulto vel furioso vel simili datum. vel dico operit publici: & tunc filio inniet onus appellãdi: vt ff. quando app. sit. l. j. §. si quis. & §. alia. & adiunge hic, si tñ &c. Item dicas nõ teneri in solidũ filiũ, sed de peculio. sic. s. quod cum eo. l. j.

[d] Deuocauit. accipe, detrimento. &c. Accursius.

[e] Decurio. nam tũc tenet' insolidum: vt s. quod cum eo. l. j. facit s. eo. l. j. & de de cu. l. filios.

DE PERICVLO successorũ parẽtũ.

[f] SI de pprio. Editionẽ. vt qñ promisit pecuniã pro honore filij habendo: vt ff. de mu. & hono. l. æstimatiõnẽ. §. j. & sm hoc dic editionem. i. precium qd editur aut datur pro honore. vel promisit subiturum onus honori admixtum, ad quod ff. ad mu. l. honor. in princip.

[g] Sacerdotem. dignitas cum sumptu: vt ff. ad mu. l. cum spõte. in princ.

[h] Erogationis. s. pecuniæ. & dic si patre viuente habuit munus filius, & ita habet locum quod hic dicit. & s. de decur. l. j. & l. in successione. & ff. fa. erciscun. l. si filia. §. idem scribit. s. q ipse pater teneat', & eius heredes, siue promisit, siue etiam tantum sciebat, & non contradixit. si autem cœpit gerere post mortem patris, non tenentur heredes patris regulariter, etiam si pro alio filio dum vixit, pater subiit onus simile, & etiam si filius iste viuo patre fuit decurio: sed munus pro quo quæritur, subiit post: vt ff. de mu. & hono. l. & si filium. & d. § idem scribit. & l. ex parte. §. filius. ibi. Fallit autem in duobus casibus. primo, si pater in vltima voluntate voluit contra: vt ff. de mu. & ho. l. iij. §. si. Vel nisi inter viuos fuit pfessus q de suo hoc onus volebat expediri: vt ff. fam. erciscũ. l. si filia. §. Neratius. item hæc quæ primo dixi, sunt pro casu si munus erat tale, quod nec vendi poterat; nec ad hæredẽ filij aliquid peruenire poterat. aliàs forte solus filius teneretur.

DE MVLIERIBVS in quo &c.

[i] EAm q. Nupta est. iuste. vt ff. ad mu. l. fin. §. ij dẽ rescripserunt. idẽ & l vidua. vt. ff. ad mu. l. filij. §. j. & ad hoc s. de inceo. l. si. cum con. cor. secus in disponsata: vt ff. ad mun. l. ea quæ. idem in virgine, vel non iuste nupta, vel corrupta. vt ff. ad munici. l. de iure. §. fina & supra de mune. & origi. le. filios.

[k] Roma. quia ibi est multitudo hominum: vt in authe. de tab. vel econtra lege si pro quamuis, quasi non sit dubium si ibi nubat: vt ff. ad mu. l. Roma. sed prima placet.

[l] Ad honores. hoc ad vtrunq; est contra tium. ff. de mu. & hono. l. iij §. corporalia. sed de honore dic sine administratiõe. ad quod j. de dig. l. mulieres. Vel dic quòd ex certa scientia principis, s. illa non obstante. ad quod s. de nup. l. imperialis. §. si tñ. sed quæ placet, qa hic subijcit cõpelli. Item ad munera dic s. psonalia, non omnia: vt in contrario. sed quædam: vt hic subijcit, & in rubr. hic: quod dic vt ff. de re. iudic. le. ij. & hoc nisi fuerit præuenta: vt ff. ad mu. l. incola. & de iur. om. iu. l. cum quædam.

[m] Possident. contra s. de incol. l. cum neque. & ff. ad mun. l. libertus. §. sula. Sed dic hic dici de patrimonialibus: vt ff. de mun. & hon. l. rescripto. §. finali. sed pro dote, vel dotali prędio quis soluit? Respon. vir, sicut & tributum: vt ff. de vsufruc. l. hactenus. §. fina. nec ob. ff. ad municipales. l. Lucius. §. idem respondit constante. quia illud quo ad personalia per leg. nupta de decurion. leg. ad subeunda. Item si alibi domicilium, & alibi prædium, & indicatur personæ pro rebus in loco domicilij: an alibi existẽtes posita æstimabitur? Respond. non, quia sic impen ea duobus locis solueretur, & esset altera in tributo, & altera patrimonialis præstatio: vt ff. de cen si. l.

Al. ac domo.

forma. §. si vero quod esse non debet & fac. ff. de mu. pa. l. patrimoniorum.

DE LEGATIONIBVS.

Legatus qui dicat.

a Dixit de muneribus in genere, nunc in specie de hoc quod est personale munus. vt ff. de mu. & ho. l. 3 §. 3. & l. fi. §. legati. & dicitur legatus, qui a ciuitate vel prouincia mittitur ad principē vel ad alium: vt hoc ti. alias legatus procon. vt ff de offi. procon. l obseruare. §. j. & l fin. alias. legatus ecclesiæ ad Papam: vt in authen. de san. episco. § si vero episcopus. colla. ix. alias qui mittitur a principe, vel Papa, de quo est ti. de offi. asses. l. diem functo. Priuatorum l. cet nobiliū dicuntur nuncij, vel missi ad causam definiendam. Dicitur delegatus etiam a principe missus. vt 3. de iud. l. a iudice. & no quod debitor reipu. ea fungi non potest, aut is qui non habet ius postulandi, vt infames: licet debitor fisci non prohibeatur. Item vicarios dare non possunt, nisi filios, & quando absenti est iniuncta, quam gratuito suscipit. item libellum principi dare non potest, nisi de his quæ ad iniuriam, vel eius pertinent damnum, vel pupillæ suæ. Item ordinarim eligitur, nisi necessitas sit: vt ff. eo. l. iij. & l. si absenti. & l. legatos & le. Paulus. Item non amplius quam semel, nisi sit necessitas: vt ff. de mu. & ho. l. æthi manorem.

TITVLVS LXIII.

DE LEGATIONIB. a

I. Imp. Valerianus & Gallienus AA.

Pater trium [b] incolumium liberorum legationibus publicis liberatur.

II. Iidem AA. & Valerianus Cæsa.

Cum vos [c] proprio [d] nomine sumptus [e] ob defensionē [f] publicam susceperitis, id quod ad proprias erogationes collega vester acceperit, non vobis reddere heredes eius oportet: [g] sed si in ea causa est, vt restitui omnino oporteat, rei publicæ debent potius inferre. Sane si honorarijs aduocatorū erat ea quātitas [h] destinata, restitui illud vobis, qui hoc p̄staturi estis, nō iniuria postulatis. [i] cum aūt collegā vestrū, quē a defensione patriæ destitisse dicitis, apud prouinciæ præsidem desertæ legationis arguere potestis. [k]

Legatio transmarina tribuit vacationem biennij: secus si proxima: quia talis legatio eam non tribuit. Barto.

III. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

Trāsmarina legatiōe apud nos p̄functos, cōstitutum est biennij vacationé munerū ciuiliū [l] & honorum [†] habere, nō eos qui de proximo [m] obsequium reipublicæ videntur exhibuisse.

Qui dignitates suffragia receperunt, nā habēt vacationē a muneribus propter dignitatē: sed si legatus fuerit, habet propter legationem. Barto.

IIII. Imp. Constant. A.

Vniuersi omnino ex comitibus, [n] vel ex præsidibus, qui suffragio perceperint dignitates, ciuilibus onerib' muneribusque teneant adstricti, ne cōmoda publica [o] cū vmbratili suffragiorū pactione [p] lacerētur. eos tamē a prædictis onerib' excipi oportebit, qui in legationibus publicis versati sunt. [q]

In ijs quæ publicam vtilitatem respiciunt, nō valet reformatio facta a prouincialibus, et consentiente præside, nisi per præfectum vel princi

b Pater trium. in alijs quinque exiguntur: vt ī. de his qui no. l. i. l. nepotes. & est ratio. quia peregrè vadit, & qui defecit. & est alia excusatio a legatione, vt infra ī. [illegible] alia atque alia. vt ff. eo. l. ferendum. §. si accusatio & §. ordine. & aliæ de quibus dictum est supra de excu. mu.

c Cum vos. id est tu & collega.

d Proprio. id est separatim.

e Sumptus. vel sumptus tantum, vel salarium, de quo hi sumptus.

f Defensionem. syndicus ergo erat, vel erat: vt ff. de mun. & ho. l. fi §. defensores. vel defendebant non stre pitu iudicij. sed aliat. & facit ī de infami. l. neminem.

g Oportet, sed quando hoc? Respō si deseruit, & spō te: vt hic, quo casu etiam extraor. punitur: vt ff. eo. l. j. si aūt vrgente necessitate, tunc non reddit: vt ff. e. l. legatis ante quā §. j. & hoc facit. & idem de omnibus qui rū. vt ff. de of. as. l. diē. si aūt est dubiū, ipse debet p̄bare necessitatē: vt ff. eo. l. ij. §. j. & s̄m hoc non tuneq̄. ff. de va. co. l. j. §. diuus. & ī. de adu. diu iud. l. post duos. A ce.

h Ea quantitas. quam repetis ab heredibus collegæ.

i Postulatis. vel si pro socio, vel ast. in factum quibus debet solui, cum per eos heredes nō stet: vel quia iam p̄stiterunt aduocatis: vt ff. loc. l. qui operas. §. diuus & ī. sump. iniū. mu. l. j. Vel hic timoniace: vt ī. de mu. l. ij. ibi non.

k Potestis. & punietur extraor. vt dixi: nec nocet socijs aliorum cessatio: vt ff. eo. l. ij. §. cessatio.

l Transmarina. Ciuilium. sine legatione. alias sunt alio personalis mune rece ff. da va. mun. l. legatū & ff. e. l. Paulus §. j.

† Onerū.

m De proximo. in hoc intelliguntur ff. de hon. mun con l. ij. & ff. eo. l. Paulus §. j. in prin. & l. filius. lic hoc quādo suo noie, non pro alio: vt ff. eo l. si filius. & le. vicarium. qua in casibus, tantum permittitur per alium, vt ibi notaui.

n Vniuersi ex comitibus. i. vniuersi comites præsidum vel proconsulum. & ipsi etiam p̄sides. qui habent dignitates. s. prædictas. teneant &c. sed certū imo & his similes excusantur a personalibus: vt ī. de exc. mu. l. eos. & ff. de vac. mu l. legato. §. comites. quæ sont contra. Sol. hic perceperunt suffragio. i. auxilio, & ita p impetrationē. ibi ex mera liberalitate: quiā meruerunt. ff. ff. quod quisq; iur. l. ijs in prin., vel hic perceperunt suffragio. i. promissiōe. i. hoc pacto, q nihilominus cum opus fuerit suscipiēt munera. & præstabunt auxilium. & hic pactum seruandum, vt arg. ff de re. iumu. l ij. Vel dic suffragio, id est propter suffragium. s. salarium quod habituri erāt ibi gratis. & s̄m hoc habeas in litera, suffragio dignitates. alij habēt. suffragia dignitatū. i. salaria: & tūc locū habet vltima sol. vel dicas oia plane: hic huius erat p̄ fidatus: ibi nō. & sic bene sequitur exceptio legati.

o Publica. quæ sunt in muneribus subeundis.

p Pactione. qa pepigerunt, & nō subeunt. & hic facit pro secunda so. s̄m alios dicas nō vmbratili: qa dicit tacitē intellectū ex quo habēt dignitatē. q nō teneant ad munera alias quod nō est verū nisi s̄m qd dictū est.

q Versati sunt. ar. ii. si primo p̄sides, & postea legati

feerunt, biennio vacant a muneribus personalibus. & oneribus, vt l.l. proxi. non quia præsides sunt, sed quia legati fuerunt, licet præsidatum ad ius petitionem habuerint. vel licet pacto, vel licet p salario, vel licet p ceperint salaria ab prouincia ab honoribus vel muneribus a q. bus modo vacant, sed forte reddunt pro tēpore quo curiam: vt no. l. l. ij. vel melius dic de legationibus, q̃a licet superiores dignitates nō excusent, vt dictū est: legatio tñ sola excusat & semper dic intra tempora. vt l. l. proxi.

a S. quod. Postulatur. a p̃side, vel a prouincialibus. & dic de aliquo quod pertineat ad publicam vtilitatem prouinciæ. si autem de causa quæ sit inter priuatos, tunc habet locum supra de rela.

b Nostræ sedi. pro eodem.

c Omnes prouincia les adsidentes præsidi. vel dic qui sunt adsidentes præfecto, vt itacum dicet.

d Ordinarij. id est præsidis prædicti, qui consulit. & subaudi, vt debeat a per se. ad quod l. de rela. l. p. Vel dic, id est præfecti. & tunc subaudi tantū, quia quandoque ad nos remittet, vt subijcit: vel dic ordinarij, q vice princi pis i palatio, vel vice præfecti ordinarij eo modo erat.

e Quibus. scilicet desiderijs.

f Fortuitis. scilicet fugue alentibus. Accur.

g Vobis. loquitur præfecto prætorio Illyrici. q.d. non alijs est definiendum nisi principi quodoque vt subijcit.

h Implenda. quasi dicat, si per te potes expedire, facias, vel ad nos remittas.

i Prouincialium. vel dic de eligendo legato.

k Sententia. prouincialium assidentium præsidi, & id quo conueniunt ad principem consulendum.

l Partis ad hoc l. de dec. l. nominationum. & j. eo. l. proxi. & ff. de tut. & cura. l. vbi. & de decr. ab ordi. fa. ij. & quod cu. vni. l. nulli. & ad munic. l. quod maior.

m Q Voties Destinatur. ad nos.

n Præcipimus. s. conuenire. quod est j. si nō ægri & c. & no. arg. in electionibus. ad quod in authe. de hered. & Fal §. si vero abiunt. col. j.

o Firmata. super quo volunt consulere.

p Augustali. ab Augu. postea vt ff. de off. pf. Aug. l. j.

q Tuis loquitur præfe. prætor. maximè. & no. quod per multas manus vadit.

r Ordinetur. quod vel per te expediatur, vel ad nos remittas: vt supra. l. proxi.

pem fuerit approbata. Bart.

V. Imppp. Theod. Arca. & Honor. AAA. Apodemio P.P. per Illyricum.†

SI quod extraordinarium consilium postulat,[a] cū vel ad nos ē mittenda legatio, vel nr̃ę sedi [b] aliq̃d intimandū: id q̃d inter oēs[c] cōi cōsilio tractatuq; ꝯuenerit, minimè in examē cognitoris ordinarij [d] referat. Prouincialiū enim desideria, quibus [e] necessaria sępe fortuitis [f] casibus remedia deposcunt, vobis [g] agnoscere atq; explorare ꝑtinet tim⁹: vt sint examinis tui, quæ ex his auxilio tuo ꝑtinus īplenda [h] sint, & q̃ clemētiæ nr̃ę auribus intimāda videant. In loco autē publico de cōi vtilitate ꝓuincialiū [i] sentētia [k] ꝓferat: atq; id q̃d maioris partis [l] ꝓbauerit adsēs[*], solēnis firmet authoritas. Dat. V. Kal. August. Constantinopo. Arcadi. A. II. & Rufino Coss.

Non debet mitti legatio ad principē: nisi de volūtate cōsilij, et autoritate superioris. Ba.

VI. Impp. Hon. & Theo. AA. Monaxio P.P.†

QVoties ab Alexādrina ciuitate legatio destinat, [m] vniuersos curiales ꝓcipimus, [n] q̄ intra vrbē cōsitūt, si nō ægritudine vel alia excusabili necessitate īpediunt, i locū curię cōuenire, & decreta sua ꝓpria subscriptiōe firmata, [o] viro spectabili ꝑfecto Augustali [p] īsinuare, vt ei⁹ relatiōe comitati, tuis [q] virtutib. suas petitiones itimēt: & sub examie tuo ꝓpensa legatiōe res or dinet. [r] D. III. No. Oct. Cōstātinop. DN. Th. A. VII. & Palladio V.C. Coss.

TITVLVS LXIIII.

DE EXCVSATIOnibus artificum.[s]

Hic expressi habēt immunitatem a personalibus muneribus tam discipuli quam magistri. Barto lus.

I. Imp. Constantinus A. ad Maximium.†

ARtifices artium breui subdito[t] cōprehēsarū, ꝑ singulas ciuitates morātes ab vniuersis munerib⁹ [u] vacarē ꝓcipim⁹: siquidē in discendis [x] artib⁹ otiū sit accōmodādū: † quo magis cupiāt & ipsi ꝑitiores fieri, [y] & suos filios [z] erudire. D. IIII. Non. Aug. Feliciano & Titiano Coss.

Et notitia est ista. [a]

Architecti, [b] † medici, [c] pictores, statuarij, marmorarij, lecticarij, [d] seu arcarij, [e] cla-

s DE EXCVSAtionibus artificum. Differt a titu. j. de profe. & me. quia ibi de liberalibus artificibus, hic de his qui tantum operatiuæ manuum excusantur docentes, non discentes: vt no. j. eo. l. j. & scripti in breuibus cuiusque ciuitatis non autem omnes: vt j. l. j. in prin.

t ARtificum Subdito. vt j. §. & est not. & c. & habetur hic comprehensarū. aliàs comprehensū. & dic tunc quòd tantum illi qui sunt intra numerum scripti in breuibus. ad quod ff. de decret. ab ord. facien. l. j.

u Muneribus. personalibus.

x In discendis. id est in docendis. vel proprie, & tunc per consequens & in docendis.

y Fieri. discere si quæris, doceas: sic ipse doceris. nam studio tali tibi proficis, atque sodali: vt ff. de leg. iij. l. legatis. §. ornatricibus. & sic no. q de docentibus tantum dicit: vt j. l. proxi. in fin. & ff. de iur. immu. l. pen. §. pen. & arg. l. de profes. & medic. l. medicos.

z Filios. id est discipulos: vel propriè.

a Ista. l. eorum qui habent excusationē, sunt & alij: vt ff. de iur. immu. l. fi. tamē quæ excusatione esset vt necessariam operam publicis vtilitatibus exhibeant. vt ff. de iur. immu. l. pen. §. penul. Accur.

b Architecti. ab archos princeps, & tectum, quasi maiores magistri tectorum, vt in authen. de non alie. §. quod autem.

c Medici. animalium: & sic impropriè sine literis, vt dixi in rub. vnde P. dicit hic, scilicet multorum appellatione comprehendens omnia animalia.

d Lecticarij. q faciunt breues lectos: de quibus di. ff. de lega. j. l. si ex toto. §. j. & de leg. iij. l. legatis. §. j.

e Arcarij. qui faciunt machinas instar lacus vel tot edam alius arcarij.

† Co. Th. 12. 12. 12

† Co Th. 12. 1. 2. 15

† Co. Th. 13. 4. 2.

Docendo qui docet.

† Facit ad hunc tex. c. nullus quam de cōse. di. 5

† Pulchre voces hae oēt exoli cant hic Alcia. & Pyrrus.

a Quadrigarij. qui faciunt quadrigas.
b Quadratarij. qui faciunt quadratos lapides, vt fuerunt sancti iiij. coronati.
c Appellant. scilicet homines.
d Aedificatores murorum, vt differat ab architectis. Accursius.

...uicarii, quadrigarij, a vel quadratarij, b quos Græco vocabulo πυκτὰς appellát, c structores. i. ædificatores, d sculptores ligni, e musearij, f deauratores, albini quos Græci κονιάτας appellant, argétarij, g barbaricarij, h diatretarij, i ærarij, fusores, k signarij, l fabricarij, bracharij, m par ticarij, atq; libratores, n figuli, o q Græcè dicunt κεραμεῖς, aurifices, p vitrarij, q plumbarij, r specularij, eborarij, pelliones, fullones, carpétarij, sculptores, s dealbatores, t cusores, trigarij, v cisiarij, bractearij, x id est, πεταλούργοι. †

II. Impp. Constãti. & Constãs AA. ad Leõtiũ. pf. pt.

MEchanicos, y † geometras z & architectos, a q diuisiones b partiũ oium, incisionesq; c seruant, mẽsurisq; & institutis d opa fabricationibus stringunt, & eos q aquarũ ductus, & inuẽtos modos docili libratione ostendũt, in par e studiũ docendi atq; discendi, nostro sermóe cópellimus. Itaq; imunitatibus gaudeãt, f & suscipiãt g docẽdos, q docere sufficiũt. Dat. Prid. Non. Iul. Leontio & Sallustio Coss.

TITVLVS LXV.

DE POTIORIBVS ad munera nominandis. h

Iusta est cã appellãdi, si alius prior debet nominari. Barto.

I. Imp. Antoninus A.

SI ipse vocatus i ad munera ciuilia, potiorẽ aliũ nominandũ putaueris, age cãm k tuã

TITVLVS LXVI.

SI PROPTER INIMICITIAS creatio facta sit.

Creatio facta de aliquo propter inimicitias, facit aliquẽ si vult, posse appellare. Bart.

I. Imp. Alexander A.

SI propter inimicitias l ad munera ciuilia m creatus es: hanc tibi nominationem nõ nocere, n p̃sidis æquitas faciet: cum & publicæ vtilitatis intersit, non ex amicitia crea-

e Ligni. i. incisores, ex quibus postea statuæ, vel aliæ operationes fiunt.
f Musearij. id est, qui faciunt illud opus, quod dicitur museum: & sic inferiores qui in aureo vel albo.
g Argentarij. de quibus habes. ff. de eden. l. prætor. vel qui pingit in argenteo colore, vt conueniat prædictis.
h Barbaricarij. qui faciunt recepta quæ aliàs dñr barbacana.
i Diatretarij. qui faciunt calices diatretos, id est de vitro de quibus habes. ff. ad leg. Aquil. le. si seruus seruum. §. si calicem. eò forte sic dictos, quia de facili terantur, id est atterantur siue rumpantur. P.
k Fusores. vt qui cãpanas faciunt vel similia, aliq̃ñ æs. Vel dic, q sunt duo ærarij qui operantur in ære. vel fusores q faciũt fusos, in quibus nent fœminæ.
l Signarij. qui faciunt sigilla.
m Bracharii. a longis brachis Theutonicorum, vel Torcularium Accur.
n Libratores. a libra. id est ponderatores.
o Figuli qui faciũt vasa ex terra in figuris: vt ff. de ser. vrb. præ. l. vlt.

x πεταλόν enim significat bracteã ai q; foliũ. Contius.
y Recte sic, non vt antea, Mathematicos. nam hi reijciẽbantur. Contius.

p Aurifices qui faciunt vasa aurea vel annulos, vel similia.
q Vitrarij. qui artificiuse de ferro vel de materia trahunt vitrum vel fundunt.
r Plumbarij. qui trahunt plumbum.
s Sculptores. id est scissores scilicet lapidum, vt differat a superiori. alij dicunt quòd vitio scriptoris hoc superfluit.
t Dealbatores. armorum, vbi debent fieri subtilissimæ picturæ de quocunque colore.
v Trigarij. qui faciunt vehicula ex tribus rotis. aliã est rignarij.
x Bractearij. i. qui faciunt quædam rotunda & volubilia in freno circa caput equi. & hi dicunt pẽtalargæ, a penta quod est quinque, & largæ. i. latæ: quasi quinque latæ, & volubiles rotulæ: quia tantum quinque debent esse, vt dicunt frenarij. & sic ipsis opificibus & ipsis rotulis conuenit nomen pentalargæ.

y Mechanicos. aliàs medicos. & tunc expone vt supra. l. proxi. & tunc comprehendit illos quos superiori l. dixit.
z Geometras. vt Balduinum agrimensorem. Sed contra. ff. de excu. tut. l. geometræ. Sol. ibi speciale.
a Architectos. de hoc dixi. s. l. proxi.
b Diuisiones. vt geometræ.
c Incisiones. vt architecti.
d Institutis, ab architectis.
e In par. duæ partes sunt. & dic in par studium, non tamen in par beneficium, quia docens tantum excusat: vt statim innuit, & s. l. proxi. in princ.
f Gaudeant. docentes.
g Suscipiant. ad quod in auth. de sanc. epis. §. j. colla. ix. & j. de stu. li. vr. Ro. l. j.

h DE POTIORIBUS ad munera &c.

Qui excusentur, dixit: nunc qui subire debeant. Vel dixit de excusatis quibusdã: nunc de alijs quando alius est potior. Accursius.

i SI ipse vocat9. aliàs cõuenius.
k Age causam. i. appellando: vt ff. de vaca. mu. l. j. & s. de appe. le. ciues. Sed quo potior vocatis, cũ gradatim debeat deferri. ff. de mu. & ho. l. vt gradatim. Respõ. ibi de ordine honoris, non oneris: vt hic. sed in oneribus debet seruari ordo: vt ff. de lega. iij. l. ordine. & ff. de mun. & hono. l. iij. § præses. Resp. illud verũ, quando omnes sunt sufficientes: aliàs obtinet quod hic dicitur, & ff. de mu. & ho. l. rescripto. in prin. & d. l. de leg. & s. de decu. l. ad subeunda. Fallit autem lex in quibusdam muneribus quæ imponuntur omnibus. vt s. de qui. mu. vel præ. l. j. Item facit. s. quemadmodum ciui. mu. l. fi.

In oneribus ordo seruandus est.

SI PROPTER INIMICITIAS. &c.

l SI propter inimicitias. ab inimico, & causa inimicitiæ.
m Ciuilia. scilicet personalia.
n Non nocere. appellare: vt j. tit. j. l. j. non ipso iure: sic in arbitrio. vt ff. de arb. l. nõ distinguemus. §. cum quidam. & in tutore: vt insti. de excu. tut. §. item propter. & in ordine iudicij: vt ff. de iu. cau. l. si pariter. & in procuratore. vt ff. de procuratore. l. vel exilio. & facit s. de decur. decu. l. fin.

De sum-

tiones fieri debere, sed æstimatione vera, & commodo reipublicæ.

TITVLVS LXVII.

DE SVMPTVVM recuperatione.

Electus qui habet excusationē, recuperat sumpt⁹ quos fecit in lite, ab eo qui eum nominauit. Bar.

I. **Imp. Gordianus A.**

Vnerib. ciuilib. nō fungeris q̄ pro nis madantur, si quinque ᵃ filios incolumes habeas. at si ꝯ id priuilegiū, ad munus, fatigandi tui causa, qdā te deuocauerint, tuq; appellatione interposita ᵇ securitatē reportaueris: a nominatorib. sumptus quos in litē feceris, recuperabis. ᶜ

TITVLVS LXVIII.

SI POST CREATIOnem ᵈ quis decesserit.

Onus subeundi munera nō trāsit ad hæredes mortuo patre. Bar.

I. **Imp. Gordianus A.** ᵉ

SI ante diem subeundi ᵉ honoris atque muneris pr̄ tu⁹ defunct⁹ est: ꝯueniri eo noīe hr̄des ei⁹ nō oportere, ᶠ præses prouinciæ minimè ambiget.

TITVLVS LXIX.

DE * TABVLARIIS, ᵍ scribis, logographis, ʰ & censualibus.

Notarij si ad aliquā militiā vel aliud officiū transeunt: remouenī intra quinquennium, non postea. Bart.

I. **Imp. Alexander A.**

NVlli oīno ex tabularijs ⁱ vel scribis vł logographis, corūque filijs, in quocunq; officio ᵏ militent, sed ex oib⁹ officijs, necnō etiā si intra nostrū palatiū militāt, necdū impleto quinquennio reperti & retracti, primus officijs municipalibus reddantur.

Si decurio officiū notariatus assumpserit priuilegium decurionatus amittit. Bart.

II. **Imp. Gordianus A.**

QVicunque decurionū spōte se censuali ministerio ˡ mācipauerit condōnē habeat ᵐ quā ipse elegerit, depositurus tui ordinis penitus dignitatē, si eū necessitas q̄stionis subeundæ inuenerit.

Seruus non pōt esse tabellio: & si dūs sciuerit eū tale officium assumere, pareat ad interesse tenetur: seruus vero fustigabitur. Bar.

III. **Impp. Arcad. & Honor. AA. Hadriano præfecto prætorio.** ⁿ

GEnerali lege sancimus, vt siue solidis ⁿ prouincijs, siue singulis ciuitatibus necessarij fuerint tabularij: liberi homines ordinenī: neque vlli deinceps ad hoc officium pateicat aditus qui sit obnoxius seruituti. ᵒ

DE SVMPTVVM RECVPERATIONE.

ᵃ Muneribus. Quinq; dic vt ī.q.nu.li. l.iij.
ᵇ Interposita. quod facere debes: vt C.de appel.l.ciues.
ᶜ Recuperabis. p officiū iudicis: vt hic, & de vac.mu. l.j. §.sed si p calūniā. & ī.de decur.l.ij.& ac.ff.de excu.tut.l.sciēter. & ī.de episc. & cle.l. oēs q. in si.& ff.de iu di.l.cū q⁹. & semper dic pbari eorū quātitatē sacramēto reperēis: vt C.de iu.l. pperandū.§.sinaut. & l.sancim⁹. facta taxatione prius a iudice. vt ī Auth.de iudi. §.oportet.colla.vj.

ᵈ SI POST creationem. &c.

Alias si post creationē, elias si an. & tūc subaudi.s.honorē susceptū: vt l tex. si post creationē &c.

ᵉ SI ante. Subeūdi. a se pie electo. si aūt dicas a te filio, tūc distingue vt ī.de peti. suc.pa. l.j.
ᶠ Nō oportere. nisi dies p ap. ipsius dilata fuerit: & tūc app. pēdēte decesserit: qa tunc distinguit honor, vt nō teneat hæres ple q; vt ī.si pen. ap.l.u ad decurionatū. an a munere: & tunc si pp periculum medij temporis: vt in §rijs. ī.de exiu tu. l.quāquam. & ff.si tu.vel cur.l.j. & ij.& si pen.ap. l.j. in fin.vel forte idem in bonitate etiam si reip.interfuit.

*Al.incepit, si pater.

ᵍ DE TABVlarijs. &c.

Qui scribunt pdictus notatos ad munera & honores & tributa soluta, & sunt tabularij q faciendis publicis instrumentis publice præsunt in singulis ciuitatibus. hi quoq; nominantur librarij: vt hic, & ff.de te. iu. l.si librarius. & tabelliones: vt in Auth de ta.colla.iiij. & catholiciani: & sic pōt accipi.ī.da bo.pri:cnp.l.si quis post.§.n.licet alio mō ibi exponaī. aliās scribæ dicunī q circa principē vel alios magnos iudices actis gestisq; ficiēdis deputati sunt. hi quoq; vocant scriptores notarij, libellenses, memoriales, pragmaticales. epistolares, exceptores. vt C.de app.l.pcipim⁹.& l.in officiēdis.

*Al. De tabularijs hulographis.i. scribis cē sualibus. C.The.li. 8.titu. 2.

Nota hic synonyma.

ʰ Logographis logographi q publicis rōnib. describendis deputati sunt. & dicunī a graphos, quod est scriptura, & logos ratio: quia scribunt leges & rōnes publicas & hi quoq; numerarij appellanī: vt ī.ti. j.l.duos. plerunq; th vnū p altero noīe ponitur. Item sunt censuales qui scribunt cēsum: vt hic. & l.qcunque. q sunt spēs sub logographis. Sunt & alij: vt j. l. & C. qui po. in pign.l.pen.

Logographi.

Numerarij.

Censuales.

ⁱ NVlli. Tabularijs. Hęc nomina expone vt in rub.
ᵏ Officio. s.alio. & facit. ī.l.fi.& ī.q mi. nō pos.l.oēs.& ī Authen.de man. princ. §.fin.colla. j.& ī.de muri.l.j.& l.æterna.
ˡ QVicunq; ministerio. id est scribēdi censui.
ᵐ Habeat. Imo reuocaī ad curiā: vt ī. l.fi.& ī.de dec. l.vniuersos. & l.q derelicta. & l.exemplo. quę sunt contra. Sol. hī reuocaī: sed dignitatis progatiua nō vtiī in euitandis tormentis, si de sua scriptura fuerit dubitatio: vt hic subijcit, & ī. de fal.si qs. & crediturt eius dicto: vt ibi & in authen. de fid. instru.§.si vero. nisi in casu: vt in auth. de hæte & fal.§.si vero absunt.

*Co.Th. 8.cc.

ⁿ GEnerali. Solidis. i. singulis.
ᵒ Serui nisi. liberi ergo pōt esse vt ī.da set.reipu.ma. l.fina. quare ergo dicuntur serui publici? Rñ. qa ex eorū stipulatione q̄rit vt ex stipulatione serui. maxime his qui non possunt stipulari: vt ff rē pu. sal.fo.l.iij & iiij. aliās a seruiendo non a seruando dicunī serui, vt insti de in.persō.§.j. Item nō possunt eē decuriones, sicq; neq; aduocati. vt ī de decur.l.vniuersos. licet in Tuscia male seruaī. Item hęc oīa in scribis & similib. scriptorib. An aūt debeant scire leges? videtur

Serui vñ dicunī.

Tabelliones & tabularij an leges scire debeant.

videtur q. sic : ne facientes illicitos obeaftus pœnam subeant: vt ī.de fac.fanc.eccle.l.iubemus.& de eunuchis.l.fi.& ī.vt nemo ad fuū pat.l.j. Item no.q. per fe nō p aliū ɔficiunt, nifi in ciuitate Cōftanti. in qua ēt eft fpāle vt eadem charta fiat ,ptocolū: vt in authē.de tabel. Item ordo inftrumentorū eft, vt primo nomen Imperatoris, & annus imperij, fecundo nomē cōfulis, & annus cōfulatus, tertio mēfis & dies, quarto dies ciuitatis facta, fi hoc fit de confuetudine, quinto feries, fexto locus, feptimo fubfcriptio teftium & ɔfentium, octauo fubfcriptio tabellionis inferatur: vt ī.de fide inftru.l.contrāctus. fed in Italia anteponuntur anni domini.

Anni dñi in principio cuiuflibet ɔtēt⁹ debet poni.

a Cōfenfum. ēt tacitū, nifi ptefletur ɔtium, fic ī.de filijs famil l.j.& de edē. l.iiij.§.fed & filios. non ignorantia, vt fubijcit: vt argu. de procur.l.fi defunct⁹.§.quod fi alter.ɔ. Itē ſa.j.qui mi. nō pof. l.fuper feruis, & ī. de fer.fu.l.fin.& ī.fi feruus aut libertus ad dec.afpirauerit.l.ij & ff.nau.cau.ftab.l.j.§.recipit. & l.fegnen.

b Fifco addici. colige ergo fi ignorās, & non datur fifco, fed dño: verbera tamen imponuntur. Item facit ī.de mutile.l.edicimus.

c Priuata. i. ferui priuatorū nō debēt exercere publica acta: quod eft generalius quā legis cafus: nec contra eft. C. ne quis li.inui.l.j. quia ibi folui.

Sed & fi qs dñorū feruū fuū, fiue colonū chartas publicas agere pmiferit, (ɔfenfum [a] enim, non ignorātiā volum⁹ obligari) ipfum qdē inquātū interfuerit publicæ vtilitatis p ratiocinijs q̄ feruo fiue colono agēte tractata funt, obnoxiū detineri: feruū aūt cōpetentib. affectū verberib. fifco addici. [b] Dñorū.n.interfuit ab initio ,puidere ne publicis actib. priuata [c] feruitia imifcerēt. D. VIII. K.Apr. Mediol. Vincētio & Frauitta Coss.

IIII. Impp. Theodo. & Valentinianus AA.

BOethos, [d] logiftas [e] medogrāmateos, [f] logographos, [g] diaftoleas [h] (q̄ vocabula [i] publicis dicunt fubiacere necefsitatib.) fiue quolibet alio noie nuncupent, nō honore, aut alicuius priuilegij colore fubnixos, p definitione legum inexorabiliū fuā fortunā fubire cōpelli: quatenus nec publicis ɔ quā noceatur, aut minuat vtilitatibus, & fuis corporib. illi reddant, [k] quos vel patris [l] vel maiorū obligatio vel fua conftringit.

Legēdū Demogrāmateos.

d BOethos. i. adiutores eorū qui rōnes publicas difcutiunt, vnde Boethius nomen accipit. Boethos. n. Græcè, Latinè dicitur adiutor.

e Logiftas expone vt in rubri.

f Medogrammateos. gramma. i. litera: vnde medogrammatei. i. medicinæ fcriptores. Accur.

g Logographos. i. publicæ rationis feruos.

h Diaftoleas. diaftoli dicuntur cum aftu, id eft arte diftinctores. Accur.

i Vocabula. i. quorum vocabulorum fignificata feu perfonæ his vocabulis denominatæ funt, fecūdū P.

k Reddant. ad hoc ī.de profef. & medi. l.reddant. & ī.l.j & ī.de dig.l.ne quis.

l Patris. not. quod patris abiectio filium fubijcit. ad quod ī.de decu.l.exemplo & ff.ad mnu.l.aflumptio. §.filius. & ī.de agri.& cen.l.cum fatis.§.fi. nifi in cafu: vt ī.de his qui fpon.mu.pu.fub.l.fin. Accur.

m DE SVSCEPTORIBVS, PRAEPOSITIS. Dixit de fcriptoribus obfequentibus: nunc de dicit & differt a tit. ī.de exact. tri. quia ibi ab inuitis, hic a fponte foluētib. vel alius eft exactor immediate a collatore: alius fufceptor, qui fufcepit ab exactore, vt hic: quia p quoddā medium dicitur a collatore fufcipere, vt ī.l.diu.& l.modios. & funt prepofiti qui præfunt fufceptorib. qui accipientes ponebant in arca vel horreo publico: vt ī.eod.l.ij. fub cuftodia. arcarij qui arcæ claues tenebāt, de quib. habes ī.l. dnos.& l.fin. non vt diu tenerent, vt ī.l.diu. fed quandiu habeat per quem cōpetenter mittatur. arg. ff.de admi. tut. l.ita autem.

TITVLVS LXX.

DE SVSCEPTORIBVS ppofitis, & arcarijs. [m]

Sufceptores debent a foluēte fine mora folutionē fufcipere: aliàs puniuntur. Bar.

I. Imp. Cōftantin. A. ad Eufraxium rationalē triū prouinciarū. poft alia. † [† Co.Th. 12.6.2.]

SVfceptores [n] publicos abfq; omni mora aurū cēlem⁹ fufcipere: [o] ne qs p hanc occafionē [p] fumpt⁹ facere cōpellat. nā fi foluere volēs, a fufcipiēte fuerit cōtēpt⁹: [q] teftib. adhibitis ɔteftationē [r] debebit pponere: vt hoc pbato, & ipfe fecuritatē debitā, [s] cōmifsi nexu liberat⁹, cū emolumētis accipiat: & q fufcipere neglexerit, eius pōderis qđ debebat, duplum [t] fifci rōnibus per vigorem officij præfidis inferre cogatur. Quod aūt [v] fufceptores,

n SVfceptores. qui prępofiti erant ad fubeunda tributa. erant enim duo per fingulas ciuitates: vnus auri, & alter fpecierum: vt infra eod. l. duos. erat alter feparatus arcarius qui centum libras auri quas quilibet conful dabat in opus aquæduct⁹, fufcipiebat: vt ī.de aquędu. l.hac lege. & de conful. l. nemini.

o Sufcipere & thefauris inferre: vt ī. l.diu.

p Occafionem. eo quòd fufceptor non velit fufcipere folutionem: & hoc fine caufa. Accurfius.

q Contemptus. fcilicet fine caufa. vt ff.de fol.l. qui decem. aliàs fecus: vt ī.eo.tit.l.fi foluturus.& l. creditor oblatam. in prin.

r Conteftationem. ad hoc infra de colla. fund. pa. l.placuit.

s Debitam. f.apocham. & liberatus nexu curiæ: qa non committitur res in fifcum pro qua erat foluendum, & cum emolumentis, fcilicet liberationis. & hoc forte accipe, fi pecunia oblata eft amiffa: vt ff. de fol. l.qui decem.& fol.matrimo.l femel. & de lega. j. l.hmōi.§.fi eū.& facit ī.de ɔdi. infer.l.j. & de verbo. obli.l.interdū.§.fi.& ī. de iu.emphy.l pe.§ fina.

t Duplum. fic fupra de fuperindi.l.j.

v Quod autem fic fupra de ann. & tri. l.iudices. & dic, id eft præfidis illius terræ.

Iusta.

iudice cui⁹ interest negligēte violauerit, ex ipsius iudicis facultatib⁹ sarcietũ. D. XIIII. Kal. Aug. Paulino & Iuliano Coss.

Ad nominatores susceptorum in subsidium deuenitur, nec licet ab eis emere. Barto.

II. Impp. Valentinianus & Valens AA. ad Secundum præfectũ prætorio.

Iuxta ueteratas leges [a] noiatores susceptorũ & eorũ q ad ppositurã horreorũ [b] & pagorum creanẽ, obnoxij teneanẽ, si minus idonei sint q ab eisdẽ fuerint noiati: nec qcquã ex eorũ substãtia, celebrata p interpositã psonã emptiõe, mercent. [c] Dat. III. Kal. Aug. CP. Valentiniano & Valente AA. Coss.

Ei debet solui qui est officialis tempore solutionis, non ei qui fuit tempore quo fieri debuit solutio. Barto.

III. Impp. Valẽ. & Valẽs AA. ad Mamert. pf. pio.†

Susceptores noui, non mõ plentis anni [d] debita, verũ ẽt spẽs quas ex reliqs [e] inferũt, [f] qa nouæ sũt ac recẽtes, [g] suscipiãt. D. Pr. K. Nou. Romæ Valẽti. & Valẽ. AA. Coss.

Non debet qs in officio reformari, nisi primi offi. y rones reddiderit. Itẽ rõ singulis annis dẽt reddi. Itẽ officiales nõ debẽt esse ppetui, sed annales vel ad plus biennales. Barto.

IIII. Iidem AA. ad Florentium Com. S. L.†

Nemine susceptionis munere functũ, ad idẽ mun⁹ adstrigi, [h] nisi se pri⁹ vinculo solicitudinis supioris absoluerit. Nã neq; eos q placuerit, grauare, iusti ẽ: [i] neque eos, q displicuerint, tenerẽ, prudẽtis [k] est. Integro igiẽ singuli anniuersario anno trãscurso cogãtur exponerẽ qbus titulis suscepta dispẽrint: vt facili⁹ si qs in furto fuerit dephẽsus, recẽtẽ [l] queat redintegrare iacturã. Nõ ppetui aũt exactores teneanẽ i cõtinuata vexandorũ puincialiũ potestate, velut cõcussionũ dominatiõe: sed p annos singulos [m] iudiciaria sedulitate mutenẽ, nisi aut cõsuetudo [n] ciuitatis, aut auctoritas ordinis [o] eos p bienniũ [p] esse cõpellat. Dat. Prid. Kal. Decẽ. Constantinop. Honorio NP. & Euodio Coss.

V. Iidem AA. ad Germanianum Comitem S. L.†

Quotiescunque certa sũma solidorũ [q] p tituli [r] qualitate debetur, aut [s] auri massa trãsmittiẽ, i septuagintaduos solidos libra ferat [t] accepta. D. VI. Id. Ianua. Ro. Lupicino & Iouino Coss.

VI. Imp. Valẽt. Valẽs & Gra. AAA. Probo pf. pr.†

Frumẽta q de horreis [u] inferunẽ, p illationis mõ illico apocharũ cautiõibus adnotenẽ: [x] si aũt oportet i horreis fiscalibus nisi fiscalia frumenta cõstitui. [y] D. V. Id. Apri. Treu. post consulatum Gratiani A. III. & Equitij. V. Coss.

VII. Imppp. Gratia. Valentin. & Theodos. AAA. Haue Hypati. K. N.†

Diu [z] minimẽ penes ipsos susceptores maneat facta collatio: sed stati quodcũq; a puincialibus fuerit exsolutũ, sacris thesauris inferatur. [a] D. III. Kal. Maij Constantinopo. post Consulatum Antonij & Syagrij.

VIII. Iidem AAA. Cynegio præfe. pro.†

Exactores [b] vel susceptores in celeberrimo coetu [c] curiæ, con-

[a] Iuxta. Leges. Vt ff. iãd mu. l. imparores. & l. qd ergo. & j. de cõue hs. dc. l. qdã. & ff de admini. rerũ ad ciuit. pri. l. curatores. & j. de pi. no. l. ij. & ff de ma. cõ l. ij. & auth. de co. §. ad hæc. colla ix. & ff. e. l. exactores. in fi. Accur.

[b] Horreorũ. vbi collata ponebanẽ. & pagorũ. q a illud officiũ habebãt, vt pessẽt pagis, i. villis vnde reditus proueniebant.

[c] Mercenẽ. expedit. n. reip. inueniẽ soluẽdo primo cuecoiẽdũ.

[d] Susceptores. Anni cuius administratio ad ipsos pertinet.

[e] Reliqs. anois: vel neutraliter. à reliquor, reliquaris.

[f] Inferũt. collatores seo exactores: vel dic veteres susceptores.

[g] Accrescẽtes. s veteribus. Accursi.

[h] Nemine. Adstringi. duo dicit: pmo q n eligit, scdo nisi roonem reddat: vt ff. de muneri⁹ & ho no. l. rescripto §. debitores. q a ãno durãt, vel fine hui⁹. l. §. non ppetui & q a anno finito debet reddere rõnẽ. vel j. §. Integro & cal ligiẽ etiã l. q. sequeop suo si debet eligi, cũ eõ anno reddat rõnẽ singulis. n. annis debet rõnẽ reddere epo ciuitatis & dñis primatib⁹: vt l auth. de colla. § iubem⁹. & §. si quis aũt. colla. ix. [i] Iusti est. cũ & rõnẽ nõ reddiderint. & fa. ff. de iur. fis. l. iij. §. eõ quinquennium.

[k] Prudẽtis, sibolsad hoc j. de sior. l. ij.

[l] Recentẽ ad qd ff. de pœn. l. si diutino.

[m] Singulos. ad qd j. de pxi. sa. scri. l. p biẽnio aliud in numerato. q triẽnio. vt j. de numeratij. l. ij.

[n] Cõsuetudo. Not. de cõsuetudie ciuitatis. ad qd j. de eman. li. l. j. & ff. quod cuiusc vni. l. item. & quod vi aut clã l prohibere. §. plane. & com præ. l. vẽditor. §. si cõstat.

Co. Th. 12. 6. 10.

Co. Th. 12. 6. 11.

Cõsuetudo loci attenditur.

[o] Ordinis ad quod in authen. de defens. ciui §. fina.

[p] Per bieniũ non vltra, etiam si ordo velit: vt d. authen.

[q] Quotiescunq. Solidorũ. i. aureorũ. sic j. de ve. nu. po. l. j.

[r] Pro tituli. puta aquæductus pub. causa: vel alio titu.

[s] Aur. pro &c. & sic libra soluitur pro solido. vel proprie aur. & dic transmittiẽ. i. debet trãsmitti. & sic quodcunq; vnum p alio mittiẽ, nec petur libra p lxxij. aureis. & econtra, s. lxxij. solidi pro libra. ad qd j. de põderato. l. j. & j. de argen. pre. quod the. l. j. Aurei 72. faciũt librã auri.

[t] Feratur. id est dicatur vel accipiatẽ a susceptore, & conferatur sacris thesauris: vt j. l. diu. item colligunt hic quidam aureum pro solido & cõtra capi: quod no. ff. de in ius vocan. l. si. Accursius. Co. Th. 12. 6. 13.

[u] Frumenta quæ horreis. publicis ad expensas pacis militum. ad quod j. de condictis in publicis horreis l. j. & ij. Co. Th. eo. ti. 16.

[x] Adnotentur. ad hoc j. de apo pu. l. ja & de exactio. tribu. l. apparitores.

[y] Cõstitui. sic j. ne qd one. po. impo. l. j.

[z] Diu. ad quod j. de offi. co. sac. lar. l. j. & j. eo. l. j & j. de au. publ. perse. l. j.

[a] Inferatur. s. prępositis thesaurorũ subscriptionibus factis: vt j. de ca. lar. tit. l. j. Co. Th. eo. 17.

[b] Exactores. De his gratia similitudinis quæ est in eligendo, dicit.

[c] Coetu. s. senatorum. & collige hic alios senatores. & alios

Co. Th. e. ti. l. 20.

ſenſu & iudicio oium ſub actorū teſtificatiōe firmē tur: a prouinciarūq; rectores eorū noia q ad publicū mun⁹ officij editi atq; obligati fuerint, innoteſcāt: & aiaduertāt qcūq; noiauerint, ad diſcrimen ſuū vniuerſa q̄ illi geſſerit, redūdare. b D.VI.K. Nou. Cōſtātinop. Honorio N.P. & Euodio Coss.

IX. Imppp. Valentinia. Theodoſ. & Arcad. AAA. Cynegio P. P. †

MOdios c æneos vel lapideos cū ſextarijs d atq; pōderib⁹ e ꝑ māſiōes f ſingulaſq; ciuitates iuſsimus collocari: vt vnuſquiſq; tributarius ſub oculis cōſtitutis rerū oium modis, ſciat q̄d debeat ſuſceptorib⁹ dare: ita vt ſiqs ſuſceptorū cōditorū modiorū ſextariorumq; vel pōderū normā putauerit excedendā, pœnā g ſe ſciat cōpetētē ēe ſubiturū: & ſubmotis q̄ cōtra vtilitatē populorū oium hactenus geſta ſunt, frumēti quiquageſimas, hordei quadrageſimas, h vini & lardi viceſimas ſuſceptoribus dari ꝑcipimus. Humanitatis aūt neceſsitate cōmoti, in Armeniæ partibus ſuſceptorib⁹ lōginquitatis cauſa, frumenti & hordei quadrageſimas, vini, & lardi quītaſdecimas, i dari ꝑcipimus. D. IIII. kal. Dec. Conſtantinop. Hono. N. P. & Euodio V. C. Coss.

X. Iidem AA. Cynegio. P. P. †

SVſceptores ꝑſentibus defēſorib⁹ k & modū iugatiōis poſſeſſorum, & ſpēs ſingulas, vel eorū numerū, quā tatēq; deſcribāt. l D. IIII. k. Dec. CP. Timaſio & Promoto Cos.

XI. Impp. Arcad. & Hono. AA. Benigno Vicario vrbis Romæ. †

SEcuritates m ſemel publicatas, & geſtis le ctas vini * ſuſceptoribus īputari: & ecceptā mercedis diſcuſsione n volum in apertū q̄ſita rōne deduci, & oēs publicas ſecuritates, q̄ geſtis tenent, a ſuſceptorib⁹ accepto ferri. o D. VI. Id. Iun. Med. Stilichone & Aurelia. Coss.

Nō pōt quis exercere officiū, in quo ſemel deliquit. Barto.

XII. Iid. AA. Pōpeiano. †

SI aliqd a ſuſceptore, vł a tabulario fraudis admiſſū ēe poſſeſſor depḣēdat: p nemo eorū ſemel de interuerſiōe cōuictus, id rurſus officiū gerat in quo antè decoxit, q etſi reſcriptū nr̄um elicitum clādeſtina ſupplicatiōe ītulerit. D. Prid. kal. Ianu. Mediolani. Stilichone & Aureliano Coss.

XIII. Iidē AA. Lucio comiti ſacrarū largitionū. †

DVos tabularios, r ſeu numerarios, s & ſuſceptores t tondēꝑ vniuerſas ꝓuincias oporteī cōſtitui, clemētia nr̄a ꝑcepit. Scire aūt volumus ꝑtorianā ampliſsimā ꝑfecturā, eos q aurū largitionale ſuſceperūt, nihil cū arcæ u ratiocinijs habeī cōe: iudices aūt ꝓuinciarū quinq; libris auri multādos, & primates officiorū capitali pœna plectendos, ſi hoc nō fuerit cuſtoditū. D. VI. ka. Feb. Baſſo & Philippo Coss.

XIIII. Impp. Honor. & Theodo. AA. Euchario. †

HVmilioribus officijs, aut extraordinarijs oneribus occupari curiales non patimur, x ne publica vacillet vtilitas. Suſceptorem y itaque

---

alijs curiales: vt ſ. de cu[?]. Ro. & q̄d ſubijcit, oium: die vel maioris partis: vt ff. ad mu. l. qd maior. vł ſi ſ ꝓuincia eligunt. cœtu decurionū, ita q; celeberrimè cōueniunt, i. duæ partes: vt ſ. de decu. l. nominationū. & eius ꝑ eit deponit, & eodē mō firmant ꝑpoſiti & arcarij: vel forte ab ipſis ſuſceptoribus ꝓponunt. & facit. ſ. de decu l. ij. & infra. de irenar. l. ij.

† Co. Th. ait. l. 2 t.

a Firment. electio tñ fit a procuratore Cæſa vt ſ. de iur. fiſ. l. ſuper creandis.

b Redundare. ſic ſ. eodem l. 4.

c MOdios. menſura ſcilicet.

d Sextarijs. æneis vel lapideis. Accu.

e Pōderibus. æneis vel lapideis. Accurſ.

f Manſiones. vt in eccleſia: vt in authē. de col. §. eos.

g Pœnā. vt ī l. ſi & ī, tit. ſ. l. ſ. & facit in aut. de col §. eos aūt.

h Quadrageſimas. not. quantū noie tributi dēt dari: vt not. ſ. de an. & trib. in rubr. & l. ij. & de indictionibus.

i Quintaſdecimas. niſi ſe ad maius adſtrinxerit: vt ſ. de anno & tri. l. fi. q̄ eſt cōtra ſm ſy. Sed certè ibi minus ꝑmittim⁹ ſubiectus ſolueī, quā ſoliti ſunt ſoluere: & illud ex diſpenſatione. Itē quare hoc faciūt lōginqtas? Rñ. q̄a & deſerūt. q̄d eſt graue: vt ſ. de an. & tri. l. pro locis. Accurſius.

k SVſceptores. Defenſoribus. vt ſ. de defen. ciui. l. iubemus.

† Co. Th. e. tit. l. 1 6.

l Deſcribāt. ad cautelā ſoluentiū fit, & ad obligandū ſuſceptorem. ad q̄d ſ. de apo. pu. l. j & ij & ī. de ca[?] ſ. u vrb. Rom. l. prima. & in authē. de man. princ. §. cogeſ. & ī. de col. ſun. pa. l. j facit. & ī. l. p[?] ar ſi de eden. l. ſicut ex argentarijs. §. j. Accurſius.

m SEcuritates. De vino accepto, vt ſubijcit, & ſimilibus: vt ſ. l. prox.

n Diſcuſsionem. q̄ fit contra ſuſceptoreſ.

† Co. Th. eo. l. 2 6.

o Ferri. i. probari. ſ. de quadri. præſcript. l. ij. §. fin. & de apo. pub. l. ij.

* Sic forte legendū, nō bini, vt in Co. Thē.

p SI aliquid. Deprehēdat. & de hoc accuſat eum coram præfectis vel comitibus: vt in authen. de col. §. eos.

q Decoxit. Decoctor dicitur officialis pecuniæ: vt ſ. de dec. l. quilibet. vnde decoxit, id eſt illud officium geſſit. Et nota. depoſitum ab officio non redire, ad illud idem officiū: ad quod ī. de dign. l. iudices. & ſ. ſi quacū q. præp. l. j. & ī. de pala. ſacr. lar. l. ij. & in decre ij quæſt. vij. c. non pōt ſed. arg contra ī. de cohor. l. ſi quis.

r Decoctores qui dicantur, pulchrè Bu. i adnotat. ad pandectas l. ſi homi nē § quotiens ff. depoſiti.

† Co. Th e. ti. l. 27.

r DVos tabularios. i. logographos: vt ſ. tit. j. in rubr. & trienio durātes vt & ī. de nume. l. ij.

s Numerario. qa numerum ſolutorū memoriæ cōmendāt in letipus, & ingerūt ſuſceptori: vt ī. de nume. l. ij.

s Facit ad hoc c. accepim⁹. iuncta gl. ſup verbo reputare. circa glo. diū. de q̄ta & qualita.

† Co. Th. eo. l. 30.

t Suſceptores. quorum vnus aurarius, alter ſpecierum: & quilibet tenebit vnū de dictis notarijs: vt ī. de nume. l. iij.

u Arcæ. area arcæ. non ergo vnus cum alio immiſcet: vt ī. de oum. l. iiij. & ſ. de canon. lar. titu. l. præcepis. §. penultimo.

x HVmilioribus. Patimur. ad hoc ſ. de decu. l. ſi qs procurationem & ſ. curiales. & ī. de dec. vt. Ro. l. j. Accur.

y Suſceptorem. officium erat ſuſcipere tributa ad veſtes.

Ab uſi-

† Ex Co. Th. e. l. 3[?]

vestiū æquius est ab officio [a] pcōsulari, vel ab his q in eodē [b] meruerūt solēniter pcurari. horū nāq; interest hmōi explorare rōnem, & q̄rere qualitatē eorū, quorū ad cōstituendū [*] cōmodior cura est. neq;.n. æquum est, vt ad officiū [c] lucra, ad curialem susceptionis tantū dāna ptineant. [d] Hanc igit ab ordinib. [e] iniuriā submouemus: exceptis his q curialiū [f] in officio memorato aut militasse aut militare fuerint deprehēsi. [g] D. Prid. K. Mar. Rau. Ho. VIIII. & Theod. V. AA. Coss.

XV. Impp. Theod. & Valentinian. AA. Voluriano P.P. post alia. †

AVrum [*] siue argētū quodcunq; a possessore cōferē, arcarius [h] vł susceptor accipiat: ita vt pūinciæ moderator, eiusque officiū ad crimē suū nouerit ptinere [i] si possessorib. vllū fuerit ex aliqua pōderū iniqtate [k] illatū dispendiū: & qcqd ex pūincijs ad nostrū dirigit ęrariū, id ad illustres viros ærarij nostri comites [l] relatione deferaē. D. III. K. Mar. Ra. post Cōs. Felicis & Tauri VV. CC.

TITVLVS LXXI.

DE PONDERATO ribus, † & auri illatione.

I. Imp. Constanc. A. ad Eufraxium Rationalem trium prouinciarum.

AVrū quod infertur a collatorib. si qs vel solidos voluerit, vł materiā appēdere, æqua lāce & libramentis parib. [m] suscipiaē. PP. XIIII. Kal. Aug. Paulino & Iuliano Coss.

II. Imp. Iulianus A. ad Mamertinum PP. †

QVoties [*] d̄ qualitate [n] solidorū orta fuerit dubitatio: [o] placet quē sermo Grec [*] Zygostatē [p] appellat, p singulas ciuites ↄstitutū, q p sua fide atq; industria neq; fallat [†] neq; fallaē, [q] cōtētionē dirimere. Da. VIIII. Kal. Maij Salonæ Iuliano A. IIII. & Sallustio Coss.

TITVLVS LXXII.

DE AVRI PVBLICI persecutoribus. [r]

Susceptores nō debēt pecuniā acceptā sine licentia in massam redigere: & habita licentia retardare. Bar.

I. Impp. Hon. & Theo. AA. Anthemio PP. †

AVri psecutores [s] partim nulla p missa (vt assolet) psecutoria, [t] aurū pīumūt pseq, [u] partim diuti' retētāt, [x] qđ statim fuerat adsignādū. Ideoq; censemus, ne qs absq; pcepto viri illustris comitis sacrarū largitionū, vel coquendū † aurū sumat, vel capiat deinceps retinēdū. D. XIII. Kal. Aug. Hono. VIII. & Theodo. III. AA. Coss.

TITVLVS LXXIII.

DE HIS QVAE EX PVBLICA COLlatione illata sunt, non vsurpandis. [y]

Pecuniā publicā non pōt quis accipere mutuo vel alio titulo, vel in suā vtilitatē aliter cōuertere. B.

I. Imp. Constantinus A. †

NVll' [z] iudicū id qđ a republica ex collatiōe susceperit, mutui interuētione opposita vel inuadat, vel cōcedē inuadere. [a] D. Prid. No. Mar. Treueris. Paul. & Iul. Coss.

II. Imppp. Gratia. Valen. & Theo. AAA. Hauc Lampadi. K. N. †

NVll' penit' ex eo qđ referē [b] ī pditis, vł ī arca ptinet, ad quēlibet titulū vsurpet: nisi forte psumēdi facultatē sublimium prātū iussione pceperit. [c] D. III. Id April. Constantinop. Antonio & Syagrio Coss.

Susceptū p iudicē nō pt ī aliā necessitatē trāsferri.

III. Impp. Arcad. & Hono. AA. Messalæ P.P. post alia. †

---

[a] Ab officio. id est officialibus.
[b] In eodē. l. in officio suscipiēdi vestes, ad quod ī. de adsci. l. licet. od tā ꝯsnuo vt ī eo. l. nemine.
[c] Officium. i. susceptorem vestium.
[d] Pertineāt. sic. ff. p soc. l. si non fuerint. §. fin.
[e] Ab ordinibus. decurionum.
[f] Curialium. id est decurionum.
[g] Deprehensi. ante decurionatum. nam & priuilegiū retinent vt ī. de exc. mu. l. eā.
[h] AVrum. Arcarius. No. arcarium, qui suscipit aurū & argentum a possessoribus. ad qđ supra l. proxi.
[i] Pertinere. No. periculū pūdis: vt ī. de can. larg. tit. l. fin.
[k] Iniquitate. facit ī. eo. l. modios. & l. susceptores. & ī. tit. j. l. j & ff. de fal. l. penul.
[l] Comites. q aurū & argētū custodiūt. sed pręfectus specient vt in auth. de col. §. cos. & sa. ī. de ca. lar. tit. l. j.

DE PONDERATORIBUS &c.

[m] AVrum. parib'. id est, æquis. ad qđ s. ti. l. modios. & l. susceptores. & l. fi. & in Auth. de col. §. cos.
[n] QVoties de qualitate. si bonū aurū. & bñ formatum: vt ī. de ve. nu po. l. j.
[o] Dubitatio. idem de cæteris speciebus.
[p] Zygostatem. i. libripendem ponderibus præfectum.
[q] Fallaē a quoquā.
[r] DE AVRI PVblici persecutoribus.
Id est decoctoribus, qui persequuntur illud.
[s] AVri persecutores. expone vt in rubrica.
[t] Persecutoria. id est licentia psequendi aurum. Accur.
[u] Præsumant psequi. l. coquere.
[x] Retentant. qđ est pmissa ad qđ ī. ti. j l. diu & ī. de offic. co. sacr. larg. l. j.
[y] DE HIS QVAE ex publica collatione illata sunt, non vsurpandis.
Differt ab illo tit. ī. de his q ex publi. ratio. mu. pe. quia ibi de accipiente: hic de dante.
[z] NVllus. inuadat. nisi iussione principis. vt ī. l. prox.
[a] Inuadere. aliās tenere ad vsuras centesimas: vt ff. de neo. go. gest. l. quæ sine. & ī. in auth. de col. §. iubemus.
[b] NVllus refertur. siue tam sit relatū, siue non.
[c] Perceperit. & nisi forte hoc duo, quo casu vnus ab alio potest sumere ſm Py. arg. ff. de contrahen. empt. l. si ī emptiōe. §. fin. Vel hic secus, q a & recipere hic ē phibitū: vt ī. de his q ex pu. rō. l. j. Acco. Sciant

[*] Cōtuendum.
[*] Co. Th. 6. ti. l. 32.
[*] Alias, ponderationib'.
[†] Sic in Co. Tbe. lib. xij. ti. vij. l. 2. post alia. Conuūs.
[†] Sic et de iuī ea oontco ↄ coc. c. cū in cūctis. extra de ele. lib. 6.
[†] Co. Th. 12. 8. 1.
[*] Decoquēdum, Pyr.
[†] Co. Th. 12. 9. 1.
[†] Co. Th. 10. 11. 1.
[†] Co. Th. 10. 11. 1.

a S Ciăt iudices. maximĕ. nō idē in alijs officialib⁹.
b Grauissima. capitis. vt ĵ. de his q̄ ex pu. rō. l. fi. & fa. ĵ. de leu. vr. Con. l. ij. & ĵ. de cal. fun. pa. l. fin.

a DE AVRO CORONARIO.

Aurŭcoronariŭ quid sit. Aurŭ coronariŭ di qđ ɔferĕ ad coronationes principŭ, q̄ in tēplo pendentes a Tito & Vespasiano sublatę sūt. vel dic q̄ dabatur athletis.

d A D collationem auri coronarij. expone vt in rubri.

Iudæi ex ɔsuetudine aurŭ coronariŭ p̄stăt. e Cōsuetudine. Iudæi p̄stant ex cōsuetudine: vt ĵ. de iudę. l. Iudæorum. & facit ĵ. de statutis. l. in nostra. & l. fi.

f DE IRENARCHIS.

Irenarchæ sunt, q corrigendis moribꝰ præficiunt: vnde est p̄sonale munus: vt ff. d mu. l. fi. §. irenarchę. maxime in sedădis discordijs: vt ĵ. l. j. & in cōprehendendis latronib. vt ff. de cust. reo. l. diu⁹. & dicunt quasi arcentes irā: quia iræ sumandę in turbatores publicę quietis & pacis gerunt monarchiā.

g I Renarchę. expone vt in rub.

Ex Cod. Theod. ti. l. 1. Cōtius.

h Cōcordiā. gerunt & alia: vt in rubr. vñ quæris an hodie sint sublati, q̄a videntur loci seruatores. quod q̄dā dicūt, vt in Authen. vt nulli iu. §. j. & de col. §. iubem⁹. colla. ix. & de desen. ci. § nō habēte. coll. ij. & de man. prin. §. eos. coll. iij. vel ibi a p̄side, hic a decurionib. eligit & ideo æquiparaĕ militi iustitiæ. & facit ff. de off. p̄se. vr. l. j. § & sanè.

i Noienĕ. ad hoc ĵ. de iusce. l. exactores.

DE ARGENTI precio quod thesauris infertur.

Co. Th. li. 13. tit. 2. l. 1.

k I Vbem⁹. Facultatem. q̄a qđ cari⁹ est, quq. leui⁹ soluiĕ: vt Insti. d act. §. huic.

Aure⁹ & solid⁹ idē sunt.

l Quinos: his q̄nq; aureos. solid⁹ & aure⁹ idē ē: vt ĵ. d ve. nu. po & i sub. notatis. itē p xx. lib. æris vn⁹ aure⁹. vt ĵ. d coll. æris. l. j.

S Ciăt iudices a nihil sibi ex priuatæ rei canone, vel ex eo qđ ex ijsdē titulis exegerint, ad necessitates alias trăsferre licere: nisi malint grauissima b seueritate suă licētiam coerceri. D. XVI. K. Iun. Mediol. Theodoro Cos.

TITVLVS LXXIIII.

DE AVRO CORONARIO. a

I. Imppp. Gratia. Valentinia. & Theod. AAA. Cynegio. P.P.

A D collationē auri coronarij d placuit neminē absq. ɔsuetudine e esse cogēdŭ. D. XV. K. Feb. Cōstătin. Richomerē & Clearc. Coss.

TITVLVS LXXV.

DE IRENARCHIS. f

I. Impp. Hono. & Theo. AA. Anthemio P.P. †

I Renarchæ, g q ad p̄uinciarum tutelă, quietis ac pacis per singula territoria faciŭt stare ɔcordiă: h a decurionib. iudicio p̄sidŭ p̄uinciarŭ idonei noienĕ. i Da. VIII. K. Ian. Cōstăntinopoli, Honor. VIII. & Theo. III. AA. Coss.

TITVLVS LXXVI.

DE ARGENTI PREcio qđ thesauris inferĕ.

I. Impp. Arca. & Hono. AA. Eutychiano P.P. †

I Vbem⁹, vt p̄ argēti sŭma quā qs thesauris fuerat illatur⁹, inferēdi auri accipiat facultatē: k ita vt p̄ singulis libris argēti quos l solidos inferat. Da. XI. Kal. Mart. Cōstătinop. Cæsario & Attico Coss.

CODICIS DOMINI IVSTINIANI sacratissimi principis ex repetita prælectione. Lib. XI.

TITVLVS I.

DE NAVICVLARIIS m seu naucleris publicas species trăsportantib. † & de tollenda lustralis auri n collatione.

Nauicularij portantes res publicas habent plenă securitatē eundi & redeundi. Bar.

I. Imp. Constan. A. & Iulian. Cæs. Olybrio P.V.

N Vllam vim oportet naucleros sustinere delegatas spēs annonarias o trăsferentes, nec cōcussiōes p̄peti, nec aliqđ gen⁹ incōmodi: sed veniētes ac remeătes omni securitate p potiri, decē librarŭ auri multa q p̄ponēda his q eos inquietare tētauerint. D. K. Iun. Rom. Cōstantio VIIII. & Iuliano Cæs. II. Coss.

II. Imp. Arca. & Hono. AA. Eusebio P.P. †

C Omperimus r naucleros susceptas species s in negotiationis emolumenta conuertere. t ideoq; decernim⁹,

m DE NAVICVLARIIS SEV NAVcleris publicas species transportantibus &c.

Dixit ĵ. de q̄b. muneríb. vel p̄ę. nemo exc a munere trăsuehēdi, nūc aūt de his p̄ quos trăsuehuntĕ. Vel ĵ. dixit de col. speciērŭ: nūc de trăsuectione: q̄ q̄a fit p̄ naucleros, ideo de eis dicit: & sunt illi, q annonarias spēs a susceptorib. vel p̄positis in p̄uincia accipere, & Romă, vel ad castra vbi erăt milites, deferre debebăt, & sic dicunĕ seruire annonæ vr. vt ĵ. l. iiij. & ff. de iu. imm. l. semp. §. negotiatores. isti aūt a cura & tutela excusanĕ, nisi a minorib. sui corporis: vt ĵ. de exc. tu. & cu. l. pe. Itē sunt immunes a p̄sonalib. munerib. quădiu in actu sunt: vt d §. negotiatores. & ipsi, nō cură hberi. vt §. immunitatĕ. in ea. l. & dic q̄ q̄dă sunt nauicularij q vehŭt publicę annona: vt hoc tit. & duob. seq. Itē alij, q negotianĕ, & maximŭ partem suæ substăntiæ in hac negotiatione habēt q & ipsi sunt immunes: vt ea i semp §. licet in corpore & de mu & ho. l. nauicularij & not. d § negotiatores. Sunt & alij qui naues fabricant, de quibus dic vt ff de vac. mu. l. his qui naues.

Hęc postrema pars primo loco scripta est in vetere meo manuscripto ibiq; notaĕ Græcă ɔstitutionē ad hăc particulă p̄tinētē deesse. Cōti⁹.

Co. Th. li. 13. tit. v. l. v.

n Lustralis aurĕ. de hoc nil in nigro. sic ĵ. quib⁹ mu. sed dic vt l. sub ĵ. d idic notaĕ.

o N Vllam. Annonarias. De primo igitur gñe dic vt no in rub. nă cōmes horreorŭ delegabat portandas.

p Securitate violentię: vt ff. ad l. Iul. d vi pub. l. j & ĵ. de lic. & tiin. custo q̄nimo & munerum personaliŭ, vt in rub not.

Co. Th. e. ti. l. a 6.

q Multa. hęc daĕ fisco: sed passo iniuriă quadrupliŭ: vt ĵ. l. 3.

r C Omperim⁹. s. in p̄uincia.

s Species. s. Romæ, vel ad castra vbi portantur.

t Conuertere. s. Romæ, vel ad castra vbi portantur.

Securi-

a Securitates. i. apochas. & de solu. reddant securitates.

b Reportent. ad quas faciendas tegātur q susceperunt: vt ĩ. de col. fun. pa l. placuit.

c Diem Illationis. sic ẞ. de apo. pu. l. j.

d AB his. Quadrupli. actio vi bo. rap. & no. q. eo tum quadruplũ est pœna. sic & aliàs in duplũ daẽ tantũ: vt ẞ. de Paganis. l. Christianis. ẽm quosdã. vel verius te cõputa ta & intra annum, post annum in simplũ: vt Insti. vi bon. rap. §. j. & fa. ĩ. eod. l. ij. cũ ꝯcor. item hæc lex habet locum qñ nõ in naufragio. sed aliàs rapit: sed tunc habet locum ĩ. titu. iij. l. ij. & ff. de incẽ. rui. l. si quis ex naufragio.

e CVm nauarchorũ. i. nauicalariorũ, siue nauticorum.

f Obiret. i. iret quasi obeundo pp laborẽ. aliàs cõspiraret: idest aspirando iret.

g Iudiciorũ. i. iudicũ. s. comitũ horreorũ, qui expectant trãsuectionem.

h Transuectionis. id est ꝓpter defectũ transuectionis.

i Tua. adduxit, qđ est ĩ. & die ꝯuentis, id est cõuocatis.

k Alios. proximiores: vt ẞ. de an. & tri. l. pro locis.

l Cõditis. vt in horreis: qa ibi cõditur.

m Immunitate. vt ergo a patrimoniali ẽt excusari: vt ff. de iu. immu. l. semp. §. negotiatores. sed hic magis innuit ꝯriũ. & facit ẞ. de iu. fi. l. pen.

n Cognitiõis. s. tuæ.

o Limauit. aliàs librauit. Accursi.

p QVi. Auertendo. i. interuertendo: vel. i. in auersione seu periculo emptoris p quod minus vendidit. & ẽm hanc secundam expositionẽ sub. maxime.

[Margin: + Co. Th. c. 29.] [Margin: + Ex Co. The. e. ti.] [Margin: + Cõspiraret.]

vt intra annũ quas susceperint inferãt spẽs, & securitates [a] reportẽt, [b] q ẽt diẽ illatiõis [c] edoceãt: vt intra alterũ annũ eis reddanẽ, a qb. spẽs pstitæ sint. Dat. X. kal. Ian. Med. Arcad. III. & Hono. III. AA. Coss.

Qui cũ nauicularijs fecerũt rapinã, tenẽt ĩ quadruplũ. B.

IIII. Iidem AA. Flauiano P.V. †

AB his q ĩ naucleros ꝑdas egerũt, volum⁹ eorũ cõmodis satisfieri: & iõ ne crescat ĩ posterũ eorũ audacia, sancim⁹ vt qcunq; in rapinis fuerit deprehensus, pœna quadrupli teneaẽ. PP. Romæ ĩ foro Aproniani. VIIII. kal. Febr. Stilichone & Aureliano Coss.

Quando id quod p personas certæ regionis debet expediri, nõ põt: debet expediri per homines circũstantes expensis publicis. Bar.

IIII. Impp. Honor. & The. AA. Anthem. P.P. †

CVm nauarchorũ [e] cœt⁹ circiter ꝓuincias Oriẽtis inopia nauiũ titubaret, & inuestigãdæ classis obtẽtu ĩsularũ secessus obiret, [f] & nauigãdi opportunitate trãsacta, iudiciorũ [g] indignatio sine trãsuectionis [h] expectareẽ effectu: merito celsitudo tua ꝑfecto augustali & insularũ ꝑside ꝯuẽtis, ciuitatis Alexãdrinæ & Carpatiæ classis sũmates, & nõnullos alios [k] naucleros ei⁹ ꝓfessionis adduxit, vt on⁹ frumẽtarij cõmeat⁹, q p Oriẽtales nauarchos ex Alexandrinę ciuitatis ꝯditis [l] cõsueuerat ad sacratissimã vrbẽ trãsferri, in suã fidẽ susceptũ, ad eadẽ augustissimæ vrbis horrea cõportarẽt, salarijs ꝓ mercedula pstitis ex tributariæ pẽsitationis ĩmunitate, [m] vel ex eo qđ vocaẽ φιλμόν, necnõ ẽt alijs, q cognitionis [n] limauit [o] examẽ. D. XIIII. k. Febr. Honorio VIII. & Theo. III. AA. Coss.

Qui p rectã viã nõ vadit, & species publicas distrahit, capitali pœna punitur. Bart.

V. Iidem AA. Anthemio P.P. †

QVi fiscales spẽs suscepit deportãdas, si recta nauigatione ꝯtẽpta littora deuia sectat⁹, eas auertẽdo [p] distraxerit: capitali [q] pœna plecteẽ. D. XIIII. k. Aug. Constãtinop. Hon. VIII. & Theodo. III. AA. Coss.

Si iudices patiunẽ spe ratæ nauigationis naucleros ĩ suo territorio cõmorari, puniunẽ & ipsi & municipes. Bar.

VI. Iidem AA. Faustino P.P. post alia. †

IVdices [r] q ĩ partib. diœceseos suæ onusta nauigia cũ ꝓsperior flat⁹ [s] inuitat, sub ꝓtextu hyemis ĩmorari ꝑmiserint, vnà cũ municipib. & corporatis [t] eiusdẽ loci fortunarũ ꝓpriarũ seriant dispendijs: naucleri ꝑterea pœnã deportationis [t] excipiãt, si aliqd fraudis eos admisisse fuerit reuelatũ. Da. XIII. kal. Septemb. Rauen. Varana. V.C. Cos.

* Constitutio Græca. *

TITVLVS II.

DE PRAEDIIS ET OMNIBVS rebus nauiculariorum. [v]

Etiam ad domum principis res nauiculariorũ transeunt cum onere suo. Bart.

I. Impp. Valent. & Valens AA. ad Aurelianum P.F. anno †

DOmũ [x] ẽt mãsuetudinis nr̃æ in his q nauiculario noĩe obnoxia sunt, agnoscere ꝑcipimus debitã functionẽ. D. III. k. Octo. Lupicino & Iouino Coss.

Pro rata rei, quæ peruenit ad aliquem de bonis nauiculariorũ, debet vnus sustinere, nec patrimo-

q Capitali. i. deportationis: vt ĩ. l. pe. & facit ẞ. q res vẽd. non pos. l. pen. & l. fi. & de nauti. fœ. l. iij.

r IVdices. Flatus. id est ventus.

s Et corporatis. sic ĩ. đ pri. cred. l. j. Acc.

t Deportationis. ergo & bonorũ: vt ẞ. đ pœ. l. deportatorũ. Et no. q. in secũda l. de offic. nauele. in j. & iij. de ꝑmio, & ẽt in iiij. in vlt. & pen. de pœna male gerẽtis.

v DE PRÆDIIS & omnib. reb. nauiculariorum.

Hoc accipe vt no. ẞ. tit. j. in rubr. & qa oẽs res eorũ sũt huic oneri subiectæ, quocunq; ẽt res ieriint quasi quadã fraudes vt ĩ. l. j. & ij. ideo de his dicit.

x DOmũ. q successit i ius vel i rẽ nauicularij.

y Functionẽ. p modo ꝓuectæ rei. vt ĩ. l. proxi. sic nõ excusantur a collatione emptarum specierũ: vt ẞ. ncm. li. in empt. spe. l. j. & facq̃ tit. j. l. j. Accur.

[Margin: + Co. Th. e. ti. l. j.] [Margin: + Co. Th. e. ti. l. 34.] [Margin: + Co. Th. l. 5. tit. 6. li. 13.]

La

nium vel persona vlterius aggrauatur. Item inspicitur quatenus erat tempore quo ad eum peruenit. Bart.

II. Iidē AA. & Grati. A. Achiloni Procō. Africę.† ¶Co.Th. eo.tit.l.7.

IN his a q̄ nauicularij vēdūt(qm̄ intercipere b ꝓctum emendi vendendique fas,phibet)emptor nauicularij functionem ꝓ modo portionis cōparatę subeat. Res enim oneri addicta est, c non persona mercatoris. Neque nauicularium iubemus fieri eum qui aliq̄d comparauit: sed eam partem q̄ empta est, pro suo modo ac rōne esse munificam. d nec.n.totū patrimonium ad functionē nauiculariam occupādū erit, quod habuit qui rei exiguę mercator accessit: sed illa portio quę ab initio nauicularij fuit, ad pensionem hm̄oi functionis sola tenenda est: residuo patrimonio, quod ab hoc vinculo liberum est,otioso & immuni seruando. domus vero quarum cultu decus vrbium e potius q̄ fructus acq̄rit,vbi a nauiculariis veneunt, ꝓ tanto modo ad hanc pensionem obligari placet,quantum habebāt emolumentū cum pecunia f mutuaret. vbi vero spacium loci & exiguitas nullam habuerit pensionem, aut extructio cuius est ardua difficilisq; molitio, g aut decꝰ sumptuosum, h aut(vt est i plerumq; liberale institutum) k habitationē qs suam vrbis ornamento l adiecerit,nolumus munificentiam quę postea addita est,improbā licitationem æstimationis excipere: m sed vetusta potiꝰ loci species & pensio cogitetur, q̄ cultus hodiernus qui per industriā hominis animosi accessit. Dat. III. Non. Augu. post consul. Gratiani A. III. & Equitij. V.C.

Qui emit ꝑdia nauiculariorū, tenet ad onus, secūdū verā æstimationem, quæ priuatoriis pactis non tollitur: & vendentes tenent, si emptores non fuerint idonei. Bart.

III. Impp. Arcad. & Honor. AA. Messalæ PP.† ¶Co.Th. eo.tit.l.8.

HI qui fundos nauiculariæ functioni adscriptos, n a nauiculariis acceperunt quolibet ad se o titulo transeuntes,secundū agri opinionem p q̄ antiquitus habebatur adscripta, nauiculariam functionē q suscipere cogant: r neq; eas cōditiones s sibi existiment ꝓfuturas, quas venditor minus idoneus in se recepit impositę mētis arbitrio: hac tn̄ pactione t seruata, vt si ad minus idoneum fuerit trāslata possessio,etiā auctores transcripti prędij teneant v obnoxij, sitque hoc in promptu,vt dānis fiscalib. primitus ab idoneis x cōsulat. D. XIIII. Kal. Mar. Medio. Theodoro V.C. Cons.

TITVLVS III.

DE NAVIBVS NON excusandis.

Naues quæ sub nomine & titu. excusant, publicant. Bar.

I. Impp. Arcad. & Hono. AA. Lōginiano P.P.† ¶Co.Th. eo.tit.l.2.

MVlti naues suas diuersorum nominibus & titulis y tuentur: cui fraudi obuiantes pręcipimus, vt si quis ad euitationem publicę necessitatis titulum crediderit opponendum, sciat nauem esse fisco sociandam. Nam vt priuatos z quoque nō ꝓhibemus habere nauigia, ita fraudi locum esse nōn sinimus: cum oēs in cōmune, si necessitas exegerit, cōue-

a IN his. s. rebus suis, quæ sunt huic oneri subiectæ: vt no. in rubri.
b Intercipere. i. cessare. ꝗ. & tacit. ff. p soc. l. idem quoque erit. in fi.
c Addicta est. sic ff. de publica. l. impera tores.
d Munificam. idest munus facientē. sic ff. de public. l. ij pu- blicanus. §. 4.
e Vrbium sic. ff. de no. ope. nun. l. p̄tor. §. hoc interdictum. & ne quid in loc. pu. l. fin.
f Pecunia. aliàs mutarent, s. in res q̄ vendebant. aliàs mutuarent: id est mutuo seu vicissim acciperet. aliàs permutaret.
g Molitio. repete, nullam habuit pensionem.
h Sumptuosum. nullam habet pensionem, vt turris.
i Vt est. i. vt q̄nque contingit, ꝙ aliquis habet liberale propositum.
k Institutum. idest propositum.
l Ornamento. vt picturis.
m Excipere. i. suscipere. ad quod ꝟ. de al- lu. l. fin. & ꝟ. l. pxi. in prin. & de sol. l. pen. & ꝟ. de omni agro deser. l. ii. & ꝟ. l. proxi. in prin.
n HI qui. Adscriptos. quales sunt fundi nauicularij: vt ꝟ. in rubr.
o Ad se. s. nauicularij fundi.
p Opinionem. id est censualem ꝓfessionem: quæ ideo dr̄ opinio, quia opinati debemus vt scriptura perhibet. P. Vel æstimationem, quæ ideo dicitur opinio, quia opinari nos facit cum de ipsa dubitatur. nam & vulgari modo sic loquimur. quid opinatis hanc rem valere?
q Functionē. aliàs præstationem.
r Cogantur. s. vt soluant & præstent eā.
s Conditiones. id est pactiones: vt ff. de nego. ges. vel re. l. fi. & ff. de pact. l. inter. valet th quantum est inter se: vt quod solutum, repetat: vt ꝟ. eo. tit. l. epistola. § ij. sic ꝟ. de pac. l pactio successorum. & de hære. ven. l. ij
t Pactione. i. hac ratione seruata. Accu.
v Teneant. quod etiam hodie profitentur apud acta, si ante traditionē minus idoneus inueniatur emptor: vt l Authen. de mand. prin. §. non permittat. coll. iij Sed quid si tēpore alienationis erat idoneus? respon. non tenetur venditor: vt ff. de neg. gest. l. litis. §. j. & de adminis. re ad ci. per. l. ij. §. si eo. item facit ꝟ. de fun. rei priua. l. iij.
x Ab idoneis. emptoribus. ad quod ff. ad mun. l. eum libertus. §. filium. eum concor.

DE NAVIBVS non excusandis.

y MVlti. Et titulis. scribendo nomina potentum quorum diceret nauem esse. & fa. ꝟ. l. proxi.
z Vt priuatos. non autem senatoribus tantum licitum est habere nauigia: vt ff. de va. mu. l. iij. & facit ꝟ. vt nemo priua & de anno. & tri. l. obsistere. & ꝟ. de nau. Tibe. l. j. & ꝟ. tit. j. l. j. & de ope. pu. l. ad portus.

Iube-

Iubemus. Vltra duorũ. maxime. nam idẽ ſi minus: vt ĩ. l. proxi. & ff. de vac. mu. l. iij.

b Ante. l. cõtra. Vel ſecut vulgariter dicit, non euades ante me.

c Embolam. hoc & alia q̃ hic ſunt, expone vt ĩ. de ſacroſan. eccl. l. iubemus. vbi eſt hæc de verbo ad verbum.

d Nec ſi. ſ debebit oppugnare regulas ꝓuidentiſſimæ legis. Accurſius.

e Non valeat. vt & ĩ. ſi cõtra ius vel vti. pub. l. ſi. & de pet. bo. ſub. l. j.

Vide Alciatũ hic, & Pyrrhum.

f Attentatum, a domino nauis. nam ſi non dominus, nõ nocet domino: ſed ipſe inquantũ nauis valet tenetur fiſco arg. l. ſi quis in tantũ. C. vnde vi. Alij dicunt dominum perdere, ſed ei emendare debere eum qui attentauerit. item quæro, quò delictũ prælati nocet eccleſiæ? ſ Rñ. vt in l. iubemus.

Vide in c. delictũ. extra de regu. iur. & in gl. in c. cũ dilectus. extra de or. cogni. vide ibi p do. Io. An. in mercuria.

NE QVID ONERI publico &c.

g O Neri. Frumẽti. publici, quid ſi ſponte recipit, & forte recepit mercedem? Respond. tenetur nauta quaſi conuerterit publicas merces in negotiationes priuatas, vt ĩ. titu. ij. l. ij.

h Naufragij. ſi contigerit per hoc.

i Rigorem. extra ordinem punietur.

k DE NAVFRAGIIS.

Quia quandoque per onus priuatum contingit naufragiũ, vt ĩ. tit. j. ideo de hoc dicit. Vel quia naucleri de quibus dixit, hoc patiuntur: ideo de hoc dicit. & dicit naufragiũ quaſi nauis fractura: a naue & frango quia plerunque nauis frangitur,

Co. Th. eo. ti. l. j.

Naufragiũ vñ dicitur.

l S[illegible] dũ naufragiũ patit. l quando. Pertineat. nauis, & res in ea cõtentæ, vt ff. eo. l. ne quid. & l. fin. & in conſtitut. Fri. quæ incipit. naufragia. ĩ. de fur. alioquin edicto prætoris tenetur ſi tempore naufragij aliquid accepit. vt ff. e. l. j. l ſi. & l. ij. & iij. & l. expugnatur. & etiã criminaliter. vt no. ĩ. de furtis. l. in eum.

m Sectetur. quaſi dicat nullum.

n S I quis. Teſtibus. ſecundum formam inferioris l. pro xi. Accurſ.

o Referatur. ſi opus fuerit.

p Diſpoſitio. vt res ſ. reſtituatſ. vt ĩ. l. pxi.

q Anni. immo biẽnium. vt ĩ e. de ſubmerſis. contra. Solu. hic negligentia petẽtis ibi iudicis. Vel ſecundum Py. ibi in criminali hic in ciuili actione in factum ex edicto. ff. eo. l. j. item videtur perpetuo quũ tum eſt in ſimplo, vt ff. de fur. l. eum. & ff. e. l. j. in prin. Solu. hic de quadruplo. Vel vt ſunt hic de inſtantia cauſæ & erit ſpeciale contra l. properandũ. C. de iud. eij.

r Q Voties. Competentis. ſ. præſidis prouinciæ in qua hoc contingit, vt ĩ. l. proxi. & loquitur hic ſiue ciuiliter ſiue criminaliter agatur ſecundum Py.

niat vtilitatibus publicis obedire, & ſubuectionẽ ſine dignitatis priuilegio celebrare. Dat. III. Id. Ianua. Rau. Arcad. A. VII. & Probo Coſſ.

Nulla nauis ob neceſſitatẽ publicã excuſatã aliquo priuilegio ĩ corpore iuris inſerto vel nõ inſerto: & cõtra faciens pœna hic inſerta punit. Barto.

II. Impe. Theo. & Valẽt. AA. Florentino pfec. pto.

Iubemus[a] nullã nauẽ vltra duorũ [a] miliũ modiorũ capacẽ, an [b] felicẽ embolã, [c] vel publicanorũ ſpecierũ traiuectionẽ, aut priuilegio dignitatis, aut religiõis intuitu, aut prærogatiua pſonę, publicis vtilitatib[9] excuſari poſſe ſubtractã: nec [d] ſi cœleſte cõtra pferat oraculũ, ſiue adnotatio ſit, ſiue diuina pragmatica ſãctio. puidẽtiſſimæ legis regulas oppugnare debebit. Qđ ẽt i oib[9] cauſis cupim[9] obſeruari: vt generaliter ſi qđ eiuſmodi cõtra i[9] vel vtilitatẽ publicã ĩ quolibet negotio pferat, nõ valeat. [e] qcqđ. n. ĩ fraude iſti[9] legis quolibet mõ fuerit attentatũ, [f] id nauigij qđ excuſat publicatiõe corrigimus.

TITVLVS IIII.

NE QVID ONERI publico imponatur.

Qui cogit nautã ad accipiendũ aliquid vltra onus, tenetur ad emendationẽ damni, & criminaliter punitur. Bar.

I. Impp. Arca. & Hono. AA. Rufino pfect. pto. †

ONeri publico ſarcinam priuatã ne qs iponat, nec audeat portitores frumẽti [g] ad ſuſcipiẽdũ on[9] aliqua neceſſitate cõpellere. Hoc enĩ facto atq; cõmiſſo, nõ in diſpẽdiũ ſolũ, atq; naufragij [h] dãnũ tenebitur obligat[9], verũetiã publicæ coercitiõis experiet rigorẽ. [i] D. V. Id. Ianua. Cõſtãtinop. Olybrio & Probino.

TITVLVS V.

DE NAVFRAGIIS. [k]

I. Imp. † Conſtantin. A.

SI qñ naufragio nauis expulſa fuerit ad littus, vł ſi qñ aliquã terrã attigerit, ad dominos pertineat, [l] fiſcus meus ſeſe nõ interponat. Quod enim † ius habet fiſcus in aliena calamitate, vt de re tam luctuoſa compẽdium ſectetur? [m]

Nauicularius qui dicit ſe feciſſe naufragiũ: debet hoc probare p teſtes corã iudice illius loci, & intra annũ pfecto nunciare: alias non audit. Barto.

II. Imppp. Valentin. Valens, & Gratianus AAA. ad Modeſtum. P. P. †

SI qs nauiculariu naufragiũ ſe ſuſtinuiſſe adfirmet, puinciæ iudicem, ei[9] videlicet in qua res agitur, adire feſtinet, ac probet apud eũ teſtib[9] [n] euẽtũ: relatioq; ẽt ad ſublimiſsimã referat [o] pfecturã: ita vt ĩtra anni ſpaciũ veritate reuelata cõpetẽs diſpoſitio [p] pcedat. Quòd ſi per negligentiã phnitũ anni [q] ſpaciũ fortaſſe claudatur, ſuperuacuas ſeraſque interpellationes emenſo anno placuit nõ admitti. D. P. P. Berſti. Nol. Iun. Mod. & Arintheo Co.

Cum de naufragio quæritur, debent examinari duo vel tres de naui, q melius ſcire debẽt veritatem & ois deficientibus deuentũ ad alias, & nauigatio debet fieri a Cal. Apſil. vſque ad Calẽ. Octobris. Bart.

III. Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodo. AAA. nauicularijs Afri. ſal. †

QVoties obruta vel ſubmerſa fluctibus naui, examẽ adhibetur competentis...

In meo vetere manuſcri pto legitur, Imp. Antonin. recte meo qdẽ iudicio. nam hę videtur Antonini Conſtitutio q̃ citatur in l. vlti. eo. ti. Contius.

Cõcor. ad hoc c. excõmunicandũ. cũ gl. vlt. extra de rapi. & incend.

Co. Th. e. ti. l. 1.

Co. Th. eo. ti. l. j.

Nautarum.

a Nautarum. primo magistrorũ, secundo aliorum, tertio aliorum: vt subijcit.
b Habita. non per tormenta. nisi vacillent, vt ff. de quæstio l. ex libero. vel nisi sint obscuri, vt in aut. de test. §. si vero ignoti. col. vij.

Nexus quid. c Nexu. est enim nexus depositio testimonij cũ ad hoc coguntur, vt ff. de tab. exhi. l. iij. §. exhibere.
d Numerũ. duorũ vel trium, vt ff. de testi. l. vbi & aliàs. In ore duorũ vel trium stat omne verbum. Deut. 17.
e Immoretur prius ad inquirendũ damnum submersarum rerum.
f In alios. nõ magistros, sed nautas: per tales enim melius veritas luescitur, argu. ſ. de tep. l. consensu. §. super plagis.
g Liberis. qui forte erãt in naui cũ alijs.
h Interitu. s. rerũ eorum quos &c. vel interitu, i. damno eorum &c.
i Nauicularius. quippe sm Romanos non sunt nisi duo tempora: hyems a Kalend. Octob. vsq; ad kalendas April. & æstas ab Aprili vsque ad Octobrem: quo tempore est nauigandum, & non postea, secundum P. sed secundum B. separatur æstas ab hyeme in æquinoctijs, vt ff. de aqua quotidia. & æstiua. l. j. §. æstatẽ. & facit ĩ. eo. l. fina. † De nauigandi tẽpore pulchrè Budæus in l. vtique. ff. de rei vind.
k Nauicularius. aliquis qui euasit. *Co. Th. e. tit. l. 4. sed aliter. Contius.
l Pro his. A collatoribus. prouincialibus.
l Possessoribus. & collatoribus prædictis.
m Senatores. innuit senatores ad patrimonialia teneri. sed a personalibus exensantur, vt ff. ad mu. l. municeps.
n Redundare. siue fuerit nauta in culpa, siue non. an autem ipse nauta teneatur? Respond. ĩ. eo. l. fina.
o De submersis. Leuato velo per similitudinem loquitur quasi dicat omni velamine remoto. Vel dic submersis leuato, id est remoto detect-

iudicis duorũ vel triũ nautarũ * quæstiõe habita, b cęteri ab huiusmõi nexu c liberẽt. qd est enĩ quod nõ abũde intra præfinitũ numerũ d solers quæsitor inueniat? Circa magistros nauiũ quibus ẽ sciẽtia plenior immoret: e qui si fatali sorte defuerint, in alios f inquisitio trãsferatur. Sanè si vniuersos violentia tempestatis obruerit: ne veritas lateat, a liberis g nautarũ siue magistrorũ intra iudicia cõstitutis sup eorũ quærat interitu h quos nauicularius i naufragio perijsse cõtẽdit. Susceptiõis aũt necessitas ex Ka. Aprilis in diẽ kalendarũ Octobris mensura seruabitur. Da. VIII. Id. Februa. Treue. Gra. vel The. I. AA. Coss.

Priuatis qui soluerunt collectas publico officiali, qui postea aufugit vel perdidit, nõ imputatur. & loquitur in procuratoribus vel exactoribus. Bar.

IIII. Impp. Vale. Thē. & Arcad. AAA. Tatiano p[...]o. †

PRo his quæ semel a collatoribus k illata, naufragijs perierint, nolumus nobis aliquã cũ possessoribus, l siue senatores m siue priuati sint, cõmunionẽ esse, vel aliquid periculi ad eos redũdare. n D. XV. k. Aug. Constãtinop. Tatiano & Symmacho Coss.

Cum de naufragio queritur, summatim examinabitur. & ex eo quod in illa cognatione repertum, post per inquisitionem procedi, & cã debet intra bienniũ terminari, aliàs nauicularius absoluitur. Barto.

V. Impp. Hono. & Theo. AA. nauiculariis per Africam, post alia. †

DE submersis nauibus decernimus, vt leuato velo o istæ causæ cognoscant: & si quisquã de talibus negotijs aliquid accepisse detegit: p iudex apud quẽ cõstiterit, his cõquerẽtibus qui nudant: q pro qualitatibus personarũ r multãdi remouẽdi, proscribẽdiq; habeat potestatẽ. Si vero causarũ taliũ cognitores libelli datiõe vel plenaria interpellatiõe s cõmoniti intra bienniũ t has cãs audire neglexerint, & hoc fuerit tempus elapsũ: præiudiciũ noceat eatenus cognitori, vt nauiculario u propter vitiũ iudicis absoluto, mediã oneris eius partẽ, propter cuius probandã amissionẽ legitimo y dũtaxat tẽpore cognitio petebat, iudex cogat inferre: residuã vero officiũ eius exoluat. D. XVI ka. Apri. Rauẽ. Hon. VIIII. & Theod. V. AA. Coss.

Pro vno nauiculario vẽs alij tenentur pro rata. Bart.

VI. Iidem AA.

SVper naufragiorum quæ cõtigerint casibus, vsitato more a habita quæstione, si quis calculus b modiationis c dicatur tẽpestate maris deperisse: sub tuæ sedis auditione neququã ferat acceptus: d sed hęc dispendij iactura, in oẽ nauclerorũ cõciliũ e pro rata scilicet contingentis muneris deferatur.

timus &c.
p Detegitur. siue tpre naufragij, vbi est actio quadrupli intra annum, siue post: vt ĩ. eo. l. prima. in fine. & l. sedis quid. & l. nequid.
q Nudantur, i. nudati sunt qui debent instare: vt ĩ. eo. l. si quis.
r Personarum. hic ergo criminaliter agitur. & sic concor. ĩ. eo. l. Podius.
s Interpellatione. i. sine libello. quod est speciale contra auth. offeratur. sic ĩ. de sen. ex libel. reci. authẽ. nisi breuiores. Vel verius hoc corrigitur per dictam authen. † Co. Th. e. tit. l. 6.
t Bienniũ. dicas criminaliter agi: & oĩa cõcord. ĩ. s. vt intra cer. tem. l. fi. & de iudic. l. properandũ. in prin. nec obst. ĩ. l. si quis. vt ibi dixi. si dicat etiam in ciuili sic esse, tũc habes necesse dicere speciale hic §. l. properandũ. ĩ. de iudi. Accursius.
u Nauiculario absolui absolud.
x Absoluto. ab obseruatione iudicij quia culpa passus est naufragium. vel disperit res pro quibus accusabatur. Accur.
y Legitimo. s. biennij.
z Eius. s. oneris.
a SVper naufragiorum. More. vt ĩ. eod. le. quoties.
b Calculus. id est numerus.
c Modiationis. i. publici frumenti.
d Acceptus. i. non fiat apocha de eo accepto, quæ aliàs fit: vt ĩ. de naui. l. j. & ij. Accursius.
e Concilium. l. collegium. quod accipe quando perierunt vitio nautæ: quod potest esse quia non nauigauit cõgruo tempore: vt ĩ. eo. l. quoties. in fin. vel aduerso: vt ff. de rei vin. l. qui petitorio. § vlti. vel quia in malam nauem: vt ff. loca. l. item quæritur. §. j. & ad l. Rhó. de iac. l. fi. §. si ea. aliàs sine eius vitio non tenetur, vt d. §. si ea. tamen soluẽtes semper liberantur: vt ĩ. l. pro his. Nauta quãdo de naufragio teneatur.
Item quomodo tenentur alij propter vnius vitium? Rñ. speciales

peculali: vt j. de fabri. l. iure. qa & ei succederent; si sine hærede decederet: vt l. de hære. decu. l. j. sic ff. cō mo. l. vl. quærit. & l. pen. Alij dicunt teneri hic alios qui iam successerunt, non ante. Accur. liod, loquit aliter. s. quot vnciæ faciunt libram. Item dicit singulos tantum soluere: vt j. l. per annos.

h Distrahant. si competens precium dare vult. vt subijcit. Sed arg. l. de thesa. emp. l. dudum.

i O B metallicum ca. Quatuordecim vncias. No. xiiij. vnci. quas l. l. pal. viij. scrupulos appellant. vnde apparet scrupulum tāto scientia fore maiorem, quanto sit sextante minor, secundum P. & sic soluebat contrarium superioris. l. sed dic tu q hic dicit xiiij. vncias pro libra soluendas: licet regulariter xij. faciant libram. non autem dic hic. xiiij. vn. semper soluendas, & hoc quando est cōsuetudo solui libras ad quod ff. commu. prædi. l. venditor. §. si cōstat. alias nisi sit consuetudo, soluitur p scrupulos a singulis: vt s. l. pr.

k Ballucæ. expone vt s. l. proxi.

l Pro singulis. i. a singulis.

m C Vncti. Laboriosis. non tā probibitis. arg. l. de thesau. l. j. & dic q primo quærunt. Secundo fodiunt. Tertio pluries fundēdo in lucidam materiā addacunt. Sed an dño inuito liceat quærere thesaurum? dic vt j. l. quosdam. Sed videtur contra l. de thesau. l. j. & Insti. de re. diui. §. thesauros. vbi dī non licere in alieno quærere data opera. Sol. aliud in thesauro qui dono fortunæ, aliud in metallo quod magno paratur agone.

n Fisco. sic ergo in prædio sita duæ decimæ: si in suo, vna datur: & hoc præter annuum canonem in scrupulis pstandum, quod dic vt supra l. j. no. quæ est contra. Alij soluunt quòd illa in publico metallo, hæc in priuato. Accursius.

a DE METALLARIIS, ET METALLIS, &c.

Naufragia contingunt sæpe propter pondus metalli. ideo de his dicit. Vel dicit de trāsuectione: nunc de officio eorū q ea transmittunt. & q a metalla preciosiora sunt, de metallarijs qui ea inferdt. & pcuratoribus qui ea exigunt, atque custodiunt, deque ipsis metallis videamus. & de procuratoribus dicit j. eo. l. cum pcuratores. in alijs dicit de metallarijs & metallis.

TITVLVS VI.

DE METALLARIIS, a & metallis, & procuratoribus metallorū.

I. Impp. Valentinia. & Valens AA. ad Cresconiū Com. metallorum. †

PErpensa deliberatione duxim^e sanciendū, vt quicunque metallorū b exercitium velit affluere, c is labore pprio & sibi & reipublicæ cōmoda cōparet. d Itaq; si q ipōte cōduxerint, e T. eos laudabilitas tua f octonos g scrupulos in balluca † [quæ Grecè χρύσαμμος appellatur] cogat exoluere. qcqd aūt amplius colligere potuerint, fisco potissimū distrahāt, h a quo cōpetētia ex largitionib^s nostris precia suscipiant. D. IIII. Id. Decemb. Parisis, Valentiniano & Valente AA. Coss.

II. Iidem AA. ad Germanianum Comi. S. L. †

OB metallicū canonē in quo pprio cōsuetudo retinēda est, quatuordecim vncias i ballucæ k p singulis l libris cōstat inferri. D. VI. Id. Ian. Romæ, Lupicino & Iouiano Coss.

III. Imppp. Gratia. Valentin. & Theodo. AAA. Floro PP. †

CVncti q p priuatorū loca saxorū venā laboriosis m effossionib. psequunt, decimas fisco, n decimas ēt dño repræsentent: cætero † mō propriis suis desiderijs vindicādo. Da. IIII. K. Septēb. Constantinop. Antonio & Syagrio Coss.

Officiales exigentes metallum, non debent ad aliā dignitatē promoueri, nisi prius illud officiū pficiant. Bar.

IIII. Iidem AAA.

CVm pcuratores metallorū intra Macedoniā, Daciā, mediterraneā Mysiā, seu Dardaniā, soliti ex curialib. ordinari, o p quos solēnis pfligat exactio, p simulato hostili metu, huic se necessitati subtraxerint, ad implēdū munus retrahātur: & nulli deinceps licētia laxeē prius indebitas expetere dignitates, q q̄ subeundā pcurationē fideli solertiq; deuotione † compleuerint.

Fodiens aurum, pro quolibet anno septem scrupulos soluere debet. Bar.

V. Imppp. Valētin. Theo. & Arcad. AAA. Romulo Com. S. L. †

PEr annos singulos septē * per hominem r scrupuli largitionibus in-

b PErpensa. Metallorum. i. affluentiam habere exercitij metallorū.

c Affluere. i. vellet esse metallarius.

d Comparet. i. quærat primo &c. q. d. quicunque vult, faciat hoc.

e Conduxerint. alias conduxerint, & bene. alias conduxerint per simile: quia dando quod sequit, conducere videnť.

f Tua. Cresconio comiti metallorum loquitur.

g Octonos. i. octo: vt ff. quemadmodū seruit. amit. l. non satis. in ff. item scrupulus est xxiiij. pars vnciæ. nam tres scrupuli faciunt drachmā, & octo drachmæ vnciam, secūdum physicos: & sic octo scrupuli, id ē tertia pars vnciæ quæ soluit in balluca, id est vilitate publica. nam chrysamos Græcè, Latinè vilitas dicit. Vel balluca, i. vase lucente, vt cassæ cardinalium, quasi lucē baiulis vel lancē & dic eius metalli in quo versat: non aūt si in plūbo exerceat, dabit in argento. sed cū hic dicat de tertia vnciæ, j. pxi. de xiiij. vncijs, alia. l. cuncti. de decima: alia. l. per annos. dicat de septem scrupulis: videntur cōtra inter se. Sol. quidam hanc p ingressu, sequentes singulis annis: quod nō placet: qa nō bene supponeret hic qcqd &c. Tu dic hanc in cæteris metallis, illā. per annos in auro. illa cūcti, non excludit. qa & hoc dicit qd hic dicit vt ibi not. alia vero, ob metal-

o C Vm procuratores. Ordinari. vt l. de suscept. l. exactores. & hæc l. tractat de vltima par. subs.

p Exactio. hi ergo exigunt metalla.

q Dignitates. vt j. tit. j. l. æternam.

r PEr annos. Per hominē. vulgariter loquit. q. d. quilibet soluat vij. scrupulos. & plene dic vt s. eo. l. j. quæ est j. & sic expones scrupulum vt ibi. alij vero dicunt scrupuli, qui faciunt assem plus aliquantum

† Co. Th. eo. ti. l. j.

† Confluxerint.

† Vide l. hūc locū Alcia. in hūc ipsū tit. in annotatiōibus ad j. post. l. C.

† Co. Th. eo. ti. l. 4.

† Co. Th. e. ti. l. 10.

† Aliàs certo.

† Exactione.

† Co. Th. e. ti. l. 12.

* Septem legendū. Contius.

uium, l. vncias xij. cum semunciæ dimidia, q est vnciæ pars quarta. In. Item ꝫ ĩ. de prætor. & hono. præ. l. ij. Item ꝫ ĩ. de capi. ci. cen. exi. l. j. ꝫ & ĩ. de agri. & cen. l. cum antea. ꝫ. ĩ. de colo. Thra. l. j. ꝫ. Sed hic nõ dicit de capite cuiuslibet, sed ꝑ metallis qlibet tãtũ soluat.

a Quosdã. Marmora. Nota. Marmora saxa dici. Sed an inuito dño licebit in alieno quærere? videtur q non: vt ff. de acqui. rer. do. l. iij. & postea ingrediens tenet iniuriarũ: vt ff. de iniur. l. iniuriarũ. §. fin. sed Py. ꝫ propter publicam vtilitatẽ, nisi dñs habeat dãnũ: vt hic, & ff. cõia prædio. l. venditor. in fi. & de dam. infec. l. fluminũ. §. fina. & de aqua plu. arcen. l. j. §. denique. Accur.

b Metallarij. Hic de prima parte rubri. dicitur.

c Metallariæ. Sed an dãnati in metallũ applicantur huic corpori? Rñ. immo publicæ fabricæ alligantur. non. n. ꝑ delicto debent incorporari publico corpori: vt ĩ de pœn. l. ne quis. nisi religioso: vt in Authẽ. vt nulli iudi. §. quod aũt. collа. ix. & de vno religioso ad alium religiosum: vt in Auth. de sanctis. episc. §. si monachus. & in Authen. quõ opor. epis. §. semel. colla. j. item etiam in publico reincorporatur. si corpus effugiat: vt hic, & ĩ. de fabri. l. iiij. & ĩ. eo. tit. j. l. æternũ. & qñq; in stallo deteriori ponitur: vt ĩ. de primi. l. ij. & ĩ. de dome. & protec. l. iij. & de commeatu. l. fin. immo quandoque de corpore prorsus deijcitur: vt ll. prædictis. & C. de aduoc. diuer. iudi. l. penul. & fin. hoc autem qd dixi de stallo deteriori, & de exceptione omnimoda: intellige in his officijs in quib⁹ honor oneri admixtus magis suspicitur. nimirum, nam immunitatem tribuere non debet delictum: vt ff. de interdi. & rele. l. relegatorũ. §. antepen. & fi. & ĩ. de his qui non imple. stip. l. j. & ij. & ĩ. de infa. l. j. Accur.

d Præscriptione. vt ĩ. de præscrip. xxx. an. l. ꝑscriptio.

Co. Th. e. ti. l. 14.

ferant ab aurilegulis non solũ in Põtica diœcesi, verũ etiã in Asiana. D. XI. k. Mar. Cõstãtinop. Arcad. A. II. & Rufino Coss.

VI. Imppp. Theo. Arca. & Hon. AAA. Paterno. †

Quosdã opta humo esse saxa dicẽtes, a id agere cognouim⁹, vt defossis in altũ cuniculis, alienarũ ædiũ fundamenta labefactẽt. qua de re si qñ hmõi marmora sub ædificijs latere dicant, ꝑgrendi eadẽ copia denegẽt. D. XVIII. k. Apr. Cõstantinop. Theod. A. III. & Abundantio Coss.

Adstricti ad fodiendũ metallũ si aufugerint ad aliud officiũ, retrahent: etiam si familiares principis fuerint. Bar.

Co. Th. e. ti. l. 15.

VII. Imp. Theodo. A. Maximino Com. S. L. †

Metallarij b siue metallariæ, c q quęve ea regiõe deserta ex qua vident oriundi vel oriundæ, ad externã migrauerint: indubitanter sine vlla tẽpis ꝑscriptione d ad ꝓpriæ originis stirpem laremq; vnà cum sua sobole e reuocent, etiã quos, domus nostræ secreta retineant. Sciant aũt nullũ exinde præiudicium fisco esse generandum, etiã si qs ex his quẽ metallicũ esse constiterit, priuatis censib. suũ nomen indiderit. D. V. Id. Iul. Cõstãtinop. Victore V. C. Cons.

e Sobole. facit ĩ. de agri. & cen. l. cum satis. in prin. & l. omnes. in fin. & ĩ. de ser. fug. l. pen. in fin. & ĩ. tit. j. l. hi. & l. fin.

f Murilegulis. Dixit. ĩ. tit. j. l. ꝑ annos. de aurilegulis, nũc de murilegulis: & sunt qui legunt. i. q colligunt murices. i. pisces: vt ĩ. eo. tit. l. si qs nauiculã. & sic & cõchylegulj, q legũt ɔchylia: vt ĩ. l. fina. & oẽs erant serui palatini. Item gynæciarij, qui pannos imperiales texunt & conficiunt inserendo sericũ & aurũ. & sic faciũt auratas paragandas, vt ĩ. l. iij. & v. & ĩ. eod. tit. j. l. j. Vnde Gynæcium locus vbi hæc fiũt: vt ĩ. titu. j. l. j. a gymnos, i. nudus, qa nudus pãno vestit. Sũt & monetarij: vt ĩ. l. j. Itẽ baphei: vt ĩ. l. ij. Lintearij: vt ĩ. l. si qs. Itẽ sunt ꝓcuratores gynęcij: vt ĩ. l. pen. Itẽ bastagiarij, quod dic, vt ĩ. l. qd ad plena. hi oẽs erãt serui & artifices palatij principis: nec inde poterãt eximi nisi certo modo: vt ĩ si quis ex corpore. & alij qui ꝑpetui: vt ĩ. l. j. & aliq ꝑpales: vt eo. l. æternam.

† Pulchre in hunc locum Alc. hic.

† Co. Th. li. 10. tit. 20 l. 1. Est autem γυναικεῖον locus vbi matresfa. cũ lanificis sedẽt, a γυνὴ, mulier, & οἶκος, habito.

TITVLVS VII.

DE MVRILEGVLIS f & gyneciarijs, † & ꝓcuratoribus gynæcij, & de monetarijs, & bastagarijs.

Adscriptus ad cudẽdã monetã principis, non liberat alicuius priuilegio dignitatis. B.

I. Imp. Constantinus A. ad Bithynos. †

Monetarios g in sua semper cõdõne durar̃ oportet: nec dignitatis cuiuscunq; priuilegio ab hmõi cõditione liberari. D. XII. Kal. Aug. Gallicano & Basso Coss.

g Monetarios. hi monetã principis cudebãt: quã si falsabãt, grauissimè puniebãt: vt ĩ. de fal. mon. l. ij. Sed poterãt pœnitere ań ꝑfectionẽ: vt ff. de fal. l. q. falsam. & fa. ĩ. de tug. co l. j. & ĩ. tit. j. l. fi. & ĩ. de dig. l. vi. lib. xij. & ĩ. eo. l. æternam.

† Sũt q le gant Baphei & gynæciarij.

II. Idem A. ad Felicem ꝓcuratorẽ rei priuatæ.

Baphij h † & gynæcij, i ꝑ quos & priuata nr̃a substãtia tenuat, & species gynæcij cõfectæ corrũpunt, k in baphijs ẽt admixta temeratio næuum adducit inqnatę alluuionis; suffragijs l abstineant, ꝑ q̃ memoratas administrationes adipiscunt: vel si ɔ hoc fecerint, gladio feriantur.

h Baphij. aliàs baphees, idest tinctores pannorũ. baptein. n. Græcè, Latinè tingere. inde bapheus, baphros, i. tinctor & lauator: vt hic, & ĩ. l. lotas.

i Gynæcij. aliàs gynæciarij: vt ĩ. in rub. & accipe hic abstinẽdũ suffr. inquantũ al hi & nõ q̃rũt simoniacè hoc offm. ꝑ quos & c. s. maxe agẽtes. sic ponit l auth. vt iud. sine quoq. suf. l tub & facit ĩ. d lega. l. vniuersi.

k Corrumpunt. Primo. n. texuntur: postea in baphe is, i. in locis vbi tinguntur, debent adduci.

l Suffragijs. i. simonia. Accur.

† Co. Th. e. l. 3.

III. Impp. Valentin. & Valens AA. ad Germanianum Com. S. L. †

Ingenuæ mulieres, q se gynæciarijs sociauerint: si cõuentæ denunciatione solenni, splẽdorẽ generis ɔtuberniorũ vtilitate

Ingenuæ.

… proferre noluerint, suorum maritorum cõditiõe teneant. D. IIII. Ka. Iul. Med. Valẽ. & Val. AA. Co. IIII.

IIII. Iid. AA. ad Auxonium P. P. †

Quod ad præsens remediũ ptinet, quint ũ animal bastagiarijs p reparatiõe præbeat. D. Id. Decẽb. Martianop. Valentini. & Valente AA. Coss.

V. Imppp. Valẽt. Valẽs & Gratia. AAA. ad Felemanũ Com. S. L. †

Qui aliquẽ ex familijs gynæcij i latebris haber cõperti fũt: qnq; librarũ auri damno subijciant. Dat. XII. kal. Septemb. Ciliciæ, Modesto & Arintheo Coss.

Qui occultat aliquem ex textoribus, punitur pœna trium librarum auri. Bart.

VI. Imppp. Gratia. Valentinianus, & Theodosius, AAA. ad Eutherium. †

Qui textrini nr̃i mãcipia occultatiõe celauerit, ternis libris auri p singulorũ hominum supplsiõe plectet. PP. Carthagine. III. Ka. Mar. post cõsulat. Auxõij & Olibrij.

Mulier nobilis nubens monetario, si post protestationẽ non recedit efficitur monetaria: sed mulier adscripititia nisi post protestationẽ a domino trahatur, eiusdem conditionis efficitur & monetaria non potest extraneo nubere.

VII. Iidem AAA. ad Hesperium. P. P. †

Edicim⁹ ne qua mulier splẽdidioris grad⁹ monetarij adhęrẽs cõsortio, dec⁹ natiuę libertatis amittat. q si qua ab hac pceptiõe statutũ nr̃æ serenitatis abduxerit: ea vel legitima admõita cõuẽtiõe discedat, vel si cõplexu monetarij putauerit inhærẽdũ, n ambigat se sibi & liberis piudicaturã, & eius cõditiõi ẽe nectẽdã. Si qua vero originaria seu colonaria possessiõis alienę, ignaro dño seu sciẽte, monetario adsociabit: hi cõuenti mox iuri agrorũ debitas psonas retrahere festinẽt. vel de cætero sciant repetẽdi facultatẽ, filẽrij sui cõniuẽtia pdidisse. Sed vt monetario nullã extraneã m necti volum⁹, ita & ex monetario patre susceptas phibem⁹ extraneis copulari. D. Prid. Id. Mart. Aquil. post cõsulatũ Auxonij & Olybrij.

Bastagiarijs non licet ad aliã militiam transire, nisi illa cõpleta. Bart.

VIII. Idẽ AAA. Trifolio Com. S. L. †

Aeternã fixim⁹ legẽ, ne vnq̃ bastagiarijs militiã vel suã deserere liceat, vel aliã antequã eã ĩpleuerint, surreptitia ĩterptatiõe tẽtare. D. viij. k. Aug. Heracleæ Richomer & Clearcho Conss.

IX. Iidem AAA. ad Principium. P. P. †

Si qs nauiculã fũctiõi muricis p & legẽdis cõchylijs deputatã ausus fuerit vsurpare, duarũ librarũ auri illatiõe teneat. D. VI. Kal. Octob. Aquil. Arc. A. & Bautone Coss.

X. Imppp. Arc. H. & Th. AAA. Hilarioni. Co. S. L. †

Lotas † in posterũ sericoblattæ metaxę hmõi spẽs ĩferri pcipim⁹, vigĩti librarũ auri cõdẽnatiõe pposita his qui scriniũ canonum tractãt, prioribus ẽt cuiuscũq; officij, si statuta cœlestia a quodã passi fuerit temerari. D. V. k. Iul. Cõstãtinop. Arc. A. VI. & Probo Coss.

Murilegulis ad aliã dignitatem transierint, ad cõditionẽ propriã retrahunt: & res alienatæ p eos reuocantur, nisi emptor voluerit illam conditionem subire. Barto.

XI. Impp. The. A. & Val. Cæsar. Co. S. L. †

a Vtilitas. — Co. Th. eo ti. l. 4. — Decimũ.

a Ingenuæ. Tenetur. secus si libera iungat se adscriptitio: vt arg. contra. ĩ. de agri. & censi. l. fi. in prin. & ĩ. vbi sena. vel cla. l. j. in fi. & facit ĩ. de ser. fugit. l. fi. Itẽ not. de vi denunciationis. sic ĩ. de epi. audiẽ. authẽ. si captiui. & ĩ. eo l. edicim⁹.

b Quod ad præsens. Pro reparatione s. deficiẽti fiscalis gregis. Vel dic corporis humani.

c Præbeat. a rusticis singulis annis. & sunt bestiarij qui cogũt cultiens ad hoc, vel sunt becharij de domo principis. Primo modo quasi bestiarij dicuntur. Secũdo quasi vastatores aĩaliũ. & habeas vastagiarij, sm secundã expositionem. Accu.

Co. Th. 10. 20. 2. & 7.

d Qui aliquẽ. Gynecij. aliàs gynæciarij. & expone vt in rub. Et est contra ĩ. l. ij. Sol. vt ibi.

e Qui textrini. locus vbi texũt.

f Ternis. i. tribus. ar. ff. de pœ. l. interptatiõe. sed proprie p seruis vt ff. de leg. j. l. si qs test. mẽto. Accur.

Co. Th. eo. ti. l. 9.

g Auri. vt ĩ. e. l. ii. Solu. hic de suppsis tpre huius l. ibi. de suppsit in futuro. vel dic q licet gynæciarij comprehendant ẽt textrinum, quia omnes operantur in gynæcio: tamen specialis pœna minor in isto ponit. vel hic seruiunt textrini: ibi principis, quia de familia gynæcij: hic nõ. & sm hoc textrini est masculini generis. Itẽ ĩ. ĩ. de su. co. l. ij. Solu. plene dic vt not. ĩ. de seruis fu. l. quicunque. in fi.

Co. Th. e ti. l. 10.

h Edicimus. Amittat. id est non adhæreat: quia sic amitteret, vt statim innuit. & facit. ĩ. eo. l. ingenuæ.

i Nectendam. ad hoc infra de agric. & man. l. ex ingenuo.

k Hi s. domini.

l Festinent. qd possunt: vt ĩ. de agric. & c. l. fin. §. fi. & in authẽ. de nup. §. si vero. col. iiij. & facit ĩ. de lib. & eorũ li. l. ij. & ĩ. de cohor. l. si cohortalis. Sed argu. cõtra. ĩ. de libe. cau. l. si liber. Item intra quintũ tẽpus. & si arbitrio iudicis: vt ff. de solu. l. tatum.

m Extraneã. i. nulli.

n Aeternã. Bastagiarijs. alias vastagiarijs. & expone vt ĩ. l. qd ad psens. & facit ĩ. eo. l. j.

o Impleuerint. redde ad vtrunq. & c. vt ĩ. de adsef. l. fin. & ff. ad muni. l. incola.

p Si quis. Muricis. quia muribus ad similantur.

q Et legendis. i. colligendis. Et not. q pisces sunt, vt hic colligit. ex quorũ sanguine attramẽtũ iperiale fit. vt l. de diuer. resc. l. sacri afflatus. & regalis purpura tingebat: vt ĩ. q res vẽ. l. ij.

Co. Th. e. l. 11.

r Lotas. Sericoblattæ. i. vestimẽta q inferunt. i. texuntur & seruunt. aliàs serica.

s Metaxæ. i. purpuræ: vt ĩ. q res ven. nõ pos. l. j. vel color est. Auctoritas Nicepho. li. 17. eccle. hist. c. 31. ait Iustinianũ ad Antumitas Indos misisse quẽdã epum, q fidẽ eis Christianã nunciaret, atq; tunc primũ metaxã Cõstãtino poli ee allatã. Cõtius.

Co. Th. e. ti. l. 12.

t Inferri. ad comitẽ cõmerciorum, vt ĩ. q res vẽ. nõ pos. l. ij. & sub. iterdictis vi dimus sup his, vt ĩ. tit. j. l. fi. & facit. ĩ. e. i. baphij.

v Officij. pposita ĩ. simili pœna sub. vt infra tit. j. i. fi.

x Si statuta. q dicũt ta lia nõ vẽdi, sed ad comitẽ stati referri. ad qd ĩ. de suscep. l. diu.

Co. Th. e. ti. l. 13.

† Notas. legit Alc. hic. sed ĩ Cod. Th. legit Lotas Contius.

Murilegu- Sericablattæ. in Cod. Th. quidam malũt sericobaptæ. Contius.

Co. Th. e. ti. l. 14.

Mvrilegulí q dereli-cto atq; dispecto ꝑpriæ cõditionis officio, ve stitis se infulis dignitatũ, & cingulis penit⁹ denegatis muniſſe dñr, ad ꝓpriæ ſtatis & originis vicula reuocent: ᵃ ab illis aũt qui rebus eorũ vident inhiaſſe, quos ᵇ in ſua origie ꝑmanere, & ſolẽnibus miniſterijs ſeruire manifeſtũ eſt: oĩa quæcunq; cõſtiterit ex quocũq; titulo poſſeſſa, antiqs poſſeſſorib⁹ reſtituant. ᶜ Quod ſi alienigenę detẽtores onerib⁹ cõditionis extraneæ maluerint ſubiacere, quàm reſtituere facultates: ᵈ & futura deinceps agnoſcãt munera ſibi eẽ ſubeũda: & de ꝑterito ſi qua ipſis ᵉ poſsidẽtib⁹ reliqua colligunt, à ſemetipſis ſciãt ſine aliqua excuſatiõe ſoluenda. Dat. XVII. kalen. Nouemb. Cõſtãtinopo. Victore Coſ.

XII. Idem A. & Cæſ. Maximino Com. S. L. †

HI q ᶠ ex filiab⁹ murilegulorũ & alienę originis patrib⁹ sũt vł fuerit ꝓcreati, iura maternę cõditiõis agnoſcant. Dat. VIIII. k. Iun The. A. XI. & Valẽtinia. Cæſa. Coſſ.

Homines adſcripti cõditioni bus huius tituli nõ poſſũt liberari ẽt ex reſcripto principis: niſi dato ſubſtituto q ſolenni ter approbet: & talis liberatio vltra perſonã eius non porrigitur. Barto.

XIII Imp. The. & Valẽt. AA. Acacio Com. S. L. †

SI quis ex corpoř gynęciariorũ, ᵍ vel linteariorum, ʰ vel lymphariorũ, ⁱ monetariorũ. ᵏ vel murilegulorũ, ˡ vł paliorũ ſimiliũ ad diuias largitiones ᵐ nexu ſãguinis ꝑtinẽtiũ, voluerit poſthac de ſuo collegio liberari: nõ quoſcũq; nec facilè in locũ propriũ, ſreti dextræ triũphalis abſolutiõe, ſubſtituãt: ſed eos quos oĩb⁹ idoneos modis ſub ipſis quodãmodo ampliſsimæ tuæ ſedis obtutib⁹ ⁿ approbauerint: ita tñ, vt his q ab hmõi cõditiõe iuxta formã cœlitus datã bñficio principali fuẽrit abſolutus, vniuerſi generis ſui ꝓlapiã ᵒ in functiõe memorati corporis ꝑmanentẽ, cũ oĩbus eius q abſoluit rebus obnoxiã ᵖ largitiõibus ſacris futurã eſſe nõ dubitet. Dat. VII. kalen. Mar. Conſtantinopo. DD. NN. The. XII. & Valentiniano II. AA. Coſſ.

Qui aſſumuntur, vt preſint alicui collegio hominũ cõditionatorũ, non admittuntur interim ex ſacro reſcripto, niſi ſatiſdederint idonee. Barto.

XIIII. Iidem AA.

PRiuatæ ᵠ vel linteariæ veſtis magiſtri, theſaurorũ ꝓpoſiti, vł baphiorũ ac textrinorũ ꝓcuratores, ʳ cæterique q̃bus hmõi ſolicitudo cõmittitur: nõ antè ad rẽ ˢ ſacri ærarij ꝓcurãdã ꝑmittant accedeř, quàm ſatiſdationibus dignis eorũ adminiſtratio roboretur: ſcituri nec ꝓſecutorias qdem ſacras poſthac ſibimet poſtulandas.

Partus ſequitur condicionẽ illius ex parentibus, qui fuerit in conchylijs. Barto.

ᵃ Murilegulí. Reuocentur vnà cum liberis vtriuſq; ſexus, vt ĩ. l. hi qui. & l. ſeq. & ſi. etiã præſcriptione nõ ob. ut ſ. eo. ti. l. ſi & idem in ſimilibus, vt ĩ. l. j. & l. æternã & l. edictum. ᵇ Quos. ſuppleme ꝑ ſpoliatum redeũte, vel ærpro tenente, q reſtituet. nam & ipſe ad aliqua tenebitur præſtanda fiſco.

ᶜ Reſtituant. forte vſq; ad bienniũ redditus, nõ vltra. argu. ĩ. de oĩ agro deſer. l. q agros. nec ꝑ hoc puniuntur grauius: & ne eſt cõtra in eo q refugit honorẽ: vt ĩ. de decurio. l. ſi ad magiſtratũ. Sed illud ideo, q ſtudioſus facit honorẽ vitãs, quã onus: & ideo biẽnio pro anno ibi grauatur.

Honorẽ vitãs, ſi ul tior eſt onus vitã te.

ᵈ Facultates. & intra biennium. nã poſt non eſt dubium: vt ſ. dixi.

ᵉ Ipſis. ad hoc ff. de ædil. edict. l. etiã. & de cen. l. cũ poſſeſſor. §. fi. & de pub. l. ĩperatores. Sed qd de tẽpore antequam ipſe poſſideat: vide idem ꝑ. l. imperatores. ſed hic innuit eſſe ſecus: forte quia quodãmodo cũ fiſco contrahere videt ſup his: vt ĩ. de fun. rei priua. l. ij.

ᶠ Co. Th. e. ti. l. 15.

ᶠ HI qui. ſic ſ. de decurio. l. nati. & ĩ de agri. & mã. l. ex ingenuo. & ĩ. de agri. & cenſi. l. ne diutius & l. fin. eſt enim ſeruitus, non honor. & ſic non eſt contra. ff. de ſta. homi. l. eũ legitimæ. Accur.

ᵍ SI quis. Gynæciariorũ: hoc expone vt in rub. Accur.

ʰ Lintearioꝝum. q faciunt lintea aulæ regis.

ⁱ Vel lymphariorũ. q lympham, i. aquam cuſtodiunt ad pannos lauãdos depurãdos, vel q pannos lauant & fullant in lympha. hos tñ oẽs dicas gynæciariorum vocabulo contineri.

ᵍ Co. Th. e. ti. l. 16.

ᵏ Monetariorum. expone vt ſ. l. j.

ˡ Murilegulorum expone vt in rub.

ᵐ Largitiones. quales ſunt illi quos in rub. not. Et not. quod iſti omnes ſeruiebant aulæ regiæ, non priuatis. Item quod dicit, nexu ſanguinis, ſcilicet lineæ deſcendentis maſculinæ, vel fœmininæ: vt ĩ. leg. prox. & infra l. fin. Accur.

ⁿ Obtutibus. loquitur comiti ſacrarum largitionum. Et ſic not. ibi neceſſaria, ſcilicet vt ſuperioris habeat abſolutionem. Item quod alium ſubſtituat. Item quod bonum approbet, ad quod facit ſupra de profeſ. & me. l. magiſtros. & ſ. le. ſi quis. & infra de agen. in re. lo. j. & ij. & infra de profeſ. qui in vrb. Conſtantin. l. j. & ſupra de ſec. reipu. l. j. & ij. & de offi. ma. off. l. j. Accur.

ᵒ Proſapiam. id eſt generationem ſiue familiam.

ᵖ Obnoxiam. id eſt obligatam & ſubſtitutus male geſſit, qui primo erit conueniendus: vt ſupra de prædijs & om. re. na uic. l. fin.

ᵠ PRiuatæ. id eſt purpuræ. & dicuntur priuatæ veſtes, quia ab vſu ſui ſeruant priuatos: nempe ſoli principi conuenit purpurea veſtis, lintea omnibus permittuntur: vt infra eo. l. iiij. ſecundum P. Vel planius priuatæ, ſcilicet principis: vel linteæ, quæ omnibus de ſua familia conueniũt. de præpoſitis theſaurorum ponit gratia ſimilitudinis. ſequentes expone vt in rubr. not.

ʳ Procuratores. de quibus ſubijcit, præerant eis, & ſpecies ab eis confectas recipiebant, vel redigebant in fiſcum hi non ante. Accur.

ˢ Ad rem. ſcilicet aliam adminiſtrationem nouam. & quod ſubijcit, adminiſtratio, ſcilicet noua. ad quod infra de omni agr. deſer. l. iij & de fun. pa. l. quicunque. Vel dic adminiſtratio, ſcilicet vetus. ad quod. ff. de mu. & hono. le. reſcripto. §. debitori. & infra de deb. ci. le. j. hu [illegible]

tamen quibus permittitur erogatio militaris annonæ, committitur iuratoriæ cautioni: vt infra de ero. mil. an. l. iubemus. in prin. Accur.

a Qui aut. Obnoxios. deteriorem ergo conditionem iuxta sententiam Longobardorum sequitur: vt in Lombar. & facit §. de sec. fu. l. fina. & §. eodem titu. l. hi qui & de ta bu. l. fi. & j. de cohor. l. si cohortalis.

XV. Iidem AA. †

QVi aut patre côchylegulo geniti ,pbabûtur, aut matre, memoratæ adscriptioni obnoxios a se esse non ambigant. * Deest cõstitutio Græca, ex ꝑtermissis repetẽda. *

TITVLVS VIII.

DE VESTIBVS Holoberis b † & auratis, & de intinctione sacri muricis. *

I. Imp. Valenti. Valens, & Gratianus. AAA. Archelao Com. S. L.

AVratas † ac sericas paragaudas c auro intextas viriles d priuatis vsibus cõtexere cõficereq; ꝓhibem⁹: & i gynæciarijs e tm̃ nr̃is fieri ꝑcipim⁹. D. V. Non. Iul. Nebiodumi. Acc. XV. k. Au. Marcienap. Valentiniano N. P. & Victore Coss.

II. Imppp. Gratia. Valẽ. & Theo. AAA. Floro P. P.

NEmo vir f auratas habeat * aut ĩ tunicis aut ĩ lineis g paragaudas: h nisi hi tãtũmõ, q̃b⁹ hoc ꝑ ĩperiale ministeriũ i cõcessũ ẽ. nõ enĩ leui aĩaduersiõe plectet̃ q̃sq̃s vetito se & indebito nõ abdicauerit ĩdumẽto. D. III. K. Apri. Cõstãtino po. Anto. & Syagrio Coss.

Non debens lanæ vel pãni tingi aliquo colore simili colori muricis. Bart.

III. Imppp. Theod. Arc. & Honor. AAA.

VEllera adulterino k colorĩ fucata, l ĩ speciem sacri muricis m intinger̃ ñ sinim⁹: nec tinctũ cũ Rhodino n pri⁹ serico, alio o postea colore fucari: cũ de albo p oium q colorũ tĩgẽdi copia nõ neget̃: nã capitalẽ pœnã illicita tẽtãtes suscipient.

IIII. Imp. Theo. A. Maximino Com. S. L. †

TEmperẽt vniuersi, cuiuscũq; sint sex⁹, dignitatis, artis, ꝓfessiõis & generis, ab hmõi speciei r possessiõe, q̃ soli pricipi eiusq; domui dedicatur: nec pallia s tunicasq; domi q̃s sericas cõtexat, aut faciat. Quę tĩcta cõchylio, q̃ nulli⁹ alteri⁹ ꝑmixtione t cõtexta sũt: ꝓferant ex ędib⁹, u tradãturq; x tunicæ aut pallia ex oĩ parte texturæ y eru ore infecta conchylij. z Nulla stamina a subtexãtur b tĩcta cõchylio, nec eiusdẽ infectiõis c argu to d pectine solidãda fila decurrãt: e reddẽda ærario olobera * vestimenta virilia protinus offerant̃. Nec ẽ, vt q̃squã de abiurato ꝑcio f cõqueratur: quia sufficit calcatæ g legis impunitas. Ne quis h

---

Co Th. tit. l. 17. hæc autẽ correcta est ꝑ Nouell. 38. q̃ vult excurialis patre & conchylegula matre natos esse decuriões. Contius.

† Holoberis, i. totis sericis.

Βυσσοῦς. enĩ Zonaras & alt. vestes sericat in interpretanda côcilij Gãgrẽsis. Contius.

* Siue sacrę vestis. Contius.

† Co. Th. eo. tit. l. 2.

b De vestibus holoberis. &c. Dixit de murilegulis, & conchylegulis: nunc autem de ipsis piscibus captis, id est de tinctione eorum. vel dixit de officialibus pannorum. nunc de ipsis pãnis. & dicitur holoberus, ra, rum. & est illa vestis quæ tota deaurata est: ab holon, quod est totũ: & beris, quod est aurũ. & differt a sequente, s. auratis. quia hic de optimo auro, quod in vulgari foliatum, in legibus obrigiatũ dicitur: vt j. de ve. nu. po. l. fina. Sed ibi de quolibet auro, vel hic de optimo auro tota erat vestis: ibi de aurata similiter in totum. est & alia vestis, quæ habet aurum tãtũ in paragaudis: vt j. l. j. de tinctione dicit. l. iij. & iiij.

* Conco. ad hanc. l. e. clerici officia. cũ glo. super verb. nostanda. extra de vi. & honesta. cler.

c Auratas. Paragaudas. i. broccas de auro in vulgari, quæ in gaudis vestimentorum seu chlamydum poni solent. para enim Græce, Latinè iuxta: gaudas, i. gauda: inde paragauda, i. iuxta gaudam. Accursius.

d Viriles. non vetat hæc mulieribus: vt j. l. prox. in princip. & in Py. & j. nu. lic. in fre. l. j. §. nulli.

e Et in gynæciarijs. loca vel stationes vbi hæc fiunt. Accursius.

f NEmo vir. Secus in fœmina: vt supra l. proxi.

g In lineis. quãdoq. enim quadratũ ponit in lineis, vel quasi linea. vel dic tunicis lineis: & laneis, s. pãnis.

h Paragaudas. expone vt supra proxi.

i Ministeriũ. i. bñficiũ. sic ff. de acqui. pos. l. q̃d meo. § prin. Vel ideo. q̃a his cõcedit q̃ stãt i suo ministerio, vt magis sint ornati. arg. ff. de pec. l. id vestimẽtũ. Acc.

k VEllera. Adulterino. i. apposito.

l Fucata. id est tincta.

m Muricis. piscis, vt supra titu. j. §. si quis.

n Rhodino. piscis genus aliud a murice.

o Alio. s. purpureo vel rubeo, quod solũ imperatoribus competit: vt infra l. prox. nõ enim bene caperet colorẽ sicut de albo.

p De albo. scilicet colore.

q Omnium. aliorum, id est in omnes colores: vt tamen de purpureo non liceat nisi deputatis ad hoc. de alijs liceat cuilibet: vt §. quæ res ven. non poss. l. j.

r TEmperent. Speciei. non ergo emere, vel alio titulo habere licet: vt §. quæ res ven. non pos. l. j. & ij. nec in stip. de ducis vt instit. de inuti. stip. §. j.

† Co. Th. 10. 21. 3.

s Pallia. Prohibuit possidere: nunc prohibet vestimenta vel pannum conficere priuatis.

t Permixtione sed tota sunt de serico.

u Ædibus. s. priuatorum.

x Tradanturque. scilicet principibus, vel comiti commerciorum.

y Texturæ. vtrumque ergo est eiusdem coloris.

z Conchylij. scilicet sunt, subaudi. vel non subaudi, quia est infra eodẽ: & dic, q̃ vellus conchylij dicitur coccina purpurea, quæ nihil varij coloris continet: & continetur purpuræ appella. vt ff. de lega. iij. l. si cui lana. §. fin. & est varij coloris: vt eod. titu. l. quæsitum. §. coccum.

* Olobera.

a Stamina. quid sit, dic vt ff. de lega. iij. l. si cui lana. §. planè. Accursius.

b Subtexantur. ab aliquo priuato, id est texantur.

c Infectionis. quia adhuc non est ablata.

d Arguto. id est acuto.

e Decurrant. per manus alicuius priuati, vel in domo alicuius priuati.

f Abiurato ꝑcio. id est dicere: ꝑciũ q̃d pro ea dederas priuatus, amittit, licet inter se dedisse. quia satis est q̃ non puniunt facicus illicitum commercium.

g Calcatæ. id est contemptæ.

h Nequis, corrigit se, & dicit nequis, i. nullus. Et not. dic

vero nũc hmõi supplstibe i laqueos nouę cõstitutionis icurrat:alioq ad similitudinẽ lęsę maiestatis piculũ sustinebit. D. XVII. kalen. Februa. Constantinop. Victore V. C. Cons.

V. Impp. Theo. & Valen. AA. Apollonio Com. S. I.

PVrpuræ nũdinas, [a] licet inumeris sint cõstitutiõibus phibitæ, [b] recẽti quoq; iterminatione vetamus: & ideo septimũ de scrinio exceptorũ, sextũ de scrinio canonũ, quĩtũ d scrinio tabulariorũ † ad baphia Phœnices [c] p certũ tẽp' mitti pcipimus: vt oĩs fraus eorũ [d] prohibeaẽ solertia, timẽtiũ [e] ne q̃sitis lõgo sudore stipendijs careãt: ẽt viginti librarũ auri cõdẽnatiõe pposita. Dat. VIII. Id. Mart. Constantinop. Isidoro & Senatore Coss.

TITVLVS IX.

DE FABRICENSIBUS. [f]

Pecunia pro specie solui non debet. Bar.

I. Imppp. Valenti The. & Arc. AAA. Tatia. P. P. †

OMnib' fabricis nõ pecunias p specie bus, sed ipsas spẽs sine dilatiõe inferri pcipimus: [g] vt venerabilis, [h] & q̃ facilè deducaẽ ignib' seu liquescat ferri materies pbeaẽ quò prõpti' adẽpta fraudib' facultate, cõmodo publico consulaẽ. Dat. XV. Kale. Nouem. Theo. A. II. & Cynegio Coss.

Primicerius fabricensis per biennium habet vacationẽ a muneribus. & singulis biẽnijs ad salutandũ principẽ admittiẽ vt protector. Barto.

II. Iidem AAA. Rufino magistro officiorum. †

PRimiceriũ [i] fabricę post biẽniũ nõ solũ vacatiõe, [k] verũetiã honore donari pcipim': ita, vt inter protectores [l] eiusdẽ fabricæ p biẽniũ adoratu r' æternitatẽ [m] nr̃am suo quisq; tpre dirigaẽ. Dat. IIII. Id. Mart. Med. Valẽ. A. iiij. & Neothe. Coss.

Fabricensibus tyronibus stigmata brachijs infliguntur: ad quæ signa cognoscunẽ, & qui eos celauerint, cum eorũ liberis fabricæ redduntur. Bar.

III. Imp. Arcadius & Hono. AA. Osio magistro officiorũ. †

STigmata, [n] hoc ẽ nota publica, fabricensiũ brachijs ad imitationẽ tyronũ infligant, vt hoc saltẽ mõ possint latitãtes agnosci: his q eos susceperint, vel eorũ liberis [o] sine dubio fabricæ vindicãdis, & q [p] surreptiõe quadã declinãdi opis, ad publicæ cuiuslibet sacramẽta militiæ trãsierint. Dat. XIIII. Kal. Ianua. Constantinop. Hon. A. IIII. & Eutychiano Coss.

IIII. Impp. Honor. & Theodosius AA. Anthemio. P. P. †

SI qs [q] cõsortiũ fabricẽsiũ crediderit eligẽdũ in ea vrbe i qua natus ẽ, vel in qua domiciliũ collocauit: his quorũ iterest cõuocatis, prius acta cõficiat, seseq; doceat nõ auo nõ patre curiali pgenitũ: nihil ordini ciuitatis debere: nulli se ciui cõmanere obnoxiũ. atq; ita demũ gestis cõfectis, vel apud moderatorẽ puinciæ, vel si is absit apud defensorẽ ciuitatis, ad militiã [r] quã optauerit suscipiaẽ. quòd si absq; hac cautiõe [s] quis-

hic impunitatẽ eius ex legis. Accur.

[a] PVrpuræ nũdinas. i. mercationes.

[b] Prohibitæ. vt s. q res vẽ. nõ possunt. l. j. & ij & s. tit. j. l. lotas. & s. l. pxi. lo princip.

[c] Phœnices. puinciæ nomẽ: vej. q zta. l. j. in qua fuit natus Vlpia. vt ff. de offi. l. j. in princip.

[d] Eorũ. q cõtra hãc l. facerẽt. sic s. de offi. co. sac. lar. l. j. io prio.

[e] Timẽtiũ. et tũ pdictorũ, q nisi bene faciãt, pdent salariũ, & xx. lib. auri. vt fabricis alij dicũt i xx. lib. puniri exercẽtes mercatiões i pdictis. sed grauior ponit pœnam maiestatis, vt in fin. superioris legis.

[f] DE FABRICENSIBUS.

Et tẽpus belli & pacis, vt instit. in proœ. pulchritudo vestiũ tpre pacis. vt s. titu. j. Pulchritudo armorũ tpre belli: vt hic. ergo sunt fabricẽses, q publica arma faciũt & i publicis fabricis: & nõ aliàs: & dãt primicerio, q reponat i publicis armamẽtis: vt io auth. de armis. Et not. q stricte dicit faber hic, alias p oi ferri pcussore: vt ff. ad leg. Rho. de iac. l. 2. §. j. alias ẽt pro tignario: vt ff. de verbo. signifi. l. ferri. §. fi. sed in auth. eo. dicuntur fabricentij & armificatores, q hic dicũt fabricẽses. Et nota q privato nõ licet facere, vẽdere, emere, vel transferre arma: sed habẽt cultellos paruos: vt in authen. eo. & multomagis fustes & lapides. licet & hæc arma dicanẽ: vt ff. de verbo. signifi. l. armorum.

[g] OMnibus. Præcipim'. q aliud p aliud, vt ff. de execu. mu. l. illud. & ff. de lega. iij. l. xj. §. fi. & d auro & argẽ. le. l. j. in fi.

[h] Venerabilis. aliàs venerabilis. aliàs venę nobilis. aliàs bene habilis.

[i] PRimiceriũ. officium cuius dic vt io rubr.

[k] Vacatione. aliorum personaliũ munerũ. Vel dic etiam huiusmodi primicerij, non faber. vt j. eo. l. iure. Accur.

[l] Protectores. idem que primicerius, & est elias protector. &c. aliàs protectores &c.

[m] Aeternitatem. duo impropriè hic dicuntur: nam non est æternus: vt ff. de ser. vr. prædi. l. eum. sic & infra titu. j. l. fi. Item nec adoratur nisi deus. sed ideo, quia cum reuerentia aditur. dicit ergo debere eum visitare principem post singulum biennium, q honorabit eum.

[n] STigmata. instrumenta erant quibus felici nomine nostræ pietatis impresso eorum brachia signabantur, sicut & tirones, vt hic subijcit: & aquarij, vt infra de aquæduc. l. pe. non autem in vultu: vt supra, de pœn. l. si quis. Et dic quòd de plurali transit ad singulare, cum dicit, hoc est nota. &c. sic e contra s. de in ius voc. l. fina.

[o] Liberis. si consenserint vel susceperint: aliàs non, arg. supra de lib. cau. l. fi. & de liber. & eorum libe. l. j. & ij.

[p] Et qui. sub illis fabricensibus, qui &c. & io fin. sub au. vindicandu. ad quod supra de decur. l. fabricenses. & argu. supra de munic. l. æternam. & j. de man. & co. l. fi.

[q] SI quis. Hac lege dicitur qualiter creatur fabricensis, superiore qualiter conseruetur.

[r] Ad militiam. s. fabricensium.

[s] Cautiona. id est cautela & solennitate.

Cod. Th. 10. 20. vl.

† Alc. hic legit de scrinio vestiarij ad baphias phœnices. Cui vt accedã, facit quod in exẽp. Vrẽt. legitur, quintũ de scrinio tabulariorũ. de scrinio ad baphia &c. vt omissã dictã vocẽ vestiarij putes Cęterũ Alc. hic videẽ legere septẽ, sex, & ita deinceps, p eo qd hic est septimũ, sextũ &c. tu illum videto.

† Co. Th. 10. 22. 2.

Arma facere, vẽdere, nec emere priuato licet.

† Co. Th. 10. 22. 5.

† Co. Th. 10. 22. 4.

Ad

piam ad fabricensium cõsortium obrepserit, sciat se ad ordinis a cui debet, patriæq. suæ munera esse deducendum: ita vt nulla eũ nec tpis nec stipendiorũ prærogatiua defendat. D. XV. K. Iun. Cõstãtinop. Honor. VIIII. & Theod. V. AA. Coss.

V. Impp. Theodo. & Valent. AA.

IVre prouisum est fabricenses artib. pprijs b inseruire: vt exhaustis c laboribus immorenť cũ sobole professioni cui nati sunt. Denique quod ab vno committitur, id toti' delinquitur periculo numeri: vt constricti nominationib' d suis, sociorum actib. quandam speculam gerant: & vnius dãnum e ad omnium transit dispendium. vniuersi itaque veluti in corpore vnius formæ: vnius decoctionis, f si ita res tulerit, g rñdere cogentur.

Fabricẽses & eorũ vxores & liberi durãte officio, vel finito non possunt, nisi corã præfecto ptorio vel magistro officiorum conueniri. Bar.

VI. Impp. Leo & Anthemius AA. Eufemio mag. off.

EOs q inter fabricẽses sacræ fabricę sociati sũt, vł eorũ vxores, h aut filios, qui itidem inter fabricenses militare dicuntur: non alibi pulsare volentibus rñdere præcipimus, nisi in iudicio tuæ sublimitatis, i ad cuius iurisdictionem potestatemq; pertinent: nec eos post stipendiorum finem k & militiæ, super ciuilibus vel curialib. muneribus, quibus nullo modo subiacere monstranť, l a viris clarissimis rectorĩbus prouinciarũ, vel eorum officijs præter licitum m inquietari.

Probibet fabricẽses aliquam administrationẽ vel agriculturã assumere: & punit dominos, qui eas locauerint, & fabricenses, qui eas conduxerint. Bart.

VII. Imp. Anastasius A. Eufemio magist. offi.

NVllus fabricensium conductioni n vel administrationi, vel agriculturæ alienarum rerũ se posthac immiscere conetur: o dñis quidem si qui ꝯtra hęc statuta meę pietatis venire ausi fuerint, res vel prædia quæ sciens p q fabricenses sunt, ijsdem fabricensib. ministranda cõmiserint, amissuris: fabricensibus verò grauissimè coercitis, post facultatum suarum amissionem, perpetui exilij pœna & animaduersione retinendis. Quoties sane in translatione armorum angariæ necessariæ fuerint, sublimitas q tua literas ad eminentissimam iubeat dirigi præfecturam: & numerum ei armorum, & ex quo loco transferẽda sunt, indicare: vt continuò super præbendis angarijs pro numero eorũ quæ transferuntur armorum, præceptione sua viros clarissimos moderatores prouinciæ conueniat. r vt secundum missam a sublimitate tua notitiam, naues vel angariæ confestim de publico s præbeantur. Quòd si aliqua tarditas vel negligentia post datas a sublimitate tua ad eminentissimam præfecturam literas, in destinandis auctoritatibus t amplissimæ tuæ sedis intercesserit, & ex hoc armorum transuectio fuerit impedita: in quinquaginta libras auri tam numerarium p tempore officij eiusdem amplissimæ sedis, q̃ alios quorum interest, condemnari præcipimus: eamque auri quãtitatem

a Ad ordinis. primi, ad quo refugerat. & facit j. de aquędu. l. diligenter. & s. de præscrip. xxx. an. l. cõperit. & i. l. pxi. & j. de fug. col. l. j. & s. de dec. l. omnes qui. & l. omnes curiales. de metal. l. fi.

b IVre. Proprijs. s. fabricis.

c Exhaustis. per antiphrasin, i. nõ exhaustis. nam & fames auri dr sacra, i. execrabilis: vt s. de episco. & cle. l. si quemquam. Vel adeo debent laborare. vt & eis exhaustis & senibus facti laborent per sobolem: vt s. de dec. l. fabricenses.

d Nominationib. id est qui nominaueruut eos qui p eis fisco rñdent. Vel dic, id est pp suas denominationes tenenť & circa alios puidere: & sic primò datiui, secundò ablatiui sunt casus. Accur.

e Damnũ. i. ab vno illatũ. vel id est paupertas. nam alij tenebunť. & hac rõne & succedunt inter se: vt s. de hęr. decu. l. fi.

f Decoctionis. i. administrationis. ad qd s. de susce. & arca. l. si aliquid.

g Tulerit. i. contigerit q alter depauperetur, vel alter det damnum. ad quod s. de nau. l. fi. & primo conueniť dãnũ inferens: vt j. quo quis. &c. l. j. & iij. Sed j s. de pœnis. l. sancimus. & de inof. test. l. si quis in suo. §. fin. Sed hoc est speciale, quia ipse delinquere vi, vt hic dicit, cum debeat puidere. ad quod ff. de offic. pconsul. l. iij.

h EOs qui. Vxores. per viros: non q ipsæ sint fabricenses: vt ff. de mune. & hono. l. iij. §. corporalia.

i Sublimitatis. loquitur Eufemio magistro officiorum. Et not. quod hæc lex duo dat eis priuilegia: vnum durante officio, aliud post. Accursius.

k Finem. quando in certum tempus fuerit adsumptus: aliàs perpetuo ipse & filij tenerentur: vt supra. l. proxi. in prin. Accur.

l Monstrantur. etiam durante officio, secundum P. & sic sub. supra post finem, scilicet etiam. Sed contra supra co. l. ij. nam si est speciale in primicerio, in alijs ergo secus.

m Licitum. id est quod esset contra licitum.

n NVllus fabricensium. Cõductioni. aliàs conditioni. aliàs conductioni.

o Conetur. ad qđ supra loca. l. fin. Accursius.

p Sciens. sic supra loca. l. si ignorans.

q Sublimitas. magistro officiorum loquitur. & facit infra de cursu pu. l. cursum. & supra de naui. l. cum nauarchorum. Accur.

r Conueniat. Vos inquam conuenio o Iudæi.

s De publico. Not. de publico.

t Auctoritatibus. aliàs actoribus, id est literis præsidis, vt p dixi. & dicũtur actores, quia auctoritatem præbeant deferenti.

D 5

protinus exactam fisci iuribus aggregari: multa præterea triginta librarũ auri proposita tam viris clarissimis qui prouincias regunt, quàm eorum apparitoribus, si conniuentibus his armorum subuectio tarditate aliqua fuerit præpedita.

TITVLVS X.

DE VETERIS NVmismatis potestate. [a]

I. Impp. Valentinianus, & Val. AA. Germano PP.

Solidos [b] veterũ principum [c] veneratione formatos, ita tradi ac suscipi ab ementibus & distrahentibus iubemus, vt nihil omnino refragationis [d] oriatur, modo vt debiti ponderis sint, & speciei [e] probæ: sciturus vniuersis, qui aliter fecerint, haud leuiter [f] in se vindicandum. [g]

Minuta æstimatione flore ni, minuitur æstimatio rerũ quæ venduntur ad florenũ. Bar.

II. Iidem AA. ad Iulianum P.P.

Pro imminutione [†] quæ in æstimatione solidi fortè [h] tractatur, omnium quoque precia specierum decrescere oportet.

Oẽs aurei debẽt capi ꝗ equalis æstimatione: & cõtra faciens grauissime puniẽ. Bart.

III. Imppp. Gratia. Valentinia. & Theod. AAA.

Vniuersos auctoritas tua proposito edicto commoneat [i] obryzatorum [k] omnium solidorũ vniforme preciũ postulare: capitali supplicio puniendo, qui vel iussa nostræ maiestatis auaritiæ cæcitate contempserit, [l] vel æternales [m] vultus, dum fraudib. studet, duxerit violare. [n]

TITVLVS XI.

NVLLI LICERE IN frenis & equestribus [o] sellis, & in balteis [p] margaritas & smaragdos & hyacynthos aptare: & de artificibus palatinis. [q]

I. Imp. Leo A. Leótico.

Nulli prorsus liceat in frenis & equestribus sellis, vel in balteis suis margaritas & smaragdos & hyacinthos [r] aptare posthac, vel inserere. alijs autem gemmis frena & equestres sellas & balteos suos priuatos exornare permittimus: de cucurnijs [s] [†] vero omnẽ prorsus qualiumcunq; gemmarum habitum præcipim⁹ submoueri. fibulis [t] quoq; in chlamydibus his vtantur, quę solo auro & arte preciosæ sunt. [v] Si quis autem contra interdictum pietatis meæ fecerit: sciat se continuo quinquaginta libris auri esse multandum. Nulli [x] præterea priuatorum liceat (exceptis scilicet ornamentis matronalib. & tam muliebriũ [y] quàm virilium annulorum habitu) aliquid ex auro & gẽmis, quod ad cultũ & ornamentũ imperatoriũ ptinet, facere: neq; illud sub hoc colore & prætextu præparare, quòd velut

---

[a] DE VETERIS numismatis potestate.

Dixit de fabricatione armorum: nunc de fabricatione monetæ. & dic quòd numisma & aureus & solidus auri idem est: vt hic, & infra de spor. l. ij. & in euange. Cuius est imago &c. cuius pondus erat tale, vt lxxij. facerent librã auri: vt infra de susce. l. quoties. hoc numisma siue moneta tantũ fiebat olim de auro: vt j. l. fi. & effigies principis erat ibi; vt j. l. j. & vsufr. velut gẽmatũ poterat legari in eis: vt ff. de vsufru. l. numismatũ. & qui hãc falsant, puniunť vt j. eo. l. fin. hodie vero cũ concessiõe principũ fit a regib. & ciuitatib. etiam de ære, nõ dicas a præ nato, vt I. de fab. l. ij. — Matt. 22. b.

[b] Solidos. id est, aureos a soliditate: quia de solido auro fiunt: vt I. de suscep. l. quoties. & notat. in rubri.

[c] Principum. vt Philippi: vt ff. de aur. & arg. leg. l. Quint⁹. §. fin autem.

[d] Refragationis. i. refutationis.

[e] Speciei. quia nõ deteriorata sit res: vt I. de pon. l. ij.

[f] Haud leuiter. Id est non. sic I. q. ;mu. vel præ. l. j.

[g] Vindicandum. offi. in. extraor. Acc.

[h] Pro imminutione. Soliditate argentei, secundum Py. vel dic aurei, & dic tractatur a principe, vel eo qui habet auctoritatẽ. & quod subijcit, precia, scilicet aurei: qui sunt precia rerum. q. d. pro minori summa accipiunť cum dantur pro precio cuiuslibet speciei.

[†] De materia mutationis & minutiõis monetarũ vide bonũ tex. per canon. in ca. cũ olim. extra de censib.

[i] Vniuersos. Cõmoneat. postulare, quod est j. vnisoc. Accur.

[k] Obryzatorum. i. nummorum aureorum de optimo auro: quod sic dicitur. vt I. de vesti. olo. in rubr. non ne si dicat. tantum valeat vnus aureus quantum alius: & tantidem vendantur.

[l] Contempserit. vendendo plus vnũ quàm alium.

[m] Aeternales. Id est principis. cuius est ibi imago: vt I. l. j. & dicitur æterna lis, quia imperium semper durat: vt in authentic. quomodo opor. epi. §. fin. scilicet vno existente pro alio: sic I. de fabri. l. ij. & sic non est contra ff. de ser. vrb. præ. l. eũ. — Imperiũ est æternum.

[n] Violare. radendo forte: vt ff. de fal. mo. l. qui nummos. & est pœna ignis in hac aurea principis: & in alia capitis, id est deportationis: vt I. de fal. mo. l. ij. & in §. auctore.

NVLLI LICERE in frenis & equestribus &c.

[o] Eques. Ab equo dictis.

[p] Et in balteis. id est cingulis. vel genus vestis. sed hic videtur poni pro cingulo equi, vel pectorali, quod quasi cingunt.

[q] Palatinis. vt j. §. nulli.

[r] Nulli⁹. Hyacinthos. quæ sunt preciosiores alijs, vt hic probatur.

[s] De cucurnijs. cucurnia dr morsum freni. sed R. dicit id quod equis imponiť vt nõ incurrentur. — [†] Al. cucurnis. Azo. quod alt esse eam partẽ freni equi, quæ ori equi imponit. & vulgo morsus equi appellatur.

[t] Fibolis. i. chlamydib. chlamys militũ: purpura regũ: stola sacerdotũ: toga aduocatorũ: habit⁹ rusticorũ: cuculla monachorum appellať. vt hic, & I. de vest. olo. & j. q. mili. nõ pos. l. fi. — Vestium diuersa genera.

[v] Preciosę sunt. q. d. sine omni gemma.

[x] Nulli. Hic de ij. parte rub. vsq; ad fi.

[y] Muliebriũ. repete exceptis. sic ergo

in anulis, licet ponere gemmas mari & fœminæ. sed mari non aliàs. & facit ī. de vesti.olo.l.iij.
a Requirit. No. sic supra. de auro coro. leg. j.
b Ornaméta. No. sic ī. de vestı. olo. l. penul.

DE CLASSICIS.

c Classem Seleucenam. a Seleucia ciuitate Orientis sic nominata Seleucena. & dīc, idest nauigium ad bellandum aptum.
d Vniuersas. classes seu naues. Accursius.
e Obsequitur. præfecto prætorio Orientis loquitur.
f Ex incensitis. idest ex his qui censentur, seu volunt deputare se huic ministerio. hæ res dicis in nullius bonis censura.
g Accrescentibus. i. qui superabundant in alijs nauibus.
h Et Seleucena. classis seu nauigium.
i Purgandi. malis hominibus, vel prædonibus: vt ar. ff. de offi. præsi. l. congruit. Accursius.
k Deputetur. a præfecto prædicto qui deputatur comiti.

DE DECVRIA. vrbis Romæ.

l Decuriones a muneribus excusantur: vt ī. de suscep. l. pen. & maxime vrbis Romæ decuriones. & differt a titu. de decur. quia hic in specie.
m Si quis decurialem. alias curialem.
n Pulsandum. i. accusat eum de aliquo per quod a curia est remouendus: vt ff. de fal. l. falsi. §. ordine. Item de quacunque lite. nisi forsan contractus vel delictum aliud exigat. Accur.
o Iudicem qui pest curiæ decurionum illorum. ad quod ī. de iur. om. iu. le. fi. & dicas hos alios, quā senatores: quia illi conueniuntur sub certis iudicibus: vt ī. vbi senat. l. senatores, Arg. contra. ī. de dec. l. omnes iudices.
p Leges. Atterere. i. atterendo infligere. P. ad quod ī. de deo l. omnes. & de per. le. decurionum. & ff. de dec. l. fi. nisi in casu: vt ī. de decur. l. quilibet.
q Seruari. i. tormentis & pœnis & similibus euitandis. Et no. duo in decurionibus, s. decuriones non torquendos: & antiqua priuilegia seruari.

clementiæ principali ve-lut aliquod munus offer-re. pietas enī mea hmôi dona nō expetit, neq; regiū sibi offerri a priuatis cultū requirit. a Sanè si quis posthac aliquid contra vetitū hmôi sanctiôis effecerit, & offerenda clementiæ meæ ornamenta q̃ vsibus regiis deputata sunt, auro gemmisq; decorata, ausus fuerit p̃parare, centū librarum auri condēnatiôe sciat se esse feriendū: capitali quoq; subdendū esse supplicio. Ornaméta b enim regia intra aulā meā fieri a palatinis artificibus debēt: nō passim in priuatis domib' vel officinis parari. Vnde sūma seueritate sancimus, vt qđ in cultu ornatuq; nr̃o sacrū & adoptabile est, id facere temeritas priuata non audeat. Si qs sanè cōtra vetitū tranquillitatis meæ aliqd fecerit, definitā superius multā ab his p officia palatinorū exigi, & sacris largitiōib' nr̃is iubem' iferri.

TITVLVS XII.

DE CLASSICIS.

I. Impp. Valēti. & Valēs AA. Auxonio. P.P.

Classem Seleucenam c aliasq; vniuersas d ad officium qđ magnitudini tuę obsequitur, e volum' ptinere: vt classicorū numer' ex incēsitis, f vel accrescētibus g cōpleaī: & Seleucena h ad auxiliū purgādi i Orientis aliasq; necessitates comiti Orientis depu puteī. k D. Indicti. XII.

TITVLVS. XIII.

DE DECVRIALIBVS vrbis Romæ. l

I. Imppp. Valentis Theo. & Arcadius AAA. ad Trifolium. P.P.

Si qs decurialē m de auferēdis priuilegijs pulsauerit lite pulsādū, n itelligat se curiæ iterpellare debere iudicē. o D. XIIII. K. Febru. Med. Timasio & Promoto Coss.

II. Imppp. Arc. Hono. & Theo. AAA. Exuperantio, Iulio, & cæteris decuria.

Leges decuriales tam a su piorib' principibus; quā a diuo parente nr̃o cōditas, nr̃a auctoritate firmam'. Sigulos itaq; iudices scire volum', ne qs huic collegio iniurijs corporalib' tētet nota atterere, p neq; ab ijs cōmodis q̃ rônibus ap.p-bāt, audeat separarī. huic .n. collegio volum' antiquā priuilegiorū progatiuā seruari. q D. VIII. Id. Iul. Romæ, Honorio, A. VI. & Aristęneto Coss.

TITVLVS XIIII.

DE PRIVILEGIIS corporatorum vrbis Romæ.

Incolę vrbis Romæ gaudent priuilegijs ciuium. Itē ciues Romani vbicūq; moranī, possunt ad ciuitatē retrahi. Bar.

I. Impp. Hono. & Theo. AA. ad Alypium P. V.

Nulli sit r liberum, nulli permissum, vt nouum aliquid vrbis s incolæ in vrbe sustinearit: sed in honorem æternęvrbis corporatis t indulta suffragia valere u præcipimus. Cura autem rectorū prouinciarum, corporati vrbis Romæ, qui in peregrina y transgressi sunt, redire cogantur: vt seruire possint functionibus quas imposuit antiqua solennitas. x Dat. Prid. Id. Iul. Aquil. Tatiano & Symmacho Coss.

DE PRIVILEGIIS corporat. &c.

r Nulli. Vrbis. qui aliunde venientes, ibi domicilium constituerunt, vt ī. de inco. l. ciues. & ff. de sta. ho. le. in vrbe.
s Corporatis. corporatus dicitur, qui in corpore aliquo scribitur proprie: sicut quodlibet membrū hominis corporatū dicitur: & eius factus, vel incola: & sūe priuilegiati, vt plebeij a tributo capitis excusent: vt ī. de ca. ciui. cen. l. j. & fac. ī. de Alexand. pri. l. j. Accursius.
t Valere et q nunc de nouo sunt ciues per domicilium.
y In peregrina. s. loca. ad quod ī. de dec. l. quidam ignauiæ.
x Solennitas. sic ī. de

† Co. Th. l. 14. ti. 1. l. 3. §. si quis.

Decuriones torqueri non debent.

† Co. Th. 14. l. 4.

† Co. Th. e. ti. l. 1.

u Hęc cōstitutio ex l. 3. & 4 constituit. cōllata ē, q̃ extāt in codice Theodosiano lib. 4. ti. 2. quare ex eo loco posse inscriptiones & consules, cōmode enim hic reponi nō poterant nisi hæc cōstitutio rursus dissoluta fuisset in tres illas

ĵ.de paſ.pub l.j.ĵ.de agri.& cen.l.e om la-eu.in prin.

DE PISTORIBUS.

a Vicunque ex mancipijs. id eſt piſtoribus facientibus panem palatij. ſic ĵ.de frumen. vrb. Con. l.j. hi ſubſunt comiti horreorum: vt hic dicit. & omni tpre de eis ius dicitur. vt ſ.de fer.l. publicas.& conueniunt ſecundum P. ſub comite rerum priu. id eſt procura. Cæſaris: vt ſ. vbi cau. fiſ. l. ſi quis.& dominicis.

b Quolibet alio modo. ſ. illicito. vel dic generaliter eos ad nullam dignitatem adſpirare. & facit ad ſimoniacam illā electionem ſ. de epiſco. & cler.l.ſi quemquā. & ad l. Iul. repetun. l.fin.& in authenti. ſiſius.qđ præ.col. ij.

c DE SVARIIS id eſt porcarius, qui cuſtodiunt porcos ciuium in paſcua: vt infra.l.j.

d Suſceptoribus. de his nihil in nigro. ſic ſ.de condu.ven.l. fi. ſed de his dicitur ſ.de ſuſce.l. modios.

e Orcinarij. Exhibeāt. Quia ēū animal datur baſtagiarijs : ſupra de muri le. leg.quod ad præſens.

f Sordidis. quæ ſūt ſ.de excu.mu. l. maximarum.&idem de cuſtodibus cæterorum porcorum, arg. ſupra ad leg.Fal.l. fi. Accurſius.

g Vicunque. Prouocatus. actor prouocatur eo q; ſibi alias non ſatiſfecit ſic ff.de ſepat.l fi.

h Fori.i.præfecti vrbis. Et not.q; reus ſequitur forum actoris contra regulam. l.de iuriſ.om. iud. L iuris ordo.

TITVLVS XV.

DE PISTORIBVS.

I. Imp. Leo. A. Viuiano.

Vicūque ex mācipijs a comitis horreorū, dignitatē & officiū ambitiōe, vel grā, vel pecunia, ſeu quolibet alio mō, b poſthac fuerit adſecut⁹: exut⁹ dignitate, quā cōtra iterdictū nr̄æ ſerenitatis adept⁹ eſt, mulcat⁹ ēt viginti libris auri, ad anti quū denuo cōſortiū collegiūq; reuoceť:oē ēt ſpecia le bñficiū, quocūq; mō cōtra hāc ſāctiōne fuerit im petratū, penit⁹ conqeſcat.

TITVLVS XVI.

DE SVARIIS, c Et ſuſceptoribus d vini & cæteris corporatis.

I. Imppp. Valentinianus, Theodoſ. & Arcad. AAA. ad Albinum. P. V.

Orcinarij vrbis ęternæ, cūpuigilēla borē populi Romani cōmodis exhibeāt: e ſordidis f ſemp munerib⁹ liberēť. D. VIII. k. Sep. Romę. Timaſio & Promoto Coſſ.

Prætor vrbis eſt index porcariorū, ſiue ipſi agant ſiue cōueniantur. Barto.

II. Imp. Arcad. & Hono. AA. Florentio P. P. *

Vicūq; ex corporib⁹ ſuariorū, ſiue excipiēdæ neceſſitate litis adſtrict⁹, ſiue inferēdæ volūtate ſpōtanea, puocatus, g iudiciū voluerit experiri: fori h vrbani auditorium † præſtoletur.

TITVLVS XVII.

DE COLLEGIATIS, i & chartopratis, & numularijs k

Qui intrat vnū collegium, & munera ad quæ ordinatus eſt, non exercet: nō effugit munera alterius collegij, de quo exiuit: ſed debet de nouo extrahi, & alius in locum eius ſubrogari, requiſitis primatibus collegiorum, idem ſi decederet. Barto.

I. Impp. Theod & Valētinianus AA. Cyro P. V.

Vi ſub k prætextu deca norū ſeu col legiatorū, l tū id mun⁹ nō ipleāt, alijs ſe muneri b⁹ conanť ſubtrahere, eorū fraudibus credim⁹ eſſe obuiandum: ne quis ſub ſpecie muneris, quod minus exequiť, alterius muneris oneribus releueť: ne argentariorū vel numulariorum munera declineť ab his q dici tātummodo collegiati vel decani feſtinanr. Ideoq; ſiquis eorum ſub nudæ appellationis velamine collegiatū ſe vel decanū appellat, ſciat pro ſe alium ſubrogandum, q pdicto muneri ſufficiēs approbeť: ſubrogatione videlicet memoratorum, l vel eorū q moriunť, primatum m eius qui ſubrogatur, admiſſa iudicio.

Qui ſupra numerum admittuntur in collegio, non gaudent beneficio collegij. Barto.

Quòd aūt n ſupra numerum, qui o in cautis breuibus continetur, nemo ſe quolibet patrocinio, vel cuiuſlibet adſumpta potentia debeat excuſare, hoc noſtræ eſt ſerenitatis cenſere, & tuæ ſublimitatis, tuique officij cautius obſeruare. Hoc inter omnes æqua lance ſeruari præcipimus: nullo diuinę domus patrocinio, nulla ſacroſanctarum eccleſiarum reuerētia, nullo qualibet vel cu

i DE COLLEgiatis &c.

Dixit ſpecialiter de quibuſdam collegiatis: nunc generaliter. & dicunť a collegio, vt priuilegiati a priuilegio, & ijdem dicuntur chartopratæ: 1 quia eorum nomina ſcribebāťur in charta, vel matricula patriæ: quaſi in patriæ charta deſcripti intra numerum. ſed q ſunt ſ. numerū, non gaudent priuilegio: vt ĵ. §. quod autem. Vel dicuntur chartopatri, i. q gaudent in patria, ſcdm Græcos dicitur enim Græce charta apud Latinos patria. vel dic tertio vt ĵ. in fi. huius *. Accur.

k Vi ſub prætextu. hāc habes de verbo ad verbum ſ.de ſacroſan.eccle.l. qui ſub prætextu.

l Memoratorum.i. ſ locū memoratorū.

m Primatū.ſ. q; de nouo habebit primates qui eū eligant. Py. vel dic eorum, a quibus recedit. & ad hoc ſ.de adno.di.iu. l.nemini.

n Quòd autem. hic accipe nemo, quod eſt ĵ.& lege ſuſpenſiue vſque illuc, ſed ne &c. Accur.

o Qui. ſ. numerus continetur in breuibus cautis,i. cautela ſcriptus facta examinatio ne eligendorum.& ſ.a cit ſ.de ſacroſan. eccle.l.non plures.

Suppli-

i Cartho pratæ teſte Ale.li. j. pter. in hac ipſa dictione, & Pytho hic dicūtur publi ex chartę ſeruatores.

* Iam ſemel poſita fuit. hæc l.ſub ti.de ſac. ſan. eccl. l. q ſub p textu.

d Co. Th. 14. 4. 6.

* Al. Hilario P. V. vt C. Th. 14. 4. 8. vnde ſūpta ē hæc cōſtitutio

† Ad iſtorium.

a Supplicibus. qui supplicant vt suum locum sic vendere liceat.

b Venditio. emptores huius carthæ dicuntur ahat topratæ, qui per chartæ emptionem à quopiã qui in ahatta vel in matricula ast collegiatorũ, vel consulum, acquirere volunt, vt illi[9] loco subrogent. i. vt assimilant nomini. i. agant amẽdo chartam, id est locum cuiqua p chartam assignatum, vt patriæ fiant corporati: vt hic. Vel aliter vt not. in rubr.

c Supplicum. idest subiectorum supplicantium.

d Constitutionis. aliàs dispositionis.

e Constitutum est. id est q̃ onata prim[9] & secundus agnoscat ad qđ ĩ. da coll. dona. vel relaua. l. ij. & ĩ. da pç & omnibus rebus. na. l. ij.

f DE STVDIIS liberalibus &c.

In quibus duabus tantum legitimũ sit studium, non aliàs nisi ex priuilegio: vt ĩ proœ. digestorum. §. hæc autem tria. hodia imperiũ ast scissum, & studiũ multis locis fit, maxime Bononiæ, quæ legalis studij obtina. monarchiam.

g Niuersos qui. Vsurpãtes. id est frequenter vtentes leges, & sic in bona parte: vt ff. de vsuca. l. ñ. Acant.

h Cellulisque. id est qui volunt docere publicè vel priuatim[9], abstineãt ab ostẽtationa vulgari.

i Ab ostantationa. id est conuersationa cum laicis.

k Sanctionis. s. huius quæ &c.

l Prohibamus. s. se immiscere vulgari ostantationi.

m Tẽtauerit. vulgariter se ostentando.

n Vrbe. s. Roma vetari, vel noua, de quibus hic dicit.

o Cõsueuerunt. in cellulis: vt ĩ. pxi.

p Prohibemus. nisi vt subijcit. Item hoc in dictis duabus vrbibus. Accur.

q Numerũ. qui numero est vt ĩ. hac l. & iuxta capitolium regabant, vel intra capitolium &c. id est habent literatiam vt regant: & sic audiuntur in capitolio scilicet ab his qui conueniunt in capitolio, vt a populo vel a senatoribus.

iuslibet potẽtia se excusãte. Sed ne tantũ circa munera releuãda supplicib[9] [a] pstiluisse noscamur: illud et dicendũ obseruãdumq; esse censemus, vt chartę vẽditio, [b] q̃ de puincijs ad corporatos supplicũ [c] p innouationem trãslata est, primæ pstitutionis [d] terminis pcludat: hoc est, quod in initio dispositionis pstitutũ est, [e] id in posterũ nulla addita nouatione seruet.

TITVLVS XVIII.

DE STVDIIS LIBEralibus [f] vrbis Romæ, & Constantinopolitanæ.

I. Impp. Theodosius & Valent. AA. P. V. †

Vniuersos q[g] vsurpãtes sibi nomina magistrorũ, in publicis magistrationib[9] cellulisq; [h] collectos vndecumq; discipulos circũferre cõsueuerũt, ab ostẽtatione [i] vulgari pcipimus amoueri: ita vt siqs eorũ post emissos diuinæ sanctionis [k] affatus, q̃ phibemus, [l] atq; damnam[9], iterũ forte tentauerit, [m] nõ solũ eius quã meret infamiæ notã subeat, verũ et pellẽdũ se ex ipsa vbi versat ilicitè vrbe [n] cognoscat. Illos verò q intra plurimorũ domos eadẽ exercere priuatim studia cõsueuerũt, [o] si ipsis tantũmodo discipulis vacare maluerit, quos intra parietes domesticos docẽt, nulla hmõi interminatione phibemus. [p] Sin aũt ex eorum numero [q] fuerint, qui videnẽ intra Capitolij auditoriũ constituti: hi omnib. modis priuatarum ædiũ studia sibi interdicta esse cognoscant: scituri, quòd si aduersus cœlestia statuta facientes deprehensi fuerint, nil penitus ex illis priuilegijs [r] consequantur, quæ his qui in Capitolio tantummodo docere præcepti sunt, merito deferunt. Habeat igitur auditorium [s] specialiter nostrum in his [t] primum, quos Romanæ eloquentię doctrina commẽdat, oratores quidem tres numero, [v] grammaticos verò decem. In his [x] etiam qui facundia grauitatis pollere noscunt, quinque numero sint sophistæ, & grammatici æquè decem. [y] Et quoniã nõ his artibus tantũ adolescentiã gloriosam [z] optamus institui, pfundioris quoque scientię atq; doctrinę memoratis magistris sociam[9] auctores. [a] Vnum igitur adiungi cæteris volumus, qui philosophiæ [b] arcana rimet: duos [c] quoq; qui iuris ac legum voluntates pandant: ita vt vnicuiq; loca specialiter deputata adsignari faciat tua sublimitas: ne discipuli sibi inuicem possint obstrepere, vel magistri: neve linguarum cõfusio pmixta, vel vocum, aures quorundã aut mentes a studio literarum auertat. [d] D. III. Kal. Mar. Constantinop. Theodos. A. XI. & Valentiniano Coss.

r Priuilegijs. quæ sunt ĩ. da ptes. l. medicos. & l. fin.

s Auditorium. hoc expone vt supra.

t In his. s. ciuitatibus duabus. Et not. quia pmittit oratores et ad leges, nedũ ad alias quaslibet artes: cuius flos & tuba Romani eloquij fuit Tullius.

v Numero. numaros ẽt alius statuit in maximis ciuitatib[9]: vt ff. da excu. tuto. l. si dum. §. j. & ij. sed ibi de alijs. hic de Roma & Constantinopoli ciuitatib[9].

x In his. scilicet ciuitatibus. & habeas intra grauitatis. aliàs est grammaticis, & tunc dic in his grammaticis, qui fallacijs sunt sapientes & dolosi, secundũ P. aliàs garrulitatis.

y Decem. viriũ scriptoris. nam & supra dixarat. sic. ĩ. de excu. ar. l. ij.

z Gloriosam. Not. adolescentiam gloriosam. Item nota hus artes in adolescẽtia addiser.

a Auctores. id est hos qui sequuntur, vnum &c.

b Qui philosophię. per hos etiam medicos potes comprehẽdere.

c Duos. Not. duos. s. intra numarũ: aliàs secus, vt in princi. l. Iram hoc in dictis duabus ciuitatibus: vt in rubrica. Et no. quòd de diuina sciẽtia nihil dicitur. fac. facit infra de profes. qui in vrb. Constan. l. j.

d Auertat. quod facile euenit in his q male intenti q̃nque castra ędificãt: q̃nq; tegulas domus numerant. & est hic ar. quòd faber non potest malleare iuxta scholas. publica enim vtilitas q̃ replet ciuitatẽ sapientibus.

Co. Th. eo. ti. l. j.

Eloqui tuba Tulli[9].

Vide hoc per Barto. & alios. ĩ l. j. ff. solu. mat.

tibus, præfertur. &c. ff. folu. matrimo. l. j.

DE HONORATORUM VEHICULIS.

a Omnes. Ciuilid. dignitatũ, vel virorum. & erant honorati quidã, qui habebant priuilegia vt intrarent secretarũ principis & aliorum iudic. & secundi in salutationib[9]: vt ῖ. de offi. iu. l. ij. & iij. Vel ponit̃ ꝑ his q habens dignitatẽ fine administratione: de quib. dic vt in auth. vt or. præ. qđ in idem recidit.

b Vtantur. i. liceat eis vti, si volunt.

DE PRIVILEGIIS vrbis Constantinop.

Co. Th. li. 14. tit. 13. l. 1.

c Vrbs. Italici. est ergo immunis a tributis: vt ff. de cen. l. j.

d Lætetur. vt ῖ. de sacrosan. eccl. l. omnium. ergo mater legum: vt in Auth. vt eccle. Ro. in princip. coll. ij. Item eius consuetudinem sequit̃: vt ῖ. de ve. in. enu. l. j. §. fi. & Inst. de satisd. §. fin. Item mater fidei erit illius ciuitatis ecclesia: vt ῖ. de sac. san. eccl. l. decernimus.

e DE METROPOLI.

Id est, metropolitana: & sic est apocopa.

Pars. l. 6. ῖ. de sacrosan. eccle.

f Propter multas iustas q; maximè, quia nutrix est legum: vt pœ. digest. § hæc autem.

Quod induxerat Valentinianus Valens & Grati. l. 1. C. Th. li. 14. ti. 13. de iure Italico vrbis Cõstantinopolitanæ. Contius. Episcopo nihil derogat alter in eius episcopatu electo.

g Tyro. datiui casus. & est nomen ciuitatis. & erãt duæ ciuitates Tyrus & Berytus in ꝑuincia Phœniciæ: vt ῖ. qui ætate l. j. quarum vna erat antè metropolitana nunc fit & alia: & dicit q̃ nil derogatur patriæ. Et sic no. hic ar. q̃ nil derogat̃ episcopo, si alter in eodem episcopatu eligatur episcopus. & idem in prælato. sed distingue, aut dignitas addit̃ ꝑsonæ: puta cũ erat vnus episcopus in vna ciuitate, datur alius in eodem episcopatu (&

TITVLVS XIX.

DE HONORATORUM vehiculis.

Antiquitus in signum dignitatis & honoris in dignitate positi ibant in curribus seu vehiculis. Bar.

I. Imppp. Grat. Valẽ. & The. AAA. Nebridio PP. †

Omnes honorati, seu ciuiliũ seu militarium vehiculis dignitatis suæ. i. carrucis, intra vrbẽ sacratissimi nominis semp vtant̃. b Dat. III. K. Febr. Cõstãtinop. Hon. N. P. & Euod. Coss.

TITVLVS XX.

DE PRIVILEGIIS vrbis Constantinopolitanæ.

I. Impp. Honorius & Theodo. AA. †

Vrbs Cõstãtinopolitana nõ solũ iuris Italici, c f sed etiã ipsius Romæ veteris prærogatiua lætetur. d

TITVLVS XXI.

DE METROPOLI e Beryto.

In eadẽ ꝑuincia possunt esse duæ matrices ciuitates. B.

I. Impp. Theodo. & Valentin. AA.

Propter multas iustasq; f causas metropolitano noie ac dignitate ciuitatẽ Berytũ decernim[9] exornãdã, iam

idem in archiepiscopo potest dici) & fieri nõ põt. aut tē: & fieri põt, vt hic. nec. n. erunt duo metropolitani, sed vnus: & sic duæ matres ecclesiæ: sed vnus placet, vt digami. Item & duę ꝑuinciæ vnũ præsidẽ: sic ῖ. de. j. duæ sunt Romanæ ecclesiæ. s. Roma vetus, & noua: & tantũ vnus papa, sed hæc rei collata dignitas non fit nisi ex causis: vt in prin. hui[9] l. sed & ꝑuincia scinditur: & erunt duo præsides, nõ vnus, sed duarũ ꝑuinciarũ. sic & archiepiscopatus: vt ff. de offic. adses. l. si eadẽ. sed in vna esse duos metropolitas & in solidũ, nõ põt eẽ: vt dixi at. ff. cõmo. l. si vt certo. § si duob. vel de duab. vna hr: vt in Auth. vt eu. sine quoquo suf. § illud. & §. hoc autem. colla ij.

h Illa. s. Tyrus.

i Hæc. s. Berytus.

k Et vtraq;. Tyrus & Berytus.

l Dignitate. metropolitana.

suis virtutib. coronatam. Igit̃ hæc quoq; metropolitanã hẽat dignitatẽ. Tyro g nihil de iure suo deroget: Sit illa h mr̃ ꝑuinciæ maiorũ nostrorũ † bñficio: hæc i nostro: & vtraq; k dignitate l simili perfruatur.

Id est Tiaiani: a quo id Paul[9] Tyrius orator prim[9] impetrauit aucto re Suida. vide Alc. lib. 4. parer. c. 15. Contius.

TITVLVS XXII.

DE CANONE m FRVmẽtario vrbis Romę. n

Nauta debet cõfiteri se recepisse species incorruptas. quod debet approbari aspectu officialiũ tẽpore quo dantur, & quo resignuntur. Bar.

I. Imppp. Valent. Valẽs, & Grati. AAA. ad Iulianum P. F. Annonæ.

Nautici o apud ꝑsidũ, aut magistratuũ acta p cõfiteant̃ incorruptas species suscepisse, eorũq; apud quos deponit̃ ista testatio psẽs aspect[9] q ꝓbet nihil in his eẽ vitij: qđ eo tpe r quo ad sacræ vrbis portũ ꝑuenit, ꝑfecturã iugiter obseruare ꝑceptũ est. D. XVIII. Kal. Iul. Remis, Gratiano A. I. & Dagalaifo Coss.

Annullat oĩa priuilegia cõcedẽtia remissionẽ canonis. Bar.

II. Impp. Arca. & Hon. AA. ad Senatum. †

Si qd frumẽti vel hordei s vrbicarij canonis remissiõe indultũ ẽ spãli bñficio: ꝯ ꝯmodũ publicũ rescripta elicita t nõ valeant. Da. XVII. K. Maij, Med. Cæs. & Attico Coss.

m DE CANONE frumẽtario vrbis Romę.

Certus canõ frumẽto singulis annis mittebat̃ Romã: qđ patet, q̃a dicit canõ. ad quod ῖ. de sacrosan. eccle. l. placet. & appellatione frumẽti, oĩa q ad victũ sũt necessaria, accipiunt̃, vt ῖ. de susce pt. l. modios. & ῖ. eo. l. ij. & in publicis horreis Romæ imponebat̃. vt ῖ. de ꝯdu. in publi. hor seit. l. j. & ij.

Co. Th. lib. 14. ti. 15. l. 2.

n Romæ. vtriusq;, vt ῖ. tit. ij. & ῖ. eo. l. j. in rubrica.

o Nautici. Qui portãt annonarias species, vt ῖ. de nauicul. l. j.

p Acta. in prouincia vnde accipiunt.

q Aspectus. i. subijciendo oculis ad qđ ff. fin. regũ. l. si irruptione.

r Quod eo tpe. i. similis inspectio fiat a ꝑfecto annonæ, cui hæc lex mittitur, & de quo hic loquit̃: vt dic p præfectũ vrbis.

Co. Th. eo. l. 2.

Alias olei.

s Si quid. Hic ita. a debitoribus: vt ῖ. de anno. & tri. l. iij.

Nullus pōt postulare canonis mutationē: & impetrata priuilegia, a iudice nō admittanī: & impetrātes in duplū puniantī: & iudices q canones in proprios vsus conuertunt, puniuntur. Bar.

III. Iidem AA. Messalæ. P.P. †

NEminē [a] patimur in mutādo [a] canone vrbis Romæ, [b] nr̄æ clemētiæ bñficiū postulare, sed & ea rescripta quę quoquo mō potuerint impetrari, [c] suscipi nō sinimus. eos vero q ꝯ hæc fecerint, in duplū retinendos esse decernim⁹: vicarios, [d] gnetiā cæteros iudices (nisi deinceps ab vsurpatiōe vrbicarij canonis abstineāt) deportationis pœna detineri: primates officiorū capitali supplicio subiugari. ppetua auctoritate sancimus. [e]

TITVLVS XXIII.

DE FRVMENTO vrbis Constantinopolitanæ.

Quod debet dari in pane, non debet solui in frumento. Item ex inordinata administratione crescit caristia Bar.

I. Impp. Hono. & Theodos. AA. Vrso P.V. †

NVlli [g] ne diuinę qdem domui nr̄ę frumētum de horreis publicis p annona [h] † penitus pbeat: sed integer [i] canō mācipib⁹ [k] ꝯsignet, annona in pane cocto domib⁹ exhibēda. ita.n. đbet canō ab inclytæ memoriæ Cōstātino pstit⁹, nec nō a diuo [l] pietatis meæ auo Theodosio auct⁹, expēdi: qm̄ crescit inopia, si frumēta q p annona tribuunt, ad vsus alios deputata cognoscunt. cogētur [m] eā de publico sibi emere, [n] q alijs vēdere potuissent. Da. X. K. Aug. Constantinop. Theodo. A. VII. & Palladio Coss.

Quātitas statuta ad emptionē frumēti nō pōt minui, nec ad alios vsus cōuerti: & qđ de ea fit, debet in publicū librū scribi: & cōtra faciētes puniunī in duplū, & lucrū sumit naturam sortis. Bart.

II. Impp. Theod. & Valentin. AA. Leontio. P.V.

AVri statuta quātitas [o] ad coemptionem frumētariā [p] ppetuo sit dedicata: nec liceat cuiquā post [p] administrationē vrbicariæ prātis pceptā, aliqd ex eadē summa minuere, vel ad quoscūque alios vsus ꝯuertere: [q] sed sub gestorū testificatione certū fiat & qđ mācipib⁹ [r] mutui [s] noie datū est, & qđ ab ijsdē sit excepta oi ꝯcussione soluēdū. eū aūt q hanc formā ausus fuerit ingnare: quātitatē in qua suā calliditatē exercuerit, in duplū redhibere iubem⁹: & qcqd ex pdicta rōne accreuerit, ad cumulū eiusdē auri quātitatis & frumētarij tituli firmiter redūdare: legisq; huius tenorē æneis tabulis incidi. [t] Dat. V. Kal. Decemb. Constantinopo. Ariobindo & Aspare Coss.

TITVLVS XXIIII.

DE ANNONIS ciuilibus.

Annonæ ciuiles non dantur pro titulis in dignitatibus, sed pro meritis. Bart.

I. Imppp. Theod. Arcad. & Honor. AAA. Proculo. P.V. †

ANnonas publicas non tam titulis dignitatum, quàm singulorum virorum meritis attributas diui Constantini [v] liberalitate, satis claruit. Ideoque nr̄-

l. ij. nec cōpensari r... sed ut dto solus, vt ... de cōpen. l. fin ca. & l. si velut. & fi. de administ. re. ad ciui. ... l. ij. §. iij. & iiij. & fa. ff. de pet. imper. l. nec dānosa. & si ius vel vti. pub. l fi. ... sto. l. j. & ... l. ... & in Auth. ... & hoc. colla. ...

[a] Neminem. In mutando de specie in speciē: vt ff. de fabr. l. j. vel de persona in personam.

[b] Romæ. dic vt in rubrica.

[c] Impetrari. a quocunq; debitore, vel alio: vt sit gnalior q̄ superior proxi.

[d] Vicarios. ab vsur patione, qa ...

[e] Sancimus, nisi ab ea vsurpatione abstineant.

DE FRVMEN. ...

Cum qua ... dixit ... nūc qualiter ... expendat ... in vna vrbe ... & in alia ... ff. de pri. vrb. Constantinop. ... in horreis publicis ... de cō. in pu. hor. l. j.

[g] Vlli pri uato. [h] Por annona. id est pro pane.

[i] Integer. id est nō minutus per hmōi præbitionem.

[k] Mancipibus. i. pistoribus, vt ff. de pisto. l. j. qui panem coctum reddunt annonæ pbendū, vt hic, & ff. l. pri. & prius vet. frumentū, q̄ nouū: nisi frugus de nouo immissum veteri qd venit pp corruptionē veteris, vt ff. de cō. in pub. hor. l. j.

[l] Necnō a diuo. vbi nō habes, sed ff. ff. de ero. mili. an. l.

j. Item ff. eo. l. ...

[m] Cogentur. horreorum comites.

[n] Emere. subaudi frumenta, quæ & ea si bene f. distribuissēt.

[o] Auri frumentariam. quod quando fit, dic vt ff. in emp. spe. l. j.

[p] Post. aliàs post pceptam: aliàs postea percepta.

[q] Conuertere. sic ff. de admin. re. l. ij. §. ij. & iij. & iiij. & ff. ti. j. l. iij. & ff. de con. in pu. hor. l. fin. & ff. de col. fun. pat. l. ...

[r] Mancipibus. i. pistoribus: vt l. j. ... & caue quod dicit, qa non dicit q mutuo det: sed dat frumentum, & recipit panis, vel datur pecunia vt emat frumētū: aliàs esset ff. de his q ex pu. ra. mu. pe. l. j. & l. ij. & sic hic ad pu. vel ibi ad priuatam.

[s] Mutui, aliàs mutuo. & tunc eodem modo expone. sic ff. de præd. & om. re. naui. l. ij. §. domus.

[t] Incidi. i. sculpi vel imprimi: sic ff. de ori. iur. l. ij. §. postea ne diutius. & repete hic, iubemus, quod est ff. sic in l. Moysi. in lapideis. Accur.

DE ANNONIS ciuilibus.

[a] ANnonas. Cōstātini. arg. cōtra insufficientes doctores, vt etiam scholares optimi facilius aduocentur.

a Ex his. annonis scholarum scilicet, si nihil meruerunt. vel dic quò sua schola vel vniuersitas hæc non renocet.

b Sanguinis. vel etiam non iure sanguinis, vt statim colligitur.

ignoratur vtrum egeant, vel non.

i inertibus. sic se gerunt, quasi non habeant artem, cum habeant: & ita fungunt se debiles, cum sint fortes: quia nolunt laborare, sed mendicando sine labore viuere.

hil ex his a scholarū noīe vindicet: sed p vniuscuiusq; merito, q̄ sunt ɔcessa seruent: vt quicūq; pceptarū annonarū emolumēta vel in hr̄des pprios iure sanguinis b transfuderunt, vel in extraneos distractiōis titulo trāscripserunt: maneat quod gestū c est, vel hr̄ditatis merito, vel alienationis arbitrio. Da. VII. K. Iul. Constantinop. Arcadio. A. II. & Rufino Coss.

II. Imppp. Theod. Arca. & Honorius AAA.

CEntū vigintiquinq; modios frumēti, pter solitū canonē, p singulos dies de pn̄ti sexta indictione ex die Kal. Ianuarij noie parapeteumatis f de horreis publicis huius almæ vrbis, insita nostræ pietatis liberalitate tribuimus, d datis sacris apicib. e ad sublimissimā quoq; p orientē pfecturā, quib. possit & modum nostræ donationis agnoscere, & incūctāter pbere q̄ iussimus: quā modiationē iugiter & in perpetuū ciuib. nostris g debere cōseruari, valitura in æuum hac lege sancim[e].

TITVLVS XXV.

DE MENDICANTIbus validis. h †

Qui necessitate mendicāt, possunt inspici: & qui eos inspexerit, & pdiderit, & esse pbauerit, dominium eorum consequitur, si sunt serui, vel ius colonatus, si sunt liberi: salua dominis actione serui corrupti. Bar.

I. Imppp. Grati. Valent. & Theod. AAA. ad Seuerum P.V. †

CVnctis quos in publicū q̄stū i incerta k mēdicitas vocauerit, inspectis, exploret in singulis & integritas corporū, & robur annorū: atq; inertib. & absq; vlla debilitate miserādis necessitas m inferat, vt eorū quidē quos tenet cōditio seruilis, pditor n studiosus & diligēs dn̄iū ɔsequat: eorū verò quos nataliū sola libertas psequit, colonatu perpetuo fulciat quisquis hmōi lenitudinem o pdiderit, ac pbauerit: salua dn̄is in eos actione, p qui vel latebrā fortè fugitiuis, vel mendicitatis subeundæ cōsiliū pstiterūt. q Dat. XII. kal. Iul. Patauí, Antonio & Syagrio Coss.

TITVLVS XXVI.

DE NAVTIS TYberinis.

Qui nauem Tyberinam habet, onus publicum cogitur suscipere: nec vllo priuilegio excusatur. Bart.

I. Impp. Valent. & Valen. AA. ad Symmachum P.V. †

QVi nauē Tyberinā r habere fuerit ostēsus: on[s] reipublicæ necessariū agnoscat. qd̄cūq; igit nauigiū i alueo Tyberis inuenief, cōpetētib. & solitis obsequijs mācipet: ita vt nulla dignitas aut priuilegiū ab hoc offō vindicet. s D. VIII. Id. Octo. Altini, diuo Iouiano & Varronia. Coss.

c Gestū. hic de iam perceptis. sic in vsuf. vt ff. de vsufru. l. defuncta. & sa. Ī. de inoffi. testa. l. olmodo. §. fi. & de co. Illyric. & Ī. de silen. l. fin. & de ero. mili. anno. l. in his. & qui mili. nō pos. l. v. §. fi. q̄ facit vt mortuo militante aliquid ad hæredem defuncti trāseat. Itē arg. q̄ idē sit in pbenda clerici iā pcepta.

d CEntū. Tribuimus. simile additamentum fit q̄nq; præbendis. ad qd̄ Ī. ti. j. l. j. & subaudiuit hic, p singulos annos. & sic quod Ī. est p singulos dies, idē gis superioribus.

e Apicibus. id est nostris literis missis. &c.

f Donationis. quā facimus per l. istam augendo annonas.

g Nostris ciuib[us] scilicet: vel dic omnibus, tempore scilicet necessitatis.

h DE MENDIcantibus validis.

Quia mendicātes reficiuntur publicis annonis de quibus est dictum. & debet hoc fieri, s. de vere mendicantibus, non fictè: ideo de mendicantib. validis, i. robustis, quos spanaldos, vel galiutas vulgus appellat, q̄ mēdicare nō debent, ne miseris ve. vere debilibus panē auferant vt hic, & in auth. de quæst. colla. vj & v. quæst. v. c. non omnis. & lxxx. di. c. j. & gl. sup Matth. iustitiā feceris, si fuisse perditem correxeris. q̄ si ei dederis.

i CVncti s. Quæstū. qui publicè panem quærunt.

k In certa. quā

m Necessitas. laborando eo modo quo sequitur. & dic infertur per quæstorem: vt in authen. de quæsto.

n Proditor. id est delator. sic Ī. pro quibus causis ser. l. fina.

o Lenitudinem. aliàs lenitudinem. s. fictam: aliàs plenitudinē. i. valetudinē. & est sic Ī. de coll. detec. l. fi. Sed contra in Authē. de quæst. §. si vero. colla. vj. vbi dicit q̄ serui dominis, liberi operi publico mancipantur. Solu. hæc corrigitur secundum quosdam: vel ibi in his qui in sacra vrbe reperiunt, quasi cum eis mitius agendum. Vel loquitur de his qui faciunt se videri ægros apponentes herbam vel aliud per quod tumescunt. ibi non sic delinquunt, sed solum fugiunt paupertatem, seu debilitatem.

p Actione furti & serui corrupti, vt ff. de ser. cor. l. j. & Ī de fur. l. aduersus.

q Præstiterunt. sine aliàs facturi nō erāt, vt ff. de fur. l. qui ser uo. & l. si quis vxorē. §. neque. vel etiam si effecti quia non debet laudando augeri malitia, vt ff. de ser. cor. l. j. in fi. & sa. Insti. de ob. ex delicto. §. ope. & ff. de verbo. sig. l. sæpe. §. fin. & fl. man. l. j. §. fina. & Ī. de man. l. qui aliquem. & Ī. de agri. & cen. l. omnes plugi. & Ī. de fabri. l. fi.

r DE NAVTIS Tyberinis.

QVi nauē Tyberinā. i. q̄ nauigat in flumine Romano ɔuehendo Romā, vel extrahendo, ducendo ad castra.

s Vindicetur. idest separetur

Fruct[us] ex bn̄ficio pcepti, ad hæredes trāseunt.

† i. tesseræ uole, q̄ πιτος Græce appellaf, & peteuma, & parapeteuma. Cuiacius hic.

In Codice Theodusiano legit, non sualidis. rectius. Contius.

† Co. Th. 14. 18. 1.

Laudibus nō debet extolli malitia.

Co. Th. 14. 21. 1.

...aparetur, vel remouearur.

DE FRVMENTO ALEXANDRINO.

a In æstimatione. præfectus Orientis statuit munus, id est salarium duobus officialibus. quos elegit ad congregandum frumentū ad ciuitatem Alexandriæ, & naucleris pro æstimatione frumēti. i. fm quantitatē quā fieri facerent, puta pro modio tantū: qđ hic imperator confirmat & dicit amodo curiales non eligendos ad hæc officia.

b Crithologia. nomina sunt officiorū. & in li. M. est emendatum, debito decreto elogii.

c Officia. in prædictos duos viros.

d Diuinos. Alexandrinæ. ab Alexandro puta magno sic dicta cui fauetur hic in alimentis. Item & habet iurisdictionem e vt s. de offic. iuridi. Alexan. item allēd. vt & j. eo. ti. j. l. i.

e Nemo. primatus.

f Perissochoregiæ una dictio. & dicitur perissochoregius, & perissochoregia, quæ est iuxta regē: a peri. iuxta & rege. Colligitur ergo hoc nomē eius officij, & per hoc effectus ē vt s. de fer. la. nullo. quia forte malè se habuit in cōgregatione frumenti: & cōmittitur electum ptec. vt s. l. pri.

g Et tesseræ. s. frumentariæ: vt ff de iu. die. l. sed & si. §. j.

h Censeantur. vt dicantur tesseræ Honorij imperatoris. ad quod s. de iusti. co. confir. in fin. & j. de aquædu. l. decernimus. in fine.

Co.Th. 14.26.1.

Co.Th. 14.26.

Vide Alc. hic.

TITVLVS XXVII.

DE FRVMENTO Alexandrino.

I. Impp. Hon. & Theod. AA. Anthemio P.P. †

IN æstimatione a frumēti qđ ad ciuitatē Alexandrinā cōuehit, quod de crithologia b & zygostasij munerē, & p naucleroruū tuēda substātia eminētia tua disposuit, roboramus: atq; vt curialib. pdæ auferat occasio, iubemus eos ad huiōi solicitudinē affectādā nūquā accedere, sed designata officia c tuis prouisionib. examinata, solicitudinē pdictā impleant. D. V kal. Feb. Constātinop. Honor. IX. & Theodo. V. AA. Coss.

II. Impp. The. & Valent. AA. Isidoro P.P. †

DIurnos cētū & decē modios alimonijs Alexādrinę d ciuitatis addi decernimus; vt nemo priuetur eo qđ nūc vsq; percepit: & pissochoregiæ f nomē penitus amputetur, & tesseræ g designent, & nrę pietatis noīe censeant. h D. Prid. Non. Iun. Cōstātinop. Isidoro & Sen. Coss.

TITVLVS XXVIII.

DE ALEXANDRIAE primatibus.

Impp. Theo. & Valent. AA. Isidoro præto. præf. †

COrporatos i ciuitatis Alexandrinæ, repurgādi fluminis k onere liberamus: & p tenore depositionis tuæ quadringentos solidos ex dinummio l vectigali memoratæ ciuitatis pcōmodari decernimus, ita vt ex titulo m nauium modis oībus rependerit. n Da. Prid. Non. Iun. Cōstātinopo. Isidoro & Senatore Coss.

TITVLVS XXIX.

DE IVRE REIpublicæ. o

Sententia lata contra ciuitatem indefensam est ipso iure nulla. Bart.

I. Imper. Antoninus A.

SI qd aduersus rempublicā p indefensam in ea specie i qua neq; defensores creati fuerint, neq; vt crearent placuit, q statutū est r actionibus eius nihil s est prędicatum.

Respublica non habet tacitā hypothecam nisi speciali priuilegio vel ex pacto. Bar.

II. Idem A. Phorodio, & alijs.

AN respublica, t in

DE ALEXANDRIÆ PRIMATIBVS.

i Corporatos. id est decuriones illius terræ: vt patet ex rubri. vel de omnibus ciuibus dicit: qui omnes sunt primates respectu aliarum ciuitatum.

k Fluminis. Nili, quem expedit purgari per agros: quia non pluit in Ægypto.

l Ex dinummio. id est loco vbi reponuntur nummi accepti ex vectigali: vt sacrum, vbi sacra reponuntur: vt ff. de te. di. l. sacra. §. fina. & dicitur a dinumero, as. diminutiuū. alij dicunt a duo & nummus: quia ciues illius terræ dabant pro vectigali duos nummos quilibet, de quibus modo accipit unius cccc. asti solidi.

m Ex titulo puta ex telonio siue tituaglo quod ibi percipitur.

n Rependerit. dinummus: quia tantum ibi reponitur ex alio titu. s. nauium, quantum tollitur ex titulo vectigali.

o DE IVRE reipublicæ.

Alterius quā Romanorum. sic enim in toto hoc ti. accipitur, vt differat a tit. de iure fis. dic ergo q ciuitates regulariter vtuntur iure priuatorū, vt ff. de ver. si. l. eum qui vectigal. & j. eo. l. ij. ff quod me. cau. l. metum. §. animaduertendum. & j. ti. ij. l. i. & in fal. iure instit. & Tre. vt ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. legatum. & ff. ad Treb. l. omnibus. sed quandoque habet ius singulare, vt j. l. j. & iij. Item ff. de vsu. l. cui. & si cer. pe l. ciuitas. & de fac. sa. eccl. le. si. & j. de ven. re. ci. l. fi. & j. de deb. ci. l. fi. & l. j. & s. ne fis. vel resp. le. j. & ff. ex quib. cau. ma. l. legatus. & C. de fideius. l. fi. Item sunt aliq quæ vtuntur iure specialissimo: vt vrbs quæ Roma, vt s. de priui. vr. Cons. l. j. & Antiochensis, vt s. de priui. et c. l. Antiochensium. & Iliensis, vt ff. ad muni. li. & Alexandria s. ti. j. & ij. & metropolitana, vt s. de metro. Beryto. item quædam habent priuilegia per rescriptū. vt j. l. fi. & s. de test. l. si non speciali. habent enim quædam ius fabricandi monetam per priuilegiū.

Co.Th. e. ti. l. 16.

p SI quid. Rempub. eius liber ciuitatis vt l. sub. no.

q Placuit. idem si placuerit sed creati non fuerunt.

r Statutum est. definitiue, sic in minore vt ff. si aduer. rem iu. l. cum & minore. si autem fuerit legitime defensa, valet vt restituatur: vt supra de offi. eius quē vi. alte. l. j. & iij. & infra l. iij. interlocutoria vero valet etiam si non fit defensa: vt s. quod cuius vni. no. l. j. § cuius. & l. ciuitates quia contra minorem: vt ff. quis ex cau. in pos. l. hoc iure. & facit. ff. de re iudi. §. contra pupillum. & s. qui leg. per l. j & s. quomodo & quando iu. l. si vt proponis. & l. si præses. Accur.

s Nihil. ipso iure. alij dicunt q p restitutionē: ar. s. de sl. adu. fis. l. am. l. j. sed ibi fuit defēsa resp. vel fisc.: licet prævaricatio interuenerit. & ad de qđ not. j. l. iij.

t AN respublica. alterius ciuitatis. quam Roma

cuius locũ successistis, ideo qa satisfecisse debito vos proponitis, a ius pignoris ĩeo fundo habeat, apud suum iudicem quæritur. si enim neque beneficio sibi concesso id ius nacta est, b neq; specialiter in obligatione pignoris sibi prospexit: c causa eius non separatur a cęteris creditoribus qui habent personalem d actionem.

III. Imp. Alexander A.

Rempublicam, e vt pupillam, extra ordinem iuuari moris est.

Quod ciuitas facit scđm sua statuta: non reuocatur per p̃sidem vel præsidem. Bart.

IIII. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

Si s̃m legem f ciuitatis respublica cuius meministi, ruina collapsis ædificijs tuis distraxit aream: nihil contra huius legis tenorem rector prouincię fieri patietur.

TITVLVS XXX.

DE ADMINISTRAtione rerum publicarum. g

I. Imp. Philippus A. Crescentiæ.

Fvndum vectigalem, h si suis quibusque temporibus debitæ quantitates inferantur: inuito possessore auferri nõ posse manifestum est.

Si officialis est negligẽs in exigẽdo cautionem de legato vel fideicõmisso præstando, tenet ad interesse. Bart.

II. Impp. Diocletianus, & Maximia. AA. & CC.

Contra eos qui rempublicam administrantes, per officij necessitatem sub conditione relicti i fideicommissi satis accipere debuerunt: quanti reipublicę interest satis non esse acceptũ, k dirigendã esse actionẽ l perspicitis.

TITVLVS XXXI.

DE VENDENDIS rebus ciuitatis. m

Venditio pura & perfecta nõ debet a respub. reuocari, licet per alium, maius precium offeratur. Bart.

I. Imp. Antoninus A.

Si sine vlla conditione p̃dia vendere repub. cõparasti: n perfecta venditione, o nulla ratiõe vereris, ne adiectiõe facta p auferri tibi dominium q possit. Tempora enim adiectionibus præstituta, r ad causã fisci s ptinent: nisi si qua ciuitas propriam legem habeat.

Locatio perfecta non reuocatur, licet alius maiorẽ pensionem offerat. Bart.

II. Imp. Valerianus, & Gallienus AA.

---

ratione sit contra. ʒ. in qui.cau. pi. ta.contra.l.j.& ij.

a Proponitis ius.cessum: aliàs secus: vt ʒ.de priui.fis. l.iij & l.fi.contra.sed alij dicunt ex sola satisfactione, nisi in præiudicium eius aut fisci: vt in contrarijs: qđ non placet. vt ʒ.de fideiusso.l.cum aliter.

b Nacta est. ad qđ. ff. de priui. credi. l. Antiochensium.

c Prospexit. ex conuentione.

d Personalem. s. ta-tum: non hypothecariam, sed personalem habet priuilegiatam: ff.de priui.cred.l.bonis. §. respu. contra. vel ibi de Roma. & ta. ff. qui po. in pig. hab. l. si pignus. & l. fi.in prin. & de iu.fi. l.res.§.i.

e Rempublicam. Romanorum, s̃m quosdam: vel verius aliarum ciuitatum. vt ʒ.not.in rub. & pone in contractu: vt ff. ex quibus cau. maio.l.resp. vel in iudicio: vt ʒ.l.j.§.j. sed intra quantum tempus? videtur ppetuò: quia semper est pupilla: vt hic patet. Alij intra triẽnium, vt ʒ. de len.aduer.fis.l.a.l. j.tertij vsque ad quadriennium. a die læsionis, quando fit in vltimo die minoris ætatis: vt ʒ.de tem. re sti. l. superuacuam. quod non videtur stare: quia dicit pupillã, nun dicit minorem: & eodem modo dicit in ecclesia: vt ʒ.de sa. san. eccle.l. fin. & in authen.de non alie. §.inimus.

f Si s̃m legem. id est priuilegium: & sic concor.in fi. vel dic. scđm legem.i. cõsuetudinem, quæ est lex: vt institu.de iure na. §. ex non scripto. & s̃m hoc sunt similia. ʒ. de eman.lib.l.j. & ff.de testi. l. iij. §. fin. & secundum hoc consuetudo vinc. e legem, quod dic: vt ʒ. quæ sit lon.consue l. ij.& facit ʒ.titulo.j.l.j.& ij.

Crescẽtia.

g DE ADMINISTRATIONE RERVM PVB. Parum esset ciuitatem habere iura, nisi essent qui ea administrarent, vt ff.de ori.iu.l.ij.§.post originem. & caue q̃ hi eligantur per decuriones conuentos per ipsos magistratus: vt ʒ.de decu.l.j.& de suscep. & arc. l.exactores.& ff.ad mun. l.Lucius.& sic alius est magistratus q̃ iurisdictionem exercet: & alius administrator qui temporalia gerit: vt hic. & ff. su. per totum.

h Fvndum Vectigalem. id est emphyteuticum, quod dic vt ff. si ager vec.l.ij.& iij. & facit ʒ.de admini. tuto.l.j.

i Contra. relicti. ciuitatis.

k Acceptum. idest qđ nõ est satis acceptum, quia debitor factus est non soluendo.

l Actionem. vtilem negociorum gesto.vt ff. de nego. gestis. l.iij.§.hac actione. vel in factum: vt ff.de magi.con. leg.i. in princi.& supra, vt in possess.leg.l.fi. Sed contra ʒ.titu.j.l. penul. Solu. ideo eligit vt minor, vt ʒ. si tu. vel curato.l. fin. Vel hic non est in quem restit uerterius facto hærede nõ soluendo.

m DE VENDENdis rebus ciuitatis.

Quod faciunt administratores, superiores tutela.

n Si sine. Comparasti. est ea solennitate quæ est intra, eo.l.fin.

o Venditione. i. de qua perfectione dic vt institu. de emptio. & venditio.in princ.

p Adiectione facta. ab alio.

q Dominium. traditiõe facta: vt subijcit in eo quod dicit translatum, vt ʒ. de seruand.l.seruum. Sed quid si non erat facta traditio? Respõ. agitur ex empto ad interesse, si alij vendat ciuitas, vt ff. de ac.emp.l.j.

r Præstituta. a lege, puta viginti dierum, arg. ʒ de sacrosan.eccle. authen.hoc ius. sed legem, quæ hoc dicat, non habes. Alij xl. dierum. & dic vt argu.ff.de ædil. edic. l. quod si nolit.§.pen.

s Fisci. ad res fiscales & fisco venditas, vt ʒ. de fide instru.& iur.hastæ fis.l. si tempora. & ff.ad mu.le. Lucius.§.fin. Item hæc adiectio non fit nisi semel, vt ʒ. de lo.fun.ci.l ij.& fa. ʒ.l proxima hoc ergo plus habet fiscus quàm ciuitas, sed emptor minus: quia hoc debet probare vtilitatem ciuitatis versam, vt ʒ.de sac.san.

ecle.

eccle. authen. hoc ius porrectum. in fiscoadi sufficis confessio, vt ff. de quaest. praescrip. l. ij. §. ad haec.

Parte ad hoc. ff. ad munl. l. quod maior. & ff. de leg. l. si quod. & de praedijs cur. l. ij.

Q Vauis. Publici praedij. i. ciuitatis cuiuslibet indubitanter i m oes. Quid aut de pdio fisci, vel patrimonialis? Rn. P. idem: licq; in venditionibus tantum hic.

h Scriptutis. non iactis. sic supra de episco. & cler. authen. sed iudex. esset enim difficile pro re minima tot iurare. Item quia in princip. iurauit fideliter cōsulere: & satis est si nunc ad memoriam reducatur per praesentem scripturam.

Q Vāuis incrementū conductioni factae publici praedij a videat offerri, nō tñ additamēti specie b oportet fidem locationis infringi: praeser tim cum tantum iam tēporis c ex pctu decessisse proponas.

Immobilia ciuitatis, & mobilia quae seruādo seruari nō possunt, p vtilitate ciuitatis pmittunt alienari auctoritate principis in vtraq; Roma, in alijs vrbibus auctoritate praesidis, & consensu cuiuslibet possessoris. Bar.

III. Imp. Leo A.

S I q hrditatis, vl legati, seu fideicōmissi, aut donationis titulo dom', aut annonae ciuiles, aut qualibet aedificia vel mā cipia ad ius inclytae vrbis vel alterius cuiuslibet ciuitatis puenerint: d sup his licebit ciuitatib. venditionis p suo cōmodo inire pctum: vt summa precij exinde collecta, ad renouāda siue restauranda publica e moenia dispensata pficiat. Indefessa verò cura pspicientes, ne quis aduersus ciuitatū cōmoda quicquā moliri possit incommodi, sed sine vlla fraude, seu nūdinatione vel colludio, seu cōniuentia hmōi venditiones pcedant: hoc etiā in posterum obseruandum esse censemus, vt si quidē ad hāc inclytam f vrbē domū vel ciuiles annonas, aut alia qualibet aedificia vel mācipia ptinentia cōtigerit venundari: non aliter nisi imperiali auctoritate vendant: in puincijs verò, praesentibus omnib. seu plurima parte g tam curialiū q honoratorū & possessorū ciuitatis ad quā res pdictae pertinent, ppositis sacrosanctis scripturis h sigillatim vnumquēq; i † eorū qui cōuenerint, iubemus sententiā k quam putet vtilem patriae suae designare, ut ita demum decreti recitatione in puinciali iudicio interueniente, emptor competē tem possit habere cautelam. Hos aūt venditionū pctus, l siue iam cōpleti fuerint, siue postea ineūdi fuerint, stabiles m esse censemus.

TITVLVS XXXII.

DE DEBITORIBVS ciuitatum.

Debitores ciuitatum non possunt in ais habere honorem, nisi primo debitum soluant. Bar.

I. Imp. Antoninus A.

N On pri' debitorē reipublicae a honorem i republica subire, quām id quod debere cōstiterit, cōuentus exoluerit: n tā meis q diuorum principum constitutionibus declaratur.

locum habet adiectio, non locatio, vt ff. de aedil. edic. l. ici ē dum. Sed tu dic, aut perpetuo est locatio facta, & non habet locum licitatio, alias sic, vt j. de fun. pa. l. iij. & j. de loca. lan. ci. l. fi. & fa. j. de allu. l. fina. & j. loca. l. si olei. Item fa. ff. de iur. fis. l. iij. §. diui. & de pub. l. cotem. §. fi.

b Additamenti specie. i. pretextu.

c Temporis. quod sufficeret etiam in venditione. Idem ergo innuit & si non totum. vel dic aliud breue tempus.

d S I quae. Peruenerint. his modis ad ciuitates potest peruenire: vt j. de haeredi. institu. l. collegium. & l. haereditatis. & ff. de leg. j. l. si quis a filio. §. fin. & l. si haeres. §. vicis. & l. ciuitatibus. & ad Treb. l. omnibus. & quādo haereditas peruenit ad ciuitatem, tunc ciuitas constituat actorem, qui agat & excipiat, vt d. l. omnib'. & l. seq. & caueant de rato, si dubitatur de decreto: vt ff. quod cuiusque vni. l. item. §. actor. Sed vniuersitas tota vel maior pars de calumnia iurat, non ipse, cum habeat initar procuratorum secundum P. tu dic aliter vt no. supra de iur. ca. l. ij. §. hoc etiam. Et not. quòd haec lex dicit de domibus & annonis, quae quasi immobilia sunt: vt in authenti. de una alie. §. j. sed dic idem de praedijs rusticis: vt j. l. j. de his quae seruari non possunt, dic quòd etiam sine decreto vendunt tutores: vt supra de admittrati. tuto. l. lex quae tuto. c. in fin. & l. fin. in fin.

e Publica. quod potest fieri, vt ff. de re. di. l. sacra. §. finali.

f Inclytam. Constantino, olim.

sic supra de iud. l. rem non nouam. Item sic in Authen. vt lite. mat. & auiae. §. quod autem. colla. viij. Alij dicunt quòd etiam corporaliter iurant, quasi haec verba cum affectu intelligantur: vt in multis iuris articulis de corporali dicitur.

i Vnumquemque. sic in authen. vt iudi. nō expec. sac. iuf. §. fi. col. v.

† Cōcor. text. in c. tua nup. cū gl. sup verbo, tra ctatu. extra de his q fi. a pla. sine consensu cap.

k Sententiam. id est consilium: sic ff. de sena. l. fi.

l Contractus. scilicet cum praedicta solennitate factus.

m Stabiles. sine timore adiectionis. vt supra l. j. & ij. & nisi cum hac solennitate hat, reuocatur cū fructibus: sed venditor non ciuitas tenetur de euictione, vt supra de sacrosan. eccle. l. qui res. & infra de agric. & cen. l. quemadmodum. Item adde quòd precium probari debet versum in vtilitatem ciuitatis: vt in authen. hoc ius porrectum supra de sacrosan. eccle.

DE DEBITOribus ciuitatum.

a N On pri' Reipublicae: cuiusq; ciuitatis vt ex rubri. patet, ex continuatione superiorum titu.

n Exoluerit. solenniter: vt supra de praedi. cur. l. secunda. Item si fideiussor tem vel pignus dederit. & dic debitorem expelli vel ratione vectigalis, vel ex qualibet alia administratione, non aliunde, vt ff de mune. & hono. l. rescripto § j. & facit ff. de pu. l. licitatio. §. debitores. & de leg. j. l. ciendum. in princip.

II. Imp. Constantin. A. Verino S.

Apud eos quos superstites a integris facultatib. esse peruideris, b vel quorũ hæredes incolumia retinent c patrimonia, fortes reipublicæ perseuerare debebũt: ita tñ, vt annuas vsuras suis quibusq; tpib. exoluant, cùm simul & reipublicæ vtile sit retinere idoneos debitores: & ipsis sit commodũ cumulũ debiti minimè nutriri. Et quia nefas est, obnoxijs d corporib. alienatis, circũscribi ciuitates: placuit, siqs debitor reipublicæ ciuitatis quippiam ex eo patrimonio quod habuit cùm pecuniam reipublicæ sumeret, donauerit, vel distraxerit, vel qualibet in alium rõne ꝓtulerit: qualitate rei alienatæ perspecta, atq; omnib. debitoris facultatibus consideratis quas habuit cùm ei pecunia crederetur, ꝓ rata ab eo qui ex debitoris facultatib. aliquid detinet, ex sorte atq; vsuris postulari. Itaq; quoties minus idoneum deprehenditur eius patrimonium, cuius nomen ciuitati alicui inuenitur obnoxium: iudex omni diligentia & solicitudine debebit inquirere ad quos ex qualibet conditione transierint debitoris facultates: vt singuli æqua æstimatione habita, pro rata e rerũ quas possident, conueniantur, f personalem actioné g contra eum habituri debitoré, qui ipsis soluentibus liberatur. h Ab eo aũt, a quo constat fortunarum suarum partẽ maximam recessisse, etiam reliquam portionem quę apud eum resederit, trãsferri i ad idoneum oportebit. Quòd si quispiã debitor reipublicæ ciuitatis, fisco nostro locum k fecerit, emptores qui a fisco nostro cõparauerint, manifestum est, secundũ ius vetus, l & rescripta diuorum principum, cõstitutionesq; nostras, nullam debere molestiam m sustinere. Quòd siquis debitor non comparuerit, vel certè omnia sua ita consumpserit, vt nemo n aliquam rem ex eius bonis possideat: o id debitum conuenit ad dispẽdium reipublicæ p pertinere: ideoq; cura patris q ciuitatis apud idoneos, vel dominos rusticorum prædiorum pecunia collocanda est.

TITVLVS XXXIII.

DE PERICVLO nominatorum. r

a Apud. Superstites. id est viuos.

b Peruideris. loquitur Verino curatori ciuitatis.

c Retinent. id est recensuri sunt. & facit ff. de vsur. l. si bene.

d Obnoxijs. id est obligatis expressa conuentione. vel ex priuilegio tacitè: non aliàs: vt ĩ. de iu reipu. l. ij. & secundũ hoc agitur hypothecaria. vel verius dic nec expressè nec tacitè erant obligati, sed dicuntur obnoxij eo q. ipse debitor est obnoxius, & sm hoc agitur condictione ex lege. si enim esset hypothecaria indiuidua insolidum esset: vt ĩ. si vnus ex pluri. hæred. debito. vel cre. l. ij. nisi cum legatarius agit hypo. pro rata, sicut personali contra hæredem legantis, vt ĩ. cõ. de le. l. j. in fin. Item & quando duobus obligantur simul vterque agit secundum quantitatem debiti, vt ff. de pigno. l. si fundus. §. si duo. Item & cũ duo causa damni infecti mittuntur in poss. contrahitur hypo. vt ff. de dam. infect. l. si finita. §. cũ autem. in bonis aũt administrantis habet fortè tacitam hypo. ciuitas. arg. ĩ. de administ. tuto. l. pro officio. Sed qualitercunque l. istam exponas, s. vel hypo. vel condict. ex l. contradicit. ĩ. de iu. reipub. l. ij. sed hic sola, ibi cum alijs: quia quò ad alios creditores est ei similis: vel non est dissimilis quò ad personales actiones ex ꝯtu: sed quo ad condictionem ex lege sic: vt hic.

e Pro rata. sic ff. si quid in frau. pa. l. j. §. si plurib. & ĩ. de pd. & alijs rebus mili. l. ij. & ĩ. de omni agro deser. l. iij. & ff. de cen. l. cum possessor.

f Conueniantur. hypothecaria, secundum quosdam: tu dic personali condi. ex hac lege, prius tamen debitore excusso: vt ĩ. de conue. fisci debi. l. j. & ff. de iure fi. l. Moschis. maximè hodie: vt in authen. de fideiuss. §. sed neque. Item est speciale vt emptor personaliter possit conueniri: aliàs non, nisi in fraudem esset facta venditio: quod hic non erat: vt ĩ. de his quæ in frau. cre. l. si successores.

g Actionem. neg. gest. secundum Py.

h Liberatur. vt ĩ. de euic. l. si ob cãm. & ff. de sol. l. Stichum. §. dolo. & de fideiuss. l. tutor. & de euic. l. si plus. §. j. & de distra. pig. l. rescriptum. §. j. & fi. Actor.

i Transferri cogitur ergo ad totũ, qui partem maximã distrahit. & dic ut. venditionis, non gratis: qui soluet tantũ quantũ eũ tangit ꝓ rata retenta.

k Locũ. i. fiscus ei successit in totũ, vel in rem aliquam.

l Ius vetus. si fiscus vendit rem suo. idẽ si credens suũ, per l. Zenonis. vt ĩ. si aduer. fis. l. fina. & ĩ. de fun. pa. l. j. & de quadri. præscri. l. ij. & fi. in fi. & Insti. de vsucap. in fi. & ĩ. de cap. pi. l. j. Sed arg. ꝯ. ff. de pet. hær. l. nec vllam. § item si quis a fisco. sed vsq; ad quadriennium agit ciuitas ꝯ ærarium: vt l. bene à Zenone. C. de quadrien. præscrip.

m Molestiam. priuilegiatior ergo est fiscus q̃ ciuitas. adqd ff. ad mu. l. simile. — Priuilegiatior est fiscus quã ciuitas.

n Nemo. nisi fiscus. vel dic nemo oino.

o Ex eius bonis possideat. & fecerat debitor locum fisco: vt prædixi. Accur.

p Reipublicæ. id est fisci. Hoc forte intra quadriennium: vt ꝯ. de quadrien. præscri. l. j. Vel dic. i. ciuitatis.

q Patris. id est curatoris vel defensoris. ad quod in auth. iusiuran. quod præ. §. j. colla. ij. Et no. in debitore ciuitatis v. specialia. Primum. ĩ. eo. l. j. Secundum q. cõparãtes ab eo quãuis bona fide a tepu. conueniuntur. Tertium, q. personaliter conueniuntur, quamuis in rem successerit. Quartum, quòd totum compelluntur debitores patrimonium vendere, qui partem maximã vendiderunt, vt hac l. Quintum, vt ff. de vsur. l. etiam. — Specialia v. in debitore ciuitatis notantur.

r DE PERICVLO NOMINATORVM.

Electores officialiũ tenentur: vt hic. Item fideiussores: vt ĩ. tit. j. l. j. Item ipsemet: vt ĩ. tit. ij. & d. cas minores magistratus tenetur nõ ꝓsides, qui sunt quasi cõfirmatores, vt ĩ. de suf. l. exactores. & Insti. de satis. tu. §. fi. & ff. de mag. conue. l. j. §. j. & exactio quę in eos datur, competit etiam in hæredes: vt Insti. d. §.

Ij quã

H I qui. Si maxime. Id est quia maxime: quod contra vos est, sed non nocet hoc casu, secus in nominatoribus tutorum secundum P. qui tenentur ex eo solo quòd non curauerunt caueri: vt ↄ. de ma. con. l. iij. sed non placett imo idem quod in his: vt ff. de mag. eo. l. iij. & leg. j. §. si magistratus. in fine.

b Exegistis. quod facere debuistis, vt ff. de ad. re. ad ci. pert. l. fina. §. iij. & ↄ. titu. j.

al. Gratianus.

c Mutilatum. siue ergo fideiussores idoneos accepistis, siue non: si fuerunt soluêdo finito officio, non tenemini: vt hic. & d. §. si magistratus. nisi post fin. euectigio id est incontinenti desiit esse soluendo: vt ff. de nego. gestis. l. diuortio. item hic quòd fuerũt soluêdo, vos phastis, vt d. §. si magistratus. & ↄ. de proba. l. ex persona. & ta. ↄ. de di. tut. l. j. & ff. ad muni. l. imperator. §. j. & l. ordine. §. j. & de admi. re. ad ciui. per. leg. ij. §. si eod. & ↄ. de suscept. leg. ij.

d Sit. post finitũ officium.

e Damnaque. sortis, non vsurarum, non pœnarum, vt ff. ad mun. l. Lucius. §. Paulus. & l. libertus. §. j. & ↄ. tit. j. l. j.

Hic vide Ioã. de Pi. melius ponentẽ casum hu ius l.

f SI successoris. Papi. nominauit Vlpi. vel Afri. Afric. Pompo. male gerentem. Non Papi. nec enim Vlpi. sed Afric. tenetur. & sa. ↄ. eo. ti. l. si ita. & ↄ. de suscep. l. ij. & de conne. ti. de debi. l. quoniam. Sed arg. cõtra. ff. quod vi aut clam. l. si ego. Accur.

In veteri scripr. Idem Rufino.

g Denominauerit. ergo ad magistratus pertinet nominare successorem, secundum P. sic viij. quæst. l. c. j. §. j. & §. his omnibus sed nõ elegit: vt in authen. de defen. ciui. §. si. colla. ij. at cæteri officiales per decuriones, vel ab eis ad hoc electos. vt ↄ. de decurio. l. ij. & de susce. l. exactores. & quod cuiusque vni. l. item. §. j.

h Nominati intransitiue. Et no. ar. contrá. ff. de hered. institu. l. si. vbi hæres heredis &c. sed non ob. illi enim successores tuis sunt.

i Nominatorem. nec ad fideiussorem nominantis

Electores officialiũ publicorũ non tenent pro electis, licet fideiussores non receperint, si tẽpore depositæ administrationis soluendo fuerint. Barto.

I. Imp. Gordianus. † A.

HI qui a te collegaque tuo magistratus creati sunt; et si maximè [a] fideiussores non exegistis, [b] tñ si p id tẽp⁹ quo magistratus honor deponebatur, soluendo fuerũt: periculo vos creationis non fecerunt obnoxios ex eo quòd casu aliquo patrimonium eorum mutilatum [c] fit: [d] cum cessationi suæ id debeant imputare, damnaque [e] reipublicæ, si qua ob culpam eorum passa est, sarcire: qui cum nomine publico eos côuenire potuissent, id facere supersederunt.

Nominator tenet pro nominato officiali, inquantũ ipse conuenitũ ex persona sua: non in eo ad quod conuenitur ex persona alterius ab eo nominati. Barto.

II. Imp. † Philippus A. & Philippus Cæs.

SI successoris [f] tui successor non idoneum loco sui magistratum denominauerit: [g] administrationis eius periculum ad tuam personam spectare nequaquam potest. etenĩ nominati, [h] successoris dũtaxat quisque periculum

vt ff. ad mu. l. libertus §. pe. sed ad patrem nominãtis sic: vt eo. tit. l. ij. § j. Sed non tenentur hi omnes, s. nominator, pater, fideiussor in pœnis vel vsuris: vt ↄ. le. proxi. nec extraneo, sed reipublic. vt ff. ad mu. l. ij. §. j. in fine. & de pecul. l. licet. §. si.

suscipere cõpellitur: nec ad nominatoris nominatorem [i] manus iure porrigi possunt.

TITVLVS XXXIIII.

DE PERICVLO EOrum [k] qui pro magistratibus interuenerunt.

Fideiussores tenent reipublicæ ad interesse nõ ad pœnã in quam magistratus delinquendo incurrunt. Bart.

I. Imp. Anto. A. Luciano

FIdeiussores magistratuũ i his quæ ad reipublicæ administrationem pertinent, [l] teneri, non his quæ ob culpam vel delictum eis pœnæ nomine irrogentur, [m] tam mihi quàm diuo Seuero patri meo placuit.

TITVLVS XXXV.

QVO QVISQVE ordine conueniatur.

I. Imp. Antoninus A.

ETsi duobus [n] simul cura pecuniæ ciuitatis, non tamẽ separatis [p] portionibus mandetur: singuli non p virili portione, sed in solidum [q] reipublicæ obligantur. cum autem de indemnitate ciuitatis eius [e] quæritur: prius eius bona qui administrauit,

k DE PERICVlo eorum &c.

Not. hos conueniri post excussos reos: quod dic vt ff. de admin. re ad ci. perti. l. prior. §. fina. Accursius.

l FIdeiussores. Pertinent. qualia sunt ff. ad munici. leg. ij. §. gestum. sed videtur contra in eo titu. l. libertus. §. pen. Sol. nominare successorem non est omnino in repub. gerere. Item dic, pertinent, principaliter: vt non ob. ff. de pec. l. licet in fin. & ff. ad mun. l. ij. §. penul. & facit ff de fideius. l. si & de procu. l. qui p prio. §. vt in cæteris.

m Irrogentur. quia deliquit in officio: & est sic in patre & nominatore: vt supra titu. j. not. adeo quod si pignora hic dedit, i. id teneant: & tunc in quo & quando ipse potest conueniri, vt ff. de admin. re. ad ci. perti. l. prior. §. fina.

QVO QVISque ordine conueniatur.

n ET si duobus. Et massarijs.

o Simul. id est simpliciter.

p Separatis. aliàs tenetur quilibet pro sua parte: vt ↄ. l. proxi. §. j. & ibi no.

q Insolidum. hoc ipso quòd simpliciter: vt ↄ. l. proxi. & dic quòd simul gesserant: vt ↄ. l. proxi. in princi. vel diuiserunt inter se: & tunc insolidum secundum ordinem qui est. ff. ad mu. l. Lucius. §. j. & l. imperator. Item potest loqui quando nullus gesserit vt ff. ad mu. l. Lucius. in princi.

e Eius. reipub. de qua dixi. & dicas q vnius tantum.

f Administ. aut. sub. fideiussorum & nominatorum: vt ff. ad mu. l. quid ergo. in princip.

ac mox si satisfieri nō poterit, collegæ conueniunt. vos tñ q hæredes vnius ex curatoribus extitistis, dāno, si quod post mortē ei[9] dolo vel culpa collegarū accessit, onerari, [a] non est rationis.

Duobus si committitur pre in diuiso administratio, quilibet ante nominatorum primum cō uenitur: secus si separatis portionibus. Barto.

II. Imp. Gordianus † A.

QVoties duob[9] nō separatim, sed pro indiuiso munus iniungit̄, & ita vt vnusquisq; [b] eorū piculo soliditatis videat̄ obstrictus: manus ad noīatorē priusquā vtrique qui id munus administrauerūt, solenniter fuerint excusi, nulla ratione porrigi possunt. si verò separatis portionibus ad munus nominati sunt: prius pro portione conueniantur q id munus administrauerit [c] item fideiussores eorū. Si nec ab his quidem indēnitas fuerit seruata, tunc demum creatorē: [d] at si nec is quidē sufficiat, nouissimè participem [e] muneris cōueniri debere præses non ignorat.

III. Impp. Carus, Carinus, & Numerianus AAA. Theodosio.

SI ita [f] duumuiri creati estis [hoc expresso] vt mutuo periculo teneamini: [g] in dubiū non venit, vicariis [h] damnis vos esse obstrictos: cū i magistratib[9] pri[9] noiatores [i] ꝯueniēdos ēe (hoc qđ i ꝑsona nr̄a custodiri cōsideratis [k]) constitutum est.

Si administratione diuisa vnus collegarum pecuniā collocauerit quā respub. consequi non pōt: eo mortuo hęres eius conueniendus est primò: secūdò possessor: tertiò nominator: quartò collega. Barto.

IIII. Impp. Diocletianus, & Maximianus AA.

CVm te & collegā tuū magistratus vestri tēpore publicū fœnus collocasse proponas, nec potuisse debitum a quibusdam reipublicę restitui: cum paratus sis pro te id quod solus gessisti, [l] reipublicæ satisfacere: consequens est rempublicam, si separati actus vestri cōtractus fuerint, successores collegæ tui vel rerum eius possessores prius ob personam eius congredi: & si solida indemnitas reipublicæ seruata non fuerit, nominatores eius interpellare: ac postremo loco si quid ex nomine collegę tui defuerit, ob culpæ [m] nexū te interpellare. priores [n] enim nominatores veluti fideiussores placuit obstringi.

TITVLVS XXXVI.

NE QVIS LIBER inuitus actum reipublicæ gerere cogatur.

I. Imp. Alexander A. Vrbico.

SI vt proposuisti, decreto [p] ordinis ad libertatem ductus es: non debere te inuitum, actum [q] reip. administrare, curator reipub. non ignorat: præsertim cum serui huiusmodi officia administrare debeant.

[a] Onerari. nempe vt ad hęredes non transit officiū: vt 3. de nego. gest. l. curatores. ita nec periculum, nisi ipse heres admin. qui de dolo & lata culpa propria tenetur: vt d. leg. curatoris. & ff. de fideiuss. & no. l. cum ostendimus. & de magist. con. leg. non similiter. & facit. ff. de administ. tut. l. tutores. in princip.

[b] QVoties. Vnusquisque. dicunt quidam [9] hoc expresso, non aliter: vt hic, & per auth. de duo. re. Sed dic hic hoc videtur etiā iure non expresso, & videt̄ semper agi eo ipso q nō separatur. vt supra proxi. & ff. ad mu. l. imperator. Sed hodie forte contra per d. authen. & dicas quòd hic ambo gesserunt: aliàs seruatur ordo qui est in d. leg. Imperator.

Vide hic Io. de Pla. post Bar. qui bene hanc glo. discutit.

† Al. Gratianus.

[c] Administrauerint. vel etiam ipsi inter se diuiserunt, quo casu secus est in tutoribus: vt ff. de administ. tuto. l. Lucius §. j. in fin. & supra de diui. tuto. l. ij. in fin. & adde distinctionem quæ est. ff ad municip. l. imperator.

[d] Creatorem. idest nominatorem.

[e] Participem. qui separatim habuit ab illo administrationem: & hoc si collega tempore depositi officij non fuit soluendo: vt supra de proba. leg. ex persona. & ff. ad muni. leg. imperator. ¶ Item hoc etiam si pactum sit in contrarium: vt ff. de admi. re. ad ci. pertin. leg. ij. §. ius reipu. & facit. supra. de fab. l. iure & de conueni. fisc. de. l. quoniam. & de. susc. le. ij. & ff. de admini. re. l. curatores. Item si collega soluit, agit contra collegam, nisi pro dolo fuit conuentus: vt ff. de tuto. & rat. dist. l. j. § omne tractemus. sed nominator non agit contra collegam nominatum a se: quia suo debiti nomine conuenitur: vt ff. ad muni. l. & ei.

[f] SI ita. In prima parte non fuit diuisa administratio: vt supra. l. quoties. in princip. in secunda sic. Vel dic in vtroque fuit diuisa. & quod dicit vicariis, scilicet ordine qui sequit̄. Vel secundum quosdam prima in duumuiris, secunda in magistratibus, secundum quos duumuiri non sunt magistratus: vt hic col. lig. iii. & 3. de eman. cip. lib. l. j. Sed contra 3. de iudi. d. l. fi.

[g] Teneamini. quod est eo ipso quòd non est contrarium dictum, vt supra. eo. le. quoties.

[h] Vicariis. id est alter pro altero prius conueniatur quàm nominator.

[i] Nominatores. quàm collegas.

[k] Considerastis. & bene secundum duos primos intellectus: sed secundum alterum frustra, cum duumuiris semper loquatur.

[l] CVm te. Gessisti. separatim ergo gessisti. item dic vt not. supra. leg. quoties.

[m] Ob culpæ. quia eum non remouit: vt ff. de admi. re. ad ci. per. l. fin. § antepe. & facit ff. de admin. tu. l. iij §. j. & ff. ad muni. leg. imperator. in fin.

[n] Priores. id est primo. non autem dicas priores, id est qui nominauerunt nominantem hunc malè gerentem: vt 3. tit. ij. l. hunc.

[o] NE QVIS liber inuitus &c.

Quidam habent curam reipubl. nam soli curiales personalia munera pub. subeunt & honores: vt ff. de dec. l. & honores. §. ij. quod non placet, vt 3. le. proxi. in fi. Sed dic vt 3. l. j.

[p] SI, vt proponis, decreto. sic enim facere debet: vt 3. de seruis reipub. ma. l. j & ij.

[q] Actum. seruilem, quem serui tantum ciuitatis faciebant. quod

quod patet, quia dicit actum i quod seruis conuenit i vt ff. de neg gest. l. eum actum. libertis vero procuratio: officia vero publ. liberis conueniunt tantum: vt s. de tabu. l. generali. & s. si seruus aut li. l. j. & ij. secundum alios dic, actum, idest tabulariam, ad quam serui publici, l. notarij tantum coguntur: vt s. de ser. reipub. ma. l. fin. & secundum hoc non ob. s. de lib. l. j. lib. x. quæ est contra & tacit s. de ope. lib. qui manumittuntur. Acc.

a Si cum. Ad actū. Sdic vt s. le. proxi.

II. Impp. Diocleti. & Maximianus. AA.

SI cum ingenuus esses, ad actum a gerendū a republica cōpelleris: auxilium præsidis, & iuris præsidia, prout vsus exigebat, implorare potuisti.

TITVLVS XXXVII.

SVMPTVS INIVNcti muneris ad omnes collegas pertinere.

I. Impe. Maximianus A.

CVm ad munus exhibendarum angariarū b cū alijs creatus, a consortibus muneris sollicitudine deserta, solum te functum esse proponas: sumptuū detrimenta c si qua acciderint, collatione eorum quos munus oportuerat participare, prouisione præsidis diuidentur. quòd si etiā a re, obsequiū derelictum esse cognouerit: d qd censuræ publicę congruit, non ignorat.

SVMPTVS INiuncti muneris ad omnes collegas pertinere.

Angariarum munus est personale.

b CVm ad mun. Angariarū. quod est personale, cum geratur labore animi: vt ff. de mu. & ho. l. fin. In princi.

c Detrimenta. cum etiam omnibus datus esset sumptus, hic solus gerens de suo impendit, vel est obligatus: vt supra de lega. le. ij. & secundum hoc quærunt, quare non repetit a republ. & respub a non gerentibus? Respond. propter vitandum circuitum. sic. ff. de stipu. ser. l. penul. & fauore reipub. Sed qua actione? Respond. vtili negoc gest. vt ff. de nego. gest. leg. ex facto. vel pro socio, vt arg. ff. pro soc. l. si quis societatem. sed videt l. contraria sub quia ibi ad omnes, hic ad gerentes. Sed dic ad omnes: cum omnes gerunt. Vel dic omnes a princip. licet ex postfacto sit serus. Vel dic ad omnes: quia omnes conferūt ad sumptum facturū. vt ff. ad le. Rho. de iac. l. iij. & sic concilonat. Postet hæc lex sedo intelligi & i munere mixto: qa de suo erāt facturi sumptus.

d Cognouerit. & sic nullus gessit. quo casu omnes tenentur reip. vt ff. de admi. tut. l. tres tutores. §. non solum. & §. item in eo. & supra si tu. non ges. l. fi.

TITVLVS XXXVIII.

DE HIS QVI EX officio quod administrarunt, conueniuntur.

Si pecunia mutuatur per administratorē reipublicę, ad ipsum damnum sortis pertinet, non vsurarum. Barto.

I. Imp. M. Antoninus. A.

FOenoris e reipublicæ, quod nō tua culpa f perditū ēe apparuerit: sufficit sortis g dānum non etiam vsurarum eius sustinere.

DE HIS QVI EX OFFICIO &c.

e FOenoris reipub. a te contracti. aliàs nec de sorte teneris. vt ff. de re. admi. ad ci. per l. fi. §. pen.

f Culpa. lata: leuis tamen interuenit: quia non inquisiuit diligenter dominos prædiorum: aliàs nec de sorte tenet: vt s. de debi. ciui. l. fin. in fi & ff. de nego. gest. l. litis. §. si pecuniæ. Item si lata, teneris etiā ad vsuras, vt ff. de admi. tuto. l. si tutor constitutus. & l. tu tor qui repertorium, §. vsuræ. & sic accipe. ff. de admi. re. ad ci. pert. l. fi. j. Respond. Accur.

g Sortis. sic ff. ad mu. l. Lucius. §. Paulus. & l. constitutionibus. & ff. loca. l. quæro. circa priu. & ff. de admi. re. ad ci. pertin. l. fi. in prin.

TITVLVS XXXIX.

DE SOLVTIONIbus & liberationibus debitorum ciuitatis.

I. Imp. Alexāder A. Quatuoruiris & decurionibus Fabretanorum.

CAutiones h seruorum i publicorū ita demū firmā securitatē k debitoribus præstāt, si curatorū adsignantium, l vel eorū, quibus exigendi ius est, auctoritate subnixæ sunt. Cum aūt is qui exoluisse dicitur, solā scripturam actoris m suscipientis pecuniam promat: n ea tantum defensio cōsueuit admitti, si quod exolutum est, rationi reipublicæ profecisse doceatur. o Sanè curator vester, si fraude serui cōstiterit esse factum vt interciperentur a curatore p illatæ a debitoribus quantitates: de peculio eius, quod eo modo deest, restituet.

DE SOLVTIOnibus & lib. &c.

h CAutiones. id est apochæ.

i Seruorum. id est tabellionum, secundū quosdam. tu dic de veris seruis publicis: quia j. dicit, actoris. Item de peculio agit. Accursius.

k Securitatem. id est vt nullo modo retractentur: vt supra de apo. pu. l. j. & leg. semel.

l Adsignantium. seruos ad scribendum. vel dic pecunias: quia recipiunt & adsignant reponendo. sunt enim duo necessaria: curatorē recipere, & cautionem fieri, cui subscribat curator: vt s. de conuē. fis. debi. l. ij. sed tutori pōt solui sine scriptura: vt s. de pact. l. pactum. & procuratori: vt ff. de sol. l. vero.

Tutori sine scriptura solui potest.

m Actoris. i. serui prædicti. sic s. quod cum eo. l. fi.

n Promat. id est ostendat.

o Doceatur. non ergo trahit occasionem inius ad iniquum cōpendium: vt s. pro empto. l. fin. & ff. de re cor. l. pen. & facit. ff. si cer. peta. l. ciuitas. & authe. hoc ius porrectum. ibi, & is creditor &c.

p A curatore. loquitur minoribus. Et dic quòd curator restituet de peculio: exiges enim à repub. & deinde solues, vel compensabis: vt ff. de compē. l. debitor. vel dic loquitur de decurionibus ciuitatis cuiusdam: vt in superscriptione patet. curator ergo ciuitatis tenetur de peculio serui prædicti, vt recepti inde fiat solutio cum eo enim seruo videt contractum, vel quasi. posset soluens etiā cū curatore agere ex bono & æquo, argu. ff. si cer. pe. l. si &

me.pôt & resp. habé dn raiú euraiuré cô neni:e.led cur debitor si liberat cú pecunia ad curatoré pueni tRn.quia nô peruenit vt debuit.

a DE SPECTAculis &c.

Publ. vtilitati & in his puidet. & dic re seruãdis, vt hic: sed lenonib⁹ tollẽdis: vt ī. 7. l. j. j. l. fi. & facit. j. de Maiuma.

[a] Ex Co. Th. li. 15. tit. 7. l. j. Conciius.

b NOn iuidem⁹. Gymnici. nomē cuiusdã populi.

[b] Vide hũc locũ Alcia. hic nã qđ ille gymnici legit, nos lca i Vac. exem. repetimus.

c Spectacula q̃ siũt i scena. i. i loco vbi ludebant tragœdi & comœdi, vt releuãt grãmatici. & i auth. de cõsulib. V. scena ē loc⁹ &c. vt ff. de infa. l. ij. § fi. ap. pbant ergo spectacula, cũ & i hãc cãm põt legari vt ff de lega. j. l. ciuitatib⁹. & de annu. lega. l. annua, & de pol li. l. Septitia. licet sit arg. 5. ff. de admi. re. ad ci. pei. l. legatũ. §. Sed non pmittit si sanguis effũdat in agone, vt sũt tornea mẽta, & similia: qa lud⁹ ē noxius, vt j. de gladiat. l. j. & in his ludis senatores pbebãt suũ officiũ: vt in auth. vt ord. pfec.

Tornea-mẽta pro hibetur.

[c] Co. Th. 15. 7. 7.

[d] al. legit post l. 15. quis.

d Grati. cõsentiẽtes talib⁹ vna cũ populo quo casu prõprius p mittit. quã si sol⁹ populus. & fm hoc dic volẽtiũ, s. solum populi & primarũ, vel populi tantũ. & facit p primaribus. ff. ad mun. l. qđ maior. & ī. de aduo. di. iud. l. restituendum ibi, nam in vniuersis.

[e] Co. Th. 15. 6. 6.

e EOs q agitãdi. i. sunt agitatores & deseruiũt sacris ludis. & nõ sũt famosi. vt ff. de infa. l. athletas in pr. n. & §. j.

f Supplicijs. pp hoc q. hic agitatores: cũ nõ sit delictũ. & ideo si patiunt aliã pœnã vel laborẽ: nisi h. ne quam gerunt.

[f] Co. Th. 15. 7. 11.

g QVi s. cõsules. t. e. t i auth. de cõsulib. §. quãcũque

TITVLVS XL.

DE SPECTACVLIS, & scenicis, & lenonibus. a

I. Imppp. Valens, Gratia. & Valet. AAA. ad Helpedium proconsulē Africę. †

NOn inuidemus, sed potius cohortamur amplectẽda felicis populi studia, gymnici b † vt agonis spectacula c reformẽtur. Veruntũ cũ primates viri, populi studijs ac voluptatibus grati d esse cupiãt, prõptius pmittimus. vt integra voluntas sit, q̃ volẽtiũ celebrat ipẽsis. D. VI. Id. Mar. Tre. Va. V. & Valentini. AA. Coss.

Deseruientes sacris ludis, nullo afficiuntur supplicio. Bart.

II. Imppp. Gratia. Valentin. & Theod. AAA. ad Valerianũm P. V. †

EOs q̃ agitãdi e munus exercẽt: illustris auctoritas tua nullis pter circẽse certũ adfici nouerit oportere supplicijs. f D. VIII. Idus Maij, Eucherio & Syagrio Coss.

III. Iidē AAA. ad Valer. †

QVisqs equos quos vel serenitas nr̃a, vel ordinarij cõsules g tribuũt voluptatib⁹, ad cõmodũ cõpẽdiũq; priuatũ abduxerit: vni⁹ libræ auri cõdẽnatiõe mulctetur. h D. VIII. kal. Maij. Triu. Eucherio & Syagrio Coss.

In loco ī quo principis imagines consecrant, non debent fieri spectacula, nec histriões, vel viles picturæ introduci. Bart.

IIII. Imppp. Theod. Arcadius & Honorius AAA. Rufino. P. P. †

SI qua i i publicis porticib⁹, vel i his ciuitatũ locis i qbus nr̃ę solẽt imagines cõsecrari, pictura k pãtomimũ l veste humili, & rugosis sinib⁹ m agitatorẽ, aut vilẽ offerat histrionẽ: ilico reuellat, neq; vnq̃ posthac liceat in loco honesto inhonestas adnotari psonas: i aditu verò circi, n vel in theatri pscenijs o vt collocent, nõ vetamus. Dat. III. kalend. Iul. Heracleæ̃us Arca. A. III. & Hono. A. II. Coss.

V. Impp. Hono. & Theo. AA. Anthemio P. P. †

NEmo p iudicũ ex quacũq; ciuitate i aliud oppidũ vel ex puinciç solo equos curules, q aurigas, bestias, r histriões, ciues tẽtet traducere: s ne dum popularib⁹ plausib⁹ intẽperãter seruiũt: & publicarũ rerũ statũ fatigẽt, & festiuitatẽ ipediãt in cũctis oppidis celebrãdã: ita vt siqs hãc violauerit iussionem, pœna teneat ea q̃ legũ violatores persequit. t Dat. VIII. Id. Augu. Cõstantinop. Hon. VIII. & Theo. III. AA. Coss.

Patres vel domini si filiabus aut ancillis peccandi pbent necessitatẽ, earũ perdunt potestatē: qui si in id insistant, pœna huius legis puniuntur. Barto.

VI. Impp. Theodosius, & Valentinia. AA Florentio. P. P. †

LEnones patres & dominos, qui suis filiabus vel ancillis peccandi necessitatem imponunt: nec iure frui dominij, nec tanti criminis patimur libertate v gaudere. Igitur tali placet eos indignatione subduci, ne potestatis iure frui valeant, neve quid eis ita

cũq; & §. post illũ & ff. de infa. l. athletas in princip. & §. j. sed arg. contra. ī. ii. j. l. j.

h Mulctetur. vel illa q̃ est &c. vt ī. l. nemo. in fine.

i SI qua. si habeas si qua pictura: tantum dicit de vilibus personis pictis. si vero habeas, si quam picturam: semp sub. aliquis offerat, quod est ī. & sic de pictura & homine.

k Pictura. si habeas hic pictura, sit punctum loco copulæ. Accursius.

l Pantominum. id est ioculatorem: vt ff. de ope. liber. l. leg. si libertus artem.

m Sinibus. id est vilissimis vestibus in pictura, vel in homine. Nota ergo in talibus fieri derisiones: vt ī. de sacrosanct. eccle. l. ij.

n Circi. loca remota.

o Proscenijs. scena locus: vt ī. de infa. l. ij. §. fin. scenica persona: vt in authent. scenicas non solum & proscenium, locus vbi scena fit procul a prædictis locis in aliquo theatro.

[g] Co. Th. 15. 5. 1.

p NEmo. etiam vt priuilegium nihil eis opituletur.

q Curules. qui ludunt currendo ad brauium, vel palliũ vt ff. de infam. le. athletas. §. j. Vel ducunt currum aureũ ad pugnandum in facto certamine: quasi carrouum: vt ī. de fer. l. fina. & auriga, qui ducit: vt ff. de vsu & ha. l. plenum. §. equitij.

r Bestias. aliàs histrias, alias bellias, puta boues aptos ad illum currum.

[h] Co. Th. 15. 8. 2. semel posita fuit hec l. 11. ī. de episcop. audientia.

s Traducere. sic infra. de erog. milit. an. l. j.

t Persequitur. vel illam quæ est ī. eo. l. quisquis.

v LEnones. Libertate. id est facilitate eas faciendi. Et sic no. priuilegiũ amittere, qui eo abutitur.

Priuilegiũ amittit, q eo abutitur.

car: vt ff. de iud. l. Iudæos. Item quia expedit reip. & vt Insti. de his qui sunt sui vel alie. iu. §. pe. & sic not. quod propter delictum patris filius efficitur sui iuris: vt in auth. de incest. nup. in princ. Item venditor perdit ius abducendi si consensit prostitutioni: vt s. si man. ita ve. l. j. Item pœna petitionis in exigente vertitur: vt in auth. scenicas nō solum &c. Item domū pdit ad eū vsum accommodās: vt in authen. de leno.

posit acquiri: sed ancillis filiabusq;, si velint,[a] cōductisve[b] ꝑ paupertatē pſonis, quas sors dānauit humilior, episcoporū liceat, iudicum ēt, defensorūq; implorato suffragio, omni miseriarū necessitate absolui: ita vt si insisten dum eis lenones esse crediderint, vel peccādi ingerant necessitatem inuitis, amittant nō solū eam quā habuerint ptātē, sed ꝓscripti, pœna mancipētur exilij, metallis addicēdi publicis: q̄ minor[c] pœna est, q̄ si præcepto lenonis cogat̄ quispiā coitionīs[d] sordes ferre, quās colit. D. XI. K. Maii, Felice & Tauro Coss.

[e] Deest constitutio Græca, ex prætermissis repetenda.

TITVLVS XLI.

DE EXPENSIS LVdorum publicorū.[f]

Pecunia deputata ad spectacula, in refectionem murorum potest conuerti: & ipsis refectis causa pristina forma permanet. Bar.

I. Impp. Dioclet. & Maximian. AA.

Cvm ꝓ̄idem ꝓuinciæ impensas q̄ in certaminis editiōe erogabant̄, ad refectionē murorum transtulisse dicas: & quod salubriter deriuatū est, nō reuocabit̄:[f] & solēne certaminis spectaculū post restitutā murorū fabricā, iuxta veteris cōsuetudinis legem celebrabit̄. ita. n. & tutelæ ciuitatis instructæ murorū ꝓ̄sidio ꝓuidebit̄: & instaurandi agonis[g] voluptas confirmatis his q̄ ad securitatis cautionē[h] spectāt, insecuti tpis circuitione repræsentabitur.

TITVLVS XLII.

DE AQVAEDVCTV.[i]

I. Imp. Constantin. A. ad Maximilianum Consularem.[t]

Aquarū possessores, ꝑ quorū fines[k] formarum[t] meatus transeunt, ab extraordinarijs onerib.[l] volumus esse immunes: vt eorū opera aquarū duct⁹ sordib. oppleti,[m] mundent̄: nec ad aliud[n] superindictæ[o] rei onus ijsdē possessorib. attinēdis:[p] ne circa res alias occupati, repurgiū[q] formarū facere nō curēt.[r] qđ si neglexerint, amissione possessionū multabunt̄. nā fiscus ꝓdiū eius obtinebit, cuius negligētia pniciē formæ congesserit.[s] Præterea scire eos oportet, ꝑ quorū ꝓ̄dia aquæductus cōmeat, vt dextra læuaq; ex ipsis formis quindecim pedib.[t] intermissis arbores habeāt: obseruante officio[v] iudicis,[x] vt si quo tpe pullulauerint, excidant̄: ne earum radices fabricam formæ corrūpant. D. XV. K. Iun. Gallicano & Symmacho Coss.

[a] Si velint. non aliàs: vt ff. de re. iu. l. inuito. Sed ar. §. ff. de lib. cau. l. j.

[b] Conductisve. sorte liberis, quæ sui iuris erant, quæ ꝓpter paupertatem alicui lenoni in hoc se locarēt, vt in auth. de leno. & fa. s. de epis. au. l. si lenones. & dic vt ibi not. Vel dic hic loqui de mercenarijs, qui ꝯducti deseruiunt his ꝓstitutus: & fa. ff. de pigno. ac. l. eleganter. §. si.

[c] Minor. No. grauius esse peccare, q̄ ab inuito grauissimā pœnam pati.

[d] Coitionis. aliàs cōionu. i. stupri, in quo est fœda cōio.

[e] DE EXPENSIS ludorum.

Quæ magnæ exigūtur in ꝓ̄dictis ludis, vt ff. de pol. l. sepulta.

Cum ꝓ̄si dē. Nō reuocabit̄. sic s. de admin. tu. l. sancimus. Sed arg. j. tit. j. l. hac lege. & dic vt ff. de admi. re. ad ci. p. l. 4. Item facit ff. de ope. pu. l. pecuniā. Item § j. de execu. & transla. mi. an. l. j.

[g] Agonis. i. certaminis: inde agonotheta. qui pugnat, vt ff. de mu. & ho. l. fin. §. mastigophori. & agonotheta princeps talis ludi: vt ff. de pollicita. l. sepulta, in Græco ibi posito.

[h] Cautionem. id est cautelam.

[i] DE AQVAEDVCTU.

Sicut ludi, sic aquæductus populum delectant. de Constantinopoleos vero & Romæ et veteris aquæductibus dicit publicis, & sic differt ab illo qđ dicitur. ff. de ser. ru. præd. l. ij. §. aquæductur. Dic ergo quod quidā homines præficiunt̄ ad custodiā, quib dat̄ priuilegium: vt j. l. decernimus. §. vniuersos. & his ꝑ quorū fines trahitur: vt l. j. & certa pecunia ad hoc deputatur: vt infra ad repara. & l. hac lege. nec ex eo extrahitur aqua: vt j. l. ij. & l. decernimus. in fine: nisi per speciale priui. vt j. l. ff. & veteri consuetudine: vt j. eo. l. vsum. & tunc nō ex quolibet loco, vt j. eod. l. eos. sed in casu fallit, vbi priuilegium nihil operatur, vt j. eo. l. omnes. sed quādo trahit, gratis habet j. eo. tit. l. ad reparationem. Accur.

[k] Aquarū. Fines. i. fundos.

[l] Oneribus. aliàs muneribus.

[m] Oppleti. id est impleti.

[n] Ad aliud. s. on⁹ quod est infra.

[o] Superindictæ. id est prædictæ rei nomine: vt scilicet nō iam ab extraordinario quàm etiam ordinario nomine tamē ei⁹ rei sint imunes.

[p] Attinendis. l. detinendis. Accur.

[q] Repurgium. id est repurgationem, cum frequenter repleantur.

[r] Non curent. id est procurent.

[s] Congesserit. id est induxerit. aliàs consueuerit.

[t] Pedibus. j. eod. l. omnes. §. super his. contra. Sol. ibi speciale in aquæductu ad palatium Hadriani: cui in alio fauet: vt ea. j. vel hic ꝑ priuatum qui magnam immunitatē ꝑ hoc habet ibi per publicum sulcū & facit ff. de ædi. priua. l. n eul. & l. Meniana.

[v] Officio. id est officiali.

[x] Iudicis. ha. j. de iuredic. l. j.

[a] Theod. Balsamō numerat hunc tit. 41. huius libri, & primū ca. huius tit. tale recitat argumentum ex libris Βασιλικῶν

[b] De reliquo certamina libere peraguntor. Nemo sin uitus certamina edito. voluntarios enim sumptus facere volo. Cont.

[t] Sic in meo manuscri. Contius. Cod. Th. 15. 2. 1.

[t] Formarum, mallet hic Alci. Sed recte: le. formarū, id ē aquæductuū ei vt notani in nouel. de mand. princip. Cōtius.

De publico aquaeductu aquam ad suũ prædiũ deriuare nõ licet: & cõtrafaciẽtes pœna publicationis illius prędij puniuntur. Bart.

II. Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Pancratio P.V.†

SI quis[a] decętero veti ti furoris audacia florentissimæ[b] vrbis cõmoda voluerit mutilare, aquã ad suũ fũdũ ex aquęduct[c] publico deriuando: sciat eũdẽ fundũ fiscalis tituli ꝑscriptione signatũ priuatis reb. nostris aggregandũ. D. VIII. Cõstãtinop. Timasio & Promoto Coss.

Auertens aquã de publico aquęductu debet ipsam ducere per castellũ vel aliud paruum foramẽ, ne matrices fistulæ corrumpãtur: & contra faciens perdit beneficiũ, & punitur in corpore. Bart.

III. Iidem AAA. Albino P.V. Romæ.†

EOs q aquæ copiã vel olim vel nunc ꝑ nr̃a indulta meruerũt:[d] vsũ aut ex castellis,[e] aut ex ipsis formis iubem' elicere, neq; earũ fistularum quas matrices vocãt, cursum ac soliditatẽ attentare, vel ab ipso aquęductu trahere.[f] Quòd siqs aliter fecerit: nõ solũ id qđ prius iure beneficij fuerat ꝯsecut',amittet:[g] verũ ꝑ ꝯdõne quoq; ꝑsonæ seuerissima pœna plectetur. D. V. K. Septẽb. Rom. Timasio & Promo. Coss. & PP. IIII. K. Iun. Constantinop. Olybrio & Probino Coss.

Ius hauriendi aquã vel eatendi de publico aquęductu nõ turbatur, si tãte tpe quis est vsus quòd de eius contrario memoria hominis nõ existit. Itẽ irrigãtes agros vel hortos furtiuo modo ac aqua publica aquaductu priuantur. Bart.

IIII. Impp. Arca. & Hono. AA. Asterio co. Ori.†

VSũ aquæ veterẽ, longoq; dũio ꝯstitutũ,[h] singulis ciuib. manere cẽsem',nec vlla nouatione turbari: ita tñ, vt quãtitatẽ singuli quã veteri licẽtia[i] ꝑcipiũt, more vsq; in ꝑsentẽ diẽ ꝑdurãte ꝑcipiãt: mansura pœna in eos q ad irrigatiões agrorũ, vel hortorũ delicias, furtiuis aquarũ meatibus abutunt. D. K. Nouemb. Cęsario & Attico Coss.

Qui beneficiũ ducẽdi aquã ex publico aquæductu impetrauit, debet illud intimare præfecto: & nõ alij. & iudex qui cõtra facit, quinquaginta libris auri punitur. Bart.

V. Impp. Theod. & Valentin. Cyro PP.†

SI qs ꝑ diuinã liberalitatẽ[k] meruerit ius aquæ: nõ viris clarissimis rectorib. ꝑuinciarũ, sed tuæ ꝑcellentissimæ[l] sedi cœlestes apices intimare[m], debebit cõdẽnatione ꝯ illũ q ꝑces[n] moderatorib.[o] insinuare conat quinquaginta librarũ auri; & ꝯ vniuersos administratores[p] q rescriptũ ꝑ surreptionem elicitũ[q] suscipere moliunt, ꝑponenda: apparitorib. nihilominus eorũdẽ virorũ clarissimorũ ꝑuinciæ moderatorũ, animaduersionib. ꝑ vigore tui culminis subiugandis: & amplissima tua[r] sede dispositura, qđ in publicis thermis,[s] qđ in nymphæis[t] ꝑ abũdãtia ciuiũ[v] cõueniat deputari: quid his ꝑsonis, quibus nr̃a serenitas indulsit, ex aqua superflua debeat impartiri.

Seruitus aquæ ducendæ ad aliqua loca priuata ex aquæductu palatij Hadriani, ẽt ꝑ rescriptũ est ꝓhibita: & cõtra faciẽs, in cẽtũ libris auri punit, & debet esse latitudo aquæductus prædicti decem pedum munda omnibus arboribus. Bart.

Iidem AA. Cyro PP.†

OMnis seruitus aquarum[a] aquædu-

[a] SI quis. & dignitate pditus: vt ĩ. l. decernimus. in prin. nisi de licentia principis: vt ĩ. eod. l. fina. & l. pxi. & ff. de aqua quo. & æsti. l. j. §. pmittit. vel senat' vt ff. de flu. l. quo minus. & de aqua plu. arc. l. qđ principis. (Co. Th. l. j. eo.)

[b] Florentissimæ. s. nouæ Romæ.

[c] Aquæductu. ad quod ĩ. vt nemo priua l. j. & ĩ. de bo. vacanti. l. si quando.

[d] EOs q. Meruerunt. a principe: non ab alio, q̃ valent: vt ĩ. l. fin.

[e] Ex castellis. vbi cõgerit aqua antequã intret p fistulas: vt ff. de aqua quo. & æsti. l. j. §. castellũ. & melius dr̃ in §. p̃cedenti. & §. hoc interdictum necessario ꝑpositum est &c. cui' similes sunt formæ, de qb. subijcit. Accu.

[f] Trahere. nõ ergo largè accipitur beneficiũ. & sic est ar. ĩ. ĩ. đ bo. vac. l. si qis.

[g] Amittet. sic ĩ. de Iudæ. l. Iudæos. & de plus pe. l. j. & ĩ. l. pxi. (Co. Th. eo. ti. l. j. eo.)

[h] VSum. Cõstitutũ. a principe: vt ĩ. l. pxi. Vel vetius ꝯsuetudine cui' nõ sit memoria: vt ff. de aqua quo. l. hoc inte. §. ductus aquæ. & ĩ. đ seru. l. si manifestè. & sic nõ est ꝯ. ĩ. eo. l. diligenter. in fi. vbi de longo dicit. Et adde distinctionem, vt ĩ. de ser. & aqua. l. ij.

[i] Licentia. principis vel consuetudinis. Accur.

[k] SI quis. Liberalitatem. quod licet: vt ĩ. l. fi.

[l] Præcellentissimę. ꝑfecto loquit, q dispensat super rescripto vel priuilegio principis: vt ĩ. hac lege, in fi. non præses.

[m] Intimare. id est præsentare.

[n] Preces. s. impetratas.

[o] Moderatoribus. id est præsidibus: qđ non licet, vt supra dixi.

[p] Administratores. id est præsides. Accursius.

[q] Elicitum. quod præsumitur, cum ad præsidem non præfectum ostẽdatur. & facit. ĩ. de legi. & constitu. l. ij. & j. de diuer. offi. l. nullus. (Co. Th. e. tit. l. 6.)

[r] Tua. ô præfecte. Accursius.

[s] Thermis. id est balneis.

[t] Nymphæis. aliàs lymphæis. i. lauatorijs.

[v] Ciuium. sic ff. de bo. dam. l. fi. §. si plures. & sol. matr. l. j. & secundum hoc, id est, quia ciues sunt multi, & ideo multam aquam volunt habere, vel dic, vt habeant abundantiã: & tunc non faciunt dictæ concordantiæ.

[a] OMnis. Aquarum, specialia quædam sequantur in quodam aquæductu qui dicitur Hadriani: forte ab eo factus, quòd principis palatio seruit: & quod superest,

peruenit: pub. thermis & nymphæis proficit, non priuatis hominibus etiam ex priuilegio. licet in alijs valeat priuilegium: vt j. le. fina. quæ est contra. & vocat hic seruitutem, quando hoc licet principis priuilegio.

[a] Domorum. scilicet priuatorum dicitur seruitus: quia pro domo priuata sit impetrata: quæ impetrata: quæ impetratio non valet. vt hic, & sic expõe sequẽtia.

[b] Per vsurpationẽ, id est, siue ex certa scientia principis, siue non: & hoc nisi diceret, non obstante hac lege: vt ff. de leg. iij. l. si quis in principio testa. Accur.

[c] Inseruire. in eo quod palatio superẽ.

[d] Vel officio. i. officiali aliquo. Accur.

[e] Instruere. persorãdo vel aliter concedendo aquam secundum rescriptum.

[f] Vel minus. id. est non instructus: vt debent: quia pro hoc non fuerunt porrigẽdæ preces.

[g] Intra decem pedes. j. eod. l. j. §. fin. quæ est contra. Solu. vt ibi.

[h] Seruari. repete, sancimus.

[i] Magnificentia ab latiuus: id est quia tu fecisti eas fistulas. Accursius.

[k] Eandem. vt ex priuilegio principis non trahantur aquę. Alex.

[l] Eminentia tua. præfecto loquitur.

[m] Contra publicam vtilitatem. circa aquæductus. Accur.

[n] AD reparationem. Scalis. alias collibus: alias callibus, alias calculis. ad quod j. de ope. pu. leg. ad portus. & j. l. pron.

[o] Qui Cyziceni. id est qui concinnant.

[p] Possident. ex præcepto principis, vel cõsuetudine. alias enim nõ licet: vt j. l. vsum. & l. fin.

ctus Hadriani, siue domorum,[a] siue possessionũ, siue suburbanorum, siue balneorum, vel p diuinos affatus intimatos in quolibet iudicio, vel per vsurpationem [b] impertitos, penitus exprobretur. malumus etenim prædictum aquæductum nr̃i palatij, publicarum thermarũ ac nymphæorum cõmoditatibus inseruire,[c] & decernimus hanc dispositionẽ modis omnibus in posterũ seruari: nemini licentia tribuẽda, ab eodem aquęductu precibus oblatis vsum aquæ petere, vel eum audere pforare: scientibus his, qui qualibet ratione putauerint ad huiusmodi emolumentum accedere, vel officio [d] (si ausus fuerit instruere [e]) vel minus [f] instructis precibus parere, centena põdo auri mulctę nomine fiscalibus rationibus se esse illaturos. Super his sancimus sulcum publicum aquarum nullis intra decem pedes [g] arboribus coartari: sed ex vtroque latere decempedale spatium integrum illibatumq; seruari. [h] Præterea de plumbeis fistulis ducentibus ad thermas, q̃ Achillea nuncupantur, quas prouidentiæ tuæ magnificentia [i] factas fuisse cognouimus eandem [k] formã seruari censemus. etenim memoratas fistulas thermis tãtum & nymphæis quibus eminentia tua [l] deputa uerit, volumus inseruire: facultate præbenda tuæ sublimitatis apparitoribus, circumeundi sine formidine domus suburbana balnea, ad requirendũ nequa deceptio vel suppressio vel insidiæ contra publicam vtilitatem [m] a quoquam penitus attententur.

Pecunia ex vectigalibus redacta, pro reparatione aquæductus debet expendi dando eam operarijs aquæductus: & habẽtes ius ducẽdi aquam ex publico aquæductu, nihil soluere tenentur fisco ex ea. Bar.

VII. Iidem AA. Eutichiano præfecto prætorio.

AD reparationem aquæductuum huius almæ vrbis, omnia vectigalia quæ colligi possunt ex vniuersis scalis [n] huius inclytæ vrbis, & ex operarijs qui Cyziceni [o] dicũtur, ad refectionẽ eiusdẽ aquęductus, pcedere: illo videlicet obseruãdo, vt nemo eorũ qui ius aquæ possident, [p] quamcunq; descriptionem sustineat. nam execrabile videtur domos huius almæ vrbis aquam habere venalem. [q]

Præfectus conuertens aurum aquęductui deputatum ad aliud opus, de suo resarcire tenet: & debet aurũ pdictũ in arca separata ab alio deponi. Bar.

VIII. Imp. Zeno. A. ad Amantium. [r] P. V.

HAc lege sancim[r], vt si quis amplissimã præfecturam [s] gubernans, aurum aquæductui deputatum, ad alterum quodlibet opus non aquæductibus vel aquę publicæ competens, extruendum vel curandum, putauerit conuertendum: de suis facultatibus eandem summam aquæductus titulo repensare cogatur. [s] Separatus vero arcarius [t] aurum aquæductus suscipiat, gloriosissimorum cõsulũ liberalitate, vel ex alijs titulis [u] ad aquas publicas pertinentibus collectum, vel postea colligendum.

Fõs publicus ab initio vel ex post facto publicus esse ctus, vsui priuatorũ non applica...etiam ex rescrĩpto super hoc impetrato: & super hoc non obstat res publicæ præscriptio longi temporis. Bart.

IX. Idem A. Poratio.

DIligenter inuestigari decernimus, qui publici ab initio fontes, vel cum essent ab initio fontes priuati, postquam publice vsum præbuerunt, ad priuatorum vsum conuersi sunt, siue sacris apicibus per surreptionem impetratis, [x] ac multo amplius si auctoritate illicita, nec appetito

[q] Venalem. Arg. cõtra. ff. de ali. le. l. Mela. §. quædam.

[r] HAc lege Præfectum multo magis si alius inferior.

[s] Cogatur. facit j. de ædi. priua. l. cum dubitatur. Sed argu. contra j. de expen. lu. l. j. dic vt ibi.

[t] Arcarius. ab arca, in qua cũ aurum reponitur, dictus, & cũ separatur. ad quod j. de suscep. l. duos.

[u] Titulis. vt j. l. proxi. Et not. q consul. cum creabatur, dabat c. libr. au. io opus aquæductus: vt j. de consul. le. nemini. & l. penul.

[x] DIligenter. Per surreptionem. præsumptione huius legis.

Longi

• Vide Cuiaciũ hic.

• al. Adamãtio PP rectius. •

colore sacri oraculi hmōi aliquid pertentatum fuisse dignoscitur: vt ius suum regię ciuitati restituat: & quod publicum fuit aliquando, minimè sit priuatum, sed ad communes vsus recurrat: sacris oraculis vel pragmaticis sanctionibus aduersus cōmoditatem vrbis, quibusdā impertitis, iure cassandis, nec lōgi tēporis a præscriptiōe ad circunscribēda ciuitatis iura profutura.

X. Idem A. Pontio.

DEcernimus, ne quid a quacunque persona qualibet a dignitate pdita b cōtra minuscularios aqductus c vel fontes publicos qui ad aquæductus confluunt, pertentet. d Sed & si quis clam vel palam, auctoritate confisus, de ijsdem paralogijs, e vel fontibus aquam traduxerit, vel clandestinis insidijs fortè surripuerit, publicis aquæductibus eā restituere compellat. f Hoc etiam pręcipimus, ne in posterum a quolibet iuxta eosdem aquęductus plantari qualescunque arbores possint, g ne ex stirpibus labefactentur parietes aquæductuū: † quod antiquis etiam constitutionibus h interdictum esse dignoscitur: scientibus i vniuersis quòd in posterum super hmōi cōmissis, suburbanum, vel prædium, vel balneum, vel aquæ mola, k vel hortus ad cuius vsum aqua publica fuerit deriuata, vel si quid ex his iuxta aquæductum positum ad eum ptinet qui plantauit arbores aquæductibus noxias, ad quēcūque pertineat locum, l vel hominem, m vel domum proscriptionis titulo subiacebit, & fisci iuribus vindicetur: nulli sup huiusmodi pœna nec per sacros apices venia tribuenda. Vniuersos aūt aquarios, vel aquarū custodes, quos hydrophylacas n nominant, qui omnium aquæductuum huius regiæ vrbis custodes deputati sunt: singulis manibus o eorum felici nomine pietatis nostrę impresso signari decernim⁹: p vt huiusmodi adnotatione manifesti sint omnibus. nec a procuratoribus domorum, vel quolibet alio ad vsus alios auellant, vel angariarum q vel operarum nomine teneantur. r Quòd si quē ex hisdem aquarijs mori contigerit, eum nihilominus q in locū defuncti surrogatur, signo eodem notari pcipimus: vt militiæ quodāmodo sociati excubijs aquæ custodiendæ incessanter inhæreant: nec muneribus s alijs occupentur.

De fonte vel aquæductu publico non licet aquam deriuare, nisi per principis rescriptū concedat: quod insinuari debet præfecto prætorio & alijs iudicibus quorum interest: pœna contra facientibus imminente. Barto.

XI. Imp. Anastasius A. Seruo a præfe. pto.

DIuinam dispositionē ab inclytæ recordationis principe Theodosio super his q aquam sibi de publicis aquæductibus seu fontibus pberi desiderant, promulgatam, t hac et lege in sua firmitate durare sancim⁹: quatenus nemo vel in hac sacratissima ciuitate, vel in puincijs sine diuinis apicibus de sacro epistolarum scrinio more solito edendis, & iudicio tuæ celsitudinis, vel alijs, quorum interest, v intimatis vel intimandis, aquā de publico aqductu seu fonte trahere pmittat: x his quicunq; nostra iussa violauerint, seu violare concesserint, denarum li-

a Longi temporis. s. eo. l. vsum. quæ est contra Sol. hic longo: ibi cuius non est memoria. Vel verius hic ipsum publicū, & in publico vsu stare solitum: ad quod ff. de vsuc. l. fin. §. respons. & s. de ope. publi. l. præscriptio. ibi ex publico ad priuatum: quod licet, vt ibi. ad quod ff. com. mu. præ. l. venditor. §. si constat. & facit. ff. ne quid in loco publi. l. pe. & j. de fun. pa. l. pe. & s. de sacrosanc. eccle. l. vt inter diuinum. & s. de prec. impe. offer. l. nec damnosa.

b DEcernimus. Prædita. subau. etiam.

c Aquæductus s. riuulos parum aq̃ terētes, & subaudi, publicos.

d Pertētetur. sine licentia principis: vt j. l. fina.

e Paralogijs. quos s. vocauit minuscularios, nunc paralogios vocat, quasi parū lymphæ habentes.

f Compellat. fundus etiam ad quem duxit, confiscatur: vt s. eo. l. ij. præscriptione submota contra hoc: vt j. de fun. reipub. l. vsus.

g Possint. prope ad decem pedes: vt s. eo. l. omnis alij. xv. s. eo. l. j. quod non placet.

h Cōstitutionibus. dictis legibus: vt s. e. l. j. & l. omnis.

i Scientibus. ad vtrumque superius dictum se refert.

k Aquæ mola. id est molendinum.

l Locū. in lib. Mar. est cancellatum. locum & domum aliàs deest totum ab illo loco, qui plantauit &c. vsque ibi, proscriptionis titu. &c. Sed tu dic locum puta ciuitatis vel castri, domum etiam diuinā, vt supra de exact. tribu. l. fin.

m Vel hominem. s. priuatum, vel dignitate præditum.

n Hydrophylacas. ab hydria, quod est vas in quo ponitur aqua: inde dicitur hydropicus. Vel dic hydria aqua. phylatein id est custodire vel seruare. inde hydrophylacas, id est custodes aquarum vel obseruatores. sic gazophylacium dicitur locus vbi gazæ custodiuntur, secundum Py. & facit s. de exeu. mun. l. hydrauliæ & ff. de mu. & hono. l. fi. §. inter.

o Manibus. id est vtrique manui, vel cuiuslibet singula manui. & idem est in milite, vt hic in fine. & s. de fabr. l. stigmata non in fronte, vt supra de pœnis. l. si quis.

p Decernimus. s. dicitur manus

q Angariarum. id est operarum.

r Teneātur nisi in aduentu principis. vt de sacrosanct. eccl. l. neminem. Accur.

s Nec muneribus. personalibus, vt s. de mu. patri. l. iij.

t DIuinam. Promulgatam. quæ est s. eo. l. si quis.

v Interest. qui sunt maiores rectoribus prouinciarum, vt s. eod. l. si quis.

x Permittatur. sed cum licentia sic, vt hic.

* quamlibet dignitatem ptendat. Cuiac.

† Idem scribit Cassiodorus lib. 5. c. 38. Cōtius.

a Seruio

brarū auri cōdēnatione, [a] aliaq; grauissima indignatione feriendis.

TITVLVS XLIII.

DE GLADIATORIB. penitus tollendis. [*]

I. Imp. Constantin. A Maximo præf. præt.

CRuēta spectacula [b] in otio ciuili [c] & domestica qete non placēt: quapropter oino gladiatores [d] esse ꝓhibemus. PP. Beryti, k. Octo. Paulino & Iuliano Coss.

TITVLVS XLIIII.

DE VENATIONE ferarum.

I. Impp. Hono. & Theo. ... Dorotheo ... Ma...

OCcidendorū leonū [e] cunctis facimus ꝑtārē, néque aliquam finimꝰ quēquā calūniā formidare. Bestias [f] aūt q̄ ad comitatū ab omnib. limitū ducib. trāsmittunt, nō plꝰ q̄ septē diebꝰ intra singulas ciuitates detineri ꝑcipimꝰ: [g] violatorib. eorū [h] qnas libras auri fisci iu rib. illaturis. D. XIII. kal. Iun. Cōstātio & Cōstāte VV. CC. Coss. & D. V. K. Octo. Cōstātinop. D. N. Honor. A. XI. & Constantio II. V. C. Coss.

TITVLVS XLV.

DE MAIVMA. [i] [*]

Solebant ꝓuinciales de mēse ī ïgressu ciuitatis facere quē dā ludū, quē fuerūt ꝓhibiti facere a praecedentib. Imperatorib. modo hic Imperator ēt concedit, vt talis ludus fieri possit in ꝓuincia, dummodo cum honestate. Bart.

I. Impp. Arcad. & Honor. AA. Cæsario PP. †

CLemētię nostrę placuit, vt maiumæ ꝓuincialib. lætitia reddat: [k] ita tñ, vt seruet honestas, & verecūdia castis morib. ꝑseueret. D. VII. k. Maij. Cōstantinop. Arcad. IIII. & Honor. III. AA. Coss.

TITVLVS XLVI.

VT ARMORVM vsus inscio principe interdictus sit.

Nulli licet guerrā mouere absq; principis iussu. Vel sic. Nulli licet arma portare sine principis licentia. Bar.

I. Impp. Valentin. & Valens AA. ad Bulephorum Cons. Campaniæ. †

NVlli prorsus [l] nobis īscijs atq; incōsultis quorūlibet armorū mouēdorū [m] copia tribuat. D. III. Non. Octo. Altini, diuo Iouiano & Varroniano Coss.

TITVLVS XLVII.

DE AGRICOLIS ET censitis, & colonis. [n]

Tēpore quo agricola insistit sationi, vel messi, vel vindemiæ: non vocatur ad munera extraordinaria, sed excusatur. Bar.

...bis, & no. ī. eo. tit. l. ij. & l. vsum.

[a] Condemnatione. & amissione fundi ad quem dē dic, vt ī. eodem titu. l. ij. & aquam reddit: vt supra l. decernimus.

[*] DE GLADIATORIBVS.

[b] CRuenta spectacula. ī quibus vł cruor. i. sanguis: vt in torneamentis. idem pōt dici & in pugna bestiarum, vt corrigant ī. de fer. l. fi. & ē hic arg. q̄ duella nō admitt unt: qd dic vt ff. ad legē Aql. l. qua actione. §. si qs in colluctatione.

[c] Ciuili. In quo sumus, vt ī. de cad. tol. in prin. & subaudi, ēt licet per hoc non fiat scandalum.

[d] Gladiatores. ꝓdictos sic pugnantes. nā ludus noxius &c. vt ff. ad legē Aql. l. nam ludus. aliàs spectacula approbant, vt ī. de spectac. l. j. & de fabricantib. & portantibus gladios hic nō dicit, sed ī. de fabricen.

[*] ... ferarum.

[e] OCcidendorum leonū. idē .i. mansuetus ... ꝑ derelicto. vt ff. ꝑ derelict. l. quarta.

[f] Bestias. nociuas. ad quod. ff. de postul. l. j. §. bestias. & si quadrupes paup. fecisse dicat. l. j §. in bestijs.

[g] Præcipimus. quæ hac l. statuuntur, tria sunt.

[h] Eorū. sed nec in loco vbi dānū possint dare, vt ff. de ædil. edi. l. quā vulgo.

[i] DE MAIVMA.

Ludus qui fiebat in Maio. & sic a maio. vel sub lętitia. vel maiuma Grecè, Latinè in ... f. æstatis qn herbæ frondesq; viriles lętificant ꝓuinciales: vt I Bononia fit ... reginæ.

[k] CLemētię. Reddat. ꝑ pcedētes impe ratores ablata pp elationem ꝓuincialiū, redditur nunc per Ho. & Arcadium. & facit ī. de Pag a. i. vt ꝓfanos. & ī. de specta. l. j. & l. nemo.

[l] NVlli prorsus. non ergo dicissimis Burgensibus: sic ī. nego. ne mili. l. j.

[m] Mouendorū. i. guerrā inchoare. aliàs Incidit in legem Iul. maiest. vt l. iij. & est sic ff. ad cap. l. hostes. Vel dic mouēdorū, id est portandorū. & tūc est sic in Authē. de armis. colla. vj. & ī. de fabric. prout in rubri. ibi notaui. sed fallit tūc in casu, vt ī. de ꝑpo. sacri cub. l. fina.

[n] DE AGRICOlis, & censitis & colonis.

Dixit de aquæductu: vbi agit de onere rerū: nūc de onere ꝑsonarū: qa nulli magis interdicit vsꝰ armorū q̄ colonis, q nec pācto voo debēt mouere: vt ī. eo. l. colonos. vō d his dicit. vel cū dicendū sit de colonis fisci, ꝑmittit titulū gnalē, in quo explicat priuatorum cōmodū, & quod fiscus habet in eisdē: vt ī. eod. l. fiscibus. §. hæ de seditiꝰ. Vel dixit tit. ꝓximus de his quæ ad lætitiā & salutē ꝑtinent nostrā I scena & ludis, & aquæductu, & gladiatorib. tollendis, & nociuis bestijs occidendis, atq; armis nō mouendis: inter q̄ oia omniū rerum ex quib. aliquid acq rit, nihil est agricultura melius: vt Tullius li. j. officio. vel qa nulla res vtilior est fructib. aridis qui sine colonorū labore non ꝑueniunt: ideo de his videndū est. Et dic de agricolis in genere, & censitis & colonis in spe ciali. nam agricola generaliter omnis colens agrum dicitur: de quibus omnibus hic præmittit. Vel dic agricolis respiciunt ad eos qui quoquo modo solo adscripti sunt. sic ponitur in authentico, de mandatis principum. §. sed & suscipientes. col latio. iij. Et specialiter supponit de censi. & colonis

Vel

Duella ꝓhibentur.

[*] Si evere. manusc. De hoc titulo sic Theodorus Balsamon ad Photij Nomacanō. ti. 13. ca. 22.

Titu. 43. tollit spectacula gladiatorum.

[*] Vide Cuiacium hic. & Alcia. lib. 2. parer. ca. 45. & in histo. tripar. li. 10. c. 1. & li. 8. cap. 10.

[†] Co. Th. lib. 15. ti. 30. l. 1.

[†] Co. Th. lib. l. a. §. ideoque.

[*] Huiꝰ vocabuli interpretationē pete ex Suida. vide Alcia. hic.

[†] Co. Th. 15. 6. 1.

[†] Co. Th. 15. 15. 1.

Vel tertio nõ habeas de cen & eo si habeas de cen & eo. dicas q aliud substantiuorũ adiectiuet: & sic fit figura hendiadis, i. de agri. cen. sic & illud, pateris libabat, & auro &c. & tutela est vis & potestas &c. & secundũ hoc, colonis, generaliter ponet. Itẽ dic q octo sunt gña colonorũ. Adscriptitij, de q̃bus dic vt j. eo. tit. l. cum scimus. Item cẽsiti, j. tit. ij. l. ij. Tertio perpetui eo. quod dic vt j. de medi. va. Quarto cõditionales coloni vt dicet. j. eo. l. cũ satis. § j. Alij inquilini. j. eo. l. definim9. Item originatij: qd dic vt j. eo. l. cum satis. §. ex hoc. & l. ne diutius. Item simplices coloni: & de his dr. j. eod. l. per colonum. & l. ij. Et ex pdictis quidam nã leuntur: vt j. eo. l. ne diutius. Quidam fiunt, & horũ alij statim, vt cẽsiti, alij per cursum tpis, vt coloni cõditionales. Ist & octannm vt liberi q. fiaot tori: vt j. ne ru. ad vl. l. ij & in authen. nul agri. &c.

nera. vt j. tit. ij. l. ij. excepta capitatione. vt j. ne rusti. ad vllum. l. j. oec. n. sem p valet argu. a ꝯrio sensu. Iaᵗ illa L. omnes. in oõ agricolis dicit. vel speciala io annona. vt s. vt ne. li. in emp. &c. l. j. sed extraordinaria qñq; iubit: vt j. de priui. do. au. l. pe. & de co. sao pa. l. j. & s. de qui. mu. ꝑ. l. j. & fi. q̃ sunt ꝯ. Itẽ q d si sponte q̃dam subit? Rñ. non pin. dicat in alijs sciens, nec ignorans: vt s. de his qui sponte mu. l. pe. Accur.

Cod. Th. 11. 16. 4.

I. Imp. Constantin. A. ad Aemilianum P. P.

NVnquã † sationib. a vel colligendis frugib. b insistẽtes c agricolæ ad extraordinaria onera d trahantur: e cũ ꝓuidẽtiæ f sit, opportuno g tpe his necessitatibus h satisfacere. i

Non põt quis vendere prædium, & retinere agricolas in dicto prædia existẽtes. Bar.

Co. Th. 11. 10. 1.

II. Imp. Constantin. A. ad Dulcitium Cons. Aemiliæ. †

SI qs fũdiũ k † vendere voluerit, vel donare: retinere sibi transferendos l ad alia loca colonos m priuata n pactione nõ possit. Qui. n. colonos vtiles o credũt: aut cũ pdijs eos tenere debẽt, aut ꝓ futuros alijs derelinquere, si ipsi prædiũ sibi ꝓdeẽ se desperãt. D. III. K. Maij, Med. Cõstãtio A. IX. & Iuliano C. II. Coss.

Facta donatione seruorũ fundi per principẽ, vr facta donatio fundi: & ides donatarius ad fundi tributa tenetur. & idem est, si aliquis accupauit seruos prædij deserti domino patiente. Bar.

Cod. Th. 11. 1. 12.

III. Impp. Valenti. & Valẽs AA. Fauẽtio Vic. Ital.

g Vid hic Io d Pla. q eoumerat alia priuilegia agricolarũ, q multa sũt, vt hic p eũ: & vide ibi, qa vix alibi ita collecta inuenies.

Coloni sunt multiplices.

Cõcor. cũ hac l. c. 2. in fi. cũ gl. fin. post prin. extra de Iudç. & Sarraca.

Sed videntur tria genera tantum esse, adscriptitij. & coloni, & inquilini: vt j. eod. l. omnes omnino. vel duo, scilicet adscrip. & co. So. vt j. eo. l. cum satis. §. fi. vbi non licet recipere adscript. vel co alienos: sed ponitur in vtraque large colonus, vt originarios comprehendat. nam & in rub. secundum vnum sensum sic posui colonis. Item an homines prædictorum generum sint liberi, dic j. eo l. ne diutius. Item no. q permixtim de censitis cum alijs tractat: sed j. tit. ij. specialiter de censitis dicit quo ad aliquid.

a NVnquam sationibus. aliàs sationibus, & tunc plana est. aliàs sanctionibus, aliàs rationibus. & tunc præmitte vel adde, propria auctoritate. regulariter enim quilibet vocatur rationibus vel sanctionibus, nisi immunitate gaudeat. vt ff. de vac. mun. l. hi qui muneris. & de mu. & hono. l. eui muneris. Alij dicunt vel pro saltem, quasi dicat, non insistentes, quod non placet: vt in h. l. Accur.

Frugum appellatione vindemia cõtinetur.

b Frugibus. large. vt etiam vindemiam comprehẽdat: vt ff. de verb. sign. l. frugem. & sic messem & vindemiam. vt ff. de fer. l. j. & quod plus est, sationis tempus comprehendit.

c Insistentes. id est qui habent insistere: & sic nullo tempore secundum aliquos: quod non placet, vt in fi. l. non ergo alio tpe anni excusant. Item oes eodẽ, si non insistant: vt s. de episc. & cleri. l. generaliter. & dic agricolam generaliter poni pro omni colente agrum, excepto principit colono. Accur.

d Onera. ad officia publica oec volens vocat. j. eo. l. colonos. sed illa officia publ. proprie dicuntur munera, hæc autem onera. sed ista dicuntur proprie munera: vt ff. de verb. sign. l. munus. Item dic extraordi. q non lege, non senatusceon. non consti. prin. inducuntur: vt supra de vac. pub. mu. l. j lib. x. Nonquid ordi. subibit? Videt q sic, a contrario: vt arg. ff. de testi. l. ex eo. Item pro hoc s. de auno. & tri. l. omnes. Item canonici præstant, cum & clerici præstent. vt s. de sac. san. eccle. l. placet. sed dico q nec illa ordinaria mu-

tollat. vj. Tertij dicunt, vt tributa cõmodius p̃sensa d his eorum ad quod Ialla eo. tit. l. finbus. §. & hæc de redditibus. quod non placet: quia sic io p unicia locum tantum haberet. item in adscrip. vel quasi est generalis quo ad locum & omnem agricolam. Sed quid in colono seu conductore non agricola? Respon. non habet locum hæc l. dicit enim, insistentes. & ad hoc j. de col. fun. pa. l. iij.

e Trahãtur. inuitis vt patet ex vi vocabuli. sponte põt: vt in Auth. de colla. §. nulli vero penitus. colla. ix. Item quę est rõ huius? Rñ. priuilegiũ rusticitatis: arg. s. de testa. l. si. immo veri9 publica vtilitas: vt ff. de offi. præf. vrb. l. j § cura. & de extraordi. cri. l. annonam. ne gens fame pereat. vt in Authen. de q̃sto. in fin. collat. vj.

f Prouidentiæ. s. nostræ: vel sume quo ad publicã vti. vel propriè. vel id est esse debeat.

g Opportuno. alijs temporibus anni.

h Necessitatibus. i. vitæ necessarijs. vel id est agriculturis, & hoc necessitatib. s. vitandis. ad qđ s. de fer. l. oes dies. vel necessitatibus, i. muneribus.

i Satisfacere. ne pereat: vt supra de fer. l. ij. & facit j. de col. fun. pat. l. j. & not. quod hæc l. in Italia non seruatur. Accur.

k SI quis prædium. in quo constituti sunt coloni.

l Transferendos. id est transferant.

m Colonos. large pro adscriptitio solo: secus de alio simplici colono: vt s. loc. l. emptorem. multis. n. modis dicitur: vt in rub. no.

n Priuata. quia auct. iud. potest: vt venditio prædij minoris secundum quosdam. Sed tu dic tunc nõ valet contra publicam vtilit. vt ff. de magi. conue. l. j. §. fi. inter. & s. cõ. vtriusq. iu. l. possessionem. Item nunquid stipulatio vel iuramentum firmat? Respon. non. vt s. de le & con. l. non dubium. nam stipulatio pactum est. vt ff. de pact. l. j.

o Vtiles. Quid si inutilis est? Respon. Idem: vt j. l. quemadmodum. & l. ne diutius. in fi. sed aut negligentia: & tunc poterit cogi operari a domino: vt ff. de vsufruct. l. idemq; §. & quoniam. & de vsu & ha. l. plenum. §. fi. si propter infirmitatem vel senectutẽ, alius subrogabitur. arg. j. de præpos. agen. in re. l. agentes. & s. de offi. præf. præ. Ori. & Illy. l. si quos. de labore. n. terræ dominus percipit: vt j. eod. l. domini. econtra colonus potest discedere si terra sterilis fiat: vt j. de fun. pa. l. iij. & l. si quis a prioribus. Et adde quod no. j. eo. l. quemadmodum.

Quisquis.

[a] Quisquis. pdium tributarium adscriptitios seruos habens fuit a possessore desertum. si serui adscript. ad aliquem deueniant vel ex concessione principis, vel sola patientia possessoris: cum onere transeunt prædij. secus si ignoranter, vt ꝟ. de tab. l. generali. nõ tñ tenetur retinere fundum, & soluere p futuro, sed p tpe quo retinuit. sic ꝟ. eo. l. omnes pfugi. & l. cum satis. in fi.

[n] Hi penes. Originalib. genus colonorum, vt in rub. no. & e aliàs originalib. aliàs originarij.

Quisquis [a] ex desertis [b] agris veluti [c] vagos seruos [d] liberalitate [e] nostra fuerit cõsecutus: pro fiscalibus pẽsitationib. [f] ad integrã terræ pfessionem, [g] ex qua [h] videlicet serui manare [i] videntur, [k] habeat obnoxius. [l] id etiã circa eos obseruari volumus, qui ex huiusmodi fundis [m] seruos ad possessiones suas trãsire permiserint.

Dñi, non coloni vel censiti p eorũ prædijs soluere tributa tenenẽ: ipsi tamen coloni vel adscriptitij fundi quos habent, tributa soluent. Bar.

III. Iidem AA. ad Modestinum.

Hi penes quos fundorum dñia sunt, p his colonis originalib. [n] quos in locis eisdem censitos esse [p] cõstabit: vel per se, [q] vel per exactores [r] pprios recepta [s] compulsionis solicitudine, iplẽda munia functionis agnoscant. [t] Sanè quib. [v] terrarũ erit quantulacunque possessio, [x] qui in suis [y] cõscripti locis pprio noĩe libris censualib. detinent: ab huiusmodi præcepti cõmunione discernimus. [z] eos. n. conuenit propriæ commissos mediocritati, annonarias functiones sub solito exactore agnoscere.

Si p certa annua pstatione frumẽti locatio facta est, tenet colonus ad ipsam, non ad pstationẽ pecuniæ: nisi cõsuetudo sit vt non obstãte pacto pecunia tribuatur. Bar.

[b] Desertis. id est neglectis. nam si p derelicto habiti sunt, non recuperaret dominus. quod est falsum: vt statim dicam.

[c] Veluti. expressiuum veritatis, sic q etiam deseruerunt serui, non solũ possessor. vel, similitudinariè ponitur. nã insistebant, licet dominus deseruerat. & sic respectu domini dicuntur vagi, nõ respectu fundi. vel dic secundum M. quod suasum fuit principi quasi essent vagi, q nõ erant: vt in decre. xij. quæstio. ij. capitulo. tertulas.

[d] Seruos. non per omnia. quod dic vt ꝟ. eo. l. ne diutius. & ad hoc etiam potest referri veluti.

[e] Liberalitate. sine petitione: vt ꝟ. de pet. bo. sub. l. j. secundum H. Itẽ quo ad principem est liberalitas. accipiens enim quandoque cogitur: vt infra de omni agro deser. l. quisquis. & l. qui fundos.

C.T.tt.1. 14.

[f] Pensitationibus. tributorum futurorum, non præteritorum: vt ꝟ. de fun. reipub. l. ij. in fi. sic ꝟ. de omni agro deser. l. quicunque desertum. At contra ff. de publica. l. imperatores.

[g] Professionem. aliàs pensionem. aliàs pfessionẽ. sic dicta, quia possessor pfitetur, vt ff. de cẽsi. l. forma.

[h] Ex qua. id est in qua.

[i] Manare. aliàs manere.

[k] Videntur. & maneant. vel respicit, serui.

[l] Obnoxius. hoc est ideo, quia fundus conceditur, cum a fundo non debeat separari, vt ꝟ. eo. l. cũ satis. in prin. licet ex voluntate & ex certa scientia Imperator concedat seruos absque terra, vt ff. de procurat. l. ad rem. & l. & legatum. & econtra prædio cõcesso a principe, & tales concedi videntur, vt argu. supra. l. proxi. & ad hoc ꝟ. de bo. vac. l. si quando. & ff. de constit. principi. l. beneficia. secus in concessione priuati coloni, vt infra eod. l. quemadmodum. & ꝟ. l. proxi. Item pro & contra. ff. de ser. rust. præd. l. iij. §. j. Vltimo dic, cum quis occupat prædium desertum: aut sua auctoritate, & tenetur dño vsq; ad biennium. aut p æquatore, & tunc ad sex menses, vt ꝟ. de omni agro. l. qui agros. & l. locorum. & de censi. l. fin. aut a principe, & tũc statim est secutus, vt ꝟ. de quadrien. præscrip. l. bene a Zenone. & cauet accipiens secundum qualitatem personæ q prædium non relinquet, vt ꝟ. de fun. pa. l. quicũque. & de omni agro deser. l. iij.

[m] Fundis. desertis. aliàs maior pœna, vt infra eod. l. seruos.

[n] Permiserint. sic ꝟ. eo. l. cũ satis. in fi. & dic scilicet,

[p] Censitos. id est constitutos vel deputatos, secundũ quosdam: imo vnum est genus colonorum, vt in rub. no.

[q] Per se. agnoscant munera &c. & sic p se vel per aliũ subit, quod est in dando: aliàs secus: vt ꝟ. de decu. l. nullus.

[r] Exactores. id est, procuratores cum mandato, vel sine.

[s] Recepta. recipit qui inuitus recipit. cogitur enim quilibet per exactores, vt ꝟ. de exac. trib. l. actores. & l. in fiscalib. sic ergo dominus p se, & pro eo quod tenet suus adscriptitius, agnoscit munus: licet secus in fructuario, vt ff. de vsufruct. l. hactenus. & in emphyteuta, vt ꝟ. de iure emphy. l. ij. & hoc nisi habeat propriũ adscriptitium, vt j. l. proxi.

[t] Agnoscant. sed cum originarij, id est filij colonorum sint liberi, sicut ipsi coloni, vt ꝟ. eo. tit. l. cum satis. §. j. quare non ipsi p se? Respon. quia prædium est domini. Alij dicunt originarij improprie poni p adscriptitijs, qui similes sunt seruis, vt ꝟ. l. ne diutius. sed tunc nil habent. ad quid ergo aliquid p eis pstaretur? vt ꝟ. tit. ij. l. ij. Rñ nil habent vt alienent: habent tñ (dicunt alij) q annonariam functionem præstent domini p eis, vt in princip. huius l. pater. sed alias, s. capitis, non, vt ꝟ. cum sint liberi, vt dixi. & facit ꝟ. de anno. & trib. l. obsistere. & ꝟ. de censi. l. peræquatores. & ff. de admin. tuto. l. Lucius.

[v] Quibus. colonis adscriptitijs.

[x] Possessio. id est proprietas, vt ff. de verborum signi. l. interdum.

[y] Suis. scilicet colonis. & no. secundum M. q fit adscriptitius etiam in suo solo, vt hic: sicut potest esse vnus adscriptitius, & alius terræ dominus, vt ꝟ. eo. l. cum satis. § fi. secundum H. vel dic q hic non est adscriptitius, sed existens in suo solo promisit mihi annuum quendam censum. & habeas, conscripti, s. qui etiam sunt censiti & conscripti in libris censualibus pro sua terra, vt ff. de censi. l. forma. vel dic vt primo. & dic q in suis locis, id est pro suis locis detinentur hi censiti & conscripti, id est adscripti facti in solo domini. & sic not. quòd propria habent, non tamen vt alienent, vt ꝟ. titu. ij. l. ij & infra eodem. l. cum satis. §. caueant. item no. q domini tantum p sua terra, & coloni p sua præstant, non vnus pro alio, nisi p eo se obliget, vt hic, & in Authen. de collato. § nullus. colla. noua. per quod apparet q de peculio dominus hoc nomine non tenetur.

[z] Discernimus. id est separam⁹, vt domini p eis functiones

V. Iidē AA. ad Orieū PP.

Domini a p̄diorum, id quod terra p̄stat, accipiant: pecuniā non inquirāt, quā rustici optare non audent: b nisi cō suetudo c prædij hoc exigat.

Adscriptitius colonus vel inquilinus fugiens, non obstante conditione sexus, vel alia, redire cōpellet ad p̄diū vnde fugit, per præsidem. Bar.

VI. Iidem AA. & Grati. A. ad Germanianum.

Omnes omnino fugitiuos adscriptitios colonos d vel inqlinos, e sine vllo sexus, muneris, cōditionisq; discrimine, ad antiquos penates f vbi cēsiti atq; educati g natique sunt, p̄uincijs p̄siden tes h redire compellāt.

Sicut coloni originarij absq; terra non alienant, ita nec ē censiti: & non licet cum minima parte fundi tenendo maiorem vendere dictos censitos. Item vendens totum fundum: omnes eius colonos trāsfert, q in ea parte steterūt: & si secus fuerit emptio vel venditio celebrata, emptor p̄ciū p̄det, & vēditor rē poterit vēdicare, & ēt hæres eius. Item quilibet intelligit malæ fidei, q cōtra legem mercatur. Bar.

VII. Iidem AAA. ad Maximum.

Qvemadmodū originarios i absque terra, ita rusticos k censitosq; seruos l vēdi m omnitariam non licebit. Neq; verò cōmento frau-

ctiones non agnoscant. Item not. q quidam intelligunt §. sane in censu capitis, vt j. l. cum antea. & j. tit. j. l. j sed prin. in censu prædiorū & facit j. l. iiub°. & s. de an. & trib. l. obsistere.

a Domini. Dic q si conuentio fuit de reddituo, nō pōt cogi ad pecuniam: quia vt creditor aliud pro alio &c. vt ff. si certū peta. l. ij. sic eq̄ debitor, & hoc nisi consue. &c. ad quod ff. cōia p̄dio. l. vēditor. §. si p̄star. Item pōt lo qui secundū quosdā q̄ñ nil conuenit de redditu, vt possit cogi ad præstādum redditum secundum qualitatem prædij, argu. j. de fun pa. l. ii. non aūt pecuniam. Alij dicūt hoc casu d̄nm sibi imputare, & nil patere pro quibus est j. tit. ij. l. ij. circa fin. sed ibi de superexactione dicit. nō de ordinaria exactione eō sintenda. & p hoc ff. de act. empt. l. emptorē. § q atē. & s. de Lati. lib. tol. l. j. §. illud. Et tertij dicūt ēcsi p̄missa est pecunia, non posse peti, per l. istam. & secundum istos non fiet vlla inratio cum rusticis, cum in pecunia tantum debeat fieri, vt ff. depositi. l. j. §. si quis seruum. Sed dicimus, vetum est cum talib. adscriptitijs, & a talibus. Item secundum illos, si pecunia conuenta non petitur, nec aliud est cōuentum, ergo nil petit. Sed dicūt vel d̄nm sibi imputare, vel vt alij, cogit colonus ad constituendum redditum in fructu. Sed his omissis, dic tenere conuentionem quod. n. tacit consuetudo, hoc & pactum, vt ff. de aqua plu. arcen. l ij. in princ. & l. j. in fi cum ipsa sit tacitus ꝯsensus, vt ff. de leg. & se. con l. de quibus. Quarti distinguunt vt pecunia non possit p̄mitti, sed species, vt gallinæ, &c.

Pactū tacit q̄d cō suetudo facere potest.

b Nō audēt. nō iuris p̄hibitione, sed timore ne d̄ns auferat, vel aliter perdat, vel nō audent a gleba discedere, & sic nec artem discere vnde quærant, secundū P. & sic non est ꝯ ff. de leg iij. l. si chorus. §. j.

c Cōsuetudo supple, vel ꝯuentio. Item supple, forte vel p̄stationis in redditu ꝯuēt. c oblatio. arg s. de ope. liber. l. nec patronus. Sed quanto tpe hæc cōsuetudo inducit? Rñd. quanto nnu exta° memoria talias forte xxx. an. vt ff. de aqua plu arc. l. j in fi. & s. de p̄scrip. xxx an. l. omnes. & l. neu. non longu, cū mala sit consuetudo, vt in Auth. vt nulli iudi. § j. colla. ix. nec obstat j. eo. l. hub°. in prin. q ibi quo ad alia. nec ob. s. de fideic. l j. q ibi duplex fauor, alimentorū, & vltimæ voluntatis attenditur & facit j. de co Thracem. l. j. & caue tibi, quia de omni rustico loqui potest.

d Omnes omnium. Colonos hic comprehendit omnes solo adstrictos, vt in rubr. Accur.

e Inquilinos. semper repete, fugitiuos. & dic differentiam inter illos vt in rubr.

f Penates. id est ad antiquam rem familiarem. sic j. de commeatu. l. fina.

g Educati. hoc solum non sufficit, vt in rubr.

h Præsidentes. siue in eadem prouincia p̄fugerint, siue in aliam ad literas præsidis vnde aufugit. Et dic, confessos, siue conuictos, vt in Auth. de mā. prin. §. sed etiam. colla iij. alias puniunt p̄sides, vt in Auth. vt nulli iudicum. §. qñ vero. & §. si quis vero. coll. ix. sic etiam incola reuocat, vt ff. de mu. & ho. l. j. & ij. & fin. & ff. ad mun. l. incola & l. de iure. Sed qua ætibet Dic vt j. eo. l si colonus. scienter suscipiēs puniat, & qualiter, dic vt j. eo. l. seruos. & l. oēs p̄lurg. & fa. s. de sec. fu. l. ii. & s. de metal. l. fin. j. de col. illyr. l. j.

i Qvemadmodū originarios. ex colonis natos: vt supra, in rubr.

k Rusticos. large ponitur, vt verbum: colonos: vt s l. ij.

l Seruos. respectu aliquo: vt in. j. l. ne diutius.

m Vendi, sed an p̄mutare, vel in emphyteu. dare? arg. q sic: quia in vno p̄hibitum, in alio p̄missum vr: vt ff. de iu. dul. cum prætor. Itē odia sunt restringenda: vt ff. de li. & posthu. l. cum quidam. sed certe imo est fauor, s. publica vtilitas: vt no. s. l. j. vnde dic non licere: quia quod in vno p̄hibetur, & in eius simili: vt ff. ad l. Aqui. l. illud. Item appellatione venditionis omnia talia ꝯtinentur: vt ff. de statulib. l. statuliberi a cæteris. §. ii. Item ratio est, ne deseratur cultura. non ergo alia via debet fieri contra: vt in auth. de non alienan. §. alienationis. Item an obligatur? Respon non: vt arg. s de reb. alie. non alienan. l. ii. & ff. q res pign. obl. poss. l. j. §. cū. & s. q res pig. l. executores ar. ꝯ. quia p̄hibitu maiori non prohibetur minus: vt ff. de ter. expor. l ij. Item an per vltimam voluntatē? Videtur q sic: vt ff. de ver. sig. l. verba. quædam enim licent per vltimam voluntatem, quæ per pactum nō licent: vt ff. de leg iij. l. pater. § fundum. & l. Lucius. j. in. sed ꝯ dicas vt ff. de lega. j. l. si quis inquilinos. Itē quid si stipulatio, pœna, vel iuramētum interueniat? Respon. vt s l. ij. Item an propter famem? Rñ. sic ar. l. de pa. qui fi. l. ij. Item an transferre pōt de loco ad locum? Resp. sic. ar. j. eo. l. definimus. in fi. & quia non p̄hibetur. vt ff de prob. l. ab ea parte. Sed arg. ꝯ. j. de man. & co. pat. l. iij. sed alius est ibi casus. & eq̄ colonus inuito domino non transfert se. ar. j. eod. l. colonos. Item an clericus fieri potest? Videtur quod sic, vt in Auth. de san. epi. §. adscriptitios. coll. ix. sed ibi religionis habitus. Item quid si creditores accipiunt in solutum? vt per titul. supra. si in causa iud. per totum? Videtur tamen quòd liceat separari propter necessitatem, vt ff. de fun do. l. j. & ad Syl. l. si quis in graui §. hi quoque. sed dicas contra, scilicet iudicem pro rata de vtroque dare debere. Item an possit eos liberare sine solo, & a terra separare? videtur quòd sic propter communem consuetudinem. Item p hoc, supra de fun. pa. l. possessores. nam si illi emphyteutæ, multo magis veri domini possunt. Alij dicunt in adscri. speciale: vt non possint: vt j. ne diutius. in fi. nisi sub modo trāsactionis: vt s. de transf. l. fi. multo magis & super

dis id vsurpet legis illusor, [a] quod in originarijs sæpe est actitatum, [b] vt parua portione terræ emptori tradita, omnis integri fundi [c] cultura adimatur: sed cum soliditas fundorum vel certa portio ad vnumquemque perueniat, tanti [d] quoque serui & originarij transeant, [e] quanti [f] apud superiores dominos & possessores vel in soliditate [g] vel in parte manserunt [h] & emptor [i] precium quod dederit, amissum existimet; & nihilominus venditori ad repetendos seruos cum agnatione [k] eorum vindicatione concessa. & si aliqua denique ex causa dissimulauerit [l] legis [m] vsurpare [n] beneficium, atque iste sub hac taciturnitate decesserit: & hæredibus eius, & contra heredes [o] emptoris vindicationem damus, longi [p] temporis præscriptione submota. Malę fidei [q] namque possessorem esse nullus ambigit, qui aliquid contra legum interdictum

& supet alijs transigere licet. Tertij dicunt posse liberari, sed nō oēs, ne terra destituatur cultoribus. Quarti dicunt q̄ soli adscriptitij possunt, eo q̄ reputant serui. Quinti dicunt, q̄ illi possunt liberari sine solo, qui cum essent serui, fuerunt comparati vt fundo imponerentur: & tales dicūtur mancipia rustica, vt ff. de fun. instr. l. cū de lanionis. §. cui fundū. & l. Seiæ. & l. quæsitū. § quęrit. & de verbo. signi. l. in lege. nec enim dicit hic simpliciter rusticos sed statim reducit censitos. tutius ergo est cū solo, vel parte soli competenti liberare. Item n p. quasi hæc l. malè dicat, cum sint pars p̄dij, vt ff. de di. & tēpo. p̄sc. l. lōgę. ergo si cui partē fundi sine alia. sic hoc sine solo ad qđ ī. de cei vl. l. sq de tota. Præterea nō iustū est cuiquam &c. vt ī. de iu dæis. leg. nemo. & ī. man. l. in re. R̃ſ. hic speciale propter publ. vti. est: vt no. ī. l. j. vel ergo vtrunque, vel neutrum, vt ff. de admi. tuto. l. cum quæritur & de proc. l. in causæ. Item no aliquid in totū licere, quod in parte nō licet. sic ff. de acq hęr. l. qui ex duobus. in fi. & pro derelicto. l. iij. & de legi. & con. l. iij. in fi. Item an p̄scribi sine solo possunt? R̃ſ. sic x an. vt in hac l. argum. contra. ff. de di. præscrip. l. longæ. & ibi not. & supra de ser. fugi. l. j. nam idem P. ibi est alienatio legatu.

[a] Illusor. i. aliquis illudere volens ei quod hæc l. statuit, non vsurpet, i. inuadat statutū huius l. & nn. hic punit factū in fraudē: vt ī. de legi. & cōst. l. nō dubiū.

[b] Actitatū est. i. factū, quia fuit hoc solo alienati.

[c] Fundi. apud venditorem remanentis.

[d] Tanti. id est tot.

[e] Transeant. tacitè. & hoc non dicto.

[f] Quanti. habita consideratione suorum bonorum & agrorum.

[g] Soliditate. vt diuidatur agnatio: vt C. com. vtri. iudic. l. possessionum.

[h] Manserunt. pro eo solo quod alienat. & sic not. q̄ ant alienatur colonus sine solo. & non valet: vt ī. eo. l. proxi. sed reuocat. vt j. ea. l. aut in solum sine colono, & tunc valet: & coloni sequunt. vt hic. & hoc in quolibet postulante: licet quidam dicāt emptore, nō aūt venditore petente, vt in venditione dolosa: vt ff. de dolo. l. & eleganter circa prin. sed an fine addito precio: quod qdam dicunt & imputet sibi venditor q̄ ab initio non constituit maius precium. Item quasi accessoriū non auget p̄cium, vt arg ff. de contrahē. em. l. si in emptione in prin. sed dic contra, vt ff. de reli. l. si qs sepulcrū. in prin. emp. l. & de act. emptorem. §. fi. & ī. de Lat. li. tol. l. vnica. §. illud. ne duplex damnum venditor patiat, vt ff. ad l. Rho. de iac. l. nauis onustę. §. cum aūt iactus. Præterea ex hoc sequit q̄ inuitus vendit. sic pro & cōtra not ī. de contrahen. emp. l. inuitū. Item quid si dicam, fundū vendo detractis colonis? R̃ſ ideo nō valet: vt hic. & arg. ff. de act. & obli. l. obligationum. §. placet. at. cōtra. ff. de cōtrahē. em. l. dolia. Sed qua actione petet colonos emptor fundi? R̃ſ. condict. ex hac lege. vt ī. l. ij. non obstante pacto, vel actione ex empto: in qua veniūt etiam quæ dicta non sunt, vt ff. de act. emp. l. iij. Immo etiam q̄ dicta sunt, vt non veniant, vt ff. de act. emp. l. emptorē. § fi. Item si vendo vilem fundum an coloni sequuntur? at q̄ sic ff. de contrahen. empt. l. in modicis. & de acqui. rer. re. do. l. quidam. Alij q̄ fiat separatio hoc casu. ad quod. ff. de lega. ij. l. si Titio. Tertio q̄ si expressi, vtrunque valeat. si cū seruis, tūc in nihilum. at. ff. de do. inter vir. & vxo. l. si sponsus. §. j. Vel dic nihil valere ēt in fundo. nam prohibito aliquo, p̄hibetur & id per qđ peruenitur ad illud, vt ff. de sp̄o. l. oratio. item in parte indiuiduitatis, totum vitiat, vt ff. de ædil. edi. l. plerunque.

[i] Et emptor. redit ad primum quando aliquis emit seruū sine solo: & dic, scientē factum & sur. & sic concor. ī. de præscri. xxx. ann. l. j. & de rei vindi. l. si mancipiū. & supra de prædi. curia. l. j. & quæ in fraud. cre. l. si debitor. aliàs secus, vt ff. de peti. hæred. l. sed & si. §. scite. & ff. loca. l. si ignorans. & ī. de tabel. l. generali. Item hoc nisi emptor sibi pepigerit de precio, vt supra de eoic. l. si fundum. q̄ lex potest signari pro cōtraria. & sic potest loq. j. de fun. li. l. fin. vel ibi ignorans fuit. Item ar. contra ī cōmunia de lega. l. si. §. fina. sed ibi vnum pro alio, vt ibi notaui. Itē contra j. non licere. ha. me. l. j. Solu. ibi rusticitati parcit ementis, vt rehabeat precium. Sed an vēditor hoc lucretur? R̃ſ. non, imò fiscus, vt ī. de liti. l. si & ff. de iure fis. l. Lucius & l. aufertur § ij. & de contrahē. emp. l. senatus. idem si non est solutum precium vt deinde fisco. Sed arg. ī. de sacrosan. eccle l. iubemus. vbi ecclesiæ redditur. Item an de euictione tenetur? Respon. non, cum etiā odio emptoris hoc sit statutū, vt patet quia dicit amissum. l. ē de precio non agitur, minus debet agi ad plus, vt ff. de act. em. p. l. emptorem. §. fin. Alij dicunt agi simpliciter: sed dic q̄ non, nisi sit stipulatio vel pactum, vt dixi.

[k] Agnatione. impropriè. sed facit j. eo. l. definimus. in fi. & quod dicit, vindicatione, quia dominiū, nō discedit iure prohibente propter po vti. secus si propter iuris impossibilitatem, vt ff. de ser. ru. præd. l. per fundum. Sed nonne in pari sunt delicto: ergo potior conditio possidentis? R̃ſ. vt fiscus habeat, vt ī. de litigiosis. leg. fina & ff. de contrahen. empto. l. senatus. Itē quid si reuocare non vult, an fiet separatio offi. iudicis? Respon. non. sed dic sic, ne coloni vagentur. vt in authenti. de quæstoribus. sic ff. de procuratoribus. l. filiusfamilias. §. veterani. nam & aliàs prędijs desertis subijciuntur, vt j. de omni agro deserto. per totum titulum. & supra eodem. lege, omnes omnino.

[l] Dissimulauerit. scilicet venditor.

[m] Legis. scilicet huius.

[n] Vsurpare. id est vti. & sic in bonam partem. sic ff. de vsucap. l. ij.

[o] Contra hæredes. non vt hæredi, vel in hæredem, vt ff. ad exhib. l. de eo §. fina. Accur.

[p] Longi sed longissima locū habet: vt ī. de p̄scrip. xxx. anno. l. omnes. & l. sicut. & de diuer. præscriptio.

Vendere rē suā qs cogitur.

[q] Cōcor. c. 2. cū gl. j. super. post multa. ī fi. extra de his q̄ fi. a p̄la. sine cōsen su ca. vbi hæc verba recitātur.

Vsurpare in bonā & malam capitur partem.

k iij Sed contra ſ. eo l. cum ſatis. ſed iſtam intellige p illam, & l. eam ſcimus. Item contra ff. pro emp. l. ij. §. ſi furioſo. Solu. hic ratione r..i, ibi perſonæ. vel ibi alie na. Item not. quem venire contra factum ſuum ſic ſupra de ſac. ſan. eccl. l. iubemus, & de pa. qui filios diſt. l. ij. & de li. cau. l. j. & de euict. l. ſi tibi. & C. de liti. l. iij. & ff. de dona. inter vi. & vxo. l. ſi ſponſus. §. ſi & l. ſeq. ſed arg. contra ff. de ſer. ruſt. pręd. l. per fundum.

a Facit ad hoc gl. 12. q. j. certe. de reb. ec c'e. non. alien. ca ſiqs p̄sby terorũ. ꝺ elect. nostri. cum ibi oo. de ætate & quali. ac cepimus. de filijs p̄sbyt. ca. veniens. de re iu di. c. lator.

a Mercatur ſciens. aliàs ſecus, vt ſupra not. & eſt p̄ſumptio iuris, & de iure, ex quo eſt ſcient. argu. ff. mao l. ſi procuratorem. § dolo. ſm H. vel dic etiã ignorãs præſumitur ſciens quo ad præſcriptionem: vt ff. de viuca. l. vbi lex. Item dic quod not. ſ. eod. l. ij. Accurſius.

m Impenſis. puta cuſtodiendo oues, vel quaſcunque alias operas.

n Profugis. non a terrarum dominis. ſic ergo ex hac l. diſtinguitur ſciens ab ignorante. Sed contra ſ. eo cod. l. ſeruos. vbi non diſtinguitur: Item & maior pœna ibi imponitur. Solu. ibi præſtat ſuſcipiens damna: & in his diſtinguitur, vt hic. item pœnam fiſco: item pœnam domino, & in illis non, vt ibi. Alij dicunt quòd illa in vere ſeruis. quod non placet. quia dicit ibi, inquilinis. Alij in ignorante diſtinguunt, inquiſiuerunt diligenter, vt hic: an non, vt ibi, ad quod ſ. de colo. Illy. l. j. Alij dicunt quòd hic contraxit cum ſuſcipiente locando ſe ſibi: ibi ſuſceptus eſt tantum ſine pacto. Alij dicũt quod ibi ſciebat ſeruum ſimulantem ſe liberum: hic nõ. Item opponitur, quaſi ſemper videatur ſcire: cum omnes ſcire debeant id quod ſuum non eſt & c. vt ſ. vnde vi. l. ſi. Sol. illud in re quæ ſemper eſt alicuius: at homo poteſt eſſe nullius: vt liber.

mercatur. a

Receptans colonũ tributariũ fiſci debẽtem domino cenſum annuũ ſcienter, reſtituere ipſum compellitur domino & cenſu non ſoluto, & etiam fiſco ſoluere tributa ſi talis receptans vſus eſt operis dictorũ colonorũ gratis aliàs contra ipſos fugientes habeñ regreſſus, quibus exiſtentibus nõ ſoluendo, contra debitores ipſorum recurritur. Bart.

VIII. Iidem AA. ad Probum.

OMnes b profugi in alieno latebras c collocantes, cum emolumentis tributarijs, d ſalua tamen moderatione, e reuocentur: f ſcilicet vt ſi g hi homines apud quos reperiuntur, alienos eſſe nouerant fugitiuos, & profugis in lucrum ſuũ vſi ſunt, hoc eſt, ſiue excoluerunt h agros fructibus dominis profuturos, ſiue aliqua ab ijſdem ſibi iniuncta nouerunt, i nec mercedem laboris debitã conſecuti ſunt: ab illis k tributa quæ publicis perierunt functionibus, exigantur. Cæterum ſi occultato l eo profugi, quod alieni eſſe viderentur, quaſi ſui arbitrij ac liberi apud aliquẽ ſe collocauerunt, m aut excolentes terras, partem fructuum pro ſolo debitã dñis præſtiterunt, cætera proprio peculio reſeruantes, vel quibuſcũque operis impẽſis m mercedem placitam conſecuti ſunt: ab ipſis profugis o quæcunque debentur, exigentur. nam manifeſtum eſt priuatum p iam eſſe contractum. Si q verò inter agricolas r (vt aſſolet) ex quibuſcunque commercijs huiuſmodi hominibus s eſſe inueniuntur debitores: corã t partibus conſtitutis iudex v ab obnoxijs quod debetur expoſcat. x

Immunitates iugationis abſque principis authoritate conceſſæ non valent, ſed ad priſtinam conditionem reuocantur. Barto.

IX. Idẽ AA. ad Popu. ũ.[†]

IMmunitates ſpecialiter datæ, y & iugatio, & capitatio z libris publicis, a & ciuitatum aut prouinciarum en-

b OMnes pfugi. i. lõge fugiẽtes.

c Latebras. i. ſe abſcondẽtes. ad qd ſ. ꝺ decu. l. q dã ignaniæ.

d Tributarijs, fiſco enim tributum, & dño cenſum dabãt, vt ſ. eo. l. ſeruos. vt puta ꝑ ſua terrula. vt ſ. eo. l. ſi penes. §. ſi. Vel dic vt ſ. eo. l. ſi tribut. §. hæc de redditibus. Accur.

e Tamen moderatione. i. diſtinctione habita. nam aliquãdo ipſi aliunde deſinentes tributa, ei non dabant. vt ſubijcit. Accur.

f Reuocentur. qua actione? dic vt ſ. l. ſi coloni.

g Vt ſi. ſic lege, vt ſi homines apud quos &c.

h Excoluerunt. ſuſcipientes profugos, vel ipſi profugi. quod eſt idem. Et dic, excoluerunt ſeminando, & ſic fructus de proximo domino prædij proueniunt.

i Nouerunt. i. agnouerunt, & fecerunt ſeruitia puta in domo, & non habent mercedem a ſuſceptoribus. Vel dic nouauerint, id eſt, nouale fecerint. ad quod. ff. de ter. mo. l. fin. & ſic non ita de proximo fructus dño proficient. Et quod ſubijcit, nec mercedem &c. expone, vt ſupra. Vel dic, conſecuti ſunt, ſcilicet domini, quia nec adhuc ſatisfecerunt. prima placet.

a De hoc vide bic Ioan. de Pla. diſtinguẽtem, & allegantem ius cano.

k Ab illis apud quos latebras collocabant. & no. ex hac l. arg. a ſimili in parœcianis vnius eccleſiæ fugitiuis ad aliam eccleſiam, vt cum decimationibus reuocentur: vt & ſ. de colla. illi. l. j. & in authen. de man. prin. §. ſed etiam. coll. iij. & ſ. eo. l. cum ſatis. §. ſi. & ff. ſi cer. pet. l. cum fundus. §. ſecundum.

l Occultato. eo quòd profugi &c.

m Collocauerunt ſeruituri in domo: vt ff. de verb. ſignif. l. in lege.

o Si qui vero. dum ab illis profugis exigi quæ debentur a his vero non ſoluendo conſtitutis, debitores eius exiguntur.

p Priuatum. id eſt non contingit pub. vti. vt ſi contra leg. propter ignorantiam. ad quod. ff. de pact. l. ſi vnus. §. pacta.

Seire debent oẽs qd ſuũ non eſt.

[†] Co. Th. 13. 10. 6.

r Agricolas. ſolet enim agricola cum agricola magis contrahere: & ad ea quę frequenter contingunt, iura aptantur: vt ff. de leg. & ſenatuſconſul. l. nam ad ea.

s Hominibus. ſcilicet profugis.

t Coram. iudice ſubaudi.

v Iudex. procurator Cæſaris.

x Expoſcat. interponendo officium ſuum, vt C. quãdo fi. vel priua. l. iij.

y Munitates. Datæ in ſcriptis. Et iugatio. & pro. i. & dic iugatio, i. quod pro iugero terræ præſtabatur vt ſ. de immu. ne. con. l. ſi. vel pro iugo boum: vt in authen. de man. prin. §. coges. col. iij.

z Capitatio. quod pro capite hominis præſtatur, vt infra l. prox.

a Publicis. id eſt de libris factæ cancellando: vel factæ libris, quia in eodem libro facta erat ſubſcripta immunitas.

Encauta-

a Precautarijs. prædicti libri sic dicuntur: quia ibi omnia cautè facta sunt. Accur.

b Factæ. i. concessæ & dic sine probatione i. sine suctoritate principis, & cum causis iustis: vt C. de his qui a princ. va. mu. l. j. Item quia a lege datæ, quia eâ causa tiant, valent: vt C. de professo. & medi. l. medicos. & ff. de va. mu. per totum. a

c Fruentes. scilicet constitutæ. vel lege eis præcedentibus.

d Ereptæ. alias erreptæ. alias arreptæ. & est illicita rapina: vt C. de paga. l. sicut.

e CVm antea. olim quilibet homo masculus pro capite dabat quilibet anno certum censum, scilicet bizantium, & quælibet duæ mulieres, tantundem: & hæc præstatio minui tæ est: quia duo vel tres viri præstant quod olim vnus: quatuor mulieres quod olim duæ. Vel dic: quando masculus nascebatur, bizantium præstabat: quando femina, tantundem: & hæc consuetudo est hodie in Sardinia: quia certum quid præstatur cum nasceretur masculus vel femina: sed quocunque modo ponas, quid ad ciuitatem? Respon. quod tantum præstabant, & non ciues, vt j. tit. j. & fine rustico. vel ibi. quæ sunt sine ecclesia Thessalonicen. vt C. de an no. l. fi. Accur.

f Attributum est. scilicet munus. Acc.

g Quocirca. propter quod, vel: i. propterea. & subaudi: tua iubebit annecti mo: putando peræquationis huius census. & sic census est genitiui casus, & subaudi secundum Hugo. per homines harum infra scriptarum terrarum, potest etiam dici vt sit casus accusatiui.

Si vel in Cod. Th. Contius. su alteris legit Alc.

cautarijs a † sine aliqua probatione factæ b pones fruentes: c ereptæ d, in functionem pristinam redeant. D. III. Non. Mar. Mediola. Merobaude II. & Saturnino Coss.

X. Iidem AA. Cynegio PP.

CVm antea e per singulos viros, per binas vero mulieres, capitis forma sit censa: nunc binis ac ternis viris, mulieribus autem quaternis, vnius pendendi capitis attributum est f. Quocirca g sublimitas tua honorem census per Comanensium † & Ariaratensium, & Armeniæ secundæ, Amaseorum, Helenoponti, & Diocæsariensium Cappadociæ secundæ vrbes, salubris ac temperatæ peræquationis h modum, monumentis publicis iubebit annecti.

Si originarius colonus culturam deserat: nulla dignitas vel auctoritas eum excusare potest. Bar.

X I. Impp. Arcadius & Honorius AA.

ORiginarios i colonos nullis priuilegijs, k nulla dignitate, l nulla census m auctoritate excusari præcipimus: sed amputatis omnibus quæ aliquoties per gratiam sunt elicita, domino vel fundo esse reddendos. n

Adscripticij & censiti penes dominos debent remanere: & ipsos ignotos receptans etiam ignoranter, punitur in duodecim libris argenti: tenetur etiam receptans ipsum cum alio similis æstimatione restituere. Bar.

XII. Iidem AA. Florentino.

SEruos, o vel tributarios, vel inquilinos p apud dominos suos volumus remanere. Nam cum metu damni q deterruit vnusquisque, ne quem incognitum habuerit, a se cœperit propulsare: r voluntas fugiendi seruis non erit. Nemo enim dominium suum deserit, sciens nusquam sibi latendi locum esse derelictum: sed aut cognitum sibi ingenuum vnusquisque suscipiet: aut eum, qui se liberum esse simulauerit, s a se submouebit, metuens, his quæ statuta sunt, t obnoxius fieri. Si quis igitur ex memoratis u fugitiuis apud quemlibet fuerit repertus, duodecim y libras argenti fisco nostro inferat detentor: ipsi autem cujus fuerit, prætereundem fugitiuum, alterum z etiam eiusdem æstimationis inferre decernimus.

Liberi suscepti ex vtroque vel altero parente censito paternam sequuntur conditionem: & habes duo prædia potest transferre colonum de vno ad aliud. Bar.

XIII. Iidem AA. Vincentio P. P.

DEfinimus, † vt inter a inquilinos

† I vni.

† Comogenensium & Amastrensium. Al. hic.

h Peræquationis alias peræquationes sunt. alias in M. peræquationis.

i ORiginarios. vel pro eodem. quia ab ipsa origine fuerunt coloni. vel pro diuersis: vt in rubri. no.

k Priuilegijs. non fit liber priuilegio, cum absorbeat ius alterius omnino: vt C. de præcep. impe. offe. l. ij. etiam ex certa scientia principis: cum iure gentium sue naturali talia competunt, vt ibi notaui.

l Dignitate. ad hanc aspirare non possunt: vt j. de agri. & men. do. l. j & iij. & j. eo. l. colonos.

m Census. non soluti, vel minoris soluti. ad quod j. de fun. pa. l. fi. & C. de præscr. xxx an. l. comperit. sed ob delictum dnorum perduntur: vt C. de bon. proscrip. l. si quis intra.

n Reddendos. quantum ad vtilitatem, sine Al. vel dic vt j. eo. l. si coloni.

o SEruos. i. adscriptitios, vel censitos: & quod subijcit, vel tributarios, s. priuatos. Vel diuersi: et fisco dabant tributum: hi coloni priuatorum: vt j. l. liceat. §. hæc de seruis tributarijs & sic primarum vel probarum: & iunge. seruos vel inquilinos, &c. Accur.

p Inquilinos. hoc est ponderat j. i. prox.

q Damni. quod hac lege infert. Accur.

r Propulsare. non recipiendo: sed eijciendo.

s Derelictum. sic. & deo th. per ff. agrum & simulauerit. & sic ignorans erat sors suspicens. sed j. Seru. l. oes. sol. vt ibi.

t Statuta sunt. in hac lege.

u Memoratis. Nota, memoratis j. ve solita contrarium.

y Duodecim. vel alia videtur imponi pœna. vt i. eo. l. oes. ol. no. Sol. ibi de damno. hic de pœna. Item j. C. de ser. fugi. l. fugi. Sol. ibi in tertio vel hic ad. Vel plene dic vt in l. quicunque no. eod. tit. Item supra j. de col. Illy. l. j. Item j. de col. Thra. Item contra dicit. l. quicunque. omnes enim statuunt aliam pœnam. Sed dic vt in l. quicunque. nota ei. Item facit in j. eo. l. cum satis, in fin. & C. de metal. l. fi. Acc.

z Alterum. quem si non habet, æstimationem dabit, vt ff. de lega. j. l. si quis

† Concor. cum hac lege e. t. iuncta gl. super verb. liberi. extra de iu dic. & Sag

inquilinos. in prin. & C. de ser. fugi. l. quicunque. & facit ff. de ser. cor. l. j. §. quod autem. ibi recipere eis se. su. &c. & de fugi. l. j. Accur.

a DEfinimus. vt inter. sub. & quamuis inter inquilinos &c. th. dch. vt suscepti liberi &c. ne xp. deantur negligi. vt ff. de iniu. l. item apud. §. hoc edictum. sed etiam abundat dicto quorum in hic deh. vt suscepti inter inquilinos &c. suscepti dico vel vtroque &c.

Coloni & inquilini quo differunt.

a Inquilinos. Inquilinus consueuit dici in ciuitate, colonus in villa, vt ff. de acquir. poss. l. pignoris. sed hic pro eodem potest poni. nam nec inhabitare sufficit in fundo nisi colat, nec colere potest, nisi habitet. & sic vtrumque positum perfectum colonum significat. Vel dic quod inquilini sunt castellani, quia & ipsi possunt esse conditionibus alligati, licet non colant terram, vt arg. ff. de execu. tut. l. non tantum. §. fina. & secundum hoc colonus est siue habitet in ipso fundo, siue non, dummodo colat eum. Tertij dicunt quod inquilinus est, qui alibi habitat. & alibi fundum colit: sed qui in ipso fundo habitat & colit, ipse est colonus. & hoc placet Ioã. & Azo & H. & secundum hoc intellige leges de inquilinis tractantes: vt hic, & supra eodem titu. l. omnes omnino & l. seruos. & infra de fun. rei pri. l. cum. & supra communia veri. in. l. possessionum. & ff. de legat. primo l. si quis inquilinos. & de cens. l. forma. §. si quis. & sic magis adstringitur colonus, cui alibi non licet inhabitare, sed inquilino licet conducere domum alibi. horum enim filij originarij sunt, vt j. eod. l. cum satis. § cum autem. & hic. Alij vt Mar. coloni sunt, qui domum iam ædificatam in rure habitandam conducunt sub certa mercede: sed qui ædificandam, superficiarij.

* Alteruтro.

linos a colonosve (quorum b quantum ad originem pertinet vindicandam, indiscreta eademque penè videtur esse conditio, licet sit discrimen in nomine: c) suscepti liberi, vel vtroque vel neutro d* parente censito, statum paternæ conditionis agnoscant. Illud etiam seruandum est, vt siquando vtriusque fundi e idem dominus de possessione f referta cultoribus ad eam coloniam quæ laborabat tenuitate, colonos transtulerit, ijdemque fundi ad diuersorum iura dominorum qualibet sorte g transierint: maneat quidem facta translatio, h sed ita,

b Quorum. scilicet colonorum & inquilinorum vindicandam &c. nam filij vtriusque vindicantur: sed elij vt inhabitent solum & colant, alij vt colant tenentur. & ideo dicit penè.

c In nomine. coloni & inquilini.

d Vel neutro al. às vtroque ad est altero, puta patre sed matre libera, & dic censito, id est colono, vel inquilino, vt j. tit. ij. l. ij. in prin. & secundum hoc sequitur patrem. sic supra, de murileg. l. si idem in eo quod matre murilegula & patre curiali natus est. vt in authen. de na. li. in eu. depu §. si. alias si non esset curialis, sequeretur matrem, vt j. de mural. l. hi qui. item hic j. eod. l. ne diutius & rō est hoc casu, ne decrescat hoc genus hominum. Py. Item non obst. j. eod. l. ne diutius & l. si. quia ibi in seruis & quasi. ut hic liberi, vt j. eo l. cum satis. § j. & ex liberis fœminis. Alij habent, vel vtroque vel neutro. & tunc dic, si vterque est censitus, colonus patrem. si neuter, sunt tamen eiusdem conditionis pater & mater, vt ambo adscriptitij: & tunc idem, vt patrem, vt hic. si autem diuersæ conditionis sunt pater & mater, vt pater censitus, mater libera, serua, vel adscriptitia sequitur matrem: vt j. l. ne diutius. §. si. Alij dicunt quod illa corrigit istam. Alij dicunt censito, i. adscriptitio. & secundum

Partus aliquando vtrem non sequitur.

hoc si vterque, patrem, vt hic. si alter tantum, tunc matrem: vt j. l. ne diutius. si neuter censitus adscriptitius. tunc patrem, vt hic. & sic in hoc generaliter loquitur lex ista, quam diximus. vel vt de omni genere colonorum dicat. & quod dicit quorum, s. omnium colonorum. & pene dicit: quia etiam in multis differunt aliqui ab aliquibus: maxime, quia colonus eiusque filias pieri.

xxx. anno. se tuet. quod in adscrip. factus est: vt j. l. cum scimus. §. si. & l. cum satis. & j. de fun. rei pri. l. comm. & s. de præscri. xxx an. l. omnes.

e Fundi. in quorum qualibet habet colonos: vt s. fami. ercis. l. quoties. Accur.

vt prædij eius dominus a quo coloni probantur fuisse traducti, translatorum agnationem restituat. k

Colonus bona fide possessus fugiens apud alium, restituitur primo bonæ fidei possessori: & postea causa originis agitatur. Bar.

XIIII. Iidem AA. Vincen. P.P. Galliarum post alia.

Si coloni l quos bona fide m quisque possidet, ad alios fugæ vitio transeuntes, n necessitatem propriæ conditionis declinare tentauerint: bonæ fidei possessori primum oportet celeri reformatione succurri: o

f De possessione. aliàs possessionis refectæ. aliàs possessione refecta.

g Sorte. aliàs forte. & dic, quia constituit seruitutem vsufruct. vel aliam, vel pignorauit. vel verius dic vendendo, vel alienando alio modo.

h Translatio. non valet alienatio talium: vt s. eo. l. titu. l. quemadmodum: sed translatio sic, vt hic. item marmorea vt s. de ædif. priua. l. ij.

i A quo. s. fundo. vel dic domino. quod est verius.

k Restituat. conditione ex hac l. conuenitur ab emptore vel filijs. non rei vend & facit s. com. vtrius. ind. l possessionum & de lega. j. l. si qui inquilinum. & s. l. ij. & l. quemadmodum. Vel dic officio ind. vt no. supra, eo. l. quemadmodum.

Co. Th. 4. t. 1.

l Si coloni large ponit, & comprehendit omnes solo adstrictos, vt supra, eo. l. quemadmodum.

m Bona fide dominus fueris vel non arg. supra. loca. l. si quis conductor. & j. l. pœ: Quod si mala fidei vt idem, vt. ff. de vi & vi ar. l. j. §. qui vi a me. iudicium. n. quo hic agitur, est possessorium. sicut vnde vi, vnde non debet quæri an iuste vel iniuste possideat, vt ff. de acq. poss. l. iij. §. ex contrario. & ad idem. ff. commo. l. ita. & hic subaudi, maxime. sed ao onus probandi in petitorio quæritur de bona fide, vt supra de proba. l. vis eius. sed hac l. non nisi bonæ fidei consulitur.

n Transeuntes. est enim vitium animi, & etiam rei inhærens, quod vsucapionem impedit, vt supra de seruis fugi. l. j. & j. eo l. cum satis.

o Succurri. vt ei restituatur possessio statim. Sed qua actione? Rñ. condictione ex lege, vel officio iudicis, vel act. in factum ex æquitate huius l. & sic intellige aliã l. huius tit. s. eo. l. oës omnino & l. oës profugi. & alias. & hæc intentet coram iudice terræ in quam aufugit, ciuitatem quo commoratur, vt in auth. de man. princ. §. sed et. & causa proprietatis coram iudice terræ vnde aufugit, vt s. vbi causa sta. l. j. Item in primo possessorium quam petitorium intentari, vt s. de rei vind. l. ordinarij. cum concord. Item hæc reuocatio fit auctoritate domini propria, vt j. l. fina. sed illud quando dominus adhuc possideret, & ille aliquid illicite agit. hic non possidet. vel ibi poterat de facto dominus, hic non, cum erat apud aliquem potentem, vel ipse sit potens, vt omnino non possit capi a domino. & pro hoc quod sua auctoritate quisque potest j. de col. pa. l. j. in si. Item hoc etiam si ad ecclesiam hic confugit, vt supra de his qui ad eccle. confu. l. præsenti §. si. Item non obst. primi. vt s. eod. l. originarios. item restituit cum filijs & peculio, vt j. de col. Thracen. l. j. & j. eo. l. cum satis. in princi. & hoc nisi sit factus episcopus, vt in auth. de sen. episc. §. sed hæc quidem. vel clericus in possessione eadem, vt j. eo.

Possessorium ante petitorium intentari debet.

Ť eo.§ adſcriptitios. vel niſi triginta annis ſeruierit curiæ; vt Ť.de fun.reip.l.eū qui.licet cum fugitiui retineam poſ. niſi ab alio poſſideatur, vel diu ſit ſice, vt ff. de acqui. poſſeſſio.l.j.§.per eum & l.iij.§.ſi ſeruus. qđo reuocat quod habet' ſi alterum illorum erat, dici.n. ad alios reuocatur quatenus nō habet. ſed & vero bi, & vti poſſidetis habet locum forte qñ poſſe. retinet, vt no.ī.vbi cau ſta.l.j.

a C Olonos. Debitorum. a domino. & tunc eſt at. contra Ť.leg. omnes profugi. ſed hic dominus erat ſoluendo. vel dic ab ipſis colonis: quia non debent niſi. ſ. pro terrula ſua, vt Ť.e. l. hi penes.§.ſane

b Puncto. hac de cauſa. & not. q̃ hyperbolice loquitur. & facit Ť.de ier. leg. omnes.

c Temporis. ſic ff. de mundi.l.ij. & Ť. eo.l.j. & in authen. de quæſtore.§. quoniam.

d M Vlier. Originaria. quæ ſit. dic vt Ť.l.cum ſatis.§.& ex hoc.

e Docebitur. prima facite libera præſumitur, cum ſit in poſſe. libertatis libero nupta. ar. ff. de li. cau.l.libertis.§. fin.

f Conſortium. i. matrimoniū, quod eſt inter tales hoc inter: vt Ť.l.fin. licet in adſcriptitijs contra, vt ibi not. quandoque ponitur pro contubernio, vt Ť. de ſeruis fugiti.l. fina. Accurſius.

g Sobolem. de matre cōſtat, q̃ debeat reuocari, vt Ť.l.cum ſatis. & Ť.l ſi coloni. & Ť. de colo. Thracen.l.fi. & no. in cæteris matrem ſequi liberos, ſed in inquilinis & colonis patrē, vt ſupra l. definimus. & facit Ť.eo. titu.l.ne diutius. & infra de agricolis & manci. leg. iiij. Accurſius.

h P Er colonum. large ponitur pro omni adſtricto ſolo, vel non, vt Ť. in rubri. not. Accur.

& tūc cām originis & ꝓprietatis agitari. Da. IIII. Id. Iu. Mediolani. Stilichone & Anthemio Coſſ.

Coloni glebæ adſcripti cauſa dominorum non inquietantur. Barto.

XV. Impp. Honorius, & Theodoſius AA.

C Olonos, nūquā fiſcaliū noīe debitorū, a vlli exactoris pulſet intētio: quos ita glebis inhærere ꝑcipim', vt nec puncto b quidem tēporis c debeant amoueri.

Mulier originaria copulās ſe cum alio in conſortium, cū ſua ſobole reuocatur. Barto.

XVI. Idem AA. Palladio.

M Vlier, q̃ fuiſſe originaria d docebit, e ſi cuiuſcunq; liberi hominis ſecuta conſortium, f in vrbibus, vel in qbuſcunq; locis victura conſtiterit: eius oēm ſobolem g ſcdm vetera conſtituta conueniet reuocari.

Colonus contrahendo, domino circa dominium non parit præiudicium Barto.

XVII. Idē AA. Ioāni P.P.

P Er colonū h præiudiciū poſſeſſioni inuito vel inſcio domino imponi non poſſe, i & iure & legum auctoritate declaratur.

* Deeſt Cōſtitut. Græca.*

Coloni adſcriptitij ad nullum honorem etiā humilioris militiæ vocantur: nec ēt magiſteriæ poteſtatis apparitores conſtituuntur. Bart.

XVIII. Impp. Theodo. & Valent AA. Probo P.P.

C Olonos nulla ratiōe ad vllum qnāuis humilioris militiæ locum ſinimus admitti: ſed nec apparitores magiſteriæ poteſtatis, cenſibus adſcriptos probari cōcedimus: quia in hac parte k & dominorū iuri, & publicę conſulimus honeſtati.

Si de terræ dominio inter dominū & colonū eſt diſceptatio, cū locatio negatī. ſatiſdare tenet colonus cōuētus de reſtituēdo fructus & redditus ſine pcraſtinatiōe, ſi dñs obtinuerit in cā: q̃ ſatiſdatio durabit triēnio, & poſtea reuocatur. Si verò colonus hoc facere noluerit, vel non poterit: tunc redditus ī agro cōſiſtētes deponunt. Si cōſiſtūt ī ſpeciebus iudicis venduntī arbitrio, & ꝓtiū mō ꝓdicto poſtea ſequeſtratur, publicas aūt functiones ſoluet dñs, vel colonus ſecundum conſuetudinem antiquitus obſeruatam. Barto.

XIX. Imp. Iuſtinianus A. Demoſtheni ꝓfecto ꝓto.

L Itibus l imponentes celeritatem, ſancimus, ſiquando coloni cuiuſcunq; conditionis m cōtra dños terræ declamauerint, ſuper hoc ipſo dubitātes, vtrū is terrę dominus eſt, necne: n an ipſi coloni dominiū ſuæ terræ poſſidēt: o (eos p tū dicimus, qui non ex lōgo ꝓlixoq; tpe, vel longinqua & inueterata redditū ſuſceptiōe ſufficientē habent cautelam: in quibus caſibus ne contradicendi quidem licentia colonis relinquitur, longi temporis præſcriptione, vel redditū frequentiſſima conſequentia, colonorum q impetū exclu-

i Non poſſe. immo contra. ff. de acqui.poſſ.l. iij. §. quod ſi ſeruus. & l.peregre.§.qbus. & l.ſi de eo.§ l. Solu. hic poſſeſſionis. i. rei poſſeſſæ ſeu dominij. ſic ff. de verbo. ſigni.l. interdum. & facit Ť. de acquiren. poſ. l. cum nemo. & Ť. de procu. l. procuratorē. Vel aliter vt plene notaui. Ť. de acquir. poſ.l.fi. & facit, vt nec obligare poſſit. vt Ť. ſi res ali. pig. data ſit.l.fina. & quod cum e.l. ti ſeruus. ſane in ſeipſo præiudicat domino delinquendo, vt ff. de vi & vi armata.l. j.§.quod igitur.

k C Olonos. Parte. quia denegamus prædicta colonis. ad quod Ť. de manda. & col. pa. l. fin. & deſu.col.lē.j. & 10 authe. de mā. princi. §. ſed etiam. & Ť.eo.tit.l. originarios. & l. omnes omnino. & Ť. de re mil. l. quicunque. & nō colonos hic large dici pro omni adſtricto ſolo, vt Ť. eod. – oēs omnino. & facit Ť. de coho.l.ſi coh ie talr. in fin. & Ť. de ſpectaculis.l. ſi qua. ibi, neque iam poſthac. Accur

l L Itibus. celeritatem. ſic ff. ſi cer. pet.l. quidam. & ſupra de iud.l. properandum. Accur.

m Cōditionis. quę ſunt plures, vt not. in rubri. & licet in alijs differāt, in hoc tñ conueniunt, qđ hæc lex dicit.

n Necne. i ſic ergo retinet poſ. & litigat colonus ſatiſdādo, vt ſubijcit. & ſic eſt contra ſup. loca. l. ſi q̃s conductor. Solu. hic non erat conductio finita, ibi ſic. Vel dic proteſtabat q̃ nolebat ſibi prodeſſe poſſ. quo minus probet: ibi nō. Vel verius vt i'a notaui. Accur.

o Poſſident. hic accipe talem, quod eſt infra, & quod eſt in medio, interpoſitio eſt.

p Eos. ſcilicet dominos.

q Colonorum. Habeas colonorum. & ſic prodeſt domino præſtatio, ſ

† Propr… cipio h… le… v… c. pue… in glo… extra … cenſib… • Sup … gl. vid… ca. qrel… fi. extra … elect. … vide… te con… hūc t… & hæc … ſed ſo… hic p… lo. de …

dente) talem esse super redditus, vel publicarũ functionũ pstatione formã cẽsemus, [a] vt si tales coloni quales pdiximus, idoneũ fideiussorẽ totius summæ q̃ ab his dependitur, [b] præstiterint, q̃ omnes [c] redditus sine vlla p crastinatione, si melior causa dominorum iudicetur, eis restituent, & talis fideiussor per triennium accipiatur, [d] eoq; impleto iterum renouet: coloni in medio nullo modo sup redditibus a dominis ingetentur. Si autẽ hoc coloni minimè facere voluerĩt, vel potuerint: tũc ijdẽ redditus p officium iudicis annui exigantur per solita tẽpora in quæ etiam dominis dependebant, & deponantur [e] in æde sacra, [f] vel [Greek illegible] [f] ciuitatis sub qua possessio sita est: vel si localis ecclesia ad susceptionem pecuniarum idonea non sit, in metropolitana ecclesia remaneant [g] cum oĩ cautela: & post plenissimam definitionem vel dominis dentur, vel colonis restituantur. [h] Sin autẽ redditus non in auro, [i] sed in speciebus inferuntur, vel in totum, vel in partem: iterum per officium iudicis fructus vendantur, [k] & precia eorum secundum prædictum modũ deponantur. Hæc de redditibus definientes, ad publicas transeamus functiones [l] Et si quidem coloni more solito eas dependebant, ipsi maneant in pristina consuetudine, nullo piudicio dominis generando, qui [m] etiam quiescentibus colonis, & non contradicentibus, ad publicũ tributarias functiones minimè inferebant. Sin autem moris erat [n] dominos totam summam accipere, & ex ea partem quidem in publicas vertere functiones, partem aũt in suos redditus habere: tunc si qdem fideiussor a colonis deẽ, eundẽ fideiussorẽ dñis sine præiudicio litis tãtam summam inferre, [o] quantã tributa publica faciunt, vt a dñis publicis rationibus persoluatur: nullo ex hoc colonis præiudicio generando. sup redditibus enim, domini fideiussione fiant contenti. Sin autem fideiussione cessante ad sequestrationem res veniant, & pecuniæ deponantur: ex earũ summa tãtã iudices separare quãta ad publicas sufficiat functiones: & eã dispositionem dominum accipere: quatenus ipse eã persoluens publicas accipiat securitates: reliqua quãtitate, quæ in redditus puros remanet, i tuto collocanda, & litis terminum expectante: nullo præiudicio siue colonis siue dñis ex huiusmodi fideiussione, vel sequestratione, vel publicarum functionum solutione generando: sed omni causa in suspenso manente, donec iudicialis sententia, quæ de toto negotio procedit, omnem rem aperiat, & ostendat quis dominus terræ constitutus est, & ad quem publicarum functionum [p] securitas debet i posterum fieri, seu redditus peruenire, vel permanere. Recitata septies [*] in nouo cõsistorio palatij Iustiniani. D. XV. Cal. Octo. Chalce. Decio V. C. Coss.

Natus ex adscriptitio & serua, vel adscriptitia & seruo,

diuturna. sic ff. de vsu. l. etiam de in tẽ. & C. de ind. emphyteu. l. j. & ĩ. de fundis patrimo. l. ius emphyteusis. Sep contra. ff. de proba. l. cum de indebito. §. j. Sol. ibi semel & paruo tempore. hic decem annis: quia dicit longinquam. ad quod instit. de vsucap. in prin. ar. ff. si ser. vin. l. si quis diuturno. & ar. ĩ. eo. tit. l. cum satis. §. ij. & ff. de aqua plu ar. l. j. in fi. Solu. ibi negligens: hic sapiens. Item op po. quia si possessio coloni est, ergo locatio nulla: nec etiam possidet dominus p colonum: vt ff. de vsucap. l. ei a quo. Solu. hic sciens rem suam conduxit. Vel verius hic de dominio non erat q̃stio: sed an hic locasset. sed de dominio aliũ non se dominum dicebat, & ab eo cõduxit. alias esset dominus notum. & iunge præcedentibus. Accur.

[a] Censemus. abũdat propter verbũ sancimus, quod est. ĩ. vel ne propter prolixam interpositionem videatur oblitus. Accur.

[b] Dependit. i. dependi postulatur. vel dic deprehenditur.

[c] Quod omnes. hic incipit forma cautionis. Accursius.

[d] Accipiatur. no. aliàs per duos menses tenetur: vt ar. ĩ. de fideiuss. l. si fideiusso. sed quare obligatio renouatur, cum instantia sit finita: vt supra de iudic. l. properandum? Solu. illa contigit istã. Vel in hoc casu speciale, vt ibi. Vel verius hic ante litem contesta. fuit acceptus.

[e] Deponantur. sic ff. vt leg. not. cau. l. postquam. §. j.

[f] In Kimelarchio. sic hoc ĩ. de bo. aucto. iudi. possiden. l. fina. in fin. & de vsur. l. acceptam. Item not. fieri sequestrationem, quod est speciale. regulariter contra. quod dic vt supra de prohi. seque. l. j. quæ est contra.

[g] Remaneant. deposita dicta redditus.

[h] Restituantur. est ergo causa inter dominum & colonũ: licet P. intellexerit hãc legem, q̃ sit causa inter vnum dominum & alterum qui dicit se dominum. Item nota dici dominum, qui dominus non est, eo quòd domini cõsueuerunt locare, & talia postulare.

[i] Auro. vt supra proxi. respon.

[k] Vendantur. propter consummationem fructuum. ad quod ff. de glan. legen. l. vnica.

[l] Functiones. i. tributa, quæ coloni p terrula sua, & dominus pro sua quam colonus tenet soluere debet, vt ĩ. eod. l. ii. & in authen. de col. §. nullus. colla. ix. pro ea vero de qua litigatur, vel cuius occasione: seruatur quod hic dicitur.

[m] Qui scilicet, domini.

[n] Moris erat. idem possumus dicere de decimis: vt si rustici consueuerunt dare dominis, vt ipsi dent eas ecclesijs, seruetur consuetudo: alias ipsi rustici eas præstent. secundum P. ad quod ff. de admi. tuto. l. si sine herede. §. Lucius.

[o] Inferre. [t] hic primo conuenitur fideiussor videtur, quam reus. Sed hodie contra per authent. de fideiusso. colla. j. nisi dicas hic impropriè fideiusso rem, id est repromissorem, & ipse colonus non obliget se.

[p] Functionum. hanc securitatem fecit susceptor, vt infra de

[*] Hũc casum sequestrationis ponit et gl. inter alios casus speciales in c. 2. extra de sequestra. poss.

[*] al. sac. sancta.

[*] pro vel in manu scriptis legitur. i. Contius.

[t] Vide de materia huius gl. p Ioã. de pla. hic in 4. col. post medium ibi, item tantam.

[*] Legẽdũ septimi liario, in nouo &c. admonui in pfatione mearũ in Codicem adnotationum. Contius.

ꝗ. de colo. fun. pa. l. placuit. quam si non reddat colonus domino per triennium, cadit a locatione: sicut emphyteuta ab emphyteusi, vt ꝗ. de iure emphyteu. l. ij. domino quandoque: vt infra eo. l. cum satis. §. caueat. & infra titulo secundo l. prima. quod seruo non licet. Item cum alijs litigat: vt supra eo. l. omnes prutugi. in fine. serui non: vt supra de iudi. l. seruus. Vel dic quo ad dominum seruos: vt not. ff. de stato homi. l. ij. Item

a Ne diutius. Libero. aliàs deest, & libero vel adscriptitia: & hæc est lex Iust. missa ad Senatum.

ventris sequitur conditionem. Item inter seruos & adscriptitios modica differentia est. Barto.

XX. Idem A. ad Senatum.

Ne diutius dubitetur, si quis ex adscriptitia & libero, a vel ex adscriptitia & seruo, vel adscriptitio & ancilla fuisset editus, cuius status sit, vel quæ peior fortuna sit, vtrumne adscriptitia, an seruilis: sancimus ea quidem quæ in anterioribus legibus b cauta sunt pro tali progenie quæ ex mulieribus adscriptitijs, & viris liberis progenita sit, in suo statu relinqui: & sic sit adscriptitia proles ex tali copulatione procreata. Si quis autem vel ex seruo & adscriptitia, vel ab ancilla & adscriptitio fuerit editus, matris suæ ventrem c sequatur: & talis sit conditionis qualis & genitrix fuit, siue ancilla, siue adscriptitia: quod hactenus in liberis tantum & seruis obseruabatur. d Quæ enim differentia inter seruos & adscriptitios intelligatur, e cum vterque in domini sui positus sit potestate, & possit seruum cum peculio f manumittere, & adscriptitium cum terra dominio suo expellere?

Sola confessio vel scriptura, in qua quis enuntiatiuè se alterius adscriptitium asseuerat, non præiudicat, nec statum mutat, nisi sit alijs adminiculis approbata, s. ex diuturna præstatione, quam faciunt alij adscriptitij, aut quia alia confessio emanauerit de eadem. Barto.

XXI. Idem A. Iuliano præfecto prætorio.

Cum scimus nostra iura nolle præiudicium generare cuiquam circa conditionem, neque ex confessionibus, g neque ex scriptura, h nisi etiam ex alijs argumentis aliquod accesserit incrementum: i sancimus solam confessionem vel aliam quamcunque scripturam ad hoc minime sufficere: nec adscriptitiam conditionem k cuiquam inferre, sed debere huiusmodi scripturæ aliquod aduenire adiutorium: l

b Legibus. quas non habemus, nisi in seruis vel ancillis, vt supra de rei vin. l. partum. & de lib. cau. l. fina. & in casu speciali vt infra de ag. & man. l. iij. hodie autem aliter est. vt hic, & infra l. fi. & in authen. consti. quæ ex adscripti. in princip. col. v. Item facit ꝗ. eo. tit. l. mulier. & ꝗ. l. proxi.

c Ventrem. sic ꝗ. l. proxi. cum concor. sed fallit in libera, quæ fugitiuo tamiaco, vt. j. de prædijs tamia. l. j. item in munilegulo: vt ꝗ. de muuileg. l. fi. Item & in filijs inquilinorum & colonorum natorum ex libera: vt ꝗ. eod. l. definimus, nam hic in nato ex adscriptitio & libera. Item fallit in libertis curiæ, quos sequuntur filij, vt in decre. xij. q. ij. de libertis. & l. liberis ecclesiæ, sicut alias in decre. xv. quæst. vltima. c. vltimo. cum multis. Item in filijs. Aldionum, vt in Lombar. de conju. ser. vel Aldi. l. iij. quæ omnes sunt contra. Item in honoribus sequuntur patrem, vt ff. de stat. ho. l. cum legitimæ. & de sena. l. filia. Item ex delicto patris quandoque puniuntur filij: vt ꝗ. ad l. Iul. maie. l. quisquis. Item si pater pepigit filium monasterio, obligat eum: vt in decr. xx. q. j. per totum. Item quando nondum erant nati vel concepti, quando pater decurionatum amisit, non dicuntur filij decurionis, vt ff. de decurio. l. ij. §. in filijs. Accursi.

Punitur quandoque filius ex patris delicto.

d Obseruabatur. indubitabiliter: ne contradicat ꝗ. prox.

e Intelligatur. quasi dicat nulla, in eo quod subijcit. & arg. ff. de lib. ho. exhi. l. ij. In alijs autem differunt: quia hi liberi sunt, vt ꝗ. de colo. Thracen. l. j. & ꝗ. l. cum satis. §. caueant. & per hoc aliqua possidere possunt: vt supra eo. l. hi, & in authé. de col. §. nullus. colla. ix quod in seruo secus: vt ff. de acquir. pos. l. cum heredes. & hi clerici possunt dominis etiam nolentibus in possessionibus in quibus sunt adscriptitij: serui autem non: vt in authen. de san. epi. §. si seruus. & §. adscriptitios. col. ix. Item seruus si sciente domino fit clericus fit liber: adscriptitius non: vt ex eisdem §§. Item seruo possum auferre peculium: adscriptitio non. Item etiam serui sine peculio vendi possunt, sed adscriptitij non, vt hic in fin. & supra l. ij. & l. quemadmodum. Item ille litigat cum

Adscriptitius & seruus in multis differunt.

adde quod not. inst. de in. perso. Item si liber seruus, vel ancilla, si contraxit matrimonium cum libero vel libera, domino sciente: sed non adscriptitius: vt in authen. de nup. §. si vero ab initio. col. iiij. & ꝗ. eo. l. fin. sed an de peculio teneatur dominus pro adscriptitio? Respond. sic: vt C. quod cum eo. l. dominos. & argu. supra de sa. san. eccl. l. si quis presbyter.

f Cum peculio. & sine eo: vt ꝗ. de pecu. eius qui lib. l. j. Acc.

g Cum scimus. Confessioni. s. libere. solis, in iure, vel extra: vt statim dicet.

al. fit.

h Ex scriptura. scilicet sola.

i Incrementum. quo accedente fit quandoque colonus. vt si post scripturam, qua ad habitandum se obligasset, xxx. annos steterit: vt infra eodem titulo. l. cum satis. §. cum autem. si autem adijcet in scriptura quod vt adscriptitius stare volebat, & sic fatebatur, tunc hat adscriptitius: vel si dicta inscriptio vel alius similis modus interuenerit, vt subijcit.

k Conditionem. aliàs conductionem: quia solum vt adscriptitius conduxit. ad quod supra de lib. cau. l. ad probationem. aliàs conditionem, i. instrumentum conditionis adscriptitiæ per se factum. vel aliam &c, quandoque per alium, vel dic, conditionem, i. instrumentum per conditionalem, id est oneratum factum: vt supra qui po. in pign. l. scripturas. vel aliam &c. vt per se, vel per alium. Accursius.

l Adiutorium. sic in comparationibus literarum: vt in authé. de fi. instru. §. in his vero. & in quæstionibus seruorum. vt ff. de quæstio. l. j. in princip. sic & in authentic. de nupt. §. quia vero. & not. quod quæ non prosunt singula, multa iuuant: vt hic. & supra de testa. l. sancimus. & C. ad Velleia. l. si mulier. & in authen. vt. immo. ante. doc. & supra qui po. in pign. habeantur. l. fin. authen. quo iure. in fine. & infra, de fun. pa. l. finali. sed argum. contra supra, qui mili. le. j. & ff. de administratione tutorum. l. ita autem. § gessisse. sed hoc hic facit ter in magnitudo: vbi dicit, melius est &c. Accursius.

Adscriptione

quatenus vel ex publici census adscriptione, a vel alijs legitimis modis b talis scriptura c adiuuetur. melius etenim est in huiusmodi difficultatibus ex pluribus d capitulis conditiones ostēdi, & nō solis confessionibus e neque scripturis homines forte liberos ad deteriorem detrahi fortunā. Sin autem est † scriptura, f & post scripturam cōfessio g seu depositio h (sine vi i & necessitate tñ) interuenerit: (quid.n. k si conditionale l instrumentum, vel aliam chartulam, in qua subscripsit, & intimauit & inter acta m deposuit sese colonum fuisse adscriptitium?) tūc ex vtroque genere obligationis, id est tam scripturæ, quàm confessionis vel depositionis, talem eum esse credendum, qualem se & scripsit, & inter acta deposuit. Illud quoque n non ineleganter dubitabatur, si coloni filius per triginta annorum curricula, vel forsitan per quadraginta seu ampliora adhuc viuente patre, &agriculturam peragente, ipse in libera conuersatione o morabatur, & dominus terræ, quia per patrem ei satisfiebat, non etiam præsentiam eius exigebat: an post obitum patris, vel postquàm forte inutilis p is existat, & ruri non idoneus, q potest excusari filius longinqua libertate abutendo: & quod per multos annos neque agrum coluit, neque aliquid colonarij operis celebrauit, cum non possit dominus incusari propter suā desidiam, cui per patrem r eius omne quod voluerat accedebat. In omnibus itaque huiusmodi speciebus satis acerbum nobis videtur domino præiudicari colonorum s absentia, qui rure nati, t & postea absentes, per suos vel patres, vel fratres, vel cognatos agriculturam peragebant. cum enim pars quodammodo corporis eius per cognationem i fundo remanebat, u non videtur neque abesse, neque peregrinari, neque in libertate mo-

a Adscriptione. quia in censum velut suos adscriptitios deduxit volentes: & quia ipse quasi adscriptitiū in censum capitis se deducit secundum Al.

b Legitimis modis, puta per secundā scripturam: vt j. dicit: vel quia longo tempore sic soluit, vt in scriptura confessionis adscriptitiæ conuenit: vt ¶. eo. l. licibus in prin.

c Talis scriptura. qua adscribit se terræ, confitēdo se adscriptitium, & talē ibi velle morari: & per consequens nolle discedere, aliud si tantum profitebat nolle discedere: vt in princ. dixi.

d Ex pluribus. ecce quæ nocent, & quæ non prosunt &c & facit ff. de re. iudi. l. quoties dubia. & C. de episcop. audi. l. nemo. Sed cōtra ¶. de transac. l. fi. Sol. ibi in transactione, & ad bonum non ad malum valet, vt ibi not.

Facit ad hunc text. Feli. ¶ c. si cautio. extra de fide instru. in iij. solu. post me. versi. fallit nono. & in col. xj. versic fallit vlti mo.

e Confessionibus. extra in tacite: vel etiam ius iure, non in figura iudicij liberalis causæ: vt hic & ¶. de lib cau. l. nec si volens. & l. liberos. & l. interrogatam. & l. parentes. secus in figura iudicij: vt eo. titu. le. iubemus.

f Scriptura. pdicto modo facta.

g Confessio. In scriptis vel fine, coram iudice, vel notario etiam extra ius.

h Depositio. coram iudice professio dicitur depositio. & de hac interserit cum dicit, qd enim &c. Accur.

Depositio est corā iudice pfessio.

i Sine vi. hoc innuit etiam extra ius: eum in iure nō sit verisimile quem pati vim: vt ff. quod me. cau l. non est verisimile.

k Quid enim. interpositio est. Accursius.

l Conditionale instrumentum. i. adscriptitiæ conditionis. vel dic i. notarij. vt supra dixi. Accursius.

m Et inter acta. vel etiam extra ius sit confessus: vt ¶ dixi. regulariter enim tñ valet quod fit extra ius, quantum quod fit corā iudice: vt ¶. de pac. l. pacta nouissima. & de transac. l. siue apud. & de lib. cau. l. interrogatam. Sed fallit: vt ¶. de cōfes. & insti. l. de adop. §. fi. itē not. eū stare suæ cōfessioni vel scripturæ. sic & alias etiam si non sit tanta solennitas: vt ¶. arbi. tu. l. fi & ¶. de fabri. l. si quis. Item & ille qui se exheredauit: vt ff de contra tab. l. non putauit. §. si qs sua. sic & ¶ de arb. l. ne in arbitris in fi. & de dona. l. si patronus & ¶. de non nu. pec. l. generaliter. sic ergo habes qualiter fit adscriptitius de nouo, s. cum scriptura, & cum alio adminiculo: vt in rub præmis.

n Illud quoque. si filius coloni mei in libera cōuersatione moratus fuerit xxx. an. vel xl. vel longiori tēpore nihilominus tamen post patris mortē, vel postquam pater agriculturæ inutilis factus ē, detineri valet ille in vinculis in agros nec potest se excusare ideo, quia libere vixerit longissimo tempore. non enim videtur libere vixisse, cum quodammodo pars corporis eius in fundo remanserit, cum p manserit aliqua vel aliquis de cognatione sua, qui mihi præstabat vel præstiterunt quod volui. ideo cum ipsemet præstitisse videatur, non potest se in libertatem defendere: vt dictum est. Accur.

o Conuersatione. aliàs conditione. id est in libertatis possessione. Accur.

p Inutilis. clericus puta factus: vt in authen de sanc. episc. §. adscriptitios. colum. ix.

q Idoneus. vel est senex.

r Per patrem. sed non conuertitur a immo, vt in fin. huius. l. & fa. ¶. de an. except. l. j. & l. fina.

s Colonorum. id est filiorum coloni nec tamen deterioris conditionis erunt, quàm pater: vt infra lege proxi. §. primo.

t Nati. idem si alibi. argumento infra l. prox. licet quidam contra subau. ergo maxime.

u Remanebat. secus ergo si nullus remanserat per quod collige quòd coloni non adscriptitij sūt filijs: quia in eo secus: vt infra. l. proxi. item not. q dicit cognatorum, scilicet fratres, vel similes cum quibus patrimonium seruientis sit commune: in alijs secus: vt ¶. de libe. cau. l. multis. item contra infra de fun. rei pri. l. eum. Solu. ibi nemo remanserat. Vel ibi ab alio detinebatur, hic a se. & eodem modo solu. ff. de diuer. præscrip. l. longæ. vel ibi cum dolo. item facit. ¶. ad l. iul. mate. l. quisquis. item no circa prædicamentum finem esse. item facit. ff. de vsufructu. lege. si cui. &, quibus modis vsufructus amittatur. lege, si cui. item quid si esset natus antequam pater esset colonus? Respond. vt infra lege proxi. §. primo. Item facit supra. de præscriptio. xxx. anno. lege. iij.

vT

Antiquitas.

a Antiquitas. paterna.

Perēt reti nés, totū retinere videtur.

b Posteritas. filij. item nota q retinendo partem vi detur retinere totum, argu. ff. de ser. rust. præ. l. via. Accursius.

c Cum satis. sicut curialis longo tempore nō potest se liberare a curiali cōditione, sic nec adscriptitius: nec etiam soboles eius, siue nata sit in eo fundo, siue alibi. nam ipse & sua soboles remanent adscriptitiæ conditionis, nec se separando e solo liberantur e conditione adscriptitia, vt dictū est. & hoc dictum est ad similitudinem serui fugitiui, qui in fugam se conuertendo non præscribit sibi libertatem longo tempore: vt ī. de ser. fugi. l. j.

d Colonos. id est adscriptitios.

e Temporali cursu. etiam xl. an. vt supra de decur. l. si qs decurio. & de præscrip. xxx. ann. l. præscriptionem. sed contra supra, quando & qui. quarta pars. l. si. in si. sol. vt ibi.

† al. Iuliano.

f Quacunque. nisi xl. ann. vt supra de præscrip. xxx. an. l. omnes. quæ est contra. item quandoq; xxx. ann. vt quando alius præscribit: vt j. de fun. rei pri. l. cum. & hoc nisi steterit, id est permanserit ius adscriptitij in agnatione: quia tunc nullo tempore: vt supra l. prox. in sim plici autē seruo dic vt supra de præscrip. lon. temp. quæ pro lib. l. j. & ij. non ergo per omnia curiali comparetur.

g Negotiatione. quā alibi exercuit.

h Intelligatur. vt ī. de ser. fug. l. j. sed an xxx. ann. præscribit fugitiuus? Respon. vt ibi. item an priuatus ex titu. potest præscribere adscriptitium alienum? Dic vt ibi. sic dicitur se furari colonus & inquilinus & similes, eo quod omnes fugere dicuntur, & receptatores eorum puniuntur. vt ī eo. l. omnes. & l. orig. natiuos. & l. seruos. & l. si coloni.

i Sobole sua. ex fœmina adscriptitia nō sic ex libera tolli conditioni suppositæ: vt j. eo. l. fi. nā in adscriptitijs tantū & colonis colonariæ cōditionis dic q ex cursu temporis non liberentur. omnes eū eis colonī liberari possunt ex cursu tpis, censiti & reliqui: vt j. de fun. rei pri. l. cum. Vel dicito colonus idem quod in alijs: vt s. l. pri. notatur. Accur.

k Fecerit. id est procreauerit. vulgariter enim loquitur. Sed contra s. l. prox. §. j. & j. ea. l. nulla. Solu. ibi in colonis: hic in adscriptitijs. vel verius ibi maxime subaudi.

l Competente. sine voluntate dñi, vel nolle scilicet tali. & facit s. eo. l. mulier. & l. originarios. & de metal. l. fi. & j. de cohor. l. si cohortalis. Accur.

m Detenti. nullo pacto vel scriptura præambula, secundum quosdam, ad instar aliarum rerū: vt ī. de præscrip. xxx. an. l. sicut. & hoc soluendo pensionē vt colonus: vt hic dicit. Sed tu dic q pacto de illigando se solo, præcessit in scriptura, vel sine scriptura, & secuta præscript. xxx. ann. non enim ex vna causa tantum, sed pluribus: vt s. l. prox. circa prin. nec est differentia inter hos quidem adscriptitius: sed certe immodisferunt: vt s. de epis. aud. l. nemini. Item colonus temporis cursu potest liberari: vt supra. l. cum scimus. in fin. sed adscriptitij non: vt supra ea. l. in princi. item istæ præscriptiones non mutant conditionē sed liber remanet, vt hic: quod in eo, scilicet adscriptitio, secus: vt argu. s. l. ne diutius.

† Cē cor. c. 's.' iusta gl. h. extra de immu nit. eccle.

n Liberos. id est adscriptitios.

o Permanere igitur possunt testari: sed non alienare: vt j. titu. ij. l. ij. sed ibi aliter quàm per testamentum, vt instit. q manu. non pos. § pe. Vel dic q testari possunt inter suos, q ab intestato successuri erant, non inter extraneos. sic s. de bo. q lib. l. cū oportet. in prin. & de succes. sup. l. si qs moriēs. Itē no. simul eliquē esse liberū, & nō liberū, vt ff. de lib. ho. exhib. l. ij. & de testa. l. q testa. & de colo. Thra. l. j. & sm hoc sunt liberi sm quid, non simpliciter. & sic in cæteris præterquam in adscriptitijs, qui magis serui cōperantur: vt supra eo. l. ne diutius. prędicti eūt dicuntur coloni inspecto principio cōdonales inspecto fine: quia cōditioni iam obligati sunt: vt hic dicit. & inter hūc & inquilinum non est differentia: vt s. eo. l. definimus. Sed certe immo est, vt ibi no.

p Liberi eorum. quos si non habent, succedit: vt s. de epis. & cler. l. si quis presbyter.

q Deteriori conditione. quàm pr. q quod esset, si non essent

rari. Maneat itaq; dño ius inconcussum. & donec eius vel antiquitas [a] vel posteritas [b] vel cognatio in agrum remanet, ipse videat ibi resedisse.

Adscriptitius fugiens sicut seruus sui furtum facit, licet liber sit, & ideo a tali fortuna non liberatur triginta annorum spatio, sed cum sua sobole idē ad scriptitius remanet. Item nullus debet colonum vel adscriptitium alienum occultare: & suscipientes, etiam ignoranter, nisi restituant illum, pœnis his insertis tenentur. Bar.

XXII. Idem A. Iohanni † præfecto prætorio.

Cum satis [c] inhumanū est, terrā quę ab initio adscriptitios habebat, suis quodāmodo mēbris defraudari: & colonos [d] in alijs terris demorantes, dominos terræ maximis damnis afficere, censemus, quemadmodum in curialium cōditione nemo ex temporali cursu [e] liberatur: ita nec adscriptitiæ cōditioni suppositus, ex annalib. curriculis quātacūq; emanauerit vel quacūq; [f] prolixa negotiatione [g] aliquis sibi vindicet libertatem: sed remaneat adscriptitius, & inhæreat terræ. & si se celauerit, vel separare se conatus fuerit, secundum exemplū serui fugitiui sese diutinis insidijs furari intelligatur: [h] & sit suppositus † vna cum omni sobole sua [i] (& si in alia terra eam fecerit [k]) huiusmodi fortunæ, & capitali illationi: nulla liberatione ei penitus competente. [l] Cum autem Anastasiana lex homines q per triginta annos colonaria detenti [m] sunt cōditione, voluerit liberos [n] quidem permanere, [o] non autem habere facultatem terra derelicta in alia loca migrare: & ex hoc quærebatur, si etiā liberi [p] eorum cuiuscunque sexus, licet non p triginta annos fuerint in fundis vel vicis, deberent colonariæ esse conditionis, aut tantummodo genitor eorum, qui p triginta annos huiusmodi conditioni illigatus esset: sancimus liberos colonorum esse quidem in perpetuum secundum præfatam legem liberos, & nulla deteriori conditione [q] prægraua-

ri: non autem habere licentiam relicto suo rure, ad aliud migrare: sed semper terræ inhæreant, [a] quam semel colendam patres eorum susceperunt. [b] Caueant autem possessionum domini in quibus tales coloni [c] constituti sunt, aliquam innouationem vel violentiam eis inferre. si enim hoc approbatũ fuerit, & per iudicem [d] pronunciatum: ipse prouinciæ moderator in qua aliqd tale fuerit perpetratum, omnino prouideat & læsionem (si qua subsecuta est) eis resarcire, & iuxta veterem cõsuetudinẽ in redditibus præstandis eis obseruare: nulla [e] nec tunc licentia concedenda colonis fundum vbi commorantur, relinquere. & hoc tam in ipsis colonis, quàm in sobole eorum, [f] qualiscunq; sexus vel ætatis sit, sancimus, vt & ipsa semel in fundo nata, remaneat in possessione sub eisdem modis eisdemq; conditionibus sub quibus etiam genitores eius manere in alijs fundis definiuimus.

Nullus debet colonum vel adscripititium alienum occultare. Et suscipientes etiam ignorantes, nisi restituant illum pœnis hic insertis tenentur. Baz.

Nemini [g] autem liceat vel adscriptitium vel colonum alienum scienti prudentiq; in suum rus suscipere. sed & si bona fide [h] cum susceperit; postea autem repererit eum alienum esse constitutum, admonente domino vel ipsius [i] adscriptitij, vel terræ, & hoc faciente per se, vel per procuratorem, [k] eum huc restituere cum omni peculio & sobole sua. & si hoc facere supersederit omnis quidem temporis, [l] quo apud eum remoratus est, publicas [m] functiones siue terrenas, siue annales [n] pro eo inferre compelletur: cura & prouisione

essent liberi vt patet. & possunt liberi originarij coloni & poterunt secundum hoc testari. Accur.

[a] Inhæreant. ne puncto sa separentur: vt ʒ. eo. l. colonos & j. de co. pa. l. j. & j. §. nulla. Item facit ʒ. de præscri. lon. tẽp. q pro li. l. fi. & j. de col. Illy. l. j. & de fun. pa. l. fi. & ʒ. de tabu. l. fin.

[b] Susceperunt, & postea longo siue longissimo tempore coluerunt.

[c] Tales coloni. q. d. secus in adscriptitijs, quibus potest inferri vis secundum quosdam: quod nõ placet.

[d] Per iudicem. scilicet simplicem ordinarium. & quod subdit, præses prouinciæ prouideat, s. exequendo: cum ibi, scilicet in exequẽdo, vet si posset mixtum imperium: vt ff. de iurisd. om. iu. l. iubere. quod præsides habent: vt ff. de offi. p. si. l. illicitas. §. q vniuersas. Vel dic p eundem accipi iudicem & præsidem. Vel dic q non iure actionis, sed per officium iudicis hoc implorabit colonus: vt hic innuit, prouideas &c. & j. eo. ti. l. j. Sicque dicas secundum H. quod in simplũ non duplum fit condemnatio: licet rapina, vel vis, vel furtũ sit. arg. ff. de ser. corru. l. fi. & ff. rerum amo. l. iij. §. si quis eum. Sed alij dicunt esse cum pœnis: vt ff. quod met. cau. l. extat. Itẽ quod subijcit de cõsuetudine, est sic ʒ. de expen. lu. l. j. & de seruit. l. j. & l. si manifeste. & ʒ. eo. l. domini. & l. litibus. §. hæc de redditibus. Accur.

[e] Nulla. nec tunc quando violentias patiuntur. nam domino suo seruus stat aut cadit. & facit ff. de stat. ii homi. l. seruus.

[f] In sobole eorum. nata ex colonis fœminis cuiusdam domini. xxx. an. detentis cum viro. secus si ex libera: qa tũc ventrem: vt j. eo. tit. l. fi. sed dic, immo patrem colonum. idem in inquilino: vt ʒ. eod. l. definimus. in adscriptitio aũt & libera loquitur vt j. l. fin. item hoc cõstat si post cõpletã pscri. patris nata est, quæ tũc ex colono nascitur, verbo accepto eũ esse statui: vt ff. ne qs eũ q in ius. l. pen. §. docere. Sed quid in nato post inchoatã nõ cõpletã? vel cõcepto ante completã, nato aũt post completã? vt secus: quia nati post ingratitudinem patris reuocantur, non ante: vt ʒ. de lib & eorum li. l. ij. Item qñ de commodis partus quæritur, tempus cõceptionis spectatur. vt ff. de sta. homi. l. qui in vtero. sicque senator vel alius clarissimus priuatus habet filios ante dignitatem editos: vt j. de dig. l. si sena tor. Cohortalis quoque filium natum tẽpore sui officij cohortali conditioni relinquit obnoxium: & infra de

Cõceptio nãs tẽp' in partu cõsideratur.

princ. agen. l. quicunque & de cohor. l. si cohortalis. secus in eo qui se curiæ offert: in quo etiam indistincte filij remanet liberi: vt ʒ. de his qui sponte l. fi. sic & filius naturalis curiæ datus, si postea filios susceperit, & curiales erũt, & munera curialia subibunt, vt ʒ de na li. l. communium. sed econtra videtur velle hęc lex. dicit enim patrẽ præscriptum tenere, & liberos eorum: licet non. xxx an. steterint &c. item quid dicis de natis ante inchoatam præscriptionem, qui tamẽ cum patre steterunt semper? Videtur q non teneantur; cum nõ contraxerint, nec mercedem vllã solnerint, nec postea nati sunt, nec ex eo sunt. Item quod subijcit, in fundo nata: secus si alibi, secundum quosdam: vt supra eod. l. cum scimus. § fin. sed vtrobique sob. mariti arg. supra ea. l in princip. item daretur occasio colono tempore pariendi vt faceret alibi ire vxorem; vt dominum fraudaret & vrã debet tolli malitijs. supra de Lat. lib. tol. l. vnica. §. simili modo. Item pudor esset domino tempore illo stare cum vxore coloni si vellet prouidere ne alibi iret: & parcendum est pudori: vt ff mã l. Quintus Mutius. Item pr hoc quia ʒ dicit in fundis vel vicis, quasi nõ sit curãdũ si aliquo tpe nõ fuerit i fundo, vel tpe pariendi, vel alio &c. Item pro hoc quod dicit ʒ. q suf ficit si pater accepit terram ad colendum, & diu colat, item pro hoc ʒ. eo l. mulier.

Pudori parcẽdũ est.

[g] Nemini. non debet quis in suum rus recipere adscriptitium alienum. & si quis alienũ susceperit ignorans, postea q dominus adscriptitij patefecerit p se vel per suum procuratorem, debet qui recepit restituere eum omni sobole sua. & si contra fecerit, tenebitur præstare tributa quæ soluere debent vel soluta sunt a tempore profugi pro re illius cuius culturam deteriit ille adscriptitius: etiam pro animalibus deputatis ad culturam illius agri.

[h] Bona fide. ad quod exigitur quòd a prioc. inquirat: vt j. de colo. Illyri. l. j.

[i] Vel ipsius. pôt ergo aliquis esse terræ dñs, & alius adscriptitij. vt ʒ. eo. l. j. Item fa. ʒ. de incest. nu. l. qui ʒ. & ff. de libe. ho exhi. l. iij. §. is qui. & deposi. l. si quis. in fi. & de trib. l. illud. §. minus.

[k] Per pcuratorẽ. vel et in subsidiũ, p psidẽ: vt j. l. fin.

[l] Tẽporis. et preriti. quod dic vt ʒ. eo. l. quisquis.

[m] Publicas. dñi, vel nicti vt ʒ. l. qsq & l. oẽs pfugi.

[n] Annales. als aiales, i. de aialibus. als annales. & pro hoc

hoc dic tertenas, f. de quinquennio in quinquennium. vt l. de susce. l. fi. Vel de terno in tertium annum.

a Insertas has pœnas dic: vt not. supra de ser. fugit. l. quicunque. & facit in authen. de mand. prin. §. sed &. colla. iij. & l. eo. l. omnes. & l. seruos. & de ope. lib. l. fin. & j. de colo. Thracen. l. j. & de colo. Illy. l. j.

b Si qui. Mente. scilicet credentes matrimonium forte valere. Accursius.

c Vxores. de facto non de iure hodie, vt in authen. de nupti. §. adscriptitios. colla iiij.

d Tam eas. sed seruo coniuncta libera post annũ fit serua domini serui, secundum legem Lombardam: vt in Lombarda. si seruus lib. mulie. l. fi. Item quod hic subijcit, prolem liberã dicit A. & H. colonũ tñ, vt a solo recedere non liceat vt l. eo. tit. l. cũ satis. §. j. sed in alio casu dicit. Itẽ adducunt l. eo. l. definimus. sed dic vt ibi. item in nouel. de his qui ex li. ma. sed certe ibi Pla. dicit cõtra, s. ingenuã: itẽ pro his l. de muriле. l. fin. Sed ibi speciale. Dic ergo secundum Ir. & ingenuam, vt hic. & l no nel. dicto titu. l. eo. l. ne diutius. & supra de ser. vin. p eccl. & de lib. causa. l. fi. itẽ j. ibi conditio decrescat &c. hic ergo ventrem sequit. Sed fallit, vt no. l. l. ne diutius. Item hæc lex in fuccuris tantum obtinet, vt in autheoti. constitutio quæ ex adscript. &c. & nil aliud huic adijcit.

e Libertatem. vt & supra eod. l. ne diutius. vel dic, conditionem.

f Decrescat. ac si dicat, natus ex ingenua non est adscriptitiæ.

g Siue p se. si deest præses. sic l. de his q ad eccl. confugiunt. l. si seruus. & supra de dec. l. generali. & j. de col. Thra. l. j. & de agri. & man. l. ij.

h Neglexerit. ignorans ergo dominus non perdit adscriptitiam: sed sciens sic, vt subijcit secundum P. & supra, ad senatuscon. Claudi. l. j. in fin. Item secundum P. in seruo non distinguitur. sciat dominus, vel ignoret: quia semper partus sequitur ventrem. Sed cõtra supra ad senatuscon. Clau. l. j. in fi. vbi in seruo dicit idẽ.

a al. Hermogeni magistro officiorum.

b Iustinia. in Nouella 54. ait hæc verba callide a quibusdam accepta, ideoque ea interpretatio illa Nouella Cõtinus.

tam eminentissimæ præfecturæ, quàm præsidis prouinciæ: coarcetur autem sic ad restitutionem eius secundum veteres constitutiones & pœnas in eis insertas. a

Mulieres liberæ cum adscriptitijs matrimonium contrahẽtes non perdunt ipsæ, nec eorum posteri libertatẽ: & natus ex adscriptitio et libera muliere, conditionẽ ventris sequitur. Itẽ dñi talium adscriptitiorũ possunt eos extrahere a tali matrimonio authoritate propria, et ẽt castigare. si iudicis copia desit. quod si non fecerint, ad eorum damnum negligentia redundabit. Bart. f

XXIII. Idem A. Ioanni a præfecto prætorio.

Si qui adscriptitiæ conditionis constituti, mulieres liberas quacunque mente b aut quacunque machinatione, siue scientibus, siue ignorantibus dominis sibi vxores c coniunxerint: † in sua libertate permanere, tam eas, d quã prolem quæ ex his cognoscit procreata, sancimus: illo procul dubio obseruando, vt si ex libero marito & adscriptitia vxore partus fuerit editus: is maternæ cõditionis maculã, & non paternam sequatur libertatẽ. e Sed ne adscriptitij putent sibi impunitum esse tale conamen, quod maximè verendum est, ne liberarum mulierum nuptijs ab his excogitatis, paulatim huiusmodi hominum conditio decrescat: f sancimus, si quid tale fuerit ab adscriptitio perpetratum, habere liberam potestatem dominũ eius, siue per se, g siue per præsidem prouinciæ talem hominem moderata corrigere castigatione, & abstrahere a tali muliere. quod si neglexerit, h sciat in suum dãnum huiusmodi i desidiam k reuersuram.

TITVLVS XLVIII.

DE CAPITATIONE ciuium † censibus eximenda.

Ciues vrbani seu Romani habitantes in vrbe, effugiunt onus capitationis. Barto.

I. Imp. Cõstantinus A. ad Eusebium. V. P. præsidem Lyciæ & Pamphyliæ. †

Plebs vrbana (sicut ĩ Orietalib⁹ quoq; prouincijs obseruat) minimè ĩn cẽsib⁹ p capitatione sua cõueniat: sed iuxta hanc iussionẽ nostrã ĩmunis habeat. Dat. Kal. Iun. Constantino. A. III. & Licinio. III. Coss.

TITVLVS XLIX.

IN QVIBVS CAVsis coloni censiti dños accusare possint.

Colonus exactus per dominũ contra consuetudinem præstationis antiquam, accusare potest eum: & si dominus conuincit, punitur. Barto.

I. Imp. Constanti. A. ad Maximum Vic. Orien.

Quisquis colonus plus a domino exigitur, quàm ante consueuerat, & quàm in anterioribus temporibus exactum est: adeat m iudicem, cuius primum po-

i Damnum huius modi. quia fit liber adscriptitius, secundum Py. vel aliter vt no. supra ad senatus con. Claud. l. j. in fi.

k Desidiam. id est pigritiam.

DE CAPITAtione ciuium censibus eximẽda.

Plebs vrbana. s. Romæ, per excellentiã. Sicut in Orientalibus prouin. &c. quo quo est in illj. de iure na. §. sed ius. Item quia hæc lex mittitur ad Eusebiũ præfectum vrbis: sed extra muros vrbis posita soluit capitationem: vt j. ne rustic. & c. l. j. exceptis Thracensibus: vt j. de col. Thracen. l. j. & excepta ecclesia Thessalonicẽsi: vt l. de anno. l. fina. Vel potest hæc l. loqui in plebe cuiuslibet vrbis. p hoc quod dicit quoque. Item pro hoc est j. de omni agro deser. l. pen. per hoc quod dicit, pro gleba & sic non pro capite. Item pro hoc j. ne rustic. ad vllum obs. l. j. itẽ pro hoc supra titu. j. l. cum antea. Item quia hæc subt. generalis est: vt supra si cer. peta. l. j. Item supra de metal. l. per annos. contra. Solu. vt ibi.

IN QVIBVS causis coloni &c.

Qui sint, dic vt j. l. ij. in princip. & dic quòd accusant dominum quando vltra debitum exigit: vt l. j. Item quando in publica accusatione prosequitur suã vel suorum iniuriam: vt infra l. ij. in fi.

m Quisquis co. Adeat. ergo non est seruus, secundum Py.

Potestis

Ventrem sequitur proles.

a Scilicet Romanorum. Contius.

b Co. Th. tj. 9. 8.

a Poterit habere præsentiam. dummodo competens sit scilicet ordinarius tei vt supra. de iurisd. om. iudi. le. :::rit

b Prohibeatur. nec obest colono, quod aliquando sit per vim exactus: vt ff. de mu. & ho. l. cura. Et not. pronunciari de futuro, vt l. negatoria: vt ff. si ser. vē. l. egi. Itē arg. cōtra. ff. de vsur. l. j. §. j. & facit ad hanc l. s. ti. ij. l. cum satis. §. caueant. & l. colonus. & l. j. & s. loc. l. legem. & de discu. l. j. & in auth. de quæstore. & j. de agri. & man. l. dñicos. Acc.

Pronūciari de futuro potest.

terit habere præsentiā, a & facinus comprobet: vt ille q conuincitur amplius postulare, quàm accipere cōsueuerat, hoc facere in posterum prohibeat: b prius reddito, qd super exactione perpetrata noscitur extorsisse.

Coloni censiti licet respectu aliorum sint liberi, tñ quo ad personas dominorū, qbus tributa pstant, quadā seruitute tenenī adstricti: & ideo eos ī iudicium vocare non possunt pro causis ciuilibus, nisi ratione superexactionis: sed pro publicis criminibus eos accusāt, si suā vel suorū iniuriā prosequant: eorū tñ prædia vel peculia alienare nō possunt inuitis dominis inter viuos: Bart.

II. Impp. Arcad. & Hon. AA. Nebridio Com. Asiæ.

COloni censibus duntaxat adscripti, sicuti ab his liberi sunt, quibus eos tributa subiectos non faciūt: c ita his, quibus annuis fūctionibus, & debito cōditionis obnoxij sunt, pene est vt quadam dediti seruitute videantur: * quo minus d est ferendum vt eos audeant lite pulsare, e a quibus ipsos, vtpote dominis vnà cum possessionibus distrahi posse non dubium f est, quam de cetero licentiam submouemus: ne quis audeat domini nomen in iudicio lacessere: & cuius ipsi sunt, g eiusdem omnia sua esse cognoscant. Cùm enim sæpissimè decretum sit, ne quid de peculio suo cuiquam colonorum ignorante domino prędij aut vēdere, aut alio modo alienare liceret: h quemadmodum contra eius personam æquo poterit iure consistere, i quem nec propria k quidem leges sui iuris habere voluerunt, & acquirendi tantùm, non etiam transferendi potestate pmissa, domino & acquirere & habere voluerunt? Sed vt in causis ciuilibus huiusmodi hominum generi aduersus dominos vł patronos l additum, intercludimus, & vocem negamus, (exceptis supexactionibus, in qbus retro principes facultatem eis super hoc interpellandi præbuerunt m) ita in criminum accusatione, q publica est, non adimitur eis propter suā suorumque iniuriam experiundi licentia. n

TITVLVS L.

DE COLONIS Palestinis.

Coloni Palestini non possunt a terra recedere sicut alij: & eorum dñis datur reuocandi plena potestas. Barto.

I. Impp. Valentinianus, Theodosius, & Arcadius AAA. Cynegio * P. P.

c COloni. Nō faciūt. sed domini præstant pro eis: vt s. tit. ij. l. iiij. & not. quod in eorum conditione exigitur scriptura. vt hic dicit. & s. titu. ij. l. colonos. sicut in adscriptitio vt s. titu. ii. §. eum scimus: sed differunt: quia hic est ex adscriptitio natus secundum quosdam. Vel censitus est, qui certā annuā pēsionē dño soluit, vt hac ff. adscriptitius qui incertam, vt dimidiam fructuū secundum loā. Alij dicūt censitum, pro quo dñs præstat censum, & scribit in cēsum: vt cæteras res suas: vt in authē. de col. §. j. col. ix. & infra titu. ij. l. iiij. & s. de episc. & cler. l. quisquis. & j. de re mil. leg. quicunque. Sed certe hoc debet facere de omnibus adscriptitijs & colonis: vt ff. de censi. l. forma. §. si quis inquilinum. Et not. quòd quandoque large accipitur censitus: vt etiam adscriptitiū comprehēdat: vt s. titu. ij. l. definimus, quandoque strictè: vt hic dicitur.

* Vt quadā debiti seruitu. vid. adstricti. Quo &c.

d Quominus. s. vt adscriptitij, &c. si habeas qd. l. propter qd alias, quomodo est ergo ferendum &c.

e Lite pulsare. vt s. eo. l. j. & j. ea. l. in fi. & supra. tit. ij. l. definimus.

f Non dubium. vt supra titu. ij. l. quemadmodum eadem est conditio inquilinorum: vt supra titu. ij. l. definimus.

g Et cuius ipsi sunt. Coloni, non serui, & sic quo ad seruitiū, nō quo ad dominium. nam sæpe vulgariter dicit amicus amico: totus sum vester, & me tuū esse recognosco. sed m Py. sic aliàs omnia principis esse intelliguntur. s. quo ad iurisdictionem, nō dominiū vel vtilitatē: vt C. de quadr. præscri. l. fi. nec obest, quod non possunt alienare, vt subijcit. nam nec maritus fundū dotalem: vt institu. qb. alie. licet. in pri. nec heres rem legatam, licet sub conditione: vt supra cō munia de leg. l. fina. §. sed quia. & tamen sunt domini. Item pro hoc, quod liberi & suarū rerum dñi. s. tit. ij. l. iiij. vbi dicit eos conscriptos in proprijs prædijs. Sed an actio de peculio detur in dominum? Rñ. sic vulg.: vt no. s. tit. ij. l. ne diutius Accur.

Tuus sū. dominiū nō impor tat.

h Alienare liceret. vt & supra. de episc. & cle. l. si quis psby. & l. iubemus. in pri. nec ecclesiam intrare: vt disti. liiij. c. si quis obligatus. & vij. q. ij. si qs. An aūt testari? Quidam quod nō. ar. huius l. & s. de secundis nup. l. si qs prioris § illud. Item quia serui dñi: vt s. titu. ij. l. ne diutius. & l. quemadmodū. Sed dic quod potest inter suos de sua familia, non inter alios, arg. supra. de hæret. l. cognouimus. & de inces. nup. l. si quis incestas. Item p hoc qa & liberi dñi: vt s. tit. ij. l. cū satis. §. j. & de hoc not. insti. de iure per. & s. titu. ij. l. ne diutius. Accursius.

i Consistere. sic ergo si de facto agat, non valet iudiciū, nec sententia: sicut nec si seruus contra dominum, nisi in casibus: vt ff. de iudi. l. vix.

k Nec propria. prorsus: sunt tñ domini: vt modo not.

l Vel patronos eūdem vocat patronū. vel dic post manumissionem, sed tunc poterit cum venia, vt libertus.

m Præbuerunt. vt supra. l. j. & titu. ij. l. cum satis. §. caueant.

n Licentia. non aliter. ad quod. s. qui acc. non pos. l. si quis. & ff. de iu fis. l. ij. §. imperator. & supra de dila. l. ij. & de quæst. l. .. & in aut. de quæst.

a C Vm per al. pu. Lex : in gñe pō nit lex. nam multæ leges hoc dicūt: vt s. tit. iij. l. oēs. & l. seruos. & l. colonos. & aliæ plures.
b Releuant. i. cultura pp quam fructus quærit, releuat ab alijs onerib. extraordinarijs, quib' tributa faciunt eos subiectos : vt s. tit. j. l. j. & s. tit. iij. l. j. & l. colonos.
c Suffraget. quia eo tum coloni recedebant a solo quasi priuilegiati : quia nati io terra in qua Christus natus est.
d Auctoritas. nō ergo cadsua suo iure ne reuocando. arg. j. de metal. l. deuotū. & s. qñ lic. voi. sine iu. l. j. & in Auth. vt iud. sine quoquo suf fra. §. necessitaté. col la. ij. & j. tit. j. l. j.

DE COLONIS Thracensibus.

e P Er vniuersā. Capitationis. p capite non pstāt. sic s. tit. iij. l. j. sed p terra sie, vt oēs alij: vt s. sine cen. l. oēs. & est alias subiugatio, in litera : quia oneri homines subiugant p terra : vel qa sub iugo terra colit. aliā iugatio. & tunc idē sit sensus. & ad hoc in auth. de mā. prin. §. coges.
f Absolutis. quātū ad capitationem.
g Videantur inge nui. no. non igit' serui. Accur.
h Nec recedendi. sic s. de agri. & censi. l. seruos. & l. colonos nunquam. & j. tit. pxi.
i Libras. nor. pœnā suscipientis Thracē sem : sed qui tributariom priuati, tunc dic vt supra de agri. & censi. l. seruos. idē si Palestinū siue Py. De Illyricanis dic vt j. tit. j. si patrimonia

C Vm p alias puincias q̄ subiacēt nostræ serenitatis imperio, lex a maioribus cōstituta, colonos quodam æternitatis iure detineat, ita vt illis non liceat ex his locis quorū fructu releuātur, b abscedere, nec ea deserere q̄ semel colenda susceperunt, neq; id Palestinæ puinciæ possessorib' suffraget: c sancim', vt ēt per Palestinā nullus omnino colonorū suo iure velut vag' ac liber exultet, sed exēplo aliarū puinciarū ita dño fundi teneatur, vt sine poena suscipiētis nō possit abscedere: addito eo, vt possessiōis dño reuocandi eius plena tribuatur auctoritas. d

TITVLVS LI.

DE COLONIS Thracensibus.

Thracēses capitationis tributa nō pstāt, sed tributa terræ: non tū possunt a terra discedere: & occultans vel retinēs colonū Thracensem, ipsum restituet dño cum peculio, & cū agnatione: & punitur in duabus libris auri Bart.

I. Impp. Theodo. & Valentinianus AA.

P Er vniuersam diœcesim Thraciarū sublato in perpetuum humanæ capitationis e censu, iugatio tantum terrena soluatur. Et ne fortè colonis tributariæ sortis nexibus absolutis, f vagandi, & quo libuerit recedendi facultas permissa videatur, ipsi quidem originario iure teneātur: & licet conditione videantur ingenui, g serui tñ terræ ipsius cui nati sunt, existimentur: nec recedendi h quo velint, aut permutandi loca habeant facultatem, sed possessores eorum iure vtantur & patroni solicitudine, & dñi potestate. Si qs verò alienum colonum suscipiendū retinendūve crediderit: duas auri libras i ei cogat exoluere, cuius agros transfuga cultore vacuauerit: ita vt eūdem cum omni peculio suo & agnatiōe restituat. j

TITVLVS LII.

DE COLONIS Illyricanis. k

Coloni Illyricani origine, a terra se separare non possunt: & cōtrafaciētes renocātur & reuocati subduntur in vinculis. item receptantes eos dicet incognitos puniunt. Bar.

I. Imppp. Valēti. Theodo. & Arcadius AAA.

C Olonos inquilinosq; per Illyricū, vicinasque regiones abeundi rure in quo eos originis agnationisq; merito certum est immorari licentiam habere non posse censemus. l Inseruiant terris non tributario m nexu, sed nomine & titulo colonorum: ita vt si abscesserint, n & ad alium transierint: reuocati, vinculis pœnisque subdantur: maneatque eos pœna, qui alienum & incognitum o recipiendum esse duxerint, tam in redhibitione operarum, & damni quod locis quæ deseruerant, factum est: quàm mulctæ, cuius modum in auctoritate iudicis collocamus: ita vt etiam dominus fundi in quo alienus fuisse monstrabitur, pro qualitate peccati coercitionem subire cogatur: nec sit ignorantiæ locus, cum ad criminis ratio-

lem Imperatoris, dic vt j. de iu. co. l. ij. cætera dic vt no. supra de ser. fugi. l. quicūque. & facit supra de agric. & censi. l. cū sa tis. §. fin. & in Auth. de man. princ. §. sed ēt. colla. iij. & supra de ope. lib. l. si. & supra tit. j. & j. tit. j. & supra de agri. & cen. l. omnes.

k DE COLONIS Illyricanis. Id est de Illyrico, id est Sclauonia.

l C Olonos. Censemus. vt supra tit. j. l. j. Accur.
m Non tributario. idest nō tanquā tributarij. nā tūc posset recedere cū vellet. Accurs.
n Abscesserint. alias accesserint. Accur.
o Incognitum. sciebat tñ alienum : nec sit z supra de ser. fug. l. quicunque. in fio. & supra de agri. & cē si. l. cum satis. §. fin. aliàs esset iniquum. Adde quod no. supra tit. j in fi. ad quod est ff. de fur. l. falsus. § qui alienum. & argu. ff. nau cau. sta. l. fi. § seruorum. & vnde vi l. cum quæ. ebatur.
Quod

nē solum illud sufficiat, quod incognitū a sibi tenuit. Seruū ēt in memoratis regionib. si qs receperit, ignorationis excusatione sublata, quadrupli pœna teneat, operarum ꝑterea cōpendijs, b dānisq; ꝑstitis. In libertis ēt quos pari vsurpatione susceperit, is modus sit quē circa liberos colonos c duximus retinendum.

TITVLVS LIII.

VT NEMO AD suum patrocinium suscipiat rusticanos, vel vicos eorum. d

I. Impp. Leo & Anthemi⁹ AA. Nicostrato P.P.

SI qs e post hāc nostri numinis † sanctionē, in fraudem circunscriptionemq; publicæ functionis, f ad patrocionium cuiuscūq; ꝯditionis ꝯfugerit: id qđ huius rei gratia gerit sub prætextu donationis, vel venditionis, seu ꝯductionis, aut cuiuslibet alteri⁹ ꝯ̈ctus, nullam habeat firmitatem: tabellionibus qui talia instrumenta cōscribere ausi sunt, bonorum ꝓscriptione plectendis, qui tñ scientes ausi fuerint f huiusmodi instrumenta ꝯscribere: vicis ēt vel possessionib. ad patrocinia ꝯfugientium, publico vindicandis. Hæ aūt personæ q̄ ꝯ̈ publicā vtilitatem in clientelam suam suscepisse collatores detectæ fuerint: nobiliores quidem cētum auri librarum ꝯdemnationē subire cogentur: mediocris g verò fortunæ, facultatum suarum amissione plectent: eadē pœna multandis etiam his qui intercedentes ministerium h suum hmōi nefarijs actib. improbe mente præbuerint. Quā formam ex eo quidem tēpore, quod sacra constitutio a diuæ memoriæ Martiano ꝓmulgata ꝯtinet, i. in Thracia quidem diœcesi abhinc annis triginta hoc est a consulatu Aetij secundo, & Sigisbuldi: i in Orietali verò, & Aegyptiaca, & Pōtica, & Asiana diœcesi, vigintisex: hoc est, a cōsulatu Cyri valere, atque executioni mandari præcipimus. k

D. K. Septēb. Anthemio A. II. Consule.

a Deest constitutio Græca, ex prætermissis repetenda.

II. Imp. Iustinianus A.

SI cuiuslibet tributarius iunxerit sibi tributariā vxorē, vel eꝯ̈rio si cuiuslibet ancilla seruo se iunxerit alieno: tā tributarij q̄ serui filios, matrū seq cōditionē, earūq; more genitricū suarū dñis subditos eē cēsem⁹.

TITVLVS LIIII.

NE RVSTICANI AD VLLVM obsequium deuocentur.

I. Impp. Diocle. & Maxim. AA. & CC.

NE quis ex rusticana plebe, q̄ extra muros l * posita capitationē suā detulit, & annonam cōgruā pstat, ad vllū aliud obsequiū m deuocet: neq; a rōnali nostro mularum fiscaliū vel equorum ministeriū subire cogat. Sine die & cōsule. *

II. Impp. Valentinia. & Valens AA. ad Probum P.P. Illyrici. †

SI q eorū q ꝓuinciarū rectorib. obsequūtur, quiq; in diuersis agūt officijs principatus, & q sub quocunq; ꝑtextu publici muneris possunt esse terribiles, n rusticano cuipiā necessitatē obseqj quasi mācipio sui iuris imponāt, aut seruū eius vel forte bouē in vsus ꝓprios necessitatesq; cōuerterint: ablatis omnib. facultatib. ppetuo subiugent exilio: & nihilominus rusticanū, q se in eiusdem opera sponte o ꝓpria detulisse despō

a Quod incognitum. id est sciens nō esse suum.

b Compendijs. lucrum. sic. ff. de eo quod certo lo. l. ij. & fi. §. fi. cum concor. ibidem positis.

c Liberos colonos. vt in prima parte huius legis. 1 liberto autem priuati dic vt C. de oper. liber. l. fi.

d VT NEMO AD suū patrociniū suscipiat rusticanos, vel vicos eorum. Quidā per potentiā pollicet inuare villā, vel castrū, vel singularem hominē rusticanū in p̄iudiciū publicæ functionis: & faciunt simulatas emptiones, vel alios ꝯtus, quasi bona rusticorū sint illius potētis: quæ omnia cassat lex hæc.

e SI quis. Fictionis. vel ēt priuati: vt in Auth. de mand. princip. §. patrocinia. colla. iij. & argu. C. ne li. po. l. j. & de his qui pot. no. ti. præ. & manda. l. per diuersas. & C. de seditio. l. j.

f Ausi fuerint. sic C. de euno. l. ij. & C. de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. his tabellionibus. item facit C. de exa. tri. l. fina.

g Mediocris. plus ex eodē delicto inferior quā superior punit. sic ff. de incend. rui. nau. l. Pedius.

h Ministerium. sic C. de rap. virg. Accur.

i Sigisbuldi. ꝓpriū nomen consulis.

k Præcipimus. præcipit ꝓ retroactis seruari. aliàs non esset i vt C. de legi. & ꝯstitu. l. leges. Accur.

NE RVSTICANI ad vllum &c.

l NE quis. Extra muros. nō dicit Romæ. & sic facit ꝓ eo quod nor. C de cap. ci cen. ext. l. j. & maxime qa inferior lex ēt de ꝓuinceijs dicit. & facit C. de agri. & cens. l. j. & l. colonos. & C. de pa. pu. l. fi. & de pri. do. au. l. j. & C. ne opera a co. ex. l. j.

m Ad vllū aliud obsequiū. hoc male seruat communitates. Acc.

n SI qs eorū. Terribiles. facit l. fi. rect. ꝓuinciæ l. j. & C. ne ope. a colla. exi. l. j. & C. de diuer. off. l. j. & ij. & ff. quod met. cau. l. iij. & de offi. præsi. l. illicitas. illicita. & §. ne quid.

o Sponte. secus si inuitus; vt supra q̄ metus cau. l. fi p imp̄ressionem.

Non

* Pars l. vlti. C. de exactoribus tributorum.

f Nominis.

Punit pl⁹ ignobilis q̄ nobilis ꝓ eodem delicto.

* Id est extra metro comias.

* Sic l ma nuscrip.

† Co. Th. 11. 11. 1.

derit, par pœnæ seueritudo cõstringat. Da. Prid. K. Octob. Agrippinę, Valentiniano & Valente Coss.

TITVLVS LV.

NON LICERE HAbitatoribus metrocomiæ † loca sua ad extraneum transferre. a

I. Impp. Leo & Anthemi⁹ AA. Nicostrato P.P.

IN illis a quę metrocomię b cõi vocabulo nuncupantur, hoc adijciendũ necessariò nostra putauit humanitas, vt nulli extraneo illic quoquo mõ possidendi licentia tribuatur: sed si quis ex hisdem vicarijs c loca sui iuris d alienare voluerit, nõ licere ei, e nisi ad habitatorem adscriptum eiusdem metrocomiæ, ꝑ qualemcunq; contractũ terrarũ suarũ dñium possessionemq; transferre: sciente persona extranea, q si contra vetitum se huic negotio immiscere, vel illic possidere tentauerit: quicunq; contractus f initus fuerit, carebit effectu: & contractu soluto, si quid præstitũ est, hoc tantum reddetur. g Da. K. Septẽb. Anthemio A. II. Cos.

a NON LICERE HABITATORIBVS Metrocomiæ loca sua ad extraneũ transferre. Metron Græcè, Latinè mensura: come villa: inde metrocomia, i. villa mensurata, q dat mandatis iussu principis: vt ff. de iu. fis. l. certa. inde dr comœdia, i. villana dictio, seu villana dictio. ab dia. i. dictio. alij, vt Py. dicũt. i. parochiæ, vel diœcesis, in illis. s. terris, vel villis.

b IN illis. Metrocomię. expona vt in titulo. & est sic ff. de exac. tri. l. fi.

Quid sit metrocomia apud Ebra Al. hic.

c Vicarijs. aliàs vicarijs: aliàs vicaneis. & semp expone, i. habitatorib. illius loci, sicut exponit ſ. tit. j.

pars. l. vlti. ff. de exac. trib.

d Sui iuris. sed fundos integros. qui habent certos cõfines, possunt vendere: sed locus non est determinatus: vt ff. da verbo. sign. l. locus. in fi. vnde posset oriri discordia, sm Py. & M. sed forte idem si totũ: vt ſ. subijcit, terrarũ &c. & ſ. de fun. lim. l. vnica. & sic seruat in villa Alcodi Bonon. diœcel. &, ꝑ hoc in Lombar. de phi. alie. feud. vel al. l. fi. item an hĩdẽ instituere? quod vr: vt ff. de alien. iudi. mutan. l. ax hoc. §. sed heredem. item pro hoc. ff. de re mil. l. milites. in fi. & de decurio. l. decurio. itẽ. ff. de acquir. rer. dom. l. quidam. sed argu ſ. ti. de secun. nup. l. si qs. j. §. certũ. & de leg. ij. l. peto. §. fratre. primũ verius. arg. ff. de fun. dota. l. j.

e Non licere ei. sic ff. si libe. imperia. soc. l. j. arg. ſ. ff. de ſhen. empt. l. dudum.

f Contractus. impropriè: cum nullus sit ipso iure: & quatenus da facto est, rescinditur: vt ff. da resci. den. vendi. l. si dolo.

g Hoc tantum reddetur. forte neq; dupli stipulatione vel melioratione locum habente: vt ff. de leg. l. fin. §. fin. & secundum hoc enam sciens agit. vel dic q fuit ignorans: vel si fuit sciens, fuit stipulatus, licet vltra precium. nam aliàs sciens actiõ ad pcium nõ agit: vt ff. de euic. l. si fundum. Sed argu. ſ. ti. de agric. & censi. l. quemadmodum. & ſ. de fun. rei pri. l. nemo. vbi etiam precium non repetit. Sed dices, ibi sciens: hic ignorans. Accur.

TITVLVS LVI.

VT NVLLVS EX vicaneis pro alienis vicaneorum debitis teneatur. h

I. Imp. Zeno A.

GRaue est nõ solum legibus, verũ etiam æquitati natura li contrarium, ꝑ alienis debitis alios molestari. idcirco hmõi iniquitates circa omnes vicaneos pperpetrari i modis omnibus prohibemus.

h VT NVLLVS EX VICANEIS PRO alienis vicaneorum debitis teneatur. id est in villa seu vico habitantibus: vt ff. ad municip. l. qui ex vico & sic secundum Py. loquitur in villanis. & aliàs est vicarijs.

i GRaua. Vicaneos perpetrari. nedũ ciuis ꝑ contrarium, ad quod est ſ. de decur. l. puidendũ. & de exactor. trib. l. j. & in Auth. vt non fiat pign. §. j. colla. v. & ſ. de omni agro deser. l. fin. a definitiona. & ſ. ne filius ꝑ patre. sed fallit ſ. de fabri. l. iuce.

TITVLVS LVII.

DE CENSIBVS k ET censitoribus, l & peræquatoribus, & inspectoribus.

I. Imp. Constantinus A. ad populum. †

QVoniã tabularij m ciuitatũ per collusionẽ potentiorum sarcinam ad inferiores n transferunt: iubemus, vt quisquis se grauatum pbauerit, sua tantum pristinam ꝓfessionẽ agnoscat. o D. XV. kal. Febr. Romæ, Constantino. A. III. & Licino Coss.

II. Imppp. Gratia. Valentin. & Theodos. AAA. Eutropio. P.P. †

k DE CENSIBVS, & censitoribus, & peræquatoribus, & inspectoribus. Census, & tributũ & publica pensitatio sunt idẽ: vt ſ. in qb. cau. pig. taci. ſ. l. j. & ſ. si pp pu. pen. l. fin.

l Censitoribus. censitor, qui recipit ꝓfessiones collatorũ, & censum vel onus, & pignoris iure vendit prædium si cẽsum non soluat: vt ff. de censi. l. forma §. illã. & l. cum possessor. §. ꝓ pecunia. Peræquator, qui homines & territoria peræquat, id est valde æquat. ad quod ff. de censi. l. forma. §. si vero qs agrum. & ſ. l. iij. Vel qui prædium desertũ æqua pensione vt prius assignat nouo possessori: vt ſ. de fun. pat. l. fundi. & l. fundus. & æquat sterilia cum fertilibus: vt ſ. eod. l. omne. Inspector, q ad prædia prouincialium inspicienda accedere habet, forte vt referat q essent deserta, vel mala æquata. quod hodie tollit, vt ſ. de an. & tri. l. fin. & dic vt ibi: & in desertis adhuc habet locum, & hic dicitur discussor, vt infra eodem. l. peræquatores.

† Co. Th. 13. 9. 7.

† Co. Th. 13. 11. 1.

m QVoniam tabularij. qui cum susceptoribus ad prouincias destinantur, vt supra de suscep. & ar. l. duos. Accur.

n Ad inferiores. scilicet vt quidam falsi notarij Bononienses faciunt auferendo de æstimatione vnius, ꝓ addendo alteri.

o Agnoscat. & punitur tabularius: vt ſ. de apo. pu. l. j. §. hoc etiam. & de immu. nemi. cõce. l. j. & ad id officium

cium amodo non vocat: vt ī.de suscep.& arg.l.si aliquid.& facit ī.eo.l.q grauatos & de postu.l. puidendū.& ī.ne fili. p pa p. 1o1ū & ī.m.j.l.j. Accur.

a Quisquis. Feraciū .i.ferentium.

b Foetus.id est fructus.& facit ff.de cen. l.forma. §.si vites. & de fur.l.si seruus nauē. §.interdum. & ī.l. pxl.item ff.arb.fur. cæsa.l.ij.

† C.The. heberauerit. forte amputauerit.

c Calumniam. id est pœnam dictæ indignationis.

d SI peræquatore. hoc dic vt in rubri.& not.misso.sic ī.fin.re.l.si qs. & sic secundum conscientiam,scilicet Iudicis, seu officialis.

e Suum. vt ī.quod cū eo.l.iij. per cuius præsentiam prædiū erat melius:vt ī.l. p ai. & sic de colono seruo, vel adscriptitio, per quem erat melius prædium, & etiam pro quo solui debebat: vt ī.de agri.& censi.l.iij.

† Co.Th. c.2.

f Apposuerit. non minus propter absentiam: vt ff.de cē. l. forma. §. si vites. & de regu. iur. l.parem. & nihilominus punitur: vt ī.l. proxi. & fa. ī.de immu.nemi.conce. l.j. Accur.

g OMne territorium. hoc expone vt ff.de verbo. sign.l.pupillus.§.territorium.nam territorium simul cum ciuitate soluebat: vt ī.de nat. lib. l.ij. in princ.cum ergo aliquorum prædia defecerunt vel chasmate, vel alio modo: petunt releuari,i.alleuari in tributis: vt ff.de cen.l.forma. §.illā. & ī.de allu. l. iij sic & in hac ciuitate propter depauperatos omnium de nouo fit æstimatio.

† Co.Th. c.3.

† leluna, in C. Th.

h Erema. vt herechelete.

i Compensentur. id est æqualiter imponantur, secundū quod plus vel min⁹ valent cōsiderando.

Vel dic compensentur, vt quantum deminuit in defectus, tantū addat alijs, vt nō minus ciuitas cū territorio soluat,q̄ cōsueuit,ar.in Auth.de col.§.& p his. colla.ix. Vel dic prædia vnius ad eundem,nō ad alterum: vt ī.tit.j.l.q p potentū.& l.hac definitione.ne

QVisqs vitē succiderit,aut feraciū [a] ramorū fœtus [b] vetauerit, † quo declinet fidem cēsuū, & mētiat callidæ paupertatis ingeniū: mox detect[s], cōpetēti indignationi subijciat: illo videlicet euitāte calūniā, [c] qui forte detegit laborasse p copia,ac p reparādis agrorū fœtib. nō sterilitatē aut inopiā,pcurasse. D. Pri.No.Iun.Cōstātinop. Eucherio & Syagr. Coss.

III. Iidem AAA. Cynegio P. P. †

SI pæquatore [d] misso aliqs aut pcuratorem suū [e] retraxerit, aut colonū p ɔtumaciā retractionis fugauerit: ad eū cēsuū modū, quē vel eo vel pcuratore illi⁹ absente pequator apposuerit, [f] nr̄æ sanctionis auctoritate tenebit. D.VI.K.April.Cōstantinop. Honor.N.P.& Euodio Coss.

IIII. Imppp. Theodos. Arcad. & Honor. AAA. Rufino P.P. †

OMne territoriū cēseat quoties d̄fectorū leuamē exposcit: vt sterilia atq; erema [h] [i] his q̄ culta vł opima sunt, cōpensent. [i] D.III.Non.April. Cōstantinop. Theodo.A. III. & Abūdantio Coss.

Grauati a peræquatore habent facultatem cōquerendi intra annum: quo elapso non audiuntur vlterius: exceptis minoribus & absentibus rei publicæ causa: quibus nō currit tempus donec habuerint experiendi facultatem. Bart.

V. Iidē AAA. Rufi. P. P. †

QVi grauatos se eē a pæquatorib. ɔquerunt, & iniusto oneri impares eē pclamāt, cōpetitionis [k] habeāt facultatē: vt qd remissum grā, qdve interceptum fuerit fraude, ɔuincat, & ex eo leuamē accipiāt, qd̄ p deformia & criminosa commercia sibi impositū esse deplorāt, vt alijs demeretur: [l] qd̄ intra annū post codicū oblationē, [m] quo [n] videbit, de iniusto onere ɔquerat, & iniqtatem pæquatoris accuset; ac pstitā grām habita cōpēsatione † ɔuincat: [o] vtqd̄ eī fuerat supfusum, [p] ille cognoscat, quē debitæ functiōi fraus clādestina subtraxerat. Emēso autē eo tpe actio [q] denegabit, exceptis minorib. q fuerint indefensi. his ēt q ab fuerint reipublicæ cā: q tñ ex eo tpe q̄ sunt statuta custodiēt, ex quo ad agēdū habuerint facultatē. [r] D.III.K.Decē. Cōstātin. DN. Theo.A.III. & Abūdātio V.C. Coss.

VI. Impp. Arcad. & Honor. AA. Eusebio P.P. †

PEreqatores [s] ac discussores si icurrerint culpā negligētiæ, vł grē: [t] nō solū bonorū [v] iacturā, verūetiā annonarū in quadruplum [x] multam subire debebūt: ea verò,

lucrū cū dāno: vt Insti. p soc. §.adeo. aqua cū pinguedine: vt ff.de aqua plu.ar.l.j.§.finaūt. sic ī.de in. emphy.l.si. §.si duorū. sic fructus cū quarta: vt ff.de inoffi.testa.l. Papinianus.§ si quis. q̄ri.m.debet, vt ff. eo.l.forma. §.pen. describent ergo singula in publicis tabulis sm̄ formā q est ff.de cen.l. forma. Accur.

k QVi grauatos. se.Cōpetitionis.id est ɔquerendi per appellationē. nam ciuiliter possunt appellare: vt in Auth.de col.§.si vero aliqñ.colla.ix. Itē accusare criminaliter, vt subijcit.

† Co.Th. c.4.

l Demeretur.id est adimeretur, a demo, demis.

m Oblationem. id est postquam sciuit iniquam impositionem per hoc q fuit ēiectus codex vbi ipse & alij collaterales erant scripti.

n Quo.i.in quo anni tempore.

o Conuincat. peræquatorem: quod est ī.l. proxima

p Superfusum.i.vltra modum impositum.

† aliàs cōpetitiōe.

q Actio.i.adæquatio. sic ff.de sepulcro vio.l.iij.§ pe. at ciuilis appellatio termi natur secundum tpa fatalia. ī de tēpo. & re.l.si. & auth. ei q:

r Facultatem. cōsonat ī.de pscript.xxx. ann.l.sicut.§.pen .& de an.exc.l.ij.in fi.& de tēp.in integ. restitu l.si.& ex quib.cau.in integ resti.l.fin.& ff. de mino. l.interdū . no.q in ipso iure nō currit annus. aliàs daretur restitutio: vt ff.de min.l.auxiliū. nisi in casu. ff.ex quibus cau.ma.l.si qua! Accur.

† Co.Th. c.7.

s PEræquatores. hoc expone vt in rubri. ac discussores dici, qui quærūt dños pro prædijs desertis, & quærit quis sit idoneus: & etiā fideiussor: vt ī. de loca.fun.l.j. Vel dic vt supra in rubri.

t Vel gratiæ omittendo,vel male adæquādo. & sic est lata culpa,quæ dolo æquiparat: vt de suspe.tut.l. impuberibus.§.j.& ī.de colla fun.pa.l.placuit. in fi.

v Bonorum.sic ī.de dignit.l.indices.& l.quoties.

x In quadruplum.ī.de exact.tri.l.cōtra.Sed hic duplum

q̄ in damnū prouincialiū fuerint accepisse cōuicti, i quadruplū cogent exoluere. Da. IIII. kal. April. Med. Arcadio & Honorio III. AA. Coss.

VII. Impp. Honorius, & Theodosius AA. Sebastio Comi. primi ordinis. †

APud eū possessio firma pmaneat, cui eā a pęquatore semel traditā fuisse cōstiterit: reliqua verò tpis anteacti a nouo dño fiscum postulare non patimur, ne alterius culpa alter incipiat subiacere dispēdio. Si qs verò priuat^9 aut obligatā [a] sibi possessionē q̄ deserta vsq; nūc pmansit, aut ex aliquo titulo deberi sibi iure cōfirmat: allegatiōes suas sine mora [b] vel p se vel p aliā psonā legibus ordinatā manifestare debebit: ita vt si æqtatis rōne suadēte ad petitorem fuerit trāslata possessiōis qui a pæquatore eā susceperit, rei melioratę suscepti sublleuet expensis. [c] Verū ne sub spē litis donationes [d] semel constitutę turbent, sex mensiū spaciū cēsemus deber̄ seruari: intra qđ is q putat sibi rē probabili rōne cōuetere, debitas exerceat actiones. Quòd si tēpus adscriptū silentio fuerit interueniente transactū: nullū penitus repetēdi volum^9 eē principiū. Quòd si qs [e] ex eo tpre quo pæquator pdiū alicui addicit, de suo iure vel p se vel per homines suos nō crediderit actitādum, sex mensium curriculis euolutis, in perpetuū cōquiescat. Da. Pri. Id. Mar. Rauen. Honor. XI. & Constantio. II. Coss.

TITVLVS LVIII.

DE OMNI AGRO deserto, [f] & quando steriles [g] fertilibus imponuntur. [h]

Prędia deserta decurionibus loci, cui subsunt, assignari debēt cū immunitate triēnij: & si insufficiētes sunt ad dicta onera suoportāda, dēnt diuidi, et possessorib. fertilib^9 assignari.

I. Imp. Constantinus A.

CVm diuus Aurelianus parens noster ciuitatū ordines [i] p desertis possessionibus iusserit conueniri, & [k] pro his fundis qui inueniri dominos non potuerunt, quos [l] præceperamus earundē possessionē triennij immunitate percepta de solennibus [m] satisfacere: seruato hoc tenore [n] pcipimus, vt si cōstiterit ad suscipiendas easdem possessiones ordines minus idoneos esse, eorundē agrorum onera possessiōibus [o] & territorijs diuidantur accepta.

Possidens fundos steriles & fertiles tributarios, si alienat fertiles, & ob hoc efficiē nō soluēdo, teneē ad tributa fertiliū & sterilium emptor. Bar.

II. Idem A.

SIquis ab emphyteuticario, seu patrimoniali possessore priuati [p] iuris quidpiam comparauerit, cuius [q] substantia alias possessiones sustentare consueuerat, & succisis quasi quarundam virium neruis, reliqua [r] labuntur: earum possessionum onera subiturus est, quæ penes distractorem [†] inopem inutiles permanebunt. Da. VIII. Id. Decemb. Thessal. Feliciano & Tit. Coss. Cod. Th. 11. 1. 4. Desertorem.

Acipientes prædia deserta cū immunitate triennij, debent cauere idoneè, quòd dicta prædia non relinquent cùm damno reipublicæ. Barto.

C. Th. c. l. penult. plam fiscus accipiat de hoc quadruplū: vt ar. ī. de adses. l. iij. Vel dic de alio officio. Vel hic accepit vt sibi demeretur, & alij adderetur, vt supra lege, qui grauatos. & sic soluetur illi ob cuius malum accepit: vt arg. ff. de calum. l. & generaliter. §. fi. item contra in auth. vt iudic. sine quoquo suffra. §. si igit. in fi. §. vbi maior imponit pœna. sed in alio officio hic dicit. & facit ī. ad l. Iuliam repetū. l. sic ī. de pœn. l. sancimus. & not. q aut ab officiali hic accipit. & secundus fit sex mentibus, vt hic sequit: & non pstat quartam pro pterito tpe: vt hic. & ī. ut. j. l. locorum. & ī. de fun. rei pri. l. fi. in fi. & ī. de fide instru. & iure hastæ fis. l. fina. aut sua auctoritate accepit: & tunc biennios vt. ī. tit. j. l. q agros contra. Et pstat pro pterito tpe, sicut si acciperet a priuato: vt ī. sine cen. l. ij. & ff. de publica. l. imperatores. q sunt contra. Item fa. ī. de inoffi. testa. l. si quis in suo. Sed arg. contra ī. de fab. l. iure. & de offi. proc. l. iij.

[a] APud eum. Obligatam. Hic no. tolli hypothecariam sex mensibus et vt & redhibitoria. aliàs centum annis: vt ī. de sacrosan. ecc. l. vt inter diuinum. aliàs aliter: vt not. ī. de pscrip. triginta anno. l. cum notissimi. in principio.

[b] Mora. Magna. Et not. fieri sine mora, quod fit intra sex menses: aliàs intra quatuor menses: vt ff. de iud. l. si debitori. Accursius.

[c] Expensis. per exceptionem. ad quod supra de euict. l. sup. hoc est bonæ fidei possessor. vt ff. de acqui. poss. l. iustè.

[d] Donationes. i. dationes factæ in nouā dñum. & facit ī. tit. j. l. locorum.

[e] Quod si quis. id est quia: ne videatur replicari idem.

[f] DE OMNI agro deserto, & q̄ñ steriles fertilibus imponuntur.

De censibus & pdnis eorū q pstant cēsui. dixit: nunc de pdijs, ex qbus census pcipit. & dicit q ager relinquit ob sterilitatē, & aliqñdo dat a peræquatore, vel censitore nouo possessori: vt ī. de fūdis patri. l. si quis a prioribus. aliqñ nouus possidet auctoritate sua: vt ī. e. l. vij. & viij. aliquando ita dat a principe: vt ī. cod. l. fina.

[g] Steriles. i. qñ steriles fundi suscepti fertilibus compensantur. vt ī. l. v.

[h] Imponuntur. i. adiunguntur.

[i] CVm diuus. Ordines. i. decuriones, vtpote ditiores: quod dic vt ī. cod. l. quisquis.

[k] Et. pro id est.

[l] Quos. ordines.

[m] Solēnib^9. tributis

[n] Tenore. i. de immunitate triēnij. Sed cōtra ī. co. l. qcunq. §. cæterum. & §. illos.

[o] Possessionibus. ab alijs qui nō sunt curiales.

[p] SIqs. Priuati. i. Cæsaris.

[q] Cuius. alienati.

[r] Reliqua. q ei remanserant, vtpote non sufficientia pro expensis. & facit ī. de debi. ci. l. fina.

Quicun-

III. Impp. Valent. & Vales AA. ad Mamertiũ P.P.

QVicunq; deserta ꝑdia meruerint [a] sub certa immunitate, ad posſesſionẽ imperatorũ non prius ſinantur accedere, quàm vel fideiuſſoribus idoneis periculo curialiũ datis, vel fundis patrimonij ſui maximè vtilibus obligatis, idonea cautione [b] firmauerit ſuſceptã a ſe poſſeſsionem nullo detrimento publico relinquendam.

Scriptus hęres a tributario debitore ẽt onus fundorum ſterilium agnoſcere cogitᷣ: & ſi hæreditati renunciat, cogitᷣ cedere omnibus bonis, quæ ex aliquo titulo a debitore percepit. Barto.

IIII. Iidẽ AA. & Grã. A. ad Creſcentium Vi. Afri.

HEredes ſcripti etiã pro minus idoneis fundis fiſcale onus cogantur agnoſcere: [c] vel ſi renũciãdũ hęreditati putẽt, cedãt his omnibus reb', quas ex hiſdẽ bonis quocũq; titulo [d] & iure ꝑceperint. Dat. IIII. Id. Iuli. Contionaci. Grat. A. II. & Probo Coſſ.

Poſſidẽs ꝑdia ſterilia & fertilia nõ põt renunciare ſterilibus, & fertilia retinere, ſed vtrisq; debet cedere, vt pariter eis curialib. deferant. Barto.

V. Impp. Valentinia. & Theodoſius AA.

QVi vtilia reipublicę loca poſſidet, ꝑmixtione facta ẽt deſerta ſuſcipiãt: [e] vt ſi earũ partiũ [f] grauenẽ acceſſu, quas [g] antea ꝑ faſtidiũ reliquerũt, cedãt alijs [h] curialibus, q vtraque hac cõditione retineant, vt præſtatione ſalua cũ deſertis & culta poſsideant, ſublata [i] a paucis, quos [k] iniquũ eſt electa retinere: cũ municipes grauatura ſit pars relicta.

Prædiũ ſterile deſertũ iniungi debet poſſidenti fundũ fertilem dominicum vel templorum: & ſi nullus reperiẽ volens dictum ꝑdium poſſidere, antiquo poſſeſſori reſtituitur præſtita cautione tributa ſoluendi, & alias publicas functiones. Barto.

VI. Iidem AA.

QVicquis [l] cõductor [m] fuerit inuẽtus poſſeſſor fundi fertilis, q ex publico vel tẽplorum [n] iure deſcendit, huic ager iũgatur inutilior. q ſi cõtra id reluctandum exiſtimauerit, alius poſſeſſor [o] ſub eadem præſtatiõe [p] ĝratur: vel ſi volũtarius q ſit cõductor nõ inueniatur: tũc ad poſſeſſores antiquos, [q] i. decuriones, vel quoſlibet alios loca iuris ꝑdicti adiũctis inutilibus reuertantur, idoneis fideiuſſoribus ꝑſtitis. D. XV. Ka. Feb. C.P. Merobaude. II. & Saturni. Co.

VII. Iidem AA.

QVicunque deſertũ fundum patrimonialem [r] exercuerit, & fertilem idoneumq; præſtiterit ſaluo patrimoniali canone, ꝑpetuo ac priuato [s] iure defendat, & velut domeſticum, & auita ſucceſsione [t] quæſitũ ſibi habeat, ſuisque relinquat, neq; eũ aut promulgatione reſcripti, aut reuerẽtia ſacræ adnotationis [u] quiſquã a fructu [x] impẽſi operis excludat. Cæterũ eos qui opimas ac fertiles poſsident terras, aut etiam nunc ſibi exiſtimant eligendas: [y] pro deſerta ſcilicet portione [z] ſummam debiti ꝑſentis [a] iubemus implere. Illos ẽt, qui emphyteuticario nomine nec ad plenum idoneas, nec omnibus modis vacuas detineat, ſic ex illis quoque, qui præſidio [b] indigent, iuſtam ac debitam quantitatem

[a] QVicunq. Meruerint. i. vt mererentur, impetrauerint.
[b] Idonea cautiõe. cum fideiuſſore, vel pignore, vt hic, & ff. man. l. ſi mãdauero. §. fin. & ſa. ĵ. de loc. fun. ci. l. j. & de fun. pa. l. quicunque. & ĩ. de munie. l. penn.
[c] HÆredes. Agnoſcere. i. exſoluere. ſic ff. de leg. j. l. apud iulianum.
[d] Titulo. etiam inter viuos: quod aliàs non contingit. & facit C. de iure delibe. l. quidam. & ff. de acqui. hære. l. ij.
[e] QVi vtilia. Suſcipiant. i. retineant.
[f] Si earum partiũ. vtilium. aliàs eorũ. ſ. locorum. Accurſi.
[g] Quas. partes inutiles.
[h] Alijs. non eſt adiectiuum ad dictionem curialibus: ſed dic alijs, ſ. vtilibus locis curialibus: ſicut ſi dicerem, credo prædium tibi. Co. Theo. 11. 1. 17.
[i] Sublata. ſcilicet culta, id eſt ablata.
[k] Quos. ſ. paucos. nam pauci. ſunt qui velint culta & bona deſerere.
[l] QVisquis aliàs incipit, vt quiſquis.
[m] Cõductor id eſt curialis, vt d. ai. vel etiam non curialis: vt ĩ. l. j. & ĵ. l. proxi. & facit ĵ. de fun. pa. l. fundos. & in auth. de col. §. ſi vero. coll. ix. & de manda. princi. §. ſed etiam. coll. iij.
[n] Vel templorũ. ſimilia enim ſunt. ſic ſupra ne rei do. vel temp. Cod. The. 10. 3. 4.
[o] Poſſeſſor. id eſt conductor, qui & tributaria prædia poſſidet: vt in aut. de collatio. §. ſi quando.
[p] Præſtatione. forte quæ præſtabatur. antequam eſſet ſterilis, ſaluo triennio: vt ĩ. eodem l. j. & ſic nõ eſt contra. ſupra de iu. fiſc. leg. iij. §. diui fratres.
[q] Antiquis. qui reliquerunt loca vtilia aliorum qui voluerint ſuſcipere. Item hæc non vere inutilia. vt ĩ. l. proxi. dicitur. ſed locant hæredes. & facit ĵ. de fun. patrim. l. quicunque.
[r] QVicunque. Patrimonialẽ. id eſt pertinentẽ ad patrimonium principis.
[s] Priuato. i. ſpeciali. & hoc quo ad fiſcum, vel principẽ: vt ĵ. de fun. pat. l. iij. in fi. ſed alius habẽs in eo ius auditur vſq; ad ſex menſes: vt ĩ. titu. j. l. fi.
[t] Succeſſione. i. ſi per patris ſucceſsionem haberet. & fac. ĵ. de fun. pa. l. hi. & de fun. rei pri. l. j. & infra de diuer. præ. le. iiij.
[u] Annotationis. ꝓprio motu. & fac. ſ. de reſcind. ven. l. iij. & de preci. impe. offe. l. quoties.
[x] Fructu. id eſt velut.
[y] Eligendas. terras fertiles.
[z] Portione. ſ. deſerta, quæ ei deſtur: vt ſ. le. proxi. Vel dic q habet aliam ſterilẽ, vel partem ſterilis. nam vna ſupplet aliam: vel ſtatim: vel poſt biennium: vel poſt tempora huius legis. ad quod ĵ. eo. l. hac definitione. & ſic non eſt contra ſupra eod. l. j.
[a] Præſentis. quaſi dicat, non præteriti temporis: vt ſupra ei tu. j. l. fin. Accurſi.
[b] Præſidio indigẽt. i. deſer-

desertis, quæ eis dantur.

a Suscipere. s. iubemus: repete. exactorem. Sed vi ꝯ hule superiori. proxi. rñ. ꝰ. eo. l. j. Sol. ibi fiscale, hic patrimoniale. Accur.

a Vide Alci. hic.

b Submoueaꝰ. hoc onus, cũ habenꝰ tñc fertilia. volebant. n. se aliqui excusare, & accipere sterilia ad vicem cuiusdã hospitalis, quod excusatur, licet fertilem habeat.

c Diacatochiæ. hospitale. ad quod ꝰ. de epis. & cler. l. omnia.

d Soluturus. p futuro, nõ p præterito. vt ꝰ. eo. l. hac.

e Omnium. municipũ, vel maioris partis. sic ꝰ. de iuris om. iu. l. ij. & nõ q omnes &c. vt ꝰ. d aucto. præst. l. fi. & ff. de ædil. edi. l quod si. §. si plures. & qui & a q. l. pen. §. j. item facit. ff. de tut. & cur. da l. diui. & ꝰ de exacto. trib. l. p loc. & ꝰ. de censi. l. fi. Item facit q h̃ e in sua auctoritate inuasit: ibi a p æquatore accepit.

Nã qđ oẽs tãgit ab oib⁹ debet approbari. Sic archiepiscopus debet ab episcopis puinciali b. ordinari: vt extra de elẽp oi ca. si archiepiscopus. iuncta gl. sup verb. ab omnibus.

f Q Vi agros domino. R ñsum. i. ꝯsensum sine alia interpellatiõe.

g Possessionis. ꝯdictio ergo ex lege cum quærebaꝰ hic cessat, quæ ad xxx. ann. daꝰ. Item nec tit. nec forte bona fides hic exigiꝰ. aliàs secus: vt ꝰ. de rei vin. l. nullo. Sed hoc speciale fauore tributorũ: vt ꝰ. de iu. dom impe. l. fi. Item ꝯ ꝰ. eod. l. locorum. Soli ibi vocati fuerunt primi domini. hic non.

h Q VI fundos iure priuato. emphyteutico. Accurs.

i Non abnuant. l. nõ renuãt. Accur.

k Opimioribus. id est fertilioribus. sic ergo fa ꝰ. eo. l. hæredes. & ꝰ. l. pxi & ꝰ. tit. j. l. fi. & in Auth. de eul. § si vero collat. tt. & ff de admin tut. l eũ quꝯritur. & ad exhi-

debere suscipere, a vt in dulto tẽpis spacio, post biennũ decretũ canonẽ soluendũ esse meminerint. Nemo tñ qualibet meriti & ptãtis obiectione submoueaꝰ b quo min⁹ ad diacatochiæ c vicẽ desectas possessiones patrimonialis iuris accipiat, earũ tributa & canonẽ solutur⁹ d: illud ꝑpãli obseruatione pcuras, vt primò vicinas, & in eodem territorio sortiaꝰ: dehinc si neq; finitimas, neq; in eisdem locis repererit cõstitutas, tũc demũ ẽt longius positas, sed inquãtũ fieri valet, pro interiecto spacio sibimet cohęrẽtes, p modo & æquitate suscipiat, vt id ꝯsensu omnium e f fiat, quod omnibus profuturũ est.

Agrum sterilem, & tributarium, & desertum quilibet auctoritate propria potest inuadere, siue inuadens sit vicinus siue non: sed d minus deserens intra biennium recuperare pot restitutis expensis cultori: quo elapso non audietur. Bar.

VIII. Imp. Valen. Theod. & Arcad. AAA.

Q Vi agros dño cessante desertos, vel longè positos, vel in finitimis, ad priuatũ pariter publicumq; cõpendium excolere festinat: voluntati suæ nostrũ nouerit adesse rñsum f g ita tñ, vt si vacanti ac destituto solo nouus cultor insederit, ac vetus dñs intra biẽniũ eadẽ ad suũ ius voluerit reuocare, restitutis primitus q̃ expensa ꝯstiterit, facultatẽ loci pprij ꝯsequaꝰ. Nã si bienniũ fuerit tẽps emensum, omnis possessionis g & dñij carebit iure, qui siluit.

Fundos patrimoniales principis ille dicitur possidere iure priuato, qui ipsos steriles accepit, & sua cultura fecit fertiles. Bar.

IX. Impp. Theo. Arca. & Honor. Rufino P.P.

Q Vi fundos pãtrimoniales iure priuato h canone saluo suscepe-rint: hãc oẽs sine vllius exceptione psonæ ppositã sibi intelligãt optionẽ, vt aut ea loca quib. minor est soli fœcũditas, cũ his ex quib. fruct⁹ vberes capiũt, suscipere & tenere nõ abnuant: i aut si eorũ refugiunt sterilitatẽ, opimiorib. k cedãt. D. VIII. Id. Nouẽb. Tyro. Arcadio III. & Honorio II. AA. Coss.

Si fiscus alicui successit q fundos steriles & fertiles possidebat, & aliquis per potentiam fertiles occupauit: cogĩ steriles ex eadem substantia p portiõe acceptare. Bar.

X. Impp. Arca. & Hono. AA. Eutychiano P.P.

Q Vi per potentiam fundos opimos ac fertiles occuparunt: cũ q̃stuosis l vberibusq; pro rata portione suscipiant infœcundos m ex eadem substantia.

Co T. [illegible] 11. 8.

Idem AA. Ha[illegible]

L Ocorum dñi intra sex menses n edictis uocati, reuertantur. qui si adfuerint, o & propria p teneant, & ea quę ex præterito ꝯxerint debita, redhibere cogant. Sin verò se impares esse earum rerũ tributis ppria confitentur q absentia, nec adesse voluerint; r penes eos qui hæc suscepe-rint, & certum quem s tributorũ canonẽ pmittunt, pprietas possessionis intemerata permaneat: vt postquã ea exoluerint, sciant sibi inquietudinem submouendam, nec subreptione cuiusquam cõpetitionis t ſ loca quæ tenuerunt auferenda: quibus etiam illud indulsimus, vt ex eo tempore ex quo primum loca de quib⁹ agitur, cœperint u possidere, tributa poscantur. ſ

ben. l. Celsus § j. & ff. de ead. vol. §. his im. & de damno insec. l. Prætor. §. fi.

l Q VI per potẽtiam. Cũ quæstuosis facit ꝰ. l. proxi. Accur.

m Infœcundos. id est steriles.

n L Ocorum. Sex menses. ꝰ. eo. l. qui agros. in fi. contra. Sol. vt ibi.

o Adfuerint. id est præsentes sunt, & sic venerunt.

p Propria. s prędia vocati prius.

q Confitentur. s no contumacem pro conficto. sic in auth. de exhib. §. si vero. sed alias contra. ff. de custo. reo. l. diu⁹. §. sic & diuus.

r Vide super hanc gl. Ioã. de Pla. hic & p can. & maxime per Abbatẽ in c. a. col. 7. extra de cõfes.

r Voluerint. intra sex menses vocati prius.

s Quem. id est aliquem.

t Competitionis. ꝰ. de fun. patrim. l. si quis. & supra eod. l. quicunque in princ. Accur.

u Cœperint. Non pro

t Cõpetitionis.

u Præsti tur.

pro anteriori tpe: vt 5.tit.j.l.fi.& 5.eo.l.quicunq.§.ceterū. Sed argu.5.ff.de iure fis.l.prædijs. & de pub.l.Imperatores. Sol.hic magis Inuito dat. aliud in istis qui sponte emunt.ar.5.l. pr & l.qui fundos. Vel verius hic de sterili, & sua auctoritate accedit: vt 5 co.l.qui agros. ta publicatum non potest corrigi. sic supra de libera li causa.l.cum precum.Sed argumen.contra eod. tit. l.interrogatam. Sed ibi spet... e pe... l... eitas. Item facit ad hanc legem... ode l ju c... e in princip.& infra de fun.patri.l.quicu... & l... a de exac... u l... & 5. de ce... l li... æqua torem.

a Hac definitione. Munificū prædium. id est muneri subditum.

b Destitutionib⁹. s. solutionis debiti. si autem ipsum prædium desereretur, tūc bene adsignabit alij cum onere: vt 5. eo.l.quisquis.

C.Th.11. l.58.

c Despectione. sustinere l. cōpetitio, hic despectio. & alias est despectione, alias defectione. Et no.q, si habeo fertile prędiū:nō soluo pro te,qui habes sterile, vel desertū. sed si habeo sterile & fertile, vnum soluit p altero vt hic. & 5.de censi. l.omne. adeo quòd postquam sterile esset mihi datum a peræquatore non soluo pro præterito tempore: vt 5.eod. l.locorum.in fin.licet secus si sponte accepetim: vt ff.de iur fisc. l.prædijs. & de pub. l.Imperatores. quæ sunt contra. & facit supra ne vxor pro mari. & in Authen. vt nun fi.pig coll. v. & in Authen. vt nul li iudi. §.quia vero. collat.ix. & infra de executo. & exactur.l. nullam. & 5.vt nullus ex vicarijs &c.

d Pręstigijs. expone. vt ff.de adul. l. ita.

e Mutiletur. id est tardetur.

f Omnium prædiorum. tam rusticorum, quàm vrbanorum.

g Contracta. id est detracta: vt quia cessauerunt in solutione tributorum. tunc enim possessores exceptis ecclesijs amittunt prædia: vt hic. & 5.de episco.& cler. l.de his & de his. & de sacrosan. eccle. l. placet.ibi, nulla &c.

† De hac materia vide per Inn. in c. p in quisitioné. extra de acen. & per Abbaté 1 c.olim.de rescrip.& in c. at si clerici.de iudi.

h Rura. hac lege not. quòd desiderium apud a-

Ad tributa prædij sterilis nullus possidens fertilia cogitur, nisi postquam assecutus fuerit.hoc dicit. Bar.

XII. Imp... & The. AA. Seleuco PP.

Hac definitione sancimus nullum possessoré neq; munificū pdiū [a] pro alienis debitis vel destitutionib. [b] esse retinédum, neq; eorū pdiorū despectione [c] pgrauari, q ex ijsdé bonis q retinent, nequaquā eé monstrant:ne vllis prestigijs [d] atque commentis exactio mutiletur. [e]

Dominis prædiorū debent requiri,vt soluant debita cōtracta & ipsis cessantib. assignātur volentibus soluere. Bar.

XIII. Idé A... ū.

Omniū pdiorū [f] actores ac dñi requirantur: quorū si vitio pbané debita fuisse ɔcta, [g] in absoluto est vt debeat dominium commutari.

Si curialibus patientibus, & apud acta fatentibus prædia esse aliena, tributa quis soluerit, apud soluentes remanet perpetuo dominium prædiorum: & nulla repetendi datur licentia. Bar.

XIIII. Iidem AA Aureliano PP.

Rura [h] & possessiones quas curiales quolibet pacto publicatis apud acta, puincialia desiderijs suis vel relique rūt, vel possidere alios p miserūt: penes eos q eas excoluerūt,& functiones publicas recognoscūt, firmiter pdurabūt, nullam habentibus curialibus copiam repetendi. [i]

XV. Idem AA.S... com.primor...

Siquis deserta pdia q naualem [k] sustinét functionem, & in desertis nūc vsq; remanét, superæquationis iure pceperit:meliore ɔdóne in omnib. titulis ɔuenit ea [m] releuari:vt grauis sors nauis [†] esse nó possit p ea q resederit portiūcula: [n] cū alijs fuerit [o] dispendijs liberata.

Accipienti fundum patrimonialem sterilem sub certi canonis annua præstatione, non debet augeri canon ex melioratione. Bar.

XVI. Idem AA. Her...

Sigs auctoritate nři numinis [†] de fundis patrimonialibus steriles sub certi canonis pollicitatione susceperit,firmiter [p] eū volunt⁹ possidere:sub eiusdé tñ canonis solutione,quē nostræ maiestatis auctoritas p annos singulos soluēdū esse præscripsit,nullamq; eos [q] descriptioné,siue adiectionem, aut innouationem [r] in posterū sustinere: qm nimis absurdū est, eos qui nobis hortantibus fundos inopes atq; egenos, magno labore impenso, aut exhausto patrimonio vix fortè meliorare potuerunt, vtpote deceptos, inopinatum onus suscipere, illudq; velut quadam circumuētione deposci, quod si se daturos pscissent, fundos minimè suscipere aut ét colere paterentur.

XVII. Imp.Theodo.A

i Reperen... i. intra biennium, cum palam renunciau... vt supra de pact.l.postquam.

k Siquis. Naualem. nauicularij alicuius fuerant, vel erant, vt supra de prædi.nau.l.ij. & iij.quibus tributa dabantur ex prædijs aliquorum. Accur. † al.naualis.

l Superæquationis. vna dictio, superæquationis. Accursius.

m Ea. scilicet prædia,quasi dicat,simul ta grauamina tenerant in ei. quæ releuantur ab alijs, vt naualis sors integra saluatur & secundum hoc ponitur hic ue. vt 5.de cano.larg. titu & sunt similia, vt in vno releuetur, & in alio grauetur. ff. de iureiuran. l.eum qui.& supra loc.Mi... cer. & supra eodem. l quicunque.§.cæterum & §.illos. & ff. de publica.l.eorem. §.fin. Grauatus in vno, in alio releuari debet.

† Numinis.

n Portiuncula. et dictis prædijs, quæ dicuntur deminuta, eo quod macra & sterilia sunt facta.

o Fuerit. alias fuerit, scilicet portiuncula. alias fuerint, scilicet prædia.

p Siquis. Firmiter.sic infra de loca præd. ciui l fina in princip. & l. quicunque. & supra eodem. l.quicūque. in princ.

q Nullamque contrahit de singulari ad pluralem numerum. sic econtra supra de iis ius vocan. l.fin.

r Innouationem. sic supra de agric. & censi. l.cum satis. §. caueat. & 5 in quib. cau.co. cen. l.j. & 5. de allu.l.fin.

C.Th.11. l.186.

Iubemus.

a Iubemus. Municipē.l.muneri subiectum, vtilius ex eo quod sequitur.& ff ad muo.l.j. Accu.
b Territorij.i.terræ.vt sup eo.l hac.& sic aliter quā ff de verb. sig.l. pupillus §.territoriū. vel dic q̃ licet aliqñ quandoq; cogantur extra territoriū accipere defensa sedia: vt ff eo.l. quicunq; §. sicuti th non:vt argo.sup. de deco.l.curiales & ff.de act.& obl.l ob causas.& l.tutra.& il la quæ dixi ff.eod. l. hac definitione. Ac.

Co.Theo. li.l.c.36

Limitrophis, Cuiacius.

c DE FVNDIS limitrophis &c.

Qoidam habent, li mitrophis, attrophos descriptio,& limite, i.descriptis ad vsum militum: q milites imperiū custodiūt: vt ff.l j.& h.& in q. b9 cessat alluuio: vt ff.de acqui.re. do. l. in agris. aliās est limitrolis. hæc siue de nostris, siue de cuiꝯ fuodis erant.
d Castellorum. f. fundis: vt j.l.j.

e Tiberianus. vt impe- rator: vel, q̃ nia in eorum chronicis non inuenitur. pfectus fuit.q legem facere potuit: vt ff.de offi. præfect. præt.Or l formam t ossibil taté. qd facere debuit · vt ff. de an. & tribu leg pro locis.
g Limitem aliās limitū item aliās cōuenirent: aliās conueterent: aliās conueherent.
h Respuenda. re- scripte sic & j.tit ij. l.pen.& l.omnis.
i Quicunque. priuati, vel milites ooo castella ni, sm P. vt in fine huius legis.
k Territoria.l. castrum eū territorio, id est iurisdictione, vt ff de verb. signi.l. pupillus, §. territoriū. Vel cuā ipsum castrum, & terram in qua residet.
l Adscripta sunt. ab his qui primi agros constituerunt: vt ff. de aqua plu.l.qd princ.pis. Vel dic adscripta, i. exēplum seu scriptura principis, quod olim dabat

al ad La tioum, in meo manuscrip.

Legem facere pōt pfectus.

In scriptis.ad limitū frumenta cōuenirent.

Ivbemus [a] neminem curialem pro alieni territorij [b] debitis detineri, sed tantū municipem p gleba propria conueniri.

TITVLVS LIX.

DE FVND[...] LImitrophis, & terris, & paludibus, & pascuis, & limitaneis, vel castellorum. [d]

Quidam præfectus, qui vocabatur Tyberianus, statuit quasdā possessiones, ex quibus militibus custodientibus limina imperij deferebantur frumenta: hoc statutum hic cōfirmat hæc lex & iubet in ppetuum obseruari, mandans q̃ rescripta in contrarium impetrata, nullius sint momēti. Barto.

I. [I]mppp. Valen. Valēs, & Gratianus AAA. ad [...]m. P.P.

Tiberianus [c] ad possibilitate [f] singulorū quorūque locorū intuēs, statuit certas possessiones, q̃ ad limitē [g] [f] frumenta conueherent. Quocirca generali lege sancimus Tiberiani dispositionē oportere obserua r[i] amouentes quicquid vel [p]o[t]entia cuiuscunq; elicuit, vel furtiua deprecatio: addētesq; nihilominus, in futurum nulli licere aduersus vtilem vetustatem & p̄sentem legem nostram importuna & respuenda [h] reposcere.

In limite imperij nullus debet eē castelli detentor: nisi is solus, cui p principem detētio est cōmissa: contrafacientes pœna hic inserta puniuntur. Ba.

II. Imp[p.] H[on]orius & Th[eodosius] AA.

Quicunq; [i] castellorum loca quocunque titulo possident, cedāt ac deserāt: quia his tātū fas est possidere castellorū territoria, [k] qbus adscripta sunt, & de q- b9 iudicauit antiqtas. [m] q̃ si vlterius vel priuatæ conditionis qspiam ī his locis vel non castellanus [u] miles fuerit detentator inuentus: capitali sententia cum publicatione bonorum plectetur.

Agri limitanei donec p milites possidentur, sunt a tributis immunes: si tamen aliena ti fuerint lege prohibente, vēdicantur non obstante temporis præscriptione. Bart.

III. Impp. Theodosi. & Vale[n]tini[anu]s AA.

Agros limitaneos [o] vniuersos cū paludibus omniq; iure, quos ex prisca dispositione limitanei milites ab oī munere [p] vacuos ipsi curare pro suo compendio, atq; arare consueuerant, & si in p̄senti colunt, ab his firmiter, [q] ac sine vllo cōcussionis grauamine detineri: & si ab alijs possidētur (cuiuslibet spacij temporis præscriptione cessāte) [r] ab vniuersis detentatoribus vindicandos, i; sdē militib9 sine vllo prorsus (sicut antiquitus statutum est) collationis onere volumus adsignari: in his etiam contra eos, qui præceptionibus

magistris militum custodientibus limina, q̃ exēplū sequebantur magistri militū, qui etiam statuerūt ou meruni militum limitaneorum, vt ff. de offic. præfe. prætorio. Afri.l.in nomine domini. §.quod autem.
m Antiqtas.i.antiqui: vt prædixi. vel .l. vetustas, q̃ pro lege habetur, vt ff.de aqua pluuiæ arcē.l.ij. in principio. & sic no. non licere cuilibet habere castrū. quod intellige in limite imperij, & sic castellum dicitur limitis castrū, vt d.l. in nomine domini. & hic dicit, his locis. at alibi quilibet potest facere: vt C.de ædi. pri.l per prouincias. nisi fiat ed æmulationem, vel scādalum inde oriretur, vel ibi oot nam nec pri uato debet committi custodia limitis, vt ff de ope.publi.l. legatum. sic nec vlli licet extraneo metro comiam emere, vt supra non licere hametro.l.j. & hæc castra si sunt nimis magnitudinis p magistrū militū possiunt ad modū reuocari. vs ff. de off. præf præ. Afr.l.in nomine domini.circa fi.
n Nō castellanos. id est talis miles, cui non sit adscriptum limitis castrum: nec sit a magistro militū inter limitaneos deputatus. ex militibus enim constituebantur milites limitanei, qui erant sub ducibus, vt supradicta l in nomine domini.& de offic magi.mi.le. finali. Accursius.
o Agros limitaneos id est militibus custodientibus limina imperij assignatos, vt j.titu. ij l.omnes. & supra. l.j. Accursius.
p Munere.ergo tributorū. sed pro non limitaneis ctiā militibus tributa præstat: vt supra de offic. præfect. August. lege prima, & ff. de muner.& honor. l.hu. §.ad huiusmodi.
q Firmiter. sic sup. titu.j.l.ti.

Castrum cuilibet habere nō permittit.

r Cessante. cessat hic p̄scriptio. sic ff. de præscrip lōgi temp.quæ pro.li.l.si.& de præscrip.xxx.an.l cōpetit.

& de decu. l. si quis decurio. & de meta. l. finali. & de tab. l. iiij. & §. de rei do. l. j. & de agri. & cen. l. cum satis. & de vsu. l. neque. & ┐. de cohort. l. ordinariorũ. & de fun. rei priua. l. vsus, & ff. de sal. l. qui falsam. hæc specialia sunt regulariter cõtra, vt §. de pscript. xxx. an. l. oct.
a Proscriptionis. s. bonorum. Accur.
b Actio. s. pro euictione, quia sibi fuerit stipulatus: vel q̃a bona fide emit: licet in quibusdã casibus emptor de precio non agat, vt ┐. de fun. rei pri. l. nemo. & §. de prædi. curia. l. j. & de agri. & cen. le. quemadmodum.

c ad Rufinum.
† Cõcor. cum hac l. c. phibemus. iuncta gl. l. j. extra de cẽ. vbi prohibent noui cẽsus imponi.

c DE PASCVIS publicis & priuatis
Prouidit fũdis limitum, nunc pascuis.
d Vm nulla. Saltibus facit hic vim in verbo saltibus, non dicas pratis vnde fructus colligit' aliter quàm pastione, vt §. l. prox. & fi. & quod dicit priuatæ, s. principis. nam in saltu priuati hominis non intromittit se ordo, sed dño committit', vt §. de iu. l. nemo.
e Priuatæ. scilicet principis.
f Arceantur. quasi dicat, idem possessor seu conductor saltus principis prius dat ordini, & sic ordo accipit, vt animalia militum arceantur, vt sua cõductoris liberius pascantur. & quæ vult induci. & facit §. noua ve. l. j. ij. & iij. & facit §. de cano fru. vt Ro. l. nemo. m. & de pri. ur. Constã. l. nulli. & ff. de dec. ab. or. fa. l. iij.
g Tua. loquitur pręfecto prætorio.
h Antiquitas. sic §. titu. j. le. ij. Accur.
i INsignis. Tua. magistro mili-

† Prosceni fis legit Cuia. Apamenæ. i. Syriæ locis de q̃bus. Strabo. li. 5.
pascuis..

nsis obuiã venire tẽtauerint, proscriptionis [a] pœna valitura. Nam si q̃s forte (quod minimè audere debuerat) emptionis titulo, memorati iuris possidet prædia: competens ei actio [b] contra venditorẽ intacta seruabitur.

TITVLVS LX.

DE PASCVIS PVblicis & priuatis. [c]

Antiqua pensio pro pascuis saltuũ antiquitus constituta incõsulto principe augeri nõ debet. Angelus.

Imppp. Valent. Theo. & Arcad. AAA. [c] P.P.

CVm nulla † ratio sit, cur in pascuis saltibus [d] rei priuatæ [e] pensio debeat ampliari: nequaquam pro libidine ordinum augmenta facienda sunt. Etenim idcirco grauiorem pensionem imponi ab ordinib. accepimus, vt animalia ex rebus priuatis nostris a locorum pastibus arceantur: [f] quod fieri nõ oportere diuæ memoriæ Iulianus prorogata iussione constituit. Quare excellens auctoritas tua [g] conuentis prouinciarũ rectoribus, non eam licitationis necessitatem patiatur inferri, quam repentinam faciunt ciuitates: sed eam manere decernet, quam statuit antiquitas. [h]

II. Impp. Arcadi. & Honorius AA. ad Simplicium magist. mili.

INsignis auctoritas tua [i] hac conditione [k] a publicis [l] pratis [ac amœnis]† pascuis animalia militum prohiberi p̃cipiat, vt vniuersi cognoscant, de emolumentis eorum, tuique officij saculatibus, duodecim libras auri fisci commodis exhibendas, si quisquam posthac memorata prata mutilare tentauerit: non minore decernenda pœna, si etiam prata priuatorum Antiochenorum fuerint deuastata: ita tamen, vt sine læsione prouincialium prouideant curiales, quo pacto animaliũ militarium [m] pastui consulatur.

Prata prouincialium non debent fatigari molestia militum principis. Bart.

III. Impp. Honorius, & Theodosius AA.

PRata prouincialium nostrorum, & præcipuè rei priuatæ nostræ, perniciosum [vel periculosum †] est militum molestia fatigari: ideoq; lege [n] ad amplissimam præfecturam promulgata, censemus, ne hoc deinceps vsurpetur: super qua rev niuersos quorum interest cõuenire tua magnificentia non moret: neque permittat possessores, vel colonos pratorũ gratia qualibet importunitate vexari.

TITVLVS LXI.

DE FVNDIS PAtrimonialibus, [o] & saltuensibus, [p] & emphyteuticis, [q] & eorum conductoribus. [r]

Accipiens fundum fiscalẽ in emphyteusim ppetuã, ipsius dominus ẽst irrequisito fisco. Bart.

I. Imp. Constantinus A.

SI quis [s] † fũdos ẽphyteutici iuris salua Lege [t] fi-

tum loquitur.
k Hac conditione. id est [illegible] cautum.
l Publicis. s. fisci vel principis idem in priuatis cuius bet. vt in hac l. & ┐. l. px.
m Militarium in duobus cõsulitur p hunc tit. animalib' militum. primo, vt hic. secundo, vt pensio nõ augeatur conductoribus priuatis, vt §. l. proxi. §. pe.
n PRata. Lege. illa quam dirigit ad præfect. & facit. ┐. de priui. do. au gu. l. ij.
o DE FVNDIS patrimonialib. &c.
Tam de proprijs quam de fiscalibus dicitur, cum omnes sint principis quasi proprij & patrimoniales: vt argu. ┐. eo. l. j. & ff. ne q̃d in lo. pu. l. ij. §. j. in quosdam. sed alij de patrimonialibus tm̃ dicunt. vt ff. de quid in lo. publ. l. ij. §. j. & non q; quidam ex his non possunt locari, vt cõstituti per Mesopotamiam, q̃d mire, quia sunt militibus adsignati: vt ┐. eod. l. omnes. & l. nulli. Accur.
p Et saltuensibus. de his dicit l. fin.
q Emphyteuticis. ad quam emphyteusim nõ p̃mittit' accedere nisi dato fideiussore: tũ si desertum accipitur: vt ┐. eod. l. quicunque. & §. de omni agro deser. l. iij.
r Conductoribus. s. personalibus, quibus speciale ius cõceditur ratio pro eis, quã §. eos. vt ┐. l. iii. & non. q; si pperuo accipiũt dñi sunt: & ideo donãt: vt l. j. & §. de omni agro deser. l. qui agros. nec imperator potest eis auferre: vt ┐. de loc. prædio ci. l. fi. Accu.
s SI quis. Emphyteuta.
t Fundos. ad fiscũ pertinentes.
u Salua lege. i. saluo canone.

al. deest vel periculosum.

† Cõcor. cũ hac. l. c. vl. cum glo. super verb. ven def. extra de loca. & con.

no canone. vt. ĩ. eod. l. valuerit. & l. fundi. & l. fundos.
a Firmæ sint. vt instit. loca. § adeo. Sed an venderet videtur idem: vt ff. de reg. iur. l. cuius est. sed in alio emphyteuta secus: vt ĩ. de iure emphy. l. ii. circa princip.
b Cogatur non donator. sed donatarius. sic nec venditor pacto etiam interueniente vt sup. siue censu vel re. l. fi na & facit su. de epi scop. & cler. l. si quis presbyt. & de heredi. decu. l. fi.

empletior est: vt d. §. & nota pœnas deserti officij. sic ff. de nth præsi. l. diuur. idem per omnia in ecclesia & prælato: vt in auth. de non alie. §. nimius. colla. ij. & supra de anno. & tri. l. obuiltere.
i Deplorare. i. emendare. Accur.

sci citra iudicis auctoritatem donauerit, donationes firmæ sint, a dummodo suis quibusque temporibus ea quæ fisco pensitanda sunt, repræsentare cogatur. b

Si pro re emphyteutica patrimoniali tpe debito soluta pẽsio non probetur, minori ipso iure non infertur damnum vel pœna, sed tutori & curatori in solutione cessantibus. Bar.

II. Idem Augustus, ad Dracontium.

PAtrimonialis fundi pẽsitationẽ seu aurariã seu frumẽtariam intra tẽpus c omissam minorũ domunio nõ nocere d ꝑcipimus, nec ad fraude e iuris eorum accedere, f si quod solẽniter debet, paulo g serius inferatur: ita tamen, vt permanẽte substantia paruulorum, iudex tutorem vel curatorem ꝑ quem differtur illatio, negligentiæ suæ & deserti officij pœnas h exigat, & damna deplorare i compellat.

Emphyteuta ob sterilitatem non petat remissionẽ & rescriptum in cõtrariũ impetratũ per obreptionẽ, non tenet. Itẽ fundus fiscalis concessus ĩ emphyteusim ꝑpetuã ab emphyteuta non potest auelli, licet alius offerat meliorẽ conditionem. Bart.

III. Impp. Valentinia. & Valens AA.

QVicunque possessiones k ex emphyteutico iure susceperint, eas ad refundẽdũ l vti occasiõe nõ possunt, qua asserant desertas m esse cœpisse, tametsi rescripta ꝑ obreptionem meruerint: sed nec auelli eas ab his posse, nec si licitatio n ab alio fuerit promissa: sed eas in perpetuum apud eos qui eas susceperint, & eorum posteritatẽ remanere, nec si super hoc rescriptum fuerit ad uersus eos impetratum.

Suscipiẽs a peræquatore fundum desertum, ipsum perpetuo possidebit. Barto.

IIII. Imppp. Valẽs Gra[tia]nus, & Valent. [...] AAA. ad Florentium.

FVndi patrimoniales, & qui ex emphyteutico iure ad domum nostram o diuersis generib. deuoluti sunt, sic eis qui eos poposcerint, p cedũt, vt cõmissi metus esse nõ posit. Neq; enim magis cõmodamus q nr̃a quã tradimus ea iure dominij: ita tamen, vt ea quæ ĩ nostra possessione r positi præstiterint, & in posterum soluant. s

Donatarius principis rem sibi donatã possidet inconcussam, & eam in alium potest transferre: Bart.

V. Impp. Gra. & Val. AA.

SI qui a prioribus colonis vel emphyteuticarijs destitutũ pãtrimonialem fundũ a peræquatore vel cẽsitore susceperint: perpetuo t eundẽ atq; inconcusso iure possideant, nec quisquam secundus petitor accedat.

VI. Impp. Grat. Valen. & Theodosius AAA.

c Patrimonialis. Tempus. xxx. dierum: vt ĩ. de publica. l. imperator. es.
d Nocere. immo videtur contra. sed restituit: vt ff. de mi. l. si ex causa. §. si in cõmissum. Sed ibi in fiscali, hic in patrimoniali. Item adhuc plus quia videtur nec restitui, & sibi prudicare. vt ĩ. de h. institu. & iure hast. fisca. l quæcunque. Sed ibi l fiscali & vltra erat processum quia solenniter venditum. & eo lem modo solue supra de admini. tut. l. si tutoris. Item nec sibi negat restitutionem. Item hodie videtur corrigi quod de xxx. diebus dicitur, vt ipso iure non currant: vt sup. in quibus cau. in in teg. resti. fin. Vel dic quod illud quando currebat tempus, & restituebatur: ita quando non restituebat, etiam hodie curret, & non restituitur, vt dixi quando vendidit fiscale: aliàs corrigitur.
e Ad fraudem. i. damnum. sic ff. de ædil. edic. l. cum autem. §. excipitur. quasi dicat, euadere nõ adfert damnum.
f Accedere. aliàs euadere. Accur.
g Paulo. i. parum inferatur & c. id est, non totum quod debet. vel dic ad fraudem, id est occasionem iuris &c. quod esset fraus eum euadere. & facit supra de vsucap. pro emptore. l. fina.
h Pœnas. quia forte soluit æstimationem pensionis quam minor soluere debuisset. arg. supra vnde vi. l. meminerint. & ff. de actio. empt. l. iulianus. §. sed et si facto tributa tamen minor soluit, cum in hoc lo-

Tributa soluit minor.

k QVicunque possessiones. s. patrimoniales.
l Ad refundendũ. i. ad remittendum canonem.
m Desertas. i. steriles, per quod excusabat se, vt non perdiderit, licet non soluerit pensionem. Sed argumẽ. contra. ff. de allu. l. ij. sed ibi per principem fuit deminutum. Accursius.
n Licitatio. in locationibus enim & venditionibus prædiorum fiscalium non patrimonialium est locus adiectionibus: nisi cum locatio patrimonialis fuit temporalis. sed nec ad venditiones pertinet ciuitatum adiectio: vt supra de vendi. re. ciui. l. j. & infra de loca. præ. ciui. l. fina. & no. hac l. vnum contra conductorem, aliud pro eo. Item facit supra de omni agro deser. le. quicunque. & de allu. leg. iij. & de vendi. re. ciui. l. secunda. & ff. de publicanis. lege. licitatio.
o FVndi. Nostrã. Cæsaris: cum antea essent emphyteuticarij alicuius priuati, vel ecclesiæ, vel fisci.
p Poposcerint. titulo emptionis, vel alio perpetuo titulo.
q Commodamus. id est, ad commodum percipiendum damus. vel hoc dicitur quantum ad translationem possessionis.
r Possessione. fundi dati in emphyteusim.
s Dissoluant. aliàs potest esse metus cõmissi.

t SI qui perpetuo. nisi intra sex menses ex die concessionis venit. vt ff. de censi. l. fina. & facit supra, de omni agro deser. leg. locorum. & supra eod. le. quicunque.

Hi qui-

HI quibus patrimoniales possessiones per Asianam & Ponticā diœcesim, vel a nobis, vel a diuis parentibus nostris sacra largitate donatæ sunt, inconcussè [a] possideant, atq; ad suos posteros transmittant: qđ quidē non solum in hæredibus, sed etiam in cōtractibus [b] omnis generis volumus custodiri.

Accipiens in emphyteusim a fisco debet cauere de nō deserendo sub hypotheca suorū bonorū: alias satisdare tenetur: quā satisdationē si magistratus omiserit, ad suū redūdat periculum. Bart.

VII. Iide AAA. Cy. P. P.

QVicunque ad emphyteusim fundorum patrimonialium vel reipub. iussu nostri numinis venerit, is si redundātia fortunarum idoneus fuerit ad restituenda quę desertus [c] fortè possessionibus requirent, patrimoniū suū publicis implicet nexibus. Si verò minor facultatibus probabitur, datis fideiussorib[9] idoneis, ad ēphyteusim accedat: scientibus his quos taliū rerum cura solicitat, in se negligentiæ damna, si huiusmodi cautio defuerit, esse vertenda.

Fūdi limitrophi militibus assignati per rescriptum principis, vel annotatione in emphyteusim vel iure dominij in aliū transferri non possunt: & trāslati reuocant. Barto.

VIII. Iidem AAA. Nedearcho.

OMnes fundi † pātrimoniales p Mesopotamiā: & Osdrochenā † prouincias, quos cōstat diuorū retrò principum sanctionib[9] limiti [d] deputatos, ad ius pristinū sine vllius adsertionis reuocētur obstaculo, [e] præbituri oīa quæ antea impendēda necessitatibus limitis pberi consueuerāt: ita vt nulli penitus audiant qui aut rescripto aut adnotatione dominium vel emphyteusim vel conductionem quolibet genere largitatis de nostra liberalitate meruerint.

IX. Impp. Arcadius, & Honorius AA.

VNiuersi cognoscant nihil priuato iure [f] saluo canone fundis emptis cum pātrimonialib[9] esse cōmune: ita vt ad eos [g] nunquā pātrimonialiū fundorum peræquator accedat: graui multa feriendo eo, q statuta nr̄ę clemētię ausus fuerit temerare.

Si fundi patrimoniales fertiles aliquibus sunt concessi, & steriles nō, peræquator debet sterilia fertilib. aggregare: vt sic omnium pensio præstet, et diuisa fiat sterilium æqua lāce & fertilium. Bart.

X. Iidē AA. Euticia. P. P.

FVndos patrimoniales eos dumtaxat qui saluo canone [h] iure priuato nr̄a liberalitate concessi sunt, [i] cum his patrimonialibus q in cōditiōe propria cōstituti sunt, [k] illustris auctoritas tua iubeat exæquari: ita vt releuato onere rei quod inminet fatigatis, translatio in eos q integris viribus florent, & adscriptio tributorū æqua lāce diuidant.

Pensio pdij emphyteutici a fisco defenditur p emptorē: nō obstante pacto quòd vēditor soluere debeat. nisi principis iudicio fuerit firmatū. B.

XI. Impp. Honorius & Theodo. AA.

IVs [l] emphyteutici pdij, [m] quod sine

[a] HI quibus. Inconcusse. sic supra eod. le. fundi. & infra de loca. præ. ciui. le fin. & supra de cen. l. fi. & de om agro deser. l. quicūque. & de quadrien præscr. l. bene a Zenone.

[b] Contractib. s. vt vendat: vel alio titulo possit alienare.

[c] QVicunque. Desertus. i. si sunt steriles, vt accedat. supra de om agro deser. l. quicunq;. & facit supra de murilegu. l. penul. & ff. de loca. præ. ciui. l. j. & ff. de publica. l. licitatio. in prin & sup. de vsur. l. si bene. & instit. de satisda. tuto. §. penultimo. Accur.

[d] OMnes fundi. Limiti. i. ad vsum militum qui stant in limitibus imperij: & ideo etiam imperator alienare non potest: vt hic dicit.

[e] Obstaculo. si alius possideat. & facit supra de fun. limi. l. j & l. fin. & xvj. q. iij. c. inter.

[f] VNiuersi. Priuato iure. facit differentiam inter prædia patrimonialia & tributaria quæ emit priuatus a priuato, saluo eis canone, qa aliter emere non licet vt ff. de fun rei pri. l. nemo. & illa patrimonialia quæ quis accepernit directè a principe in emphyteusim: cū his secundis potest dari aliud desertū, si prius data sunt florida: & hoc per peræquatorē: quod in primis locus est. & secundum hoc priuato dic, id est quia priuatus a priuato emit. Alij dicunt, i. speciali iure.

[g] Ad eos. emptos. & facit infra de metal. l. deuotum. & l. proxi.

[h] FVndos. Canone. id est tributa ordinaria, q præstant principis prędia: vt supra de exac. trib. l. fi. nā & ecclesia: vt sup. de sa. san. eccl. l. placet.

[i] Concessi sunt. in emphyteusim, vel locationem.

[k] Constituti sunt. deserti puta: & ita apud nos sunt nemini concessi, qui concedunt habēti alia, vt illa deserat, vt omnia alicui dari possint: vt supra de omni agro deser. l. quā vtilia. seu in empti a priuato: vt supra l. proxi. Accursius.

[l] IVs. i. pensio emphyteutici prædij: quæ pensio nro iudicio. i. permissione nra specialiter est retenta apud venditorem, vt ipse eam præster, non emptor sine vinculo obligationis. inefficax enim pactio est seu obligatio, vt eam alius quā q possidet pstaret, vt supra sine cen. vel reli. l. fin. nisi sit facta nostro iudicio: sicut & ipsius prędij patrimonialis inefficax ē alienatio facta a procuratore patrimonij nisi iussu principis: vt ff. de leg. j. l. apud Iulianum. § fi. itaq; illud ius nostro iudicio retentum immutabile pleuerer, sicut est ab emptore possessum, vt venditor non ipse emptor pstet. Cy. & sm hoc verba iudicio nro, terminant retentatum. Vel dic iudicio d est in hoc, vbi sine obligatione est conuentio. & sic soluat emptor, quia non valet conuentio in piudicium fisci: valet tn inter contrahentes: vt ff de pac. l. inter debitorem. & sic soluat emptor. Vel dic q legant eum in fenori litera iudicio nostro. & est sensus idem, qui proximus.

[m] Prædij. patrimonialis.

Possess-

Imperator qdam alienare nō potest.

[9] Hic no. contra illos qui dicūt Romanū Imperiū nō fuisse extensum vltra Euphratem.

Osdroenam Alc. hic.

a Possessionem. id est si sine nostro iudicio emptor vetusto tempore retinuerit sic possessionem, quod venditor praelliterit, non ipse: noluimus eam adiuuari ex vetustate temporis, quo nouus post praelitet ipse emptor, sm quosdam. & verbū. vitiosa, pōt legi, s. obligatione, vt s. vel vetustate. nam tricennalis vel xl. annor. praescriptio ex vitiosa possessione oritur, vt ff. de acquiren. possessio. l. Pomponius. § fina. & vetustas dicitur xl. ann. vt argu. infra de fun. rei pri ua. l. nemo. Vel dic quae possessio, s. vitiosa, & secundum hoc dic quod vitiosè coepit possidere possessor sine titu. & tamen praescribit xl. ann. sed canonem soluet, per l. fina. infra eo. vel dic secundum Azo. ius emphyteuticum habebat in fundo Titij: illud praedium possedit Seius xxx. annis nullo modo sibi obligatum ab emphyteuticario: nūc emphyteuta vindicat, Seio volēte tem. Seius obijcit praescriptionem, prohibet haec constitutio praescriptionem. & est speciale iuri emphyteutico non obijci praescriptionem, secundum Azo. Sed ego credo melius dici si dicamus eū habuisse ius emphyteuticum in praedio patrimoniali: nam & sub. de patrimonialibus loquitur, & sic hic speciale in patrimonialibus emphyteuticis secūdum M. & secundū hoc admatur possessio, idest dñium, vt non praescribatur xxx. ann. sed xl. vt iotra eod. l. fina. & ff. supra de praescript. xxx. ann. l. cum notissimi §. fin.

obligationis vinculo retē tatum est iudicio nostro, immutabile perdurare praecipimus, possessionē [a] autem, quae sine obligatione speciali fuerit vitiosa, vetustate temporis noluimus adiuuari.

Emphyteutae fundos patrimoniales emere non coguntur: dominium vero vtile habeant, sicut si a principe, vel alio ex quocunque titulo acquisissent. Bar.

XII. Impp. Theodosius & Valentinianus AA.

POssessores vel [b] emphyteuticarij patrimoniales, qui fundos minimè nunc vsq; cōparauerunt, [c] eodem largitatis modo [d] nequaquā ad eorū cōparationē vrgeantur: sed tanquā proprijs depensis, sic eis nostri numinis beneficio potiantur: vt quod iuris alter inferēdo precium consecutus est, hoc nostra liberalitate praedictus emphyteuticarius habeat. Illud quoq; ius, in quibus coluit praedijs, quod aut ex successione, [e] aut ex comparatione priuata, [f] aut nostri numinis liberalitate, aut quocunq; modo [g] possedit, sciat [h] illibatū intemeratumq; seruari: licentia eis concedēda etiā libertates [i] mancipijs ex fundis patrimonialibus atque emphyteuticarijs, cum fundorum sint domini, praestare.

Praedia patrimonialia hīc nominata non possunt alienari in alium, poena contra facientibus imminente. Bar.

XIII. Iidem AA. ad Florentium.

NVlli iā in posterū licere praecipimus patrimoniales seu limitrophos vel saltuenses [k] fundos qui per tractū Orientis [l] positi sunt, ad ius transferre priuatū: siue dempto, siue saluo canone iuris fundorum immutatio postuletur: legis temeratores quinquaginta librarū auri poena coercētes: tā videlicet petitorem, quā officiū [m] quod petitionem concedit admitti: licet adnotatio nostra vel diuina pragmatica contra vetitum proferatur.

Qui per xl ann. fundū patrimonialē vel tēplorū possederis, vel alterius iuris cū titulo vel sine: nullā per ipse molestiam, vel quaestionem pati pōt: sed soluet debitū canonē. si verò ab initio probes titulū possessor adempto canone a principe praedium sibi fuisse cōcessum, a canonis praestatione securus est. Bar.

XIIII. Imp. Anastasi. A.

IVbemus omnes qui in quacunq; dioecesi, aut quacunq; prouincia vel quolibet saltu vel ciuitate fundos patrimoniales vel templorū, aut agonothetici, [n] seu releuatorū iugorum, [o] vel cuiuscūque iuris per quadraginta iugiter annos (possessione. l. non solū eorū qui

b Possessores vel, pro id est.

c Comparauerūt. a me, vel a priuato, sed in emphyteusim habent a me.

d Modo. id est beneficio, quasi dicat, sicut eis largimur in emphyteusim, ita largimur hoc, vt non habeant necesse ea emere, & tn̄ habeant tantū iuris ac si emissent, excepto quod dī. s. eo. l. vniuersi. Accur.

e Successione. vt quia acceperant desertum, per quod videntur [illegible] deserti [illegible]: quo casu biennio vel sex mensibus sit tutus: vt s. de omni agro deser. l. qui agros. & l. locorum.

f Priuata. facta a nobis, vt subijcit.

g Quocunq; modo. quia ius in re tēporis diuturnitate quaeritur vt s. eo. l. ius. Temporis diuturnitate ius alicui [illegible] eur.

h Sciat emphyteuta tantum.

i Libertates. infrà tit. j. l. ij. §. Sol habēt hic quidam liberalitates: secus in libertate dicunt. vel illud in colono simplici vel alio: hoc in emphyteuticario, vel simili, qui sunt domini saltem vtiliter. argu. in Authen. de nō alie. §. alienationis. colla. ij. & facit quod dixit s. de agri. & cen. si. l. quemadmodū. Accur.

k NVlli. Saltuenses. i. saltus in quibus sunt pascua. Accur.

l Orientis. localis est haec lex. nam aliae dominicae possessiones saluo canōe alienari possunt: vt j. de fun. rei pri. l. fi. & j. l. pri. & est similis prohibitio quodāmodo in praedijs redactis sub forma patrimonij. ff. de lega. j. l. apud iulianū. § fin.

m Officium. i. officiales. & facit s. de aquaeduc. l. diligenter. & de fun. limi. l. fin. & de pecu. bo. subla. l. ij.

n IVbemus. Agonothetici. s. nominis fundos vel nolatos releuatorum, vel alio simili: vt s. de colla. do. vel cel. l. j. & dicunt agonothetici sm̄ M. fundi qui dabantur certantib. in agone. vel s. rutestres perducti ad fertilitatē agone. i. labore. nā primò erāt sterilia agō. n. Graecè, labor Latinè: quia qui laborat, agit. vñ & qui fuit in agone fuit. Et releuata dicunt, quae cum essent palustria, facta sunt terrena: de quibus loquitur dicta lex de colla. do. Accur.

o Iugorum. id est terrae quae modò iugo arat olim sterilis: vt in authen. de man. prin. §. coges. Item cuiuscunque.

fusi cuiuque iuris, l. nominis a iure impositi, vt autorium: vt ℑ.eo.l.ij.& de aol.do.l.j & no.ſm M. hic loquit de prędijs desertis q̃ possident ab aliquo nulla intercedente auctoritate eius, qui eã interponere potuit: & ideo hic per xl.an. pręscribit, vel aliter q a tali possessore titulo intercedente accepit, ſm M.& it. quicũq; ergo talia prædia per contractum emphyteu. vel per cõductionem perpetuam pręceptione Imperatoris vel auctoritate comitis priuati ærarij susceperit, dominium cum possessione consequitur, quã alienare, & quo voluerit modo transferre poterit. quod ergo præceptio vel auctoritas facit, hoc facit hic præscriptio. Accursius.

a Suum esse. quia capitis censura sublata, iugatio terrena remansit, & omnes pro his agris quos possident, publicas præstationes debent. id videbatur publico esse quæsitum, quod fuerat præscriptum: quia fiscus solus pensioné receperat, sed non est nisi ei q possedit. M.

b Mouendam. anniuersariæ solutiones per rõnalem rei priuatæ exigebant, qui aliàs vocatur procurator fisci: vt supra de mo. mul. l.ij. & iij.& sic a publico mouebatur actio, vt ℑ.de fun.rei pri. l.vniuersi.

c Quadraginta an. iugis. vt ℑ.de præscri. xxx.an.l.comperit.& ℑ.de fun.rei pri.l.fi. nec obst.ℑ.ne rei domi. vel templ. quia ibi de longo tpe dr. Item nec ℑ.de omni agro deser. l.q agros, & l.locorũ. quia ibi contra priuatos, hic contra fiscum. Item quid si erat priuati prędium. R.ſi.multo magis secundum P. secus autem si nihil est solutum: quia fisco non præscribitur in canone priuato. vt amodo non teneatur soluere, vt [illegible] de præscriptio xxx.anno. l.comperit. quod tamen [illegible] ne, v. iu, ra de præsc. xxx. ann.l.malè.

nunc detinent, verũ etiã eorũ qui antea possederant, cõputanda) ex quocũque titulo, vel ẽt sine titulo hactenus possederũt, vel postea per memoratum quadraginta annorum spaciũ possederint, nullam penitus super dominio memoratorũ omnium fundorum vel locorũ, vel domorum, a publico actionem vel molestiam, aut quãlibet inquietudinem formidare, sed impositum canonẽ pro qualitate iuris cui⁹ ꝓdia sunt vel loca, per singulos annos soluẽtes, ꝓ certo habeant suum esse ᵃ quod possident, vel postea possederiut: ita vt oĩbus ad excludendam omnem quolibet modo ex publico mouendã ᵇ q̃stionem, nuda ex quocũque titulo vel ẽt sine titulo corporalis quadraginta annorũ iugis ᶜ possessionis exceptio posit sufficere: hoc ẽt adijciẽdo, vt illi quoq; qui adẽpto canone ᵈ hmõi fundos ab initio ᵉ principali iussione datos sibi fuisse cõfirmant: si per quadraginta annos adempti canonis beneficium iugiter possederunt: nec canonẽ cuius ademptionem quadraginta (sicut dictũ est) annorũ possessio testaẽ, possint penitus profligari: eo q̃ nostræ pietati placuit in vtroq; casu, i. tam saluo, q̃ adempto canone possessorum nostrorũ iura in eo statu in quo ꝑ quadraginta annos (sicut dictum est) iugiter manserunt, absque vlla innouatione durare.

d Adempto canone. Impetraui a principe prędiũ, vt sine canone liberè haberem. Sed contra ℑ de fun. rei pri.l.fi. Sol. ibi in dominico, hic non: imò hic a principe: ibi ab alio accepit eo pacto. Et no. duo necessaria, quorum vnum non sufficit. sic ff. de adopt. l. post mortem. Alij dicunt q̃ hic erat dubium de canone. si autem esset certum: etiam a principe sufficeret. Item contra. supra de præscr xxx. an. l. cum notissimi. in fi. Sol. hic iussio, vel ꝯcessio principis fuit. ibi non.

e Ab initio. innuit q̃ si primo cœperit possidere postea beneficium dempti canonis impetrauerit, nihil egit: vt supra de anno. & tri. l. in fraudem. & de immu.ne con.l j. M. & facit supra de ꝓſcr. & me.l.ii.

TITVLVS LXII.

DE MANCIPIIS & colonis patrimonialium, saltuensium, & emphyteuticorũ fundorum.

Si villa locata in emphyteusim cõceditur, nõ possunt coloni vsurpare totum territorium eiusdem, & vniuersas aquas & fontes eiusdem, sed fructum debent percipere de his in quibus cultura requiritur, & vt aqua quatenus est ad culturam necessaria: reliquum vero cedit emphyteutis. Bar.

I. Imp. Constantinus A.

Emphyteuticarios ᶠ grauant coloni, ᵍ agros præter consuetudinẽ vsurpantes, ʰ quos nullis culturis erudierũt: cũ solennitas ⁱ id eos attrectare ᵏ ꝑmittat, qđ eorũ labore vel oliuetis est insitũ, ˡ vel vinetis. Sed & irriguas fontiũm aquas vsurpare conanẽ, quarũ fruct⁹ solis emphyteuticarijs debẽt. Ideoq; placuit, vt deinceps aquarũ iura potestatesq; penes emphyteuticarios ꝑmaneant: tãtumq; ex eis colonis impertiaẽ, quantũ culturis eorũ agrorũ sufficere manifestum est, quos ipsi colunt: ꝑ modo

DE MANCI. [illegible] & colon. [illegible] emphyteuticorum fundorum.

f Emphyteuticarios. cũ fisc⁹ singula prædia cuiusdam villæ locasset diuersis certa mercede in nummis constituta: postea dederat alij villam illam in emphyteusim: coloni sic omnia volunt vsurpare, vt in emphyteuta nil remaneat: quod non possunt. ad quod facit ℑ.eo.l.iij.

g Coloni. quibus locatio prima facta est ad nummos.

h Vsurpantes. scilicet eos quos &c. & est argu. contra Pradensem scriptorem, qui facit per suos discipulos scribi: & contra magistrum q facit scholarem pro se legere.

Doctor ant lector non põt legere per substitutum.

i Solennitas. quæ a iure est inuenta circa emphyteuticos fundos.

k Attrectare. id est ad vsum proprium trahere.

l Insitum. quasi insertum: & venit ab insero, inseris, in. cui, inãn. inserere.

Irrigationis.

antē superfluæ irrigationis, [a] quam vltra culturas suas vsurparint, emphyteuticarijs possessoribus pensiones accessionesque præbeant.

Manumissio facta de mācipio fundi patrimonialis a nō domino, rescinditur per procuratorem Cæsaris. Bart.

II. Impp. Valens, Grati. & Valentinianus AAA.

Libertates quas mancipijs ex fundis patrimonialibus atq; emphyteuticis, qui fundorū nō sunt dñi, [b] præstiterint, rationales [c] huius pcepti auctoritate rescindant.

Emptor fundi patrimonialis tenetur dare colono: quem si expulerit, possessione priuatur. Barto.

III. Imppp. Grat. Valēt. & Theodosius AAA.

Cognouimus a nonnullis qui patrimoniales fundos meruerūt, [d] colonos antiquissimos perturbari, atq; in eorum locū vel seruos proprios, vel alios colonos surrogari. Edicti itaque huius auctoritate sancimus, eos qui deinceps aliquid huiusmodi crediderint attētandum, hisdem possessionibus esse priuandos.

Coloni ad aliquā militiam conuolantes reuocanī ad antiquam culturā. Item milites veterani ad quietem donati, rei rusticæ operam non debent dare. Bart.

IIII. Iidem AAA. Cynegio præfecto ptorio.

Super pīmonialiū refectione fundorum [e] dudū nr̄is est legibus cōstitutū, vt hi q eos colentes solū eorū verterāt, [f] nūc ad alia se loca dirigētes, [g] nunc ad militiā cōuolantes, ad auitas cōditiones, & ppria iura reuocent. Cæterum [†] eos qui castrensibus stipēdijs otia qeta meruerūt, [i] veterani cōstituti, nequaq̄ placet tela [k] in vsū vomeris, [l] ligonisq; cōuertere.

TITVLVS LXIII.

DE FVGITIVIS colonis patrimonialibus, saltuensibus, & emphyteuticis.

Coloni patrimoniales vel saltuenses, nō obstātibus aliquibus stipendijs q̄ promeruerunt, reuocanī ad priměuam culturam agrorum. Bart.

Imppp. Valent. Theo. & Arcadius AAA.

Quicūq; paruuli [m] ex municipib' vel colonis pīmonialibus vel saltuensibus, quorum tñ aui ac patres implicati hmōi functionibus fuerint, cōniuētia militaris officij ad stipendiū castrense vel officia diuersa trāsierint: ad munera patriæ, vel ad agrorū cultus cōuētis ducib', tribunis, ac ppositis reuocenī, neq; his stipēdia [n] data prosint. [†]

Suscipiens vel occultans colonum patrimonialem, pœna hic inserta punitur. Bar.

II. Iidē AAA. Cynegio pfecto prætorio. [†]

Quisquis colonum pīmonialē [o] aut solicitatione susceperit, aut occultatiōe celauerit: non solum ipsum restituere, sed etiam libram auri pœnæ nomine inferre cogaī. PP. vuj. Cal. Nouēb. Constantinopoli. Honorio. N. P. & Euodio Coss.

Omnes adscriptitij ad agriculturam prædiorum patrimonialium, si ad aliquam militiam conuolauerint, reuocantur. Barto.

III. Impp. Honorius, & Theodosius AA.

Cuiuscūq; [p] adnotationis, vel oraculi dudum impetrati, vel postea eliciendi authoritate submota: oēs quos patrimonialium agrorum vinculis fortuna tenet adscriptos, sub quibuslibet gradibus militantes, ad prouinciæ moderatoris iudicium ilico sub idonea intercessione mittentur.

TITVLVS LXIIII.

DE COLLATIONE fundorum patrimonialium, & emphyteuticariorum. [q]

---

[a] Irrigationis. facit supra de seruit. & aqua. l. præses.

[b] Libertates. Dñi. vt coloni. & sic non est contra. sup. tit. j. l. possessores. & facit sup. de his q non do. l. si non proprietatem.

[c] Rationales. i. procuratores Cæsaris: vt supra, de modo mu. leg. ij.

[d] Cognouimus. meruerunt. in emphyteusim. & nota speciale, vt teneatur colono stare fauore fisci, ne fiscus teneatur ei: vt hic, & ff. de iu. fis. l. fina. §. patronus. alias regulariter contra: vt s. loca. l. emptorem. & ff. loc. l. si merces. §. j. & de vsufruc. l. arboribus. §. j. quæ sūt contra.

[e] Super. Fundorū. i. desertorum.

[f] Verterant. arādo.

[g] Dirigentes. i. se.

[h] Ad militiam. i. reuocanī de militia: vt j. tit. j. l. j. & fi. & j. de agri. & man. do. l. iij. & j. q mili. non pos. l. cura. & s. de colo. pa. l. j. & de agric. & censi. l. colonos nulla. & l. cum satis. §. caueant. & no rei dom. vel temp. l. j. & j. de app. ma. mil. l. probari, nisi sit facti veterani: vt subijcit. Et nota quod nō loquitur de simplici colono, sed adscriptitio: quod patet, quia dicit auitas conditiones. Item j. de vetera. l. pe. cōtra.

[i] Meruerunt. vt qa honeste missi sunt de militia.

[k] Telo. quæ in militia habuerunt. Accursius.

[l] Vomeris. ista sunt nomina instrumētorū, q̄ sunt in aratro.

DE FVGITIVIS colonis pa. &c.

[m] Quicunq; paruuli: frequēter cū sunt pueri se parant solo per patrem potentiam cū aliquo milite. idem tñ si magnus cessauit se a solo, vt s. titu. j. l. si. cum suis conco. & ff. de dec. l. honores. §. pe. Accu.

[n] Stipendia data. vel statuta. ad quod ff. de decurio. l. Herennius.

[o] Quisquis. Patrimonialē. idē forte in colono crederem, argu. s. de fun. pa. l. si. in princ. & facit qd̄ not. s. de de ser. fugi. l. quicunque. in fin. Accursi.

[p] Cuiuscunque. facit s. eo. l. j. & s. titu. j. l. si. cum suis cōcor. & s. de decur. l. generali. & de agri. & censi. l. seruos.

[q] DE COLLATIONE fundorum patrimonialium & emphyteuticariorum. Ad quas collationes teneanī isti fundi, dicere vult. Emphy-

[†] Vide ad hoc Ioan. de Pla. hic & l. pœ. in stit. & yo doctor debet pcedere vide pulchre p Abbaté I ca. clerici. extra de iudi.

[†] Ex fine huius tex. no. Ioan. de Pla. q licet quis probet se dotiū exercuisse, & solutiōes datiorum recepisse: nō pprer hoc pbat se conductorem datij esse, nisi pbet legitimè datium habuisse cū solénitatibus requisitis: de qbus in le. tépora. su. de fi. istr. & iur. hast. fi.

[†] Co. Th. 5. 9. 2.

Emphyteutæ fundi patrimonialis debet ꝑ parte, quã fundi possidet, munera agnoscere. Baldus.

I. Imp. Constantinus A.

EMphyteuticarij possessores quã mãsuetudinis nostre beneficio ad extraordinaria minimè deuocant̃ munera: a sicut cæteri prouinciales, obsequium suum itineribus muniendis impendant. b Nulla enim rõne debent ad hoc qđ in commune oĩbus profuturum est, c seiungi.

II. Idem A. ad Ouiniũ.

PAtrimoniales fundos extraordinarijs oneribus, vel mediæ aut tertiæ portionis d oblequijs fatigari non conuenit: cùm eosdem & auri e speciẽ, & frumenti plurimum modũ constet ꝑsol uere: ita vt qui violare statuta tentauerit, puniat̃. f

III. Imp. Iulianus A. †

OMnes qui patrimoniales fundos siue cõmuniter siue ex asse retinent, pro his conueniẽdi sunt ad vniuersorum munerũ ad eosdẽ fundos ꝑtinentium ꝓ rata g portione vel in solidũ h functiones, sicut vnumquẽq; priuatorũ i necessitas publicæ pensitatiõis adstringit. D. V. ka. Apr. Mamer. & Neuitta Coss.

IIII. Impp. Valentinia. & Valens AA.

PLacuit vt emphyteuticorum fundorũ prĩmonialiumque possessores, k quo voluerint tp̃e & quantum habuerint l pensionis paratum, dummodo non amplius, quã in tribus per singulos annos vicibus, officio rationalis assignent: ac de suscepto ab eodem securitatẽ eodem die pro more percipiant: modo vt intra Ianuariũ m Iduũ n diẽ oĩs summa ratiocinijs publicis inferatur: grauissimę pœnæ subdendo offi cio, si cuiquã quolibet anni tp̃e (dũmodo nequaquam numerum tertię illationis excedat) solutionem facere gestienti negauerit susceptionis officium: vel si moram fecerit in chirographo securitatis o edendo: sup quo possessores, aut procuratores, vel magistrat⁹, aut quicunque in locis fuerint qui conficiendorum actorũ habeãt potestatẽ, conueniat contestari; vt & de officij insolentia cõstet, in quo p exercenda vindicta est: & his possit esse consultum.

V. Impp. Arc. & Ho. AA.

PEr omnes prouincias patrimonialiũ fundorum ab ordinarijs q iudicibus canon exigatur: r & quicquid exactũ fuerit, dirigatur. s Sciant verò memorati iudices nihil sibi ex priuatæ rei canone, vt ex eo qđ ex hisdẽ titulis contigerit, ad necessitates alias trãsferendum: nisi maluerint grauissima seueritate eorũ licentiam coerceri.

TITVLVS LXV.

DE FVNDIS REI PRIVATAE, t & saltibus diuinæ domus.

Fisco alienante rem nõ põt res auocari: sed perpetuò penes ipsum vel eius successores debet res permanere. Bal.

I. Imp. † Constantinus A.

VNiuersi cognoscãt has possessiones, quas de fisco nr̃o comparauerint, seu cõparãt, nullo a nobis iure retrahi, t sed propria firmitate possessas, etiam ad posteros suos dominij perpetui durabilitate dimitti.

† Imp. Cõstantini edictũ ad Cõstãtinopolitanos ita scriptũ repperi in vno manuscripto Contius.

a EMphyteuticarij. Munera. non suo fauore, sed fisci, vel principis, vt ff. de iu. imu. l. semp. § cõductores. & facit ĩ. de agri. & cens. l. j.
b Impendant. facit ĩ. de sacrosan. eccl. l. ad instructionem & de mu. pa. l. ij. & ĩ. de pri. do. Augu. ie. ablit.
c Profuturum est. aliàs prodest. sic in authen. de non alie. § quaeri simile. in fi.
d PAtrimoniales. Tertiæ portionis. quasi dicat, soluat tertiã eius de collatione fundorũ patrimonialium & emphyteuticariorum, quod soluerunt alij. sed certe aut totum, aut nihil: vt ĩ. de an no. & trib. l. iij & certe nihil: vt hic dicit.
e Auri. vt ĩ. de mu. pa. l. iij. Accursius.
f Puniatur. pœna est ĩ. de excu. mu. l. euidenter.
g OMnes. Pro rata. eũ commu niter possidet.
h In solidum. qñ ex asse. Et not. pertinentium: nam non extra ordinem vocã tur, sed ordine: vt ĩ. l. proxi. & ĩ. de excu. mu. l. euidenter.
i Priuatorum. facit ĩ. de mu. pa. l. ij. & de ann. & tri. l. oẽs. & l. fi. & de allu. l. ij. & ĩ. sine cen. vel reli. l. fi. & ĩ. de col. fũ. pa. l. fi.
k PLacuit. Possessores. id est qui habent in emphyteusim prędia principis, vel quæ princeps habebat ab alio in emphyteusim. vt ĩ. de fun. pa. l. fundi.
l Habuerint. cõtra ff. de vsu. le. tutor. §. Lucius. sed dic vt ff. si cert. pet. l. quidam.
m Ianuarium. est dies hic circa medium Ianuarij.
n Iduum. genitiuus pluralis numeri, & substantiuum.
o Securitatis. q̃ cõprehendat inferentis nomen, diem, & quantitatem, mensem, causam, & summã. vt ff. de apo. pu. l. j. & si fundus esset priuati, hanc apocham debet emphyteuta dare dño: vt ĩ. de iur. emphyteu. l. ij.
p Quo. facit ff. de sol. l. qui decẽ. & l. si debitor. & ĩ. de susce. l. j. & ff. de actio. & oblig. l. quod quis.
q PEr omnes. Ab ordinarijs. præsidibus: vt ĩ. de mo. mil. l. eos.
r Dirigatur. ad ærarium: vt ĩ. de fru. vt. cont. l. fi. & ĩ. de his quæ ex pu. coll. illata sunt. l. fi. & de his qui ex pu. ra. l. j. & ij. & de exact. trib. l. in fiscalibus.
s DE FVNDIS rei priuatæ &c. Id est fiscalis, quę propriæ & priuatæ principis dicuntur: vt ff. ne quid in loco publi. l. ij. § tre hoc.
t VNiuersi. Retrahi. nisi alius adijciat, secũ: vt supra. de vendi. rer. ci. l. fi & facit ad legẽ istam ĩ de diue. præ. l. iiij & ĩ. de fun. pa. l. hi. & de debi. ci. l. fi. in fi. & ĩ. ne fis. tã quam ven. euin. l. j. & ij. & de quadri. præs. l. pe. & fi. Hi quos

• Co. Th. 11. 19. 2.

a Hi quos. Sollicitat. quia vi det eis expedire habere i. emphyteusim prædia principis.
b Tuæ dignationis: aliàs dicationi: & præsidi loquitur.
c Villa. est in emphyteusim danda, sic dicta secundum M. a continuatione limitis.
d Non patiatur. sic ff. de prædi. na. l. ij. & de allu. l. fin.
e Debitum. scilicet pensionis.
f Acceperat. i. prædictam emphyteusim.
g Sancimus. hac l. scilicet, sine diminutione veteris mercedis.
h Onerabitur. id est non grauabitur nouus emphyteuta reliquis non solutis a primo qui fuit decoctor. i. deminutor pensionis. decoctio enim deminuit. & facit s. de censi. l. fin. in princ. cū si. Sed contra ff. de pub. l. Imperatores. Solu. ibi in conductione vectigalis: hic in alia. vel illa secundum hanc intelligitur. vel ibi conceditur ab eo qui conduxit: hic ab eo q auferendi & dandi ptāte habeat. Vel hic auctoritate principis, ibi vero non. & facit s. de fun. pa. l. fundi. & l. hi. Accur.

Secus est, si cū Dei pulsione: vt l. c. quāto. iūcta glo. si. extra de censib. v. bi d hoc.

i Qvicunque. Suo nomine. possidendam, sibiq. habendam.
k Perpetuo. i. emphyteutico.
l Conductionis. s. temporalis.
m Obnoxius. sic s. de prædi. naui. l. n. & in Authen. de man. prin. §. non permittat. colla. iij. & ff. de pact. l. inter.
n Vniuersi. quidam habent hic rubricam superiorem. Accur.
o Rationalium. i. procuratorum Cæsaris: vt s. de modo mul. l. iii.
p Postulatis. vel dic de his quæ de-

Imo si- sci, inqt Alci. hic.

II. Impp. Valenti. & Valens AA.

Hi quos cōmoditas priuatæ rei pdiorū, ad ea postulāda sollicitat, a adeat tuę dignationis b officiū, & modū suæ deliberationis indicent per libellos: certumq; habeāt q vnaquæq; villa c cū eo onere vel forma cui nūc habetur obnoxia, ad noui dñi iura migrabit: vt si qd adiecerit sumptius cura vel solertia, qcqd mancipiorū vel pecoris accreuerit, capitationis aut canonis augmenta non patiat, d sed solis dñis hæredibusq; dñorum sit cessura felicitas. Si quis aūt in annis singulis non soluerit debitum e ex re ipsius: quod in reliquis remansisse claruerit, sine aliquib. dependere cogēt inducijs. Sanè si quē postea minus idoneū factū esse constet, nec ita vt expedit, rōnem reddere pēsionis: res quas ex nostris reb. acceperat, f ad aliū idoneum iure quo sancimus g trāsferentur: nec tamen decoctoris cuiusque reliquis, qui nouus accedit, onerabitur. h

III. Impp. Grat. & Valentinianus AA.

Qvicunq; possesionem rei priuatæ nostræ acceptā suo noie, i vel iure perpetuo, k vel titulo conductionis l ei crediderit esse tradendā, qui pensare vtilitatem patrimonij nostri soluēdo non valeat: is pro eo quē succedaneū surrogauit, perpetuę solutioni statuatur obnoxius. m

IIII. Iidem ad Orebiū.

Vniuersi n fundi tēplorū, ad rōnaliū o rei priuatæ solicitudinē curamq; pertineant: atq; ab his anniuersarijs solutionib⁹ postulatis, p peculiari q (vt semp fuit) studio defendantur.

V. Iidem ad Nebridium.

Vsus aquæ, quæ fundorum nostrorum vtilitatib. seruiebat, plurimorum dicit vsurpatione sublatus: idq; pcuratorum conniuentia vel dissimulatione perfectū, r vt agrorū fertilitas destituta, nullos fruct⁹ cultorib. præstet. Quia igit satis iniustum est statum florētis antè patrimonij, aridæ sitis molestia fatigari: ad meat⁹ pristinos s vniuersum aquæ motum tpis pscriptione submota, præcipimus reuocari.

VI. Imp. Arcad. t

Evm qui collegio, vel curiæ, vel burgis, cæterisq; corporibus p xxx. ann. sine interpellatione seruierit, res dominica vel intētio priuata v non ingetabit, si colonat⁹ vel inquilinatus qōnem mouere † tētauerit: sed in curia vel in corpore in quo seruierit, remaneat.

VII. Impp. Theo. & Valen. AA. ad Eudoctium.

Nemo dempto canone v ad cōparationē dominicæ x possessionis accedat. Quòd si quis in posterū ad interdictū cōtū accesserit, eū volumus pcia y pdere perpetuo: nec expensarū vł meloratæ rei fructuum z exactioni cōpensationem opponere: nec temporis sibimet contra nostra cōmoda præscriptione (ex-

beatur ex prædijs templorum principi vel fisco. ad quod in Auth. de eccle. tit. §. ad hęc. colla. ix. vel quæ pensio debetur templo.
q Peculiari. id est præcipuo. & facit xj. quæstio. j. c. si tributa. Accur.
r Vsus. Perfectum. repete dicitur. Vt, &c. consecutiue. sic & supra de obse. l. si manumissori.
s Pristinos. facit supra de serui. & aqua. l. si manifeste. & l. præses. & de aquæductu. l. diligenter.
t Evm qui. Priuata. quia sit priuati colonus. & facit supra de agrico. & censi. l. cum satis. §. primo. & de decu. l. eum. Sed contra supra de agrico. & censi. l. cum scimus. §. illud. Solu. ibi per agnatos seruiunt. Item contra supra ne rei do. vel templo. l. j. Sed ibi de longo tempore. vel hic speciale.
v Nemo dempto canone. id est hoc pacto vt nō teneatur emptor soluere canonē. Et no. q hic tangit vltimā partem rubricæ, secundum M.
x Dominicæ. & Imperatoris ex qua ipse Imperator soluebat alij canonem vel pensionem: vt supra de fun. pat. l. fundi. & sui officiales vendunt dicto pacto. & excipe possessiones positas per Orientem &c. quæ nec saluo nec dempto canone possunt alienari: vt s. de fun. patr. l. pen.
y Precia. nisi fuerit stipulatus: vt supra commn. de lega. l. si. §. si. Item contra supra ne li. ha. me. l. prima. & fina. in fin. Solu. vt ibi. Accursius.
z Fructuum. si habes fructuum, planum est: quia procu.

talsàs, opponere.

Casas

cepto vetustatis [a] auxilio) blādiri: palatinū etiā officiū quoquo mō ꝯctus eiusmodi fuerit celebratus, [b] vel si talē petitionē instruxerit, quinquaginta pōdo auri pœnę nomine inferre priuato nostræ mansuetudinis ærario: nulla liberalitate nostræ clemētiæ, nulla sanctione ꝯ tāta rei priuatæ cōmoda valitura, [c] licet adnotatio, vł diuina pragmatica sit, q̄ ꝯ vetita canonem vendere ꝯcedat, vel pœnam palatino remittat officio.

TITVLVS LXVI.

DE FVNDIS ET SALtibus rei dominicæ. *

Immitēs animalia in pascua principis, aīalia pdit: pcuratorq; fisci qui hoc consensit grauissimè punitur. Angel.

L. Imppp. Valent. Theo. & Arcadius AAA.

SI quis ouiū, vel equarū greges [d] in salt[us] rei dominicæ alienus [e] immiserit, fisco illico vindicent. [f] Quòd si venalis procuratorum ꝯniuentia [g] vt id deinceps tentetur admiserit: eos [h] grauissimo iubemus supplicio subiacere.

II. Impp. Arcad. & Honor. AA. ad Paulum comitem dominicæ rei. *

SI qua loca ad sacrum dñium ptinentia, cuiuslibet temeritas occupauerit, [i] sm veteris census fidē in sua iura [k] retrahant: rescriptis per obreptionē impetratis, & præscriptione longi temporis, [l] & noui census præiudicijs, [m] in hac causa submouēdis. Neq; enim aut pcario colorata aut incubatio diuturna, aut nouella pfessio [n] proprietatis nostræ priuilegiū [o] abolere poterūt.

TITVLVS LXVII.

DE AGRICOLIS & mancipijs dominicis, vel fiscalibus † rei publicæ vel priuatæ.

I. Imp. Constantinus A.

NVllus oīno originalis colonus rei priuatæ [p] nostræ ad aliquos honores, vel quęlibet alia ciuitatis munera deuocet. Non enim ciuitatum ordinibus, & cæteris, ex quib. p multitudine fieri nominationes oportet, per omnia florētib. [q] ad hæc suprema præsidia iniuriosa nominatione [r] descēdēdū est.

II. Idē A. Ianuario PF.

COlonos nostros, qui priuati [s] sunt, vel ad ratiocinia gerenda, [t] vel ad colēdos agros idonei, retrahi [v] iubemus, ac tantū colendis [x] nřis rebus addici: quin etiā in posterū obseruari [y] ne quis eorum rem priuatā cuiusquā gerendā, aut aliquid administrandum suscipiat.

III. Idem A. ad Equitiū magistrū eqtū & peditū.

SErui atq; coloni, & eorum filij vel nepotes, vel quicunque de fundis ac possessionibus nostris clanculo ad officia cōuolauerint diuersa: reddantur, etiā si armatæ habuerint sacramēta militię. [z] Nos enim etiam eos

Cęsaris rem eū fructibus vindicat: vt S. de fi. instr. & iu. ha. fisc. l. j. Si habeat fructum. dic. id est meliorátio rei nō inducit compensationem exactionis. s. fundi. & improprie dr̄ cōpensatio. s. canonis. & sic stabitur ꝯtui volēte decepto: vt S. de trā sac. Item ꝯ j. de di. præ. l. pen. in prin. so lu. vt ibi.

[a] Vetustatis. s. xl. ann. opponenda tam petitioni rei, quàm canonis: quia hic non agitur de canone tributorum: sed de canone fundorū rei priuatę principis. & sic non ob. S. de pscrip. xxx. anno. l. cōperit.

[b] Celebratus. p id officium.

[c] Valitura. facit S. de preci. impe. offe. l nec damnosa. & si ꝯ ius vel vtili. publi. l. fin. & de cano. frumen. vr. Ro. l. ij. & j. tit. j. l. ij. item facit ad l. S. ne rei do. vel tem l. ij. & j. de prædijs tamia. l. ij. & S. de fun. pa. l. fin.

DE FVNDIS ET saltib. rei dñicę.

[d] SI quis. Greges. quot animalia gregē faciāt, not. ff. de abigeis. l. oues.

[e] Alienus. id est extraneus.

[f] Vendicentur. scilicet greges.

[g] Conniuentia. id est consensus.

[h] Eos procuratores. & facit S. de pas. pub. l. ij.

[i] SI qua. Occupauerit. alio emphyteuta tenente. Accur.

[k] Iura. i. ad primū emphyteutā, & ꝯsuetū censum. Accur.

[l] Longi tpis. s. xl. an. pscriptio noceret, qa hic non agitur de canone rei dñicæ, qui tollit p̄scriptione, vt S. ti. j. l. fi. canō n. tributorum nulla tollit pscriptione, nisi in casu: vt S. de prescript. xxx. an. l. comperit. & de fun. pa. l. fi. §. fi. M.

[m] Præiudicijs. id est vt noui non præiudicent veteribus.

[n] Professio. argu. ꝯ eos qui occupauerūt terras comitis Hugonis, & impetrauerūt rescripta per obreptionem.

[o] Priuilegium. maioris cēsus. & facit S. ne rei do. vł tēp. l. fi. S. & S. ti. j. l. iij. & l. fi. & l. vsus. & S. d aquę du. l. diligentes. & dic priuilegium abolere potuerunt.

DE AGRICOLIS & mancipijs &c.

[p] NVll[us]. priuatæ. q eadem est, quę & fiscalis. M. ar. S. de offi. co. rei priu. l. j. & supra de fun. rei priua. no. in rubr. & ff. ne quid in lo pub. l. i. §. hoc interdictū. Item idem de colono priuato: vt supra de agri & censi. l. originarios. facit supra de man. & co. l. fi.

[q] Florentibus. innuit quòd si alicubi sit copia, ad hos descendendum est. Idē videtur de minorib. xxv. ann. vt supra qui æta. l. ij. & de decu. l. eos qui. & de mu. & ho. l. vt gradatim. §. j. & ij. & l. honor. §. fi. Accur.

[r] Nominatione. aliàs nominatione: & aliis denominatione: aliàs terminatione.

[s] COlonos. priuati. s. patrimonij nostri.

[t] Gerēda. sētra domū.

[v] Retrahi. si ad aliorū vsum iuerunt.

[x] Colendis. i. administrandis in agro vel alibi.

[y] Obseruari. iubemus, repete. & facit supra de man. & colonis. l. fi.

[z] SErui. Militiæ. nisi peracta stipen-

* Tamia. ex. l meo manuscripto est, dñicæ.

* al. domorum. C. Th. 10. 3. 15. Hæc lex iā semel fuit posita sub tit. ne rei dominicæ vel téplorum.

† In scriptis aliis exemp. legis, fiscali bus, siue rei priuatæ, sic in meo, recte. Côn.

discingi ᵃ iubemus, ac reddi, qui ꝓtectorũ fuerint nomen adepti.

IIII. Imppp. Gratia. Valent. & Theodo. AAA. ad Florum.

Ex ingenuo & colonis ancillisq; nostris natos natasve, originis ex qua matres eorum sunt, facies deputari. ᵇ

V. Imppp. Valen. Theo. & Arcad. AAA.

Dominicos colonos neq; ad descriptionẽ ᶜ patimur deuocari, neq; extraordinatias ᵈ pati functiones: maximè cum aduersus cõsuetudinem memoratis onera dicantur inferri.

VI. Impp. Theodosius & Valent. AA.

Quoties alicui colonorũ ᵉ agrũ priuati patrimonij nostri placuerit venũdari: nõ vnus tãtũ, q forte ɔsortib. suis grauis ac molest⁹ existat, sed alij quoq; duo vel plures ex simili origine ᶠ ac iure veniẽtes, in supradicta emptione sociẽt.

TITVLVS LXVIII.

DE PRAEDIIS TAMIACIS, & de his qui ex colonis dominicis aliisq; liberæ conditionis procreantur.

Natus ex vno parẽte tamiaco, & altero libero, tamiacus est: natus aũt ex adscriptitio, vel ex seruo alieno, & ancilla dominica, vel adscriptitia vel ex serua priuati, & ex colono vel seruo dominico, sem per sequitur conditionem parentis liberi. Bar.

I. Imp. Zeno A. [Chis̃ereti PP.]

Si liber ᵇ colon⁹ vel colona libera tamiaco vᵉl tamiacę matrimonij iurecopuletũ: filij vel filiæ ex hm̃õi ɔ̃tubernio ꝓcreati vel ꝓcreatæ colonis dñicis annectẽtur. si aũt adscriptitius vel seruus alienus colonã vel ancillã dñicam ᵃ ducat in vxorẽ, vᵉl adscriptitia vel ancilla colono vel seruo nubat dñico, ⁱ & ex hm̃õi cõiũctionib. nati sunt liberi: veterũ legũ ius tenere sancimus. ᵏ

II. Idẽ Sebastiano P. P.

Meminim⁹ pragmaticã sanctionẽ iussisse ˡ fundos tamiaci ᵐ iuris in ꝓuincijs positos, necnõ ẽt possessiones Gomatici ⁿ · saltus sub certa forma (saluo s. canone ᵒ & tributarijs collationib. hisdẽ pdijs impositis,) volentib. distrahi, ᵖ quatenus qcquid ex precijs memoratorũ fundorum posit restitui, publico inferat. Sed licet ꝑ eãdem sanctionẽ hm̃õi venditionum ɔ̃tctib. plenissima delata sit cautio, atta men perpetuæ emptionis securitati consulẽtes, huius etiam perpetuæ cõstitutiõis auctoritate muniri eosdẽ emptores præcipimus.

TITVLVS LXIX.

DE DIVERSIS PRAEdijs vrbanis & rusticis templorum & ciuitatũ, & omni redditu ciuili.

Aedificans in solo publico debet soluere debitã pẽsionẽ ꝓ ædificio, si expediat reipublicæ, aliàs ipsum solum cum ædificio vindicatur. Bar.

I. Imp. Iulianus A. Attico.

Pro ædibus, quas nõnul-

---

stipendijs meruerũt ocia veteranorum. vt supra de man. & col. l. fina.

ᵃ Discingi. No. discingi. nã cingitur cum fit miles: vt ff. d mil. test. l. pen. & fadi. ff. ne rei do. vel temp. l. j. & iij. & da ser. fugi. l. fin. & de colo. fugit. l. j. & iij. & de col la. fund. pat. l. j. & ij.

ᵇ Ex ingenuo. Deputari. excepto eo quod dicitur de colono qui iũgitur tamiacæ: vt infra titu. j. l. j. M. & fa. supra de decur. l. nati & de agric. & cen. l. mulier. & l ne diu. tius. & l. fin. & supra de marileg. l. hi qui.

ᶜ Dominicos. Descriptionem. species illationis: vt ff. de impo. in. descript. l. ij.

ᵈ Extraordinarias. vt ff. de col. fun. pa l. j. & ĩ de priuile. do. Ang. l. j.

ᵉ Quoties. Colonorum. nostrorum.

ᶠ Origine. non admittitur quilibet ad emendum. sic ff. non lice. habi. me. l. j. & in Auth. de col. §. sin vero. Sed arg. contra. supra de contrahen. empt. l. dudum.

ᵍ DE PRAEDIIS tamiacis &c.

Quidã dicunt debere scribi de prędijs dominicis nõ tamiacis. in hac rub. & hoc ex eo probatur quod subijcit: & de his qui &c. ergo in l. j. dicatur dominico. vel dominicæ, non tamiaco vel tamiacæ, & in vlti. fundos dominici iuris, non tamiaci, secundum P. quod nihil est. Vel dic secundum Io. tamiacis, s. prædijs in quibus sunt cellulæ. Vnde tamiacus, id est cellarius: aliàs cellularius. tameion enim græcè, latinè dicitur cellarium. Vel aliter prædia empta erant, vt canonem redderent inter cellulas secundum Ioan. & eorum colonid icentur tamiaci, id est dominici coloni: quia dicta prædia erant imperatoris.

ʰ Si liber. aliud si seruo, vel adscriptitio: vt ĩ. in l. fin. Accur.

ⁱ Dñico. per hoc ꝓbatur nõ debere scribi tamiacum secundum P. & not. prout accidit colono, est speciale: vt supra de ser. fugi. l. fi. Accur.

ᵏ Sancimus. vt sequat matris cõditionem. vt & ĩ. tit. j. l. ex ingenuo. cum suis cõcor. quod in casu primo huius l. non contingit. Item est argu. §. ĩ. de ser. fugiti. l. fi. Solu. ibi in liberis. Accur.

ˡ Meminimus. Iussisse. qđ habemus.

ᵐ Tamiaci. expone vt in rubri.

ⁿ Gomaticij. i. saltuũ laboribus ad fertilitatem deducti. gomos enim Græcè, Latinè labor Alij habent canoniel, id est pręstantis ordinariũ canonem. canon. n. Græcè, Latinè ordo. vnde canonici: quia ex ordine nominatorum ibi sunt positi secundum M.

ᵒ Canone. de hoc canone fit mentio supra de colla. do. & ĩ. de sacro sanc. eccle. l. placet.

ᵖ Distrahi. sibi subaudi. hoc fallit in his patrimonialibus qui per Orientem sunt: vt supra de fund. pa. l. pen. & facit infra tit. j. l. j. & l. eos. & l. si quis. & ĩ. titu. ij. l. fina. & supra de fun. rei priua. l. j & l. fina. Accursius.

DE DIVERSIS prædijs vrba. & rusticis templorũ & ciuitatum & omni redditu ciuili.

ᵃ Prædib. Cogan-

ᵃ Aliàs Idẽ AA. ad Florentianum.

ᵇ De tamiacis ꝑdijs pulchre Alc. hic, & Pyrrhus. ff. ad ei. de fun. rei priua.

Pro inclusis meus liber habet, ꝑposito sacri. forte deest verbũ patrimonij. Cõu⁹.

ᵃ Tamiaci, & sic deinceps.

ᵃ Gumathenca seu agonothetica mallet Alci. hic. Pyrrhus gomaticijvẽ asserere. ff. ad titu. d fun. rei priua. vide Cuiacium hic.

li in solo reipublicæ extruxerũt: placitã præstare pensionem cogatur. a

II. Idẽ A. Secũdo P.P. '

PAmphyllę b & ciuitates, & quæcunque aliæ, c quicquid sibi acquirant, d id firmiter habeant.

Tertia pars canonis, qui redigitur ex fundis vel locis reipublicę, sufficit ad restaurationem murorum. Bart.

III. Impp. Arcadius & Honorius AA.

REstaurationi mœnium e publicorũ tertiã portionẽ eius canonis f q ex locis fundis ve reipublicæ annua præstatione ↄferẽ, certum est satis posse sufficere.

Emptor reipublicę vel templorum ipsam perpetuò possidebit: nec ab eo potest auelli, licet alius offerat meliorem conditionem. Bar.

IIII. Iidem AA.

EOs qui anctione g prima fundorum iuris primonialis, siue templorũ possessores effecti sunt, vel fuerint, firmũ h dñiũ tenere decernimus, ne vlterius vacillet vniuscuiusq; possessio, sed teneat quisq; ius ꝓpriũ qđ dato precio roboratum est, vel fuerit.

Emptio rei emphyteuticæ fiscalis facta a priuato, vel ẽt a ciuitate sub pacto ne teneatur ad canonem, tenet: sed pactum est irritum. Bar.

V. Imp. Valentinia. A.

SI qui † ex titulo donationis vel emptionis, siue ex alio quolibet titulo possessiones, vł domus, vel ergasteria i iuris dũtaxat ciuilis, q huiꝰ iuris esse verè ꝓbant, cuiuslibet ciuitatis, & ꝓcipuè huius k æternæ vrbis cui maiorem debemꝰ fauorem, tã ciuilis, l (vt dictũ est) iuris, q̃ ẽt agonotheticas m possessiones, a ↄsulatu Ausonij & Olybrij, dempto ciuili canone acceperunt: eos impositum eis n canonem iuxta fidem publicorum monumentorum ciuitatis, ad quam eædem res pertinuerint, præbere iubemus. Nã si priuati iuris debita o nõ patimur denegari, multo magis præbenda sunt ciuitatib. q̃ iure debentur, cũ sufficiat possessorib. qꝺ apud eos dominium p in perpetuum ex nostra liberalitate permaneat. Si quæ tñ possessiones iuris ciuilis canonem priuatis largitionibus q in præsenti præbent, vel nunquam ademptum; r vel postea impositum: s ad hãc iussionem nõ ꝑtinebunt, sed priuato ærario canonem quem nunc agnoscũt, inferre ex more debebunt, dñio firmiter apud eos successoresq; eorum & detentatores pari modo permanente.

VI. Imp. Zeno A.

HAc in perpetuum t valitura lege sancimus Nicensium u ciuitati, * seu habitatoribus eius tam ius exactionis xl. * solidorum annui canonis ciuilis redditus ad suam patriam pertinentis, & possessorib. i. Callimacho & Eliburno, necnon Emptorio & Veratorio cum Epotio * eorum x sub territorio Apamenæ ciuitatis ↄstitutis, ex nup lapsa tertia indictione y cum ipsa z restitui: quam a si quid ex quo sanctio Martiani diuæ me-

a Cogatur. si hoc publicè expediat, aliàs vindicent in publicũ per præsidem: vt ff. de ope pu. l. si legatum. §. fi. & facit. ff ne quid in loco publ. l. ij. §. si quis neminem.

b PAmphyliæ. alràs Pamphyliæ. & est nomen ꝓuinciæ alias incipit, etiam ciuitates.

c Aliæ. s. ciuitates. vel dic aliæ scilicet villæ vel personæ. Accur.

d Acquirant. iustè tamen. & facit ꝭ. de hære. insti. l. hæreditas. & de leg. j l. ciuitatibus. & ꝭ de fun. rei priua. l. j. & ff ad Trebel. l. omnibus.

e REstaurationi mœnium. ciuitatum vel castellorum: quod fieri debet ↄsulto principe: vt ff. de re. diui. l. antepenul. §. muros.

f Canonis. l. annui tributi fisco præstandi: vt ꝭ. de ope. pu. l ne splendidissimæ. & de vecti. l. fin. & in Auth. de col. §. iubemus nullã coll. ix.

g EOs qui auctione. i. acceptione per emptionem: vt j. l. fi. & sic ꝓ actu non pro iure ponit nomen auctionis. Ite in authent. hoc ius porrectum. ꝭ. de sacrosan. eccle.

h Firmum, quia non est locus adiectioni patrimonialib. seu templorum possessionib. sed solũ in causis fiscalibus: vt j. de vendi. re ci. l. j. vel potest dici, vt in patrimonialibus sit locus adiectioni sed non nisi semel: & hoc colligitur in eo, quod dicit prima auctione. ad qđ facit ꝭ. de fund. rei priua. l. j. Accur.

i SI qui. Ergasteria. acceperũt, r quod est j. s. ab alio priuato.

k Huius. scilicet Constantinopolis.

l Ciuilis. ex qua redditus præstari debet.

m Agonotheticas. exponet vt ꝭ. de fundo. rei pri. l. fi.

n Eis. possessoribus.

o Debita i quod debetur priuato.

p Dominium in perpetuum. Contra ꝭ. de fund. rei priua. l. fi. vbi aufertur possessio. sed ibi in prædio Cæsaris: hic ciuitatis.

q Largitionibus. i. cameræ principis.

r Ademptum. canonem dico núquã ademptum per pactum ab emptore: quia non posset: vt ꝭ. de fun. rei pri. l. fi.

s Impositum postquam nouus possessor accepit. facit infra de fu prædi. ci. l. fin. & de fun. rei priua. l j.

t HAc in perpetuum. Martianus concessit ciuitati Nicenensium, & quibusdam nobilibus de territorio Apamenæ ciuitatis, vt de reddita seu canone, quod soluere debebant, dicta ciuitas exigeret sibi certam summam: ꝙ priuilegiũ a certo tẽpore male obseruatum est repatat Zeno per l. istam.

u Nicensium. ciuitas est in prouincia Syriæ secundum P.

x Eorum. forte nepote.

y Tertia indictione. ex quo tempore non fuerit eis obseruatum.

z Cum ipsa. scilicet, Apamena ciuitate, quæ erat subdita Nicenæ vel dic cum ipsa exactione.

a Quam. hoc textus ipsius superius. Accursius.

Quod gl. hic dicit. s. quod est locus auctioni in venditione terrarum templorum, est correctũ per auth. hoc ius porrectũ. ꝭ. de sacrosan. eccle. Pm lo de Pla. hic.

Sũpta ex Nouella Martiani de prædijs ciuitatũ omniũ. q hodie extat in breuiario Alarici.

* De Nicæa intellige, metropoli videlicet Bithyniæ, sub qua fuit Apamęa. Ciuita

* Aliàs quadrigentorum.

* Forte equitio. vł entheceo. Cuiacius hic.

y

Priuilegia vetera tenouari debent.

a Ciuitatis. Nicea. Accursius.
b Ciuitatibus. prædictis duabus, quibus & alia priuilegia data fuerant a Marciano. Et est hæc l. arg. pro priuilegijs renouandis: vt in authé. de here. & Fal. §. j.

DE LOCATIONE prædiorum. &c.

c Ciuilium. s. cuiuslibet ciuitatis: vt s. tit. j. l. j. Accur.
d Fiscalium. hæc non debent locari minoribus. Item conductor nihil debet exinde exportare, vt ff. de iur. fis. l. in fraudem. §. fi. & §. penu. Accursius.
e Templorum. ex hoc titu. & eius legibus videt posse colligi quod sicut prædia reipubli. seu dñicæ possunt locari in perpetuũ, id est dari in emphyteusim: sic templorum. quod noua constitutione prohibitum est: vt in authen. de alie. & emphyt. §. locationes. colla. ix. vbi non vltra. xxx. an. & in alijs venerabilibus domibus. sed dic quod potest etiam in perpetuum: vt not. in authen. de non alie. §. necnon illud. col. ij.
f Dñi. Perpetuarijs. s. colonis.
g Conciotum. i. officiorum colonorũ &c. Accur.
h Si appatitione i. iudice cum suis apparitoribus: qui & discussor dicitur.
i Fideiussione. si tamen habent sufficientia prædia: vt s. de omni ag. deser. l. quicunque. & de fun. pa. l. quicunq;. Accu.
k Seruetur. facit s. de fun. rei. priua. l. quicunque.
l Fundi. Conductionis. simplicis temporalis: nam tunc posset auferri primo, alio plus offerente: vt infra l. fi. §. si vero pro tali. quod hic non licet post

moriæ lata est, ad eiusdẽ ciuitatis a præiudicium gestũ ẽ, infirmari, & qđ ex eadẽ prouisione ciuitatibus delatũ, interea qualibet occasione minutũ ẽ, ex auctoritate cõstitutionis nr̃æ serenitatis eisdẽ ciuitatibus b redhiberi: itavt nec iudiciaria auctoritas, nec imperiale rescriptũ, quacũque videlicet adiectione munitũ, sępe dictę generalis legis vires possit infringere. Quod si quis aliter fecerit, pœna graui plectetur.

TITVLVS LXX.

DE LOCATIONE prædiorum ciuilium, c vel fiscalium, d siue templorum, e siue rei priuatæ, vel dominicæ.

Prædia principis, quæ in perpetuũ locant, sunt locanda diuitibus, & alijs cum fideiussoribus idoneis: & officialis prædicta negligens, de suo resarcit omne detrimentũ. Bald.

I. Imppp. Grati. Theod. & Arcadius AAA.

Diui patris nr̃i aperta pceptiõe cauet, fundos ex re priuata nr̃a ita tradi ppetuarijs, f vt periculo collocantiũ officiorũq; g tradant. Neq; enim æquũ põt ex deuotionis plenitudine vacillare, si apparitione h iudiciaria & fũdi idoneis attributi sunt, & inde fiscalis indemnitas idonea fideiussione i est munita: quorũ si alterũ, vel vtrunque neglectũ est: quæ ex hoc titulo pẽsitatio canonica desideratur, ex officiorum facultatibus seruetur. k

A colonis ppetuis fundorũ publicorum nõ auferunt fundi, licet alius meliorẽ offerat conditionem. Bar.

II. Iidem AAA. Nibrio. a

Fundi reipublicę ab his qui nec titulo cõductionis l eos detinent, quiq; meliores cultu patrocinante reddiderint: nec nostrarũ quidẽ sanctionum m (si fortè quisquam per surreptionẽ meruerit) nutibus auferant iuxta legẽ veterẽ: n semel tantum licentia faciendę adiectionis indulta.

Subhastatio locatione perpetua fundorum publicorũ, ita vendicat sibi locum sicut in venditione. Barto.

III. Impp. Honorius & Theodosius AA.

Loca omnia fundive reipublicæ, ppositis prius licẽter edictis, o dehinc vbi in eum canonis modum, contendentium augmento succreuerint, vt extendi vltra, aut superari alterius oblatiõe nõ possint: perpetuarijs conductoribus p locentur.

Si finita locatione cõductor primus offert tñ quãtum nouus, in locatiõe præferẽ. Bar.

IIII. Iidẽ AA. Mineruio.

Congruit ęquitati, vt veteres possessores q fundorũ publicorũ nouis conductoribus præferant: si facta p alios augmenta suscipiant.

Prædia domus Augustalis in ppetuũ locata, ad aliũ nẽ possunt transferri sub aliquo prætextu, quãdiu pensiõ soluit: et cemes rerũ priuatarũ contra faciens punitur. Item prædium Augustale princeps pot est donare ei cui locauerat in ppetuũ vel ad tẽpus. Item primus conductor cõductione finita si offert tantum, alijs pfertur: si vero rem conduxerit in perpetuum, omni tempore est securus. Bar.

V. Impp. Theodosius, & Valentinia. AA.

Prædia r domus nostræ si semel iure perpetuo, s vel nostra pceptione, vel

a al. Nebridio. co. me. r. p. recte, l meo manuscrip. Co.

contractum vt hic, & infra l. fin. sed nec locabitur. sed tempore contractus sic. vt in ff. b mus. l. & infra l. prox. tenebatur ergo in emphyteusim. & facit ff. de iure fi. l. iij. §. diui fratres.
m Sanctionum. i. priuilegiorum, quæ sanctiones personales dicuntur. vt inst. de iur. na. §. planè.

Priuilegia, psonales sanctiones dñr.

n Veterem. quam non habemus. sed permittebat aliũ plus offerre tempore cõtractus, nõ post: vt in princ. l. dixi. Et no. quod sufficit semel. sic s. de iure deli. l. fina. §. sed quia. Item facit s. de ven. re. ciu. l. j. & de fide instru. & iur. hastæ fis. l. si tempore. & l. quicunque. & ff. ad mu ni. l. Lucius § fin. & supra de mune. pa. l. ij. & iij.
o Loca. Edictis. forte xx. dierum secundũ formam quę est supra de sacrosan. ecc. authen. hoc ius porrectum. & supra l. prox. enim suis similibus. Accur.
p Conductoribus s. emphyteuticarijs.
q Congruit. Possessores. i. detentatores. nam de conductore temporali dicit, non perpetuo emphyteuta: vt s. l. fin. §. sed nunc. & §. si vero. & facit. supra de in diem addi. l. licet. & l. necesse.
r Prædia, Perpetuo, id est in em-

† Quærit hic lo. de Pl. an Imperator possit donare res imobiles Iperij. & arg. quod sic p mul. ta iura & rõnes, de mũ concludit qđ nõ pluribus rõnibus & iuribus. vide eum hic pulchre d hoc disputãtem.

auctoritate illustris viri comitis ærarij priuati, apud aliquē fuerint vel iādudū sint collata, ad aliū trāsferri ꝑpetuarium nō oportet. [a] Apertè enim definimus hoc edicto, vt a perpetuario nunquam possessio tranferatur: ét si alteri eam Imperator vel exoratus, vel sponte donauerit, siue adnotatione, siue pragmatica: cui si fortè contra ꝑpetuariū vir illustris comes priuatarū rerum dum allegabitur, acqescet: & de proprio ipse centū libras auri, & alias cētum fisci iuribus palatinū inferre cogatur officiū. nec tamē [b] post allegationē habebit hmōi iussio firmitatem, sed nec locabiť [c] alteri, licet igēti superari videať augmēto possessio. Iure igitur perpetuo publici contractus firmitate perpetuarius securus sit: & intelligat neque a se neq; a posteris suis, vel his ad quos ea res vel successione, vel donatione siue vēditione, vel quolibet titulo peruenerit, esse retrahendam. Sanè quia nō ex omni parte excludenda est largitas principalis, rē diuinæ domus suæ Imperator, si velit, donabit ei, [e] qui eā possidet, iure perpetuo: siue ipse iam meruerit, siue cuiuslibet tituli iure successerit. videtur enim suā cōcedere pēsionē, nō alteri nocere liberalitas, q̄ possidentē iure ꝑpetuo dominum vult vocari. Sanè si quis non perpetuo iure, sed ad tēpus locatā, ab illustri viro comite rerum priuatarū possessionē videť adeptus: non erit obstaculo principali largitati, si voluerit in alterū donationē [f] transferre, qđ ad definitū tempus alter fortè cōduxit. Si vero pro tali prædio ab altero conductore offerať [g] augmētum, sit in arbitrio [h] cōductoris prioris cui res ad tempus locata est, vt ipse, quod alter adiecit, obtulerit, maneat [i] penes eum tēporalis illa cōductio. Si vero idē [k] hāc ipsam rem aliquādo meruerit iure perpetuo possidere: habebit & ipse superius [l] expressam ꝑpetuam firmitatem.

TITVLVS LXXI.

DE CONDVCTORIBUS & procuratoribus siue actoribus prædiorum fiscalium domus Augustæ. [m]

Conductores fundorū domus Augustalis, & alij hoīes dictæ domus cū agere volunt, vel excipere, vel experiri, debēt ordinario iure hoc facere, & nulli eorū patrocinium ꝓstare debens, aut executionis ministerium: & contrafaciētibus pœna imponitur: nec est pœnitentiæ locus. Bart.

I. Imp. Theodosius & Valenti. AA. Basso P.P.

Conductores homines ve Augustissimæ [n] domus nostræ, quoties de causa ad domū regiam pertinente aliquid

in emphyteusim. quod ideo sic dicit, quia quandiu &c. vt insti. loca. §. adeo. & ff. si ag. vecti. vel emphy. l. j. vel etiam locatio simplex & in perpetuum. vnde est simile contractui emphyteutico.

[a] Nō oportet. nec extraordinarijs nec sordidis muneribus grauať hæ res: vt ī. de excusa. mu. l. priuatæ. & le. euidenter.

[b] Nec tamen. penitus factum etiam si non tenuit: vt ff. ad Syl. l. iij. §. si quis eo. & supra. de le. & cō. l. ij. & de fun. rei priua. l. fi. & ff. de in intr. l. item apud. §. j. & j̄. de cohor. l. fi. & sup. de pe. bo. sub. l. j. Sed arg. contra. ff. quod quisque iur. l. j. in fin.

[c] Sed nec locabiť. non solum non donabitur, sed &c. vt primo auferatur: nec tamen iniuria rum &c. vt supra vnde vi. l. meminerint. sed ius quod habet potest vendere alij: quia & priuatus posset.

[d] Retrahendam. Not. res in perpetuum locatas posse vendi & alienari ab eo cui locatæ sunt. Item not. quod res sic locata videtur dari in emphyteusim. ad quod facit insti. loca. §. adeo. nec de nouo potest ei addi ei: vt no. sup. eo. l. ij. Accursius.

[e] Donabit ei. & sic mutabitur ei causa possessionis: qđ hoc casu licet: vt hic, & ff. de acquir. posses. le. iij. §. illud. & not. supra, de acqui. posses. l. cum nemo. quod non fieret si extraneo donaret quod perpetuario (aliàs perpetuo) in aliquo ius suum mutaretur. Sed videtur quòd etiam extraneo: vt ff. de publi. l. eotem § j. contra. Sol. hic dederat princeps, vel comes rerum priuatarum, q a principe hoc ius habet, ibi actor possessionis. vel subaudi ibi, maxime. vel verius ibi de agris publicis, hic de priuatis, secundū P. Accu.

[f] Donationem. i. dadonem etiam intra tēpora primi: aliàs nullum speciale esset.

[g] Offeratur etiam durante locatione prima tēporali. & secundum hoc est contra ff. de pub. l. licitatio. §. ad conducendū. ibi, initio &c. Sol. ibi in locatione vectigalium, hic in alijs, vel in alia trahitur ad hanc secundum quosdam.

[h] In arbitrio. si nō soluerit pensionem ꝑceptam: vt ī. de publ. l. licitatio. §. ad cōducēdum. initur ergo non cogitur: vt hic, & ibi. sed hoc verum, nisi maximos fructus consecutus sit, & postea tanti locari nō potest: vt ff. de pub. l. eotem. contra. Solu. illa corrigitur per l. ff. de iure fis. l. iij. §. cum quinquennium. Et no. q̄ locatio talis in quinquennium fit: vt d. §. cū quinquennium. vel ad minus in triennium. vt ī. de vecti. l. penes. Accursius.

[i] Maneat. no. sic ī. eo. l. congruit. Sed cōtra ī. loca. l. ne cui. Solut. hoc speciale, sicut in scholaribus. vt extra de loca & cōdu. ca. ex rescripto.

[k] Idem. temporalis conductor. Accu.

[l] Superius. hac l. vsq; ad §. sane quia. & facit ad l. ī. loca. l. emptorem. & l. vlt. & ī. de omni agro deser. l. fi.

DE CONDVCTORIBUS & procuratoribus siue &c.

[m] Augustæ. adiectiuum, nam de suis hominibus non vxoris dicit: vt j̄. in fina le. l. vel dicit vxoris, quia eius res, viri dicuntur, vt supra de pact. con. l. hac leg.

Vxoris bona inter res viri annumerantur.

[n] Conductores. Augustissimæ. adiectiuum, vt ī. sub. Accursius.

Tenetur.

quæstionis emerserit: nõ aliter q̃ ex legũ[f] ordine (quib. similiter omne hominum genus tenet) [a] vel excipiant [b] vel inferant actiones: nec aliorũ litigatorũ negotio intercedãt: [c] nec s̃nia [d] iudicantiũ aut illicito patrocinij sui fomite iura [e] cõturbent: nullive executionis suæ turbulentũ ministeriũ audeant cõmodare: nõ priuatis se negotijs nõ publicis misceant: nec quiescentem domũ delatio [f] vlla solicitet: ne eos incõsultæ ptinaciæ serò pœniteat. [g] Grauior [h] enim pœna cõstituenda est in hos qui nostri iuris sunt, & nostra [i] debent custodire mãdata. D. Pri. Non. Mar. Rauẽ. Theod. XII. & Valẽ. II. AA. Coss.

TITVLVS LXXII.

QVIBVS AD CONductionem [k] prædiorum fiscalium accedere nõ licet.

Palatini milites prohibentur a locatione fundorũ principis. Bart.

I. Impp. Arcadius & Honorius AA.

NVllus [a] palatinorũ q̃ i officio rei nostræ priuatæ militant, ɔductionis noĩe vel p se vel p quãlibet psonã possessionũ hmõi ɔducẽdarũ hẽat facultatẽ: cũ neq; militi, neq; curiali hoc faciẽdũ pmittim[b]. [l]

TITVLVS LXXIII.

DE COLLATIONE fundorum fiscaliũ vel reipriuatæ vel dñicæ vel ciuitatis vel templi.

Præses prouinciæ, & sui officiales possunt exigere conductores dominices, & impertiri fauorem curialibus Cæsaris volentibus facere dictam exactionem. Bar.

I. Impp. Arcadius & Honorius AA.

ORdinariorũ iudicũ officijs, [m] nec nõ ipsis rectorib. pũinciarũ, [n] auctores siue conductores dñicos conueniẽdi [o] licẽtiã damus: ita tñ, vt rõnalib. priuatæ rei ad exigẽda fiscalia debita immineant. [p]

Palatini transmissi p comitẽ rerũ priuatarũ ad pſidẽ cũ literis vt sint soliciti circa exactionẽ pensionũ fiscalium, non debent inferre aliquam concussionem. Bart.

II. Iidẽ AA. Messalæ.

PAlatinos qui a viro illustri comite rerum priuatarũ cũ publicis literis [†] destinant ad cõmonitionẽ iudicis: quo facili[9] ex pdijs rei nr̃æ ɔferãtur debitæ pẽsiones, cum summa degere pcipimus disciplina: de quorũ nominib. si temerè versati [q] fuerint, ad sublimitatẽ tuã referri p ordinarios iudices oportebit, vt i eos seuerissimè vindicetur.

Prædia ex quacunque causa ad fiscum pertinentia, a transuectione publicarum specierum non habent immunitatem. Bart.

III. Iidem AA. & Theo. A. Petronio [a] PP.

OMnia prædia tam ea quæ in re priuata olim detinentur, quàm illa, quæ ex proscriptorum bonis ad fiscum sunt deuoluta: eatenus ab huiusmodi priuilegijs & excusationibus submoueantur, vt omnes species annonarias, cursitationes etiam debitas, atque integram opinionem [c] sciant esse soluendam.

---

[a] Tenetur. not. sic ĩ. de legi. & consti. l. leges. & de Iudæ. l. Iudæi.

[b] Excipiant. apud rõnalem summæ rei sunt conueniendi, vt ĩ. vbi causæ fisc. l. colonis. vel apud cubiculi sacri præpositum, vt ĩ eo. tit. l. fi. vel apud præsidem pũinciæ, vt ĩ. eo. l. vniuersis.

[b] Excipiant. s. quando conueniuntur.

[c] Intercedant. vt ĩ. de agri. & mãci. l. ij. & arg. ĩ. ne lic. po. l. j. Accur.

[d] Sententia. quæ eis conceditur accedere ad prædicta. Vel dic, s̃nia quam cito obtinerent p eo cui patrocinarẽtur, pp sui magnitudinem.

[e] Iura. aliorum. Accur.

[f] Delatio. i. nõ deferent aliquẽ in fiscum fouendo delatorem. & dic domũ, id est aliquẽ de domo priuati. sic. ff. si cer. pe. l. lecta. vel dic q. non faciant prædicta, ne aliquis nobis deferat, quos quiescere volumus. & sic domũ, i. me de domo.

[g] Pœniteat. i. non delinquat vt pœniteat: quia serò pœniteret. nam nõ habet locũ pœnitẽtia.

[h] Grauior. q̃ i alijs. sic ĩ. de epis. & cle. & ĩ. vnde vi. l. meminerit. & est ar. ad id qđ no ff. de re. diui. l. fi.

[i] Et nostra. expone vt in rubr.

[k] QVIBVS AD conductionẽ &c.

[a] NVllus. Permittimus. si tamẽ hæredes extiterint conductorũ, remanebunt in eadẽ conductione: vt ff. de decu. l. decurio. & de re mi li. l. milites. §. fi. & facit. ff. de ɔhen. empt. l. qui officiũ. & l. nõ licet. & ĩ. quod met. cau. l. si per impressionem. & ĩ. loc. l. milites. & l. curiales. & l. fi. & ff. de adminis. re. ad ciui. perti. l. ij. § j. & pro empto. l. ij. §. tutor. & ĩ. de decu. l. si quis pcurationem. & ĩ. de agri. & man. l. ij. & fi.

DE COLLATIONE fundorum fiscalium vel. &c.

[m] ORdinariorum iudicũ officijs. id est officialibus.

[n] Prouinciarum. qui sunt ordinarij: vt supra de modo mul. l. eos.

[o] Conueniendi. id est cogendi vt soluãt pensionem.

[p] Immineant. dicit ordinarij: quasi dicat, tam ipsi exigentes quàm prouin. Cæsa. reddent solicitum. vel dic. immineant exigendi. scilicet ad periculũ nisi exigant. & facit. supra de exac. tribu. l. exactores. & de fun. rei priua. l. vniuersi. & vbi causæ fis. l. cũ aliquid. & ff. de iure immuni. l. semper. §. conductores.

[q] PAlatinos. Versati. quia concusserunt possessorem: quod facere nõ debent: vt ĩ. de of fic. re. prouin. l. nullum. Accur.

[c] OMnia. Opinionem expone vt supra de prædi. na ui. l. fi. & facit supra de exac. tribu. l. vlti. & de fun. pa. l. iij.

De

Cõcor. ad hoc Innoc. in c. ad nostrã 2. extra de iureiurã.

Pœnitẽtia post factũ nõ habet locum.

C. T. to. 3. 6. pars l. vl. supra de rescin. vend.

No hic lo de Pla. phũc tex. q̃ ambasiatori nõ creditˀ sine literis suæ ambasiç: nisi sit vir oobtissimus, & notus. Itẽ q. nũcio nõ creditˀ sine literis suæ cõmissionis, nisi sit nũcius publicus, iuratˀ & notus. vide hic per eum.

a l. Centronio in meo. Contius.

b DE PRIVILE-gijs domus Augustæ vel rei &c.

Hoc expone adiectiue: vt s. ti.ij.l sub. qm idē priuilegium quod habet Cæsar, vel fiscus, habet & Augusta: vt ff.de iu. fis.l.fiscus. §.j.& fi.

Co.Th. 11.16. §.

b Riuatas.Cōductores. facit s.de pascuis pu.l. fi.& de ag.& man.l. dhicos.&de co l.fuo. pa.l.j & iij.& de agr. & censi.l.j.& l.colonos. & s.ne rusti. ad vllum.l.j.&de excu. mu. l. euidenter. & l.maximarum. Sed § s.eo.t.j.l.fi. Solu.ibi de ordinario: vt j.l. pxi. Accur.

c Rem priuatā. id est possessionē principis. Acc.

Leui° por tat, quod a plurib° cōportat.

d Leuādorū. quod a pluribus portat, le nius portat. sic 10 au theo.de Immen. do. & s.de exact. trib. l. exactores.

e Prouincialium. Iudicat hæc constitutio q̄ soli prouinciales præstabant eaones tributorū: quorum leuandorū eau sa istod adsere.

f Iussionem,i.qsiq; hoc non est obseruatum occasione tali, quia frumenti redditus ex eis prędijs portabat vltra solitū, & ideo id remouet, vt vltra solitum locū non portetur.

Legēdū, reaodē, hoc est rē priuatā.

g Remanentē aliàs remanentem. & facit s.de fun.lim.l j.& s. de fun pat l.iij. & s. titu j.l j.& de iodic. l.j.& de 20 & tri.l. p locis. & l. mediterraneæ.

h Ro tyronib°. id est pro eorum stipendijs & necessarijs.

aliàs p portioni-b° i corp. &c.

i In corporibus. alicuius militiæ. Accursius.

k Precia. id est pē siones, vel quidam redditus qui voca-

TITVLVS LXXIIII.

DE PRIVILEGIIS a domus Augustæ vel rei priuatæ, & quarum collationum excusationem habent.

Ad extraordinaria munera vel superindicta ēt fiscalis possessor non cogitur.

I. Imp. Constantin. A.

Priuatas † possessiones nostras ab vniuersis muneribus sordidis placet immunes esse: neq; earū cōductores, b neq; colonos ad extraordinaria munera, vel superindictiones aliquas conueniri.

Prædia principis a trāsuectione publicarū specierū nullatenus hodie excusanī, sicuti nec prædia priuatorū, licet aliquando excusata fuerint, quia vltra solitum locum tales species portabanī. quod hodie non permittitur. Bar.

II. Imp. Valent. A.

Rem priuatam nostram, c leuādorum d prouincialiū e cā canonicas necessitates ea cōdōne qua cūctos volumus sustinere. sed excessit occasio iussionē: f qñ quidem non locis solitis frumenta q̄ sunt ex diuersis saltibus conuehenda, trahantur, sed eousque portenē, quò graue atque dānosum est prouehere. Proinde spectabilis synceritas tua remanētes g in ijsdem locis implere faciat proprias functiones quibus antea frumenta præbebant.

III. Impp. Honorius & Theodosius AA.

Pro tyronib. h † in corporib. i postulatis p̄cia k cōferri ex fundis perpetuarijs nostræ rei priuatæ præcipimus.

Instructio viæ publicæ, & pontium, & stratarum, inter sordida munera non numeratur: & nemo excusatur ab ea. Barto.

IIII. Iidem AA. At leprodo pr[illegible]

Absit l vt nos instructiones viæ publicæ, & pontiū, stratarūq; opera, titulis l maiorū principū dedicata, inter sordida munera numeremus. m Igit ad instructiones reparationesque itinerum pontiumq; nullum genus n hominū, nulliusq; dignitatis ac venerationis meritis cessare oportet. Domos etiam diuinas o tam laudabili titulo libenter adscribimus.

Nullus a superindicto excusatur, excepta principis possessione. Bart.

V. Impp. Theod. & Valent. AA.

Excepto p̄imonio p pietatis nostræ, cui° quidē reddit° necessitatibus q publicis frequētissimè deputamus: vniuersos possessores functiōes in supindictis titu. absq; vllius beneficij exceptione agnoscere oportere censemus.

TITVLVS LXXV.

DE GREGE dominico. r

Subtrahen s equum de grege dominico, ipsum restituit & in vna libra auri punī. subtrahens autem de grege priuate punī in media libra: a qua pœna releuatur, si obsularis sponte. Bar.

I. Imp. Arca. & Hono. AA. Cæsario præf. præto.

Propositis s edictis sublimis magnificentiæ tuæ, s mi-

bantis prædium. vt supra de exeu. mu.l. euidenter. ob enim aliud extraordinariū precium exigitur: vt supra de excu. mu. l.priuata. & supra de lo.fund. ca.l.ij.&l fi.

Co.Th. 15.3.6. pars hic. lego.

l Absit. Titulis. nominabatur opus a principe qui heri faciebat.

m Numeremus. sed construere publicas vel sacras ędes seu reparare, inter surdida munera o. rat: vt supra de excu.mu l.maximarū. §.publicis.

n Genus. nisi alicuius specialiter sit vacatio publici muneris: vt ff de mune.& hono.l.cui. in fine.

o Diuinas. sicut ea quæ nauicularijo nomini sunt obnoxia: vt supra de prædi. na. l.j. & sic etiam non excusatur vtraque domus a comparatione specierum: vt supra de li.in empti.spe.l.j. & facit supra de sacrosan. eccles. l.ad instructionem.& de ope.pu. l. ad portus. & de coll. fun.pat.l.j. in fin. & supra de exact. trib. l.ho.& ff.de priui. veteta.l.pen.

C.Th. 11. 1.36.

p Excepto patrimonio. quod neque recipit superindictum, nec sordidis oneratur muneribus: vt supra de excusat.mu.l.prouI. & l.priuatæ.& supra eod.l.j &de col.fun. pat.l.ij.& facit supra fine cen.vel reli.l.fi. & de exact.tri.l.ij in fin. Accur.

q Necessitatibus. scilicet ordinarijs.

r DE GREGE dominico.

Id est, principis.

C.T. 10. 6.1. lūge ti.de eq̄s curulib. & C.Th. 15. 10.1.

s Propositis. Tuæ. præfecto loquitur.

nimi maximiq; [a] moneã tur, vt sciant singulas [b] libras auri ex proprijs facultatibus eruendas pro singulis equis vel equabus, siue Hermogenianis [c] siue Palmatis: nisi sponte eos [d] obtulerint. [e] in his verò quos ex alijs gregibus occupatos esse cõstiterit, sex auri vncias fisci iuribus inferendas. D. Pri. Ka. Dec. Cõstãtinop. Olybrio & Probino Coss.

TITVLVS LXXVI.

DE PALATIIS ET Domibus dominicis.

I.[a] Impp. The. & Valẽti. AA. Ioanni Comiti rerum priuatarum.

Consecratas nobis ędes, id est inclyta palatia, ab oĩ priuatorum vsu & cõmuni habitatione excipimus. [f]

TITVLVS LXXVII.

DE CVPRESSIS E ex luco Daphnensi vel Perseidis per Aegyptum non excidendis vel vendendis.

Ementes, & vendentes arbores cupressi in locis hic nominatis puniuntur. Barto.

I. Imp. Arc. & Hon. AA.

Si quis Daphnensis luci in Syria, vel Perseidis [b] in Aegypto arbores cõparauerit, quinq; libris auri nouerit se esse multãdũ: nõ minore dispẽdio illo feriẽdo, qui vendere arbores ausus fuerit, quas non licet emptoribus comparare.

Auctoritate propria nullus põt in luco Daphnes incidere cupressos, nec etiam eas collapsas aliò transportare. Item plãtans cupressum nõ põt ob hoc aliã incidere: sed pro tali plantatione a fisco vnam libram auri consequetur. Bart.

II. Impp. The. & Valẽti. AA. Eudoxio P. P.

Omnes iudices cuiuscunque dignitatis sciãt posthac absq; permissu magnitudinis tuæ arborẽ ex Daphnesi luco Antiochenæ ciuitatis pręcidendi, vel quolibet modo lapsas transferendi, licentiam sibimet denegandam. Sed nec alytarcha [i] vnã cupressum, alijs plãtatis, excidere sibi licere cõcẽdat. At ne solatio [i] antiquitus ei cõcesso priuari poĩa videat: pro eo q ei cupressum excidere denegat, vnã librã auri eum de priuatis nr̃is largitionibus accipere decernimus: quinquaginta [k] librarum auri condemnatione huius legis temeratore plectendo.

CODICIS DOMINI IVSTINIANI sacratissimi principis ex repetita prælectione LIB. XII.

TITVLVS I.

DE DIGNITATIBVS. [l]

Mulier patris conditionẽ & aui illustris retinet: dum tamen nubat clarissimis. Bartolus.

I. Imp. Alexander A. Seuerinæ.

Si vt proponitis, [m] & auum consularem, & patrem prætorium virum habuistis, & non priuatæ [n] conditionis hominibus, sed clarissimis nuptæ: claritatem generis retinetis.

a Maximique. homines.
b Singulas. i. vnam lib. auri pro quolibet equo. Et dic q not. differentiã, subtrahit de grege principis equos, an ipsos ex alijs gregibus.
c Hermogenianis. siue sint nati ex illa terra, siue non.
d Nisi eos. equos, vel equas.
e Obtulerint. not. sic ff. de alie. iu. l. iij. in fine.

DE PALATIIS & domibus dominicis.

a Consecratas. Excipimus. Excipe iudices q reddunt ius, vt s. de off. rec. prouin. l. nulli. & facit C. de ope. pu. l. quicunq;. & de Iudæ. l. in synagoga. Accu.

g DE CVPRESsis ex luco &c.

Aliàs cypressis. aliàs cupressis. aliàs Perseis. aliàs Perseidis, & sũt noĩa arborũ. vel Perseia nomen loci vbi nascit cupressus. & est ratio q a continẽt agreses tenẽtes aquã Nili, q opportunis tẽporibus spargit pagros cum in Ægypto nõ pluit: vt s. de Nili agge. l. j.

h Si quis. Perseidis. nomẽ loci, sicut Daphnes: & est genitiuus Perseidis.

i Omnes. Solatio. olim enim licebat vnã incidere, qui aliã plantabat: q̃d hic remouet: sed aliud a fisco habet.

k Quinquaginta. in cisor plus punitur quem emptor: vt l. proxi.

l DE DIGNItatibus.

Dictum est supra, de iure publ. Sed q ius publicũ nõ põt expediri nisi per eos qui in dignitatibus eriguntur: vt ff. de orig. iur. l. ij. §. post originem. ideo de dignitatibus dicit, s. qui ad eas admittantur, & reijciantur: & quæ priuilegia eis competãt, & quanto tempore durẽt. Accursius.

m Si vt proponitis. Duabus sororibus supplicantibus respondet. & quod dicit auum, scilicet paternum. nam a superioribus agnatis non cognatis, venit dignitas, honor, & familia: vt not. ff. de sta. ho. l. cum legitimè. Item quod dicit consularem, id est consulem vel de genere consulum. & sic expone prætorium. ad quod ff. de sena. l. j. Et no. q huiusmodi honor, vel nobilitas q venit per accidens, id est per dignitatẽ, non videtur extendi vltra pronepotes: vt supra de quæstio. l. diuo. Item quidã hic habent virum, id est hominẽ: non autem pro marito ponitur. Item not. secundum B. q consules clarissimatus dignitate perfruũtur: vt j. de dome. & pro te. l. ij. & iij. sed certè imò illustres sũt: vt supra vbi se. vel cla. l. quoties. Accu.

n Priuatæ. hic dicit differentiam inter patrem & virũ: vt ff. de sena. leg. fœminæ.

Neque

† Dicit Iol. de Pl. q est speciale in eqs. nam hęc pœna nõ habet locum in cæteris aĩalibus.

† Hic lucos est in suburbijs Antiochiæ Syriæ, siue Theopoleos, omniũ qui sub cœlo sũt amœnissimus: de quo vide apud Nicephorũ Callistum lib. 10. ecclesiasticę historiæ ca. 28. Cõtius.

† Alytarcho. q̃d ẽe notauit Azo in cõmentarijs ad húc titulũ, qui sunt integri penes me in oẽs libros codicis. alytarcha non erat sacerdos Antiochiæ Syriæ, q pręerat τῶν ἀλυτῶν i. mastigophoris in ludis deorũ, vt recte ex Phauorino docuit la. Cuiacius lib. 2. obseruatio. ca. 11. huius autẽ Alytarchę mẽtio fit io C. T. l. 10. ti. 1. l. 12. quæ lex hic abrogatur. Contius.

Seuerinæ I mro manuscr. Perperam alius legit Seuerino, cũ ad fœminã rescriptum dirigi luce clarius sit.

a NEque famosis. Videtur quinquies idem per idē repetere. sed dic, famosis infamia iuris & per sententiam: et in actione furti, tutelæ, & simi. & pro eis ponit notatis: vnde quidam habent iudicatis: & de his habes. ff. de his qui no. infa. l. j. §. qui in iudicio. Vel dic, notantur infamia. i. facti. s. p sententiam definitiuā vel interlocutoriā: vt ff. de obseq. l. honori. & l. parens. & l. licet. & ī. de his qui notan. infa. l. verbū. & l. interlocutio. Itē quod subijcit scel⁹, vt ipso facto infamis: vt missus ab exercitu cum ignominia, & similes, vt ff. de his qui not. infa. l. prima. item quod subijcit, turpitudo vitæ, vt quia malè viuunt obligando sé duobus, vt ff. de pig. act. l. si quis in pignore. §. fin. vel alia crimina committēdo quæ ipso facto nō inferūt infamiā iuris: vt ī. de reis postu. l. j. & hoc est valde notabile, q̄ īfamia facti, siue p suam, siue aliàs illata repellit a dignitate. sic & ī. de inoff. tes. l. fratres. Item quod subijcit, & quos infamia, s. prædicta. Nā nō participant infames prędicti circa dignitates cum hominibus integræ famæ: vt hic & ī. de dec. l. ne q. & de infa. l. j. lib. x. & ff. de iudi. l. cum prętor §. non autem. & ff. ad leg. Iuliā de vi priua. l. j. nec etiam in aduocando: vt & ff. de postu. l. j. §. ait prætor. nec in adsidēdo: et ff. de adses. l. ij. sed procuratores possunt esse, quia onus est: vt instit. de excep. §. fin. Item arbitri: et ff. de arbi. l. Pedius. Item segregantur, vt non habitent Romæ, vel alibi vbi Imperator fuerit infra de re mil. l. iij. & ff. de his qui not. infam. leg. ij. §. ignominia.

b MAior. Facere. quo minus retineat priuilegium prioris dignitatis. pone exemplum vt ī. de exeu. mun. l. eos. & j̄. de primice. l. j & j̄. de silen. l. decurionibus. in princip. & j̄. de proxi. sacr. scri. l. iij. Et no. de minori dignitate ad maiorem eligit vt ff. de mune. & hono. l. vi gradatim.

† al. Idē Fruliano PP al. Rufiniano.

† Ista lex fm Bar. & Io. de Pla. facit ad qōnem agitatā inter plātos & regē. qa plāti imunitatē cō cessam rebus ecclesiasticis volebant extēdere ad vasallos ecclesiæ p hāc l. & similes. de qua qōne vide p eūdē Io. de Pla. in l. q imunitatē. ī. de mune. patri.

† al. sorde.

Notati infamia iuris & facti, vel inquinati scelere aut turpitudine vitæ, ad dignitatas non ascendunt. Barto.

II. Imp. Cōstantinus A. Volusiano P.P.

NEq; famosis a & notatis, & quos scelus aut vitę turpitudo īqnat, & quos infamia ab honestorū coetu segregat, dignitatis portę patebunt.

III Idem ad Numphidium. † P.P.

MAior dignitas nulli debet circa prioris dignitatis seu militiæ priuilegia p̄iudiciū facere. b

Substantiæ senatorum habent immunitatem a muneribus sardidis, & ēt extraordinarijs. Barto.

IIII. Impp. Constant. & Constans Philippo.

SEnatorū † substātias, quas ī diuersis locis & p̄uincijs posśidēt, & homines eorū, tā a temonarijs c oneribꝰ cōferēdis, q̄ a cęteris præstationibus, quas iudices describunt, necnō d ēt ab oībus sordidis muneribꝰ e extraordinarijsque, & vilioribus e liberos esse præcipimus, nullaq; sorte f cōstringi functionis indignæ.

Præfectus non potest senatoribus absq; prīcipis cōsciētia aliquod munus indicere. Ba.

V. Iidem ad Clearchū.

NEmo p̄fectus vrbis citra p̄ceptionē, vel scientiā nr̄am vlli muneri subiuget senatorē: g nemo curiā g nr̄am īmani h pulset iniuria. Siqd enī senatoria p̄ditis dignitate fuerit forte mandandū: nostro id iudicio reseruādū est. sic i namq; dignitas, quæ nobis iubētibus sustinetur. k

Negotiantes artes vilissimas, ad dignitates non aspirent: & aspirantes expelluntur ab eis. Barto.

VI. Iidem Orphito.

NEquis ex vltimis negotiatoribus, l vel monetarijs, m abiectisq; officijs, n vel deformibꝰ ministerijs, vel stationarijs, o omniq; p officiorū fece, diuersisq; pastis turpibus lucris, aliqua frui dignitate pertentet. sed & si quis meruerit, repellatur: repulsos autē etiā proprijs q reddi consortijs oportebit.

Iudex volens ædificia in vrbe construere, senatorum substantias non lædat. Bar.

VII. Idem ad Senatum.

QVoniā diuersi iudices nonnulla opera in quibusdā existimāt vrbibus extruenda, r ad huiusmodi necessitatem senatorū substantia non vocetur.

Senatores, in quorū numera est Imperator, sunt defendendi ab omni iniuria. Barto.

VIII. Imp. Iulianus A. Sallustio. P.P. †

IVs senatorum, & auctoritatem eius ordinis s (in quo nos quoque

&c l. honor. §. gerendorum. non autē econuerso: vt ī. quemadmo. ci. mu. l. maioribus. Accur.

c SEnatorum. Temonarijs. forte a temone. i. planstro sic dictis: aliàs temerarijs: quia ad tempus debebantur. Accursius.

d Necnon. inculcatio. Accursius.

e Vilioribus. i. vilibus & minoribus. & facit ī. de exeu. mu. l. maximarum. & j̄. l. proxi.

f NEmo. Senatorē. vt ī. l. proxi. & j̄. e l. p̄cipimus.

g Curiā. ergo nec senatores, qui pars nostri corporis sunt: vt ī. ad legem Iul. maiesta. l. quisquis.

h Immani. (aliàs, immanis: aliàs, inani: aliàs, in manipulis) scilicet iniuria. i. malis ministris subiuges, repete: vt ī. ad l. Iul. repe. l. vj.

i Sic. scilicet manus illud. vel sub. ita sustinetur.

k Sustinetur. aliquod munus in senatore.

l NE quis. Negotiatoribus. j̄. negociatores ne militent.

m Monetarijs. ī. de muri legu. l. ij. libro xj.

n Officijs. i. officialibus: et pistor. vt supra de pisto. l. j. libro xj.

o Stationarijs. qui custodiunt portam in castro limitus, vel quia tenent stationē de vili merce, vt oleo, sale, & cepa.

p Omniq;. totum quod sequitur, ponitur pro eno. & dic q̄ fuit saltuarius, vel custos porcorū, vel pascuorum militū, vel priuatorum. ad quod supra de pas. pu. l. vlti.

q Proprijs. i. primis consortijs. ad quod ī. de pas. l. vlti. ī. de profes. l. redditus. & de tab. l. fin.

r QVoniam. Extruenda. qd de nouo non licet sine auctoritate principis, sed vetera reparare sic, vt supra de ope. publi. le. inter. & l. nemo. & sic intelligo. leg. omnes. in eod. titu. & facit supra de exeu. mu. l. maximarum. §. publicis.

s IVs senatorum. Ordinis. q censū erant: et supra de peu.

† Co. Th. 9. 2. t. al. P. V.

dé petl. hæredi.l.vlti.
a Numeramus. not.hic ꝫ.ad l.Iul.maie.l. quisquis. & ff.de milit. testa l.j.§.j.
b Iniuria. quod dic vt supra eo l.nemo.

ipsos numeram[a])necesse ē ab oi iniuria [b] defendere. D.No.Febr.Cóstāt. Mamer. & Neuitta Coss.

IX. Idem Iulianus.

Libertorum filios adipisci clarissimam dignitatē nō ꝓhibemus. [c]

X. Imppp. Valens, Grat. & Valentinianus AAA. ad Gracchum P. P. †

Seuerā indagationem ꝑ tormēta q̄rēdi, a clarissimo hoie sūmouem[d]. D.Prid.No.Ian.Treu. Gratiano A.IIII.& Merobaude Coss.

Natus ex eo, q post natiuitatē adeptus est dignitatē senatoriam, nō consequitur dignitatē paternā: si verò natus sit dignitate senatoria durāte, licet fuerit antè cōceptus, eius sequitur dignitatem. Bar.

XI. IidēAAA.ad Procop.

Senator [e] vel alius clarissim[e] priuatos [e] habeat filios, editos qppe antequā susciperet dignitatē. qđ non solū circa masculos dignoscit̄ cōstitutū, verū et circa filias simili conditione seruādū. Cum aūt paternos honores [f] inuidere filijs non oporteat: a senator̄, vł solo clarissimo [g] susceptū, [h] i clarissimatus sciēdū est dignitate mansurum.

Iudices in officio furta vel scelera committentes, pœnis hic insertis puniuntur. Bart.

XII. Impp. Grat. Valentinianus, & Theodosius AAA. Neotherio P.P. †

Iudices, qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse conuicti, ablatis codicillorū [i] īsignib[9], & honore exuti, iter pessimos quosque & plebeios habeant̄: nec sibi posthac de eo honore blandiant̄, quo seipsos indignos [k] iudicauerūt. D.XVIII.Ka. Febr. Thessal. Gratiano. V.& Theod I.AA. Coss.

Vxores durāte matrimonio viri genere nobilitantur, & eorum forum sequuntur, & eorum domicilia. Bart.

XIII. Valent. Theodo.& Arcadius AAA. Martiano comiti Orientis. †

Mulieres † honore maritorū erigim[9], genere nobilitam[9]: [l] & forū ex eorū ꝑsona statuim[9]: [m] & domicilia mutam[9]. Si aūt minoris ordinis virū postea sortitæ fuerint; priore dignitate priuatæ, [n] posterioris mariti sequentur conditionē. Da.IIII.kal.Febr. Constantinopoli. Arcadio A. II.& Rufino Coss.

Senatores in quacunque prouincia sint, a muneribus publicis sunt immunes. Bar.

XIIII. Imp Theodo.A.

Præcipimus, [o] vt senatori in qualibet ꝓuincia constituto, nullā habeant iudices iniungēdi aliquid fortè publici muneris potestatem.

Clarissimi & spectabiles possunt proficisci sine licētia quò volunt. Bart.

XV. Iidē AA. ad Eustat.[*]

Clarissimis vel spectabilibus vniuersis ad genitale solum, vel quolibet aliò, & sine commeatu proficiscendi, & vbi voluerint commorandi habitandive permittimus facultatem. [p]

Illustres de criminibus grauioribus īpetiti, in carcerem non detruduntur: sed custodiuntur custodia militari: & per aliquē iudicē nō puniuntur, sed de cōmissis per eos relatio fit principi. Constitutus ve-

c Libertorum. Nō prohibemus. quia ingenui sūt vt institu. de inge. in prin. in libertinis autem secus: vt ꝫ.ad leg Iul. Visci.l.j.& ꝫ. si seruus vel liber.l.j sed hodie idē est in eis: vt in auth. vt liber decæ.§.j.co.iiij.& facit ꝫ. de postu.l.ij.&ff.de adses.l.ij.& supra de liber. & eorum lib.l.fi.

d Seueram. Submouemus. nisi in crimine læsæ maiestatis: vt ꝫ.ad le.Iul. maie.l.nullus.& facit ꝫ.de q̄stio.l.diuu. & l.decuriones.

e Senator vel. Priuatos. hic resp. Sed contra ꝫ. in fi. l. vbi dicit eos clarissimos. Solut. hic sunt priuati. i. non illustres. clarissimi tñ, sicut ibi: & subaudi ibi. tantum sic concor ff.de sena.l.senatoris filiū.l fi. vel dic in fi. huius legis susceptū, subaudi, tñ s. post dignitatem susceptam. & tm hoc refert, ante vel post fuerint nati. & sic est contra dictam l. senatoris. in fin. & soluūes ſm hanc lec. ꝙ hic ante fuit conceptus vel natus, & sic est priuatus: illa, & ante conceptus, sed postea natus. Item arg contra supra de aduo. diuer. iudi. l. cum aduocatio. vbi ex electione & cohortali conditione ad dignitatem filij ante vel post nati cū patre eximuntur. Vel dic secus: vt ꝫ.de decu.l fin. & de aduo. diuer. iudi.leg. cum aduocatio. sic specialie in aduocatis illis. Vel dic ibi quandoque, dum tamen postea. Item aliud seruatur in filijs eorū. qui sponte se curiæ suæq; ciuitatis dederint. Nā nati post talem cōditionem, paternæ non erunt succedanei functionis: vt supra de his qui sponte mu. sub. l. finali; circa principium.

f Honores. pater honorē habens non inuidet filio, quin filium secum participem admittat.

g Clarissimo. tantum ſcđm primam lecturam,

h Susceptum. vel dic etiam ante dignitatem. vel dic tantū post. vt in principio huius legis notatur. & facit ꝫ. de liber. & eorum libe.l. si manumissus.

i Iudices. codicillorū. i. dignitatū, q a p̄ codicillos cōferunt̄. vt instit. quib. mo ius pa. po. solu. §. filiusfamilias. & facit in authē. de san. episc. §. reuerendissimis. & §. p̄sby. col. ix. & ꝫ. de dec l. si famia. & ꝫ. de pa. sa. lar. l. ij. & ꝫ. de off. p̄f. præto. l. si quos. & ꝫ. de sus. & arca. l. si aliquid.

k Indignos. not. ꝙ priuilegiū meret̄ & c. vt ꝫ. de iudæ. leg. Iudæos. & ff. de pecu. l. libera.

l Mulieres. Nobilitamus. i. au thē. de consu. § fin ante. col. iiij. & ꝫ. de nupt. l. fi. Sed nōne ē superflua per l. ꝫ. de inco. l. fin. Ri. vitiū scriptoris est. sic ꝫ. de distr. pign. l. arbiter. Vel dic ꝫ. de veter. iur. enu. leg. ij. §. si quid ante.

m Statuimus. vt ff. de iur. om. iu. l. pe. & de iudi. l. exigere. & ff. ad munici. l. fi. §. item rescripserunt.

n Priuatæ. nā quæ priorū est oblita, rursus a priorib[9] nō adiuuabit̄: vt i auth. de nupt. §. qui tn nisi a principe impetret r vt ff. de sena. l. fi. & facit l. fœminæ. & ꝫ. de nup. l. cum te.

o Præcipim[9]. facit §. eod. l. nemo.

p Clarissimis. Facultatem. facit supra de ope. liber.

Co. Th. 9.35.3.

al. incipit, Si Senator.

Co. Th. 9.27.1.

Co Th. 2.1.7.

Facit ad hāc l. c. de vxore. iuncta gl. j. extra diepu.

Hæc lex eadem semel scripta fuerat ꝫ. li. 10. ti. 29. l. vlti.

al Eusebiū P.P. i meo. Cō tius.

liber.l.fi.& ĩ.de sppo.sue cubi.l.fi.& ĩ.de consu.l. sanc cimus.& ad municip.l.filij.§ pen. iure vt subijcit.

a S I grauius. Sub fideiussione aliàs substituerũ. aliàs sub fideiussione. i. sub custodia militari, vel executorum: vt ff. de custo. reo.l.j. & sic adiunge, nobis suggeri iubemus, & hoc superillustribus, id est dominis i. id est si quis illustria commiserit dictum facinori super cæteris autem &c. & facit ĩ.de prox.sa.scri. l.in sacris.circa prin ci.& ff.de pœn.l.diui fratres .§.fin.& supra vbi sena. l. quoties. Sed quæritur, an hoc sit innouatum per authen. vt iudic. non expec. sac. iuss. §.j.colla. ix. Resp. non quia speciale est in istis: vt ff. de officio procon.l. si quid & distinxi supra de legi.& constitu.l.ij.

b Iudicetur. per te præfecto puniendo. sed hæc lex fallit in casu.ĩ.l.proxi. §. inter eos. Accur.

c Q Voties ex priuata. priuatus accusat vel conuenit illustres.

d Fideiussionis. i. iudicio sisti, licet immobilia non possideat.sic ĩ.de princi. agen.in rebus.l.mol tis.& infra.de satis. §.sed hodie. & ĩ. de pri.scho.l.fina. circa fi.& ĩ.de epis. & cleri.l.cum clericis.§.j. Sed ibi non iuratoria: regulariter contra: vt ff. qui satisda.cog.l. sciendum.

e Absuerint.per d. fal.ibi: sed per b, planũ est.supra de epis. audi.l.si quis ex consensu.

al. Zeno. Conon.

f Ordinabit. mittendo in pos. rei petitæ, vel omniũ bonorum olim, vel pro mensura debiti hodie: vt ff.quib.ex cau. in poss. eatur.l. j. & auth.de exhi.§.si vero quidam. Vel si detur definitiua contra eum absentem contumacem, sic missio per l. properandũ §.sin autem.nam & lite contestata potest abesse,& non sistituri.

g Spolientur. Ipso iure vt subijcit.

h Priuatos.ipso iure. Nam est infamis, quia contra promissionẽ & cõtra sacramentũ venit: vt ĩ.de trãsa. l.si quis maior.ergo ipso iure definit: vt ĩ.de decu. l. infamia.& ĩ. eo.l.ij. secus vbi contra iuramentum vtrum: vt ff. de infa. l.Lucius.

Infamis est q spõsioni sue cõtrauenit.

rò in dignitate minori, per præfectum prætorio puniuntur. Bartolus.

XVI. Iidem AA. & Arcadius A Apollonio.

SI grauius vllum facinus admittat, nocẽte persona extra carceralem custodiã sub fideiussiõe a habita, sup illustribus qdem nobis suggeri iubemus: sup cęteris vero quadam minori dignitate decoratis, ad tui referri culminis notionem: vt ita demũ quid de admisso crimine constitui oporteat, iudicetur. b

Illustres cõueniri ciuiliter vel criminaliter, ad satisdationẽ iudiciariam non coguntur: sed eorũ committitur iuratorię cautioni: qua cõpleta per eos, vel eorũ procuratores, fit missio in eorũ bona in ciuilibus criminali verò tãquã priuati dignitate priuantur: & absque relatione puniuntur per iudicẽ. Item dicti illustres criminaliter vel ciuiliter non possunt conueniri sine scriptura. Barto.

XVII. Impp. Honor. & The. AA. Arcadio. P. P.

QVoties ex priuata c cuiuslibet interpellatione ciuili vel criminali viri illustres cõueniendi sunt, nulla dandę fideiussionis d concussione vexentur: sed per speciale priuilegium suæ cõmitti fidei consequantur, iuratoria ab his cautione tantũmodo exponenda. quã si neglexerint, & contra insertum cautioni sacramentum ipsi, vel eorũ procuratores absfuerint: e in pecuniarijs quidem caussis super possessione rerum ad eos pertinẽtiũ iudex competens, quod etiam iuris auctoritas & rei qualitas suggesserit, ordinabit. f In criminalibus vero negotijs dignitate quoque, qua se per suum videlicet periuriũ indignos esse probauerint, spolientur: g vt in eos, vtpote illustri dignitate per suum facinus priuatos, h inconsulta i etiam nostra pietate, iudicibus legum seueritatem liceat exercere. k quibus illustrium dignitatũ priuilegijs l hoc etiam adijciẽdum esse censuimus, vt huiusmodi personæ nullam ex cuiuslibet iudicis sine scriptis habita sententia, m conuentionẽ n neque in ciuili, neque in criminali causa sustineant.

Vocati p principem ad aliquã maiorem dignitatem vel minorem, possunt de vrbe & de prouincijs absque licentia principis comitatũ adire. Ba.

XVIII. Imp. Anastasius.

IVbemus, saluo honore, o qui per reuocationem sacrę reuocatorię defertur, durante, licere cunctis tam minoribus quam maioribus potestatem gerentibus, p necnon etiam honorarijs q illustribus, siue ex hac regia vrbe, principali videlicet præcedente consensu, r profecti fuerint, siue in prouincijs habitantes sacratissimum (suis scilicet poscentibus negotijs) pete-

i Inconsulta. hoc est speciale contra superiorem l. proximam, vbi principi refertur sententia. sed hoc propter periurium.& facit ĩ. de lucri.ad.l.iij.& de custodia reo.l.pen.

k Exercere. quæ severitas est lite non contestata, vt bona adnotentur. vt supra de requir.reis.& lite contesta. pecuniaria pœna. vel q̃ æstimationem contingit, infligi potest: vt ff.de pœn.l absentem.§.j.

l Priuilegijs.de satis.vitanda.

m Sententia. commonitoria sic supra de episco. & cleri. l. eum clericis.

n Conuentionem. regulariter iure isto potest fieri conuentio sine scriptis: & sine scriptis: vt ff.de edẽ. l.j. §. j. nisi in hoc casu vbi libellus in scriptis est dandus, vt hic. hodie regulariter idem: vt supra de litis contesta. authenti. offerator. Sententia autem olim & hodie in scriptis ferenda erat, nisi in casibus, vt sup. de sentent. ex libel. reci.l.ij.& in authẽ. nisi.& facit ĩ.de proxi.sa.scri.l.pro.& de prox.sa.scri.l. pe. & de prin agen.in re.l. fin.& supra de man. prin.l.j. Accur.

Sentẽtia i scriptis est ferenda.

o I Vbemus. Honore. honor est illi, quem princeps vocat vel reuocat. & facit supra vbi de cri. agi oportet. authen. qua in prouincia.in fin.

p Gerentibus.qui dignitatem cum administratione habẽt.

q Honorarijs.sine administratione.

r Cõsensu. vel etiã sine cõsensu, vt ĩ. e. l.clarissimus.quæ est cõtra. Vel dic aliud con-

re maluerint comitatū[a] sine sacra [b] quoq; reuocatoria ad hanc regiam vrbem peruenire.

TITVLVS II.

DE PRAETORIBVS & honore praeturae, & collatione, & glebae, & follis & septem solidorum functione sublata.

Ad dignitatem praetoriā non pōt eligi aliquis in clarissima dignitate cōstitutus in prouincijs manens. Bar.

I. Impp. † Arcad. & Honor. AA. Taciano P.P.

Nemo exclarissimis & spectabilibus qui in prouincijs degunt, ad praefecturam [e] postea deuocetur, sed maneat vnusquisque domi suae tutus [f] atque securus, & sua dignitate laetetur.

Istae tres functiones publicae, quae olim praestabantur, scilicet glebae, follis, & vij. solidorum, tollantur, vt nullatenus praestentur. Bar.

II. Idem A. ad Senatū.†

Glebam, [g] vel follem, siue vij. solidorum functionem, siue qualibet huiusmodi collationem [h] tam circa personas, quàm circa res ac praedia funditus iubemus aboleri: vt omnis huiusmodi sopita perpetuo conquiescat exactio.

TITVLVS III.

DE CONSVLIBVS, & nō spargendis ab his pecunijs, & de praefectis & magistris militum, & patricijs.

Inter habentes eandē dignitatem ille prius debet antecedere, qui prius est adeptus dignitatē, ēt si posterior eandem fuerit cōsecutus plures: si tū prior in consulatu patriciatus honorem fuerit consecutus post eum, qui est in consulatu posterior, & in patriciatu prior hoc casu prae fertur. Bar.

I. Impp. Theodo. & Valentinia. AA. ad senatum vrbis Cōstātinopolitanę.

Antiquitus statutū est, consularibus viris caeteros quidem honoratos [i] ipsius trabeae suminitate, pares vero infulis, consideratione tantùm temporis anteire. [k] Quis enim in vno eodemq; genere dignitatis prior esse debuerat, nisi qui prior meruit dignitatem? cum posterior ēt si eiusdem honoris praetendat auspicia, [l] cedere tñ illius eps consuli debeat, quo ipse nō fuerit: hoc obseruando & si iterata vice fastigia consulatus aliquis ascenderit. Repetiti [m] etenim fasces, virtutes saepe meriti comprobant, non augent, quia nihil est altius [n] dignitate. Quod si qs prior cōsul posteriori cōsuli eidēq; patricio posthabitus, [o] patriciatum postea consequatur: vinci eum oportet, qui prior meruerit patriciatum, postquam iste honore patriciae dignitatis decoratus est.

Consules hodie prohibenẽ per vrbem spargere pecuniam: ne cupiditate lucri populus eos sequaẽ, sed eorū meritis: & q pecunia, quae per eos iactabaẽ, expendatur in opus aquaeductus; & quilibet consul expendere debet centum pondo auri. Bart.

II. Impp. Valentin. & Martia. AA. † Aporatio Dom. [vel com.] & cons[...]l.

Ordinē cōsulatus ad antiquam reduximus sanctionē, vt sellā [p] nostri honoris merito, non rapiendi studio populorū agmina sectentur: ac lucrandi cupiditate deposita, venerabilē parentū [q] habitum,

consensum: quia ad petitionē volētis ice, aliud commeatus.

[a] Comitatum. nostrum.

[b] Sine sacra. sed cū venerit, nō recedat absq; licentia: vt ℥. de decu. l. siqs decurio. itē ℥. l. de offi. re. ꝓuin. l. nulli*. So. hoc in ꝑpetuis. argu. ff. si cer. petat. l. praesidis. Item facit ℥. de silē. l. ij. Accur.

*al. & collatiōe glebae.

[c] DE PRAETORIBUS. &c.

Aliàs praeturae, aliàs praefecturae, aliàs praetoriae: vt pro eodem ponat.

†Martian° I meo lib. Cont. Pars. l. 2. ℥. de offi. praet.

[d] Et collatione. sed licet sublata. Et not. quòd q̄dam speciales functiones erant, quas hic remouet.

[e] Nemo. Ad praefecturā. s. ꝑtoriā. nā tācū de vrbe debet eligi, vt ℥. de offi. ꝑto. l. tres.

*praeturā.

[f] Tutus. not. sic ff. de in ius voc. l. plerique. & de leg. j. l. nemo. & de iniur. l. qui domum. Accur.

[g] Glebam. aliàs deest glebam vel follem: & incipit. siue &c.

†Sic Azo notat scriptū fuisse in li. Martini. vulgo aūt legebat, ijdē AA. Conc. Pholim forte, inquit Alc. hic, simul & locum hunc totum pulcherrime explicat. tu illū videto.

[h] Huiusmodi collationem. s. aliam a censura capitis, & iugatione terrarum, vt ℥. de colo Thracen. l. j. in prin. & ℥. sine cē. l. vlti. & de aliu. l. hi qui. & facit ℥. de ca. ci. cen. exi. l. j. Sed ℥℥. de meta l. per singulos. Sol. vt ibi.

DE CONSVLIBVS &c.

[i] Antiquitus. Honoratos. scilicet consules. Et no. q trabea est vestis cōsularis, qua etiam Imperator vtebatur: & ideo se consulem vocabat secundum Al. vt in Authen. de consul. in fine titu. colla. quarta. ibi, adnexit, aūt cum ipse annuerit trabea &c.

[k] Anteire. in eundo, loquendo, decernendo: vt infra titu. primo. l. prima & secunda. & de prox. sacro. scrinio l. vnicuique. & infra de primi. l. vltim. & ff. de albo scri. l. prima. §. & inter. Accursius.

[l] Auspicia. ab initio, post tamen adepta.

† Vide Symmachū lib. 1. episto. 7. Contius.

[m] Repetiti. l. saepe meruit dignitatem consulatus. & facit ℥. de adses. l. liceat.

[n] Altius. hyperbolice: quia deus est altior. vel subaudi, in consule. Accur.

[o] Posthabitus. postponitur enim prior consul, quando sequens fit patricius, cum maior sit consule, vt ℥. eod. l nemini. sed si tunc primus fuit & ipse patricius, recuperat prioritatem extunc. & hoc dicit. Alij dicunt praeferri eum qui primum patriciatum, licet postea cōsulatum meruit. & subaudi sic, oportet, scilicet ab eo qui prior &c. sed secundum eos male aduersaretur, quis &c. Item hic versus, postquam iste &c. male staret.

[p] Ordinem. Sellam. id est sedem consulis, quae est nostra: quia ei damus. sic ff de postulan. l. j. §. refert. Accur.

[q] Parentum. id est consulum.

†Sic in manuscript. Cōti°. Vide nouellā constitutionē de cōsulib. §. spargere autem. col. 4.

& felicissima antiquitatis ornamenta ↄspicent. [a] Hoc ergo exemplo et cæteros [b] ꝓcedere ↄsules volumus: nec expédere eos sine effectu patimur. [c] Cessante ergo ista spargendi vilitate, amplissimi ↄsules ꝓcedẽtes deinceps abstineant hoc errore ꝑdēdi: [f] optimoq; cõsilio operi necessario ꝓficiat, quod erat incompetenter ꝓijciēdū. Ad restaurationem itaq; aquæduct[a] huius amplissimæ vrbis cētena [d] pō do auri præstent per singulos consulatus: vt & cõsul patriæ [e] se dedisse nouerit, & data notū sit mansura esse perpetuò.

Nullus eligi Pōt patricius, nisi primo alterā dignitatū hic insertarū fuerit adeptus. Itē habēt dignitatē cōsularē absq; administratione, ī opus aquæductus expendere debet centum pondo auri. Bart.

III. Imp. Zeno A.

NEmini ad sublimē patriciatus honorē (qui cæteris oībus anteponitur [f]) ascendere liceat, nisi prius aut cõsula tus honore potiatur, aut ꝑfecturæ prætorio, vel Illyrici: vel vrbis administrationem, aut magistri militum, aut magistri officiorū in actu [g] videlicet positus gessisse noscatur: vt hmōi tantum ꝑsonis, siue adhuc administrationem gerēdo, seu postea, liceat ↄn hoc nostræ sederit maiestati, patriciam consequi dignitatem. [h] Quoniam vero gloriosissimæ huic vrbi, q̄ caput orbis terrarum[i] est, omnifariam credim[k] consulendum: vniuersos qui posthac honorarij cõsulatus insignibus principali munificentia decorā tur, centum lib. auri ad reficiendum aquæductū publicum ministrare cēsemus: [k] ad similitudinem eorum qui per annale [l] tempus consulariū editione munerum gloriant. Nam ipsis quoque expedit vt florentissima ciuitas centum auri librarum munificentia sustēta ta, honorariū quoq; sentiat [m] consulatum.

Si cui cōcediī administratio dignitatis diu ante cōcessæ, nō vī de nouo dignitas cōcedi: imō illis potiet honoribus, qbus potiret si eidē ab initio administratio cōcessa fuisset: nec solues cētū lib. auri in opus aquæductus si tpe dignitatis concessæ soluit. Bar.

IIII. Imp. Zeno Sebastiano P.P.

S[a]Ancimus viris excellentissimis cõsularib[b] omnib. qui iam facti sunt vel postea fuerint, ꝓcedē di [n] quoq; & re ipsa [o] per annum gerendi cõsulat[p], impetrato videlicet principali iudicio, legitimam tribui facultatem: ita vt peracta quam meruerint processione, non nouum aliquid, vel quod nōdum habeant, adipiscant: sed cõsulatus ius, quod semel eis cõ sularis detulerat ꝓcessio, [r] iterasse [q] beneficio videant: & in adorāda nostra [s] purpura, vel in cõsequendis cūctis cõsulū honoribus & priuilegijs ex anteriore tpe ꝓmotionis ordinem sibimet nouerint vindicandum. Hoc etiam obseruandoq; vt hmōi cõsul nec centū lib. auri aquæductib. huius inclytæ ciuitatis ꝓ tenore sacræ constitutionis [t] ꝓbēdas, quas cū eēt cõsularis ꝑsliterat, ↄsul postea creatus ꝓsoluere denuo [u] cõpellat.

Filiusfamilias electus in Patricium, a patria potestate liberatur. Bar.

V. Imp. Iustinianus A. Ioanni P.P.

SAncimus, viros excelsos patricios, quos in huiusmodi dignitatis apicem Augusta maiestas retulerit, illico ab imperialibus codicillis præstitis [v] patresfamilias

ↄsulē, qui patres debent esse deuotis, vt in Auth. iusiurand. quod præsta. coll. ij.
[a] Conspicent. agmina populorum.
[b] Cæteros. futuros.
[c] Petimus corrigit hic quod est Institu. de re. diui. §. hoc amplius. sed enim hoc hodie corrigitur: & in voluntate eorum ponitur spargere vel non: præter aurum, quod soli principi licet spargere, vt in Authen. de cõsul. §. spargere. colla. iiij.
[d] Centena. facit ī. eo. l. nemini. & l. sancimus.
[e] Patriæ. vrbē vocas patriam. Accur.
[f] NEmini. Anteponit. immo præfe. vrb. anteponit, vt ī. de offi. ꝑfec. vrbi. l. ꝑfectura. & ī. de offi ꝑfec. vrb. l. j q̄ sunt ʒ. Sol. ꝑfectus anteponit digni tatib. de vrbe rāndū: sed patriciatus etiā extra vrbem habet locum.
[g] Actu. vt ī. digni. ordo seruē. l. ij.
[h] Dignitatem. sed illustrib. viris pmittebat patriciatus codicillos accipere: quāuis hmōi dignitatibus non fuerint primò decorati: vt in nouel. de ordi. se. vbi etiam dicit ꝑfectum vrbis præesse patricio.
[i] Orbis terrarum. ff. de leg. & sen. l. de quibus. & ī. de vete. iur. enu. l. j. §. sed & si quis. & Institu. de satisda. in fi.
[k] Censemus. ī. l. ꝓxi. & ī. l. proxi. & separatus arcarius debet eligi. qui hoc custodiat: vt ī. de aquæ duc. l. hac lege.
[l] Annale. sicut præstat cētū lib. auri, q ꝑ annū impetrat vt sit ↄsul in actu: vt ī. l. pxi. sic qui fit consularis. i. vt dignitatem habeat sine administratione.
[m] Sentiat. scilicet ciuitas.
[a] SAncimus. Procedendi. vt hic ꝑ̄tet per annum & administrationem.
[o] Ere ipsa. id est etiam ipso actu.
[p] Processio. s. per annum. & aliàs est professio.
[q] Iterasse. primo consularis factus cõsul in actu, non est plus quàm consul. & facit ī. l. j.
[r] Nostre. id est nos purpura vestitos: & dicitur adorari, cū salutatur: vt ī. de fabricen. l. ij. in quo est ordo &c.
[s] Sacræ constitutionis. ī. l. proxi. sed si ante non fuisset consularis, & sic nō soluisset: nunc impetrans consulatum per annum solueret: vt ī. l. proxi. in fi.
[t] Denuo. sic. ff. de reg. iur. l. bona.
[v] SAncimus. Præstitis. i. præsentatis sibi literis electionis ad patriciatum: vt hic. & Insti. quib. modis ius pat. po. sol. § filiusfamilias. sic est & in quibusdam alijs quod dic vt ī. de decur. l. bona. & in Authenti. consti.

[f] Ex his verbis no. Io. de Pla. q̄ date ignoranti est ꝑdere.
Aurum spargere & ↄtēnere solus princeps potest.

[i] Prætoriorū Orientis, vel Illy. &c.

effici, ac poteſtate liberari paterna: ne videant̃, q a nobis loco patris honorant̃, alieno iuri eſſe ſubiecti: (quis enim patiatur patrê † qdê poſſe p emancipatiõis modũ ſuis nexibus filiũ relaxare: iperatoriã aũt celſitudinẽ ñ valere eũ quẽ ſibi patrẽ elegerit, ab aliena eximere poteſtate:) ne ſi contrariũ approbet̃ p quamcunque machinationẽ, imperialis maieſtas minui [a] videat̃. Et hoc quidem raro contingere ſatis [b] certũ eſt: nemo enim facilè reſpexit filiumfamilias in patriciatus honorem ꝓuectũ, quẽadmodũ in cõſulibus hæc res vſitata ẽ: ſed neqd in parte tẽporis tale eueniat, & ſine legibus inueniat̃, ideo hęc nobis viſa ſunt ſancienda.

TITVLVS IIII.

DE PRAEFECTIS prætorio, ſiue vrbi, & magiſtris militum in dignitatibus exæquãdis. [c]

Præfectus vrbi, & præfectus ꝑtorio, & magiſter peditum vel militum, licet habeãt dignitates diſtinctas: tamẽ omnes ſunt paris gradus: & ille ꝓfertur, qui primò fuit in dignitate electus. Barto.

I. Imppp. Valẽt. Valens, & Gratianus AAA. ad Ampelium PP.

PRæfectũ vrbi, & præfectũ ꝑtorio, & magiſtros equitũ ac peditũ, indiſcretæ [d] ducim⁹ dignitatis: vſq; adeo [e] videlicet, vt cum ad priuatã [f] ſeceſſerint vitam eũ locũ [*] velimus eſſe potiorem, qui alios promotionis tempore, & codicillorum adeptione præceſſerit. [*]

Dignitate depoſita p plures ĩ pari gradu dignitatis exiſtẽtes, ille eſt potior, qui prior fuit in dignitate electus. Ba.

II. Imppp. Grati. & Valentinianus, & Theodo. AAA. Reſtituto. P.V.

QVisqs magiſterium equitum peditũque ſuſceperit & geſſerit [g] ante captã a quoquã præfecturã: is cum priuatus erit, & honorẽ depoſuerit ex ꝑfectis, [h] q prouecti fuerint, ꝑferat̃. Sit igit̃ ſedes prior ante ꝓuectis, locus cõſpectior, decernẽdi loquẽdiq; facultas antiqor, cui eſt ſplẽdor adepti magiſtrat⁹ vetuſtior. Dat. VIII. Kal. Iul. Theſſal. Gratiano V. & Theodo. AA. Coſſ.

TITVLVS V.

DE PRAEPOSITIS ſacri cubiculi, & de omnibus cubicularijs, & priuilegijs eorum.

Cuſtodientes cubiculũ principis vel Auguſtæ eandẽ dignitatẽ habẽt quã ꝑfectus vrbi, & præfectus prætorio, & magiſter militũ: & hac dignitate depoſita nulla eſt inter eos diſcretio, ſeruata tamen reuerentia temporis. Bar.

I. Impp. Hono. & Theo. AA. Florẽtio P.V.

SAcri cubiculi ꝑpoſiti ea dignitate fungant̃ qua ſunt ꝑditi, q eminentiſsimã ꝑtorianam vel vrbanã meruerint ꝑfecturã, aut certè militarem magiſteriã poteſtatẽ: ita vt ſit inter eos poſt depoſitas adminiſtrationes nulla diſcretio, [i] ſiue noſtræ ſerenitatis adoraturi admittant̃ imperium, ſiue pro ſuo arbitrio ſolennes feſtiuitates [k] & coetus vel ſalutationes, [l] vel qlibet alia officia frequẽtẽt: vt in ſedibus [m] & i cõſeſſu [n] eis ordo ſeruet̃, quẽ ordo ꝓuectiõis oſtẽderit, ſub habitu videlicet ipſis cõſueto: cũ manifeſtè decretũ [o] ſit, eũ eſſe potiorẽ, q ꝑceſſerit: vel illũ ſubſequi, quẽ recẽtius ꝓbauerit examẽ. D. VIII. Id. Nou. C. P. Honorio. XIII. & Theodo. X. AA. Coſſ.

---

conſti. q de digni. §. generaliter. collat. v.

[a] Minui. qa quodãmodo eſſemus in poteſtate patricij patris, quaſi aui.

[b] Satis. ſicq; parũ læduntur patres: qd ſecus eſſet in conſule: vt ff. de vincap. l. iuſto. & tamen in cõſule eſt idem hodie: vt in d. auth.

† Suidas ait eũ appellatum fuiſſe patrẽ cõmunẽ reipu. Idem & Caſſiodorus in formula patriciatus.

[c] DE PRAEFECTIS prætorio &c.

Omnes iſtos dicit eſſe pares.

[d] Præfectũ vrbi. indiſcretæ. i. nõ diſcretæ, ſeu ſeparatæ, ſed æqualis dignitatis.

[e] Vſq; adeo. ideo hoc eſt verum.

[f] Ad priuatã. aliàs a priuata: & eſt plana. aliàs, ad priuatã i. & tũc dic q retineat aliquẽ effectũ dignitatis: vt ĩ. l. prox. & facit ſ. tit. j. l. j. & ſu. qui po. in pig. ha. l. ſi fundum. & de loc. præ. ci. l. congruit.

[g] QVíſquis. Geſſerit. i. geſtionẽ compleuerit. idẽ ſi nõ cõpleuit antequã alius præfectus eligeret̃. ſic æquiparat magiſtrum illũ præfecto: vt qui prior fuerit, præferat̃. in hoc. n. ẽ ſimilitudo.

[h] Ex ꝑfectis. i. his qui poſt magiſtratũ fuerint electi & deſierũt, præferatur magiſter in his quæ ſequunt̃. Et not. eos retinere effectum dignitatis. ſic ſ. de adſeſ. di. indi. l. petitionem. §. egredientem. & ĩ. tit. j. l. j. & ſ. de exceu. mu. l. eam & li maximarum. in fi. & ĩ. de primi. eo. qui in ſac. pa. l. ij. in fi. & l. fina. Dic ergo q hec fuerunt proueſti, ſed deſierunt: alias ſecus vt ĩ. de primi. l. ij. in fi. & facit ſup. l. prox. cũ ſuis concor. Alij dicunt prouecti de nouo: vt & ĩ. tit. j. l. j. ſed & habent neceſſe dicere q deſie-runt per l. ĩ. vt dign. ord. ſerue. l. ij. §. ſed adminiſtratores.

* puto legẽdũ loco ex manuſcrip.

* Dat. III. Non. Iul. Naſona-ci. Accep. III. Non. Sept. Modeſto & Arintheo Coſſ.

DE PRÆPOSITIS ſacri cubiculi, & de omnibus &c.

[i] SAcri. Diſcretio. i. differẽtia. ſ. ſ. tit. j. l. j & ij. & ſ. tit. ij. l. j. & l. pen. & ĩ. de fil. l. vlti. Sed argu. contra ff. de iudi. l. ij. §. plane. Acc.

[k] Feſtiuitates. i. feſti cõuẽtus, q fiebãt in Maio, & dicebant̃ cõuiuia: vt ſupra de pag. & ſa. l. vt profanos. vel in Maiuma: vt ſupra de maiu. l. vnica. lib. xj. Accur.

[l] Salutationes. iudicum forte: vt ĩ. de proxi. ſac. ſcri. le. ij. & ſup. de offi. diuer. iudi. l. vlti. Accur.

[m] Sedibus. ſic ſup. de ſacroſan. eccl. l. decernimus.

[n] Cõſeſſu. vt ff. de albo ſcri. l. j.

[o] Decretũ. ciuit. vel ſenatorum, vel curiæ.

Hac

Priuilegium officialiũ dignitate finita non perditur.

a Hac nostra. Exeunt. quia finierunt officium, & tamen retinent priuilegium quādiu viuunt vt hic, & supra de excu. mu. l. eos. & leg. maximarum. in fine.

b Antequam. subaudi, etiam.

c Locum. s. cubicularij, ad quod posset eeligi: vt supra de consu. l. j.

d Excepto. excipit duos palatinos, qui non habent immunitatem infra scriptam. quinimmo nullus habet, nisi qui lege aliqua se habere ostendat: vt supra de excu. mu. leg. maximarū. in princ.

e Angarias. s. munus sordidum.

f Vindicamus. i. eximimus. & facit infra de proxi. sac. scri. l. in sacris. ff. de mu. & hono. l. vlti. §. patrimoniorum.

g Cubicularios. Penetralibus. hic merito dicuntur penetralia, quia nullus audet penetrare. P.

h Obire. i. subire. & loquitur magistro officiorum, cui hæc constitutio mittit. & fa. infra de silen. l. ne aduersa. & de castrensianis. l. iij. & ī. vbi se cla. l. quoties. & infra de priuile. scho. l. ij. nec nb. ff. vbi de cri. agi opor. auth. qua in prouin. ibi. nullo priuilegio &c. quia non erat ibi interium in ratis corpore.

i Iubemus. subaudi vt omnes &c.

k Cuiuspiam. s. domini serui.

l Rapiatur. ex hac l. vt in authē. de mo na. §. ij. col. j.

m Mortuos. i. morientes. vel proprie & scilicet valeant eorũ testamenta. Et not. hic argu. ad id quod habetur insti. de leg. Fu. Ca. tollen.

n Duntaxat. s. morientes.

o Sine legitimis. vt ff. de bon. va. l. vacā.

Cubicularij principis & ante quam ad dictum officiũ obligent, gaudent immunitate munerũ extraordinariorũ, & finita dignitate nō recipiũt hospitem inuiti: & præsides cōtrarium faciētes, pœna hac lege inserta puniuntur. Barto.

II. Iidem Theo. & Valē. AA. Proculo PP.

Hac nostræ mansuetudinis æterna lege sancimus, vt oēs cubicularij q de nostro cubiculo exeũt, a antequam b primũ locũ c obtineāt (excepto d castrensi & comite domorũ) his priuilegijs pfruanẽ, i. vt neque possessiones eorum angarias, e siue parangarias, vel ēt parauerdos in posterũ dispositiōe tui culminis vel alicuius calumnia dare cogantẽ, ne sordidis adstricti muneribus, decus ministerij, qđ militando videbanẽ adepti, otij tpre & quietis amittāt. domos quoq; eorũ vel in hac sacratissima vrbe, vel in qualibet alia positas ciuitate ab oĩ hospitũ cuiuslibet dignitatis inquietudine vindicamus: f prouinciarũ rectoribus, eorumq; apparitoribus denarũ librarum auri dispendio feriēdis, si mãsuetudinis nr̄æ statuta dissimulare, & ex aliqua parte violare tētauerint.

Cubicularij principis & Augustæ non cogantur respondere nisi coram officiorũ magistro. Barto.

III. Impp. Leo & Anthemius AA. Ioanni comiti & magistro officiorum.

Cubicularios tā sacri cubiculi mei, quàm venerabilis Augustæ, quos vtrosq; certũ ē obsequijs occupatos, & aulæ penetralibus g inhęrētes diuersa iudicia obire h nõ posse, ab obseruatiōe aliorũ tribunaliũ liberamus, vt in sublimitatis solũmodo tuæ iudicio propositas aduersus se excipiant actiones.

Si dominus principi seruum suũ cubiculariũ obtulit: illico talis seruus libertatē adipiscitur, & ea vtiĩ inter viuos et in vltima voluntate: & eidē ab intestato succediĩ p agnatos & cognatos: quibus deficiētibus fiscus eius bona occupat tanquā vacātia si aũt domino ignorāte vel inuito cubicularius factus fit, īra quinquennium cũ peculio vendicatur. & prædicta ēt ad cubicularias extenduntur. Bart.

p Dederit. s. dñs.

q Iudicium. vt magistri officiorum, vt s. le. proxi.

r Eum. tepere, interpellare. & not. probauerit: quia probat ignorantiam. & sic est contra. ff. de proba. l. verius. Sed dic q probat eo ipso q non probatus contrarium. sic ī. qui mili. non possunt. l. super seruis. & ff. de peti. tut. le. si tutor. sed vbi scit, psumitur q voluerit eum fieri liberum, vt ff. de episc. & cleri. authen. si seruus. & de proba. lege cum procibus.

s Calumniandi: i. at. ff.

IIII. Imp. Leo A. Puseo PP.

Iubemus i oēs, q vel iā in sacrũ cubiculũ cuiuspiā k liberalitate donati, alio ve titulo dati vel dādi principalibus obseqjs ihęrere vel ante meruerũt, vel postea meruerint, licet nulla interueniēte scriptura, nulla cōfectione gestorũ, post quā deuotissimis cubicularijs fuerint sociati: ad conditionē libertatis ingenuitatisq; rapianẽ, l raptiq; videātur. hoc non solũ circa superstites, sed etiā circa mortuos m volumus custodiri. Nam cùm hoc priuilegium videaẽ principalis eē ppriũ maiestatis, vt nō famulorũ, sicut priuatæ cōditionis hoĩes, sed liberorum honestis vtaẽ obsequijs: periniquũ est eos duntaxat n pati fortunæ deterioris incōmoda: sed testamenta quidem ad similitudinem aliorũ qui ĩgenuitatis infulis decoranẽ, pro sua liceat eis cōdere voluntate: intestatorũ verò nemo dubitet facultates, vtpote sine legitimis o successoribus defunctorum, fisci iuribus vindicari. Et hæc omnia tunc diligenti obseruatione volumus custodiri, cum sponte, suáque voluntate quis dederit p eunuchum sacri cubiculi ministerijs adhęsurum. Si verò cuidā fuerit violenter extortus, aut inuito domino vel ignaro intra sacrũ ausus sit militare cubiculum: liceat domino destinatum sacra ex lege cubicularijs interpellare iudicium. q & eum, r quem probauerit nolente se vel inscio sacrum penetrasse cubiculum, vt suum famulum cum peculio consequatur. Sed & sicut læsis implorandi præsidij facultatem denegari non conuenit: ita nec calumniandi s viam patimur diu-

tius eẽ patefactã. Ideoq; tẽpus quinquennij pfinim[a], intra quod ꝯeũ suas debeant exercere qõnes: vt si medio tẽpe mouere distulerint, vlterius eis tanquam in suum famulatũ vindicãdi, vel eius vt serui peculiũ, vł bona quasi liberti, copia deneget. [a] Hæc oĩa q̃ super deuotissimis cubicularijs sancimus, ẽt ad cubicularias, q̃ a dñis in sacrum cubiculũ datæ vel dandæ sũt, superstites atq; mortuas extendi propagariq; decernimus.

Cubicularij etiam dignitate deposita cum vadunt extra vrbem, poterunt vti cingulo dignitatis. Bar.

V. Imp. Anasta. A. Eusebio magistro officiorum.

IVbemus duob. viris illustrib. prępositis vtriusq; sacri cubiculi, tã nostræ pietatis, q̃ serenissimæ nostræ ꝯiugis, [b] q post finitã militiã senatorio fuerint ꝯsortio sociati, [c] licere quoties ad aspiciẽdos agros suos, vel ob aliã cãm ꝓficisci voluerint, cingulo[d] vti: cũ hoc ad implẽdũ eorũ desideriũ, & ad nullius læsionẽ respicere videatur. [e]

TITVLVS VI.

DE QVAESTORIBVS & magistris officiorũ, & comitibus sacrarum largitionum, & rei priuatæ. [f]

Qui in administratione publicorum officiorum se bene gesserunt, debent clamorosis vocibus populi commendari. Bar.

I. Imppp. Gratia. Valẽ. & Theo. AAA. Restituto P.V.

QVi ex quę sturæ [g] honore, aut officiali magisterio, aut comitiua vtriusq; [h] ærarij nostri, attonito [i] splendore viguerunt: [k] acclamatione [l] excipiantur [m] solita, nec prætereantur vt incogniti.

TITVLVS VII.

DE PRIMICERIO [n] & secundicerio, & notarijs.

Notarij principis licet senectute deposuerint officiu, aut maiorẽ dignitatẽ fuerint adepti, nõ ob hoc notariorum nomẽ pdũt: sed notariorũ, & dignitatis secũdę retinẽt priuilegia: nec possunt esse discussores, aut pęquatores, aut similẽ dignitatẽ cum administratione habere. Bar.

I. Iidem Imppp. Eutropio P.P.

PRęcipua est nostræ pietatis intentio circa notariorũ nomen: atq; ideo si vnquã huius ordinis viri laborẽ quiete [o] mutauerint, vel abiecerint, vel senectute posuerint, [p] seu cum alia dignitate posthac qualibet vsi sunt, [q] non omittant prioris vocabulũ militiæ, sed cõpẽdium [r] sequentis honoris adsumant: & si quis ex officio vel [s] pcipuæ sublimitatis tuę temerario adsensu in discussiones, peræquationes, aliã deniq; vllam rem inquietator extiterit: officium suum nouerit vel leuis [t] culpę offensione detecta, grauis multæ discrimine fatigandum: & numerariorum corpus [v] extincto † iniuriæ auctore minuendum.

Primicerij vltra biennium in officio militare nõ cogunt

ac. ff. de accu. l. alij.

a Deneget. sic ĩ. ne de statu defun. p tosũ. & ĩ. de tabel. l. ij.

b IVbemus. Cõiugis. vnus vni, alter alteri cubiculo præerat: super quib' alij plures erãt, vt ĩ. l. proxi. in prin.

c Sociati. per electionem, cum centum erant numero, vt ĩ. de peti. hæred. l. fi. Vel dic eo ipso q illustres erant, & sic largius dicuntur senatores, vt ff. de sena. l. fi. §. fi.

d Cingulo. ense forte. sic est speciale. regulariter contra. vt ĩ. vt armorum vsus. l. j. & in auth. de eremis. Vel dic cingulo, id est carruca, vt ĩ. de ve. ho. l. j. & facit ĩ. de digni. l. clarissime.

e Videatur. sic supra de pci. impe offe. l. rescripta. & ff. de sena. l. vlt. in prin.

f DE QVAESTOribus & magistris officiorum & comitibus sacrarum largitionum, & rei priuatæ.

Officia istorum sunt vt supra de offi. quæsto. cum tribus sequen. tit.

g QVi ex quęsturæ. duę sũt partes.

h Vtriusq;. s. fisci, & rei priuatæ.

i Attonito. id est terribili.

k Viguerunt. id est se bene gesserunt, vt nunquam tunc ab omnibus commendentur. Accur.

l Acclamatione. vt dat talis: vt faciunt Romani de papa: & etiam præconum. vt ĩ. de offi. rec. prouin. l. iij. & in Authen. vt or. præ. §. j. colla. v. Alij dicunt q isti excipiuntur ab eis q commẽdent, si alias tacita reuerentia pbeatur eis: vt subijcit. quod non placet.

m Excipiantur. ad est recipiantur cum laudibus populi.

n DE PRIMICErio & secun. &c.

Id est de eo qui primus scriptus est in matricula notariorum, & qui primum locum obtinet. M. secundi cerius, qui secundum ad quod ĩ. de dome. l. vi. & notarijs, id est cæteris postea scriptis. Alij dicunt &, p id est, nam idem est secundicerius quod primicerius, secundũ eos. Vel dicitur primicerius, qui primus portabat cereum in aliquo festo, & erat in dignitate: quia spectabilis: vt ĩ. l. pxi. — Primicerius & secundicerius qui sunt.

o PRæcipue &. Quietæ. id est in quietem. ad qđ supra de epi. & elec. l. decernimus.

p Posuerint. id est deposuerint.

q Vsi sunt de facto.

r Compendium. quasi non honorẽ i vt ĩ. de decur. l. j. & facit supra de dig. l. iiij cum conror.

s Vel pro etiam. dic si quis assensus temerarius extiterit: & sub imponendo discussi &c. q d. si notarius te ceperit dignitatem, & sic inquietauit legẽ illam. Accursius. — Pœna grauis p delicto paruo imponitur.

t Leuis. etiam si in leui te exerceat officium, punitur arbitrio iudicis: vt hic & ff. de pœ. l. sanctio. & deponitur, vt subijcit. & not. quòd p paruo delicto pœnæ magnæ imponitur. sic supra de lib. & eo. li. l. ij. & de hære. l. ij. Accur. — No. hic lo. đ Pla. q dr ille extinctus & mortuus, qui ab aliqua dignitate vel officio est de decore remotus ẽ. & est arg. sm And. q iudex recusatus loco mortui habeẽ.

v Corpus. id est, corpus officialium inter quos iste corpe, ꝑ numerari, minuitur isto extincto, id est deposito. vel habeat minueretur, scilicet per electionem alterius isto relicto.

Rr

& si a palatio per annum se absentauerint, vnum gradũ militiæ perdunt: si per biennium, duos: si per triennium, tres: si per quadriennium, quatuor: si per quinquenniũ, quinque: sed non vtuntur ordine: & licet ob absentiam quinquennij ab officio sint remoti, tñ ordine discussorũ & peræquatorum non grauanĩ: & inter eos prærogatiua temporis est habenda, quæ nulla ratione potest celari: & hoc officio finito ad officium magistri officiorum sunt assumendi. Bar.

II. Imp. Zeno A. magistro officiorum.

PRæclaram nobilemque militiã a spectabilium tribunorũ b notariorum, qui gloriosis obsequijs nonnihil c reipublicæ cõmoditatis afferunt & decoris, diuersis beneficiorũ d titulis muniendam credimus & augendã. nam biennales metas viro spectabili ꝑ tpe primicerio agẽdis numeris duximus statuendas. e Hos aũt f tribunos, qui suis negotijs occupati, minime sacrum palatium curauerint frequentandum: nisi intra annale spacium reuertantur, quamuis commeatus g iura prætendant, pro absentia quidem vnius anni, vnius gradus: h si verò duob. annis abfuerint, duorũ: si trib. trium: si quatuor, similiter quatuor graduum subire iacturam: his qui inferiores eis fuerint, postponẽdis. i Qui verò per quinquennium integrum se præsentare cessauerint: exemptos matricula, tantùm nomine tribunorũ, non verò ordine perpotiri: his in hunc modum dispositis, vacationem cẽsus, discussionis, k peræquationis, & cuiuslibet alterius rei habituros. Illud præcipuè ꝓuisionem nostram flagitare perspeximus, ne per ambitionẽ, vel gratiam, aut cuiuslibet occasionis obtentu, vel laborum seu solicitudinum specie, publicorũ cuiquam liceat aliquando graduum seriem conturbare, & temporum ratione calcata, dudum militantibus anteferri: & quæ longis prolixisq; stipendijs defensa * iam pollicetur senectus, gratiosa festinatione surripere: l hoc etiam adijciendo, vt primicerius post depositam publicã numerorum solicitudinem, acsi ipsam gessisset administrationem, cuius consequitur dignitatem, magistri officiorũ pro antiqua consuetudine infulas m sortiatur, omnibus vacantibus, quãuis tempore præcedentibus, præponendus. n

TITVLVS VIII.

VT DIGNITATUM ordo seruetur.

Vsurpans scienter honorem sibi indebitum, crimine sacrilegij punitur. Bar.

I. Imppp. Gratian. Valentin. & Theod. AAA. ad Pręt̃atũ. P. V. †

SI quis indebitũ o sibi locum vsurpauerit, nulla se ignorãtia, p defendat: sitq; planè sacrilegij reus, q diuina q ꝑcepta neglexerit. Dat. XII. Kal. Iun. Mediolani. Richomere & Clearcho Coss.

Habentes dignitatẽ cum administratione, ꝓferunt habentib. eandem sine administratione. postea, qui dignita-

Et dic quia isti sunt notarij, qui dignitates non possunt habere: vt not. supra in rubri. de tabu. itẽ hoc durante officio: aliàs secus: vt infra l. proxi. in fi.

a PRæclaram. Militiam. inermem.

b Tribunorum. id est primiceriorum: sic dicti, quia tribuum suffragio eligebantur. qui. f. tribuni: vel qui, scilicet notarij.

c Nonnihil. i. multum: vt ff. de verb. signi. l. duobus.

Primicerius quatuor priuilegijs donatur.

d Beneficiorũ. quatuor enim priuilegia dat eis per hanc l. primo, vt primicerius eorum tantum duobus annis teneatur stare in officio: secundo, quòd a quibusdam muneribus eos excusat: tertio, quia præfert eos alijs posterioribus: quarto, quia finito officio habent aliã dignitatem.

e Statuendas. vt & I. de off. pfe. vrb. l. primicerius. Sed ĩ. ĩ. de nume. l. ij. & l. fina. Solu. ibi in notarijs: hic in primicerijs tribus.

f Hos autem. hic magis pœnam q̃ præmium eis donat.

g Commeatus. facit. ĩ. de commea. l. ij. & fi. & ĩ. de dome. l. iij.

h Vnius gradus. scilicet volumus subire iacturam: quod est ĩ. & sic subau. in sequentibus.

i Postponendis. aliàs, dis: aliàs, di. & dictio dis, datiui casus est. nã postponitur iste sequentib. in his quibus anteponeretur nisi abfuisset. ad quod I. de of. præfect. præto. l. ij. in fin. Et dic, inferioris gradus secundum prædictam proportionalitatem. Itẽ nota, geminatio delicti geminat pœnã. sic I. de epi. au. l nemo. in fin.

Geminatio criminis pœnã multiplicat.

k Discussionis. hæc munera sunt supra de cen.

l Surripere. No. sic infra de prin. agen. in reb. l. iij. & supra de consul. l. j. & ĩ. de proxi. sa. scri. l. vnicuique. & de re mili. l. contra publicã. & de tyronibus. l. fi. & supra de offi. ma. offic. l. nemo. & ĩ. de dome. l. iij.

m Infulas. i. dignitates. Et nota q loquitur quando per quinquennium abfuit: vt I. §. hos aũt. & sic ex delicto habet præmium. sed certe non ex delicto: sed quia meruit dignitatem, gerat eã, * vel non: vt hic dicit. vel dic q perinde acquirit infulas per legem istam, ac si per electionem habuisset & gessisset illas infulas.

* Defessi sibi iam.

n Præponendus. præponitur vacantibus primis: quia habet nouam dignitatem, vt infra titu. j. l. ij. §. sed administratores. vel priuilegio prioris dignitatis, obtentu cuius præfert alijs qui aliquando habuerũt dignitates sed habere desierũt: & sic est speciale cõtra id quod habet I. de præfect. prętor. l. ij. aliàs ꝓponendus.

VT DIGNITATUM ordo seruet.

o SI quis I. debitũ. alij tamen debitum, vt ĩ. l. ꝓx. vel pone vt j. de priuile. eo. qui in sacro pala. l. ij. vel vt ff. de mune. & honor. l. vt gradatim. Accur.

† al. PP.

p Ignorantia iuris, vel facti. ad quod I. q pe. tut. pos. l. fin. & de cri. sacri. l. j. & supra vnde vi. l. si q. & l. fin.

q Diuina. huius l. occupando scilicet alterius locum. ad quod ĩ de erog. mili. l. lege. & de primi.

tem solùm cū administratione deposuerunt: & hi habere dicuntur dignitatē vacantē. postea illi quibus dignitas cū administratione committitū. quarto illi, quibus dignitas a principe conceditur in præsentia sine administratione: & hi honorarij appellantur. quinto illi, quibus illustris dignitas sine administratione committitur. Item administrationem habentes præferūtur vacantib. Item vacantes præferuntur honorarijs in simili dignitate constitutis, non in dispari: vt præfectus vacans præfertur præfecto honorario. Item non debet appellari vacans, si habet dignitatem, cui postea concedi tur administratio. Bar.

II. [illegible] & Va- le[illegible]

OMnes priuilegia dignitatū hoc ordine seruanda cognoscant, vt primo loco habeant hi q in actu positi illustres pegerint administrationes: secundo veniant vacantes, [l] qui præsentes in comitatu illustris dignitatis cingulū meruerint: tertiū verò ordinem eorū pspicimus, quib. absentib. cingulum illustris mittitur dignitatis: quartum honorariorū, q præsentes a nostro numine sine cingulo codicillos tantùm honorariæ dignitatis adepti sunt: quintum, eorum quib. absentibus similiter sine cingulo mittuntur illustris insignia dignitatis. Sed administratores quidem etiam comites rei priuatæ vacantib. [e] omnib. honorarijs anteponi censemus. Vacantes aūt post administratores venientes, non omnes iam omnib. honorarijs credimus præponendos: sed eos vacantes illis honorarijs, qui similem adepti sunt dignitatem: vt præfectorius [l] quæstorio, nō quæstorius [g] præfectorio præponatur: pariq; modo quęstorius quęstorio: nō vacans comes thesaurorū, vł comes rei [h] priuatæ, honorario q̄storio, vel magistro [i †] officiorum præferat. Et inter administratores illos etiā numerari decernimus, quib. illustrib. in sacro nostro consistorio cinctis [k] aliquid ordinariæ dignitatis vel ante cō misimus, vel postea committemus peragēdū: verbi gratia si vacanti magistro militum belli cura comittat. Cur. n. aut uir magnificus German' magister militum uacans appelletur, cui bellum ꝯtra hostes mandauimus? aut cur excellentissimus Propentadius [m] non egisse dicatur præfecturam, cuius illustrib. cūctis dispositionibus uice prætorianæ præfecturæ miles [n] in expeditione copia cōmeatuum [o] abūdauit?

TITVLVS IX.

DE MA[illegible] sacror[illegible]

Magistri notariorum magnæ curiæ, etiam dignitate finita vnà cum eorum filijs e grauamine priuato & publico sunt immunes: & pœna grauanti hic imponitur, & durat priuilegium. Bar.

I. Impp. Theod[illegible] & Val[illegible]. AA. Zoilo P. P. Orient[illegible].

VIris spectabilibus magistris omnium sacrorum scriniorum, nostræ beneuolentiæ liberalitas tribuēda est, qui nostræ quodammodo adsidere maiestati uidentur: ideoque post depositum [p] etiam officium ab omni indictionis onere seu ciuilium seu militarium iudicum prorsus immunes esse præcipimus: ut nec

esse. eo. qui in fi. pe. §. fi. & ɪ. de diuer. rescri. l. sacrilegij. & de eti. sacri. l ij. Accur.

[a] Omnes. Peregerint. & adhuc peragūt, vt ex sequētib. patet. & nota q̄ hæc prælatio valet ad ea quæ dicuntur ɪ. de offi. præfec. prætō. Afr. l. ij. in fi. cū concor.

[b] Vacantes. i. q habuerunt dignitatem cū administratione, sed administrationē deposuerūt, vt ī. §. vacātes. & ɪ de fabr. l. eos. in fi. Accur.

[c] Absentibus cingulū. in signū illustratus ad quod in Authē vt iudic. sine quoquo suffra. § fin. coll. ij. & in Auth. vt or. præ § j. colla. v. & dic hic, mittit' cum administratione, vt differat a sequenti. Item dic q̄ fuit deposita administratio: ne sit ꝯ. ī. §. sed administratores. si enim non esset deposita, deficit ille casus. Sed solui per dictum §. sed administratores. Accur.

[d] Sine cingulo. i. sine administratione: & sic expone in sequentib. & no. fro M. q̄ criminales causæ ꝯ istos more non possunt terminari sententia ꝯdemnatoria nisi per principē: sed absolutoria etiā per vicarium, vt ɪ. vbi senat. vel cla. l. quoties. §. j. & §. vlros. Accur.

[e] Vacantibus. sic ergo tria ghā nota. s. vacantes, qui desierunt. Item honorarios, qui nunc administrationem habuerunt. Item illos qui cum actu omnibus præferuntur alijs, vt ɪ. tit. j. l. fi. & facit ɪ. de consu. l. nemini. in fi. lib x.

[f] Præfectorius. s. vacans præfectorio, sed licet honorario.

[g] Quæstorius. vacans quæstorio honorario.

[h] Vel comes rei. s. vacans.

¶ Hic est arg. quod beneficium pōt ꝯferri absenti & hoc est casus in ea. accedens. extra de præbē. & dignita.

[i] Magistro honorario est ergo nomen dignitatis, vt supra de aduoc. diuer. iud. l. petitionem. §. egredientem.

[k] Cinctis. aliàs ductis: & aliàs cunctis.

[l] Si vacanti. magister enim militū vacantium erat, & sic ipse erat vacans. sed si de nouo iniungitur ei cura belli, non erit habendus vacans.

† In scriptis oībꝰ exē. legit' ex magistro officiorū iniuncti. s. quēadmodū ex cōsul dicit.

[m] Propentadius. proprium nomen: cui, cum esset vacans, iniunctum fuit vt faceret quod præfectus facere conSueuerat.

[n] Miles. Id est militaris copiam annonæ habuit.

[o] Commeatum. a tempore commeatus supererat de annona.

DE MAGISTRIS sacrorum [illegible] [illegible]

[p] VIsit. De posiτū. ad qd supra de excu. mu. l. cam. & de fabricen. l. eos. & de aduo. diuer. iudi. l. j. & de adsef. L. non minus. & supra de præpo. sac. cubi. l. ij. per quæ habes priuilegium durare et finita dignitate.

Ad pro-

Priuilegiū durat & finita dignitate.

a Ad ꝓximos. vt ī. de ꝓx. sac. scri. l. iij. b Ex ꝓximis. s. nactis, vt ī. de ꝓxi sac. scri. l. i sacris. i prin. sed ꝯ eo. ti. l. iubem⁹. Sol vt ibi. ad quod ī. de agē. in re. l. fi. & ī. de priuile. eo. qui in sac. pala. l. ij.

DE COMITIBVS consistorianis.

c POs. Aequali. ergo est spectabilis, vt in Auth. de appel. & intra q̄ tēp. §. illud. colla. ix.

d VIros. V inaf. vt ī. de priu ei. agen. in re. l. fin. & facit ī. de priuileg. scho. l. iij. & de ꝓxi. sac. scri. l. in sacris. & ī. de ꝓfes. & me. l. fi.

DE COMITIBVS & tribunis &c.

Aliàs de comitib. & tribunis. aliàs de præpositis & tribu.

e PRæposi tos comitibus.

f Scholarum. i. eorum qui obediant ei in officio.

g Epulis. est. n. q̄dā inquietatio cogitare de epulis: vt ff. ꝓ socio. l. cum societas.

h Adorandi. i. salutandi.

i Inter quos. s. ꝓpositos & tribunos.

k Numerant. nā & hæc ptinent ad officiū pdictorū. Vel dic, qꝫ alij præerant, qui similes erant prædictis. Accur.

l Præpositura. s. cū administratione.

m Meruerint a principe pp bonū seruitium: vt ī. de silen. l. j. & dic qꝫ est multiplex comitiua: id est multi grad⁹ sunt comitis.

n Casu. Nunc de casu est dignitas: vt not. supra de leg. & constitu. l. digna.

o Deposito sacramento. id est finito officio comitiuæ:

ab amplissima quidē sede tui culminis eis vlla molestia sup suscipiēdo quolibet grauamine priuato vel publico penitus iniūgat. Hoc beneficium ad ꝓximos a ēt sacrorū scriniorū, & ex ꝓximis, b volum⁹ ꝓpagari: qnquaginta librarū auri officio tui culminis ꝯdēnatione multādo, si qd aduersus statuta clemētiæ nr̄æ innouari ꝯcesserit. D. V. K. Mar. Theod. A. XVIII. & Albino Coss.

TITVLVS X.

DE COMITIBVS consistorianis.

Comites consistoriani sunt illi qui steterunt in principis consistorio, & proconsulibus adæquantur. Bar.

I. Impp. Arca. & H[illegible] AA. [illegible] P. V.

c POs qui tranquillitatis nostræ consistorij dici comites meruerūt, spectabilib. ꝓcōsulib. æquari gn̄aliter decernimus.

Comites consistoriani tam in agendo, quam in excipiendo vtuntur priuilegijs competentib. principib. scholæ agētium in rebus. Bart.

II. Imp. Anasta. A. Eusebio magistro officiorum.

d VIros spectabiles comites ꝯsistorianos, & ꝯiuges & liberos, qn etiā seruos eorū atq; colonos ijsdē priuilegijs, tā intētiones ab alijs ꝓponēdas excipiēdo, q̄ suas ꝯ alios exercēdo, ꝑfrui, qb⁹ viri clarissimi principes scholæ agētiū in reb. p sacrā pragmaticā sanctionem diuinæ memoriæ Zenonis vtuntur. d

TITVLVS XI.

DE COMIT[illegible] [illegible] scholarum.

Præpositi scholarū & illorū, q sunt p principē ad aliqđ officiū deputati, principē adorare possunt: inter quos ēt palatini numerant, si eis data sit primi ordinis comitiua cū administratione: & officio deposito si nō aspirauerit ad maiorē dignitatē, pares sūt comitib. Aegypti diœce. & Pōticę. alij vero milites militia soluta numerant inter eos, q fuerūt ꝓuinciarum duces. Bar.

I. [illegible] Ho. & Theodo A[illegible] tano P. V.

e PRępositos f ac tribunos scholarū, f q inqetudinis epulis g adhibent & adorādi h principis facultatē antiqt⁹ meruerūt, (inter quos i comites ēt sacri stabuli, & cura palatij numerant) k si primi ordinis comitiuā cū ꝑpositura l meruerūt, m & casu n ad altiora nō peruenerint: deposito sacramēto o inter eos qui comites Aegypti vel Pōticæ diœceseos fuerint (quorum par p dignitas est) haberi ꝑcipim⁹: alios, q q honore r comitiuæ regimē fuerint nacti, absolutos militia, s inter eos qui duces fuerint prouinciarum, numerari iubemus.

TITVLVS XII.

DE COMITIBVS REI MILITARIS.

Missus ob suam probitatem ad partes transmarinas custodiendas illis dignitatum insignibus adornatur, quibus proconsules. Bar.

I. Imppp. Valent. Valens, & Grata. AAA. Ampelio P. V.

QVi ꝯtēplatione meritorū, t ducto v intra prouincias transmarinas strenuissimo milite, primi ordinis comitiuā fuerint ꝯsecuti: x ea reuerētia altissimarū dignitatū viris subiugant, y vt his locū præstent, qui proconsulatus insignibus adornantur.

vel verius tribuni & præpositi.

p Par. Ponticæ & Aegypti par est dignitas. & facit ī. de pala. l. vlt.

q Alios qui a [illegible] quod, quod est melius.

r Honore. quia dignitatem sine præpositura, id est administratione meruit.

s Militia. [illegible] et præpositi, vel tribuni. Accur.

DE [illegible] [illegible]

t QVi contemplatione meritorum. [illegible] ad talia eliguntur.

v Ducto. id est ductis militibus. sic ff. de verbo. signifi. [illegible] vsu.

x Consecuti dicvt ī. tit. p. l. j.

y Subiugantur. id est subijciuntur, siue adhibentur. & dic dignitatem prædictorum comitum vt his scilicet comitibus locum præstent illi qui &c. & est aliàs adornatus: & tunc habeas præstet. aliàs nominantur.

Miſſus principaliter ad defẽdendam aliquam prouinciã citra mare, ſimilis eſt Duci adminiſtranti aliquam prouinciã, excepto Duce Ponticæ & Aegypti. Bar.

II. Impp. Hon. & Theo. AA. Priſciano P.V.

EOs,† q ſub comitiua primi ordinis dignitate peculiariter [a] ad quãlibet ꝓuinciã, vel ꝓuincias defendẽdas milite [b] credito auctoritate nr̃i numinis deſtinant, & eos q vicẽ illuſtriũ virorũ magiſtrorũ militũ ſuſceperint peragendam,[c] ducibus q ꝑter Aegyptiũ [d] & Ponticam in alijs prouincijs adminiſtrauerint, adæquamus.

TITVLVS XIII.

DE COMITIBVS & archiatris † ſacri Palatii.

Archiatri ſi primi grad⁹ militiã obtinuerunt, eã dignitatẽ adipiſcunt̃, quam duces & vicarij principis qui militiã adminiſtrauerunt, & ẽt comites primi ordinis. Bar.

I. [illegible]

ARchiatros ĩtra palatiũ militãtes,[e] ſi comitiuç primi ordinis [f] nobilitauerint gradus: iter vicarios taxari ꝑcipimus, ſiue iã pridẽ depoſuerũt militiã, ſiue poſtea depoſuerint: ita vt inter vicarios [g] & duces q adminiſtrauerint, & eos q comitiuã primi ordinis meruerint,[h] nihil interſit niſi tẽpus quo quis adminiſtrauerit, vel comitiuç adept⁹ eſt iſignia.

TITVLVS XIIII.

DE COMITIBVS q prouincias regunt.

Comites qui gubernauerunt prouinciam, depoſito officio priuilegijs dignitatis vicariç funguntur. Barto.

I. Impp. Hon. & Theo. AA. Priſciano P.V.

EOs,† qui adminiſtratiõe ciuili, ac ꝓuinciæ gubernaculis ſub iuriſdictionis licẽtia comites [i] quoq; primi ordinis eſſe meruerit, vicariç dignitatis poſt depoſitã adminiſtrationẽ priuilegijs frui oportet.

TITVLVS XV.

DE PROFESSORIbus, qui in vrbe Conſtantinopolitana docentes, ex lege meruerunt comitiuam.

Grãmatici & ſophiſtæ & iuriſperiti, q per xx. annos ſciẽtiam docuerunt in Cõſtantinopoli. ciuitate, per illius ciuitatis cætum in arte docendi digni æſtimati, ſunt digni ea dignitate, qua fungũtur vicarij principis. Bar.

I. [illegible] anus [illegible]

GRammaticos, tam Græcos, q̃ Latinos, Sophiſtas, & iuriſperitos in hac regia [m] vrbe profeſsionẽ ſuam exercentes, & inter ſtatutos [n] connumeratos, ſi laudabilem in ſe ꝓbis moribus vitã [o] eſſe probauerint, ſi docendi peritiam,[p] facundiam dicendi, interpretãdi [q] ſubtilitatem copiamq; diſſerendi[r] ſe habere patefecerint, & cœtu ampliſsimo [s] iudicante digni fuerint æſtimati: cum ad viginti annos obſeruatione iugi, ac ſedulo docendi labore peruenerint, placuit honorari, & his qui ſunt ex vicaria [t] dignitate, connumerari.

[a] EOs. Peculiariter. i. ſpecialiter vt & intime de his confidendo.

[b] Milite. i. militibus eis datis a nobis: vt ꝟ. l. proxi. quæ vltra mare, hic citra mare dicit miſſos.

[c] Peragendam. vt ꝟ. vt dig. ordo. l. fina. in fi. & fa ĩ. de princ. agen in re. l. eos.

[d] Præter Aegyptũ. illi forte ſunt maiores.

DE COMITIBVS & archiatris ſacri palatii.

Id eſt ſummis medicis: ab archos, qd eſt princeps.

[e] ARchiatros Militãtes. intertmi militia, vt in rubrica.

[f] Ordinis. dic vt ꝟ. de co & tri. l. j. Acc.

[g] Vicarios. quæ eſt quædam dignitas: vt ꝟ. de offic. vic. l. j.

[h] Meruerint. Not. æquari tres dignitates: quod valet ad id quod dicitur ſupra de præfec. prætorio. l. ij. in fine. facit ĩ. de ꝑxi. ſac. ſcri. l. j. & ꝟ. de conſu. l. j. & de præpo. ſacri cub. l. j. & de primice. l. fi. in fi.

[illegible]

Vt Toloſanus: & eſt ſpectabilis: vt in auth. de appella. §. illud: coll. viij. Sed quidam ſunt illuſtres: vt ĩ. de erog. mili an no. l. prouincialium.

[i] EOs. Comites. hoc exponere ꝟ. de co. & tri. l. j. & facit ĩ. de prin. agen. in re. l. j. & ꝟ. de cacu. mu. l. eos.

[illegible]

Vt ſunt comites quod textus non bene aperit.

[k] GRammaticos. q Grammaticam docẽt.

[l] Sophiſtæ. i. qui dialecticam docent.

[m] Hac regia. Conſtantinopolitana. Et nota in regijs vrbibus tantum doceri, vt not. ꝟ. de ſtudi. lib. vrb. Romæ. in rubri.

[n] Statutos. qui debent eſſe duo, qui leges pandant, vt ꝟ. de ſtud. libe. l. j. in fi.

[o] Vitam. per mores, vt ꝟ. de profeſſ. l. magiſtros. vbi de facundia dicit.

[p] Peritiam. vt recte ſentiat mentem legis, vt inſtitut. in proœm. §. cumque.

[q] Interpretandi. i. exponendi, vt ff. ſi certum peta. l. j.

[r] Diſſerendi. id eſt in dicendo copioſus. arg. ꝟ. de teſtamen. l. teſtamentum.

[s] Ampliſſimo. ſcilicet ſenatorum. vel dic vt in d. le. magiſtros. Accur.

[t] Ex vicaria. ſed vl catius æquiparatur comiti & duci. ergo eſt comes & dux, vt ſupra de comi. & archia. l. j. & quia rub. ipſa hoc dicit. Et no. quod nouem debẽt adeſſe, vt hic dicit. & facit. ff. de excuſa tio. tut. l. ſi duas §. j. & l. ſed reprobari. §. fin. & ff. de mili. teſtam. l. antepenul. & ſupra de mur. leg. ſi qui & de profeſſ. l. ij. Et not. quod hic dicit de magiſtro Ioanne grammatico & Accurſio iuriſperito. Item facit ĩ. de proxi. ſacro. ſcri. l. iij. & ff. de verborum ſign. l. quibus.

De ſilen.

† Idẽ cũ l. j. ꝟ. utu. proxi.

† Medicos principis hic accipe archiatros.

Doceri debet publicẽ tantũ ĩ regijs vrbibus.

† Idẽ cũ l. j. ꝟ. de comitib. rei milita.

Vicarius comiti & duci çquiparatur.

Al. pro inclus. AA. Videtur eſſe part. leg. j. ꝟ. de ſtudijs liberalibus vrbis Romæ.

TITVLVS XVI.

DE SILENTIARIIS & decurionibus eorum. †

Post depositum decurionatus officium decurio pot eligere, vtrum velit esse magister officioru domesticorum, vel comes: & potestatem habet adorandi principem, & salutadi administratorem ipsius. Bar.

I. Impp. Hono. & Theo. AA. Vrso P.V. & Aemiliano comi. ordina. Pr. & Strategio P P. Illyrici.

Decuriones nostri palatij post emeritum a fideliter obsequiu, postq; deposita sacraméta militiæ, b electioné habeát, siue ex magistro officioru, velut agétes, c dignitaté côseq a nra maiestate maluerint: siue inter viros illustres comites domesticorũ, videlicet inter agétes taxari: d vt tã in adorãda e nra serenitate, quã in salutandis administratoribus, & reliquis pdicti honoris priuilegijs, necnon in nostro cõsistorio his honor omnifariam obseruetur.

Decurio & silentiarius a tyronum equorumq; præstatione habetur immunis, nec prestare cogitur præstationes extraordinarias, quę necessario imponuntur. Bar.

II. Idem AA. Venantio. P P.

Vnusquisq; decurio vel silẽtiarius a tyronũ equorũq; pstationibus f habeat immunis: nullã collationé, q plerũque poscit, soluat: nihil his vlla potestas iniũgat, aut necessitas imponat.

Priuilegia data decurionibus & silentiarijs per hanc l. confirmantur, & eis conseruantur, licet ad maiorem ascẽderint dignitatem: nec eis præiudicat in hoc p aliquod generale vel speciale rescriptũ disponens contrarium. Bart.

III. Impp. Theo. & Valentinia. AA. Fauiano P P.

Decurionibus & silẽtiarijs etiã si ad superioré gradum successu meliore transcendũt: oĩa priuilegia q iamdudum diuorũ principũ iudicio meruerunt, legis istius pceptiõe nouerint esse firmata, nõ præiudicatura quacunque generalitate pragmatica: g nec angarias, h vel parangarias, siue parauctedos vlla eis amplissimę pceptionis imponat auctoritas. sordidis quoq; muneribus excoctione calcis, & su pindicti i grauamine eos liberamus. Domosquoq; eorũ, nõ tñ in hac sacratissima vrbe, sed in qualibet alia posita ciuitate, imunes ab oi hospitũ cuiuslibet dignitatis inquietudine vindicamus: k pmissa eis veniendi ad comitatũ l licẽtia, pter m euocatoriæ securitaté: † multa decẽ librarũ auri iudicibus prouinciarũ, eorumq; officijs n infligenda, si statuta nominis nostri credi derint esse contemnenda. His addimus, vt cum optatam quietem acceperint, o & inter viros illustres p senatores cœperint numerari: honore curiæ sine aliqua functione q lætentur, immunitatisque gaudio plena dignitatis lætitia potiantur: vt dignitatem solam r habeant ex senatu, sub hac videlicet definitione, vt triginta tantum modo numero ea priuilegia s consequantur. decuriones quoque tres: sed eos tũc demũ perpotiri decernimus beneficijs supra scriptis, cum per † continuos tredecim * annos inculpatas excubias t peregerint.

Silentiarij & eorum vxores ciuiliter & criminaliter sunt cõueniendi corã officiorũ magistro. Bar.

IIII. Imp. Zeno A. Cosmæ ppos. sac. cubi.

DE SILENTIARIIS, & decurionibus eorum.

Silentiarij sunt triginta, decuriões tres vt j. l. iij. in fi. & dicuntur cõsiliarij, vt ff. de mino. l. verum. §. ex facto.

a Decuriones nostri. Emeritũ. idest finitu: quod est ex voluntate principum. nam non eligitur nisi in certum tempus, vt ff de exc. tut. l. iurisperitos.

b Militiæ. prædictę incetitis. Accur.

c Agentes. i. habeát dignitatem sine administratione. quam habet magister officiorum cum administratiõe, qui est illustris, vt supra de offi. mag. offi. vbi ponitur inter illustres: licet P. magistrum officiorum dicat spectabilẽ. Accu.

d Taxari. i. numerari. Et not. q agentes in rebus, & comites domesticorum, idem sunt.

e Adoranda. adoratur princeps: saluãtur alij. ad quod j. ti. j. le. j. & de proxi. sacr. scri. l. ij. & l. v. & j. de co. & tribu. l. j.

f Vnusquisque. Præstationibus, dic q sint personalia munera, vt ff. de mune. & hono. l. vlti. §. j. vel verius patrimonij sunt: vt hic, & j. de mun. pa. l. iij. nam & hic dicit præstationibus. & facit infra de proxi. sac. scri. l. iiij. & infra l. proxi.

Decurionibus & silentiarijs. Pragmatica. et si generale statutum hat in contrariũ non videntur isti cõprehendi, argu. ff. de sena l. Cassius Vel dic etiã speciali rescripto in contrarium: vel generaliter dicam. & facit j. de digu l. iij. cum concor.

h Nec angarias. generaliter sordidorũ munerum. quæ expone vt j. de excu. mu. l. maximarum. & de epis. & cle. l. ij. & de sacro sanct. eccle. l. neminem. & j. de præpo. sac. cubi. l. ij. Accur.

i Superindicti. genus munerum, vt j. de superindicto. l. e. j.

k Vindicamus i. liberamus.

l Ad comitatũ. s. nostrum.

m Præter. etiam si non mittamus pro eis, vt j. de digni. l. fi. & j. de proxi. sacro. scri. l. ij. Accur.

n Officijs. id est officialibus.

o Acceperint i. deposuerint officium. Accurtius.

p Illustres. not. senatores illustres, vt j. de sena. l. fi.

q Functione. i. munerum exhibitione.

r Solam nam senator quis esse potest, & tamen honores nõ petere, vt ff. de interdi. & re. eg l. relegatorum. § solet. id est, dignitatem habet sine administratione.

s Ea priuilegia. supradicta.

t Excubias. id est officium suũ, quod cum vigilijs fit.

No ad

Princeps adorandi est, alij salutari.

al. Valẽtio.

numinis.

No. ff. huius l. [illegible] priuilegia & dignitaté senatorie finito officio & ibi vide late per cum.

* al. xxx.

NEad diversa tractu viri devoti silentiarij iudicia, sacris abstrahi videantur obsequijs: iubemus eos qui quemlibet devotissimorum silentiariorum scholæ, [a] vel eius vxorem civiliter vel etiã criminaliter pulsare maluerint: minimè eum ex cuiuslibet alterius iudicio, nisi ex iudicio tantummodo viri excellentissimi magistri officiorum conveniri.

Silentiarij in potestate positi quicquid acquirunt, retinent tanquam castrense peculium: nec alias eis per parentes auferri potest. nec post parentis obitum fratribus conferre tenentur: nec etiam conferre tenentur dictis fratribus illud quod parentes vel alij eis donaverunt ratione militiæ supradictæ. Item excusantur a tutelis & curis: & filij ipsorum ad præturam inuiti non vocantur: & per hanc legem non derogatur privilegijs eis datis. Bart.

V. Imp. Anasta. A. Antiocho [p] preposito sacri cubiculi.

IVbemus clarissimorũ [b] silentiariorum prædictos militia, etsi genitorum suorum in potestate sint constituti: quæcunq; solatiorũ, seu emolumentorum, vel donationum, seu hæreditatum nomine per militiam vel quãlibet eiusmodi causam [c] his acquisita sunt, vel fuerint, iure castrensis peculij possidere, [d] nec ea posse vel parentes superstites sibi vindicare, vel auferre, vel etiam post eorum obitum fratres, vel alios eorum hęredes, quasi ad defunctorũ dominium pertinentia, in divisione deducere. nec enim oportet labores eorum alijs fructum [e] vel lucrum adferre. Hac nãque rõne [f] simul & cõtẽplatiõe, nec ipsam militiam [g] vel suffragium quodcunq; ꝑ ea, vel ab eisdẽ viris devotissimis silentiarijs, vel a parentibus eorum, vel a quolibet alio datũ est vel fuerit, ab his patimur in successionem defunctorum parentum conferri: seu nomine collationis in medium easdem offerri pecunias, vel his imputari. [h] Ad hoc de tutelis & curationib. eos excusari sancimus: ne alienarũ rerũ administrationem subire compellant, [i] qui pp nostra ministeria nec suis curam seu ꝓvisionem diligenter deferre possunt. insuper eorum liberos, q dignitate virorum spectabilium comitum seu tribunorum decorati sunt, vel fuerint, nullaten⁹ nolentes [k] administrationem præfecturæ suscipere seu peragere: omnib. videlicet antelatis privilegijs in persona non tantũ in præsenti militantium sed etiam postea eidem consortio inferendorũ, tã tpe militiæ q̃ post eam depositam, observãdis. [l]

TITVLVS XVII.

DE DOMESTICIS, † & protectoribus. [m]

Domestici & protectores principis salutantes vicarios & præfectum, ipsos osculari possunt: ac eis omnes debent reuerentiam exhibere. Bar.

L. Impp. Valen. & Valẽs AA. Eusignio P.P.

DOmestici [n] ac protectores, osculandi, [o] cũ salutaverint vicarios, tui culminis habeant potestatẽ. Pœna enim sacrilegij [p] similis erit, si his honorificentia [q] non deferatur, qui contingere nostram purpuram digni sunt.

[a] NEad diversa. Silentiariorũ scholæ. id est societatis. & facit s. de fabri. l. eos. & j. de proximis sacr. scri. l. in sacris & j. de deca. l. ij. & j. de privileg. scho la. l. j. & j. de agen. in reb. l. ex eo. & j. de palati. l. viros. & s. d iu. om. iu. l. fi. & s. de ꝓfes. & medi. l. fi.

[b] IVbemus clarissimorum. id est clarissimatum personarum. sunt enim spectabiles: vt s. de inoffic. testa. l. omnimodo. §. fi. & j. de castren. pec. l. j.

[c] Eiusmodi causam. id est militiæ, vt a socijs: vt ff. de castren. pecu. l. castrense. & l. si forte. Accu.

[d] Possidere. sic advocati: vt s. de advo. divers. iudi. l. iij. & adsessores. vt supra de adses. l. velut.

[e] Fructum. ad hoc s. de bon. quæ libe. l. cum oportet. §. j. & ff. de coll. bon. l. j. §. nec castrense. & s. de inoffi. testa. l omnimodo. § fin. & l. fi. & j. de castren. pec. l. j.

[f] Ratione. qua movemur ad prædicta.

[g] Militiam. scilicet ipsam, vel quod inde percipitur, vel eius æstimationem. item suffragium. id est precium pro ea emenda. & est datum a se filio, vel a patre, vel ab alio: & non confertur.

[h] Imputari. vt prædictis primis legib⁹: secus in alijs dignitatibus: vt d. l. omnimodo. & s. de col. l. illud.

[i] Compellantur vt supra de excu. tut. l. fina. etiam si iã erat inchoata tutela: vt ff. de mi. l. verum. §. ex facto. & ff. de excus. tuto. l. iurisperitos.

[k] Nolentes. volentes ergo possunt, alias generaliter inuitus quis cogitur ad magistratum: vt ff. de mune. & hon. l. si quis magistratum. Itẽ nota privilegiũ transire ad filios in aliquo. sic j. de proxi. sac. scrin. l. in sacris.

[l] Observandis. sic s. de excu mu. l eã. & j. de agen. in reb. l. fi. & j. de proxi. sacr. scri. l. ij.

[m] DE DOMESTICIS, & protectoribus.

Domesticis. l. silentiarijs ſm quosdam. quod non placet: vt s. tit. j. l. j. vel domestici, l servi, & liberti, & similes: vt s. de his qui ad ec. ꝯfu. l. fi. §. sane. quod non placet, quia ingenui serviunt principi: vt s. de prępo. sa. cubi. l. iubemus. §. hoc non solum. Tu dic de domesticis vt accipitur s. de adses. l. domesticus. vt sunt Templarij, & quidã fratres ad Papã. sed hic laici ac milites fortes: vt j. l. fi. Protector vero est, qui stat armatus coram principe. Vnde Obitus & Belisarius fuerunt domestici & ꝓtectores Iustiniani. & tam primi q̃ secundi erant plures, & habebant præpositos, qui primicerij dicunt: vt j. l. ij.

[n] DOmestici. expone vt s. rubr.

[o] Osculandi. dãdo pacem cum vicario præfecti: non dicit præfecto. sed Papam osculamur in pede.

[p] Sacrilegij. facit supra vt dig. or. ser. l. j cum concor.

[q] Honorificentia. maxime supradicta. Existi-

Anastasi⁹, rectè: vt apparet ex l. j n. s. de inoffi. testa. Cõtra⁹ Polycarpo. PP.

Privilegium in quibusdã ad filios transit.

Papa in pede osculari debet.

† Domesticos accipe arcano cum principis concios. Alc. hic.

a Existimati. quem princeps honorat, ab omnib. est honorandus vt ỹ.titu.j.l.j.& j.de cu.sa. l.rj. & de aduo.di.iu.l.restituendæ.in fi & ff.de re iud.l. quidā. & s.tit.j l.j.& ff de al.scri.l.j.& facit ỹ.tit.ij.l.ij. & s. de offic.di.iudi.l.fi. Accur. ... ætate domesticorum,s qui sunt milites) . ?

a Secundi. abijcias secundi,& est planum. Alij habent syncerij. & dicūtur esse idem quod primicerij. Alij habent secundicerij : & alij sm locū primicerijs. & semper subaudi: etiam. nam multo magis in primicerio.

existimati. a

Primicerius domesticorū & protectorū functis dignitate spectabili: & alij subsequētes post eū in gradu vsq; ad numerum decē inter clarissimos nominant : ita tñ, quod qui prior est in loco, prior sit in ordine. Bar.

III. Impp. Theo. & Valent. AA. Heliodo. P.V.†

PRimicerius quidem domesticorum & protectorum vtriusq; scholę b post adeptum tribunatū, c inter eos spectabili dignitate pfruat,q ducatum d gerere meruerint: alij verò qui decursis stipendijs ab eodem decē vsq; numero subsequunt, e ꝯsulari, i. clarissimatus dignitate perfruant cū ipsa loci decē primorū accessione.

Domesticus vel protector qui sine licentia principis se absentauit a curia,nō ex causa reipublicæ,si p bienniū absens fuerit, debet poni post quintum in ordine ipsorū: si triennio,in decimo gradu ponitur:si quadriennio, loco nouissimo erit habendus: si quinquennio, erit spoliandus cingulo.Bar.

III. Idem AAA. Sporacio comiti domesticorum † peditum.

SI qs domesticorū nulla negotij publici abstrahēte solicitudine,nec ei p cōmeatū solenniter vt abesset facultate ꝯcessa,p bienniū obseqjs serenitatis nr̃æ defuerit:is retrorsum in ordinē tract e inferiorē,qnqs sequētib. postponat. Si verò trienniū eius absentia ꝯtinuasse monstret, vsq; ad decimū locū pculdubio regrediet. Quòd si quadriē nio tenus absfuerit, nouissimus f collocetur. quinquennium aūt si fuerit diuagatus : ipso iam cingulo spoliandus g est. indignum quippe est, desides a pprijs tandiu munijs aberrantes h (quos esse conuenit adsiduos) numorari. i

Si domesticus vel protector ante finitum officium decesserit, hæres eius salarium totius anni ac etiam subsequentis percipiet. Bart.

IIII. Imp. Iustinian. A. (Vigili consulari & Patricio.) *

LEge pragmatica sine fine victura a pꝑhiniēdū ac ꝯstituendū credimus, vt si quis virorum fortiū p̄lentialiū l dome sticorū in equitū m schola secundicerij n locū adeptus, diē interea supmū clauserit: hæredes ei o nō reliq tātū tpis quod eidē gradui supesse monstrat, verū etiā insequētis anni, p hoc est primiceriatus solatijs ac emolumētis fruant oib': vt quod ad q̄stū & cōpēdiū militiæq; fructū plixè q pertinet, similis r habeat, ac si superstes pmāsisset ad finem vsque supremum.

TITVLVS XVIII.

DE PRAEPOSITIS laborum. s *

Præpositi laborum durante officio sunt clarissimi : eo finito inter consulares habentur. Bar.

I. Impp. Hon. & Th. AA.

b PRimiceri⁹ quidem. Scholæ. id est societatis.

c Tribunatum. id est primiceriatum, vt s. de primi. l. præclaram. in princ.

d Ducatum. id est primiceriatum prædictum &c. & habeas meruit, in singulari. aliàs transfer de singulari ad pluralem.

e Subsequuntur. ordine enim erant positi: & sic vsq; ad decem post primicerium sunt clarissimi, dum tamen inter eos sit ordo temporis, prout fuerunt in eo officio electi: vt dicit in fine vt secundum ordinem seruentur quæ dixi s.de offic.præte.præto.l.ij. in fin. & dic decursis, id est currentibus. non enim erat finitum officiū, licet quidam contra. Item & alijs vltra decem non datur priuilegium per legem istam.

f SI quis. Nouissimus. id est, vltimus. adde q no. s.de offi. præte. præto.l.ij.in fin.

g Spoliandus. Nos. vagabundum perdere priuilegium. hc s. de episc.& cler. l.generaliter. alia forma seruatur. s.de primicerio.l.ij.& j.de cōmeatu.l.quicunque. & l.fi.

h Abertantes. scilicet esse. quod sequitur.

i Numerari. id est, inueniri vt numerentur, vt facit Potestas de his qui debent habere equos pro communi: & de illis de consilio.

k LEge pragmatica. Victura. id est duratura.

l Presentalium. quia præsentes stare debent in curia: vt s.l.proxi.

m Equitum. i. in so...

Vel dic semp poni p primicerio: vt j. dicit primiceriatus. vel respectu principis, qui est ibi primus. arg. ff.de offic. pcon. & le. l. ij in aliquam. in fi. sed primus erat respectu sequētiū, & sic dicit j. primiceriatus.

o Monstratur. ad annum erat electus j. non ergo tantum illius anni hæres habet salarium, de quo constat: vt j. tit.ij. l. si quis. & s. de aduo. di. iud. l. post duos. §. h. & j. de primipi. l. ij. & j. de agen. in re. l. uij. sed etiam alterius anni: quod est mirum, quia sic hæres habet plus quàm defunctus .: sic ff. de magi. conue. l. non similiter. & de pen. hære. l. ne. vllum. §. vlti.

p Anni. scilicet tēpore. Accur.

q Prolixe. i. longè vltra quàm vixerat. Accursi.

r Similis. quo ad eum annum, sed dissimilis quo ad sequentem: nisi dicas ipsum habere salarium duorum annorum pro vno.

s DE PRÆPOSITIS laborum.

Quidam habent laborum, in textu & rubr. nec dicunt cuius labori sunt præpositi. alij labiorum, à labijs. forte corrigebant eos qui male loquebantur de principe. Vel dicit hoc labarum signū bellicum ex auro & lapidibus preciosis, quod fecit fieri Constantinus preciosius inter alia signa bellica, secundum Hugonem. & secundum hoc ponitur pro genitiuo plurali, vt scilicet Deum pro Deorum: & adulterum pro adulterorum:

*Sic & hic in gl. j. in c. nā te ex tra de æta. & qualit.

†al. PP.

Vagabundus priuilegiū perdit.

†al. comi ti domorū. sed rectius domesticorum.

* Pro laclusis legitur I meo Vigilātio comiti domesticorū ꝯsulari ac patricio. Cōtius.

* Sic in extp. quodam nro scripto legit recte Contius.

* Laborum. nā & Tertul. in apologet. ca. 16. Sypara illa vexillorū, inq̄, & labarorum &c. Vide Cuiacium hac...

Vi præpositi laborũ nostro iudicio promouentur, a clarissimi sint iter allectos, ita vt ex consularibus habeant. b Nã & imunitate c digni sũt, quos nñi lateris comitatus illustrat.

TITVLVS XIX.

DE PROXIMIS sacrorum d scriniorũ, cæterisq; qui in sacris scrinijs militant.

Proximi sacrorũ scriniorum ea dignitate funguntur, qua vicarij prĩcipes: et officio deposito sunt pponẽdi vicarijs q primo vicariatus officiũ sunt adepti: & eorũ officiũ est finitũ. Item onus descriptionis nullo modo subire coguntur. Bart.

I. Imppp. Grat. Valenti. & Theodosius AAA.

Roximos e memoriæ, epistolarũ, ac libellorũ atq; dispositionũ, ita vicariorũ honore cumulamus, vt inter eos f merito g dignitatis habeant, qui h pro pfectis diœceses i sibi creditas tẽperarunt, k ex eo tẽpore, ex quo eos splẽdor idepti l proximatus ostẽdat: insequentibus m pponẽdi, qui vicarias postea administrauerint: & nullam iniuriã descriptionis perhorrescant. n

Militantes in sacris scrinijs, ordinarios vel spectabiles iudices in puincia existẽtes salutare nõ cõpellunt, nec ẽis accedere ad consiliũ: & eis non debet denegari accessus ad principem: & eis debet in salutatiõe reuerẽtia exhiberi, & etiam dari potestas sedẽdi cum iudice: primates & apparitores si contra fecerint, ternas libras auri nomine pænæ soluant. Bart.

II. Impp. Valenti. Theodosius, & Arcadius AAA.

IN † sacris scrinijs nostris militantes, in prouincijs o ordinarij vel spectabilis iudicis ad salutationem p non arceant, & inuiti in consessum q accipiant: sciturus vel princeps vel corniculario, r vel capitibus officij, ternas libras auri ex suis facultatibus eruendas, si cõsistorium nostrũ, sæpe ingredientibus, secretarij iudicum non patuerit ingressus, aut reuerẽtia nõ fuerit in salutatione delata, s aut sedendi cũ iudice societas denegata.

Qui militauerũt ĩ sacris scrinijs p xx. annos: si quieti postea fuerint p principẽ destinati, cõsularem retinẽt honorem: nec possunt quoquo modo ab impsito otio separari. Bar.

III. Impp. Arca. & Hon. AA. Claudio P.V.

IN scrinijs palatij militantes, id est memoriæ, epistolarum, libellorumque ac dispositionũ, post viginti annos t transactæ militiæ si discẽdẽdũ sibi esse decreuerint: consulari honore fulti, inter allectos v habeant: hũcque honorẽ dignitatis reneant, qui exconsularibus x deferri consueuit: nec eos y quisquã iniungendo aliquid vel iubendo possit ab impertito otio separare.

Possessio militãtiũ in sacris scrinijs solis tribnclo canonicæ idictionis pstat: a cæteris vero muneribus nõ vexat: & si ad maiorẽ ascẽderit dignitatem, nõ perdit ob hoc priuilegia scriniorum. Barto.

torum: vt ĩ. tit. proxi. l. fin. & deriuatur a labor. qui ergo talibus signis faciẽdis præponebatur, dicebatur, præpositus laborum.

a Qvi præpositi. Promouẽtur. id est facti sunt.

b Habeant. etiam finito officio: vt ĩ. eetu. j. l. iij.

c Immunitate personarum munerũ, non patrimonialiũ: vt ff. de excu. mu. le. inductus.

d DE PROXIMIS sacrorum scrin. &c

Quidam habent præpositos: alij proximos: quod idem est, sic dicti, quia magis se principi proximant quàm alij qui sub eis sunt: qui sunt plures, vt ĩ. eo. l. hac parte. Et not. q tria sunt scrinia, seu cameræ: de quibus dicitur ĩ. eo. l. epistolarum, quæ principi, vel ab eo mittebantur, vt fit Bononiæ. Item libellorum cõmemorationum, & cognitionum, vt ĩ. eo. l. vlti. Item dispositionum, vt est registrum: vt ĩ. de agen. in reb. l. iij. in fi.

Scriniorũ tria sunt genera.

e PRoximos. Expone vt in rubrica, & dic secundum Pla hi sunt quibus arcana principis committuntur vt ĩ. eo. l. proximos. est etiam dignitas q dicitur proximatus: vt ĩ eod. leg. si quis. Item & alij qui dicuntur melloproximi: vt infra eod. leg. peculiari.

f Eos vicarios. Accursius.

g Merito. nomen est.

h Qui. s. vicarij.

i Diœceses. id est terras vel prouincias cõmissas ab his quo rum fuunt vicarij.

k Temperarunt. i. administrauerunt.

l Indepti. id est adepti.

m Insequentibus. id est finito officio. quod fit post annũ: vt ĩ. eo. l. pro biẽnio. vicarij administrantes præferuntur his vacantibus: ĩ. vt dig. or. ser. l. j. §. sed administratores.

n Perhorrescant. vt infra l. iiij.

o IN sacris. In prouincijs. si forte princeps quandoq; illuc ibat. Et not. quod ex alijs ordinarijs eligebatur præpositus: vt si episcopus fuerit ibi auditor cõtradictoriarum.

p Ad salutationẽ. quia principem & alios salutant: vt & supra de silen. l. j. & de dome. l. j.

q Consessum. i. cõsilium iudicum. Et sic not. quòd quis inuitus, tenetur consulere, sicut iudicare: vt supra de adno. diuerso. iudi. l. sancimus. & dic vt ibi diximus. & extra de offi. delega. ca. pastoralis in prin. non autem recipere compromissum, vt ibi. Accursius.

r Corniculario. id est apparitore prætor. prætor.

s Delata. sic ĩ. eo. l. peculiari. & ĩ. de offi. diuer. iudi. l. vlt.

t IN scrinijs palat. Post xx. annos. De alijs inferioribus dicit. non de præposito qui non nisi per annum: vt ĩ. eod. l. pro biennio & facit infra de proxell. qui in vt. l. j.

v Allectos. i. honore consulis, qui dicuntur honorarij s vt supra .ut dig. ord. ser. Et nota q ille honorem, & honores illi habent & tenent.

x Exconsolaribus. vna pars. & facit ĩ. de dome. l. j. & de silen. l. j. & ĩ. titu. j. & de præpo. sac. cubi. l. ij. & ĩ. eo. l. in sacris. in fi. & l. proxi.

y Eos. vt ĩ. eod. l.

† Pan. l. j. ĩ. de off. diuers. iudic.

t Ex hoc infert hic lo. de Pla. quod Potestas põt cõpellere iurisperitos & aduocatos vt dẽt sibi cõsilium in causis etiã criminalibus. p l. custodias. ff. de custo. reo.

proxima:

IIII. Iidem AA. & The. A. Epiphanio. P. V.

IVbemus vt primum omnium sit eorum, q in sacris scrinijs nr̄is, s. memoriæ, epistolarum, libellorum, & dispositionū referuntur, secura possessio, ab oībus sordidis a muneribus excusata: superindictum non timeat, venalitiū b nō petat: solùmq; canonicæ c indictiōis pstent tributum: vt labore dignitas cōquisita extraordinarium munus ignoret; nec vllam temonū d patiat iniuriā: equorū e tyronumq; præstationē nullus agnoscat q vel adhuc in scrinijs militat, vel honorem proximi, & comitiuam primi dispositionum, longi temporis sudore quæsiuit. Et hęc quidem patrimonijs censuimus deferēda. Qđ autē † oībus f constat deferri, adiectu alterius dignitatis perire non patimur: vt etiā si pro superioris fortunæ iudicio ad honoris g ornamenta processerint, vetera tamē eis scrinijs labore priuilegia quæsita seruentur. h

Oīs militās in sacris scrinijs cuiuscunq; sit gradus, ad prīcipē habet accessum. siue sit inter clarissimos rōne sui gradus, siue inter spectabiles. Ba.

V. Impp. Hon. & Theo. AA. Faustino PP.

PEculiari i pceptionis nostræ fauore præstamus, vt in scrinijs k memoriæ, l epistolarū, libellorūq;, ab exceptoribus vsq; † ad melloproximos, m dignitatē clarissimorum honoremq; pcipiant: & sicut reliqui qui in ijsdem scrinijs militant, liberū cum ordina-tis iudicibus ingressum secretarij, cōsessumq; habere legibus meruerunt: ita hi quoq; in quos hanc stipendiorum meritis clarissimatus conferimus dignitatē, cū spectabilibus et habere sese reuerentiā recognoscant, vt consedēdi, ingrediendiue secretarium sibi sciant a nobis licentiam contributam. n

Officiorū militantis in sacris scrinijs, olim durabat biennio: hodie ad vnum annum restringitur. Barto.

VI. Iidē AA. & Valēt. A.

PRo biennio annū so lum agere o deinceps decernimus eos qui in tribus scrinijs, memoriæ, epistolarum, libellorūq; ordine ac merito stipēdiorū ad gradū pue nerint proximorum. q

Militantes in scrinio vltra numerum, loco deficiētiū succedunt, scdm ordinē gradus sui: nisi q posterior eorū est, laborū cōparatione superet antiquiorē i ordine: qa tūc succedit in locū defuncti excluso priore i ordine: nisi defunctus teneat illi qui est in ordine prior: quia tunc posterior, licet melior, in locum defuncti non succedit, sed qui primus est in ordine. Barto.

VII. Impp. Theodosi. † & Valentinianus, Nomo magistro officiorum.

VNicuique, qui in sacris scrinijs militat, sui loci t merita seruari oportere constituimus: & vniuersos, qui vltra numerum statutorum in ijsdem scrinijs militant, sui gradus respectu, per ordinem, s quem sortiti sunt, in deficientium statutorum locum (ut tamen vltimis socientur) subire decernimus, scilicet vt nemini t penitus liceat, cum sit posterior tempore, locum præcedentis ambire: nisi forte ab eo, qui tempore vincitur, laborum comparatione superetur: v ut quindecimprimatum eiusdem scrinij testimonio cum sacramenti religione subnixus præcedentibus dignior iudicetur. Hanc quoque

---

a Iubemus. Sordidis. quæ sint sordida. dic vt C. de excu. mu. l. maximarū.

b Venalitium. munus sordidum: puta vt quilibet vendat corbem vini pro vbertate.

c Canonicæ. immo videtne nec hic. alias contra: vt C. de magi. scri. l. ij. Sol. illa secūdm istam. & facit ff. de pala. sa. larg. l. j. & l. palatinos. & C. de sacrosan. eccle. l. placet.

d Temonum. i. plaustrorum, a temone. Accur.

e Equorum. vt su. de silen. l. ij. & ff. eo. le. in sacris. & supra de silen. l. iij.

f Omnibus. s. prædictis militātibus, in sacris scrinijs.

g Honorio. alterius dignitatis.

h Seruentur. facit C. de silen. leg. j. & de dign. l. iij. & de excu. mu. l. eos. & ff. de pala. sact. lac. l. vlti. & C. de primice. l. j.

† Contrariū facit I c. de mul ta. extra de pben. & dig.

i Peculiari. i. speciali. sic C. de sū. tri. pri. l. vniuersi.

k In scrinijs. subaudi militantes.

l Memoriæ. i. dispositionum: & militantes subaudi.

m Melloproximus. vna dictio, & sunt nomina graduū militantium in sacris scrinijs: qui gradus multi sunt: vt infra l. vnicuique.

n Contributam. facit C. eo. l. ij. in fin. cum concor.

o Pro biennio. Agere. i. administrare. sic ff. de Pala. sac. lar. l. Palatinos. & C. de suscep. l. neminem. & de consu. l. pen. & vlti.

p Memoriæ. subaudi, dispositionum.

q Proximorum. nunc dicit de cæteris inferioribus militantibus. qui maiori tempore stabant: vt infra eo l. proxi. & C. eo. l. in scrinijs.

† Qualiter hæc dictio vsque ponatur, exclusiue, vide hic p Io. de Pla. & p Ar-chid. in c. si gratiose de rescr. in 6. vide plene per Io. And. in c. j. extra de or. ob epi. q re. episcopatui.

r Vnicuique. Sui loci. statuti. Accursius.

s Ordinem. sunt enim plures ordines: vt ff. hac l. sunt et oēs tamen certi erāt numero: vt ff. l. hac parte. item alij erāt vltra numerum: et & illi successiuè electi: qui primas vacantes habebāt hoc ordine, vt primo primus, & sic per ordinem vocentur: nec tamen in locum vacantis: sed alij statuti post vacantem ascendent, vt vltimus vacet: & eum locum accipit, qui vocatur. & facit supra leg. proxi. & ff. de mu. & ho. l. vt gradatim. & C. vt digni. or. ser. l. j. & ij. Accu.

t Nemini. qui est vltra numerum, nō præcedet consortes. item nec præcedet statutos, vt dixi.

v Superetur. Not. non sufficit diu studuisse, sed bene: nec Hierosolymis fuisse &c. Et not. xv. testibus hoc probari, quòd vltimus vel posterior sit melior primo, qui supra ordinem vult admitti. regulariter sufficiūt duo. ad quod dic vt ff. de testi. l. vbi.

Extra

† sic ait legendū Taurell. lib. de mi litijs ex ca lo. arg. le. xij. ff. eo. ti. Contius.

obseruationem extra filios a proximorum volumus custodiri. etenim vnicuique proximo vnũ de suis filijs, qui téporis dũtaxat suffragio nititur, (licet parũ obseruasse b militia cognoscatur) inse quentibus c tempore, q laborum meritis munian tur, anteferri posse decernimus. Illũ d tñ, qui locum statuti meretur, proximo e quidem ducentos quinquaginta solidos, melloproximo † verò vel adiutori pro cõ suetudine vniuscuiusque scrinij xx. aut xv. solidos offerre pcipimus. Quòd siquis f de supernumera rijs, qui in statuti locũ subire debuerat, ne pecu nia offerat, statuti etiam gradum recusare voluerit: sequenti tam offerendæ quantitatis prædictæ, quàm surrogadi licentia pmittatur: ita videlicet, vt si secundus vel etiam tertius vel alterius cuiuslibet numeri, in eadem excusationis volũtate du rauerit: accedẽti semper eadẽ copia, quã pcedens recusauerit, tribuat. Hos autem qui ad statutorũ ordinem progredi noluerint, nec de suo gradu volumus remoueri: & cùm vacauerit statuti locus, pditionem quã antea re pudiauerãt, i. & offeredæ pecuniæ, & adipiscẽdi statuti locũ, liberã habere, præcipimus facultatem.

Qui longo tempore probè militauerunt in sacris scrinijs, finito officio cingulo comitiua sacri palatij dum viuunt potiunt, & nihilominus omnia priuilegia eis data salua manent. Barto.

VIII. Iidem AA. Nomo magistro officiorum.

Proximos sacrorum scriniorũ, quos fides ac diuturnæ obseruatiõis industria, literataque mi litia: g comitem h quin- etiã dispositionum, quẽ probitas ac strenuitas me ritò cõmendant, cõpleto tpe suæ militię comitiuę sacri nñi cõsistorij cingulo in diem vitæ potiri (manentibus videlicet iam dudum præstitis salutis i priuilegijs proprijs) decernimus. Quibus. n. pietatis nostræ arcana meritò cõmittuntur: his pietas nostra vitam cingulo supradictæ comitiuæ ornandam decorandamque decreuit.

Militantes in sacris scrinijs, qui antequam conuenirent ĩ iudicio, cõmeatu accepto se absentant, durante tempore commeatus prædicti conuenri non possunt: & ab indictionibus munerum publicorũ officio deposito sunt immunes: & domus, quas in prouincia possident, ab onere metatorũ non vexantur. Bart.

IX. Imp. Leo A. Patritio magistro officiorum.

In sacris k nostris scrinijs militantes, per cõ meatũ non continuatim præstitum ante conuẽtio nem l profecti, intra indultũ m temporis spatium erunt cũ suis coniugalibus & liberis a conuentione securi: ab indictionibus etiam publicorum & ciuilium munerum & post n completam militiam excusatione o potiantur: super domibus quoque, quas in prouincijs possident metatorum p molestia liberentur.

Militãtes in scrinijs principis debẽt esse lxij. sup epistolis verò xxxiiij. sup libellis conuentionalibus xxxiiij. & quatuor, qui sunt oĩbus pdictis seniores: nec duplici officio fungi possunt. Barto.

X. Idem A. Hilariano comiti mag. offic.

Hac parte q statutos memoriales præcipimus esse in scrinio quidem memoriæ sexagintaduos, epistolarum verò trigintaquatuor, libellorum queq; tri-

a Extra filios. hæc est exceptio exceptionis. nam licet posteriore melior admittatur: verum est, nisi prior erat filius vnius de statutis. Et sic not. priuilegium patris filio prodesse. sic supra de aduo. di. iudi. le. petitionem. §. filijs. & de aduoc. diuer. iudi. le. iubemus. §. & filios. & leg. petitiones. §. & filios.

b Parum obseruasse. sed parum proficit: & sic qui parum studet, parum proficit.

c Insequentibus. vna dictio.

d Illum. extra numerum statutum hactenus constitutum.

e Proximo. hic est primus ordo, s. pximus, melloproximus secũdus adiutor tertius, vel pars secundi. Nã diuersi sunt gradus militantium, vt in princip. huius legis. & facit in authenti. de sanctissi episco. §. pen consuetudine. collat. ix. & in auth. scriptum exemplar. sed hodie hos datur aliis, vt infra eod. le. si quis.

† melloproximus (teste Alc. hic) dicit q se cum pximo sacri scrinij exercet, inferior tñ illo gradu dignitatis. tu illũ videto.

Militãtiũ diuersi sunt gradus.

f Quòd si quis. scilicet de his qui sunt vltra statutum numerum. & facit supra de condit. inser. leg. penulti. argu. contra ff. quis nt. in bon. possess. l. iij. item facit in decret vij. q. j. ca. eos sacerdotes. item argu. contra infra de numera. l. nulli. itẽ facit infra de pala. l. vj. & de agen in re. l. j. & supra de potio. ad munera. l. j. & de consu. le. j. & infra de eroga. mili. anno. l. iubemus.

g Proximos. Literataque militia. militant nanq; patroni causarũ &c. vt supra de aduo. di. iudicio. l. aduocati.

h Comitem. hic comes erat primus scrinij dispositionũ. nam proximus erat & comes.

i Salutis. sic l. i. iiij. & l. iubemus in fin. & eo. titu. j. l. j. & ĩ. de pri. eo. qui in sac. cu. mil. l. j & ij. & supra de prępo. sac. cubi. l. ij. & de silen. l. iij.

k In sacris. militãs in sacris, si habita licentia ad tempus, non cõtinua, i. perpetua, interim cõ ueniet coram communi iudice, sed post profectionẽ ante reuersionẽ excusatur: sed suus iudex est ĩ. eo. le. in sacris, iet & a muneribus.

l Ante conuentionem. i. antequam citetur. Accur.

m Indultum. i. ante commeatũ. ff. de indi. l. ij. §. in omnibus. & facit ĩ. de comi. cõsisto. l. ij. & de silen. l. ne ad diuersa. Accur.

n Post. non solum ea durante.

o Excusatione. dictorum munerum, & facit ĩ. de prępo. sac. cu. l. ij.

p Metatorum. de hoc habes infra de metatis.

q Hac parte. i. inter militantes in sacris scrinijs principis. Nam secus in militantibus in scrinijs inferiorũ, vbi pauciores adsunt. vt infra eod. le. competimus.

Antiqua-

gintaquatuor: antiquarios a verò qui habent in scrinijs memoriæ, nunquam minus esse quàm quatuor. suprascripti autem memoriales nullo modo duplici b fungant officio, nec geminis c chartis irrepserint: vt nõ occupent d plura in vnũ se cõmoda collaturi, nihilque reliquis relicturi.

Si militãs in sacris scrinijs decesseris, & in eius locũ fueris alius surrogatus: salariũ ei debitũ inter creditores diuidĩ hæreditate nondũ adita, salua tamen priuilegiorũ prærogatiua ea verò adita salariũ hæredibus debetur pro præterito tẽpore, & etiã residui temporis. Bar.

XI. Imp. Anasta. A. Eusebio magistro officiorũ.

SI quis in sacris nrĩs scrinijs, id est memoriæ, dispositionũ, epistolarum, & libellorum, statutis iam cõnumeratus, ab hac luce fuerit subtractus: ab eo quicũque, vtpote vacante loco, de substitutis in statutorum cõsortio fuerit vltimus subrogatus, e ꝓ solatio vel suffragio proximi definitam, sacræque constitutiõi diuæ memoriæ Theodosij & Valentiniani f principum insertam quãtitatem defuncti hæredes & successores, vel liberi eius seu creditores, qui fœnus cum mortuo pro statuti loco ei acquirendo contraxerint, consequatur: g ita scilicet, vt si hæreditas vel successio defuncti minimè fuerit suscepta vel adita, tales personæ, id est creditores quidem cõtra cæteros g prærogatiua sibi seruata: liberi autem vel agnati seu cognati, non hæreditatis, sed priuilegij nomine simili modo huiusmodi summam percipiant: sibique petere ac vindicare permittantur: nullius machinatione huiusmodi nostra dispositione retractanda seu violanda: maximè cum h viros ẽt pro tempore spectabiles eorundem proximos scriniorum, si quis eorum ante completum proximatus actum morte præuentus sit, ad hæredes successoresque suos residui tẽporis proximatus solatia sine quadam imminutione transmittere non dubitetur.

Militantes in sacris scrinijs, & earum parentes, vxores, liberi, coloni adscriptitij & serui eorum ciuiliter & criminaliter coram officiorum magistro suus conueniendi: & si in prouincia cõueniũtur, satisdare non coguntur de iudicio sisti, licet ĩmobilia non possideant, sed eorum iuratoriæ cautioni cõmittitur: & nomine sportularum nihil soluent. nam executoribus agentium in rebus vnum solidum ꝓstabunt: & cum ingrediunt iudicium dicti magistri soluent solidos duos: & pro editione actarũ notarijs dimidium solidũ: & si litigant coram delegato vel arbitro, eisdem nõie sportularũ vnum solidum tantum præstabunt: pro oibus vero alijs in iudicio agitandis tertium solidum tantũ: & si non coram magistro sed coram alijs iudicibus maioribus super annonis ciuilibus, tutela vel curatione, vel nunciatione noui operis conueniantur, illos sumptus facient in tali iudicio quos facere tenebant coram officiorum magistro. si vero conueniantur coram ꝑfecto, vel fisci patrono, aut vrbis tantum ꝑfecto, vel apud archiectas; illas sumptus præstabunt nomine sportularum, quos coram arbitris præstare tenentur, & non vltra. & habent locum prædicta siue per se, siue per procuratorem litigent: & ad prædictas sportulas tenentur cum processus ordinarie agitatur in scriptis: secus si extraordinarie. Item dictis militantibus donec militant, & etiam deposito officia priuilegia data sunt salua: & ob æqualitatem in iudicijs obseruandam priuilegia eis competentia circa præstationẽ sportularum ad aduersarios porriguntur. Itẽ mutatione loci priuilegia eis concessa non ꝑdunt. Ba.

XII. Idem Augustus Celeri magistro offic.

IN sacris scrinijs i militantes, & parentes k atque vxores eorum, necnon li-

a Antiquarios. forte senes. Accursi.

b Duplici. Nota duo officia non debere haberi. sic ꝫ. de assess. l. fi. & ff. de offi. assess. l. pe. & ad mu. l. libertus. §. præscriptio. & in auth. vt iudi. sine quoquo suff. §. illud. & ĩ. de agen. in rebus l. penul. §. illud & qui milita. poss. l. cos. Accur.

c Geminis. faciendo se scribi in diuersis officijs. Accur.

d Occupent. aliàs aucupentur .i. non debent aucupari plura cõmoda: quod esset per hoc q̃ habẽt plura officia illi qui sunt collaturi in vnum, s. officium, & nihil reliquis &c. id est, ille debet tantũ vni intendere, non quærat plura. aliàs est, occupẽtur a se. i. diuersa officia collaturi &c. & idem est sensus.

SI quis. Subrogatus. quod dic vt no. ĩ. eo. l. cuicuiqꝫ. circa princ.

e Consequantur. quod ergo olim per l. ĩ. vnicuique. §. illũ. dabatur diuersis gradibus, hoc hodie datur certis personis, vt hic. Vel dic q̃ illa secundũ hanc loquebatur. & not. pro solatio. sic insti. ad Tertul. §. j. item not. acquirendo. sic ꝫ. de pigno. l. vlt. & authen. ibi posita.

f Contra cæteros. s. filios, non hæredes. & nu. ordinem hunc seruari, sicut diximus. ff. de leg. ij. l. cũ pater. §. a te. Vel dic cæteros. s. etiam cunctos alios creditores, quamuis tẽpore priores: vt supra de pign. l. vlt. & q pouo. i pig. l. diuersi. Sed hodie ita demum, si ad hoc est mutuata. aliàs nõ præfertur alijs: vt in authen. de æqua. do. §. quia vero. coll. vij. & de exhi. §. optimũ. colla. e.

h Maximè cum accipe finem, non dubitatus eorum &c. si ergo datur hæredibus salarium, ergo & hoc lucrum: ad quod supra de domesti. l. fi. & ĩ. titu. j. le. iij. & de primipi. l. j. & supra de inoffic. test. l. omnimodo & de aduo. diuer. iudi. l. post duos. §. j. & in authenti. de exhibeu. §. optimũ. & de var. & extraordi. cog. leg. j. §. pen. & infra de ero. mi. an. l. per hanc. Item no. quòd aliquid habẽt filij non vt hæredes patris. sed vt liberi. sic supra de Lati. lib. toll. §. sed & si sub conditione.

i IN sacris scrinijs. scilicet principis: quæ sunt tria: vt in rubrica notaui. Accursius.

k Parentes transit ad supe-

Antiquarios singt Alc. hic, eos intellige q antiquarũ rerum memoriam principi suggerunt.

Officia duo non debet qs habere.

Intelligit l. vij. ĩ. eo. q̃ vt il lic adnotauimus, est Theodosij & Valentiniani. Conciu.

Filijs aliquid nunquã hæredibus, sed vt filijs cõpetit.

beros, ex sententia tantummodo tuæ celsitudinis [a] crimiuales & ciuiles intentiones agentium excipere iubemus: insuper etiam colonos seu adscriptitios, & seruos [b] eorum in hac regia vrbe degentes, eodem beneficio potiri: fidei pro tempore adiutoris viri spectabilis proximi, vel vnius ex statutis, committendos: [c] ita vt si in prouincia quicunque memorialis repertus fuerit, iuratoriæ cautioni committatur: vt etsi [d] non possideat immobilem substātiam, serui nihilominus & coloni ad eum pertinentes, fidei [e] eius [f] tradantur. Modū insuper sportularum ad mediocrem deduci quantitatem: [g] & executoribus de schola agentium in rebus attribuendis, [h] vnum solidum singulos [i] vsque ad finem negocij: proq; ingressu in iudicio tuæ magnitudinis quolibet modo faciendo, duos solidos: [k] & pro editione gestorum [l] exceptoribus dimidiā solidi partem: & si apud arbitrum [m] negocium ventilari contigerit, ipsi quidem arbitro unum solidum, & nihil amplius: exceptoribus [n] autem eum [o] obseruantibus, tam pro ipso quod implere ui dentur ministerio, quàm pro editione gestorum seu relationis uel definitionis, tertiam partem solidi præbere sancimus: nec pro tempore uirum spectabilem fisci patronum, uel executores [p] quibus imminendi † litibus solicitudo iniuncta est, quicquam ab eis exigere seu profligare † cō cedi: dimidia [q] scilicet expensarum quas in iudicio tui culminis a memoratis personis præberi statuimus, portione in iudicijs prouincialibus ab his agnoscenda: ita ut si de ciuilibus [r] annonis, uel tutela, seu cu ratione, uel noui operis nunciatione litem eos [s] subire contingat: in maiore [t] quidem iudicio ad similitudinem sumptuum quos in iudicio eminentiæ tuæ dependere præcepti sunt, apud uirum clarissimum præfectum annonæ, seu fisci patronum [v] urbicariæ magnificæ præfecturæ, uel architectos, [x] pro modo eorum quæ super arbitris, & litibus apud eos exercendis superius statuta sunt, soluentes expensas, nihil amplius agnoscere, seu dependere cogantur.

Quæ omnia custodiri iubemus, siue per se, siue per procuratores, aut etiam defensores [y] lites exercere maluerint.

Hoc si prolata scriptis sententia [z] moniti sunt. Si uerò ex de-

† al. minuendi.

† Profligitate.

ad superiores priuilegium. & infra titu. j. l. fin. & ff. de cast. l. fin §. hoc autem. Sed contra ff. de sena. l. j. in fin. Sol. vt ibi. Accur.

[a] Tuæ celsitudinis. magistro officiorum loquitur, vt s. de silen. l. pen. & dic, sententia, citatoria. sic s. de episcop & clericis. l. cum clericis. & de arb. l. qualem. & dic, statutis, vt s. eod. l. vnicuique.

[b] Seruos. in his speciale, vt in seruis principis: vt s. vbi causæ fis. l. fin.

[c] Committendos. dictos militantes, & eorum familiam: & hoc in vrbe: sed in prouincia iurabunt: vt subijcit. Accur.

[d] Etsi. id est, quāuis. aliàs contra. ff. qui satisda. cogan. lege, l. sciendum. & de hoc loquitur Institu. de satisdat. §. sed hodie. & facit infra de princ. agen. in reb. l fin. & de pri ni. scho. l. fi.

[e] Fidei. scilicet cautioni iudicio sisti. Accur.

[f] Eius. memorialis in prouincia: & conuenientur ibi coram delegato a magistro officiorum, vel præside prouinciæ: argumentum supra de episcop. & cleric. l. omnes qui. §. j. & ij. respon. & infra §. dimidiam. & facit supra de dignitat. l. quoties. & infra de agen. in reb. l. fin. Accur.

[g] Quantitatem. Repete, iubemus: vt exec. & executione &c.

[h] Attribuendis. magistro officiorum qui assumebatur de schola alia: vt defensor ciuitatis de schola præsidis: vt in Authent. de defen. ciuit. §. ex prouinciali. colla. iij. item dicitur executor hic, qui facit partes in iudicio comparere: vel aliter & propriè vt supra de execution. rei iudicatæ. l. executorem.

[i] Singulos. scilicet proximos conuentos.

[k] Duos solidos. non aperit cui dentur. quidam dicunt ostiarijs. Vel dic, ipsi præfecto. argumen. in authen. de iudi. §. ne autem. & infra proxi. & l. si ad ar bitrium: & dic solidum, id est aureum: vt Institu. de pœ. te. li. §. fin.

[l] Gestorum. id est eorum quæ aguntur in iudicio. Accursius.

[m] Arbitrum. id est delegatum. vel propriè, vt in Authenti. de iudi. §. appellationes. collatio. vj.

[n] Exceptoribus. id est notarijs.

[o] Eum. conuentū coram arbitro.

[p] Executores. scilicet aliquos ab his coram arbitro conuentis.

[q] Dimidia. Nota minus præstatur si conueniatur in prouincia, quàm si Romæ. sic supra de episc. & cler. l. omnes. §. ij. & iij.

[r] De ciuilibus. & de his habes supra de diuersis præscriptio.

[s] Eos. militantes in sacris scrinijs: aliàs eorum familia. sed quomodo hoc, cum coram magistro officiorum tantum debeant conueniri, vt in princ. huius l. Respon sponte. vel speciale in talibus, vt certos habeant iudices: vt infra de pala. l. vitos. Accur.

[t] Maiore. scilicet illustrium vel spectabilium: quia separat spectabiles, cū dicit &c. Accursius.

[v] Patronum. ex curia præfecti erat electus patronus fisci qui audiebat de his causis vt iudex. Accursius.

[x] Architectos. iudices de tectis cognoscentes: vt super nunciatione noui operis. aliàs summi magistri tectorum vocabantur, vt consulerent. sic in Authen. de non alie nan. §. quod autem. Al.

[y] Defensores. procurator actoris, defensor rei: vel procurator cum mandato, rei vel actoris: defensor, scilicet rei sine mandato: & hoc in ciuili, non in criminali: vt ff. de publ. iud. l. pen. §. ad crimen.

[z] Sententia. citatoria: vt puta per album vel scriptuam

positione a seu aliter qs eorum ꝓuentus fuerit, nihil eum vel scrinio viri clarissimi adiutoris, b vel cuilibet alij nomine sportularum offerre compelli: omnib. antelatis c priuilegijs, quib. postea d per anteriores duorum principum sanctiones defenduntur, in persona tã eorum qui adhuc militant, e & qui postea eãdem militiã sortiti sunt: q̃ eorum qui prædictam militiam gradu vacãte f iam deposuerunt, vel postea deposuerint, seruandis: vt eorum cõmodo ipsi quoque vnà cum vxorib. & liberis, colonis preterea & seruis, ꝓprijs, ꝑfruant. Et qm̃ in cõtrouersijs quas in iudicijs moueri contigerit, æqualitatẽ litigatorib. volum⁹ seruari, volum⁹ & aduersarijs eorum: pro sumptibus & expensis similem antelatorum beneficiorũ prærogatiuam custodiri. g propter hanc etenim causam, & viros deuotos memoriales non tantum agendo in quolibet iudicio, sed etiam actiones ab alijs ingerẽdas excipiendo, priuilegijs a nobis indultis potiri decernim⁹: his videlicet qui militiã virorum deuotissimorũ memorialium gradu solito h deposuerunt, seu deposuerint, etsi quietis amore per prouincias domicilium i fouere maluerint, omnibus nihilominus priuilegijs, quæ huiusmodi personis per sacratissimam legem nuper promulgatam a nostra liberalitate præstitã k sunt, muniendis, & eorum commodis atque auxilio potituris.

Numerus adiutorum primo determinatus, & postea per ambitionem ampliatus, est ad primum ampliatum numerum post præsentes adiutores reducendus. Et si vnus ex dictis adiutoribus fuerit incorporatus inter scriniarios memoriales libellorũ vel epistolarum, potest aliũ coadiutorem loco sui surrogare, dummodo quæstori in scriptis vel per libellum notificet nomen, tempus, & meritum surrogati, & quæstorum subscriptio apponatur: & adiutor talis surrogatus remanebit in ordine, qualis tempore dati libelli fuerat. quod est in dignitatibus obseruatur. & hoc dicit tota l. secundum Ioan de Pla.

XIII. Imp. Iustinia. A. Proculo q̃stori sacri pal.

Comperimus diuinitus quidem pridem fuisse dispositum, l viros deuotos adiutores tuæ m magnitudinis, certos esse in numero, nec ad huiusmodi nomẽ vel operam plures licitum esse adspirare, quàm in scrinio quidem sacræ memoriæ duodecim n tantum, septenos verò in duobus reliquis scrinijs, id est, sacrarum epistolarum, sacrorumque libellorum: sed posterioris licentiam temporis supra modum indulgendo ambitionibus, disturbasse rei merita, ac multitudine diuulgasse: vt inter memorialium & adiutorum numerum o non longum p penè intersit. Sancimus itaque reduci eis, ac renouari statutum ordinis terminum: non vt eximantur adiutoribus hi qui præter prædictam dispositionem in præsenti exuberãt: sed vt interea omnibus alijs interdicatur ab adfectando hoc nomen, do nec exeuntibus singulis ac recedentibus decrescere possit vetita conglomeratio, legitimusque suam resideat numerus: q non prohibendis viris deuotis adiutoribus desistentibus ab eodem officio, cum vel ad laterculensis r gradum in scrinio sacræ memoriæ prouecti fuerint; vel secundum locum obtinuerint in duobus

peuram missam sibi veniat.

a Ex depositione. quia actor dicit qd petit & notarius scribit: vel iautnm verbis dicit: & sic extra ordinariè: & tunc nihil debetur. & sic est argumen. q iudex medius nihil accipiat de decimis, qñ extraordi. agitur.

b Adiutoris. de curia magistri officiorum erat.

c Omnibus antelatis. ante hanc legem per alias leges huius titu.

d Postea. id est, postquam fuerint cõcessa.

e Militant. de his qui tempore priuilegij militant: vel postea cœperunt. Vel dic, sunt id est erunt.

f Vacante. aliàs gradu vacante: aliàs genere vacante persiuã tur. sic s. de silen l. fin. in fin. cum concor.

g Custodiri & ideo eorũ aduersarij non damnificantur. idcirco habeant agendo, vel defendendo & not. æqualitatem in iudicijs seruandã. sic s. de fruct. & lit. expensis. l. fin. & de postulan l. prouidendum. & j. de re milita. l. fin. §. ita videlicet. & ff. de re iudica. l. non tantũ. & supra communi diuidun. l penult. & in arbitrijs, vt ff. de arbitr. l si cum dies. §. penulti. & in pactis. vt ff. pro socio. l. si socius pro filia. argumen. contra ff. de actio. empt. l. Iulianus. §. penult.

h Solito. aliàs solu to. & facit ad princi. l. s. de comi. consi. l. ij. & de silentiarijs. l. pen. & s. vt omnes tam ciui. l. j. & in Authen. de litigiosis. §. ad excludendas. colla. vij. & j. de castrensia. l. fi. & j. de princ. agen. in rebus. l. fina. item ad fin. s. de pri. sc. scho. l. ij. Accur.

i Domicilium. Ex

Vocante.

Cõcor. e. in iudicijs. cum sua gl. et ea medi. extra de reg. iur. & in ca. per tuas. iuncta gl. sup verbo, excellentioris. extra de simo.

differentia. a loco rum &c. vt s. de tempo in integ. resti. l. fi. Accur.

k Præstita. in l. quã non habemus.

l Comperimus. dispositum. in l. quam non habemus.

Tuę. quæstori loquitur. vt infra l. fin. Accur.

n Duodecim. s. eo. l. hac parte. contra. Sol. vt ibi. Alij quia ibi in memorialib⁹, hic in adiutoribus. Accurs.

o Numerum. Not. duas scholas seu numeros memorialiũ adiutorum.

p Longum. id est longe, cum memoriales debeant esse plures.

q Numerus. sic in Authen. de referen. colla iij. & de mensa ordinando. clericorum. & vt determinatus sit numerus cler. in princi. col. j. & s. de sacrosan. eccle. l. non plures.

r Laterculensis gradus quidam in scrinio memoriæ dispositionum principis, Accur.

Alijs.

alijs [a] scrinijs, postquā pximi [b] creabuntur, licet nōdū redacta sit quātitas pristina, tamē alios pro se quos elegerint sur rogandos adiutores petere: q posteriores erunt cęteris. Illud etiam disponēdū duximus, vtpote nonnullis anterioribus exemplis subnixū, necnon iustitiæ congruum, vt ab his quibus cōcessum est adiutorū agmini pro se sociare: libellus offeratur viro illustri pro tpre quæstori, petendaq; eius subscriptio, tempus atq; hominem, necnon etiam rē ipsam continens. i. quod inter [c] adiutores ei quē pro se surrogat, mereri permissum est: ordinādis videlicet hisdem adiutoribus pro ratione temporū [d] qbus libelli porrecti sunt: vt etiam si in memorialiū matricula inferiore loco sit, q prior in adiutoribus meruit: [e] adiutor qdem habeat superior: memorialis vero posterior pro vtriusq; ordinis modo vel discrimine: qđ etiā in alijs quoq; pene omnibus officijs [f] obseruari dignoscitur.

Adiutores cùm conueniunt sine rescriptis, eorū nomē voce sola sufficit demōstrari: aliàs, iam in scriptis, ita in cā, quā in actis est demonstrandū. Item si adiutores commeatu accepto se absentauerunt, durāte tpre absentię integrū debent habere salarium ac si præsentes essent. Bar.

XIIII. Idem A. Tatiano magistro officiorum.

HAc lege sancimus, si qn adiutores viri magnifici pro tpre qstoris sacri nostri palatij, in accusationem ciuilis causæ vel criminalis deducti fuerint: strictum iuris & integritatis congruū ordine conseruari: vt si sinc scriptis cōueniendi sint, nomen eius præcipientis [g] ore designatū esse sufficiat. Sin autem scriptis in querimonia vnus adiutorum aut plures forte ferendi sint: monumenta [h] sententiarum in psona tantùmodo conueniēdi adiutoris pcedentium, æquum & iustum initiū futuro pstent certamini. Et quoniam probationibus [i] & exemplis potius quàm indecoræ consuetudini deceat indulgeri: quod in vniuerso deuotissimorū scrinio libellensium cuicisse monstratur, id in adiutores sacræ memoriæ, sacrarum etiam epistolarum transferendum censemus: vt qui liberam proficiscendi licentiā prænuntiatione commeatus idepti fuerint, sine qualibet stipendiorum aut emolumentorum deductione [k] peregre degant. etenim pro tempore viris clarissimis proximis & melloproximis, aut eorum adiutoribus, absentiæ causa vel offerre de suo proprio, aut ex annonis seu stipēdijs quicquam relinquere cogendis: quamuis Ianuarias Kalendas indultum excedat spacium, & intra se festum diem contineat. Ad hoc illud obseruari sancimus, ne alius adiutor propter quamcunque ambitionem his qui in præsenti sunt, vel post eorum deminutionem addatur, licet in veterem numerum redacti fuerint. [l]

Adiutores sacrorum scriniorum etiam supernumerati possunt alios subrogare loco ipsorum, vt ipsi assumantur inter scriniarios collegiatos: non autem propter morbum vel senium, vel aliam necessariam causam, constitutione hoc permittente hac in parte correcta. Bar.

XV. Idem A. eidem.

CErtæ quidem sunt dispositiones nostri numinis, quas super adiutoribus viri illustris pro tempore quæstoris nostri palatij, quorum obsequio res agitur quæstoria, dedimus: quarum prima [m] quidem ad supplicationem eorūdem adiutorum [n] emissa, numero eorum, qui erant illo tpre, quo preces nobis obtulerunt, neq; aliquem eximi, neque addi præcepit, præterquā si

[a] Alijs. s. libellorū. vel epistolarum: qđ dic in rubrica.

[b] Proximi. sed di[illegible] grad[illegible] fuerūt [illegible].

[c] Inter. hoc continet subscriptionē, quòd inter adiutores ei quem pro se surrogat.

[d] Temporum. sic j. de primic. eo qui in sa. pa. l. si. Accursi.

[e] Meruit. i. qui discessit ab adiutoribus, inter quos erat prior. nunc est vltimus inter memoriales: sed surrogatus ab eo inter adiutores erit primus inter eos, si modo ordo tē poris libellorum ei dederit, quia præcedentes cum suis mortui: nec obstet supra eo. tit. qui posteriores erunt cæteris. Vel dic q. memorialis vltimus sit adiutor: & poterit esse primus. Idem si desināt præcedentes, argu. j. leg. proxi. & sic duo habent officia. quod contradicit j. l. hac parte. nisi dicas q hic quasi vnum reputatur, cum sint circa idem.

Officia duo regulariter qs habere n potest.

[f] Officijs. puta in scrinijs principum. Vel dic etiā in scrinijs aliorum magistratuum. nam & alij habent: vt infra l. proxi.

[g] HAc lege. præcipientis. i. agētis, vel accusantis.

[h] Monumenta. i. scripturæ sententiarum præcedentium, s conuentionalium. & facit s. l. in sacris. §. hoc si prolata. & de dignit. l. quoties.

[i] Probationibus. aliàs procurationibus: aliàs prouocationibus. i. procurationibus quibus homines vocantur ad tut. & sic sunt duæ partes. Accursius.

[k] Deductione videtur adesse, qui abest licentia commeatu quo ad præbendam. & sic facit pro clericis absentibus. Item quò ad priuilegium vt supra eo. l. in sacris alias secus: vt supra de dome li. [illegible] l. iij. & de episc. & cle. lege, si qua per calumniam.

Absens causa studij, commeatū habere debet.

[l] Fuerint. facit supra l. proxi. & j l. prin xi. §. illo.

[m] CErtæ. Prima. hæc est supra eadem. l. compertimus.

[n] Adiutorium. id est adiutoriorum syncopa. sic supra de præpo. pa. sic infra de præpo. laborum. & sic in hac lege frequenter ponitur. Accursius.

Laterculum

quis eorum, vel ad laterculensis [a] gradum in scrinio sacræ memoriæ, vel ad secundũ locum in duo bus alijs scrinijs, id est sacrarũ epistolarũ, sacrorumq; libellorũ & cognitionũ, prouectus fuerit. nam his licere desistenti bus ab adiutoris officio, alios pro se quos voluerint adiutores surrogare, vltimum locũ in hisdem adiutoribus obtenturos, licet superiorẽ in memorialibus habeãt. [b] Altera [c] vero per sacrã Pragmaticã est, ꝑ quam excelsæ memoriæ viro Proculo suggerente ꝑcipimus illos etiã adiutores posse in suũ locũ alios inducere, qui per aliquẽ fortuitum casum minus imple re suum officiũ valeant, veluti seniũ vel morbũ, vel aliã necessariã cãm. quod ex ipsorũ adiutorũ petitione idẽ magnificæ memoriæ Proculus ad nos retulit. Sed in præsen ti ab alijs memorialibus tam in scrinio sacræ memoriæ, quàm in cęteris duobus sacrarũ epistolarum, sacrorumq; libellorum & cognitionũ relatis, adijci cõperimus, deminutionem [d] eorundẽ adiutorum impediri per memoratam pragmaticã sanctionẽ, & insuper ven ditionis [e] quodammodo memorati officij locum introductũ esse: quod ne de cætero fiat, præsentẽ sanctionem ad tuam ma gnitudinem mittimus: ꝑ quam iubemus illis tantum permissum esse secũ dum prius nostræ sereni tatis rescriptum alios in suũ locũ surrogare, q vel laterculensis gradum in scrinio memoriæ, vel secundum locum in alijs duob[us] scrinijs adepti fue rint: [f] secunda [g] nostra sanctione super hoc capi tulo de cætero cessante: nulli danda licentia eorũ dem adiutorum, præter quã si ad memoratos gra dus ascenderit, alium ꝓ se eisdem adiutoribus ex quocunq; fortuito casu connumerare: vt eo modo ad veterem numerum iidem adiutores redeant: & XII. quidem in scrinio sacræ memoriæ, septẽ ve ro in alijs duobus sint, id est sacrarum epistolarũ, sacrorumq; libellorũ & cognitionũ. Illo [h] videlicet obseruãdo, ne alius adiutor per quamcunq; ambitionem his qui in ꝑsenti sunt, vel post eorum deminutionem (licet in veterem nu merum redacti fuerint) addatur. [i] nam si per mutationem, licet fortuiti casus incide rint, prohiberi disposuimus: multo magis prioribus manentibus alios introduci vetamus: cæteris scilicet anterioris sanctionis [k] capitulis in suo robore permansuris.

TITVLVS XX.

DE AGENTIBVS † in r[eb]us. †

Nullus de numero agentium in rebus locũ mortui per pecuniam debet inuadere: sed in locũ eius ille debet succedere, q in gradus post eum erat proximus, & dignus labore Bar.

I. Imppp. Arcad. & Honorius, & Th[eodosius] AAA. Anthemio magistro of[fi]ci[orum].

Nullus [m] de schola [n] agentium in rebu[s] de cætero locũ mortui conetur inuadere: sed is qui ordine stipẽdiorum, & laborum merito ad gradum militiæ sequebatur, statim atque illum fata subduxerint, in ei[us] pręmia percipiẽda succedat, omni obiectione [o] cessante.

Agens in rebus deponendus, vel eximendus de libro agentiũ non est ꝑ aliquem iudicem, ad cuius officium non spectat cognitio contra eos. Bar.

II. Impp. Honorius, & Theo[dosius] ... Helioni [*] magistro offic[iorum].

Nulli [p] posthac sine nostræ maiestatis auctoritate discingendi [q] agentẽ

[*] al Heliodoro.

† Qui a[d] hi[...] de [...] h[...] lum.

[a] Laterculensis. Hęc omnia expone vt in d. l. comperimus.
[b] Habeant. surrogantes: non autẽ dicas quod vnus habeat duo officia vt ĩ. eod. le. hac parte. vel dic vt nota. in d. l. cõperimus.
[c] Altera. hoc est Græca. Accursius.
[d] Diminutionem. nam cum multi erãt supra numerũ, non poterant minui: sed liceat cuilibet seni, vel morboso. Accur.
[e] Venditionis. qa fingens vel non fingens ægritudinem vendebat locum surrogato.
[f] Adepti fuerint. vt l. comperimus.
[g] Secunda. scilicet Græca, quam non habemus.
[h] Illo. facit. ĩ. l. proxi. §. finali.
[i] Addatur. vt sit vltra numerum.
[k] Sanctionis. s. Græcæ. Sed arg. contra. ĩ. tit. j. l. pe. Itẽ facit in authẽ. de defen. ci. §. nulla. coll. iij. & vt iu di. sine quo. suffi. §. nulli. coll. ij. & de man. prin. §. eos ante. colla. iij. & supra de adses. l. nullus.
[l] [De] AGEN[TI]bus in reb[us].

Hi sunt quibus electionum cura mandabat: vt ĩ. de decurio. l. vlti. & erant plures diuisi per diuersos numeros: vt ĩ. l. ij. & quilibet numerus habebat præpositum: vt ĩ. de offi. ma. offi. l. j. & dicebant principes: vt ĩ. titu. j. per totum. nam de illis ibi dicit. Accursius.

[m] Nullus. scilicet alter quàm ille de quo dicitur.
[n] De schola. neque de extraneis: adeo quòd si militauerit in officiis spectabilium, non accipiet hic locum: vt supra de nu. mil. iu. l. pen.
[o] Obiectione: aliàs obiectione, aliàs obreptione & facit ĩ. de prox. sac. scri. l. vnicuique. & ĩ. de castren. l. j. & in authen. de muna. §. ordinationem. col. j. & ĩ. de offi. ma. offi. le. nemo. & de aduo. di. ind. l. petitionem. §. quando autem. & de aduo. di. iu. l. fin. in princ. & ĩ. de tyro. l. ij. & supra de muni. l. si quis. & supra de prof. s. l. magistror. & supra de stu. lib. vr. Ro. l. j. & supra de off. bc. re. pro. l. si quis. & infra de diuer. offi. l. j. & ĩ de offi. pręf. vrb. l. fi.
[p] Nulli. scilicet iudici.
[q] Discingendi. id est deponendi. sic supra de agen. & man. l. iij. Accur.

Eximendi.

in reb*, nulli eximēdi a pateat copia. nam ꝑ ata schola, & animaduersionem vereri iudicis, b & nullā timere debet cōtumeliam vilitatis. c

Matricula agentium in reb. non debet esse nisi xlviij. quorum quilibet præest ducentis. circitores vero debēt esse trecenti: & equites quadringēti quinquaginta. Bar.

III. Imp. Leo A. [illegible] magistro officiorum.

MAtriculā d agētiū in reb. a tua e celsitudine cōfectam admittētes, iubemus ne ducenarij pluſquā quadragintaocto in cingulis f habeant in posterū: & numerū cētenariorū ducēti viri, quos vacāte tpe gradus competētes admiserint: g pariq; mō biarchorū nomē meritumq; ccl. viri dūtaxat: ꝑterea circitorū h ccc. & equitū cccel. impleant. Sit in æternū illa quoq; fixa stabilisq; tuæ sublimitatis dispositio: vt si quis de numero ducenariorū, quos xlviij. quotānis i esse cē suim*, forsitā de luce migrauerit: laborū eius fructū successores ab intestato vel ex testō venientes, & lucrū dispēsent, k & ita omnib inter cæteros supstites potiant solatijs: tanquā si viuus, q hæc eadem diu sperauerat, sibimet vindicasset: qua de causa locū ēt eius successorū intuitu vacare l queniet. Nemo aūt sine diuali ꝓbatoria, quā codices in sacro nr̄o scrinio memoriæ positi debeant inserendam accipere, m militarib. eiusdem deuotissimæ scholæ stipēdijs vl̄ priuilegijs potiat.

Nullus de numero centenariorum vel ducenariorum in rebus agentium moram trahens in ciuitate Constantinopolitana, conueniri potest coram alio, quam coram officiorum magistro in causa ciuili vel criminali: quo priuilegio non vtitur si extra ciuitatem illam degat, vel deposita officio. Bar.

IIII. Idem A. [illegible] magistro officiorum.

EX eo n quo primū ducenæ vel centenariorum gradū o in schola agentium in rebus militantes meruerint, desinant p in sacratissima videlicet ciuitate constituti alterius iudicis cuiusli bet auctoritate pulsari, vel in alio quolibet examine præterquā viri magnifici magistri officiorū & cui forsitan ipse cōcesserit, actionib. sui quisque aduersarij respōdere: quod multo magis in criminalibus causis obseruari decernimus. absurdum q est enim, vt in eius salutem vel existimationem valeat quisquam proferre sententiam, cuius de nulla re possit pecuniaria iudicare. Huius autem beneficij prærogatiuam subadiuuis r * etiam qui singulis inueniuntur temporibus, deferri iubemus: licet hāc in eorum persona more quoque veteri seruari cognouerimus: vt tamen post depositum s officium memoratum, si non inter centenarios numerentur, communi iam lege respondere non ambigant. Prædictas autem omnes centenariorum personas in prouincijs repertas, concessa nunc speciali fori prærogatiua, (nisi publicæ executionis t solicitudo his iniuncta sit) vti ꝓhibemus: eosque ordinariorum v etiam iudicum pro veteri iure sententijs obedire præcipimus.

TITVLVS XXI.

DE PRAEPOSITIS † AGENtium in rebus.

I. Imp. Leo A. Patricio magistro officiorum.

a Eximendi. a matricula seu libro in quo nomina eorum erant scripta: sed ipsa l eximit qñq; pp delictum eius: vt j. de commea. l fio. & argu. ī. de primice. l. fin. & facit ī. de decu. l. nemo.

b Iudicis. alicuius.

c Vilitatis. viles vocat alios iudices: vel respectu eius agentis dicit: quasi vile sit timere: vt ff. de reg. iur. l. vani.

d MAtriculam. id est, librū vbi nomina intra scriptorum erant descripta per ordinem, & fuerant vocati. Accursius.

e A tua. magistro officiorū loquitur, vt patet supra de off. magist. offic. l. j.

f In cingulis hi quadragintaocto erant principes dicti, vt hac d. l. j. & quilibet præerat forte ducentis. Accur.

g Admiserint. accipe impleant, quod est infra & hi ducenti suum principem habent, qui centenarius dicitur: & sic sequentes omnes quilibet suum, vt d. l. j.

h Circitorum. circitores dicuntur quibus vestiarij vel lintearij dant vestem circumferendam & distrahendam, vt ff. de instito. l. cuicunque. §. j. & dic q omnia sunt nomina numerorum militantium inter agentes in rebus.

i Quotannis. id est singulis annis.

k Lucrum dispensent. sic supra de proxi. sacro scri. l. si quis in sacris. & de aduoc. diuer. iudic. l. post duos. §. j. ī. de domesti. & protect. l. fin.

l Vacare. vsque dū debebat durare defunctus si vixisset: ne duob. salarijs grauaret respub. Accur.

m Accipere. hoc est quasi registrum. sic infra de diuer. of- ficij. ꝓbatorias.

n EX eo t ipre.

o Gradum. Adquē nō suffragio, sed labore ꝗs peruenit: vt ī. de offi. ma. offi. l. j. & ij. & ī. eo. l. j.

p Desināt alias destituant: & alias desinant: & aliā deserāt.

q Absurdū. sic. ff. de pœ. l. capitaliū. §. & vt ĝnaliter. & de sena l. qui indignus. Sed arg ꝯ ff. de iudi. l. solemus. §. laudet a lator. & facit j. de appar. pręf. pręto. l. fi. & de palatt. l. viros. & de castren. l fi. & de vetera. l. fi. & de diuer. offi. l. viros. & de priuil. schola. l. ij. & ī. de sileot. l. pe. Acc.

r Subadiuuis. nomina appellatiua quorundam militantiū inter agentes: vt j. l. proxi.

s Post depositū. ī. tit. j. l. principes. ꝯ & j. eo. l. fi. Solu. vt ibi.

t Executionis. aliàs executoris.

v Ordinariorū. s. præsidum: vt ī. de mo. mnl. Leos. Acc.

DE PRAEPOSItis agentium in rebus.

Agentes.

* Multa ſ hanc legē Alex. hic & Pytlı*.

Circitores q̄ fiūt.

* Prærogatiuā hēt et q sub alijs cingulis inueniunt, ꝓ tēpibus def. &c.

† Principibus, in manuscri pt. aliàs ōō est noua rubrica. Cont.

AGentes in reb. qui p ordinem [a] ꝯsequi solent principatus [b] insignia, in vnoquoq; scrinio fabricarũ, & barbarorũ [†] quaternos subadiuuarũ [c] solicitudinẽ p annũ dũtaxat integrũ ꝓcedentes gradatim subire hac in æternũ valitura lege decernim⁹: exceptis videlicet vniuersis negotiatorib. quibus si bet mercimonium per se gereutib. interpositas ve psonas: cum eis ante sacratissimis ꝯstitutionib. interdictum sit militare: [d] exceptis nihilominus his qui possessionũ alienarũ solicitudinem ꝓcurationem ve susceperint. eos.n. ad hæc officia volumus adspirare, quorũ labores, scholæ agentiũ in reb. testimonio comprobant. Illi quoq; sunt ab hac liberalitate nostræ mansuetudinis excludendi, qui cum scholæ eidem socientur, in sacris scrinijs quib. vir spectabilis primicerius & tertiocerius præsunt, adiuuantes eos publicarum chartarũ tractatib. occupantur: & duob. officijs [e] operã suã adhibere nõ possunt. nam præter emolumenta quæ de prædictis scrinijs ꝯsequunt: principatus et solatio debent esse ꝯtenti. Quòd si morbo vel ætatis senio capti, & imperiti hmôi rerum, vel quocunq; alio vitio præpediti, per se memorati officij curam subire nequiuerint: consideratis præcedentib. eorum laboribus, [f] per substitutum [g] chartularium eiusdem scrinij cui pręturus est ipse, idoneũ, & tam morib. optimis præditum, q̃ scientiam peritiamq; rerum habẽtem, electione sua, suarumq; periculo facultatum, prę fatum munus eos implere præcipimus.

Agentes in rebus, & eorũ serui, vxores & liberi, siue agant per se, siue per procuratores eorum, siue conueniantur, habent circa soluendas sportulas priuilegium quod habent in sacris scrinijs militantes: nec coguntur dare fideiussores extraneos de iudicio sisti: sed sufficit fideiussor de suo numero in rebus agentium: & per hoc priuilegiũ non derogatur alijs priuilegijs eis concessis. hoc dicit. Io. de Plas.

II. Imp. Anast. Celer magistro off[...]

HAc saluberrima sanctione decernimus, agentes in rebus ꝓ cõuẽtionib. & modo sportularum executorib. præbendarum, pro quantitate sumptuum, quæ circa litigia sibimet ab alijs inferenda, vel a se contra alios per semetipsos, seu per ordinandos a se procuratores [h] exercenda, conuenit ab his agnosci: beneficijs quæ in sacro nostro militantibus ministerio iampridem per diuinas sanctiones indulta [i] sunt, perpotiri: & fideiussorem idoneum de eadem schola, [k] nõ autem extraneum offerre compelli: ita tamen vt priuilegia quæcunque centenarijs seu ducenarijs, vel chartularijs, seu viris clarissimis principibus post depositam quoque militiam iam per dispositiones principales impertita, [l] & nunc vsque obseruata esse noscuntur, intacta inuiolataque custodiantur: cum perabsurdum perque temerarium sit, hanc nostræ liberalitatẽ pietatis quenquam astuta interpretatione non ad augmẽtum anteriorum priuilegiorum, sed deminutionem ꝯuertere [m] ꝯcedi, simili videlicet forma pro matribus [n] & vxoribus eorum, nechon etiam liberis sub eorũ potestate constitutis, nec aliam fortius vel

[a] Gentes. Per ordinem. matricula decurrente: vt s. de offi. ma. offi. l. j. M.

[b] Principatus. Vt fiat princeps agẽtiũ: vt d. l. j. & j. tit. j. l. j.

[†] Aliàs barbaricorum, aliàs barbariorum.

[c] Subadiuuarum. qui præponebat' cæteris agentibus: minores isti erant principibus: vt hic colligitur: quales erãt antiquarij in scrinijs memoriæ: vt s. titu. ij. l. hac parte. & hæc sunt nomina quorũdam numerorum in rebus agentium.

Negotiatores militare nõ debent.

[d] Militare. Not. negotiatores non militare: vt infra neg. ne mil. & supra de dignit. l. nequis. item conductores & procuratores: vt & supra loca. l. fi.

[e] Duobus officijs. Not. sic s. tit. ij. l. hac parte. cum concor. Accur.

[f] Laboribus. prodest hactenus fuisse bonum. sic ff. de re mili. l. iij. §. is qui. & l. non omnes. §. a barbaris.

[g] Per substitutum. sic s. titu j. l. iiij. Sed contra s. titu. j l. fin. § penul. Solu. ibi in alio officiali quàm hic. Item facit quis, quod per substitutum facit. & suo periculo: vt hic. & supra de episcopis & cler. l. quisquis. & l. ad similitudinem. & de admini. tuto. l. de etero. & ad muni. l. quid ergo. & de pol. l. de pollicitationib. & s. de peri. nomina. l. fina. & quo quis or. l. fin. & de decurio. l. nullus. & ff. de constit pecu. l. quod autem. §. sed & si quis. Accur.

[h] HAc. Procuratores. quoslibet, nisi sunt illustres: vt s in Authẽ. vt illustres § j. colla. v. & s. de procurat. l. penul.

[i] Indulta. vt s. tit. ij l. in sacris.

[k] De eadem schola. sic s. de ij. l. in sacris. §. j.

[l] Impertita. per leges quas non habemus. nam leges quæ sunt supra, non dicunt de priuil. competentibus post depositum officium. & facit j. tit. j. l. ex agẽtibus. sed contra supra titu. j. l. ex eo. ibi, vt tamen &c. & verbum ibi positum, si non inter &c. vbi subaudi, vel similes principes: soluit contrarium. Accursius.

[m] Conuertere. priuilegia extẽduntur: vt ff. de consti prin. l. vlti. item not. cum datur priuilegium priuilegiato, nõ ideo aufertur primũ priuilegium. sic & s. de dig l. ij. & arg. ff. de actio & obli. l. Lucio.

Primum priuilegium superueniente [...]

[n] Pro matribus. de matribus & de seruis dic vt not. supra titu. ij. l. in sacris in principio.

Quan-

f Quādiudo facit d.l. in facris. & ī.eo. tit. l.fi.& de priuileg. schō. l.quoties. & ī. de silen. l.pen. & de execu. mu.l.eam.& ī. qui mil.nō pos.l .eis. & de priuile.eo. q in sacro.l.ij.& ī.d mu. l.scriniarios. & ī.de castren.l.iij. & l.fin. & ff.de lib ag. l.si qs a liberis.§.fi.& de fabri.l.eos qui. & ī.de priuileg. schō. l.hac lege.

b Denarū. l. decē, vt ff.de lega.j.l.si qs testō. & sa. ī.de legi. & cōstit.l.ij.in fi.

c DE PRINCIPIbus agendum in rebus.

Dic vt supra titu. ij.in rubri.

d AGentes. Et [hoc expone vt l ru-bt ī.tit.j. & dic palmā, i. victoriā, & hoc laboris sic aduocat⁹ habet palmā cū vincit cām: vt ff.de var. cog l.j. §.&. si palma tij.

Aduocat⁹ cū vincit in causa palmā habet.

a Principat⁹.l.vt sit princeps agentiū in reb. quod fit p laborē, nō suffragiū decurrente matriculas vt ī.de offic.magist. offic.l.j.

f A principe. l. ab Imperatore, vt nō cōuen at nisi corā imperatore dictus princeps. Vel dic a principe prædicto: & dic ad cuādū, vel exigendū aliquid; ab eo q est de sua militia: vt ī.l.proxi.

g Personarū. vel dic dictorū principū, vt sine ipso. f. imperatore. Vel dic psonarū, s.militātiū sub principe.nā nō vexabunt ab alio iudice, nisi a dicto principe. & qd subijcit, ēt si intercessio, i.pceptum fuerit impertita offi. in loco degentis, l.citati vel cōuenti coram imperatore scdm primum, vel corā principe secundum aliū intellectū. videbatur

sortituris militiā, nec non ēt seruis ad eos ptinētib. seruanda: ita vt in puincijs quoq; supradictæ psonæ degentes simili beneficio pfruant: sportulas tñ & litium expensas p tertia superi⁹ enarratę quātitatis [a] parte soluturæ, denarū [b] librarū auri cōdēnatione aliaque grauissima indignatione his feriendis quicunque nr̃a iussa quolibet modo seu tpe violauerint, seu violari consenserint.

TITVLVS XXII.

DE PRINCIPIBVS agentium in rebus. [c]

Finito labore agentiū in rebus, agens princeps agentiū creādus est: nec pōt ad aliquas publicas vel priuatas functiōes vocari nisi de principis cōsciētia: nec vexari pōt corā aliquo iudice nisi corā principe: nec p̃ronus causarū pōt ignorāte principe contra eū aliqd postulare: & cōtrafaciens pœna x lib. auri punitur. Bar.

I. Imppp. Grati. Valēt. & The. AAA. Cynegio PP.

AGētes: [d] in rebus post palmā laboris emeriti, principatus [e] honore remuneramus: atq; ideo officialis tā ad necessitates publicas q̃ priuatas non nisi a principe [f] mittat auctore: nullarumq; sine ipso cuiquā mandet exhibitio psonarū: [g] ēt si intercessio in locis degētis officij fuerit impertita. Causarū ēt p̃ronos ita volumus esse cōuentos, [h] ne ignorante principe vllā postulationē itroducāt, [i] neve sub vnius psona suscepti, fraude quadā aliena [k] ne

gocia inferēda esse ptentent. q; si fuerit definitio [l] cōtempta, decem libras auri fisco nostro ab officio tuo iubemus inferri.

Oēs agentes in rebus sunt sub eorū principe cōueniēdi, ēt si senatoria dignitas p̃fulgeat in eis: actus vero soliti expediri p cœtū senatus, expediunt per ipsum, aliquo rescripto subuentionum nō obstante. Bart.

II. Impp. Arca. & Hon. AA. Theodoro P.V.

OMnia citatoria, [m] oium.s.causarū atque psonarū, licet sint senatoriæ dignitatis, [n] ad principes [o] spāliter reuocari p̃cipimus: act⁹ verò cæteros qui a sacratissimo cœtu senat⁹ tractari cōsueuerūt, cēsualiū [p] solicitudine celebrari: nec aliqd p̃iudiciū [q] ex surreptitio rescripto supplicibus inferri.

Principes agentium in rebus decorantur dignitate proconsulari. Bar.

III. Imp. Hono. A.

PRoconsularis apicis dignitatis adiectione principes agētiū in rebus præcipimus decorari. [r]

Principes agentes in rebus possunt habere domesticos, quorū industriā & fidē putant esse cōprobatā. licet illi domestici eodē officio sæpe functi fuerint: & si in dicto officio per xxv. an. seruire nō possint corporis valetudine impediti, & ob hoc ad honorariā dignitatē principis beneficio transmigrauerint: ijsdē priuilegijs & beneficijs potientur, quib. potiū factus princeps agentium. Bart.

IIII. Impp. Theodo. & Valentin. [illegible]

enim tunc ī, quasi non trahatur extra locum suum. argu. ī. de epis. & cler. l. omnes qui.

h Conuentos. id est admonitos.

i Introducant. contra prædictos in per misso examine vocatos secundum vtrūque casum. vel nec pro eo, nec contra qui in vetito examine vocatur secundum vtrunque casum.

k Aliena. s. dicti vocati principis secundum primum casū, vel sub eo militantis secundum alium.

l Definitio. s. huius legis. & facit ī. de re milit. l. nemini & ī. eo. tit. iij. l. in sacris. Accur.

m OMnia citatoria. q habent fieri coram principe agentium in reb⁹. vt de his qui militant sub se, vt ī l proxi.

n Dignitatis. s. qui sub eo militant: & hic ex cōsensu Imperatoris qui fecit legem istam, hoc permittitur: ne sit contra ī. de dignitatib. l. nemo. vel dic hic honorem senatoris tantum sibi habet & actum.

o Ad principes. s. agentium in rebus.

p Censualium. id est coram magistro census, cum dicat act⁹, s. legitimos, s. in sinuano, & similes. vel subaudi coram alio cuius sit iurisdictio.

q Præiudicium. id est q præiudicet prædictis. aliàs male viderentur sonare leges.

r PRoconsularis. Decorari. ergo est spectabilis, vt in Authen. de nō alie. §. fi. col. ij. nec ob. ī. eo. l. vlti. in princ. vt ibi not.

Ex

EX agentibus in reb. principibus domesticos in suis actibus habere liceat [a] eos quorum fidem industriamque ꝓbatam sibi existimant, etsi sępe eodem officio fuerint [b] ante perfuncti. Et siquis agens in rebus post xxv. annorum curricula, ob aduersam corporis [c] valetudinem, militiæ finem minimè valuerit expectare, sed ad honorariam ex principe dignitatem testimonio [d] scholæ prosiluerit, iisdē eum priuilegijs muniri censemus, quibus hi ꝗ ad principatus actum ꝓgressi sunt, potiunt. Sed in salutationib. iudicū cōsessibusq; priores eos ꝗ ꝑ longæ militię metas ad principatus actū ꝑuenerint, etsi actus tpe posteriores [e] sint, esse præcipimus: nihil censualibus vel apparitoribus aduersus priuilegia eorum excogitantibus, tanquam [f] in actu principatus fuerint versati: vicenarum librarū auri ꝯdēnatione contra eos proposita.

Vicarianæ dignitatis titulis honoratur, qui princeps agentium, aut magister officiorum est effectus. Bar.

V. Iidem AA. C... P.P.

EOs qui ordine [g] trāscursa militia post ducenam [h] ad desideratū principis [i] peruenerint gradum, aut adiutores viri illustris magistri officiorū extiterint: [k] cum inter honoratos cœperint numerari, [l] vicarianæ [m] dignitatis titulis decorari censemus.

Princeps agentium in rebus cingulo comitiuæ primi ordinis fungitur. Bart.

VI. Iidem AA. Nomo mag. offic.

PRincipes agentiū in rebus quos sępe sæua pericula, vitæq; interdū renunciatio [n] ad memoratū gradū adduxit: cōpleto tpe militiæ suę, comitiuæ [o] primi ordinis cingulo in diem vitæ potiri (manentib. uidelicet dudum præstitis saluis [p] priuilegijs) decernimus.

Militans in schola agentium si fuerit de corpore cohortalium, licet princeps agentium factus sit, filium curiæ obligatū relinquit: sed si ipsum susceperit postquam princeps factus fuerit, liber erit a curia. Bar.

VII. Imp. Leo A. Nicosteno P.P.

QVicunq; ex corpore cohortalium militans in schola agentium in reb. filium procreauerit: antequam ad metas militiæ suæ ꝑueniat principatus [q] honore decoreť: & licet ipse post finitā militiam utpote liber, nulla debeat hmōi ꝯuentione pulsari: [r] filiū tñ cohortali ꝯditioni relinquat obnoxium. Si uero postquam adeptus fuerit principatum, ediderit filium: is qui natus est, ēt si in schola deuotissimorum agentium in reb. militiam sortitus nō fuerit, ita liber sit ac securus, ut nec ullis cohortalis officij nexibus obligeť, quasi iam ex patre libero, & ab hac conditione penitus alieno progenitus.

VIII. Imp. Zeno A. †

MVltis deuotissimę scholæ agentium in rebus aditionibus permoti, uiros clarissimos [s] eiusdem scholę principes, qui finitis militię stipendijs exeunt: quoties ex maioris iudicis sententijs [t] ipsi, uel eorum coniuges, aut liberi, uel ser-

a EX agentibus. Liceat. quod nō licet, l. habere domesticū rectori prouinciæ: vt ī. de adses. l. nullus.

b Fuerint. sic ī. de adses. l. liceat.

c Corporis. facit ī. tit. j. l. agentes. §. q. si morbo. Et not. quod non dicit hic q. eligat, & alium substituat: & sic nō est ꝯ ī. titu. ij. l. fin. Sed illa, agens, dicit ibi solui.

d Testimonio. forte totius. & sic nō iurantis sed verbotenus bonū de eo dicūt. sic in Auth. de mona. §. cogitandum. colla. j. vel dic q. iurent xv. ar. ī. tit. iij. l. vnicuique. secus ergo si miles fecisset prius, vt j. de re mili. l. miles. & ff. de infa. l. ij. §. ignominia. & ff. de re mili. l. milites. §. j. & ij.

e Posteriores. facit ī. de ꝯsul. l. j. in fi. Sed ꝯ ī. de prępo. sac. cubi. l. j. & de silen. l. j. vbi vř præferre eum qui est tantum honorarius. Sed dic illas intelligi ſm istā. vt qui est in actu, semper præferatur honorarijs eiusdem vel alterius dignitatis: vt ī. vt digni. or. serue. l. ij. §. sed administratores.

f Tanquam. verè nihil, quia habentur perinde ac si fuissent in actu, & compleuissent militiā: quia oēs ꝑcedentes eum decessissent, & sic iste fuisset princeps. & facit ad l. istam. j. de pala. l. palatinos. & ī. tit. ij. l. ij.

g EOs qui ordine. quod est faciendum: vt ī. de offic. mag. offi. l. j.

h Ducenam. dignitas est, vt d. l.

i Principis. s. agentium in rebus.

k Extiterint. quia tunc debet fieri princeps, cum steterit in ducena per annum, vt ī. tit. j. l. matriculam assumptus. n. adiutor fuit magistro officiorum, quia super omnes istos princeps erat. nam ipsi faciebat matriculā, vt supra titu. ij. l. matriculam.

l Numerari. hoc ipso.

m Vicarianæ. qui est spectabilis, vt proconsul. quod patet ī. quia inter spectabiles ponitur, vt ī. de offic. vica. cui proconsul. æquiparauit supra eod. l. ij. consulatus. & facit j. l. pri.

n PRincipes. Renunciatio. renunciat qui se supponit periculo. & facit ff. pro soc. l. si nō fuerint. §. j. in fi. & j. tit. j. l. vlti.

Renunciat q se periculo supponit.

o Comitiuę. & hoc cingulum comitiuæ est spectabile. vt nota. ī. de offic. eius qui pro. l. j. & concordat cum superioribus & duabus proximis. Accursius.

p Saluis. facit j. de priui. eo. qui in sac. l. de cubiculis. & ī. de silen. l. fin.

q QVicunque. Principatus. subaudi & principi. &c. quod fit matricula decurrente.

r Pulsari. vt ī. de decu. l. fi. §. viri quoque. & facit in ead. l. §. necnon magistri. & ī. de digni. l. senatores. & ff. de senato. l. emācipatum. & ff. de decurio. l. ij. §. j.

s MVltis. Clarissimos. i. claræ dignitatis: spectabiles tamen sunt, vt ī. eo. l. proconsularis. & sub. iubemus.

t Sententijs. citatorijs. Accur.

Vel

† Sic legē dū Zeno, nō Anastasius. nā hęc lex citatur. ī. in l. 2. de comitib cōsistoria- nis. Cōn.

ui, a aut coloni, siue per se, siue per procuratores b conueniantur, non amplius quàm vnũ solidum executoribus sportularũ c nomine præbere compelli: apparitoribus vicariani seu præsidalis iudicij non nisi tertia parte solidi tantum præstanda: d nullasque ijsdem concussiones aut vexationes in præbendis fideiussoribus ingeri, sed eos fideiussores quos locorum defensor existimauerit, e dare: ita videlicet, vt pro tenore generalium edictorũ hi qui vel in sacratissima vrbe, vel in prouincijs immobiles possident facultates, adiuratoriæ cautioni, f & sustantiæ suæ credant. Hoc etiam adijciẽdo, vt nunquam nisi ex sentẽtia g in scriptis prolata penitus moneant. Ad similitudinem insuper aliorũ h officiorum, quoties ciuiles vel criminales contra eosdẽ cognitiones moueñt, executorẽ quidem negotij vsq; ad finẽ litis ciuilis seu criminalis, vnius esse solidi præstatione contentũ: & pro insinuandis k nr̃æ serenitatis apicibus, vel simplici contra obnoxios eorũ postulatione deponenda, binos solidos ab his vel coniugibus eorum præberi: & quotiescunq; exẽplaria l postulantur, hi quorũ interest, accepto solido, quod petit, pbere non differant. Pro implẽdis vero monumentis m vnde conueniendi tribuitur executoribus facultas non vltra quàm tres solidos qbus cõpetit imp tiri pcipim^9: arbitro n verò non amplius quàm solidum: & fisci patronis o dimidiam solidi partem: notarijs p vero tertiam q vsq; ad finem (sicut dictum est r) causę pręstare: super editione s quoque chartularum solidi partem dimidiam præbere. Quòd si non apud arbitrum, sed in cõpetentibus iudicijs maioribus cognitio celebretur: inducendi qdem negotij gratia non nisi quatuor solidos eosdem viros clarissimos erogare: t gestorum v verò excipiendorũ causa duos tãtũmodo solidos dare: & nullius vltra suprascriptas quantitates cuilibet alteri pręstãdi sumptus exactione vexari: his omnib^9 locum habentibus, siue ipsi alijs litẽ ingerant, siue ab alijs pulsentur.

TITVLVS XXII.

DE CVRIOSIS, x & stationarijs. a

Denunciãs maleficium punitur, si non probat: & ideo alium pro delicto non incarcerat, Barto.

I. Imp. Constant. A. ad Lolianum P.P.

Curiosi & stationarij, y vel quicunque funguntur hoc munere, crimina iudicib. nũcianda meminerint, & sibi necessitatẽ pbationis z incũbere: nec citra piculũ sui, si insontibus eos calumnias nexuisse cõstiterit. cesset ergo praua con

a Vel seruil. de his dic. t. tit. iij. l. in sacris. in princ.
b Procuratores. de hoc l. tit. j. l. e. si.
c Sportularum. in fiscum dandarum. ideo in sportula Ponitur: vt seruiamus verbis: vt insti. de donatio. §. est & aliud.
d Præstanda. nomine sportularum pro fisco. nam pro se j. accipient.
e Existimauerit de suo forte numero: vt arg. s. tit. iij. l. in sacris. §. fidei. & sup. tit. j. l. fi. §. fideiussorem. Accursius.
f Adiuratoriæ cautioni. ex quo collige generaliter oẽs possessores immobilium rerum debere iurare iudicio sisti, quanquam non satisdent. M. vt no. ff. qui satis. cog. l. sciendum. Itẽ quid si non possidet? Respond. idem, vt iuramentu stetur: vt s. titu. iij. leg. in sacris. ibi, ita vt si &c. nunc iurat satisdare non posse: licet hoc alij faciant: vt s. de episco. & cle. authen. generaliter. Vel poterit hic dicere secus quã in proximo sac. scri. vt. s. satisdet si non habet immobilia: vt sup. proxi. nullasque &c. Item not. q hic innuit q si possidet Romæ, curret in prouincia: & econtra. quod non puto: cũ loco satisdationis sit possessio.
g Sententia: i. epistola citatoria.
h Aliorum. vt sup. tit. j. iij. in sacris. & supra de dig. l. quoties.
i Contentum. hoc sunt pro se accipit.
k Insinuãdis. i. scribendo rescripto principis, vel simplici petitiõe actoris in libro iudicis. Accur.
l Exemplaria. hic illa eadem exemplificabitur: & sic aliud pro scribendo, & aliud precium pro exemplatura datur. Accursius.
m Monumentis. i. pro scribenda epistola citatoria. vt supra eo. l. omnia.
n Arbitro. i. delegato. vel proprie, vt no supra tit. iij. l. in sacris.
o Fisci patronis. q cogunt arbitrum procedere: vt d. l. in sacris.
p Notarius. arbitri.
q Tertiam. partem solidi.
r Dictũ est. in executore expssẽ, & in alijs sensit idẽ.
s Editione. i. p dandis exẽplis gestorum. sed s. pxi. pscribẽdo in quaterno iudicis.
t Erogare. hoc habebũt iudices: vt in auth. de iud. §. ne autem inter hæc. coll. vj. sed supra in prin. l. fiscus.
u Gestorum. hic de nomine aliorum iudicum & nõ arbitri, de quorum nomine supra proxi. dixi. & not. quod hæc omnia priuilegia habet comes consistorij. vt s. de comi. cõsi. l. ij & ij. & facit j. de primi. scho. l. hac lege. & s. de agri & cen. l. oẽs. de spor l. ij. & instit. de satis. §. sed hodie. & in authen. de nup. §. j. col. iiij. & j. de castren. & ministe. l. ante oĩa. Item non turberis si in aliquo differat lex ista ab illa l. in sacris. Accur.

a DE CVRIOSIS & stationarijs

Dictum est in genere de agentibus in rebus & eorũ principibus: nunc de duabus speciebus. Primo de curiosis, quorũ officiũ erat nunciare crimina, & remittere criminosos, vt j. l. fi. Item secundo de quibusdam qui præerãt enectionibus, vt in tribus sequentibus legibus.

y Curiosi & stationarij. p eodẽ curiosi & stationarij, forte, quia stabãt certo loco vnde consueuerant fugere delinquentes. idem dicit^r irenarcha: vt ff. de cu sto. reo. l. diuus.

z Probationis. not. ergo non credi officiali nisi & probet. quod dic: vt s. de accus. l. ea quidẽ. & facit l. singuli. & de custo. reo. l. j. Sed arg. cõtra. ff. de offic. præf.

x Curiosos existimat Alc. hic dici, non q vbi nbi delicta fierẽt ẽtenũciabãt, vt tẽtit Accur. sed tantũ q cõmissa i curia principis, vel i comitatu psidũ per oẽs puincias referrent ad pfectũ. Stationarij aũt (inquit ille) p hus accipiẽdi sunt q stationariorũ militũ (hoc est sunt q ad aliquẽ locũ tuẽdũ deputati sunt) delicta deferrẽt. Nihil tñ horum ex legibus huius titu li deprehendas.
' al. in Iulianus A. in n eo manuscrip.

vbi.l.j.§.fin.
a Immitebant. vt j. de cohor. l. j. Item quòd cōsuetudo praua reijcitur, facit in authen. vt nul. iu. §. j. col. ix.
b AGentes. Publici cursus. officium huius erat portare pecuniam publicam per prouincias, & conducere naues & animalia ad ferendam annonā reipublic. & tempore competente facere incipi iter vel cursum, & prouidere ne quid subtrahatur: vt hic. & infra leg. fina. & infra de cur. pub. le. iij. & l. fin.
c Credimus. sic de præfecto credit princeps: vt ff. de offic. p̄fec. prætο. l. j.
d Officio. i. alius nō intromittat se. vel dic q̄ iste non intromittat se de alio officio: ad quod ſ. de agen. in re. l. pe. & vl ti. prima placet.
e Cursum. arripiēdo iter ante alios: vel aliàs faciendo cōtra præceptum istius.
f Euectio. i. q̄ vehitur: vel. i. q̄ñ iter arripit, dicat huic. aliàs est aduocatio. sic dicta euectio, quia animalia vocantur ad publicū cursum.
g Pro animalibus. mulis puta, vel pro equis, quisque accipiat pro x. cum non habeat nisi viij.
h Cogatur. ad hoc j. de ero. mili. an. l. excellentiæ. & ſ. de exeu. mu. l. placet.
i PEr id. Sustinetis. loquitur agētib. in rebus. Acc.
k Statuenda. not. non iuuatur officio vel dignitate, qui malè eam seruat. sic supra de digni. leg. iudices. & le. quones. & infra de cur. publ. leg. iij. item & facit ff. de in ius voc. leg. ij. & de mino. le. auxilium. in fi. & ſ. de episco. & cle. l. generaliter.

Officium aut dignitatē male seruās, eis nō iuuaᵗ.

l AGentes. Censemus. ad quam

suetudo per quam carceri aliquos imittebant. a

Officium agentiū in rebus est curā habere super euectionibus cursus publici portādo pecuniā publicā p pūincias, & cōducendo naues & aīalia ad deferēdū annonas: et alius officialis sub pœna se intromittere non debet: & recipiēs pecuniā pro animali in cursum publicū non edicto, pœna quadrupli punitur. Ioannes de Platea.

II. Idem A. Iulian⁹ Cæsar ad Taurum P.P.

AGentes in rebus, in curis agendis, & euectionibus publici cursus b inspiciēdis, nostrorū memores p̄ceptorū, credimus c in oībus velle profutura rei publicæ: ideoq; solos agentes in rebus in hoc genere iussimus obsequiū adhibere: & nō ab alio penitus officio. d Hi vero peruigili diligentia p̄uidebunt, ne quis contra euectiōis authoritatem moueat cursum, e vel amplius postulet quàm cōcessit euectio. f Quisquis igitur aliqd tale perpetrare tētauerit, īprobi cœpti priueᵗ effectu. Demonstreᵗ etiam iudicibus vel curiosis euectio, etiam si quis nobis iubentibus festinare memoret in obsequiū necessarium, nec p̄ualeat contumacia vel dignitas. Ergo numinū iam vetamus exposci pro animalibus g in cursu minimè constitutis. Quod si fortè aliquis existimauerit perpetrandū: eius quadruplum, quod accepit inferre cogatur. h

Condemnatio præfecti facta de agēte in rebus est nulla: nisi talis agens aliquid contra honorē, honestatem, & decus sui officij cōmiserit: quia tūc grauius punitur. Bart.

III. Idē A. ad agēt. ī reb⁹.

PEr id tēpus quo cursus tuendi solicitudinem sustinetis, i condēnationes præfectorū circa eos solos irritæ sunt futuræ, qui seruauerint honestatē: erga eos verò qui inhonestè, & contra decus seculi vel honorem militiæ versabuntur, non solum condemnatio mā-sura est, verumetiam grauior pœna ē statuēda. k

Agētes in rebus singularibus p singulas p̄uincias sunt mittēdi, q̄ ī euectionibus inspiciēdis curā tm̄ habebunt cum alijs iudicibus vel p̄uincialib. & alios illicitè non vexabūt: de causis non cognoscēt: & nō detrudēt in carcerem. Barto.

IIII. Impp. Arc. & Hon. AA. Marcello mag. offic.

AGētes in reb⁹ singulos p singulas p̄uincias mittēdos eē cēsem⁹: l quibus inspiciendarū euectionū tātum debeat cura mandari: vt nihil prorsus cōmune m aut cum iudicibus, aut cum prouincialibus habeant: nec naues debebunt illicita concussione vexare: nec libellos aut attestationes vel contestationes litis gratia suscipere: n aut in carcerem quemquam trudere, o sed cursui solùm vacare.

TITVLVS XXIIII.

DE PALATIN[illegible]
largitionum [illegible] P

Palatini pro capitibus eorū & iugis tantùm pensitationem fisco soluent, ab alijs verò muneribus sordidis vacans. Barto.

I. Imp. Con[illegible]

PAlatini q ' p capitibus seu iugis s suis tantum pensitationē atq; obsequia recognoscent, extraordinarijs & sordidis muneribus & susceptionibus, t & temonarijs v oneribus liberati.

curam & cursum il-li ex schola agentū debent exire quos ordo militiæ vocat, & laborum adiutor: vt ſ. de offic. ma. offic. l. j. plures ergo & alij agentes erant in rebus: vide l. & ſ. de agen. in re. l. matriculam. Et no. huius officium vt ſ. cod. l. ij.
m Cōmune. sic j. tit. j. l. nihil.
n Suscipere ad audiendum. Accur.
o Trudere. vt ſ. co. l. j. in fin. sed si inueniat fugitiuos, in custodia detinere possit, vt ff. de fugi. l. ſi. in princi. cum isti dicantur stationarij: vt ſ. eo. l. j. in prin.
p DE PA[illegible] tinis sa[illegible]
Scillcet principis. nam vtrisque priuilegium idem datur, vt j. eo. l. fi.
q PAlatini, aliàs vicarij palatini. quia quodammodo gerūt vicem principis. & sic pro eodē. aliàs deest vicarij.
r Pro capitibus no. sic ſ. de agri. & cen. l. cum antea & ne rusti. ad vllam &c. l. j. Sed contra ſ. de ca. et. cen. ext. leg. j. & de colo. Thracen. sed & illa specialia.
s Iugis. s. boum. vt in auth. de man. pri. §. coges. col iij. Accu.
t Susceptionibus. hospitum. vt de clericis dicitur ſ. de epi. & cle. l. j.
v Temonarijs. aliàs temerarijs: alias temona-

† Palatini in ore Alci. hic) dhi ori i palatio habitātes: alij quidē fung in domo Augusti pferuerātis, q com ta. tēses dicēbtur Comitatū autē locum appellabāt, quo vicē ducebat Impator. q vero in p̄uincias mittebantur, dicebant mittēdarij, a nūcio mittendo.

Cod. T. e. 12. 16. 6

Thesaurarius, vel comes thesaurariorũ repertus semel culpabilis in efficio, iterato ad eandem militiam nõ adspirabit: nec etiam aliam acquirere potest. Bar.

II. Imp. Gratianus A.

NVllus thesaurieñsis, vel officialis comitis thesaurorũ semel deprehẽsus euersor, [e] quocunq; pacto [b] aut repetat militiã suã, aut aliam sibi requirat per ambitũ dignitatẽ, vel sese transferat ad aliam quamcunque militiam.

Singulis annis vnus ex palatinis mitti debet ad regendum principatum comitis domorum Cappadociæ. Bar.

III. Imppp. Grat. Valẽt. & Theod AAA. Pancratio comiti R.P.

PRisco [c] iã nũc ordine reuocato, [d] de palatino potiꝰ officio ad regendũ principatũ officij comitis domorum ꝑ Cappadociã mittantur, quales comes ẽt domorũ si inhonestum aliqd gesserit, vereaẽ. Idoneos itaque singulis annis è numero mittendariorum [e] ad hoc eligere debebis [f] & mittere.

Palatini nihil habent cõe cũ alijs iudicib. ꝑuinciarum: sed excepta reuerentia q̃ eis debeẽ, nõ solũ ꝑ iudices minores, verum etiam per maiores quilibet iudex debet i suo officio deseruire. Bar.

IIII. Iidem AAA.

NIhil omnino vllis iudicibus [g] cũ palatinis nostrę clemẽtiæ, qui cunque a comitib. dirigũtur, sit cõe atq; coniunctũ: [h] sed excepta reuerentia q̃ non solũ ab inferioribus, [i] sed etiam a maioribus, & in prouincia degentibus rectoribus ꝑuinciarũ debetur, atq; defertur, suis quisq; necessitatib. obsecũdet.

Effectus princeps palatinorũ, ad aliã dignitatẽ conuolare non potest. Bart.

V. Iidem AAA.

QVidam post impletũ ordinẽ militiæ palatinæ quã gesserãt, honoremq; trãlactũ, ad exceptorũ [k] scrinia trãsire nituẽ. Hac igiẽ lege sancimus, vt nulli prius dehinc ista audendi relinquaẽ occasio: sed vnusqsque eius scrinij, quẽ primum militando [l] elegit ordinem persequaẽ: nec in alterius loco finẽ militię regrat, q iã ꝑprij ordinis trãsegerit principatũ.

Præses palatinus iniungere non potest sordidum munus. Bar.

VI. Iidem AAA. ad Probum P.P.

AB officijs palatinorum excellentia tua sciat ita penitus esse recedendũ, vt neque ipsa [m] postmodum [n] licitũ sibi credat ijsdem aliquid iniungere: & præterea ꝑuinciarum rectores prohibeat quicquam vlterius tale conari.

Hæc lex est hodie medicæ vtilitatis, ideo nõ est circa eam insistendum. vide eam per teipsum, quia circa eam laborare esset littus arare. Bar.

VII. Iidem AAA. Trifolio Com. S.Lar.

SCrinijs [o] * omnib. largitionũ comitatensium infrascriptas decernimus dignitates: vt his cõtenti, ambiendi sibi aditũ interclusum esse cognoscãt, ẽt si speciale beneficiũ emendicato suffragio [p] quisquam voluerit impetrare. Annonas ẽt iuxta definitũ dignitatum modum volumus præstari: nec amplius quicquã præsumi. Breuis, quas dignitates per singula scrinia officiorũ sacrarum largitionum habere statuimus. Scrinij exceptorum ꝑfectissimus ordinis secũdi numero vnus, i. primicerius exceptorũ vnus: ducenarij duo, id est tertiocerius, & quartocerius: centenarius vnus, id est primicerius instrumentorum: epistolares numero

*Nos hic Cuiaciũ secuti sumus.

...remonarijs. & facit ꝟ. de priui. eo. qui in sac. pal. l. j. Accur.

[a] NVllus. Euersor. qa malè gessit.

[b] Pacto. i. mõ. & fa. ꝟ. de susce. l. si aliqd. & ꝟ. de dig. l. iudices. & ff. de suspe. tuto. l. iij. §. qui. in fi. §. & de acc. l. si eni. §. iudẽ. & ꝟ. de cohor. l. si cohortalis. & ꝟ. ad legẽ Iul. de ambi. l. j.

[c] PRisco. principatus Cappadocię specialiter deputatus ꝑ suis stipẽdijs comiti domorũ. ad quẽ regendũ mittitur de palatinis: quẽ ẽt verebiẽ comes malè aliquid per se vel per alium gerens.

[d] Reuocato. antea sic fuerat: sed in desuetudinem habitũ reuocat.

[e] Mittendariorũ. i. palatinorũ. qui sunt habiles ad mittẽdũ.

[f] Debebis. comiti domorũ loquiẽ: vt ꝟ. l. pxi. & no. hic ar. q malus p'atꝰ timet bonũ subditum.

Prælatus malꝰ bonũ subditũ timet.

[g] NIhil. Iudicib. aliãs militib.: & aliãs comitib. scilicet ꝑuinciarũ.

[h] Coniunctum. dũ palatini gerant suũ officiũ, & sic nõ obstat ꝟ de agen. in reb. l. ex eo. in fi. & l. si §. ita. q̃ sunt ꝟ. & facit. ꝟ. eit. j. l. fina.

[i] Ab inferioribus. no. reuerentiam maiori a minore deberi. & eꝫ. sic ꝟ. de offic. re. pro. l. potiores. & de offi. diuer. iudi. l. ij. Item no. q archiepiscopus in hac terra honorare debet episcopũ: vt hic: nec suã iurisdictionem per illius præsentiã perdit. vt in Authẽt. de desen. ciuit. §. nulli. colla. ij.

Réuerentiã debet minor maiori ĩpẽdere, & econtra.

[k] QVidam. Ad exceptorum. Id est ad aliam dignitatem Accursi.

[l] Militando subaudi, eligit. & facit. ꝟ. vt dig. or. ser. l. j. & de pal. sac. scrin. l. vnicuiq;.

[m] AB officijs. Neque ipsa. s. excellentia tua. Accur.

[n] Postmodum. id est post legem istam. vel dic post finitum officium: & dicit in sordidis & similibꝰ. ne sit ꝟ. ꝟ. eo. l. j.

[o] SCrinijs. hac l. nominanẽ officiales qui subsunt comitibus domorum: & hi soli habebãt stipendia: & est falsa hæc l. in omnibus fere libris circa literã.

[p] Suffragio. i. e. ꝟ. de prin. agen. in reb. l. omnia.

Placuit

a P Lacuit. Et palatinis. & p:o id est.

b Ex ijsdem. s. palatinis. Accurs.

c Terni. aliàs tamen aliàs tantum, aliàs terni & qui sint centenarij, & ducenarij. & certu numeri, habes §. l. pxi. de quib. singulis annis aliquot quiescunt, vt hic.

d Prouisionis scilicet tuæ. & præfecto loquitur.

e N On aliter. Ad notationem. id est priuilegiû nostro motu, sed cum consilio procerum, est pragmatica sanctio & facit §. de agen. in re. l. matricu. lam. in fin. & §. de re milita l neminem.

f P Alatinos. Ad calcem. id est finem. nam calx, calcis, pars pedis extrema,

duo: formæ primæ numero trigintasex: formæ secundæ numero quatuor: formæ tertiæ numero tres. Scrinij numerorum perfectiss. ordinis tertij nume. vnus: ducenarius nume. vnus: cētenarij numero duo: epistolares numero duo: formæ primæ numero tres: formæ secūdæ numero vnus: formæ tertiæ numero duo. Sacri scrinij tabellariorū pfectis. ordinis tertij numero vnus: ducenarius numero vnus: cētenarius numero vnus: epistolaris numero vnus: formæ primę numero tres: formę secūdæ numero quinq;. Scrinij canonū pfectissim⁹ ordinis tertij numero vn⁹: ducenarius numero vn⁹: centenarius numero vn⁹: epistolares numero duo: formæ primæ numero quatuor: formæ secūdæ numero quatuor. Scrinij mittendariorū ducenarius numero vnus: centenarij numero duo: epistolares numero octo: formæ primæ nu. vij. formæ secundæ numero trigintatres. Scrinij aureæ massæ pfectissimi ordinis tertij nu. vnus: id est primicerius sacræ massæ numero unus: item secūdocerius numero unus: ducenarij numero duo, i. tertiocer⁹ & quartocerius: cētenarij numero sex: epistolares numero quatuor. Aurifices specierū pfectissimus numero unus: ducenarij numero quatuor: centenarij numero sex: epistolares nu. viij. formæ primæ num. xvij. formæ secundæ nu. iiij. Aurifices solidorum ducenarij numero unus, cētenarij numero octo. epistolares numero sex: formæ primæ numero nouem: formæ secundæ num. xxx. Sculptores & cæteri aurifices centenarij numero unus: epistolares nu v. formæ primæ numero sex: formæ secundæ nu. xviij. Scrinij auri ad responsum perfectis. ordinis primi numero unus: perfectissimi ordinis secundi nu. ij. ducenarius numero vn⁹: cētenarij nu. ij. epistolares nu. iij. formæ primæ num. iiij. formæ secundæ nu ij. formę tertię nu. un⁹. Scrinij a miliarensib. perfectissimus ordi. primi numero unus: ducenarius num. unus: formę primæ nu. unus: formæ secundæ nu. duo: formę tertiæ nu. iij. Scrinij uestis perfectis. ord. iij. nu. j. perfectis. ord. ij. num. unus: ducenarij nu. j. centenarij nu. j. epistolares num. ij. formæ primæ nu. xij. formæ. ij. nu. x. formę iij. nu. iiij. Officialium sacrarū uestium ducenarij nu. iij. centenarij nu. iij. epistolares numero ij. formæ primæ nume. xij. formę secundę numero x. formę tertię numero octo. Deputati sacrę uestis perfectis. secundi ordi. nume. ij. ducenarij numero ij. centenarij nume. ij. epistolares nume. ij. formę primę nume. iij. Scrinij ab argento perfectiss. ord. secundi numero j. epistol. nu. j. formę primę nume. vj. formę secundę nume. iij. formę tertię nume. j. Scrinij a pecunijs perfectis. ord. secūdi nume. j. formę primę num. j. formę secundę nu. ij. formę tertię nume. quinque. Argentarij comitenses ducenarij nume. j. centenarij numero ij. epistolares numero iij. formę primę nu. octo, formę secūdę numero uigintiquinque: Barbaricarij centenarij numero duo: epistolares numero quinque: formę primę numero octo: formę secundę numero unus.

Palatini transmissi per prouincias, anno elapso cingulo liberantur. Bar.

VIII. Iidem AA.

PLacuit iustè omnibus mittendarijs & palatinis a officijs profutura suggestio quam insinuasti, ut ex ijsdem b annis singulis ex ducenarijs terni, c ex centenarijs habito prouisionis d intuitu, cingulo liberentur.

Nullus officium sacrarum vel priuatarum largitionum assumere potest, nisi mediante principis auctoritate. Bar.

IX. Imp. Theod. & Arcad. AA.

NOn aliter quilibet in officio sacrarum largitionum, uel priuatarum rerum cingulum militię sibi sumendum existimet, nisi nostrę mansuetudinis adnotationem e meruerit.

Palatini adiutores & primicerij finito officio fiunt agentes in rebus a præbitione tyronū cæterisq; muneribus sordidis fiunt immunes. Bar.

X. Imp. Honorius A.

PAlatinos qui sacrarum remunerationū rationem tractātes inculpantur, ad calcem f terminumq; militię peruenientes, nec nō et adiutores & primicerios diuersorum officiorum pręcipimus habere priuilegia,

quæ nuper agentium in rebus scholæ nostra sunt mansuetudine contributa: scilicet vt a tyronum a prębitiōe memorati reddantur exortes, cæteraq; onera non agnoscant.

XI. Idem A.

AD similitudinem b sanctionis quā de proximis sacrorum promulgauimus scriniorū, etiam in officio sacrarū largitionū atq; priuatarū rerū pro biēnio annū sub ppetua obseruatione pcipimus custodiri: ita vt & priuilegia q̄ hmōi officijs vel primicerijs sacris legibus deferuntur, integra illibataque seruentur.

In ciuitate Cōstantinopoli palatinus apud pfectum vrbis non compellitur litigare, nisi p seruitutibus, domibus, vel annonis quæstio moueat: in prouincia verò cognoscit pses contra palatinum: sed in causa criminali contra eum non fert sententiam, nisi ex suggestione principis sub quo militat palatinus. Bar.

XII. Imp. Theodo. A.

VIros deuotos palatinos nō oportet in hac regia vrbe apud virū illustrem præfectum vrbi litigare cōpelli, nisi de ædificatione domorum & seruitutibus & annonis orta videatur cā: c in alijs verò causis tā pecuniarijs quàm criminalibus apud viros illustres tantùmodo comites suos respondere. d rectoribus autem prouinciarum intra administrationis suæ fines inter præsentes palatinos nec causis publicis occupatos cognoscere tā pro ciuili quàm pro criminali cā pmittimus: sic tamen, vt non aliter criminalis sententia aduersus eos proferatur, nisi ex suggestione prouincialis iudicij vir illustris comes sub quo militat, certioratus hoc ei permiserit. e

Palatini primicerij, & tres scriniorū primicerij, & tribuni ptoriani militari dignitate funguntur: & nulla potest eis iniungi necessitas publica vel priuata. Bar.

XIII. Idē A. & Val. Cęs.

INter alias prærogatiuas quas antea meruerāt scholæ societatis sacrarū largitionū, primicerius, & tres f primicerij scriniorū tribuni g prætoriani, militari dignitate fruantur: nulla eis ex cuiuslibet iudicis præceptione iniungenda publica vel priuata necessitate. h

Palatini principis eisdem priuilegijs funguntur, quibus palatini sacrarum largitionū: & ideo primicerij & primates scriniorū pricipis finito officio īter militares tribunos numerantur: & nulla solicitudine negotij publici vel priuati possunt vrgeri. B.

XIIII. Idem Au[illegible]

IVbemus viros deuotos palatinos rei nostri numinis priuatæ, eisdem priuilegijs decorari, quibus etiam palatini q in sacris largitionibus deferunt. Cùm enim par i similisq; militia sit, iustum k & competēs videtur ijsdem vtrumq; officiū priuilegijs gloriari. Primicerios itaq; officij, tresq; primates scriniorum rerū priuatarum, finito tempore militiæ, inter tribunos militares prætorianos, saluis ijsdem pręstitis priuilegijs sacris constitutionibus, nostram clemētiam adorare decernimus: ita tamen, vt nullam iniunctionem, nullam solicitudinem priuati vel publici negotij quolibet iudiciario præcepto sustinere possint: l sed excepta omni necessitate omnique fatigatione, indeptæ dignitatis honore potiantur.

TITVLVS XXV.

DE * STRATORIBVS. m

I. Impp. Valentin. & Valens AA. ad Zosimam præsidem nouæ [illegible]

PEr omnes prouincias edictum generale misimus, vt stratoribus vnus tantùm solidus probæ * nomine posceretur, a & in af-

Codex. mm 4

[Marginal glosses:]

...ema, vt vbi est sutura tibiæ & pedis. subcel est pedis con ... inde subcellaris, secundum P.

a A tyronum. ab his excusantur prin. agen. in re. vt C. de prin. agen. in re. le. ex agentibus. & facit C. de proxi. sac. scri. l. j. in fine.

b AD similitudinem. ibi, ad similitudinem, incipit lex: vt C. de proxi. sac. scri. l. pro biēnio.

c VIros. Videatur causa. sic C. de proxi. sac. scri. l. in sacris. §. ita.

d Respondere. sic C. de silen. l. pen. & de agen. in re. l. ex eo. & l. fin. §. ita. & facit. C. de offic præ. vr. l. j. & de offic. comi. re. priua. l. pe.

e Permiserit. sic C. vbi sena. vel claris. l. fi. & in auth. vt cler. apud propri. episco. §. pen col. vj.

f INter. Tres. aliàs res: aliàs tres.

g Tribuni. infra l. proxima.

h Necessitate. nisi ordinaria: vt C. eod. leg. fin.

i IVbemus. Par. nā omnia sunt principis: vt C. de quadri. præscri. l. fi. — Principis sunt oia.

k Iustum. vbi eadē ratio, idem ius. sic C. ad leg. Falc. l. fi & ff. ad l. Aquil. l. illud, cum seq.

l Possint. vt C. l. proxi. & C eod. l. j. & C. de proxi. sac. scri. l. iubemus. & xxxij. q. v. ca. item apud.

m DE STRATORIBUS.

Hinc stratorium*. idest stabulum. vnde in genesi: Rachel hoc videns posuit idola patris sui in stratorio cameli: & sedit super ipsum, vnde stratores dicunt qui præsunt stabulis, seu equis stantibus in stabulo. — Ge. 31. §.

a PEr omnes. Posceret. ff. de offic. procon. l. iij. §. nemo. contra. Solu. hic in cognitione causarum, & definitione præsidentes non debent eis vti, sed circa equos sic. Vel aliud in proconsule, & aliud in præside: vt hic immò ibi aliter accipitur. id est bidellus: hic qui præest equis ferrandis, & sellis & frenis præsidis, vnde versus: Sternitur æquiuocè mare, lectus, asellus, & hostis. Autem hic habet

* In manu scriptis legit, & de stratorib. vt & l Modestin Florētinis. l. j. ff. de off. pconf. Contius. Alc. stratoribus mauult.

* probę. i. pbatiōis Cuia. hic.

ferẽdis equis certam formam, ſtaturã & ętatem prouinciales noſtri custodiendã eſſe cognoſcãt: [a] quos [b] ẽt fiſco certo mõ ſolidorũ obnoxios fecimus, ſi quod ſtratores pe tere interdictũ eſt, illi da re ſtratorib⁹ nõ timerẽt, officiũ quoq; grauitatis tuæ cẽtum argẽti libris multabiṫ, ſi ſciens ꝑdictã rem geſtã fuiſſe, nõ illico eam ſeueritati iudiciariæ prodiderit.

TITVLVS XXVI.

DE CASTRENSIANIS [c] † & miniſterianis.

Caſtrenſiani & miniſteriani aſſicio finito per lapſum bienny, alius ſubrogatur: ipſe verò ad idem officium nullatenus eligetur. Bart.

I. Imp. Hono. & Theod. AA. Narſi V. ſpecta. comiti & caſtrenſi. S. P.

IN [d] officio ſpectabilitatis tuæ ſm formã diualiũ reſponſorum poſt completũ tẽpus ꝑfinitum, id eſt biennium, prioribus decedẽtibus inſequẽtes ad locum pro merito [e] laborũ ſtipendiorumq; ſuccedant: nec ulla licentia tribuaṫ his qui impletum depoſuerint officiũ, denuo ad eandem militiam vel ſolicitudinem remeandi.

Si vltimus inter miniſterianes gradum primæ, ſecundæ, vel tertiæ formæ inter caſtrẽſianes fuerit adeptus, ſcribendus eſt in matricula tertiæ formæ. Bar.

II. Idem AA.

SI quis primæ vel ſecũdæ vel tertiæ formæ ſpecialiter intẽr ſtatutos gradum cœlitus [e] ualuerit impetrare, ſupernumerarius vltimus [f] formę tertię in matriculis habeatur.

Militantes in hac militia, et eorum matres, & uxores non poſſunt cõueniri in cauſa ciuili vel criminali, niſi ſub cami te caſtrenſianorum. Bar.

III. Impp. Leo & Anthemio AA. Ioãni comiti magiſtro officiorum.

HI qui in ſchola veſtis ſacræ militãt, vel matres eorũ vel vxores, criminalem vel ciuilem litem contra ſe cõmouendam in nullo alio niſi in ſublimitatis tuę ſuſcipiant examine [g].

Caſtrenſiani & miniſteriani eorumq; matres, vxores & filij, ſolum coram magiſtro officiorum ſunt conueniendi, niſi pro tributis & muneribus ſuſcipiendis, & delictis cõmiſſis: pro quibus poſſunt coram iudicibus locorum conueniri. habens etiã priuilegium circa minores ſportulas ſcdm modũ hic deſcriptum ſoluendas, ac etiam circa fideiuſſorem iudicio ſiſti præſtandum: vt vnum ex coniunctis vel de ſua numero præſtare poſſint.

IIII. Impp. Leo & Zeno Mariano com. & magiſtro officiorum.

ANte omnia nullius penitus alterius iudicis minoris vel maioris ſacro miniſterio noſtro deputatos (quorum officia ſingillatim breuis [h] ſubter annexus continet) niſi a tuæ dumtaxat magnitudinis ſententijs conueniri, [i] vt in nullo penitus alterius iudicis foro pulſantium, niſi in tuæ tantũmodo amplitudinis examine præbeant aliquando reſponſum. Sed ne in hoc ipſo iudicio enormibus moleſtentur diſpendijs, vel ex nudis conueniantur facilè iudicis cuiuſcunque mandatis: ipſis quoque ſportulis, & fideiuſsionibus modũ conſtituimus obſeruandum: ante omnia decernentes, ne quando ſine ſcriptura [k] vel interpellatione depoſita, ac ſententia prorogata tuæ magnitudinis, eademque non edita [l] conueniri poſſint: conuentos verò non alium fideiuſſorẽ niſi actuarium, [m] vel vnum ex primatibus ſuæ ſcholæ executoribus pro reſponſione ſuæ perſonæ ſine ſcripto præſtare: ſiue per ſeipſos ſiue per procuratorem datum in iudicio reſpõſuri ſunt: ſiue in cauſis ciuilibus appetantur, ſiue in criminalibus accuſentur, nec vltra conuentionis [n] nomine ſportularum, quàm vnum aureum executoribus vſque ad finem litis præſtẽt, quemcunque contigerit conueniri. Inducen-

habet pro ſuo ſtipẽdio ſingulis diebus. Item & quando præſes, vel rex, vel comes donat equum habet a donatario ſolitam quantitatem: puta alium aureum. ſic enim faciunt reges Hiſpaniæ. nam in præſidibus prouinciarum loquitur, & eorum ſtratoribus.

a Cognoſcant. illi donatarij & ſic nota quòd dans punitur ſicut ſimoniacus quaſi corrumpens eum, vt equum donandum vituperet principi. ſic ſupra de epiſc. & cler. l. ſi quẽquam. Item facit ff. de metatis. le. deuotum. §. neru. ad vliũ obſequi. l. ij.

b Quos. prouinciales, id eſt donatores. Accurſius.

† magis Latinè (inquit Alc.) dicetur, de caſtrenſibus miniſtris. tu illum videto.

c DE CASTRENſianis & miniſterianis.

In libro ſt. de conſiſtorianis, aut caſtrenſianis, qui forte præerant caſtris principis ordinandis: & erant plures: & eligebantur decani: vt j. titul. j. & menſores q menſurabant quãtum mœnia iuxta caſtrum, vel ſimilia, vt infra titu. j. & ij. Accurſius.

d IN officio. Merito. ſic §. de agen. in re. l. j. & ff. de tyronibus l. fi. item facit §. ad legem Iuliam de ambi. l. j. & ff. titu. j. l. j.

e SI quis cœlitus. Id eſt diuinitus, vel a principe.

f Vltimus. tertia forma erat maior alijs: vt innuit, & patet §. tit. ij. l. ſcrinijs, vbi pauciores ſemper ponuntur in tertia forma.

g HIs qui. Examine. facit ff. eo. l. fi. & §. de agen. in re. l. fi.

h ANte omnia. Breuis. hunc breuem non habes.

i Conuẽniri. ſubaudi iubemus: vt nulli pulſantium &c. qđ eſt. infra.

k Sine ſcriptura. ſic §. de dign. l. quoties. & ff. de proxi. ſacr. ſcri. l. in ſacris. & qđ ſubijcit, vel pro etiã.

l Non edita. inſcriptis.

m Actuarium. §. de proxi. ſac. ſcri. leg. in ſacris. §. fidei.

n Conuentionis. ſ. ſpor-

ſ.ſportulis, quæ dantur a conuentis.
a Inducendorum. i. executorum qui inducunt partem in iudicio quandocunque eſt opus.
b Simplici. in cauſa principali.
c Alio modo. puta ex traordinarie.
d Præſtari ſolidos. ſ. exceptoribus.
e Matrum. tranſit ad ſuperiores per priuilegium. quod dic vt no. ſ. de proxi. ſac. ſacri. l. in ſacris. circa princ.
f Vxorem. ſic ſup. de dig. l. mulieres.
g Filijs. ſic ſ. q ſatiſ da. cog. l. ij. §. ij. & ſ. proxi. ſac. ſcri. l. in ſacris §. vt ita.
h Vades. i. fideiuſſores. Inde vadium, vel vadimonium, i. pignus.
i Ipſosq;. ſ. deputatos nro miniſterio.
k Emenſam. i. finitam. ſic ſ. de ſilen. l. fi. in fin.
Adiuratoriæ tãtũ modo cautioni. ſic ſ. de adſe. l. j. §. ſuper & in authen. vt nulli iudi. §. neceſſariũ. col. ix. & ſ. de proxi. ſa ſcri. l. in ſacris. §. vt ita. &c. cum ſuis concor.
m Legum præcepta. vt ſ. vbi de cri. agi opor. l. j. & in authen. qua in prouincia. & j. vt om. tam ciui. quàm mili. l. j. in princ. & j. de priui. ſcho. l. ij. Accurſi.
n In ſpeculis. ſic ſ. de pri. car. leg & ſa. ad l. ſ. de agen. in re. l. ex eo. & l. fi. & ſ. de co. conſi. l. ij. & j. de priu. ſcho. l. quoties. Accurſius.

DE DECANIS.

Decanus i. decem virorũ ſocietas ſm H. vel qui præeſt decem: vnde decaniſſa: ideſt vxor decani. & dic vt ſ. tit. j. in rub.

p Quatuor. Primiceriat9. facit j. tit. j. l. j. & ſ. tit. j. l. j.

dorum a ſane nomine, & cognitionum exercendarum pſtandeque perſonę gratia, ex ſimplici b poſtulatione contra eos habita, ſiue ex appellatione ſubſecuta, vel alio quolibet modo c in iudicio deponat: tribus tantũmodo ſolidis vſq; ad terminum negotij eos qui accepturi ſunt, præcipimus ſemper eſſe contentos: in cognitionalibus verò geſtis edẽdis, duos tantummodo prẽſtari ſolidos. d Hęc autem priuilegia non in eorum tãtummodo, ſed in matrum e quoq; & vxorũ f pſonis valere, & ad integrum permanere: filijs g quoque & maritis eiuſdem fideiuſsionis nomine ſi neceſsitas interpellationis exegerit, tradi: nec alios vades h exigi: ipſosq; i dum militant, & poſt emẽſam k militiam, cum his qui ex tempore prioris præſtitę ſibi pragmaticæ ſanctionis eiuſdem militiæ ſtipẽdia impleſſe noſcuntur, omnibus priuilegijs perfrui (cunctis nihilominus capitulis, ſacris affatibus diuæ recordationis Martiani, quos ſe meruiſſe adſerunt, valituris: excepto hoc q in diuerſis iudicijs tũc reſpondere p ceptũ ſunt) hac ſanctione decernimus: aduocato quoq; fiſci, exceptoribus etiam qui apud arbitros hoc vtuntur officio, ab exordio incipiẽdo, vſque ad terminum finemq; negotij tertiam duntaxat ſolidi partẽ pbituros. In huiuſmodi aũt arbitrorũ geſtis edendis non vltra præſtare, quàm dimidiã ſolidi partem: & cum per prouincias cõſtitutus, fideiuſſoribus conuentus caruerit, adiuratorię tãtũ modo cautioni l cõmitti: nec vllo tẽpore niſi ex tuæ duntaxat magnitudinis ſententia conueniri: exceptis tributarijs & munerũ functionibus, & criminibus q in locis inquiri, flagitari, & vindicari generalia legum pcepta m conſtituunt, pſenti ſanctione decernimus: viro clariſsimo adiutore ſublimitatis tuæ in ſpeculis n conſtituto, ne quid ex his quæ ſtatuimus, aliqua ſubreptione violetur.

q Noſtræ. Reſponſum. ſic ſ. ti. ij. j. l. fi. & de pręp. ſac. cu. l. iij. & de ſilen. l. pe. & de agen in re. l. ex eo. & l. fin.
r Scholarium. vt j. titu. iij. l. ij.
s Pulſator. vt ſ. ti. j. l. fina.
t DE MENSORIBUS.
Columnarũ, vel lignorũ vel hominum a metior metiris ſm H & dic vt in rubr. ſ. de caſtren. vel dic menſores frumentarios: vt ff. de in. im. l. fi. vel illos qui metiebantur hoſpitia militum: vt j. de meta. l. j. vel etiam hęc omnia officia habebãt. Primi-

TITVLVS XXVII.

DE DECANIS. o †

Quatuor ex decanis, qui primum locum in ordine tenuerunt per biennium, ad primiceriatus officium aſſumuntur: & alij in locum eorum debent ſubrogari tranſacto biennio. Bar.

† Decani dicebanẽ q decem militibus ꝑerant, q nũc capita contubernij vocantur. Alc. hic.

I. Impp. Honor. & Theodo. AA. Helioni Com. & magiſtro officiorum.

Qvatuor † qui ex corpore decanorũ ad primũ militiæ gradum puenerint, biennij ſpatio primiceriatus p gerant officium: neque vlterius cuiquã liceat in hoc immorari: vt omni gratia & ambitione ceſſante, poſt duorum annorũ curricula ſuccedant prioribus ſubſequẽtes.

† aliàs incipit. Quĩ ex corpor.

Decani adhærentes famulatoribus principis, corã illuſtri magiſtro officiorum ſunt conueniendi. Ba.

II. Impp. Theo. & Valentinia. AA. Nomo magiſtro officiorum.

Noſtræ pietatis famulationibus adhærẽtes decanos non oportet pro deſiderio pulſantium ad alia pertrahi iudicia: ſed viri illuſtris tũ magiſtri officiorũ obſeruare examẽ. Hoc nanque modo neque manſuetudinis noſtræ obſequia decipiuntur: & agentibus aduerſus eos iure adhibeẽ reſpõſum: q Ad exemplum itaque deuotiſsimorum ſcholarium r nulli licere memoratos ad aliud iudicium trahere, & pulſatos s priorum fidei ſcholæ permitti pręcipimus.

† menſores ſunt, q in caſtris ad podiſmũ dimetiunt loca in qbus tẽtoria milites figant, vel q hoſpitia in ciuitatib9 pręſtant.

TITVLVS XXVIII.

DE MENSORIBVS. t †

II. Imp. Ho. & The. AA. Aemiliano magist. offici.

Primicerius [a] mensorũ biennio expleto agentis in rebus militis militiã sortiatur.

TITVLVS XXIX.

DE PRIVILEGIIS eorum qui in sacro palatio militant.[b]

Palatini a cunctis muneribus sordidis sunt immunes, & eorum filij & nepotes: & ipsis & eorũ mancipijs nulla iniuria debet inferri, & contra faciens punitur. Barto.

I. Imp. Constant. A. palatinis bene meritis.

Palatinis tã his qui obsequijs nostris inculpata officia prębuerunt, quã illis qui in scrinijs nostris, i. memoriæ, epistolarum, libellorumque versati sunt: procul vniuersas calũnias [c] siue noiationes [d] iubemus eẽ submoras: idq; bñficiũ ad filios eorũ atq; nepotes ipso ordie sãguinis [e] peruenire, atq; imunes eos a cũctis munerib. sordidis & psonalib. pmanerẽ, cũ vniuersis mobilib. & mãcipijs vrbãis: nec iiurias eis aballi qb'. iferri: ita vt q hoc ptẽ pserit, idiscreta [f] dignitate pęnas debitas exoluat.

Cubicularij principis, qbus vacatio ẽ cõcessa, & memoriales scriniorum & libellorũ & epistolarũ, & etiã palatini: & agẽtes in rebus, & filij & nepotes eorũ ad honores & munera nõ vocanš inuiti: & a personalibus & corporalib. muneribus sunt immunes. B.

II. Idē A. ad Rufinu P. P.

De cubiculis [g] nr̃is vacatione donatos, vel diuersis obsequijs palatinis, memoriales [h] & qui in scrinijs memoriæ, epistolarum, libellorum, sacrarumq; dispositionũ referuntur: necnon & si qui in vtroq; officio palatinorum comitatensium, singularumve vrbiũ & officio admissionũ, & castrẽsis sacri palatij militant: priuilegia volumus habere, vt nec ipsi nec filij nec nepotes eorũ ad honores vel munera municipalia deuocenš: quibus oibus condonamus ne exactorum vel turmariorum * (quos capitularios vocant) curam subeant: vel obsequiũ temonariorũ, † vel pentaprotiæ, [i] aut ẽt tyronis pſentationẽ agnoscãt. Nã beneficijs nr̃is ita digni sunt vt etiam cẽsualibus vel personalibus vel corporalibus muneribus liberenš, & habeant castrense [k] peculium, siue adhuc palatiũ obseruent, siue optata quiete donati sunt. [l] Quibus omnibus priuilegijs coniungimus agentes in rebus, licet militaribus [m] videantur esse subnixi.

Discedentes ab aliquo officio in palatio principis, licet sint idonei & experti, tamen ab omnibus oneribus iisdem iniunctis sunt immunes. Bar.

III. Imp. Gra. Val. & Th. AAA. Eutrop. PP.

Ex aula nr̃a discedentes [n] viri ab oĩbus iniunctis [o] habeant imunes: numerariorumq; fastus, [p] vel rapaces quæstus, tanquã experiẽtes [q] & idonei non patiantur.

Qui missionem meruit ab officio, quod in palatio principis exercebat, anteferri debet omnibus alijs qui post ad regendas dignitates vel prouincias sunt assumpti. Barto.

IIII. Iidem. Valenti. Theodo. & Arcadius AAA. Piniano P. V.

Omnes qui in palatio militãdo diuersis actibus paruerint, volumus in tantũ eius dignitatis cuius meruerint missionẽ, obtinere insignia, vt his oĩbus præferantur in ordine atq; cõsessu, qui posteriori tempore [r] regendas prouincias dignitatesque susceperint palatinas. Si quis autem temeraria vsurpatione statuta violare tentauerit, sacrilegij [s] pœnam sustineat.

TITVLVS XXX.

DE PRIVILEGIIS scholarum.[t] †

[a] Primicerius. sa. dic. s. eo. ti. j. l. j.

[b] DE PRIVILEGIIS eorum &c. Quocunq; officio. vt j. le. j.

[c] Palatinis. Calũnias. i. munera patrimonialia. esset enim calumnia si ab eis exigerentur.

[d] Nominationes. s. ad psonalia: vt j. hac l. & j. l. proxi.

[e] Ordine sanguinis nor argu. contra ff de leg. ij l. cum pater. §. a te & facit. s. de proxi sacro. scri. l. iij. & l. in sacris.

[f] Indiscreta. id est non attenta nec considerata.

[g] De cubiculis. s. de præpo. sac. cu. l. ij.

[h] Memoriales. s. de proxi. sac. scri. le. iij. & l. in sacris.

[i] Pentaprotiæ. nomen Græcum est: & dicitur a pente, quod est quinq. & pcia qđ est decima, id est munus quintæ partis decimarum: sic dicitur munus decaprotiæ, scilicet a decẽ: & est munus patrimoniale: vt s. de mune pa. l. nec protostasiæ. & ff. de mune. & ho l. fin. §. mixta. & l. iij. §. decaprotos. & ibi no.

* Imò quinque primorũ munus ẽ, quos alibi sacræ cõstitutiones qnq; summates vocant. Alc. hic.

[k] Castrense. vt j. de castren. om. pala. pecu. l. j.

[l] Donati sunt. ad hoc s. de adses. l. non putum. & de agen. in re. l. fin. Sed arg. contra. sup. de testa. mi. l. pe. & de testi. mili. l. vlti.

[m] Militaribus. s. licet suam militiam cõplere debeant, quę est sup. de decurio. l. j & fi. & facit sup. de agen. in re. l. 6 & j. l. proxi.

[n] Ex aula nostra discedentes. ab aliquo offi. aulæ: vt supra le. proxi. §. habeant.

[o] Iniunctis. i. ob his quæ iniungerentur.

[p] Fastus. i. qui sunt numerarij.

[q] Experientes. i. experti: licet sint idonei, non vocentur.

[r] Omnes. Posteriori tempore. sic supra de officio præ. l. j. & ij. & vt di. or. ser. l. fi. & de consu & non spar. l. j. & ff. de albo. scrib. le. j. & ij.

[s] Sacrilegij. sic sup. vt di. or. ser. le. j & j. de ero. mili. anno. l. lege.

[t] DE PRIVILEGIIS scholarum.

* summariorum.

† Telonariorũ, forte. vide Alciatum hic.

† Scholares hic intellige militantes i sacro palatio. Alcia. hic.

Magistri militũ senatores, milites suos scholares verberare vel degradare nõ possunt: sed istud spectat ad officiorum magistrum. Item magister militum suos domesticos senatores ducenarios, vel centenarios facere non potest. Bar.

I. Impp. Theo. Arcad. & Honor. AAA. Pietrio. Com. & mag. offic.

Viris spectabilib. comitib.[a] scholarũ verberãdi degradãdive senatores[b] ac ducenarios licentiã denegamus. ea nanq; q̃ tali commotione digna sunt, ad tuæ[c] sublimitatis volũmus referri notitiã. Insuper ẽt domesticos eorũ, nõ senatores, vel ducenarios cẽtenariosve fieri decernim⁹: pœna v. librarũ auri plectẽdo qsquis hãc diuinã iussionem excesserit: scrinio vero barbarorũ,[d] † si tale qd vel attẽtari passum fuerit, vel attentatũ ꝯ leges nõ suggesserit, x. librarũ auri ꝯdemnatione plectendo. Illud ẽt obseruari nõ sine rõne ꝯuenit, ne is cui domestici officiũ p militiæ gradũ vel quinquennij tẽps interdici cẽsuimus, familiaritate comitis simulata, rẽ prohibitam alio nomine valeat vsurpare.[e]

Militans in aliqua militia, qui stipendijs decursis primicerius factus est, cũbus priuilegijs sibi cõpetẽtib. pfruat: & etiam in causis ciuilibus coram officiorum magistro tantùm cogitur respondere. in criminalibus vero causis hoc priuilegiũ nõ sortitur. Bar.

II. Impp. Leo & Zeno AA. Eusebio mag. offic.

Hac lege decernim⁹, vt q i singulis scholis[f] militant, qq; post emensa stipẽdiorũ curricula ad primiceriorũ gradũ pueniunt, & adorata nrę diuinitatis purpura virorũ clarissimorũ comitũ meruerint dignitatẽ: tã cingulo q̃ priuilegijs omnib. sibimet cõpetẽtib. pfruant: ac deinceps vsq; ad finem vitæ foro tuæ celsitudinis[g] tãtummodo subiaceant: nec ex alterius cuiuslibet sñia ciuile subire litigiũ cõpellant. In criminalib. sanè controuersijs, & in publicis tributis ita ẽt aduersus tales viros prouincias moderantiũ congruam iurisdictionem volumus obseruari,[h] ne sub prætextu concessi priuilegij, vel flagitiorum crescat auctoritas, vel publica vacillet vtilitas.

Imperator in hac lege concedit scholis, id est societatibus militum, priuilegia quæ concessit magistris sacrorum scriniorum & agentium in reb. & eorum principibus & consistorianis: de quibus in l. si supra de consist. s. circa forum, circa fideiussorem, s. de iudicio sisti, circa solutionem sportularũ, & similia, tam in vrbe, quàm in prouincia. Et hoc sit pro summario.

III. Imp. Zeno A. * magistro officiorum.

Quoties super causa ciuili, vel etiam criminali, ex sententia[i] videlicet iudicij tui culminis[k] scholares,[l] vel eorum coniuges (siue adhuc viuerent eãrum mariti, siue post mortem eorum in viduitate cõstituræ[m] sunt) matresve eorum in viduitate permanentes, aut liberi qui nõ specialiter alterius iudicis iurisdictioni subiectam conditionem sortiti sunt, & serui[n] ad eos pertinentes conueniunt, minimè eos easve extranei fideiussoris exactione vexari: sed pro consuetudine[o] vetustissima & iugiter obseruata, numerarium suæ scholæ,[p] fideiussorem præbere iubemus: hoc videlicet obseruando, vt in criminalib. causis quinq; alios primates ex triginta viris a primicerio vsque ad triginta retro numerandis, vnà cum numerario volente scilicet & non recusante, præbeant fideiussores: aut recusan-

---

In quibus tyrones militiam addiscũt id est societatem militum. nam ĩ. l. vlt. vocat fortissimos.

a Vitis. Comitib. aliàs comitib. aliàs militibus: quia forte sunt magistri militum.

b Senatores i. nobiles qui erant scholares, id est de societate militum, sic & ff. de iudi. l. si lõgius. §. fi. Item no. aliquẽ degradari. sic ff. de his qui no. infa. l. ij. §. ignominiæ. & ĩ. de agri. & man. l. ij. & iij.

Degradat qs dũ dignitate spoliat.

c Ad tuæ. magistro officiorum loquit: vt & ĩ. de offic. ma. offi. l. scholarium.

d Barbarorũ. ĩ. de agen. in re. l. agẽtes. in prin. & ĩ. de commer. & mer. l. ij.

e Valeat vsurpare. not. ꝯ eos qui dicũt dominum Ottonem Potestatem in fraudem vocari defensorem. sic ĩ. de nat. li. l. j. in fi. & ff. de tut. & cura. da ab his. l. scire oportet. § j. & de transac. l. cum his. §. fi. cum sim. Accur.

† Aliàs, Barbaricorũ, al. Barbariorum.

f Hac lege Scholis. in societatibus militum armatorum.

g Tuę celsitudinis. magistro officiorũ loquit. sic ff. de dec. l. ij. in fi.

h Obseruari. sic ĩ. de castr. l. vlti. in fin. & est ratio in vtroq; vt subijcit. & fac. in Authen. vt iudi. sine quoquo suffra. §. qđ aũt. colla. ij. & vt nõ fiant pig. circa prin. & vt neq; mil. neq; fœ. circa fin. & ff. de offi. præsi. l. iij. & ĩ. vbi se. vel cla. l. quicunque. in h. & in q. cau. mil. fo. præ. l. j. Sed ꝯ ĩ. de agen. in re. l. ex eo. §. qđ multo magis &c. & ff. de reg. iur. l. non debet cui quod pl⁹ est &c. sed illa ex eo, erat in vrbe: hic in prouincia.

i Quoties. Sententia mo ... alsoria.

k Tui culminis. loquitur magistro officiorũ. vt no. ĩ. l. pxi.

l Sholares. expone vt in rub.

m Constituræ. hoc dic vt ĩ. de dig. l. mulieres. & ff. ad muni. l. fin. §. viduam. & in Auth. de nup. §. nõ tamen. colla. iiij. & ad id quod de tratribus dicit, facit ĩ. de quæstio. l. ij. Sed ꝯ ff. de senato. l. j. Sol. vt ĩ. de proxi. sacro. scri. l. in sacris. circa prin.

n Serui. hoc dic vt d. l. in sacris.

o Consuetudine. sic ĩ. de diuer. offic. l. viros.

p Suæ scholæ. officialis quidam erat, & facit l. prædicta, in sacris. §. fin.

Arbiuo.

tibus quinq; (sicut dictū est) viris extraneis, in criminib. tantummodo publicis fideiussor vnà cum numerario præbeatur: ita vt executoribus non amplius ab his q̃ vn⁹ solid⁹, siue per se, siue per ꝓcuratorem rñdere maluerint, præbeaт. In subeundis aũt cognitionalib. certaminibus, quoties causa fuerit arbitro ᵃ delegata: ꝓ ꝓtestatione litis vnũ solidum, & ꝓ definitione ab arbitro recitanda, alterum vnũ, & nihil ampli⁹ dari decernimus. Quòd si causa in iudicio tui culminis ab ipsa cõtestatione litis, vel relatione iudicis, aut appellatione interposita ventilaт: ꝓ inducenda cognitione nõ amplius quàm tres solidos, & chartarum, vel recitãdorum in cognitionibus instrumentorum nomine editionis, quinetiã gestorum, duos tantummodo solidos dabunt. Quoties sane apud viros clarissimos ꝓuinciarũ moderatores, ex delegatione. s. sententiæ tuę magnitudinis contra viros fortissimos ᵇ scholares, vel eorum coniuges, vel liberos, vel seruos cognitio celebretur: non amplius q̃ dimidiam partem consuetorum sumptuum præberi decernimus: hoc etiam adijcientes, vt qui acceptis cõmeatibus ad prouincias profecti fuerint, vsq; ad quinque mensium spaciũ, intra quod ipsis erit remeandi ᶜ licentia nullam penitus actionem sustineant, criminibus ᵈ & tributarijs functionibus) sustineant. Ne tamen sibi quoque, ᵉ post quintum scilicet cõmeatus mensem, ex sententia iudicij tuæ magnitudinis conuenti, in exigendis fideiussorib. aliquod sentiant detrimentum: adiutatoriæ ᶠ eos cautioni iubemus committi. Quoties autem ex verbis, & sine vlla scriptis prolata sententia, ᵍ ijdem fortissimi scholares, vel eorum matres seu coniuges (vt dictum est) aut liberi aut serui moneantur, nihil pro ipsa executione sportularum nomine penitus eos, vel eorum matres seu cõiuges aut liberos (secũdũ superi⁹ datam distinctionẽ) vel seruos præbere decernimus. Sed si talis sit negotij vilitas, vt ẽt sine scriptis, cõsentientibus ʰ videlicet partibus, super eo possit cognosci: expectato sine scriptis (sicut dictum est) habendæ cognitionis euentu, si deteriorem calculũ reportauerint, sportularũ noĩe vnũ tantũmodo solidũ executori præstabũt. Si verò causæ qualitas habendã in scriptis cognitionẽ flagitauerit: in hoc necesse est casu, interlocutione in scriptis ꝓferenda, ea quæ superius de quãtitate sportularũ decidendarumq; cognitionum disposita sunt, obseruari.

TITVLVS XXXI.
DE CASTRENSI OMNIVM palatinorum peculio. ⁱ

Palatini habentes aliquod priuilegium quicquid quæsierint in officio morantes ex donis principis, aut eorum industria principe conscio, retinent tanquam castrense peculium: & a labore castrorum non sunt immunes. Bart.

I. Imp. Constanti. A. ad Seuerum P.V.

Omnes palatinos quos edicti nostri iã dudũ certa priuilegia superfundunt, ᵏ rẽ si quã ˡ dum in palatio nostro morantur, vel parsimonia ᵐ propria quæsierint, vel donis nostris fuerint cõsecuti: vt castrense peculium habere præcipimus. ⁿ Quid enim tam ex castris est, q̃ quod nobis conscijs ac propè sub cõspectib. uostris acquiritur. Sed nec alieni sunt a puluere & labore castrorum, qui signa nostra ᵒ comitantur: qui præsto sunt semper actibu.: quos intentos & eruditos studijs,

ᵃ Arbitro. i. iudici delegato. sic ff. de appel. l. ex ꝯsensu. Acc.
ᵇ Fortissimos. ꝓ hoc no. q̃ de militib. armatis loquitur.
ᶜ Remeandi. ad militiam.
ᵈ Exceptis criminibus. ꝓprie, excipit a functionib⁹: impropriè a tributis. & facit. ff. de castren. l. fi. §. fina.
ᵉ Ibi quoq; .s. in ꝓuincia. nã potent cõueniri post quinque mẽses, sed certo mõ, vt dicit. ad quod est dictus §. & facit ff. vt ini. fori præscri. non vtantur. l. j.
ᶠ Adiutatoriæ. sic ff. de castren. l. fi. §. fi. & de ꝓxi. sac. scri. l. in sacris.
Citari nõ debet qui sine scriptis. ᵍ Sententia. s. citatoria. & dic de facto. nam de iure in scriptis sunt conuenien di: nisi sit causa vilis, & partium consensu, vt subijcit.
ʰ Consentientib⁹. nota. consensu partiũ sententiari posse sine scriptura. sic ff. de epi. & cle. l. generaliter. in fi. sed hodie ẽt sine ꝯsensu partiũ: vt ff. de sent. ex libel. re. auth. nisi & ia. ad le. ff. de dig. l. quoties. & idem in similib. ibi no. in l. quoties. & ff. de ꝓxi. sac. scrin. l. in sacris. & de prin. agẽ. in reb. l. fi.

ⁱ DE CASTREN-si omnium palat. &c.

Id est de militib⁹ palatij, qui principẽ sequuntur: vt ff. ti. su periori: sed hic circa peculium.

ᵏ Omnes. Superfũdũt. idest locupletant. R. & dic edicti, de legib. q̃ sũt ff. tit. ij. l. j. & ij. q̃ sunt Cõstãtini, vt ista. Vel dic. quod nõ hẽm⁹.
ˡ Si quã aliàs si qñ. aliàs si quã. dũ &c.
ᵐ Parsimonia abũdat n. Et not. parsimonia. sic & ff. de episcop & cler. l. ij. & ff. de pecu. l. peculium ex eo.
ⁿ Præcipimus. vt ff. de bon. quæ libe. l. pen. & fi. ff. de adses. l. velut. & de aduo. diuer. ind. l. fori. & de inoffi. testa. l. fi. & de silen. l. fi. & de episc. & cle. l. cum lex. & l. sacrosanctæ. & ff. ti. j. l. ij. in fin. & de bon. pos. ex test. mi l j. & fami. erc. l. si filius & ff. de colla. bo. l. fina. §. nec castrense.
ᵒ Signa nostra. quæ stant nobiscũ, & sequuntur

quantur nos: licet non sint in castris, q facit fieri alicui per aliquem ducem bel li: vt ff. de re mi. l. ne mo. miles. Item nos. de puluere.

a [illegible]

Conuenit praecedentibus.

b [E]Quites Romanos. q Romã custodiunt. nam & illi habentur pro absentibus reipublicae causa, vt ff. ex quib. cau. ma. l. milites. & dic quòd aliqui praesidentes alijs erant: non enim simplex militia est dignitas: vt j. ti. j. l. fi. in prin ci. Accur.

Militia simplex si est dignitas.

c Clarissimatus. i. consulatus: vt C. de dome. & protec. l. ij.

d DE PERFECTISSIMATVS dignitate.

Dignitas erat, forte vt esset dictus perfectissimus miles.

e [C]Odicillis. Negotio. vili.

f Honorem. s. istũ. probitate ergo datur non precio. sic C. de episco. & cleri. leg. si quenquam.

Alicuius priuati sine aliquo vili officio: vt C. de dign. l. ne quis. & fa. C. de agen. in re. l. agentes. §. j.

g QVI MILITARE possunt &c.

De armata militia loquitur: & de hoc prima parte loquit j. eo. l. j. h. iij. & iiij.

Et de seruis. de hoc j. eo. l. pe. & vlti.

h Et vt nemo. de hoc j eo. l. his.

i [S]I militiae. His s. magistro militum, & ducibus, vt j. titu. ij. l. pe.

m Habent. s. debitis. vel habeat offerre. nec tamen sine probatoria principis aggregantur, vt j. ti. ca. iij. l. nemine.

itinerum prolixitas, & expeditionũ difficultas exercet. Ideoq; Palatini nostri, qui priuilegijs edicti vti potuerũt, peculia sua praecipua retineant, q dũ in palatio nostro cõstituti sunt, aut labore (vt dictũ est) proprio, aut donatione nostra quaesierint.

TITVLVS XXXII.

DE [illegible] dignitate. a

I. Imp. Val[illegible]s A. ad [illegible]

[E]Quites Romanos b secũdum gradum post clarissimatus c dignitatem obtinere iubemus.

TITVLVS XXXIII.

DE PERFECTIS[SIMATVS] dignitate. d

I. Imp. Iustinianus A. ad [illegible] Valentinianum.

[C]Odicillis perfectissimatus fruenẽ, qui impetrauerunt, si abhorreãt e conditione seruili, vel fisco aut curiae obnoxij nõ sint, vel si pistores nõ fuerint, vel non in aliquo negotio e constiterint, nec sibi honorẽ f venali suffragio emerint, nec rem alicuius g administrauerint.

TITVLVS XXXIIII.

QVI MILITARE h possunt, vel nõ possunt: & de seruis i ad militiã vel dignitatem adspirantibus: & vt nemo k duplici militia, vel dignitate & militia simul vtatur.

Volentes militare, se debent etiã offerre ei, q habet ius probandi: scilicet officiorũ magistro. Item nullus causa litis vitandae militare potest. Bar.

I. Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Antonio.

[S]I militiae nomẽ dare vultis: offerte vos his l q probãdi ius habent. m Nõ aũt ignoratis eos, qui litis n causa militiã appetierint, postulãtibus aduersarijs solui sacramento solere.

In fraudem ciuilium munerũ nullus armatae militiae nomẽ potest assumere. Bart.

II. Impp. Diocletianus, & Maximianus AA.

[N]On tantum decurionum filijs, sed oĩbus in fraudẽ ciuiliũ munerũ nomina armatae militiae dantibus, fraudem prodesse displicuit.

Coloni, vel saltuẽses ad militiã armatam volẽtes vel inuiti non sunt admittendi. Bart.

XI. Impp. Arca. & Hon. AA. ma. vtriusq; militiae.

[C]Vra peruigili obseruare debebit sublimitas tua, ne coloni, vel saltuenses, p aut vltro se offerentes, ad militiam suscipiantur armatam, aut cogantur inuiti.

Curialis vel cohortalis conditionis existens, ad armatam militiam non adsumitur. Bart.

IIII. Imperator Leo A. Dioscoro.

[O]Mnes omnino curialis vel cohortalis conditionis constituti, nullam armatam militiam in posterum arripiant. q

Duas militias diuersi generis, aut dignitatem, & militiam eodem tempore quis habere non põt: secus si ad idem tendant. Bart.

V. Imp. Iustinianus A. magist. officiorũ.

[H]Is quidem, r quibus indultum hactenus demonstrat, quo binis, aut trinis pluribusve mereant s singulis, non coniunctis ex prisca consuetudine, sed absectis, t atq; discrepantibus, detur electio, quẽ retinendum sibi potius cẽseant, quẽ deferendũ

alias non militet: vt in auth. de man. princip. §. fi. colla. iij. & facit C. de fabricẽ l. iiij.

n Litis. s. vitandae, vt ff. de re mil. le. iij. §. nõ omnis. & l. fi. & fa. C. si propter pub. l. j. & de tab. le. j. & de dec. l. qui derelicta. & l. ne quis. & l. omnes. & C. de procur. l. maritus. §. j. & j. leg. proxi.

o [N]On tantum. displicuit. vt ff. de mu. & ho. l. iij. §. fin. & facit C. l. proxi. cum suis concor.

p [C]Vra. Saltuenses. praediorum conductores, coloni praetorum, saltuenses, dicũtur: vt C. de fun. pa. l. fi. in princ & fa. C. de agrico. & cẽsi. l. colonos. & de fu. co. l. j. & fi. & de manci. leg. iij.

q [O]Mnes. Arripiãt. facit C. vbi curi. vel cohor. l. j. & ij. & C. de tabu. feri. l. j. & C. eo. tit. l. j. cum suis conco. Acc.

r [H]Is quidẽ. aliàs eit aliàs his.

s Absectis. i. separatis. sed valeret hoc si separatim posset vtrũ vt j. §. fin. Accursius. Ordinis.

† mereãt forte: aut certe vtãtur.

cognoscant: vt in eo, quod optauerint, firmiter maneant: eo quod despexerint, sine dubitatione repellantur. [f] In posterum verò nemini prorsus facultas pateat eodem tempore, plusquam vnius ordinis [a] nomen affectare: interdicendis in commune cunctis (vt dictum est) binis pluribusue militijs, [b] nec dignitates coniungere cuilibet alij cingulo concedendas: [c] vt & qui supplicandum de re vetita nobis existimauerint, pœna decem librarum auri pro temeritate quauis infructuosa, [c] plectantur: & qui susceperint [d] iussionem Augustam per subreptionem elicitam (quod nonnunquam contingit) decem librarum auri multa feriantur: scrinijs etiam, necnon officijs quorum hoc interfit, si non restiterint, [e] & hanc pragmaticam legem abiecerint, decem librarum auri dispendio puniendis. Si quid autem contra hoc perpetretur: sciant omnes, quod extra concessum admissum est, aut actum fuerit, vel notis conscriptum publicis, simile habeatur, ac si nec impetratum nec pronunciatum omnino, nec inscriptum esset vllis matriculis: scituris etiam omnibus qui merentes in ordinibus armatis, siue ciuilibus administrandas prouincias, seu gerendos quoslibet numeros vel iam sunt seu decætero fuerint iussione nostra sortiti, & vt seruet eis gradus, [f] Augusta promeriti sanctione, parem [g] indulgendam sibi licentiam postquam deposuerint solicitudinem, aut in priori cingulo protinus persistendi, nullo vindicando titulo dignitatis, quam solicitudo media præstiterit: aut retinendi splendorem, quem [h] acquisierint administrationis obtentu, verum [i] priore cingulo desistendi. Monente [k] tamen innata nobis clementia, liberum esse cunctis perspeximus, si militia qua decedendum est, inter eas habeatur, quas volentibus licet distrahere: & in alios eam conferendi, [l] & precia consequendi: [m] prout in ijsdem agminibus consueuerit hactenus: excipiendis videlicet, nec deducendis in hanc perpetuo conseruandam legem pragmaticam, his qui binas militias simul compositas, & sociali nexas consortio fuerint adsecuti: vt in viris deuotissimis scholaribus atque candidatis fieri moris est, necnon in uiris deuotis laterculensibus & pragmaticarijs, uel a secretis [n] contingit: quos [o] memorialium, aut etiam agentium in rebus adornat cingulum: & si qui simili stipendiorum iunguntur [p] copula.

Dominus patiens seruum militare, dominio priuabitur, & iure patronatus: sed si eo ignorante seruus militiam fuerit adeptus, tunc intra triginta dies tantum ex quo sciuerit, datur sibi eum vendicandi potestas. Bartolus.

VI. Imp. Iustinianus A. Mennæ P.P.

SVper seruis qui postea ad quandam militiam adspirare tentauerint, uel scientibus, uel ignorantibus dominis præcipimus, si quidem ignorantibus his eam meruerint, [q] licere dominis adire competentem iudicem, & suam ignorantiam, (eo quòd contrarium minimè [t] probatur) ostendere, [r] eoque modo spoliatos eos militia in suum dominium trahere. Sin uerò scientibus his serui militauerint, [s] cadere quidem eos non tantum dominio eorum, sed et

Facit ad hoc ca. de multa. extra de præbē. lib. 6. vbi dicit quod nullus pôt retinere duas dignitates.

concedi.

Duas præbēdas habere non licet.

Ignorantia pbatur eo quòd contrarium nō probatur.

Innocentius, Cuiacius.

Côco.c. j.cû gl. super verbo, mortis. extra de his q vimetus ve causa fiunt.

[a] Ordinis.s. militiæ armatæ, vel inermis, vt subijcit.

[b] Militijs. Not. ſ. de adses.l. fin. & de postu. l. quisquis. & ſ. de proxi. sac. scri. l. hac parte. cum suis concor. & ff. de col. illi.l.j.§.ij.

[c] Infructuosa. not. puniri affectum, & si non sequatur effectus. sic ī. de legi.& const. l.ij.in fi. & in Lombar. de consil. mut.l. si quis.& ne ad regē. ne. in fi.l.iij.arg.contra ff. quod quisque iur.l.j.§.fin.

[d] Susceperint. Iudices ad quos deuenerunt: vt ſ. de preci. Impera.offeren.l.rescripta. facit ſ. si nu. ex rescri.pe. l.j. in fi. & in auth. vt omnes obe. iud. col. ij.

[e] Restiterint. Not. sic ſ. de decu.le. omnes.& de appe.l.quā.

[f] Gradus.id est ordo, quem percipient ante susceptam administrationem. M. & repete fuerit sortiti.

[g] Parem.s. qualem dixit supra ead. l. in princi. ibi, detur electio &c.

[h] Quē.s.titulum.

[i] Verum. pro sed & alias desistente. & alias desistendo, & alias di. & idem est sensus.

[k] Monente. alias monēte.& alias moderante.

[l] Conferendi.i.conferre. ad quod ſ. de inoffic. test.l. omnimodo.§.fi. & de pig. l.vlti.& in authe.ibi posita.& ſ. de proxi. sa. scri. le. vnicuique. & l.in sacris.

[m] Consequendi.i. consequi.

[n] A secretis. nomē officij.

[o] Quos.s.prædictos omnes.

[p] Iunguntur. s. per legem scriptam, non per priuilegium principis viuentis.& not. per hanc legem non licere habere duas præbendas.

[q] SVper seruis.

[q] Meruerint. nota quòd lex facit liberum. & in authen de san. episco. §. seruus.coll.ix.& de nupt. §. si vero ab eod. coll.iiij.& de mona. §.j. coll.j. & de bo.li. l.fi.l fi.& ī. de ppo. sa. cubi.l.e. iubemus in princi. Sed contra. ff. de re mili. l. alienū. vbi non fit liber. Solu. hic corrigit: vel hic erat electus: ibi sua auctoritate vsurpauit. Item contra. ſ.ee tabu.l.generali. Solu. vt ī.l. proxi.

[r] Ostendere. nota probari ignorantiā ipso quòd contrarium non probatur. sic & ff. de acc.l. si eui. § j. quilibet enim ignorans præsumitur: vt ff. de proba.le.verius.& institu. de le. §.quod autem. & ff. de admin.tuto.l.hoc autem.& ī. de præpo. sa.cubi.l.iubemus.in fine.& ī. de pet. here. l.qui se. Item quod dicitur probatur, quomodo pbat reus? Respond. quia excipit adserendo. ff. de proba.l. in exceptionibus. Item est ei mos gerendus, vt ff. de proba.leg.circa.& fac.ī. de lib. cau.leg. non mutat.

[s] Militauerint. tēpore huius. l. & facit ad legem in authen. u. consuetu. quæ de digni.

omni pronatus iure: illos verò ingenuos effectos, si qdē vtiles ad militiā eis datā visi fuerint, in ea durare: sin verò minimè idonei sint, ea priuari. Sup illis aūt seruis, q iā militauerūt, & adhuc in eadem militia pseuerant, licētiā damus dn̄is intra xxx. dierū spaciū ab eo tpe cōnumerādorū, quo psens sanctio diuulgata fuerit, vel nostrā adire clementiā, vel cōpetentes iudices, & suā ignorantiā cōmendare, eosq; in suū dn̄ium recipere: quo tpe transacto, simili modo tā dn̄io, q̄ omni patronatus iure cadere eos necesse est.

Dn̄s patiens seruū in dignitate esse, priuabitū dn̄io, & iure patronatus. sed si eo ignorāte seruus ipsam fuerit adeptus, tūc intra triginta dies tantū ex quo sciuerit, datur sibi vindicandi potestas. Bar.

VII. Idē A. Ioanni P.P.

SI quis seruū suū dignitatē habere, quēadmodū militiā, fuerit passus: spolietur & dn̄io serui, a & iure quod pertinet ad patronos. Cui.n. ferendū est, homines a nostra manu donationes accipientes, b adhuc inter seruos haberi, & fortè cum suis dn̄is nostrā purpurā adorantes? In his itaque casib. in quib. nō militia, sed dignitas volentibus dn̄is seruis acquiritur, eadem iura seruent, q̄ antea posita sunt: ne videat nostra sanctio aliquid habere imperfectū. c Sciāt aūt dn̄i ad exemplum pteritæ d nostræ ꝯstitutionis quæ de hmōi seruis loquitur, ꝙ nisi hoc intra xxx. dies ex quo eis hoc fuerit notum, e manifestauerint, & cōpetentem iudicem adierint, & spoliare eos dignitatibus curauerint: dn̄ium eorū & ius patronatus amittant: nobis deliberantibus, postquam dn̄io serui fuerint liberati, & inter ingenuos connumerati, si oporteat eos habere dignitatem vel ea quasi indignos spoliari. f

« Desider atur constitutio Græca, ex prætermissis repetenda. »

TITVLVS XXXV.

NEGOTIATORES NE militent.

Negotiatoribus est omnis militaris dignitas interdicta, exceptis argēti distractorib. q nō ad armatā militiā, sed ad aliā quācunq; accedere possunt. Qui verò ante hāc legē assumpserunt illā, retinere possunt, dum tn̄ a negotiatione se abstineant: aliàs militia priuatreni. armorum tn̄ constructores, militiam obtinere, & suam negotiationem retinere valent. Ioan. de Pla.

I. Imp. Iustinianus A. Mennæ P.P.

EOs qui vel in hac alma vrbe, vel in ꝓuincijs cuidam ergasterio g præsunt, militare de cætero ꝓhibemus, h exceptis argenti distractorib. qui in hac almā vrbe negotiantur. Hos enim, i vtpote vtiles omnibus contractibus, armata quidem militia penitus abstinere sancimus: aliam verò quancunque sine metu p̄sentis sanctionis posse sibi acquirere. Si qui vero negotiatores, quos omni militia ꝓhibuimus, iam k militarūt: eis licentiam damus negotiationem quidem relinquere, militiam verò retinere: scientibus, quòd si postea negotiantes appareant, militia priuabuntur. Quod & in argenti distractoribus huius almæ vrbis, si armatam militiam iam sortiti sunt, tenere volumus: vt relicta negotiatione liceat eis in eadem militia durare. Negotiantes etenim post hanc sanctionem, huiusmodi militia priuabuntur: illis qui ad armorum extractionem l suam professionem contulerint, minimè ꝓhibendis ad competētem suæ professionis venire militiam, & huiusmodi negotiationem nihilominus retinere.

TITVLVS XXXVI.

DE RE MILITARI.

---

gnal. §. j. & ff. ne rel domi. vel templo. l. j. & j. l. pxi.

S I quis. Dn̄i ler ui. hæc lex facit liberum, vt ff. l. pxi. cum similib⁹. Sed ff. de rabu l generali. Sol. illa trahit ad istam. Immò ibi munus, hic dignitas.

b Accipientes. nam donamus nostris militibus stipendia & alia: vt ff. de castren. om pa pecu. l. j. & j. tit. ij. l. j.

c Imperfectum. ad hoc ff. ad Sil. l. fi.

d Præteritæ. vt ff. l. proxi.

e Notū. nor. sic ff. qn̄ app. sit. l. j. §. fi. & l. fi. & ff. de cal. l. annus. & de exen. tuto. l. quinquaginta. Accu.

f Spoliari. armata vel inermi militia: vt j. tit. j. l. j.

NEGOTIATORES ne militent.

g EOs Ergasterio. id est, statiōe, quasi negotiationi.

h Prohibemus. hoc non nobilitatis defectu. nam & libertus militat. vt ff. de testa. mi. l. si duob. & de bon. lib. l. si filius. §. Papinianus. & ff. ti. j. l. pen. sed quasi ex vili officio non debeant assumi: vt ff. de dign. l. neq;. & de perfectissima. dignitate. l. j. & j. de cohorta. l. antepen. & p id quod subijcit, argentarijs, quasi non sit hoc vile officium: vt ff. ut. j. l. omnes. quia semper ibi animum habent. argu. ff. loc. l. milites Se. l ꝯ ff. de in ris. om. iud. l. vlt. vbi negotiatores militāt. Sol. hoc nouum: illud verus. nam hic dicit de cætero. Vel sol. vt ibi.

i Hos enim. vt sunt cæteri præter argentarios.

k Iam. ante hanc legem.

l Extructionem. quia arma faciunt: vel facta vsui coaptant. & facit ad l. supra de aduoc. diuer. ind. l. ne quis. & ff. de pig. l. fi. & ff. de priu. agen. in re l. agentes. §. exceptis. & ff. in quibus cau. mi. fo. præ. l. j. & ff. de fa. l. iij. & qd no. ff. quib. ex cau. maio. l. vlti.

DE RE MILITARI.

Stipendia

EX agentibus in reb. principibus domeſticos in ſuis actibus habere liceat [a] eos quorum fidem induſtriamque ꝓbatam ſibi exiſtimant, etſi ſepe eodem officio fuerint [b] ante perfuncti. Et ſiquis agens in rebus poſt xxv. annorum curricula, ob aduerſam corporis [c] valetudinem, militiæ finem minimè valuerit expectare, ſed ad honorariam ex principe dignitatem teſtimonio [d] ſcholæ proſiluerit, iiſdẽ eum priuilegijs muniri cenſemus, quibus hi q ad principatus actum ꝓgreſsi ſunt, potiunẽ. Sed in ſalutationib. iudicũ cõſeſsibusq; priores eos q ꝑ longæ militię metas ad principatus actũ ꝑuenerint, etſi actus tpe poſteriores [e] ſint, eſſe præcipimus: nihil cenſualibus vel apparitoribus aduerſus priuilegia eorum excogitantibus, tanquam [f] in actu principatus fuerint verſati: vicenarum librarũ auri ꝯdẽnatione contra eos propoſita.

Vicarianæ dignitatis titulis honoratur, qui princeps agentium, aut magiſter officiorum eſt effectus. Bar.

V. Iidem AA. C. ɔ F. P.

EOs qui ordine [g] tranſcurſa militia poſt ducenam [h] ad deſideratũ principis [i] peruenerint gradum, aut adiutores viri illuſtris magiſtri officiorũ extiterint: [k] cum inter honoratos cœperint numerari, [l] vicarianæ [m] dignitatis titulis decorari cenſemus.

Princeps agentium in rebus cingulo comitiuæ primi ordinis fungitur. Bar.

VI. Iidem AA. Nomo mag. offic.

PRincipes agentiũ in rebus quos ſępe ſæua pericula, vitæq; interdũ renunciatio [n] ad memoratũ gradũ addnxit: cõpleto tpe militiæ ſuę, comitiuæ [o] primi ordinis cingulo in diem vitæ potiri (manentib. uidelicet dudum præſtitis ſaluis [p] priuilegijs) decernimus.

Militans in ſchola agentium ſi fuerit de corpore cohortalium, licet princeps agentium factus ſit, filium curiæ obligatũ relinquit: ſed ſi ipſum ſuſceperit poſtquam princeps factus fuerit, liber erit a curia. Bar.

VII. Imp. Leo A. Nicoſterio P.P.

QVicunq; ex corpore cohortalium militans in ſchola agentium in reb. filium procreauerit: antequam ad metas militiæ ſuæ ꝑueniat principatus [q] honore decoret: & licet ipſe poſt finitã militiam utpote liber, nulla debeat hmõi ꝯuentione pulſari: [r] filiũ tñ cohortali ꝯditioni relinquat obnoxium. Si uero poſtquam adeptus fuerit principatum, ediderit filium: is qui natus eſt, & ſi in ſchola deuotiſsimorum agentium in reb. militiam ſortitus nõ fuerit, ita liber ſit ac ſecurus, ut nec ullis cohortalis officij nexibus obliget, quaſi iam ex patre libero, & ab hac conditione penitus alieno progenitus.

VIII. Imp. Zeno A. †

MVltis deuotiſsimę ſcholæ agentium in rebus aditionibus permoti, uiros clariſsimos [s] eiuſdem ſcholę principes, qui finitis militię ſtipendijs exeunt: quoties ex maioris iudicis ſententijs [t] ipſi, uel eorum coniuges, aut liberi, uel ſer-

[a] EX agentibus. Liceat. quod nõ licet, ſ. habere domeſticũ rectori ꝓuinciæ: vt ſ. de adſeſ. l. nullus.

[b] Fuerint. ſic ſ. de adſeſ. l. liceat.

[c] Corporis. facit ſ. tit. j. l. agentes. §. q ſi morbo. Et not. quod non dicit hic q eligat, & alium ſubſtituat: & ſic nõ eſt ꝯ ſ. titu. ij. l. fin. Sed illa, agens, dicit ibi ſolui.

[d] Teſtimonio. forte totius. & ſic nõ in tantũ: ſed verbotenus bonũ de eo dicũt. ſic in Auth. de mona. §. cogitandum. colla. j. vel dic q iurent xv. ar. ſ. tit. iij. l. vnicuique. ſecus ergo ſi miles feciſſet prius, vt j. de re mili. l. miles. & ff. de infa. l. ij. §. ignominia. & ff. de re mili. l. milites. §. j. & ij.

[e] Poſteriores. facit ſ. de ꝯſul. l. j. in fi. Sed ꝯ ſ. de præpo. ſac. cubi. l. j. & de ſilen. l. j. vbi vĩ præferre eum qui eſt tantum honorarius. Sed dic illas intelligi ſm iſtã. vt qui eſt i actu, ſemper præferatur honorarijs eiuſdem vel alterius dignitatis: vt ſ. vt digni. or. ſerue. l. ij. §. ſed adminiſtratores.

[f] Tanquam. verè nihil, quia habentur perinde ac ſi fuiſſent in actu, & compleuiſſent militiã: quia oẽs ꝑcedentes cum deceſſiſſent, & ſic iſte fuiſſet princeps. & facit ad l. iſtam. j. de pala. l. palatinos. & ſ. tit. ij. l. ij.

[g] EOs qui ordine. quod eſt faciendum: vt ſ. de offic. mag. offi. l. j.

[h] Ducenam. dignitas eſt, vt d. l.

[i] Principis. ſ. agentium in rebus.

[k] Extiterint. quia tunc debet fieri princeps, cum ſteterit in ducena per annum, vt ſ. tit. j. l. matriculam. aſſumptus. n. adiutor fuit magiſtro officiorum, quia ſu pra omnes iſtos princeps erat. nam ipſe faciebat matriculã, vt ſupra titu. ij. l. matriculam.

[l] Numerari. hoc ipſo.

[m] Vicarianæ. qui eſt ſpectabilis, vt proconſul. quod patet ſ. quia inter ſpectabiles ponitur, vt ſ. de offic. vica. cui procõſul. æquiparauit ſupra cod. l. j. conſulatu. & facit j. l. pri.

[n] PRincipes. Renunciatio. renunciat qui ſe ſupponit periculo. & facit ff. pro ſoc. l. ſi nõ fuerint. §. j. in fi. & j. ut. j. l. vlti.

[o] Comitiuę. & hoc cingulum comitiuæ eſt ſpectabile. vt nota. ſ. de offic. eius qui pro. l. j. & concordat cum ſuperioribus & duabus proximis. Accurſius.

[p] Saluis. facit j. de priui. eo. qui in ſac. l. de cubiculis. & ſ. de ſilen. l. fin.

[q] QVicunque. Principatus. ſubaudi & princi. &c. quod ſit matricula decurrente.

[r] Pulſari. vt ſ. de decu. l. fi. §. viri quoque. & facit in eadẽ l. §. necnon magiſtri. & ſ. de digni. l. ſenatores. & ff. de ſenato. l. emãcipatum. & ff. de decurio. l. ij. §. j.

[s] MVltis. Clariſſimos. i. claræ dignitatis: ſpectabiles tamen ſunt, vt ſ. eo. l. proconſularis. & ſub. iubemus.

[t] Sententijs. citatorijs. Accur.

Vel

Renunciat q ſe periculo ſupponit.

† Sic legẽ dũ Zeno, nõ Anaſtaſius. nã hęc lex citat. ſ. in l. 2. de comitib. cõſiſtoria nus. C̃õn.

a Vel seruil. de ijs dic. T. tit. iij. l. in sacris. in princ.
b Procuratores. de hoc T. tit. j. l. fi.
c Sportulatum. in fiscum dandarum. Ideo in sporta ponitur: vt seruiamus verbis: vt insti. de donatio. §. est & aliud.

o Fisci patronis. qui cogunt arbitrum procedere: vt d. l. in sacris.
p Notarius. arbitri.
q Tertiam. partem solidi.
r Dictũ est. in executore expresse, & in alijs sensit idẽ.

d Præstanda. nomine sportularum pro fisco. nam pro se I. accipient.
e Existimauerit de suo forte numero: vt arg. T. tit. iij. l. in sacris. §. fidei. & sup. tit. j. l. fi. §. fideiussorem. Accursius.
f Adiuratoriæ cautioni. ex quo collige generaliter oẽs possessores immobilium rerum debere iurate iudicio sisti, quanquam non satisdent. al. vt in. ff. qui satis. cog. l. sciendum. Itẽ quid si non possidet? Respond. idem, vt in tamento stetur: vt T. titu. iij. leg. in sacris. ibi, ita vt si &c. nunc iurat satisdare non posse: licet hoc alij faciant: vt T. de episco. & cle. authen. generaliter. Vel potest hic dicere secus quã in proximo sac. scri. vt. s. satisdet si non habet immobilia: vt sup. proxi. nullasque &c. Item not. q hic innuit q si possidet Romæ, curret in prouincia: & econtra. quod non puto: cũ loco satisdationis sit possessio.
g Sententia. l. epistola citatoria.
h Aliorum. vt sup. tit. l. iij. in sacris. & supra de dig. l. quoties.
i Contentum. hoc sunt pro se accipit.
k Insinuãdis. i. scribendo rescripto principis, vel simpliciter petitione actoris in libro iudicis. Accur.
l Exemplaria. hic illa eadem exemplificantur: & sic aliud pro scribendo, & aliud precium pro exemplatura datur. Accursius.
m Monumentis. l. pro scribenda epistola citatoria. vt supra eo. l. omnia.
n Arbitro. l. delegato. vel proprie, vt no supra tit. iij. l. in sacris.

ui, a aut coloni, siue per se, siue per procuratores b conueniantur, non amplius quàm vnũ solidum executoribus sportularũ c nomine præbere compelli: apparitoribus vicariani seu præsidalis iudicij non nisi tertia parte solidi tantum præstanda: d nullasque ijidem concussiones aut vexationes in præbendis fideiussoribus ingeri, sed eos fideiussores quos locorum defensor existimauerit, e dare: ita videlicet, vt pro tenore generalium edictorũ hi qui vel in sacratissima vrbe, vel in prouincijs immobiles possident facultates, adiuratoriæ cautioni, f & sustantiæ suæ credant. Hoc etiam adijciẽdo, vt nunquam nisi ex sentẽtia g in scriptis prolata penitus moneant. Ad similitudinem insup aliorũ h officiorum, quoties ciuiles vel criminales contra eosdẽ cognitiones mouent, executorẽ quidem negotij vsq; ad finẽ litis ciuilis seu criminalis, vnius esse solidi præstatione contentũ: i & pro insinuandis k nr̃æ serenitatis apicibus, vel simplici contra obnoxios eorũ postulatione deponenda, binos solidos ab his vel coniugibus eorum præberi: & quotiescunq; exẽplaria l postulantur, hi quorũ interest, accepto solido, quod petit, pbere non differant. Pro implẽdis vero monumentis m vnde conueniendi tribuitur executoribus facultas: non vltra quàm tres solidos qbus cõpetit imp tiri pcipim⁹: arbitro n vero non amplius quàm solidum: & fisci patronis o dimidiam solidi partem: notarijs p vero tertiam q vsq; ad finem (sicut dictum est r) causę prę stare: super editione s quoque chartularum solidi partem dimidiam præbere. Quòd si non apud arbitrum, sed in cõpetentibus iudicijs maioribus cognitio celebretur: inducendi qdem negotij gratia non nisi quatuor solidos eosdem viros clarissimos erogare: t gestorum u verò excipiendorũ causa duos tãtũmodo solidos dare: & nullius vltra suprascriptas quantitates cuilibet alteri prę stãdi sumptus exactione vexari: his omnib⁹ locum habentibus, siue ipsi alijs litẽ ingerant, siue ab alijs pulsentur.

s Editione. i. pdandit exẽplis gestorum. sed I. pxi. pscribẽdo in quaterno iudicis.
t Erogare. hoc habebũt iudices: vt in auth. de iud. §. ne autem inter hæc. coll. vj. sed supra in prin. l. fiscus.
u Gestorum. hic de nomine aliorum iudicum & nõ arbitri, de quorum nomine supra proxi. dixi. & not. quod hæc omnia priuilegia habet comes consistorij. vt T. de comi. cõsi. l. ij & iij. & facit I. de priuil. scho. l. hac lege. & T. de agri & cen. l. oẽs. de spor. l. ij. & instit. de satis. §. sed hodie. & in authen. de nup. §. j. col. iiij. & I. de castren. & ministe. l. ante oia. Item non tneberis si in aliquo differat lex ista ab illa l. in sacris. Accur.

TITVLVS XXII.

DE CVRIOSIS, & stati[illegible] x

Denuncians maleficium punitur, si non probat: & ideo alium pro delicto non incarcerat, Barto.

I. Imp. Constan. A. ad Lo[illegible] l. I.

Curiosi & stationarij, y vel quicunque funguntur hoc munere, crimina iudicib. nũcianda meminerint, & sibi necessitatẽ pbationis z incũbere: nec citra piculũ sui, si insontibus eos calumnias nexuisse cõstiterit. cesset ergo praua con

x DE CVRIOSIS & stationarijs.

Dictum est in genere de agentibus in rebus & eorũ principibus: nunc de duabus speciebus. Primo de curiosis, quorũ officiũ erat nunciare crimina, & remittere criminosos, vt I. l. fi. Item secundo de quibusdam qui præerãt euectionibus, vt in tribus sequentibus legibus.

y Curiosi & stationarij. p eodẽ curiosi & stationarij, forte, quia stabãt certo loco vnde consueuerant fugere delinquentes. idem dicit irenarcha: vt ff. de cu sto. reo. l. diuus.
z Probationis. not. ergo non credi officiali nisi & probet. quod dicit vt I. de se cul. l. ea quidẽ. & facit l. singulis. & de cu sto. reo. l. j. Sed arg. cõtra. ff. de offic. p. s.

a Curiosos existimat Alc. hic dici, non q vbi delicta fierẽt cõtendebãt, vt sẽtit Accur. sed tantũ q cõmissa sunt à pri cipis, vel comitatu psidũ per oẽs puincias referent ad pfectũ. Stationarij autẽ (inquit ille) p his accipiẽdi sunt q stationarioru militũ (hoc est sunt q ad aliquẽ locũ inẽdũ deputati sunt) delicta deferrẽt. Nihil enĩ horum ex legibus huius titu li deprehendas.
al. Iulianus A. in an. ao manicip.

vebi.l.j.§.fin.
a Immitebant. vt j. de cohor. l. j. Item quòd cõsuetudo praua reijcitur, facit in authen. vt nul. iu. §. j. col. ix.
b A Gentes. Publici cursus. officium huius erat portare pecuniam publicam per prouincias, & conducere naues & animalia ad ferendam annonã reipublic. & tempore competente facere incipi iter vel cursum, & prouidere ne quid subtrahatur: vt hic. & infra leg. fina. & infra de cur. pub. le. iij. & l. fin.
c Credimus. sic de præfecto credit princeps: vt ff. de offic. pfec. præto. l. j.
d Officio. i. alius nõ intromittat se. vel dic q̃ iste non intromittat se de alio officio. ad quod j. de agen. in re. l. pe. & vltima prima placet.
e Cursum. arripiẽdo iter ante alios: vel aliàs faciendo cõtra præceptum istius.
f Euectio. i. q̃ vehi tur: vel. i. q̃ iter arripit, dicat hic. aliàs est aduocatio. sic dicta euectio, quia animalia vocantur ad publicũ cursum.
g Pro animalibus. mulis puta, vel pro equis, quisque accipiat pro x. cum non habeat nisi viij.
h Cogatur. ad hoc j. de ero. mili. an. l. excellentiæ. & l. de exeu. mu. l. placet.
i P Er id. Sustinetis. loquitur agẽtib. in rebus. Acc.
k Statuenda. not. non iuuatur officio vel dignitate, qui malè eam seruat. sic supra de digni. leg. indices. & le. quoties. & infra de cur. publ. leg. iij. item & facit ff. de in ius voc. leg. ij. & de mino. le. auxilium. in fi. & j. de episco. & cle. l. generaliter.

Officium aut digni tatẽ male seruãs, eis nõ iuuat.

l A Gentes. Censemus ad quam

suetudo per quam carceri aliquos immittebant. a

Officium agentiũ in rebus est curã habere super euectionibus cursus publici portãdo pecuniã publicã p prouincias, & conducendo naues & aĩalia ad deferẽdũ annonas: et alius officialis sub pœna se intromittere non debet: & recipiẽs pecuniã pro animali in cursum publicũ non edicto, pœna quadrupli punitur. Ioannes de Platea.

II. Idem A. Iulian^o Cæsar ad Taurum P. P.

A Gentes in rebus, in curis agendis, & euectionibus publici cursus b inspiciẽdis, nostrorũ memores pceptorũ, credimus c in oĩbus velle profutura rei publicæ: ideoq; solos agentes in rebus in hoc genere iussimus obsequiũ adhibere: & nõ ab alio penitus officio. d Hi vero peruigili diligentia puidebunt, ne quis contra euectiõis authoritatem moueat cursum, e vel amplius postulet quàm cõcesit euectio. f Quisquis igitur aliqd tale perpetrare tẽtauerit, iprobi cœpti priueẽ effectu. Demonstreẽ etiam iudicibus vel curiosis euectio, etiam si quis nobis iubentibus festinare memoret in obsequiũ necessarium, nec pualeat contumacia vel dignitas. Ergo numinũ iam vetamus exposci pro animali bus g in cursu minimè constitutis. Quod si fortè aliquis existimauerit perpetrandũ: eius quadruplum, quod accepit inferre cogatur. h

Condemnatio præfecti facta de agẽte in rebus est nulla: nisi talis agens aliquid contra honorẽ honestatem, & decus sui officij cõmiserit: quia tũc grauius punitur. Bart.

III. Idẽ A. ad agẽt. ĩ reb^o.

P Er id tẽpus quo cursus tuendi solicitudinem sustinetis, i condẽnationes præfectorũ circa eos solos irritæ sunt futuræ, qui seruauerint honestatẽ: erga eos verò qui inhonestè, & contra decus seculi vel honorem militiæ versabuntur, non solum condemnatio mãsura est, verumetiam grauior pœna ẽ statuẽda. k

Agẽtes in rebus singularibus p singulas puincias sunt mittẽdi, q ĩ euectionibus inspiciẽdis curã tm̃ habebunt cum alijs iudicibus vel puincialib. & alios illicitè non vexabũt: de causis non cognoscẽt: & nõ detrudẽt in carcerem. Barto.

IIII. Impp. Arc. & Hon. AA. Marcello mag. offic.

A Gẽtes in reb^o singulos p singulas puincias mittẽdos eẽ cẽsem^o: l quibus inspiciendarũ euectionũ tãtum debeat cura mandari: vt nihil prorsus cõmune m aut cum iudicibus, aut cum prouincialibus habeant: nec naues debebunt illicita concussione vexare: nec libellos aut attestationes vel contestationes litis gratia suscipere: n aut in carcerem quemquam trudere, o sed cur sui solùm vacare.

TITVLVS XXIIII.

DE PALATIN[illegible] [illegible] P

largitionum [illegible] p

Palatini pro capitibus eorũ & iugis tantùm pensitationem fisco soluent, ab alijs verò muneribus sordidis vacant. Barto.

I. Imp[illegible]

P Alatini q ^r p capitibus ^s seu iugis ^t suis tantum pensitationẽ atq; obsequia recognoscent, extraordinarijs & sordidis muneribus & susceptionibus, u & temonarijs x oneribus liberati.

curam & cursum illi ex schola agentiũ debent mitte quos ordo militiæ vocat, & laborum adiutor: vt j. de offic. ma. offic. l. j. plures ergo & alij agentes erant in rebus: vt d. l. & de agen. in re. l. mancipulam. Et no. huius officium vt s. eod. l. ij.
m Cõmune. sic j. tit. j. l. nihil.
n Suscipere. ad audiendum. Accur.
o Trudere. vt s. eo. l. j. in fin. sed si inueniat fugitiuos, in custodia detinere possit, vt ff. de fugi. l. fi. in princi. cum isti dicantur stationarij: vt s. eo. l. j. in prin.
p DE PALAT[illegible] tinis sacr[illegible] &c. Scilicet principis. nam vtrisque priuilegium idem datur, vt j. eo. l. fi.
q P Aladini, aliàs vicarij palatini. quia quodammodo gerũt vicem principis. & sic pro eodẽ. aliàs deest vicarij.
r Pro capitibus. no. sic j. de agri & cen. l. cum antea & ne rusti. ad vllum &c. l. j. Sed contra j. de ca. ci. cen. ext. leg. j. & de colo. Thracen. sed & illa specialia.
s Iugis. s. boum. vt in auth de man. pri. §. coges. col iij. Accu.
t Susceptionibus. hospitum, vt de clericis dicitur j. de epi. & cle. l. j.
u Temonarijs. aliàs temerarijs: alias temona-

† Palatini (inquit Alci. hic) dñr oẽs i palatio habitãtes: alij quidẽ semp in domo Augusti pseuerantes, q comitatẽses dicũtur. Comitatũ autẽ locum appellabãt i quo vitã ducebat Impator. q vero in pninciae mittebantur, dicebant mictẽdarij. a nũcio mictendo.

Cod. T. e. st. t 6:6

remonarijs. & facit ℐ.de priuil.eo.qui in sac.pal.l.j. Accur.

a N Vllus. Euersor. qa malè gessit.

b Pacto.l.mō.& sa. ℐ.de susce.l.si aliqd. & ℐ.de dig.l.iudices. & ff.de suspe.tuto.l. iij.§.qui.in fi. §.& de acc. l.si cui. §.pride. & ℐ.de cohor.l.si cohortalis. & ℐ.ad legē Iul.de ambi.l.j.

a P Risco. principatus Cappadociæ specialiter deputatus p suis stipēdijs comiti domorū. ad quē regendū mittitur de palatinis: quē et vetebit comes malè aliquid per se vel per alium gerens.

a Reuocato. antea sic fuerat: sed in desuetudinem habitū reuocat.

c Mittendariorū.i. palatinorū.qui sunt habiles ad mittēdū.

f Debebis. comiti domorū loquit: vt ℐ.l.pxi.& no.hic ar. q malus plat° timet bonū subditum.

Prælatus mal° bonū subditū timet.

g N Ihil. iudicib. aliàs militibus & aliàs comitib. scilicet puinciarū.

h Coniunctum.dū palatini gerant suū officiū, & sic nō obstat ℐ.de agen.in reb. l.ex eo.in fi. & l.si §. ita.q sunt ℐ. & facit. ℐ.tit.j.l.fina.

i Ab inferioribus. no reuerentiam maiori a minore deberi.& cō.sic ℐ.de offic. re.pro.l.potiores. & de offi.diuer.iudi.l. ij. Item no.q archiepiscopus in hac terra honorare debet episcopū: vt hic: nec suā iurisdictionem per illius præsentiā perdit.vt in Authēt. de defen.ciuit.§.nullo,colla.ij.

Reuerentiā debet minor maiori impēdere, & econtra.

k Q Vidam. Ad exceptorum. id est ad aliam dignitatem Accursi.

l Militando subaudi.eligit.& facit.ℐ.vt dig. or. ser. l.j. & de pri.sac. scrin. l.vn. cuiq.

Thesaurarius, vel comes thesaurariorū reptus semel culpabilis in officio, iterato ad eandem militiam nō adspirabit: nec etiam aliam acquirere potest. Bar.

II. Imp. Gratianus A.

N Vllus thesauriēsis, vel officialis comitis thesaurorū semel deprehēsus euersor, a quo cunq; pacto b aut repetat militiā suā, aut aliam sibi requirat per ambitū dignitatē, vel sese transferat ad aliam quamcunque militiam.

Singulis annis vnus ex palatinis mitti debet ad regendum principatum comitis domorum Cappadociæ. Bar.

III. Imppp. Grat. Valēt. & Theod. AAA. Pancratio comiti R.P.

P Risco c iā nūc ordine reuocato, d de palatino poti° officio ad regendū principatū officij comitis domorum p Cappadociā mittantur, quales comes ēt domorū si inhonestum aliqd gesserit, vereat. Idoneos ita que singulis annis e numero mittendariorum e ad hoc eligere debebis f & mittere.

Palatini nihil habens cōe cū alijs iudicib. puinciarum: sed excepta reuerentia q eis debet, nō solū p iudices minores, verum etiam per maiores quilibet iudex debet i suo officio deseruire. Bar.

IIII. Iidem AAA.

N Ihil omnino vllis iudicibus g cū palatinis nostræ clemētiæ, qui cunque a comitib. dirigū tur, sit cōe atq; coniunctū: h sed excepta reuerentia q non solū ab inferioribus, i sed etiam a maioribus, & in prouincia degentibus rectoribus puinciarū debetur, atq; defertur, suis quisq; necessitatib. obsecūdet.

Effectus princeps palatinorū, ad aliā dignitatē convolare non potest. Bar.

V. Iidem AAA.

Q Vidam post impletū ordinē militiæ pa latinæ quā gesserāt, honoremq; tralactū, ad exceptorū k scrinia trāsire nitunt. Hac igit lege sancimus, vt nulli prius dehinc ista audiendi relin quat occasio: sed vnusqsque eius scrinij, quē primum militando l elegit ordinem persequat: nec in alterius loco finē militię regrat, q iā pprij ordi nis tralegerit principatū.

m A B officijs. ?? que ipsa. s. excellentia tua. Accur.

n Postmodum. id est post legem istam. vel die post finitum officium: & dicit in sordidis & similib°. ne sit ℐ.ℐ.eo.l.j.

o S Crinijs. hac l. nominant offi ciales qui subsunt comitibus domorum: & hi soli habebāt stipendia: & est facta hæc l.in omnibus fere libris circa literā.

p Suffragio. .ie.ℐ. de prin.agen. in reb. l.omnia.

Placuit

Præses palatinus iniungere non potest sordidum munus. Bar.

VI. Iidem AAA. ad Probum P.P.

A B officijs palatinorum excellentia tua m sciat ita penitus esse recedendū, vt neque ipsa m postmodum n licitū sibi credat ijsdem aliquid iniungere: & præterea puinciarum rectores prohibeat quicquam vlterius tale conari.

Hæc lex est hodie modicæ vtilitatis, ideo nō est circa eam insistendum. vide eam per teipsum, quia circa eam laborare esset littus arare. Bar.

VII. Iidem AAA. Trifol. Com. S. Lar.

S Crinijs o * omnib. largitionū comitatensium infrascriptas decernimus digni tates: vt his cōtenti, ambiendi sibi aditū interclusum esse cognoscāt, et si speciale bene ficiū emendicato suffragio p quisquam vo luerit impetrare. Annonas ēt iuxta definitū dignitatum modum volumus præstari: nec amplius quicquā præsumi. Breuis, quas dignitates per singula scrinia officium sacrarum largitionum habere statuimus. Scrinij exceptorum pfectissimus ordinis secūdi nu mero vnus, i. primicerius exceptorū vnus: ducenarij duo, id est tertiocerius, & quartocerius: centenarius vnus, id est primicerius instrumentorum: epistolares numero

*Nos his Cuiacium secuti sumus.

duo:formæ primæ numero trigintasex: formæ secundæ numero quatuor: formæ tertiæ numero tres. Scrinij numerorum perfectiss. ordinis tertij nume. vnus: ducenarius nume. vnus:cētenarij numero duo:epistolares numero duo: formæ primæ numero tres: formæ secūdæ numero vnus: formæ tertiæ numero duo. Saeri scrinij tabellariorū pfectiss. ordinis tertij numero vnus: ducenarius numero vnus:cētenarius numero vnus:epistolaris numero vnus:formæ primę numero tres:formę secūdæ numero quinq;. Scrinij canonū pfectissim⁹ ordinis tertij numero vn⁹: ducenarius numero vn⁹: centenarius numero vn⁹: epistolares numero duo: formæ primæ numero quatuor:formæ secūdæ numero quatuor. Scrinij mittendariorū ducenarius numero vnus: centenarij numero duo:epistolares numero octo:formæ primæ nu.vij formæ secundæ numero trigintatres. Scrinij aureæ massæ pfectissimi ordinis tertij nu.vnus: id est primicerius sacræ massæ numero unus:item secūdocerius numero unus:ducenarij numero duo,i. tertioceri⁹ & quartocerius:cētenarij numero sex: epistolares numero quatuor. Aurifices specierū pfectissimus numero unus:ducenarij numero quatuor: centenarij numero sex: epistolares nu.viij.formæ primæ num. xvij. formæ secundæ nu.iiij. Aurifices solidorum ducenarij numero unus, cētenarij numero octo.epistolares numero sex: formæ primæ numero nouem:formæ secundæ num. xxx. Sculptores & cæteri aurifices centenarij numero unus:epistolares nu v. formæ primæ numero sex:formæ secundæ nu.xviij.Scrinij auri ad responsum perfectiss. ordinis primi numero unus:perfectissimi ordinis secundi nu.ij.ducenarius numero vn⁹:cētenarij nu. ij.epistolares nu.iij.formæ primæ num.iiij. formæ secundæ nu.ij. formę tertię nu.un⁹. Scrinij a miliarensib. perfectissimus ordi. primi numero unus:ducenarius num.unus: formę primæ nu.unus:formæ secundæ nu. duo:formę tertiæ nu.iij. Scrinij uestis perfectiss.ord.iij.nu.j.perfectiss.ord.ij.num.unus: ducenarij nu.j. centenarij nu. j. epistolares num.ij.formæ primæ nu. xij. formæ.ij. nu. x.formę iij.nu.iiij. Officialium sacrarū uestium ducenarij nu.iij.centenarij nu.iij. epistolares numero ij.formæ primæ nume.xij. formę secundę numero x. formę tertię numero octo. Deputati sacrę uestis perfectiss. secundi ordi.nume.ij.ducenarij numero ij. centenarij nume.ij.epistolares nume.ij.formę primę nume.iij.Scrinij ab argento perfectiss.ord.secundi numero j. epistol. nu.j. formę primę nume.vj.formę secundę nume.iij.formę tertię nume.j. Scrinij a pecunijs perfectiss.ord.secūdi nume.j.formę primę num.j.formę secundę nu.ij. formę tertię nume.quinque. Argentarij comitenses ducenarij nume.j.centenarij numero ij.epistolares numero iij.formę primę nu. octo, formę secūdę numero uigintiquinque:Barbaricarij centenarij numero duo: epistolares numero quinque: formę primę numero octo: formę secundę numero unus.

Palatini transmissi per prouincias, anno elapso cingulo liberantur. Bar.

VIII. Iidem AA.

PLacuit iustè omnibus mittendarijs & palatinis [a] officijs profutura suggestio quam insinuasti, ut ex ijsdem [b] annis singulis ex ducenarijs terni, [c] ex centenarijs habito prouisionis [d] intuitu, cingulo liberentur.

Nullus officium sacrarum vel priuatarum largitionum adsumere potest, nisi mediante principis auctoritate. Bar.

IX. Imp. Theod. & Arcad. AA.

NOn aliter quilibet in officio sacrarum largitionum, uel priuatarum rerum cingulum militię sibi sumendum existimet, nisi nostrę mansuetudinis adnotationem [e] meruerit.

Palatini adiutores & primicerij finito officio sicut agentes in rebus a præbitione tyronū cæterisq; muneribus sordidis sunt immunes. Bar.

X. Imp. Honorius A.

PAlatinos qui sacrarum remunerationū rationem tractātes inculpantur, ad calcem [f] terminumq; militię peruenientes, nec nō ēt adiutores & primicerios diuersorum officiorum præcipimus habere priuilegia,

a PLacuit. Et palatinis. & pro id est.

b Ex ijsdem. s. palatinis. Accurs.

c Terni aliàs tamen aliàs tantum, aliàs terni & qui sint centenarij, & ducenarij. & certu numeri, habes s.l.pxi. de quib. singulis annis aliquot quiescunt, vt hic.

d Prouisionis scilicet tux. & præfecto loquitur.

e NOn aliter. Ad notationem. id est priuilegiū nostro motu, sed cum consilio procerum, est pragmatica sanctio & facit s. de agen in re.l.matriculam.in fin. & j. de re milita l. neminem.

f PAlatinor. Ad calcem. id est finem. nam calx, calcis, pars pedis extrema,

quæ nuper agentium in rebus ſcholæ noſtra ſunt manſuetudine contributa: ſcilicet vt a tyronum a præbitiõe memorati reddantur exortes, cæteraq; onera non agnoſcant.

XI. Idem A.

AD ſimilitudinem b ſanctionis quã de proximis ſacrorum promulgauimus ſcriniorũ, etiam in officio ſacrarũ largitionũ atq; priuatarũ rerũ pro biẽnio annũ ſub ꝑpetua obſeruatione ꝑcipimus cuſtodiri: ita vt & priuilegia q̃ hm̃oi officijs vel primicerijs ſacris legibus deferuntur, integra il libataque ſeruentur.

In ciuitate Cõſtantinopoli palatinus apud ꝓfectum vrbis non compellitur litigare, niſi ꝑ ſeruitutibus, domibus, vel annonis quæſtio moueat: in prouincia verò cognoſcit ꝓſes contra palatinum: ſed in cauſa criminali contra eum non fert ſententiam, niſi ex ſuggeſtione principis ſub quo militat palatinus. Bar.

XII. Imp. Theodo. A

VIros deuotos palatinos nõ oportet in hac regia vrbe apud virũ illuſtrem præfectum vrbi litigare cõpelli, niſi de ædificatione domorum & ſeruitutibus & annonis orta videatur cã: c in alijs verò cauſis tã pecuniarijs quàm criminalibus apud viros illuſtres tantũmodo comites ſuos reſpondere. d rectoribus autem prouinciarum intra adminiſtrationis ſuæ fines inter præſentes palatinos nec cauſis publicis occupatos cognoſcere tã pro ciuili quàm pro criminali cã ꝑmittimus: ſic tamen, vt non aliter criminalis ſententia aduerſus eos proferatur, niſi ex ſuggeſtione prouincialis iudicij vir illuſtris comes ſub quo militat, certioratus hoc ei permiſerit. e

Palatini primicerij, & tres ſcriniorũ primicerij, & tribuni ꝓtoriani militari dignitate funguntur: & nulla poteſt eis iniungi neceſſitas publica vel priuata. Bar.

XIII. Idẽ A. & Val. Cęſ.

INter alias prærogatiuas quas antea meruerãt ſcholæ ſocietatis ſacrarũ largitionũ, primicerius, & tres f primicerij ſcriniorũ tribuni g prætoriani, militari dignitate fruantur: nulla eis ex cuiuſlibet iudicis præceptione iniungenda publica vel priuata neceſsitate. h

Palatini principis eiſdem priuilegijs funguntur, quibus palatini ſacrarum largitionũ: & ideo primicerij & primates ſcriniorũ prĩcipis finito officio ĩter militares tribunos numerantur: & nulla ſolicitudine negotij publici vel priuati poſſunt vrgeri. B.

XIIII. Idem A. [illegible]

IVbemus viros deuotos palatinos rei noſtri numinis priuatæ, eiſdem priuilegijs decorari, quibus etiam palatini q in ſacris largitionibus deferunt. Cùm enim par i ſimiliſq; militia ſit, iuſtum & competẽs videtur ijſdem vtrumq; officiũ priuilegijs gloriari. Primicerios itaq; officij, tres q; primates ſcriniorum rerũ priuatarum, finito tempore militiæ, inter tribunos militares prætorianos, ſaluis ijſdem præſtitis priuilegijs ſacris conſtitutionibus, noſtram clemẽtiam adorare decernimus: ita tamen, vt nullam iniunctionem, nullam ſolicitudinem priuati vel publici negotij quolibet iudiciario præcepto ſuſtinere poſsint: l ſed excepta omni neceſsitate omnique fatigatione, indeptæ dignitatis honore potiantur.

TITVLVS XXV.

DE * STRATORIBVS. m

I. Impp. Valentin. & Valens AA. ad Zoſimam præſidem nouæ [illegible]

PEr omnes prouincias edictum generale miſimus, vt ſtratoribus vnus tantùm ſolidus probæ * nomine poſceretur, n & in aſ-

[Glosses, left margin:]

... ſtema, vt vbi eſt ſubſtratura ſibi & pedis. ſubcel eſt pedis conſuuum: inde ſubcellaris, ſecundum P.

a A tyronum. ab his excuſantur prin. agen. in re. vt ĩ. de prin. agen. in re. l. ex agentibus. & facit ĩ. de proxi. ſac. ſcri. l. j. in fine.

b AD ſimilitudinem. Ibi, ad ſimilitudinem, incipit lex: vt ĩ. de proxi. ſac. ſcri. l. pro biẽnio.

c VIros. Videatur cauſa. ſic ĩ. de proxi. ſac. ſcri. l. in ſacris. §. ita.

d Reſpondere. ſic ĩ. de ſilen. l. pen. & de agen. in re. l. ex co. & l. fin. §. ita. & facit. ĩ. de offic. præ. vr. l. j. & de offic. comi. re. priua. l. pe.

e Permiſerit. ſic ĩ. vbi ſena. vel clariſ. l. fi. & in auth. vt cler. apud propri. epiſco. §. pen. col. vj.

f INter. Tres aliàs res: aliàs tres.

g Tribuni. infra l. proxima.

h Neceſſitate. niſi ordinaria: vt ĩ. eod. leg. fin.

i IVbemus. Par. nã omnia ſunt principis: vt ĩ. de quadri. præſcri. l. fi. — Principis ſunt oĩa.

k Iuſtum. vbi eadẽ ratio, idem ius. ſic ĩ. ad leg. Falc. l. fi. & ff. ad l. Aquil. l. illud. eum ſeq.

l Poſſint. vt ĩ. l. pro xi. & ĩ. eod. l. j. & ĩ. de proxi. ſac. ſcri. l. iubemus. & xxxij. q. v. ca. item apud.

m DE STRATORIBUS.

Hinc ſtratorium *. id eſt ſtabulum. vnde in geneſi: Rachel hoc videns poſuit idola patris ſui in ſtratorio cameli: & ſedit ſuper ipſum. vnde ſtratores dicunt qui præſunt ſtabulis, ſeu equis ſtantibus in ſtabulo. — Ge. 31. §.

n PEr omnes. Poſceret. ff. de of ... ſic. procon. l. iij. §. nemo. contra. Solu. hic in cognitione cauſarum, & definitione præſidentes non debent eis vti, ſed circa equos ſic. Vel aliud in proconſule. & aliud in præſide: vt hic immo ibi aliter accipitur. id eſt biridarius: hic qui præeſt equis ferrandis, & ſeliis & frenis præſidis, vnde verſus: Sternitur æquiuocè mare, lectus, aſellus, & hoſtis. Aureum hic habet

[Right margin:]

* In manu ſcriptis legit, & de ſtratorib. vt & i Pãdectis Florẽtinis. l. 3. ff. de off. proconſ. Contius. Alc. ſtratoribus mauult.

* probę. l. ꝓbatiõis Cuia. hic.

ferẽdis equis certam formam, staturã & ętatem prouinciales nostri custodiendã esse cognoscãt: [a] quos [b] ẽt fisco certo mõ solidorũ obnoxios fecimus, si quod stratores petere interdictũ est, illi dare stratorib' nõ timerẽt. officiũ quoq; grauitatis tuæ cẽtum argẽti libris multabit, si sciens pdictã rem gestã fuisse, nõ illico eam seueritati iudiciariæ prodiderit.

TITVLVS XXVI.

DE CASTRENSIANIS [c] † & ministerianis.

Castrensiani & ministeriani officio finito per lapsum bienny, alius subrogatur: ipse vero ad idem officium nullatenus eligetur. Bart.

I. Imp. Hono. & Theod. AA. Narsi V. specta. comiti & castrensi. S. P.

IN officio spectabilitatis tuæ sm formã diualiũ responsorum post completũ tẽpus pfinitum, id est biennium, prioribus decedẽtibus insequẽtes ad locum pro merito [d] laborũ stipendiorumq; succedant: nec ulla licentia tribuat his qui impletum deposuerint officiũ, denuo ad eandem militiam vel solicitudinem remeandi.

Si vltimus inter ministerianos gradum primæ, secundæ, vel tertiæ formæ inter castrẽsianes fueris adeptus, scribendus est in matricula tertiæ formæ. Bar.

II. Idem AA.

SI quis primæ vel secũ [e] cundæ vel tertiæ formæ specialiter intèr statutos gradum cœlitus meruerit impetrare, supernumerarius vltimus [f] formę tertię in matriculis habeatur.

Militantes in hac militia, et eorum matres, & vxores non possunt cõueniri in causa ciuili vel criminali, nisi sub comite castrensianorum. Bar.

III. Impp. Leo & Anthemio AA. Ioã comiti magistro officiorum.

HI qui in schola vestis sacræ militãt, [g] vel matres eorũ vel vxores, criminalem vel ciuilem litem contra se cõmouendam in nullo alio nisi in sublimitatis tuę suscipiant examine.

Castrensiani & ministeriani eorumq; matres, vxores & fily, solum coram magistro officiorum sunt conueniendi, nisi pro tributis & muneribus suscipiendis, & delictis cõmissis: pro quibus possunt coram iudicibus locorum conueniri. habens etiã priuilegium circa minores sportulas scdm modũ hic descriptum soluendas, ac etiam circa fideiussorem iudicio sisti præstandum: vt vnum ex coniunctie vel de suo numero præstare possint.

IIII. Impp. Leo & Zeno Mariano com. & magistro officiorum.

ANte omnia nullius penitus alterius iudicis minoris vel maioris sacro ministerio nostro deputatos (quorum officia singillatim breuis [h] subter annexus continet) nisi a tuæ dumtaxat magnitudinis sententijs conueniri, [i] vt in nullo penitus alterius iudicis foro pulsantium, nisi in tuæ tantũmodo amplitudinis examine præbeant aliquando responsum. Sed ne in hoc ipso iudicio enormibus molestentur dispendijs, vel ex nudis conueniantur facilè iudicis cuiuscunque mandatis: ipsis quoque sportulis, & fideiussionibus modũ constituimus obseruandum: ante omnia decernentes, ne quando sine scriptura [k] vel interpellatione deposita, ac sententia prorogata tuæ magnitudinis, eademque non edita [l] conueniri possint: conuentos verò non alium fideiussorẽ nisi actuarium, [m] vel vnum ex primatibus suæ scholæ executoribus pro responsione suæ personæ sine scripto præstare: siue per seipsos siue per procuratorem datum in iudicio respõsuri sunt: siue in causis ciuilibus appetantur, siue in criminalibus accusentur, nec vltra conuentionis [n] nomine sportularum, quàm vnum aureum executoribus vsque ad finem litis præstẽt, quemcunque contigerit conueniri. Inducen-

habet pro suo stipẽdio singulis diebus. Item & quando præses, vel rex, vel comes donat equum habet a donatario solitam quantitatem: puta alium aureum. sic enim faciunt reges Hispaniæ. nam in præsidibus prouinciarum loquitur, & eorum stratoribus.

a Cognoscant. illi donatarij & sic nota quòd dans punitur sicut simoniacus quasi corrumpens eum, vt equum donandum vituperet principi. sic supra de episc. & cler. l. si quẽquam. Item facit ĵ. de metatis. le. deuotum. ĩ. ne ru. ad vliũ obsequi. l. ij.

b Quos. prouinciales, id est donatores. Accursius.

† magis Latine (ut inquit Alc. hic) dicerẽtur, de castrensibus ministris, ut illum videro.

c DE CASTRENsianis & ministerianis.

In libro Ir. de consistorianis, aut castrensiarijs, qui forte præerant castris principis ordinandis: & erant plures: & eligebantur decani: vt ĵ. titul. j. & mensores q mensurabant quãsum mœnia iuxta castrom, vel similia, vt infra titu. j. & ij. Accursius.

d IN officio. Merito. sic ĩ. de agen. in re. l. j. & ĵ. de tyronibus l. fi. item facit ĩ. ad legem Iuliam de ambi. l. j. & ĵ. titu. j. l. j.

e SI quis cœlitus. Id est diuinitus, vel a principe.

f Vltimus. tertia forma erat maior alijs: vt innuis, & patet ĩ. titu. j. l. scrinijs. vbi pauciores semper ponuntur in tertia forma.

g HI qui. Examine. facit ĵ. eo. l. fin. & ĩ. de agen. in re. l fin.

h ANte omnia. Breuis. hunc breuem non habes.

i Conueniri. subaudi iubemus: vt nulli pulsantium &c. qd est. infra.

k Sine scriptura. sic ĩ. de dign. l. quoties. & ĵ. de prox. sacr. scri. l. in sacris. & qd subijcit, vel pro etiã.

l Non edita. in scriptis.

m Actuarium. ĩ. de proxi. sac. scri. leg. in sacris. §. fidei.

n Conuentionis. s. spor-

dorum a sane nomine, & cognitionum exercendarum pstandęque personę gratia, ex simplici b postulatione contra eos habita, siue ex appellatione subsecuta, vel alio quolibet modo in iudicio deponat: tribus tantúmodo solidis vsq; ad terminum negotij eos qui accepturi sunt, præcipimus semper esse contentos: in cognitionalibus verò gestis edendis, duos tantummodo pręstari solidos. d Hęc autem priuilegia non in eorum tátummodo, sed in matrum e quoq; & vxorú f psonis valere, & ad integrum permanere: filijs g quoque & maritis eiusdem fideiussionis nomine si necessitas interpellationis exegerit, tradi: nec alios vades h exigi: ipsosq; i dum militant, & post emésam k militiam, cum his qui ex tempore prioris præstitę sibi pragmaticæ sanctionis eiusdem militiæ stipédia implesse noscuntur, omnibus priuilegijs perfrui (cunctis nihilominus capitulis, sacris affatibus diuæ recordationis Martiani, quos se meruisse adserunt, valituris: excepto hoc q in diuersis iudicijs túc respondere pceptí sunt) hac sanctione decernimus: aduocato quoq; fisci, exceptoribus etiam qui apud arbitros hoc vtuntur officio, ab exordio incipiédo, vsque ad terminum finemq; negotij tertiam duntaxat solidi parté pbituros. In huiusmodi aút arbitrorú gestis edendis non vltra præstare, quàm dimidiá solidi partem: & cum per prouincias cóstitutus, fideiussoribus conuentus caruerit, adiuratorię tátú modo cautioni l committi: nec vllo tépore nisi ex tuæ duntaxat magnitudinis senténtia conueniri: exceptis tributarijs & munerú functionibus, & criminibus q in locis inquiri, flagitari, & vindicari generalia legum pcepta m constituunt, psenti sanctione decernimus: viro clarissimo adiutore sublimitatis tuæ in speculis n constituto, ne quid ex his quæ statuimus, aliqua subreptione violetur.

TITVLVS XXVII.

DE DECANIS. o †

Quatuor ex decanis, qui primum locum in ordine tenuerint per biennium, ad primiceriatus officium assumuntur: & alij in locum eorum debent subrogari transacto biennio. Bar.

I. Impp. Honor. & Theodo. AA. Helioni Com. & magistro officiorum.

QVatuor † qui ex corpore decanorú ad primú militiæ gradum puenerint, biennij spatio primiceriatus p gerant officium: neque vlterius cuiquā liceat in hoc immorari: vt omni gratia & ambitione cessante, post duorum annorú curricula succedant prioribus subsequétes.

Decani adhærentes famulatoribus principis, corā illustri magistro officiorum sunt conueniendi. Ba.

II. Impp. Theo. & Valentinia. AA. Nomo magistro officiorum.

NOstræ pietatis famulationibus adhærétes decanos non oportet pro desiderio pulsantium ad alia pertrahi iudicia: sed viri illustris tui magistri officiorú obseruare examé. Hoc nanque modo neque mansuetudinis nostræ obsequia decipiuntur: & agentibus aduersus eos iure adhibeť responsum: q Ad exemplum itaque deuotissimorum scholarium r nulli licere memoratos ad aliud iudicium trahere, & pulsatos s priorum fidei scholæ permitti pręcipimus.

TITVLVS XXVIII.

DE MENSORIBVS. t †

---

f. sportulis, quæ dantur a conuentis.
a Inducendorum. i. executorum qui inducunt partem in iudicio quandocunque est opus.
b Simplici. in causa principali.
c Alio modo. puta extraordinarie.
d Præstari solidos. s. exceptoribus.
e Matrum. trans[it] ad superiores per priuilegium. quod dic vt no. s. de proxi. sac. scri. l. in sacris. circa princ.
f Vxorem. sic sup. de dig. l. mulieres.
g Filijs. sic s. q satis da. cog. l. ij. §. ij. & s. proxi. sac. scri. l. in sacris §. vt ita.
h Vades. i. fideiussores. inde vadium. vel vadimonium, i. pignus.
i Ipsosq;. s. deputatos n[ost]ro ministerio.
k Emensam. i. finitam. sic s. de silen. l. fi. in fin.
l Adiuratoriæ tátú modo cautioni. sic s. de adse. l. j. §. super & in authen. vt nulli iudi. §. necessarió. col. ix. & s. de proxi. sa. scri. l. in sacris. §. vt ita. &c. cum suis concor.
m Legum præcepta. vt s. vbi de cri. agi opor. l. j. & in authen qua in prouincia. & j. vt om. tam ciui. quàm mili. l. j. in princ. & j. de priui. scho. l. ij. Accursi.
n In speculis. sic s. de pri. cat. leg & sa. ad l. s. de agen. in re. l. ex eo. & l. fi. & s. de co. consi. l. ij. & j. de priu. scho. l. quoties. Accursius.

o DE DECANIS.

Decanus i. decem virorú societas sm H. vel qui præest decem: vnde decanissa: idest vxor decani. & dic vt s. tit. j. in rub.

p QVatuor. Primiceriat[us]. facit j. tit. j. l. j. & s. tit. j. l. j.

q NOstræ. Responsum. sic s. tit. j. l. fi. & de prępo. sac. cu. l. iij. & de silen. l. pe. & de agen in re. l. ex eo. & l. fin.
r Scholarium. vt j. titu. iij. l. ij.
s Pulsator. vt s. tit. j. l. fina.
t DE MENSORibus.

Columnarú, vel lignorú vel hominum a metior metiris sm H & dic vt in rubr. s. de castren. vel dic mensores frumentarios: vt ff. de iu. im. l. fi. vel illos qui metiebantur hospitia militum: vt j. de meta. l. j. vel etiam hęc omnia officia habebát. Primi-

† Decani dicebant q decem militibus perauo, q oúc capud contubernij vocantur. Alc. hic.

† aliàs incipit. Qui ex corpor.

† mensores sunt, q in castris ad podismū dimetiunť loca in quibus tētoria milites figant, vel q hospitia in ciuitatib[us] prestant.

II. Imp. Ho. & The. AA. Aemiliano magist. offici.

Primicerius[a] mensorũ biennio expleto agentis in rebus militis militiã sortiatur.

TITVLVS XXIX.

DE PRIVILEGIIS eorum qui in sacro palatio militant.[b]

Palatini a cunctis muneribus sordidis sunt immunes, & eorum filij & nepotes: & ipsis & eorũ mancipijs nulla iniuria debet inferri. & contra faciens punitur. Barto.

I. Imp. Constant. A. palatinis bene meritis.

Palatinis tã his qui obsequijs nostris inculpata officia prębuerunt, quã illis qui in scrinijs nostris, i. memoriæ, epistolarum, libellorumque versati sunt: procul vniuersas calũnias [c] siue noiationes [d] iubemus eẽ submotas: idq; bñficiũ ad filios eorũ atq; nepotes ipso ordie sãguinis [e] perueniré, atq; ĩmunes eos a cũctis munerib. sordidis & psonalib. pmanereṽ, cũ vniuersis mobilib. & mãcipijs vrbãis: nec iiurias eis aballi qb' iferri: ita vt q hoc ɔtẽ pserit, idiscreta [f] dignitate pęnas debitas exoluat.

Cubicularij principis, qbus vacatio ẽ cõcessa, & memoriales scriniorum & libellorũ & epistolarũ, & etiã palatini: & agẽtes in rebus, & filij & nepotes eorũ ad honores & munera nõ vocanẽ inuiti: & a personalibus & corporalib. muneribus sunt immunes. B.

II. de A ad Rufinu P P.

DE cubiculis [g] nñis vacatione donatos, vel diuersis obsequijs palatinis, memoriales [h] & qui in scrinijs memoriæ, epistolarum, libellorum, sacrarumq; dispositionũ referuntur: necnon & si qui in vtroq; officio palatinorum comitatensium, singularum ve vrbiũ & officio admissionũ, & castrẽsis sacri palatij militant: priuilegia volumus habere, vt nec ipsi nec filij nec nepotes eorũ ad honores vel munera municipalia deuocenẽ: quibus oibus condonamus ne exactorum vel turmariorum * (quos capitularios vocant) curam subeant: vel obsequiũ temonariorũ, † vel pentaprotiæ, [i] aut ẽt tyronis p̃sentationẽ agnoscãt. Nã beneficijs nñis ita digni sunt vt etiam cẽsualibus vel personalibus vel corporalibus muneribus liberenẽ, & habeant castrense [k] peculium, siue adhuc palatiũ obseruent, siue optata quiete donati sunt. [l] Quibus omnibus priuilegijs coniungimus agentes in rebus, licet militaribus [m] videantur esse subnixi.

Discedentes ab aliquo officio in palatio principis, licet sint idonei & experti, tamen ab omnibus oneribus ijsdem iniunctis sunt immunes. Bar.

III. Imp. Gra. Val. & Th. AAA. Eutrop. PP.

EX aula nr̃a discedentes [n] viri ab oĩbus iniunctis [o] habeant ĩmunes: numerariorumq; fastus, [p] vel rapaces quæstus, tanquã experiẽtes [q] & idonei non patiantur.

Qui missionem meruit ab officio, quod in palatio principis exercebat, anteferri debet omnibus alijs qui post ad regendas dignitates vel prouincias sunt assumpti. Barto.

IIII. Idem A. Valent. Theodo. & Arcadius AAA. Pinjano P. V.

OMnes qui in palatio militãdo diuersis actibus paruerint, volumus in tantũ eius dignitatis cuius meruerint missionẽ, obtinere insignia, vt his oĩbus præferantur in ordine atq; cõsessu, qui posteriori tempore [r] regendas prouincias dignitatesque susceperint palatinas. Si quis autem temeraria vsurpatione statuta violare tentauerit, sacrilegij [s] pœnam sustineat.

TITVLVS XXX.

DE PRIVILEGIIS scholarum †

[illegible]

[a] Primicerius. sa cit. §. ei. j. l. j.
[b] DE PRIVILE. giis eorum &c. Quocunq; officio. vt j. le. j.
[c] Palatinis. Calũnias. i. munera patrimonialia. esset enim calumnia si ab eis exigerentur.
[d] Nominationes. s. ad psonalia: vt j. hac l. & j. l. proxi.
[e] Ordine sanguinis not argu. contra ff. de leg. ij l. cum pater. §. a te & facit. §. de proxi sacro scri. l. iii. & l. in sacris.
[f] Indiscreta. id est non attenta nec considerata.
[g] DE cubiculis. §. de præpo. sac. cu. l. ij.
[h] Memoriales. §. de proxi. sac. scri. le. iij. & l. in sacris.
[i] Pentaprotiæ. nomen Græcum est: & dicitur a pente, quod est quinq, & pxia qđ est decima, id est munus quintæ partis decimarum: † sic dicitur munus decaprotiæ, scilicet a decẽ: & est munus patrimoniale: vt §. de mune pa. l. nec protostasiæ. & ff. de mune. & ho l. fin. §. mixta. & l. iij. §. decaprotos. & ibi no.
[k] Castrense. vt j. de castren. om. pala. pecu. l. ij.
[l] Donati sunt. ad hoc §. de adsess. l. vna parum. & de agen. in re l. fin. Sed arg. contra. sup. de testa. mi. l. pe. & de testi. mili. l. vlti.
[m] Militaribus. l. licet suam militiam cõplere debeant, quę est sup. de decurio. l. j & fi. & facit sup. de agen. in re. l. fi & j. l. proxi.
[n] EX aula nostra discedentes. ab aliquo offi. aulæ: vt supra in proxi. §. habeant.
[o] Iniunctis. l. ab his quæ iniungerentur.
[p] Fastus. i. qui sunt numerarij.
[q] Experientes. i. experti: licet sint idonei, non vocentur.
[r] OMnes. Posteriori tempore. sic supra de officio præ. l. j. & ij. & vt di. or. ser. l. fi. & de consu & non spar. l. j. & ff. de albo. scrib. le. j. & ij.
[s] Sacrilegij. sic sup. vt di. or. ser. le. j & j. de ero. mili. anno. l. lege.
[t] DE PRIVILEgijs scholarum. In

† Imò quinque primorũ munus ẽ, quos alibi sacræ cõstitutiones qnq; p̃mates vocant. Alc. hic.

* summariorum.

† Telonariorũ, forte. vide Alciatum hic.

† Scholares hic intellige militantes i sacro palatio. Alcia. hic.

a In quibus tyrones militiam addiscũt id est societatem militum. nam ĩ.l.vlt. vocat fortissimos.

a V Iris. Comitib. aliàs comitib. alias militibus: quia forte sunt magistri militum.

b Senatores i. nobiles qui erant scholares, id est de societate militum, sic & ff. de iud. l. si lõgius. §. fi. item no. aliquẽ degradari. sic ff. de his qui no. infa. l. ij. §. ignominiæ. & ĩ. de agri. & man. l. ij. & iij.

Degradat qui dũ dignitate spoliat.

c Ad tuæ. magistro officiorum loquit: vt & ĩ. de offic. ma. offi. l. scholarium.

d Barbarorũ. ĩ. de agen. in re. l. agẽtes. in prin. & ĩ. de commer. & mer. l. ij.

e Valeat vsurpare. not. ꝯ eos qui dicũt dominum Orionem Potestatem in fraudem vocari defensorem. sic ĩ. de nat. li. l. j. in fi. & ff. de tut. & cura. da ab his. l. scire oportet. § j. & de transac. l. cum his. § si cum his. Accur.

† Aliàs, Barbaricorũ, aliàs Barbariorum.

f H Ac lege Scholis. i. societatibus militum armatorum.

g Tuę celsitudinis. magistro officiorũ loquit. sic ĩ. de dec. l. ij. in fi.

h Obseruari. sic ĩ. de castr. l. viij. in fin. & est ratio in vtrunq; vt subijcit. & fac. in Authen. vt iudi. sine quoquo suffra. §. qđ aũt. colla. ij. & vt nõ fiant pig. circa prin. & vt neq; mil. neq; fœ. circa fin. & ff. de offi. præsi. l. iiij. & ĩ. vbi se. vel cla. l. quicunque. in fi. & in q. cau. mil. fo. præ. l. j. Sed ꝯ ĩ. de agen. in re. l. ex eo. §. qđ mul to magis &c. & ff. de reg. iur. l. non debet cui quod plus est &c. sed illa ex eo, erat in vrbe: hic in prouincia.

i Q Voties. Sententia mo

Magistri militũ senatores, milites suos scholares verbe rare vel degradare nõ possunt: sed istud spectat ad officiorum magistrum. Item magister militum suos domesticos senatores ducenarios, vel centenarios facere non potest. Bar.

I. Impp. Theo. Arcad. & Hon. AAA. Pisto. Com. & mag. offic.

V Iris spectabilib. comitib.a scholarũ verberãdi degradãdive senatores b ac ducenarios licentiã denegamus. ea nanq; q̃ tali commotione digna sunt, ad tuæ c sublimitatis volũmus referri notitiã. Insuper ẽt domesticos eorũ, nõ senatores, vel ducenarios cẽtenariosve fieri decernim*: pœna v. librarũ auri plectẽdo qsquis hãc diuinã iussionem excesserit: scrinio vero barbarorũ, d † si tale qđ vel attẽtari passum fuerit, vel attentatũ ꝯ leges nõ suggesserit, x. librarũ auri ꝯdemnatione plectendo. Illud ẽt obseruari nõ sine rõne ꝯuenit, ne is cui domestici officiũ p militiæ gradũ vel quinquennij tps interdici cẽsuimus, familiaritate comitis simulata, rẽ prohibitam alio nomine valeat vsurpare. e

Militans in aliqua militia, qui stipendijs decursis primicerius factus est, cũbus priuilegijs sibi cõpetẽtib. pfruat: & etiam in causis ciuilibus coram officiorum magistro tantùm cogitur respondere. in criminalibus vero causis hoc priuilegiũ nõ sortiũ. Bar.

II. Impp. Leo & Zeno AA. Eusebio mag. offic.

H Ac lege decernim*, vt q i singulis scholis f militant, qq; post emensa stipẽdiorũ curricula ad primiceriorũ gradũ pueniunt, & adorata nrę diuinitatis purpura virorũ clarissimorũ comitũ meruerint dignitatẽ: tã cingulo q̃ priuilegijs omnib. sibimet cõpetẽtib. pfruant: ac deinceps vsq; ad finem vitæ foro tuæ celsitudinis g tãtummodo subiaceant: nec ex alterius cuiuslibet sñia ciuile subire litigiũ cõpellant. In criminalib. sanè controuersijs, & in publicis tributis ita ẽt aduersus tales viros prouincias moderantiũ congruam iurisdictionem volumus obseruari, h ne sub prætextu concessi priuilegij, vel flagitiorum crescat auctoritas, vel publica vacillet vtilitas.

riorũ.

k Tui culminis. loquitur magistro officiorũ. vt no. ĩ. l. pxi.

l Sholares. expone vt in rub.

m Constitutę. hoc dic vt ĩ. de dig. l. mulieres. & ff. ad muni. l. fin. §. viduam. & in Auth. de nup. §. nõ tamen. colla. iiij. & ad id quod de tribus dicit, facit ĩ. de quæstio. l. ij. Sed ꝯ ff. de senato. l. j. Sol. vt ĩ. de prox. sacro. scri. l. in sacris. circa prin.

n Serui. hoc dic vt d. l. in sacris.

o Consuetudine. sic ĩ. de diuer. offic. l. viros.

p Suæ scholæ. officialis quidam erat. & facit l. prædicta, in sacris. §. fin.

Acbiuo.

Imperator in hac lege concedit scholis, id est societatibus militum, priuilegia quæ concessit magistris sacrorum scriniorum & agentium in reb. & eorum principibus & consistorianis: de quibus in l. si supra de consist. §. circa forum, circa fideiussorem. § de iudicio sisti, circa solutionem sportularũ, & similia, tam in vrbe, quàm in prouincia. Et hoc sit pro summario.

III. Imp. Zeno A. * magistro officiorum.

Q Voties super causa ciuili, vel etiam criminali, ex sententia i videlicet iudicij tui culminis k scholares, l vel eorum coniuges (siue adhuc viuerent eãrum mariti, siue post mortem eorum in viduitate cõstitutæ m sunt) matresve eorum in viduitate permanentes, aut liberi qui nõ specialiter alterius iudicis iurisdictioni subiectam conditionem sortiti sunt, & serui n ad eos pertinentes conueniunt, minimè eos easve extranei fideiussoris exactione vexari: sed pro consuetudine o vetustissima & iugiter obseruata, numerarium suæ scholæ, p fideiussorem præbere iubemus: hoc videlicet obseruando, vt in criminalib. causis quinq; alios primates ex triginta viris a primicerio vsque ad triginta retro numerandis, vnà cum numerario volente scilicet & non recusante, præbeant fideiussores: aut recusan-

tibus quinq; (sicut dictū est) viris extraneis, in criminib. tantummodo publicis fideiussor vnà cum numerario præbeatur: ita vt executoribus non amplius ab his q̃ vn° solid°, siue per se, siue per procuratorem rñdere maluerint, præbeat. In subeundis aūt cognitionalib. certaminibus, quoties causa fuerit arbitro a delegata: pro contestatione litis vnū solidum, & pro definitione ab arbitro recitanda, alterum vnū, & nihil amplius dari decernimus. Quòd si causa in iudicio tui culminis ab ipsa cōtestatione litis, vel relatione iudicis, aut appellatione interposita ventilat: pro inducenda cognitione nō amplius quàm tres solidos, & chartarum, vel recitādorum in cognitionibus instrumentorum nomine editionis, quinetiā gestorum, duos tantummodo solidos dabunt. Quoties sane apud viros clarissimos prouinciarū moderatores, ex delegatione. s. sententiæ tuę magnitudinis contra viros fortissimos b scholares, vel eorum coniuges, vel liberos, vel seruos cognitio celebretur: non amplius q̃ dimidiam partem consuetorum sumptuum præberi decernimus: hoc etiam adijciendo, vt qui acceptis commeatibus ad prouincias profecti fuerint, vsq; ad quinque mensium spaciū, intra quod ipsis erit remeandi c licentia nullam penitus actionem super ciuili videlicet negotio (exceptis criminibus d & tributarijs functionibus) sustineant. Ne tamen ibi quoque, e post quintum scilicet cōmeatus mensem, ex sententia iudicij tuæ magnitudinis conuenti, in exigendis fideiussorib. aliquod sentiant detrimentum: adiuratoriæ f eos cautioni iubemus committi. Quoties autem ex verbis, & sine vlla scriptis prolata sententia, g ijdem fortissimi scholares, vel eorum matres seu coniuges (vt dictum est) aut liberi aut serui moneantur, nihil pro ipsa executione sportularum nomine penitus eos, vel eorum matres seu cōiuges aut liberos (secūdū superi° datam distinctionē) vel seruos præbere decernimus. Sed si talis sit negotij vilitas, vt et sine scriptis, cōsentientibus h videlicet partibus, super eo possit cognosci: expectato fine scriptis (sicut dictum est) habendæ cognitionis euentu, si deteriorem calculū reportauerint, sportularū noīe vnū tantūmodo solidū executori præstabūt. Si verò causæ quantitas habendā in scriptis cognitionē flagitauerit: in hoc necesse est casu, interlocutione in scriptis proferenda, ea quæ superius de quātitate sportularū decidendarumq; cognitionum disposita sunt, obseruari.

TITVLVS XXXI.

DE CASTRENSI OMNIVM palatinorum peculio i

Palatini habentes aliquod priuilegium quicquid quæsierint in officio morantes ex donis principis, aut eorum industria principe conscio, retinent tanquam castrense peculium: & a labore castrorum non sunt immunes. Bart.

I. Imp. Constanti A. ad Seuerum P.V.

Omnes palatinos quos edicti nostri iā dudū certa priuilegia superfundunt, k rē si quā l dum in palatio nostro morantur, vel parsimonia m propria quæsierint, vel donis nostris fuerint cōsecuti: vt castrense peculium habere præcipimus. n Quid enim tam ex castris est, q̃ quod nobis conscijs ac propè sub cōspectib. uostris acquiritur. Sed nec alieni sunt a puluere & labore castrorum, qui signa nostra o comitantur: qui præsto sunt semper actibus: quos intentos & eruditos studijs,

a Arbitro. i. iudici delegato. sic ff. de appel. l. ex cōsensu. Acc.

b Fortissimos. pro hoc no. q. de militib. armatis loquitur.

c Remeandi. ad militiam.

d Exceptis criminibus. proprie excipit a functionib°: improprie a tributis. & facit. ff. de castren. l. fi. § fina.

e Ibi quoq; s. in prouincia. nā poterit cōueniri post quinque mēses, sed certo mō, vt dicit. ad quod est dictus §. & facit ff. vt ni. fori præscri. non vtantur. l. j.

f Adiuratoriæ. sic ff. de castren. l. fi. §. fi. & de pri. fac. scri. l. in sacris.

Citari nō debet qui sine scriptis.

g Sententia. s. citatoria. & dic de facto. nam de iure in scriptis sunt conueniendi: nisi sit causa vilis, & partium consensu, vt subijcit.

h Consentientib°. nota. consenso partiū sententiari posse sine scriptura. sic ff. de epi. & cle. l. generaliter. in fi. sed hodie et sine cōsensu partiū: vt ff. de sent. ex libel. re. auth. nisi. & sa. ad le. ff. de dig. l. quoties. & idem in similib. ibi no. in l. quoties. & ff. de pri. fac. scrin. l. in sacris. & de prin. agē. in reb. l. fi.

i DE CASTRENSI omnium palat. &c.

Id est de militib° palatij, qui principē sequuntur: vt s. eo. su periori: sed hic circa peculium.

k Omnes. Superfūdūt. idest locupletant. R. & dic edicti, de legib. q̃ sūt ff. tit. ij. l. j. & ij. q̃ sunt Cōstātini, vt ibi. Vel dic. quod nō hēm°.

l Si quā aliàs si qā. aliàs si quā. dū &c.

m Parsimonia abūdat si. Et nō. parsimonia, sic & ff. de epi scop. & cler. l. ij. & ff. de pecu. l. peculium ex eo.

n Præcipimus. vt ff. de bon. quæ libe. l. pen. & fi. ff. de adses. l. velut. & de aduo. di uer. iud. l. sori. & de ino. te. sta. l. fi. & de silen. l. fi. & de episc. & cle. l. cum lex & l. sacrosanctæ. & ff. ti. j. l. ij. in fin. & de bon. pos. ex test. mi l j. & fami. erc. l. fi. filius. & ff. de colla. bo. l. fina. §. nec castrense.

o Signa nostra. quæ stant nobiscū, & sequuntur

quantur nos: licet non sint in castris, q̃ facit fieri alicui per aliquem ducem belli: vt j. de re mi. l. ne mn. miles. Item not. de puluere.

a [illegible]

Conuenit præcedentibus.

b Equites Romanos. q Romã custodiunt. nam & illi habentur pro absentibus reipublicæ causa, vt ff. ex quib. cau. ma. l. milites. & dic quòd aliqui præsidentes alijs erant: non enim simplex militia est dignitas: vt j. ti. j. l. fi. in princi. Accur.

Militia simplex si est dignitas.

c Clarissimatus. i. consulatus: vt s. de dome. & pentec. l. ij.

d [illegible]

Dignitas erat, forte vt esset dictus perfectissimus miles.

e Codicillis. Negotio. vili.

f Honorem. s. istũ. probitate ergo datur non precio. sic s. de episco. & cleri. leg. si quenquam.

Alicuius priuati sine aliquo vili officio: vt s. de dign. l. nequis. & fa. s. de agen. in re. l. agentes. §. j.

[illegible] non &.

De armata militia loquitur: & de hoc prima parte loquit̃ j. eo. l. j. ij. iij. & iiij.

Et de seruis. de hoc j. eo. l. pe. & vlti.

h Et vt nemo. de hoc j eo. l. his.

Si militiæ. Hic s. magistrum militum, & ducibus, vt j. titu. ij. l. pe.

m Habent. s. debitis. vel habeas offerre. nec tamen sine probatoria principis aggregantur, vt j. ti. tit. iij. l. nemine.

itinerum prolixitas, & expeditionũ difficultas exercet. Ideoq; Palatini nostri, qui priuilegijs edicti vti potuerũt, peculia sua ꝓcipua retineant, q̃ dũ in palatio nr̃o cõstituti sunt, aut labore (vt dictũ est) proprio, aut donatione nostra quæsierint.

TITVLVS XXXII.

DE [illegible] a

I. Imp. [illegible] A. ad [illegible]

EQuites Romanos b secũdum gradum post clarissima- c tus dignitatem obtinere iubemus.

TITVLVS XXXIII.

DE [illegible] dignitate. d

I. Imp. Iustinianus A. ad [illegible] Valerianum.

COdicillis ꝑfectissimatus fruent̃, qui impetrauerunt, si abhorreãt e conditione seruili, vel fisco aut curię obnoxij nõ sint, vel si pistores nõ fuerint, vel non in aliquo negotio g constiterint, nec sibi honorẽ f venali suffragio emerint, nec rem alicuius g administrauerint.

TITVLVS XXXIIII.

QVI MI[illegible]TARE h possunt, vel nõ possunt: & de se[illegible] i ad militiã vel dignitatem adspirantibus: & vt nemo k duplici militia vel dignitate & militia simul vtatur.

Volentes militare, se debent etiã offerre ei, q habet ius ꝓbandi: scilicet officiorũ magistro. Item nullus causa litis vitandæ militare potest. Bar.

I. Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Antoni[illegible].

SI militiæ nomẽ dare vultis: offerte vos his l q probãdi ius habent. m Nõ aũt ignoratis eos, qui litis n causa militiã appetierint, postulãtibus aduersarijs solui sacramento solere.

In fraudem ciuilium munerũ nullus armatæ militiæ nomẽ potest assumere. Bart.

II. Impp. Diocletianus, & Maximianus AA.

NOn tantum decurionum filijs, sed oĩbus in fraudẽ ciuiliũ munerũ nomina armatæ militiæ dantibus, fraudem ꝓdesse displicuit. o

Coloni, vel saltuẽses ad militiã armatam volẽtes vel inuiti non sunt admittendi. Bart.

XI. Impp. Arca. & Hon. AA. [illegible]ma. vtriusq; militię.

CVra peruigili obseruare debebit sublimitas tua, ne coloni, vel saltuenses, p aut vltro se offerentes, ad militiam suscipiantur armatam, aut cogantur inuiti.

Curialis vel cohortalis conditionis existens, ad armatam militiam non adsumitur. Bart.

IIII. Imperator Leo A. Dio. coro.

OMnes omnino curialis vel cohortalis conditionis constituti, nullam armatam militiam in posterum arripiant. q

Duas militias diuersi generis, aut dignitatem, & militiam eodem tempore quis habere non põt: secus si ad idem tendant. Bart.

V. Imp. Iustinianus A. magist. officiorũ.

HIs quidem, r quibus indultum hactenus demonstrat̃, quo binis, aut trinis pluribusve merean̄t singulis, non coniunctis ex prisca consuetudine, sed abiectis, s atq; discrepantibus, detur electio, quẽ retinendum sibi potius cẽseant, quẽ deferendũ

alias non militet: vt in auth. de man. princip. §. fi. colla. iij. & facit s. de fabricẽ l. iiij.

n Litis. s. vitandę, vt ff. de re mil. le. iij. §. nõ omnis. & l. fi. & fa. s. si propter pub. l. j. & de tab. le. j. & de dec. l. qui derelicta. & l. ne quis. & l. omnes. & s. de procur. l. maritus. §. j. & j. leg. proxi.

o NOn tantum. displicuit. vt ff. de mu. & ho. l. iij. §. fin. & facit s. l. proxi. cum suis concor.

p CVra. Saltuenses. prædiorum conductores, coloni: prætorum, saltuenses, dicũtur: vt s. de iun. pa. l. fi. in princ & fa. s. de agrico. & cẽsi. l. colonos. & de fu. co. l. j. & fi. & de manci. leg. iij.

q OMnes. Arripiãt. facit s. vbi curi. vel cohor. l. j. & ij. & s. de tabu. scri. l. j. & s. eo. tit. l. j. cum suis conco. Acc.

r HIs quidẽ. alias eis aliàs his.

s Abiectis. i. separatis. sed valeret hoc si separatum postea vtiz vt j. §. fin. Accursius. Ordinis.

t mereãt forte: aut certe vtãtur.

cognoscant: vt in eo, quod optauerint, firmiter maneant: eo quod despexerint, sine dubitatione repellantur. [f] In posterum verò nemini prorsus facultas pateat eodem tempore, plusquam vnius ordinis [a] nomē affectare: interdicendis in cōmune cūctis (vt dictum est) binis pluribusue militijs, [b] nec dignitates coniungere ciuilibet alij cingulo cōcedendas: [c] vt & q supplicandū de re vetita nobis existimauerint, pœna decē librarū auri pro temeritate quāuis infructuosa, [c] plectanē: & q susceperint [d] iussionē Augustā per subreptionē elicitā (quod nonnunquā contingit) decem librarū auri multa feriantur: scrinijs etiam, necnon officijs quorum hoc interfit, si non restiterint, [e] & hanc pragmaticam legem abiecerint, decem librarū auri dispēdio puniendis. Si quid autem contra hoc perpetretur: sciant oēs, quod extra concessum admissum est, aut actum fuerit, vel notis conscriptum publicis, simile habeatur, ac si nec impetratū nec pronūciatum omnino, nec inſertū esset vllis matriculis: scituris ēt oibus qui merentes in ordinibus armatis, siue ciuilibus administrandas prouincias, seu gerendos quoslibet numeros vel iam sunt seu decætero fuerint iussione nostra sortiti, & vt seruet eis gradus, [f] Augusta promeriti sanctione, parē [g] indulgendā sibi licentiam postquam deposuerint solicitudinem, aut in priori cingulo pro tinus persistendi, nullo vindicando titulo dignitatis, quā sol citudo media præstiterit: aut retinē di splendorē, quē [h] acquisierint administrationis obtentu, verū [i] priore cingulo desistendi. Monē te [k] tamen innata nobis clementia, liberum esse cūctis perspeximus, si militia qua decedendū est, inter eas habeatur, quas volentibus licet distrahere: & in alios eam conferendi, [l] & precia consequendi: [m] prout in isdē agminibus cōsueuerit hactenus: excipiendis videlicet, nec deducēdis in hāc perpetuo conseruandam legē pragmaticā, his qui binas militias simul com positas, & sociali nexas cōsortio fuerint adsecuti: vt in viris deuotissimis scholaribus atque candidatis fieri moris ē, necnō in uiris deuotis laterculē sibus & pragmaticarijs, uel a secretis [n] cōtingit: quos [o] memorialiū, aut etiā agentiū in rebus adornat cingulum: & si qui simili stipendiorum iunguntur [p] copula.

Dominus patiens seruum militare, dominio priuabitur, & iure patronatus: sed si ee ignorante seruus militiam fueris adeptus, tunc intra triginta dies tantum ex quo scieuerit, datur sibi eum vendicandi potestas. Bartolus.

VI. Imp. Iustinianus A. Mennæ P.P.

Super seruis qui postea ad quandam militiam adspirare tentauerint, uel scientibus, uel ignorantibus dominis præcipimus, si quidem ignorantibus his eam meruerint, [q] licere dominis adire competentem iudicem, & suam ignorantiam, (eo quòd contrarium minimè [r] probatur) ostendere, [s] eoq; modo spoliatos eos militia in suum dominiū trahere. Sin uerò sciētibus his serui militauerint: [t] cadere quidem eos non tantū dominio eorum, sed ēt

---

[a] Ordinis. s. militiæ armatæ, vel inermis, vt subijcit.

[b] Militijs. Not. s. de adsess. l. fin. & de postu. l. quisquis. & s. de prosi. sac. scri. l. hac parte. enim suis concor. & ff. de col. illi. l. j. §. ij.

[c] Infructuosa. not. puniri affectum, & si non sequat effectus. sic s. de legi. & const. l. ij. in fi. & in Lombar. dè consil. mor. l. si quis. & ne ad regē. ne. in fi. l. iij. arg. contra ff. quod quisque iur. l. j. § fin.

[d] Susceperint. Iudices ad quos deuenerunt: vt s. de preci. Impera. offeren. l. rescripta. facit. s. si nu. ex rescri. pe. l. j. in fi. & in auth. vt omnes obe. iud. col. ij.

[e] Restiterint. Not. sic s. de decu. le. omnes. & de appe. l. quā.

[f] Gradus. id est ordo, quem percipient ante susceptam administrationē. M. & repete fuerit sortiti.

[g] Parem. s. qualem dixit supra ead. l. in princi. ibi, detur electio &c.

[h] Quē. s. titulum.

[i] Verum. pro sed & aliàs desistente. & aliàs desistendo, & aliàs di. & idem est sensus.

[k] Monente. aliàs monēte. & alias moderante.

[l] Conferendi. l. conferre. ad quod s. de inoffic. test. l. omnimodo. §. fi. & de pig. l. vlti. & in authe. ibi posita. & s. de proxi. sa. scri. le. vnicuique. & l. in sacris.

[m] Consequendi. l. consequi.

[n] A secretis. nomē officij.

[o] Quos. s. prædictos omnes.

[p] Iunguntur. s. per legem scriptam, non per priuilegium principis viuentis. & not. per hanc legem non licere habere duas præbendas.

[q] Super seruis. Meruerint. nota quòd lex facit li-berum. de sa. auth. de san. episco. §. seruus. coll. ix. & de nupt. §. si vero ab eod. coll. iiij. & de mona. §. j. coll. j. & d bo. li. l. fi. l fi. & s. de ppo. sacubi. l. e. iubemus in princi. Sed contra. ff. de re mili. l. alienū. vbi non fit liber. Solu. hic corrigit: vel hic erat electus: ibi sua auctoritate vsurpauit. Item contra. s. ee tabu. l. generali. Solu. vt j. l. proxi.

[r] Ostendere. nota probari ignorantiā ipso quòd contrariū non probatur. sic & ff. de acc. l. si eui. § j. quilibet enim ignorans præsumitur: vt ff. de proba. le. verius. & institu. de le. §. quod autem. & ff. de admin. tuto. l. hoc autem. & s. de præpo. sa. cubi. l. iubemus. in fine. & s. de pet. here. l. qui se. Item quod dicitur probatur, quomodo pbat reus? Respond. quia excipit adserendo. ff. de proba. l. in exceptionibus. Item est ei mos gerendus, vt ff. de proba. leg. circa. & fac. s. de lib. cau. leg. non mutat.

[s] Militauerint. tēpore huius. l. & facie ad legem io authen ti. constitu. quæ da dignl.

Facit ad hoc ca. de multa. extra de pbē. lib. 6. vbi dicit q nullus pōt retinere duas dignitates.

cōcedi.

Duas præbēdas habere non licet.

Ignorātia pbat eo quòd contrariū nō probatur.

Innocētiā, C uiatius. Cōco. e. j. cū gl. su. p verbo, mortis. extra de his q vi metus ve causa fiunt.

omni pronatus iure: illos verò ingenuos effectos, si qdē vtiles ad militiā eis datā visi fuerint, in ea durare: sin verò minimè idonei sint, ea priuari. Sup illis aūt seruis, q iā militauerūt, & adhuc in eadem militia pseuerant, licētiā damus dn̄is intra xxx. dierū spaciū ab eo tpe cōnumerādorū, quo psens sanctio diuulgata fuerit, vel nostrā adire clementiā, vel cōpetentes iudices, & suā ignorantiā cōmendare, eosq; in suū dn̄ium recipere: quo tpe transacto, simili modo tā dn̄io, q̄ omni patronatus iure cadere eos necesse est.

Dn̄s patiens seruū in dignitate esse, priuabitur dn̄io, & iure patronatus. sed si eo ignorāte seruus ipsam fuerit adeptus, tūc intra triginta dies tantū ex quo sciuerit, datur sibi vindicandi potestas. Bar.

VII. Idē A. Ioanni P.P.

SI quis seruū suū dignitatē habere, quēadmodū militiā, fuerit passus: spolietur & dn̄io serui, a & iure quod pertinet ad patronos. Cui.n. ferendū est, homines a nostra manu donationes accipientes, b adhuc inter seruos haberi, & fortè cum suis dn̄is nostrā purpurā adorantes? In his itaque casib. in quib. nō militia, sed dignitas volentibus dn̄is seruis acquiritur, eadem iura seruent, q̄ antea posita sunt: ne videat nostra sanctio aliquid habere imperfectū. c Sciāt aūt dn̄i ad exemplum pteritæ d nostræ ɔstitutionis quæ de hmōi seruis loquitur, φ nisi hoc intra xxx. dies ex quo eis hoc fuerit notum, e manifestauerint, & cōpetentem iudicem adierint, & spoliare eos dignitatibus curauerint: dn̄ium eorū & ius patronatus amittant: nobis deliberantibus, postquam dn̄io serui fuerint liberati, & inter ingenuos connumerati, si oporteat eos habere dignitatem vel ea quasi indignos spoliari. f

« Desideratur constitutio Græca, ex prætermissis repetenda. »

TITVLVS XXXV.

NEGOTIATORES NE militent.

Negotiatoribus est omnis militaris dignitas interdicta, exceptis argēti distractorib. q nō ad armatā militiā, sed ad aliā quācunq; accedere possunt. Qui verò ante hāc legē assumpserunt illā, retinere possunt, dum tn̄ a negotiatione se abstineant: aliàs militia priuarentur. armorum tn̄ constructores, militiam obtinere, & suam negotiationem retinere valent. Ioan. de Pla.

I. Imp. Iustinianus A. Mennæ P.P.

EOs qui vel in hac alma vrbe, vel in puincijs cuidam ergasterio g præsunt, militare de cætero phibemus, h exceptis argenti distractorib. qui in hac almā vrbe negotiantur. Hos enim, i vtpote vtiles omnibus contractibus, armata quidem militia penitus abstinere sancimus: aliam verò quancunque sine metu psentis sanctionis posse sibi acquirere. Si qui vero negotiatores, quos omni militia phibuimus, iam k militarūt: eis licentiam damus negotiationem quidem relinquere, militiam verò retinere: scientibus, quòd si postea negotiantes appareant, militia priuabuntur. Quod & in argenti distractoribus huius almæ vrbis, si armatam militiam iam sortiti sunt, tenere volumus: vt relicta negotiatione liceat eis in eadem militia durare. Negotiantes etenim post hanc sanctionem, huiusmodi militia priuabuntur: illis qui ad armorum extractionem l suam professionem contulerint, minimè phibendis ad competētem suæ professionis venire militiam, & huiusmodi negotiationem nihilominus retinere.

TITVLVS XXXVI.

DE RE MILITARI.

...gal. § j. & ī. ne vel domi. vel templo. l. j. & ī. l. pxi.

f Si quis. Dn̄in serui. hæc lex facit liberum, vt s. l. pxi. cum similib⁹. Sed ī ī. de tabu l generali. Sol illa trahit ad istam: immò ibi minus, hic dignitas.

b Accipientes. nam donamus nostris militibus stipendia & alia: vt ī. de castren. om pa pecu. l. j. & ī. tit. ij. l j.

c Imperfectum. ad hoc ī ad Sil. l. fi.

d Præteritæ. vt ī. l. proxi.

e Notū. not. sic. ff. qn̄ app. sit. l. j. § fi. & l. fi. & ī. de cal. l. annus. & de excu. tuto. l. qnquaginta. Accu.

f Spoliari. armata vel inermi militia: vt ī. tit. j. l. j.

NEGOTIATORES ne militent.

g EOs Ergasterio. id est, stationē, quasi negotiationi.

h Prohibemus. hoc non nobilitatis defectu. nam & libertus militat. vt ff de testa. mi. l. si duob & de bon. lib. l si illius. § Papinianus. & ī ti. j. l. pen sed quasi ex vili officio non debeant assumi: vt ī. de dign. l. neq. & de perfectissima. dignitate l. j. & ī. de cohortal. l. antepen. & p id quod subijcit, argentarijs, quasi non sit hoc vile officium: vt ī. ut. j. l. omnes. quia semper ibi animum habent. argu. ī. l. ne. l. milites Sed ī ī de iuris. om. iud l. vlt. vbi negotiatores militāt. Sol. hoc nouum: illud vetus. nam hic dicit de cætera. Vel sol. vt ibi.

i Hos enim. vt sunt cæteri præter argentarios.

k Iam. ante hanc legem.

l Extructionem. quia arma faciunt: vel facta visat coaptant. & facit ad l. supra de aduoc diuer. iud. l. ne quis. & ī. de pig. l. fi. & ī. de prin. agen. in re l. agentes. § exceptis. & ī. in quibus cau. mi. fo. præ. l. j. & ī. de fa. l iij. & q̄d no. ī. quib. ex cau. maio. l. vlti.

DE RE MILItari.

Stipendia

Miles captus ab hostibus dum ibi est, stipendium vel donatiuum habere nō pōt. Bar.

I. Imp. Antoninus A. Annæ militi.

STipendia & donatiua a tēpis quo apud hostes fuisse te dicis: restitui tibi postliminio regresso restituto q; , nō iure b desideras.

II. Idem A. militib. cohortis primæ.

VIginti c stipendia si implestis, sordida d munera militiæ vobis non indicentur.

Missus a militia ignominiæ causa, est infamis: & dignitatē cōsequi nō pōt, morari tñ pōt vbiq; , præterquam in interdictis locis. Bar.

III. Idem A. Iuliano.

MIlites ignominia missi e cū infamia notent, nullis honorib. q integræ dignitatis hominib. deferri solēt, vti possunt. f hēant aūt morādi vbi velint, ptātē, pterquā in eis locis in quib. specialiter arguentur. g

Bona militis deferentis in desertione defuncti confiscātur. Bar.

IIII. Imp. Alexan. A.

DEfunctorū ī desertione Bona ɔfiscari diu⁹ Marcus & Antonin⁹ pr̄ meus constituit. h

Desertor indulgentia principis restitutus non habeī p tpe quo deseruit, perinde ac si militasset ī castris: & ideo pro illo tempore stipendium non petit. Bar.

V. Imp. Gordianus A. Valerino, & aliis militib.

CVm allegatis septē annos in desertione egisse maritū sororis vestræ, & indulgētia nr̄a eē restitutū: nō rectè desiderātis, vt id tp̄s, ac si in castris fuerit hēat. i Proinde excepto eo tpe qđ ad desertos ptinet, restitut⁹ ex idulgētia nr̄a, residuo militare debebit: ideoq; nec stipēdia tpis quo in desertione fuerit, exigere poterit. k

Missus a militia ex cā ægritudinis, factus sanus, instaurādus nō est: tñ mitti nō debes nisi medicis hoc denūtiātib. & iudice hoc inquirēte. Bar.

VI. Idem A. l

SEmel causaria missis militib. instauratio nō solet ɔcedi obtētu recuperatæ valetudinis melioris: qñ m nō temerè dimittant, nisi quos ɔstet medicis n denūciātib. & iudice cōpetēte diligēter examināte, vitiū o ɔxisse.

Dānatus de crimine militari miles existens, nō infamat, ēt factus veteranus. Bar.

VII. Idem A.

FRustra p vereris, ne nota q q pp delictū militare intercelsit, existimationē r tuā s iā veterani t læsisse videaī: maximè cū nec ex eo delicto qđ in paganorū pōt cadere psonam, notatos milites post missionem placuerit esse famosos.

VIII. Imp. Philip. A.

CAusaria missus, nulla existimationis macula adspergitur. v

Dans operā vt barbari Romanos deprædent, vel prædā factam cum eis diuidens, viuus comburitur. Bar.

IX. Imp. Constantinus A. ad Crat. *

SI quis barbaris scelerata factione facultatem deprædationis in Romanos dederit, x vel

a STipendia & donatiua. Ponit pro eodem, vel quia quandoque vltra stipendia consulit præsentibus.

b Non iure. quia causa facti non continetur postliminio. vt ff. quibus ex causis maio. l. denique. Sed contra. ff. eod. l. iij. §. is q ad hostes. in fi. §. & l. non omnes. §. pen. & l. pen. Solu. hic fuit captus in psidio, ibi ex improuiso dū iter facit aut epistolā fert. vel ibi ex spāli indulgentia principis, nō cōi iure vt dī in desertore: vt j. eo. l. cū allegatis. & ff. eo. l. q excubias. & fac. ī. de dome. l. vlti.

c VIginti. scilicet annorum.

d Sordida. s. patrimonialia: sed honesta subibitis, vt ff. de priuile. vetera. l. ij. §. fi. sed a psonalib. excusant: vt ī. de his qui non imple. stipē. l. penult.

e MIlites. Missi cum. coniunctio causalis.

f Vti possunt. vt ī. de his q non imple. sti. l. j. & de infa. l. j. lib. x. & de dign. l. neque. & l. iudices. & de adsess. l. liberti. & da iudic. l. eum prætor. §. nō oēs. & ff. de his qui not. infa. l. ij. §. ignominia Accur. — Arcens. Cuia.

g Arguent. s. Romæ: & ēt alibi vbi sit Imperator. nō stabūt: vt ff. de his qui not. infa. l. ij. §. ignominia. & de excusa. tuto. l. sed & milites. §. sed & ignominia. & ff. eod. l. milites. §. missionum. Accur.

h DEfunctorū. Constituit. sed & vincti desertori pœna imponit: qđ dic vt ff. eo. l. iij. §. q militiæ. & l. nō oēs. p totum. & l. pen. & ī. quando lice. vni. si. iudi. se vindi. l. ij. & j. l. proxi.

i CVm allegatis. Habeat. vt ff. eo. l. iij. §. q militiæ. & l. pen. Sed ar. contra. ff. de ali. & ci ba. lega. l. is cui. Sol. ibi speciale in alimētis: vt ff de his q pro non scrip. haben. l. si in metallum. — Alimentorū causa priuilegiata est.

k Poterit. ī. eo. l. j. & ī. de decur. l. na quis. in fi.

l SEmel. Cōcedi. sine Augustalibus: vt j. de diuer. offic. l. ij. & ar. j. de cohor. l. si quis.

m Quando. p. q.

n Medicis. no. consulendos qui sciunt. sic & in Aut h. de nō alien §. quod autem.

o Vitium. animi, vel corporis: vt ff. eo. l. milites. §. missionum. licet vitiū non sit propriè corporis, sed vnum pro altero ponitur: vt ff. de ædi. edic. l. j. §. sciendum.

p FRustra. miles damnatus crimine militari vel cōmuni, non fit infamis, nec dum militat, i. dū militia durat. nam statim vt infamis est, miles esse desinit: quia iam non posset stare vbi princeps: vt ī. eo. l. milites in fin. nec factus veteranus, vt hic: & ita missus agit cum milite, q cū alio in infamia. sec⁹ in pœna debita quandoque: vt ff. de pœ. l. quædam. quæ est ī. & est ratio, vt dixi. sunt aūt crimina militaria, vt ff. eod. per totum. communia patent. — Infamis factus dignitates perdit.

q Nota. infamiā.

r Existimationem. Id est famam.

s Tuam. i. tui.

t Veterani. s. facti.

v CAusaria. Adspergitur. vt ff. eo. l. milites. §. missionum. & ff. de his qui not. infa. l. ij. §. missionum.

x SI quis. Dede tit. vt Potestas Castrifiand permisit venire Mutinenses corruptus ab eis, vel sorte diuisi: cum eis prædem, quam fecerant — C. T. IL. 7. ti. j. l. j.

Vxor inter dumesticos & familiares numerat.

secerunt sine ulta ob sententia. Accur.
a Factam. depredationem.
b Diuiserit. cum eis, vel die inter eos. & not. similis pœna supra vbi can. tst. le. vniuersi. Accur.
c Quicunque. Coniuges a. illis coniugia. Et no. vxorem domesticã seu familiarem: vt not. ff. de his qui ad eccl. confu. l. vln. §. fane. & facit ad le. ff. de offi. procon. l. iiij. §. ij. & ff. de vxor. mi. lt. l. j. & ff. de pact. do. l. inter. §. conuenit.
d Empeos. hi enim ne puncto. & c. vt ff. de agri col. & censi. l. colonos.
e Tribuni. Maneant. i. manere debeant. Et no. q. hæc verba, cum signis propriis possunt legi cum præcedenti & subsequẽti litera. & facit ff. de cõmea. l. j. Accur.
f De eo s. militie, q contempsit. Accur.
g Cum s. fluentis. hoc fluentum, huius fluend.
h Sudores. i. equos ipsos sudantes. nam spoliat se secutor in aqua. Et not. curialẽ legem contra eos qui more bestiarum se s'uerecundè balneant in nauigio. & facit ad le. ff. de aqua. plu. arcen. leg. apud Trebatium.
i Nemo. Depu. tati sunt. qui dicuntur palatini. & ad eius mẽsam sunt.
k Vrbe. Constantinopolitana: nec tamẽ ad mensam eius.
l Legionibus sunt. scilicet in aliis locis.
m Vacet. i. nec propria nec aliena facere: vt ff. de procu. l. militẽ. & arg. ff. de aduoc. diuer. iud. l. ij. & de princi. agen. in re. l. j. Sed contra ff. de proc. l. qui stipendia. Solu. ibi non offenditur disciplina: hic sic: vt ff. eo. l. milites. Vel ibi pmissu principis. Vel dic vacabat. i. ociosus stabat.

sudore.

si quis alio modo factam a diuiserit, b viuus comburaẽ. D. IIII. Kal. Maij, Seuero & Rufino Coss.

Miles q a principe meruit suam familiã ad se venire, coniugem suam potest facere venire. Barto.

X. Idem A.

Qvicunque militum ex nostra auctoritate familias suas ad seuenire meruerint, non amplius, quã cõiuges, c liberos, seruos etiam de peculio castrensi emptos, d neq; adscriptos cẽsibus, ad eosdem excellentia tua dirigi faciat.

Tribuni vel milites in loco deputato stare debent: nec possunt vagari. Barto.

XI. Imppp. Grat. Val. & Theo. AAA. Cynegio P. P.

Tribuni vel milites nullam euagandi p possessiones habeant facultatem: sed cum signis pptijs in mãsionibus soli tis ac publicis maneant. e at si qs tam necessaria scita cõtempserit: de eo, f ac tribuno eius ad nostram scientiam, rectorũ ac defensorum relationibus ptinus referatur, qua tenus seuerissime in eos animaduertatur.

Præsentibus militibus qs se balneare non psumat, aut equos lauare, nisi secretè. B.

XII. Iidem AAA. Richomeri Comiti & magistro vtriusque militiæ.

Cvm supra virentes fluminũ ripas ois legionũ multitudo, consistit: ideo puida auctoritate decernimus, ut nullus oino imundo fimo sordidatis fluentis g cõmune poculum polluat: neve abluẽdo equorũ sudores h de pperans publicos oculos nudatus inceslet, sed pcul a cunctorum obtutibus in inferioribus partibus fluuiorum hoc ipsum faciat.

XIII. Impp. Arc. & Ho. AA. Romuliano P. V.

Nemo miles ex his, q psentes diuino obsequio nostræ clementiæ deputati sunt, i & qui in hac alma vrbe k plenti † comitatui cõcessi sunt, quive de alijs numeris, vel legionibus sunt: l vel sibi uacet, m uel aliena obseqa sine nutu pricipali pagere audeat. qui aut in hmôi facinore fuerint cõuicti: militia exuti pœnas consentaneas lue re compellant. hi verò q in priuato obsequiõ militem retinere fuerint repti, qnq; libris auri n mul te nomine feriantur. Sive rò quisquã missus a numero, vel a tribuno ad comitatum serenitatis nræ puenerit (aliter enim eos hoc facere vetamus) ali co se uiris illustribus comitib. sub quorũ regimine cõstituti sunt, offerre festinet: & causas profe ctionis exponat: vt & responsum cœleste mereatur: & citam o remeandi accipiat facultatem. Si quos autem milites p puincias relictis proprijs numeris passim vagari p præsides earum cognouerint, correctos faciant custodiri, donec de his clemẽtiæ nostræ auribus intimetur, & quid fieri oporteat decernamus.

Miles de vno numero ad alium se transferre non debet; nisi vtilitatis publicæ causa princeps consenserit. Bartolus.

XIIII. Iidem AA. Stiliconi magistro militum.

Contra publicam † vtilitatem q nolumus a numeris ad alios numeros milites nostros transferri. Sciant igit̃ comites r vel duces quibus regendæ militiæ cura commissa s est, non solũ a comitatensibus t ac palatinis numeris ad alios numeros milites transferri non licere: sed ne ipsis qdem, [* seu de comitatẽsibus legionib.

n Quinque libris auri. bc ff. de ser. fugi. l. quicunque.
o Citam. i. velocẽ. & facit in auth. quo. opor. epis. §. non alter. col. j.
p Vagari. facit ff. de adnoc. diuer. iudi. le. ij. & quando liceat vel. l. ij. & leg. de pri. mi. l. j.
q Contra publicam vtilitatẽ, quod semper præsumitur, nisi principis adsit auctoritas: vt infra patet.
r Comites. qui dicantur comites rei militaris, dic vt ff. de comi. rei mili. l. j. & ij.
s Commissa. imme diatẽ in aliqua prouincia.
t Comitatensibus. qui sunt in vrbe, nõ ad mensam: sed pala tini ad mensam: vt ff. le prox. Accursius.
u Ipsis. s. comitibus. vel ducibus. Accur.
x Legionibus. s. militiæ, quod est, ff. & nominat quasdam militias de quibus non trahitur, vt & aliàs ponitur. & caue, quia abundat, ipsis quidem: vel quod est ff. cuiquam cord. sed oblitus dixit, cui quam eorum.

Vtilitatis.

† aliàs, psentes esse comitatui.

† Facit ad hanc l. qđ di in c. ad apostolicã. cũ gl. sup vei bo, phibendum. extra. de regula.
* Prouinciæ. leg. pseudocomitatẽs. legionib. seu de castris ripatensibus castrensia nis. sic Cuia. lib. j. obserua. c. 15. Contius.

seu de castris riparẽsibus † castrensianis]cęterisq; cuiquam eorum transferendi militem copiam attributã: nisi hoc Augusta maiestas publicæ utilitatis [a] gratia fieri iusserit: quia honoris [b] augmentum non ambitione, sed labore ad unumquenque conuenit deuenire: quòd si quis contrafecerit, per singulos milites singulas auri libras a se nouerit exigendas.

Miles armatæ militię agrorũ cultui, custodiæ animaliũ, mercimoniorũ quęstui non est deputandus. Bar.

XV. Impe. Leo A. Aspa. magist. militum.

MIlites qui a republica armantur & aluntur, solis debent utilitatibus publicis occupari: nec agrorum cultui, [c] & custodiæ animalium, uel mercimoniorum q̃stui, sed propriæ munijs insudare militię. nullũ ꝓterea ex militibus posthac ꝑdictis obsequijs uacare magnitudo tua patiatur: sed frequentes in numero suo esse iubeat: ut armorũ quotidiano exercitio [d] ad bella se præparent. Quòd si quis ex militaribus iudicibus vllos militũ tam diuinis [e] quã regijs, [f] vel priuatis domibus ac possessionibus, diuersisq; alijs obsequijs [g] contra interdictum serenitatis nr̃æ crediderit deputandos: sciat se [h] ab eo qui contra vetitum fecerit, & ab eo qui ausus accipere militem fuerit, per singulos milites singulas libras auri protinus exigendas.

Milites ciuilium curam non debent assumere.

XVI. Idem A. Dioscoro.

MIlitares viros, ciuiles curas [i] arripere prohibemus: aut si aliquam huiusmodi solicitudinem fortè susceperint, & militia statim & priuilegijs omnibus denudari decernimus, formidantibus his motũ nr̃æ serenitatis, qui temeritate [k] saluberrimis statutis obuiare tentauerint.

Nullus in aliquo numero militum potest militare sine licentia principis: si tamen aliquis de numero deficiat, magister militum & dux belli in illius locum alium subrogabit, facta prius declaratione principi. Bart.

XVII. Imp. Zeno A. magist. militum.

NEminem in ullo numero equitum vel peditum, vel in quolibet limite, [l] sine nostri numinis sacra probatoria in posterum sociari concedimus, cõsuetudine quæ hactenus tenuit antiquata, quæ magisteriæ potestati vel ducibus probatorias [m] militũ facere, vel militibus adiungere licentiam tribuebat: vt hi tantum in numeris vel limitibus militẽt, qui a nostra diuinitate probatorias consequũtur. viros autem eminentissimos pro tempore magistros militum, necnon & viros spectabiles duces, si supplere numeros pro his qui fatalibus sortibus decrescent, necessariũ esse putauerint, veritate discussa, ꝑ suggestionem suam nr̃æ mansuetudini declarare, qui & quanti & in quo numero uel limite debeant surrogari: vt ita demum, prout nostræ sederit maiestati, diuina subnotatione subnixi militiam sortiantur: [n] officio quod suæ sublimitatis actibus obsecundat, centum librarum auri dispendio feriendo: si ex aliqua parte, quæ statuit nostra serenitas fuerint violata.

Milites in partibus Orientalibus morantes obedire debent iussibus ducum eorum in casibus occurrentibus pro communi utilitate prouidendis: & in causis ciuilibus & criminalibus, non coram magistris militum, sed coram præfecto prætorio Orientis, vel coram ducibus eorũ respondere debẽt. hoc dicit usque ad versi. eo scilicet obseruando.

XVIII. Imp. Anastasius A. Ioanne magistro militum præsentalium.

TAm collatores & prouinciales, quam fortissimos milites, prout oportet, gubernari, minimeque læsionem aliquam seu dispẽdium perpeti, properantes, esse necessariũ prospeximus, dicatissimos [o] milites, qui de diuersis præsentalibus numeris per Orientis partes noscuntur consistere, viro-

[a] Vtilitatis. & cum solennitate, quæ est ff. de offi. ma. milit. l. milites. & facit in authen. vt om. obe. iud. prouinc. §. atripiat: tolla. j. Et not. q̃ interim dum extrahitur ab vna, & mittendus est in aliam, testatur iure militum: vt ff. de bo. pos. ex test. mili. l. j. in fi. Accur.

[b] Quia honoris. sic j. de diuer. offic. le. j. ff. de offi magi. offi. l. j. & ij. & j. de tyro. l. fi. Accursius.

[c] MIlites. Cultui. sic supra eod. l. nemo miles. & sup. loca. l. milites. j. & l. vlti. & sup. negot. ne mili. l. j. & in authen. neque miles neque foem. & ff. de procu. l. militem.

[d] Exercitio. quo scientia crescit: vt ff. de leg. iij. l. legatis. §. ornatricibus.

[e] Diuinis. id est fiscalibus.

[f] Regijs. id est patrimonialibus, vt differant.

[g] Obsequijs. scilicet fiscalibus.

[h] Sciat se. aliàs se. & tunc dic magnitudo sua. aliàs, a se: & tunc dic iudex qui concessit milites accipere in locis priuatis supra eod. leg. nemo. miles.

[i] MIlitares. Curas. vt munera personalia: vt ff. q pet. tut. l. armatæ. & facit ff. leg. proxim. §. quod si quis. cu suis concor.

[k] Temeritate. s. sua vel aliena.

[l] NEminem. Limite. custodiẽdo. s. sicut milites, vel pedites.

[m] Probatorias. sic l. eo. l. contra publicam. & infra diuer. offi. l. probatorias. & j. de cohor. l. ij. & ff. de pal. sac. largit. le. non aliter. Accur.

[n] Sortiantur. sic ff. de offi. mag. mili. le. milites.

[o] TAm collatores. Dicatissimos. id est d iussimos. a dicio dicas, id

[*] Riparenses milites existimat hic eos dici Alcia. qui in imperij limitibus excubabãt ꝓ rep. aduersus barbaros. Cõco. gl. j. in fi. i c. officij tui extra de elec. vbi recitanẽ hęc verba. & gl. pe. in c. cũ post. ꝓpe fi. eo. tit. & c. per nr̃as. iuncta gl. j. in fi. de iure patro.

est diuitem facere. vel. i. sacratos: inde dedico.

Reme-

rum spectabilium ducū iussionibus obedire: vt quicquid emerserit quod pro communi securitate curandum est, hoc protinus, vtpote militari præsidio in proximis locis constituto, competens possit mereri remediū: a ita videlicet, vt etiā agentibus b causas tam criminaliter, quàm ciuiliter, p̄fati milites iam non apud magnificam c magisteriam per Orientē potestatē, vel ex sententijs seu p̄ceptionibus eius, sed p interlocutiones seu dispositiões tam excelsæ tuę sedis, sub cuius iurisdictione consistunt, quàm eorumdem ducum respondeant.

Ad responsum, q prius a p̄fecto mittebaī ad magisteriā potestatem, debet post hanc l. mitti ducibus belli. Item licet etiam duci facere suam solicitudinem & executionem ad responsum procedens ab officio alicuius magistri militum in locis, in quibus non extant apparitores præfecti.

Eo scilicet obseruando, vt ad responsum, quem de officio tuæ sublimitatis huc usque ad prædictam magisteriam per Orientem potestatem moris erat destinari, viris spectabilibus ducibus inhęsurus d mittatur, tam per se, quam per adiutores suos eosdē iudices obseruare, & iussiones eorum implere curaturus: e licentia ei non denegāda, & ad responsum qui de officio alterius viri excelsi magistri militum præsenta lium pro hac nostra dispositione destinatur, in locis in quibus apparitionis tuæ sublimitatis ad responsum non contigerit reperiri, suam solicitudinem pro emergentibus maximè causis peragere: cuius etiam illi qui de altero officio mittendus est, præbemus facultatem, vt non tantum per auditores suos ad responsum, sed etiam inuicem se adiuuando, nec publicis nec priuatis causis vel executionibus abesse videantur: ad singulos etenim duces ad responsum de apparitoribus nostris non perspeximus oportere destinari: ne per multitudinem eorum qualibet machinatione damna contra milites nostros augeri contingat.

Milites conuēti corā iudicibus soluunt vnum solidū pro sportulis, & duos solidos, cùm vnus numerus seu vniuersitas militum conuenitur: ex quibus solidus vnus tantùm pro expensis ingressus litis soluitur: quod etiam in persona aduersaru seruat. Et pro vniuersitate duo tantùm primates seu principaliores ipsius vniuersitatis, & syndicus constitutus conueniri debet.

Vt autem omnifariam tam publicæ commoditati, quàm fortissimis prospiciatur militibus, sportularum nihilominus exactionem merito censuimus moderandam: & iubemus nec ipsis ad responsum, nec adiutoribus eorum pro criminalibus seu ciuilibus causis, etiam si ex publicis causis descendere, vel ad publicam causam pertinere dicantur, licere aliquid plus quàm vnum solidū a singulis vel nolentibus vel spontanea f voluntate offerentibus suscipere militibus: ita vt si vniuersitas numeri seu principiorum monenda sit, duplicata quantitate tantummodo sportulas accipiāt. in his etenim causis nec plures quàm duos primates, quorum nomina semel ac primum gestis interuenientibus fuerint publicata, patimur conueniri: syndico videlicet prout consuetudo deposcit, legibusque cautum est, ordinando. g Hoc quoque adiecto, vt pro omnibus quibuslibet expensis faciendis ingressus in iudicio duciano vnum tantummodo solidum, nihilque amplius milites vel syndici litigantes dependere compellantur: vt huiusmodi solatium ad commodum & ad responsum, & eius adiutorum & exceptorum proficiat: nihil sibi vsurpare, vel suo nomine poscere, uel uiris deuotis principibus qui ducianum obseruant iudicium, uel ducianam apparitiōem, de præfatis litibus concedendis: ita videlicet, ut super litis expensis, in personis etiam eorum quicunque milites pulsare maluerint, eadem forma h seruetur.

Duces possunt causas militares per se cognoscere, ac si essent principalibus delegatæ. Item ad curam ducum spectat, quando conuocant ad se milites de vno loco ad aliū, quòd collatores nullis grauentur expensis: nulla necessitate cogente milites accedant. si autem exigente necessitate, tunc intra triginta dies milites debent sibi expensas ministrare: post triginta verò dies tenentur collatores prouinciales expensas itineris exhibere. Barto.

Erit autem arbitrij atque æstimationis uirorum spectabilium ducum, pro qualitate negotiorum, uel quantitate, quæ deuotissi-

a Remedium. facit ℥. de offic. præfe. præto. Afri. l. in nomine domini.
b Agentibus. s. contra milites: vel his agentibus.
c Magnificam. hoc non vt detrahatur honori magistri militum, cum & duces sint sub eo. vt ℥. eod. l. fina.
d Inhæsurus. aliàs in mensuris: & aliàs inhæsurus.
e Curaturus. aliàs curaturus: aliàs curaturis.
f Spontanea. sic ℥. de salgamo. l. ij. & ℥. d rap. vir. l. circa finē.
g Ordinando. vt ff. quod cuiusque vniuer. no. l. nulli. & ie. sequenti.
h Forma. quia æqualitas debet esse in iudicijs vt ℥. de proxi. sac. scrin. l. in sacris. §. & quoniam. Accu.

Aequalitas i iudicijs esse debet.

Arbi-

a Arbitris. i. delegatis priuatis hominibus. sic ff. qui satis da cogan. l. arbitro.
b Vlterioris temporis. facit constitutio Frideri. de Feudis.
c Sententias. quod est absurdum: vt ff. de libe. causa. l. si pariter. & facit ff. de in ius uo. l. iij. & iiij. in princip. & de iudi. l. ij. §. legatis.
d Antelatas. s. in principio huius l. & facit ad legem in authen. de quæsto. §. si vero aliquis. coll. vj.

e DE CASTRENsi peculio &c.

De hoc non dicitur in textu sic R. de relig. in rubri.

f Si in potestate. Nō dubitat. vt R. si quis alteri vel sibi. l. ij. & institu. de inuti stipu. §. ei qui. & R. de bon. proscri. l. si quis post hanc. §. primo.
g Mobiles. non immobi.

mis militibus ab aduersarijs eorum ingeritur, vel suam audientiam interponere litigijs, vel eorum discussiōem dicatissimis principijs seu arbitris [a] in locis degentibus committere, quibus viris spectabilibus ducibus & eos obseruantibus ad responsum, seu adiutoribus eorum curæ sit, si quando ad eosdem duces milites accersiti fuerint, vel de locis in quibus constituti sunt moueri præcepti, ne quolibet modo curiales seu collatores qbusdam afficiantur dispendijs: ita scilicet vt pro militibus inspiciendis quandocunque voluerint viri spectabiles duces etiam præsentales deuotissimos milites adhibere, nōn immodicam multitudinem eorum tempore pacis conuocare procurent. Sin vero etiam necessitate poscente milites ad alia peruenant loca, læsionibus contra curiales seu collatores nihilominus modis omnibus abstineant: & si tam in eūdo quàm redeundo triginta tantum dies oporteat eos proficisci, ipsi suas expensas sibi præbendas (collatoribus seu curialibus minimè ꝑgrauandis) suscipere non cessent. Sinautem vlteriore tempore in alijs locis necesse sit eos commorari: expensas eis vlterioris [b] (vt dictum est) temporis ad quæ peruenerint loca ministrari.

Iudicium ciuile vel criminale intentatum cōtra militē corā uno iudice, non pōt intentari criminaliter corā alio, nisi primo peracto: & idē ecōuerso & contrafaciens punit. Itē p hanc iurisdictionem cōcessā ducibus nō derogat iurisdictioni magistrorū, sub qbus sunt ipsi duces. hoc dicit, usq; ad fi. l.

Quoniam verò comperimus quosdam temerario animo atque iniquo proposito, anteriore tempore certos de memoratis militibus tā in iudicio sublimitatis tuæ, quā apud excelsam magisteriam per Orientem potestatē, in accusationē deduxisse: & eosdē eodem tempore ad diuersa quoque protraxisse iudicia: diuersasq; super ijsdem personis ijsdemq; causis & negotijs prolatas fuisse sententias: [c] ne postea nihilominus tantæ contra milites nostros insidię, tantaq; confusio querelis quas eis ingeri contigerit, generentur: nemini liceat apud sedē magnitudinis tuæ accusatione contra militem seu milites pręsentales deposita, conuētioneq: oblata eūdē vel eosdē criminaliter vel ciuiliter per iussionē virorū spectabiliū iudicum vel ducum inquietare antequam negotium ex priori actione prioreque conuentione finem legitimum sortiatur. Idēq; versa vice obseruari, vt si qdem miles, seu milites ꝑsentales prouisione viri spectabilis ducis incusati ac admoniti fuerint: incusatori licentia denegetur agenti postulationem seu accusationem in iudicio tuæ sublimitatis contra eundem militem vel eosdē milites deponere: nec si eundem vel eosdem tā criminaliter quàm ciuiliter obnoxios esse firmauerit, facultatē eidē agēti superesse, & separatis intentionibus suis pro criminalibus qdem tuæ celsitudinis iudicium, pro ciuilibus aūt viri spectabilis ducis sublimitatem, seu versa vice occupare. Si quis verò ad hmōi tam audacissimum tamque æquitati contrarium conamen prosiluerit: eum pro pecuniarijs quidē negotijs iactura litis, & damnorum q̄ vitio eius contigerunt, solutione ꝑcellit: pro criminalibus autē quasi calumniatorem conuictum, legum aculeos sentire. Dispositiones autem antelatas, [d] non ad imminuendam potestatem magisteriæ per Orientem administrationis, sed pro tuitione locorum, ac securitate publica noscimur præstitisse: cùm non dubium sit ipsos etiam duces quibus fortissimi præsentales milites parere præcepti sunt, sub eadem excelsa potestate esse constitutos.

TITVLVS XXXVII.

DE CASTRENSI PECVLIO militum & præfectianoru n. [e]

Filius in potestate militans, q̄ ob eā cām accepit ex domo a patre, matre, vel alijs propinqs, vel amicis, & q̄ ei occasione militiæ sunt q̄sita, in castrēsi peculio numerant: non aūt matris hæreditas. ꝑdiū verò donatum, in castrensi peculio nō est: sed si sit emptū ex castrensi peculio, efficitur castrense. Bart.

Hi etiā apparitores ꝑfecti prætorio, vt scripsit Cuiacius. Conius.

I. Imp. Alexander A. Priciano.

SI in potestate tua filius tuus fuit eo tempore, quo quædam noīe eius emisti: ea tua esse nō dubitatur. [f] Peculio autem castrēsi cedūt res mobiles [g] q̄ cū-

mobiles: vt hic, & ī. famil. erciscun. l. si filius. & fa. ff. eo. l. iiij. & v. & l. si forte. & l. castrense. & l. pen. & ff. de fal. l. si pater.

a Donatum. nisi notitia castrensi: vt j. proxi.

b Conditionis. vt sunt castrensia. & sic not. q res succedit loco precij fauore militiæ. sic ī. de rei vin. l. si vt proponis. aliàs contra: vt eo. tit. l. si ex ea.

Res quę in pcij loco succedit.

c Filius familias. facit ff. de con trahen. empt. l. inter pares & de do. l. filius fami. in fin. & ī. de pa. po. l. iij in prin. etiam iure nouo, quo habet proprietatem aduentitiorum: vt ī. de bo quę li. l. vlti. §. filius autem. fa. ff. quæ res pign. obli. pos. l. j.

d Erat. Sacramenti. militiæ: vt Instit. quib. modis ius pat. pote. solui. §. filiusfamilias.

e Patris est. vt ff. eo. l. ex nota. & l. miles præcipua. §. j. & ī. de bo. quæ lib. l. eũ oportet §. exceptis. Accur.

f Cum allegas. In eisdem. sic ff. eo. l. miles filiusfamilias. secus si in aliis, & numquam secum in eadem puincia militasset: vt ff. eo. l. dotem. §. si.

g Nonnihil. id est non parum. Et not. quòd cõsuetudo auget affectionem parẽtelæ. vt ff. eo. l. pen. in prine.

Consuetudo affectũ parentelę auget.

h Intelligis. Quęsitam. vt ff. eo. l. j. & ij. ad leg. Falci. l. filius familias. & ī. de bon. quæ lib. l. ij. Sed hodie 5: vt in Auth. de here. ab intest. §. ij. colla. ix.

i Ius castrẽsis. Ad iutricis nostræ. vel adiutrice nrę. Sed vt j ī. de testam. mili. l. pen. Solu. hic scriniarius erat miles: ibi non. vel hic in rustico: ibi nõ. vt

† aliàs, labor sociatus cõmilitõi eius. & j. credẽdus.

ti in militiã, a patre, vel a matre aliisve ppinquis vel amicis donatæ sunt: item q in castris p occasionẽ militiæ qrunt: in qbus sunt ẽt hæreditates eorum qui nõ aliàs noti esse potuerũt, nisi p militiæ occasionem, ẽt si res immobiles in his erunt. Mris aũt hęreditas quãuis in militia delata sit, ad peculium castrẽse nõ ptinet. In castrensi vero peculio prędium donatum [a] nõ esse ↄstat: quãuis empta ex castrensi peculio prædia, eius ↄditionis [b] efficiantur.

II. Idem A. Felici.

Filiusfamilias [c] alienationem nullius rei sine voluntate patris habet, nisi castrense peculium habeat.

Licet quis militet, non ppterea liberatur a patria potestate. Bart.

III. Idem A. Feliciano.

Errat q tibi psuasit, q nexu paternæ potestatis, iure sacramẽti [d] solutus es. Manent. n. nihilominus milites in potestate parentũ: sed peculiũ castrense pprium habent: nec in eo vllum ius patris est. [e]

Hæreditas fratris qsita militanti in castris, in castrensi peculio numeratur. Bar.

IIII. Imp. Gordian⁹ A. [f]

Cum allegas te a fratre tuo eodemq; cõmilitone in eisdẽ [f] castris institutũ hęredẽ: successionem eius potius in castrensi peculio tuo, q̄ patri tuo cuius in potestate es, p te quæsitam videri, rõnis est. Etenim peregrinationis laborẽ † sociatum commilitij eius, & obeundorum munerum consortiũ, affectioni fraternę nõnihil [g] addidisse, quinimo vice mutua chariores inuicẽ sibi reddidisse credendũ est.

V. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

Intelligis, filio qui militauit, defuncto, peculiũ eius penes patrẽ remãsisse: non hęreditatem patri quæsitam. [h]

Milites scriniarij & exceptores, & cæteri militãtes habẽt castrẽse peculium. Bar.

VI. Impp. Theod. & Valent. AA. Zoilo P.P.

Ius castrẽsis peculij tã scriniarios, q̄ exceptores cęterosq; qui in officio tui culminis merẽdi licentiam habere noscũtur, ac si in legione prima adiutrice nrę [i] reipublicæ militent, inuiolatũ habere pręcipimus.

TITVLVS XXXVIII. DE EROGATIONE militaris annonæ [k]

I. Imp. Constantin. A. & Iulian⁹ Cęs. Helpidio.

Repetita [l] † cõsuetudo mõstrauit expeditionis tpe buccellatũ [m] ac panẽ [n] vinũ quoq; atq; acetum, sed & lardũ, & carnem ẽt veruecinã milites nros ita solere pcipere: in duobus [o] dieb. buccellatũ, † in tertio die panẽ: vno die vinũ, alio die acetũ: [p] vno die lardũ, [q] biduo carnem veruecinam.

II. Imp. Iouin. A. Secundo PP.

Vicesimo nõ ampli⁹ lapide [r] milites sibi iubem⁹ paleas ↄuectare. [s]

in eo. tit. l. fi. & ff. de bon. pos. ex testa. mili. l. j. Vel hic habet ius castrense: non tamen dicit, q iure militari testetur. & facit j. de appari. mag. mi. l. ij.

k De erogatione militaris annonæ.

Id est quid, & vnde habeant milites stipendia.

l Repetita. q fuerat primo cõsuetudo, sed desijt & deinde rediit.

m Buccellatũ. i. buccellas panis aliquas siue aliquot, sicut habent fratres. vel sm P. dic vt ī titu. j. l. ij. al. aliter ponit buccellarius ff. ad le. Iul. de vi publ. l. omnib.

n Panem integrũ.

o In duob al. biduo & aliàs duob. dieb⁹.

p Acetum. cum lactucis agrestibus. imò ad bibendum: quia etiam de vino dicit. & sic faciunt Florentini, qui acetum in exercitu portant, & faciunt hoc vt respub. non grauetur. arg. j. eod. l. iubemus. Item vt adsuescant ad malum: vt ff. de mili. testa. l. j. Item quia nõ hũt ebrij sicut si quotidie vinum & carnes haberent. sed an de suo hoc possent facere? Forte sic. & facit j. de sal. hos. non p. stan. l. j. & supra de fru. vr. Constan. l. j.

q Lardum. ad condimentum.

r Vicesimo Lapide. i. miliario: vt Insti. de excu. tut. §. quod aũt. & est ratio secundum Pla. vt facilius de pximo possint vocari, & vt paleas in area dimittant. & facit j. e. d. l. prouincialium.

s Conuectare. aliàs conuelare.

† Tenore hu⁹ l. recitat gl. sca. quãto. sup verbo, pgrauari. circa medi. extra de censibus.

† Id ẽ frumẽtũ ad vsus diuturnitatẽ coctũ: gallica lingua vocamus biscuit. Ammianus Marcelli. lib. 18. extremo. Cõt. † al. sic, ſ duos dies buccellatũ, in tres partes.

Milites, vt aliquid in cena habeant, a prouincialibus nihil possunt accipere. Barto.

III. Impp. Val. & Valēs AA. ad Victorē magi. mi.

Oenaticorū a noīe milites, & eorū supinstātes b nihil penitus a prouincialibus accipere audeant. Sciant etenim milites q̄ oportet eos cōmoda sua q̄ in annonarū perceptione adipiscuntur, accipientes, extrinsecus detrimentis prouinciales non adficere.

Annonariæ species prouinciales tribuendæ sunt militibus existentibus in castris vicinioribus: & milites cōstituti in castris veteranis duas partes tantū annonæ ibidem retinere debent, tertiam verò partem extrahere. Barto.

IIII. Iidem AA. ad Auxonium P.P.

Icut fieri per oēs limi c tes c salubri prospectione pcipimus, species annonarias vicinioribus limitibus a puincialibus ordinabis d ad castra cōferri: sed in veteranis e castris constituti milites, duas alimoniarū ptes ibidē de cōditis f sumāt: nec amplius, quàm tertiā partem ipsi vehere cogant.

Constituti ad deferendū, seu describēdum militares annonas, si intra triginta dies annonā receptā, & militibus assignatā non ostenderint p publicū instrumentū, tam reipublicæ, quā militibus de suo inferre cogentur. Bar.

V. Imppp. Valē. Val. & Gra. AAA. ad Probū. PP.

A Cruarij, nisi explere to triginta dierum spato, pittacia g authentica cōfestim tradiderint: spēs quas ex fiscalibus cōditis dissimulauerint excludere, vel numero cui' ratiocinia pertractant, supersederunt erogare: de proprijs facultatibus, vel militibus ipsis, vel fiscalibus horreis addicantur h inferre.

Militibus pstanda est annona singulis diebus: & ante lapsum anni. & si eā noluerint recipere, fisci commodis applicatur. Bart.

VI. Iidem AAA. ad Modestum P.P.

FOrtissimi ac deuotissimi milites annonas & capita i singulis diebus, aut certè competenti tempore, id est priusquam annus elabatur, de horreis consequantur, aut si pceptionē suam ac si * debitam, studio voluerint protelare, id quod competēti tempore minimè pceperint, fisci nostri cōmodis uindicetur.

Qui tempore fertilitatis annonam neglexerit recipere de publico, tempore caristiæ precium ipsius, aut annonam non petet. Bart.

VII. Imppp. Val. The. & Ar. AAA. R u P P.

NVlli militarium pro his annonis q̄ in prouincijs delegantur, k repudiata ad tēpus specierū copia, & inopiæ occasiōe captata, precia liceat postulare ita vt si quis pter anni abundantiā suscipere oblata neglexerit, ac postea impositis p necessitate neglexerit, ac postea impositis pro necessitate rerum pcijs, repudiata taxauerit: neq; id quod contra hanc legem expetit, l sinatur exigere: neque id quod accipere dissimulauerit, consequatur.

Fænū militibus & vexilliferis apportandum, ac etiam scholarum tribunis & comitibus illustribus ad domum eorum habitationis apportatur. Barto.

VIII. Impp. Arca. & Ho. AA. Hil... PP.

PRouincialiū cōmodis nos conuenit sub uenire. Ad oium itaq; numerorū siue vexillationū aut ēt scholarū tribunos, vel uiros illustres comites m sublimitas tua faciat puenire, n ut meminerint fœnum militibus iustis apicibus pstandum, iuxta legem o Valentiniani: nec tamen ad oppidum deferendum.

Oīs erogatio annonæ reo p susceptores facta in scriptis est redigēda: & ēt quantitas ipsius annonæ susceptæ, quā debēt principi declarare, & si qd vltra acceperint quā scripserint, in duplū tenent. B.

IX. Iidem AA. * I.P

EXcellentia tua p erogationis per susceptores q factæ modum quantitate

a Oenaticorū. C vt aliquoid sortio cœna habeant.

b Superinstantes. puta forte procuratores, q instabant annonas colligere & accipere, sm Al. sed Bononiæ dicuntur qui præsunt capitis Muti neatibus, & facit. j. de salgam. o. l. j. & de metatis. l. deuotum. & l. seq. & j. e. l. septē.

c Icut. Limites. S alias limites: & aliàs milites. ad qd s. de anno. & tri. l. pro locis. cum suis cōco.

d Ordinabis. loquit præfecto prætorio.

e In veteranis. i. antiquis, vbi horrea publica, & annonæ publicæ sont repositæ. sed ī. proximo casu vel non erat castiū: vel erat sine annona.

f Conditis. i. de annona publica ibi reposita. ad quod s. de condit. in publicis horreis per totum. Accursius.

g A Cruarij. Pittacia. i. scripturas breues sm H. quę continent quantum ex publicis conditis receperunt vt militibus darent. sed ad distribuendum aliud tēpus dat. quod dic vt j eo. l. per hanc. §. hoc videlicet.

h Addicantur. id est cogantur.

i F Ortissimi. Capita. i. quod pro cuiuslibet militis psona præstabatur. Et not. hic honorem in recipere nolētem. sic ff. de act. emp. l. ratio §. sic per venditorē.

* Honor nolenti cōfertur.

k N Vlli. Delegātur. hodie nō delegantur: vt j. eo. l. annonas. quæ est j.

l Expetit. puta precium. Et not. contra Albert. Calui. in eo q̄ sic faciebat contra rusticos. Item fa. s. de condi. infer. l. fi. & ff. de flaquilib. l. iij. §. Stichus. Accursius.

m P Rouincialiū. Comites. Nota illustres comites. Arg. contra supra de comiti q pro reg. l. j.

n Peruenire. f. m

... sothlam.

o Iuxta legem. s. a vigesimo lapide & non amplius: vt s. eo. l. ij. vel ad castra tantum: vt s. eo. l. sicut. aliàs vbi ille suo, vaient.

p E Xcellētia tua. loquitur præfec. prætorio.

q Per susceptores. scilicet qui fisci ... piebant

* ac sibi debitam.

* sic in vet. sed Iidem & opinato - res dicunt l. 7. s. de de exacto tibus. tit. Coodias.

breuium conferri perficiat, ita vt quo die numeris datum sit, diligentius exploretur: ac si quid amplius actuarios vel optiones [a] accepisse constiterit, quam breuium datorū [b] scrinijs nostris veritas cōtinet, memorati in duplum reddere cōpellātur: susceptoribus ea summa imputanda, qui semel flagitantibus eosdem erogasse monstrauerint, nam ad illustres quoque viros magistros vtriusque militię sacri apices cucurrerunt, quibus prouida sanctione decreuimus, vt breues ante indictionis [c] principiū summa fide ac veritate confecti, ad nostra scrinia dirigantur, secundum quos a susceptoribus erogatio celebretur.

Post calendas Nouembris militibus vinum nouum, nō vetus tribuitur. Bar.

X. Iidē AA. Eutychia. PP.

IVbemus per oēs prouincias cunctis numeris ac militibus a Nouembri mense de nouello vino [d] annonam dari: quoniam veteris dispendiosa videtur erogatio.

Exactor militaris annonę cum prouincialibus nullū debet habere cōmerciū ad hoc, vt cōmunem summam intra annum possit conferre. Barto.

XI. Iidem AA. prouincialibus proconsularis.

OPinatoribus, id est exactoribus militaris annonæ, nullum sit cū ꝓuincialib. cōmerciū: [e] ita vt a ducibus vel officio ꝓuinciali oīs sūma debiti postuletur, intra anni spatium conferenda.

Septem diebus fori militibus non venduntur res precio viliori. Bart.

XII. Iidem AA. & Theo. A. Anthemio PP.

SEptem dieb. [f] ꝑ quos tribuni ꝑtoriani emolumēti grā solēniter stellaturę [g] noīe species cōsequuntur: species resistētes non aliter adærentur, [h] nisi vt in foro rerū venalium distrahuntur.

Miles impediens exactionem annonæ, vel consuetam erogationem, pœna hic inserta punitur. Barto.

XIII. Impp. Ho. & The. AA. Anthemio PP.

LEge repetita cēsem⁹, vt si qs militū interclusam specierū exactionē refricare tētauerit, [i] vel adærationes statutas ausus fuerit imutare: tam vir spectabilis dux [k] centū librarū auri, quā eius etiā officium pari condemnationis summa quatiat, adiecta sacrilegij poena, q̄ diualium scitorum violatores palam insequitur.

Exactor militaris annonæ scholari ad numerū cogendum deputato vnum solidū ꝓstabis: deputato verò ad onus præstandi equis annonam, salarium debitum dabitur vnà cum annona etiam suis hæredibus ipso defuncto. Bart.

XIIII. Iidem AA. Constantio mag. militū.

HIs scholaribus, quibus laborū intuitu regendos numeros dedimus, de ærarijs annonis singulos solidos per opinatores, [l] caballationis quoque rationem pro administrato tempore debitam quando militibus erogatur, sine mora præberi oportet: vel si qs eorum antequam accipiat, in fata concesserit, quod ex vtraque causa ei debebatur, hæredibus [m] eius restitui.

Annonæ debitæ in publico vniuersis officijs & sacri palatij ministerijs, sacrisque scrinijs & cæteris adminiculis dignitatum, præberi eis debent in precio taxato. Barto.

XV. Iidem AA. Asclepidoto P. P.

ANnonas omnes quæ vniuersis officijs atque sacri palatij ministerijs, & sacris scrinijs cæterisque cunctarum adminiculis dignitatum adsolent delegari, quasque hi qui ad earum exactionem mittuntur, pro cupiditate & libidine sua grauiter ex prouincialium visceribus eruebant: ad similitudinem militum quibus ærariæ [n] præbentur annonæ, adærari præcipimus: vt oībus supradesignatis emolumēta debita in ꝑcijs dispositio tui [o] culminis pro publica vtilitate taxatis præcipiat erogari.

…ebantur a prouincialibus. & dabant militibus.

[a] Optiones. i. exactores: vt j. eo l. opinatoribus.

[b] Datorum. sunt enim dandi nobis: vt j. eo. l. vlti.

[c] Indictionis principium. vt in authē. de colla. in princip. colla. ix. & j. eo l. opinatoribus. & sup. de apo. l. j.

[d] IVbemus: vino. nota viuum annonam dici. Accur.

[e] OPinatoribus. Commerciū. vt & ī. de suscep. l. j. & ij & ī. de offi. sect. prouin. l. nullum. Itē facit ī. de exacto. tri. l. missi. & j. de exec. & exac. l. siue. Accur.

[f] SEptem diebus. habeas instantes, quod est j. aliàs dictum. & dic species septem dierum &c. sed superfluit resistētes. & dicas quod pro minori precio quàm alijs dabāt his: vt puta plaustrum lignorū nomine. Accursi.

[g] Stellaturæ. quòd remouet Et not. foro venalium. sic j. de cohor. l. speciebus. & ad l. Aquiliam. l. si seruum.

[h] Adærentur. i. in ærarium deferantur per hoc quod datur præd. ctis. aliàs tradhibeantur. aliàs aduehentur.

[i] LEge. Tentauerit. impediendo exactores exigere quod debet solui.

[k] Dux. si ipse hoc fecerit, vel eius officialis. Vel dic, nisi punierit facientem. & secundum hoc facit in auth. de depo. & deuin. §. i.

[l] HIs scholaribus. Per opinatorēs. & expone vt supra.

[m] Hæredibus. facit j. eod. l. per hanc. in fi. & ī. de aduoca. diuer. iudi. l. post duos. §. primo. & de proxi. sac. scri. l. si quis & de donat. l. fi. & ī. de an ciui. leg. j. & j. de primipilo. l. j.

[n] ANnonæ. Aerariæ. i. ad ærarium peruenire. & de ærario solui. videtur ergo contrarium ī. eod. l. nulli. dic vt ibi. Vel hic non prohibet accipi species, sed debet accipere a fisco taxato precio, quod ibi nolebant facere milites, sed tantum precium.

[o] Tui culminis. ꝑfecto prætorio loquitur. Accursius.

Iubemus

[g] Stellaturā interpretat' hic & in l. ꝑter. j. Alcia. esse priuilegiū quoddā militū, quo viliori ꝑcio annonā obsequuntur, quale qd est aliję tessera frumentaria.

Erogationes.

a Iubemus p hanc. Sublimitatis. loquitur magistro equitũ.
b Pro iustitiæ. sic ĩ. de iudi. l. rem nõ nouam. in princ. & §. patroni. & in authen. vt hi qui obli. §. ij. col. vj.
c De negotiatione. nam aliquid pacisce batur, tibi restitui actuarius, vt subijcit.
d Debitum. videt q mutuabat militibus: & dicit tremis fm H. i. tertiam fortẽ solidi ad plus, sed plerũque minus. vel a triente sic ĩ. de mil. veste. l. iij. Accur.
e Consuetudinẽ. sic ĩ. de diuer. offi.
f Retineri. videt eo retineri, q non datur militi, sicut mulier videtur stare in primo matrimonio, eo q non nubit secũdo: vt in auth. de nupt. §. soluto. col. l. iiij. nam illa apud superiorem in sequestro, vt dicit.
g Propositis. non tamen. sic ĩ. de episco. & cle. authen. sed & iudex. & de iudi. l. rem non nouam.
h Negotiatione. s. decretali.
i Constitutio. s. ista vt j. §. prox.
k Sequestrent. sic ĩ. de prohi. sequestra. pe. l. j. contra. sub. hic speciale: vt & ĩ. de agri. & cen. l. litibus.
l Pyctacia. i. scripturam breuem: secundum Hugo.

Decem

Erogator iurare debet se officium legaliter & scdm iustitiam peracturũ, & sua manu numerare debet militibus annonam eis debitam, Barto.

XVI. Imp. Anasta. A. Lõgino magistro equitum ac peditum.

Iubemus per hanc diuinam dispositionẽ, eos quibus ex officio tuæ sublimitatis [a] militariũ meritorũ seu cuiuslibet pstationis cõmittit erogatio, in primis iurare pro iustitiæ [b] rõe iniunctã sibi solicitudinẽ peracturos: & fm pſentem saluberrimę nostrę dispositionis obseruationẽ solatium (sicut dictũ est) publicũ erogator manu sua sine vllo dolo & fraude singulis militibus enumeret: quatenus vnusquisq; miles accepto per suã manũ solatio ipse cũ actuario de negotiatione [c] actuarijs pmissa fm rationẽ agat iustitię: hoc videlicet obseruãdo, vt pro singulis solidis actuario, siue statim, siue postvnũ duosve, seu amplius annos restitutũ fuerit debitũ, [d] minus quidẽ vno tremisse, pro tpris scilicet breuitate pacisci liceat: amplius aũt quàm vnum tremissem nullus actuarius, p quoquo tempore seu annorum spatio pacisci penitus permittatur: nec vlla possit actuarius machinatione pro temporis prolixitate vnius quantitatem tremissis excedere.

Si tpe erogationis stipendiorum oriatur quæstio inter militem pſentem et actuariũ de lucro ex pactione actuarij debito: pecunia deponit apud principes militũ, donec p eos principes ppositis ei sacrosanctis Euangelijs cã interim fuerit terminata. Si verò erogationis tpe miles fuerit absens ex legitimo cõmeatu: intra taxatum numerum: sequestrat pecunia in instrumẽto cõfecta apud dictos principes donec post reuersionẽ militis fuerit cã determinatur militẽ & actuariũ per ipsos principes. Bar.

Si qua tamen inter actuarium & militem super pactione, vel negotiatione tempore erogationis emerserit dubitatio: iubemus eidem militi dandas pecunias, ab erogatore principis dari, & secundum hactenus obseruatam consuetudinem [e] easdem pecunias vel ab erogatore principis, vel ab actuario retineri: [f] quatenus causa apud deuotissima principia, propositis [g] sacrosanctis scripturis inter actuarium & militem tractetur: vt ex omni parte miles nullum damnum sub quacunque occasione (præterquam id quod eum ex iusta & permissa actuarijs negotiatione [h] debere constiterit) patiatur. Super his verò quos datis forte cõmeatibus abesse contigerit, hoc volumus obseruari, vt pecunię quę erogandæ sunt, vsque ad triginta milites, quos tantummodo datis commeatibus dimitti sacra constitutio [i] continet, apud deuotissima principia sequestrentur: [k] illorum scilicet tantummodo militum, quorum intra triginta commeatales viros constitutorum actuarius tempore erogationis pyctacia, [l] vtpote habita super pactione, protulerit, quatenus cum ijdem redierint milites, causa apud deuotissima principia fm prefatum modum tractata, vtriusque partis indemnitati similiter consulatur.

Tribunus triginta militibus tantùm potest dare licentiam commeandi: & si pluribus dederit, illi plures non habebunt dispendium, sed erogator rationi publicæ reportabit: ipse tamen tribunus eis de suo proprio satisfaciet. Barto.

Non danda pro tempore tribuno licentia triginta viris amplius sub commeatus occasione dimittere. Sin vero saluberrimam constitutionem offendendo, amplius, quàm triginta viros datis commeatibus tribunus dimittere ausus fuerit: pecunias quidem quæ post præfatorum triginta virorum numerum per commeatus dimissis militibus erogandæ fuerant, publicæ rationi erogator non dubitet reportandas. Sciat verò tribunus præter iam constitutas super huiusmodi facinore interminationes, sese de proprijs facultatibus singulis militibus quibus vltra numerum triginta virorum sub nomine commeatuum eos dimittendo causa non consequendi publica solatia dederit: quicquid ob iniquam dimissionem amiserint, soluturum. Nec prius idem tribunus ab eodem

decedat numero, nisi omnes huiusmodi milites, id est quos post permissam triginta virorum quantitatem, commeatus nomine dimiserit, indemnes in hac parte atque illaesos reddiderit. Hoc etiam adijciendo, ut sub gestorum testificatione tam decem ex deuotissimis a principijs primates eorum videlicet, quam unusquisque caput scholae iuratus deponat sub presentia sua rem, sicut superius dispositum est, fuisse subsecutam, & sub obtutibus suis unumquemque militem solatium suum manu sua ab erogatoris dextera suscepisse: & huiusmodi gesta, relatione a viro clarissimo tribuno, vel deuotissimis principijs intra tres menses mittenda, ex quo profectus fuerit numerandos, ad nostram referat pietatem. Hoc videlicet ante omnia curando, ut pro tempore erogator, postquam datae fuerint ex publico pecuniae, intra duos vel tres menses seu quatuor, pro qualitate scilicet spaciorum, commissam sibi sollicitudinem erogationis non dubitet faciendam: vel si ulterius apud se pecunias publicas, differendo erogationem, ausus fuerit retinere, sciat se modis omnibus damnum, quod ex negotiatione b miles sustinuerit, ex proprijs facultatibus militibus soluturum. Scientibus his qui praefatae dispositionis obseruantiam siue in differenda ultra singillatim definitum temporis spacium erogatione, siue in qualibet alia parte fuerint egressi, non solum sese militiae cinguli amissionem, verum etiam facultatum quoque suarum publicationem pro tanto subituros flagitio: & insuper erogationum quoque solicitudinem ab officio tuae celsitudinis si imperatoria fuerit violata dispositio ad alios transferendam. Si vero idem officium simul atque c huiusmodi fuerit a quolibet facinus perpetratum, ad notitiam nostrae mansuetudinis, vel certe ad scientiam illustrissimae magisteriae referre curauerit potestatis, ut eiusdem apparitionis † periculo tale flagitium principales minime possit aures latere: quatenus ex omni parte eodem delicto reuelato, quicunque saluberrimas nostrae constitutionis vel pietatis ordinationes ausus fuerit violare, interminatas minime possit poenas euadere: ita ut singulis militibus, qui non obseruato in eorum persona tenore dictae dispositionis laesi fuerint, liceat sacratissimum nostrum per unum forte, vel etiam binos milites pro omnibus verba facturos petere commeatum: & porrectis precibus, quod contra nostram dispositionem passi sunt, approbare: eoque facto, statutis violator imperatoriae dispositionis supplicijs percellatur. Illud praeterea omnibus modis obseruari decernimus, ut erogator omnes pecunias quae mortuis militibus usque ad diem mortis eorum debitae fuerant, secundum iam datam diualem dispositionem uxoribus vel liberis eorum non dubitet administrandas. d

Milites deputati ad custodiã alicuius psonę, vel loci, annonã de publico non pcipiunt: sed a cõstituta psona salariũ habebunt de publico. Item milites non debent ad custodiã alicuius deputari sine principis licentia obtenta in scriptis Barto.

XVII. Imp. Iustinianus A. a PP.

Cum saepe contingat propter quasdam maximas & inexcusabiles rationes, a quibusdam ad custodiam vel ob aliam huiusmodi causam f milites deputari, vel etiam deputatos esse, & non conueniat hoc modo publicum aliquod damnum seu dispendium sustinere: iubemus, si qui fortissimi milites ex quocunque numero, curijs, vel quibusdam corporibus, vel sacrosanctis ecclesijs, uel alijs personis pro custodia (ut dictum est) uel tali alia causa a nostro nomine deputati sunt, uel fuerint, ne per eorum translationes, circa annonarum uel capitum † eis praebendorum erogationem publicis rationibus quaedam laesio ingeratur: g eandem rem de proprio personam seu etiam personas, cui uel quibus deputati sunt, uel fuerint, haec modis omnibus agnoscere, h hoc tantummodo de publico pro ijsdem annonis & capite praebendo & imputando, i quod in locis ex quibus praefati milites peruenerunt, seu peruenerint, imputabatur: uel si ante latam pstationem supradictae psonae recusauerint, eosdem milites non recedere de

† apparitionis. (margin)

† capitũ. & s. capitu praebendo. (margin)

a Decem ex deuotissimis. Nota decem testes necessarios, sicut & alias quindecim, ut s. de proxi. sacro. scri. l. vnicuique. regulariter contra. ff. de testi. l. vbi. ire no. sub praesentia. sic ff. de testi. l. testium. & in authē. de haere. & Fal. § hinc.

b Negotiatione. qa forte in ea est erogator.

c Simul atque. i. postquam.

d Ministrandas. sa cit supra eod. leg. his scholaribus.

a Cum saepe. Rationes. propter timorem fustē galdanae.

f Causam. s. fortè propter ductum personarum vel rerum.

g Ingeratur. pro stipendiu puta talium militum.

h Agnoscere. videt q custoditus a nuncio cõis debeat soluere nũcin non cõi, per l. illam. sed certe imo ille qui facit custodiri. vt patet j. ibi, vel si antelatam &c.

i Imputando. i. qd soliti erant antea de publico habere pro salario, hoc habeat: non autem plus a publico, sed ab eo cuius stant seruitio.

Iussio

ſuis locis, vel eos qui receſſerint, ſine quadā mora ad ea redire: hoc omnifariam cuſtodiēdo, vt nemo deuotiſsimorum militum cuicunque perſonę ſeu corpori ſine ſpeciali nr̄æ ſerenitatis iuſsione [a] ſcriptis proferenda deputetur: officio tuæ celſitudinis, [b] ſi hanc nr̄ę māſuetudinis formam, quoties ſuper militibus quibuſdā deputandis aliquid ſtatutum fuerit, geſtis inſinnare, & quid eos qbus dati ſunt, prout nobis placuit, agnoſcere oportet, iridē publicare minimè curauerit, tā diſpendiū quodcunq; publicum hac ex cā ſuſtinuerit, ei de proprio reſarcire, quàm triginta librarum auri multā propter deſidiam ſuā, immo magis cōniuentiā, dependere cogendo: rectoribus nihilominus prouinciarum, & apparitoribus eorum, ſi ſtatuta nr̄a violauerint, ſeu violari cōceſſerint, eiuſdem condemnationis ſolutione percellendis.

Deſiderant̄ hic duę Cōſtitutiones Græcę, ex prætermiſsis repetendæ.

TITVLVS XXXIX.

DE EXCOCTIONE & tranſlatione militarium annonarum. [c]

Opinatores delegati vt militibus annonam exigant & eis ſoluant, a prouincialibus non petāt panis excoctionem, niſi ſit inter eos conſuetudo contraria. Barto.

III. Impp. Arca. & Hono. AA. Suliconi Com. & magi. vtriuſque militiæ.

OPinatores [d] qbus ſpecies in diuerſis pūincijs delegant̄, [e] cōtra oēm conſuetudinē a nullis [f] conſiſtentibus familijs excoctionē panis efflagitēt. Illuſtris igitur auctoritas tua [g] nouā vſurpationem congrua auctoritate repellat: vt cum opinatores in prouincias delegantur, vetus conſuetudo ſeruetur.

Ab excoctione panis nulla domus ēt principis excuſat̄: & ſi procurator domini cui panis coquendus mandatur, contumaciter facere neglexerit, punitur ipſe & dominus ſi fuerit conſcius. Bar.

II. Iidē AA. Adriano PP.

IN excoctione buccellati [h] quod deuotiſsimis militibus conuenit p̄parari, in tranſlatione [i] etiam annonæ, nullius [k] excipiatur perſona: uidelicet vt nec noſtra quidē domus [l] ab his habeat̄ īmunis. Et ſi quiſquā (qđ non opinamur) implere quæ ſunt præcepta neglexerit: in procuratorem [m] eius ſeueriſſimè vindicetur: ita vt ſi huiuſmodi contumacię dn̄m [†] conſciū eſſe conſtiterit, quadruplum id quod pro eius capitatione poſcitur, poſt habita [n] [†] dilatione ſoluatur.

TITVLVS XL.

DE MILITARI VESTE.

Canonem veſtium a calendis Septembris vſque ad calendas Aprilis reſpublica ſoluet. Bart.

I. Impp. Valet. & Valens AA. Auxonio PP.

OMnem canonem veſtium [o] ex kalendis Septembris ad kalendas Aprilis [p] noſtris largitionibus tradi pręcipimus: propoſita pœna rectori prouinciæ, vel eius officio, condemnationis quæ tuæ [q] iuſtitiæ videbitur.

II. Imppp. Valēs, Gratia. & Valentinianus AAA. Modeſto PP.

PRouinciæ Thraciarum per xx. [r] iuga ſeu capita conferant veſtem. Scythia & Myſia in xxx. [ſ] iugis ſeu capitibus interim annua ſolutione dependant: per Aegyptum & Orientis partes in [t] trecenis ternis [ſ] iugis: per Aſianam verò & Ponticam diœceſim ad eundem numerū in capitibus ſeu iugis annuę vetus collatio

---

[a] Iuſsione. ſic ſ. de manda. prin. l. j.

[b] Tuæ celſitudinis loquitur præfecto.

[c] DE EXCOctione &c.

Expone vt patebit hic. j. eod.

[d] OPinatores, i. exactores militaris annonæ, vt ſ. eis j. l. opinatores. alias optiones.

[e] Delegātur. vt ibi exigant, & militibus dent qui ibi ſunt p̄ republica.

[f] A nullis. i. nō petant ab illis familijs excoctionem panis, quas conſuetudo excuſat. & ſic nota pro cōſuetudine prouincialium: ſic ff. de off. procon. l. obſeruare. §. obſeruare. & l. ſi in aliquam. § & ferias. & ſ. de teſta. l. teſtamenta. & ff. de aqua plu. ar. l. ſi prius. & de dec. l. non enim. § vlti. & ſ. de expen. ludo. l. j. & j. de diuer. offic. l. viros. ſed ab alijs omnibus quos conſuetudo nō excuſat, eiſ flagitent, vt j. l. proxi.

Cōſuetudo regionum attēditur.

[g] Tua. magiſtro militum loquit̄. Accu.

[h] IN excoctione buccellati. i. panis azymi: qui ideo buccellatus dicitur, quia facile per buccellas, i. per parua & minima fruſta diuiditur. P.

[i] In tranſlatione. id eſt in deferendo ad milites qui ibi prope in limitibus ſunt.

[k] Nullius. niſi cōſuetudo excuſet, vt ſ. l. proxi. & ad idem. ſſ. de muner. & hono. l. iij. §. eos.

[l] Domus. ſi quam in ea prouincia habemus ad quod ſ. vt in emptiōe ſpecierum. l. j. & j. de cur. pub. l. nullus. & ſ. de priui. do. Aug. l. iij.

[m] In procuratorē. cum dominus abeſt. ad quod ſ. vnde vi l. meminerint. & de ſal. mn. l. j. §. actore.

[n] Poſthabita. id eſt ſine dilatione.

DE MILITARI veſte.

[o] OMnem. Veſtiū. militū, vt ex rubrica patet.

[p] Aprilis. Not. in kalendis Aprilis veſtiendum pro æſtate: ſed & tunc nauigiū incipit, vt ſ. de naufrag. l. quoties. in fin.

[q] Tuæ. loquitur p̄fecto præto. Accur.

[r] PRouinciæ. In tricenis. forte pro ſingulis tricenis iugis vnum aureum dabit aliquis. Item pro tot capitibus alium aureum ad veſtes militum.

[ſ] Ternis. id eſt triginta quatuor, ſecundum Hug.

Compa-

[†] Conco. cum hac l. c. j. ſgl. ſup vet. p̄curatoris. extra. vt li. nō cōteſt. circa med. glo. ibi. & dolus procuratoris.

[†] De hoc verbo qd ſignificet, & qualiter exponatur, vi de gl. ſup vet habita. in ca. inter monaſteriū. extra de re iud.

al. tricenā al. quinquagenā: vt notat Azo. hic. Contius. in xxx. terrenis iugis.

a Comparaticium. id est, qui comparatiuus si non habent. b debere. sed in mercede sorte dabunt æquiualens.

c Fortissimis militibus. Transit ses l. quia in tirentes tenuittuntur. P. & de his mentio Z. de ero ga. milit. anno. l. per hac §. hoc videlicet.

d Chlamydibus. forte p futura, vel fibulis. nam pro toto parum esset.

e Militaris adæratio. id est æris congregatio certo tempore, vt supra eod. leg. j.

f A gynæciariis. hoc expone. vt Z. de murileg. in rubric.

Gregariis. i. vilibus puta de plebeiis natis: sicut grex est inferiorum pecorū. scilicet ouium. mnorum autem dicitur armentum. Not. ergo q̃ fortissimis quinque dantur partes in pecunia: in ferioribus datur sexta in panno: quod volunt eligere.

h DE METATIS. & epidemeticis.

Metati q dicantur. Metati dicuntur milites to terminis castrorum qui castra vallo undique circū dabant. vnde in Exo. Castra metati sunt filij Israel. sic ponit Z. de epi. & cle. l. omnia. Sed epidemetici dicuntur qui s. milites sunt constituti, metientes siue deme tientes militibus hospitia. i ab epi, quod est Z. & metis, id est metatis. i. de his qui s. milites de mentiuntur, id est di metis diuisa assignant hospitia.

Epidemetici q dicantur. Exo. 13. d

Gal. iunio ribus. Gallice appellant fourriers.

a S i quis. Vide dicere q̃ epidemetici habebant sub se mensores, qui quidem mensurabāt hospitia, accipientes tertiam, vt j. l. prox. & in eminenti loco scribebant nomē ei quibus debebat ho

dependatur: ita ut p Oriē tem, puinciæ in titulo au ri compara itij quod p iugatione redditur, com pensationis gratia pfruā tur: exceptis Osroena, & Isauria. nam eas demum constat aurū cōparatitiū a minimè debere. b †

Ad vestem militis non præ stabuntur bini tremisses, sed vnus solidus. Bart.

III. Imp. Arc. & Hon. AA. Marciano Com. S. L.

Fortissimis militibus nostris per Illyricum non binos tremisses c pro singulis chlamydib. d sed singulos solidos da ri præcipimus.

Quinque partes precij vestis militaris in pecunia de bent dari fortissimis militibus: debilibus vero sexta pars in panno. Barto.

IIII. Impp. Hon. & Th. AA. Alcepiodoro P. P.

Militaris adæratio e vestis a collatorib. exigat, sacratissimis vide licet largitionibus inferē da: ita vt quinq; eius par tes fortissimis militibus erogent in precio: sexta verò portio a gynæciariis f clementiæ nr̃æ absq; vl la vel ipsorū vel publica icommoditate, pro eadē cōtextiōe suscepta, mino ribus † gregarijsq; g mi litibus f ipsa quam maxi mè eos desiderare consti terit, specie præbeatur.

TITVLVS XXVI.

DE METATIS ET epidemeticis. h

Mensor deputatus ad hospi tia mensuranda per epideme ticos, & militibus danda, seu assignāda, si in hospitiis domo scripserit nomen militis, cui sit hospitium assignatum, & postea deleuerit, punitur pæna falsi. Barto.

I. Imppp. Val. Th. & Ar. AAA. Theo. magist. offic.

Si quis i me tatorū k no strorum ma num qua de putatas sin gulis quibusq; domus de notant, & postibus l ho spitaturi m nomē adscri bunt, delere non dubita uerit, ad instar falsi n re us, cōstituti huius aucto ritate teneatur.

II. Impp. Arc. & Hon. AA. Osio magist. officio.

In qualibet vel nos ipsi o vrbe fuerimus, vel in qua hi qui nobis militāt, commorētur, omni tam metatorum, p quam et hospitū iniquitate summota, duas dominus p priæ domus, tertia hospi ti deputata, eatenus in trepidus ac securus possi deat portiones, vt in tres domo diuisa partes, pri mā eligendi dominus ha beat facultatem: secundā hospes quam voluerit exe quat: tertia domino relin quenda. Plenum enim æ quitate atque iustitia est, vt q aut successiōe fruit, aut emptione vel extru ctione gaudet, electam p cipuè iudicio suam parte teneat & relictam. q Ergasteria q verò quæ mercimouijs deputantur, ad prædictā diuisionis iniuriam non uocentur, sed quie ta sint & libera: & ab omni hospitum iniu ria defensata, solis dominis conductori busque deseruiant. Sanè si stabulum (ut ad solet) militari viro in tertia domus parte de fuerit: ex ergasteriis (nisi id dominus qualibet occasione prouiderit) pro anima lium numero, vel domus qualitate deputa bitur. Illustribus sanè viris non tertiam par tem domus, sed dimidiā hospitalitatis gra tia deputari decernimus: ea dumtaxat con ditione obseruata, vt alter ex his (si liber, r atque maluerit) diuisionem arbitraria æ quitate faciat, & alter s eligendi habeat optionem, & firmissimum perpetuò,

Spitatis: quibus non licet delere, nec variare postquā fecerint, quam suo officio sua dat. vt ff. de re iud. l. iudex. & Z. de offi. p eu. C. xia. l. fi.

k Metatorum. dicti mensores: de qui bus habes Z. de men soribus.

l Postibus. l. ostijs: sic ff. de statu. l. sed & si pupillus. §. de quo.

m Hospitaturi. i. militis. Accur.

n Falsi. quia delet verū: vt & ff de fals. l. j. §. q stationibus.

o In qualibet. Metatorum. expone vt Z. l proxi.

p Et relicta u. p̃sertur q maiorē habet partē de te: vt Z. de dona. l. sancimus. §. j. & facit Z. de his qui se defe. l. j. circa prin. Arg. contra Z. quan. & qui. quar. pars de be. l. ij. circa prin. Sed quis diuidet? R. dā m sortē: vt Z. hac leg. innuit: & Z. l. proxi.

q Ergasteria. q sunt in plateis, vel angi portis: vt j. l. vltima.

r Si liber. si habes quilibet. videt abundate propter verbū, alter. si habes qbus § bet. C. de prædictis illustribus.

s Et alter. puta hospes. nam & Z. pitur eligit hospes. Accur. Cunctor.

quod iussimus pseuerete: ita vt triginta librarũ auri, qui illustrissima sunt ꝑditi dignitate, fisco nostro se poenam illaturos esse cognoscant: ceteri verò militia sciãt se esse priuandos, si gñale prçceptũ amplius vsurpãdo quàm iussim[a], reprehẽsibili temeritate violauerint.

Præsentibus iudicibus qui de causa cognoscendi potestatem habent, non debent eorũ prætores adiri. Bar.

III. Idẽ AA. Vincẽt. P.P.

CVnctos iudices scire volum[a], a ꝑtorijs ordinariorũ iudicũ his [a] præsentibus abstinendũ.

Domus fabricẽsiũ ad hospites recipiendos nõ grauari. Bar.

IIII. Idem AA. Aemiliano mag. offi.

FAbricẽsiũ [b] domib. vbicũq; ꝯstitutis omnẽ molestiã hospitũ ꝑcipimus amoueri: q̃ & Antiochensib. & ceterarum ciuitatum fabricis similis domorũ excusatio ꝓbeat, abũte. s. sacro comitatu.

V. Impp. Hon. & Theo. AA. Ioanni P.P.

DEuotũ [d] possessorẽ ab omni ingetudine liberam[e]. Primo igit omniũ ad nullũ ꝑdium [e] publicũ vel priuatũ domus nostræ, vel cuiuscũque iuris vllus metator[f] accedat, si a quoquã fuerit destinatus. Licẽtiã. n. dño, actori, [g] ipsiq; plebi serenitas nostra cõmisit, vt eũ q ꝑparandi gratia ad possessionem venerit, expellendi habeat facultatẽ, nec crimẽ [i] aliquod ptimescat: cũ sibi arbitriũ vltionis suç sciat esse ꝯcessum: [h] recteq; sacrilegũ prior arceat, q primus inuenit. Administrãtẽ verò, eiusq; officij ꝓceres, quorũ ꝑceptio inhibitã ꝑsonã ad agrũ aliquẽ destinauerit, in tempus ꝓscribi debere cẽsuimus. Solã sanè hospitalitatem [i] sub hac obseruatione ꝓcedimus, vt nihil ab hospite quod vel hominũ vel animaliũ pascuis necessariũ crediẽ, postuleẽ: omniumq; sit acceleratũ iter atq; continuũ, nec ylli liceat residere: ne diuturnitas cõmanentiũ vlla ex parte prædiũ vexet. Decem ẽt librarũ auri multa ferieẽ quisqs administrator, rogator, apparitorve vllus, militans. s. vel iter agens, vllo in loco aliquid ab hospite postulauerit. [k] Intantũ. n. inhiberi sceleratum morẽ iubemus, vt ipsis quoq; præbentib. impunitũ esse non patiamur, si quid sponte [l] ꝯ præceptum nostrum probati fuerint obtulisse.

VI. Idem AA. Adriano procur. Africæ.

HOc ꝓspectũ est, vt infausta [m] hospitalitatis præbitio tolleret, nec balneũ [n] quisquam a domino ædium postulet.

VII. Iidem AA. Eustathio P.P.

DEuotissimos milites ex ꝓcinctu redeũtes, vel proficiscentes ad bella, muri [o] sacratissimç vrbis singulæ turres in pedeplanis [p] suis suscipiant.

Medici sacri palatij, & vrbis Romæ magistri liberaliũ artiũ, & pictores ingenui, quoad viuunt, sunt immunes ab onere hospitandi. Bart.

VIII. Impp. Theod. & Valent. AA. Heliani magist. offic.

ARchiatros [q] nostri palatij, necnon vrbis Romæ, & magistros literarũ, [r] ꝓ necessarijs artibus, vel liberalibus disciplinis, necnon picturæ ꝓfessores (si modo ingenui sunt) hospitali molestia quo ad viuẽt liberari præcipimus.

Hospitãtes milites in domib. habitationũ ipsorum, nullã alia discussionẽ vel pœnã debẽt subire. Item nullus debet sperare vt a muner hospitãli milites

---

Legati apostolici nõ debẽt in episcoporũ domib[9] hospitari.

[a] CVnctos. His ordinarijs iudicib. Et not. ꝙ legatos curiæ Romanæ, q hospitant in domibus episcoporũ & aliorũ ꝑlatorũ eis ꝑsentib. & facit in auth. de defen. ciui. §. nulla. vbi defensor nõ pdit iurisdictionem ꝑꝑ ꝑsentiã præsidis.

[b] FAbricẽsiũ. hi sunt q faciũt publica arma: vt no. s. de fabr. in rubr.

[c] Comitatu. aliàs comitatu: aliàs commeatu.

[d] DEuotũ. quales debẽt eẽ ꝓs prouinciales.

[e] Prædiũ. quia secus in domo: vt j. ea. l. § solam.

[f] Metator. i. miles: vt s. in rub. no.

[g] Actori. i. castaldioni domini eo absente.

[h] Cõcessum. Not. sic & s. de iur. fis. l. ꝓhibitũ. & est argu. ad id quod no. ff. de insti. & iur. l. vt vim. Item facit s. q̃ñ lice. vnicui. sine iu. se vin. l. j. & ij. & de iu. emphy. l. ij. & de adulte. l. Gracchus. & ff. de adul. l. mariti. & ad l. Aql. l. sed & quicunq;. & l. quẽad modũ. §. j. & i auth. vt lice. mat. & auiæ. §. his. & s. de decur. l. eos. & l. gñaliter. Item no. q̃ hic permittit vltionẽ, non solũ defensionẽ. sic ff. de bo. lib. l. qui cũ maior. §. si libertus. in h. sed hic ꝓ defensione ponit, & d. l. q cũ maior. per iudicũ vindicat: vt no. ff. ad le. Aqui. l. sciẽtiam. § qui cũ aliter. in fi.

[i] Hospitalitatem. id est recipiẽdo hospitẽ in tertia vel dimidia parte domus: vt s. l. ij. Accur.

Postulauerit. sic s. ne rusti. ad vllum. l. ij. & de erog. mili. an. l. iij.

[l] Sponte. sic & s. ne rusticani ad vllum. l. ij. in fin. & j. tit. ij. l. ij. Accur.

[9] Hęc verba reciẽtur in gl. sup verbo. expelli, i prin.

[m] HOc ꝓspectũ. Infausta. i. horrenda, ẽm Hug. aliàs pro malo omine: vt s. de repu. l. ꝯsensu. circa princi. Accurs.

[n] Nec balneum. s. nec comitibus lauacra.

[o] DEuotissimos. Muri geniti ni casus est. Accur.

[p] Pedeplanis. i. in pedib. turriũ & murorũ vrbis, q̃ spissæ sunt, poterũt milites descendere. vt se ibi ꝑparẽt alijs vestibus ad eũdũ & redeũdũ. & vt vna dictio in pedeplanis.

[q] ARchiatros. i. principes medicorũ, seu maiores medicos. & facit s. de inoff. testa. l. si. & de ꝓfes. & med. l. medico. & l. fi. Accur.

[r] Literarũ nõ primarũ: vt ff. de mun. & ho. l. vt gradatim. Omnes.

e. vlti. extra d loc. & ꝯdu. & per hunc text. valet ibi dicta gl. dicere q̃ dñs ꝓõt ꝓpria auctoritate expellere emphyteutam si nõ soluat ei canonẽ. Cõsulit tñ illa gl. q̃ dña expellat emphyteutã iudicis auctoritate. p l. j. C. d pignorib.

sit immunis, & vicini domus grauetur. Bar.

IX. Iidem AA. Nomo magistrum officiorum.

OMnes qui metata a in suis domibus pręstant, siue hospitia præbuerint metatoribus, b siue quolibet pacto satis eis fecerint, nullam vel pēsionis, vel discussionis domus gratia molestiam sustinere cogantur. Deinde neminem volumus cu iuslibet loci vel ordinis in hac florentissima vrbe domum propriam excusantem, metatum sibi in alienis ædibus priuilegio militiæ vindicare. c qd̄ & in prouincijs obseruari oportet. ceteris verò quibus illustris dignitas sub cingulo vel citra cingulum d pro suo solo honore delata est, excusandarum ædium licentiam penitus denegamus. Hoc iuris etiam in his præcipimus obseruari, quos ipsa quidem administrationis conditio spectabiles nouit: honor tñ additus a nr̄a liberalitate reddit illustres. Sciturus oībus quòd si qs cū cingulo perfruatur, & excusationē ita propriæ domus impetrauerit, vt a pensione ēt portionis tertiæ e sit immunis, & militiæ cā metatum in alienis domibus sibi crediderit vindicandum: si quidem honore præditus excusationis ius habeat, carebit legum priuilegijs, f quas fraudare conatus est. Si vero īter eos, qbus nulla suffragatur dignitas, numeretur, centum librarū auri sacratissimis largitionibus pendendarum illatione multabitur.

Quidā in hac lege nominati dum viuunt, & post mortē eorū hæredes filij, parentes, nepotes, frater, soror, uxor, & eorū tres domus a molestia recipiēdi milites habent immunitatē: quidam duas, quidā unam tantum, quidam dimidiam tantum. Bar.

X. Impp. Valentinianus, & Martian. AA. a

HAc lege sancimus, vt si quis consularem ac patriciam meruerit dignitatē, g tres domos proprias dum superest, habeat hospitum immunitate securas: heredes verò eius filij, aut pater, aut mater, nepotes, aut frater, aut soror, aut vxor, duarum h domorum suarum excusatione potiantur. Si quis verò consulatu tantummodo gloriatur, duas semis i domos suas immunes habeat: post fata verò eius memorati hæredes vnam semis domum suā habeāt nullis hospitijs prægrauatam. Pari priuilegio perfruatur cum memoratis hęredibus, q solius patriciæ dignitatis sine consulatu decorat insignibus. Pręfectorij vero, necnō & magistri militū duas domos suas habeāt, quoad vixerint, hospitibus liberatas. Hæredes vero eorum memorati vnam defendāt domum suā simili excusatione munitā. Magistri verò officiorum, vel quæstores vnam semis domum suā, quoad vixerint, habeāt hospitum onere liberatam. Hæredes verò eorum prædicti vnā ab hospitibus iure defendant. Comites autem domesticorum, & protectorum, & sacrarum largitionum, & rerum priuatarum, & vir spectabilis primicerius notariorum, singulas domos suas ab hospitum grauamine, dum viuunt, gaudeāt esse securas. Memorati verò hæredes eorū mediam partem vnius domus suæ sciant excusatione muniri: residuæ verò partis dimidiæ tertiam portionem hospitibus deputandam esse cognoscant. Si qui illustres honorarias dignitates quascunque sine actu cęlitus k impetrauerunt, æquo animo suas domos hospitibus post hanc legem pādant pro tertia quæ legibus p̄finita est portione: exceptis uidelicet ergasterijs l quæ in plateis, m uel angiportis esse noscunt: quod in oībus domibus quę hospitales sunt obseruari iubemus: ita vt nemo vel ex sacro rescripto uel ex diuina annotatione, seu pragmatica sanctione contrà hanc legem uti possit excusationis auxilio: n his omnibus quæ per hanc legem cōstituimus, in hac æterna urbe obseruandis.

Tribuni ex primicerio immunitatem habent ab hospite recipiendo in domibus quas tenent in urbe Constantinopolitana. Bar.

a OMnes. Metata. i. castra vel hospitia, vt postea exponit.

b Metatoribus. id est militibus.

c Vindicare. sic ff. quod quisque iu. l. ij.

d Cingulum. ad quod supra, vt dig. ordo se. l. ij. & in authen. vt ordi. præd. col. v. Item & facit j. l. proxi. §. si quis.

e Tertiæ. supra eodem l. ij.

f Priuilegijs. Not. eum carere priuilegijs legum, qui eas fraudare conatur. sic supra de Iudæ. l. Iudæos. & ff. de mino. l. auxilium. in fin. & facit. ff. de pœnis. le. quædam. & supra de episco. & cler. l. presbyteros. Sed argu. cō tra ff. de iud. l. properandum. vbi etiam contumaciter seruatur ius.

g HAc lege. Dignitatem. & sic habet duas. Accursius.

h Duarum. minus habet heres quàm defunctus. & sic est arg. contra. ff. de re. iudic. leg. heredem. Item not. priuilegiū transit ad superiores. quod dic vt j. de pro xi. sac. scri. l. in sacris. vel non sunt superiores, cū iam defuncti non sint.

i Semis. id est medietas, vt insti. de hę re. instit. §. hereditas. Alij ergo semisses p tertia præstabant hospitium: vt j. eod. §. comites.

k Cælitus. i. a principe: ad quod supra l. proxi.

l Ergasterijs. i. stationibus: vt j. eo. l. ij. §. ergasteria.

m Plateis. nā quasi omnia sunt in plateis, vel angiportu: quod expone vt ff. de verb. signi. l. portus. in fin.

n Auxilio. sic j. de pet. bon. sub. l. prima & ij. aliud si per leg. scriptam in corpore iuris: vt j. hac leg. & l. proxi.

IX. Imp. Zeno. A.

Decem a post primi cerium tribunos in domib. quas in hac regia vrbe possident, metatorum iussimus vacationē mereri.

* Deest constitutio Græca, ex prætermissis repetenda. *

TITVLVS XLII.

DE SALGAMO b hospitibus non præstando. †

I. Imp. Constantinus A.

Nequis comi c tum, vel tribunorum, aut præpositorum, aut militū noīe, salgami gratia culcitras, lignū, oleū a suis extorqueat hospitibus, sed nec volētibus hospitib. in pdictis specieb* aliqd auferat: e sed sint prouinciales nři ab hac pbitione securi: comitibus, tribunis, vel certè ppositis, militibusque graui vexationi subiacentibus.

TITVLVS XLIII.

DE COMMEATV.

Tempore expeditionis nullus militibus commeatum dare potest: contra faciens capite punitur. Bar.

I. Imp. Constan. & Constans AA. Leontio PP.

Ecui liceat præposito-rum vel tribunorum d cohortium, vel vicariorum & familiarium eorum tempore expeditionis quocunque genere cuiquam de militibus a castris atque signis, vel his etiam locis in quibus pertendant, discedendi commeatum dare. e Si quis vero contra hanc legē facere ausus fuerit, & militem contra interdi ctum commeatum dimiserit eo tempore in quo Barbarorum incursio exti terit, & tunc cum pſentes in castris atque apud signa milites esse debeant, quisquam absuerit: capite f vindicetur.

II. Impp. Gra. & Valē. & Theodo. AAA. Syagrio magistro officiorum.

Qvicunq; de scrinijs, aut agentibus in rebus, vel etiam ex officijs palatinis, his videlicet qui sacrarum g & priuatarum h remunerationum comitibus obsecundant, sex mensium spacium supra diem cōmeatus, vel iussionē euectionis absuerit: is in inferiorem locum, quinq; antelatis posterioribus, deuoluatur. Is verò qui anni vacationē arbitratu proprio, iudiciarij præcepti oblitus assumpserit, a decem post se militantibus transferatur: ac deinde cū iam aliquis desidia quadriennio officium proprium adire neglexerit, quadraginta de sequentibus post feratur. Qui vero nec post quadriē nij quidem tempus, i militantium non immerito matriculis auferatur.

Qui sine commeatu biennio, aut triennio, vel quadriēnio vacauerit, modo his inscripto punit. Bar.

III. Impp. Hono. & Theodo. AA. Hazloni comiti & magistro militum.

SI quis k sine cōmeatu aliquo annū in penatibus l proprijs, vel in quibuslibet locis desidiosa quiete trālegerit, decē sequētibus postponat. in quo vero biennalis culpa deprehendit, viginti sibi antepositos congemiscat: tertius autem annus triginta plātos iure deflebit: ita, vt quartus exempto m matriculæ nullam ueniam derelinquat.

TITVLVS XLIIII.

DE TYRONIbus. n

I. Impp. Valentinianus, & Theodosius AA. Modesto P. P.

a Decem. supra l. proxi.

b DE SALGAMO &c. Hoc expone vt j. leg. j. sed P. dixit, nomine salgami & oleum intelligas. gamos, i. mulier. sed scdm H. salgamum, id est culcitra: compositū a gamos & salica, vel saluo & gamos nuptiæ, vel mulier: quia maxime ppter talia fiunt culcitræ. & est neutri generis.

† pbēdo.

c Nequis. Auferat. i. accipiat: & hoc ad officium præsidis pertinet: vt ff. de offic. præsi. leg. illicitas. Et not. etiā a volente: quia semper præsumitur concussio. sic ꝫ. titu. j. le. deuotū. in fi. & ꝫ. de re mili. l. fi. §. vt autē. & de offi. procon. l. obseruare. & ꝫ. ne rust. ad vllum. l. ij. & ne quid a col. exi. l. j. & de rap. vir. l. j. & ꝫ. de ero. mili. an. l. j. & iij. Item sicuti salgamum hoc comprehendit: sic penus omne id quod esui & potui est destinatum: vt ff. de penu le. l. in princip.

DE COMMEATV.

d Ne cui. Tribunorū. nisi vsque ad triginta milites: vt ꝫ. de ero. mili. an. l. per hanc. §. vt autem. Vel hic barbari erant ppe, vt subijcit: ibi non.

e Dare. facit. ꝫ. de testa. mili. l. tribuni. & le. milites. & l. fin. in princip.

f Capite. sed qui in pace deserit militiam, perdit eam: vt ff. de re milit. le. non omnes. §. j. Et no punit licentiantem & licentiatum.

Licētians & licentiatus æque puniunt.

g Qvicunq;. Sacrarū. fiscalium.

h Priuatarum. principis.

i Tempus. subaudi vacauerit ad suum officium redire. & hi beas, militantiū nō immerito &c. habet tamen ratio temporis, & valetudinis: vt ff. de re mili. l. qui cō meatus. & facit ꝫ. le. proxi. cum suis cōco.

k SI quis. differt a præcedenti: qa hic sine commeatu: ibi sic.

l In penatibus. i. domibus proprijs: vt ꝫ. de exhib. l. ii. Accur.

m Exempto. aliàs exemplo. & augetur pœna, quia assueicit delictum. sic ꝫ. de domesti. l. iij. li aj. & de primicerio. l. fin. & de aduo. diuer. iu. l. finali. & de superexa. trj. l. j. & ꝫ. l. prox. Sed ar. contra. ff. de pœ. l. si diutino. & ff. de ritu nu. l. qui in prouincia. §. fin. sed vtrobique patet ratio.

Confutat do in deli uedo aggrauat pœnam.

Alias hec post quadri. g dé tēpus militauerit, nō &c.

n DE TYRONIBVS. Id est nouis militibus. quia adhuc non erant scripti inter milites fortissimos: vt ff. de milit. testa. l. ex eo.

Nullus

NVllus tyro vag⁹, [a] aut veteranus, [b] aut censibus [c] obnoxius, ad militiã accedat.

II. Impp. Grat. Valent. & Theodosius AAA.

QVisquis [d] alieni iuris mancipium in tyrocinio militiæ scribi curauerit: conuictus ac ꝓditus auri libram ęrario nostro cogatur inferre, mancipio scilicet domino (si factum ignorauerit [d]) reddendo.

III. Imp. Honorius A.

TYrones in scholis [e] loco semper posteriore ponantur. nec enim patimur quenquam celsiorem gradum obtinere, nisi cui & laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragantur.

TITVLVS XLV.

DE LITTORVM & itinerum custodia.

I. Imp. Hono. & Theod. AA. Eustathio P.P.

SAluberrima sanctione cẽsemus, ne merces illicitæ [f] ad nationes Barbaras deferantur: & quęcunque naues ex quolibet portu seu littore dimittuntur, nullam cõcussionem vel damna sustineant: [g] ita tamen vt earum naucleri deponãt in quã ꝓuinciã ituri sunt; vt hoc manifestato, nulla cõtra eos postea indignatio seu concussio quoquo modo procedat.

TITVLVS XLVI.

DE DESERTORIBUS & occultatoribus [h] eorum.

Recipiens scienter desertorẽ in agro vel in domo, si est actor vel procurator, capite punitur: sed domus vel prędiũ confiscatur: si ipsius est dominus. Item manifestans desertorẽ p̃miatur. Item desertor est, qui tẽpore belli se absentauit a signis. Item si seipsum prodiderit veniam meretur. Punitur verò desertor a pœna legibus statuta: quam si iudex dissimulauerit, vel gratia distulerit ipse punitur. Bar.

I. Imp. Gratia. Valentin. & Theodosius AAA. Syagrio P.P.

SI quis fortè desertorem agro tectoue susceperit, atque apud se diu passus fuerit delitescere: actor quidem uel procurator loci qui hoc sciens prudensque commiserit, capitali supplicio subiugetur: dominus uerò, si huius rei conscius fuerit: prędij in quo latuerit desertor, amissione [i] puniatur. Si quis autem desertorem prodiderit, [k] mediocris [l] loci in genuus imunitate [m] potiatur. Neq; solũ de his loquimur qui proxime signis felicibus applicati, militię rudimenta timuerunt: verumetiam qui stipendijs militaribus [n] degenerem latebrã ꝓbuisse monstrant. Desertor autem habebitur, quisquis belli tẽpore aberit a signis. [o] Horum qui sponte processerit: [p] peccati anterioris supplicium nõ timebit. Sin verò flagitiosa ignauia delitescat: per eum in cuius domo fuerit, inuigilantibus extrinsecus quoq; officijs publicis, vbicunque correptus, seueritati iudicis offeratur, degeneris mortis gladium subiturus. Sinautem rector prouincię propositam seueritatem uel gratia uel dissimulatione distulerit, patrimonij atque existimationis damno subijciatur: & in officij primores [q] capitaliter uindicetur.

---

a NVllus. Vagus. quia similiter debent stare in militia: vt C. de re milit. l. milites. Et sic est arg. ꝙ vagus scholaris nõ fiat magister.

Scholaris vagus nõ debet magister fieri.

b Veteranus. vel propter debilitatem: vel quia diu laborauit: vt C. de his qui non imple. sti. le. j. & ij. Accur.

Similis est cõstitutio li. 5 C. The. titu. 19. l. 2.

c Aut censibus. C. qui milit. non poss. l. j. & ij.

d QVisquis. Ignorauerit. facit C. qui milit. non poss. l. pe. & fi. & sup. de tabu. l. generali. & ff. de pub. l. cotem. §. dominus. & C. l. proxi. in fin. Accur.

e TYrones in scholis. & non dicas vbi addiscunt: quia ibi omnes sunt tyrones: vnde non esset post quos ponerentur. Sed dic ꝙ tyro electus inter milites stet loco posteriori in scholis; id est in societatibus militũ, seu in matricula: vt ff. de testa. milit. l. ex eo. & C. ut j. l. pe. & l. vlt. & sic bene sequitur, nec enim &c. & C. de offic. ma. offi. le. j. & ij. & de proxi. sac. scri. l. vnicuique. & de agen. in re. l. vnicuique. & fa. C. de di. off. & ap. l. j. & C. de of. co. res mil. l. j. & de profess. l. magistros. & ff. de al. seru. le. fin. Sed ar. contra. C. de offic. rect. prouinci. leg. potioris.

DE LITTORVM &c.

f SAlubertima. Illicitæ. vt victualia & arma. aliàs pœna capitis cum amissione bonorũ imponitur: vt C. quæ res expor. non de. le. j. & ij. & ff. de publi. l. cotem. in princip.

g Sustineant. sic C. de naucle. l. j.

h DE DESERtoribus &c.

☞ Desertores milites, occultatores priuatos vocat.

i SI quis. Amissione. sic C. de fa. mo. l. j. & de his q latio. vel ali. l. ij. & de ca. & postli. re. l. fi. & de incest. nupt. le. iij.

k Prodiderit. id est manifestauerit. Acc.

l Mediocris. id est homo pauper. sic ecõtrario honesti loci dicitur: vt ff. de transact. leg. cum hi. §. si in annos.

m Immunitate. manentem forte. tertius vero sic libet: vt C. ꝑ qui. cau. ser. pro præ. ac. lib. l. fi. & facit in authen. de non alie. §. fi. & C. de episcop. & cler. l. nulli. in fi. & C. loc. & condu. l. fi.

n Militaribus. licet non sint proxime applicati.

o A signis. alibi largius: vt ff. de re milita. l. iij. §. emansor.

p Processerit. id est qui se prodiderit antequam ab alio manifestetur. sic sup. de pœ. iu. qui ma. iud. in auth. nouo iure.

q In officij primores. id est in officiales præsidis. Et not. contra præsidem, & officiales, qui pœnas legibus impositas, vel gratia vel dissimula-

Pœnæ legũ differri nõ debet.

simulatiōe differūt, ecundum Al.

a SI desertores. Opprimantur. vt ī. quando li. vnicui. 6. in. se vin. l. j. §. j.

b Tractoriarum l. absentiatum, vel licentiationum. ad qđ ĵ. de tract. l. j.

DE VETERANIS.

c Cvm introisset principia. sei licet numerorum.

'Salutare principē cuiq; non licet.

d Salutatus. Nota q non licet cuilibet salutare principem. vt ī. de silen. l. j. & facit supra de senten. pas. l. j.

e Indica quæ sunt. Not. benignam respōsionem. sic ī. de transac. l. vt responsum.

f Magnificentia. ablatiui casus.

g Ciuili. s. personali, vt ĵ. in fi. sed patrimoniale ordinariū subeunt sic ff. de priuil. vete. l. iij & iiij.

h Collatione. extra ordinaria in ordinarijs enī secus, vt dixi.

i Obvenditionem. hoc est vt aliquid dent pro loco vbi tenent pergulā. ad qđ est ī. de nundi. l. j.

k Deportatorio. deportatorium dicitur onus quod redemptor pontis a transeuntibus pro onere vehendo exigebat, vt innuitur. ff. loca. l. cū plures. §. vehiculum. & de ver. sig. l. in lege. Accur.

†In nonnullis codic. sic incipit hæc l. Imperator Constantinus cū introisset principia, & salutatus esset a præfectis & tribunis, & a viris eminentissimis acclamatum esset Auguste &c. recte. Contius.

l PRouidendum. Cumulati. qa facti sunt protectores. ad quod ī. de dome. & prote. l. 4.

m VEterani. Nec rus colunt. Not. milites veteranos rus colere. Sed contra supra de mā. da & col. pa. l. fin. sed ibi nō colunt vt sint adscriptitij.

n Exuti. vt supra de dig. l. iudices. & facit. ī. de circen. l. iij. & de epis. & ele. l. generaliter. magis enim pœna sunt digni. &c. vt supra de episc. & elec. l. presbyteri. Accursius.

Nullus.

Desertor inuentus resistēs, ut rebellis opprimitur. Item diligens debet esse iudex, ne sub pretextu alicuius licentiæ desertor possit euadere. h. d. Barto.

II. Imppp. Arc. Theo. & Hon. AAA. Adriano PP.

SI desertores inuenti, resisteudum, atque armis oppugnandum putauerint: tanquam rebelles ī ipsis temeritatis suę conatibus opprimant: [a] ita tamen vt ꝓuinciarum iudices sollicita cautione disquirant, ne sub falsarū tractoriarū [b] nomine desertionis suæ crimen defendere moliant: nec suppositis & commentitijs epistolis euadēdi habeāt facultatem.

III. IidēAA. Lōgino PP.

QVi relictis militaribus castris, se ad deprædationem vel latrocinium contulerint, seueritatē iudicis non euadant.

TITVLVS XLVII.

DE VETERANIS.

Veterani gaudent priuilegijs hic insertis. Bar.

I. Imp. Constantinus A.

CVm † itroissent [c] principia, & salutatus [d] esset a præfectis, & tribunis, & viris eminentissimis, acclamatū est: Auguste Constantine, Deus te nobis seruet, vr̄a salus, nr̄a salus. uere dicim⁹ iurati dicim⁹. Adunati veterani exclamauerūt. Cōstantine Auguste, quo nos veterāos factos, si nullā indulgentiam habemus? Constantinus Augustus dixit: Magis magisque conueteranis meis beatitudinem augere debeo quàm minuere. Victorinus veteranus dixit: Muneribus & oneribus vniuersis locis conueniri non sinamur. Constantinus Augustus dixit: Apertius indica quæ sunt [e] maxima munera quævos contumaciter grauant. Vniuersi veterani dixerunt: Ipse perspicis: Constantinus Augustus dixit: Iam nunc magnificentia [f] mea omnibus veteranis id esse concessum perspicuum sit, ne quis eorum in vllo munere ciuili, [g] nec in operibus publicis conueniatur, nec ulla collatione, [h] nec a magistratibus, nec uectigalibus, in quibuscunque nundinis interfuerint, vllam ob venditionem [i] proponendam dare debebunt. Publicani quoque (vt adsolent agētibus supplere) ab eisdem veteranis amoueantur: quiete post labores suos perēniter perfruantur. Fisco quoque nostro eadē epistola interdicimus, ut nullum omnino ex his inquietet: sed liceat eis emere & uendere, optimis negotijs pecuniam tractare, & mercimonia agitare: nec solum integra beneficia eorū sub sęculi nostri otio, & pace pfruant, sed & nullo munere ciuili, i. corporali seu psonali vel deportatorio [k] onere eos affici concedimus. Dat. Kalend. Mart. ciuitate Belouocorum. Constantino A. VI. & Constantio Cæs. Coss.

Veteranus factus protector nullis iniurijs est pulsandus: contrafaciens est secundum qualitatem facti puniendus per rectorem prouinciæ, Bart.

II. Idem A. Maximo.

PRouidendum est ne veterani q ꝓtectoria dignitate cumulati, [l] aut honores varios ꝓ meritis suis consecuti sunt, incongruis pulsentur iniurijs. quòd si quis i hoc crimine fuerit dephensus: rectores ꝓuinciarum ꝓiurisdictione sua examinantes factum, pro sui qualitate eos coerceant.

Veteranus, qui se latrocinio dedit, priuilegijs nudatus, competentibus pœnis a rectore prouinciæ punitur. Bartolus.

III. Idem A Euagrio P.V.

VEterani: qui ex negligentia vitæ nec rus colunt, [m] nec aliquid honestū peragunt, sed latrocinijs se se dederunt: oībus veteranorum priuilegiis exuti, [n] pœnis competentibus a prouinciarum rectoribus subijciantur.

Veteranus effectus, inuitus vel nolens nō militat: & sententia contra eu lata tali ordine nō seruato non valet: nisi dum ipse militabat, quæstio in cognitione esset deducta. quia tunc ibi finitur

licet veteranus sit effectus, nisi speciali priuilegio sit indultum sibi contrarium. Barto.

III. Impp. Honorius, & Theodosius AA.

NVllus eorum qui sacramentis inhærere desierit, vel volens permittatur, vel inuitus militare cogatur, seu stare iudicũ sententiis: q̃ non his obseruatis latæ fuerint, nullã firmitatẽ habentib. nisi forte reperiatur ibi tẽpore militię cœpta a cognitio. tũc enim velut necdũ cingulo deposito, sub militari iudice rem tractari finirique præcipimus, nisi principali beneficio specialiter indulto qdã ex his sese defendãt.

TITVLVS XLVIII.

DE FILIIS OFFIcialium militarium qui in bello moriuntur. b

I. Imp. Cõst. A. Euagrio.

HI qui ex officialibus quorumcunque officiorum c geniti sunt, siue eorundem parentes adhuc sacramento teneantur, siue iã dimissi sunt, d in parentum militiam vocentur.

II. Impp. Grat. Valẽtin. & Theodosius AAA.

FIlios e primipilariorum paternam sequi conditionem oportet.

• Deest cõstitutio Gręca, ex p̃termissis inserẽda. •

TITVLVS XLIX.

DE OBLATIONE votorum. †

I. Impp. Arca. & Hono. AA. Basilio P.V.

QVando votis f cõibus felix ann⁹ aperit, in vna libra auri, g & solidis obrizatis principibus offerẽdi deuotionẽ sio libenti suscipimus: ita tuẽtes, vt deinceps sequẽtibus annis vniuscuiusq; sedulitas principib. suis talia iferat sem p. & deferat.

TITVLVS L.

DE NVMERARIIS, actuarijs, & chartularijs, & adiutoribus, scriniarijs, & exceptoribus sedis excelsę, † cęterorumque iudicum tam militarium, quàm ciuilium.

Numerarij seruientes rectoribus in diuersis obsequijs, tormentis & lacerationibus puniuntur.

I. Imp. Cõstã. A. ad Veronicianũ Vic. Asię.

VOrax h & fraudulentum numerariorum propositum, q diuersis obsequijs rectoribus obsequuntur, ita inhibendũ est, vt antea sanciuimus, & nunc itidem sancimus i conditioni eos subdi tormentorum, & eculeis atque lacerationibus subiacere.

Numerarij consularium, q hodie tabularij appellan̄t, tormentis subijciuntur, nisi iudicibus, vel alijs ad prouinciam per principem destinatis nomẽ debitorum sub actorum testificatione monstrauerint, vt eis indicantibus omnes fisci debitores ad solutionem compellantur: tempusq; tabulariorum triennio concluditur. Bart.

II. Impp. Valent. & Valens AA. Clearcho.

QVi numerarij appellari consueuerant consularium atq; p̃sidum, dumtaxat tabularij post hanc nr̃am sanctionẽ vocabuntur: k scientes se tormentis esse subiectos, nisi iudicibus, vel his qui prouecti nostro iudicio ad p̃uincias venerint, vel exactoribus debitorum aut reliquorum nomen & modum frequenter ingesserint sub actorũ testificatione: l quos scire oportet, cũ his q debitores sunt, sese ad solutionẽ esse retinendos, nisi omnia debita ipsis fuerint indicantibus persoluta. m triẽnij n tñ spacio tabulariorum decet tẽpus omne concludi.

Tabularius præfecti prætorio cingulum & ordinem militiæ retinet. Barto.

IIII. Iidem AA. Rufino PP.

NVmerarios o amplissimę tuæ sedis cingulum habere, & militię ordinem tenere iubemus.

In omni prouincia duo numerarij & tabularij collocantur, vnus ad ratiocinium arcæ fiscalis, alius super titulis largitionalibus, nullusq; alterius officio se immisceat. Bart.

a NVllus. Coepta. vt ff. de iur. om. iud. l. cũ qdam. & de iudi. l. si qs postea. & l. vbi & ff. vbi decu. con. l. fi.

b DE FILIIS offi. mili. &c. Quæ officia militaria sunt: vt ex superioribus titu. patet.

c HI qui. officiorũ. militarid, vt ex rubri. patet.

d Sunt. enim filij vocentur. q. d. non in aliam militiam. ad quod concor. ff. de tab. l. fi. & j. l. proxi. non enim debent diuidi familiæ, vt ff. com. vtri. iudi. l. possessionũ. sed vbi est emolumentũ, præfertur filius omnib. alijs, vt ff. de procura. sacro. scri. l. vnicuique. §. j.

e FIlios. ff. l. proxi. cum suis concordan.

f DE OBLATIONE votorum. QVando. votis. i. voluntati donaldi principibus annus aperitur. Accur.

g In vna libra auri. donum erat in libra auri per obolos puri auri quod vocatur obryzatum vt ff. de veto. nu. po l. j. & fin Et not q qui donat, de melioribus rebus debet dare.

DE NVMERArijs, act. &c.

h VOrax. sic supra ne liceat. po. l. ij.

i Sancimus. in quadam. q uam non habemus. & facit. ff. de decurio. le. quilibet.

k QVi numerarij. Vocabũtur. Not. mutari nomen. sic in authen. vt iudi. sine quoq; suf. §. illud.

l Testificatione. sic ff. de app. leg. præcipimus. § in his autem omnibus.

Al. de obseruatióe voto rũ, alias de obligatione.

Mutatio nois est g mifla.

m Persoluta prædictorum desidia. quasi, litem suam quodammodo faciant vt iudex: vt insti. de obli. quæ ex quasi deli. in prin.

n Triennij. Not. officium tabularij triẽnio durare.

o NVmerarios amplissimæ tuæ sedis. præfecto prætorio loquitur.

† excelsæ. i. prætorianæ.

In pro

IIII. Impp. Grat. Valent. & Theo. AAA. omnibus rectoribus prouinciarū.

IN prouinciis singulis duo numerarij, qui & tabularij, a collocentur. b quò ad c ad vnum fiscalis d arcæ ratiociniū, ad alterū largitionales e pertinere tituli iubeantur: hoc sciturì, quod si ex alteri⁹ qcquā actibus ad alteram partē illicita fuerit vsurpatione translatum: f is qui culpam iudicis dissimulatione texerit, grauissimo sit supplicio subiugandus.

Licet scriptor alicui iudici obsequēs efficiatur decurio, nō desinit esse scriptor: & agnoscere debet munera ciuitatis, & peracto officio ad propriam curiam redit. Bart.

V. Iidem AAA. Principio P.P.

EXceptores g omnes iudicibus prouincialibus obsequētes, qui nec cohortalē militiam sustinere videntur, neque a fisco vllas consequuntur annonas, absque metu dare cœptis operam, etiam si decuriones sint, minimè prohibemus: h dūmodo munera i propriæ ciuitatis agnoscant, & peracto secundum morem exceptionis officio, ad propriam sibi curiā k redeundū esse non nesciant.

Numerarij a communione actuariorum abstinere debent. Bart.

VI. Impp. Arcad. & Honor. AA. Seuero P.V.

NE diutius ad cunctorum perniciē actuarij l numerariorū consortijs adiuuentur, illustris auctoritas tua m cūctos ex numerarijs actuariorū societate præcipiat abstinere, atque ab eorum cōmunione discedere. qd si hoc moniti n custodire neglexerint, hisdem pœnis se quibus actuarios, nō ambigāt subiacere. o

Actuarij secundū consuetudinē antiquam sunt ordinandi: & si aliter factum fuerit, factū ab eis non valet: & ipse faciens punitur.

VII. Impp. Theo. & Valentinia. AA. Hiero P.V.

ACtuarios p tā classium vrbis Constantinopolitanæ, quàm Thymelæ, q equorumque curialium ciuitatum diuersarum, r non aliter nisi s (vt consueuerat) manus sanxerit principalis, sublimitas tua t præcipiat ordinari. quod si quis talis sub tua fuerit indicatiōe conuictus: profectò irritis his quæ vetita contrectauerit, u etiā congruā indignationem incurrat.

Scriniarij vel numerarij nō possunt a præfecto prætorio pecuniā sumere mutuō: vel aliquid pro expensis publicis alicui promittere. Bar.

VIII. Iidem AA. Protogeni PP.

SCriniarios vel numerarios officij magnitudinis x tuæ iubemus nullatenus in posterum aut mutuam pecuniā sumere, y aut polliceri cuiquam pro publicis expensis cogi: z quos nullam post depositā militiā iquietudinē sustinere volum⁹. a

Nullus in numero militum numeratus actuarius fieri potest, nec actuarius officio deposito ad aliquam militiam aspirare potest. Bartolus.

IX. Imp. Leo Iun. & Zeno AA.

NEmini b licere deinceps iubemus in quacunque militia connumerato, solicitudinem actuarij subire: uel post depositam eandem curam ad militiam adspirare: quatenus inter priuatos agens, omnique militari priuilegio denudatus,

a IN prouinciis. Tabularij. s. vocantur, vt s. eod. l. ij.
b Collocentur. vt s. de suscep. le. duos.
c Quo ad. aliàs quo pro vt, aliàs quò pro quia.
d Fiscalis. fiscalis autem arca dicitur, quia a principio consuetudo fuit populi Romani, vt pecuniā quam ex tributis percipiebant, in marsupium ab initio reponerent: sed si marsupium nō sufficeret, ad fiscum, id est ad saccum deuenirent. Hoc idem in principe fuit, vt primo in bursa, deinde ad fiscum deuenirent, id est ad saccum, & sic quandoque ratio fiscalis dicitur ratio imperatoris. postea cum nec fiscus sufficeret, ad domum deuentum est, quæ vocatur ærarium, eo quod æs ibi reponebatur. Aeris vero appellatione forte tunc temporis omnis pecunia continebatur: & sic populus Romanus auctus est.

Aeris appellatiōe ois pecunia continetur.

e Largitionales. i. qui ipsi principi largiuntur, seu ... vt s. d... lar. tit. ... & ... j.
f Translatum. sic s. de ... & ... exact. l. ij. Et nota inferiorē deb... accusare superiorem. Accursius.

Superiorē debet accusare inferior.

g EXceptores. i. scriptores. ff. vt ff. loc. l. sed addes. §. hna.
h Prohibemus. si qs ex scriptore fit decurio. remanet scriptor. idem in notario, vt s. de fal. l. si quis decurio. sed non de nouo, vt s. de decu. l. vniuersos.
i Munera. q decurionibus imminent.
k Curiam. i. officiū decurionum. & facit s. de adsel. l. vlt. & C. de aduoc. diuer. iud. leg. ij.
l NE diutius. Actuarij. qui recipiunt pecunias publicas: vt s. de er. mi. an. l. actuarij. numerarij enim scientes de abaco, docēt sacere Trebellianum: vnde non debent eis sociari. vt j. eo. l. nulli. & j. de diuer. offi. le. in his. & facit supra de paganis. l. j.
m Auctoritas tua. loquitur præfe. vrb. Accursius.
n Moniti. numerarij.
o Subiacere. forte extra ordinem: vt d. l. in his.
p ACtuarios. expone vt sup. leg. proxi.
q Thymelę. id est scenæ vbi histriones ludunt.
r Diuersarum. s. actuarios.
s Nisi. accipe manus &c. Accur.
t Sublimitas tua. loquitur præfecto prætorio.
u Contrectauerit. Not. non valere quæ fiunt a non iure electo. arg. contra. ff. de offic. præto. leg. Barbarius.
x SCriniarios. Tuę magnitudinis. loquitur præfecto prætorio.
y Sumere. sic s. si certum pet. l. cos & ff. si certum peta. le. præsidis.
z Cogi. s. scriniarios. Accur.
a Volumus. sic s. de adm. tut. l. cum quædam.
b NEmini. sic supra de epis. & cler. l. officiales. & arg. s. de agen. in re. l fi. §. fideiussores.

Nulli.

nihil nundinationis vel fraudis circa cōmēdanda ratiocinia qbus obnoxius est, attentare valeat.

Scriniarij adiutores nō debent sociari numerarijs & chartularijs, nisi secundū modum hic declaratum. Item numerarijs ī pūncijs hic descriptis adiunguntur scriniarij adiutores ordine hic declarato. Item adiutoribus & tractatoribus, incumbit necessitas scribendi praecepta & commonitiones & euectiones, quae fiunt prouincialibus & scriptura sine forma praedicta facta praesumitur falsa & contra facientes poenis hic declaratis puniuntur Bartolus.

X. Imp. Zeno A. PF.

NVlli scriniario liceat pro tempore numerarios plus quam quaternis vicibus, nec his tñ continuandis, adiuuare. [a] Idemque hoc super chartularijs [b] in pbenda pro tempore numerarijs opera obseruari decernimus, ita vt adiutorum [c] quidem biennij, chartulariorum verò vnius anni interuallo cōtinuatio interrumpatur: nulla [d] adiutoribus ad chartulariorū solicitudinem quā semel dedignati sunt, descendēdi danda licentia: ita vt Orientalis quidē tractus pro tempore numerarijs non nisi ab his scriniarijs qui inter triginta viros a numerario retro numerandos, Asianae verò dioeceseos numerarijs non nisi ab his qui intra qnquaginta a numerario similiter retro numerandos inueniūtur, Ponticae vero & Thraciae dioeceseos passim, & pro suo libito ex omni multitudine eligendorum adiutorum tribuatur facultas. Omnia sanè commonitoria, vel praeceptiões, aut euectiões, seu quaelibet publica instrumenta non solum adiutoribus, verumetiam prouinciae illius de qua disponitur tractatori inspiciendi, itidemque subscribendi, aliorum quoque qui vnà cum eo tractant, in eadem suscriptione mentione habenda, necessitatem incumbere. Si quid autē sine hac obseruatione ex Orientali, vel Asiano, uel Thraciano scrinio fuerit emissum, falsi suspicione non careat: exceptis publicis instrumentis quae a scrinio Ponticae dioeceseos emittuntur, quòd in ijsdem instrumentis solum numerarium eiusdem dioeceseos eiusque adiutorem & chartularium subscribere magnitudo tua disposuit: ita vt si quid huius legis fuerit violatum, numerarij quidem tam gradus sui quàm solēnitatum seu solatiorum vniuersi vnius anni iacturam: adiutores verò quinquaginta librarum auri, & chartularij quindecim itidem librarū auri poenam subeant.

Officium actuarij, quod olim durabat biennio, hodie concluditur anno. Bar.

XI. Iidem A. Cotoni magistro militum.

OFficio tuae magnitudinis [e] datis precibus, [f] postulante, vt numerariorū actus non in biennium, sed in vnum annum statuatur: [g] nostra pietas huiusmodi petitionibus annuens, [h] dispositionem quae super biennio promulgata [i] fuerat, super vno tantummodo anno reuocauit.

Officiales praefecti praetorio Illyriciano si dignitatem comitiuam adipiscuntur, profertur sententia interlocutoria seu decretum electionis. Et illud eis dari debet, quod ante hanc legem dabatur, cum officio praedicto deposito eligebantur praetoriani tribuni. Bartolus.

XII. Imperator Anastasius A. [a] P. P. Illyrici.

PEr hanc diuinam pragmaticam sanctionem decernimus, quod antea tribunis praetorianis, dum dignitas eis qui in scrinijs seu gradibus officij tuae celsitudinis [l] deponunt militiam, praebebatur, & custoditum fuisse dignoscitur, hoc super honore quoque comitiuae dignitatis

[a] NVlli. Adiuuare. propter timorem rationis corrumpendae, & corruptibiliter nouādę.
[b] Chartularijs. chartularij sunt scriptores qui non sunt scriniarij, id est notarij, vel id est qui non praesunt scrinijs.
[c] Adiutorum. i. scriniariorum.
[d] Nulla. Not. ascēdendum ad dignitates per gradus, non descendendum, vt ff. quemadmo. ciu. mu. indi. le. maioribus. & ff. de mun. & hon. l. vt gradatim.
[e] OFficio tuae magnitudinis. loquitur magistro militum officiorum.
[f] Precibus. scilicet porrectis.
[g] Statuatur. id est statueremus, quod & fecimus tunc.
[h] Annuens. scilicet tunc.
[i] Promulgata. ad postulationem tui officij.
[k] Reuocauit. scilicet tunc, vel postea. & sic nunc reuocamus quod tunc concessimus ad petitionem officij tui. sed quanto tempore durabunt? Respond. triennio forte, vt supra. eo l. ij. in fi. Vel aliter expone legem: quia statuerat vt per biennium duraret, nunc remouet quod est vltra annum ad petitionem tui officij. ad quod sup. de prox. sacro. scri. leg. pro biennio.
[l] PEr hanc. Tuae celsitudinis. loquitur praefecto praetorio Illyrici. nam eius officiales deponebant officiū, & fiebant tribuni praetoriani ascendendo ad maiorem dignitatem, vt sup. le. nulli & tunc proferebatur quaedam interlocutoria, seu decretum electionis, & aliquid ei dabatur. hic ergo statuit idem seruari in

illis qui eliguntur ad comitiuam de dictis officialibus.

De cus-

eis impertiri: vt sententia pro fine eorum militiæ ꝑferenda, dignitatis etiam mentionē contineat. Hoc quoq; tantummodo, & si ne speciali codicillorum vel diuinorum apicū sanctione ad eandem dignitatem adipiscendā, & priuilegia eam sequentia sufficiat: ita tamen vt primiordinis comitiuam ꝑ inter locutionem eiusdem potestatis mereant hi, id est cornicularius, & chartularius, & primiscrinius, & numerarius scrinii Macedoniæ, & scrinij Daciæ, & scrinij operum, & scrinij auri. Hoc eodem in his etiam qui post nouellam dispositionem duæ memoriæ Zenonis quæ de eisdem pœnis loquiť, & de eisdem personis, deposuerunt militiam, obtinente.

TITVLVS LI.

DE CVRSV † PV blico, [a] & angarijs, & parangarijs.

I. Imp. Cōstā. A. Titiano.

Quos q publico cursui deputati sunt, non lignis vel fustibus, sed flagellis tantummodo agitari decernimus: [b] pœna non desutura contra eum qui aliter fecerit.

Præsides & rationales, qui bus per rempublicam annonæ subministrantur pro pecoribus gubernandis, vsurpare nō possunt bubulcos. Item nullus cum annona aliam viam debet tenere, nisi per cursum publicum. quo proficiscendi licētia est concessa. Bart.

II. Idē A. Acyndino P.P.

Præsidibus, & rationalibus, cęterisque quibus propterea respublica & annonas & alimenta pecoribus [c] subministrat. vsurpandi parauered [d] licentia derogetur. [e] Sed nec ꝑ aliā viā eundi quisquam habeat facultatē, nisi ꝑ quā cursus publicus stare dignosciť: [f] excepta videlicet tua sublimissima sede, cui cursus publicus, & proficiscendi ꝑ eum licentia, & vbi ratio exegerit præst. [h]

Nullus iudex, vel custos publici cursus pati debet ꝑ publicum cursum aliquē ire: nisi vadens primò seriē suę euectionis ostendat, & volens resistere, aut vltra tempus vehere si repertus fuerit, retinebitur. Bar.

III. Imp. Constantinus A. Tauro P.P.

Evectiones ab omnibus [i] postulentur, & tam iudices quàm custodes [k] publici cursus minimè transire patiantur ante quam seriem euectionis aspexerint. Quòd si quis putauerit resistēdum, & sine euectio ne iter facere detegitur, vel vltra tempus quod euectioni insertum [l] est, publico cursu vti conatus sit: vbi repertus [m] fuerit, ibidem iubemus retineri: & si quidem dignitate præditus sit, de eius nomine ad prouidentiam tuam, [n] & ad illustrem virum comitem, & magistrum officiorum referri: aduersus verò cęteros protinus [o] indigna tio competens exercenda est, quos sinceritas tua pro loco graduque militiæ [p] ibidem coerceri posse crediderit.

Parhippus appellatur, qui licentiam habens de duobus vehendis, tertium vehit, aut euectionem extra ordinem facit. Si autem secundum licentiā sibi datam quis vehit, non debet delictum reputari, sine euectionem faciat euectioni præpositus, sine mulio. Barto.

IIII. Imp. Iulianus A.

Parhippum † eū videri, & habendum esse, qui vsurpato vno vel duobus veredis, [q] quos solos euectio continebat, alterum tertiumve [r] extra ordinem commoueat. Nihil autē interesse debet, nec ad crimen vocari, vtrū agens in rebus suo itineri, an [s] mulionis subiugando modo euectio nis datæ formæ licentiam non excedat.

[a] DE CVRSV publico &c. Quandoq. ponitur cursus ꝑ officio currendi: quandoq; ꝑ loco per quem curritur, scdm H. vt ī. le. ij. erant enim quidā officiales ꝑ præterāt officio, vt facerent conduci militibus annonā & arma in plaustris quæ ducebant cum equis, vel in ipsis equis ī. eo. l. cursum. & ī. de fabricen. l. fi. §. quoties.

[b] Quos. Decernim⁹. sic ff. ad Silla. leg. j. §. impuberi.

[c] Præsidibus. Pecoribus. sub. pro.

[d] Vsurpandi parauererdi, i. quadrigarij. & dicitur a para, quod est iuxta, veredo, i. equo ducente rhedā. a veho & rheda, secundum A. & sic bubulci vel aurigæ dicuntur. Accur.

[e] Derogetur. id est denegetur.

[f] Dignoscitur. vt ī. eo. l. si quis. & ff. de re. di. l. fin.

[g] Tua. loqtur præfecto prætorio.

[h] Præsto est. id est concessa est, vel præstita: vt ī. eo. l. iudicibus. & loquitur præfecto prętorio. vel est aduerbium tēporis: id est præsentaliter concessa.

[i] Evectiones ab omnibus. s. prouincialibus, nisi speciali lege excusentur, vt ī. e. l. cursum.

[k] Custodes. Vt sunt agentes in rebus, vt ī. de decurio. lege. ij. & l. fina.

[l] Insertum. sic ff. ex qui. cau. maio. l. si eus. §. si.

[m] Vbi repertus. aliàs reperit. sic ff. de offic. præsi. l. iij.

[n] Prouidentiam tuam. loquitur præfecto prætorio.

[o] Protinus. facit ī. de deserto l. ij.

[p] Militiæ. sic ff. de de offi. præsi. l. iij.

[q] Parhippum. Veredis. expone vt ī. leg. ij. vel ꝓm P. veredus dicitur cursus, a veho & rheda. inde dicitur veredus, id est vehens rhedam.

[r] Tertiumve. aliàs tertiumve: aliàs tertium vel &c & dicas agens in rebus qui præest euectionibus, vt ī. eo. l. euectiones.

[s] An. aliàs necne, aliàs an ne.

Si quis

Paraueredus qd sit.

† de cursu, publico multa Alci. hic non aspernāda. itidē & Budeus i an no. poste. ad Pandectas.

† Vide Cassiodorū li. 4. & 5. Variar. epistol. 4.

V. Imp. Val. & Valés AA.

SI quis per publicum cursum [a] iter faciẽs, cuiuscunq; dignitatis, vel militiæ, ab itinere recto diuerterit, pœna in eum competens [b] proferaᵗ.

Senatus habet potestatem euectionis, cum ad principẽ vadis: vehens verò contra publicũ cursum, pœna hic inserta punitur. Bart.

VI. Iidem AA. Grati. A.

EVectionum copiam senatui [c] cum proficiscendi ad nos necessitas fuerit, serenitas nostra largita est: ita tñ, cũ aut a nobis euocatur, aut a clementiæ nostræ veneratione discedit. [d] Si quis ergo posthac contra uetitũ [e] sibi cursũ publicũ illicita temeritate p̃sumpserit, motum in se nostræ mansuetudinis excitabit.

Stabula prouincialium nõ debent fieri sumptu publico: sed expensis prouincialium: pro quibus habebunt animalium stercus. Bart.

VII. Iidem AAA.

IN omnibus prouincijs veredorũ quarta pars [f] reparetᵗ. stabula autẽ ut ĩpẽsis publicis [g] extruantur, contra rationem est: cum prouincialium sumptu, in quorum locis stabula cõstituta sunt, citius arbitremur apparanda, & vtilius eam publico, quã his, quos stercus animalium pro suo solatio [h] habere concedimus.

VIII. Imppp. Val. Gra. & Valẽs AAA. Floro C. R. P.

VT agẽdi itineris possit esse moderatio, deni veredi [i] per dies singulos [k] ex vtraq; parte [l] dimittantur: [m] pœna quinq; librarum auri minimè defutura contra eos, qui statuta nostra neglexerint.

Faciendæ euectionis copia oĩbus iudicibus deneges, excepto p̃fecto p̃torio, & officiorũ magistro: nisi ad transmittendas publicas functiones euectionem faciant. Bar.

IX. Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. [*] PP.

IVdicibus [n] faciendę euectionis copiã denegamus: cum id tantum nostro numini, & tuæ sedi, necnõ viro illustri magistro officiorum sit reseruandum: [o] cum neque præfecto vrbi, nec ducib. nec vicarijs, nec cuiquam alij præter memoratas duas potestates a nobis hoc concessũ sit. His enim tantum ambulandi facultatem iudices [p] ex suo arbitrio præbituri sunt, quos in transmissionem publicarum functionum persecutores viderint constitutos: [q] sciturі, si definitionem nostram excesserint, se quidem vigintiquinque auri libris, officia verò quinquaginta esse multandos.

Super animalibus publicis ad euectiõem cursui publici deputatis, nullus contractus locationis ẽt ad vecturam emptionis tenet. Bar.

X. Iidem AAA. Philagio.

GRauissimæ pœnæ accerbitate proposita, euectionum contractus, [r] animalium quoque publicorum merces, [s] & ementis & distrahentis coercitione prohibemus.

XI. Iidem AAA. Cynegio

NVllus euectione vtatur priuatus, [t] tametsi valuerit impetrare.

XII. Imppp. Valenti. Theodosius, & Arcadius AAA. Cynegio.

QVoniam veredorum [v] quoque cura pari ratione tractanda est: sexaginta libras auri sella cum frenis, sexaginta itidem auerta [x] non transeat: [y] ea conditione, vt si quis præscripta moderaminis imperatorij libramenta transcenderit, eius sella in frusta cædatur: auerta verò fisci iuribus deputetur, exceptis auri centenarijs, [z] † quæ necessarium est ab hippocomis in solitis sacculis [a] reportari.

† Ornamẽta etiã ceterorũ auertis applicata.

[a] SI quis per publicũ cursum. expone vt in rubr. & facit. ĩ. eo. l. ij. & iiij. §. j. & est ratio vt tollatᵗ copia se furandi.

[b] Competens. i. arbitraria. ff. de pœ. le. sanctio.

[c] EVectionum copiam senatui. quia pacificatus p̃um erpi.

[d] Discedit. sic ĩ. de decu. leg. si quis decurio.

[e] Vetitum. omnibus est vetitum, nisi certis: vt j. eod. l. iudicibus.

[f] IN omnibus Quarta pars. i. non omnes simul, sed separatim. & expone veredorum. vt ĩ. l. parhippum.

[g] Publicis. sic ĩ. de oper. pu. l. certes.

[h] Solatio. id est stallatico.

[i] VT agendi. Deni veredi. i. xx. vt ff. de leg. j. le. si quis testamento.

[k] Per singulos dies. vt non sese inuicem impediant.

[l] Ex vtraque parte. scilicet mittentium, & remittentium. ad quod j. e. l. fin.

[m] Dimittantur. i. mittantur & remittantur.

[n] IVdicibus. i. alij magistratus quã inferiores non debent de publico habere euectiones, sed accipiant ad vecturã.

[o] Reseruandum. & senatui: vt ĩ. eo. le. euectionum.

[p] Iudices. qui præsunt mittendis, & agentes in rebus: vt ĩ. eo. l. iij.

[q] Constitutos. i. deputatos in quarta veredorum: vt ĩ. leg. in omnibus. nõ autem alium pro alio: quia tunc esset parhippũ.

[r] GRauissimæ. Contractus. id est rerum quæ vehuntur. quod dic vt ĩ. de nauicu. l. pen. & quæ res ven. non pos. leg. iij.

[s] Merces. quia locant alicui ad vecturam animalia publica cursui deputata.

[t] NVllus. Priuatus. quinimo nec magistratus, nisi dun: vt j. eodem. leg. iudicibus.

[v] QVoniam. Veredorum. expone vt ĩ. eod. l. ij.

[x] Auerta. id est pectorale equorum.

[y] Non transeat. s. sella & auerta.

[z] Auri centenarijs. aliàs aurigenarijs: aliàs auri centenarijs.

[a] Sacculis. sitie sella aliqua forte. & quod dicit hippocomos, expone vt j. leg. proxi.

Non

Non patimur. hippocomos. hippocomus, equiso seu equorum curator: a græco verbo hippocomeo, id est equos curo.
Veredarij. i. docentes equos. alibi pro ipsis equis: vt not. C. eod. l. ij.
Saga eorum. hoc sagum sagi, vestis tenuis & abrasa, secundum Hug.
Notam. i. infamiam, vt C. de dig. l. ij. vel secundum P. id est bullam singulis manibus eorum impressam. vt C. de aquæduc. l. decernimus. & de fabric. l. stigmata.
Publici. No cõsuetudinem C. eo. l. cursum & ff. de testi. l. ij. §. fi.
Committi. vt faciant onerari plaustra.
Excipiunt. id est accipiunt.
Si quis. s. officialis. Accursi.
Mutatione. Mittit equos non mittendos, & releuat mittendos: ad quod C. eo. l. parhippum.
His tantũmodo s. legatis, qui &c. & die gentibus non subditis, sed de subditis secus, vt C. eod. l. cursum. ibi, quoniam etiam legatorum &c. & facit C. eo. l. iudicibus.
Nemo. Mutationibus. i. euectionibus q̃ fiunt p mutationes personarum & equorum, vt C. eod. l. in omnibus, Accursius.
Nimalia. id est equos ducentes veredos.
Per mancipes. q manu capiunt.
Apparitores. i. publicanos, vt C. de vecti. l. si quis. P. nam eũ mancipes ea teoẽ dunt, parum datur eis, & sic laborem perferre nequeunt. Et sic not. q equum male pabulatum, male vadit. Accursius.
Ne id. sub. vnde ne &c. Accursius.
Sublimitas tua.

Hippocomi dicuntur stabularij, seu equorum curatores.

Equos male pabulatus mala vadit.

Non debent rustici, qui hippocomi appellantur, per ducẽdo equos per publicũ cursum indignã spoliatione vexari. Bartolus.

XIII. Iidem AAA. Floro.

Non patimur hippocomos[a] [f] p eos q veredis vtent, indigna spoliatione vexari. si quidem nonnulli veredarij[b] sagaeorum[c] dicũtur auferre, vel præcidere. quo circa per omnes iudices & curiosos miserabilis remoueatur iniuria: sciẽtibus cunctis q si obserua ta non fuerit nostra sanctio, nõ solum damna re sarcire, verum etiam notã,[d] & multã qui neglexerit, subire cogetur.

Exhibitio cursus publici secũdũ consuetudinẽ locorũ committitũ, vt plaustra faciant onerari. Barto.

XIIII. Iidẽ AAA. Pota.

Publici[e] cursus exhibitio secũdũm locorũ consuetudinem vel curialibus vel cohortalibus debet cõmitti,[f] vel his q suo periculo ab eminẽtissima pfectura sub cõpetenti cautela excipiunt.[g]

Mittens equum in cursum publicũ non mittẽdũ, quadruplum precij dicti equi fisco restituat. Barto.

XV. Impp. Ar. & Ho. AA.

Si quis[h] vel provna mutatione[i] veredum superducendum esse crediderit, in quadruplũ sup ductorũ animalium pciũ fisci iuribus inferat.

Legati gentium principi nõ subditarum cursu publico possunt vti. Bar.

XVI. Iidem AA. Remistheo duci.

His tantũmodo[k] vtẽdi cursus publici facultas cõcessa est, q legati de diuersis gentibus ad nostram clementiam properare festinant.

Subtrahens mulionẽ euectionis deputatũ, decem libras ar genti fisco persoluat. Bart.

XVII. Iide AA. Lucerio.

Nemo mulionẽ mutationibus[l] deputatũ, vel p sollicitationẽ, vel p receptionẽ[l] subtrahere audeat, decẽ libras argenti pœnæ nomine inferre reformidans.

Curari debet ne equorum cursu publice deputatorũ pabula, id est, pbenda carceri precie vendat, & etiam vt non teneantur prouinciales vilisori precio vendere. Barto.

XVIII. Iidem AA. Mesalæ P. P.

Animalia[m] publica dũ longe maiore ac periniquo pcio pabula æstimanẽ, p mãcipes[n] atq; apparitores[o] aperte vexanẽ: ne id contingat, sublimitas tua[q] disponat, vt nec pabula mutationibus[r] desint, nec puinciales vltra quàm iustitiç sinit ratio, prægrauentur.[s]

Prouinciales & curiales ad pstandum aĩalia indebita ad cursum publicum nõ grauanẽ: quia satis est, si conferunt in pabulis & pecunijs equorum deputatorum cursu publico. Bar.

XIX. Idẽ Aug. & Th. A. Septimio Proc. Af.

Comperimus puinciales & pabula & pecuniam pro cursu equorum cursualium solenni ratione conferre, & extrinsecus etiam paraueredorum[t] onere prægrauari. Prouinciarum igitur rectores procurent, ne vnquam cursus publicus veniat in querelã, & occasio deceptiõis curiales vel puinciales aĩalia indebita pstare compellat.

Nullus dux posteaquam ducatum suum intrauit, vti debet cursu publico, sed iumentis proprijs: quod & obseruatur in officialibus cohortalibus: pœna cõ trafacientibus imminente. Bar.

XX. Iidem AA. Anthemio.

Nemo ducũm ingressus semel prouinciam[v] suam, postmodum in itineribus faciendis cursu atque angarijs ipse fine suo vtatur officio, sed expeditionem militarẽ iumentis proprijs[x] exsequatur. De cohortalinis etiam officijs eadem lege sancimus, ne quis ex his per prouinciam suam discurrens, veredo[y] vti conetur in

loquitur præfecto prætorio. Accursius.
Mutationibus. i. equis qui per mutationes vehuntur, vt C. l. prox.
Prægrauentur. quia non debent nisi nus vel vili precio vendere. Accur.
Comperimus. Paraueredorum. expone, vt C. eo. l. ij. & facit j. de iuc. aduo. l. ij & C. de vectĩ. l. vsurpationem. & ff. de offic. præsi. l. illicitas.
Nemo. Prouinciam. i. ducatum.
Proprijs facit C. de statu. & imagi. le. tu. & imagi. l. & virtutum & in autheo. de mã. prin. §. illud.
Veredo. expone vt C. eod. l. ij.
Nullus.

aliàs ob repuonẽ.

posterum, cum sacra prohibitum sanctione cognoscat. Quòd si quis ducú, vel apparitorum, vel cohortalium officiorum temerario animo ea q̃ decernimus, contemnenda putauerit per singula animalia quibus vsus fuerit, singularum librarum auri illatione multabitur.

Etiam ecclesia tpe expeditionis non excusatur ab angarijs, vel parangarijs. Bart.

XXI. Impp. Th. & Va. AA.

NVllus penitus cuiuslibet ordinis seu dignitatis, vel sacrosancta ecclesia, vel domus regia tempore expeditionis excusationẽ angariarũ seu parangariarum habeat. [a]

XXII. Imp. Leo A. [a] P.P.

CVrsum ambularẽ [a] ab omni Orientali tractu, necnon ab his ciuitatibus aliarum regionũ, quarum instructio tui culminis [b] meminit, tolli amputarique decernimus: ita tamen, vt in transitu fortissimorum militum quando nostra serenitas disposuerit ex aliis ad alia eos loca deduci, euectionesque animaliũ sc̃dm consuetudinem [c] a nostra fuerint serenitate consecuti, & in armorũ tam confectione quàm translatione [d] seruata cõsuetudine, in profectione quinetiam legatorum, [e] animalium dominis qui ea sólẽt accepta mercede locare, præbenda pensio, arcæ tui culminis imputetur. tractorias [f] videlicet animalium super memoratis causis nulli alij judici, cuiuscunque sit dignitatis, nisi tuo tantũmodo culmini, faciendi licẽtiam patere decernimus.

XXIII. Imp. Anasta. A.

IVbemus nemini licere cuiuscunque scholæ, vel officij, vel militiæ seu conditionis per totius Orientalis tractus partes, ob quancunque causam proficiscenti seu redeunti, supra vnum ueredum [g] ùnumque parauereдum, eum euectione tamen iudiciali [h] moueremisi specialis ei præstita sit nostræ serenitatis quantitatem animalium continens euectio: exceptis proculdubio his qui pecunias publicas deuehunt: cũ in hac parte sine nostra quoque speciali autoritate tanta conueniat animalia moueri, quanta transuehendæ pecuniæ summa & eius tuitio deposcit: quinquaginta librarum auri his feriendis condemnatione, quicunq; nostra iussa quolibet modo seu tempore violauerint, seu violare concesserint.

TITVLVS LII.

DE TRACTATORIIS [a] & statiuis. [i]

Licentia data pro animalib. ad vehendũ & arripiendum iter, debet biduum continere: ad morã verò trahendã quinque dies: & nulli debet dari pro se & necessarijs sibi p̃sonis, nisi illis tantum, q ani malia vsui publico deputata prosequuntur. Barto.

I. Imppp. Theodo. Arcad. & Hono. AAA.

TRactoriæ [k] cum statiuis solitis tantummodo biduum tẽpus accipiant: [l] nulli verò penitus cum necessarijs sibi personis præbeantur, nisi his tantummodo, qui animalia atque equos sacro vsui necessarios prosequũtur: [m] ita tamen, vt his dimissis in tractoriarum corpore, [o] quinque dierum numerus adscribatur: vt nullus vltra hoc temporis spacium ad residendum in quo libitum fuerit loco, quopiam nanciscatur.

TITVLVS LIII.

DE APPARITORIBVS praefectorum prætorio, & priuilegijs eorum.

Cornicularij præfectorũ completo munere principis purpuram adorent: & cum fint otio donati, ad aliud officium non deuocantur. Bar.

I. Impp. Valentinianus, & Valens AA. Mamertino PP.

[a] NVllus. Habeat. sic ꝟ. de sac. san eccl. l. neminem & de excu. mu. l. maximarum. & ꝟ. de quibus. mu. vel præ. l. ij.

[b] CVrsum. Tui culminis. loquitur præfecto prætorio.

[c] Consuetudinem. ꝟ. eo. l. publici.

[d] Translatione. ꝟ. de fabri. leg. hna. §. quotiens.

[e] Legatorum. ꝟ. eo. l. his tantummodo. contra Solu ibi.

[f] Tractorias id est literas datæ licentiæ vehendi animalia. & adde vt supra tit. j. in rubr.

[g] IVbemus. Veredum hoc expone, vt ꝟ. eo. l. ij. Accursius.

[h] Iudiciali. præfecti, non alterius: vt l. proxi. in fi.

[i] DE TRACTATORIJS & statiuis.

Forte declinatur hic & hæc tractatoria & erant visi qui tractabant & contrectabant animalia publica, & equos facio vsui deputatos. Vel forte tractatoriæ dicuntur literæ datæ licentiæ vehendi animalia. vt ꝟ. tit. j. l. curium. in fi vel vt liceret ad tractandum, i. ad apprehendendum criminosos impetrate: vt ꝟ. de deiet. leg. j. § j. imò & ius erat licentia militi data forte falsa.

[k] TRactoriæ. exponere in rub.

[l] Accipiant. vt iter arripiant.

[m] Persequuntur. qui deputati sunt ad hoc. vt ꝟ. tit. j. l. Iudicibus. § his enim.

[o] Corpore. scribebantur dies datarum in quodam libro vbi omnes scribebãtur, & biduũ ad inchoandum iter, & quinq;

Prouincia p̃ducatu capitur.

[a] quidã legũt clabulare. & aũt clabula vehiculi genus. Vide Cuiaciũ hic.

[a] Tractoriæ diplomata sũt q̃ dantur missis vel euocatis a principe cursu publico vtẽtibus, adscriptis & statiuis id est diuersorijs. & mãsionibus, q̃bus alant̃ sumptu publico. Cuiacius hic.

dies alij quibus possit stare in itinere vbi velit, non plures. aliàs capitur vbi inuenitur: vt ꝟ. titu. j. l. iij. Et not q̃ sic biduum datur his qui accipiunt literas ad transeundum per castrum Francum.

DE APPARITORIBUS præfectorum prætorio. Præfectur.

PRæfectura[a] cornicularios, qui annis singulis exeunt, post translactos corniculos nostrā adorare purpurā volum[a]: quo honore ꝑfunctis, cū iā missionē tenuerint, liberū otiū damus, vt ad susceptionem [b] vel cuiuslibet necessitatis officiū minimè deuocētur.

Præfectiarij exactiones prouincialium facere non debēt, nec etiam habere custodiam horreorum. Bar.

II. Iidem AA. Zosimo præsidi Epiri nouæ.

PRæfectianos [c] ad ꝑniciē.[d] ꝓuincialium exactionidus in ꝓuincijs, vel potius lucris & quæstibus suis [e] sese immiscere vetam[a]: ꝑtereavel horreorū [f] gerere custodiā vel curiarū [g] ius atq; arbitriū sibi ꝑsumere his denegamus. Horum si quis ꝑsentis legis temerator existat, volumus eum cōpetenti motu & indignatione percelli. D. xiiij. Ka. Decē. Mediola. Valētiniano & Valēte. iiij. AA. Co.

Cornicularij primiscrinij, & numerarij ꝑfecti prætorio fortita laborum requie priuilegijs hic insertis gaudent. Ba.

III. Impp. Theo. & Valent. AA. Zoilo PP.

COrnicularij [h] & primiscrinij, numerarij insuꝑ q in officio tuæ sublimitatis ꝑ ordinē obsequijs militiæ terminatis, desideratam laborū requiem sortiunt: pro multis erga rēpublicā sudoribus, ab oībus indictionibus tam militariū quàm ciuiliū [i] iudicum semꝑ habeant immunes, [k] & ciuilium tantùm iudicū, non etiā militarium iurisdictioni subiaceant. Huic sanctioni addendū esse cēsemus, vt si quis ꝑfectianus dū militat vel post depositū cingulū, sine testō, qđ legib. cōprobat, nullisq; ab itestato successorib. derelictis fati munus iplenerit: oēs eius patrimonij facultates ꝓuisiōe magnificę tuę sedis nō fisci iuribus, [l] sed arcæ tui culminis rōibus vindicent. Scriniarijs aūt & exceptorib. ceterisque q in officio tui culminis merēt: cū in legione prima [m] adiutrice nr̄a militāt, audientiā tantūmodo in causis in qbus pulsant, tuæ celsitudini deputamus. In ꝓuincijs vero cōmorātes, rectoribus earū eos respondere iubemus, [n] nisi publicū officium aliquod eis iniunctum sit.

TITVLVS LIIII.

[a] DE APPARITORIBVS[a] præfecti vrbi.

Qui administrauerunt officia, officio finito principis purpuram non adorant. Item apparitor sedis vrbanæ illustris de concusso pistore conuictus punitur. h. d. cum l. sequen: i.

I. Imppp. Gra. Val. & Th. AAA. Princi. PP.

PRæter eos q de officio eminentium potestatū, [o] numero stipendiorū & curriculis euolutis, vrbisq; præfecturæ, serenitatis nostræ [p] annis singulis attingere purpurā venerariq; præcepti sunt: [q] nulli prorsus eorum q ꝓuincialia officia peregerint tranquillitatis nostræ muricem [r] adorare sit liberum, omnium suffragiorū obreptione cessante.

II. Impp. Hono. & Theo. AA. Palladio. PP.

QVicunque illustris vrbanæ sedis apparitor clandestina fraude pistorem cōcusserit, accusatus atque conuictus, perpetui panificij [s] nexibus addicetur.

TITVLVS LV.

DE APPARITORIBVS MAgistrorum militum, & priuilegijs eorum.

I. Impp. Valen. & Valens AA. ad A... correctorem.

QVi sese [t] in officijs magistrorū eqtū ac peditū militare mō

[a] PRæfectura. s. prætoriæ. vt s. rubri. & cornicularij erant qui contra sonabāt quando milites ibant ad bellū secundum H. de quibus j. l. iij. & supra de offic. di. iudi. leg. sciant. & facit ad hanc l. s. titu. j. & s. de pala. sac. lar. l. j. & de dome. & protect. leg. j.

[b] Susceptionem. i. officiū susceptoris, de quibus habes s. de susce. l. j.

[c] PRæfectianos. id est officiales præfecti.

C.Th.12. to.1. [d] Perniciem. i. qđ esset pernicies prouincialium.

[e] Suis. sic ff. de nego. gesto. l. si pupilli. §. sed & si quis.

[f] Horreorum. publicorum. Aldri.

[g] Curiarum. s. vt agentes in rebus: vt s. de curiosis. l. ij.

[h] COrnicularij. Expone vt s. l. j. omnes isti erāt officiales ꝑfecti ꝑtu.

[i] Ciuilium. sic s. de agen. in re. l. ex eo. §. vt autem non.

[k] Immunes. vt s. leg. j.

[l] Fisci iuribus. sic ff. de inuisto rup. testa. l. si quis exhereda tus §. eius. ibi, qꝫ si ... &c.

[m] Prima. multæ enim erant. sic s. de castren. pecu. l. fina.

[n] Iubemus. sic s. de offi recto. prouin. l. in officiales. & s. de agen. in rebus. leg. ... eo. in fina.

DE APPARItoribus præfecti vrbi

[o] PRæter. eos q. Potestatum. vt sunt ꝑfecti præto.

[p] Serenitatis nr̄æ. hic pone superiorem versum, numero stipen. &c.

[q] Præcepti sunt. vt s. titu. j.

[r] Muricem. i. nos muriceo colore vestitos: vt s. de vest. olob. l. ij. libro xj.

[s] QVicunque. Panificij. si habes beneficij. habeas abdicetur. si panificij, habeas tunc addicetur. & tunc est contra. s. de pœnis l. nequis. Solu. hic speciale. nam & aliàs toleratur talis sententia, licet sic inciuilis: vt ff. de pœ. le. moris. §. sed dānare.

DE APPARItoribus ma. &c.

[t] QVi sese. supra titulo. ij. le. j. & iij.

Qui

strauerint, ab omni nominationis iniuria excusent.

II. Idem AA. Manertino P.P.

QVi in officio magistrorum equitum ac peditũ militiã sortiti sũt, ordinis sint militaris. a

III. Impp. Theo. & Valent. AA. Basso P. P.

PRobari appasitores magisteriæ potestatis neque curiales in aliquo officio, neq; cohortales, neque censibus adscriptos volumus. b

Numerarij illustriũ cõpleta militia & principatus munere functi gaudent priuilegijs hic insertis. Item q sunt de numero militantium gaudẽt priuilegijs eorum· q verò sunt vltra numerũ, non. h.d. cum l sequenti. Bar.

IIII. Idẽ AA. Apollonio

NVmerarios virorũ illustrium magistrorũ militũ tã p̃sentaliũ d quàm Orientaliũ, q ordine & stipẽdijs militiæ fuerint decorati, exeuntes, e tribunis p̃torianis partis militaris, sudoribus eorũ beneficiũ deferentes, f sociari p̃cipimus: ita videlicet, vt post cõpletã militiam, ab oibus indictionibus tam militarium quã ciuilium iudicum semp habeantur immunes. g principatus h verò munere functos, tribunis vigilum i militaribus aggregari volumus.

V. Imp. Anastasius A. magistro militum.

EOs qui in officijs vestris k merentes, statutorũ l tantùmodo numero inserti sunt, fori p̃scriptione muniri m cæteros vero, q supra huiusmodi numerum militare noscuntur, quasi nec militantes, & apud illustrissimas præfecturas, & apud clarissimos prouinciarũ rectores de quolibet pulsari & conueniri, & sine cinguli p̃scriptione respõdere negotio sancimus.

TITVLVS LVI.

DE APPARITORIBUS Proconsulis & Legati.

Obsecundans proconsuli vel legato, nõ debet esse curialis, vel adstrictus alicui corpori: & si adstrictus est, debet restitui. & apparitores legatorum debent esse quadringenti. Barto.

I. Impp. Valen. Theo. & Arcad. AAA. ad Flauianũ Proconsulem Africæ.

OFficio, n qd tuis meritis obsecundat, non curialẽ quemquam, nec ex cęteris corporibus volumus aggregari: at si qui erunt inter apparitores hmõi, restitui eos munijs debitis mox iubem⁹.

II. Impp. Ar. & Ho. AA. Diatori Procõsuli Africę.

APparitioni tuæ o & legatorum quadringentos censuimus deputandos de his duntaxat, quos esse sibi detractos reipublicæ membra p non queruntur.

III. Impp. Arcadius, & Honorius AA.

IN proconsulari p̃uincia q officium p̃consulare postulet quod exhibere consueuit, nec alienis se partibus ĩpudenter r inserat.

TITVLVS LVII.

DE APPARITORIBVS comitis Orientis.

I. Impp. Theodosius, & Arcadius AA.

IN officio s comitis Orientis non amplius quàm sexcenti apparitores habeantur, quos quidẽ publicis necessitatibus sufficere nouimus abũdẽ suppetere.

a QVi in officio. Ordinis sint militaris. i. eius militiæ in qua sunt puta numerarij, & si miles: vt j. l. numerarios. non tamen modo militari possunt testari: vt s. de testa. l. scriniarios, quæ est contra. Vel dic vt nus s. de castren. pecu. l. fi. Accu.

b PRobari. volumus. vt & supra. de agric. & censi. leg. colonos. & facit supra. qui mili. non poss. l. iij. & iiij. & j. titu. j. l. j.

c NVmerarios. De his habes s. de numera.

d Præsentalium. i. eorum qui præsentialiter nobiscum sunt: vt s. de re milita. l. nemo miles.

e Exeuntes. de officio numerarij.

f Deferentes. i. numerarios beneficiũ pectus militiæ. quasi dicas licet finiatur militia prima, deferunt tamen secum partem beneficij seu honoris: quia socian tur tribunis, vt habeant eam dignitatẽ siue administrationem quam habent tribuni. ad quod s. de silen. l fina. in fin. Accorsius.

g Immunes. sic s. de adses. l. non parũ. Accursius.

h Principatus. & & hi principes erant quidam officiales magistri militũ maiores alijs, quasi prima capientes secundum Hugo. & facit j. de cohorta l. j.

i Tribunis vigilũ. non loquitur de illis qui sunt s. de offi. præfec. vigi. leg. j sed de his qui sunt. j. de cohor. l. j.

k EOs. Vestris. loquitur magistro officiorum.

l Statutorum. taxatus erat eorum numerus. & facit s. de sacrosanct. eccle. leg. non plures. & s. de offic. magi. mili. leg. ij. & iij.

m Muniri: nõ sub se non sub alio conueniuntur: & in ciuilibus & in criminalibus causis.

DE APPARITORIBUS Proconsulis & Legati.

n OFficio. Loquitur. Proconsuli Africæ. & facit. s. titulo. j. l. ij.

o APparitioni tuæ. Proconsuli Africæ loquitur. s. titu. j. l j.

p Membra. vt enim homo habet multa membra, sic respublica habet diuersa officia. quod patet per hunc librum & tractatũ de officijs. & Inst. in proœ. in fi. nõ ergo alteri⁹ curiæ adstrictum accipiet.

q IN proconsulari prouincia. i. in ea, quam proconsul regit. nam aliquę reguntur per alios. s. comites, præfectos.

r Impudenter. sic ff. de offic. proc. l. quę omnia. §. j.

DE APPARITORIBUS comitis Orientis.

s IN officio. s. titu. j. l. ij. Accursius.

De co-

TITVLVS LVIII. DE COHORTALIBUS, ᵃ † principibus, ᵇ cornicularijs, ac primipilarijs.

Stationarij, q irenarchæ appellant, non debet facere exactiones, nec aliquem in carcerem mittere, etiã si crimen sit manifestum. Barto.

I. Imp. Constantinus A. edicto suo ad Afros.

OMnes statio narij ᶜ neq; supexactio nẽ audeat, neq; carcerem habeat, neve quis psonam, licet ꝑ manifesto crimine, apud se habeat in custodia, ᵈ sciẽs q si tale fuerit cõmissũ, capite puniendus est.

Nullus iudex volentẽ militare approbare debet sine sacra approbatoria, nec permittere etiam vehere, exceptis provinciæ officialibus qui cursus publici solicitudinem sustinent. Barto.

II. Impp. Constantinus & Cõstãs AA. Tauro P.P.

NVllus iudicũ quenquam sine sacra ꝓbatoria ꝓbare ᵉ audeat, vel prouehere. Excipim ᵉ tñ officia ꝓuincialia cursus publici solicitudinem sustinentia, ᶠ nec enim tanto muneri ᵍ adminiculum, ʰ denegari publica permittit vtilitas.

Priuilegia solita concessa per dominum Diocletianum principem, confirmantur, & ẽt extenduntur, prout infra describitur. Barto.

III. Imppp. Valẽ. & Valens & Gratianus AAA. Festo consulari Syriæ.

SOlitã ⁱ cohortalibus Syriæ priuilegia, q a diuo Diocletiano porrecta sunt atque concessa, nos quoq; porreximus: ac iubemus eos nõ ad solicitudinem bastagæ, ᵏ † non ad functionem nauicularium deuocandos, nõ inuitos curialibus cœtibus adscribẽdos: uerum peracto labore militiæ, past ˡ primipili ˡ cõpetenti ᵐ sedulitate functione trãsacta, prærogatiuã his recusationis ᵐ offerimus.

IIII. Iidem AA. & Gra A. Probo PP.

OFficia rectorũ, puinciarũ tuæ magnificẽtiæ literis volumus ᵃ admoneri, vt susceptos i of ficio ꝓprio, ᵒ vel probatos, cohortium nomine, vel legionum priuilegijs existiment inferendos.

Habens plures filios debet eorum sue collegio cui est adstrictus, vnum ad seruiendũ deputare, alterũ suæ patriæ. Si verò habeat vnum tantũ: potius curiæ suæ patriæ, quã collegio eum deputare debet.

V. Iidẽ AA. Modesto PP.

QVicũq; ꝑ Osdroenã ᵖ primipilarius maiore letaẽ numero filiorũ, vnũ loco suo veluti hereditario iure substituat ᵖ alterũ ꝑ amore patriæ, Aedesenæ curiæ tradat obsequijs: cæteris qua voluerit militia ꝑ uisurus. Si autẽ duos tñi ꝑcreauerit: cohorti satisfacere cogaẽ, & curiæ. Quòd si vnũ ꝑcreauerit, eundẽ ordini patriæ restituat, nullo contra hãc formã beneficio valituro. Damus sanè licentiã tam patribus eorum q ipsis oui huius legis auctoritate ciuitatum obsequio aggregant, vt si quos curiales patrocinio principalium inuenerint excusari, in mediũ proferant: vt & ipsi similibus officijs deputati pareant impetratis. ᑫ

Apparitor criminosus fugiens citandus est. q. nisi intra talem diem venerit, contra eum ꝓferet sententia condemnatoria, & ipse non comparente, condemnabitur. Bar.

VI. Imppp. Gra. Val. & Th. AAA. Neo. PP.

SI apparitor defugerit criminosus, edictum quo reuocari possit, adiecta conditione ʳ legibus subsequatur: cui nisi

---

† malo (inquit Alci. hic) cohortalibus legere, potius quam cohortalib. q in domestica militia alicuius cohortis essent; id genus milites. & ita in exẽpli. Vict. i huius tit. legib. legit.

ᵃ DE COHORTALIBUS &c. Qui officio cursitarũ coartant. Accu.

ᵇ Principibus hodie vt s. titu iij l. numerarios. in fin. not. sed quidam habent sub. j. l. pxi. nullus.

ᶜ OMnes stationarij. qui stabant in confinibus: qui & dicuntur limenarchæ & irenarchæ: vt ff. de cu. re. l. diuus Accus.

ᵈ In custodia. vt & ſ. de custo. le j. in fi. & l fin. & de pri. car. l. j. & de accusa. leg. si cui. j.

† Aliàs habeant.

ᵉ NVllus. Probare. i. approbare in officium, vel prouehere, id est promouere sine litera principis quæ eum approbet: vt hic, & j. de diue. offi l. in his. & l pen. & fi. & ſ. de re mili. l. neminem.

ᶠ Sustinentia. vt ſ. de agen. in re. & non alijs: vt ſ. de decu. l. i. & fi. in fi.

ᵍ Muneri. Id est; gerentibus tantum munus.

ʰ Adminiculum: quod est per officiales quos sibi eligit.

ⁱ SOlita. aliàs incipit, solita cohortalibus Syriæ priuilegia &c. aliàs incipit, priuilegia, & cætera desunt.

ᵏ Bastagæ. bastaga seu vasta (vtrumq; enim dicitur) officium publicum est (vel militia) quod gerentes bastagarij dicebantur: qui rusticos ad quintam bestiam principi dandam cogebant: vt ſ. de murile. l. iiij. & l. æternam.

Bastagarij q dñt.

ˡ Primipili. quia fuerat primipilaris. & not. q quidam habent pastus primipili & leges, transacta functi one pastus primipili compe. te. &c. & dicitur pastus per similitudinem: quia sicut homo primò comedit, secundò digerit: sic iste primò gerit officium, secundò rationem reddit, & ita digerit quodãmodo: vt j. eod. l. ordinatiorum. & aliàs fastus. ᵃ & eodem modo legitur. vel careas vtroque. & puncta post dictionem primipili. Accursius.

† Bastaga munus erat ferè di res necessarias ad exercitum. Al.

ᵃ & hæc lectio Pyrrho hic placet, vt intelligas honorem ac officiũ primipili

ᵐ Recusationis. a prædictis solicitudinibus bastagiæ & nauiculariorum.

ⁿ OFficia. Officio proprio. s. tuo & vel, pro & c.

ᵒ QVicunque. Substituat. vt ſ. de fil. offic. militarium. l. ij.

ᵖ Osroenæ. i. prouinciæ prædictæ. & sic habeas Osroenæ. aliàs est Ædesenæ. & bene stat.

† aliàs Osrhoenã aliàs Osdroenã.

ᑫ Impetratis. per quam curiam euitabant: vt & ſ. de decu. l. euacuatis.

ʳ SI apparitor. Cõditione. nisi ad talem diem venerit, proferet sententiam condemnatoriam. sic enim peremptorium mittitur: vt ff. de iudi l. ad peremptoriũ nam hic quòdammodo est peremptoriũ. potest enim dãnari, licet absens officialis, vt & supra de pœ. leg. diuus sed

fuerit satisfactum; merito in latitatem a iudice pro qualitate peccati sententia proferetur. Veniam.n. talibus nõ permittimus, nec indulgentijs crimina subleuamus. a

Apparitores quorumcunq; iudicũ nõ possunt scribi in numero aliquorũ militũ, aut cõtẽplatione alicuius stipendij relaxari prius, quã primipili rationem reddiderint, nec ẽt petere, vt quiete donent. Itẽ solutus militia ob delictũ, nõ ob hoc quietem accipiet, & bona talis delinquentis illi militiæ relinquuntur. Bar.

VII. Imppp. Val. The. & Arcad. AAA. Tatiano PP.

ORdinariorum iudicum apparitores, q b vel speculatorum vel ordinariorũ c attigerint gradum, nullo annorum numero, nulla stipẽdiorũ contemplatione laxentur priusquam primipili pastum d digesta ratione cõpleuerint. Quòd si antedebitum e locum, qui huic functioni habetur obnoxius, vel ægri corporis labem, vel defessæ senectutis extrema ad ipetrandam quietem crediderit ptendenda, nõ prius otio condonetur, quàm omne quod primipilo debetur, expenderit. Eos ẽt qui pro sceleribus suis soluto militiæ cingulo addicuntur infamiæ: ne integro peculio f sub hac occasione lætentur, ita condignę vltioni eos volumus subiacere, vt functioni quoque q̃ extremæ g militiæ debetur, nihil ex eorũ facultatib. subtrahat. VIII. Impp. Arc. & Ho. AA. Euthymio Vic. Asiæ.

SPeciebus primipilaribus adærandis h eadem preciorum taxatio seruetur, quæ in venalib' publicis poterit reperiri.

In Illyrico cẽtũ apparitores singulis iudicib. obsecundẽt, & non vltra. ad quæ obsequia non deputantur iniq., sed illi, q tantum solicitudines debitas exequuntur. Barto.

IX. Iidem AA.

PEr Illyricum (in quo plurima ac maxima necessitatum publicarũ emolumenta officijs constat præsidalibus expediri) centeni i numero singulis iudicibus obsecundent: nec vltra hunc modum uel ad militiam vllus adspiret, vel cõniuentia iudicum perseueret. Adhibendi autem sunt ad huiusmodi ministeriorum obsequia, non illi qui uano militię nomine immania k lucra sectentur, sed qui necessitatem officij solicitudinibus debitis exequantur.

Nemo potest ad officium cohortalium accedere, nisi prius in matricula cohortalium receptus & descriptus fuerit: pœna contra facientibus imminente. Bartolus.

X. Iidem AA. & Theod. A. Anthemio P.P.

QVicunque chartas, vel tabulas, l vel quodcunque aliud ministerium cohortalis optauerit: non antè accedere permittatur, nisi eius nomẽ matriculis receptũ primitus fuerit: m pœna proposita his qui contra statuta cœlestia crediderint suscipiendos aliquos, aut quodlibet eis officium iniungendum.

Exemptus de grego cohortalium pp̃ter crimen, si voluerit ad idẽ sacramentũ repedare, allegare debet, & ostẽdere principis oraculum ex certa forma concessum. Barto.

XI. Impp. Ho. & The. AA. Anthemio P.P.

SI quis ex grege n cohortalinorum, vrgente criminis insectatione stipendijs fuerit exemptus, aut otio traditus quietis artibus immoret, aut si ad pristina sacramẽta precum miseratione maluerit repedare: indultum nostræ maiestatis oraculum amplissimæ tuę sedi offerat allegandum. o

Si cohortalis apparitor vel coherti obnoxius hoc officio derelicto ad aliã aspirauerit dignitatẽ: tam ipse, quã liberi eius tali dignitate, & militia spoliati, ad pristinã conditionem retrahuntur, nulla nisi triginta annorum pręscriptione obstante.

XII. Impp. Theo. & Valẽ. AA. Isidoro PP.

---

sed aliàs regulariter contra, ꝭ. de accus. l. absentem.

a Subleuamus. sic ꝭ. de aposta leg. iij. & ff. de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus.

b ORdinariorũ. Qui. s. iudices. Speculatorum, quales sunt p̃sides, vt sup. de priua. carce. leg. j.

c Ordinariorum. s. aliorũ nam & pręsides ordinarij sunt, vt sup. de mo. multa. leg. eos.

d Pastum. expone vt ꝭ. eo. l. solita.

e Ante debitũ. prępositio. & dic locũ, id est tempus, sicut in vulgari dicimus, non est adhuc locus id est tempus. vel dic ante aduerbium tẽporis. vel dic. q locum adducebat ad impetrandam excusationem: quia scilicet diu in eo loco. i. officio steterat, vel in infirmitate, vel in senectute. Accur.

f Peculio. id est salario, quod perhibit: vt ꝭ eod. l. quisquis. §. dehinc.

g Extremæ i. si etiã in minima militia erat obnoxius, omnia sua bona ei relinquit.

h SPeciebus. Adærandis. aliàs adhærendis, aliàs adærandis, id est ad ærarium deducendis pro dando primipilarib. & facit su. de ero. milit. an. l. septẽ.

i PEr Illyricum. Centeni. sic ꝭ. de appari. pcon. l. ij.

k Immania i. crudelia & iniqua. aliàs inania & sic idem.

l QVicunq;. Tabulas. officiũ emendi chartas & parandi, & sic de tabulis. i. pugillaribus di cas, vbi acta vel memoriæ publicæ scribebantur.

m Fuerit. sic sup. de fabri. l. si quis.

n SI quis ex grege. propter vilitatem, dicit gregẽ. sic supra de mili. veste. l. fi. in fin.

o Allegandum. sic ꝭ. de diuer. offi. l. iij. Sed contra supra de suscept. l. si aliquid. Solu. hic aliàs, non in officio deliquit. Vel hoc ex certa sciẽtia: vt ibi patet. Item ꝭ. eo. ij. l. quicunq. contra Solu. ibi. item facit supra de digni. le. iudices.

SI cohortalis † appari tor, aut obnoxius cohorti, ad vllam adspirauerit dignitatem: spoliatus oibus impetrati honoris insignibus, ad statũ pristinum reuocet: a liberis ẽt in tali eius conditione susceptis, fortunæ patriæ b mancipandis. Qđ si quis ex his ausus fuerit vllam affectare militiam, nulla p̃scriptione temporis muniat, præter eam scilicet q̃ ex triginta † annis c colligit: sed ad conditionẽ ꝓpriam retrahatur: nec ipse, vel liberi ei⁹ post talẽ ipsius statum ꝓcreati, quod cohorti debet, valeāt declinare. Sed nec ad aliam cohortalinus vel cohortalini filius audeat adspirare fortunã cui maiorũ suorũ exẽpla d p̃iudicant. Sed etiam cunctos e qui diuersarũ rerum negotiationibus detinent, trapezitas scilicet, vel gẽmarũ argẽtiq; vestiumve venditores, apothecarios ẽt, cęterosq; institores aliarũ merciũ, quibuscunq; ergasterijs adhærẽtes, iubemus a ꝓuincialibus officijs remoueri: vt oĩs honor atq; militia a cõtagione hmõi segregetur. Da. III. Nonas Apri. Constãtinopoli, Isidoro & Senatore Coss.

Nullus primipilaris & cohortalis ad aliam militiã aspirabit, etiam ex aduocatione prĩcipis: & statim restituendus est curię ciuitatis vnde oriũdus est. Barto.

XIII. Idẽ AA. Flor. P. P.

NVllũ ex primipilaribus, nullũ ex principe f cohortalis officij, vel ad aliã posse militiã adspirare, vel ministerijs sibi cõtra publicã vtilitatẽ blandiri, g vel ad quã libet aliam dignitatẽ ad p̃iudicium p̃teriti status accedere concedimus. h Quòd si contra hanc tã saluberrimam formã, vel responsa i cœlestia, q̃dam militia aut dignitas audacter eliciat: ꝓ ingestis haberi etiã si speciali adnotatione nr̃æ indulgẽtiæ eam obtinuisse videatur: nec adsertionem ei quoquo modo patere, qui se memoratis artibus publicæ studet commoditati subtrahere: sed statim ciuitatis vnde oriundus est, curiæ tradi præcipimus.

Obligatus cohorti, ẽt ex priuilegio principis cõcesso motu proprio ad dignitatẽ aliam non aspirabit, & carebit effectu priuilegij: & commodũ cohortalis militiæ non habebit Bart.

XIIII. Imp. Leo A. Constantino. PP.

QVisquis cohortalibus adhuc obseqjs obligatus, vel regimen prouinciæ vel cingulum cuiuslibet militiæ vel dignitatis quoquo modo meruerit: ante oĩa contra licitum vsurpatis impetratisve careat, k etiã si vltronea nostra liberalitate ius gerendæ prouinciæ, vel militiæ seu dignitatis cuiuspiam sibi iactauerit fuisse delatum. dehinc vniuersis solatijs conditionis quam spreuerat defraudatus ne quid eorum omnino ꝑ se vel per interpositam personam l possit acquirere, primipili tantum munus implere cogatur: mox curialibus ciuitatis in qua natus est, in diem vitæ suæ functionibus inhæsurus: ita scilicet, vt etiam hi qui post impletam talem militiam quodlibet militiæ dignitatisve genus affectauerint, curiæ patriç suæ restituantur.

TITVLVS XLI.

DE APPARITORIBVS præfecti annonæ.

I. Impp. Valens, Grat. & Valent. AAA.

APparitores vrbanæ præfecturæ, m annonario officio sese non inserant: sed apparitorum æmulatione secreta, n ministerio suo annonæ præfecturæ fungantur. o

II. Impp. Arcadius, & Honorius AA. †

PRæfectus annonæ canonem qui ad officium suũ ptinet, p cõpulsores suos exigat: & cum officio q suo retineat obno-

---

† Co. Th. ea. l. 188

a Si cohortalis. Reuocetur. sic s. vbi decu. vel cohor. l. j. & s. qui mili. non poss. le. iij.

b Patriæ. patrem filius sequitur. sic s. de murile l. fi. lib. xj. & de fabricen. l. iij. & de tabu. l. j. & fin. & §. sed nec.

c Annos. xxx. sic s. de præscrip. xxx an. l. præscriptione. cõtra. vbi dicit xl. Solu. hic propter dignitatem in qua fletur argu. s. de fun. reipub. l. eũ. sed ibi non fuit in dignitate.

† Legẽdũ quadraginta: vt i codice Theodosiano & meo vetere manuscripto. Contius.

d Exempla malorum. quos sequitur: vt s. ea. l. §. liberis. & facit s. de emen. propinquo. l. j.

e Cunctos. non solum viles cohortales repelluntur a dignitatibus, sed etiã omnes artifices: vt subijcit, & s. de digni. l. ne qs. & neg. ne mili. l. j.

f NVllum. Ex principe. hoc expone vt s. de ap. ma. mili. l. numeramos. in fi.

g Blandiri. quasi possit deserere suum officium.

h Concedimus s. l. proxi. in princi. cum concor.

i Responsa. repete contra.

k QVisquis. Careat. vt s. de offi. rec. pro. l. si quis. & fac. s. l. proxi. & l. si cohortalis. in princi. cum concor.

l Interpositam per sonam. quod non potest per se, nec per alium. vt ff. de admi. tu. ad ci. per. le. ij. § j.

DE APPARItoribus præfecti annonæ.

m APparitores. Præfecturæ. i. p̃fecti⁹ vrbis. nam vni commissum alter facere non debet: vt s. de testa. l. hac consultissima & s. de offic. præfec. vrb. l. studentibus. & argu & j. de exsu. l. ij.

n Secreta. i. separata, remota. vł diuisa.

o Funguntur. cum suis apparitoribus: vt j. l. proxi.

p PRæfectus. Compulsores. id est apparitores.

q Officio. id est cũ officialibus.

Obno-

xius, [a] qui ad implendum canonem deuotionis suæ exactionem non ostenderit.

TITVLVS LX.

DE DIVERSIS officijs & apparitoribus iudicum, & probatorijs eorũ.

Adscriptus chartarum officio, vel publicis ratiocinijs, si ad militiam conuolauit, ad primum officium reuocatur, & in locum talis retracti substituitur alius, quem merita dignum faciunt. Barto.

I. Imppp. Val. & Valens, Gratianus AAA. Seuero magistrorum militum.

[b] SI quando Mi... Siqñ pfectus ptorio, vel vicari[9], aut rector puinciæ significauerit eum q chartis ac ratiocinijs publicis inuenit obnoxius ad ppositum castri ac militũ [b] transisse: retractus illi adsignet officio, a quo ad necessitatẽ pstandi ratiocinij deuocatur: [c] in reiecti verò locum is potissimum destinetur, cui meritorũ adstipulantur insignia. [d]

Resolutus a militia, ad eandem non aspirabit sine licentia principis: & impetrãs contrarium per obreptionem, punitur pœna quinque librarum auri. Bart.

II. Impp. Gra. Val. & Th. & Ar. AAAA. Eugen. P.P.

NVllus ex his quos claruerit militia resolutos, indebita denuo sacramẽta sine Augusti affatibus [e] suscipiat. Si qs autem id per obreptionẽ fortè meruerit, quinq; librarum auri multetur incommodo. [f]

III. Iidem AAAA. Et signio PP.

NVllus apparitor amplitudinis tuę, [f] vel de officijs palatinis ad eã puinciã ex qua oriundus est, vl in qua collocauerit larẽ, [g] vel qui iam in huiusmodi officio fuerit commoratus, [h] obtentu publicæ necessitatis, vel executor priuati negotij dirigatur. Etenim officij tuæ celsitudinis primiscrinius tres libras auri fisci vtilitatibus sine dilatione persoluet, si statuta fuerint temerata. Apparitor vero qui huic se muneri passus est deputari, militia spoliabitur. Hæc vero pœna etiam ceteris irrogata est, vt si domesticus, aut protector, aut stator, vel [i] agens in rebus, vel palatinus vtriusque officij, vel ad eandem prouinciam in qua natus est, vel ad eam in qua collocauerit larẽ, [k] cum huiusmodi vsurpatione perrexerit: matriculis quidem exemptus ipse qui se voluerit mitti, auri libram vnam fisci iuribus inferre cogatur: adiutores vero officiorum, & palatinorum, ac numerarij comitum illustrium virorum, siue actuarij, libram auri fisci iuribus soluant, nisi statuta fuerint custodita.

IIII. Imppp. Theo. Arcad. & Hono. AAA.

QVi vel exiguam rei familiaris substantiam habent, militare in apparitorum numero non vetentur. [l]

Apparitor ob culpam, vel negligentiam amotus officio per sententiam, ad nullam militiã aspirabit. Barto.

V. Impp. Hon. & Theo. AA. Gracchо P.V.

QVicunque apparitores ob culpam vel negligentiam fuerint iudicato discincti, [m] iam ad nullam militiã habeant facultatem adspirandi: nec ex rescripto [n] his vllus aditus reseretur, quos congruit pœnæ grauissimæ subiugari, si contra inhibita quoque sacratissimis constitutis adspirare contempserint. [o]

Nullus debet fieri proconsul Asiæ, comes Oriẽtis, præfectus Augustalis, vel eorum vicarius, nisi sacri scrinij probatoria consecretur. Bar.

VI. Impp. Theo. & Valent. AA. Hierio P.P.

IN his officijs, [o] id est uirorum spectabilium proconsulis Asiæ, comitis Orientis, præfecti Augustalis, & vicariorum, quos etiam monuimus sub xxx. interminatione librarum auri, nemo aliter admittatur nisi cum emisse sacri scrinij probatoria consecrauerit. Quòd si quis talis sub tua [p] fuerit abdicatione [q] cõuictus: profectò irritis his

[a] Obnoxius. s. præfectus annonæ.

DE DIVERSIS officijs &c.

[b] SI quando. Militum, scilicet præpositum.

[c] Deuocatur. i. reuocatur: vt & s. titu. ij. l. si cohortalis.

[d] Insignia. sic s. de ag. in re. l. j. & de tyro. le. fin. cũ fuit cõc.

[e] NVllus. Affatibus. sic s. de cohor. leg. si quis ex. Sed contra s. ad l. Iu. am le. j. Solut. hic ex certa sciẽtia: ibi nõ. argu. s. de suscept. si aliquid. ad idem facit quod in l. contraria no. Item facit s. de re mili. l. semel.

[f] NVllus. Tuæ. loquitur p. se. præto.

[g] Larem. & ita animo constituit ibi domicilium: vt s. de in co. l. ciues.

[h] Commoratus. Il uet non habeat ibi domicilium: vt s. le. proxi. cum concor.

[i] Vel. pro etiam.

[k] Larem. subaudi, vel ibi iam fecit idẽ officiũ, vt prædixit. & facit s. de crt. sacri. l. fi. & adses. i. in consiliarijs. & ff. quib. ex cau. ma. l. tiqui. & leg. fin.

[l] QVi vel. Non vetentur sic instit. de suspec. tu to. §. fina.

[m] QVicunque. Discincti. alias adstricti, id est obligati: puta quia sunt condemnati. alias discincti ab officio, iudicato. id est sententia separati. ad quod est supra de of fic. præfect. præto. le. si quos.

[n] Nec ex rescripto. vt s. titu. ij. le. si quis contra. Solut. hic in officio deliquit: ibi non, vt ibi not.

[o] IN his officijs. id est. officialibus istorum qui sequuntur. & facit s. eo. le probatorias. & l. fina. & s. de cohor. le. ij. & s. de nume. l. curialis

[p] Sub tua. loquitur præfecto præto. Ad

[o] præsumpserint.

[q] indicatione.

quæ vetita contrectauerit, etiam congruam indignationem incurret.

VII. Iidem AA. Anatolio milit.

AD splendidioris a priuilegia militiæ, posteaquam priorem continuo labore cōpleuerint, eos venientes admittemus, qui ea voto adipiscendi honoris crediderint expetenda: non eos q studio exercendæ cupiditatis b ambierint, vt velut c in meliori fortuna positi, antea scelera q prius cōmisisse doceant, occultent, aut alia deinceps possint impune committere.

Duces & apparitores, & limitanei castrorū sub officiorū magistro cōtinentur: nō tamen p hoc derogatur iurisdictioni magistri militū Thraciæ & Illyrici qui ex consuetudine contra eos iurisdictionem habent. Bart.

VIII. Impp. Leo & Zeno AA. Ioā. magi. officio.

VIros spectabiles duces, eorumq; apparitores, necnon limitaneos, d castrorumq; præpositos, tātūmodo ex sublimis tui iudicij e sententia conueniri, nec subiacere iudicibus præcipimus: illustribus. s. ac magnificis viris magistris militū consuetudine ac potestate, si qua ad limites aliquos Orientis, Thraciarum, & Illyrici, ex longo tempore hactenus obtinuit, f reseruata.

Memoriales & agentes in rebus & apparitores pfecti prætorio Oriētis non sortiuntur præmia militiæ, nisi secundum cōsuetudinem sint eorum electiōes manu principis approbatæ, non p literarum exempla: & debent dicti spiciales esse fideles Christiani. Bart.

IX. Iidē AA. Hil. ma. off.

PRobatorias memorialiū g & agētiū in reb. cæterorūque nihilominus apparitorum prætorianæ per Orientem amplissimæ præfecturæ, eorum etiam qui in diuersorum iudicum officijs numerātur, ex sacris probatorijs solito more militiæ sacramēta sortiri decernimus: h non passim, nec licenter, solis auctoritatibus, vel sacrarū militariū literarū exēplaribus, sed ex authenticis i tātū sacris probatorijs manu nostra subscriptis & nostro arbitrio pstandis: ita vt nullus his dolus k aut fraus possit annecti. de his etiam q sunt veræ & catholicæ fidei, l iubemus admitti. Aliter vero militantes, nisi ex his sint quos solis auctoribus m apparitiōi aggregari vetusta consuetudo n perdocuit, detecta fraude cuiuscunque accusandi studio, non solum mendaci carere militia, sed & proscriptionis stylum subire decernimus, & bonorum omniū amissione multamus.

Approbatio facta per principem militis militare volentis habens subscriptiōem principis & administrantiū, sub quibus ipse debet militare, ipsi traditur: exinde vero eorūdem iudicum subscriptionem habens, apud officium dimittitur. Bar.

X. Iidem AA. Erithrio. PP.

HAc sanctione decernimus, vt in posterum nemini licentia sit edendi exemplaria his qui sociandi sunt cuicunque militiæ, quam sine diuinis probatorijs adipisci non possunt: sed periculo primatum vniuscuiusque officij ipsas authenticas o sacras, quæ diuinam nostræ pietatis continent adnotationem cum subscriptione administrantium, sub quorum iurisdictione consistunt, his qui militare

a AD splendidio ris. l. maiorum.

b Cupiditatis. hic & s. titu. ij. l. per Illyricum. & de re mili. l. contra publicam. Item not. q ascendere licet, non descendere: vt s. de numera. leg. nulli §. nulla. Accursius.

Ascēdere nō descēdere licitum est.

c Velut. cum proxima litera legitur. Item not. delicta magnorum celari, & nō puniri: qđ sæpe contingit: licet iustitiæ claues ertent.

Maiorū delicta celantur.

d VIros limitaneos. a limitibus imperij sic dictos: vnde & agri militum limitanei dicuntur: vt s. de fun. limi. l. fi.

e Tui iudicij. loquitur magistro officiorum.

f Obtinuit. circa iurisdictionem. & sic not. quòd consuetudo dat iurisdictionem. sic s. de eman. libe. l. j. & fin. & ff. ad muni. l. magistratus, & l. fi. & in electionibus valet: vt ff. qđ eu. vniuer. l. nulli. & l. item. §. sed hodie. & in alijs: vt sup. de ero. mili. anno. l. per lianc. §. si qua. & ff. de l. & senatuscon. l. sed ea. & s. de exac. l. j. & de priui. scho. l. iij. & l. probatorias. in fin. & supra de aquæductu. l. vsum.

Consuetudo dat iurisdictionem.

g PRobatorias memorialiū. literæ quibus approbantur memoriales per principem, & sic de alijs.

h Decernimus. s. vt aliter non teneat de eis facta electio, nisi principis sit subscripta approbatio: vt hic, & supra de agen. in re. leg. vlti. & iij. in fi. & de cohor. l. nullus. & de re militia. l. neminem. & caue: quia non omnes officiales debent habere probatorias: vt infra. leg. proxi. §. quamuis.

i Authenticis. not. authenticum non exemplum probare. sic in authen. vt spō. tar. §. & hæc insuper. & s. de diuer re. leg. sancimus. & s. de eden. l. procurator. sed quid si hoc exemplū auctoritate ordinarij sit publicatū? Videt valere: vt in authen. vt lra. fil. §. j. sed hoc puto secus: quia dicit, manu nostra subscriptis. Accur.

Exēplū si pbat, sed authenticū hic.

k Dolus. not. nullus dolus potest committi cum principe, nec ambitio: vt ff. ad l. Iul. de ambi. le. j nec debere solennitas: vt ff. de test. l. omnium.

Dolus cū principe committi nō potest

l Catholicæ fidei. Hæc lex Leonis est: qui catholicus multum auxit statum ecclesiæ. vt in authen. de non alie. in prin. col. ij. & facit s. de postu. l. fina. & de epis. audien. l. iubemus.

m Auctoribus. nobis. Accur.

n Cōsuetudo. not. sic s. l. proxi. in fi. cū concor. Accur.

o HAc lege. Authenticas. ex quibus solis probatur vt s. l. proxi. & not. q mittebatur probatoria ad eum sub quo erat futurus officialis, vel ipso probatoriam portante, vel aliquo q subscribebat & exēplabat, & authenticum dabat approbato. Accur.

Cætero

volunt, præstari exemplaribus videlicet eorum cũ subscriptione eorundem iudicũ apud singula quoque officia prout conuenit reseruandis. Quãuis auté manifestũ sit de huiusmodi ꝓbatoriarũ obseruatione excepta esse ceterorum iudicum officia: tamé ne vlla ei ignorantiæ relinquatur occasio, omnium officiorũ, q̃bus necesse est per sacras ꝓbatorias militię sociari, notitiam [b] in sacris apicibus subdendam esse cẽsuimus. Sub hac igit̃ obseruatione omnes qui siue in hoc sacro palatio nostro, siue in alijs quibuscunque officijs deinceps militare cupiunt: qui tñ (vt dictum est) non possunt pro tenore sacrarum cõstitutionum, vel veteri cõsuetudine, nisi p̃cedentibus sacris ꝓbatorijs militię sociari, sicut subiecta notitia demonstrat, adipisci p̃cipimus: scientibus his qui ex aliqua parte p̃sentis nostræ serenitatis legis formam conniuentia vel negligentia quadã colludere tentauerint: nõ tantũ amissione bonorũ oium, sed etiam capitis [c] periculo, vtpote crimini falsitatis obnoxios, semetipsos esse plectendos. Et est notitia [d] hæc. Scrinij [e] memoriæ probatoriæ agentium in rebus palatinorum sacrarum largitionum, rerum priuatarum partis Augustę. Item scrinij sacrarũ epistolarum sic: in officijs virorum illustrium pręfectorum prætorijs Orientis & Illyrici, & vrbi, officij proconsulis [f] Asiæ, & Achaiæ, officij comitis Orientis, officij præfecti Augustalis, officij comitis diuinarum domorum, officij vicariorum Thraciæ, Ponti, & Asiæ, & Macedoniæ, & Thesaurensium classis. Item scrinij sacrorum libellorũ sic: officij virorum magistrorum militũ vtriusque præfecti Orientis & Illyrici: inuitatorũ, admissionalium, memorialium, omniumq; pædagogorũ, cellariorum, mensorum, lampadariorum eorum qui in sacris scrinijs deputati sunt, decanorum partis Augusti, & cursorum partis Augustæ: officij virorum spectabilium ducum Palæstinæ & Mesopotamiæ, nobilis comitis Phœniceseos Corsenæ, † Syriæ, & Augustę Euphratensis, Arabiæ & Thebaidis, Libyæ, Pentapoleos, vtriusq;. Armeniæ, vtriusq; Ponti, Scythię, Mysiæ primæ secundæ, Dacię, Pannoniæ, officij virorũ spectabilium comitis Aegypti, Pamphyliæ, Isaurię, Lycaoniæ, & Pisidiæ.

† Phenices Orcenæ legit Alci. hic.

TITVLVS LXI.

DE EXSECVTORIBVS & exactoribus.

Ne apparitores vel palatini exactores p̃ prouinciã vagando inferant prouincialibus molestiam, periculũ gestorum p̃ eos pertinet ad eos, quorum sunt apparitores & exactores. Bar.

I. Imp. Arca. & Honorius AA. ad prouinciales & ad proconsules.

Ne per diuersas [g] prouinciarũ partes aut palatinus exactor accederet, aut illustrium virorum apparitor vagaret̃, vel militaris error inferret formidinẽ: hac lege sancimus, vt oẽs memorati intẽti sint ad ꝓuincię rectoré, & cũ eo agãt, illo insistente, disponẽte, & agnoscẽte, & suo p̃iculo rem peragant, & impleãt vniuersa.

Deputatus ad vnum officium, se non intromittat de officio sui collegæ. Bar.

II. Iidem AA. Andromacho P.V.

Qvicunq; ex palatio [h] nr̃o cuiuslibet tituli [i] ad ꝓuincias cõmeauerit, cõpulsor, exactor, admonitor, portitorve p̃cepti, agẽs in rebus, vel palatinus, vel apparitor illustriũ potestatũ: hoc tm̃ potestatis arripiat qđ mandatũ curię suę specialiter approbat: [k] nec qđ iniunctũ alteri fuerit, collegij iure [l] ꝓsumat: ne dum hoc sibi inuicem mutui officij licentia partiuntur, agant cuncti, quod singulis credebatur.

Exactor intra annũ debet ostendere, qđ exegit: et si nõ exegit, cãm denotare cur nõ exegit, aliàs punit̃.

III. Impp. Hon. & Theo. AA. Palladio PP.

---

a Ceterorum. alias ceterorum & dic ut preter nominatos in l. i. s. pri. & in eius concor. alias ceterorum. & tunc dic q̃ officialia iudicia cursus publici solicitudinem sustinentia, secundum Al.

b Notitiam. quæ est infra. ibi. & est notitia.

c Capitis. nam hæc est pœna falsi: vt s. de falsis. l. vbi.

Pœna falsi est pœna capitis.

d Et est notitia. Quidam habent rubricam. Et notitia scrinij memoriæ probatoriæ: & incipit l. agentium, &c. sed melius est vt totũ sit de lege p̃cedenti. & dic q̃ notat officia quorũ officia les esse nõ possunt nisi approbentur per principem: vt s. l. ista prouidit.

e Scrinij. subaudi, & est notitia. &c. Ac.

f Officij proconsulis item est notitia: & sic in sequentibus.

DE EXSECVTORIBUS & exactoribus

g Ne per diuersas. Hanc legem intellige p̃ id quod habes s. de ca. lar. titu l. ij & in authen. de col. §. eos autem. & de exacto. tri. leg. gaudi.

h Qvicunque palatio. subaudi de. vel a.

i Tituli. sunt enim multa officia in palatio quibus prouinciales respondent p̃ principe.

Approbetur. in scriptis. [illegible] fide sue [illegible] prohibitum. [illegible] & de man. [illegible]

l Iure. nota vnum non debere tangere de officio alterius. s. de mune. l. in prouincia. & de [illegible] l. consulta. & est ratio, ne rationes fiscales per hoc turbentur: vt s. de compensa. l. ij. Accur.

Siue.

SIne ex ꝑtoriano officio, siue illustris comitiuæ, sacrarũ largitionũ, necnon & rei priuatæ nostræ militiæ, vel ex quacũque apparitione ad quancunque necessitatem pro fligandam quis fuerit destinatus: sciat se intra anni metas debere collectis ratiociniis ad propriũ iudicem remeare, ª eique suam efficaciã ostendere, & quid in eius instantia exactum fuerit, quidue in debitis habeatur, & penes quos resederit, vel cuius culpa, aut qua cã in eadem prouincia fuerit derelictum. Quòd si exacto spacio anni in eius regionis visceribus prædator insidians † deprehẽsus fuerit remorari: tunc absolutus cingulo, militia abiiciet, primoribus eius militiæ decẽ librarum auri multa proposita si redire dissimulet: & ꝑ vices ᵇ officiorum ligatus ferreis nexibus cura prouincialis officij ad debitum mittatur examen: ᶜ nec ei liberum sit, vt hoc se priuilegio aut occasione defendat, ꝙ sibi aliud negotium, vel aliam necessitatem post iniũctã esse causetur: cum hisdem licentiam auferamus ᵈ in eadem prouincia continuare exactionem.

IIII. Iidem AA. [illegible] PP.

NVllam possessionem alterius pro alienis debitis publicis vel priuatis præcipimus conueniri. ᵉ

Facienti exactionem contra modum, potest licitè resisti. & si probatur criminosus, potest puniri. Barto.

V. Imp. [illegible] no. & Theo. AA. [illegible] PP.

CONTRA nostra præcepta si quisquam vetito ac temerario ausu exercere exactionẽ audebit: ᶠ licebit prouinciæ moderatori eũ dẽ correptũ ad sublimitatis tuę ᵍ iudicium sub ꝓsecutione ʰ dirigere: & licebit prouinciali, ⁱ si probetur ᵏ obnoxius exiecutor ˡ contra vetitũ exactionem sibi vindicãs, temeritatem legitime repellere.

Exactor præfecti ꝑtorio antequam exactionẽ publicarũ pecuniarum susceptã ĩpleat, aliam suscipere non potest. si tamen fuerit necessitas, duas exactiones simul in eadem ꝓuincia faciendas suscipere potest, sed non tres. Bar.

VI. Imp. Zeno Arcadio PP.

SAncimus, ᵐ vt eum cui ex iudicio tui culminis quocunque modo, siue studio ⁿ numerariorum aut tractatorum, vel ipsorum iussu, qui pro tempore amplissimæ tuæ sedis administrationem suscipiunt, exactio publicarum pecuniarum iniungatur, minimè prius liceat aliam sollicitudinem gerendam suscipere, quàm reuersus iniunctæ sibi causæ responsum præbuerit. Si tamen ita sors tulerit, vt in ea prouincia ad quam exsequendi causa publici negocii aliquis proficiscitur, alia quoq; causa fit exsequenda: non prohiberi unum eundemque exsecutorem ab hac urbe regia proficiscentem, duorum simul, non plurium negotiorum exsecutionem suscipere, dum ipsi quoque tertij non sit iniungendi ° licentia antequã de superioribus responsum ᵖ portauerit. Exsecutoribus his qui secundam, ᵠ siue simul duas, vel etiam tertiam causam passi fuerint exsequendam suscipere: non solum cinguli & bonorum suorum amissionem, verumetiam perpetui exilij supplicium subituris. Eandem hanc pœnam numerarium ʳ quoque, & eius adiutores, ad quorum curam quod violatum est pertinet, formidare. ˢ

* Deest constitutio Græca, ex prætermissis repetenda. *

ª Sine. Remeare. vt ꝭ. de exac. tribu. leg. penult. & de erog. milit. anno. leg. opinatoribus.

ᵇ Per vices. aliàs vicarios: aliàs vices, id est vicarios. Accursius.

ᶜ Examen. ad eum à quo fuit missus. & est similis reductio de præside qui aufugit ante rationem redditam: vt supra vt omnes tam ciui. quam mili. l. j. & alibi. vt ꝭ. ad leg. Iul. repe. l. j.

ᵈ Auferamus. nam nullam aliam debet recipere. vt: vt ꝭ. cod. l. sancimus.

ᵉ NVllam. Conueniri: vt & ꝭ. vt nullus ex vicanis leg. primo & de omni agro deserto. leg. hac definitione. & ar. in authen. vt non fiant pig. & l. nevxor pro ma. l. iij. sed argu. contra ꝭ. de fabri. leg. iure.

ᶠ COntra. Audebit. quia possessorem prouincialem exigit aliter quã prætes velit, vel concutit, cum nihil nisi voluntate præsidis facere debeat, vt ꝭ. e. l. j. Accursius.

ᵍ Tuç. loquitur pręfecto prætorio.

ʰ Sub prosecutione. id est sub fida custodia, forte etiam in catenis, vt supra eo. l. siue in fine.

ⁱ Prouinciali. possessori. & not. dari licentiam resistendi officiali excedenti modum, vt & supra. de iure fis. i. prohibitum & ꝭ. de meta. l. deuotorum.

ᵏ Probetur. ipso facto.

ˡ Obnoxius exsecutor. repellitur executor temere vindicãs sibi exactionem contra vetitum.

ᵐ SAncimus. Sic construe: Sancimus vt minime liceat &c. liceat dico. s. eum cui ex iudicio tui culminis: & loquitur præfe. præt.

ⁿ Siue studio. quia numerarius procurauit vt mitteretur, vel alius officialis: vt in ꝭ. illius. l. vel ille misit, qui loco præfecti quandoque est, vt eius vicarius.

° Iniungendi. subaudi licentia. alias est in textu.

ᵖ Responsum portauerit. qui binos lepores &c. sic ꝭ. de adsel. l. fi. & ꝭ. qui mili. non pos. l. eis. §. j.

ᵠ Secundam. in alia prouincia, vt nõ contradicat superiori responso. Vel tertiam in eadem, vel in alia.

ʳ Numerariũ. not. puniri qui imponit vel facit ipsum illicitam ambasiatam.

ˢ DE

† Insidẽs.

Officiali modũ excedenti resisti potest.

Ambasiatã illicitã ꝑ se aut ꝑ aliũ imponens punitur.

a DE LVCRIS ADVOCATORUM & concussionibus officialium seu apparitorum. Scilicet praulo: vt ff. l. ij. & s. de lucris. dic vt l. de fus. I vnica not. licet quidam dicant de hoc non dici in hoc titu sed de aduocatis. ... distratores. & sic accipitur supra de cohor. l. folita. & l. ordinatiorum. & supra de episcop. & cler. l. c. officiales. aliàs pro his qui primipilum ferunt, secundum H. potest accipi hic vtroque modo. Vel dic primipilum portantem aliqua occasione sui officij administrare, & sic vtrunq; cōtinet.

TITVLVS LXII.

DE LVCRIS ADVOCATORUM, & concussionibus officiorū, seu apparitorum. a

Cognoscens se læsum a ducenarijs, centenarijs, vel aduocatis pandat iniuriam, vt dicti officiales conuicti puniantur. Bartolus.

I. Imp. Constantinus A. ad Aelianum proconsulem Africæ.

SI qs [b] a ducenarijs, [c] vel centenarijs, vel fisci aduocatis læsum se esse cognoscit: adire iudicia, & probare iniuriam non moretur: vt in eum qui conuictus fuerit, competenti seueritate vindicetur. Dat. kalend. Nouēb. Treu. Constantin. A. iiij. & Licinio iiij. Coss.

II. Idem A. Eubulidæ Vica. Africæ.

PRęter solennes & canonicas [c] pensitationes, multa a prouincialibus indignissime postulantur ab officialibus & [d] scholasticis, [e] non modo in ciuitatibus [f] singulis, sed etiam mansionib[us], dum ipsis & animalibus eorundem [g] alimoniæ sine pretio ministrentur. Prouinciales [h] itaq; cuncti iudices tueantur, nec iniurias inultas transire permittant.

III. Impp. Arcad. & Honorius AA. Pompeiano Proc. Africæ.

QVotiens compulsor arguitur in deprędatione conuictus, etiam non consulta clementia nostra poenam [i] subeat legibus competentem.

IIII. Impp. Honor. & Theodosius AA. Adriano P. P.

CVrialibus & nauicularijs, omnibusque corporibus [k] ita subueniri volumus, vt nihil apparitoribus vniuersorum iudicum liceat, [l] quod ad prædam prouincialium pertinet.

TITVLVS LXIII.

DE PRIMIPILO. m

I. Impp. Valeria. & Gallienus AA. Domitio.

COmmoda [n] primipilatus post administrationē [o] incipiūt deberi: & si is qui ea percipere debuit, prius rebus humanis eximatur, heredibus [p] petitio salua sit.

II. Impp. Diocletianus & Maximia. AA. Alexandro.

OBtentu nominis primipili, ciuiles actiones [q] ad alios iudices trāsferendæ non sunt.

III. Iidem AA. Domnæ.

VTilitas publica pręferēda [r] est priuatorū cōtractibus: & ideo si constiterit fisco satisfactum [s] esse ob causam primipili, poteris obligatā tibi possessionem dotis titulo petere, vt satis doti fieri possit.

Solum ex causa primipili filius non existens heres patris potest conueniri pro patre: in alijs vero secus. Bart.

IIII. Iidē AA. Dionysio.

Codex.

b SI quis a ducenarijs, qui sperant ducētis; quod dic vt l. de agen. in re. l. matriculam. & facit l. vbi causę ff. l. vniuersi. & de sup. ... l. j. & ff. l. e. ...

c PRæter. Canonicas i. regulares. sic l. de sac. sau. eccl. l. placet.

d Et ponitur & p id est. Accursius.

e Scholasticis. i. ab his qui sunt de scholis, vel eius societatibus. sic enim accipitur l. de pis. ... scho.

f Ciuitatibus i. in ciuitatibus vel in villis. vel .s. faciunt deferri ad ciuitates, vel etiam ad domos eorum mittunt.

g Eorundem s. officialium. ad quod l. de cur. pu. l. competimus. & l. animalia; & supra l. proxi. eũ concord.

h Prouinciales ac cusatum casus est. Accursius.

i QVotiens. Poenam olim honorem excludit reatus, vt l. vbi senat vel clariss. l. j. in fi. & facit l. de offic. pfe. præt. l. si quos.

k CVrialibus. Corporibus similibus publicę vtilitati inseruientibus. Acc.

l Liceat. accipere ab incorporatis pdictis corporibus, q li ceat ab alijs: sed esset præda accipere ab istis. ad quod l. de silen. l. decurionibus. §. j. & ij. & iij. si autem diceres nō accipi ab istis, qđ nec ab alijs: in nullo videtur eis subuenire.

m DE PRImipilo. Primipilarij dicuntur primi admi-

n COmmoda. id est salaria. sic accipitur. ff. de re iudicata. l. commodis.

o Post administrationem. scilicet. finitam. & hoc innuit sequens litera. & sic not. arg. quòd in fine anni sit soluenda pensio. quod dic vt not. supra locati. l. iij. & iiij. Accursius.

p Heredibus. Not. hæredibus dari salarium. sic supra. de proxi. sacro scrin. l. si quis & de domesti. & prom. l. e. fin. & de aduo diu. iudi. l. post duos. & ff. de offi. ad ses. l. diem. & l. de erog. mili. anno. l. pen in fi. at. contra. l. de leg. l. ij.

q OBtentu. Ciuiles actiones, quibus tenetur primipilarius alicui priuato, qui nō sub procuratore Cæsaris, vbi conuenit eum fiscus, sed coram competenti iudice aget: vt supra de iurisdictione omnium iudic. l. iuris. & leg. in criminali. Vel dicas quòd debitorem debitoris primipili cōueniat fiscus coram suo iudice, & sic loquitur l. de con. ex leg. l. prima, vt eũ grauet q conuenit in iudicē, non grauetur eũ nec eũ fisco cōtraxerit. argum. ff. de iureiu. rand. l. eum qui.

r VTilitas. Præferenda. vt & ff. pro soc. l. actione. §. Labeo. & l. de caducis tollen. §. pen.

s Satisfactum aliter non, vt supra quibus causis pigno. contra. l. iiij. & facit supra de dona. inter virum. & vxo. l. si non verum.

Part l. j. l. de exactionib. lib. x. el. l. & l. ... de ad. uoc. fisca. Contius.

Pēsio est i fine anni soluenda.

PP Cum

a Cum ex sola. Conuenid. no. non conuenire: ut heredem eum, qui hæres non est; vt 3. sib. ut vel, l. eum. & de repu. hæred. l. j. & ij. & l. de reuocan. his, quæ in fraud. cred. l. ij. & iij sed hoc fallit. vt hic, Item quandoque aliter quàm pro hæreditaria parte: vt ff. de pol. l. ex pollicitatione.

§. PVBLICÆ lætitiæ vel consulu.

CVm ex sola principis liberalitate causa liberos, etiam si patribus hæredes non existant, teneri diuus Aurelianus * sanxerit: neq; successistis patri vestro, nec quicquã ex bonis ei* tenetis: consequens est à paternis creditoribus vos non conueniri. a

TITVLVS LXIIII.

PVBLICAE LAETITIÆ b vel cõsulũ nunciatores, vel insinuatores cõstitutionum, & aliarum sacrarũ vel iudicialiũ literarum, ex descriptione, vel ab inuitis ne quid accipiant immodicum. c

I. Imppp. Grati. Valent. & Theod. AAA. Floro P. P.

QVicquid nostrorũ vniquã núciari cœperit prosperorũ, vt bella si desinunt, d si oriunt victoriæ fastus, e si honor datus fuerit regaliũ, f vel cõsolũ, vel trabearũ, g cõpositave pacis erit offerẽda h tranquillitas, si sacros vultus i inhiãtib. forte populis infesimus: hoc sine immodico pcio nũciari excipiq; sancimus: actũ esse iubemus castissimũ: indigentibus nõ numerarijs k esse pbẽdũ: iudices l statuim' esse sollicitos ne turpi colludio qrat ex miseris m pcũ gaudiorũ. Quod si id sacrilega fuerit dissimulatione violatũ: & accipiẽtem n pudoris fortunarumq; manebit excidiũ: & cogẽtẽ par pœna multabit: & officiũ o triginta librarũ auri vexatione quatiet. D. IIII. Non. Feb. C. P. Merobaude II, & Saturnino Coss.

Deest constitutio Græca, ex prætermissis repetenda.

* al. Traianus.

a Lætitiæ, scilicet nunciatores & dic, vel quia principi aliquod felix nunciabatur à fidelibus: vel quia consul eligebatur: vel quia princeps etiam mittebat aliquam constitutionem, & nuntius dabat, & subscribebat se dedisse.

c Immodicum. i. magnum, licet parũ accipiant ab his, quibus hanc lætitiam portant.

d Quicquid. Si desinunt. Hæc est lætitia, cum bellum perditionem animæ & corporis & substantiæ inducat: vt in authen. de armis in principio. Accursius.

Bellũ animæ & corporis perditionẽ inducit.

e Fastus quia homo sit fastuosus, id est, sublimis, & etiã superbus, propter triumphum.

* Imo fastus hic libri significat in quo leges & consules scribunt. Alci. hac quãquam Pyrrhus Accursiũ hic tueatur. Cuiacius multo aliter reponat. tu illum, si libet, videto.

f Regalium. quia sit Imperator rex Hierosolymitanus, vel consul Romanus, tam accipiebatur consulatum quando sic modo nolit: Iustinianus tamen fuit consul. vt in proœmio. ff. in fi.

g Trabearum. trabea: vestis regalis de purpura [illegible] dum. II, qua consules vestiebantur, & nunc imperator [illegible] consul.

h Offerenda pop[illegible] lis a nobis per [illegible] [illegible] Accursius.

i Sacros vultus. quia [illegible] publicam curiam. vel [illegible] domus non alias, & nuntius [illegible] & dicit populo, vt veniat videre. Accur.

k Numerarijs. id est nuntijs nostris [illegible] tales [illegible]. sed no. indigentibus potius danti. vt l. de epi & cle. l. si quis ad declinandam. §. pa.

Indigentibus eandem esse [illegible].

l Iudices. [illegible], vbi [illegible] tuntur.

m Ex miseris; id est pauperibus.

n Accipientem. a sponte dantibus, & non cogentem & spõte accipientem pari pœna adstringi. sic supra de ex[illegible] l. fi. §. vt autem. Pe.

o Officium. id est dicti iudices cum suis officialibus. Acc.

CODICIS DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI principis ex repetita prælectione

FINIS.

Deo optimo maximo laus & gloria.

ILLVSTRI VIRO, AC
IVRECONSVLTO PRAESTANTISS.
OPTIMOQ: VIRO DOMINO NICOLAO
BOERIO BVRDEGALENSI,

In Senatu præſidi meritiſſimo, Petrus Rebuffus.

S. P. D.

COgitans ego æquiſſime præſes, quanta ſit authoritatis tuæ amplitudo, quàm ingens, & ſonorum famæ tuæ nomen, quod olim Pythagoræ illi Samio, id hodie tibi contigiſſe uideo. Siquidem poſtquam ſeiunxit ſe ab humanis uir ille grauiſſimus, eius dicta ut à uero minimè aliena pro oraculo quodam Apollinis apud eos, qui illum quondam audiuerant, anxie ac religiosè ſuſpiciebantur, ita vt nihil eſſe uerius illis putaretur. De te uerò qualem ubique gentium induerint opinionem utriuſque iuris Sacerdotes, ſatis oſtendit iſta (ad quam te non diuitiarum uis, atque copia, non aulicum artificium, non palpans & blandula adulatio, ſed tua eximia uirtus & incredibilis in legibus interpretandis æquitas euexit) ſenatoria dignitas. Certè quoties in auguſto illo Aquitaniæ ſenatu, imò in quolibet totius Galliæ iudiciali foro dubia incidit aliqua & reciprocans quæſtio, ad te, uelut olim ad Oedipodem, uel tua opera concurritur, adeò ut mirandum ſit in uno homine tantam iuriſprudentiæ (ut interim uaria quibus ornatus es, ſcientiarum genera omittam) notionem exiſtere. Itaque cùm non ſim neſcius Peſſulanenſes pro communi utilitate uigilias non ſpernere, ut licet uidere de Azone, qui in tres nouiſſimos libros Iuſtiniani Codicis commentaria, ſeu Summam appoſitè in Monte Peſſulano digeſſit. Item teſtatur & Ioannes Berberius, cuius extat opus illud lucubratiſſimum, cui Viatorium iuris nomen impoſitum eſt. præterea Bertrandum de monte Fauentino, qui.l.diem functo, in eodem caſtro repetijt: & expoſt in Cardinalem, ob eius præclaram ſcientiam creatus extitit. Quantum uerò adiumenti, ut domeſtica etiam exempla adducam, attulerit noſtri ordinis hominibus Iacobus ille Rebuffus, mihi patruus magnus, ſatis oſtendunt præclaræ eius inuentiones, & ſcripturæ. Ego quoque horum exemplo accenſus, hoc qualequale eſt tranſpoſui potius, quàm compilaui: tibiq; (cui omnia debeo) dedicandum duxi, ex cuius fontibus potiorem præſentis munuſculi partem hauſiſſe (ſi nullo eſt ueritas contaminanda mendacio) fatear, eſt neceſſe. Illud ergo iucundo ſuſcipies animo uir humaniſſime, atque ſub umbra tui nominis à latrantium canum baubatibus proteges, quod ſi feceris, incredibiles, mihi crede, ad literarum laborem fortiter ſubeundum ſtimulos ciuibus tuis concitabis. Vale tui Rebuffi memor.

Feudorum typus

Feudorum diuisio vigecuplex.

I.	1	Ecclesiasticum quod { ab ecclesia datur, / ab ecclesia suscipitur / (ab ecclesia. datur, vel suscipitur, à clerico non tanquã
	2	Seculare.
II.	3	Regale
	4	Non regale.
III.	5	Nobile.
	6	Minus nobile
	7	Aliqualiter nobile
	8	Ignobile.
IIII.	9	Paternum, seu antiquum
	10	Nouum.
V.	11	Paternum
	12	Maternum.
VI.	13	Masculinum
	14	Fœmineum
VII.	15	Habens propriam naturam
	16	Habens impropriam.
VIII.	17	Reale
	18	Personale
	19	Personalissimum.
IX.	20	Iurabile
	21	Non iurabile.
X.	22	Ligium
	23	Non ligium.
XI.	24	Annale
	25	Perpetuum.
XII.	26	Diuisibile
	27	Indiuisibile.
XIII.	28	Purum, siue simplex
	29	Non rectum
XIIII.	30	Francum
	31	Non francum
XV.	32	Ad omnes hæredes transitorium
	33	Non transitorium ad omnes hæredes.
XVI.	34	Corporale
	35	Incorporale.
XVII.	36	De camera
	37	De cauena.
XVIII.	38	Guardia
	39	Castaldiæ
	40	Quod pro mercede datur.
XIX.	41	In curte domini
	42	Extra curtem.
XX.	43	Aduocatiæ
	44	De tabula

SEQVITVR NOVA ARBOR FEVDORVM
CVM EIVS SOLENNI DECLARATIONE,
in qua multæ ponuntur correctiones, quæ contraria consuetudine inualuerunt, maximè in hoc Christianissimo Franciæ Regno,

Compilata per spectabilem ac egregium virum Dominum Petrum Rebuffum *de Monte Pessulano, Iuris vtriusque doctorem Bituris regentem.*

QVANQVAM multa in hac materia Feudorum scripta reperiantur hincinde dispersa, tamen quia uariantibus temporibus iura & consuetudines uariantur. in capitulo primo de consanguinit. & affinit. ita quòd uix in ista materia potest certa dari doctrina, uel regula in hoc regno, sed secundum consuetudines locorum, & ritus, uariatur usus, ut asserit conterraneus meus Ioan. Berberi in uiator. iuris, in titu. de feu. in penult. q. ideo breuiter putaui diuisiones colligere quasdam, & consuetudines, contra consuetudines feudorum scriptas, nunc in uiridi obseruãtia in hoc regno existentes, iuxta. l. Arriani C. de hæret. & cum consuetudines feudorũ fuerint usu hominum introductæ, cõtrario usu possunt tolli. §. ex nõ scripto, inst. de iur. natu. & ibi docto. & Ioan. Fab. in §. 1. in fi. insti. de his per quos agere possumus. Bal. in l. a. per illum tex. ff. de uulg. Dec. consi. 369 consulius, in col. 4. numer. 8. & consi. 392. quoniam ex facto. col. 6. uersi. 5. quia ina, nu. 12. c uno. §. filij, in 1. si de feudo contentio fit inter domi. & agn. uasal. Et maxime dominatur in feudalibus consuetudo. c. Obertus, de feu. cogni. glo. l. de quibus. ff. de legibus. Guido Papæ singu. 594. Et etiam cum sint consuetudines locales, non habent nos in hoc astringere regno, inquit Petrus Iac. in sua practi. in rub. de successio. feu. & doctissimus ille D. meus & conciuis D. Boer. in lib. consuetu. Bitur. in § 2. de consue. feud. & censual. quod est uerum in casibus, in quibus reperitur contraria consuetudo: alias seruabuntur consuetudines Feudorum tanquam ius scriptum, ut concludunt communiter docto in præludijs Feud. & quia hæc materia est fructuosior, & frequentior in Francia, & alijs regnis, quàm in Lombardia, quæ caret rege, ideo semper in passione, & anxietate erit, secũdum Petrum de Ferra. in sua pract. in forma libelli quo agitur ad reuocationem Feudi, in prin. sed dixit uerum de facto: sed de iure Christianissimus rex noster Franciæ est rex & dus illorum: sed uæ illis, cum eũ non admittunt, sed quotidie rebellent. Sunt etiam causæ Feudorum graues & magni ponderis, magnusque solent præstare prouentus, ut asserit modernorum facile princeps Iaso. in proœ. feu. in princ. & est hodie practicabilia, ex cuius scientia oriuntur nummi, & transeunt in bursas aduocatorum feudistarum. secundũ do. Io. Sanxõ in cõsue. Turo. in ti. (cõment hõmage se doibt offrir a son seigneur) in prin. estq; incruta materia, ut uerbis utar. D. Io. Pyrri. in cõsuet. Aurelia. ti. de feud. c. 3. & quãdoque unus casus est sufficiẽs ad ditandũ hominẽ, si in hac materia accidat per uitã. Videndum est ergo qd sit feudũ unde dicatur, quæ sit eius natura, & demũ ad diuisiones & arboris declarationem ueniemus. Primo quæro qd sit Feudum? & dicitur quòd est beneuola actio tribuẽs gaudiũ capientibus cap ẽsque tribuẽdo, in id quod facit prona & spõte sua parata c. uno, uer. beneficium, in quibus cau. feud. amitta. & hanc definitionem posuerunt communiter summistæ, quã sequitur Socin. consil. 167. non inutilis, in prin. in 2. uolu. & consil. 66. uisa douarione, in 3. uolumi. aliã definitionem ciiat Ioan. Raynau. in compreh. Feuda. in princ. uidelicet, Feudum est beneuola & libera rei immobilis, uel æquipollentis concessio, cum translatione utilis dominij, proprietate retenta, sub fidelitate & exhibitione seruitiorũ honestorũ. & bene dicit honestorũ, quia si Feudũ cõcederet ad seruitiũ inhonestũ, nõ teneret Feudi cõcessio. ar. tex. in l. si remunerãdi. §. tel turpis & l. si mãdauero. § q eadẽ ff. mãda. & inst. e. §. illud. Panor. in ca. bonę, in 2. nu. 14 de postul. prela. nã generaliter nouimus turpes stipulatiões & cõcessiones nullius esse momẽti. l. generaliter. ff. de uerb. ob. Petrus de Bella pertica in suo tract. de Fee. in 1. parte, qst. 6. Sequit Frãci. Curt. in suo tract. de feu. in 1 parte. q. 6. ubi dicit sepiẽ esse req sita, q̃ latius extẽdit uir magni consilij D. Io. Lecirier in tract. de iure primogeniture. q. 4. li. 2. in uer. possessio. col. 2. nec uasallus in factis turpib. tenet dño obedire. ar. l. hę demũ, & l. ei. ff. de ope. li. c. dño guerrã, ibi, inste, in prin. hic finitur lex &c. idẽ tenet. Pet. de Ferra. in sua pract. in forma libelli quo agitur ad reuocationẽ feud. in princ. ponẽs ibi aliã definitionem. & Batha. aliam in tit. de Feud. col. 3. & Pet. de Bella pertica in d. tract. de Feud. in prin. ponit tres. Sed benedic. in repe. c. Raynutius, in ver. & uxorẽ, in 3. decisio. nu. 524. extra de testa. sequitur definitionẽ Io. Rayn. licet Io. de Selua, in suo tract. de beneficio, in 1. quæ. 1 partis alias definitiões ponat. tamẽ Ias. in præludijs Feud. & nouissime. D Bartho. de Chassa. in cõsue. Burgund. in tit. (des fiedz) sequuntur definitionẽ D. Ray & Ioan Sanxon ubi s. in prin. dicit esse uerã in genere, sed nõ in specie pro Feudo nouo uel antiquo, late tradit omni censura doctissimus uir d. Clau. Aquẽ. in Specu. feu. ti. de definitione & inuẽtione feudi. ubi sic definit, Feudum est cõcessio rei habilis pro fidelitate, quia periculosa est omnis definitio. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. ad alia transeo Et hoc Feudum uocatur beneficiũ, in § beneficiũ, si de feud. defuncti conten. sit inter du. & agna. uasal capitu uno, de feudo fœminæ, & de benefic sta. cum similibus. sequitur Curtius in d. tract. de seu. in prima parte, quæstio. 11. Et sic infertur quòd archiepiscupi, episcopi, & alij prælati, pro eorum beneficijs possunt nominari uasalli Papæ. nam suos episcopatus à papa quasi in feudũ habent, & eisdem iurant fidelitatẽ. in capit. ego N. de iureiurau. Alua. in præslud. feudorum in 19. diuision. hodie etiam iurãt episcopi fidelitatem regi Franciæ, qui in prædictis episcopatib. & prælaturis, & dignitatibus electiuis habet nominationẽ in d. regno, ut habet in cõcordate, in ti. de ele. & maxime si episcoparus sit in partibus limitrophis, ut dico in d. authen. habita. uel de regalibus in c. generali, de elec. ponit Ioan. Ferault in tracta de iuribus Priuil. cor. regis, in quintu priuilegiu & decimo, ubi limitat ratione rerum temporalium & feudorum habere uerum: secus in alijs. Itẽ feudum potest gratia appellari, ut uo. Bal. in p̃lud. & Curtius cõsi 49. n. 47. & 68. & hic

contractus feudalis quo ad nomen erat incognitus ante lib. feud. sed per consuetudinem fuit baptizatus, ut sentit Lucas de Pena in lege prima, col. 2. C. de per. bonor. subla. li. 10. Ange. in consil. 110. incipien. sanctissima. in prin. & Benedic. in d. uer. & uxorem. ubi supra. Clau. Aquen. in spec. feud. q. 3. Sed contrarium tenuit D. Vldaric. Zasius in sua solenni repe. l. 2. in uer. curias. ff. de origine iuris. Secundo quæritur unde dicatur feudum? & respon. secundum communem opinionem docto. quòd a fide seu fidelitate. ca. uno. §. a. per quos fiat inuesti. uel dicitur à fidei datione, quia non debet aliqua inuestitura fieri, ei, qui fidelitatē recusat facere. c. 1. infra eodem. Pet. de Bella pertic. ubi supra in 2. quæstio. Host. in sua summa, tit. de feud. §. unde dicatur. Bolog. in addi. ad Io. de Ana. in cōs. 7. incipiēte, Visis. Panor. consi. 82. quanquam in his. col. 1. in 1. uol. Corne. consi. 16. aperta tione. col. prima. uol. 1. Claud. Aquen. in specu feudo. in 2. q. do. meus & conciuis do. Boeri. in cōsuet. Bitur. in §. 3. da consuetu. feud. Io. de Terra rubea in trac. contra rebelles regni, artic. 2. tertij tractatus (& ista uocabula feudorū inculta satis, ac barbara, restaurauit linguæ Latinæ meritissimus do. Budæus in annot. in Pandec. in. l. Heren. ff. de euictio. & sequutus est. Io. Pyrrhus in consue. Aurelia. tit. de fau. §. 1. nec omisit admodum subtilis uir D. Vldari. Zasius in repetit. l. secūdæ, in uer. curias. ff. de origine iuris) limita nisi feudum esset eo modo acquisitum, ut nulla fidelitas præstetur, ut ibi tenet Ho. nam ex pacto potest contractus immutare naturam. l. naturalit. §. pe. ff. de præscrip. uer. l. contractus ff. de reg. iu. sic & feudū. & licet in quolibet actu fides esse debeat, quando alienā fidē sequimur. l. 1. ff. si cer. pet. in feud. tamen per excellentiam debet fides cōsistere cum dominus suo uasallo quodāmodo personā, honorē, & bona committat. e. 1. de noua forma fidelita. Bal. Aluar. & Ias. in præin. feud. col. 3. & ibi Io. Rayn. in suo comprehen. 2. quæst. Dec. consi. 413. consuluit. in princ. ideo feudatarius a feudo dicitur, & uocatur fidelis & ualuasor, quasi dignus stare ad ualuas domini, & eas intrare propter beneficium quod a domino accepit, ut tenet Alua. in c. uno. §. 1. quis dica. dua. d. Bartho. de Chassa. in consue. Burg. in tit. des constitutiones des bastardz. §. 5. nu. 66. in consilio, & quomodo sit præstāda fidelitas, ponit gloss. in d. c. 1. in fin. per quos fiat inuesti. Pet. de Bella pertica ubi supra. q. 2. Specu. eod. tit. §. quoniam. uersic. 1. & uersic. in plerisque. sequitur Curtius in d. suo. tracta. feud. q. 7. primæ partis. & D. Boeri. in consuet. Bitur. in d. §. 3. ubi in ea præstanda ponit differentiam inter nobilem & ignobilem, quia ignobilis in fidelitate non admittitur ad osculum pacis a domino, sed nobilis sic etiā si a rege inuestituram accipiat. idem Ioan. Sauxon in cōsue. Turo. in tit. (comment hommage se doibt offrir.) in principio & Bonus de Curt. in tract. nobilita. in 5. par. in 47. nobilium priuilegio Corset. in reperi. c. grandi. in not. in uerbo, fidelitatem, num. 68. & seqqē. de suppl. negli. præla. D. de Chassa. in cōsue. Burgū. in ti. (des fiefdez.) §. 2. gloss. (faire recognoissance.) & in magno consuetu. tit. (du sermēt de fidelite). Est etiam differentia inter clericos & laicos, quia laici tenent manus inter manus regis quando iurant fidelitatē, uel inter manus cancellarij. episcopi uero iurant stolla posita ad collū, & manibus ad pectus, ut tenet Ioan. Ferraula in tracta. de iuribus Franco. regis in decimo lib. Et hæc fidelitas in decem consistit, quæ ponuntur in c. ego N. de iureiur. c. 1. de noua forma fidelita. ca. de forma. 22. quæ. 5. Late explicat Ioan. de Terra rubea in suo tracta. contra rebelles regum, artic. 3. tertij. tracta. uersicu. pro declaratione Notandum est tamen, quòd istud iuramentum fidelitatis est quadruplex. Primum fit ratione feudi, de quo per totum librum feudorum. Secundum præstatur ratione familiaritatis, seu officij, ut si aliquis sit magister hospitij, uel camerarius, aut aliud habeat officium: uigore officij tria iurare tenetur: primum quòd iuxta posse saluabit uitam, membrum, & rectum domini honorem. & eius mentem, id est, secretum non reuelabit. c. uno §. si uero domesticus. qualiter iura. debeat uasal. do. fidelita. Tertium iuramētum præstatur ratione habitationis, eo quòd Hispanus uel alius exterus habitans in Francia tenetur christianissimo regi nostro Franciæ præstare fidelitatem, postquam rex illum permittit terram suam habitare, no. Lucas de Penna in l. deuotum, co. 1. C. de meta. lib. 12. Alber. Brunus in consi. 35. in causa co. 1. & col. 4. Et hæc fidelitas est hodie in usu, ut dicit se practicasse Guido Papæ in sua decisio. quæst. 307. & forma iuramenti ponitur in magno consuetudina. lib. 3. rub. (du sermēt des aulbains.) Nam Albini dicuntur quasi alibi quā in regno nati. inde ius Albinagij in Francia est illud ius, quod rex habet ad omnia bona in d. regno acquisita, capiendum per d. exterum de quo gl. in uerbo, libertas de collation. in pragma. sanctio. uide gloss. in proœ. in uerbo, exterorum. & Benedic. in d. uerbo, & uxorem numero 1042. & D. Boer. in §. si de testament. in consuet. Bitur. D. Bartho. de Chassa. in d. consuetud. in rub. (des confiscations.) §. 1. nu. 37. Et non solum exterus debet fidelitatem præstare, imò etiam quilibet subditus regni. cap. 1. qualiter iura. debeat uasal. fidelita. & in extraua. ad reprimendum. & reuerentiam. cap. regum. in fin. 23. q. 5. & primæ Petri. 2. ca. Regem honorificate. sequitur Ioan. de Terra rubea in tract. contra rebelles regum. artic. 1. tertij. tracta. & Ioan. Pyrrhus in glos. ad consuetu. Aurelia. rubri. de successio. ca. 14. Quartum iuramentum est, quod tenentur præstare illi qui tenent & possident prædia in territorio seu iurisdictione alicuius domini & uocatur iuramentum fidelitatis & assecurationis. cap. 1. qualiter iura. debeat uasal. fidelita. & ibi dicunt doct. quo ad hoc iuramentum, consuetudini standum esse. Ita tenet Iacob. de sancto Georgio in tract. de feudis. in uerb. qui quidem inuesti. ubi latius ponit. uide. Et ista fidelitas quatuor personis est seruanda, uidelicet imperatori cœlesti, id est, Deo: secundo Imperatori terrestri in suo imperio, & regi Franciæ in hoc regno, tertio domino seculari, quarto proximo suo. ita not. Petrus de Ferra. in sua pract. in forma libel. quo agitur ad reuocatio feudi. in princ. Item alia est fidelitas quæ debetur a cōiuge. ca. debitum. de biga. alia quæ debetur a quolibet amico ad amicum. Io. de Terra rubea ubi supra. arti. 2. tertij tractatus. Notandum est tamen, quod hoc iuramentum fidelitatis non præstatur per procuratorem. casus sing. in c. uno §. uerum. de sta. regu. lib. 6. secundū Roma. singu. 798. quia hoc iuramentum debet præstari per uerbum, ego talis N. c. 1. de noua forma fidelita. & uerbum ego, importat industriam personæ, 22. q. 5. ca. de forma. & habetur Iob. ca. 19. quem uisurus sum ego. sequitur Bald. in lege prima. ff. de re. diuisio. limita nisi dominus consentiat. d. § uerum, quia tunc reuerētia quæ præsentialiter & personaliter debet exhiberi. l. si non sortem. §. libertus. ff. de condi. indebi. fiet per nuntiū. Secundo limita quando fidelitas esset præstanda per uniuersitatem, quia tunc per syndicum potest præstari, ut tenet Bal. & alij. in lege secūda. §. ea bis. ff. de uerborum obligationi. Tertio fallit in episcopis, capitu. uno. §. uerum, de statu regular. supra allegat. idem tenet Stepha. Maleretus in tract. de electio. fo. 48. ubi plene. Quis possit infeudare, seu in feudum concedere? & dic quòd omnis qui non prohibetur iure. Petr. de Bella pertica in d. tract. quæst. tertia. & Hostien. in summa de feudo. §. quis possit. quod intellige, si habeat liberam bonorum administrationem ut not. in capitu. primo § noui. per quos fiat inuestitura. sequitur D. Io. Sanxon. ubi s. ideo uasallus non potest in re feudali imponere censum, seu annuam præstationem, uel aliam seruitutem sine domini cōsensu,

alio

alioqui dominus feudum poterit reuocare, uasallo etiam contradicente. Io. Mainer. in tit. feu. uersic. tiē uasallus in re feudali. Per quæ iura debeat terminari quæstio feudalis? & resp. quod si in inuestitura iuramentum est interpositum, debet decisionibus iuris canonici decidi, ut tenet Bald. in cap. Imperialem. §. fi. col. 3. de prohi. feudi alie. per Frideric. & hoc si ius ciuile & canonicum inuicem contradicant, secundum eum, & Alexan. consi. 5. si uera sunt. col. 3. in 5. uolu. argu. c. nouit. de iudi. Si iuramentum non erit interpositum, per iura ciuilia & consuetudines feudorum deciditur, secundum Bal. in l. libert. in ult. col. C. de oper. liberto. & in cons. 183. factum sic se habet. in 3. uol. & 188. factum tale. eo. lib. & refert Carellia. Coix in secunda parte memoralium. in uersi feudi quæst. & confert ad decisionem multarum quæstionum, secundum Curt. in suo tract. feud. in 1. parte. q. ult. Et quis sit iudex in feudis, ponunt docto. in c. ex tenore. de iud. Hostien. in summa huius tit. §. apud quem. docto. in c. uno. apud quem uel quos controuer. feudi terminari debeat Io. Raynaud. de prohibi. feud alie. in §. præterea si inter duos. nume. 5. & seq. & ibi alij doct. Nicolaus de Milis in repertorio in uerbo, feudum, quæstione sexta, & ibi in additione. & Curtius ubi supra in septima parte. Plene Soci. in cap. ex transmissa. de foro competenti. Tertio quæro quæ sit natura feudi? resp. quia dominus qui concedit, retinet sibi directum dominium. in cap. uno de natura feud. & in cap. 1. in fine. quibus modis feud. amittatur. sequitur plene Curtius in d. tracta. in 1. parte q. 4. colla. 2. Secundo utile dominium in uasallum transit: quia potest uendicare rē feudalē §. 1 d inuest. de re aliena. facta. & sic est quasi dñs. alias non uendicaret. ¶. Quintus. §. argento, si de auro & argen. lega. Ias. notat. in §. sed iste. nume. 58. insti. de actioni. glo. in ca. uno in uer. de suis. per quos fiat inuesti. Idem tenet Io. Berberi. in uiatorio iuris, in 30. q. huius tit. Bald. in Marga. in uersicu. feudum, in 2. q. cap. 1 §. præterea, & cap. Corrad. in quibus caus. feud. amittatur. Panor. in c. si diligēti. in 3. no. de præscrip. Pet. Iac. in sua practi. in libello de retinendi. quæ competit ratione utilis dominij. in quinta positione. Felin. in c. quæ in ecclesiarum. nume 69. de constit. Deci. consil. 192. & pro tenui. & 229 contultus ab illustri. num. 7. & 319. uisa longa serie. col. 3. nume. 6. Curtius ubi supra. col. 3. prima partis. D. Io. Sanson ubi supra. arti. j. Io. Pyrrhus in consue. Aurelia. c. 1. de feudis. Quod intellige si fiat inuestitura realis id est, traditio: secus si uerbalis. quæ alias uocatur abusiua. I c. 1. & ibi doct. qd sit inuestitura. sequitur Guido Papæ in decisio. Delphinat. q. 307. & Do. Ioan. Sanxon in d. consu. in tit. (de pie de fied.) articulo quin. fo. 71. & Alber. Brun. consi. 1. & 2. colum. 4. Tertio si uasallus seruitium constitutum domino non esoluerit cadit a feudo. c. 1. quibus modis feudum amittatur. Intellige tamen si fuerit requisitus: nam domino offerre se non tenetur, nisi illi magnum periculum uideat imminere. §. & si uasallus. & §. licet si de feudo defuncti conten. sit inter domi. & agna. uasalli. Petrus Iacob. in titu. quibus causis feudum amittatur. col. 2. uersicu. decimo si non seruiat. & §. illud de prohibita feu. aliena. per Frideric. Idem si uasallus inimicos domini receperit, dando eis transitum per terras suas, quando poterat resistere & uictualia. nam feudo priuatur. gloss. in cap. de forma. in uersic. munitionibus. 22. quæstio. 5. sequitur Ioan. de Ana. consil. 7. ulsis & ponderatis. columna 3. & sequent. Causas ob quas quis feudo priuatur, uide per Petr. de Bella pertica in d. suo tractat. de feud. quæstio. 82. tradit Ioan. Raynaud. in comprehens. feuda. in §. fina. capi. imperialem. de prohibita feud. aliena. per Fridericum. Petrus de Serta in sua practic. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi, in uersic. nec superstitionis. Iacobus de sancto Georgio in suo tractat. de feud. in uersic. dictique uasalli. D. Boeri. in §. 15. de consuetudi. feu. & censua. in consuetudi. Biturij. & late Curtius in quarta parte tractat. de feud. ubi cumulat quadraginta causas priuationis feud. Quinto feudum sine domini uoluntate alienari non potest in cap. imperialem in princip. de prohibita feud. aliena. per Fridericum, quia seruitia possent subtrahi, ut ibi dicitur, & in capit. quæ in ecclesiarum, de constit. imo si alienet, perdit illud, ut ibi & notat Aretinus consi. 24. incipiente, uiso, &c. plenissime Albertus Brunus consil. 111. incipiente, magnifice domine, &c. Intellige alienātem priuari feudo, si dominus uoluerit: aliàs secus. Alexander consi. clxxiij. uiso themate. in secundo uolumine. Decius consi. clxxxv. ulterius. 2. dubio. & cxxxviij. & diligenter. uide textum bene facientem. in l. 1. §. sed & quoties ibi, si uelit alius fideicommitti. ff. ad Trebel. l. cogi. §. Marianus. illo titulo. legē 2. columna. 1. C. de iure emphyteuti. & ibi Iason. Sed puto in hac materia quatuor tempora consideranda, antiquius, antiquum, nouum & nouissimum, de iure antiquiori poterat mediam partem uasallus alienare. §. aut si inuellatio & sequent. & §. fina. quibus modis feud. amittatur. & §. 1. de alien. feudi. iure antiquo nō poterat alienare, nisi per uiam libelli usque ad medietatem, ut de aliena. feud. in prin sed iure nouo est prohibitio alienationis indistinctè, ut d. §. 1. de prohibita feud. aliena. per Fridericum. Iure tamen nouissimo, siue consuetudinario, hæ consuetudines feudorum in regno Franciæ non sunt allegandæ, cum contrarium obseruetur. Petrus Iacobi in sua pract. rubr. de successio. feud. col. 22. uersiculo, modo in summa. & sic uasalli licite in hoc regno Franciæ alienant feuda consuetudine dictante, & approbante, secundum eum in rub. de condic. ex lege imperialem. §. callidus. col. 2. & habetur in magno consuetudi. rub. (des constumes des fiedz.) uersiculo, de iure feuda. Guido Papæ in decisio Delphinat. quæstio. lix. & quæstio. cxxxvij & hæc consuetudo est hodie uniuersalis in regno, ut asserit. D meus & concionis. D. Boer. in §. 2. & §. 23. de consuetudi. feud. & censua. & Benedic. in repe. cap. Raynutius. in uersi & uxorem num. 123. de testa. Domi. Ioan. Sanxon in consuetudi. Turo. titulo (comment hommage se doibt faire à son seigneur) in 32. conclui. & in titulo (de pied a fied.) articulo secundo, & quod talis consuetudo ualeat, tenet Baldus consilio 175. libro primo plene. & consilio 317. quidam. libro secundo. Dec. consilio 269. consultus. numero. 8. & consilio 208. ad clariorem. numero nono. Et non solum uasallus priuari potest feudum alienare, sed etiam ecclesiæ uasallus, dummodo ecclesia non sentiat damnum ex illa alienatione, uel lucrum non amittat puta laudimium, aut aliud commodum secundum Ioānem Fab. in §. 2. institu. de rerum diuisio & in §. 1. institutio. de emp. D. Boer. in d. §. 2. etiam domino inuito, uel ecclesiæ Ioannes Raynaud. in comprehensor. feuda. in capi. imperialem. §. 1. numero 88. Ioannes Berberi. in uiator. iuris quæstio 81. de feudis, uersiculo hodie tamen in ista &c. Petrus Iacob. in sua practi. rubric. quibus modis feud. amitta. imo tenet idem Petrus Iacob. in formā libelli pro re feudali, in secūda forma, colum. secunda, fol. 17. dominum posse cogi, si requisitus ad consentiendum directe alienationi, & sequitur Do. Barto. de Chassa. in consuetudin. Burgundiæ in rub. (des fiedz. §. octauo. habebit tamen ius prælationis seu retentionis dominus. porro qualiter olim feud. poterat aliena. l. 3. C. de iure emphyteuti. & ibi nota. & Petrus de Bella pertica in suo tract. de feud. quæsti. octaua, sequitur Dominus Boer in §. 1. de consuetudin. retentio. rerum feuda. in glos. ad consuetudin. Bitur. Ecclesia uerò nō habet retentionem secūdū eum: quod est bene notandum, & sæpius fui interrogatus. Intellige tamen supradicta procedere, quando illa in quem

fiat alienatio, uellet subire omne ius feudi, alias secus. Bartol. in l. mutilegul. C. de mutilegul. libro undecimo. Fel. in cap. quæ in ecclesiarum. de constitu. Item requiritur quod ille in quem alienatur, sit eiusdem conditionis, sicut primus uasallus alienans, qui si est nobilis, non potest alienare in plebeium. l. neutris. C. de committen. stipu. l. 2. de fun. limitro. libro undecimo. § similiter. de cap. Corrad lo. Maniue. in titu. de feu. uersiculo, item dominus. maxime feudum superius videlicet feudum comitatus secundum Albertũ Brunum consilio 60. dilectæ nepos. hodie de generali consuetudine regni Franciæ alienantur feuda habenti pecunias: siue sit nobilis, siue villanus: ut asserit D. meus in dicto § x. supra allegato, & occulata fide uidemus, ideo non est opus probatione. Quod est verum, si sit feudum inferius, secus si superius, ut feudum marchię, uel aliud simile: quia non posset in rusticũ sine domini superioris consensu alienari. Albe. consilio 60. Sextò debet uasallus intra annum petere inuestituram a domino, nisi fuerit miles: quia habet & mẽsem. c. uno. quo tempore miles inuestitu. pete. debeat. & ibi Bald. & alij. & capi. uno. quæ fuit prima causa benefi. amittend. & si intra illud tempus non petierit, feudũ perdit. c. imperialem. § præterea. in primo. de prohibita feud. aliena. per Fridericum. ca. vno. in princ. de capi. Conra. Calderi. consil. sexto & septimo, de feud. Cardinalis consilio 152. Deci. consilio 341. in fine. incipiente, viso. Guido Papæ, quæstio. 144. cum sequen. in suis Decisio. quem uide quæstio. 444 ponentem quatuor requisita ad hoc, ut possit agi ad commissum. vide Albertum Brunum in consilijs factis in materia feudali, consilio 42. incipiente, cum quærunt &c. hodie est consuetudo generalis fere in toto regno, per quam nullus uasallus ob inuestituram non petitam feudo priuatur: sed potest dominus ad manũ suam ponere feudum, & fructus leuare, ac suos facere, quousque uasallus præstiterit fidelitatem. Istius consuetudinis non fuit nescius Do. Boer. in titulo de consue. feud. § vj. & xv. quem sequitur dominus Ioannes Sanxon. in consuetudi. Turon. in titul. (comment hommage se doibt offrir à son segneur.) in principio. & articulo tertio. & Dominus de Chassa. in titu. (des fiedz.) in princ. & glo (dedans lan.) numero duodecimo, ante tamen quadraginta dies non poterit dominus leuare fructus, uel ante proclamata facta, secundum uarias consuetudines. nam Pictauis requiritur proclama, statuens tempus uasallis ad inuestituram faciendam. ita uidi in consuetud. Picta. rubri (De la distinction des iurisdictions) articulo 90. in alijs locis communiter statuunt quadraginta dies, vel plus, uel minus, secundum uarias consuetudines, vt Ioan. Mansuet. dicit esse in Aluernia, in titulo, de feudis. in uersiculo item dominus feud. & Parisijs, ut continetur in magno consuetu. rubrica. (de saysine en fied) versiculo, nota. folio 59 Bitur. in §. vj de consuetudi feud. Burgundiæ in §. 1. in glo. (dedans lan. & ita fuit prolatum arrestum Tholosæ, ut in eius stylo patet. in 4. parte. arresto. 73. & idem Parisijs ut continetur in quæstio. per arresta. quæstio. 118. arresto primo. quod est notandum. inoleuit præterea consuetudo in hoc regno, ut recognitiones fiant tam in re feudali, quam in re emphyteuticaria in decennium, quod dicunt de decennio in decennium, ut asserit conterraneus meus Ioannes Berberi. in viato. iur. in dicto titulo, de feud. quæstione duodecima. versiculo, & nota uerbum &c. Septimò fœmina in feudo non succedit ex consuetudine libri feudorum capitulo uno. §. filia de successione feudi capitulo uno, an mutus uel alias imperfectus. in fine. late Roma. cõsilio primo. & ibi assignat multas rationes. & Baldus in l. quoties. C. de inis. & legiti. dicit esse rationem præcipuam: quia fœmina non ita bene potest defendere dominum in bello, uel alias seruire, sicut vir, ergo, nec feudum habebit, cum detur ob seruitium. capitulo uno. quibus modis feudum amittatur. hanc rationem citat Benedict. in repetitio. capituli Raynutius. in versiculo, duas habens numero quarto & decimoquinto. de testament. sequitur Dominus de Chassa. in consuetudinibus Burgundiæ. in § quinto numero 27. & sequitur Socin. consilio 19. pro Decisione. columna prima, libro primo. & consilio 207. visis inuestituris. in secundo volumine. Corne. consilio 17. aperta. in primo uolumine. idem tenet Decius in regula fœminæ. in 39. speciali ff. de regulis iuris. Iacobus de sancto Georgio in tracta. de feudis, in versiculo & fœminis. Curtius in dicto tracta. in tertia parte quæstionis primæ. Angel. de Claua. in sua summa, in verbo, feudum. in primo. numero septimo. & Decius consilio 32. & pro tenui. & 85. & diligenter. & 139. & diligenter, & 508. ad clariorem & consilio 390. quoniam. Albertus Brunus consilio quarto, refutationem. in fine 8. circa princi. columna tertia, & est consilium Iasonis. Hodie ex consuetudine generali huius regni sicut masculi succedunt authore Petro Iacob. in sua practi. titulo de successiona feud. columna tertia. versiculo, in illis enim locis. & versiculo sequenti. idem tenet Bernardus de Bastis in suo manuali. in 12. parte, sermone primo, in principio. magnus ille scientiæ & consuetudinis thesaurus Dominus Boer. in §. secundo de consuetudin. feud, & §. septimo. sequitur Dominus Ioannes Sanxon in consuetudin. Turonen. in titulo, (des successions des fiedz.) articulo 14. & rubrica (comment hommage.) articulo primo. conclu. vltim. & in possessione feudi per iudices sunt manutenendæ, ut pulchre scribit Albertus Brunus consilio primo. & Dominus de Ripa in libro primo respon. de legibus capitulo primo. numero 70. & idem in collateralibus censet in reges consuetudinarius Dominus Boer. d. §. vj. & Benedictus ubi supra, in versiculo & uxorem numero 563. & 656. quia in d. regno feuda sunt redacta instar patrimoniorum secundum prædictos. & Ioannes Fabri in authentica, ingressi. C de sacrosanctis ecclesijs. Guido Papæ consilio decimo septimo, super casu, & consilio 214. circa materiam. Ioannes Raynaud. in sexta diuisio. in loco sæpe allega. Ioannes Sanxon in titulo. (de pied de fied.) articulo secundo, & tar. & Ioan. le Cirier. in tractatu de iure primogenituræ. libro secundo quæstione quarta. in uersiculo possessio. columna secunda. & supra dixi. imo hodie contractus feudales sunt redacti instar omnium aliorum contractuum, teste Ioanne Berber. in d. titulo de feu. tertia quæstio. imo etiam succedunt ex mulieribus descendentes. Guido Papæ Decisione Delphinatus parlamenti. quæstio. 39. & quæstio. 197. sequitur Benedictus in d. repet. capituli Raynutius, in versiculo, & uxorem, licet in aliquibus partibus, ut uidi non succedant fœminę extantibus masculis, sed quod supra dixi, est communius, uide tamen unum casum in quo de cõsuetudine feudorum mulier succedit, per Roma, singu. 177. & septem casus uide per eum consilio 367. circa principium. & octo per Iacobum in dicto uersiculo, & fœminis. & doctor. in d §. filia. quia quaginta quæstiones in hac materia uide per Baldum in l. prima. ff. de rerum diuisione, & Curtium in tertia parte quæstio. prima. ultimò uasallus tenetur seruire quando est a domino requisitus, alias non, & ideo fiunt hodie proclamata, siue (cries aut ban) & fundatur in capitulo uno. §. finali. an ille qui interfec. fratrem dom. sui feudum amittat. sequitur Dominus Ioannes Sanxon. in consuetudin. Turonen. in rub (comment hommage &c.) articu. primo. conclu. 18. folio 63. Et quando fiunt ostentiones, quas uulgari sermone, (monstres.) appellamus, si uasalli & milites non recipiunt solutionem, quia recusant, non poterunt postea petere, secundum Bartol. & patruum meum Reb. in lege, fortissimi per illum text. C. de erogat. milita.

anno

anno, arg. l. nulli. illo titu. D. Barto. de Chassa. in consuetud. Burgun. in §. 4. glo. (nouelle cheualerie) in nouis additio. ideo communiter solutiones fiūt in ostensionibus pro tribus mensibus, nisi fraudētur per thesaurarios, ut uidimus sæpius fieri, quare multæ domus nobilium sunt fere destructæ, & thesaurarij mali hodie ad furcas patent: ad quas ostensiones potest cōpellere suos milites, & armigeros capitaneus teste Luca de Penna in l. fi. col. 8. C. de re milita. lib. 12. uide Iaso. in l. prætor. §. si aliquando. ff. de noui oper. nunccia. Notandum est tamen quod hodie uasalli non tenentur ad aliquid dandum uel faciendū domino suo, nisi ad expressa in sacramento fidelitatis, quæ sunt septem in ca. de forma. 22. q. 5. c. ego. N. de iureiur. ca. uno de forma fideli. & pulchre declarat D. de Chassa. in §. 4 in gl. 1. rub. (des fiedz.) & Petr. Iac. i sua pract. tit. de feu. successio. col. 9. uersic. dico ergo quod uasallus. Alia quæ sunt de natura feudi ponit text. & ibi doct. in ca. uno, de natura feud. & Siluester de Prierio in sua summa in uer. Feudum. in 1. q. & in hac materia uide 35. regulas per Ioan. Baptist. in repe. capitali primi col. 9. cum seq. de feu. cognitio. & ibi ponit casus in quibus feudum ab emphyteusi differat & concordet ultra Iaso. in l. 1. C. de iure emphyt. & 37 conclusiones citat D. Io. Sanxon ubi supra, in rub. (commēt hommage) articulo. 1. uide Benedic. In repe. capitulo, Raynutius. in uerb. & uxorem. in quarta decisio. nume. 446. cum seq. de testa. Non omittas uidere quæ cumulate licet quandoque remissiue ponit D. meus in glo. ad consue. Bitur. in tit. de consue. feud. & rub. sequen. Nunc se offert ultimum, uidelicet quotuplex sit feudum. quòd sit tantum duplex, ex dicto Philo. complectitur, dicentis quòd quælibet diuisio debet esse bimembris, uel ad bimembrem reducibilis. citat Petrus de Besutio, & Iaso. in repe. l. re coniuncti. ff. de leg. 3. & Lancelo. Polit. in tracta. substi. in princ. ideo Curtius hoc perpendens in suo tracta. feudorum. q. 8. primæ partis, duplex dicit esse feudum, uidelicet proprium & improprium. sed ut iuuenes clarius intelligant, procedo per diuisiones, Insequendo doctrinam Iurisconsul. in l. 1. ff. de doli excep. Bald. & aliorum, Ideo prima diuisio est quia feudum quoddam est ecclesiasticum. aliud seculare. hanc diuisionem ponit Raynand. & Alua. in procœ. feud. & Petrus Iaco. in rubri. de causis ex quibus domi. debet amittere proprieta. in prima diuisio. Petrus de Ferra. in sua pract. in forma libelli quo agitur ad feudi reuocatio. in uersiculo ac nomina recti &c.

b Ecclesiasticum, est triplex quod ab ecclesia datur, quod ab ecclesia suscipitur, aliud quod datur uel suscipitur a clerico, non tanquam ab ecclesia, & de hoc loquitur tex. in c. uno de clerico qui inuesti. accepit. §. fi. de capi. Corrad. c. 1. qui feudum dare possunt. Berber. in 2. quæstione. Alua, in 5. diuisio. & Iaso. in 51. in præludijs feudorum.

c Seculare est quod à seculari principe, uel domino recipitur §. marchio. qui feudum dare possunt. ut si Christianissimus rex Francorum inuestiat aliquem de marchia uel comitatu: & de hoc feudo maior pars libri feudorum loquitur, & plusquam de ecclesiastico, & hæc probantur in prælud. feudor. in ultima diuisio. per Baldum. Sed quia nobiliora sunt præmittēda. §. final. institut. de iure persona. capit. sedes & ibi docto. de rescrip Dec. in ca. auaritiæ. de præben. iden præmisi hanc diuisionem sicut facit Obertus de Orto. c. uno qui feudum dare possunt. & quia ecclesiasticum est nobilius. argument. cap. solitæ. de maiorita. & obedien.

d Secunda diuisio, quoddam est regale, aliud non. regale est quod a Rege uel Imperatore recognoscit immediate, ut est feudum marchiæ, ducatus, comitatus, uel alterius dignitatis regalis: ideo uicecomes Torenæ uel comes Fuxi possunt dici habere feudū regale. c. uno, quis dic. dux, march. uel comes. uel potest imperiale dici, ut not. Io. Berber. in d. ca. 8. q. de feudis. & duobus concurrentibus uocatur regale. primo quod sit dignitas, puta regnum, marchia, comitatus, uel ducatus, secundo quod ab imperatore uel rege nostro cōcedatur, uel alio non recognoscente superiorem, ut tenet Curt. in tract. de feu. in prima parte. q. 8. col. 2. Occasione præmissorum quæro de quæstione, an rex Franciæ possit alienare ea quæ sunt regni? & Bal. in procœ. C. & in prima constit. concludit, quòd non, abdicando a se omnem Iurisdictionem, dignitatem, dominium, & nihil sibi retinendo: quia esset principatū seu regnum deformare: quod non potest rex facere: imo si retineret sibi directum dominium, adhuc non ualeret, si in regni detrimentum uel incommodum tēderet. arg. l. in summa, ff. de pecul. Corse. in c. grandi. de supplen. negli. præla. lib. 6 Panor. in c. intellecto. de iureiurand. & in c. Abbate sanè. de re iudi. lib. 6. Ioan. Sanxon in consuet. Turon. in rub. (de pied de fied.) articu. 2. & in rub. (des donations entre gens nobles.) artic. 6. D. Boer. in additio. ab Bened. Plumb. in l. inuitus. ff. de fideicom. liber. etiam cum iuramēto. per text. in d. c. intellecto. & successor posset reuocare. Bar. in l. prohibere. §. plan. è. ff. quòd vi aut clàm. Bald. in c. licet col. 7. de probatio. Felin. in cap. ad audientiam. col. 2. de præscript. Deci. in cap. 1. col. 4. de prob. Imo fortius, rex non potest inuitis ciuibus suis alienare vnam de ciuitatibus sui regni, Host. in c. dilecti filij. de malo. & obed. & ibi. Innocen. & Felin Oldrad. consilio 231. vitius. Alexand. in addi. ad Bart. in d. §. planè. Bald. in c. si miles. quo tempore miles inuestitu. petere debeat. c. vno. §. in generali. si de feudo defuncti contien. sit inter do. & agna. vasal. Ioan. de Pla. in l. fina. C. de loca. præd. ciui. lib. xj. Panormit. consilio 3. colum. 18. in 2. volumi. Guido Papæ in decisio. Delphina. quæstio. 239. Aufre. in deci. capel. Tholosa. q. 485. Iason. in §. item Seruiana. col. 18. institu. de actio. nume. 105. l. si non fortem. §. libertus. ff. de condi. inde. l. debitorum. C. de pactis & in procœ, feudo. in prima diuisio. Barba. & Feli. in cap. 1. de proba. vide D. de Ripa in consi. 25. de rescrip. in lib. respon. & lib. 1. de legib. consil. 1. nu. 51. Bal. consi. 324 quartiui. volum. 1. Barto. de Chassa in consuet. Burgund. in rub. (des fiedz) §. 8. in versicu. (en alienation.) in fi. Curt. in tracta. Feudo. in 6. parte q 2 Socin. consi. 40. in quæst. col. 2 nume. 7. in 2. volum. Ioan. Lupus in repe. ca. per vestras. fol. 82. col. 4. de dona. inter virum & vxor, Gomel. in §. item Seruiana. nume. 41. cum seq. vbi 6. modis limitat. institu. de actio. & in Spec. princ. tit. 8. fol. 15. cum seq. & nouissimè conterraneus meus d. Iacob. Bonaudi in addi. ad Ioan. de terra Rubea, tracta. primo. conclu. 13. Alber. Brunus consi. 12. in secunda ratione. & hoc maximè quando metu alienaret. nam quòd metus causa gestum est, ratum non habebo lege 1. & per totū. ff. quod metus cau. & quando alienaret voluntariè, hoc non esset sine peccato, tenet Lucas de Penna in lege prima, C. de capita. ciuium censib. eximend. lib. 10. & est notandum.

e Non regale. est quod ab inferioribus à principe, Imperatore, vel rege recognoscit, vel à principe sed non consistit in dignitatibus, sed princeps de aliqua plebe inuestitu. capitu. vno. qui feudum dare possunt. & tit. quis dicitur dux, comes, vel marchio. si verò aliquis inuestitur a domino de Claromonte, feudum diceretur non regale. ponit Baldus, & alij in procœmio Feudorum primo, & sequitur Iason in prima diuisione.

f Tertia diuisio. Feudum quoddam est nobile, aliud minus nobile, aliud aliqualiter nobile, & ignobile. Nobile est quod possessorem nobilitat, ut quando a rege Franciæ est concessum, uel imperatore, uel Papa ut si concederent ducatum, uel marchiam. c. 1. quis dicatur dux uel marchio. Berber. in a, q Bald. & Iason.

in x.diuisione. & Alu.in secunda. Bonus de Curtili in tracta.nobilita.in 3.parte,col.34.num.401. Alex. consil.30.quoniam,col.pen.j parte.

g Minus nobile est quando dux, marchio, vel comes alteri concedit in feudum: & ille proprie dicitur ualuassor, siue vasallus, vt no.Ioan. And.in add. ad Specul.in titu.de præscripi. & Bonus de Curtili in tracta. nobilita.in iij.parta,num.401. & istud de consuetudine libri Feudorum non poterat alienari in non nobilem, sed in regno Franciæ potest vendi, & in feudum dari: sed non inper eo reditum accipere.d Boe. in consuetu. Bituri.§.ij.de consuetu. feud. & censua. vt supra latius dixi.

h Aliqualiter nobile siue mediocriter, est quando habentes a duce, marchione vel comite alijs infeudant: & recipientes vocantur minores valuasores. Aluar.in secunda diuisio.infra, & ibi communiter doct.

i Ignobile est quando à minoribus valuasoribus cōceditur & minimis.c vno, qui feudum dare possunt. & ibi Balduain §.marchio. dicit, rusticos posse in feudum concedere, dummodo suarum rerum administrationem habeant. §. noui. per quos fiat inuestitura. sequitur Iacob.in suo tractatu de feudo. versicu. in feudum.in octaua diuisione. Ioannes Raynau. in septima. Petr.Iacob.in titu. de causis in quibus do. debet &c in quinta diuisio. Petrus de Ferra. in octaua diuisione, vbi supra. Iason in x. Curtius secunda parte. q. quarta secundæ partis.

k Quarta diuisio. Feudum aliud est paternum, quoddam antiquum, aliud nouum. Paternum dicitur quod per patrem est acquisitum, vel ab aliquo ascendente communis agnationis vsq; ad quartum gradum. tex. in c.vno, de succes.fra.& gradib.succe. in feud. qui est melior de iure secundum Alex.consi.30. quoniam in j.volum. In hoc quod declarat feudum paternum quid sit, vide tex. in titu. de natura successionis feud.& Alexan.consi.55.prospectis, in quarto volu. & consi.22. ponderatis, in v.uol. & Curt.consi 49. nume.3. Petr. Iaco.in sua practica de causis ex quibus do.debet amittere proprieta. in secunda diuisione. Alua.in sex Deci. consi.208.ad clariorem, nume v. Alber. Brun. consil. 72.iois virtus.colum.prima Socin. consi.67. visis col. v.in fi.& consi.155. visis inuestituris.col.vj.j.& ij vo. & consi.66.visa donatione. in iiij. volum. Bolog consi. primo. Bal.consi.337.in primis.in primo volum. col. penul.& consi.351.in literis, eo. volum. & consil.seq. quō probetur.& quæ personæ continentur in hoc feudo, declarat Bald.in §.hoc quoque, de successio. sed q̄d proprie continentur hæ personæ supra patrem, videlicet auus, proauus, abauus, & atauus: & abinde vero supra perdit nomen paterni, & antiquum appellatur. ex quo singulariter infert quòd si cuidam concedatur feudum paternum, non extenderetur vltra quintam generationem. & sic cum ministerio ponuntur illa verba in inuestituris concedimus in feudum paternum, & antiquum. sequitur Io. Raynaud. in compreh. feuda. in prima diuisione, quod est perpetuo notandū secundum eos. Hodie notarij ponunt omnia verba hæc & multo plura, & ideo extenditur vsque ad infinitum & etiam ratione consuetudinis de qua supra.

l Nouum vero est, quando fuit de nouo acquisitum, & habet initium in persona ipsius inuestiti, nec prouenit a successione progenitorum.c j quot testes sunt necessa.ad probandum. no.inuestitu. Oldr.consi.178.factum tale. Alber.in dictio.in versi. nouum. Iac. de sancto Georgio in tractatu de feudis.in versi. in feudum. in sexta diuisione Curtius consi.5 n.in tertio dubio. & consilio seq. Ioan. Raynaud. in prima diuisio. Socin. consi.252.uisis.in ij. volum. Deci.consi.53. placet mihi. & consilio.cccex.quoniam ex. numero liij. Albert. Brunus consi.lxviij. si insistamus. Tres effectus ponit Curtius in suo tract. in prima parte, quæst.8.col ij & seq. Iai.in l.ij.colum.fin. C.de iure emphyteu. & istud regulariter non nobilitat, nisi vt supra dictū est in p̄cedenti diuisione, quia nobilitas non nascitur in ictu oculi secundum Bal. in 10.diuisio. infra, per textum in l.stemmata.ff.de gradi. Per.de Ferra. i sua practica, in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi in verbo, ac nomine. in secunda diuisio. & in hoc non succedunt ascendentes, nec collaterales. de consue.feud.c.1. de inuesti.noua. & c.vno.de succ.fra. sed hodie contrarium obseruatur in regno Franciæ, vt no.Bene.vbi supra in ver.& vxoram.nu.554.& Do. de Chassa. in d. §.v.nume.vij.in tit.(des successions) in gloss. (& des enfans) §.vj.& supra latius extitit discussum, & ponit Alua.in 6.diuisio. & Ias. in 3. Alber. in l. 1. §.si quis ædificium.ff de noui operis nuncia. Imol. in cap. vlt. de feu. Oldra.consi.178.factum tale.

m Quinta diuisio. Feudum quoddam est paternum, aliud maternum. paternum in proxima cellula fuit declaratum.

n Maternum est quod primo per fœminā est acquisitum.capitu.uno de feudo fœminæ. & sicut large omne feudum quod fuit ex superioribus agnationis communis acquisitum, paternum dicitur: ita quod ex quacunque fœmina ex superioribus, quæ fuerit ex communi cognatione, fuit acquisitum, maternum dicitur, vt habetur in titulo de feudo fœmina. & Bal.in quinta diuisio. Alua.in septima. Natura feudi paterni est, vt tantū descendentes masculos respiciat in §. profecto. infra, de lege Corra. natura feudi materni ut primo masculos respiciat, secundo fœminas. d. titulo de feu. fœminæ. & pulchrè uo. Curtius in d.tracta. feudo, in tertia parte.q.1.in a.limitatione.

o Sexta diuisio. Feudum quoddam est masculinum, quoddam fœmininū. Masculinum est quod ad masculos transit, & non ad fœminas §. hoc autē.qui feudū dare possunt. imo fœminæ non succedunt, etiam si de eis sit facta mentio, nisi masculis deficientibus. §.quin etiam episcop.vel abbat. capi. uno. de feudo fœminæ. Ias.in vers.& fœminis. Petr.de Ferrarijs vbi s. in tertia diuisio. nisi ut fuit dictum s. in natura feud. vide.

p Fœmininum seu fœmineum dicitur quod ad fœminas transit, sicut supra de materno diximus. c. 1. quēadmodum feudum ad filiam pertineat. Iaco.in tractatu de feu in versi.in feudū. in quinta diuisio. licet Io. Raynaud. duas diuisiones misceat. Item si aliquis receperit feudum pro se & hæredibus tàm masculis quam fœminis: extantibus masculis fœminæ excludentur. c. j.§ j.episco.vel abbatem. Alexan. consil. ix. in quinto volumine. Alber. Brunus consi. 61. super casu. sed hodie in regno tene quod supra dixi in natura feudorū. in vers.vij. uide tamen D. Io. le cirier in d. tractatu de iure primogenituræ lib. 1.quæstio 19.

q Septima diuisio. Feudum aliud habet propriam naturam, aliud impropriam. Habens propriam est feudū simplex, rectum, purū, liberum. nam naturæ feudi est quædam qualitas innata a principio generationis feudi sine tempore inuestituræ, ex qua virtus contractus perficitur, & semper uidetur inesse: nisi per pactū immutetur, ut est tex.in tit. de feudo non habente propriam naturam, & §.præterea. quid sit Inuestitura, & supra late dictum est in tertia quæstione principali. sequitur Hostien. in summa huius tituli de feu. §. qualiter feudum, & Ias.in quarta diuisione. & ista Inuestitura seu eius tenor semper debet attendi, cap.1.in fin.de duobus fratri.& ibi Bald. cap. accepimus. de priuile. Io de Ana.consi. septimo, visis &c columna secūda. & consil.57. Barba. consilio 17. præclare. colum. tertia in primo volumi. Deci.consilio.263. in contractu. in prin.& consilio 309.quoniam.num.3. & cons 415. in causa. num 5. Roma.consil. 33. viso inuestituræ. in fine. Alber. Brunus consil.18. colum. 4. & consilio sequen. & consilio.39. columna secunda. & consil.41. colum.2.

r Non habens propriam naturam, vel habens impropriam

propriam, est feudum cōditionatum: vt ad certum seruitium vel conditionem ex pacto cōcessum. §. si. quid sit inuestitura. & de capite. qui curiam vendi. vt est feudum guardiæ & castaldiæ, & quod pro mercede datur, de feudo guardiæ, cap. primo. Item feudum cameræ vel cauenæ. cap. si. de feud. cog. & infra dicam. Ioā. Raynaud. in comprehensio. feuda. in quarta diuisi. Alua. in tertia. Iacob. in suo tractatu de feud. in uerbo, in feudum. in quarta diuisione. Bal. in quarta. de Ferr. in septima. Et improprie dicitur feudum quādo pactum apponitur contra alterum ex requisitis in feudo. vt latè concludit Curtius in d. suo tractatu feud. in prima parte. quæstio. sexta cum seq.

t Octaua diuisio sequitur. Quoddam feudum est reale, personale, personalissimum. Reale est quod ad hæredes transit tam ex parte dantis quàm accipientis. §. cum vero Corradus. qui feudum dare possunt. c. vno. de duobus fratrib. quia vnusquisque in hoc sibi præsumitur voluisse prouidere & hæredibus. l. si pactum. ff. de probatio. d. c. primo, de duobus fratribus. sequitur Alexan. consi. 204. considerata, in 2. vol. illum tex. dicens singularem, col. 3. in prin.

u Personale est quod ad vitam alicuius conceditur, & non transit ad hæredes recipientis, sed bene dantis, vt feudum guardiæ & castaldiæ. c. j. de feu. guar. Iaf. de claras in sexta diuisi. vt quando feudum habitationis conceditur quod morte finitur. Aluar. in x. diuisio.

x Personalissimum est quando neque ex parte dantis, neque ex parte recipientis transit ad hæredes. c. j. quis dicatur dux. exemplum ponunt doctores in soldata: vt si detur nobili in paupertatem redacto, annua prouisio quæ soldata vocatur, de qua in dicto tit. & ibi per Aluar. & in stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de verbo. obligationibus. l. vt pomum. ff. de seruitu. Bal. in sexta diuisione. & Aluar. in decima. & non censetur propriè feudum, vt tenet Io. Berber. in d. viator titu. de feud. quæstio. secunda. Iaf. in præludijs. col. penul. & ab initio feudum erat personalissimum: quia ad nullū transmissibile. l. j. §. si impuberi. ff. de coll. bono. & militia vocabatur. l. omnimodo. §. imputari. C. de inofficio. testamē. hodie vero factum est feudum realissimum & ad quemlibet successorem transitorium etiā particularem, ita quod potest donari, vendi, & alio modo alienari sicut alia bona patrimonialia: & hoc in isto regno vt supra clare dixi: & tenet Bene. in repet. c. Raynutius. in versi. & vxorē. sexta decisio. nu. 525. & seq. & in quarta decisio. de testa.

z Nona diuisio feudorum est: quia quoddam est iurabile, aliud non. Iurabile est pro quo domino fidelitas iuratur, vt fit regulariter pro omni feudo, vt in capitu. vno de noua forme fidelita. & istud expresse ponit Pet. Iaco. in sua practica in nona diuisione. Petr. de Ferr. vbi supra in quarta diuisione. Et si plures in dominii locum succedunt, vni iurandum est nomine omnium dominorum. Petr. Iacob. vbi supra, & Guido Papæ consi. 207. dominus. & Bald. sibi contrarius in c. imperialem. §. præterea ducatus, columna vltima. de prohibita feud. aliena. per Frideric. dicens antiquiori præstandum esse iuramentum, argu. l. procurator. C. de eden. Iaco. plene distinguit in dicto tractatu de feudis. in ver. qui quidem inuesti. præstiterunt. columna vij. Areti. in l. ij. §. ex his, & ibi doct. ff. de verb oblig. late Iaf. in l. de pupillo. §. si pluribus. ff. de no. ope. nū cia. & hæc est cōmunis & in practica sequenda secundum D. de Chassa. in consuetudi. Burgund. in tit. (des fiedz.) §. vij. in prin. in tex. in §. omnes. si de feud. defuncti conten. sit inter do. & agna. vasal. D. Ioan. Sanxon articulo octauo. tit. (des successions dex fiedz.) Albert. Brunus consi. 107. quatuor rationibus. vbi vide latius & per D. Ioan. le cirier in suo pulchro tractatu de iure primogenituræ. quæstione ij. libr. ij. in xvj. prærogatiua.

y Non iurabile est quando illo pacto conceditur, vt non fieretur fidelitas. in §. nulla, per quos fiat inuesti. c. vno in prin. de ca Conradi quod est sing. secundum Rom. singu. 266. sequitur Alua. in xj. diuisio. in præludijs feudorum. Notandum est tamen quod licet feudum reperiatur sine iuramento: non tamen erit sine fidelitate. ita Ioan. Raynau. in secunda diuisione feudo. Ioan. Berber. in secunda quæstio. titu. de feu. & Iaf. in proœ. feud. nu. 188.

a Decima diuisio. Feudum quoddam est ligiū, quoddam non ligium. Ligium est quando iuratur fidelitas contra omnem hominem mundi nullo excepto, & istud non recipitur, nisi a principe non recognoscente aliquem in superiorem: vt est imperator, & Rex Franciæ, c. per venerabilem, qui filij sint legiti. ideo dux Sabaudiæ potest dici homo ligius regis Franciæ, vicecomes Turenæ, & alij magni feudatarij regni. Et dicitur homo ligius, quasi illi ligatus & subditus, & legalitatem prædicto regi debens, glo. sing. in clem. pastoralis. & ibi Cardi. de re iudi. Specu. in tit. de feud. in §. quoniam versi. j. Io. Mansuer. eo tit. versi. fin. Ioan. Berber vbi supra. q. ij. Bald. consi. 291. ad euidentiam. in ij. lib. Guido Papæ consi. 213. & in sua decisio. q. 319. & idem tenet Alex. consi. 32. quoniam. col. ij. in primo vol. & consi. 2. in prin. in v. vol. Pan. in c. ex diligentia de simo. Io. de Ana. in cons. 7. visis & ponderatis. col. 3. D. de Chassa. in consuet. Burgun. in eodem titu. § 3. in glo. (& hommage.) & tria requiruntur posita per C. in suo tractatu feud in prima parte, quæst. 8. col. 7. Quatuor effectus ponit Iaf. in septima diuisione feudi sequitur D. Ioan. Sanxon in consuetu. Turon. in titu. (comment hommage) & c. artic. j. in 22. conclu. Catelin. Cotta. in ij. parte memoral. in ver. feudum.

& Non ligium est quando in iuramento fidelitatis, prior dominus excipitur: vt in tit. hic finitur lex. in si. & §. si de prohi. feu. aliena. per Fride. Ideo quando vasalli D. de Turena iurant ei fidelitatē, debēt iurare aduersus oēm hominem excepto rege Franciæ, qui super omnes reges est, & tanquam quidam corporalis Deus in suo regno. ita Bald. in d. §. si. & in vij diuisio. Pet. Iaco. in nona. Bened. in repe. c. Raynutius. in ver. & vxorem. nu. 230. de test. quod nota.

Vndecima diuisio. Feudum aliud annale, aliud perpetuum. Annale est, siue temporale quod post annum statim auferri potest, vt est feudum guardiæ & castaldiæ: & quod pro mercede alicuius redditur. capit. j. de feu guardiæ. Ille tamen annus per pactum potest prolongari, & tunc potentior est conuentionalis prouisio quàm legalis, quæ cessante sibi locum vendicat legalis. l. quod si nolit. § si quid ita. ff. de ædil. edi. Bald. in proœmio feu. in 1a. diuisio. plus dicens posse paciscī, vt nullo tempore possit auferri. sequitur Io. de sancto Georgio in tracta. de feu. in versi. in feudum in nona diuisi. & Petr. Iac. in quarta. Host. in summa, de feu. §. qualiter feudum. versiculo perpetuum feudum. Ioan. Berber. in viato. iuris in tit de feu. in q. 2. Sed hodie hoc in regno sunt perpetua ac officia, & quasi pro patrimonio habentur: vt no. Bened. in verb. & vxo. nu. 564. cum seq. de testa. & supra latius dictum est. ideo vide si libet.

b Perpetuum erat regulariter omne feudū eo modo datum. §. cum vero Corradus. qui feudum dare pōt. & ibi doct. & illud quod est simplex, est perpetuum. c. j. in si. in quibus cau. feu. amitti. ita tenet Pet. de Ferra. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi. in ver. ac nomine rect. in sexta diuisio.

c Duodecima diuisio feudorum est: quia quoddam est diuisibile, aliud indiuisibile. Et quodlibet feudum regulariter est diuisibile, quibusdam exceptis, videlicet regno, marchia, ducatu, & comitatu ita attestatur. Alua. in nona diuisi. in proœmio per tex. in §. omnes. si de feudo defunct. conten. sit inter do. & agna. vasal. capit. imperialem. §. præterea ducatus. de prohibit. feu. alie.

feu. alie. per Frid. Berber. ubi supra in d. qō. 2. Iacob. in ver. in feudum. in 18. diuisio Bart. in l. inter tutores. ff. de administ. tu. & l. & ideo. ff. de candictio. furti. Bal. in l. j. de offi. consul. Panormi. in capitulo, prudentiā, in principio. col. 4. de offic. deleg. & ibi hoc tenent alij post eum. Curtius in tracte feudorum in quarte parte. quæst. 30. Alber. Brunus Asten. in consil. 80. incip. & iste. ideo diuidi non possunt: quia ab uno solo reguntur melius quàm e pluribus. ar. l. 3. §. apparet. ff. de administre. tut. l. 2. §. nouissime ff. de origine iuris, capitulo, gaudemus. de diuor. §. quia vero. 94 distinctio. nam Puluta unius optima est, paucorum etiam bona: sed plurimorum est difficilis ut bona sit: cū plures ad uirtutis meritum peruenire difficile sit. Aristot. in politic. & Lucas de Penna in l. unicos. col. 2. C. de diuers. offi. lib. 12. & Philo. 2. metaphi. ait, non capit regnum duos: quia multitudo principum est onerosa, cū in apibus vnus sit princeps, capitulo in apibus. 7. q. 1. latè D. Iacob Bonand. in additio. ad Ioā. de terra rubea in tracta. contra rebelles regum, articulo 2. tracta. primi & articulo. 3 tracta. tertij. conclu. 6. Feli. in capitulo, quæ in ecclesiarum. col. antepe. de const. & Ias. in 12. diuisio. Ange. consil. 287. incipien. pro clariori. Curtius consil. 69 Panormi. consil. 82. in primo volu. Barba. consil. 14. clementissimi. colum. 3. & consil. 40. clementissimum. colum 9. 4. volu. Chassa. in vlt. parte, Catal. in 55. considera. & Albert. Brunus tractat. de augmen. conclu. 10. Hippol. singu. 9. sequitur Ioan. de Citier in suo tracta. de iure primogenituræ. quæst. 7. primi li. vbi pulchra verba ponit. vide D. Bartho. de Chassa. in consuetudi. Burgun. in titul. (des fiede) §. vj. Alexan. consi. 60. visis dubitationibus in tertio volumine. & consil. 35. & sequen. incipien. attentis. in quinto volu. Pet. de Ferra. in 9. diuisio. & ideo in istis indiuisibilibus primogenitus succedit. cap. licet. & ibi doct. de uoto. gl. in c. si hæredes. de testament. Alb. in procemio. ff. §. discipuli. late Deci. consil. 389. uisa longa. num. 6. & alijs filijs debetur apanagium, idest legitime non per modum diuisionis sed per modum prouisionis, secundum Io. de Monteferrato in tracta. de successione regum in primo dubio & secūdo. & D. Stephe. Brinsidus in repe. l. quisquis. col. 16. C. ad le. Iul. maiesta. & D. Baer. in tracte de custodia cla. porte. eiu. fo. 15. col. 4. nec aliqua iniuria fit ultimo genitis, nec conqueri possunt ut expresse dicit conterraneus meus D. Ioan. de terra rubea in tracta. contra rebelles regū. arti. primo tract. prim. conclu. e 1. & seq. imo hoc cōuenit legi diuinæ secūdum eum in prima conclu. hoc latius deducentem, quem licet uidere. Intellige tamen supra deducta, uidelicet feudum non posse diuidi, esse verū quo ad dignitatem: secus quo ad administrationem, ut vnus frater regat unam ciuitatem, alius aliā. Benedic. in repeti ca. Rainutius, in verbo, in eodem testamen. in 1. num. 185. de testa. & etiā bona mobilia vel immobilia pertinētia ad dignitatem bene diuiduntur teste Albe. in dictio. in ver. feudum. versi. alia etiā pulchra ibi, item quæro pulchram, & in additio. ad Petr. Iaco. in tit. de causis ex quibus do. debet amittere proprieta. in sexta diuisio. sed potest fieri cōcordia respectu exercitij, ut unus uno anno regat, alter altero anno. arg. l. Lucio. & ibi Bar. ff. de aqua quotid. & æstiue. & pulchre Pyrrhus in consuet. Aurelianen. tit. de feu. c. primo & D. Vldaric. Zasius in repe. l. secundæ. in verbo. non perinde. ff. de origine iuris.

Hodie ex consuetudine regni Franciæ omnia feuda possunt diuidi præter regnum, ut attestatur Fabia. de Giocbiris in repetitio. authenticæ, nouissima. col. fi. C. de inof. test. q. fi. Io. Raynand. in cōprehensorio feuda. in præludijs ad c. Imperialē. in quinta diuisione. & D. Boer in cōsue. Bituri. in § e. de consuetu. feu. & ibi in additio. & in §. e. de test. & in tracta. de custo. claui. fol. 15. col. 4 sed consuetudo est in d. regno quòd licet diuidatur feudum, primogenitus inter nobiles habet præcipuum manerium (ut uerbo doctorum utar) siue habitationē cū galli uel caponis uolatu. Istius consuetudinis meminit Benedic. vbi supra. Guido Papæ in decisio. Delphina. q. 476. Ioan. Sanxon in consue. Turo. in tit. (des successions des fiedz.) arti. 12. & late D. Ioan. le citier, in tracta. suo solenni de iure primogenituræ. libr. 2. quæstione quarta. ubi late refert cōsuetudines. vide ibi & lib. 1. q. 11. conclu. secunda & sequen. & an consuetudo diuidendi feuda ualeat, uidetur tex. in d. § præterea. qui consuetudinem reprobat: ergo non videtur valere: sed contrarium credo, & ita tenet Oldra. consil. 287. perlectis. in fin. pen. colum. Bal. Alua. & alij in d. § præterea. Cardina. & alij in c. licet de uoto. & non obstat ille. §. reprobens consuetudinem. nā debet intelligi si nō fuerit inducta & seruata sciente superiore: sed in hoc regno patiente superiore & sciēte fuit inducta & seruata: ergo sequitur quod ualebit. hoc tenet Ioan. And. in additio. ad Specul. in ti. de feu. in uersi. non omittam. & Alber. Brunus cōs. 66. ex themate quod &c. late D. Ioan. le Citier, in suo tractatu de iure primogenituræ. quæstione. 11. primi libri in 3. conclusio. & hæc consuetudo est in Italia, teste Alexan. consi. 18. uisis. in 2. volumine. Decius cōsil. 389. Soci. consi. 68. in primo uolu. & consil. 155. uisis. col. 2. in 7. volu. Cur. consi. 67. sapienter. num. 32. & consi. 60. D. Ioannes.

E Decimatertia diuisio feudorum est: quia aliud est feudum purum siue simplex, aliud verò conditionatū seu non rectum. Purum siue rectum dicitur, quod nō habet seruitia determinata. §. pe. & ult. quid sit inuestitura. sequitur Petrus Iaco. in sua practica tit. de causis ex quib. domi. debeat amittere proprieta. in septima diuisione. Hosti. in summa huius tituli. § qualiter feudum distinguatur. Alijs etiam modis dicitur rectum, ut habetur in ti. de conuentu. recti feudi per docto. & Curt. in suo tracta. feudo. in prima parte. quæstio. 8. col. 6. Imol. in c. fi. col. antepenul. de feu.

F Non rectum siue conditionatū est, quā in cōcessione est certum seruitiū determinatū, puta de associādo vxorem domini, vel de filia maritanda, aut de seruiendo domino in mensa, uel aliud simile. §. fina. de capita. qui curiam vendid. c. primo. de notis feu. & ibi not. & hoc casu ad alia non assignata nec expressa seruitia nō tenetur uasallus. l. prima. §. si conueniat. ff. deposi. l. legē. C. de pac. Ioan. Raynau. ubi supra in §. firmiter. colum. 2. Iacob. ubi s. in secunda diuisione. Rectum vero potest dici quando de domini uoluntate & licentia adipiscitur possessionē præsente curia uasallus: nā perinde est ac si inuestitura esset facta, & est hoc feudū transmissibile c. vno, de consuetud. recti feu. secus si data esset licentia sine curia. nam tunc non rectū diceret. c. 1. qb. mod. feu. cōstit. potest, vel dicit rectum. i. perpetuum. Alua. in 12. diuisione. Bal. & Ias. in 2.

G Decimaquarta diuisio est: feudorum aliud est francum, aliud non francum. Francum est quā uasallus e seruitijs est immunis & nullū seruitium debet: tamē non est francum a maleficijs consistentibus in tacēdo fraudē, vt quia non denunciauit insidias domino, quas cōtra eum scit parari: siue in faciendo, ut si cōmittat feloniā contra dn̄m, priuatur feudo. c. uno quib. mo. feud. amit. Feli. late. in ca. cæterum. col. 3. numero 6 de iudic. alioqui esset quædam donatio, & non in feudum concessio, ut declarat Imol. in c. ad nostrā. col. pen. de rebus eccle. non alienan. imo tale feudū cōtineret repugnantiam, uidelicet quod sit feudū & prorsus liberū ab omni fidelitate, quæ in iure nō est admittēda. l. vbi ff. de reg. iur. l. Titiæ. ff. de conditio. & demōstra. c. sollicitudinem. de appella. Alua. in secunda diuisio. Bald. in octaua Berberi. in d. uiaro. in tit. de feudis. in secunda quæst. Benedic. in repe. c. Raynutius. in ver. & vxorem. numero 444. cum sequen. de test. Fel. latè in ca. quæ in ecclesiarum. numero 72. de constitutio. Decius consil. 392. & pro tenui. numero 4. Curtius

tius in prima parte in q. 8. columna nona. Alexander. consilio. 3. colum. penult. in primo vol. & tres effectus huius feudi licet videre per Ias. in octaua diuisione. Et ideò si in inuestitura hoc modo dicatur, Titius concessit tale castrum in feudum liberum & francum: hæc concessio importat feudum omni libertate liberum exceptis duobus supradictis, & etiam importat omni seruitio francum, vt no. Ioannes Andreæ in addit. ad Specu. in titu. de præscript. & Iaco. in d. suo tractat. de feud. in verbo in feudum. in octaua diuisione. Baldus in l. si plures. C. de conditio. insert. cap vno de capit. qui curiam ven. illa tamen concessio non importat quòd faciat rem allodialem, quæ tunc dicitur quando à nemine tenetur nec recognoscitur, nisi à solo Deo. & sic dicitur franců, quia sita iura & nulli subiecta seruituti. & nullum onus potest imponi sine consensu possessoris. c. 1. de allod. & ibi doctor. Guido papæ singu. 330. & Benedictus nu. 254. cum seq. de test. & in istis bonis allodialibus non habet rex vel alius dominus nisi protectionem, vt tenet Benedictus, vt 7. & in hoc regno pauca sunt quæ non sint feudalia vel emphyteuticaria secundum eum, num 565. cum seq. vide Corne. consi. 16. aperta. col. pen. in 1 volu. & an domini temporales habeant de iure communi intentionem sua datam, quod non, excepto rege. D. Boer. in §. pen. de consuetu. feudi in lib. consuetud. Bitur. & Io. Sanxon. titu. 2. articulo tertio in consuet. Turon. eos vide si libet.

H Aliud est non francum, & est quando in concessione dominus retinet aliquod seruitium, prout fit regulariter, vt habetur in libro feudor. & not. Andr. de Iser. in titu. in quibus causis feud. amitt. & Baldus in octaua diuisione. Notandum est tamen quòd res quo ad propositum potest duobus modis franca & libera vocari, primo quando à nemine tenetur, imò possidens habet & directum & vtile dominium: & dicitur allodium, & non loquimur hic: sed loquitur titulus de allodijs. Secundò dr̃ franca, ut hic, quia ad aliud seruitium non expressum non tenetur vasallus: dabitur tamẽ laudimiũ domino directo pro inuestitura, vt tenet Ioannes Raynaud. in d. comprehensio. in cap. imperialem. §. præterea. in primo. quæstio. 20. numero 16. supra allega. & hoc quando alienatur, non verò quando renouatur instar emphyteusis. l. si. C. de iure emphyte. & dominus habebit ius retentionis in feudo sicut in emphyteusi. Iaco. in tracta. feud. in versi. qui quidem inuestitu. col. 66. pro quo facit text. in capitu. vno. in fine. ibi, aliquid propter feudum receperint, qui feud. dare possunt. in capi. primo. §. Titius. si de feudo defuncti contentio sit inter dom. & agna. vasalli. doct. in capi. ad nostram de rebus eccle. non alienan. D. Boer. in §. 6. de consuetud. satis lente pertransit contra morem suum. Dominus de Chassa. in consuetu. Burgund. in titulo. (des retraictz) § decimo. glos. prima, numero 7. in additio. nouis. Quare Galli vocantur Franci, a Francione capitaneo, vel quia liberi, satis explicat Gaguinus in princip. sui libri, & Benedictus in repe. c. Raynutius. in versi. si abſq; . in 2. numero 39. & & seq. de test. & D de Chassa. in consuetu. Burg. in tit. (des mainamortes.) §. 5. in prin. vbi vide: & per Paul. Aemilium in princip sui libri & historiæ Galliorum.

I Decimaquinta diuisio. Feudum quoddam ad hæredes omnes est transitorium, aliud non. Transitorium ad omnes hæredes est regulariter quodlibet feudum nam æqualiter ad omnes descendẽtes trãsit c. 1. §. 1. ibi, quod hodie. qui feu da. possunt. & istud declarat Ias. in præludijs feud. col. fin. nu. 188.

K Aliud est non transitorium ad omnes, sed solum ad primogenitum, vt est regnum hoc Franciæ quod solum primogenito masculo defertur. & non alijs eo superstite, & idem in Anglia & Sicilia. textus in capi. licet. de voto. & ibi plenè docto. Barto. in l. prima. col. 26. versiculo, sed posset dubitari. C. de summa trinit.

Baldus in ca. primo. in prin. si de feud. controuer. fuer. inter dom. & agna. vasalli. & l. cum antiquioribus. C. de iure deliberan. & Petrus Iacob. in sua practi. in tit. de successio. regni Franciæ. col. 3. Ioan. de terra Rubea in tract. contra rebelles regũ. & ibi D. Bonandi in additio. in tract. primo conclu. 8. art. primo. Iaco. in suo tracta de feudis, in versicu. in feudum. in 12. diuisi. & Alua in 10 & cap. vno, de succ. feud. Petrus de Fer. vbi supra in vlti. diuisione. Dominus Ioannes Sanxon in consuetud Turonen. in tit. (des successions des fiedz.) articulo tertio. & si adamussim velis videre de hac materia primogenituræ, vide in d. tracta. de iure primogenituræ per Domi. Ioan. le cirier. Vel quoddam est familiare: aliud est hæreditarium, vt not. Baldus in lege, cum virum. C de fideicom. Familiare est quod pro se & familia recipitur, & in restitutione fideicommissi non venit: nisi fideicommissarius sit de familia. lege quia poterat. ff. ad Treb. Hæreditarium est quod quis habet pro se, & hæredibus quibuscunque, & ad omnes hæredes extenditur siue sint de familia siue non, & Deci. consi. 390. quoniam ex. nu. 3. & 395. in causa. secus si pro se & liberis. And. de Iser. in § hoc quoque. de suc. feud. Alexan. consi 19. super eo. in 5. vol. Deci. consi. 135 in causa. & Curtius in suo tracta. de feud. in 2. par. quæst. 8.

L Decimasexta diuisio feudorum est: nam aliud est corporale, aliud incorporale. Corporale est quod in immobilibus consistit, castro, manso, & similibus rebus tangibilibus. §. item & seq. & §. si quis de manso. si de inuesti. feud. controuer. fuerit. & Petrus Iacob. in forma libelli pro reemphyteuticaria, in si. lac. Alua. in prælu. feud. in 23. diuisio. & in c. vno. col. 4. in quibus causis feud. amit. Curtius in suo tract. feud. in sexta quæstio. in quarto requisito, declarant doct. institu. de rebus corporalibus.

M Incorporale est quod consistit in iuribus decimalibus, vel iurisdictionalibus & similibus, vt feudum guardiæ & castaldia, capi. u. vno. §. fina. de feud. cogn. sequitur Siluester de prætio in sua summa, in verbo, feudum. in princip. in secunda quæstio. Alua. in vltima diuisione in procemio feudorum. Ias. in 14. diuisio. Ideò laici possidentes decimas (quas ante concilium Lateranen. à papa causa defensionis ecclesiæ habuerunt) iustè nunc eas detinent, vt vult Panor. in capitulo, cum apostolica. de ijs quæ fiunt à prælat. sine consen cap. illas tamen non possent alteri laico in feudum dare, nisi loco religioso, vt no. doct. in c. prohibemus de deci. sequitur Ioan. de Bella pertica in 5. q. trac. de feud. & hoc cum consensu capituli, secundum eos. & Berber. in viator. iuris. in tit de feud. q 4. & an sine consensu, ponit Ias. in c. 1. qui feudũ dare possunt. col. pe. & vlti. cano. Cardi & And & Imo. in cap. secundo de feud. vbi plenè eos vide si liber. & latè ponit D Boer. in consue Bituri. in § xj. de consue. præd. Cum consensu tamen episcopi poterit dari in feudum decima alteri laico consuetudine dictante: licet contraria opinio sit communior, vt attestatur Stephanus malerer. in tractatu de elect. fol. 26. col. 1.

N Decimaseptima diuisio. Feudum quoddam est de camera, aliud de cauena probatur hæc diuisio in capitulo vno, in si. de feudi cognitio. Feudum de camera est quando princeps cuidam nobili cõcedit decem recipienda de camera communi, vbi thesaurus reponitur: hoc debet recipi singulis annis. & exemplum ponit Aluar. in d. c. primo, in ciuitate Paduæ, vbi est locus qui appellatur camera ad quam est deputatus officialis, qui camerarius appellatur: cuius officiũ est colligere & distribuere oẽs introitus ciuitatis. & de hoc videtur no. in §. præcepta. in auth. de defen. ciui. col. 3. & tali vasallo non debet fieri solutio de tali camera, vel cauena nisi ibi sit, vnde solui possit. nam si euacuata sit sine domini culpa, debet vasallus expectare donec solui possit. Solui autem posse intelligitur

deducto

deducto ære alieno, vt in titulo, de nouis feud. in prin. & Alua. in d. §. si. de feudi cognitio. colum. 1. & istud transit ad hæredes, & est feudum propriè. §. si verò vasallus quid sit inuestitu. declarat Ias. in prælud. feudorum. col. pen.

O Feudum de cauena est, quando princeps concedit vt decem scataria frumenti vel vini ex cauena recipiantur: quæ dicitur locus in quo frumentum, vinum & huiusmodi introitus colliguntur, conseruantur & distribuuntur. declarat Alua. ponendo exemplum in ecclesia suæ ciuitatis, in qua est locus qui vocatur Canipa, ad quam est officialis constitutus, qui habet colligere, conseruare, & distribuere tales introitus, & ille feudatarius nomine regio colliget & recipiet quicquid in vino pro se, sicut in ciuitate Burdegalensi aduocatus regius & procurator. & vide Aluar. in proœmio feudorum in 17. diuisione, & Bald. in c. vno. de nouis feud. & c. vno. §. si verò vasallus. quid sit inuestitura. & Alua. vbi supra.

P Decimaoctaua diuisio feudorum est. nam quoddam dicitur feudum guardiæ, aliud castaldiæ, & aliud quod pro mercede datur. Feodũ guardiæ est quod pro custodia datur, vt quando princeps deputat alicui castro guardiatorem siue custodem. nam propter custodiam designatur tale feudum: vel guardia habet feudum annexum, vt declarant doct. in c. vno de feudo guardiæ. & potest poni exemplum in capitaneo aquarum mortuarum, cui custodia ciuitatis datur in feodum, & vocatur capitaneus aquarum mortuarum, & habet magnam turrim, in summitate cuius singulis noctibus ponit lumen vt reducat nauigantes ad portum, vt sæpius vidi, instar ciuitatis Ianuæ de qua meminit Io. de Platea in l. pe. C. de naufra. lib. xj. & hoc feudum anno finito potest reuocari, nisi ad certum tẽpus fuerit constitutum c. vno de feudo guardiæ. Quia etiam officia olim non durabãt nisi anno. l. præsidis. cum simi. ff. si cer. pe. & finito officio finitum erat feudum: quia cessante causa &c. c. cum cessante de appel. l. adigere. ff. de iure pa. l. quod dictum. de pac. & de isto custode ponit latè D. Boer. in suo eleganti tract. de cust. clauiũ portis. ciuita. per totum maximè fol. 6. vbi pulchrè. Sed hodie cõmuniter feuda & officia sunt in hoc regno perpetua, id est, ad vitam recipientium duratura, & hoc quando emanãt à rege vel ab ijs, qui sunt ex eius sanguine, & hoc ex consuetudine generali regni, vt sæpius vidi obseruari, & audiui. & ponit Benedict. in repetitio. ca. Raynutius. in ver. duas. nume. 44. cum seq. de testa. secus ab alijs dominis: quia ad nutum durant dominorum. Notandum est tamen, quod habens castri custodiam vel ciuitatis, si eam amiserit, præsumitur culpa amisisse. l. cum ita. § species. ff. de legat. 2. & glo. refert Barbat. in additio. ad Bal. in c. vno. de feud. guardiæ. quod est menti tenẽdum contra custodes fortalitiorum: qui in hoc regno custodias castrorum relinquunt, vt nuper vidimus de ciuitate Rhodiorum, & alijs multis castris, & pro hoc potest allegari text. in l. quicunque. C. de fund. limitro. lib. xj. vbi nullus priuatus potest custodiam castri recipere in limitibus regni existentis, nisi ex concessione principis: & contra faciens capite plectitur: & hoc propter regni pericula dietim contingentia. nec aliquis in prædicto regno potest episcopatum obtinere sine regis nominatione & consensu, vt habetur in titulo de elec. in concordato. in §. 1. latè ponit Bened. vbi supra nu. 405. cum seq. de testa. & in ord. reg. in tit. (du droit de regale.)

Q Feudum castaldiæ est, quod datur propter procurationem: nam castaldos dicitur is, cui res domini gubernanda mandatur, glo. in c. vno de feudo guardiæ. & in l. fi. C quod cum eo.

R Feudum, quod datur pro mercede, dicitur illud, quod est alicui cõcessum propter laborẽ, & pro mercede. Alua. ita tenet. d. capit. vno de feudo guardiæ. & ibi Barb. in addit. ad Bald. dicit quod communiter datur pro mercede alicuius vilis officij, vt pro officio coqui. l. legatis seruis § si ex officio. ff. de leg. 3 & coquus principis dicitur habere dignitatem, secundum eum. nisi obliges, sed adduco tex. in l. nemo. ibi, nobis iubentibus sustinetur. C. de dignita. lib. 12. quem clamat sing. Roma. singu. 805. dicens officium quantumcunque vile mandante principe effici nobile. sequitur Fel. in c. fraternitatis. de hæret. doc. in l. j. C. de man. orin Ias. in l. omniũ. in primo no. C. de test. idẽ dicit Aret. de secretarijs principis in §. fi. col. j. inst. de exce. sequitur Bonus de Curtili in tract. nobilita. in 3. par. nu. 156.

S Decimanona diuiso Feudorum est: Aliud est in curte domini, quoddam extra curtem. hæc diuisio elicitur ex c. vno de capita. qui curiam vendit. vbi tunc dicitur feudum in curte, quando dominus habet dominium possessionum & feudorum totius villæ: ita quòd omnes rustici & coloni dictæ villæ recolligãt omnes fructus & reditus domini, & portant illos ad domum dominicalem. i. ipsius domini existentem in dicta villa: & illa domus appellatur curia seu curtis domini. ideò si dominus concederet in feudum vnum mãsum de dicta villa, vel alij, vt vasallus haberet annuatim certũ reditum de dicta curte, & omnes fructus essent domini: tunc ille vasallus dicitur in curte, & est feudũ in curte. ponit idem Alua. in proœm. feu. in 14. dist.

T Feudum extra curtem est, quando dominus non habet dominium totius villæ: sed possessiones pro maiori parte sunt rusticorum vel aliorũ: & dominus modicum habet, puta duas vel tres possessiones: & non est necesse quod teneat ibi domum dominicalem. nam si dictas possessiones infeudaret, diceretur habere vasallum extra curtem. c. vno. § pen. & fi. quibus modis feudum amitti.

V Vigesima diuisio feudorum est, quia feudum aliud est aduocatiæ, aliud de tabula seu quaternata. Feudum aduocatiæ appellatur, quando est aliquis aduocatus forte fisci: & illi aduocatiæ est feudum annexum pro suis stipendijs exoluendis: & idem in iudicatura vel procuratia, notaria, vel alio officio cui feudum sit annexum. probantur prædicta in cap. vno. §. quicunque aduocatiam. de pace ten. & eius violat. & idem puto in feudo scutiferorum secundum Alua. in proœmio feudor. in 18. diuisio. & in tit. de feudo guardiæ. & Ias. in col. pen. in præludijs feud.

X Feudum de tabula, seu quaternata est, quando spectat ad collationem regis vel domini, & illa sunt inscripta in quaternis cameræ, sicut in camera cõputorum Parisijs. declarat And. de Iser. in c. 1. de controuer. inuesti. apud pares terminan. Alua. in 21. diuisio. sequitur Lucas de Penna. in l. 1. col. 2. C. de vendi. rerũ ciui. lib. xj. & l. quicunq; col. 3. de omni agro deser. lib. eo. & l. 1. col. 8. de imponenda lucr. descriptio. lib. 10. videto si libet. Aliud est feudum emptitium seu mercenariũ: & id est quod pecunia acquiritur. l. Titius. ff. de obseq. Cur. consi. 50. col. j. Aliud est feudũ edictale, quod quis habet statim quod est hæres vasalli, cuius personam repræsentat, & onus hommagij videt subijsse. no. Specu. in titulo de feudis, in §. quoniam. versicu. 27. & hoc habet ex edicto prætoris mortui, vt ibi no. Aliud decretale quasi domino decretum. Nam mortuo vasallo hæres siue filius tenetur à domino petere inuestituram, & dominum agnoscere, & iuramentum fidelitatis præstare, & idem dominus tenetur eundem recipere vasallum, & recipiẽdo videtur sibi decernere ius in feu. ideo decretale feudum vocatur, vt declarat Ias. in prælodijs feudorum in fi. & D. Boer. in §. sexto de consue. feu. in consuet. Bituri. sicut dicitur de bonorum possessione. nam quædam est edictalis, quædam decretalis, de qua vltima est tex. in l. 1. §. decretalis. ff. de successo. edict. de vtraque loquitur gloss. in l. 3. § a municipibus. de bo. pos. doc. in l. fi. C. qui admit. declarat mirificè contocius ac contemporaneus meus D. de Conradis in suo tracta. de bono. pos. fol. 7. & seq. vbi

potes

potes uidere: Aliud est feudum quod ipso iure amittitur, aliud per sententiam. ipso iure tunc amittitur, quando uasallus iure prohibente sine domini permissione alienat: nam licet in alium transferre feudum non possit: tamen illud uere amittit de cõsuetu. libri feudorũ c. 1. de lege Corrad. gl. in c. 1. quibus mo. feu. amit. c. imperialem. §. callidis. iuncta gl. & §. seq. de prohib. feu. aliena. per Fride. ibi late Ioan. Raynaud. & Pet. Iaco. in sua practica, in forma libelli pro re feuda. in a. & tit. de feudo aperto. c. uno. § qui clericus, si de feu. de fun. contro. sit inter domi. & agna. uasal. Barba. consi. 31. illud afferã. col. 8. in 2 uol. D. Barth. de Chassa. in consue. Burgun. in ti (des fiedz) §. 1. gl. (cõmise n'ha point de lieu.) & D. Iuan. Sanson in consuet. Turon. in tit. (commẽt hommage se dobit offrir) arti. 1. in 1. conclusio. & undecim casus in quibus ipso iure perditur feudum, ponit Francis. Curti. in suo tracta. feudal. in quarta parte. uer. restat. &c. & quod remedium possit dominus intẽtare, ponit Ias. in l. una. col. 5. & seq. post alios. ff. de condi. ea lege. & in proœmio feudo. Hodie alienat nec perditur ut supra dixi in 3. quæst. uersic. secũdo &c. Per sententia feudum uasallus amittit, quando requiritur sententia priuatiua, & lex non priuat. c. 1. de feu. sine culpa nõ amit. §. 1. quo tempore miles inuestitu. pete. debeat. & iurib. supra adductis. in dubio tamen, quãdo uasallus amittit feudum, debet intelligi per sententiam, non ipso iure. Petr. Iacob. in sua dicta practi. in forma libelli de cõdict. ex lege non scripta. col. j. & Curtius ubi supra. Quæro nũc finaliter quæ sit utilitas, quando ipso iure amittatur. & an sit maior quam per sententiam? & uidetur quod nulla, quia licet sit priuatio ipso iure siue per sentẽtiam, semper requiritur sententia saltem declaratoria. c. cum secũdum leges. & ibi doct. de hæreti. lib. 6. Felin. late in ca. Rodulphus de rescripi. & in c. cum non ab homine. de iudi. Respon. tres esse utilitates præcipuas quãdo ipso iure amittitur. Prima est, quia quãdo quis est ipso iure priuatus, tenetur ad restitutionem fructuũ, quos recepit à die quo fuit priuatus, licet ex post interuenerit sententia declaratoria. ita tenet gl. mirabilis & sing. in auth. de incest. nupt. in uerb. imminere. colla. secũda, secundum Bal. in mar. in uerb. priuatio, & Ange. in tracta. in gl. & eius bona. uersicul. quæro licet accusatio. & Iacob. in tracta. sæpe allegato de feu. in uerbo. dictique uasalli. colum. 15. probatur argu. l. eum qui. in princ. ff. de iis quib. ut indig. text. & ibi gl. in uer. prouentibus in c. de multa. de præbendis. imo fructus recipiendo post priuationem, ipso iure quis committit furtum, & attestatur Bal. in §. iniuria col. 3. de pace tenen. & iura. firman. sequitur Ias. in l. secũda. col. 5. nume. 17. C. de iure emphyt. plus dicens, quod si emphyteuta sit priuatus non soluendo canonẽ per triennium, si tamen perseuerauerit in possessione recipiẽdo fructus, ad restitutionem tenetur. allegat Angel. in §. si uero. in auth. de non alie. coll. 2. Secũda utilitas est propter rei alienationem: quia ipso iure priuatus nõ alienat. l. Manichæos. C. de hæreti. l. fi. ff. ad l. Iul. maiesta. & ibi latius doctores. Tertia est utilitas & ultima pro nunc propter modum agendi. nam alio modo agitur post priuationem ipso iure ante sententiam declaratoriam, & alio quando quis debet priuari per sententiam, ut tenet Ioan. Rayn. in suo comprehenso. feuda. in §. pœna. nume. 14. de probi. feu. alie. per Fride. declarant doctores in d. c. cum secũdum leges. Feli. in c. Rodulphus. de rescript. & c. cum non ab homine de iudic. & hoc facit contra beneficiatos hæreticos, siue Lutheranos, uel simoniacos. alias utilitates uide per Iaco. de Bello uisu, in sua practica. titu. de quæsti. fol. 82 num. 111 ubi ponit quinque. multasque alias feudorum diuisiones curiosius reperiet: quia tot sunt feuda seu species feudorum, quot sunt qualitates personarum & modi dandi, ut not. Io. Berber. in d. uiatorio iuris, ti. de feud. His tamen intellectis arbitror alias diuisiones feudorũ recte intelligi. In quibus omnibus submitto me correctioni charitatiuæ cuiuslibet melius sentientis, iuxta text. in l. Claudius Felix, in fi. ff. qui potio. in pig. habean. gratias Deo, uirginique Mariæ, ac toti cœlesti curiæ agendo.

FINIS.

Spes mea Christus.

INCIPIVNT CONSVETVDINES FEVDORVM. 1

a QVI FEVDVM DARE POSSVNT, &c.

Est autem iste liber feudorum approbatus, ut tradit do. Io. An. in c. 2. in feudis. ubi posuit elegantissimas rationes quod liber feudorum est approbatus.

In has feudorum consuetudines elegãter & copiose scripsit Eguinarius Baro qui & libros quatuor eiusdẽ argumẽti reliquit.

2 Est aũt feudũ alicuius rei inuestitura interueniente sic concessæ seu datæ alij, ut dominiũ penes cõcedentem remaneat ut habetur in Hostiẽ. & Az. I sũma, eo. tit.

3 Id est de illis rebus, quæ translatæ sunt in ecclesiã ex beneficio regum vel principũ ſm Albe.

Hęc opinio procedit quando infeudatio est manifeste dãnosa ecclesię. Bal. & Alber.

Totam istam glo. approbãt Bal. & Al.

Quidam habent aliter titulum: ita s quibus modis feu. acquiratur & retineatur: neq; autem apparatus utitur hoc titulo ab illo uerbo primo in antea s. de ijs, qui feudum dare possunt: utraq; tamen satis potest sustineri. Ac. Item nota quod hic titulus habet duas partes, prima est, q feu. dare pos. & hoc expeditur statim usq; ad § & quia uidemus. Secunda est qualiter acquiratur. & hac expeditur ab illo §. & quia, usque in fine.

QVia de feudis. Qd autẽ sit feudũ, unde dicatur, in summa dictũ est per id qd' legit. j. in quib. cau. feud. amit. eir. princip. 2. col. & j. p quos fiat inue. & per quos re. c. nulla. Qualiter autem debeat distingui, dic ut in summa plenè nota.

c Dare possunt. qd de regalibus est intelligendum. s. ut si habeant beneficia aliqua regalia, qd' ualeant ea in feudũ dare: unde usitatum est & eos feudũ dare posse etiam de alijs, quàm de regalibus.

d Si antiquitus ut nõ stet memoria rem aliter processisse. uel per. 10. an. & retro hoc consueuerat facere. Nam consuetudo multum operatur in iurisdictione, ut C. de emãcip. lib. l. 1. & l. fina.

INCIPIVNT CONSVETVDINES FEVDORVM. †

TITVLVS I.

DE IIS, QVI FEVdum dare possunt, a & qui non: & qualiter acquiratur, & retineatur.

Feudum dare possunt prælati ecclesiarum, si ecclesiæ est cõsuetudo: & nobiles seculares, & qui ab eis feudũ accipiunt. Bal.

QVia de feudis tractaturi sumus, uideamus primũ q feudũ dare possũt. Feudũ aũt dare possũt c archiepiscopus, episcopus, abbas, abbatissa, præpositus, si antiquitus d consuetudo eorũ fuerit feudũ dare. Marchio f & comes similiter feudũ dare possunt, qui propriè regni, uel regis capitanei dicunt. Sunt & alij, qui ab istis feuda accipiũt, g qui propriè regis, uel regni ualuasores dicũtur: sed hodie capitanei dicũtur, seu appellantur, qui & ipsi feuda dare possunt. Ipsi uerò, qui ab eis accipiunt feudum, minores ualuasores dicuntur.

Vasallus ipso uiuo nõ priuatur feudo, ipso uerò mortuo, ad filios æqualiter pertinet feudũ & si filij non sint, ad nepotẽ & ad fratres, eis nõ extãtibus, si feudũ est paternũ uel nouũ: & per pactũ est actũ. Filiæ uerò in feudũ non succedunt: nouissimo autem tempore collaterales usque ad septimum gradũ descendentes masculi in infinitũ succedunt. h. d. usque ad §. notandum. Bald.

Et qa uidimus de personis, uideamus qualia prius habuerunt initia. Antiquissimo. n. tẽpe sic erat in dñorũ ptãte cõnexũ, ut qñ uellẽt, possent auferre h rem in feudũ a se datam: postea uerò eo uẽtũ est, ut per annũ tm̃ firmitatem haberent: deinde statutũ est, ut usq; ad uitã i fidelis pduceretur. sed cũ hoc iur̃ successionis ad filios nõ ptineret: sic pgressũ est, ut ad filios deueniret, i quẽ. s. dñs hoc uellet bñficiũ cõfirmarẽ qd hodie ita stabilitũ ẽ, ut ad oẽs ęqualiter † filios ptineat. Cũ uerò k Corradus Romã pficisceret, petitũ ẽ a fidelib', q i ei' erãt seruitio, ut lege ab eo pmulgata hoc ẽt ad nepotes ex filio l pducere dignaret: & ut frater m fratri sine lĩtimo hr̃de defuncto, uel fili' i

e Feudũ dare qd hic dicitur de clericis, intelligas secundũ id qd dicitur. j. de cle. qui inue. fac. c. clarico. & ita uideris secundũ q hic dicitur, q clerici nõ possunt feudum dare, nisi eorum antiquitus fuerit cõsuetudo, qd forsan licet intelligẽdũ. s. de rebus ipsius ecclesiæ quæ uidelicet ei subiectę sunt, ut j. epm uel ab. uel abbatiss. &c. §. itẽ si episcopus. sed alia dare, q data nõ inuenerunt tempore sui ingressus, prohibentur: & hoc est qd ibi dicitur, q uidelicet ei subiectæ sunt &c.

f Marchio. qui autem dicitur marchiones, comites, duces, capitanei, ualuasores maiores, uel minores, & etiã minimi, dicitur infra, qbus dicatur marchio, dux, uel comes. c. qui s principe. Accur.

g Feuda accipiũt. Et ista feuda superiora proprie iure feudi olim concedebãtur: alia uero feuda, quæ a maioribus alijs impendebãtur, iure feudi nõ iudicabanẽ, ut j. eo. §. notandum est autem. hodie autem idem obseruatur in minoribus & minimis quod etiã in maioribus, ut infra, de natu. feud. c. 1. & 2.

h Auferre. quod adhuc obtinet in feudo guardiæ & castaldiæ. quod datur pro mercede alicuius rei. s. quòd post annum potest auferri etiã pretio pro eo dato nõ restituto, nisi ad certũ tempus datũ sit, ut j. de feu. guar. c. itẽ illud dat. & infra, de conten. inter do. & uasa. de inue. feu. §. insuper sciendũ est. nisi forte uelit dicere, qd illa capitula loquantur secũdum antiqua tẽpora, secundũ quæ hic generaliter dicitur. contrarium tamẽ uidetur dicendũ, ideo qa illa duo capitula posita sunt post istud.

Idẽ Bal. & Alber.

† Facit hic Bal. super uerbo æqualiter in 2. colũ. sed quæro de uno. ubi late tractat hanc materiã.

i Vsque ad uitam. ultra non. & hoc adhuc obtinet secundũ rigorẽ cõsuetudinis i feudo marchiæ, ducatus, & comitatus, uel alterius regalis dignitatis ab Imperatore data, qm̃ illud feudũ finitẽ cũ persona accipientis, quia hæres in eo non succedit. nisi iterũ ab Imperatore inuestiatẽ, ut j. de feudo march. c. 1. licet illud uideatur hodie usurpatum: ut infra de alie. feu. §. in feudo comitatus.

Per consuetudinẽ ut etiã in talib' feudis habeat locũ successio, & non extinguatur cũ uita uasalli, ut ca. 1. in fin. de feu. secundum. Bal. & Albe.

k Cum uerò hic inueni c. in quibusdã libris. sed male, tu tamẽ habeas. § insuper inueni gl. talẽ, meat hoc c. propter infertus c. si duo. s. j de feu. mar. du. & comi.

l Producere dignaretur. subaudi quod dignatus est facere, promulgauit enim legem, in qua hæc cõtinentur, quæ hic dicuntur, & quædam alia ca. ut in Lombarda de bene. & terris tribu. l. fin.

m Frater. sic ergo frater fratri succedit in feudo paterno. s. cum sine legitimo decessit hærede. Sed pone fratrem decessisse, qui extraneum hæredem instituit, nũ

quid

beneficio, quod eorum patris fuit, succedat. Sin autem unus ex fratribus à domino feudum acceperit: eo defuncto sine legitimo hærede, frater eius in feudum non succedit. Quod & si communiter acceperint, unus alteri nō succedit. nisi hoc nominatim [a] dictum sit, scilicet, ut uno defuncto sine legitimo hærede, alter succedat: hærede uerò relicto, alter frater remouebitur. Hoc autem notandum est, quòd licet filiæ, ut masculi patribus succedant: legibus [b] tamē à successione [c] feudi remouentur, similiter & earum filij: nisi specialiter dictū fuerit, ut ad eas pertineat. Hoc quoque sciēdum est, quòd beneficiū hoc ad uenientes ex latere ultra fratres patrueles [d] nō progreditur.

quid ob hoc priuabitur frater illius, cum ille hæres institutus per omnia legitimus reperiatur? arg. ff. de uerb. sign. l. lege? Resp. nequaquam [1] priuabitur: quia istud est intelligendū de eo legitimo hærede, cui s. deferebatur ab intestato hæreditas. & nō sic de illegitimo. i. de eo qui de iure institui non ualet: sed ideo contingit hoc, quia potius principali prouidentia, quam eius iudicio hoc feudū ad fratrem perueniret [*] & ideo in extraneum transferre non ualet, argu. ff. de adop. l. si arrogator. § 1. nam & a maioribus potius hoc intelligitur habere, quam à fratre. unde intelligo fratrem fratri debere succedere, ex quacunque causa feudū amittat, dū tamen culpari non possit is qui succedere intēdit. arg. ff. de inter & re. l. 8. ita tamen succedit, ut si dominum in aliquo offendit, ei satisfaciat, alioqui tali beneficio indignus uidetur, ut ex constitutione Imperatoris Corradi manifeste colligitur, quę est in Lombar. in ti. de he. & tet. tri. l. ult. Sic ergo legitimus uelut proximior fratrem excludit. hoc autem ita intelligitur, si fuerit masculus. fœmina enim non succedit in feu. nisi ex pacto, ut infra de succes. feu. § filia uero. & infra eo. § hoc autem notandum. nisi secūdum quosdam, si fuerit feudum maternum, ut infra de na. suc. feu. c. 1. licet uideatur cōtradicere. j. de feu. fœ. c. 1. Itē hoc sic intelligatur. s. si non felonia prædecessor feudum amiserit. nam tunc proximior expellitur, & ulterior admittitur nisi dominus gratificatus proximiori fuerit, & ei feudum concesserit, ut j. quemad. ad filiā feu. perti. c. si quis sine filio masculo: & j. si uasal. feu. pri. cui deferatur. c. uasalli feu. quod uero dixi fœminam non posse succedere, sic uerum est nisi feudum a domino redemerit: uel nisi dominus propter seruitium patris id ei dederit. tunc enim ab aliquo ex parentibus suis non est inquietanda ut. j. quemadmo. feu. ad filiam perti. c. si quis sine filio masculo.

a Nominatim. sic ergo expressim per [*] pactū licet, quod alias nō liceret, ut & alias est. ar. C. de pi. l. 3. & arg. ff. de cōtrahen emp. l. Labeo, secundum quod de hac materia & pro, & contra satis potes colligere in libello disputationum domini Py. sub char. 11. licitum est tacite &c. cum duobus sequētibus titulis. Istud autem quod dicitur hic, sic est intelligendū, nisi emptū fuerit de communibus bonis, cum insimul starent, & domino sciēte [2] ut j. de bene fra. & qualiter fra. suc. l feu. c. si quis acquisierit bene nec ob qd legitur in illo tit. de duobus fratribus de nouo bene. inuest. c. si duo fratres in communi causa: quia ibi loquitur, quando domino feodi ignorāte de cōmuni pecunia emebat: & hoc est qd dicit ibi, ne fortè inuitus dominus &c. sic ergo, cuius fuerit pecunia de qua feudum emitur, multū interest arg. tamē cōtra est alias; quia nō interest, de cuius pecunia emit. sed cuius nomine emitur, nisi casualia notentur, ut C. de rei uē. l. si ex ea pecunia: & C. cōmunia utriusque iud. l. si patruus. & C. de probat. l. ad probationem. Casualia sūt his tribus carminibus cōprehēdunt: Fit res dotalis nūmis dotalibus empta: Fitq; pupillaris [3] nūmis res empta pupilli. Et ne cōmittas idem de milite credas, ut ff. de iur. dot. l. cū uir. §. ulti. alias est ibi. l. rea quæ, & ff. sol. matr. l. si cum dotem, in fin. & C. de rei uend. l. si ut proponis. sed quod in uersiculo primo continetur, falsum puto [4] ut C. de iudi. l. ex pecunia.

b Legibus. qd uerum est, sed alio modo succedunt iure Romano: alio modo iure Lombar. iure enim Romano succedunt tam masculi quàm fœminę, & per se & cum masculis æqualiter: quoniam sublata est differentia sexus, ut C. de suis & leg. hæ. auth. in successione. Nec enim debent propter hoc solum puniri quod fœminæ natæ sunt, C. de le. hær. l. pe. quid enim peccauit natura, quod masculos non procreauerit. C. de li. pæ. uel exhæ. l. ult. extantibus ergo filiabus legitimis tāquam legitimis successionibus, naturales filij omnino excluduntur, ut C. de na. lib. quasi per totum. & in authent. ibi signata. præterea si pater dotauerit filiam, nihilominus ueniet ad successionem patris, etiam si pacta fuerit cum patre se nullum regressum habituram ad bona paterna, ut C. de col. l. pactum. & C. de pact. l. pactum. filij enim meritis paternis magis sunt ad obsequia paterna prouocandi, quam pactionibus astringendi, ut C. de inoffi. testa. l. si quādo. § 1. Iure autem Lombardo non succedunt ita fœminæ sicut masculi: quamuis enim iure Lombardo filia legitima, si sola remaneat, totam patris hæreditatem habere debeat, ut in Lombar. de suc. si quis Lombardus. & de ho. li. l. si quis Lombardus: tamen si remanserit una cum filio legitimo masculo, ipsa habebit tantū tertiam partem hæreditatis, & masculus duas, ut in Lombar. de suc. l. 2. & l. 6. præterea Iure Lombar. legitima filia non excludit naturales: imò habet tātum tertiā, & naturalis unus uel plures aliam tertiam: & curia regia, uel alij parentes aliam tertiam, ut in Lomb. de suc. si quis dereliquerit filiā. legitimus uero filius haberet duas partes, & naturalis tertiam, ut in prædict. tit. l. 2. Item si pater dotauit filiam, non ueniet amplius filia ad eius successionem, ut in Lombar. præd. tit. si pater filiam suam, aut frater. Item iure Lombar. filius legitimus natus post donationem, quā pater fecit omnium bonorum suorum, reuocat eā totam post mortem patris: filia uero tantum tertiā partem, ut j Lomb. præd. tit. si quis se desperauerit. & præterea filia iure Lomb. nō recipit cōpositionē patris occisi, sed masculus tm, uel alij parentes: ideo quia faidā leuare nō pōt, ut in Lomb. de ho. lib. ho. si quis lōgo. dicitur autem faida. i. inimicitia, ut in Lomb. de pla. lib. ho. l. in omnibus. & ti. de suc. si fuerint filij. Acc.

c A successione. feudi hic ergo aliud statuit quam in legibus obseruat: nimirū legum Romanorū nō uilis est authoritas: nō tū usq; adeo uim suam extēdunt, ut cōsuetudinem uincant aut mores. ut. j. de cog. feu. c. 1. in isto. § notare licet deteriores esse conditionis mulierū quam uirorū: & hoc est qd dicitur. ff. de sta. ho. l. in multis uiris sed quare hoc cōtingat quæro? Respō. quia dominū iuuare nō possunt, nec pugnā facere, quibus insistunt? quia filij earū possunt, tū remouentur [5] secundū quod hic dicitur, est ergo pro ratione uolūtas.

d Patrueles. patrueles fratres dicuntur, qui ex duob. fratribus nati sunt: nā qui ex sororibus nascuntur ipsi consobrini proprie appellātur quasi cōsororini: licet uulgus omnes cōsobrinos appelles, ut instit. de gra. cogn. §. quarto, & ff. de gra. l. 1. §. quarto gradu.

Gradum

1 Idem tenet hic Baldus in 4. col. versi. quærit gl. pone qd frater & Alb. Frater fratri filijs nō extātibus succedit in feudo.

* Quod in contractu feudali accidentale est. habet enim contractus feudalis naturalia, quæ sunt ad naturam & statum recti feudi pertinētia ut qd seruitiū insit uasallo, in masculis successio, & substantialem, ut quòd dominiū directū dominus feodi retineat, ut hic post Cla. de Sisseli. tract. & Zasius. & fidelitas præstatur. ac deniq; accidētalia q sunt pacta cōtractui feudorum extrinsecus apposita, ut hic uides glo.

2 Istud dictū gl. approbant Bal. & Alber.

3 Idē hic in filio prodigo p l a. in gl. C. de ea. su. & l ecclesia p glo. in l. si proponis. hic allegatam, & l. lege vxor marito. ff. de donat. inter uirū & uxorē. Bal. & Al.

4 Tu dic quòd, imo res efficitur dotalis in subsidiū. l. Proculus. ff. de iure dot. Bal. & Alber.

Leges Romanorum consuetudinem nō uincunt.

5 Sequitur eam Bal. & Albe.

ſucceſsione ſecũdũ vſum ab antiquis ſapientibus cõſtitutum, licet moderno tempore vſque ad ſeptimum gradum [a] ſit vſurpatum: quod in maſculis deſcẽdentibus hodie nouo iure vſque in infinitum [b] extenditur.

Feudum quod datur à capitaneis regis, vel valuaſoribus, propriam habet naturam, quod verò à minoribus datur, propriã naturam non habet, duobus caſibus exceptis, qui in litera continentur. Baldus.

Notandum eſt autem, quòd illud beneficium, quod à regis capitaneis, atq; regis vel regni Valuaſoribus † alijs impẽditur, propriè iure feudi cenſetur. Illud verò, qđ à minorib. in alios tranſfertur, nõ iure feudi iudicatur, licet aliter ĩ curia Mediolanẽſi obſeruet: [c] ſed qñ voluerint, rectè auferre queunt: niſi Romam cũ illis in exercitu prexerint: quo caſu iure feudi tranſit, & adiudicatur: vel niſi aliquid propter feudũ acceperint.

Tunc enim niſi reſtituto pretio auferre non poſſunt.

TITVLVS II.

DE FEVDO guardię & caſtaldiæ.

Feudum guardiæ & caſtaldiæ, & illud quod pro mercede alicuius rei datur, elapſo anno reuocari poteſt, niſi ad certum tempus detur. ſed ſi caſtaldi nomine proprij feudi dicant ſe poſſidere, non defendant ſibi poſſeſſionem, niſi de ſuo iure probent. Baldus.

Itẽ illud, [d] qđ daẽ nomine caſtaldię vel guardiæ, & pro mercede alicuius rei, trãſacto anno põt iure auferri ẽt pretio pro eo dato non reſtituto: niſi ad certum tp̃s datũ fuerit. Si verò caſtaldi [e] aliqd noĩe proprij feudi poſſederint, nõ valebunt ꝑ ꝑea poſſeſsionẽ ſibi defendere: [f] niſi per pares curię, vel breue teſtatum [g] potuerint ꝓbare ſe añ, quam caſtaldi eſſent, vel poſtquam deſierũt eſſe, inueſtituram accepiſſe.

TITVLVS III.

QVI SVCCESSORES feudum dare teneantur.

Succeſſor prælati non cogitur inueſtituram à prædeceſſore factam & non expletam de feudo, quod alius tenet, ratam habere: niſi eo conſentiente, qui feudum tenet, ſit alius inueſtitus. inueſtiens autem cogitur eam adimplere feudo ſibi aperto, ſed laici ſucceſſor cogitur indiſtinctè adimplere inueſtituram à prædeceſſore factam. Bart.

SI verò [h] archiep̃s, [i] ep̃s, vel abbas, vel abbatiſſa inueſtiturã eius feudi, quod alius detinebat, eo tenore alicui dederit, vt poſt deceſſum eius, qui poſſidet, habeat: & ante deceſſerit archiepiſcopus, quàm ille, qui feudum poſſidebat, ſucceſſores eorum non coguntur eã inueſtituram facere, vel

[a] Gradum. aliàs gradum. alias geniculum. gradum plus eſt aſſuetum, quam geniculum. ſed ſunt æquipollentia in ſignificato. & quod non habent verba ſequẽtia, vſq; in infinitum. quod autem dicit gradum, ſic intellige: vt ſi contentio inter eos collaterales & curiã regiã fuerit de feudo, debent iurare cũ legitimis ſacramentalibus ſuis 12. & feudum paternũ eſſe, & ſe illis qui acquiſierunt, propinquiores eſſe. & in ſeptimo geniculo eis pertinere: vt in Lombar. de ſucceſſ. l. j.

[b] Vſq; in infinitũ. hic ergo colligitur, ꝙ infinitas rei licitũ vel illicitum, nec iuuat, nec excludit. ar. ff. de leg. præſt. contra tab. l. 1. licet contra aliàs dicatur. ſ. ꝙ infinitas eſt vitãda: vt. ff. de dam. inſe. l. qui bona. §. vlt. & de teſtib. l. 1. & nota de hac materia plenè ĩ libello diſput. Py. 4. char. tit. quòd illicitum eſt &c.

[c] Obſeruetur. quia oĩum æqualis eſt cõditio. Sed qñ hoc refertur ad verſ. Illud, non ad ver. aliter in curia, rectè hoc intelligo ſecundũ ſua tempora. olim enim licebat minorib. valuaſoribus deueſtire vaſallos ſuos quandocunque volebant: & principi, vel maioribus valuaſorib. nõ erat permiſſum: & ſic concedebatur minori, quòd maioribus denegabatur. argum. ad hoc. ff. de ritu nupt. l. obſeruãdum. argumen. ff. de offic. præfect. l. Barbarius. hoc tamen hodie mutatur: quia idem eſt in minori qđ ĩ maiore dicebatur: vt infra de natu. feu. in ſi. & ĩ. de feudatis minimis val. c. ſi minores. ſed nouiſſimo iure feu. ſine certa & conuicta culpa amitti non debet: vt in Lombard. de benefic. & terris tribus. l. vltima, & infra de feudo ſine culpa non amitten. capitu. 1. & titu. quo tempore miles inueſtitu. petere debeat. cap. 3.

† Hi ſecũdum Alc. ſũt duces, Comites, vel marchiones.

† Facit ad hoc gl. pe. cit. princi. in ca. quæ in eccleſiarum, extra de conſti.

DE FEVDO GVARDIAE & caſtaldiæ.

[d] Item illud. Aliàs item illud: aliàs item aliud. alias illud autem. alias. c. & alias. §. ſed c. debet eſſe, non §. quia habet titulũ, vel habere debet vt hic, qa vtimur in noſtro apparatu.

[e] Si verò caſtaldi dicitur caſtaldus ſiue actor, cui res domini committuntur † gubernandæ: vt C. de ſac. ſan. eccl. l. iubemus, circa princi. & in Lombar. de acquiſit. act. re. l. 1. vt alias dicitur œconomus, cui gubernanda res eccleſiæ mandatur: vt C. de ſacro ſan. eccl. l. iubemus, circa prĩ. villicus autem dicitur, qui ad fructus percipiẽdos præpoſitos: ut. ff. de inſti. ac. l. ſi cũ villico.

† Secũdũ Andre de Iſe. hodie tales dicũtur caſtellani caſtrorum, & huiuſmodi nõia intelligũtur ex conſuetudine vtentiũ & vſu loquẽtiũ: vt. ff. de ſu pel. lega. l. Labeo.

[f] Sibi defendere. ignoranter accipiendo, qđ erat propriũ feu. ſimplex pro caſtaldia. alioqui præiudicium fieret ſibi. C. de act. empt. & vendit. l. ſi ſeruus.

[g] Teſtatum. hæc tamen adiectio pleriſque non placet.

QVI SVCCESſores &c.

[h] SI verò. aliàs ca. & alias. §. ſine tit. qui hic eſt vel debet eſſe ſecundum quoſdam, quia hic in apparatu noſtro vtimur. aliàs habetur hic gl. tamen vacat hoc cap. propter inferius, ſi quis inueſtitus. & hic poteſt eſſe tit. qui ſuc. teſt.

[i] Archiepiſcopus. poſſunt ergo huiuſmodi clerici feudũ conſtituere: ſed hoc eſt intelligendum, vt not. in ſumma, cõſtituebat olim &c. ſed licet feudum dare poſſint, non tamẽ cognatis dabũt. C. de ſac. ſan. eccl. l. iubemus, & in auth. ibi poſita, quibuſcunque modis. Et eſt notandum, quòd ſi perſona eccleſiaſtica facit inueſtituram de feudo, qđ ab alio detinetur, ante-

quam

quam sibi aperiatur, q non tenetur successor eius, & si pure aliquem inuestierit, q exinanitur feudum, q si sub conditione fecit, inducit inuestituram, & econuerso predecedente uasallo inuestituram, recusare non ualet: secus autem est in persona priuati: quia tunc vtriusque successor obligatur, & hic potest esse tit. qui suc. feu.ca. si quis inuestitus fuerit, & j. si de feu. contr. fue. c. moribus. Et est quo que not. quòd in electorum inuestitura pariter admittuntur testes pares & extranei, vt j. sid inuest. inter do. & uas. lis oriatur, c. 1. §. si autem se uenturum, & hoc cum de rebus ecclesiæ faciunt inuestituram, quia secus est cum de suis proprijs, ut j. qui test. sunt neces. ad nouã inuestit. proban. c. 1. circa prin. Accur.

confirmare, etiam si pares eius curiæ [a] adsint testes, uel breue testatũ [1] inde sit, nisi ille, qui inuestituram acceperit, nomine eius feudi in possessionem missus sit eo consentiente, qui detinet. Sed si ille, qui feudũ possidet, prius decesserit, quam ille, qui inuestituram fecit iure cogitur eam ratã habere. [b] Laici uerò ijsdem modis omnibus, quibus suprà diximus, si alijs inuestituram dederint, hæredes eorum, si rationib. claruerint, omnimodo eam adimplere compelluntur. [c]

TITVLVS IIII.

SI DE INVESTITURA FEUDI CONTROVERSIA FUERIT.

Si inuestitura sit facta corã paribus, uel per breue testatum, dominus tenetur inuestitum mittere in possessionem: si uerò in possessione fuerit, & lis ei moueatur à domino, sibi datur defensio per iuramentum, nisi in casu, ut quando uasallus est de alio feudo infeudatus: quia tunc domino remittitur sacramentum. Iacobus de Bel.

[a] Pares eius curiæ. ut breue testatum: aut alijs euidentissimis probationibus. Accur.

[b] Ratam habere. hic potest no q ratione adiuncti præsumitur quid ademptum, nisi probetur concessum, ar. arg. ff. de postu. l. j. §. item senatus: & ff. de iusa. l. furti. & C. de insa. l. decreto. arg. contra. ff. de do. inter uirum & vxo. l. si sponsus. §. a. & de ma. te. l. si quliber, secundum etiam q de hoc not. pro & contra in libello Py. chart. a. titu. licitum est quid ratione adiuncti. & ti. contra. seq. Sed huic § est contra, j. si de inuest. inter do. & ua. lis ori. §. si autem aliquis. Sed illud intelligo, quando in possessione fuit castaldus. hic igitur non præsumimus missedatum, nisi probetur contra: sicut & peculium illius, qui manumittitur in testamento uel in ultima uoluntate, ut C. de pecu. eius qui libertatem meruit. l. unica. Accur.

[c] Compelluntur. Et est ratio: quia successor prædicto tam nihil habet à prædecessore. [1] unde eius factũ nõ tenetur habere ratũ: sed in hærede secus. [2] Azo. quia ex qua persona quis lucrum capit, eius quoque factũ probare tenetur, etiam si quandoq; iure factum non esset, ut ff. de reg. iu. l. ex qua. & C. de li. cau. l. si. ab eo.

SI DE INVESTITVRA FEV. &c.

[d] Si autem. quidam habent hic talem tl. si controuer. fuerit de inuest. feu quo nõ utimur in nostro apparatu, & quidam habẽt glossatũ uacat hæc c. propter interius c. de controuersia feudi apud pares curiæ terminanda, c. si interdominum.

[e] Coram paribus. s. quia debent esse nouæ inuestituræ, si tamen pares habet dominus: si autẽ non habet, tunc sufficient [3] extranei. j. qui testes sunt ne. ad proban. nouam inuestituram c. 1. Accur.

[1] Dñs Al. ĩ. c. 1. j. §. j. sup tex. dicit breue testatũ eẽ publicum instrumẽtum.

[1] Nã hæreditaria successio in ecclesia locum nõ habet: ut ca. de præben. ca. apostolica. 8. q. 1. c. ex transmissa. de fi. presby. Alber.

[2] Sequũt hic. glos. Bal. & Al.

Si autem [d] controuersia inter dominum & fidelem de feudi inuestitura fuerit, quid iuris, sit uideamus. Et si inuestitura facta fuerit coram paribus [e] curiæ, aut in breui testato: [f] rectè eum qui inuestitus est, cogitur dominus mittere in feudi possessionem. [g] Si uerò fuerit in possessione, [h] & mota fuerit ei controuersia a domino: ei defensio detur propter possessionem. Si aũt non fuerit in possessione, [i] nec supradictis modis poterit probare: tũc illius erit defensio, q inuestiturã dicitur fecisse. Si uero feudũ aliquis habuerit, de quo nulla controuersia est & dixerit se inuestituram alterius feudi accepisse ab eodẽ dño, nec in possessione fuerit, nec pdictis rationibus probare poterit: licet domini esset defensio [k], ex ordi ne tñ, quia

[f] Breui testato. & à paribus confirmato saltẽ duobus [4] uel tribus, ut j. quid sit inuest. §. si enim secundum Mediolanen. aliud obseruatur, ut j. q test. sunt ne. ad proban. nouã inuestitu. c. 1.

[g] Possessionem. s. uacuam, quòd si differat, omnem utilitatẽ ei præstabit, [5] ut de no. for. fid. c. inuestituram. nec liberabitur dominus soluendo interesse, si eum pœniteat inuestiturã fecisse, ut j. si de feu. controu. fue. c. si facta inuestitura.

[h] In possessione in qua stetit ad minus per annum & domino sciente & nõ contradicente, ne aliter iusta ignorantia uel parui temporis negligentia cum iniquæ possessionis peruasio, quandoq; domino posset damnum afferre, ut j. si de feu. defun. contẽ. si. inter do. & agna. uas. §. si facta de feudo.

[i] In possessione. hic datur defensio possessori pp possessionem. Est enim magnũ commodum possidere, ut ff. de rei uend. l. is qui destinauit, qd puto intelligendũ de iusta possessione: [6] quoniã si dolo quis possessor inuentus fuerit, non debet talis possessio sibi patrocinari, ut C. de lib. cau. l. eam: nec enim dolus proprius aliquem releuare debet, ut ff. pro socio l. uerũ, §. tempus. Quid ergo erit si neuter possideat? Respõ. ei qui conuenitur, dabitur defensio: quia fauorabiliores sunt rei quã actores, [7] ut ff. de regulis iuris. l. fauorabiliores, & promptiores sumus ad absoluendum, quam ad condemnandum, ut ff. de act. & oblig. l. Arrianus, & hoc ubi per omnia paris conditionis sunt actor & reus: alioqui honestiori deferendũ est sacramentũ secundum quod no. C. de iureiura. l. in bonæ fidei, & j. de con. re. feu. ca. sacramẽtũ nõ semp est dãdũ &c. vñ quę dñr hic de sacramento dãdo possidenti, & in se. c. & in oĩbus, in quibus hoc dr, debẽt intelligi cum determinatione prædicti. cap. sacramentum.

[k] Esset defensio. hoc sic intelligo. s. ut habeatur ratio personæ & feudi qd petitur, utrum honesta sit: an est persona, quæ facile iuret: & an sit magnum an paruũ feudum, quod à uasallo exposcitur, & an diu dominus sine

[3] Idẽ Bal. & Alber.

[4] Approbatur per Bal. & Alber.

[5] Istã gl. approbat Alb. Bal. & Præpo.

[6] Idem tenet hic Bald. in quantũ dicit hoc eẽ intelligendũ nisi cõstaret de nõ inuest. nã tũc ista abusiua possessio nihil patrocinaretur, & ulde iure g cũ hic alleg.

[7] Idẽ Al. hic.

sine aliqua controuersia sciente uasallo possederit. hęc omnia curiæ cum alterius iudicis arbitrio relinquuntur examinanda.

a Remittitur. i. aufertur.

b Partis. hic dicitur, quod obtinere debeat uasallus, si de aliqua parte possessor inueniatur: quod puto intelligendum secundum superius dicta, ut supra, proxi. postea detur sibi defensio.

c Proprietatis. sed utrum eadem sit distinctio hic, quęadmodum, ã. eod. §. proxi. scilicet utrũ fuerit ei datum cambium corã paribus, uel in breui testato, uel alias? Respon. utique, & intelligo qđ allega. uas. se habere pure nomine proprietatis pro parte illius feudi, quod feudum pro parte petit, scilicet pro illa parte pro qua dicit se non habere cambium: nam alioqui si haberet cambium totius feudi nomine proprietatis, frustra experitetur pro feudo.

d Iustis rationibus. hoc est quòd inuestitura fuerit facta coram paribus curiæ: uel quòd habuit breue testatum. Alij enim & si idonei sunt, non admittuntur, ut infra de con. inter do. & uas. de inue. feu. c. si fuerit contentio.

e Probare. sed & si non probauerit, etiã electio iurisiurandi ei datur. si uero probare non potuerit prædicto modo, dabitur ei defensio cũ xij. sacramẽtalibus, etiam si non possideat totum feudum uel partem, uel pro eo aliquid. Accur.

f Iure. adeo ut eũ solum iurare sufficiat sine testibus, quando possidet, ut j. si de inue. int. do. & ua. lis ori. §. si quis se, uel parem, & §. si autem. nec est cõtra prædictum c. si fuerit contro. in. do. & uas. c. si tamen cõtentio, quia illa determinatur per istã,

aliũde uasallus est, remittitur a domino ex æquitate defensio.

Si uasallus legitime probare uit se fouere ius in parte feudi paterni per ipsũ possessi, retinere debet & in alia parte: de qua uertatur quæstio inter ipsum & dominum. h. d. secundum Alua.

Cùm autem quis dixerit feudũ ad se per successionem pertinere, asserendo illud esse paternum: si fuerit in possessione medietatis, uel alicuius partis, b uel cambium proprietatis c nomine illius feudi habuerit, uel alijs iustis rationibus d illud esse paternũ probare e potuerit: iure f obtinebit. Si uerò probare nõ potuerit prędicto modo, dabit̃ ei defensio cum duodecim sacramentalibus.

Si uasallus possidet castrum nomine recti feudi, dominus aũt dicat eũ nomine guardiæ possidere: domino incũbit probatio: & si probauerit, uasallus condemnabitur: nisi uasallus probet se legitimè inuestitum a domino, postquam in guardiam ab eo acceperit, domino uero in probatione deficiente, uasallo datur defensio. Bald.

Item si uasallus possederit castrũ, quod dixerit se ꝓ feudo tenere, & ecõtra dominus ꝑ guardiã dixerit se ei dedisse: domini ẽ probatio: & si poterit probare, tũc ille qui tenet, domino debet restituere, vel probare ꝑ pares g curtis, vel ꝑ breue testatũ postquã ĩ guardiã suscepisset, se a domino pro feudo inuestituram recepisse. dño uerò in probatione deficiẽte, tunc illius erit defensio, qui possidet.

Si creditor emit pignus, desinit esse pignus, nisi esset emptio simulata, et de simulatione cõstaret per certa indicia. Bart.

Similiter si aliqs possederit castrũ uel aliam rem, & dominus dixerit se ꝓ pignore ei dedisse: econtrario ille dixerit, se accepisse ꝓ feudo: si potuerit dominus ꝓbare, ꝙ ei pro pignore dedisset: tũc ille, qui tenet, domino restituet: uel ꝓbet supradicto modo se postquam a domino pro pignorẽ accepit, feudi nomine accepisse. & si dominus nõ poterit ꝓbare se nomine pignoris dedisse, erit defensio illius, ꝗ possidet. Si quis de manso h uno feudi noĩe inuestiturã acceperit, & dixerit, qđ omne incremẽtũ pertineat ad eũ per inuestituram, si dñs reseruauerit i sibi aliquid in ipsa curte, tũc oportebit fidelẽ incremẽti inuestiturã per pares curtis, vel per breue testatũ probare. k Sed si dominus in ipsa curte, nil sibi retinuit, tunc omne incrementum iure feudi fidelis obtinebit. Si uerò fidelis in possessione incrementi fuerit, non oportebit eum inuestituram probare, sed iurare.

Si secundus uasallus accipiat inuestituram de feudo a primo uasallo cum eius incremento, & aliquid accedat huic feudo uiuẽte primo uasallo, totum incremẽtum est ipsius vasalli secundi: si uerò post mortẽ primi uasalli de

ut distinguatur, sit dominus an fidelis. uel ibi constat feudum: sed dubitatur esse paternum, an collaterale. in c. si fuerit, non constabat, quod unquam fuerit feudum.

g Per pares curtis. in hoc & in se. §. sic opponitur: aut inficiatur se haberet nomine guardię: aut nõ inficiatur. si non inficiat, ad qd ꝓbat dominus? Item si inficiatus fuerit: ad qđ postea auditur, cũ illi denegetur audientia, qui propriã scripturam negauerit, ut C. de nõ nu. pec. auth. contra qui propriam? Itẽ quæritur in isto §. & se. ad qd deferatur iusiurandum uasallo, si dñs in probatione deficiat, cũ actore non probante reus, & si nihil ꝓstiterit, obtinebit: ut C. de eden. l. qui accusare? Rñ. a ad cautelã hoc facit iudex, sicut & in C. de iur. l. in bonæ fidei. & ff. de iureiur. l. admonendi. non est contra, ã. de feu. guardiæ, ut ibi no.

h De manso. in isto §. talis notatur distinctio: aut dñs aliquid sibi reseruauit, aut non sibi reseruauit aliquid, aut est uas. in pos. aut non. In primo casu tenetur probare uas. inuestituram, & hoc facit retẽtio dominij. In scđo uerò qñ nihil sibi reseruauit, si nõ est in possessiõe, idẽ ẽ. si uero possideat, nõ ꝓbabit ĩuest. sed ita esse iurabit.

i Reseruauerit. præsumitur enim, quod dominus incrementũ retinuit eo, ꝙ aliquid sibi in curia reseruauit unde uasallus obtinere debet, & de incremẽto spẽliter inue. factã esse ꝓbare habet necesse. Vel dicas referre, utrum sit discretũ uel latẽs incremẽtũ ut si sit discretũ, sicut in insula, pertineat ad dñm, si latẽs, ad uasallũ, ut ff. de usufru. l. item si fundi §. 1. & 2.

k Probare. qualisqualis ergo retẽtio dño ꝓdest, ut hic & j. ti. i. item si qs se.

a Hãc respõsionẽ hic refellit la Beluisianus.

 pertine-

Rursus, si aliquis acceperit inuestiturā feudi cum omni incremento, quod ei obueniret, & aliquid accreuerit viuente eo, à quo acceperit: ipsius erit. & si ille, qui inuestituram fecit, sine hærede decesserit, & feudū reuersum fuerit ad eū, à quo ipse tenuerit, vel ad aliū: quicquid post mortem eius, qui dedit, accreuerit: ad eum pertinebit, [a] ad quem regressum fuerit.

TITVLVS V.

QVIBVS MODIS feudum amittatur.

Casus primus feudi amittendi est, si dominus prælium campestre habuerit: & vasallus eū morantem in prælio dimiserit non mortuum, nec ad mortem vulneratum. Bald.

cedētis sine liberis, et sic aperientis feudum domino, tunc totum incrementum spectat ad dominum. Barto.

Quia supradictū est, quibus modis feudū acquiratur, & retineatur: nūc videamus, qualiter amittatur. Si.n. dñs prælium cāpestre habuerit, & vasallus eū morātem in ipso prælio dimiserit non mortuū, nec ad mortem vulneratum: feudū amittere debet. [b] Itē si fidelis cucurbitauerit [c] dñm, i. cum vxore eius concubuerit, [d] vel concūbere se exercuerit, [e] aut cum ea turpiter luserit: [f] vel si cum filia, aut cū nepte ex filio, aut cū nupta filio, aut cū sorore domini concubuerit [g] (hæc ita obtinēt, si in domo domini maneat) iure feudum amittere censetur. [h] Similiter si dominum assalierit, vel castrū domini, sciens [i] dominū vel dominam ibi esse. [k] Item si fratrem suū occiderit, [l] vel nepotem, id

[a] Pertinebit. in isto §. not. quòd resoluto iure datoris, & ius acceptoris resoluitur. simile infra tit. 2. §. rursus, & C. si pign. dat. fu. l. 1. Sed quæro nunquid iste qui secundo loco possidet iure feudi, si velit priori domino seruire, an sit expellendus? Res. nō secundum iura ista: vt J. qua. olim po. feu. ali. ca. 1. verū hodie forte poterit. sed vtrū poterit, vel nō poterit, infra plenius determinabitur.

QVIBVS MOdis feudū amittatur.

[b] Quia supra. Feudum amittere debet. Nūquid [1] ast hoc intelligēdū, siue instè, siue iniustè, dominus prælietur? Resp. hoc determinabitur. J. titu 1. hic finitur lex, deinde consuetu. re. incipiunt. c. 1. Sed quæro hic, si sciat dominū iniustè præliari, cum eum adiuuare nō teneatur, si eum adiuuare incipiat, & eum postea vt hic deserat: an feudo priuetur? Respon. hęc vberius J. notabuntur. argum. tamen est ad hoc quòd non: vt [2] C. de neg. gest. l. tuto tori. sufficit enim si cui vel in paucis &c. vt ibi dicitur. sed illud quod in hoc c. dicitur, intelligo cum poterat dominū adiuuare, & eum dimisit. Quid autē si brachijs abscissis aufugit, vtpotè omnino inutilis ad domini defensionem? Respon. non priuatur feudo. argum. infra de feud. sine culpa non amitten. §. 2. in fin. nihil enim intererat domini vasallum ibi stetisse. ergo feu. non priuabitur: cum pereque moriturus erat: vt argu. ff. de condi. ob caus. l. pecunia. §. vlt. & C. depo. l. si plures. Sed consueuit quæri quod auxilium domino vasallus præstare teneatur: nunquid salutem suam debebit preponere saluti domini sui, an non? argum. est quòd postponere debeat. ff. ad senatusc. Sylla. l. 1. §. hic autē quæritur, vel serui. Sed puto contra [3] fore censendū, quia non tantum habet ius dominus in vasallo, vt in seruo, licet dicatur contrarium infra. de ali. feu. pa. c. si à morte, scilicet quòd debeat dominum à morte liberare si potest. Accurs.

[c] Cucurbitauerit. [4] quod dicitur cucurbitauerit, verbum est: inde cucurbita nomen verbale. alias dicitur arga: vt in Lombard. de conuitijs. l. 1. sed in hoc loco quidam [5] habent gl. vacāt istæ causæ amittendi feu. propter inferiores. § huius tit.

[d] Concubuerit. vel cū inimicis dñi amicitias copulauerit, vel taliter contra dūm se habuerit, vt magis præsumatur inimicus, quā amicus: vt ar. C. de inof. test. l. liberi, & ff. de offi. pię vrbis l. 1 §. cū patronus sed si dñs nō placitauerit vas. de culpis cōmissis in vita sua, nec hæres debet placitare: vt C. de inof. te. l. omnimodo, & C. de reuo. don. l. 1. & ff. de probat. l. Proculus. Accurs.

[e] Exercuerit. hoc ideo, quia in maleficijs potius voluntas, quam effectus inspicitur: vt. ff. ad l. Cor. de sic. l. diuus. & hoc intelligo nisi propter pœnitentiā destiterit: vt. ff. ad leg. Cor. de fal. l. qui falsam. si verò per impossibilitatem destiterit, effectus est puniendus: vt nota. in dist. Py. cum quis habet voluntatem delinquendi &c.

[f] Luserit. [6] puta forte manus ad pectus eius ponendo, vel etiam turpius aduersus dūm lusit: vt in Lomb. qua. quis se defen. de. si quis amodo. ludus enim siue lusus noxius in culpa est: vt. ff. ad legē Aquil. l. nam ludus. Quis.n. eos ludos appellet, ex quibus crimina oriuntur: vt in consti. Fed. Imp. circa fi. constitutionis.

[g] Concubuerit. quidam habent hic in text. post illa verba statim hæc alia. hæc ita obtinēt, si in domo dñi maneat. quidam non habēt: sed credimus illa esse superflua.

[h] Amittere censetur. sed nūquid hodie & illud est correctum, vt non possit auferri sine certa & cognita culpa? Respō. nequaquam [7] quod enim specialiter nō remouetur, quare stare prohibetur: vt C. de testa. l. sancimus? quicquid.n. noua lege non inuenitur expressum, illud in constitutionibus veterum constat esse relictum: vt C. de ap. l. præcipimus, in fi. l. satiatū puto [7] posse dici contrarium: vt in Lōbar. de bene. & tertiis trib. l. vlt. & infra de feu. sine culpa nō amit. c. 1. & tit. quo tpe miles inuest. pe. deb. c. 1.

[i] Sciens ita tamen, quod crassa & supina ignorantia eū non excuset: vt. ff. de contrah. empt. l. & fi. §. ignorantia, & de iur. & fa. ign. l. nec supina. imò, vt verius loquar, [8] subaudiendum est, maximè: quoniam contra sacramentum facit. Sed tu instabis, nunquid de feudo priuatur vas. quia sacramentum fidelitatis deserit? Respon. nequaquā: vt J. quæ fu. pri. ca. bene. amit. §. illud enim. Sed ibi loquitur quādo deierat se subtrahendo, hic autē delinquendo. si ergo sciat vel ignoret dñm ibi esse, feudo priuatur. Itē siue ibi fuerit, siue non fuerit, licet videatur obuiare. J. quæ su. pri. ca. bene. amit. §. porrò. nam ibi loquitur de alieno loco, quoniā sciens ibi dominum esse, feudo priuatur. sic ergo ratione loci illicitum deprehenditur, quod alias non liceret: licet alibi sit contra: vt. C. de temp. in integ. restit. l. vlt. & hoc ita tam variè: quoniam maiorem iniuriam putauit legislator in eius domo fieri, quam alibi: vt. ff. ad legem Iul. de adulte. l. quod ait.

[k] Ibi esse, alias intus, & alias ibi. sed melior, litera est, intus.

[l] Fratrem suum occiderit. Hic quæritur, cui referatur istud

[1] De hac qōne vide hic per dominū Al. in 4. colū. eum seq. vbi ponit pulchras qō. qualiter vasall' tenetur seruire dño in bello.

[2] Nisi esset causa, qualiter nō fuit, qui alias tunc erat ad iuuandū dominū: qa tunc vasallus tenetur dño. arg. l. in cōmodato. §. sicut. ff. cōmod Bar. & Alber.

[3] Idem Bar. Albe. & Præpo.

[4] De hoc vide per do. Ale. & Pa. de Cast. in l. sororē. C. quib. vt indignis.

[5] Reprobant per scribent. hic.

[6] Quid si vasall' turpiter & inhonestè locutus est cum vxore domini sui, nō tamen tetigit eius personam: an priuetur feudo? dic secundum Bal. And. de Iser. & Alexā. quod non: quia nō tā turpe est colloquium, quā tactus vt hic per eosdem.

[7] Approbatur per Bal. Albe. & Præpo.

[8] Idem Bal. Albe. & Præpo. Locum illicitum facit licitū.

iſtud,ſuum; nunquid ad dñm,vel vaſallum? Reſpõ.ad vtrunq; põt referri,non tñ indiſtinctè. nimirum ſi fratrem dñi ſui vaſallus occiderit,non tñ ideo feu.amit. ſed iſtud intelligo,niſi in tradendo.i.prodendo hoc fecerit.nã tũc ſi extraneus eſſet, priuaretur feudo. ſud l.ſi per errorem,& ĩ.ſi de feu.contro.ſeu.c.ſi uaſallus.Item cõſentire hic intelligitur, qui præſens eſt, nec cõtradicit,ut ar.ff.de decu.l.decuriones.§.ulti. & ff.ad mu.l.2. & C.de filijs fa l.t.li.x. in ſũma aũt hic notãdũ ẽ,ꝙ qui alij cõſentit,ipſe ſua iura ꝑdit,ut C.de admi.tu.l. cum quidam, Accur.

eſt filiũ fratris. Aut ſi † i libellario noĩe amplius medietate ĩ feudũ dederit:aut ꝑ pignore pl⁹ medietate obligauerit, ita ut trãſactũ ꝑmittat, uel dolo hoc egerit,amiſsione feudi mulctabiẽ. His oĩbus caſibus feudum ad dominũ reuertiẽ. [b] Rurſus ſi fidelis minus medietate libellario nomine feudũ ďderit, & ſine hærede deceſſerit,& feudum ad dñm [c] redierit, uel poſtquã ad libellũ [d] dederit,uel pignori obligauerit, & domino refutauerit: tunc ille, qui ab eo acceperit, nullo iure aduerſus dominum ſe tueri poterit.

Qui conſentit, iura ſua perdit, & aliena fortificat. Bal.

Præterea † ſi ille, ad quẽ feudũ ꝑ ſucceſsionẽ iure obuenire,debet cõſenſerit eos inueſtire,ad quos ſecundum rectum morẽ nõ pertinet: nullo modo ad eũ repetendũ regreſſum [e] habet. Itẽ ſi fuerint duo fratres, & ũnus ĩueſtiturã feudi acceperit, ſi poſtea feudũ cũ fratre diuiſerit,& ille q feudi partem accepit, poſtea pl⁹ medietate vẽdiderit,& ſine hęrede legitimo deceſſerit: feudũ ad dominũ reuertitur. [f] Item ſi quis feudum habuerit in curte domini ſui,nõ poterit ipſum feudũ in aliqua parte libellario nomine alicui ſine cõſenſu dñi ſui dare, uel pignori obligare. Similiter ſi extra curtẽ [g] detinuerit,& dominus diſtrictũ habuerit,uel aliũ honorẽ, ſi alienauerit ſine domini uoluntate, iure ad dominũ reuertitur.

TITVLVS VI.

EPISCOPVM, VEL abbatẽ, uel abbatiſsã, [h] vel dominum plebis feudum dare non poſſe.

Epiſcopus, abbas, uel abbatiſſa, vel dominus plebis nõ poſſint de cætero infeudare res eccleſiarũ ſibi ſubiectarum, quæ vocantur tituli. Baldus.

Itẽ ſi epiſco. vel abbas, uel abbatiſſa,uel dominus † plebis feudum dederit de rebus eccleſiarũ, quæ eis ſubiectæ ſunt, & tituli uocantur: nullum habet uigorẽ, [i] ſecũdum hoc

† Cõcor. cum hoc §. ca.ij.in glo. 2. extra ď feu.

multo ergo fortius ſi dñi fratrem ita occiderit. & in hoc caſu feu.ad dñm reuertitur, ſi vaſallus ſui ipſius fratrem interficiat ad hoc forte, vt totã hæreditatẽ habeat:vel ſimilẽ feloniã fecit,puta hoſtem occidẽdo,vt amplius in curia ſtare nõ poſſit,feu.amittat. verũ quia in dñm non deliquit,ad proximum agnatũ pertinebit: vt ĩ.an.ille qui interfecerit fratrem dñi ſui, ſeu amit.c.ſi qs interfecerit. [a]

[a] Idẽ gl. in fin. ſequuntur, Bald. & Albe.

[a] Mulctabitur. nunquid toto priuabitur tõueparris alienatę? Reſp. imò in quo deliquit:vt ĩ.de va.qui cõtra conſti. Lotha. beneſi.ali.c.1. hodie non põt aliquã partẽ alienare ſine dñi voluntate:vt ĩ. de prohib.feud.ali.per Fri. Imperialẽ, quicquid hic dicatur.

† Cõcor. cum hoc §. ea quæ dicũtur in c. 2.cũ gl. ſuper uer. conſortẽ, extra, de feud.

[b] Reuertitur. poſt hoc verbum reuertitur,& ante.§.rurſus, inueni gl.talẽ: derogatur hoc uoſtro tẽpore ĩ curia Mediol. [c] Ad dñm. hic notari põt, quæ notauimus.ĩ.ti. t.§.rurſus, & ĩ.ti.illo qua.olim po.feu.ali. circa pri. Sed quæritur nunqd hic ſecundus vaſ.valeat contra hęredem ipſius experiri, cum deceſſerit ſine hærede.ſ.in feud.ſed cum hærede in alijs bonis? Rñ.hæc qõ potius facti eſt quã iuris: & põt determinari ſm ꝙ legiẽ ĩ.de inue.de re ali.c.cũ de re alie.Sed nunquid eodem modo reſoluitur ius accipientis ſi culpa ſua dñs.i.primus vaſ.feu. amittit? Rñ. [a] vtiq;,nã ſi ꝑp inimicitias id acciderit ſiue alio modo propter culpam ſuam, ipſe tenebitur,ut ar.ff.ſol.ma.l.pe.in prin.& ff. loc.& cõdu.l.ſi merces.§.conductor,& ar.C.de condi.ob.ca.l.ſi militem.

[a] Approbatur per Bal.Albe. & Præpo.

[d] Ad libellum.alias ad libellũ, alias ad libellariũ.A.

[e] Regreſſum. Sed nunquid hoc intelliges quocunq; modo cõſentiat.ſ.ſiue tacite,ſiue expreſſim? Rñ.utiq;, ut ar.C.de emiſ.pig.l.2.& l.ſi hypothecas,& ff.de re iud.l.creditor, ĩ ſi.uerſi dñ tacite cõſenſit,intelligas ius ſuum ubiq; durare, ut ff.quib. mo. pig. uel hyp. ſol.l.ſicut.§.nõ uidetur.Itẽ iſtud intelligo, quãdo ex certa ſcientia cõſenſit. [a] nã alias potius intelligitur errare, quam iam conſentire,ut ff.de iudi.l.2. & de iuriſ.om.

[a] Idẽ Bal. & Alber.

[f] Reuertitur. hoc intelligo quando cõmuniter feudum acceperunt, & nominatim dictũ fuit, ut alter alteri ſuccederet.nã alioqui nullum eſſet dubiũ, & nihil operaretur talis ꝓhibitus contractus: quia alias frater fratri nõ ſuccederet in feudo, ut ſ. qui feud. da. poſ. §. 2. Sed tu inſtabis, quoniã, ſi non delinquat uaſ. in dominũ, ad proximiorem agnatum, & non ad dñm feudum reuertiẽ, ut ĩ. in qb. cau. feu.amit. §. ultl. ibi quoq; & in dominũ delinquere intelligitur: quoniã contemnere uidetur, ut ibidẽ oſtẽditur. ſic ergo alterius delictũ ſiue factũ alteri obeſſe uidetur. ſed hoc plenius notabitur, ĩ quæ fuit prima cau.beneſi.amit.§.ul. & ĩ. ſi uaſ.feu pri.cul deſe.cap.uaſalli. Acc.

[g] Curtem. ſ. quod uulgo de cauena dicitur: ſic ergo ſecũdũ iura iſta alias habet uaſallus feudum in curte domini ſui, aliàs extra:& ſi extra, uel dominus habet diſtrictum.i.iuriſdictionem, uel nõ: in primis duobus caſibus non poteſt aliquam partẽ ſine domini uoluntate libellario nomine dare: ſed in ultimo uſq; ad medietatẽ põt, ut ſ. prope.& ĩ. in pluribus caſibus uel locis,vel tamẽ hodie in nullo iſtorum caſuum põt uaſallus ſine domini uolũtate id alteri concedere,ut in conſti.Frider.imperialem,decet ſolertiam, &c. ſic itaq; qualiſqualis retentio domino prodeſt,ut hic,& ſ. ti. t.§.ſi quis de manſo uno. Acc.

† Exponit hic do. Alu.ſ.plebanus, & interdum ꝓpoſitus, nam ut dicit, idem importat. & uid hic præfatum do. Alua. tractãtem de ordinibus & dignitatibus eccleſiaſticis valde diffuſe in 3.col. ante finem, uer. quo quoniam aiibi.

[h] EPISCOPVM VEL ABBATEM. &c. *Alia: non eſt hic titu.nec litera capitalis, ſed ſolus § & male.*

[i] Itẽ ſi epiſ.Nullũ hẽt uigorẽ, hoc qualiter ſit intelligẽdũ,ĩ ſũma expoſuim⁹, vñ iſtud notãdũ ẽ: qa qđ cõſtituit Papa Vrbanus, in futurũ dũtaxat hẽt locũ,& merito: qa nihil peccauit antiquitas,cum huius decreti foret inſcia,ut C.de teſtamen.l.iubemus,in fine,& ff.de iure immu.l.t.

quod constitutũ est à Papa Vrbano in sancta synodo: hoc est illud, quod post eius decretũ fuerit datum: quod autem ante datũ fuerit, firmiter permanere debet. Idẽ iuris ẽ, si sit prępositus, uel abbatissa, vel alia ecclesiastica ꝑsona, q̃ antiquitus non sit solita in feudũ dare: scilicet, ut quod dederit, de iure non ualeat.

Fœmina posita in copula cũ masculo non succedit simul cum eo: sed ita demum si masculus nõ est. Bal.

Quinetiã si quis eo tenore feudũ acceperit, ut eius descendẽtes masculi & fœminę illud habere possint: relicto masculo, ulterius fœminæ non admittuntur.[a] Mutus feudũ retinere nõ potest,[b] scilicet, q nullo modo loquit̃: sed si feudũ fuerit magnum, quo ei ablato, se exhibere nõ ualeat: tãtum ei relinq debet, unde se sustinere possit. Et his omnibus casibus feudum amittitur, & ad dominum reuertitur.

TITVLVS VII.

DE NATVRA feudi. [c]

Non potest de comitatu, marchia, uel baronia inuestitum per principem, de his pro libito deuestiri, & quod de principe dicit, idem de maximis & maioribus ualuasoribus. Bald.

NAtura feudi hęc ẽ, ut si princeps inuestierit capitaneos suos de aliquo feudo, nõ põt eos deuestire sine culpa, [d] id est marchiones & comites, & ipsos, q proprie hodie appellãtur capitanei. Idẽ est, si inuestitura sit facta à capitaneis & maiotib⁹ ualuasoribus, q propriè hodie capitanei appellant̃. Si uerò facta fuerit à minoribus uel minimis ualuasorib. aliud est. Tũc. n. possunt deuestiri nõ habita rõne culpæ, nisi fecerint hostẽ Romæ. Tũc enim idẽ est in minimis quod in maioribus ualuasoribus: uel nisi emerint feudum, tunc enim precium [e] restituendũ est secundum antiquum & rationabilẽ usum. Moderni autẽ non ita subtiliter cernentes dicunt idẽ obseruandũ in minimis, qđ dictum est in maioribus ualuasoribus.

TITVLVS VIII.

DE SVCCESsione † feudi.

[a] Non admittuntur. Sed quid si masculum relinquit & fœminam: nunquid & fœmina in feudo succedit? Resp. nõ, ut ĩ. tit. a §. 2. nisi forte masculus subito post mortem patris mortuus sit, quasi nõ uideatur extitisse, cũ non ꝑseuerauerit, ut ff. de in in. ru. test. l. posthumus. nec enim patet locus fœminæ in feudi successione, donec masculus superest ex eo, qui primus de eo feudo fuerit inuestitus, ĩ. de eo, qui sibi uel su. hære. mascu. & fœmi. inuestit. ac. c. qui sibi.

[b] Feudum retinere non potest, quod hic dicitur, plerisq; non placet, ut in Lombar. de bene. & ter. atri. si quis terrã. Sed de quo muto sit intelligendũ, quæso mihi dicas. aut enim de muto à natura, aut de muto alias. s. superueniente casu, sicut distinguitur. C. qui test. fa. pos. l. discretis. de muto à natura nõ potest intelligi: quoniam si potuit acquirere, multo fortius debet retinere. si de alio intelligatur, sic opponitur, quilibet in ultimo articulo uitæ mutus efficitur. Res. peritus, amice, summam subtilitatem secutus es: igitur loquela tua a iudicibus non est admittenda: ut ff. quib. mo. pi. uel hyp. sol. l. sicut. §. si debitori, imo potius est respuenda, ut C. ad Tre. l. pe. & C. ut ac. ab hęr. & contra hære. inci. l. 1. & hoc quòd alibi dicitur, simplicitas est amica legibus, ut instit. de fidcie. hæ. §. sed quia, & instit. de leg. ag. suc. § sed si simplicitatem. sic ergo legitimum factum ꝓpter superuenientia turbatur, ut ff. unde; ui. l. ultima, & in authen. de test. & ea quæ pa. §. fin. & C. de sec. nup. l. 2. uel intelligitur hic de feudo paterno: quòd secundum quosdam mutus, surdus, cæcus, claudus, uel aliter imperfectus non retinebit: quia feudo seruire non ualent, ut ĩ. ti. an mutus, uel aliter imperfect. feu. reti. c. mutus. Vel intelligas secundum ꝙ de hac materia in summa no. in tit. quibus modis feu. amit. §. propter casum. Accur.

[c] DE NATVRA FEVDI.

† Alias hic Iuueni notabile in glo. uecat hoc. ca. ꝑ inferius ca. mutus, sed Iaco. Gaufredi aliàs Columbi hanc glo. non habet.

[d] NAtura. Sine culpa, simile. ĩ. de feu. sine cul. nõ ami. c. 1. & ti. quo tẽp. mi. inue. pe. de. c. 3. & in Lõbar. de bene & ter. tri. l. ul. ex isto loco colligitur ar. secundum ueteres, ꝙ ex personarum qualitate & differentia licitum, deprehenditur, quod alias esset illicitum argu. ff. de proba. l. cum de io. debito, & inst. ad l. Aquil. § 2. & C. de procu. l. militem. de hoc plenius inuenitur in libello Py. ehat. 2. in tit. ex personarum qualitate &c. secundum modernos uero inter maiores & minores non habetur discretio. Item colligitur adhuc, quòd id, quod ab initio est uoluntarium, ex postfacto necessarium efficitur, ut nota. ff. de actioni. & oblig. l. sicut, cum suis concord. Item colligitur quod licitum est ante, quòd postea non licebit, ut ff. de offic. præ. l. senatusconsul. & ff. de ser. l. 1. & ff. de procu. l. sed etiam, & de iudic. sed & si. §. 2. & de infami. l. solet, & l. 2. §. 1. ff. de ritu nuptiarum, l. si quis officio. argumen. contra, ff. de iudic. l. 2. §. penultimo, & ff. de ritu nuptiarum, l. si quis tutor. §. quamuis. Accursius.

[e] Precium, hic colligitur, quòd non debet quis duplici damno affici. simile. ff. de condict. ob turpem. cau. l. si pecuniam. §. penultimo, & ff. ad legem Rhodiam de iactu. l. nauis, in fine, & ff. de actio. empto. † & uenditi. l. ex empt. §. ultimo, & ff. de iure dotium. l. in re succursum, & ff. de pœnis. l. sanctio. Sed contra, ff. de transactio. l. qui fidẽ, & C. de transactio. l. cum proponas, & lege, si quis maior, & C. de secundis nuptijs, l. 1. Item innuitur hic, quod feudum emi ualeat, ut infra, de feud. da. minimis ual. l. si minores, & de ben. fratris, capi. 1 & infra, quemadmodum ad fi. feud. per ca. si quis sine filio masculo. Sed contra infra, de feu. da. in uicem. l. com. cap. 1. sed domino dante ibi uberius exponetur, & in summa etiam expositum est.

DE SVCCESSIONE feudi.

Esse oõ uidetur qđ parum durat.

Legitimũ factũ ꝑ superuenientia turbatur.

Licet antea, quod postea nõ licet.

† Facit ad tenorẽ i. stius ti. In no. in c. 2. extra de cõsue. & c. uxore, extra, de his q̃. fi. à maio. par. c. 1. & ꝑ Din. in c. bene ficium, de re. iur. li. vj.

Feudum emi põt.

Masculi melior est conditio, quam fœminæ.

a Sequitur. Aequaliter, hic colligitur in primis, quod melior est masculorũ cõditio quã mulierũ, sicut & in multis no. ut ff. de sta. ho. l. in multis, & no. s. q feu. da. pos. §. hoc aũt notandũ est. quæ dã possunt hic notari, quæ notata sunt alibi, ut in summa. de suc. ab. intest. est disputatum. inferius autem de suc. tractatur plenius exponemus, quæ possunt subtilius indagari. Py. & secundum quod de hac materia in summa no.

b Hoc quoque. super istud hic glossatum inueni, uacat hoc propter inferius ea. per successionẽ.

c Partem suam. i. ad libellum concesserit: quod quidem facere potuit sine domini uoluntate, ut s. de feu. alie. c. i. & hoc contingit ea ratione: quia pars tantum feudi est alienata, cum unum erat feudum tantum, quod ad alios fratres peruenerat ex successione patris seu aui, & ideo donec uixerit alienator, frater eius non poterit petere partem illam alienatam, secundum quod hic, s. sequit. si moriatur sine hærede masculo nihilo minus reuertitur ad me &c. q. d. ante mortem eius nõ potest reuerti: imo nec dominus potest eum recuperare, nisi demum alienatore mortuo sine hærede masculo, subaudias & sine fratre, ut s. de feu. ali. §. si clico uilus fecerit libellum &c. Vel si uis intelligere quod hic loquatur etiam de alienatione tit. uẽditionis facta dicas, quod hic loquitur secundũ sua tempora. olim enim poterat uasallus necessitate suadente usq; ad medietatẽ sine cõsensu dñi feudũ vẽdere, ut s. qua. olim. po. feu. ali. c. j. §. j. & sm hoc habet locum notula Py. quã hic no quæ sic incipit. Hic colligitur fratrẽ ad partẽ eius q alienauit &c. nã & tunc qñ uasallus uendebat partẽ sine consensu dñi, non irritabatur vẽditio, nisi demũ mortuo alienatore sine hẽde masculo. uerũtamen si dña uolebat eã redimere pro æquali pretio, poterat hoc facere, sed agnatus præferebatur ei & in prohibendo & in redimendo, ut s. qua olim. po. feu ali. c. et aũt. §. porro sine de bona. hodie uero inhibita est omnia feudi alienatio tã particularis, quam totalis p leges Lo. & Fr. s. positas: quæ si fiat, hodie ipso iure non tenet, & ad dominũ libere reuertitur, ut dicit d. l. Fri. imperialem, quod intelligo uerũ esse qñ feudũ erat nouũ seu tale paternum, ad quod nõ ueniebat aliqua post alienatorẽ, cũ non hẽbat agnatos seu descẽdentes, & nõ erat paternũ ad quod agnati uenditoris uenire debebãt post mortẽ eius sine filijs masculis: quia tunc ipsius agnati præferuntur dño, sicut olim præferebantur ei in redimẽdo partem. s. feudi alienatã, ut s. no. est, sicut & alias dicitur quod si uasallus culpã cõmittat pp quã feudum amittere debeat, neque filius neque eius descendentes ad id feudum uocabuntur: sed agnati admittentur, ut s. si. de feu. contr. su. ca. si uas. & s. si uas. feu. pri. e. si uasallus. sicut ergo olim præferebantur agnati domino: ita & hodie præferentur: cum hoc non sit mutatum: quia quod specialiter non mutatur, quare stare prohibetur, ut C. de tes. l. sancimus, quicquid. n. lege noua non uidetur expressum, id ueteri legi debet intelligi

Culpa uasalli suis hæredib⁹ nocet.

Si habens feudũ decedat masculis & filiabus relictis soli masculi succedunt in feudũ, non filiæ seu fœminæ. Bald.

Sequitur de successione feudi uidere. Si quis igitur decesserit filijs, & filiabus superstitibus: succedunt tantum filij æqualiter, uel nepotes ex filio, loco sui patris, nulla ordinatiõe defũcti i feudo manẽte, uel ualente.

Feudo paterno alienato, uel, de quo est filia inuestita, succedit masculus superstes.

Hoc quoq; b obseruatur, ut si frater me⁹ alienauerit partẽ suã c feudi, uel fecerit inuestiri d filiam suã: si moriatur e sine hærede masculo, f nihilominus reuertitur ad me. & olim obseruabatur usq; ad quartũ gradũ tantũ secũdũ quosdã: hoc ideo, quia postea non uocatur feudum paternum. Alij autem dicunt usq; ad septimũm g gradum.

Filia non succedit in feud. si, eet uasallus decesserit sine hærede masculo, nisi inuestitura facta fuerit i parẽ, ut filii et filiæ succedant in feudum. Bal.

Filia uerò non succe-

relictis, ut C de ap. l. pcipimus, in fin. Dices ergo quòd hic loquitur de alienatione quæ fiebat olim ante constitutionẽ Lotharij & Friderici. olim enim si uasallus alienabat feudũ, & postea ipsum recuperabat, ipsum tãquã feudũ retinebat. Hodie uero secus, cũ statim post alienationem illicitã fit hoc domino apertum, ut s. quid iuris si uas. post alie. feu. ipsum recupe. ca. j. Sed uidetur quod dominus omnino debeat agnatis præferri, quando uasallus feudum uẽdidit: quia tunc uidetur dominũ cõtemnere, ut in fra in qui. ca. feu. ami. §. denique. in fi. cũ uasallus ita in dominũ peccet, quod feudũ amittere debeat: non ad proximos, sed ad dominũ beneficium reuerti debet, ut dominus hanc suæ iniuriæ ultionem habeat, ut in d. §. circa princ. Sed dicas, quòd ibi loquitur de feudo nouo, uel de tali paterno ad quod nõ ueniant agnati ex latere uenientes, cum non supersint: sed tñ descẽdẽtes ab eo qui illud acquisiuit. & ad hoc uidetur facere litera ibi posita, non ad proximos, & nõ dicit agnatos: quasi uoluerit intelligere de descendentibus tantum, ar. ad hoc, s. si de feu. cõ. su. c. si uasallus culpã cõmiserit, &c. eo. modo potest intelligi quod legitur. s. an ille qui in. fra. do. sui. c. si quis interfecerit, licet alibi dicatur quod ille proximus est, quẽ nemo sequitur, ut ff. de uer. sig. l. proximus.

Proximus est quem nemo sequitur.

d Inuestiri. quid ergo erit, si frater cõsentiat fratri sic facienti, nunquid sibo præiudiciũ facit? & certe uidetur quòd non, ut C. de li. & eo. l. l. a. ar. ff. de ado. l. si arrogator. & ff. de sen. l. emancipatum, sed quomodo, cũ teneatur affirmare quod defunctus uoluit: nec debeat hæredi licere, quod defuncto non licebat, & maxime cum non possit filius feu habere, & hæreditatem repudiare, ut s. an. agn. uel filius defun. pos. feu. teri. c. si contigerit, & infra, de e. qui. cu uen. c. filius non potest, & C. de li. caus. l. si ab eo, & ff. pro soc. l. hæres, & de diuer. & temp. præ. l. cum hæres secũdum quod de hac materia potes inuenire in libello disp. Py. z. char. & pro & contra in ru. non est licitum hæredi. &c. & in superioribus rubricellis. respon. quæ opposita sunt, loquuntur in feudo paterno, & hoc nõ est paternũ, sed ab antecessoribus acquisitũ: igitur nõ iure paterno hoc habet nepos, ar. ff. de adop. l. si arrogator. §. pe.

e Si moriatur. sine filio masculo, ut infra de alie. feu. §. unde potest præsumi. Accur.

f Masculo. hic colligitur fratrẽ ad partem eius, qui necessitate suadẽte alienauit, uel alio mõ a iure suo cecidit, nõ admitti, donec superuixerit alienator. nam & si hæres scriptus rogatus esset alicui post mortẽ suã restituere hæreditatem suã, & cõdemnetur, & bona eius occupentur a fisco: interim ueniens fideicõmissarius hæreditatẽ petẽs repelletur. expectãda enim est mors scripti, ut ff. de in. fi. l. Statius Florus, §. fi. & de leg. ij. l. cum pater. §. hæreditatem, & §. ab instituto, & arg. s. de lege Cor. §. profecto. Accur.

g Usque ad septimum. sed hodie obtinet usque in infinitum, ut supra, qui feu. da. pos. §. hoc quoque sciendum est.

dit [a] in feudo, nisi inuestitura fuerit facta i patre, vt filii & filiæ succedant [b] in feudum (tunc enim succedit filia filiis non extãtibus [c]) vel nisi inuestitæ fuerint de hoc feudo paterno. In alio verò feudo, quod habuit initium tantùm à fratribus, nõ succedit vnus alteri, siue vna inuestitura, [d] siue duab. nisi hoc fuerit dictũ expressim, vt alter alteri succedat.

TITVLVS IX.

QVI SVCCESSORES teneantur. [e]

Inuestitura Papæ potentior est quàm insiurandũ. Item facta inuestitura à laica de alieno feudo in diem vel sub cõditione, sortitur effectũ vasallo mortuo sine successore, siue præmoriatur inuestitor, siue inuestitus, siue tenẽs feudum: sed purè facta inuestitura nõ valet. facta verò inuestitura ab ecclesiastica persona modo prædicto, nõ sortitur effectum si præmoriatur inuestitor antequã feudum tenens, vel si sub conditione, vel tempore, antequã conditio vel tempus existat. Bart.

SI quis inuestitus fuerit de alieno feudo post mortem eius: vel si quis fuerit inuestitus sub conditione aliqua, vel tempore, quo nullus erat inuestitus: siue p̃moriatur tenens feudum, siue inuestitor siue inuestitus: inuestitor & inuestitoris [f] hæredes tenentur inuestito, vel hæredi eius veniẽte tempore vel conditione: licet alij dicãt, si moriatur inuestitus, antequã tenens feudum, vel ante cõditionem existentem, vel ante tp̃s: quòd hęredes eius non debeant inuestiri. [g] Nam si quis fuerit inuestitus purè de alieno feudo, nõ valet habita inuestitura. [h] hoc ita est, nisi fuerit facta ab aliqua ecclesiastica persona. tunc enim si præmoriatur inuestitor ante, quàm feudum tenẽs, vel conditio, vel tp̃s existat: non obligatur successor illius. & hoc probatur per legem Lotharij [i] de precarijs. & hoc intelligẽdum est in vasallis, qui feudi successionem non habent.

TITVLVS X.

DE CONTENTIONE inter dominum & fidelem de inuestitura feudi.

Orta contentio inter dominũ & fidelẽ de inuestitura, decidi debet vel per pares curiæ testimonium perhibentes, vel per iuramentũ possessoris iurantis cũ duodecim sacramentalibus. Bal.

SI contentio fuerit iter dominũ & fidelem de inuestitura feudi, p pares [k] curiæ dirimat. alij.n. testes

[a] Non succedit. nec eius filij. proles n. fœminini sexus vel ex fœmineo sexu descendens aspirare non põtest ad feudum, nisi ex pacto: vt hic, & j. de gra. suc. in feu c. 1. licet enim filiæ vt masculi succedant patri, legibus tñ à successione feudi remouentur, & eorum filij: vt supra, qui feu. da. pos. §. hoc autem notandum est.

[b] Succedant. hic potest notari illud generale, quòd illicitum est expressè, quod tacitè non licet: vt C. de pig. l. 1. & ff. de cõtrah. empt. l. Libeo, & C de do. inter vir. & vxo. l. donationes, cum omnibus concord. seq. rubricella illa imo expressim & per pactum licet qđ est in ll. d. Py. chart: z. licet cõtrariæ sint rubricellæ illæ ibidẽ præcedentes. notari tñ hic põt, quod illud, locum habet in feudo masculorum: qm̃ filia rectè succedit matri in feudo secundũ quosdam: vt j. de na. feu. c. 1. licet videatur cõtra. j. de bene. feu. ca. 1. & sup illud, succedat, inueni glo. talem in quibusdam lib. sic dicentem, vacat hoc c. pp inferius, si duæ. j. de feud. marchio.

[c] Non extantibus. vel extantibus & subito mortuis, quasi non videantur extitisse: vt no. ĩ. episcopum vel abb. &c §. quinetiam si quis.

[d] Inuestitura. hoc ẽ dicere, siue vnus tm̃ fuerit inuestitus, siue ambo fuerint inuestiti, non succedet vnus alteri, nisi hoc dictũ fuerit expressim, & alter decedat siue legitimo hærede, sm̃ quod hic dr̃, vt ĩ. qui feu da pos. §. cum verò Corradus, & infra, de feu. mat. c si duo fratres.

[e] QVI SVCCESSORES teneantur.

Hic potest esse situs qui suc. tenean. titulus talis est, qđ incip si quis fuerit inuestitus de alieno feudo.

[f] SI hoc aũt nõ vtimur ĩ nostro apparatu. quia inuestitus inuestitoris. nimirũ ex qua persona quis lucrum capit, eius quoque factum præstare tenetur, & si quando iure factum non esset: vt. ff. de regu. iur. l. ex qua persona, & C. de libe. caus. l. si ab eo. Accursius.

[g] Inuestiri. & merito: quia per patrem vel testatorem sibi deferebatur. at in ipsius persona locum non habuit: igitur nec hæreditas competit. nimirum nec debet permitti hęredi, quod defuncto non fuit licitum: vt. ff. de diuer. & tempo. præscrip. l. cum hæres, & ff. quod quisque iu. l. 3. & ff. de verb. obl. l. 2. & quarum rerũ actio non da. l. 1. & de condit. & dem. l. cui, & de edend. l. quædam, & in summa in titulo illo, nõ est licitum hæredi, &c. vt not. supra tit. 1. §. hoc quoque, super verbo illo, inuestiure filium &c. & sunt hæc omnia intelligenda quãdo nõ fuerat in possessionem missus hic secundus vasallus: vt supra titulo, qui successores teneantur. ca. si quis inuestitus. & hoc est quod alibi dicit, possessionis maximum commodum esse: vt. ff. de rei vend. l. is qui destinauit. Sed opponitur: quomodo potuit hic secundus vasallus in possessionẽ mitti, cum alter possideba? Respon. benè: quia potuit aliqua causa interueniente feudo priuari: & sic etiam ante tempus ipsi reo potuit fieri traditio.

[h] Habita inuestitura, scilicet quòd hæredes inuestitoris tenentur præmortuo inuestitore antequã tenens feudum, vel conditio, vel tempus existat: vel nisi fuerit.

[i] Per legem Lotharij. quæ est in Lombard. tit. quando licet testoribus. l. 2. & titulo, de precarijs.

DE CONTENTIONE inter dominum & fidelem de inuestitura feudi.

[k] SI contentio fuerit. Per pares. istud plenius notabitur in tit. quid sit inuestitura ca. 1. §. 1 in distinctione, quæ ibi fit, & infra, tit si de inue. inter dominum & vasallum lis oria.

Fœminæ ad feudũ aspirare non possunt.

Expressè licent, quæ tacite non.

Hæredi non licet, quod defuncto nõ licuit.

& si idonei sint, admittendi non sunt. inopia [a] tamē probationum dirimatur per religionē clientuli possessoris feudi, uel cum duodecim sacramētalibus secundum quosdam. Ceterùm si dominus possideat, etiam per suum iusiurandum cum duodecim sacramentalibus dirimatur. hoc ita, [b] nisi clientulus [c] sit castaldus vel actor domini: tūc enim tantum suæ, id est, domini religioni statur: nisi habeat testes pares idoneos. nam aliquando malignando [d] multa bona auferuntur domino hoc modo, & hoc colligitur per legem, quæ est in titulo de acquisitione actorum regis in Lombarda. Idem dicendum est de guardia.

TITVLVS XI.

DE PIGNORI dato feudo, quid iuris sit. †

Similiter si quis uoluerit dicere de pignore [e] sibi dato se inuestitū esse: nō credatur suo iuramēto, sed testibus idoneis paribus domus, uel curiæ. Insuper sciendum est feudum guardiæ, & castaldiæ, quacunque hora uult, auferri posse a domino, s. post annum. [f]

TITVLVS XII.

DE CONTENtione inter me & dominū de portione feudi fratris mei defuncti. [g]

Fratri superstiti defertur iusiurandum, si partem habeat in feudo, de quo est contentio inter eum & dominum: sed si nullam habet partem, datur domino. Baldus.

Si contentio [h] fuerit īter me & dominū de portione [i] feudi fratris mei defuncti, dicendo paternū esse & sic me debere succedere: ille uero minimè, tanquam habuerim partem meam: siue possideo, siue alienaui [k], dabitur mihi iusiurādum, scilicet patrem meum iure inuestitū fuisse, licet non possideam portio-

[a] Inopia. hic notandum est, quòd inopia probationis emergente conuolandum est ad auxilium, quod alias esset respuendum: sicut etiam no. in C. de hære. & me. l. quoniam, & ff. de te. l. serui, & C. de repu. l. consensu. Accursius.

[b] Hoc ita. ut detur sacramentum uasallo. nam uerum est quod ei datur, nisi sit castaldus qui possidet. tunc enim tantum suæ, idest domini religioni stabitur: alioqui non, ni si forte uenit castaldus qui possidet. tūc enim non possidenti domino sacramētum defertur: & hoc est quod dicit, nam malignando, &c. Py. melius tamen pu to. s. quòd istud hoc ita, referunt ad proxi. dictum, ut ita exponas. hoc ita, ut. s. per sacramentum. i. per iusiurandum domini possidentis cū duodecim sacramentalibus dirimatur, nisi clientulus sit castaldus, &c. tunc. n. suæ, id est domini, religioni statur, ita quod solus iurabit, & non habebit necesse iurare cum sacra. sed alibi est in tex. non stabitur: & secundum hoc non debet esse in text. uerbum illud. i. domini. sed debebis referri illud uerbum suæ, tantum ad clientulum, & non ad dominum: ita dicas tantum suæ, i. clientuli religioni nō stabitur, nisi habeat testes &c. & secundum hoc magis congruit literæ prior expositio.

[†] Secundum Alu. & And. de Iser. non debet hic esse ti. sed §. qui continuat ad superior. & hoc satis patet p dictionē, similiter, quæ est dictio continuatiua.

[c] Clītulus huic simile ē. C. de re. cre. & iureiur. l. in bonæ fidei. merito nota, quòd possessori defertur iusiur. tum possessionis fauore, tum quia reus est: nimirum (ut supra dictum est) maximum est possessionis commodum, quoniam melior est possidentis conditio quam petentis: ut hic, & ff. de Sal. inter. l. 1. & ff. de pi. l. si debitor. nam & actore non probāte, & si nihil præstiterit reus, obtinere, debet: ut C. de eden. l. qui accusare. & fauorabiliores sunt rei quam actores: ut ff. de re. iu. l. fauorabiliores: & promptiores sumus ad absoluendum quam ad condemnandum. ff. de ac. & ob. l. Arrianus.

[d] Malignando, alias malitiando: & alias, aliquando multa bona.

DE PIGNORI DATO FEVDO, &c.

[e] Similiter. De pignore hoc intelligo locum habere quando de pignore constabat: alioqui probatio incumbit domino. quod si probare non potuit se pignori dedisse, restituere debet eum domino, uel probare per pares curtis uel breue testatum, quod sibi de feudo dederit, postquam per pignus accepit: ut supra, si de contr. inue. feu. c. similiter aliquis. Huic obuiare uidetur. C. qui pot. in pign. ha. l. si generaliter, ut hæc. item possessor. Respond. illud. locum habet quando inficiabatur rem fuisse illius: sed hic bene confitebatur rē domini fuisse: licet diceret sibi obligatam pro pignore non esse. Vel aliter dicimus: quia potest intelligi iste. §. si. quādo dominus in probatione defecerit: & sic datur delensio uasallo: nec sufficit iusiurandum, nisi & testes adsint: alioqui crederetur suo sacramēto cum duodecim sacramentalibus: ut supra, proxi §.

[f] Post annum. nisi ad certum tempus datum sit. tūc enim non posset auferri ante tempus. illud autem intelligas & de eo quod datum est pro mercede alicuius rei: ut supra de feudo guar. ca. 1. qui autem dicatur castaldus, dic ut ibi nota.

[g] DE CONtentione &c.

Quidam non habent hic aliquem titulum, & male.

[h] Si contentio. Salias inuenitur in glo. uacat hoc ca. propter superius cap. itē illud, de feud. guar. & castal.

[i] De portione. i. medietate. nam appellatione partis dimidia continetur: ut ff. de usuf. l. etiam, & ff. de uer. sign. l. nomen filiarum. § portionis. uel intelligas de portione. i. siue de medietate, siue de aliqua parte intelligendo de maiori uel minori: ut supra, si de inuest. §. cum autem quis dixerit.

Partis appellatione dimidia cōtinetur.

[k] Alienaui. intellige sic, id est, siue possideo per me, siue per alium. nam qui meo nomine possidet, ipse non possidet, sed ego ipse possideo. ff. de acquiren. possess. l. quod meo nomine. improprie ergo ponitur alienaui. Vel forte ideo refertur ad uasallum iusiurandum, & si non possideat: quia feudi non est contentio, sed de feudi qualitate hæsitatio, id est, utrum fuerit paternum, uel non: uel ratione alterius partis, quam possidet. Istud intelligo. si enim nihil possideat de feudo, & nec dominus, uel forte dominus: aliud est.

De alie-

nem fratris mei. Si verò nullã partem habuero illius feudi, nec mihi nec domino dabitur iusiurãdũ, nisi pp supradictam rationẽ: domino non, vt ego propter hoc aliud meum feudum amittã. Si tamen vasallus poterit probare paternũ fuisse, siue possideat, siue nõ: obtinebit: alioqui nisi pbet paternum fuisse, vel nisi possideat, dominus obtinebit.

TITVLVS XIII.

DE ALIENAtione feudi.

Vasallus hoc iure põt etiam sine voluntate domini feudũ alienare ad libellum vsq; ad medietatẽ, & non in plus, & non per alium contractum, & nõ ecclesiis in perpetuum, sed priuato sic, & tunc resoluto iure datoris resoluitur ius acceptoris, sed voluntate domini facta alienatio vel proximo agnato, manet stabilis omni tempore. In feuda autem marchiæ & comitatus non est successio. Bald.

SI clientulus voluerit partẽ suã feudi alienare[a] id est mediũ sine dñi volũtate, poterit hoc facere: vlterius progredi nõ põt secũdũ iustũ & verũ vsum: alioq & feudũ amittit: & nõ valebit, quod factũ est. Quod dictum est alienare, intelligas de libello.[b] Huic consuetudini derogatum est[c] per legẽ Lotharij. Mediolanenses verò irrationabiliter considerantes dicunt clientulũ etiã alienare posse in totum, & sine domini voluntate. Inde[d] põt præsumi, si cliẽtulus fecerit libellum in perpetuũ de feudo suo alicui ecclesię, non valet: ideo scilicet, quia nunquam reuersurum sit ad dominum, cum ecclesia nõ desinat esse hæres. quod obseruandum est & in priuato ex natura perpetui libelli. Sed diuersum obseruatur in ecclesia, q̃ in priuato.[e] Ecclesia[f] enim cultrix & auctrix iustitiæ non patitur contra iustitiam aliquid fieri in se, vel in alterum: priuatus verò sæpe obuiat iustitiæ. Et si clientulus fecerit libellũ vel aliud de medietate feudi, sine dñi volũtate, eo mortuo sine lgĩmo hęrede masculo (qđ verbũ ita intelligẽdũ est in feudo, i. sine filio masculo[g]) reuertit̃ feudũ ad dñm.[h] Si verò cũ dñi volũtate totũ, vel mediũ alienauerit, stabilis pmaneat alienatio: fratri verò, vel ne

a DE ALIENATIONE FEVDI. SI clientulus. Vlterius ergo pro parte licet, quod in solidum non liceret, ut ff. de contrahen. emptio. & vendi. l. si quis donationis, & de offic. eius cui man. est iur. l. j. & de in ius voc. l. sed si hac. §. q manumittitur, & C. de condi. & de. l. cum ita, similia studiosus inquirat.

Cõcor. cũ hoc ca. extra de feu. c. ij. & glo. iij. in ecclesiarũ, l prin. extra, de constitut.

b De libello. sic ergo videtur, quod alias non sit alienatio permissa præter quã libelli cõcessio. nam cum de pluribus vnum conceditur, sequens intellectus patẽs est, quod de alijs remouetur: sicut econtra, vt ff. de conditio. & demonst. l. cum ita, & de iudi. l. cum prætor. Sed cum alienationis appellatione pignoris obligatio cõtinei: nunquid pignori obligare poterit? Et vr̃ quod nõ: vt C. de re. alie. non alie. l. si. nimirũ cui nõ in gñe licet, nec in specie licebit. ff. nau. caup. stab. l j. in princ. & de ope. pu. l. iij & de rei vẽdi. l. officium, & Instit. de aut. tuto. & in Iñ. quod cũ eo. §. si. videtur etiã istud confirmari per leg. Friderici, imperialem &c. quicquid tamen dicetur, obtinet, & verum est, quòd vsque ad medietatẽ valet pignoris obligatio, sicut & olim poterat, vt §. quibus modis feudo amit. § rursus. nec obstat constitutio: quia loquitur de fraudulenta alienatione: vel quando totum alienare volebat vel pignorare. eodẽ casu loquitur. C. de reb. ali. nõ alie. l. vlt. nã vt dicimus, licitum est pro parte, quod in totum non licet: sed huic quomodo respondebimus? quod dictum est alienare, intelligas de libello, subaudi & pignore: & ita videtur Py. sibijpsi contradicere: cum alias in summa contrarium notatur in rubricella, illa, quid hodie obtin. de feu. alias §. sed an hodie &c. sed de hac materia dic vt ibidem notaui.

Alienationis appellatione pignoratio cõtinetur.

c Derogatum est. ego non puto, quòd debeat esse in rea. sed potius in glo. & dices verũ esse scilicet, quod ei derogatum erit per d. l. Lothar. quæ est infra da prohib. feud alie. per Lothar. Imperialis beneuolentiæ. imo dices, quod similiter derogatum sit ei per l. Fride. imperialem.

Facit ad hoc C. de fun. patri. l. ij. quib. lib. xj. & Bal. ead. l. ver. cõiue cudo, qui feud. dare pos. in vsũ. feu.

d Inde. quæritur vnde procedat illud, Inde? Respon. quia dictum est solam alienationem quę fit in concessione libelli permissam esse: inde præsumi potest &c. per hoc datur intelligi, quod nulli sit permissa alienatio præter istam, scilicet per libellum cũ alicui conceditur: nec contradicit, qđ de pignoris obligatione dicitur: quoniam licet pignoris obligatio contineatur alienationis appellatione, non tamen est alienatio: nimirum pignus in bonis debitoris permanet. ideoque ipsi perire in dubiũ non venit, ut C. de pigno. actio. leg. pignus.

e In priuato: est ergo deterioris conditionis ecclesia, quã priuatus, cum ecclesia in perpetuũ per libellum habere rẽ non possit, sed priuatus valet. alibi cõtra, vt not. C. de sacro. san. eccles. l. vt inter diuinum. Accursius.

f Ecclesia. cultrix. Istud verbum satis notabile est. nã,† satis est omnibus prodesse velle, & neminem lædere, licet solui possit; si diues sit: vt in decretis, causa 14. quæstione v. denique. Accursius.

† Recta lectio sic est ex ca. cita. Sacerdotis est omnibus prodesse uella, & nullũ nocere. Posse aũt solius est Dei. Pet. Vend.

g Sine filio masculo, in hoc ca. notare licet: quia hæredis appellatione contineatur filius tantum masculus: sed alibi ponitur pro liberis: vt ff. ad Trebellianum, lege, ex facto. §. vltimo. & si vis scire quatenus extendatur nomen hæredis, decurre in libro dispu. Pyllei char. vj. rubri. sed quæritur, quatenus hæredis appellatio extendatur &c. In qua dicitur, quòd hæredis appellatio in perpetuum significat succedentes: vt ff. de verbo. sig l. hæredis, & ff. de iur. immunit. lege iiij. & ff. de verbor obligatio. lege stipulatio ista, cum alijs concordan. ibi sequentibus, licet contrarius titulus sequens ibi dicat, quòd significat proximum hæredem duntaxat, vt ff. de verborum significatio. lege, sciendum, & ff. de oper. libert. lege, cum patronus. § j. & ff de minor. lege, in causæ. §. j. cum alijs concor. ibi sequen.

Hæredis appellatione continetur tantum filius masculus.

h Reuertitur feudũ ad dominũ. hic ergo dicitur, qđ vasallus

poti per libellũ facta[a] alienatio, etiam sine uoluntate dñi. Item in feudo comitatus, uel marchiæ uel aliarum dignitatũ nõ est successio ẽm rõnabilẽ usũ: sed hodie hoc est usurpatum.[b]

TITVLVS XIIII.

DE FEVDO marchiæ, vel ducatus, uel comitatus.[c]

In feudis dignitatum nõ succedit hæres, nisi sit inuestitus. Itẽ in aliis feudis succedunt filii & nepotes, & filiis uel nepotibus defunctis sine descendẽtibus succedunt eis fratres & nepotes qui rii ex & consobrini. Bal.

DE marchia, vel ducatu, uel comitatu, uel aliqua regali dignitate si quis inuestitus fuerit per beneficiũ ab imperatore:[d] ille tãtum debet habere. hẽs.n. non succedit[e] ullo modo,[f] nisi ab imperatore p inuestituram acquisierit. Si capitanei,[i] uel ualuasores maiores, uel minores ĩuestiti fuerint de beneficio: filij uel nepotes ex parte filiorũ succedũt. Si uerò un⁹ ex his filijs, uel nepotibus sine descendẽtibus masculini sexus hẽdibus mortuus fuerit, pdicti fratres, uel nepotes per inuestiturã patris & aui[g] in beneficium succedũt. Et similiter intelligendũ est in cõsobrinis.[h] Si duo fratres simul inuestiti[i] fuerint de bñficio nouo, & nõ d pẽno: si unus eorũ sine descẽdẽtib. masculini sexus mortuus fuerit, dñs succedit, non frater, nisi pactũ fuerit in inuestitura, q frater fri succedat. Per pactum. n. frater succedit, non dñs. Et qđ diximus de fratribus, ut unus alij succedat p pactũ: idẽ dicendũ est de filiabus, si hoc pactũ cõciliet, & sic per pactũ filiæ succedunt.[k]

TITVLVS XV.

AN MARITVS succedat uxori in beneficio.[l]

uasallus licite possit usque ad medietatem feudi in libello dare sine permissu dñi: qđ si fecerit, & sine filio masculo decesserit: tunc ad dominũ feudũ reuertitur. Sed op. uas. licite fecit: ergo pœnã nõ meret. C. ad l. Iul. de adul. l. Graechus. Rñ. hic punitur nõ quia alienauit, sed quia sine masculo decessit: sicut de minore dicitur, qđ restituitur. non quia fecit, sed quia sic fecit, ut ff. de minor. xxv. an. l. si ex cau. §. & nũc, alias hic non punitur: qa istud intelligitur de recto feudo, in quo fœminæ non succedunt. Sed instabis: nonne nepotes hic excludun-

Filiorũ appellatione nepotes ueniunt.

tur? Respon. non, quoniam filiorum appellatione etiam nepotes continẽt. nec enim dulciori uocabulo possunt nominari. ff. de uer. sig. l. liberorum, & in Lombar. de beneficio. l. si. Accur.

[a] Per libellũ facta. subaudi etiam sine domini uoluntate, quasi non uideatur alienatio, scilicet eũ feudum erat paternũ. Itẽ & in alia alienatione ei facta. licet enim alias prohibeat alienatio feudi paterni: inter agnatos tamẽ cõcedi tur, ut j. de ali. feu. paterni. c. j. at. j. per quos fi. inuestit. & per quos reci. §. sed & res, & ff. de leg. 3. l. pater, §. quindecim. Vel etiam di-

† Iaco. de Belui. sup hũc text. facit ttia brocar. allegãdo iura ad hoc faciẽtia, & ibi diffuse tractat istam materiam.

cas, q hoc refertur ad proximum dictũ: & ita continuabis, stabilis pmaneat alienatio fratri uero uel nepoti &c. dum tamen sit facta fratri uel nepoti, & ita secundum hoc nihil uidetur operari consensus siue uoluntas domini; quia tunc si eius uoluntate esset facta qualitercunque, ualeret, & non posset irritari secundum quod uidentur uelle constitutiones Lotha. & Frideric. uel etiam dicas, quod nihil subauditur, & ita continua cum sequenti litera: fratri uero uel nepoti. i. alienatio libelli facta in feudo comitatu uel marchiæ &c. secũdum hoc dices. q non debet esse. §. Prior tamẽ expositio uerior esse uidetur.

Consuetudines malæ tracta temporia nõ confirmantur.

[b] Vsurpatum. in feudo ergo non est seruandum, nimirum quia male inuenta & prauę consuetudines tractu temporis non confirmãtur, ut in auth. ut nulli iudi. §. nulli, collatio. nona. licet contrarium dicatur j. de cog. feu. in principio.

[c] DE FEVDO MARCHIÆ &c.

DAliàs est titulus talis, qualiter usus beneficii sit retinendus, de quo non utimur in nostro apparatu.

[d] E marchia. Ab imperatore. In primis illud no. q ex rei qualitate & differentia licitum deprehenditur quod alias non liceret. simi. la. C. fami. er. l. si filius, & ff. de procur. l. procurator totum, & de minor. l. ait prætor. §. quæsitũ, & ff. de admi. tut. l. qui sine hærede, & C. si aduer. do. l. 2. & in sum. ut in lib. dispu. Py. char. 2. rub. ex rerum, de quibus agitur, qualitate &c. licet contra sit arg. ff. usufr. quemadmo. caue. l. 1. & 2. & C. de contra. iud. l. ubi. Item hic no. quod licitum est minori quod maiori nõ licet, ut C. de arbi. l. 3. & C. si de momẽ. pos. app. fue. l. 1. & C. ad l. Iu. de adul. l. si adulterium, & C. de proc. l. militẽ, & ff. de rit. nup. l. obseruandum, licet arg. sit contra, C. de decu. l. si. & ff. de reg. iur. l. non debet actori. Imo & alias dicitur, q si licitum est minori, multo fortius & maiori ff. de offi. præto. l. Barbarius, & C. de post. l. 1. & C. de peda. iudi. l. 2. Item hic non licet hęredi qđ defuncto licebat, ut & alias, C. de reuo. do. l. 3. & fi. & ff. de do. inter ui. & uxo. l. cũ hic, & ff. de pet. hęr. l. nec ullam, & in summa, ut in li. Pychart. vj. rubr. contra non licet hęredi, quod defuncto licebat, licet sit contra, ibi ri superior. unde hic solet assignari contra, ut ff. de proba. l. si pactum. sed ibi plerunque est; propter quod soluitur contra.

[e] Succedit licet hoc hodie sit usurpatum, ut supra, §. proxi. in fi.

[f] Vllo modo. & alias ullo mortuo: sed, ullo modo, credo literam ueriorem.

[g] Patris & aui bene dixit patris & aui: quoniam hoc obseruatur in feudo ab antecessoribus quæsito, non sic per se quæsito fuisset: quia tunc frater fratri non succedit, ut s. dictum est, & j. proxi. dicetur, nisi ex pacto, ut ibi dicitur.

[h] In consobrinis. hoc olim usque ad septimũ gradũ, sed hodie in infinitum: & intellige hic proprie accipi consobrinos, alioqui de superfluo diceret, ut insti. de gradi. cog. § 4.

[i] Si duo fratres inuestiti istud expositum est supra, de suc. feu. §. filia uero, & s. qui feu. da. pot. §. cũ uero Corradus sed est sciendum, q induxit arg à simili, similia studiosus inquirat.

[k] Succedunt. ut supra, qui feud. da. pos. § hoc autem notandum, & supra, de suc. feu §. filia uero, & j. de gradi. suc. in feud. c. 1.

[l] AN MARITVS SVCCEDAT &c.

Alius

Alias est ti. quo ordine succedant filii in beneficiũ matris; quo non si inuenitur in nostro apparatu.

Maritus vxori non succedit in feudo etiam fœmineo, nisi specialiter sit inuestitus, filiæ etiã non succedunt matri in eodem feudo de rigore, nisi specialiter sit dictum, uel fuerint inuestitæ, sed de æquitate bene succedunt. Hoc obtinet in capitaneis, & maioribus ualuasoribus. Bald.

Si fœmina † habens beneficiũ & maritum, moriatur; [a] nullo modo succedit in beneficium maritus, nisi specialiter inuestitus fuerit. & si ipsa fœmina filios dimiserit; dicunt quidam, filios non debere succedere in beneficium matris: nisi specialiter sit dictum, vel inuestiti fuerint: quia secũdum vsum regni, ad beneficium vocantur paternum, & non maternum. Sed secundum æquitatem [b] dicamus filios debere succedere. Hoc dicimus [c] de capitaneis, & de maioribus valuasoribus, [d] & de minoribus: de minimis aũt & de ijs, qui beneficiũ tenẽt † à maioribus valuasoribus, sic seruetur, [e] sicut inferius dicemus.

TITVLVS XVI.

DE FEVDIS DATIS MINIMIS VALUASORIBUS, [f] QUID IURIS SIT.

Minores ualuasoribus minimis feudum auferre possunt quandocumque, pretio tamen restituto, si quod acceperint. Baldus.

Si minores [g] valuasores beneficiũ tollere voluerint minimis valuasoribus, licet eis facere: excepto si beneficiũ vẽdiderint eis. Si verò pretium de beneficio acceperint, tunc aut pretium reddant, aut beneficium dimittant.

TITVLVS XVII.

QVIBVS MODIS FEUDUM AMITTATUR. [h]

Si capitanei, vel maiores valuasores, qui hodie vocantur capitanei (licet impropriè dicantur minores) seniores in bello dimiserint: [i] vel si credentiã ad eorũ dãnũ scienter [k] manifestauerint: si valuasores seniorum vxores adulterauerint: [l] si sciẽter seniores assalierint, vel similes culpas commiserint, beneficio carere debent.

TITVLVS XVIII.

APVD QVEM VEL QUOS CONTROUERSIA FEUDI DEFINIATUR.

Alias non est hic aliquis titulus.

Si contentio fuerit de beneficio inter capitaneos, corã imperatore [m] definiri debet. Si verò fuerit contentio inter minores valuasores, & maiores de beneficio, in iudicio parium definiatur, vel per iudicem curtis. Si ali-

[a] Si fœmina. Succedit. quamuis in alijs bonis iure Lombar. succedat, ut in Lombar. de successio. si. fina. similiter infra de inuest. quã Titius accepit à Sempronio. cap. j.

[b] Aequitatẽ. hic rigori iuris præfertur æquitas, ut & alibi & in sum. ut in lib. Fy. ij. quaterno. j. chat. rubri. semper enim æquitas præfertur rigori, ut C. si res ali. l. cum res ali. & C. de iu. i. placuit. & ff. ad senatusc. Velle. l. si creditor. §. j.

[c] Hoc dicimus. qd dictum est, ĩ. de natu. feu. in prin. s. q̃ sine causa deuestiri non possit. Accur.

[d] Valuasorib. quidam habent hic in text. statim post ualuasoribus, glossatũ seu interlinearum. i. de his qui beneficiũ tenent a minoribus ualuasoribus. post sequitur, sic ut seruetur &c.

[e] Seruetur. sicut continetur in seq. c. proxi. licet illud hodie corrigatur, ut ibi not.

[f] DE FEVDIS datis &c.

Alias non erat ti. neque c. sed §. si minores. Acc.

[g] Si minores. istud totum est correctũ ut supra de na. fe. in fi.

[h] QVIBVS MODIS &c.

Alias est ti. de amissione, feu. quo nõ utimur.

[i] Si capitanei. Dimiserint. istud expositum est ĩ. in princ. illius tit. quibus modis feu. amit.

[k] Scienter. nunquid ista duo sunt necessaria, id est, q̃ manifeste, & quod ad eius damnũ hoc faciat? respon. utiq; quia pœnæ potius sunt moliendæ quam exasperãdæ. ff. de pœ. l. pe. si ergo credentiã domini manifestauerit alias, non damnificandi animo, licet dominus damnificetur: tamen non priuabitur feudo. similiter dic de illo, qui conspirationem fecit cum inimicis domini sui, si non contra dominum conspirauerit, non reuocabitur in seruitutem, ut ff. de offic. præfect. urbis. l. j. §. cum patronus, licet uideatur argum. econtra in decretis. iij. quæstione v. accusatoribus.

[l] Adulterauerint. illud intelligo, quando scienter uasallus cognouerit ipsam. quid enim si in lectum suum sua uxore absente uasallus dominam suam inuenerit, & sic putãs uxorem suam esse, eam cognouerit, nũquid propter hoc feudo priuabitur? certe non. uere enim ipse adulterium non cõmittit, ut in decre. xxxiiij. q. ij. cap. in lectum. idem intelligo si concũbere se exercuerit, ut ĩ. quibus mod. feud. amit. §. Item si fidelis. idẽ dicitur de eo, qui sacratissimas uirgines sollicitauerit. C. de episcopis & cleri. lege. si quis non dicam, & in authen. de sanc. episco. §. penultimo. col. ix.

APVD QVEM, uel quos controuersia feudi definiatur.

Alias non est hic aliquis titulus.

[m] Si contentio. Coram imperatore. istud hodie corrigitur: quia hodie inter maiores & minores nulla est differentia: ut supra, de natu. feud. in fine. sic ergo pares curtis cognoscere potersit etiam inter capitaneos, & maxime hodie per constitutionem Friderici, imperialem. §. præterea si interim. Vel dicas quia hic loquitur quando controuersia erat inter capitaneos de feudo, quòd quilibet eorum dicebat se tenere ab imperatore, & ab eo se esse inuestitum. unde non est mirum, si imperator tãquam dominus debet

Aequitas iuris præfertur rigori.

† Not. q̃ feudũ in dotem dari non potest. Facit Spe. in ti. de loca. §. nunc aliena uersic. cccxij. & in ea. j. §. donate, qua. olim feud. po. alien. per Frid. Bal. & Imo. in l. ususfru. sol. matri. Ale. in c. ij. de feu. & in cap. placuit. iiij. qõ. de loca.

† à minoribus ualuasorib. ie gẽdũ censet Eguinarius Baro.

Pœnæ legum sunt molliẽdæ.

quis [a] de capitaneis, uel de maioribus ualuasoribus, vel de minoribus suũ beneficium siue totum [b] siue partẽ alienauerit, & ipse uel hæres eius sine hærede [c] decesserit: quia beneficiũ senioribus aperitur, totum quod fecit, reuocari debet. [d]

TITVLVS XIX.

CONSTITVTIONES feudales domini Lotharij Imperatoris, quas ante ianuã beati Petri in ciuitate Romana cõdidit obseruandas.

Præcipit Imperator constitutionem editam super beneficiis militum, & successione, & culpa, cum consilio uirorum prudentium ab omnibus obseruari. Bal.

SI quis ex militũ ordine decesserit, qui de feudo inuestitus fuerit, ut constitutum habemus, obseruetur de beneficio, & successione, & culpis. Si unus inculpatus fuerit una de his nominatis culpis, ut habemus insertũ, obseruetur per constitutionẽ domini Lotharij [e] Imperatoris, quæ est constituta tempore Eugenij papæ ante ianuam beatissimi Petri Apostoli in ciuitate Romana per laudamentum sapientiũ Papiæ atq; Mediolani, Mantuæ, Veronæ, † quæ Brenus (aliàs Hybernus) uocatur, & Parmæ, Lucæ, & Pisæ, & Siponti, & marchionum atque ducum, uel capitaneorum atque ualuasorum maiorum.

Decedente milite uasallo succedit sibi filius & nepos ex eo, & frater: quinimo & patruus, si feudum sit auitum. Bal.

Imperator Lotharius [f] Eugenius papę, & uniuerso populo.

SI quis miles mortuus fuerit sine filio masculo, & nepotem reliquerit: [g] in beneficiũ aui in patris uicẽ succedit. Et si hæredem & fratrem reliquerit, in beneficium patris ipse succedit. Et si filius fratris mortuus fuerit; frater patris in beneficium aui defuncti succedat.

TITVLVS XX.

DE BENEFICIO fratris, & qualiter fratre in beneficium fratris succedat. [h]

Frater fratri defuncto sine filio non succedit in feudo nouo.

bet cognoscere inter eos: sed quod dicitur in prædicta constitutione Frederici, imperialem. §. præterea. s. quod si contrauersia est de feudo inter duos uasallos, quòd domini est cognitio.

a Si aliquis super hoc ea. quædam exemplaria habẽt titu. talem, qualiter alienationes militum euacuari debeant, quo non utimur.

b Siue totum. istud intellige, quando licite alienauit: & ponitur hic uel, correctiue: quoniam non totum poterat alienare: alioqui ex sola alienatione non inspecta morte hæredis ad dominum reuertitur: ut supra de feu. alie. in princ. expositum est. Vel si uis intelligere, quando alienauit contra prohibitionem, intelligas, quòd ita de facto euenerat, & erat solummodo dubitatio utrum a bonæ fidei emptore posset reuocari mala fide traditum, & no. hic idem quod supra quib. modis feu. ami. §. rursus.

c Sine hærede. i. sine filio masculo: ut supra de alie. feud. circa si.

d Reuocari debet. Hic notandum est uerbum necessitatis pro possibilitate poni & pro consilio: sicut & alibi: ut. ff. de pigno. l. creditor, & C. ad legem Fla. de plag. l. si itatem. sicut econtra uerbum consilij, sæpissime ponitur pro necessitate: ut C. de rescind. uend. l. non idcirco, & ff. de admini. tut. l. tutores. § a.

Consilij, uerbum quandoq; pro necessitate ponitur.

CONSTITVTIONES Feudales domini Lotharij Imperatoris quas ante &c.

e SI quis ex Lotharij, hanc constitutionẽ non memini me legisse, nisi fuerit illa quæ sic incipit, Imperialis beneuolentiæ &c. Py. ego autem puto quòd ista quæ sequitur, sit illa quæ sic incipit. Si quis miles mortuus fuerit, & debet habere superscriptionẽ talẽ, Imperator Lothar. Euge. papæ & uniuerso populo, & in quibusdã consuetudinibus ita habetur suprascriptũ. & intelligo, quòd teneat hæc cõstitutio usq; ad illuã, c. si quis sine filio masculo: nã in prædictis cap. omnibus, quæ sunt vsq; ad dictum c. si quis &c. loquũtur de beneficijs militũ, & de successione, & de culpis, si quis ea capitula recte inspexerit: & hæc est de qua dicitur hic, obseruetur de beneficio & successione, & de culpis &c. ad hoc faciunt plura capitula, quæ sic incipiunt, sancimus &c. quod uerbum notat esse l. Imperatoris. illa enim constitutio imperialis beneuolentiæ, non loquitur nisi de una culpa, scilicet de alienatione feudi: per quod uidetur quòd hic non loquitur de illa constitutione: nisi forte diceres, quod illa constitutio in fine, & istæ quæ sunt hic, sint uel debeant esse tantum una constitutio.

† Eguinæ. Baro legit quæ Brenona uocatur.

f Imperator Lotharius. quidam nõ habent hanc superscriptionem, nec aliquam: puto tamen, quod satis possit admitti talis suprascriptio: quia credo hãc fore illam constitutionem de qua feci mentionem supra proxi. & credo, quod duret hæc constitutio usque ad illud c. si quis, sine filio masculo, licet distincta per plura capitula.

g SI quis miles. Reliquerit in successione militis notabia, quod licet inferiores non reliquant, tamen fratres ex transuerso admittuntur, & domino præponuntur, licet in feudo aliorum fratrum fratres non succedant, nisi fuerit specialiter dictum, ut supra, proxi. & supra de feud. mar. cap. si duo. Vel quod est uerius, idem in filiorum successione: quia in feudo antiquo loquitur. & hoc est quod dicit, in beneficio patris ipse succedit, & cætera.

Quid ergo erit, si duo fratres inter se bona fratris diuidant, & uni soli feudum eueniat, quod erat antiquum: nunquid sine hærede mortuo fratre ad quem deuenit, deferatur fratri uel domino? Respon. aut refutauit, aut non: si refutauit, uel ad hoc refutauit, ut dominus eum de nouo inuestiret: & recte ad ipsum dominum reuertitur: alioqui fratri: ut infra. de nat. suc. feu. cap. 1. & de eo qui fin. se. agn. de feu. pa. cap. tres erant agnati, & infra, si de feu. con. fue. ca. Titius cum Sempronio.

h DE BENEFICIO FRATRIS, &c.

Alias non est titulus.

Si quis

Fallit regula, si tempore inuestituræ per pactũ aliud conuenit. Itẽ si de cõmunibus bonis est emptum. Itẽ si frater est inuestitus vtriusque nomine domino sciente. Item si frater acquisiuit in hostem regis. Bald.

SI quis acquisierit beneficiũ, & sine filio masculo mortuus fuerit, & fratrem reliquerit: frater non succedat fratri, sed dominus habeat: nisi per inuestituram a domino ordinatum fuerit, vt frater succedat fratri, si mortuus fuerit sine hærede masculo: vel succedat frater fratri moriẽti sine filio: vel nisi beneficium de cõmunibus bonis fuerit emptũ: [a] vel vtriusq; nomine dño sciente, [b] si insimul steterit, vel in hostẽ regis acquisierint.

TITVLVS XXI.

DE FEVDO SINE culpa non amittendo. [c]

SAncimus, vt nemo miles[d] sine cognita culpa beneficiũ suũ amittat: si ex culpis ijs vel causis conuictus nõ fuerit, quas milites usi sunt noĩare, quando fidelitatẽ faciunt dominis suis, vel p laudamẽtum parium suorum: vel si dominis suis deseruire noluerint tunc cõdictio causa data ꝑponitur ad repetendũ feudũ, ex quo nõ seruit domino. Nam si steterit viginti annis & vltra, ꝙ non seruierit domino: nisi necesse fuerit domino, feudum non amittit. †

Vasallus feudo priuatur alienando, cum vxore domini concũbendo, & in pugna: cum posset eũ iuuare, dimittendo. Bal.

SI quis [e] miles beneficium suum vendiderit totum sine voluntate vel iussu [f] domini sui, vt proprium beneficium amittat, decernimus: dominus verò habeat, uel si concubuerit [g] cũ vxore domini sui domino viuẽte: vel si in pugna suũ dominũ dimiserit, † & cum eo [h] non laborauerit, si potuerit.

TITVLVS XXII.

QVO TEMPORE miles inuestituram petere debeat. [i]

Si miles intra annum & mẽsem post mortem domini non petat inuestituram ab eius hærede, vel post mortem patris a domino, perdit feudum, fallit in casibus his insertis. Bart.

SAncimus, vt nemo miles [k]

a SI quis acquisierit. Emptum. sic ergo feudum emitur & acquiritur pretio: ut hic, & ī. de na. fe. contra. est euidenter infra, de feu. dato in uicem le. commi. ubi dicitur quod nõ sub prætextu pecuniæ, sed amore domini feudum acquiritur. Respon. illud intelligo, quando a uasallio emitur domino sciente, illud uero locum habet, quando a domino emit: quod fieri prohibetur. Sed opponitur infra, titul. quemadmo. feu. ad fil. perti. c. si quis sine filio, ex eo verbo, nisi a domino redemerit: per quod innuitur, quod a domino emi valeat. Sol. illud intelligendum est, quando redemit sine pretio, alias bene seruiendo domino & optime se habendo erga dominum, & ponitur ibi redemit extra propriam significationem, similia studiosus iquirat. hic autem notabis istud generale. Licitũ est sine pretio, quod cum pretio non liceret, ut arg. ff. de in fa. l. furti & argu. C. de prædijs cur. l. fin. & C. manda. l. fin. & de fun. patr. l. j. argu. contra est alias. s qa non est licitum gratis quod pretio non liceret, ut ff. de rit. nupt. l. paiam. arg. contra ad hoc ff. de regu. iur. l. cui ius est donandi. licet alias dicatur, quod licitũ est pretio, quod gratia non liceret, ut ff. quibus mod. pig. vel hyp. sol. l sicut. §. sed si. & C. de contra. iu. l. una. & ff. de contraher. emptio. l j. & C de administra. tuto. l. non omni. & ff. de procurat. l. procurator cui. ff. de pactis. l. cõtra. §. vlt. ff de dona. l. filius. & C. si maior factus. l. fina. & ista generaliter sunt in ll. Py. quod autem hic dicitur si insimul steterint, intelligo maxime, quia idem intelligo. & si non insimul, dum tamen de communi pecunia & domino sciente fuerit emptum, & ita multum interest, cuius pecunia feu. ematur. vnde hic poteris reperire, quod notauimus. ī. qui feu. da. poss. c. cum verò Conradus.

b Domino sciente. hoc aũt dictũ est, ne alias inuitus dominus alium, quam quem uelit, acquirat uas. ut infra de fratribus de no. bene. inuest. cap. si duo fratres, & in communi causa hic colligitur, quòd ex certa sciẽtia sine contradictione præsumitur dominus consentire, sicut & alias, ut ff. de euict. l. quidam. & C. de nup. l. si ut proponis. & ff. de re. iu. l. qui tacet & in summa ut in lib. disp. Py. secundo quaterno. ij. chart. m. ex sciẽtia sine contradictione eiusque cõtrario: licet contraria sit sequens rubricella per id quod legitur. ff. qui. mo. pig uel hypo. sol. sicut., §. non uidetur. ff de proc l. filius. § inuitos, cum concor ibi seq. quod autem dicitur in si. uel in hostem regis dicitur per l quæ est in Lomb. de suc. si fratres post mortem &c.

c DE FEVDO sine culpa &c. Quidam non habent hic aliquem titulum, sed nos hoc utimur.

d SAncimus ut nemo miles. quod diximus de milite, idem in alijs hodie, ut supra de na. fe. in fin. simil le legitur. C. qui accu. non pos. l. 2. & ff. quod metus causa. l. una est uetisimile, & merito idem in illis alijs uasal. quia eadem est hincinde ratio & æquitas, unde idem ius constituendum est, ut ff. ad l. Aquil. l. illud. & ff. de legi & senatusconsul. l. nõ possunt, & C. de li. præte. uel exhæred. l. j. Accur.

e SI quis. huic. ca. quidam habẽt tit. de suc. quo non utimur.

f Iussu. hic iussum pro consensu ponitur, idest sine cõsensu & uoluntate domini, & notandum est in alijs idẽ quod in militie, ut in consti. Fride imperialẽ. & idem de parte, quod hic dicitur de toto. l. ut partem tantum alienatam amittat, ut ī. de ua. qui contra consti. Lotha. bene alie. c j.

g Concubuerit. istud ca. expositum est ī. quib mod. feud. amit. in prin. §. ij.

h Et cum eo. No uerbum istud, & soluit quæstionẽ quam fecimus. ī. qui. mod. feud. amit. in prin.

i SQVO TEMPORE MILES &c. Quidam non habent hic aliquem titu.

k SAncimus ut nemo miles. in quibusdã cõstitutionibus nõ ẽ sancimus: sed ita cõtinuat cũ superiori

† Hæc regula ẽ uera in omnib. ut ī. de na feu. de his qui feud. dare pos. § fin. & quibus mo. feu. amit. in prin.

† Facit ad hoc Ang. I l. a. §. occisori. in fine. ff. ad Syl. quod est uerũ, si dominus cõquestus fuerit de eo, alias secus.

petlori ca.& cū eo nō laborauerit, si potuerit : sed vltra annū & mensem uadat vt iouestiturā &c.& ita secūdū hoc nō debet esse hic ieepno.c.uec tl.qđ ē falsū.

Tempus post scientiā currit

a Vltra aonum.hoc demū tēpus post scientiā currit: dum tamen crassa & supina ignoraotia non sit excusata : puta si ignorauerit , quod omnes de ciuitate sciant ff. de iur.& fact. igoo. l.t.& l. nec, & l.regula,& ff.de calum. l. sonus, & not. de tali tempore capres sius in C.de re milita.l.t.

b. Et meosem . sic ergo videtur , quod per aonum & mensem possit miles differre petitionem inuestiturae , quod in alijs non obseruatur : imo & anno & die elapso excluduntur alij:dū tamen sint puberes, ut in consti. Fride. imperialē. §.praeterea. & hoc erit casuale in milite , sicut & alia casualia notantur circa militem, quae hic enumerare esset superfluū . Vel forte corrigitū istud

vltra annum a & mensem b vadat,vt inuestituram beneficij sui a filio , uel successore dñi sui petat, vel post mortē dñi sui,vel patris sui,vel alterius , cui succedere debet:nisi iusta causa interuenerit,quare non petierit , ueluti mortis , c vel capitales inimicitię, vel infantia, d vel iusta absentia : e & si (vt suprà dictum est) non petierit,damnetur. f

SI quis fecerit inuestituram vel cābium g de beneficio sui militis, sine illius consensu, cuius est beneficium , pro non facto h habeatur.

Miles non potest deuestiri à domino sine culpa & causa cognita,& conuicta per laudamēta parium. Bart.

SAncim[9], vt nemo miles adimatur de possessione sui beneficij,nisi conuicta culpa , quae sit laudanda per iudiciū pariū suorum , sicut suprà diximus. Si autem dixerit miles, quòd sui pares inique iudicassent,miles in possessione maneat i per sex k hebdomadas : & ad nostrā veniat praesentiam cū illis, qui laudamentum atq; iudiciū fecerint:& ante nos definiemus.

per consti.Frid.& idem erit in milite, qđ in alijs,velut ergo contumax a feudo priuatur vasallus post spatium tanti temporis, sic & alibi punitur contumax , ut C. quorum ap.non re.l.s & de iud. l. properandum. §. cum autem . Sed pone , ꝙ post annum & mensem secundum usum consuetum dominus vas. recepit, nunquid huic talem quasi ingratitudinem videtur remittere? Et certe videtur ꝙ sic. ff de l.commis.l.post diem & de eo quod certo loco.l.fin.

c Veluti mortis.Nunquid si moriatur, antequam petat cum superessent tantum duo vel tres dies de anno & mense uel die , dabitur haeredi suo tantum tempus duntaxat , quantum defuncto supererat : aut dabitur Iterum mensis & annus ? Resp. ne tu lector piger efficiaris, quaeres diligenter quae notantur in C. de tempo.in integ.resti.l.antepenul quae incipit , ea quae , & omnia poteris inuenire , licet uideatur ꝙ illud tantū , qđ supererat defuncto,dari debeat,vt C.de iu.l.properandum.§.sin autem. & ff.de iudi.l.si iudex.

d Iosantia.si habes in litera iosantia,tunc cessabunt contra.vel anfractus, vt patet in coostitu. Frideri. iosra si de feu. contro sue. c.si minor. si habes infamia : tunc quaeritur de cuius infamia sit Intelligendum : nunquid de infamia vas. an de infamia do. si dicatur de infamia vas.tunc videtur absurdum , quòd propter istam infamiam debeat istud habere priuilegiū : cum potius debeat ei nocere delictum suum quā prodesse, nimirum dolus proprius non debet aliquem releuare , neque propria temeritas alicui lucratiua concedi. ff.pro soc.l.verum.§.tempus. & de dolo. l.1.& l. Netarius.& C. de episco.& cleric. l.omnes.io fin. ne igitur ex delicto suo fructum consequatus , de vasalli infamia non loquitur, de domini autem infamia sic : puta quia dominus excommunicatus est , & ideo cum domino vasallus non habet loquelam , in quo casu ēt a sacramento fidelitatis est absolutus , ut in decret. causa. xvj.q.vj.alius.& cap.fioa.& ī. titul. hic finitur lex, deinde consuetudines regni incipiunt. capit. j.vel ita intelligas infamia, id est, mala fama habita de do-

Excōmunicati vasallus à fidelitatis sacramento est absolutus.

mini morte, pone dominum vltra mare mortuum : nec sit fama de eius morte post annum & mensem , certè istud vasallo non valet imputari , vnde apparet, quòd hoc tempus ei a tempore scientiae cedat , & secundum hoc erit ei vtile & non continuum hoc tēpus. sed nunquid hodie per legem Friderici corrigitur ? Re spon. ibi determinabitur.

e Abscotia . puta cum causa reipublicae sit absens . nunquid ergo absenti causa reipublicae non currit tempus , maxime si potuit per procuratorem adire dominum , & non fecit ? & vtique currit ei : nec puto ei succurrendum hoc casu . ff. de mi. lege Fapinia. cauli. sed vbi non potuit per procuratorem , secus est , ut ibi nota. Vel forte ibi iusta de causa absens est : nec per procuratorem adire tenetur : quia non intelligitur absens , qui legitimum procuratorē relinquit,vt in pluribus studiosus indagator poterit inuenire .

f Damnetur. distinguitur tamen, si fuerit contumax vel non:vt si contumax fuerit inuentus : quia noluit seruire:merito amittat feudum . Sed si dominus recepit eius seruitium post annum: videtur renunciasse iuri suo,& hoc propter multas leges, vt arg.ff.de recep. l.Celsus.& C.de vsu.l.quādois.& C.de pac. inter emp. & ven.l.commissoriae.& de iure do.impe. l.ij. & ff.de va.& ex.l.pen.

g SI quis fecerit. Cambium.licet non possit alienare,nunquid locare? Item nunquid in feudum dare? Item nunquid pignori obligare ? Haec in cōsti. Frideri.notabuntur nouente domino: & hoc intelligas verum esse nisi totam curil alienauerit, vt ff. de fun. do.l.j.in Lombar.de be l.fi.& infra , de leg. Cor.§.ex eadem lege .

h Pro non facto . hoc intelligo dum superserit vasallus: veruntamen eo decedente cogitur dominus adimplere promissum , & tunc demum incipit inuestitura effectum habere: quod intelligo tantum de eo milite, qui successionem feudi non habet : alioqui pro non facta habetur inuestitura,vt ī.si de feudo.cō.fue. ea.moribus.& de feud da.in vicem leg. commissoriae, si quia iouestierit,sed ibi aliud notabitur: vt in Lombarda de bene.l fina.

i SAncimus . Maneat & merito : quia debent in suo statu omnia permanere post ap. C. de ap. l. 4. quòd intelligo, nisi fuerit res mobilis,& persona possidens suspecta sit,nec satisdat : vel etiam si res a possidente postularetur . ar. C. quo. ap.non reci. l.ab executore . & ff. de ap. l. imperator . §. fina. & qui satis.cogan. l. si fideiussor. §. fina. quod autem dicitur in fine cap. scilicet,ante nos definiemus : sic intelligitur scilicet, si ambo sint vasalli principis curiae. alioqui ille ad quem appellauerint, eām appellationem fine debito terminabit, & alias in tea. est , definitur .

k Per sex. Sed nunquid continuum, vel vtile est hoc tempus?intelligo ꝙ utile sit istud , quale est illud qđ indul-

indulgetur appellanti. Et no. ꝗ detrahitur huic.l.per consuetudinem: quia generaliter appellanti indulgetur annus: ut in authen.de his qui ingre. ad ap.col.5. Vel etiam dic ꝗ hic non negatur illud: sed dicitur ꝗ intra sex hebdomadas se debet repræsentare: imo hoc spatium habet antequā iter arripiat, & hoc intelligendū est de maioribus ualuasoribus, ut in Lōbar.de bene.l.fi.

DE CONTENtione &c.

a SI quis miles. Alias inuenitale gl. loco isto, uacat istud cap. propter inferius c.si inter dominum.

b In possessione.qđ in isto c.cōtinetur.s. possessorem debere iurare, non est indistincte sic intelligēdū: sed sicut distinguitur.j.de consue. re. feu. c.sacramentū non semper, & notabitur j.si de inue.inter do.& uas. lis ori. c.1. quod autem in fi.dicitur,non est relinquendum .s. quia non est bonum ut ueritas denegetur: simile in C. de ap.l. eos qui.§.1.

QVEMADMOdum feu.&c.

SI quis sine filio.

c Beneficium patris, intelligo nisi pactum interuenerit: ut & filiæ succedāt: ut supra de succ.feu. §.filia uero non succedit.

QVIBVS MOdis feudum &c.

SCiendum est. Hoc iure. alias hoc iure.& alias,hac in re nullo, &c.

e Succedēte.in hoc c.uidetur absurdū.s. ꝗ hæres excludatur quādo dominus possessionem in uasallū transtulit. igitur inuestituram fecisse uidetur, quia proprie inuestitura possessio appellatur: argumen.j.eod. quid sit inuestitura ca.2. xam unusquisque sibi & suis hæredibus prospexisse uidetur: ut supra,de duob.fra.a cap.inuest.c.duo fratres. & hoc uerū est, si hæredū mentio habita non est: ut.ff.de probatio.l. si pactum.& aperte contradicitur.j.de consue. re. feu. c.sciendum. Py.tamen de hoc dicit: ut in summa nota.

TITVLVS XXIII.

DE CONTENtione inter dominum & uasallum de inuestitura feudi.

Si inter militem uasallum & dominum contentio sit de inuestitura: domino deficiente in probatione uasallo possidenti defertur iusiurandum. domino autem possidente, militi uasallo incumbit probatio: ea autem in probatione deficiente, domino dabitur iusiurandum. Bal.

SI quis miles [a] in possessione [b] sui beneficij fuerit, & dominus inuestiturā negauerit: miles affirmet per iusiurandum, si potuerit, ꝗ suum sit beneficium per inuestituram domini sui. & si dominus possederit, & miles sic dixerit, ꝗ inuestitus fuerit a domino suo, & dominus negauerit, adhibeātur pares illius, & per ipsos inueniatur ueritas. & si pares non fuerint, ueritas inueniatur per dominum: quia non est bonum, ut ueritas denegetur.

TITVLVS XXIIII.

QVEMADMOdum feudum ad filiam pertineat.

Vasallo defuncto sine liberis, filia non succedit in beneficio patris: fallit hoc in duobus casibus. Bald.

SI quis sine filio masculo mortuus fuerit, & reliquerit filiā, filia non habeat beneficium patris: [c] nisi a domino redemerit. Si autē dominus ei dare uoluerit propter seruitium & amorem patris, nō renocetur ab ullo ex parentibus suis, neq; damnetur.

TITVLVS XXV.

QVIBVS MOdis feudum constitui potest.

Feudum sine inuestitura constitui non potest. Bar.

SCiendū est feudum sine inuestitura nullo modo constitui posse, etiam si domino iubente quis alicuius rei nomine feudi possessionem nāciscatur, & teneat: licet tamen possessionē taliter adeptā, dum uixerit, quasi feudi nomine retinere: hęrede eius in hoc iure [d] nullo modo ei succedēte. [e] Si dominus qui inuestiuit, forte sit clericus, [f] & cōtigerit, ut ante moriatur, quam uasallus possessionem feudi nancisceretur, exinanitur feudum: quod generaliter in omnibus clericis, qui feudum dāt, obseruatur.

TITVLVS XXVI.

SI DE INVESTItura inter dominum & uasallum lis oriatur. [g]

SI inter dominum [h] & uasallum lis oriatur de inuestitura feudi, domino. s.inuestiturā [i] se fecisse negante: si testib. res ꝓbari non poterit, possessoris sacrō res decidatur. Idē

f Forte sit clericus, istud satis expositū est s̄ tit.qui succ. teneantur, & in alio titu. hic potest esse tit.qui suc.teneātur. & infra dicetur.

g SI DE INuestitura &c.

Alias tit.qualiter iudicium feudi sit examinandum, quod non miror.

h SI inter dominū. Orta contētione inter dom.& uasal. deficiente probatione, possessoris sacramēto causa definietur: sed si testes interfuerint, debet fieri per testes probatio: qui si ueritatem dicere recusant, debent cogi a comite, uel a populo, uel ab Imperatore, ad quem accedere debet uasallus cum iussu domini: sed interim quiete possidet usque ad annum. sed si interim non iuerit per se, uel per alium, domini sacramento causa decidetur. in clericorū autē inuestitura omnes testes pariter admittuntur. hoc dicit Bald.

i Inuestituram. Sed de qua inuestitura intelligitur quòd hic dicitur: quanto utrum de noua, an de ueteri? Respon. de ueteri: quoniam de noua non audiuntur testes nisi sint de paribus: imo debet per breue testatum probari, in quo etiam casu secundum quosdam non ualet inuestitura: quia de solennitate deest in con. re. feudi: ut infra qui test. sunt ne. ad proban. no.inuest. cap.1.uel etiam potest intelligi illud, quando præsentes sunt pares tempore inuestitu-

stiturae. nam si tunc abessent, tunc etiam extranei possunt recipi secundum quod hic uidetur dici in uerbo illo, qui si tempore inuestitionis absuerint, &c. quod falsum est: quoniam si absint, expectandi sunt ut j. de côtue. re. feu. c. sciendum, quod autem hic dicitur, intelligo: quando dominus pares non habet, ut colligitur in praedicto c. sciendû. unde quod hic dicitur, qui si tempore inuestiturae absuerint intelligas, i. si tempore inuestitionis pares dominus habuerit. nam si pares non habuerit, etiam extranei &c. & quod ibi sequitur, veritatem celare noluerint est notabile uerbum, nimirum qui ueritatem dicere non unit, nocere desiderat, ut in decret. ca. 11. q. ult. c. quisquis.

Veritatē celans nocere desiderat.

& in eorum successorib. obseruat. Si uerò testes interfuerint, & eos uasallus ad testimoniū uocauerit: eorum testimonio cum sacramento credat. Testes uerò sint pares ei⁹ & qui ab eodem domino feudum teneant, qui si tēpore inuestitionis abfuerint, etiam extranei sunt recipiēdi: qui etiam si ueritatē celare uoluerīt, fortè amore, uel pretio, uel alia qualibet ex cā, à comite [a] uel a populo iurare compellantur, q ex ea causa falsitatem non dicant, nec uera scientes tacebunt. His enim nō cogentibus eos uasallus cum ipso domino ad imperatorē [b] ire festinet, eiq; causam intimet: & quod imperator inter eos iudicauerit, obseruetur. [c]

Si autem se uēturum, uel nuncium missurum uasallus promittat: ex quo promiserit, usq; ad annum [d] quietè possideat. Si uerò ad regem non uenerit, uel non miserit intra annū: [e] domini sacramēto causa finiatur. Et si testes sacramento [f] iā dicto praestito se non interfuisse dixerint: domini sacramento quaestio terminet. Hęc oīa ēt ī clericorū [g] psonis locū habent, pterquam q de psonis testiū dictū est. In clericorū feudo pariter accipiunt pares & extranei: hoc ideo, quia cū clerici quosdā d feudo inuestiūt, sępe abscōsè & sine praesentia suorum cōfratrum hoc facere studēt.

Orta contentione inter dominum & uasallum, si uasallus dicit se, uel patrē suum inuestitū, debet probare per testes saltem duos suam intentionem, & eo in probatione deficiente, defertur sacramentū domino possidēti, qui iurabit cum duodecim sacramentalibus, et eo nolēte iurare defertur alteri, qui iurabit etiam cum duodecim sacramētalibus, utroque autem nolente iurare dominus possessor absoluitur: uasallo aūt possidente si p stidet per annum sciente domino & non contradicēte, solus debet iurare sine aliis: alias autem non. Bal.

Si quis [h] se uel patrē suū ab aliquo defuncto, uel patre eius de feudis inuestitū esse contenderit: nisi per duos pares [i] de domo ipsius domini probauerit, quod intendit, uel etiam cum pares absunt, per alios [k] idoneos duos testes: [l] tūc in electione domini ē, utrū

[a] Qualibet ex causa, à comite. sed istud notandum est, q gradatim facienda est postulatio, scilicet de minore iudice ad maiorem iudicem.

[b] Ad imperatorem. nam primo inuocatur curia: postea comes, deinde populus, postea imperator, sic etiam procedit appellatio in authen. de appel. col. 4. §. ulti. licet uideatur contra, ff. de const. princ. l. 1. & instit. de iu. nat. gen. & ciuil. §. sed & quod principi. nam ibi inuenitur quòd maior sit populus imperatore, cum ab eo possit degradari, licet in contrarium Barbarius Philippus dicat, scilicet plus posse imperatorem, ut ff. de offi. praeto. l. Barbarius Philippus. Accursius.

[c] Obseruetur. & merito, quia quod principi placuit, legis habet uigorem, ut instit. de iur. na. §. sed & quod principi, & ff. de consti. prin. l. 1. & inuenitur errorem principis ius facere, ut ff. de all. & ci. le. l. 3. in fi. sed & quod comes utpote loco praesidis statuit, ex necessitate seruandum est, ut C. ubi pu. edn. de l. 1.

[d] Usque ad annum. & est illud mirabile, quòd annus uas. indulgetur ad praesentandum se, cum tantum vj. hebdomadę concedantur superioribus appellationib. ut s. quo tē. mi. inue. pe. de. ca. 3 §. si autem dixerit, & in Lombar. de be. l. ul. Sed istud cur contingat, is inquirat quem labor mundi exagitat, cum maxime spatium nouem mensium septentrionalibus hominibus ad se repraesentandum iudici legumlatoribus uidetur sufficiens, ut in authē. ut om. ob. iud. §. si igitur, col. 5.

[e] Intra annum. & sic per totum annum quiete debet possidere uasallus, licet intra annū, se debeat repraesentare, & est no. hic quòd possessori probatio incumbit, sed intelligo, q aliud pro domino faciebat, ut j. dicitur, quòd si testes se non interfuisse dixerint quòd sacramento domini causa finitur. & intelligo quòd hoc sacramentum ad cautelam domino detur, cum is probatione deficiat, qui probare tenetur, sicut no. in C. de reb. cre. & iureiur. l. in bonae, & hoc consonat ei, quod legitur, j. de contue. re. feu. c. sacramentum.

[f] Sacramento. si habes non, tunc similiter debes habere in litera domini sacramento, alioqui non.

[g] In clericorū. Hic colligitur, quòd ex personarum qualitate, & differentia licitum deprehenditur, quòd alias non liceret, ut not. s. de na. fe. circa prin. quòd autē dicitur hic de clericis, scilicet quòd feud. dare possunt. cognati tamen excipiuntur, quibus dare prohibentur, ut C. de sacrosan. eccle. l. iubemus, authen. quibuscumque, licet potius hodie agnatis, quam extraneis huiusmodi beneficia a clericis concedantur, nec sibi possunt acquirere dum administrant, ut ff. de contrahen. emp. l. non licet, & de offi. procon. l. solent, §. ulti. Item in isto, §. notare licet, & notabitur in inferiore proxi. §. quod inopia probationum emergente licitum deprehenditur, quòd alias esset illicitum, ut not. s. de conten. inter do. & uas. de inuesti. feu. circa prin.

Licitū fit ex illicito personarū qualitas & differentia.

[h] Si quis. quidam in hoc ca. habent gl. talem, uacat hoc ca. propter inferius, si duo.

[i] Pares hic nota, duos testes sufficere ad inuestituram probandam, & merito: quia ubi numerus testium nō exigitur, duo sufficiunt. pluralis enim locutio duorum numero contenta est, ut ff. de testi. l. ubi, unde dominus in euang. In ore duorum uel trium testiū stat omne uerbum, & extra de test. relatum.

[k] Per alios. ecce quod plene notauimus, uel inopia probationum emergente.

[l] Duos testes. idoneos cum pares absunt, ut supra eodem. c. 1. & de hoc dic, ut ibi notauimus, quòd autem

c C de domo.

de domo id est de curia intelligo, ne forte domesticis testibus fides improbetur: ut C. de test. l. patentes, & l. aduersus, & l. etiam. quandoq; tamen & domestici admittuntur: ut C. de repu. l. consensu. §. fi. & hoc est quòd dicit, ni si per duos pares. Accur.

a Iurare. ecce quod prope not. inopia probationum emergente. &c.

b Quod si iurare. Quid ergo si nec iurat, nec se uelle iurare recusat? Respon. intelligo, quòd iudex debet statuere tempus intra quod iuret, si uult dominus: quo transacto in uasallum transferatur electio: licet antequam iuret, et die transacto possit adhuc iurare dominus: ut arg. ff. de leg. t. leg. cum res, & C. cōmu. de leg. l. si duobus. § sed si quis, & ff. de op. lega. leg. mancipiorum.

c Absoluendus. nimirum actore non probante, uel quasi probante absoluitur reus & si nihil praestiterit, obtinere debet: ut C. de eden. l. qui accusare: quasi probante ideo dixi: quia iusiurandum loco probationis cedit, imo quasi probatio dicitur, C. de re. cre. l. actori. & ff. de iureiu. l. nō erit. §. dato. & l. sed & si. §. fi. & l. tutor.

Iosiurādō quasi probatio dicitur.

uelit iurare [a] cū duodecim sacramētalibus, illū qui feudū querit, per se uel patrē eius, si de hoc quæratur, de ipso feudo inuestitum non fuisse. Quòd si iurare noluerit: actor iuret cū duodecim sacramētalibus se uel patrē suū inuestitū fuisse. Quòd si iurare [b] noluerit, qui cōuenitur, est absoluendus. [c] Secundum enim morem Mediolanēsium hæc sacramēta præstanda [d] sunt tam à filijs actoris uel rei, quā ab ipsis principalibus psonis. Si autem aliquis in possessione feudi sit, de quo dn̄s dicit eū inuestitū nō fuisse: tūc sine pbatione ulla tēstiū debet solus [e] iurare se, uel patrē suum fuisse inuestitū. Hæc aūt sunt ita tenenda, si per unum annum sciente [f] domino & non contradicente in possessione feudi pmansit: alioqui iusta ignorātia uel parui temporis negligētia cum iniquæ possessionis piurio quandoq; domino in possessione damnū afferat.

TITVLVS XXVII.

DE FEVDO DATO IN UICĒ LEGIS COMMISSORIÆ REPROBANDO.

Feudum non potest constitui sub pacto legis cōmissoriæ, quia non prætextu pecuniæ sed amore domini dandum est. Bal.

SIquis obligauerit aliquā rem pignoritio pacto, [g] ut si statuto tempore pecunia soluta nō fuisset, res eēt creditoris, & eā p feudo habeat: potest debitor,

d Præstanda tam à filijs. & merito: quoniam persona patris & filij una esse intelligitur. C. de impob. & ali. sub. l. ult. & insti. de inuti. stip. §. ei qui tuo: & unum est sacramentum testatoris & hæredis: ut in authen. de iureiu. à mo. præst. in prin. licet alibi dicatur quòd multum discrepet iusiurand. hæreditarium a principali sacramento. C. de re. cre. & iureiu. l. generaliter. in prin.

e Debet solus. intelligo secūdum distinctionem quæ fit. j. de consue. re. feu. ca. sacramentum.

f Sciente. hic sumitur, q patientia sine cōtradictiōe habetur pro expresso [a] consensu. simile est quod dicitur de cohæredibus, qui presentes passi sunt unum cohæredem totam hæreditatem uendere, & pretium accepere. nam & ipsi uidentur suas partes uēdidisse: ut ff. de euict. l. quidam, idem quoq; dicitur de libero qui passus est dominum rem uendere eū pro ipsa parte pretium soluisset. ff. man. l. si uero. §. inde Papinianus. nam pater uidetur approbasse matrimonium filij sui, cum ipsum contrahentem nō prohibuit sciens: ut C. de nup. l. si ut proponis. idem dicas de contractu filij: ut ff ad ma. l. si filius. sed ut magister nauis uidetur illum naui præposuisse, quem ministerio fungi uoluit, nec cōtradixit, ut ff. de exerci. l. t. § magister. idē quoq; de eo dicitur, qui misit stillicidiū suum in alienis ædibus sciente eo, & non contradicente: cum erat ad hoc: ut ff. si serui. uendi. l. si à te. sed & si passus fuero te in meo sepulchro ædificare, & me sciēte mortuum tuum intulerit: alium postea te inferente prohibere non potero: ut ff. de mor. infe. l. si proprius. §. fi. nam & si ego dominus horreorum propositū habeo aurum & argentum, & margaritas meo nomine & periculo non recipere, & me sciente has res in horreis induxeris: uideor à proposito recessisse: ut ff. loca. & condu. l. cum in plures. §. locator. sed & licet in instrumento non cōtineatur possessionem fuisse traditam: si tamen domino sciente tu emptor possedisti diutius, eam tradidisse intelligitur. C. de acqui. pos. l. t. & 2. nam si dn̄s sciat seruum suum militare uel aliquam dignitatē habere, & ipsum non reuocet: uidetur consentire, & ingenuus efficitur. C. qui mil. non pos. l. penul. & ult. Item si non contradixerit sciuum ordinari clericum, eū sciebat: ut in authen. de san. episco. §. si seruus, coll. ix. hic ergo scientia siue patientia sine contradictione pro consensu accipitur: sed intelligo sicut expositum est ā. qui. mo. feud. amit. §. præterea.

a Vide tu hr būc locū qd̄ tradit Bar. in l. qui do. ff. sol. ma. in le. quo enim, rē sat hab. et adde quæ no. lo ca. nōne, per cannonist. de probe. & Ds. in regu. iu. qui tacat, lib. 6.

Patientia pro cōsensu habet.

DE FEVDO dato &c.

g SI quis. Pacto. hoc. §. dicitur expresse, quòd non potest feudum acquiri secūdum pactum. l. commissoriæ occasione pignoris. & est ratio: quia in pignoribus omnibus reprobata est lex cō. C. de pa. pi. & de le. com. l. t. & 2. Sed quid erit de tali pacto: puta uendo tibi domum pro centum aureis: & nisi solueris integrum pretium, retinebo postea in feudum, & soluis medietatem plus minusve: quid iuris erit? nunquid licitum est pactum? Respond. uidetur q hoc pactum sit licitum quia in traditionibus rerum suarum quodcuoq; pactum apponatur, ualere debet. ff. de pact. l. in traditionibus. nam & si non expediat domino talem uas. habere, tamen potest pactum ualere. ff. de serui. l. ei fundo maxime cum istud pactū nullam contineat turpitudinem, idcirco uidetur ualere. Sed contra est, quod sequitur statim scilicet, feudum enim non sub prætextu pecuniæ, sed amore & honore domini acquiritur: ut no. s. potest ergo distingui, utrū uoluerit dominus totam domum pro feudo tenari: an pro ea tantum parte pro qua pretiū non est solutum: ut in primo casu non ualeat. secundo, teneat pro parte illa: licet hodie sub prætextu pecuniæ multa feuda acquirantur. Sed quid erit si debitor cum suo fideiussore pactum fecerit, qd̄ nisi soluerit creditori suo & nisi eum liberauerit usq; ad certum tempus: & si fideiussor soluerit pro eo postea, quòd habeat ipsum pignus pro feudo: nunquid ualet pactum? & uidetur quòd sic. ff. de contrahen. emptio. l. fi. licet prima ratio uideatur refragari.

a Tu dicito quod licet empto teneat ut in l. fi. hic al leg. feudū tamen nō cōstituit: ut hic.

Quando

quãdocũque [a] pecuniã ſoluendo, pacto non obſtãte [b] pignus recuperare Feudum enim nõ ſub prętextu pecunię, ſed amore & honore domini acquirendum eſt.

SI qs ĩueſtierit aliquẽ de feudo ſui militis: viri Placentini prorſus aſſerunt hanc inueſtiturã non aliter valere, niſi eo cõſentiente, [c] cuius erat feudum. Mediolanẽſes, & Cremonenſes nihil diſtare aſſeuerãt, vtrũ eo ſciẽte uel ignorãte: dũmodo eo viuẽte nullum detrimentũ de feudo ſuo ſibi cõtingat. Hoc aũt dicendum eſt de eo milite qui feudi ſucceſſores [d] non habet.

TITVLVS XXVIII.

DE VSV MEDIOlanenſium ſecundum quoſdam.

Filio militis dicenti patrem inueſtitum de pignore, & xxx. an. nomine feudi poſſediſſe, defertur iuſiurandum, ut iuret cum duodecim ſacramentalibus forma hic tradita: ſed eo nolente iurare defertur filio domini, qui ſi iurare recuſet, cogitur filium militis inueſtire. hoc dicit Iaco. de Bel.

QVidam obligauerat [e] terrã quãdã ſuo militi: deĩde cum filius ſui domini lõgum poſt tempus [f] pecuniam offerendo pignus liberare voluiſſet, filius militis contendebat patrem ſuũ a domino ſuo defuncto de prædicto pignore inueſtitionẽ feudi accepiſſe: vñ viri prudẽtes Mediolanẽſes ĩterrogati laudauerunt, in electione filij militis eſſe cũ duodecim ſacramẽtalib. iurare patrem ſuum, [g] vel ſe a domino ſuo per inueſtituram prædictã terram tenuiſſe: [†] ita, vt p triginta annos [h] conteſtatio pignoris a parte domini aduerſus ipſum, vel patrem ſuũ facta non fuiſſet. Si aũt ipſe iurare noluerit, filius defuncti domini neceſſe habet iurare cum duodecim ſacramentalibus defunctũ militem inde per feudũ ĩueſtitũ nõ fuiſſe. Quòd ſi ita iurare recuſet: inueſtire ipſum filiũ militis domini filius de iã dicta terra per feudum debet.

Finitur Liber Primus.

[a] Quandocunque. iſtud quandocunque, ſic intelligo. i. niſi creditor alio iure velit ſe tueri: puta præſcriptionem 30. ann. allegando: quod quidem facere poteſt ſecundũ quoſdam, maxime poſt interuerſam poſſeſſionem: vt no. C. de pi. act. l. nec creditores: vel cum ſi ius dominij impetrauit, & poſt biennium ſoluere voluerit debitor: tunc nõ cogitur ſolutionem recipere creditor: vt C. de iur. do. im. l. vlti. in med. l. ſed ſi receperat pecuniam, pignus reſtituere cogitur, vt C. de iu. do. imp. l. ij.

[b] Non obſtante. hoc verum eſt, ſi cõuentio inter dominum & vaſal. eſt: alioqui ſi inter extraneos, valet pactum: vt in Lombar. de deb. & iguar. l. ſi qs fideiuſſorem.

[c] SI quis. Conſentiẽte. intelligo iſtud ſecundum P. cũ de futura [a] ſucceſſione tractatur: quia contra bonos mores ta'e pactum factum improbatur, & ideo eſt inualidum: vt C. de pact. l. fina. & C. de inu. ſti. l. ex eo. vnde non ob. mulieri, qua nullũ regreſſum ad bona paterna ſe habituram pacta fuit. C. de col. l. 3. vel etiam ſi de futura ſucceſſione nõ tractatur, ſed ſi ignarus forte vaſallus de alieno feudo inueſtituram accepit: vel ẽt ſciens & nominatim de euictione cautionem habuerit vel acceperit: cur non valeat, nõ video: nimirum quoniam vẽdere rẽ alienam poſſe nulla eſt dubitatio. ff. de contrahen. emp. l. rem alienam. Vel intelligitur quo ad præiudicium vaſalli, ſicut Mediola. faciunt, vt not. etiam ↄ. ſi de feu. defun. contro. ſu. cap. moribus. & infra de inue. rei al. c. cum de re alie. hæc ita dicta ſunt ſecundum P. ſed ſecundum Med. non. nam quod ipſi dicunt, dummodo de feudo viuẽte illo nullum detrimentum patiatur: iſtud conſonat legibus ↄ. no. & eſt ar. ff. de lec. su. præ. l. per quem, & ff. de aqua plu. ar. l. in concedendo, licet videatur arg. contra ff. de aqua quo. & æſti. l. Lucio.

[a] Sed huic Bald. non adſtipulatur.

[d] Succeſſores. Sed cur in eo qui habet ſucceſſores, idem iuris non eſt: cum nullum præiudicium ipſi hæredibusve ſuis fieri debeat? Reſpon. huic ſtudioſus reſpon. Non omnium quæ a maioribus tradita ſunt, ratio reddi poteſt. ff. de legibus, & conſti. lege, non omnium.

[e] QVidam obligauerat. ſuper hoc ca. pauci tit. habent: qui autem habent, talem conſueuerunt habere, de vſu Mediola. quo non vtimur.

[f] Longum tempus. hic habetur, quod ſupra proxi. not. eſt cap. ſi quis obligaue rit. ſ. quia ius offerẽdi non tollitur longo tempore, vt C. de pig. act. l. nec creditores.

[g] Suum. poſt iſta verba ſecundũ quædam exemplaria in text. habentur hęc adiecta, a dño ſuo poſt inueſtituram prædictã defuncto: poſtea cõtinuentur ſub ſeq. ſ. per inueſti turam pędictam & cætera quæ ſequuntur.

[h] Per triginta annos. Hic no. præſcr. xxx. ann. in feudo locum habere, vnde ſi aliquis per xxx. ann. feudum poſſedit, & ſeruitium domino exhibuerit: quamuis de ea re nũquam inueſtitus fuerit, tamen præſcriptionem acquiſiuit: ita quod ſe tueri poterit: vt ↄ. ſi de feu. con. fue. c. ſi quis per xxx. ann. Quid ergo ſi a poſſeſſione ceciderit iſte qui pręſcriptione ſe tueri poteſt, nonquid vendicare poterit? Reſ. vtique adhibita diſtinctione, quæ fit in C. de præſcript. xxx. vel xl. anno. l. ſi quis emptionis: &c. ſed quod dicitur. ↄ. eodem, videtur mirum quòd filius iurare debet poſt inueſtituram patrem ſuum mortuum fuiſſe, & ſe per feudum quoque ſem tenuiſſe: ita vt per xxx. ann. conteſtatio pignoris facta non ſit: ſed domino defertur de incerto, ſcilicet defunctum militem per feudum inueſtitum non fuiſſe. Sed cur non ſufficit ipſum probare conteſtationem pignoris factã: vbi tantum alter præſcriptione feudi ſe tuetur? Reſpon. hoc non negatur hic: ſed hic filius volebat ſe tueri dicens patrem ſuum inueſtitum. Vnde puto quòd ſi tantum præſcriptionem feudi alleget filius defuncti: quòd filius domini non aliud teneatur probare, niſi patrem ſuum pignoraſſe, & conteſtationem factam fuiſſe ante ſpatium triginta annorum, eſt enim legitima interruptio, ſi per executorem conſecuta ſit conuentio, vt C. de præſcriptione triginta annorum lege, ſicut, argumentum ad hoc. C. de pign. act. l. neque.

[†] Eguina. Baro legit, aut qd per triginta &c.

Incipit Liber Secundus.

TITVLVS I.

DE FEVDI COGNITIONE. [a]

Causæ generaliter aut deciduntur iure Romano, aut legibus Longobardorum, aut cõsuetudine: sed causæ feudales deciduntur consuetudine, quæ uincit legem in hac parte: licet contrariũ dici soleat: consuetudine autem deficiente decidi possunt etiam lege scripta. Bald.

OBertus de Orto, Anselmo filio suo dilecto salutẽ. Causarũ, quarũ cognitio frequẽter nobis cõmittitur, aliæ dirimuntur iure Romano, aliæ uerò legibus Lõgobardorum, aliæ aũt secundũ regni cõsuetudinem, quę quanquam sint uariæ, & quanquam secũdum diuersorum locorum, aut curiarũ mores sint diuersę, nec breuiter possit dici, nec hoc libel lo facilè cõprehendi: usum tamen feudi, qui in nostris partibus obtinet, prout possibile est, exponere tibi necessarium duxi. In iudicio etenim qđ de feudis agit, illud legibus nostris contrariũ dici solet. Legũ autem Romanarum nõ est uilis authoritas, sed nõ adeò uĩ suã extẽdunt, [b] ut usum uincant, aut mores. Strenuus autem legisperitus sicubi casus emerserit, q cõsuetudine feudi nõ sit cõprehensus, [c] absq; calũnia uti poterit lege scripta. Sciendum est autem feudum siue bñficium, non nisi in rebus soli, aut solo cohęrẽtibus, [d] aut in ijs, quæ inter immobilia [e] connumerãtur (ueluti cũ de camera, aut de cauena [f] feudum datur) posse consistere: ac feudũ neminem posse acquirere, nisi inuestitura, [g] aut succesione. [h]

TITVLVS II.

QVID SIT INVESTITVRA. [i]

Inuestitura alia propria, ut possessio: alia abusiua, ut quando hasta, uel aliud corporeum porrigitur uasallo a domino pro inuestitura. Bart.

INuestitura quidẽ ꝓpriè dicit possessio: abusiuo aũt mõ dicitur inuestitura, quãdo hasta, uel aliud corporeũ qdlibet porrigit à dño feudi se ĩuestiturã facere dicẽte: quæ si quidẽ ab illo fiat, qui alios habet uasallos: [k] saltẽ corã duo

[a] DE FEVDI COGNITIONE. Quidam non habent de feudi cognitione.

[b] OBertus de Orto. Vim suam extendunt. ac si aperte dicat, consuetudo in feudis uincit leges, licet cõtra dicatur. C. q̃ sit lon. consue. l. consuetudinis, sed hoc intelligo de æqua, nõ de iniqua consuetudine, ibi nimirum mala inuenta, & malæ consuetudines nõ cõfirmantur etiã longo tempore, ut in authen. ut nul. iudi. §. nulli uero, collat. 9. & in decre. di. 8. c. mala consuetudo. &c. consuetudo.

Consuetudo in feudis leges uincit.

[c] Comprehensus. ac si aperte dicat: argumentis non est credendum, nisi in cõsuetudinib. feud, licet in legib' reperiatur contra, ff. de remil. l. non omnes §. à barbaris. Sed nunquid de similibus ad similia est procedendum? & utique ut opinor, ut in legibus, ff. de leg. & constitu. l. non possunt. Quid est ergo quod dictum est in feudo, quod argumentis non est credẽdum? Respon. intelligas: quando simile non apparet, & lex quid fieri debeat, indicat, nam tunc sequenda est, l. & arg. superflua non conceduntur. ergo hic primo consideratur consuetudo: secundo similia, uel lex. Nam lex consuetudini non potest obuiare, quod est intelligendum, ut supra. simile legitur in decretis, nam nec decretis possunt obuiare leges, ut in decre. x. dist. lege.

Decretis leges obuiare non possunt.

[d] Cohęrentibus, ueluti in rebus immobilibus, & quod sequitur, aut solo cohærentibus, utputa in fructibus qui pendent in fundo, qui uspote fundi pars, ipsi fundo cohęrete dicuntur: nam fructus pendentes fundi pars esse uidentur, ut ff. de rei uen. l. fructus.

[e] Immobilia, ut sunt panes ciuiles, ut C. de iure. do. l. fi. §. præterea. Sed nunquid debitorum nomina inter immobilia computantur? Respond. hoc ab antiquo quæsitum est, & alibi satis disputatum, & ideo omittimus.

Debitorũ nomina inter immobilia numerantur.

[f] De cauena. melius dimisset iudicio meo uel uil fe. &c. ut sic intelligatur, q non sit expositiuũ illius uerbi, aut in his quæ inter immobilia computãtur, & sic feudum cameræ aut cauena computabimus in rebus immobilibus, uel etiam solo cohærentibus, ut ff. unde ui. l. 1. §. 3. Accur.

[g] Nisi inuestitura. intelligo aut eo, quod habetur pro inuestitura, ut puta cum iusserit dominus aliquem ire in possessionem. licet enim possessionem non tradiderit, pro eodem tamen habetur, ut j. de consue. re. feud. c. sciendum, licet illud feudum ad hæredes non trãseat, ut ĩ. quib. mod. feu. po. constit. c. sciẽdum, & ideo simile est huic, quod dicitur actore non probante, reus, & si nil præstiterit, obtinebit, ut glossatur. C. de eden. l. qui accusare. nam licet hic deficiat inuestitura, sufficit tamen quasi inuestitura: sicut & ibi licet deficiat probatio: sufficit tamen quasi probatio: quia intelligitur iusiurandum delatum & præstitum. succedit enim loco probationis iusiurandum, & quasi probatio appellatur, ff. de iureiur. l. non erit, § dato, & l. sed & si, §. fi. & l. si tutor. Accur.

Iusiurandum loco probationis succedit.

[h] Aut successione. illud potest habere locum in cohæredibus, sed non in filio, cum patri succedat: nimirum quia etiã uiuente patre domini intelligitur, ut inst. de hære. qua. & dif. §. sui. & alibi dicitur quod pene ad propria bona ueniꝛe intelligimur, ut ff. de suc. edi. l. 2. §. largius, unde nihil ei deest præter administrationem, ut ff. de lib. & posth. l. in suis. Ex his ergo colligitur, quòd filij non acquirunt patri succedendo, sed acquisitum capiunt. Accursius.

[i] QVID SIT INVESTITVRA.

Quidam non habent hic titu. & male.

INuestitura. Vasallos. circa hũc articulũ talis est facienda distinctio: aut agit de noua inuestitura, aut de ueteri: aut dñs habet pares, aut nõ. Item aut ius potest probare per breue testatũ: aut nõ alias

bus ex illis solenniter fieri debet. alioq licet alij interfint testes: inuestitura minimè ualeat. Si enim domino adhuc in possessione constituto, an facta sit inuestitura, queratur: non debet probare, nisi per pares curtis illius domus, uel per publicũ instrumentum à tribus uel à duob[9] paribus cõfirmatum. Nã si instrumentũ defecerit, vel quia factũ non fuerit, vel quia amissum sit: tunc qui probare desiderat pares curiæ illius q intersuerint, offerat. qui si denegauerint, fortè corrupti odio, uel gratia, seu p̃tio, & dicant se nõ interfuisse, cum inuestitura facta fuerat, vel non reminisci: tũc domino cogente[a] iurẽt tactis sacrosanctis scripturis, q̃ hui[9] rei ueritatẽ nesciãt: & tũc actor aut alios producat pares, aut iusiurãdi dño det electio, ut ꝓinde iuret iuestiturã factã non esse, aut sacramentũ uasallo referat, & ille aut iuret aut acqescat. Quòd si iurare pares aliqua ex causa recusauerint, nec dñs eos iurare cõpellat[b], liceat uasallo ẽt p extraneos ꝓbare inuestiturã. Testibus uerò deficientibus, iurisiurandi electio domino detur.

Vasallo possidenti feudũ cauenæ nõ opus est probatione: sed aut iuret, uel deferat, si de inuestitura inter se & dominum lis orta fuerit. Bal.

Si uerò uasallus quidẽ possideat,[c] uel si feudum[d]. cameræ aut cauenæ in duabus seu tribus acceptionib[9] quietis quasi possideat: dñs autem feudum negãs esse, rem suã petat: uel quod de camera, uel de cauena bis uel ter (sicut diximus) iã solutũ est, deinceps soluere renuat: tunc nõ est

alias possidet dominus, alias non. Item aut est dominus clericus, aut laicus. alias compellit pares, aut non uult compellere. Item alias habet uasal. feudũ, alias nihil habet. si quidẽ agit de noua inuestitura, & dominus habet pares, & est in possessione feudi: tũc debet probare uas. inuestituram per pares, uel etiã per breue testatum: & ab ipsis paribus confirmatum, ut ĩ. §. proxi. sed secundum Mediolan. etiam si ab alio est confirmatum, sufficiens est, ut ĩ. qui testes sunt necessa. ad probã. nouam inuesti. ca. siue clericus, &c. sed sciendum est, & hoc ubi dominus compellit pares iurare. si autem pares aliqua ex causa noluerint iurare nec dominus compellit eos: tunc licebit etiã per extraneos inuestituram probare: ut ĩ. proxi. §. & si extranei noluerint iurare: tunc à comite uel à populo debent compelli iurare, quod si noluerint eos compellere tunc uasallus cum misso dñi ad imperatorem ibit: & q imperator iudicauerit, seruabitur. ut ã. si de inuesti. inter do. & uas. lis ori. c. j. & hæc uera sunt cũ dominus habet pares. si aũt dominus nõ habet pares: tũc sufficiunt etiã testes extranei ad probãdam nouam inuestituram, vt ĩ. eo. §. si verò. Nec dicat quis inuestituram valere nõ sine paribus facta est, qñ pares haberẽt: qm̃ si absint, exspectandi sunt, vt infra de consu. re. feu. c. sciendum hæc vera sunt, cum vas. probare potest per testes. si verò probare non põt per testes, nec per publicũ instrumẽtum, siue per breue testatum: tunc dño dabitur sacramentum, ut aut iuret, aut referat uas. ut ĩ. §. proxi. & §. si uerò inuestitura. qđ quidẽ uerũ est s. q dñs debebit iurare si uas uliunde non habet feudũ ab ipso dño alias s. n. de æquitate remittit dño iusiurandum, ut ã. de contro. inue. §. si uerò feudum, & hæc uera sunt cum de noua inuestitura agitur. si autem agatur de ueteri: tunc etiã extranei testes recipiuntur: ut ĩ. de consue. recti. feu. c. sciendum. in fi. Et hæc uera sunt in laico dño: in clerico aũt dño indistinctè admittũtur pares & extranei: ut ã. si de inuest. ĩter do. & uasal. lis oriat. §. si autẽ te uentutũ. qđ uetum est, cũ de rebus ecclesiæ facit inuestituram: si autem de suis ꝓprijs, tunc idem dicendũ est & obseruandum in clerico, qđ obseruatur in laico: ut ĩ. q testi. sunt necess. ad probã. no. inuest. ca. 1. & hæc uera sunt, quãdo dominus est in possessione. Si autẽ uasallus est in possessione: tunc si stetit in possessione per annũ & domino sciẽte & nõ contradicente, siue aliqua probatione testiũ solus iurabit uasallus se uel patrẽ suum inuestitũ fuisse: ne alias iusta ignorantia, uel parui tẽporis negligentia cum iniqua possessionis periurio quandoq; dño possessionis damnũ afferat, ut ã. si de inuest. inter do. & uas. lis oria. c. si autem aliquis. quæ autem dicta sunt de sacramento præstando intelligenda sunt cũ determinatione eius qđ legitur. ĩ. de consuet. recti feudi. c. sacramentum, &c. item si inter dominum. Actor.

a Domino cogẽte. hunc uidetur obuiare. C. de testi. l. nimis graue. & istud accidit propter iurisdictionem quam habet dominus. Est.n. istorum iudex: & idẽ ab eo compellendi sunt ueritatem reuelare: ut in Lombar. de offi. iud. ut iudex. Quæ autem dicta sunt de probatione nouæ inuestituræ, intelligenda sunt de eo, qui aliud feudum non habebat: ut ĩ. de contro. inuest. §. 2. Sed forte ubi habet breue testatum uasallus: hic facienda est subdiuisio, scilicet utrum possideat dominus an ipse uasallus: ut in primo casu non sit sufficiens corroboratio per extraneos: ut hic. In secundo sufficiant extranei: ut ĩ. qui testes sunt nec. ad probã. nouam inuest. c. siue clericus.

b Compellat. hanc pœnam patitur dominus, si non compellat. s. quòd extranei & qui alias repellerentur, admittantur: qui extranei à populo uel comite compelluntur: ut ã. si inter do. & uas. lis oria. c. 2. Sed quæro, si uasallus per alios testes non possit probare, nisi per pares, & dominus eos testimonium dicere renuentes non compellit: quid iuris sit? Respon. intelligo, q possit à comite vel à populo postulare ut cõpellantur. qui si cessauerint, imperatorem adire debet: & quod inde statuerit, obseruare: sicut de extraneis dictũ est ĩ præd. c. ii. nam quod dicit, scilicet licere per alios probare: fauore uasalli dicitur unde non debet ad eius læsionem retorqueri: qđ esset: si parium productio denegaretur per extraneos, cum extranei absuerunt: nã & alibi dr̃ fauore pupilli: ne tutor possit hæreditatem delatam pupillo sine eius uoluntate uel actu acquirere. C. de iur. del. b. l. potuit. quod sic scilicet intelligendum est, ut in eius pernicię non retorqueatur: quod fieret si adhuc fari non posset: uel sentire caperet impubes, quia est furiosus. C. ad Trebel. l. penult. sic ergo ita est interpretatio faciẽda, ut in uasalli perniciem non retorqueatur, quod in eius priuilegium fuerat cõcessum. Similia studiosus inquirat. Sed dici põt quòd proprietate priuetur dominus hoc ipso, sicut no. ĩ. in quib. cau. feu. amit. §. illud te non lateat. aliae §. item qui domino suo.

c Possideat. intelligo de ea re, q̃ uere possideri potest.

d Vel si feudum. istud uel, ideo dixit: quia huiusmodi annuæ præstationes loco ususfructus habẽtur, ut po-

te seruitutes uerè non possunt possideri, sed quasi: ut ff. de usufr. l. si quis ita. & de au. le. l. in singulos. & de usuc. l. sequitur. & de seruit. l. quoties. non ergo in talibus uera possessio est, sed quasi. unde nec uera traditio. ff. de act. emp. l. ratio. §. si iter. & hoc est quod dicit, duabus seu tribus acceptionibus quasi &c. huic simile est quod de fideicom. dicitur. C. de fideicom. l. 1. argu. ff. de usu. l. cum de in rem uerso, licet contra uideatur. C. de pact. l. si certis.

a Suum esse feudum, quod intelligendum est secundum distinctionem illius cap. 1. de con. re. feu. ca. sacramentum.

b Adempta, hoc sic intelliga, id est domino in probatione deficiente: & præstatur postea iusiurandum ad cautelam ab ipso uasallo, sicut & s. notatum est. nam si aliter intelligatur, absurdum uidetur: ut quod uasallo in eodem casu conceditur probare, denegetur domino: ut infra §. proxi. dicitur, liceat ei tenoré &c. uel si uis intelligere, quod dominus non admittatur ad probationem, intelligas istud, quando uiolenta præsumptio & talis, quæ non recipit probationem in contrarium, erat pro uasallo, & de hac præsumptione tractatur in princ. lib. dispu. his ergo & in §. se. no. sic semper aliquid fore concessum: ut consuetudo confirmet interpretandum & præsumendum. sicut Imperator priuilegium alicui concedendo non intelligitur contra consuetum ordinem concessisse: ut C. de inoffic. testa. l. si quando.

Violenta præsumptio an probationem recipiat.

opus probatione: sed possidenti data electióe, aut iuret suum eẽ feudum [a] rectum, aut domino referatur iusiurandum. Si autẽ inuestitura ab eo, qui uasallos non habebat, dicatur facta: tũc per quoslibet idoneos testes aut per publicũ instrumẽtũ probari potest: aut inopia probationis emergẽte, res decidatur per iusiurandum.

Contentione orta inter dominum & uasallum de pactis appositis inter eos præter conditioné feudi uel naturam: uel quia dominus allegat pactũ in sui fauoré: uel dicit feudum datum sub tali conditione, ut uasallus afficiet uxorem suam ad ecclesiam festiuis diebus: domino quidem incumbit probatio: eo autem in probatione deficiente, uasallo defertur iusiurandum. Bal.

Præterea si aliquis tenor præter communem feudi rationé in inuestitura à domino dicatur interuenisse: uel si dicatur feudum sub tali conditione dedisse, ut uasallus in festiuis dieb. uadat cũ uxore sua ad ecclesiã: omni facultate probandi domino adempta, [b] habeat uasallus potestatẽ defendẽdi se per sacramentũ. Item si uasallus per pactum speciale cõtra feudi consuetudiné allegat, ueluti de filiarum successione: liceat ei tenoré, si potest, sicut inuestiturã probare. quòd si in probatione defecerit, uel cessauerit: cõcedatur domino hoc denegare iureiurando præstito.

TITVLVS III.

PER QVOS FIAT inuestitura, & per quos recipiat.

Vetus inuestitura fieri potest etiam à minore uel à quocunque noua autem non potest fieri ab alio, quàm ab eo qui habet legitimã bonorum administrationẽ. qui enim alienare prohibetur sua bona, nec in feudum dare potest. Bal.

INuestitura aũt aut fit de ueteri beneficio, aut de nouo. [c] quæ de ueteri fit, etiam a minore [d] potest fieri.

Siue aũt à minore, siue à maiore fiat: nõ de omni possessione uasalli, sed de iusta [e] † tantũ facta intelligitur: nisi aliud nominatim dicatur.

Noui uerò inuestitura feudi nõ ab alio recte fit, nisi ab eo, qui legitimè suorum bonorũ [f] administrationem habet.

Qui enim qualibet ratione aliquid de suis rebus, [g] impeditur alienare, is nec per feudum potest ...

PER QVOS FIAT INVESTItura, & per quos recipiatur.

c INuestitura autem. De nouo. quæ fit noua inuestitura, tractatur. infra qui test. sunt necessarij ad probandum uo. inuest. ca. 1.

d A minore. & merito, quoniam non alienat sed alienatum inuenit, & maiorum suorũ factum cõtinuat unde dicitur, quod si pignus incepit à maiore, & secundũ conuentionem creditor distraxerit illud, quod minor ra...

...stitui postulans non auditur. ut C. si ad. uẽ. pi. l. 1. & 2.

e Sed de iusta. similis reperitur in transactione facta. non enim rebus semper legitima possessa nõ furtiuis obstat pactum. ff. de pact. l. tres fratres. & C. de excep. l. aduersus. Itẽ si debitori meo liberationem relinquo, quoniam tãtum de his uideor liberationem reliquisse quæ iuste, id est, sine dolo uel fraude mihi tenebatur. unde de rebus furtiuis ab hærede se tueri non poterit. ff. de li. le. l. non solum. §. si hæres. nam econtra si hæres possessionem tradere iussus, uitiosam tradat possessionem, non uidetur tradidisse: ut ff. de lega. 3. l. qui concubinam. §. sed si hæres. & ff. de acquir. pos. l. non uidetur. & de act. em. & uen. l. datio.

f Suorum bonorum: hic uidetur quod de bonis non alienat, qui ueterem facit inuestituram: & merito: quia in bonis uasallis computatur ut ar. ff. de uer. sig. l. bonorum. uerum si ager uectigalis in bonis conductoris est: quanto fortius feudum in bonis uasalli est, ut ibi.

g De suis rebus. Huic instat solicitus si prohibitus sit hæres uendere feudum sibi legatum, ut sæpissime accidit, nunquid in feudare poterit aliquid de bonis suis, cum sit uerum, aliquid de bonis suis alienare prohibitum est. Rñ. istud est dictum tantum de re prohibita. id ergo quod non potest uendere, nec poterit postea alienare, scilicet in feudum concedẽdo, quoniam alienationis uerbo etiam pignoris obligatio, quod minus esse uidetur continetur. C. de reb. alie. non alie. l. fi. sed adhuc instat prædictus alienatione communi omnis actus cõtinetur per quem dominium transfertur. C. de fun. do. l. 1. sed iste non transfert dominium, qui in feudum concedit. non debet ergo alienationis prohibitione in feudum dare prohiberi, quòd alienare prohibetur. Respon. falsum est imo dominium alienat utile, retinet tamen directũ: unde utilis & non directa uẽdicatio datur: ut infra de inue. rei. alie. §. rei autem &c. Item obijcitur: quia reperitur, quòd aliquis potest alienare rem sibi prohibitam alienari: dum tamẽ per aliũ modum

† Notat hic Bald. super his uerbis quod facta generali confirmatione priuilegiorũ non intelligunt cõfirmata nisi iusta priuilegia & adducit iura per quæ hoc probat. deinde aũ pta occasione sub iũgit quãdã quæstioné satis utilé, ut ibi uidere poteris.

Dñiũ nõ trãsfert, qui in feudu concedit.

modũ alienatur: nec a res litigiosa prohibita est aliena re: & quæ iudicij mutandi causa transfertur, similiter inhibetur. ff. de alie. iu. mu. cau. fa. l. ce hoc. §. alienate, & C. de liti. l. 3. & auth. eo. Reipublicæ loquuntur in his, quibus alienatio generaliter non est prohibita, hic autẽ contra. nam appellatione generis qualibet species cõtinetur: vt in l. prædicta de re. eli. nõ alie. sed appellatiõe speciei nõ continetur genus: nisi in vnico casu, quod meminerim, vt ff. de statulibe. l. statu liberi a cæteris, & patris appellatione quandoque totem continetur, et. ff. de leg. 3. l. vxoris, & C. de hære. insti. l. 2. & ff. de hære. insti. l. si quis sic.

Generis appellatione quæ libet eius species cõtinetur.

a Proximiori. & vera: quia non intelligitur alienatio: vt ff. de leg. 3. l. patre, §. quindecim. hic ergo conceditur agnatis quod alijs denegetur, nam & alibi similia inuenire potes, vt ff. de pact. l. imperator, & de contrahen. emptio. l. qui officij, & de mino. 25. ann. si emptionem, & de admi. tu. l. lex quæ. alibi autem conceditur extraneis, quod agnatis denegatur, vt C. vbi pu. ed. de. l. fi. hic ergo dicitur, quòd agnati præferuntur, si tantũ dare volũt quantum alij extranei, & si contrarium factum sit quod pretium emptori offerẽdo emptor rem vendicare potest: intelligo istud de emptore bonæ fidei: quia malæ fidei emptori non est pretium restituendum, vt C. de præscri. xxx. ann. l. 1. & C. de cur. fu. l. si fundum, licet sit ar. cõtra. C. cõmu. de le. l. vlt. in fi. de hac materia recurras ad distinctionẽ Py. cum quæritur an malæ fi. emptori sit pretiũ restituendũ &c. item intelligo hoc, quãdo cõtra cõstitutiones fiebat alienatio, quod ipso iure nulla sit, & quod dicitur rescissa, intelligas de facto, & non de iure, sicut no. in C. de rescin. vend. l. 2. & quod dr̃ secundum antiquam cõsuetudinem, nunquid hodie istud est immutatũ? & certè puto quod non, cũ nõ inuenio correctũ, & quod nõ est immutatũ quare stare prohibetur. C. de test. l. sancimus? cohæres ergo suo cohæredi rẽ vendere & locare põt secundum hanc rõnẽ, vt hic & j. de alie. feu. pa. c. j. Sed nunquid illud obtinet siue pro diuiso, siue pro indiuiso possideat cohæres? dic quod sic. arg. j. si de feu. fue. controuer. l. oẽs. item nunquid siue inuestituram acceperit & fidelitatem præstiterit, siue non præstiterit? Respon. hæc j. plenius & vberius notabuntur. Accur.

† Castretus, forsan legendum. Pat. Vand.

b In fraudem. in fraudem consuetudinis facere videtur forte, qui castra† natus est, vel ita ad eam ætatẽ peruenit, vt filios habere non possit: vel si ideo fecit vt eũ priuet, qui in ea succedere debat in sua successione, vt habes de eo qui alienat in fraudem creditorũ.

a Proximiori. nam & alias volentibus emere præ-

terit inuestiturã facere.

Res, cuius alienatio prohibetur, in feudum dari non potest, fallit in duobus casibus hic positis. Bald.

Sed etiam res, cuius alienatio prohibetur, nec per beneficium dari conceditur, nisi in casibus: vt ecce, si quis ex agnatis tuis rem, quæ a communi parente per successionẽ ad eum peruenerit, alienare voluerit: nõ permittitur ei etiam secundum antiquam cõsuetudinem alij eam vẽdere: nisi tibi, vel alij proximiori [a] pro æquali pretio accipere volenti: per feudum tamen cuilibet dari potest, nisi fiat ĩ fraudem [b] nostræ cõsuetudinis, vel legis nouæ bonæ memoriæ Lotharij, vel Friderici imperatoris. Tunc enim rescissa inuestitura, reddito a te vel ab alio proximiori [c] videlicet secundum antiquam consuetudinẽ pretio, si quod dederit is, qui inuestituram accepit, compellatur rem tibi restituere. [d] Personam verò inuestiturã accipientis non distinguimus. [e] nam etiã seruus ĩuestiri poterit, nisi ignorantia [f] prætendatũ. Sed vtrum ipse vel alius pro te inuestituram faciat, vel suscipiat: nihil interesse putamus. [g] Põt enim hoc negotium & per procuratorẽ ab vtraque parte expediri. Fœminam [h] quoque etiam noui feudi inuestituram facere posse plerique cõsentiunt. Nulla aũt inuestitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recusat: [i] cùm a fidelitate [k] feudum dicatur, vel a fide, nisi eo pacto acquisitum sit ei feudum, vt sine iuramento fidelitatis habeatur.

die fuerunt in electum ius fauorabile inuenitur, vt ff. de contrahen. emp. l. qui officij, & de mino. xxv. ann. l. si in emptione. Accur.

d Restituere. hoc ita verũ est, vt reddet propriũ pretium vasallo inuestito, nisi ei succedat in proprietate & in alijs etiã præter feudum, alioqui & sine pretio recuperabit nulla obstãte præscriptione, vt C. de bo. ma. l. e. & 3. Accur.

e Distinguimus. hic ratione personæ recipientis inuestiturã nihil interest. nam & alibi no. quod nihil interest a quo quid fiat: vt s. & j. hoc eo. lib.

f Ignorantia. nam si dominus putet liberum, qui postea seruus apparet, merito non valet inuestitura: nimirum incidẽte errore etiam matrimonium non tenet, vt in decret. cã. xxviij. & xxix. per totum. & in authen. de nup. §. si vero, col. iiij. at. ff. sol. mat. l. si eum. § fin. pariter ergo serui & liberi possunt inuestiri sicut hæredes institui, vt ff. de hære. instit. l. non minus.

k Putamus. Hic not. quod licitũ est per alium, quod per seipsum non licebat, vt & alias. C. de so. l. nihil, & ff. de solu. l. soluendo, & l. Stichum, §. vsusfructus, & C. de episco. & cler. l. quisquis ad simili & instit. de re. diui. §. nihil autem, & in sum. vt in li. Py. iij. char. ra. imo licet & per alium &c. licet contra sit superior ran. proxi.

Licet per aliũ quod per se nõ licet.

h Fœminam quoque. ergo in datione non successione similis est fœmina masculo, vt s. dictum est, & adhuc infra notabitur.

i Recusat. hoc videlicet sic intelligo si penitus domino fidelitatem se facturum negat, non quod inuestitura non debeat fidelitatem præcedere: vt infra, prope. nec enim est ei fides præstanda, qui vult contra fidẽ versari: vt alibi notauit solicitus. C. de pact. lege, cum proponas.

k A fidelitate. No. hic arg. ad nomi interpretationẽ. sic alias inst. de tu. in prin. & ff. de ver. sig. l. bonorũ, & l. malum, §. pe. Sed quæro, in quem modum sit inuestitura facienda vel petenda, & fidelitas præstanda, & quando? Et vtique dominum honorifice adire debet vas. & præsentibus curiæ paribus vel alijs secundum distinctionem, quam fecimus s. quid sit inuest. non quod inuestitura non valeat sine testibus facta, sed ideo dicitur, ne veritas occultetur, vt j. qui test. sunt ne. ad prob. no. inue. c. si clericus. & non solum adire sed inuesti. petere, & fidelitatẽ polliceri debet, vt j. in q. cau. feu. ami. c. prime cũt, & j. de ca. Cor. ca. j. v. g. Dñe mi, talis rei inuestiturã, puta fundi Corneliani, quem a te possideo vel possidere debeo, postulo: & fidelitatem tibi contra oẽm hominem, exceptis anterioribus meis

dominis,& imperatore, volo, & paratus sum facere: sufficit etiã, si dicat tantũ,postulo inuestituram mei recti feudi, quo facto dominus statim debet inuestituram facere,& sacramentum suscipere si sibi placuerit,

Fidelitatis forma.

sinaũt poterit differre,& erit hic talis adhibẽda distinctio, s. an velit dominus incontinenti facere inuestiturã & suscipere fidelitatem: an velit differre. Quid ergo si dominus nõ faciat statim. quod facere debet? Itẽ si vltra diẽ & annum steterit, quòd inuestituram non fecerit,cum intra annũ fuerit petita? Respon. hoc non debebit obesse vasallo,sufficit enim si inuestituram petit, secundũ quod debuit: cum aliud non dicatur in l. Friderici imperialem, ipsum facere debere,nec cap. Corra. Imo forte hoc ipso proprietate dominus debebit priuari. nam sicut vas. priuaretur feudo si inuestituram non peteret intra annũ & diem: ita & dominus debet proprietate priuari, si non postquam fuerit ab eo petita, sicut debuerit, ipsum vas. infra id tempus inuestierit. j. qualiter do. a proprie pri. ca ex facto & j. si de feu. contro. fue. ca domino committente. fidelitas verò talis facienda est, vt sequitur statim. c. qualiter autẽ debeat &c. & in ti. de forma fidelitatis, & in alio tit. de no. forma fide. & in decre. causa 22. q.5. de forma, &

TITVLVS IIII.

QVID PRAECEDERE debeat, an inuestitura,vel fidelitas.

Fidelitatem præcedere debet inuestitura. Bald.

Vtrum autẽ pcedere debeat fidelitas inuestiturã, an inuestitura fidelitatẽ, quæsitum, scio, & sæpe responsum est inuestiturã debere pręcedere fidelitatem. Fidelitatem autẽ dicimus iusiurãdũ, qđ à vasallo pręstatur dño.

TITVLVS V.

QVALITER IVrare debeat vasallus dño fidelitatem.

Vasallus domino iurare debet, quòd sibi erit fidelis: & quòd credentiam sibi commissam non manifestabit, domesticus autem & subditus addere debet nominatim seruare vitam, membrum, mentem, & eius rectum honorem. Bald.

Qualiter aũt debeat iurare vasallus fidelitatem videamus. Iurare. s. sic debet.

Fidelitas cum fama extinguitur.

dist. 63. cap. tibi domino. Ergo notabis,quòd fidelitas cum fama domini finitur, cum dominus excommunicatur,& pariter cum fama restituitur, vt infra hic finitur lex. c. domino guerram, & in decre. 15. q.6. cap. alius,& ca. fina.

QVID PRAECEDERE DEBEAT, an inuesti vel fidelitas.

Quidam hic non habent ti. sed neque ca. Imo. §. tantum: sed male.

QVALITER IVRARE DEBEAT vasallus domino fidelitatem.

a Qualiter autem. Detrimentum. Iuste enim potest hic vasallus iurare,cum alius dicatur, quòd amittit feudum, si credentiam domini scienter ad eius detrimentum manifestauerit vt supra

hic potest esse titul. quib. mod. feu. ami. cap. primo, & in hoc sacramento contineri videtur quod ipsum vt dominum suum totum exaltabit, inquantum poterit,& nunquam vitam aut membrum neque honorem quem habet, sua voluntate aut consilio aut exhortatione perdet: sed I his omnibus adiutor erit eius secundum suum posse.: vt habetur in iuramento quod fecit rex Ot in Papæ Ioanni.

Ego iuro ad hęc sctã Dei euãgelia, qđ a mõ in antea ero fidelis huic, sicut debet esse vasallus dño: nec id, qđ mihi sub noĩe fidelitatis cõmiserit dominus, pandam alij ad eius detrimẽtum, [a] me sciente. Si vero domesticus, [b] id est, familiaris eius sit, cui iurat: aut si iõ iurat fidelitatẽ, nõ qđ habeat feudũ, sed quia sub iurisdictione sit eius, cui iurat: noĩatim vitã, membrũ, mẽtẽ, & ei9 rectũ honorẽ custodire iurabit.

b Si verò domesticus. Hic not. differentiam inter sacramentum domesticæ personę, & aliarum. sed cur nominatim dicitur in persona domestici, & sufficit si in genere dicatur in extraneo? respõ. quia citius fraus præsumitur in persona domestici ad quem forte domini hæreditas spectare videtur post mortem, vt C. de nop. l. viduæ, & C. vbi pup. edu. l. fin. & quia plus solet timeri quod specialiter pollicetur, quam quod generali sponsione concluditur: idcirco specialiter in domesticorum personis facienda est promissio: vt in decret. 23. di. ca. quanquam. Sed quæritur, quę sint domesticæ personæ? Respond. omnes quos leges domesticos appellant, vt C. de testibus. l. etiam iure ciuili, & insti. de testa. or. §. in testibus. & C. de quæst. l. placuit, & C. de ijs, qui ad eccle confu. l. fi. §. penul. not. & omnes ad quos domini successio est peruentura in feudo propter prædictam rationem.

TITVLVS VI.

DE FORMA fidelitatis. [c]

Vasallus & dominus sibi inuicem auxilium & consilium præstare debent.

In epistola Philiberti [d] epi in decretis xxij. cã, de forma fidelitatis aliqd scribere monitus hæc vobis, quæ sequũt, breuiter ex librorum authoritate notaui. Qui dño suo fidelitatẽ iurat, ista sex i memoria sẽper habere debet, incolume, tutũ, hõestũ, vtile, fa

c DE FORMA FIDELITATIS.

Quidam non habent hunc titulum sed male.

d In epistola Philiberti. De forma quæ in isto c. exprimit, notabilia sunt oĩa: sed id pręcipue nõ est omittẽdũ, quod dicitur in fine. s. quòd dominus in his oĩbus fideli suo vicem reddere debet, quod si nõ fecerit: merito cẽsebit male fidus sicut &c. Sed nunquid aliã pœnã patietur? Respon. vtique talem qualem vasallus: id est, si vasallus priuatur feudo, dñs proprietate, vt legitur. j. qua. do. proprie. pri. cap. ex tact. & hoc est simile: quod de patrono dicitur & liberto nam liberti non alendo patronos suos in paupertate positos puniuntur a patronis, & in potestatẽ eorum redigantur: versa vice patroni non præstantes alimenta libertis: carebunt operis impositis causa libertatis, & ab eorũ hæreditate excluduntur, vbi hæredes

Facit ad hoc gl. 11. dist. nec ui, & etiā hoc probatur c. si sacerdos, extra de off. iud. Idē tenet An. de Iser. hic.

sedes instituti fuerint: & ius patronatus amittunt, vt ff. de li. agno. l. alimenta & de in. pa. l. diuus Claudius. & de bo. liber. l. si patronus. & hic est argum. ad minimam præstationem.

a DE NOVA forma fidelitatis. Quidam non habent hic titulum, & male.

b Est & alia de nouo. illud c. in paucis consuetudinibus inuenitur: quia nouiter est inuentum, vt in prin. ipsius capit. potest perpendi.

Vasallus cōtra oēs auxilium domino præstat.

c Contra omnem hominem. & meritò debet ita iurare, quoniam vas. cōtra omnes debet dominum adiuuare etiā contra fratrem & filium, nisi contra aliū dominum antiquiorem. hic enim cæteris est præferendus: vt j. hic finitur lex. §. contra omnes vnde si antiqor domin9 in sacramento similiter excipiatur, non erit absonum. quòd autem persona imperatoris nominatim debet excipi de omni sacramento fidelitatis, expressim dicitur infra de prohi. feu. alie. per Frid. l. imperialem. §. illud quoque præcipimus.

d In se continet. & vere continet, cum ille qui fidelitatem iurat, ea semper debet habere in memoria & facere, quæ continentur supra, titulo proximo de forma fidelitatis.

e Nunciabo. quod semper vas. facere tenetur: vt proinde sciens prudensque periculū valeat declinare, alioqui si vasallus super hoc negligens fuerit inuentus aut dolosus,

cile, possibile, incolume: ne sit in damno domino suo de corpore suo. Tutum: ne sit ei in dãno de secreto suo, vel de munitionibus suis, per quas esse tutus pōt. Honestū: ne sit ei in damno de sua iustitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem eius pertinere videntur. Vtile: ne sit ei in damno de suis possessionibus. Facile vel possibile: ne id bonum, quod dominus suus facere leuiter poterat, faciat ei difficile: neve id, quod possibile ei erat, faciat impossibile, vt fidelis hęc documēta caueat, iustum est. Sed quia non sufficit abstinere a malo, nisi fiat quod bonum est: restat, vt in sex prædictis consilium & auxilium domino pręstet, si beneficio vult dignus videri, & de fidelitate esse saluus. Dominus quoque in his oībus vicem fideli suo reddere debet, qđ si non fecerit, meritò cēsebitur malefidus, sicut ille, q ī eorum pūaricatione vel faciendo, vel cōsentiēdo deprehensus fuerit, perfidus & periurus.

TITVLVS VII.

DE NOVA forma fidelitatis. a

Traditur hic noua forma iurisiurandi fidelitatis, quod præstat vasallus domino. Bald.

Est & alia de nouo b super fidelitatis iuramēto forma inuenta, & utētium approbata cōsuetudine: quæ hodie ferè in omni curia videtur obtinere, hæc scilicet, Ego Titius iuro super hæc sancta Dei euangelia, quod ab hac hora in antea vsque ad vltimum diē vitę meæ ero fidelis tibi Caio domino meo contra oēm hoīem c excepto imperatore, vel Rege. Quod verbum, si rectè intelligatur, nulla quidē indiget adiectione, sed integram & perfectā in se continet d fidelitatē: sed pp simplices, & nominis significatiōis ignaros, ad illius verbi interpretationem hoc adijci solet, i. Ego iuro, ꝙ nunquam scienter ero in cōsilio, vel auxilio, vel in facto, qđ tu amittas vitam, vel membrum aliquod: vel quod tu recipias in personam aliquā læsionem, vel iniuriam vel cōtumeliā: vel ꝙ tu amittas aliquē honorē, quem nunc habes, uel in antea habebis, & si sciuero, vel audiuero de aliquo, qui velit aliquid istorum cōtra te facere: ꝓ posse meo, ut nō fiat, impedimentum præstabo. Et si impedimētum pstare nequiuero: quàm citò potero, tibi nunciabo, e & contra eum ꝓut potero, f auxiliū meum tibi præstabo, & si contigerit te rē aliquam quā habes, vel habebis, iniustè vel fortuito casu amittere, eā recuperare iuuabo, & recuperatam omni tpe retinere. Et si sciuero te velle iuste aliquē offēdere g & idegňaliter, vel specialiter fuero reqsitus: h meum tibi, sicut potero, pstabo auxiliū. Et si aliqd mihi de secreto manifestaueris, illud sine tua licētia

beneficium amittet vt infra, in quibus causis feud. amit. §. præterea si vasallus.

f Prout potero. nam si non posset vasallus dominum adiuuare non amitteret ob hoc feudū, vt infra, in quibus causis feud. amit. §. idem, licet quidam non habeant illud in texto.

g Iuste offendere. bene iuste dicit: qa non tenetur uasallus dominum adiuuare si iniuste uelit aliquem offendere: nisi ad domini defensionem: vel nisi dubitetur, vtrum iuste, an iniuste velit eum offendere, siue guerram facere. Tūc enim tenetur eum adiuuare: licet quidam dixerint, quod indistincte teneatur eum adiuuare: vt infra, hic finitur lex, capitu. primo. & hęc vera sunt, quòd tenetur dominum adiuuare sicut supradictum est: nisi dominus sit excommunicatus, vel a rege bannitus: quoniam tunc interim uasallus est a sacramento fidelitatis solutus vt ibidem dicitur.

h Requisitus. Illud verbum non ponitur hic sine causa. nec enim vasallus tenetur officium offerre domino: quantocunque enim tempore steterit, quòd domino non seruierit, ob hoc non amittit feudum, dum tamen domino petenti seruire paratus sit. si tamen sciuerit domino magnum periculum imminere, puta mortem, vel captionem, vel quid simile: tunc vltro se ei offerre debet: vt infra, hic finitur lex. §. ad hoc. & infra, si de feu. contro. fue. capi. licet vasallus, & infra, titulo. an ille, qui interfe. fra. do.

fra. domini sui feu. ami. c. non cogitur.

a Pandam. scilicet scienter ad damnum tuum, ut supra, qualiter iura. debeat va'al. fidr. circa prin. vnde si contra postea fecerit vasallus, feudum, vt ꝗ. amittet, hic potest esse tit. qui. mo. feu. amit. e. si capitanei.

Sed qd si dñs vasallo in aurem dixerit se velle Titium interimere: an id non debeat pōderare? vide hic Andr. de Iser.

nemini pandā, a vel per quod pandatur, faciā, & si consilium mihi super aliquo facto postulaueris: illud tibi dabo consilium, quod mihi videbit magis expedire b tibi: & nunquā ex personā c mea aliquid faciam sciēter, quod pertineat ad tuam, vel tuorum iniuriā, vel contumeliam. In uestitura verò facta, & fidelitate subsecuta, omni modo cogatur dn̄s inuestiturū in vacuā d possessionē mittere, ꝙ si differat omnem utilitatem e ei præstabit. f

b Expedire. quod vasallus tenetur facere, si bñ fieto vult dignus videri. & fidelitate esse saluus, ut s. tit. proxi. circa fin.

c Ex persona. & merito, cum enim vasallus tenetur dominum adiuuare cōtra alios & ab alijs eum defendere, ne prædicta ei eueniāt: multo fortius in sua persona hoc attendere debet, vtaig. ff. de condict. indeb. l. frater a fratre. §. porro. & C. de euict. l. siue.

d In vacuam. sic ff. de actio. empti. l. ratio.

e Vtilitatem. quæ fit circa rem. neque enim si potuit ex vino & ex reditu negotiari, & lucrum capere, id æstimabitur: vt ff. de act. empti. l. si sterilis. §. cū per venditorem. Item si dominus ei fidem non seruauerit: aut si feudū promissum tibi non dederit: non tenetur seruare iuramentū fidelitatis: quia semper inhæret conditio, si fidem seruauerit dominus aut si feudum promissum præstiterit, & quia fidē seruare ei qui eō tra fidē nititur, graue ē & iniquum. C. de trans. l. si diuersa. & in decret. cau. xxvij. q. ij. Agathosa, & xxij. qō ij. ne quis, & ca. quare. j. & C. de pac. l. cum proponas. & ff. de mi. xxv. ann. l. auxilium, in fin. l. & C. de non nume. pecu. l. fina. & ff. ad l. Iul de adul. l. si vxor. & ff. loc. l. quæro. §. inter locatorem. & de leg. 2 eum pater. §. libertis.

l Quærit hic dns Alua. an pendente cā euictionis teneatur vasallus ad seruitia? & respon. secūdum Bal. quòd sic ea ratione quia, interim recipit cōmodum.

f Præstabit. nec liberabitur dominus volens ei soluere interesse, si eum pœnitear inuestituram fecisse, ut j. si de feu. controuer. fue. c. si facta.

TITVLVS VIII.

DE INVESTITVRA de re aliena facta. g

Miles ignorans a comite de alienare, aut impignorata inuestitus, habet cōtra dominū actionem pro euictione sciens aūt nō, nisi stipulatio aut pactū interuenerit. Bald.

CVm de re aliena vel alij obligata inuestitura fiat, illud distinguitur, vtrum scienti an ignoranti facta sit. Qui enim alienæ rei sciēs inuestiturā accepit: nisi pacto speciali sibi ꝓspexerit, de euictione h agere nō poterit. i ignorās verò rectè aget, vt aliud eiusdē bonitatis seu quātitatis ei ꝓstetur. Sed ī eo nullā ē differentia q inuestiturā fecit, vtrū sciuerit, vel ignorauerit. Rei aūt per beneficiū rectè inuestitę vasallus hanc habet potestatem, vt tanquam dominus possit à quolibet possidente sibi quasi vendicare: k & si ab alio ei rei noīe cōueniatur. defensionem opponere. nā & seruitutē eidē rei debitā petere pōt & retinere. Quid ergo si pretio uel dolo, aut incuria seruitutem rei beneficiariæ īponi patiaē, & ad dn̄m ex qualibet cā postea beneficiū reuertatur, an ex eo ꝓiudicium dn̄o generetur, quæsitum fuit, & responsum est, vt vasallo quidem, donec feudū tenet, possit obesse, domino aūt & si per longa tēpora l ꝑseuerauerit seruitus, minimè noceat.

Vasallus potest feudi cōditionem facere meliorem nō deteriorem in alterius præiudiciū. Bar.

E contrario autem si quid fendo a vasallo additum sit, si quidem tale adiectū sit, quod per se subsistere possit, id est, vt per se censeatur, ut ꝑdium, id nō accrescit feudo. Si verò per se non possit subsistere, m ut

g DE INVESTITVRA de re aliena facta.

Quidam hic non habent titulum nec etiam capitulum, & male.

h Cum de re. Agere nō poterit. huic simile est. C. de euict. l. si fundū, & ff. de doli excep. l. apud. §. item habeo.

i Ignorauerit. verū est: quia scire debuit, vt ff. de ꝑ. ed. l. j. §. cā. & ff. lo. l. sed addes. § j. & com. utri. iu. l. si fratres. & ff. de pi. ac. l. tutor. § j. & ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. uj. & l. domū. & C. com. de leg. l. vlt §. vltimo.

k Vendicare. nec miretur quis, cum & ei cōpetat rei vend. vtilis, qui perpetuo vel ad non modicū tempus fundum cōduxit, dum tamen tempus non sit finitum. ff. si ager vect. l. j. §. fina. Item & si superficiario datur. ff. de rei ven. l. superficiario. & ff. de pigno. acti. l. si tutor. §. fin. & superficiarium tuetur prætor interdicto vti possidetis, secundum conuentionem suam, vt ff. vti pos. l. si duo. §. Labeo. cum ergo vtilis vendicatio supradictis concedatur, multo fortius feudatario concedi solet, & conceditur, vt j. de contentio. inter uasallum & alium, ca. si causa inter vasalium. quidā autem habent hic quasi. Hic autem potes facere illam quæstionē, quam in summa fecimus. f. vtrum vasallus habeat aliquod dominium feudi ? & de hoc dicas, ut in summa diximus. Accur.

l Per longa tempora. idem intelligendum est de tempore longissimo, maxime hodie: quia alienatio videtur ꝓhibita, & hic est verus alienationis modus: vnde nulla obstabit præscriptio. & puto hoc intelligendum in possidente vasallo, & maxime ignorante domino. alioqui, si dominus possidebat, bene potest seruitus lōgo tempore acquiri, multo fortius longissimo. ar. C. de seruit. l. a. & a. & ff. de serui. vrba. præ. l. foramen. habita tamen distinctione inter seruitutem & seruitutem, secundum quod ibi not.

Contrariū tenet hic do. Aluaro. vide eundē hic in j. colū. versi. quæro, cū glo.

m Subsistere. nam si per se subsistat, obstruabitur quod legitur infra: hic finitur lex. §. si vasallus. in feudo igitur ratione rei indiuisibilis licitum deprehenditur, quod alias non liceret: sicut alias licite petitur insolidum, quod alias pro parte peti non posset, quia

seruitus: plerisq; placet feudo accedere, & sicut partem feudi disponendam esse. Meliorem [a] nanq; conditionem feudi facere potest, deteriorē uerò sine domini uoluntate, uel eorum agnatorū, ad quos per successionem pertinet, facere non potest.

Feudum alienari non potest in alium, quinimo nec pignori obligari. Bart.

Quamuis enim possessio per bñficiū ad eū pertineat: tamē ꝓprietas ad aliū spectat: & ideo quartæ [b] siue tertiæ [c] ratione, q̄ à Lōgobardis seu à Romanis uiris uxoribus fieri solet, post mortē uiri ad mulierē nihil pertinet. nā nec pignus, [d] qđ consultū dicitur, fieri potest ex feudo.

TITVLVS IX.

QVALITER olim poterat feudum alienari.

Olim regulariter uenditio feudi pro parte dimidia permittebatur, altera parte retenta. Bar.

Est aūt optima consuetudine [e] interdicta feudi alienatio: sup qua multæ & diuersæ sentētiæ dabant in singulis ciuitatib. seu curijs: donec imperator diuæ memoriæ Lothari[a] tertius ꝓmulgauit super hoc nouā cōstitutionē, q̄ posita est in titulo de beneficijs. Necessitate nāque suadēte poterat olim uasallus dño inscio, uel inuito feudi partem uendere: retēta uidelicet alia parte. Si uerò uel totum, uel partem uolebat per feudū aliquem inuestire: hoc licebat ei sine fraude facere. Si autē dissentiente domino uendebat, siue per feudū inuestiebat (qđ & ipsum syncerè hodie & sine fraude licet ei facere) si tamē sine hęrede masculo descēdēte đcedebat, uel feudū in manu domini refutabat, aut alia fortè ratiōe intercedente culpa amittebat: tūc omnis feudi alienatio ad irritū reuocabatur: eo excepto, quòd ille, qui secundo loco beneficium acceperat, non amittebat, si priori domino seruire, & ab eo feudū recognoscere uolebat.

Casus enumerat, in quibus etiam de iure antiquo alienatio fuerat prohibita. Bal.

Donare [f] autē aut iudicare pro anima, uel in dotem pro filia [g] dare, nullius curię poterat cōsuetudine: licet posset locare: nisi locatio eēt fraudulēta alienatio: sicut ē ꝑ libellū, ut dicatur vēditio. Quis enim dubitat, quod libellario nomine sub uilissima [h] duorū denariorum pēsione perpetuò cōcedatē uēdū, alienatum in fraudem esse? Porrò siue de bona consuetudine, siue de praua quæramus: concessa erat domino ꝑ æquali ꝑtio [i]

res est indiuisibilis, ut ff. de ser. lege, fi. & ff. si quis in frau. pat. l. 1. §. quamuis. & de regu. iur. l. ea quæ. & in summa ut in lib. Py. ut. licitum est in solidum, quod pro parte non liceret: licet contrarij sint alij tex. sequentes. Accursius.

a Meliorem. & in hoc similis est fructuario: ut ff. de usufruct. l. sed & si quid. §. proprietatis. idem dicitur de filio uel de seruo. C. de pa. leg. si ius. & C. de rebus credit. & iureiurando. l. nec filius.

b Quartæ. de hac quarta iure Romano reperitur, quod si maritus sine dote uxorem acceperit, & præmortuus fuerit maritus, uxor quæ superstes inopia laborabat, quartam partem suorum bonorum, si tres liberos, uel pauciores, undecunque habuerint, reseruare compellitur: alioqui si plures, in uirilem portionē cum ipsis succedit: in qua computabuntur alia sibi relicta a uiro: ut C. unde uir & uxor, & in authen. ibi posita, & in authen. de exhiben. & introd. re. §. fin. col. v. & hæc quarta nō debet excedere summam 100. li. auri: ut in authen. ut liceat ma. & auiæ. §. quia uero, col. viij. prospexit Iustinianus ad maximam dotis quantitatem, cum de tali quarta aliquid ordinauerit. hanc etiam quartā cogitur maritus uxori relinquere iure Longobar. ut in Lōbar. de ijs quæ à uiro in uxo. leg. 1. §. fin. sunt quoque multæ aliæ quartæ utroque iure inuentæ. sed de alijs nihil ad rhombum.

† Consuetudo loquārū prohibitoria: quia cō feudū cōcedēte acī ob singularem industriā & fidē uasalli, non debebat eum posse in alium transferre. arg. ff. de of. præf. præt. l. j & ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. l. 1. § prin. secūdum Alexā. & Bartol.

c Siue tertiæ. de hac tertia reperitur iure Longobardo, quoniam si Longobardus uoluerit relinquere in ultima uoluntate uxori suæ usumfructum de rebus suis ultra id quod debet sibi pro morgincapho, & methis. & habuit unum filium aut duos ex alia uxore: non possit ultra tertiam partē relinquere sibi ad usufructuandum. & uide in Lombar. de his quæ à uiro in uxorem dan. l. fin.

d Nec pignus. in hoc. §. quid de pignore obseruetur, nihil statuemus: quia in cōstitutione determinabitur.

e Est autem, optima consuetudine. Hic dicitur de optima consuetudine: alibi uero de beate. nam ut maiores q̄stiones ad apostolicā referantur, & sancta synodus & beata consuetudo confirmat: ut in decre. xvj. q. 1. ca. multis.

f Donare. In hoc uariatur uasallus ab emphyteuticario, qui tenet rem in emphyteusim à fisco, quoniā ipse potest rem emphiteuticariā donare: salua tamen ratione pensionis fisci. C. de fund. patri. l. 1.

g Vel in dotem pro filia. In hoc uariatur à liberto uasallus: quoniam potest libertus dotare filiam suam, & si non sufficiat reliquum ad legitimam patroni: ut ff. quæ in fraud. pat. l. 1. §. sed si libertus. nam & res, quæ subiecet restitutioni, diminui dotis causa licite potest: ut C. ad Trebel. le. iubemus. authen. cōtra. & C. cōia de lege. authen. res quæ.

h Sub uilissima. simile est quod dicitur. ff. loc. l. si quis uno nummo conduxerit, licet uideatur contra. ff de usu. do. l. si usufru.

i Aequali pretio. Sed nunquid hodie præfatus dominus uolens pro æquali pretio redimere, maxime in ciuitatibus, in quibus uasallorū feuda sunt, quæ pro ipsorum debitis creditoribus suis uenduntur? Et utiq; ut opinor, nam cum noua lex omittat. & uetus

redẽptio: nisi hoc beneficium amiserit dominus per refutationem,[a] uel annali silẽtio, ex quo sciuerit, computando. Præscriptione autẽ triginta annorum[b] submouebatur tam sciẽs, quàm ignorans: in prohibẽdo autẽ uel redimẽdo potior erat proximi agnati, quàm domini cõditio, si tamen feudũ erat paternũ. De illa uerò feudi alienatione, quæ à dño fit, si dubitetur, lex imperatoris[c] Corradi consulatur, quę posita est in iam dicto titulo[d] de beneficijs.

TITVLVS X.

QVIS DICATVR dux, Marchio, comes, capitaneus, vel ualuasor.

Primò ponit quæ personæ nobilitantur per feudum: & declarat gradus nobilitatis feudi: Secundo quæ sunt personæ, quæ nõ nobilitantur. Bal.

QVi à principe de ducatu aliquo inuestitus ẽ, dux solito more uocatur. Qui uerò de marchia, marchio[e] dicitur. Dicitur autẽ marchia, quia[f] marcha & ut plurimũ iuxta mare sit posita. Qui verò de aliquo comitatu inuestitus est, comes appellatur. Qui uerò à pricipe, uel ab aliqua potestate de plebe aliqua uel plebis parte per feudũ ẽ inuestitus, is capitaneus[i] appellatur: qui propriè ualuasores maiores olim appellabãtur. Qui uerò à capitaneis antiquitus beneficium tenẽt, ualuasores sunt. Qui autem à ualuasoribus feudum, quod a capitaneis habebatur, similiter acceperint, ualuasini[g] id est, minores ualuasores appellantur, qui antiquo quidem usu consuetudinem feudi nullam habebant. Valuasore autem sine filio mortuo, feudũ, quod ualuasori minori dederat, ad capitaneũ reuertebatur. Sed hodie eodem iure utũtur in curia Mediolanensi, quo & ualuasores. Cæteri uerò qui ab antiquis temporibus beneficium non tenẽt, licet nouiter à capitaneis seu à ualuasorib. acquisierint, plebeij nihilominus sunt. Nam illi, qui soldatã habuerũt, uel acceperũt uel habẽt: per eã nullũ pedagium, sed nec feudi usum acquirunt. Soldata autem est præstatio quædam annua gratuita, quę à neutra parte transit in hæredem. Morte enim dantis, uel accipientis interueniẽte finitur. Soldata uerò dicitur, quia plerũque in solidorum donatione consistit: quandoque autem in uino & annona consistit.

TITVLVS XI.

DE SVCCESsione fratrum, uel gradibus succedentium in feudo.

Feudum acquiritur inuestitura & successione. Nam uasallo mortuo prima causa ẽ liberorum masculorum, filiorum, nepotũ, & aliorum descẽdentium: sed filiæ, neptes & proneptes non succedunt ipsæ, nec nati ex eis, nisi feudum sit fœmineum, uel eo pacto acquisitum: non exstantibus autẽ liberis succedunt fratres primo, & filii fratrum, deinum agnati ulteriores, si feudum sit paternum. Bald.

PEr Successionem[h] quoque sicut per inuestituram beneficium ad nos pertinet.

---

suetus consuetudo in alienatione obseruetur: meritò ueteri non est detrahendum: maxime cum illud specialiter non sit correctum, & ideo stare non prohibetur: ut C. de ta sta. l. sancimus.

[a] Per refutationem. intelligas, id est ius suum refutando. est enim iuris antiqui regula. omnes habere licentiam his, quę pro se introducta sũt renunciare: ut C. de pact. l. si quis in conscribendo. Et not. quod antiquitas uidetur consonare cum statuto ciuitatis Vincentiæ: quod tale est: si per annum & diem distulerit creditor se cundum ius suum exequi uel allegare a tempore uenditionis factæ: postea nõ audiatur, nisi interruptionem instrumento confecto per manum tabellionis bonæ opinionis ostenderit: licet quibusdam uideatur iniquum, & non ex codicis ratione scriptum. hic ergo de annali exceptione habetur, de eadem habetur. C. qui admit. ad bo. pos. l. emãcipati. Et est notandum, quòd huiusmodi tempus à tempore scientiæ demum currere debet hic, sicut & alibi: ut ff. quis ordo in bo. poss. seruetur l. ij. & de hac annali exceptione legitur. ff. de success. edi. lege. i. §. largius. Accur.

[†] Tempus pòst scientiam currit.

[†] Alias, quia tenet quod est iuxta mare, cũ plerumque iuxta mare sit posita.

[b] Triginta annorum. hoc intelligo de illis fuisse dictum quibus potest de iure talis præscriptio currere: ut C. de præscript. xxx. anno. l. 2. Sed nunquid hæc antiquitas corrigitur? Resp. hoc in cõstitutione Fride. determinabitur domino fauente. illud tamen quod sequitur, non est omittendum, scilicet, quòd proximior agnatus redimendo, vel prohibendo dominum excludit: unde apparet quòd necessariarum personarũ ratio habetur, ut s. notatum est.

[c] Lex imperatoris. & alia lex imperatoria Friderici, imperialem decet solertiã, &c. §. præterea ducatus & s. de l. Corradi. §. ex ea lege.

[d] Titulo. scilicet in Lombarda. Accur.

QVIS DICAtur dux. &c.

[e] QVi à principe. Marchio, & comes propriè dicuntur capitanei regis, uel regni. Alij uero, qui ab ipsis feudum accipiunt, dicũtur propriè ualuasores regis: sed hodie capitanei appellantur: ut s. qui feu. da. pos. in prin.

[i] Capitaneus. similiter & ille, qui feudum accipit à marchione uel comite, capitaneus hodie propriè dicitur ut s. proxi. notatum est.

[g] Valuasini. sed illi, qui à minorib. feudum accipiunt, dicũtur minimi ualuasores: ut s. ti. an maritus succedat uxori in benefi. ca. si fœmina, & ca. seq. Acc.

DE SVCCESsione fratrum, vel gra. &c.

[h] PEr successionem. Hic nota, quòd

quod feudi successio sic defertur ad hæredes descendētes, sicut hæreditatis successio iure nouissimo: vt hic, & ī. de success. feud. in prin. & in authen. de hære. quæ ab intesta. def. in prin. & §. j. coll. ix. & J. de na. succes. feu. in prin. descendentes autem ideo dixi: quia ad lineas ex transuerso non porrigitur, nisi antiquum & descendentibus deficientibus: vt hic, & ī. de succes. feud. & infra, de na. succes. feud. Accur.

a Fœminini sexus. licet fœminæ vt masculi succedant, legibus tamen a successione feudi fœminæ remouentur, & earum filij: vt supra de ijs, qui feud. da. pos. §. hoc autem nol tandum. Accur.

b Qui nouum. sicut hæredi incumbit probatio si aliquod nouum in testamēto testatorem asserat addidisse: vt ff. de probatio. l. cum tacitum. & illud intelligo quando neuter possidebat: quia possessori non solebat onus probatio nis incūberet: vt C. de probatio. l. s. & l. actor. nisi forte post fundatā actoris intētionem. tunc enim & reus probare deberet. C. de proba. l. siue possidetis. Accursius.

c Pronunciatum. quod forte ideo factum fuit, quia maior erat pro actore præsumptio, & ideo dicitur quòd non datur semper possidenti iusiurandum: vt infra de consue. re. feu. c. sicut tamē ... huic simile est. C. de iusiuran. l. in bonæ fidei. Iudici autem merito indagandum committitur, cui sit potius iusiurandum deferendū: quia æquitatē ante oculos habere debet. ff. de eo quod cer. lo. l. quod si Ephesi §. vlt. licet dicatur aliter actore non probante &c. vt ī notatum est. & not. J. & ff. de iud. l. s. & C. de aden. l. qui accusare. huic autem consonare videtur, quod legitur in crimine falsi. C. ad legem Cor. de fal. & vbi huius quæstionis dominus iudex est, vt J. de val. decre. quidam.

Mortuo enim eo, qui beneficium tenebat, prima causa liberorū est. filijs enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus vel deinceps p masculinum sexum descendentibus, cæteri remouētur agnati. Ad filias verò seu neptes vel pneptes, vel ex filia nepotes seu pronepotes successio feudi nō ptinet. Proles.n. fœminini sexus,[a] vel ex fœmineo sexu descēdēs, ad hmōi successioné aspirare non potest: nisi eius conditionis sit feudum, vel eo pacto acqsitum. His verò deficientibus, vocantur primò fratres cum fratrum premortuorum filijs, deinde agnati vlteriores: Quod ita intelligendum est, si feudum sit paternum, hoc est, si fuit illius parentis, qui eius fuit agnationis cōis. Si enim † Titij auus de nouo beneficio fuerit inuestitus, Titio sine legitimo hærede masculo defuncto, eius feudi successio non pertinet ad eiusdem Titij patruum magnum, nec ad prolem ex eo descendentē: imò reuertitur ad dominum. Ad cognatos enim eius beneficium nō pertinet: neque beneficij successio. Si vero dominus, vel alius beneficium defuncti nouum eē dicat, agnatus autē illius proximus paternum esse contēdat: tunc onus probationis incūbit illi, qui nouum[b] dicit. Sed scio aliter pronuntiatum[c] esse. Bonus enim iudex causa cognita diligenter intuebitur, cuius potius iureiurādo dirimēda sit hæc quæstio, vtroq; .s. in probatione deficiente.

TITVLVS XII.

DE FRATRIBVS de nouo beneficio inuestitis.

In feudo non habet locum ius accrescendi inter eos, qui præcendunt primam seu primordialem inuestituram. Bald.

SI duo fratres de nouo beneficio & non de paterno simul inuestiti fuerit: vno sine hærede defuncto, ad alterum nō pertinet eius bñficij portio:[d] nisi facta fuerit eo pacto inuestitura. Si duo fratres in cā † cōi post mortē patris remāserint, i. habitauerint simul, & vnus eorū feudū acquisierit:[e] plerique dicunt ad alium non pertinere, sed ad dominum, nisi per pactum: sed neque viuente eo, q acquisierit, neque post

tibi solicito. i. tibi studioso qui solicitus esse debes, ad indagandum relinquo. Py. posses forte dicere tunc ad vasallum totum pertinere: maxime alterius partis ratione quam possidet, vt supra de cō. inuesti. §. cum autem quis dixerit, imo & ratione possessionis quam in totum habet, & maxime cum sit reus: qui fauorabilior esse debet: vt ff. de regul. iu. fauorabiliores, & promptiores sumus ad absoluendū quā ad condemnādum: vt ff. de actio. & obliga. l. Arrianus. nec mirum cum ratione rei indiuisibilis quid permittitur qđ alias non permitteretur: ar. ī. de inuest. rei. ali. §. ex contrario. contra videtur quòd dominus totum debeat habere. s. eadē ratione, quia res est indiuisibilis: & maxime cum dominus debeat esse maioris authoritatis, quam vasallus, nimirum alias licite petitur in solidum quod p parte nō peteretur: vt ff. de ser. l. vlt. ff. de regu. iur. l. ea quæ. Item si dominus agit ut res liberetur, & maxime quando est seruitus: merito debet esse potior vasallo. argu. C. de communi ser. ma. l. prima, & maxime si dominus emat aliā portionem a vasallo, vt ibidem est argumen. Sed dicet so licitus: inferre pacti exemplum rerū indiuisibilium? Respō. seruitus & statua dicitur indiuisibilis, at. ff. de leg. 3. l. 11. § penul. & si qua alia sunt, & ita decurre, vt J. eo. feudū enim &c. simile est huic ff. de contrahen. emptio. l. pacta. ff. de pac. l. iurisgentium. Not. etiam hic expressum, quòd per pactum licet quod alias non liceret, ut notauimus ī. de succes. feud.

d SI duo fratres. Portio. quid ergo si portio fieri non valet, cum forte res sit indiuisibilis? Respon. ne tu leuis efficiaris, hoc

e Acquisierit. intelligas. s. suo noīe tātum: licet de pecunia cōi fuerit, nimirum de communi pecunia quid emator, nihil interest, sed cuius nomine id fiat, inspiciendum est: vt C. si quis alteri vel sibi. l. qui alienam, & C. de probs. l. ad probationem, & C. de rei ven. l. si ex ea. generaliter enim pecuniæ origo non inquiritur, vt C. si cer. pe. l. vnde, & l. quamuis. sed casualiter quædam notantur quæ satis supra, qui feud. dare possunt, notata videntur.

† Oppo. Ia. de Bel. qđ in beneficio succedant agnati & descendētes per lineā transuersalem: vt ī. pri. §. & infra de na. suc. feu c. 1. & de succe. feud. in princ.

† alibi Casa legitur. Pet. Vēd.

Pactum licitum facit quod alias non liceret.

Fructus.

a Fructus intelligo maxime cum de cõmuni fuerit acquisitum: licet in superiori nihil intersit: & hoc ad similitudinẽ quasi castrẽsis peculij videtur statutum: vt C. de adno. diuer. iudi. l. fori.

b Dicunt. hoc intelligo quando domino ignorante fuit acquisitum de pecunia communi. secus si eo sciente. tunc enim frater succederet in eo, & ei pro parte acquireretur vt s. de beneficio fra. c. j.

c Restituendum. & hoc veniet in iudicio communi diuidundo, vel fami. erc. vt C. communia vtriusque iudi. l. patruus. Accur.

d DE INVESTITURA quam Titius accipit a Sempronio.

e Titius à Sẽpronio. alias non erat hic tit. sed cap. iii. & quia hic est paruus dubitatio, eadem erit expositio, vel nulla.

f Responsum. simile. s. an maritus succedat vxori in beneficio. c. si fœmina.

g DE VASALLO decrep. &c. Alias non erat hic tit. sed ca. tantum.

a Vidã. Prius esse, quod haedi cium nihil dominus esse paternũ, intelligo nisi ad hoc refutauit omnino quasi de no uo beneficio ipsos inuestiret, sed intelligo cõsentientib. his, ad quos p successionẽ ẽ veturũ: vt J. de eo, qui sib. se ag. de feud. pater. cap. tres erant agnau. Et no est ã. quib. mod. feud. amit. § pterea. huic simile ẽ, quod de solutione dr. nã sicut hic non tenet pactio vel refutatio ita facta vt reinue-

* Facit ad hoc quod no. supra, Impe. Lotha. Euge. Papæ. c. 1. & ar. ff. de vsu. l. si sti pulatus, & est hoc ar gu. ad q. quæ nor. ff. de pec. l peculiũ. §. si ere. & de imp. in re. do. fac. l. qp dicitur.

mortẽ eius: fructus[a] tamẽ erunt cões, donec simul habitauerint. Quòd si cũ equis & armis cõibus, vel pecunia cõmuni sit acquisitum: adhuc idẽ dicũt:[b] ne fortè inuitus dominus aliũ, quàm quẽ voluerit, sibi acquirat vasallũ: dum tamẽ meminerimus id, quod de cõi expensum est, alteri ꝓ parte competenti esse restituendum.[c]

TITVLVS XIII. DE INVESTITVRA quam Titius accipit a Sempronio.[d]

Maritus non succedit vxori in beneficio, ea mortua sine hærede. Bald.

Titius a Sẽpronio[e] talem iuestiturã accepit feudi, vt haberet ipse & hæredes sui legitimi masculi: & ijs omnibus deficiẽtibus, fœminæ. Porrò Titius superstite tantùm filia decessit. Ipsa a domino inuestita fuit, & feudum in dotem dedit: maritoq; superstite sine liberis decessit. Quærebatur, si ad maritum successio feudi pertineat: Responsum[f] est, non pertinere.

TITVLVS XIIII. DE VASALLO decrepitæ ætatis, qui feudum refutauit, ut filij inuestirentur.[g]

Si vasallus decrepitæ ætatis feudũ refutauit, ut filii inuestirẽtur, & inuestiti sunt: postea decedente altero filiorũ post inuestituram fratre superstite, & sine hærede, frater sibi succedit, & non reuertitur ad dominum: quia feudum adhuc paternum dicitur, & non nouum. Bald.

Quidã vasallus cum decrepitæ ætatis esset, seu dũ suũ i manu domini ad hoc refutauit, vt Seium & Sempronium filios suos de eodem beneficio inuestiret. Vasallo mortuo, Sempronius sine lɛ́gitimo hærede, Seio adhuc superstite decessit. Lis est inter dominum, tãquam nouum feudum sibi delatum esse dicẽtem: & Seium, paternum esse[h] contendẽrem. Vnde eorum sententia præualuit, qui dixerunt hoc feudum quamuis refutatum, nihilominus esse paternum.

TITVLVS XV. DE INVESTITVRA IN maritum facta.[i]

Si contentio est inter maritum filiæ vasalli & agnatum de beneficio, an sit paternum vel nouum, quæstio dirimi debet coram iudice ordinario uel arbitro, non corã domino, vel eius curia. Bald.

Vasallus superstite tantũ vna filia decessit: illa verò maritum accepit, cui dominus accepta pecunia partem feudi, quod pater puellæ habebat, retenta sibi parte altera, dedit. Nunc quidam agnatus defuncti cum marito agit, dicens totum hoc feudum esse paternum: & ideo omnimodo esse ad se deuolutũ. Econtra maritus contendit hanc partem, quam ipse habet, nouum feudum esse: & ideo domino apertum. quæritur igitur, vtrum apud dominum eundem,[k] & in eius curia cogatur agnatus defuncti litigare, vel apud agnati iudicem, vel arbitrũ vtriusq; consensu electum hoc esse debeat? mihi & alijs placet potius apud iudicem ordinarium vel arbitrum, quàm apud eundem dñm hoc litigiũ fore determinandũ. Item placet, agnatum non semper cogendum probare feudum hoc esse paternum, sed ab aduersa parte nouum esse probandum. Qua deficiente in probatione, tũc agnato (vt dictũ est) causa cognita detur electio, quatenus vel iuret esse paternum, uel alteri parti referat[l] iusiurãdum: & ille aut iuret, aut taceat. Illud tamen sciendum

solutione ita nulla est solutio, quæ sic fit, vt nummi reddãtur. nam qui soluit vt repetat, nihil agit, vt ff. de so. l. qui sic. Accur.

i DE INVESTITURA &c. Alias non est hic ti. sed §. tantum.

k Vasallus: Dominum eũdem. nec mirum vid: turcum vterque domini se vasallum asserat: licet vnus de nouo, & alius de veteri contendat, cur ipse iudex non est. Accur.

l Referat. hoc ideo

est, quòd si inter duos, q dixerint se esse uasallos, de feudo fuerit dubitatio alter alterũ inuitũ trahere nõ pôt ad dñm [a] uel eius curiæ iudicium. Si uerò cũ sua curia dominus uocauerit eos, nemini eorũ licet illius domini, uel eius curiæ examẽ declinare.

TITVLVS XVI.

DE CONTROuersia feudi apud pares terminanda. [b]

SI inter dominum & uasallum [c] de feudo orta fuerit contentio: p pares illius domus, sicut lex Corradi dicit, dirimatur: si tamen pares habeat. Et si quidem dominus & uasallus cõsenserint in eligendis paribus: nulla dubitatio est. Si uerò dissentiant, tunc quid faciẽdum [d] sit, quæritur. sed præualuit eorum sententia qui dixerunt dominũ debere eligere prius quem, aut quos uoluerint: & uasallus similiter hoc faciat secundũm numerum à domino comprobatum. Ille tamen uasallus, qui fidelitatem domino nou iurauit: domino uel uasallo dissentiente, pro pari non est eligendus.

TITVLVS XVII.

DE EO, QVI SIBI, uel heredib. suis masculis & fœminis, inuestituram accepit. [e]

Si uasallus pro se & hæredibus suis masculis & his deficientibus, fæminis inuestituram accepit, fæmina non succedit in beneficio, quandiu masculus superest quinimo nec debet uasallus qui feudum à uasallo recepit, per fæminam recognoscere, si masculus superest. Bald.

QVi sibi uel heredibus suis masculis, uel his deficientibus, fœminis per beneficium inuestituram feudi accepit: una tantum filia superstite, nullo alio descendente relicto decessit. hæc marito paternũ feudum in dotem dedit, & decessit duobus filijs ex eo procreatis: quorũ unus duas filias reliquit: alter uerò uno filio masculo relicto decessit. de pdicto itaq; feudo urgẽtẽ uidim⁹ q̃stionẽ: masculo quidẽ hoc feudũ totũ sibi, quia solus eius, qui primò inuestituram accepit heres masculus sit, uendicante, fœminis uerò totam sui patris partem sibi defendentibus, quia ex illo nullus extitit masculus. Cumq; inter sapientes sæpe super hac questione sit disputatũ: tandẽ p masculo [f] p nunciatũ ẽ. Nõ enim patet locus fœminæ ĩ feudi successiõe, donec masculus supest ex eo, q prim⁹

---

ideo, quia manifeste turpitudinis est nec uelle iurare, nec sacramentum referre: ut ff. de iureiu. l. manifestæ.

[a] Ad dominum. & istud est intelligendum propter feudi incertitudinẽ, sec⁹ enim foret, si inter duos uas. contro. esset. Sed quid ẽ, quod. ĩ. dicit, scilicet quòd nemini licet curiæ examen declinare? sic intelligo non licet, id est, indecens est ei. non autem quòd non possit examen eius declinare. similia studiosus inquirat. Sed quid si alter uasallus uocatus uenire ad dominum uel eius curiam contempserit? R. esp. sine pœna abibit. sed tu instabis. nonne debet uenire allegaturus saltem priuilegium suum: ut ff. de iudi. l. si quis ex aliena? Respon. illud loquitur in iudice ordinario generali. at hic licet sit ordinarius inter aliquos & paucos: non tamen in alienam messem manũ ĩmportabit. sed corrigitur infra an apud iudi. uel curiam domini quæstio feudi terminari debet c. ex eo &c.

[b] DE CONTROuersia feudi apud pares terminanda.

Aliàs non erat hic ti. aliquis, sed malè.

[c] SI inter dñm & uasallũ. huic c. glo. ... talem. uacat istud capi. propter inferius ca. capositum. ĩ. de contro. inter uasal. & episcopum.

[d] Faciendum quòd dicitur in isto capi. mirum uidetur, scilicet quòd possunt eligere quos uolunt ad iudicandum inter ipsos: cum alibi dicatur eum iudicem non esse prestandũ, quem postulauerit aduersarius: ut ff. de iudic. leg. obseruandum? R. illud loquitur, quando altera pars ignorabat postulationem ipsius: hic autem uterque sciebat, & consentiebat, & licitum est ex consensu, quod alias non liceret: ut C. de episc. & cleri. authen. generaliter, in fi. & arg. C. de transact. l. si diuer. a. maxime cũ hoc sit litigantium fauore inuentum. unde apparet, quòd licite possunt renunciare: ut C. de pact. l. si quis in cõscribendo, & ff. de mino. l. si iudex. & in summa si nis casus, in quibus de iure possunt relaxari utroque consentiẽte, inquiras C. de episc. & cleri. authen. generaliter, in fi. & ff. de fer. l. 1. §. 1. & l. si feriatis. & de in ius uocan. l. quamuis, & de re iud. l. si cõuenerit. & ad senatuscon. Turpi. l. ulti. in fin. licet uideatur contra. ff. de postu. l. quos prohibet, & C. de iurisd. omnium iud. l. priuatorum. & de iureiur. pro. cal. dan. l. 2. §. sed quia. Illud autem notabiliter est notandum, q ille non est eligendus pro pari domino uel uasallo dissentiente, qui fidelitatem non iurauit. sed cum ille solus excipiatur, indifferenter alij eliguntur: ut ff. de iu. l. cum prætor. sed intelligo, dum tamen idonei sint ad iudicandũ. Hic quæri consueuit: si conuentus uelit actorem [e] reconuenire forte de alia causa, utrum possit curiæ examen actor declinare, quasi curia non possit extra causam feudi aliquid inter ipsos iudicare? Respon. non poterit: Imo si agat de omnibus etiam causis apud eandem curiam, se debet defendere. argu. C. de sen. & interlo. om. iu. l. ulti. & authen. ibi posita, & consequenter &c. & ff. de iudi. l. 2. §. omnes. & l. qui non cogitur. nam ibi non distinguitur: quare nec nos distinguere debemus. decurras in thesauris tuis.

[e] In hoc dicito, q̃ aut reconuentio cõtinat quippiã ẽ feudo dependẽs, & tũ ad eũdem iudicẽ remittendũ esse, ut ff. de qb⁹ re. ad eũ. iud. eat. leg. 1. Aut aliqd omnino extraneũ: tumq; ad eundẽ iudicẽ remissionẽ nõ fieri: ex e. tl. de qbus re. ad eũd. iu. Sed ex natura cõuẽsionis iure antiquo pmissa, erat reconuentio corã partiũ iudice dũtaxat q iurisdictionẽ aliã quã haberet. Sed nõ tãtũ ĩquit Bal. siue sit alteu siue uel delcẽsiue: ut ff. de iurisd. omniũ iu. l. si idẽ cũ eo. §. sed si mulier. At iure nouissimo ampliatũ eẽ ait idem Baldus ut etiã corã iudice delegato ad nuã etiam locum habeat extra, de rescript. ca. dispendia. §. rens. li. vj.

[e] DE EO QVI sibi, uel hæredibus suis masculis &c.

Aliàs non erat hic ti. sed ea tantum.

[f] QVi. Pro masculo. Istud capitulum sæpissime posset accidere: & ideo ualde est notandum

de hôc feudo fuerit inuestitus. Nã & illud iudicatum scio, si ille qui propriũ feudum suum; militi pro beneficio dedit, duobus filijs relictis decesserit, quorũ unus filia tantũ relicta obijt, alter uerò filio masculo relicto su pstite defunctus ẽ: q̃ miles nõ debet feudũ suum per fœminã recognoscere, donec superest masculus ex eo, q̃ primã inuestiturã fecit. Alij dicũt per filiam debere recognoscere, cũ despater no allodio esset hoc feudum. alioqui si aliũde esset, uerũ esset, quod dicitur, per fœminam nõ debere recoguoscere.

TITVLVS XVIII.

DE DVOBVS fratribus à capitaneo inuestitis. [a]

Si duo fratres simul de nouo beneficio a capitaneis fuerint inuestiti: ut quandiu ipsi uel eorum hæredes masculi uiuerẽt: & masculis deficientib fœminæ feudũ haberent: decedente postea uasallo altero: si masculus uel fœmina ex eo superest, fratri non succedit: aliàs succedit. Bal.

DVo fratres. scilicet Titi[9] & Ser[9], a quodam capitaneo de nouo beneficio simul inuestiti sunt: eo uidelicet tenore, ut quãdiu ipsi uel eorũ hr̃des masculi uiuerẽt, & masculis deficiẽtib. fœminæ, si superessẽt, feudũ haberẽt. Ex fratribus his vnus una filia relicta, altero adhuc viuẽte decessit. Quæritur, cui portio defuncti deferatur, utrũ filiæ, au fratri? Respondetur, filiæ. Vnusquisq;.n. sibi suisq; hæredibus uidetur prospexisse: [b] si tamẽ is, qui filiã reliquit, sine hærede decessisset: propter tenorẽ inuestituræ insertum, eius pars fratri, non domino est quæsita.

TITVLVS XIX.

AN REMOVERI debeant testes, qui pares esse desierunt. [c]

Si inter dominum & uasallum contentio est de inuestitura, illi, qui pares fuerunt tẽpore inuestituræ, non remouentur postea à testimonio: licet desierint esse pares. Bal.

EX facto quæsitum scio: si inter dominũ & fidelẽ de inuestitura feudi cõtentio emerserit, quia factã eã dominus neget: si uasallus offerat eos testes, qui tempore inuestituræ pares erãt, sed postea quali bet ex causa [d] pares eẽ desierunt: an ideo sint remouendi, quia nunc nõ sunt pares? Sed quamuis alij aliter sentiant, tamẽ mihi & quibusdam alijs uidetur sufficere eos tẽpore inuestituræ saltẽ pares [e] fuisse. Quid enim peccauit, q̃ inuestiturã accepit, si illi, quos eo tempore, utpote idoneos, adhibuit: postea pares esse desierũt?

TITVLVS XX.

DE CONTROVERSIA INter episcopum & uasallum. [f]

Si inter episcopum & uasallum est contentio de inuestitura ab eius prædecessore facta, pares curiæ cognoscunt: prius tamen debet inuestiri de suo proprio & recto feudo, quam principalis quæstio dirimatur. Bal.

EX eo, quod scriptum est, si inter dominum & uasallum de feudo nascatur quæstio, quòd per pares eiusdẽ curiæ dirimenda sit: quæsitum est: si quis dixerit se à quodã episcopo [g] for-

tandum. Et not. in eo potissimè, quanto sit potior masculorum quam fœmininorum conditio, sed mirum est, quod dicitur hic scilicet q̃ masculus excludit germanã suam, cum iam ad fœminam transiuit fecerit feudum. Nũquid enim hic masculus excludit amitam suam viuentem? Et utique eadem æquitate durante: alias non licebit hæredi quod defuncto licebat, & erit contra ff. de rego. iur. l. hæredẽ, & l. qui in ius, & ff. de bo. lib. si ex. & no. s. de feud. mar. ca. 1. Hic etiam not. q̃ ex rerum qualitate & differentia licitum deprehẽditur, quod alias non liceret, ut s. prædicto ti. & ca. notatur.

a DE DVOBVS fratribus à capite. &c.

Aliàs nõ erat hic titulus, sed capitulũ tantum.

DVo fratres. b Prospexisse. Illud habetur ff. de probatio. l. si pactum. Quod autem in fine dicitur, scilicet q̃ a fratre dominus excluditur, accidit propter pactum, q̃a dictũ fuit expresse. alioqui frater excludit à domino, ut s. notatum est. Acc.

c AN REMOVERI &c.

Aliàs nõ erat hic tit. & male.

EX facto quæsitũ. d Qualibet ex causa. Hoc ca. inueni glo. talem, uacat hoc cap. propter inferius proxi. ex eo & propter superius, si inter dominum.

Temporis tractu inualida q̃ndã ualidãtur.

e Pares. hoc idem in testamentis seruatur, nam si facti testamenti tempore fuerit quis idoneus, licet postea fiat minus idoneus, nihilo minus tamen tenet testamentum, ff. de testa. l. ad testium, §. 1. & idem intelligo si non erat idoneus, sed communi opinione putabatur idoneus. C. de test. ordi. l. 1. & insti. de testa. ordi. §. testes. Sed si quis cognatis suis aliquid relinquat, & tempore testamenti cognati erant, licet cognati esse desinant, nihilo minus legatum habebunt, ut ff. de reb. dub. l. si cognatis. Quod autem in fin. dicitur, quid enim peccauit &c. hæc nõ uidetur ratio sufficiens? nimirum & & si propter iustam culpam de paribus esse desierit aliquis, nihilominus tamen testis esse poterit, hic enim non est modus interdicendi testimonium.

f DE CONTROuersia &c.

Aliàs nõ erat hic titulus, sed capitulũ tantum

EX eo. g Quondam episcopo. vel alio de beneficio, si de alijs dixerit, quòd in alijs

tasis iā defuncto de annua præstatione, aut qualibet alia re per feudum inuestiturā accepisse, & cū successore eius agat, & ille respondēdo neget hunc esse uasallum: utrū per pares eiusdem curiæ sit iudicādum super hac quæstione? Opponit enim uasallus, q dominus eum negat esse uasallū, & ideo in ea curia pares non habet. Item dicit uasallus quòd prius de suo recto [a] feudo debet inuestiri, quàm a nemine iudicari: domino respondēte, quòd quicquid inter eos, siue de inuestitura, siue de fidelitate, siue de principali causa agendū est, per suam curiam est expediendum. Sed laudatum sæpe scio, pares illius curiæ secundum præfatū modū [b] esse eligendos prius: ad quorū spectat officiū, ut illū prius de suo recto feudo [c] inuestiri faciant: sed fidelitatis iusiurandum differatur, donec de principali causa cognoscatur. ex illo enim apparebit, utrū iurare debeat, an non. quod totū expeditæ quæstionis est. Sed si constiterit uasallū aliqd aliud [d] præter id. de quo quæritur, ab eodem domino tenere pro feudo: tūc quin debeat de suo recto feudo inuestituram accipere, & fidelitatem iurare, & sic ad principalem causam accedere; [e] non est dubitandum.

TITVLVS XXI.

DE VASALLO milite, qui arma bellica deposuit. [f]

Miles seculi, qui factus est miles Dei, ex eo quod uenerabilē domum intrauit, & feudo renunciauit, feudum amisit. Bal.

Miles qui beneficiū tenebat, cùm esset sine liberis, uenerabilem domū intrauit, & seculo renunciādo, arma bellica dposuit, habitūque religionis assumpsit, & sic cōuersus fact' est. [g] hic donec uixerit, feudū retinere conatur, qd dñs uel agnatus sibi pertinere cōtendit. Sed iudicatum est, domini [h] uel agnati conditionem esse potiorē, eo quòd desijt esse miles seculi, qui factus est miles Christi: nec bñficiū pertinet ad eum, qui non debet gerere officium. †

TITVLVS XXII.

DE MILITE VAsallo, qui contumax est. [i]

Primò dicit, qualiter procedatur contra uasallum domino querimoniam exponente de eo, qui incidit in culpam. Secundò qualiter procedatur contra dominum uasallo dicente se ab eo spoliatum feudi possessione. Secūda ibi, Si uerò uasallus. Bal.

Dominus uocat militē, q ab eo feudū possidebat, dicēdo eum in culpā incidisse, per quam feudū amittere debeat. hic non respōdet. Quæritur, qd faciēdum sit domino? Respōdeo, eū ad curiam uocare debere: & si non uenerit, iterum eum debere uocare usque in spatio tertio septem uel decem dierum, [k] & arbitrio eiusdem curiæ terminando. Quòd si neq; uenerit ad tertiam uocationem, [l] hoc ipso feudum

In alijs nō possit habere locum exemplum de annua præstatione, nisi quis diceret aliud esse in feudo cameræ seu canenæ. illa enim ab hæredibus siue successoribus clericorum non præstātur: ut s. dictum est de feu. cameræ. uel potest etiam exemplificari in clerico. nam licet iniuste agat uasallus, nihilominus tamen ratio est facienda est.

[a] De suo recto. Nota. quòd hic ante petit inuestituram recti feudi; secus esset, si specialiter peteret inuestituram alicuius rei: ut ī. in distin. quam fecimus.

[b] Secundum præfatum modum. scilicet qui est. s. de controuer. feud. apud pares terminanda. c. si inter dominum.

[c] Suo recto feudo. sed hoc forte in eo casu tantum est exaudiendū, quādo & de hoc erat controuersia, an illud teneret pro feudo.

[d] Aliquid aliud. hic potest not. quòd ratione adiuncti licitum deprehēditur, qd alias eēt illicitū: ut alibi notauit iurisprudentia. Accur.

[e] Accedere. sed nunquid debebit episcopus condemnari postea ad illam annuā præstationem, si probatum fuerit illum inuestitum fuisse a prædecessore suo de illa? Respond. forte non: imo absolui debet, qa forte morte dantis fuit finita: ut s. quis dicatur dux uel mar. capit. q a principe. nisi forte dicas, quòd aliud sit in soldata, quæ non præstatur nomine feudi: ut ibi dicitur. Accur.

[f] DE VASALLO milite qui arma &c.

Aliàs non erat hic titulus, sed capitulum tantum.

[g] Miles q. Fact' ē & cætera. Idē si esset factus clericus: ut infra titu. an mutus uel aliter imperfectus. capit. mutus. in fin. nec proderit si hūc habitum postposuerit: ut ī. si de feud. controue. fue. cap. qui clericus, & ī. de bene. feu. in fi.

[h] Vel agnatus.* domini. intellige quando successorem non habet': & merito est potior causa domini uel agnati: quia cum monasterium ingreditur, rerum suarū dominus esse desinit: ut ergo non dominus, nec testari poterit: ut C. de sacrosan. eccle. authen. ingressi. Accursius.

Ingressus monasterium rerū suarū dominus esse desinit.

[i] DE MILITE uasallo, qui cōtumax est.

Aliàs nō erat hic tit. sed casu tantum.

Omnia 7. uel 10. dierū. sed hodie hæc solennitas non seruatur in 7. uel 10. dies: sed plus patet large curiæ officium ut suo arbitrio terminum constituat: quod quotidie usitatur: sed iure Romano alia solennitas in citando obseruatur. Accur.

†Facit ad hunc tex. secundum Bal. l. Lucius. ff. de fideicom. li. & ff. de pac. l. tale pactū. §. final.

[l] Tertiam uocationem. hoc merito accidit: quia cōtumax est, qui trinis edictis citatus iudici se non præsentat. & luidā no cōtumacia eorū qui iudici non obediēt perit, coercetur: ut ff. de re iudi. l. contumacia. idem est si unum duntaxat edictū mittat pro omnibus: ut C. quomodo &

do & quando iudex.l.consentaneum. Sed illud in feudo 2 non obseruatur, scilicet quòd pro omnibus edictis unum duntaxat proponatur.

2 Istud ultimum dictum glo. sequũtur Baldus & Alua.

a Amittat. & merito. hoc enim ipso, quòd non uult iustitiam facere domino suo, feudum perdit: 2 ut j. in qui.cau.feu.amitta. ca. item qui domino suo. alias ca.illud te non lateat.

a Reprobatur secundũ Alua.& Bal. nisi loquatur in uero contumace.

amittat: a & ideo debet curia dominum mittere in possessionẽ. Sed b si intra annum uenerit, restituitur ei possessio: alioqui & beneficium & possessionem amittit: ut in Lombarda de ijs, qui ad palatium uenire contempserint.l.si cuiuscunque.

b Sed.alias sed sic. alias secus: & utraq; litera bona est. & correctiue ponitur ad antecedentia uerba: quia sufficit ante litem contestatam si dominus in possessionem mittatur & bene sequitur, si intra annum ueniat, quod possessionem ualeat recuperare. nam legitur idem in C.de præscript.30 an.l. si quis emptionis.§. sed si quis. Sed dicit studiosus: quæro a te iuris prudentia, qualiter secundum ius tuum sit citatio facienda: & hoc percepto, si consuetudo deficiat, saltem iure tuo in causa procedere ualeam: sicut expositum est, ſ.de feu cogni. cap. 1.& ij. iuris prudentia respondit: quia tu & me & alios frequenter interrogasti, quatenus de citatione quid sentirem, ostenderem: ideo maxime tuis motus precibus de ea quid sentiam, paucis explicabo. qui habet aures audiendi, audiat. modo eum de citatione quia plenissime desiderat scire, hæc inquirat scilicet qui iudices possunt citare,& qui non: & qui citari possunt,& quando: etiam quot sufficiant citationes: & quod interuallum debeat esse, inter unam citationem & aliam: quid olim, quid hodie de hoc interuallo obseruetur: & quis sit citationis effectus. Et citare possunt iudices ordinarij, 3 delegati autem nequaquam, siue pedanei, sicut nec sententiam possunt executioni mandare, ut ff.de re iudi. l. a diuo Pio, in prin. & C.de iu.l.sancimus. & intelligo si non sit delegatus a principe iure nouo, nec etiam nouissimo iure a principe delegatus recte citabit, ut C.quomodo & quando iudex auth.qui semel. & supradicti licet citare non pñt, inquirere tamen ualent: ut C.de iudi.l sancimus. Dictum est ergo a quibus citatio possit fieri: nunc dicendum est qui citari ualeant: & utique possunt citari tam actor quam reus. restat igitur uidere quando: & utique ante litem contestatam reus ualet citari: quo casu & ab eo rite citatur, qui in eum nullam habet iurisdictionem: nimirum uenire debet allegaturus priuilegium suum saltem, si quod habet: ut ff. si quis in ius uo. l. 2. & de iudi. l. si quis ex aliena. sed post litem contestatam citari potest & debet actor, sed non ante: quia agere uel accusare inuitus non compellitur, ut C.ut nemo inuitus, &c. nisi secundum qđ in prædicta authen.coniunctur. & in authen. ut omnes obe.iudi.col.5.§ si uero. Nunc uidendum 4 est, quot sufficiant citationes, & certe nisi ad solennitatem referas, tres sufficiunt, ut in hoc ca C de iudic. l.properandum.§. & si quidẽ. & ff.de re iudi l.cõtumacia. & ff. de iure fisci.l.senatus.§.senatus,& de solennitatibus ideo dixit, quoniam secundum eas citatio est facienda. Primo enim unum ponitur edictum, mox aliud, deinde tertium, postea uerò sequitur peremptorium, sed post peremptoriũ semel debet citare iudex inquam, si uoluerit, nec enim infert necessitatẽ illud debet, sed urbanitatem inducit. simile. C de mino.l.3.& C.ad leg.Fla. de plagia. l. si fratrem, & ff.de mino. l.3. §. sed utrum. nimirum & hoc totum iudicis arbitrio committitur, ut ff de iudi.l.nonnunquam, & quòd talis sit seruanda solennitas, dicitur. ff. de iud.l. ad peremptorium. & l. tertium, & l. & post. sed quia de pluribus edictis mentionem fecimus, & uni duntaxat nomen apponitur: an alia propria nomina possint habere, quærit solicitus. ad quod iuris prudentia respondet, utique. Primum ergo uocatur admonitoriũ, secundum citatorium, tertium conuentionale: ut ista rum tria nomina procedant a bono ingenio: quartum autem uocatur peremptorium & a lege descendit. hoc dicit iuris prudentia. Sed studiosus ait, uidetur quòd nomen secundi ultimo edicto cui nomen non assignas, potius conueniat: cum maioris sit authoritatis superiore: nimirum citatoria omnium causarum solus princeps potest reuocare, ut C. de prin. agen. in rebus l.a. 5 Quod ergo erit nomen secundi, quod scilicet nomen ultimi usurpauit? nondum satisfactum est studioso. Illud autem assidue nota quòd unum edictum pro omnibus iudex mittere potest. C. quomodo & quando iud.l. consentaneum & ff.de iudi.l. nonnunquam. Restat ergo 6 uidere, quòd interuallum esse debeat inter unam citationem & aliam iure antiquo & nouissimo. certe secundum ueteres leges non minus decem dierum spatio, ut ff. de iudi.l. per internalla. & C. de iudi l.properandum. §. & si quidem. sed hodie per authen.non minus 30. ut in authen. de litig.§.omnem uero. col. 8. Quidam tamen dicunt auth. loqui quando actor citatur: antiquæ uerò leges quando reus, & ideo dicunt ueteres leges non corrigi: quod ego non approbo, ne permittatur actori, quod reo denegatur, ff de re.iur.l.non debet. igitur uerius est leges ueteres posteritati relinquendas fore. & hæc uera sunt secundum iura fori: & non secundum iura poli. Iure enim poli primo personaliter uocatur, & per septem dies expectatur: postea his diebus transactis alij septem dies adijciuntur, quibus ab ingressu ecclesiæ & diuinis officijs interdictus est. postea adijciuntur duo dies, quibus a pace & communione sanctæ ecclesiæ suspensus est: deinde alij duo dies adijciuntur sub eadem expectatione, quibus uno superaddito die, omni expectatione ueluti desperata, reus mox feriatur anathematis gladio, ut in decret. 5.q 2. præsenti. sed intelligitur, quando ecclesiastica & criminalis causa agitatur. Sequitur nunc 7 de citationis effectu: quòd si fuerit absens reus, & legitime citatus non uenit ante lit. contest. si conueniatur per actionem in rem, mittitur actor in possessionem petitæ rei duntaxat: intelligo nisi absens latitauerit. nam tunc si etiam in rem agatur, in omnibus bonis facienda est missio: ut not ff. qu b.ex cau.in pos.ea.l. Fulcinius.§. idem uideamus, & §.Celsus. alias est lex si fundum.& C. de præscri. 30 aun.l.si quis emptionis.§ sed quis. Notabis ergo differentiam inter absentem & latitantem: ut ibi no. nisi forte petatur hæreditas secundum quosdam: tunc enim nulla erit differentia si latitauerit, uel non. sed Py. non placet: quod nec idem Celsus uidetur comprobare, nisi dolo forte fecit, quo minus possideret. nam tunc in omnibus bonis absentis facienda est missio, ut in §. Celsus. in fine. Et in casu isto dicunt quidam actorem possidere: quod ego non approbo. Nam tunc causa rei seruandæ mittitur in possessionem, ergo non possidet: ut ff. de acquirenda possessione.l. possi.dere. §.ultimo. & ff. uti possidetis. l.si duo. §. creditor. Hoc tamen casu secundum priores intra annum reuersus possessionem recuperat reus, & iudicium adhuc patitur: dum tamen actorem indemnem seruet. alias enim non auditur, ut C. de iudicijs, lege, sancimus, & in hoc casu potest habere etiã locum

Citationis multa singularia.

3 Hoc uerum quando delegatus nõ citat p edicta: sed p se uel per nuncium uel per literas suas bene pót per glo.in l sancim' C.de iud. secũdum Aluar. & Batt. in l. 3 ff.de iu. om.iu.

4 Istam quartam partem & tertiã supra ibi dictũ est, & c sequitur Alua. hic.

Si uerò uasallus conqueritur de domino, forsan quia feudum malo ordine intrauit: domino perperam respondente: quid uasallo faciendum sit, quæritur? Respond. eum curiam debere uocare, & in eadẽ curia de domino conqueri. curia

Edicta sũt multiplicia.

5 Ista argumentatio nõ ualet: quia illa lex 2.do quitur in casu speciali secũdum Alu.

6 Istam sextã partem gl. insequit Aluar.

7 Istam etiam tenet & sequitur Aluar.

autem debet adire dominum: eumq; salua reuerentia [a] cõpetenter cogere: vt vel possessionẽ restituat & acqescat, vel iudicio curiæ se committat. Quòd si ter admonitus facere distulerit: tũc licet uasallo ad aliã maiorem [b] potestatem ire, & sibi consulere: & si dominus ei iustitiam facere noluerit: poterit eum deprædari. [c]

TITVLVS XXIII.

IN QVIBVS causis feudũ amittat.

Primò pater scribit filio præmittens excusationem sui, dicens quòd causæ quibus feudũ amittitur, non possint sub regula definiri, & addit qualiter vasallus contra dominum se debeat habere. postea definit beneficium duplicier. Bald.

OBertus [d] de Otto Anselmo filio suo salutem. Cogis me, & super hoc sępe scribẽdo multum vrges,

locum, quod hic dicitur. post annum verò reuersus pet tibus actoris fugitur, & actor quasi ex secundo decreto constituitur possessor: hic secundum nostram sententiam ante annum non est possessor, sed postea fit, & hæc vera sunt, com agitur actione in rem. si verò personali agat, mittitur actor in possessionem: sed possessio genetalis erit: quia ꝓ modica summa mittitur in vniuersorum bonorum possessionẽ: & hoc nisi agat de damno infecto, vt caueatur: tunc enim rei tantum de qua timetur damnum, fit missio vt ff. quibus ex cau. in possess. eat. l. j. sed quia hoc videbatur absurdum, a Iostinianuo medicina præstatur. mittitur ergo in poss. secundum mensuram debiti declarati, sic enim febribus præstator medicina, & intelligo declarati forte per sententiam, & erit casus vbi ante lit. contest. definitiue pronunciatur, vt in authen. de exhi. & introd. reis. §. si vero. col. v. & in authen. de litig. §. si verò, colla. viij. & hæc vera sunt de reo. actor vero ante lit. contest. non potest citari, nisi secundum quod supra expositum est, imo vt verius loquar, post litẽ contesta. non poterat olim citari actor: quia eo absente non contrahebatur olim eremodicium, præter quam in causa libertatis & ingenuitatis, vt ff de confes. l. certum, §. si quis absente, & ff. de lib. cau. l. diui, & C. de lib. cau. l. si is quem, & C. de inge. ma. l. diffamati. sed hodie secus. vt C. de iud. l. properandum, §. a. si verò actor absit, & post litem contesta. (sicut supra dictum est) citatus non venit: cum non sit sufficienter aliquid agitatum: non solum pro obseruatione iudicij absoluetur reus, verumetiam expensis circa litem vel sacramento declaratis actor condemnabitur, vt C. de iud. l. properandum, §. t. licet a'ibi dicatur, quòd litis damno absentis contumacia punitur, vt ff. de re iudi. l. contumacia, & in authen. vt omn. obed. iudi. §. si vero neque. coll. v. & hoc intelligo etiam ante litis contestationem, & post litem tamen motam, quando nihil actitatum est. si verò abfuerit legitime citatus, tunc omnino absoluitur reus, vel condemnatur, vt C. de iu. l. properandum, §. sin autem ex gestis, sed in hoc caso si reus condemnator, expensæ deducuntur de condemnatione, quæ facienda est pro absente actore, vt ibidem. Quod autem dictum est de lite contestata, idem intelligendum est in quasi contestata, vt C. vbi in rem act. exer. debe. l. penult. & C. quomodo & quã do iu. l. consentaneum. Sed sciendum est, [t] quòd si victor in rem agat & mittator actor in possessionem post litem contestatam, statim fit possessor, hæc est differentia inter missionem, quæ fit ante lit. conte. & post: quia ante non possidet, sed postea fit. si verò personali agatur, idem est per omnia, vt s. dictum est, secundum P.

Lite non contestata quandoque definitiue pronũtiatur.

[†] Hic debet eẽ tertius liber secundũ omnes doctos.

[t] Totam istam gl. sequit Alua. & Præpo.

[a] Salua reuerentia. Ecce quòd liberto æquiparatur vasallus: nam libertus salua reuerentia cum patrono experitur, vt C. de lib. cau. l. cum affirmes. sicut & seruus paciscendo cum domino suo de se liberando, si aliquid propter hoc de peculio dedit domino: licet cum domino nullam possit habere actionem: aditus tamẽ præses prouinciæ salua reuerentia hortabitur dominum stare placito suo, vt C. de condi. ob cau. l. si liber. Sed quid est, quod dicit salua reuerentia: nunquid non poterit vasallus dominum suum in ius vocare sine pœna veniæ non petitæ, sicut de liberto dicitur. ff. & C. de in ius vocandu? Respon. non puto, [a] q̃d in his ambagibus sit locus consuetudini. Sed dic salua reuerẽtia &c. i. quantum ad actionẽ famosã: quæ scilicet verbis est temperanda, vt legitur alias de liberto. ff. de do. excep. l. i. & C. de obs. pa. præ. l. 4.

[a] Approbatur hic per Alua. Bald. & Præpo.

[b] Maiorẽ. sed cur hoc dicunt? nonne curia inter ipsos more iudicia ordinarij iudicabit? Resp vtique, ut supra §. proximo. sed hoc in fauorem vasalli dicit, scilicet vt valeat iudicium curiæ declinare, quod puto intelligendum quando curia in dominũ potestatem habere non potest, & maxime propter sui potentiam: nihilominus tamen iudicabit curia si vasallus voluerit, & etit hic casus, in quo frangitur lex illa. ff. de iudi. vbi, sicut & alibi notatur. Accur.

[c] Deprædari. intelligo [t] istud, quando fuit banniti propter contumaciam sui, nã tone licitum est, [♦] cuique eum deprædare, nedum vasallo, qui iniustitiã patitur. alioqui, id est, dum iudicia copiam habet, timeo si sibi ius dicat ne iure suo priuetur, vt ff. quod met. cau. l. extat, & hoc casu amittat dominus proprietatem, [ı] quia & vasallus feud. vt infra, tit. proxi. itẽ qui domino alias, illud te, & j. tit. qua, dominus proprie. pri. ca. ex facto, & j. si de feud. contro. fuer. ca. domino committente. Accur.

[t] Iste intellectus, reprobatẽ cõiter per scribent. hic.

[♦] istud dictum glo. sequit Iason in l. I. C. de hæred. insti.

[ı] Idẽ Alua, & Præpo.

IN QVIBVS CAVSIS FEVdum amittatur.

[d] OBertus. Quidam habent hic post illud c. dñs vocat militem, plura ca. quę oĩa vacant in hoc loco, quia sunt ĩ. de feu. mar. c. qui de marchia vel comitatu, & ca. si capitanei, & c. si duo fratres. hæc enim oĩa sunt ĩ prædicto tit. Postea habẽt q̃dam aliud ca. quod non est ibi. s. post illud. c. si duo fratres quod sic dicit. In his oĩbus primum videndũ puto quid actum sit. inuestitura enim, quæ fit ante tres liberos hoĩes seruari debet: nisi iuri cõtraria sit, si ergo dñ o & fideli placuit vt paciscantur de filiabus, quatenus ipsę succedant, hoc quoque seruandum est. Quod autem dicitur in prædicto ca. in his primo videndum est, quid actum sit: generaliter quod in omnibus obseruatur. s. vt primo quid sit actũ inspiciatur, vt ff. de transact. l. qui cum tutoribus. Quod autem dicit ante tres liberos homines, Intelligo cum distinctione: scilicet si de noua vel veteri inuestitura quæratur, id est, vt tunc hominum etiã liberorum habeatur distinctio. Sed quod dicit ante tres liberos homines &c. nunquid siue in iure, siue extra ius? verbi gratia confiteror scilicet vasallus feudum suum fore conditionale coram tribus liberis hominibus, nunquid ei præiudicabit? Respon. illud disputabitur in libello disputatorio Pylei. postea quidam habent illud c. quod dictum est qualiter per beneficium &c. quod similiter vacat: quia expositum est ĩ. hic potest esse titul. quib. mod. feo. amit. c. i. & c. seq. vsque ad illud c. si quis ex ordine militum &c.

vt causas, quibus beneficiũ amittatur, enumeratas tibi significarẽ. Quod iõ distuli, quia sæpius circa nostræ reipublicæ curam occupatus, & multis priuatorũ causis, alijsque rerũ innumerabiliũ impedimẽtis detẽtus, onus illud subire non valebã. At ne videar preces tuas paruipẽdere, & studium discendi tibi nunc immi nens negligere: quid mihi super hoc uideat, paucis explicabo: dummodo memineris cãs illas sub aliqua certa regula aut definitione rotunda non posse comprehendi. Nã sicut[a] de probationibus in Digestis scriptum reperimus: sic & de hiscausis sine calumnia dicere possumus. Si q̃s enim dixerit, quæ cã æ queãdmodũ alicui dño ad ingratitudinem alicuius vasalli probandã possint sufficere, nullo certo mõ posse definiri: nihil errauerit. De illa tamen ingratitudine loquor, per quã beneficium amittatur. non enim ad hoc sufficit oĩs occasio,[b] per quã fidelis accepti beneficij videtur ĩgratus: sed sunt quædã (vt ita dixerim) egregiæ ingratitudinis cãæ, quibus beneficium secũdum mores curiarũ solet adimi. Quomodo enim vasallus, quã humiliter, quàm deuotè, quàm benignè, quàm fideliter erga dñum suum debeat se habere: potius ex naturalibus & bonis curiarum consuetudinibus potest percipi, quàm lege aut scripto aliquo possit cõprehẽdi.[c] In primis te illud scire oportet beneficij illius quod est genus, talem esse definitionem. Beneficium nihil aliud est quàm beneuola actio tribuens gaudiũ capiẽtibus,[d] capiẽsq; tribuendo: in id[e] quod facit prona, & spõte sua parata:[f] vt ait Seneca. † Huius autẽ gñis species quædam est beneficiũ illud, quod ex beneuolẽtia ita datur alicui, ut proprietas quidem rei ĩmobilis beneficiatæ penes dantẽ remaneat: vsusfructus verò illius rei ita ad accipientẽ transeat, ut ad eũ hæredesque suos masculos siue fœminas (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertineat: ad hoc ut ille & sui hæredes fideliter domino seruiant: siue seruitium illud nominatim quale esse debeat, sit expressum, siue indeterminatè sit promissum.

TITVLVS XXIIII.

QVAE FVIT PRIMA causa beneficij amittendi.

Si vasallus ab hærede domini, vel hæres vasalli a domino non petiit inuestituram intra annum & diem, amittit beneficium. Bald.

PRima aũt causa beneficij amittẽdi[g] hæc fuit, & adhuc est in plerisq; curijs: sed ĩ nostra curia Mediolanensi nõ obtinet: quòd si vasallus per annum & diem[h] domino suo mortuo steterit, quòd hæredem domini sui, inuestituram petendo,[i] fidelitatem pollicendo,[k] non adierit: tanquam ingratus existens beneficium amittit. & e conuerso si domino superstite vasallus decesserit, & filius eius per iam dictum tempus neglexerit petere inuestituram, beneficio carebit.

Si dominus a vasallo petenti fidelitatem inuestiturã pollicendo, nec legitimè requisitus eam præstare noluerit: cum beneficium tale sit, unde fidelitas fieri debeat: tanquam ingratus feudum amittit. Bald.

Est & alia ingratitudo notanda, si dominus inuestituram pollicendo, uasalli fidelitatem petierit, & illo non prĝstante, dominus tribus vicibus conuenienti[l] tempore interposito, fortè septem dierum spatio, ad curiã suam super hoc reclamauerit, & vasallus tribus vicibus citatus a suis paribus iurare noluerit: si tamen beneficium

[a] Nam sicut. de probationib. per testes faciendis, vt ff. de testi. l. testiũ. j. col. ibi, quæ argumenta &c.

[b] Omnis occasio. sicut nõ sufficit quilibet metus ad ea, q̃ terminata sunt reuocãda, vt C. de transact. l. interpositas. idem est circa ingratum, vt C. de reuocand. dona. l. fi.

[c] Comprehendi. alias deficit epistola hæc, Obertus &c. vsque huc, & hic est postmodum c. assignatũ per literã capitalẽ incipiens, In primis te illud.

[d] Capientibus. alias non est capientibus.

[e] In id. alias non est id.

[f] Parata. alias pacta. postea quidã habent, vt ait Seneca &c.

QVAE FVIT prima causa. &c.

[g] PRima autẽ causa beneficij amittendi. Hoc tit. raro vtimur: quia sub superiori continetur.

[h] Diem. loquitur secundum modernos, id est secundum ius nouissimum, id est, secundum constitutionem Friderici, imperialem, vel secundum c. Corra. vt j. de ca. Corra. ca. j. Vel de alijs loquitur † non de milite, sicut satis est expositum. s. quo temp. mi. inuestit. pe. de. cap. j.

† Istã sequitur Alua. & pro ea facit glo. singularis, in l. decentionibus. C. de silen. lib. xii.

[i] Petendo. nisi & fidelitatem polliceatur, ut j. legitur de cap. Corra. cap. t. & notauimus supra, qualiter vasallus iurare debet fidelitatem. Quod autem dicitur in isto cap. intelligatur de pubere, sicut dicitur in cõstitutione Friderici, Imperialem. Item intelligatur secundum quod dicitur supra, quo tempo. miles inuestit. petere deb. cap. j.

[k] Pollicendo. istud ergo quod dicitur, habet locum in eo qui nondum inuestitus est, & ideo dicit pollicendo &c. nam si foret inuestitus, ad quid deberet inuestituram polliceri, non video.

[l] Conuenienti. sed quod erit istud tempus? Respond. arbitrio curiæ determinandum erit: sicut & supra titul. 2. capitu. dominus vocat militem &c.

intelligo

† Lib. de beneficijs primo.

Intelligo de uasallo, qui contumax est. Sed quid erit de eo qui inuestitus est, & domino postulante fidelitatem, ipsam facere contemnit? Respon. 1 hoc obseruabitur in Lõbar. scilicet q dominus præparat, libellum enim, & fidelitatem a uasallo sibi fieri postulat. quod si facere recusat intra annũ & diẽ nihilominus quieta possideat postea ueto omnino priuatur beneficio. & sic erit differentia inter eũ, qui inuestituram acepit, & alium. nam plus iuris debet habere inuestitus: quã non inuestitus, ergo in isto cap. maxima ẽ dñia a superiori cũ in superiori qere possidere possit usq; ad annum, & diem uasallus: sed domino pollicendo inuestituram & petendo fidelitatem nihil debebit expectare, sed diebus trinis tantũ uasallus citari, si uoluerit curia: & postea poterit pronunciari: quòd totũ intra annum peti põt. Quod aũt spatiũ esse debeat inter citationẽ, & citationem, satis est no. de uasal. qui contumax est.

a Item qui dominum. in alio loco dicit: si enim domin[us] prælium campestre habuerit, & uasallus eũ morantẽ in ipso plio dimisit nõ mortuũ, nec ad mortẽ vulneratum, feudũ amittere debet: ut supra quib. mod. feud. amit. in princip. unde 2 per omnia istud etiam intelligendum est: ut ibi notatũ est.

b Aut grandem. forte secus de leui. sic. C. de reuo. do. l. fi. Accursius.

c Certiorare. quid ergo si nullo modo eum certiorare potuerit? Certè impunis habebitur: nisi forte resistere potuerit: & non fecit, ut ff. loca. & condu. l. item quæritur. §. exercitu. nimirum negligere uidetur cum potuit perturbare peruersos: quod nihil aliud est, quam fauere, nec caret scrupulo occultæ consensionis, qui manifesto facinori desinit obuiare: ut in decret. distin. 86. capit. 4. huic consonat. ff. de regu. iur. l. semper qui non prohibet. nam iudex, qui facinus compertum non uindicat, tegere ut conscius crimina festinat, 3 ut C. de commer. & mercat. l. secunda. Accursius.

c Certiorare. hanc secundam glo. inuenit super hoc eòdem tex. qua glo. ponitur in hunc modum. Quidã habent certiorare. quidam denuntiare. sed qui habent denunciare, debent habere domino, & non dominum: alias falsum esset Latinum. cæterum si denũciare non potuit, non debet amittere feudum: ut ff. locati & conducti. l. item quæritur. §. exercitu. sed aliter est, si potuit denunciare, & non fecit: quia tunc amittit feudum. ar. ff. mand. l. si fideiussor. §. 2. & in authen. ut lice. ma. & auiæ. §. ijs quoque. & §. ab ea. colla. viij. Sed nunquid filius priuabitur feudo propter ingrati-

1 Contra istam glo. tenẽt Bal. & Aluar. & præpo. dicentes, quod dominus nõ habet expectare an nũ & diẽ, qa aliter esset deterioris conditionis, quãdo magis liberalis extitit.

2 Approbatur per Aluar.

3 Sequuntur hanc glo. Bald. Aluar. & Præpo.

tale sit, ut pro eo iusiurãdũ fidelitatis fieri d[e]beat. Sunt enim quædã feuda ita data, ut pro his fidelitas non sit præstanda.

Vasallus amittit feudum, si cum domino non iuit in prælium dũ potuit. Item si dominum non certiorauit sciens sibi magnum periculum imminere, cui obuiare posset. Item si concubuit cum filia, nuru, uel sorore domini manẽte in capillo: & in multis aliis casibus in seq. tex. insertis. Bald.

Item qui dominum [a] suum cum quo ad prçliũ iuerit, in acie periclitantem dimiserit: beneficio indignum se iudicauit. Preterea si uasallus resciuerit aliquem cõtra dominum suũ assaltum, uel mortẽ, uel captionẽ, aut patrimonij grandem [b] iacturam facere molientem, debet dominum suum per hoc quàm citius potest, certiorare: [c] ut pro inde dominus sciens prudensq; periculum ualeat declinare. Quod si nõ fecerit, doloque uel negligentia [d] sua, uel fraude celauerit: beneficio se cariturum agnoscat. Rursus [e] si dñi, uel dominæ filiæ, uel nurui, aut sorori in domo adhuc manẽti, quæ in capillo dicitur, se se immiscuerit: feudo, quo se mõstrauerit indignũ, carere debet. Porrò si dominum assalierit, [f] uel uicum, in quo est, per uim aggressus fuerit, uel impias manus in personã domini ubicunque ingesserit, uel alias graues, uel inhonestas iniurias intulerit, uel morti [g] eius ueneno, uel gladio, uel aliter insidiatus [h] fuerit beneficiũ amittit. Illud tñ non lateat, quòd si quis suo domino [i] iustitiã [k] facere noluerit: seu

tudinem quam pater commisit? Videtur quòd non eo mortuo, nec eo uiuo: ut ff. de in ius uocan. l. adoptiuum. §. patronum, & ff. de iure patron. l. diui fratres. & de bo. lib. l. quæritur. consuetudo tamen uidetur repugnare: 4 ut j. si uasal. feud. pri. cui de. capi. ua alli.

d Vel negligentia. hic nota, quòd ex sola negligentia priuatur quis feudo: ut in authen. ut cum de appel. cog. §. si uerò. col. 8.

e Rursus. istud expositum est. s. in æquipollenti.

f Assalierit. istud expositum est. s. sed quia de insidijs, & persecutionibus hic loquitur, uideamus quid iuris sit, si uasallus cum inimicis domini amicitias copulauerit: & utique 5 feudo priuari potest, ut C. de inoffi. test. l. liberi. & ff. de offic. præfect. urb. l. 3. §. cum patronus. nam & accusatores, qui cũ inimicis morãtur, ut suspecti ab accusatione reprobantur ut Symmachus testatur in decret. 3. q. 5. accusatoribus. nam & in fine loquitur, 6 quando libertus conspirauit cum inimicis domini, & cõtra dominum, & huic præbet sententiæ adminiculum quod dictũ est. s. hic potest esse titu. quibus mod. feu. amit. cap. si capitanei. Istud autem ne tradas obliuioni: quia ex omnibus. s. & j. scriptis causis licet peccauerit uasallus: si tamen toto tempore uitæ domini adhuc ipse propter hoc dominus uasallum non inquietauit, hæres eius nomine eius delicti ante mortem commissi a uasal. ipsum inquietare non poterit: 6 ut C. de reuoc. do. l. ulti. & de inoffi. testa. l. omnimodo. & ff. de probationibus. l. Procula in principio. & ff. de bon. possess. contra tabulas. l. non tantum. §. si emancipatus filius uxore.

g Vel morti. excepto eo quòd aliter non potest euitare periculum, quam si se defendat. tunc enim non tenetur, quia quod quis ob tutelam sui corporis fecit, &c. 7 ut ff. de iusti. & iur. l. ut uim.

h Insidiatus. aliud e. dicit si uoluerit uasal. dominum offendere, & non laborauerit uasal. feudum non amittit, 8 ut j. de uasal qui cur. ueu. cap. si uoluerit uasal. dominum offendere &c.

i Domino. alias item qui domino suo. & aliis, illud non lateat qui domino &c. utraque litera bona est: quia per talem uarietatem nec uis, nec potestas, nec significatio uariatur, nec confunditur.

k Iustitiam. Sed de qua iustitia intelligitur istud cap. nunquid poterit uasallus feudo priuari si propter qualemqualem rem conuentus a domino curia, uel iudici se non præsentat: & ideo sui iustitiam domino denegat? Respond. non intelligo: 9 nisi cum de feudo agitur: ne res in uno iudicio agitata, alteri rei præiudicium faciat. argumenta tuæ discretioni inue-

4 Idẽ Alu.

5 Hæc uera qđ uasallus non perdit feudum si copulauerit amicitiã cũ inimicis domini nisi hoc faceret in odium, & una cũ inimicis conspiraret contra dominum secundũ Alua. & Præposi.

6 Hoc uerũ nisi dominus celeritate mortis præuẽtus uel iusta ignorantia nõ uindicauit: quia tũc transmittitur ad hæredes, secundum Bald. & Præpo.

7 Istam limitationẽ glo. sequitur hic Aluar.

8 Approbatur per Aluar. & Præpo.

9 Istã doctrinã gl. sequuntur Andr. de Iser. Bar. Aluar. & Præpo,

dum quod tenebat, perdet [a], sicut in alio libello tibi scripsisse hoc credo.

Sed nō est alia iustior causa beneficij auferēdi quam si id, prǒpter quod beneficium datū fuerit, hoc seruitium facere recusauerit: [b] quia beneficium amittit. Aliud est si fortè ideo non seruierit, quia nō potuerit: tūc enim feudum nō amittit. Itē si delator domini sui extiterit, & per suam delationē graue dispendiū eum sustinere fecerit: uel si cognouerit dominum inclusum: & eū, cùm potuerit, non liberauit: feudum perdit. [c]

Prędictis modis beneficium debere amitti, tā naturalis, quàm ciuilis ratio suadet: quę potest colligi, si quis nouam cōstitutionem iustas exhæredationis causas enumerantem, & alias constitutiões ueteres iustas ingratitudinis, & repudij causas, qbus matrimonia rectè cōtracta soluūtur, & donationes iure pfectę reuocantur, subtiliter scrutatus fuerit.

Sed quia natura [t] nouas deproperat edere formas: potest multis modis cōtingere, ut aliæ emergant causæ, quibus uideatur iustè adimi posse feudum. ideoque iudex solers & discretus, & æquitati obsecundare solicitus, cuncta subtiliter dispensans, prouideat, si qua fuerit antiquioribus causis similis seu maior u[t] proinde sciat, utrum beneficiū sit amittendum, an nihilominus retinendum.

Illud enim est certū,

stiganda relinquo. Illud ergo ualde notandum est, [1] quod sicut priuatur uasallus feudo propter hanc culpam, ita quoque debet priuari dominus proprietate propter eandem culpam: ut ĩ. qualiter dominus proprie. priue cap. ea facto. Si ergo dominus noluerit iustitiam facere uasallo, proprietate priuabitur. unde hic expeditum est quod not. supra tit. quid sit inuestitura. §. si enim domino, super uerbo illo, eos iurare compellat, &c. Accur.

[a] Feudum perdet. id est, perdere pōt, uel debet: uel eo spoliandus est.

[b] Recusauerit. simile est quod de cōductore dicitur. nam pactum factum a locatore conductori, ita demum obseruatur, si quod promisit obseruet, id est si pensionem soluit, quamuis in promissione de colono uel conductore de domo repellendo non fuerit adiectum: ut ff. loca. & conduc. l. quaero. §. inter. nam donatarius qui legi dictę non paruit, dominum a se uendicari saltem utiliter cognoscit, ut ff. de con dic. ob cau. l. a. sed in l. secunda diligentius quæ possunt hic opponi. no. & habes in C. de dona quæ sub modo. l. si doceas. Accur.

[c] Perdit. alias amittit, alias indignationem domini non euitabit, i. feu. priuari potest, sicut hæres hæreditate, & patronus bonorum possessione contra tabu. liberti, ut in auth. ut cum de appel. cog. §. causas, & ff. de bo libe. l. qui cum. Idem intelligo [2] si pro delatore fideiussit, uel ipsum submiserit, uel etiam suo testimonio delatorem adiuuit, ut ff. prædi. titul. l qui cum. §. 1. & de ijs qui. ut indi. l. post legatum. §. qui accusauerit. Sed licet dominum [3] uasallus accusauit pro principe uel repu. non tamen a feudo priuabitur: quia nec filius exhæredatur, ut in authen. eo. tit. & eo §. in princ. Item licet accusauerit, non tamen criminaliter accusatur, ut ff. de bo. liber. l. qui cum. in §. 1. excusatur etiam uasallus, si suam suorumque iniuriam prosequatur, ut ff. eo. l. qui cum. §. si patris mortem. sed & si crimen quod intendit [4] probauerit, excusationem meretur, ut ff. de inlu. l. eum qui nocentem, & ff de bo. lib. l. qui cum. §. ult. sed & si in causa delator uel accusator extiterit, de qua sine pœna poterat dominum accusare, licet iudex pœnam exacerbauerit, nihilominus feudum retinebit uasal. quoniam iniuria iudicis non debebit uasallo nocere, ut ff. de euictio. l. si per imprudentiam. & de bo. lib. l. qui cum §. 1. sed si se defendendo uel ulciscendo fecerit, excusatur: ut ff. eod. tit. & ea. l. 2. Quod autem dictum est de eo qui testimonium dicit in causa patroni uel domini, intelligitur quando non coactus id fecit: alias enim si urgente necessitate id fecerit, excusandus erit, ut no. ff. si quis cau. l. 2. §. 1. & arg. ff. de ijs quib. ut indig. l. post legatum, §. an libertas. Quid ergo si aduocatus contra dominū suum extiterit? Respon. & utiqȝ ob hoc feudo priuabitur, ut ff. de inoffi. testa. l. ult. Vt igitur nulla sit hæsitatio distinguas, ut s. scilicet, quia aut præstat aduocationem [5] coactus. aut uoluntarie. in primo casu excusatur, ut insti. de inoffi. test. §. antepenul. & ff. de bo. libe. l. qui cum §. penulti. secundo non, ut ff de inoffic. test. l. ult. Quod autem aduocati cogantur, legitur. C. de postul. l. prouidendum, & ff. de officio procon. l. nec quicquā. §. obseruare. & ff. de postul. l. 1. §. ait prætor. Quid ergo si uasallus iusta pœnitentia ductus ante sententiam desistere uoluerit nunquid poterit feudo priuari uasallus? Et utique, [6] ut opinor, si perfecerit delictū, id est, si dominum reum detulit: & ideo destitit: quia probare non potuit ff. quod quisque. iur. l. tertia, in princ. & de calumnia. l. & generaliter. & de postula. l. 1. §. & qui operas. alioqui secus est, ne iustæ pœnitudinis humanitas amputetur, ut ff. de in ius uocan. l. quamuis & C. de appel. l. si quis. ff. ad leg. Corne. de fal. l. qui falsam, & de bo. lib. l. qui cum. §. accusare. & not. in ff. quod quisque iur. l. 3. Sed quid erit, si uasallus in causa domini contra dominum pronunciauit, a cuius sentētia appellauerit dominus & obtinuerit: nūquid feudo priuabitur? Respond. uidetur quod sic: [7] ut ff. de ijs, quib. ut indig. l. post legatum. §. qui accusauerit. hoc intelligo in eo casu quando in causa appellationis nihil additum fuit: maxime si bene iudicatum fuit a iudice appellationis. sed adhuc excusatur uasallus, si causa uenerandæ Reipubli. iniuriatum agat: sed conuicij incerta personæ facti nulla est executio, ut ff. de iniu. l. item apud. §. cui. si tamen curauerit facere conuitium, & factum non est, non tenetur, ut ff. eo. titu. & ead. l. 1. item apud Labeonem. §. si curauerit. & ff. quod quisque iur. l. 1. in fine. intelligo, quando sua uoluntate destitit, & nō per impossibilitatem, ut notatum est supra quib. mod. feu. amit. in princip. & unt. in dist. Py. cum quis habeat uoluntatem delinquendi &c. Item adhuc excusatur [8] uasallus, si gratia sui iuris conseruandi in aliquam prædictarum causarum inducatur, ut argu. ff. de bo. libe. l. si quis. & ff. de iureiur. l. si quis, nam & si iusta ignorantia ductus in seruitutem dominum petierit, & obtinuerit, & postea ueritate reuelata liber apparuerit, & ita pro libero dimittatur: ob ipso tamen nihilominus in feudum retinebit, ut ff. de bon. liber. l. in seruitutem. §. si petierit. adhuc ingratitudinem egregiam uasallus committit, si domini sui uxorem adulterandam conatus fuerit tradere: quia & ppter hoc uxor a marito diuertit: ut C.

[1] Idem Baldus & Præpo.

[2] Istū intellectum gl. sequuntur Bald. Alu. Præposi.

[3] Istā limitationem cum sequēti se quuntur scribētes hic.

[4] No. hãc limitationem quia mirabilis ẽ & sing. secūdum Præpo.

[5] Idem Aluar. & Præpo. Aduocatus cōtra dominū cās agens an feudo priuetur.

[t] Cōcor. cum hoc tex. l. pœ mio clemen. post prin. ibi, qm nullo, &c.

[6] Istā doctrinā gl. sequūtur Aluar. & Præpo.

[7] Tu dic aliter, q̄ si uasallus perperam & malo animo iudicat, priuatur: si uero per imperitiam cōdēnat, punitur si non cōsulit petitiores cū possit. Andr. Baldus, & Præpo.

[8] Istam partem & præcedentē sequuntur Alua. & Præpo.

[9] Hoc uetum si ultra colloquium pnētum est ad aliquē actum in honestū secūdum An. Alua. & Præpo.

quòd non ex omni causa [a] ex qua opinio vasalli grauat beneficiũ amittitur. Nam & sæpe deietat, & beneficium nihilominus retinet: vt puta qui beneficij portionem alienat absq; dñi sciẽtia, beneficium quidem retinet, [b] sed fidem promissam seruare nõ videtur.

Vbicunque dominus principaliter offenditur per reatum vasalli, ibi ad dominum feudum reuertitur: vt hanc habeat saltem suæ iniuriæ vltionem Bald.

Denique sæpe quæsitum est, vasallo propter iustam culpã a feudo cadente vtrum ad dñm, an ad successorem vasalli beneficium pertineat? sed hæc distinctio tam ratione, [c] quam moribus comprobata est, vt si quidem vasallus ita in dominum peccauerit, vt feudũ amittere debeat: non ad proximos, [d] sed ad dñm beneficium reuertatur: ut hanc saltem habeat suæ iniuriæ ultionẽ. [e] Si verò non in dominum, sed alias grauiter deliquerit, vel graue quid commiserit, sicut ille, qui fratrẽ suum [f] interfecit; vel aliud graue crimen (quod parricidij appellatione cõtinetur) cõmiserit, feudum amittit: & non ad dominum, sed ad proximos [g] pertinet: si tamẽ beneficium fuerit paternũ, sic enim sępe pronunciatum scio. Si vasallus contra constitutionem bonæ memoriæ Lotharij imperatoris beneficium alienauerit: quia dominum contẽnere videtur, ad dominũ beneficiũ pertineat, scriptum [h] est enim, vt pretio se cariturũ agnoscat, [i]

TITVLVS XXV.

SI DE FEVDO vasallus ab aliquo interpellatus fuerit, & dominus eum defendere noluerit.

Dominus vasallo cum extraneo litem habẽti de feudo, de euictione tenetur, si monitus eum non defenderit. Bald.

Negotiũ tale est: Quidam uasallus a domino tenebat feudũ de quo ab aliquo interpellatus fuit: & sic vasallus dominum vocauit, ut eum defenderet, domino renuẽte ad iudicem venire, vasallus amisit causam per sententiã. nunc vero vasallus cambium feudi a domino petit: ad quem dominus respondens ait, illum nunquam ab eo feudũ tenuisse, nec ab eo inuestituram accepisse. contra quem vasallus dicit se hoc feudum ab eo tenuisse, & inuestituram recepisse, & ab eo petiuisse, ut eum in iudicio defenderet, nec tũc temporis inficiabatur illius esse: quod idoneis totum testibus probat vasallus. Respond. Super negotio isto, quod literis insinuasti nobis, tale est sapientum nostræ ciuitatis consilium, videlicet Oberti de Orto, & Gerardi Capagisti: ut si uasallus cum de feudo interpellabatur, auctorem suum, id est, dominũ, vt eũ defenderet, uocauit [k] & hoc probare posit: si in eo iudicio uasallus [l] fuerit uictus de re aliena inuestitum fuisse: ut dominus uasallo eiusdẽ

ut C. de repu. auth. sed nouo iure.

[a] Ex omni causa. sicut nõ sufficit ois occasio ad feudum amittendum, per quam fidelis accepti beneficij ingratus videatur, vt no. ã. eodem, circa prin.

[b] Retinet. s. illud quod non alienauit: quoniã aliud quod alienauit, amittit, infra de vasal. qui contra consti. Lotha. si autem totum alienaret, totum amitteret, & quia dominũ cõtemnere videtur, ad eum redibit, vt infra eod. §. proxi. in fin.

[c] Ratione. Id est, naturali æquitate vel dicas ratione. s. iuris Romani, sicut dicitur de donatario, qui propter ingratitudinem amittit donationem, & a donatore reuocatur, vt C de reuo. dona. l. i. sicut etiam dicitur de liberto, qui propter ingratitudinem reuocatur a domino in seruitutem. vt C. de lib. & eorum lib. l. a.

[d] Ad proximos. intellexerunt quidã scilicet quando feudum non erat paternum, quod non puto verũ, [1] quare enim distingueret, vtrum in dominum peccauerit, vel in alium? Item nulla esset dubitatio, si paternum nõ esset, quia ad dominum deberet redire: nisi forte velles intelligere quod hic dicitur proximos, id est, descendentes, scilicet vt illi soli excludantur, vt videtur dici imo dicitur, infra si vasal. feu. pri. cui deferatur, capit. vasallus. Et ita habes hic, quòd delictum alterius alteri nocet. sic infra, præd. titul. & c. quod contingit propter enormitatem criminis, sicut & alias, vt C. ad leg. Iul. maiesta. l. quisquis, & de bo. proscrip. l. penult. & ff. de rit. nupt. l. lege Iulia. alias non debet alterius delictum alteri nocere, [2] vt not. in prædic. tit. si vasal. feud. pri. cui deferatur.

[e] Vltionem. sicut & alias dicitur, quòd virgo Deo dicata habet solatium de rebus raptoris, qui eam rapuit, ut C. de episcop. & cler. l. raptores. sicut etiam redditus dos patri loco solatij filia in matrimonio defunctæ, ne damnum pecuniæ sentiat & filia amissa, vt ff. de iure do. l. iure succursum est.

[f] Qui fratrem suũ. intelligas etiam si tradendo interfecit vt totam habeat hæreditatem. nam & si licet in curia amplius stare non potest, ad dominum non reuertitur, vt infra tit. an ille qui interfecit fratrem domini sui, feudum amittat, ca. si quis interfecerit. Quòd autem dicitur in fine: si contra constitutionem bonæ memoriæ &c. determinabitur. J. de vasal. qui contra constitutio. Lotha. feu. amit. c. i.

[g] Ad proximos. & nõ ad filium vasalli, vt J. si. vas. feu. pri. cui. defer cap. i.

[h] Scriptum. totũ, si totũ alienauerit: si autem tantũ partem alienauerit, sic illa tantum redibit ad dominum.

[i] Agnoscat. vt J. de prohib. feu. alienati. per Lotharium lege prima circa fin.

SI DE FEVDO vasallus ab aliquo interpellatus fuerit, &c.

[a] Negotium. Vocauit. cæterũ si non vocauit, ut eum defenderet, nullum regressum habet. [3] ut ff. de eui. l. si fundo. §. vlt.

[l] Vasallus. quod dici-

Ingratitudine amittit qs feudum: & redit in seruitutem.

[1] Ista est vera & cõmunis secundum Aluaro.

[2] De hoc vide per Di. in ca. nõ debet, extra de re. iu. li. 6. Item vide hic 18. cõclusiones quas ponit hic d. Alua. super intellectũ istius gl. & incipiũt dictæ cõclusio. in 4. col. post medium, in verb. quæro pro intellectu istius glo.

[3] Hoc verum nisi ipsa denũtiatio fuisset remissa per pactũ: ut l. Herẽnius. ff. de euic. secundum Aluaro.

dicitur dominum teneri, intelligo secundum distinctionem quæ fit ī.de inuesti.rei.ali.cap j.Item hoc in- telligo, ɩ quando denuntiatum est domino vel eius procuratori, maxime domino sciente. Item & quando non per iudicis iniuriam siue per imprudentiam iudicia sententia lata est.

ɩ Istam limitationē sequuntur hic Al ua. & Præpo.

æstimationis, quod erat tempore rei iudicatę feudum restituat, vel nummos in feudū dandos a numeret, & hoc cum certum est vasallum de feudo victū fore. Sed si dominus neget hoc feudū nunquā ab eo tenuisse, nec ab eo domino ipsum vasallū, uel eius antecessores vnquā inuestiturā accepisse, & hoc vel per instrumentū publice cōfectū, b vel per pares c curtis vasallus poterit ꝓbare, dominus ad restitutionē feudi tenebitᷣ: alioqui dn̄s sacramentum subire cogetur, d istū qui est in causa, vel eius antecessores a se, vel a suis antecessoribus nunquā hoc feudū tenuisse, vel inuestiturā accepisse, quo facto dn̄s absoluendus erit.

TITVLVS XXVI.

SI DE FEVDO defuncti contentio fit inter dominum & agnatos vasalli.

Si contentio est inter dominū & agnatos defuncti, agnati interim ante litē finitā constituēdi sunt in possessione: vtroque autē in probatione deficiente, agnato defertur iusiurandum. Bald.

Item & quando nō ex compromisso sententia lata est. Item & quando contra præsentem pronuntiatum est. sed & si non denuntiauit: quia dominus vbi esset, scire non potuit: nihilominus recte aget, & veniet etiā in actione meliorationis ratio, & hęc omnia his legibus colliguntur, vt ff. de euic.l.si ꝑ imprudentiam, & l. si fundo, & l. si ideo, & l.si dictum, §. j. & §. si præsentem, & C. de euic. l. emptor fundi, & l.si cōtrouersia, & in sum. si res euicta sit culpa sua, dominus nō tenetur, vt ff.de euictio. l. si dictum.§ si cum posset. Accur.

a In feudum dandos. id est, in terram, siue aliquam rē immobilem, quam teneat ab eo in feudū sicut priorem tenebat. aliat enim aliter intelligeretur, id est, quod deberet tenere nummos in feudum, hoc stare non posset: quoniā feudum, siue beneficium non potest consistere, nisi in rebus soli, aut solo cohærentibus: aut in ijs, quæ inter immobilia computantur, velati cum de camera, aut de cauena datur feudum, vt supra de feu. cog. cap. sciendum. Sed si quis ₂ simplex contra consuetudinem pecuniam in feudum dedit, pro cuius datione fidelitatem quoque recepit: quid erit? nunquid amittet pecuniam? & qui iurauerit fidelitatem absoluis iuramento solutus, ita quòd vasallus non erit?

₂ Hanc q. glo.nō soluit: sed uide hic per do. An.de Iser.q hoc late declarat.

b Publice confectum. & a duobus vel a tribus paribus confirmatum, si de noua inuestitura agitur, vt supra quid sit inuesti.c.si enim.sed secundum Mediolanenses sufficit, si etiam ab extraneis sit confirmatum, ut ī.qui testes sunt necessa. ad proban. nouam inuestitu.c. si clericus.

c Per pares. hoc intelligo secundum distinctionem prædictam: scilicet si agatur de noua inuestitura, an de veteri.

₃ Totā istam gloss. sequūtur, scrib. hic.

d Subire cogetur. ₃ Sed cur debet dominus cogi iurare, cum etiam si nihil præstiterit, debet obtinere vt C.de eden. l.qui accusare? Itē nunquid hoc est intelligendum in casu proposito, scilicet quando dominus ante sententiam non inficiabatur feudum esse, & a se detineri: an vtroque casu intelligis dominum debere iurare? Respon. ad cautelā domino defertur in primo casu, scilicet quando non inficiabatur: sicut alibi studiosus inueniet. Py. & hoc forte ideo: quia præsumptio erat pro vasallo, scilicet quādo dominus nō erat inficiatus illud feudū scilicet quando fuit denuntiatū ei: alias enim absolueretᷣ aulo etiam dato facto, & sic intelligas hoc & si tunc nō confitebatur, non tamē diffitebatur ₄ alioqui contra propriā scripturam auditur. Audiretur enim contra propriam scripturā, si deferretur sibi iuramentum eo casu quando ab initio, cū fuit ei facta denuntiatio, confessus fuit feudum esse, & a se detineri, quod esse non debet, vt quis contra proprā scripturam & confessionem audiatur, vt C. de non nume. pecu. l.generaliter. Accur.

₄ Auditur quis quandoque cōtra ꝓpriā scripturā.

SI de feudo defuncti militis fit contentio inter dominū & agnatos defuncti, domino nouum feudum, agnatis verò paternum esse cōtendentibus agnati in possessione feudi, de quo quæritur, constituendi sunt. Eo facto, super principali quæstione cognoscēdū est: vtroque autem deficiente in probatione, electio iurisiurandi e agnatis danda est.

Si contentio est inter filiam & agnatum de beneficio, filia interim debet esse in possessione: vtroque autem deficiente in probatione, agnatis defertur iusiurandum Bald.

Inter filiā defuncti & agnatos eius de quodam prędio mota ē quęstio, agnatis feudum, filia verò allodium siue libellarium esse asserentibus, super possessione, apud quem manere debeat, quærebatur? Responsum est, apud filiam possessionem interim f esse collocandam, deficientibus vero hincinde probationibus, per iusiurandū causa cognita res

SI DE FEVDO defuncti contentio fit inter dominum &c.

e SI de feudo. Iusiurandi. Videtur mirū, qđ hic dicitur agnatos posse reuocare iurando, cum quodā modo anceps periurium subire cogi videantur? Respond. quod non coguntᷣ, ₆ sed volentes admittuntur, vt ff. de dā. infect.l, qui bona, & ff.de in lit.iur. l.videamus, præterea ₅ hoc intelligo ſm distinctionem quæ fit ī.de consuet.rec.feu.c.sacramentū non semper &c. Itē ₇ q̄ dicit agnatos in pos feu. constituendos, est simile quod dicitur de interdicto quorum bonorū, vt C.quorum bo.l. si. Sed quid si statim moueatur quæstio, nunquid interim possideat vasallus vel dominus? Respon. videtur quòd dominus, ₉ vt C. de Car. edic.l. 1. & ff. de Carbo.edi.l.Carbonianum, §.penul. & C. de ord. cog. l.a licet in edicto diui Adriani videatur contra, vt C.de edic.diui Adria.tol.l.2.

₅ Ista approbant Bal. Alua. & Prepo- sit.

₆ Istud dictū sequit Prępo. hic

₇ Istud dictū gl. reprobatur, per .Præpo. hic.

₈ Ista est vera, si de seruitute, prouocatᷣ in libertatē: secus si ecōuerso, ſm Bald. Alua. & Præpo.

f Interim. hic dicitur, quod interim filia possidere debet, istud merito accidit, ₉ quia iam facile fundata erat intentio eius, vt C. de probat. l. fine. Sed quid est quod dicit vtroque in probatione deficiente, scilicet quod agnatis defertur sacramentum: cum actor non proban-

₉ Istā approbāt cōiter omnes scrib. hic.

probante, & si nihil præstiterit reus obtinere debet, vt C. de eden. l. qui accusare? Respon illud est intelligendum secundum distinctionem Py. actore non probante &c. sicut distinguitur. j. de consue. rec. feu. c. sacramentum. huic c. præbet adminiculum quod legitur. C. de iureiur. in bonæ fidei. huic ca. obuiare videtur, quod legitur in proximo notabili seq. nã hic dicitur, quod datur agnatis electio: licet ibi dicatur, quod datur filiæ: ergo tel e.. runt contraria, vel rationem diuersitatis assignabis. Resp. si ea quæ dicta sunt superius, diligenter attendas, a superioribus non discrepabit, referas autem ad distinctionem supradictam.

decidetur, electione danda agnatis. Defuncto milite, inter dominum & filiam illius super quodã feudo quærebatur: domino feudũ, filia allodium siue libellarium esse allegante? Respondi, filiam in possessione feudi manere debere, donec de eo iudicetur: probatione verò hinc inde cessante, electio iurisiurandi filiæ danda est. a

Inuestitura sumit effectum cum feudũ sibi, vel hæredi suo fuerit apertum: sed inuestitura facta a prælato eodem modo nõ capit effectum, nisi sibi aperiatur, & in tali inuestitura nõ exigitur consensus eius, de cuius feudo procedit. Bald.

Moribus b receptum est, dñm de feudo militis sui, quod post mortem ipsius ad dominum reuerti sperabatur, in aliũ militem inuestituram facere posse: quæ inuestitura tũc demum capiet effectum, cum feudum domino, aut hæredi suo fuerit apertum. Secus est in ecclesiasticis personis. nam si ecclesiastica persona talem faciat inuestituram: nõ aliter valebit, nisi sibi, nõ etiam successori suo feudum aperiatur, & in tali inuestitura consensus eius, de cuius feudo fit, exquiri non oportet.

a Dicta est. occurrit contradictio supradicto proxi. cap. Solu. hic pro filia fiebat præsumptio, ibi pro agnatis. Accursius.

Pactũ de futura feudi successione an valeat.

b Moribus. hic videtur quòd pactum de futura successione feudi valeat & teneat, & sine consensu illius, de cuius hæreditate quæritur, vt alibi tenet venditio; vt ff. de actio. emp. & vendi. l. si quis alienã, & de hære. vel actio. vendit. l. 2. § 3. & argu. C. de pactis. l. j. Argu. contra. C. de pactis, l. vlt. & ff. de acqui. hære. l. qui superstitis, & C. de inut. stip. l. ex eo, & C. de coll. pactum quod dotali. Sed ad hoc vt valeat, potentissimum est argum. C. de dona. l. iij. De hac materia satis tractatum est ã. tit. qui suc. tene. c. si vero archiepiscopus, & de feu. da. in vicem legis cõmis. c. si quis inuestierit, &c. Accursius.

c Scientia. quod dicit de scientia, intelligo 1 sic, vt crassa & supina ignorantia non sit excusata, vt supra, not. est. quod legitur. ff. de iu. & fac. igno. l. nec supinæ, & l. regula, & quod postea dicit expoliabitur, intelligo 2 pro ea parte, quam inficiatus est, vt dicitur de alienatione feudi infra, de vasal. qui con. consti. Lotha. bene. ali. c. 1. nec enim debet vltra procedere metus quam reperiatur delictum, vt C de pœnis, l. sancimus, & ff. de vulg. & pupil. substi. l. ex facto, §. Iulianus, & not. hic de pœna inficiationis: quæ quanquam varia sit, in fine libelli disputa. satis potest a diligenti competenter indagari.

1 Istud dictum glo. sequũtur communiter scrib. hic.

2 Idẽ Alu. & Piz pos.

d Celauerit. non per dolum. 3 alioqui per hoc, quod celat per dolum dominum contra abnegantem sciens patefaciendo non adiuuat vtile, vel facile non habet in memoria, quod habere debet, vt s. de for. fide. in epistola. ergo quia delerat, non immerito feudo caret, vt infra hic finitur lex, dein de consue. reg. ca. si inter dominum & vasallum.

3 Sequitur eam Alu. hic.

Si vasallus domino inficietur feudum, vel feudi partem, aut eius conditionem: conuictus postea de mendacio, perdit feudũ, & eius conditionem. Bald.

Vasallus si feudũ, vel feudi partẽ, aut feudi cõditionem ex certa scientia c inficiatur, & inde conuictus fuerit eò, quod abnegauit feudum eius, vel conditionem, expoliabitur. Alius autem vasallus, quamuis hoc sciens nõ patefaciat, seu dum tamen retinet: aut si aliam rem domini celauerit d vasallus, feudũ tamen non amittit.

Qui per triginta annos rem alienam, tanquam in feudũ possedit, & pro ea seruitium præstitit domino, præscribit in feudũ. Bald.

Si quis per triginta annos e rem aliquam vt feudum possedit, & seruitium domino exhibuerit: quamuis de ea re non sit inuestitus, præscriptione tamen triginta annorum se tueri potest. Qui clericus efficitur, aut votum religionis assumit: hoc ipso feudum amittit. f Et si vasallus g omni anno domino se non repræsentat: feudum tamen non amittit. Omnes filij eius, h qui feudum acquisierit, fidelitatem fa-

e Triginta annos. illud merito accidit: quia tanto tempore actio omnis tollitur, vt C. de præscript. xxx. ann. l. omnis. & de præscript. long. tempo. l. malæ fidei. Sed nũquid istud locum habet siue bona, siue mala fi. possederit? Item nunquid istud locum habet siue cum titulo, siue sine titulo? Item si a possessione ceciderit, nunquid vendicare poterit, & si ad vendicationẽ admittatur: nunquid præferatur dominus vendicãdo, an ipse? Resp. hæc oia inuenies notata in C. de præscrip. xxx. ann. l. si quis emptionis.

Actio omnis xxx. ann. spatio tollitur.

f Amittit. hoc ideo accidit: quia ex quo incipit esse miles Dei, desinit esse miles seculi nec debet beneficium pertinere ad eum, qui nõ debet gerere officium, vt supra, de eo qui at. belli. depo. Sed nunquid per alium potest feudo seruire clericus? Rñ. hæc quæstio est scholastica: & ideo omisimus eam: quia in brocardicis disputatur a iuris prudentia.

g Et si vasallus. illud plenius dicitur infra, eodem, capit. licet.

h Omnes filij eius. merito dicit omnes filios fidelitatem iurare, quia cum plures personæ in locum vnius personæ succedant, omnes pro singulari persona sunt accipiendi, vt ff. de condi. & demon. l. cum fundus, & C. de secun. nup. l. si quis. & intelligo quod istud, maximè expositiuè ponatur. nam si pro diuiso possiderent, is solus, qui possidet vasallus est censendus. huic cõsonat. ff. cõmoda. l. 3. §. hæres, & ff. de vi & vi arma. l. si plures. Sed quæritur an vasallus teneatur iurare, & fide-

cere debent: maximè si indiuisum habent. quòd si feudū ex diuisione ad vnum tantùm peruenerit: ille tātùm faciet fidelitatem. Adoptiuus filius in feudū nō succedit.[a] Mulier habens feudum, relictis filijs ex duobus matrimonijs decessit: inter quos feudi questio aliarumq; rerum maternarū vertebatur. obtinuit filios prioris matrimonij tam in feudo, quam in cæteris potiores esse.[b] Naturales filij, licet post ea fiāt legitimi,[c] ad successionē feudi nec soli, nec cum alijs admittuntur. Si minori[d] datū fuerit feudum, fidelitatem facere non cogatur, donec venerit in maiorem ætatem, in qua doli capax sit: feudum tamen retinet.

Si filius impubes successit vasallo, non cogitur facere fidelitatem, nec seruitium personale potest præstare: tamen si alius pro eo sponte facit, admittitur. Bald.

Si quis decesserit filio īpubere[e] relicto, fidelitatem nec ipse, nec alius pro eo facere cogitur.[f] Idē de seruitio psonali:

& fidelitatem facere omnibus hæredibus domini: an sufficiat, si paratus est iurare vni? quod sufficiat vni iurare, videtur probari posse: quia in principio, quando recepit feudum, non fuit expressum, quòd omnibus iurare debet, ergo non est verbum prorogandum: quia a tenore verborum in contractu appositorū non est recedēdum, nisi euidenter illud appareat, ut ff. de leg. iij. l. non aliter. Itē quia in hoc casu posset deuenire ad infinitatem, & infinitas est euitanda, vt ff. de dam. infect. l. qui bona. §. vlti. & de re iudi. l. a diuo Pio. §. sed si emptor. & l. j. §. si cui. ff. vt lega. nom. caue. & de lega. 3. l. fideicō. §. si quis decem, & de ver. sign. l. boues, §. hoc sermone, & de ver. obli. l. cū qui calendis. Item quia fauorabiliores sunt rei, quàm actores, vt ff. de act. & obli. leg. Attianus. Item quia isti hæredes nō essent contrarium postulaturi eius, quod petunt: ergo non sunt audiendi, vt ff. de damn. infect. l. qui bona, §. si quia & C. de sol. l. penult. Item quia obligatio non debet mutari ex persona successorum, vt ff. de verbo. obliga. l. a. §. ex his. & de præto. stip. l. a. §. j. & de dam. infec. l. damni, §. si quis, & de diuer. & tempo. præscrip. l. cum hæres. Item quia specialis est obligatio, non debet in alios extendi. ar. ff. de actio. empt. & vendi. l. qui ab eo. Item quia cum vno contraxit, non debet in plures aduersarios distingui, vt ff. de exer. ac. l. j. §. vlt. & l. 2. Ex his itaque patet, quod vni iurando, liberatur, vt ff de ijs, qui deie. vel effu. l. 1. §. vlt. & l. 3. Et contra prima ratio potest in caput vasalli retorqueri: iurauit enim sibi & suis hæredibus, & si non fuerit dictum sola hæredibus, sed sibi, cum non fuerit additum sibi tantum, & hæredibus iurasse intelligitur: quia pactum nō fuit personale, licet in eo persona fuerit inserta, ergo transit ad hæredes, vt ff. de pact. l. iurisgentium, §. utrum, & l. tale pactum, & de pig. act. l. si necessarias. §. de vēdendo, & de proba. l. si pactum, si transit ad hæredes, ergo ad omnes, vt argu. ff. de ser. vi. vrb præ. l. si seruitus. secundo respon. Item illa ratio: quia obligatio non debet mutari ex persona suc. potest retorqueri in vasallum: & illa, quia non esset postulaturus contrarium, & omnes aliæ. Solu. iurare debet omnibus: quia vasallorum est ius indiuiduum, vel esse debet, ad instar libertorum, quorum est ius indiuiduum, vt ff. de in. patro. l. Carmelia Pia, & ea quæ indiuidua sunt, debentur hæredibus in solidum, ut ff. de serui. ru. præ. l. si vnus ex. & de condi. & demon. l. si cui fundus. nec enim incurritur infinitas cum effectus sit idem, tantum enim faciet omnibus hæredibus in solidum, quantum faciebat soli defuncto, quare uni pro omnibus iurando poterit liberari, vt argu. ff. de ijs. qui deie. uel effud. l. 3. a contrario sensu illius l. ut sit contrariorum eadem ratio, vel si grauari sentit, relinquat feudum, secundum Py. sed quicquid dicat Py. hoc tamen uidetur expressim dictum in constitutione Friderici, imperialem. §. præterea ducatus, scilicet, vt non teneatur fidelitatem facere vasallus, nisi vni: dicendo. quòd pro vno feudo plures dominos habere non compellatur.

Indiuidua hæredibus in solidum debentur.

a Succedit. licet in quartam omnimodo patri adoptiuo succedat, vt C. de adop. l. a. & instit. de adoptio. §. cum autem, & ff de adoptio. l. si arrogator, nec sibi patet aliquem iniuriam fieri, cum patria naturalis oīa iura persistant, vt C. de adoptio. l. cum in adoptiuis. circa medium primæ columnæ.

b Cæteria potiores esse. Istud quod hic dicitur expressim legibus contradicit, & iniquitatem cōtinet maximam, vt C. de legi. hære. l. vlt. & C. ad senatusconsult. Orficia. l. penult. vel forte hic loquitur de ijs filijs secundi matrimonij: quę dicuntur infra proxi. ca. filij. nati.

c Legitimi. hic notabis illud generale, quod ab initio non valet, nec ex postfacto conualescit, secundū quod plenius nota. in constitutione Friderici, imperialem. circa fin. j. respon. sic etiam dicunt & de clerico, qui beneficium amiserit: nam licet postea desinat esse clericus, nō tamen feudum possidebit, ut j. de feu. fœm. §. ex hoc illud. hoc autem quod de naturalibus dicitur, ita intelligo: nisi fiant ita legitimi, vt in feudo succedāt, & hoc sit nominatim dictū ab Imperatore, & sic ex rescripto licebit, quod alias non liceret, vt C. de precl. impe. off. l. quoties, & ita accidit Mutinæ in causa cuiusdam Hogo. contra Passapontes, vt seruabatur.

Inualidū ab initio, ex post facto nō cōualescit.

d Si minori. sed de quo minore intelligendū est hic? Resp. 1 de impubere tantum. nam si fuerit pubes & per annum & diem differat, feudo priuatur, vt in constitutione Friderici, imperialem. §. præterea, &c. Istud autem fauore minoris dicitur: quia generaliter nulla est inuestitura facienda ei, qui fidelitatē recusat, vt j. per quos fiat inuestitura, & per quos reci. e. nulla.

1 Istā gl. in omnibus sequitur & tenet hic Aluar.

e Filio impubere. Iste casus valde notabilis est: 2 qa si filios habet, alienator qp etiam eo viuente reuocatur alienatio: sed si non habet, demum eo mortuo; quòd quare contingat, is inquirat cui alia inquirenda relinquimus. Et no. quòd qui alij consentit, sua iura perdit, 3 vt j. denotatū est in pluribus locis, & j. quibus modis feudum amitta. §. præterea. & j. si de inuestitu. inter domi. & vasal. lis oria. §. si autem aliquis alibi ad hoc, vt proximior agnatus succedat, alienatoris mors inspicitur, vt ā. de suc. feu. c. a. §. 1. Sed qd est quod dicitur j. quibus cau. feu. amit. §. denique. in fi. scilicet quòd si vasallus alienauerit feudum illicite, quia videtur dominum contemnere, ad ipsum omnimō pertinebit: nū quid pp patris alienationē excludātur filij? Item si excluduntur, cur ad agnatos potius, quàm ad ipsos pertinet, maxime cū fuerit auitum & proauitum? Respon. determinabitur. j. titu. si vasallus. feud. priue. cui defe. c. vasalli feudum &c.

2 Istā gl. sequuntur Bal. & Aluar.

3 Et hoc siue expresse siue tacite cōsentit secū Aluar.

f Cogit. no hic qp impubes nō cogit fidelitatē facere, 4 nec seruitiū vel per se, vel p aliū, si tamē fecerit, vel facere voluerit, admittit & audit. Istud aūt potissime notabis, 5 qp alius p alio feudo seruire valeat. huic præbet adminiculum. C. de episco. & cleri. l. quisquis, & l. ad similitudinem. & ff. de administra. tuto. l. ita. in princip.

4 Idem Aluar.

5 Placet Bal. & Aluaro.

alius tamē pro eo faciēs seruitium admittetur. Titius filios masculos non habens partem suam feudi Seio, partem eiusdem feudi possidenti agnato suo concessit. Sēpronius proximior agnatus mortuo demum Titio partē illius feudi nullo dato pretio recuperare potest. quòd si Titius filios proprios haberet, pretio reddito etiā uiuo Titio, quòd si consensit [a] alienationi, uel per annū, [b] ex quo sciuit, tacuit: omnino remouebitur.

Facta domino de feudo abusiua inuestitura, cogitur dominus uasallum mittere in possessionē, nec liberatur interesse præstando. Bartolus.

Si facta de feudo inuestitura pœniteat dominum, antequam possessionem trāsferat: an præstando interesse uasallo liberetur, quęsitū fuit? Responsum est præter missa illa condemnatione dominum possessionem feudi, [c] de quo inuestiturā fecit, tradere [d] compellendum. Filij nati [e] ex ea uxore, cū qua matrimonium tali conditione contractum est, ne filij ex ea nati, patri ab intestato succedāt: in feudo succedunt. Nam quāuis ratione improbetur talis conditio, ex usu tamen admittitur.

Ei qui non uult aliquid consequi sed ius quæsitum conseruare, non imminet ius offerendi, nisi dies fuerit apposita. Bal.

Licet uasallus dño seruitium non offerat, quantocunque tempore steterit (dummodo domino petēti seruire parat[s] sit) beneficium nō amittit, si tamen sciat ei magnū periculum [f] imminere: ultrò adiutorium suū ei debet præbere. Inde quęsitum est, si dominus in piurium incidat, quia dare nō ualeat, qđ dare iurauerat: & uasallus eum liberare possit suā pecuniam dādo, & non facit, an beneficiū amittat? & responsum est, non amittere. [g]

Si uasallus culpam cō mittit, [h] propter quam feudū amittere debeat, neque filius, neq; eius descendentes ad id feudum reuocabūtur, [i] sed agnati, q quarto gradu sunt,

prin. & C. de cad. tol. l. unica. § na autem, & de natu. libe. l. 3. & de præposi. agen. in re. l. agentes. libro. 12. & in sum, s. in prin. hic autem arbitrio minoris. i. impuberis relinquitur. hodie uero per maiorem partem curiarum necessitati subijcitur. [1] nam hodie cum dominus inuestit impuberem: alium pro eo donec pubes fiat, postulat uasallum: quem impubes nulla adhibita excusatione præstat: sed tamen non puto præiudicium ei fieri, si id nō faciat: ut hic dicitur. & notabis, quòd ad id, ad quod aliquis non cō pellitur, uolens tamen admittitur. similia studiosus inquirat.

[a] Consensit. siue tacite, siue expresse, ut nota, supra quibus modis feud. amitta. capit. præterea.

[b] Per annum. remouebitur ergo iste proximior agnatus a petitione illius partis feudi, quæ tanquam proximiori debebat ad eum peruenire, ra- [?] eiturnitate illius anni a tempore scientiæ computandi: quod ideo forte contingit: quia ille erat de agnatis ad quem feudum spectaret: nisi ipse præcederet in gradu uno forte, uel pluribus, non curo. & hoc facit scientia & anni transcursio, & agnatio illius qui possidet: quasi uideatur consentire alienationi factæ agnato suo. secus forte esset, si extraneo alienasset, quoniam tunc non nocet ei annalis trā scursio: nisi forte esset tanta, per quam ius suum tolleretur: puta 30. anno. ut C. de præscript. 30 anno. l. sicut. & in auth. malæ fidei de hac annali præscriptione habes supra si de inuestitu. inter do. & uasal. lis oriatur, ca. si autem aliquis.

[c] Dominum possessionem feudi scilicet uacuam possessionem statim scilicet postquam fecit inuestituram & fidelitatem recepit, si per pactum non remisit fidelitatem: imo si differret eam tradere, omnē utilitatem præstabit ei: ut s. de noua forma fideli. ca. inuestitura. & intelligas, quòd hic loquitur de ea inuestitura scilicet uerbali, quæ abusiuo modo dicitur, & non de ea quæ proprie dicitur inuestitura, secundum quod de utraque dicitur s. quid sit inuestitura. c. 1. alias enim si de propria inuestitura loqueretur, nulla esset dubitatio ad quid enim teneretur dominus tradere possessionem, cum iam tradita erat? & tūc nō esset mirum,

si uasallus non compelleretur interesse recipere, si nollet. Sed quid si alium inuestiuit postea quam istum inuestiuerat, & ei possessionem tradidit antequam isti: nunquid tunc liberabitur soluendo interesse? & quare non? sicut si uendidisset duobus, ut tunc habeat locum si res uendita non traditur &c. ut ff. de actio. empti, & uenditi. l. 1. Accursius

[d] Tradere, sicut alias dicitur de donatore, qui omnino compellitur rē simpliciter inter uiuos donatā tradere: nec temere poterit eam reuocare, ut instit. de dona. §. 2. aliud est secundum unam sententiam in re uēdita, a cuius traditione liberatur uenditor præstando interesse, ut ff. de actione empt. & uendi. l. 1. ueruntamen super ea uariatur.

[e] Filij nati. Isti filij, qui lege Salica dicūtur nati sine proditi, In feudum non succedunt: sed nec in proprietatem prioribus extantibus. si enim priores nō extarent, tunc in proprietate succederēt, & nō in feudo. prioribus uero fratribus sine filijs decedentibus succedunt: & dicitur tale matrimonium Mediolani accipere uxorem ad morganaticam, alibi lege Salica, ut j. de filijs natis de matrimo. ad morganaticam contracto, ca. quidam habens filium, & de his forte filijs loquitur. s. eo. l. mulier.

[f] Periculum, puta quia dominus obsidebatur, uel alias ei mora imminebat, tunc enim ultro (ut dixi) debet ei suum adiutorium præbere & sine nuncio, & cum potuerit: alias enim feudum perdit, ut j. hic finitur lex, §. ad hoc

[g] Non amittere. non enim sufficit qualibet occasio per quam fidelis accepti beneficij uideatur ingratus, ad feudum amittendum, ut s. quib. cau. feu. amit. circa principium. sicut non amittitur ex omni causa, ex qua opinio uasalli grauatur, ut s. prædicto tit. §. illud enim certum est.

[h] Culpam committat. arg contra huic cap. & C. de decu. l. 2. § pen & de inter. & re. l. 3. & de in ius uoc. l. adoptiuum. in fi.

[i] Reuocabuntur. notant hic quidam, nisi sit feudum ab auo acquisitum: quia filius propter delictum patris non debet amittere feudum acquisitum ab auo, ut ar. ff. de sena. l. emancipatum. §. si quis. & C. unde li. l. ul. quod

[1] De hoc uide per do. Alua. hic in 2. col. in uersic. quæro cum dicta glo.

Filius nō amittit feudū ab auo acquisitum propter patris delictum.

dũmodo ad eos ptineat. In generali alienatiõe[a] uasalli nõ continetur feudum, nisi nominatim dictum sit.

Si uasallus feudum ignorãs alienauit, feudum non amittit, & sibi restituendum est, non domino; tenebitur tamen ad interesse emptori ignoranti. Bal.

Si uasallus[b] feudum alienauit ignorans: non domino, sed ipsi uasallo feudum restituendũ est: ad interesse uero emptori ignoranti condemnandus est uasallus. Vasallus feudum quod sciẽs abnegauit,[c] amittit: ignorãti uerò subuenit. Quòd si dubitet: dubitanter respõdere debet. beneficiũ a uasallo in feudum si nihil in fraudem legis fiat, rectè dari potest: dum tamen militi detur.[d]

Si uasallus de bñficio suo[e] agat uel conueniatur: siue obtineat, siue nõ (licet ignorante domino fiat) omni tẽpore firmũ erit illud iudicium. Nam & transigere recte poterit: nec quod accepit trãsactionis nomine, feudum[f] erit.

Si dominus commisit feloniam per quam, si eam committeret uasallus in dominum, amitteret feudum: dominus etiam perdere debet feudi proprietatem. Bald.

Domino committẽte feloniam[g] (ut ita dicã) per quam uasallus amitteret feudum, si eam cõmitteret: quid obtinere debeat de consuetudine, quæritur? & respõdetur, proprietatẽ feudi ad uasallũ pertinere, siue peccauerit in uasallum, siue in alium. Feudum ea lege datũ, ut ipse & hæredes sui masculi & fœminę & cui dederit, habeãt: ijsdẽ culpis amittitur,[h] quibus & aliud feudũ. Quòd si uasallus alienauit: feudũ esse desinit apud emptorẽ. Titius cũ Sempronio[i] fratre suo feudum paternum possidente pactũ fecit de eo feudo non petẽdo a Sempronio hæredibusve suis. Sempronio sine hærede masculo defuncto, inter Titiũ & Seium fratrem suum de eo feudo quæstio orta ẽ: qd inde fieri debeat, quęritur? Responsum est, pactum non obstare Titio.

TITVLVS XXVII.

DE PACE TEnenda, & eius uiolatoribus.

Imperator adulatur omnibus suadens, quòd debeant seruare pacem: & statuit pœnam contra non seruantes. Bald.

FRidericus Dei gratia Romanus Imperator semper Augustus, episcopis, ducib9, comitibus, marchionib9 & omnibus, ad quos literę istę[k] puenerint, gratiam suá, & pacẽ, & dilectionẽ. Quoniam diuina prçordinate clemẽtia, solisi regiæ maiestatis conscẽdimus: dignũ ẽ, ut cuius prçcellim9 munere, illi oĩno pareamus in ope-

quod forte falsum puto: quia si non debet amittere feudum ab auo acquisitum: ergo multo minus, si a proauo uel etiam a superioribus, uel etiam eadem æquitate siue ratione non debet amittere. quomodo enim possent esse isti agnati, de quibus dicitur, in quarto gradu, nisi ab auo, uel proauo ad minus esset acquisitũ? Dicas ergo, quòd nullo modo debeat admitti filius ad aliqua portionem, nisi per gratiam solam a domino acquiratur: & agnati non extent, quibus aperiatur, qui usque ad quartum gradum admittuntur: ut hic dicitur: imo usque in infinitum: ut infra si uasal. feud. pri. cui defe. ca. 1. imo quod plus est, puto quod etiam agnati remouentur a petitione illius: si talis sit felonia, quæ dominũ[a] respiciat: ut dominus habeat hãc suæ iniuriæ ultionem: ut supra quib. caus. feu. amit. §. denique. licet quidam forte intelligant illud habere locum in feudo nouo, secundum qđ ibi not.

[a] At quid si pater læsæ maiest. crimẽ admisit, an fili9 ob id perdat legitimam? Vide Car. Zabar. in cle. pastoral. in 7. q. & ze. iu.

a In generali alienatione. quod hic dicitur, expositum est j. de cap. qui cu. uen. c. quidam capitaneus. & quę ibi notantur, hic similiter notari possunt.

b Si uasallus. huic accedit. ff. de euic. l. 2. § ult. & j. de controuer. inter domi. & empto. feu. ca. domino cum emptore & quæ ibi notaui, hic repetas.

c Sciens abnegauit. hoc satis expositum est. j. de lege Corrad. cap. si fuerit inter dominum &c.

d Dum tamen militi detur. si tamen dñs fuerit miles. sufficit enim si sibi æquali detur. Itẽ non debebit dari alia lege, nisi quam ipse habet: ut infra de leg. Corra. §. ex eadem lege. præterea non debebit pretium accipere de eo sub colore inuestituræ eam uendendo, ut in constitutione Friderici. §. callidis. & hoc est etiam quod hic dicitur, nihil in fraudem legis fiat &c. in fraudẽ enim tunc intelligitur facere, si ultra pretium medietatis acciperet pro toto, & hoc ita a multis intelligitur. & accedit huic quod legitur. j. qualiter olim poterat feudum alienari, circa prin. & quæcunque de hac materia notãtur. j. de ca. Cor. cap. 1. etiam hic possent notari.

e Si uasallus de beneficio suo. istud ca. determinatur per id quod notatur infra de contro. feu. inter uasal. & alium, capit. si causa inter uasallum.

f Feudum. nisi sit tale, quòd per se esse non potest: ut j. de inuestit. de re aliena, cap. rei.

g Domino committẽte feloniam. istud melius exponitur. j. qualiter dominus a proprie. pri. cap. ex facto.

h Amittitur. licet enim non habeat propriam feudi naturam, iure tamen feudum censetur. poterit enim uendere & donare: uel aliter si sibi placuit alienare etiã sine domini uoluntate: & hoc facit uerbum illud & cui dederit & cætera aliud tamen esset, si dixisset, & cui in feudum dederit: quoniam tunc haberet propriã feudi naturam: ut j. de feu. nõ habente propriam feudi naturã, cap. si quis ea lege &c.

i Titius cum Sempronio. hoc cap. exponitur. j. de eo, qui finem facit agnato de feudo paterno. c. tres erãt agnati. Accursius.

DE PACE TEnenda, & eius uiolatoribus.

k FRidericus. Literæ istæ. uidetur ergo, qđ uoluerit imperator iste condere legem cum dixerit: ad quos literæ istæ peruenerint. sed dic tu super hoc secundũ ꝗ notat. j. de pace

Inde est, ꝙ nos tam diu[?] nas, q̃ humanas leges [a] in suo vigore manere cupientes, & ecclesias siue ecclesiasticas personas sublimare, & ab incursu & inuasione quorumlibet defensare intēdētes: quibuscunque personis ius suum conseruare volumus: & pacem diu desideratā, & antea toti terræ necessariam, per vniuersas regni partes habēdā regia authoritate indicimus. Qualiter aūt eadē pax tenēda sit & seruanda, in subsequētib. declarabitē euidēter. Si quis hominē intra pacem constitutum occiderit: capitalem [b] subeat sniām: nisi per duellum [c] hoc ꝓbare posit: quod vitā suam defendendo illū occidit. Si aūt oībus manifestum sit ꝙ non necessariò, sed voluntariè illū occiderit: tunc neq; ꝑ duellū, neq; quolibet alio mō excusabitē, quin capitali damnetē snīa. Si vero violator pacis a facie iudicis fugerit: res eius mobiles a iudice in populū publicentur, & dispēsentur: hæredes autē sui hæreditatē, quam ipse tenebat, recipiāt tali cōditione interposita vt iureiurādo spōdeant, ꝙ ille violator pacis nunquā decætero ipsorum voluntate, aut cōsensu aliquod emolumētū inde percipiat. Quòd si hæredes neglecto post modnm iuris rigore, hæreditatem ei dimiserint; comes eandem hæreditatem regię ditioni assignet: & a regio iure [†] beneficiū suscipiant. Si quis alium intra pacis edictū vulnerauerit: nisi ꝙ in duello, & vitā suā defendendo [d] hoc fecerit, ꝓbauerit: manus ei amputetur: & sicut superius dictum est, iudicetur: & iudex in causa ipsum & res eius secundum rigorem iustitiæ strictius consequatur. Si quis aliquem ceperit, & absq; sanguinis effusione fustibus percusserit, vel crines eius aut barbam expilauerit: decem libras ei, cui iniuria illata esse videtur, ꝑ compositionem impendat: & iudici viginti libras persoluat. Si verò temerarius absq; percussione eū inuadat: eò, [†] ꝙ vulgò dicitur citteros, & calida manu ac verberibus contumelijsque male tractauerit: quinque libras pro tali excessu cōponat, & iudici pro tali excessu decem libras persolnat. Quicunque iudici suo pro excessu viginti libras innadiauerit, prædium suum pro pignore illi tradat, & intra quatuor septimanas intradiatam pecuniam persoluat. Quòd si intra quatuor septimanas prædiū sunm soluere neglexerit: hæredes sui si voluerint, hęreditatem recipiant, & comiti intra sex septimanas viginti libras persoluant. Si autem comes eandem hæreditatem regiæ potestati consignet: proclamatori etiam dānum restituat, & prædiū a rege beneficiali iure obtineat.

Clericus, qui pacē violauit, vel pacis violatorē receptauit: si quidem comparet in iudicio, pœna pecuniaria punitur. Si verò est inobediens, pœna maiori puniendus est. Bald.

Si clericus de pace violata pulsatus fuerit, id est, noratus & proscriptus fuerit: aut pacis vio

de pace iura. firmā. hac edictali. §. iniuria seu furtum.

[a] Humanas leges. hoc nō seruauit Imperator iste in furto, scilicet quod leges in eo remanerēt in suo statu cum dicat, quod pro furto valenti tantū quinque solidos, debet sub laqueo suspēdi, vt j. eod. §. si quis quinque solid. valens, & alias lex dicit, quòd pro furto non debeat mori: sed aliter castigari, vt C. de fur. authen. sed hodie pro furto.

[b] Capitalem. eodē modo punitur miles, qui pacem perturbauit, vt ff. de re milita. l. vlti. & ita habes hic, quòd capite puniri debet ille, qui hominem occiderit intra pacem constitutum. sed alias per Henricum imperatorem dicitur, quòd manus ei debeat amputari, vt in Lombard de ho. li. ho. l. qui vero intra treugā. Sed dic, quòd hic constabat homicidium perpetratum ab isto, qui ita punitur: ibi vero non constabat, nisi per pugnam, in qua succubuit, vnde non est mirum, si mitius puniatur: quoniam incerti sumus de iudicio Dei: & multi per pugnā causam suam perdunt sine iusta causa, vt in Lombar. prædicto titul. recolimus.

Duellum quandoq; permittit. [c] Per duellum. Nota hic casum, in quo pugna fit. s. quando cōstabat eū fecisse homicidium, de quo dicitur hic. fit etiā pugna, qñ non occidit sed vulnerauit tantum: & de hoc constabat, dicebat tamen illud fecisse se defendēdo: sicut in superiori casu, & j. ead. l. § si quis aliū. si autem constaret de homicidio: sed non, quòd ille istud fecisset, tunc posset illud per pugnam probari: siue post treugam factā, siue post pacem dicatur eum fecisse homicidiū illud: vt in Lombar. de ho. lib. ho. qui vero intra treugam. Poteris ergo addere istos duos casus, q sunt in l. ista, in quibus fit pugna alijs casibus, qui notantur in Lombar. In summa Friderici. Notabis etiam hic duos casus supradictos, in quibus ex necessitate causatiua cogitur reus pugnam imponere, scilicet si non vult puniri. Sunt autem & alij duo casus in Lombard. in quibus similiter cogitur, puta in crimine læsæ maiestatis. item vbi quis alium vocanerit arigam, id est, cucurbitam, vt in Lombard. de pur. rei. l. vltima, & de conuicijs. l. 1. quod erit speciale in prædictis quatuor casibus: cum alias regulariter pugna fit sēper in electione [e] actoris, vt in Lombard. qualiter quis se defendere debet, si quis amodo, & l. de prædijs, & l. si quis alium acto. licet omnes videantur dicere, quod reus teneatur se vel per pugnam defendere, vel iurare, vt in Lōbar. prædicto titu. cap. si quis post. quod ita intelligitur, scilicet si actor voluerit per prædicta leges.

[d] Vitam suam defendēdo. quod quidem iure facere potest. quod enim quis ob tutelam sui corporis facit, iure fecisse existimatur, ut ff. de iusti. & iure, l. vt vim, dum tamen cū moderamine inculpatæ [a] tutelæ hoc faciāt, vt C. vnde vi. l. j. Idem puto si nō voluntariè, sed ex improuiso eū occidit: quoniam crimen tunc non contraxit. ea enim

qua

[†] A rege iure beneficij recipiant.

[†] Quidā legunt ꝙ vulgò dicit Zitter hand, calida &c. & interpretantur Zitter hand, Calida manus & eē regionis idioma. Pro eo, puto & legendū. Pet. Vend.

[e] Quādo fit in actoris electione, & itē qū reus in dicere vel duellū cogat, quot ue sunt casus ꝓpter quos duellū permittatur, vide hic p Bal. & Mat. ab Afflict. sed fusissime per Goff. in tractatu d duello.

[a] De [illegible] patæ tutelæ moderamine & quatenus id sumendum sit, vide p Abb. in c. significasti, de homic.

quæ ex improuiso casu potius, quam fraude accidunt, fato, non noxæ imputantur, vt C. ad l. Corne. de sica. l. 1. Idem etiam puto, si hoc fecit ob tutelam filiorum suorum, vel vxoris, vel alicuius personæ coniunctæ, vt arg. C. de episc. & cleri. l. raptores. j. respon. & ff. quod met. cau. l. isti quidem. §. ult. & ff. ad senatuscon. Syl. l. j. §. si. cum idem forte esset, si ob tutelã rerum suarum, vt ar. C. vnde vi, l. j. & ff. ad legem Corne. de sic. l. furem, & in authen. vt nulli iudi. §. vlti. & in Lombard. de ijs, qui ad palatium lic contendunt, si cuiusque.

latorem in contubernio suo habuerit, & de ijs in præsentia sui episcopi sufficienti testimonio cõuictus fuerit: comiti, in cuius comitatu idem clericus hoc perpetrauerit: viginti libras persoluat, & de tanto excessu secũdum statuta canonũ episcopo satisfaciat. Si autem idem clericus inobediens extiterit: non solum officio & beneficio ecclesiastico priuetur: verum etiam tanquam proscriptus habeatur.

Dominus castri, si violatorẽ pacis receptauit, aut eum repræsentet cũ omnibus bonis suis mobilibus, vel sub iuramento eum adduci permittat: aut si hoc non faciat, punietur. Bald.

Si iudex populi clamore aliquem pacis violatorem ad castrum alicuius domini secutus fuerit: dominus, cuius castrum id esse cognoscitur, ad faciendam iustitiam illum producat. Qui si de sua fuerit diffisus innocentia, & ante conspectum iudicis venire formidauerit: si mãsionem in castro habet, dominus eius omnia bona mobilia sub sacramẽto iudici repræsentet, & eum decætero in domo sua tanquam proscriptũ non recipiat. Si verò mãsionem in castro non habuerit, dominus eius securè eũ adducere faciat, & postmodum iudex cũ populo eum tãquam pacis violatorem persequi [a] non desistat. [a] Si duo homines [b] pro vno beneficio contendunt: & vnus [c] super eodem beneficio Inuestitorem producit: illius testimonium, [d] cum inuestitor donum inuestituræ cognoscit, comes primò recipiat, & si idem probare poterit idoneis testibus: quòd absque rapina hoc idem beneficium habuit: remota controuersiæ materia, id obtineat. Quòd si de rapina præsente iudice cõuictus fuerit: rapinam dupliciter soluat, [e] beneficio verò careat: nisi iustitia & iudicio dictante illud in posterũ requirat. Si tres vel plures cõtendunt de eodem beneficio producẽtes vtrinque diuersos ĩuestitores: [f] iudex ĩ cuius præsentia causa ventilatur, a duobus requirat [g] boni testimonij ho

[a] Persequi non desistat. armis. s. legalibus, quibus imperatoriam &c. vt in proœmio instit. in princ. ergo & consequenter iudicem de quo hic dicitur, & quidem non aliter iudex iudicare debet quam quod ex legibus, & constitutionibus, & moribus proditum est, vt instit. de offic. iud. in princ.

[b] Si duo homines. idest quando inuestitor dicit se illum inuestiuisse de illo beneficio, quã inuestiturã fecit dono, nullo pretio accepto, & hoc est quod dicit, donum inuestituræ recognoscit &c.

[c] Et vnus. nam si ambo producunt eũdem inuestitorem, tunc ille esset potior, cui dominus sine fraude guarentizaret: nisi aliud probaretur ab alio, vt j. de le. Corra. §. si autem inter pares duos.

[d] Testimonium. scilicet eius, qui produxit inuestitorem: quia debebat probare se inuestitum esse, vt infra sequitur, & si idem probare poterit &c. vel dicas illius testimonium &c. id est, eius inuestitoris: quia comes debebit primo audire eius testimonium: id est, simplex dictum sine iuramento, vel cum iuramento si voluerit, & si dixerit se inuestituram in illum, qui eum produxit, fecisse: tunc ille, qui per eum produxit inuestitorem, debebit probare idoneis testibus &c. prior tamen intellectus magis consonat literæ: nihilominus tamen comes audiet dictum inuestitoris, & hoc est quod dicit, Inuestitoris donum &c. & intelligas, quòd iste qui produxit inuestitorem, non possidebat. aliter enim non habet necesse probare, cum actore non probante &c. vt C. de edend. l. qui accusare, nisi forte aliud esset, quod pro aduersario faceret.

Sed quare dicitur, quòd debet probare se illud beneficium absque rapina habuisse, nonne sufficit si probet se inuestitum, & illud habuisse? Respon. satis intelligitur probare hoc ipso, quod contrarium non probatur: dum tamen probet se inuestitum saltem per dictum illius inuestitoris, quẽ produxit. argum. ff. de iure dot. l. dotem q. æ. & C. qui mili. non possunt, super ferma, & hoc etiam videtur dici infra proximo §. quòd si de rapina &c. vel dicas, quod ideo probare debet illud: vt remoueatur postea omnis controuersia de eo, & hoc est quod sequitur, remota controuersiæ materia &c. Accur.

[e] Soluat. scilicet ei, qui per rapinam abstulit, & intelligas hic rapinam nõ in propria significatione, cum res immobilis dicatur proprie inuadi, & res mobilis rapi, vt institutio. vi bonorũ rapto. §. quod non solum, sub §. quia tamen. & ita habes hic, quòd debet soluere duplum rapinæ illius. Sed nunquid erit totum pœna: an in ipso duplo res continebitur? Respon. in ipso duplo res continebitur: ne aliàs contradicat constitutioni, si quis in tantam. C. vnde vi. vel alijs, quæ dicunt rem in duplo contineri. Vel dicas, quod totum erit pœna, & propterea beneficium debebit amittere, & hoc est quod sequitur, beneficio verò careat &c. & propter prædictam pœnam reseruatur ei hoc ius: scilicet vt possit illud beneficium in posterum requirere de iure: cum forte res bene esset illius, qui eum inuestiuit. veruntamen alius possidebat: quam possessionem iste inuasit, & hoc est quod sequitur, nisi iustitia &c.

[f] Diuersos Inuestitores. si autem vnum producerẽt Inuestitorem: tunc si possidenti dominus guarentizare voluerit sine fraude, ille obtinebit, nisi aduersarius contra. induxit, vt infra, de leg. Corra. §. si autem inter pares duos.

[g] Requirat. quid ergo erit, si nullum inueniat, qui hoc dicat? Responde. beatus qui tenebit: nisi forte alter eorum probauerit de iure suo. In §. ergo isto, & superiori videtur dici, quod iudex siue

comes

comes debet cognoscere inter duos uel tres pares de controuersia feudi quæ est contra aliam constitutionem eiusdem Frederici, imperialem decet solertiam & cætera. §. præterea si inter. ubi dicitur, quòd dominus debet cognoscere. sed dicas de hoc secundũ quod ibi notaui in summa, tit. apud quem, uel quos iudi. cau. feu deb. agitari.

a De uoluntate. quod alias dicitur in Lombard. asto animo. & in multis legibus, & maxime in titul. qua. quis se def. deb. si quis alium asto animo appellauerit. & in multis alijs legibus, qđ uerbum exponitur, id est, uoluntarie: secundum quod hic est simpliciter positum, ut in Lombard. de ho. lib. ho. l. si quis puellam. in fin. titu. & deinceps, & damno, & iniu. l. t. in prin. iure autem Romano dicitur calumnia. Accursius.

b Pulsauerit. scilicet deferens uel accusans: & accusando citans.

c Hoc. scilicet iuramentum tale præfatæ pulsationis. Accursius.

d An diuino. id est per iudicium candentis ferri siue igni ti: sicut hodie est consuetudo in multis locis portari: uel forte accedet ad nouem uomeres ignitos: quorum quilibet calidus siue ignitus in terra ponetur unus ante alium, & ipse portabit unum ex eis, donec ierit ad nonum: sicut ille, qui parricidiũ commisit, timens per eum se casurum in seruitutem: cum ille forte esset seru', quem occidit: & hoc negauerit: ut in Lõbard. de parricidijs. l. 3. uel etiam per iudicium feruentis aquæ: sicut dicitur de seruo, qui dicitur homicidium absconse perpetrasse, ut in Lombard. de homicid. lib. ho. l. ultim. quod autem sequitur, an humano iudicio: sic intelligas, id est, per pugnam. Sed quæro cum quo debebit pugnare iste rusticus: nunquid pugnabit cum milite, an cum campione ei dato a milite? Respond. nisi cum milite non debebit pugnare: quoniam principales personæ debent per se pugnare, nisi iuuenilis ætas, aut decrepita, aut infirmitas eos pugnare prohibeat: & in alijs quibusdam casibus, ut in Lombar. qualiter quis se defendere debe. quicunque. & l. finali. & l. si seruus propter appetitum, & tit. de homicid. lib. ho. l. qui uerò. Vel dicas (& hoc forte uerius est) quod non pugnabit cum milite. sed cum campione sibi a quali dato a milite: quoniam per consimiles aduocatores fieri debet pugna, ut in Lõbard. qualiter quis se defen. debe. l. ultima. nec enim potest quis contra militem nolentem pugnam imponere, nisi probauerit, quòd antiquitus ipse cum parentibus suis natione miles existat legitimus, ut sequitur infra proxime. uel forte uelles dicere, quòd aliud sit quando miles imponit pugnam contra rusticum, & tunc per seipsum pugnabit: & aliud quando rusticus uult pugnam imponere, militi, & tunc non posset eã imponere, ut infra §. proximo dicitur, quia tunc miles debet se purgare sacramento suo. & ita erit deterioris cõditionis rusticus, quam miles. nec mirum, cum in multis casibus priuilegium habeat miles, quod non habent alij: quos hic enumerare esset prolixum. nimirum, quia magis debet puniri corporaliter rusticus, quam miles, ut argumen. C. de summa trinitate. lege, nemo clericus, licet pecuniariter secus, ut C. de episcopis & clericis. l. presbyteri.

e Capitali causa. Sic ergo uidetur, quòd de quolibet capitali crimine pugna hodie possit imponi: quod est contra ius Lombardorum, quo uidetur prohiberi pugnam fieri: nisi in casibus a lege dictis, ut notatur in Lombarda, qualiter quis se defendere debet, quicumque, & titul. de homine ad iudicium non mittendo. l. unica. Pugna enim est odiosa, & legi displicet, ut in Lombarda. de homi. lib. ho. tecolimus enim, & odia sunt magis restringendo, quam amplianda, ut ff. de lib. & posthum. l. cum quidam. uel dicas etiam quòd nihil innouetur per id, quod dicitur. & intelligas quod hic dicitur aut aliqua capitali causa: scilicet per quam pugna oriatur. & hic forte est uerior intellectus, qui potest colligi ex eo quod dixit aliqua, & non dixit qualibet, sicut & alias secundum quosdam intelligitur, quod legitur in Lõbar. qualiter quis se defen. debet. l. de furtis. uel de minoribus causis: quia quòd ubi dicitur

minibus in prouincia eorundem litigatorum cõmorantibus per sacramẽtum, quod iurauerint: qs illorum absque rapina eius bñficij possessor extiterit: & cognita ex ipsorũ testimonio rei ueritate, possessor beneficium suũ quietè obtineat: nisi iudicio & iustitia dictante alter de manu sua illud eripiat.

Miles a rustico de pace uiolata pulsatus, militari manu se purgabit. Quòd si rusticus per militem obnciatur: diuino rusticus aut humano iudicio suam monstrabit innocentiam. Bald.

Si rusticus militem de uiolata pace pulsaos manu sua iurauerit, ꝙ non de uoluntate [a] sua sed de necessitate hoc fecit: manu militari se miles expurgabit. Si miles rusticũ de uiolata pace pulsauerit, [b] & manu sua iurauerit, ꝙ nõ uoluntate, sed necessitate hoc [c] fecit, de duobus unum rusticus eligat, an diuino [d] an humano iudicio innocentiam suã ostendat: aut septem testibus idoneis, quos iudex elegerit, se purget Si miles aduersus militem pro pace uiolata: aut aliqua capitali causa [e] duellum cõmittere uoluerit: facultas pugnandi ei nõ concedatur, nisi probare possit ꝙ antiquitus ipse cũ parentibus suis natione legitimus miles existat.

Imperator præcipit ciuitatibus quòd post natalẽ sanctæ Mariæ prouideant, quòd sit rerum ubertas: & statuitur pœna non seruantibus eorum deliberationem & statuta. Bal.

Post natalẽ sanctę Mariæ unusquisq; comes septẽ boni testimonij uiros sibi eligat, & de qualibet prouincia cũ ipsis sagaciter disponat & quãto precio ſm qualitatem tẽporis sit annona uendẽda, utiliter ꝓuideat. Quicunque uerò contra deliberationẽ ipsius intra anni terminũ altius modiũ & carius uẽdere præsumpserit, tanquam uiolator pacis habeatur: & totidẽ uiginti libras comiti exoluat, quãti modios siue maldios altius uendidisse conuictus fuerit.

Rusticus arma non portet, nec mercator, qui negotiandi causa per prouinciam transit, nec milites ad pala inum comitis. Item nullus laqueos seu retia tendat ad capiendas uenationes, nisi ad uersus apros & lupos. Bal.

Rusticus deterioris est cõditionis quam miles.

Si qs rusticus arma, [a] uel lanceam portauerit, uel gladium: index, in cuius potestate repert⁹ fuerit, vel arma tollat, vel viginti solidos pro ipsis recipiat a rustico. Mercator negotiandi causa per prouinciam pertransiēs, gladiū suum suæ sellæ alliget, uel super uehiculum suum ponat: non ut quem lædat [b] innocentem, sed ut a prædone se defēdat. Nemo retia sua aut laqueos, aut alia quælibet instrumenta ad capiendas uenationes tendat, nisi ad ursos, apros, uel lupos capiendos. Ad palatium comitis nullus miles ferat arma, nisi rogatus a comite.

Publici latrones antiqua dānantur sententia, & iis non prodest appellatio uel reclamatio, sicut nec cæteris, qui appellare non possunt. Bal.

Publici latrones & cō uicti, antiqua damnētur sententia: Quicunque ad uocatiam suam, uel aliquod aliud beneficiū inornatè tractauerit, & a dño suo admonitus non resipuerit, & ī sua perdurans insolentia ordine iudiciario tam aduocatia, quā beneficio exutus fuerit: si postmodū ausu temerario adnocatiam, uel beneficium inuaserit: ꝓ uiolatore habeatur.

Si furatus est aliquis ualorē quinq; solidorum vel amplius, laqueo suspendatur: si uero minus scopis & forpice excorietur, & tundatur. Bal.

Si quis quiuq; solidos ualens aut plus fuerit furatus, laqueo suspendatꝛ: si min⁹, scopis & forpice excorietur, & tundatur. † Si ministeriales alicuius domini inter se guerram habuerint: comes siue iudex in cuius regimine eā fecerint, per leges & iudicia ex ratione prosequatur. Quicunq; per terrā transiens equū suū pabulare uoluerit, quātū propinquius fm uiā stās in loco amplecti poterit ad refectionē & reparationem equi sui, impune ipsi equo porrigat. Licitum sit ēt ipsi uti herba & uiridi sylua: & sine uastatione aliqua quilibet utatur pro sua cōmoditate & usu necessario.

TITVLVS XXVIII.

HIC FINITVR lex, deinde consuetudines regni incipiunt. [c]

Vasallus dominum suum non adiuuans in prælia iusto, feudum perdit: in bello autem iniusto ad defendendum eum iuuare tenetur: ad offendendum uerò potest si uult, sed non cogitur: nec feudum perdit. Bald.

DOmino guerrā faciēte alicui si sciat ꝙ iustè, aut cùm dubitatꝛ, uasallus eū adiuuare tenetꝛ. Sed cùm palā est, ꝙ irrationabiliter eā facit: adiuuet eūm ad eius defensionē: ad offendendū uerò aliū non adiunet, si uult. Sed si eū adiuuare noluerit: nō tñ feudū amittet, secundū Obertū de Orto, & Gerardū Capagistum. Alij uerò sine distinctione dicūt semper debere eum adiuuare. Sed Obertus & Gerardus utūtur eo argumento, quòd quēmadmodum dominum excōmunicatum uel a rege bannitum nō est obligatus uasallus ad adiuuādū, uel seruitiū ei præstandum, imò solutus est [d] interim

dicitur de minoribus causis, intelligunt ipsi & de his causis, in quibus non potest fieri pugna gratia rei: quia est infra quantitatem, de qua alias fieret pugna, puta quia est furtum infra sex solidos, aut depositum negatum infra uiginti solidos non de alijs de quibus alias non posset imponi pugna, licet quidam istud aliter intelligant: ut ibidem notatur. sic etiam aliqui intelligunt legem, si quis alium acto animo &c. scilicet uerbum illud, an. unde ipsa appellatio agatur: id est de causa, de qua pugna oritur. In hoc tamen attabitur forte ius Lombardo. per hoc quod hic dicitur, scilicet quòd contra militem non poterit hodie pugna imponi, nisi a milite: secundum quod sequitur in hoc. §. nisi probare possit, &c.

[a] Si quis rusticus arma. & ita habea quod rustici non audent portare arma: sicut alias dicitur, quod rustici non audent optare pecuniam in C. de agri. & censit. l. domini prædiorum. & intelligas, quòd forte tollere debebit ei arma: quando non poterit ei auferre pecuniam: cum talis erit qui non audeat eam optare, ut dixi, quia forte non poterat separari a solo: de quibus forte loquitur hæc lex prædicta: alijs uero rusticis auferet uiginti solidos, si habuerint. & hoc est quod dicit lex uiginti solidos &c. Vel dicas, quòd tollet utrunque, scilicet arma & pecuniam, si habuerit: & exponas uel, pro &.

Arma portare & pecuniā optare non audent rustici.

[b] Non, ut quem lædat. id est, non eo animo, ut quem &c.

† Tondeatur.

ecce ut hic palā dicit Imperator male uolum animum habere arma deferentem.

[c] HIC FINItus, &c.

Quidam aliter habent, scilicet ita: hic incipit lex consuetudinis regni. melius tamen puto hunc titulum, quia uerum est, quòd lex hic finitur, scilicet superior lex de pace tenenda, scilicet Fridericus. & quod sequitur, nō est lex, sed consuetudines sunt potius.

[d] DOmino. Solutus ē. Nā q uasallus interim poterit uendere sine consensu ipsius domini sui banniti, ita quòd teneat uenditio: & quòd dominus non possit eam uenditionem rescindere postquam fuerit restitutus? Et uidetur quod sic, ad exemplum filij eius, qui deportatus est: nā ea quæ gesta sunt per ipsum filium tunc, quando pater eius est deportatus, rata debeat haberi. nec infirmantur patre restituto: ut C. de sentent. pa. l. ulti. circa princi. & merito debet tenere uenditio nam & interim dum est bannitus, posset damnum impune in bonis suis dari: cum alias nihil uideꝛ ei nocere bannum. Item tunc nō dicitur feudum uendi: quia tunc non uidetur feudum esse, cum interim uasallus est solutus a sacramento fidelitatis a qua fidelitate feudum

bannitus nō habet sub se uasallos sicut nec excommunicatus.

sacramento fidelitatis, nisi ab ecclesia, uel à rege fuerit restitutus: ita nec istum iniustè guerram alicui facientem.

Vasallus non cogitur domino afferre seruitium, & quantocunque tempore steterit, quòd seruitium nō præstiterit, feudum nō amittit. Fallit in tribus casibus hic inferius. Iacob. de Bel.

Ad hoc quantocunq; tempore steterit uasallus, quòd domino non seruierit: secundū usum Mediolanen. [a] beneficiū non amittit: nisi seruitiū facere renuerit: uel nisi à domino ei denunciatū fuerit, & ille cùm potuerit, diu steterit, quòd seruitium nullū ei fecerit. Bonus tamē iudex uariè ex personis causisq; definiet: & finget uasallū remotū esse uel ꝓpinquū: paratum esse, uel nō: dominum guerram habere uel non: utrū ēt magnā, uel paruam: & annunciauit ei dominus, uel non. hæc omnia uertuntur in cognitione causę, & prōptiores [b] sumus ad absoluēdum, quā ad condemnandum. Tu tamen scias, ꝙ si uasallus sciat dominū obsideri, uel aliter ei mortem imminere: & cùm potuerit, ei nō nunciauerit, uel etiam sine nuncio eum non adiuuerit: feudo priuabitur. Si uasallus in feudo aliqđ ædificium fecerit, [c] uel ipsum sua pecunia meliorauerit, & contigerit postea, ut uasallus sine filio masculo decedat, dominus aut patiatur ędificiū auferri, aut soluat pretium [d] meliorationis. Idem dico, si pretio seruitutem fundo acquirat. Quidam alij dicunt omnino ad dominum pertinere.

Si uasallus nulla hærede relicto ante Martium decesserit, fructus domino pertinent, ad quem deuoluitur feudum: secus si post Augustum decedat: quia tunc eius hæredis erunt. Bal.

His consequēter dicit, quòd si uasallus decedat sine hærede masculo, & cōtigat feudū ad dñm reuerti: sic distinguit, quòd si ante Martiū: [e] oēs fructus illius anni ex feudo ꝓueniētes, ad dñm pertinebunt. [f] Si uerò post calendas Martij usq; ad Augustum: oēs fructus, q interim percipiunt, ad hæredes uasalli pertineāt. [†] Si uerò post Augustum: omnes fructus anni percipiet dominus. quidam tamē dicunt, quocunque tēpore anni decedat, omnes pendētes fructus ad dominum pertinere. Cōtra omnes [g] debet ua-

feudum dicitur, ut s. per quos fiat inuestit. & per quos recl. c. nalla. Sed dicas & forte melius, quòd nō possit interim uendere: licet interim nō possit uēdutio retractari. Nec enim dominus amisit dominium directum, quod retinuerat tempore inuestituræ propter bannū, nisi forte bona eius essent expressim publicata: cum etiam tunc forte eo restituto & bona eius intelligerentur restituta, ut C. præd. tit. l. 1. & ulti. circa finem. & maxime si dominus habet filios, interim feudum ad eos pertinet cum hodie bona deportati non publicentur, ut C. de bon. proscrip. auth. bona. Sed quid si dominus bannitus est ab aliqua potestate alicuius ciuitatis sub cuius iurisdictione est & dominus & uasallus? nunquid interim uasallus sacramento fidelitatis absolutus est ita quòd nō sit obligatus ad eum adiuuandum, uel ei seruitium præstandum? Respond. forte sic, eadem ratione, ut in bannito a rege: cum ratio diuersitatis reddi non possit. argu. C. de consti. pecu. l. ulti. nisi forte diceres cōtrarium ea ratione, quòd maior sit rex aliqua potestate.

[a] Secundum usum Mediolanen. Imo secundum communē usum. licet enim uasallus seruitium domino non offerat: tamen non ob hoc feudum amittit: dum tamē domino petenti seruire paratus sit. ueruntamen si sciuerit dño magnum periculum imminere: ultro adiutorium suum debet domino præbere: alioqui feudum perderet, ut ī. si de feu. controuer. fu. ca. licet. & hoc est quod dicitur infra, proxi. tu tamen scias &c. hæc tamen uertentur in causæ cognitione secundum quod hic dicitur, bonus tamen iudex &c.

Absoluimus potius quam condemnamus.

[b] Et promptiores. hoc est quod alias dicitur. ff. de actio. & obliga. l. Arrianus. & fauorabiliores sunt rei, quam actores, ut ff. de regulis iuris. l. fauorabiliores. & hoc est uerum: nisi pro libertate & pro re priuilegiata pronunciari possit. tunc enim magis condemnare, quam absoluere debemus, ut ff. de re iudic. l. inter pares. Accur.

[c] Aliquod ædificium fecerit cum fortassis facere non debeat, nisi hoc in fundo colligendorum fructuum causa faciat. Sed si quid ædificauerit: forsitan nec tollere, nec reficere sine quæstione potest: rem tamen suam poterit uendicare. argumen. ff. de usufru. l. sed si quid in ædificauerit. in principio. Accursius.

[d] Soluat pretium, alias enim submoueretur exceptione doli mali, nisi pretium exolueret ut ff. de actio. empt. & uenditi. l. Iulianus. § primo. & institu. de rerum diuisione. §. certe illud. & ff. de usufru. l sed & si quid & de rei uendicat. l. si fundi poss. & lege, in fundo. & ff. de pignorati. actio l. 2 & l. eleganter. §. ultimo. & l. si seruus pigno. & l. si necessarias. & ff. de contra. tut. l. 1. §. finito & ff. ad Trebel l. hæres cum de. & l. patroni filius. §. ulti. & ff. loca. & conduct. l. dominus. §. 1. & l penultima. & quod dicit postea. idem dico, si pretio seruitutem fundo acquisiuit: istud dico quia per se non potest subsistere: ut notatum est supra. illi uerò qui dicunt omnino ad dominum pertinere: sine dubio inepte locuti sunt, ut mihi uidetur. Accur.

[e] Ante Martium. Quod hic dicitur de fructibus, distinguitur ut alias in hærede fructuarij obseruatur: ut ff de usufru. l. defuncta, sed inter uxorem & maritum aliter fit fructuum diuisio, ut ff. soluto matrimonio. l. diuortio. qualiter autem distinguatur, diligenter est attendendum: quia de facto sæpissime accidit. quod ultimi dicunt, iniquitatem continet: & ideo male dicitur, sicut superius in alio capi.

[f] Pertinebunt. quod isti bene dicant, probatur argu. ff. de usu. l. Herennius. & insti. de rerū diui. §. is uerò ad quem ususfructus.

[g] Contra omnes. sed nunquid contra se debet dominum adiuuare? Respond. uidetur quod sic: quoniam generaliter iurauit ei uasallus fidelitatem contra om-

[†] Facit ad hoc c. si ꝓpter tua. de rescri. lib. 6.

c 5 nes

ſallus dominũ adiuuare & contra fratrẽ,[a] & filium, & patrẽ: niſi cõtra alium dominũ antiquiorem[b]. hic enim cæteris eſt præferendus.

TITVLVS XXIX.

DE FILIIS NATIS EX MATRIMONIO AD MORGANATICAM CONTRACTO.

QVidam habens filium ex nobili coniuge, poſt mortem eius non ualens cõtinere, aliam minus nobilem duxit: qui nolẽs exiſtere in peccato, eam deſponſauit ea lege, ut nec ipſa, nec filij eius[c] amplius habeãt de bonis patris, quã dixerit tempore ſpõſaliorũ: uerbi gratia, decẽ libras uel quãtũ uoluerit dare, quãdo eã deſpõſauit: qđ Mediolanẽ. dicunt accipere uxorem ad morganaticã: alibi lege Salica. hic filijs ex ea ſuſceptis deceſsit. Iſti in ꝓprietatẽ nõ ſuccedũt, alijs extantibus: ſed nec ĩ feudo, etiã alijs non exiſtentibus: qui licet legitimi ſint, tñ in beneficio minimè ſuccedũt. In proprietate uerò ſuccedunt patri, priorib. nõ exiſtentibus: ſuccedunt etiã fratribus ſine legitima ꝓle decedentib. ſecundum uſum Mediolanenſium.

TITVLVS XXX.

DE FEVDO FOEMINAE.

Filiæ matri in feudo fœmineo ſuccedunt, maſculis nõ extãtib. ſecundum Obertum & Gerardum: ſed ſecundum alios non ſuccedunt, niſi per pactum ſit actũ. Baldus.

SI fœmina habens feudum deceſſerit: quia fœmineũ eſt feudum, & ſine pacto ſpeciali, deficientib. filijs maſculis[d] ad filias pertinebit. Obertus & Gerardus. Alij uerò dicunt, niſi per pactum ſpeciale ad eas nõ pertinere, ſicut ſi datum eſſet filio maſculo. quia ſi ideo, quod eſt fœmineum, ſine pacto tranſit in fœminas: eadem ratione quia eſt fœmineum, tranſit in fœmineam prolem, etiam

nes homines: unde generaliter facienda eſt interpretatio, ut arg. ff. de libe. legat. l. ſi quis rationes. & C. de fideicommiſ. l. cum oitum. vnde cum fecerit diuiſionẽ perſonarum uniuerſos comprehendere intelligitur. argumentum. C. de donat. l. data. & maxime cum teneatur contra filium eũ adiuuare, ut ſtatim ſequitur: cum eadem quaſi intelligitur patris perſona cum perſona filij: argu. inſtitu. de inuti. ſtipulat. §. et qui. ſicut alias non intereſt, utrum ueritus ſit in ſe pater an in filijs: ut ff. quod metus cauſa. l. iſti quidem. §. ult. ſi enim uaſallus tenetur dominũ adiuuare contra filios, & ab illis eum defendere: ergo multo fortius contra ſe, & a ſe. argum. ff. de condictio. indebi. l. fratre. & C. de euictio. l. ſiue. contra uidetur quòd non debeat contra ſe dominum adiuuare. Nec enim ſemper eſt facienda interpretatio generaliter generalis ſermonis. argum. ff. de mi. l. illud, in fine. & de procurato. l. mandato. imo de generalibus eſt facienda tacite, exceptio, ut ff. de ſeruit. l. ſi cui. nec enim eſt credendum, quod intellexiſſet iurare cõtra ſe: cum ſpecialiter contra ſe non fuiſſet iuraturus: ut argumentum. ff. de pecu. l. qui peculij. In generali enim iſto iuramento uidetur tantum de extraneis cogitaſſe ſiue dixiſſe. argum. ff. loca. & conducti. l. qui inſulam. §. ult. & ff. cõmunia prædio. l. quicquid. Item facit contra eum: quia contra ſtipulatorem debet fieri interpretatio, ff. de uerborum obli. l. ſtipulatio iſta. §. 2. pro domino uero adhuc uidetur facere litera ſequens, ſcilicet niſi contra alium antiquiorem dominum &c. cum ergo unum excipiat, inˀcito omnes alios uidetur comprehendere. argo. ff. de iudi. l. ſolemus. quid ergo dicemus? Reſpon. quòd non teneatur contra ſe dominum adiuuare: quoniam in iſto generali ſacramento uidetur tantum de extraneis cogitaſſe: ut argumen. ff. communia præd. l. quicquid. Item alia ratione: aut enim dominus iuſte habet gueram cum eo, aut iniuſte. ſi iuſte: non propter aliud de cauſa lege .i, niſi propter aliquam culpam ipſius uaſalli: unde eo ipſo forte poterit feudum ei auferri. ad quid ergo teneretur eum adiuuare contra ſe: cum nihil aliud pateretur: ſi etiam contra alios eum non adiuua-

Vaſallus contra ſe dominum iuuare nõ tenetur.

ret, niſi quis feudum amitteret? ſi autẽ iniuſte: adhuc idem quia hoc ipſo deberet dominus amittere proprietatem feudi: ſicut uaſallos caderet à feudo: ſi contra dominum hoc faceret, ut ſ. ſi de feu. controuerſia fuerit. c. domino committente, & infra qualiter dominus à proprie. c. ex facto, & argu. ſ. de for. fideli. in fi.

a Fratrem. ſed nunquid dominus eodem modo debet uaſallum adiuuare contra omnes homines, & econtra fratrem & filium? Reſpon. utique, cum in his omnibus debeat dominus uaſallo uicem reddere, quæ uaſallus tenetur præſtare domino, ut ſupra prædicto tit. de forma fidelita. in fin. cum etiam dominus amitteret proprietatem per eandem feloniam, per quam uaſallus amittit feudũ: ut ſupra, ſi de feu. controuer. fue. c. domino committente, ut ĩ. qualiter dñs à proprie. ca. ex facto.

b Dominum antiquiorem. ſcilicet à quo ante feudum tenebat. unde recte facit, ſi nominatim excipiat eum, quando iurat fidelitatem, ſicut nominatim debet excipere perſonam Imperatoris, ut in conſtitutione Friderici, imperialem. §. illud quoque præcipimus, & merito, quoniam qui prior eſt tempore, potior debet eſſe iure. ff. qui potio. in pign. hab. l. potior.

DE FILIIS NATIS EX MATRIMONIO &c.

c QVidam. Nec filij eius. De talibus filijs intelligo loqui. ĩ. ſi de feu. controuer. fu. c. mulier, &c. filij nati. ut antiquitas ſecundum leges habeat authoritatem, & uocatur hæc lex Salica.

DE FEVDO FOEMINAE.

d SI fœmina. Maſculis. hic no. quòd filiæ non ſuccedunt matri in feudo, licet à matre ſumpſerint initium, & hoc ſecundum iſtos: licet alijs aliter uideatur, ut ſ. dicitur prox. ca. §. 1. ĩ. de na. ſuc. feu. & merito nõ ſuccedunt ſine pacto ſpẽali. nã ſecundum agnoſẽ conſuetudinẽ filij maſculi non ſuccedũt matri in feudo, eò ſecundũ uſum regni dicatur feudũ paternũ, & non maternũ, ſed de æquitate admittuntur, ut ſ. titu. an maritus ſucce. uxo. in bene. c. ſi fœmina.

Succe-

a Succedere. nisi forte paratus sit seruire per substitutum domino, arg. C. de episc. & cle. l. quisquis, & l. ad similitudinem, & ff. de arbi. l. si arbiter. in si l.

b Postposuerit. statim enim cum fuit factus clericus vel conuersus, fuit domino feudum apertū, sicut & de eo qui feudum illicite alienauit non voluntate domini. licet enim recuperauerit ab emptore non tamē penes se retinebit: quia cum domino erat apertum per alienationem: vt infra, quid iur. si post ali. feud. va. recup. c. præterea. hic ergo colligitur manifeste, quod non restituuntur amissa: licet in pristinum statum res redierit, vt ar. institu. de ca. di. §. quod autem, & ff. de adop. l. qui libertus. argu. contra, C. de sen. pas. & restitu. l. 1. & vlt. & ff. de in ius vocan. l. sed & si. & arg. contra. ā. tit. hic finitur lex ca. 1. & in summa, ut in libel. dist. Py. tit. nec enim iura restaurātur, alias restituantur.

c Succedunt. etiam si eum forte acquisiuit: forte cū esset clericus: quoniā scriptum est. Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, vt in decre. 16. dist. apostolorum, & capit. placuit, sicut supra dictum est: qa qui factus est miles Dei, definit esse miles seculi, vt supra de eo qui ar. bel. dep. l. 1.

masculis extātibus, quod falsum ē. Ex hoc illud descēdit, quod dicitur clericum nullo modo in beneficium paternum debere succedere, [a] etiā si post ea quàm habitū religionis assūpserit, postposuerit. [b] Idē in oībus qui habitum religionis assumunt, ut conuersi, hi. n. nec postea in feudo succedunt: [c] etsi quod habent perdunt.

TITVLVS XXXI.

SI VASALLVS feudo priuetur, cui deferatur.

Filius non succedit patri in feudo, nec agnati vsque ad tertium gradum: quandoque nec descendentes in infinitum, si vasallus feudo priuetur propter suum delictum: nisi filius conquirat domino gratiam sibi faciente, non extantibus agnatis. Bar.

Vasalli feudum delinquentis licet ad agnatos quāq; [d] pertineat: filius tamen [e] ad id nullatenus aspirabit, nisi id iterum a dño licitè acquirat sibi gratiam [f] faciente: verbi gratia, si non sunt alij ex latere, quibus [g] aperiat: ad eius petitionē admittuntur, qui quarto gradu sunt remoti ab eo, q id acquisiuit, & etiam vsque ad infinitum: dū tñ hos constet ab eo p masculos descendisse.

SI VASALLVS feudo priuetur, cui deferatur.

d Vasalli. Quandoque. puta quando beneficium non est nouum: quoniam alias non pertineret ad agnatos, sed ad dominum: & ita intelligunt qui. iā qđ legitur. ā. in quibus cau. feu. amit. §. vlt. scilicet vt ibi loquatur de nouo beneficio. tamen puto quòd hic loquatur de paterno, & quod hic dicitur, licet quandoque, intelligas. s. quando vasallus non deliquisset in dominum, sed in alium: quoniam tunc pertinet ad agnatos & non ad dominum secundum quod ibi dicitur. si autem in dominum deliquisset, tunc sententia est, & hoc est quod ibi dicitur, vt dominus habeat hāc suæ iniuriæ vltionem, licet videatur forte æquior scientia prior: ne ex delicto alterius alius damnum patiatur.

e Tamen. sic ergo est deterioris conditionis filius quàm alius, & patris delictum nocet filio. alterius ergo delictum alteri nocet, quod fit plerunque propter delicti magnitudinem, vt C. ad leg. Iul. maiest. l. quisquis. aliquando propter nimiam personarum coniunctionem. ff. si quis ali. test. proh. l. lege, 2. licet alibi dicatur, quia delictum patris filio nocere non debet, ut ff. de sena. l. emancipata. & de bono. pos. contra tabu. l. 1. & 3. & de pœn. l. moris, §. pen. & in summa, vt not. in libel. Py. dispu. cap. plenissime, supra dictum est qualiter quis ex suo facto &c. & tit. sequen. aliquando ēt filij delictum nocet patri in feudo qđ pater habebat, vt in consti. Frid. imperialem. §. insuper. si filius vasalli.

f Gratiam. hoc tale est ac si dicat, tunc non potest dominus filio gratiam facere.

g Quibus & ita videtur, quòd ex latere venientes excludant non solum filium in caso isto: sed omnes etiam descendētes: quod forte est verum, imo sine fraude, vt supra, si de feu. controuer. fu. cap. si vasallus culpam.

TITVLVS XXXII.

QVI TESTES sunt necessarij ad nouam inuestituram probandam.

Noua inuestitura probatur per testes pares curtis, aut per breue testatum a paribus cōfirmatum, siue dominus sit Laicus, siue clericus, nec aliter facta valet, ēt, si dominus confiteatur factam, & alij contra testantur. Vetus autem inuestitura probari potest testibus quibuscumque, paribus vel non paribus: masculis tamen, non fœminis. Bal.

Siue clericus siue laicus sit dñs, ad probandam nouā inuestituram [h] semper pares curiæ sunt necessarij. & si sine eis facta sit inuestitura, etiam si dominus confiteatur factam: quia tamen sine hac solennitate facta est, non valet, etiam si probari posit per bre-

QVI TESTES sunt necessarij ad nouam inuestituram probandam.

h Siue clericus. Ad pbandā nouā inuestiturā. Hic manifeste corrigitur, quod dictum est supra, quid sit inuest. in princ. Vel dicas, quòd istorum sententia corrigitur per alios, qui melius dicere videntur, & merito eorum sententia præualet. nam & hæres decurrens ad solennitates iuris cum ab eo legatum vel fideicommissum petatur, soluere detrectans non auditur, ut C. de fideicommiss. lege, quæstionem. & institut. de fideicommiss. hæredita. §. vltimo. sed occurret instantia. Nam reperitur, quòd pater dicit emancipationem a se factam: sed decurrens ad iuris solennitatem filium redigit in potestatem suam, vt C. si aduer. rem iudic. lege, si cum. Solu. ibi reuocat: quia de substantia emancipationis aliquid defuerat: puta quia non fuerat authore prætore facta, sed hic non est ita: quoniam testes non sunt de substantia [a] inuestituræ, ut ita diximus. argument. ff. de adoptio. l. post mortem. qui autem testes in vtraque inuestitura sint necessarij ad ipsam probandam, notatum est supra, quid sit inuestitu. cap. 1. §. enim. hic ergo secundum meliorē sententiam nō nocet, & si de solen-

[a] Glos. ist. hic nō recte tradit: qm in hoc qđ dicit testes nō esse de substātia: quimo eos de inuestiture substātia esse constat supra quib. mod. feu. cōsti. pos. c. 1 & si de inuesti. inter dñm & vas. lis oriat. c. 1. & sup. qd sit inuesti. ca. 1. sed sēdū Præpo. vnde merito hic refellitur, & Iaco. Bel. Odofre. & Bald.

ue testatū. Sed si alij contra testantur, & si dominus confiteatur factam, decurrens postea ad solēnitatem consuetudinis, non audiatur: sed tale habeatur, ac si pares affuissent: sed alij, etiam si probari possit per breue testatum: vt Obertus & Gerardus: nisi a paribus curiæ fuerit confirmatū. Consules tamen Mediolanēses nuper in quibusdam omnia cōtra rescripserunt: in quo ferè omnes Mediolanenses consenserunt & cōsentiunt, ut breue testatum non a paribus, sed ab alijs confirmatum sufficiat ad ꝓbandam nouam inuestituram. Nouam inuestituram dico, quādo feudum primò quęritur. De veteri autem beneficio inuestituræ, quæ fit a domini successore, vel vasallo successori: etiam extranei recipiunt ad testimonium, præter fœminas secundum vsum Mediolanen. Istæ enim nec in causis feudi, nec aliorū recipiuntur ad testimonium, cæteri autem recipiuntur ī omnibus, quæ ad causas feudi pertinēt, præterquam de noua inuestitura.

TITVLVS XXXIII.

DE CONSVETUDINE recti feudi.

Primò ponit, quibus modis acquiritur feudum. Secundò qualiter probetur noua inuestitura. secunda ibi. Quod tamen dictum. Bald.

Sciendum est itaque feudum acquiri inuestitura, [a] successione, vel eo, quod habeatur pro inuestitura. vt ecce, si dominus alicui coram paribus curię [b] dixerit. Vade in possessionem illius fundi, [c] & teneas illum pro fendo. Licet enim non intercessisset inuestitura: tamen tale est, ac si intercessisset: quia ille eius uoluntate possessionem fundi nactus est feudi nomine. Inde etiam dicitur, quod si alius probauerit se aliquid nomine beneficij aliquo tempore [d] tenuisse domino pręsente, & non contradicente, [e] & seruitium eius quasi a vasallo recipiente, licet nō probet [f] inuestituram, verum tamen obtinebit pręstito iuramento: nisi aliud contra inducatur. Quòd autem dictum est, vt per pares probetur inuestitura, intelligēdū est de eo dño, q alios habet uasallos. cęterū sufficiunt extranei. Nec dicatur inuestiturā, ubi sine paribus facta ē, ualere, quoniam tunc tēporis aberant pares: quia ēt si absint, tamen expectandi sunt. [g] Sacramētum non semper est dandum possidenti, sed quādoque possidenti, quandoque petēti, quandoq; neutri datur: & cùm alicui horum datur, ita demum datur, si aliquid ꝓ eo sit, quod iudicē mo-

solennitate aliquid deest: quibus subueniri potest, ut infra. q chat. Accursius.

DE CONSVETVDINE recti feudi.

[a] Sciendum. Inuestitura. & per eam solam potest constitui, ut ī qui. mo. feu. consti. pōt c. sciendum &c. istis autem duobus modis potest acquiri, ut hic, & ī. de feu. cog. sciēdum: imo & tertio modo, ut hic, & quarto similiter, ut notatur in summa qualiter feu. consti. tua & acquiratur.

[b] Paribus curiæ. si autem non dixit coram curiæ paribus, tūc forte secus esset: qm̄ tunc nō proprie feudū, sed quasi feudum censebitur, donec uixerit ille, qui ita nactus fuerit, & nullum in eo habebit successorem, ut supra quib. mo. feudum cōsti. potest. c. sciendum. vnde talis erit differentia inter hunc casum & illum, quoniam hic dixit coram curia, ibi vero nō, vel etiā intellige hūc casum ſm̄ illum. Accur.

[c] Feudi. not quod ex eo solo vasallus possessor efficitur: quia animo solo nō acquiritur possessio, vt ff. de acquirē pos. l. possideri. in prin. licet uideatur obuiare. ff. prædicto titu. l. 1. §. fi. & qualiter intelligatur, ibi exponitur. Hic no. per patiētiam possessionem transferri. simile. ff. de don. l. qui saxum. & de acquiren. rer. do. l. qua ratione. alias transfertur possessio per retētionem vsusfructus. C. de dona. l. quisquis, & l. si quis argentū §. sed & si quis. alias designatione, vt ff. de preti. & cō. rei vē di. l. qd̄ si. alias oculorum subiectione dum tamen effectus interueniat, vt ff. de acquir. poss. l. 1. §. si iusserim, & l. quod meo, §. si vēditorē. alias alterius rei traditione: puta clauium hortei, vel cellæ vinariæ. ff. prædicto ti l. 1. §. si iusserim, & de contraben. emp. l. clauibus, alias conductione, & oēs isti quoq; casus trāserēdi possessionē bis versibus declarant, Visu, siue rei mutuatæ venditione. Si conductorem iussi deponere: rerū Clauib. & Chartis: mea si conduco scienter. Quamuis non aliter detur, possessio transit.

Possessionem transferēdi qui sunt casus.

[d] Aliquo tempore. sed de quo tempore intelligitur? Resp. triginta annorum, ut supra, si de feud. controuer. ca. si qs per 10. annos, vel intelligas etiam de tēpore unius anni, per quod steterit in possessione sciente dño ipso hoc non ignorante cum delatione iū iuris iurandi, ut ī. si aliquis, prætiio &c. & ī. si de inuesti. inter dominū, & vasallis oria. §. si autem aliquis. & non intelligas de dicto tēpore triginta annorum: quia tunc puto sine delatione sacramenti debere absolui.

[e] Et non contradicente. valde notabile hoc verbū est. nam propter hoc videtur consentire, & sibi præiudiciū facere, & oia notātur de hac materia, ī. si de īuesti. inter dñm & vasal lis oria. §. si autem aliquis.

[f] Non probet. & merito: quia contra dñm ꝓsumitur, cum ꝓlena sit, ut notatur. ī. si de inuesti. inter dñm & vasal. lis oriatur. §. si autem aliquis. Item supple: vel quasi probet, puta iurando, ut sequitur statim præstito iuramento &c. & ī. eo. §. item si inter dominum, iusiurandum enim est loco probationis: vt inuenies notatum supra si de inue. inter dom. & vas. lis oriatur. §. si quis se vel patrem &c.

[g] Expectandi sunt. Ecce quod in distinctione notauimus: quod si absint pares, expectari debent, alias enim non valeret noua inuestitu-

In uestitura, ut hic dicitur, potest & hic notari argu. ad quæstionem illam, in qua dicitur de eo qui sibi ius dixit propter inopiam magistratus. nam & ibi dicitur, quòd si aberat: debuit tamen expectari.

a Iudicem mouent. Sed nunquid propter unum testem se. mouebit iudex? Respon. utique: inducit enim præsumptionem uox unius: arg. ff. de iureiur. l. si duo patroni. in prin. & de liber. agn. l. 1. §. fi. & C de aduoc. diuer. iud. l. nemini. & C. de decur. l. si quis decurio. & ff. quemadmo. test. ape. l. 1. & a in fin. & de dote præle. l. Theopompus. licet contra sit in authen. de instru. caut. & fide. §. si uerò motiuantur omnes. col. 6. ubi dicit, & omnino se putauerit. & argu. contra. ff. de quæst. l. maritus, sed ideo ibi fuit remota quæstio ancillæ: quia non debuit in dominum suum torqueri. C. de quæstioni. l. 1. Item licet contra eodem iure: ut no. contra. C. de testi. l. iusiurandi, si ergo uis circa hunc articulū distingue latius: & recurre ad distinctionem Py. actore non probāte &c. sic ergo secundum determinationem istius capi. est intelligēdū qđ dicitur, ī. ti. de feu. controuer. fuer. c. inter filiam, & infra de controuer. inter mascu. & fœmi. de benefi. ca. item sciendum.

Præsumptionem inducit unius depositio.

cum in iuran. defert liberto, non tenetur de calumnia iurare, ut ff. de iureiuran. l. iusiurandum. §. qui iusiuran.

h A parte domini. non est enim defendendum amplius ab aduersarijs suis quærere concedi, quam ab alijs pulsari facere patiuntur: ut C. de fru. & lit. expē. l. ul. Acc.

i Quod quisque. sed quomodo hoc esse potuit, non uideo, dicit Solicitus. aut enim Imperator per impetrationem iniquū ius statuit, aut sine impetratione. in primo casu ille solus qui impetrauit, est puniendus, cum alienus factum alteri imputari non ualeat, ut 2. quæstio. 5. capit. 2. in princ. uel cap. interrogatum. Item res inter alios acta non debet alijs obesse nec prodesse, ut C. res inter alios acta. l. 1. & C. de pact. debitorum. licet pro & contra aliquando reperiatur: ut in illo generali res inter alios acta &c. in secūdo casu ubi sine impetratione datum est tale ius, nullus est puniendus. ut C. quod quisque iur. l. 3. nimirum licite offertur quod exigi prohibetur: ut in auth. de san. episco. §. si quis autem. collatio. 9. & ff. quod quisque iur l. 3. & ff. quæ in frau. cred. l. pupillus. & C. de eri sacri. l. fin. & C. de pe. bo. sub. l. 2. & ff. qui & a qui. ma. l. ulti. & ff. de uar. & extraord. co. l. 1. & C. de offi. præfe. præto. l. 1. quid ergo est quod generaliter hic dicitur? Rñ. per impetrationem statuit hoc Imperator, uerum uoluit hoc generale esse, & quod dixit ff. quod quisq; iur. &c. dixit contemplando personas, quæ huic edicto causam ◦ præstiterunt.

† Alias, nunquam con. alias non semper conscien.

ueat. a ubi nihil est, qđ faciat pro aliquo eorum præter possessionē solā: tunc secūdum quod iudici melius uisum fuerit, aut possidenti dabitur sacramētum: aut actore nihil probante, qui conuenitur, etiā si nihil præstiterit reus, tñ absoluitur, uel obtinet. Et cum datur, aut datur a iudice, aut à parte. si a parte: aut subeat cū duodecim sacramentalib. ſm inferiorem distinctionē, aut referat b pars, cui delatum est. Si a iudice, iuret ille, cui delatū est cū duodecim uasallis, cū sex parētibus, c cæteros si uult habeat extraneos. domin' uerò, si uult, d cū parētibus, aut cum uasallis solis, aut cū parētib. uasalli, uel cum extraneis mistis parētib: uel uasallis: & iurabit uasallus sine mentione conscientiæ. e Dominus quoque de suo facto similiter. De facto uerò patris, uel aui, aut alterius ascēdentis, iuramēto consciētia præponetur. Quidā tamen dicunt non † quidem conscientiam esse præponendam.

Vasallus à domino nō poterit exigere iuramentum calumniæ: sed nec dominus exigere potest à uasallo: alioqui si exegerit, & ipse cogetur iurare. Bal.

In quib. f etiā causis sacramētum calumniæ à domino non exigetur: quod nuper rex Fridericus in Romandiola constituit: ut uasallus calumniæ sacramentum à domino g non exigat: quod etiam à parte domini h intelligēdum est: ut quod quisque i iuris in alium statuit, ipse eodem iure utatur. Similiter uasallus dominum accusare, k uel testimoniū contra eum reddere nō debet in ciuili causa modica aut criminali. Quidam tamen dicunt in criminali non licere, in ciuili licere. in quibus si contra fecerit, feudo priuabitur. l

Si contētio est de beneficio inter dominum & uasallum: domino possidente, uasallo autem in probatione deficiēte, absoluitur

b Referat. nimirum nec uelle iurare, nec iusiurādum referre, manifestæ turpitudinis est. ff. de iureiur. l. manifestæ. Accur.

c Parentibus. hic potius parentibus creditur, quàm extraneis, cum ex necessitate sex debeant adesse: de reliquis, eius arbitrio relinquitur: licet contrarium sit in ultimo. Accur.

d Si uult. hic melioris conditionis est dominus, quàm uasallus. Sed quæro, si uasallus propinquos non habeat quid iuris sit? Respon. tunc alij admittuntur in defectum. nimirum & alibi inopia emergente probationis, admittuntur ij, qui alias repellerentur. C. de hæ. & Ma. l. quoniam. in fi. & ff. de testi. l. serui. Resp. ut in summa.

e Conscientiæ. sic ergo de incerto iurat: sicut & alias in Lombar. qua. quis se. defende. de. si contigerit & l. si quis post mortem. Sed opponitur quòd anceps periurium subire uidetur. ff. de in lit. iuran. l. uideamus

Periuriū anceps subire quia nō debet.

f In quibus. in quibus etiam iurat uasallus de calumnia, si sacramentum de feudo non fecit. Accur.

g A domino. in hoc similis est dominus patrono: qui

k Accusare. hoc etiam dicitur de patrono & filio patroni, qui prohibentur libertum accusare in causa capitis, uel testimonium contra eum reddere. & si cōtra fecerint, ab omni bonorum possessione contra tabulas remouentur. ff. de bon. lib. l. quicum. liberti quoq; aduersus patronos reddentes testimonium puniuntur ut C. de testibus. l. aduersus. is etiā qui sub testimonio suo intentionem accusatoris adiuuat, uel actoris fideiussor extiterit: à relictis in testamento priuatur: & libertas data seruo, qui testamentum testimonio suo infringere uoluit, aufertur. ff. de ijs qui. ut indi. l. post. §. ntati. & §. an libertas.

◦ Et adde secū tam Bal quod quisq; iu. locum hic habeat g extensionem, non autem g inuentionē. ad qđ induc. l. si quis mihi bon. §. si quis.

l Priuabitur. istud intelligitur, quando nulla necessitate cogente uasallus testimonium dixit: alioqui excusabitur, ut no. ff. si quis cau. l. 2. §. 1. & argumentum

ff. de ijs qui ut indig. l. post. §. an libertas. Item quia officium proprium non debet ei esse damnosum.

a Si longa sit. istud supra, expositum est, & intelligendũ est sicut supra dictũ est.

DE LEGE Conradi.

b LEx cõradi. Si inter duos pares. Quod in isto ca. dicitur, ob seruatur, quicquid s. sit expositum.

c. Feudum alienare. quicquid de alienando feudo obseruandum sit, hic sub ulliter distinguitur: sed qualiter sit intelligendum, in constitutione Frideri. determinabitur. Notã.

Feudum cum uniuersitate transit.

tamen est, quòd licite cum uniuersitate transit quod per se transire non potest. ff. de fund. do. l. t. & ff. de acquir. re. l. quidam. nam licitum est insolidum qđ pro parte nõ liceret. no. in li. dis. Py. 6 char. tit. licitum est insolidum qđ pro parte nõ liceret: licet contra notetur in seq. duobus titu.

Licet insolidũ qđ pro parte nõ licet.

d Totum. scilicet qđ in curia habetur. quare quædam per se nõ transeunt quę cũ uniuersitate trãseũt ar. ff. de cõtrah. em. & uen. l. in modicis, & de act. emp. & uen. l. si mercedem, §. si cũ, & de acqui. re. do. l. quædam. & de fun. do. l. t. & no. in lib. dis. Py. 3. char. tit. licite cum uniuersitate transeunt, quæ alias transire non possunt, licet cõtra in tit. ibidẽ seq.

† Facit ad hoc instit. de iure natu. gẽ. & ciu. §. sed & qđ principi.

e Aut æquali. hic ergo nota quòd licitum est mihi per alium quod per meipsum licebat: dummodo tamen sit peræque bonum illud, sicut & aliud unum eiusdem generis & bonitatis recte soluitur, ut no. ff. si certi.

dominus sine iuramento, sed uasallo possidẽte, & domino in probatione deficiente, si longa est possessio uasalli: sibi defertur sacramentum: si noua, defertur domino nisi præsumptio sit pro uasallo. Bal.

Itẽ si inter dominũ & uasallum cõtrouersia sit de beneficio: possidente dño, & uasallo in ꝓbatione deficiente: qui conuenitur, nullo p̃stito sacramento absoluat. uasallo uerò possidẽte, & actore in ꝓbatione deficiẽte: si longa sit [a] uasalli possessio, eius iuramẽto causa finiatur. ubi uerò noua ẽ possessio: sacramẽtum ei non pręstabitur, sed domino deferet: nisi aliud faciat pro possidente.

TITVLVS XXXIIII.

DE LEGE Conradi.

Si inter capitaneos regis est contentio: coram rege debet definiri per l. Conradi. si uero inter ualuasores, coram paribus curiæ. Bar.

LEx Conradi de beneficio: quæ dicit. Si inter capitaneos controuersia sit, coram rege finiatur: si inter ualuasores: coram paribus curiæ: Mediolani nõ tenetur: † sed talis distinctio ibi obseruatur, quia si inter duos, quicũque fuerint, de beneficio regali controuersia fuerit, quorum uterque a rege se dicit inuestitũ fuisse: tunc causa corã eo decidatur. cæteræ uerò causæ apud pares curiæ. Si aũt inter pares [b] duos đ aliquo beneficio controuersia sit, quorũ uterque suum feudum proprium esse dicat: siue afferant eundem inuestitorem siue diuersos: coram iudice uel arbitro finiatur.

Sed cùm unũ producunt inuestitorẽ: si possidenti dñs guarentizare uoluerit: sine fraude ipse obtinebit: nisi aduersari⁹ contra aliq̃d induxerit.

Dominus sine uasalli uoluntate feudum alienare non põt: sed hoc non seruatur Mediolani. Bald.

Ex eadem lege descẽdit, quòd dñs sine uoluntate uasalli feudum alienare [c] non potest quod Mediolani nõ obtinet. ibi. n. sine curia etiam beneficium totum [d] rectè alienatur: dum tamẽ aut ęquali [e] domino aut maiori uẽdat. Inferiori uerò sine uasalli uoluntate non licet partẽ alienare, ẽt maiori, retẽta parte alia feudi. verbi gratia, ẽ uasallus, q̃ ab eodẽ dño in plurib. locis feudũ tenet: si partẽ feudi in uno loco uendat, in alio sibi teneat: iste nõ debet emptori seruire, sed p̃ priorem dominum totum beneficium recognoscere. cum curia uerò cuicunque beneficium etiam rustico & sine uasalli uoluntate potest, dum tamen nõ totum alienetur. Ober. Quidam autem dicunt, & Gerar. non ualere, si fiat inferiori.

Non potest regulariter uasallus feudum sine uoluntate domini alienare: nisi det alii in feudum, & personæ sibi æquali. Bar.

Similiter nec uasallus feudum sine uoluntate domini alienabit: in feudum tamen recte dabit, si secunda persona sit talis, quæ feudo seruire possit: ut si dans miles est: & ille, qui accepit feudum, inueniatur miles, ad hoc, ut feudum si contigerit, domino similiter seruire [f] ut & prior possit: & hoc ut dare liceat in infinitum. [g]

In quibusdam tamen curijs ultra tertiã personam [h] feudi concessio non extendi-

per. l. cum quid, & hoc not. secundum consuetudinem Mediola. pro qua arg. possunt reperiri in Py. quæstione, in qua quæritur, utrum uasallus possit per alium feudo seruire.

f Similiter seruire. uidetur quòd secunda persona feudo debeat seruire. sed nõ debet: ut arg. ff. usufruct. quemadmodum caue. l. si usufruct. leg. & s. si de feu. controuer. fuerit. c. beneficiũ. Accur.

g In infinitum. nota hic quòd infinitas licitum uel illicitum non uitiat, nec excusat, ut ff. de annuis leg. l. annua. §. annua.

Infinitas licitũ aut illicitum nõ uitiat.

h Tertiam personam. & hoc propter infinitatem euitandam, ut ff de dam. infect. l. qui bona. sed hic quæritur, à quo domino uendicetur, cum in quartam personam peruenerit? utique à primo, ut opinor. Sed nunquid tertius de euictione tenetur? utique nisi fallor, ac si de re aliena fecisset inuestiturã, ut s. de inuestitu. rei alienæ. §. cum de re. aliena. cum distinctione tamen, quæ est

tur: vt cùm feudum peruenit in quartam personam, ei auferre dominus possit. Profectò ille, qui suũ beneficium alij dat in feudum: nõ debet alia lege dare, nisi qua ipse habeat: vt si habeat sibi suisque hæredibus (quod intelligi debet de solis masculis) [a] nõ debet alij dare, vt habeat ipse & sui hæredes masculi & fœminæ. Vnde quibusdã placet quòd qui taliter dedit, eo ipso beneficium amittit. Gerardus & alij dicunt, quòd qui dedit, & cui datum est, beneficiũ perdit. Secundũ alios verò tunc dño aperitur, cum masculi defecerint.

Si contentio est inter dominum & uasallum: aut uasallus feudum inficiatur, & dominus contra eum probat, & tunc amittit feudum: aut dubitanter respondet, & non amittit. Bald.

Si fuerit inter dominũ & vasallum de beneficio controuersia dño dicente, hoc quod tenes in feudum a me habes: ille verò negauerit prorsus: si quidem probatum fuerit: ipsum ab eo auferatur. [b] Sed cum dubitanter responsum fuerit, nescio: minimè, secundum quosdam: sed secundum alios tunc demum priuabitur, si fraudulenter, i. sciens hoc negauerit. [c]

TITVLVS XXXV.

DE CLERICO qui inuestituram facit.

Primò tractat de inuestitura facta a clerico de rebus propriis. Secundò de rebus ecclesiæ quas tenet inuestitor. Tertiò de rebus ecclesiæ, quas tenet alius in feudũ. Quartò de inuestitura facta ab archiepiscopo vel episcopo & aliis clericis de rebus ecclesiæ, quæ a nemine detinentur. Bald.

Clerico inuestituram faciente de suis bonis [d] eius successor omnisariã [e] cogitur eam adimplere. cumque de bonis ecclesiæ eã fecerit, si possessio rei ꝑ beneficio inuestituræ penes eum fuerit: ipse & ei[a] successor ipsam adimpleant, qđ ẽt in laicis cõtingit. Vbi verò de alterius feudo fecerit inuestituram, si quidem purè, non valeat: sed si sub tpe vel conditione, quo feudum sibi aperiatur, valebit inuestitura ẽt siue volũtate vasalli facta. Si tamẽ antè decesserit inuestitor, q̃ feudum ad eum reuertatur: successor nõ cogitur eam habere ratam: aut cùm se viuente feudum apertum fuerit possessionẽ tradat, & inuestituram adimpleat. & ideo sciendũ est archiepiscopum Mediolanensem nõ posse dare in feudum quod tpe introitus sui in dominico inuenerit: sed si ei postea feudũ aperiatr: ipsum rectè dabit. Profectò alij episcopi & clerici ea, quæ ĩ dominico habent, & feuda his aperta olim dederãt, & hodie dant.

TITVLVS XXXVI.

AN MVTVS, VEL aliàs imperfectus feudum retineat.

Succedit militi patri mutus, aut aliter imperfectus in feudo. Bald.

Mutus & surdus, cæcus, claudus, vel aliter imperfectus ẽt si sic natus fuerit, totũ feudũ paternũ [f] retinebit. Obertus & Gerardus & multi alij. Quidam tamen dicunt, eum, qui talis

---

est ibi, sciens aut ignorans recepit alienum, & est ratio cur primus dominus admittitur ad vendicandũ, & non secundus, quoniam ea ratione, qua non potest dominus primus tertium conuenire: ex eadem secũdus non potest conuenire quartum. Sed pone in quintã personam transitum fecisse: quis tunc præfertur? Respon. adhuc primus: quia primo sibi fuit apertum, nec renunciauit iuri suo, vt ff. de seruit. expor. l. Titius. Sed opponitur quòd secundus vasallus vel primus habet vtile dominiũ, at dominus directũ: vnde videtur quod vasallus qui habet vtile, præferatur: sicut dicitur de actione vtili & directa: quia directa postponitur, vt ff. de super fi. l. 1. § 3 huic studiosus respondeat. Accur.

[a] Masculis. hic ergo appellatione hæredis solus masculus continetur. sed supra etiam aliter notatur de feu. alie. §. inde põt præsumi. Item hic notatur, quod non potest quis plus iuris in aliũ transferre quã ipse habeat, ut ff. de regul. iur. l. nemo. Item hic notatur secundum sententiam posteriorum mortẽ alienatoris spectandam esse, sicut notatur. ĩ. de succes. feu. in prin.

Iuris non transfert quis plus in alium, quàm habeat.

[b] Ab eo auferatur. istud contingit propter inficiatiõis pœnam: quanquam varia in fin. l. ii belli dispu. Py. reperiatur, & hoc si non negauerit, aliod si dixerit se nescire vel ignorare: quod intelligendum est secundum sententiã inferiorum, scilicet vbi sciebat & ex certa scientia dixit se ignorare: quòd priuetur tunc. argu. ff. de inge. ma. l. penultima.

[c] Sciens hoc negauerit. istud uidetur verum. quando propter igno. antiã dolis præsumptio repellitur. ff. de liber. ho. exhib l. 3. §. is qui. & ff. de reg. iur. l. non potest.

DE CLERICO qui inue. &c.

[d] Clerico De suis bonis. Cũ clericus dat in feudũ de suis rebus, similis est laico, sed cum de rebus ecclesiæ, non sic, vt hic dicitur, quòd autem hic dicitur de feudo, quod aperiatur & non de alio, male hodie obseruatur. vnde aliud capi. quidam habent in quo contrarium dicitur, & legitur, & incipit, archiepiscopo &c.

[e] Omnifariam. nã quod a defuncto inchoatum est, per hęredem explicari debet. ff. de fideiusso. & nominato. & hæredibus tu. & cura. lege. 1.

AN MVTVS, vel aliàs imperfectus feudũ retineat.

[f] Mutus. Feudũ paternũ. non uũ verò feudum non: verumtamen si feudũ fuerit ita magnum, quod eo sibi absq; eo se exhibere non valeat: tunc debet ei tantum de feudo relinqui, unde se sustinere possit, vt supra episcop. vel ab. feud. da. non pos. § mutus. Accur.

Non pos-

natus est, feudum retinere non posse:[a] qa ipsũ seruire nõ valet.[b] Sic dicimus in clerico, & in fœmina, & in similibus.[c]

TITVLVS XXXVII.

AN ILLE, QVI INTERSECIT FRATREM DOMINI SUI FEUDŨ AMITTAT.

Vasallus si fratrem domini sui interfecit, nõ amittit feudum sed si fratrem suũ occiderit proditionaliter, vel aliã feloniam cõmisit, vt sine verecundia in curia esse non possit, feudũ amittit & transit ad agnatos: si autem peccauit in dominum, reuertitur ad dominum. Bald.

SI qs interfecerit fratrem dñi sui, non sõ beneficiũ, amittit: sed si fratrẽ suũ interfecerit ad hoc, vt totam hæreditatẽ habeat, vel aliam feloniam commiserit, verbi gratia, hominem tradendo, vt in curia amplius stare non posit:[d] priuabitur beneficio. Quia tamen erga dominum non fuerit facta, ad agnatum proximiorem feudum pertinebit, si paternum fuerit eodem prorsus obseruando quãtum ad ordinem gradus, qui cõtinetur in legibus. Cùm autem ad dominũ respicit felonia feudũ tunc domino aperitur. Non cogit[e] vasallus omnino secundum vsum Mediolanẽsem dominum adire, & seruitiũ ei offerre:[f] sed cũ nunciatum ei fuerit, tunc domino, si potest, seruiat.

TITVLVS XXXVIII.

DE VASALLO, QUI CONTRA CONSTITUTIONEM LOTHARIJ REGIS BENEFICIUM ALIENAUIT.

Vasallus in quantum beneficium alienauit inscio aut nolente domino, in hoc grauatur, quia alienatum ad dominum redit. Bald.

SI vasallus contra cõstitutionẽ Lotharij regis beneficium alienauerit: si totum, perdat totũ: si partem,[g] partem perdat, & ad dominum reuertatur. Et ideo si cõtra vnũ dominorũ, quorum cõis vasallus erat, fecerit feloniam, eum fortè cucurbitando: eius solius parte priuabitur: & si voluerit vnius solius partem refutare,[h] alijs sibi reseruatis: hoc facere poterit: quia vasallus etiam sine domini voluntate rectè feudum refutare potest: post refutationem tamẽ ad seruiendum non tenetur:[i] sed eũ quidẽ tunc offendere non debet,[k]

a Non posse. & hoc forte secundum istos potest eodẽ modo intelligi, vt de nouo feudo ꝓxime diximus.
b Non valet. Sed nunquid hic si velit per substitutum seruire, possessionem retinebit * tunc.
c In similibus. vt supra, de eo qui arma bellica deposuit ca. 1. & titul. si de feud. controuersia fuerit. c. qui clericus. & tit. si de feu. fœm. c. 1. §. ex hoc. & ita videtur hic assignari ratio, quare fœmina non potest retinere feud. s. quia ei seruire nõ potest, sicut & alias dicit, quod filia non recipit compositionem patris sui occisi: quia faidam leuare non potest, vt in Lõbar. de ho. li. ho §. si quis longo.

AN ILLE, QVI interfe. &c.

d SI quis. Non possit. ac si aperte dicat si talem cõmiserit feloniam ꝙ in curia morari nõ potest, debeat feudo priuari: morari dico sine verecundia, nã qui sine verecundia non potest consistere, non intelligitur existere posse: sicut non potest exigi, quod sine verecũdia non potest postulari, ut ff. de vsur. l. 3. in fin. Vnde denegatur doli exceptio cõtra patrem: quia pudorem apud bonos & graues sugillat, vt ff. de do. excep. l. apud Celsum. §. aduersus, & ff. de obse. a li. pa. præstan. l. licet. vnde etiam si aliquis sine dedecore suo in publico non potest apparere, non posse intellige, nisi propter suum delictum restituatur. ff. ex quibus cau. ma. l. in eadem. sed & si arbiter in aliquo loco inhonesto litigatorem adesse iusserit, parere non tenetur, ut ff. de arbi. l. si cum dies. §. 1pen. sed propter hoc verbũ dicitur, quòd portæ dignitatum infamibus clauduntur, vt C. de dign. l. neque famosi. vel intelligas, vt in curia amplius &c. & ad hoc vt in curia propria amplius esse non possi, a feudo priuatur. Sed prima verior est, in hac significatione ponitur, vt qñ dĩ, agi ut dãnũ cõsequat, vt ff. de aqua plu. arcen. l. si Titius. §. j.
e Non cogit. hic possunt notari multa similia. nam si vendidi tibi meam rem ea conditione, ut intra 30. dies promitterem tibi de duplo: postea nequiui præstare intra 30. dies, & hoc non desiderasti, tibi non teneor. ff. de act. emp. l. emptorem. §. denique. Item si denuncio tibi nouum opus, non iurabo de calumnia: nisi iusiurandum exiges. ff. de oper. nou. nunc. lege, de pupillo. §. qui nunciat. sane argumen. sunt in contrarium. C. de contrahend. & com. stipu. lege, magnam, & de iure emphy. l. 2.
f Offerre. nisi sciat magnum periculũ imminere, vt ĩ. hic finitur lex. §. ad hoc & ĩ. si de feu. cõtro. fue. licet uasallus.

DE VASALLO, qui contra constitutionem &c.

g SI vasallus. Partẽ. hic manifeste colligitur ꝙ non est vltra puniendus quis quàm deliquerit, & merito: qa nõ debet vltra progredi pœna, quam reperiatur delictum. C. de pœn. lege, sancimus. & ff. ad Trebel. lege, Paulus respon. & ff. de ijs qui. vt indign. lege, hæres. nã & cum inofficiose testator testatur: si in sola institutione delinquere conuincitur, in ea sola punitur: quia ipsa infringitur: cætera vero manent, vt in authen. vt cum de app. cogno. col. 8. Argu. contra. ff. de incend. rui. naufra. l. 2. §. fin. & in summa quoq; vij. lib. distin. quod autem dicitur ad dominum reuertetur, qualiter hoc sit intelligendum, in con fti. Frid. determinabitur. Item quod dicit eius solius &c. per hoc sumimus, quòd hæc non est talis felonia, quòd in curia apparere non possit. nam si esset talis, tunc a toto priuaretur, vt s. prox. cap. si quis interfecerit.
h Refutare hoc non est omittendum: quia sæpissime quæritur, nunquid idem est in libellario, & in conductore ad quod in. non esse idem, sed quæritur, quæ sit ratio diuersitatis? Respond. hoc in * thesauris determinabimus.
i Non tenetur. arg. C. de na. lib. l. si quis sen. in si j. respon.
k Non debet. Hoc dictum est in memoriã fidelitatis &

* Glossat. hic mouet qõnẽ cui non satisfacit, ut in hoc dicito vt per Ia. Beluis. hic

Fœmina quare feudum retinere non potest.

Puniri nõ debet quis vltra quã deliquit.

* Glo. hic per thesauros intelligit libel. Pyl. Nota tñ huius gl. decisionẽ quæ habetur est, & idem cum ea tenet Spec. ti. de loc. In §. nunc aliqua, versi. 128. & ꝓbatur p l. quicunq;. C. de fun. patr li 11. & in aũt. de alienatio. & emphy. §. si vero quis.

tis & iurisiurandi siue prioris amicitiæ, sicut de decurione dicitur. nam ipso damnato non tamen quæstioni subijcitur. Item & si desierit esse decurio, & postea dānatur: non est tamen torquendus, scilicet propter memoriam prioris dignitatis. vt ff. de decu. l. fi. & simile est etiā quod dicitur de seruo, qui in metallum dānatus & post restitutus est: quia licet domino non reddatur, tamen ei iniuriosus esse non debet: vt C. de sen. pas. l. sententia. Ry. videntenim durare reliquiæ prioris fidelitatis & amicitiæ. argu. ff. communi diuidun. l. in hoc iudicio. §. pen. nec videtur omnino falsum, quod luatur in primordio veritatis. ff. de leg. 2. l. cum filius. §. hæres. Sed quid si eum offendat? Respon. punietur secundum qualitatem delicti inspecta etiam persona domini: & eius est inspecta priori amicitia, & cuius culpa hoc accidit.

TITVLVS XXXIX. DE ALIENAtione paterni feudi. [a]

Vasallus feudum paternum etiam domini voluntate alienare non pōt, non consentientibus agnatis: nec etiam potest vasallus filium suum inuestiri facere a domino agnatis non consentientibus nec ratum habentibus: sed agnatis licet alienare, & ad libellum dare, nec dicitur libellus, sed quasi refutatio erit. Bal.

Alienatio feudi paterni [b] non valet etiā domini volūtate, nisi agnatis cōsentiētib. [c]

a DE ALIENATIONE paterni feudi.

Alienationis verbo intelligo de omnibus alienationibus, siue fuerit pignori obligatum, siue venditum, siue vsusfru. in eo constitutus fuerit: siue seruitus imposita. C. de re. alie. non alienan. leg. vlt. & in constitutione Frid. imperialem &c. & bene dicit de seruitute, quòd non poterit vasallus eam imponere feudo: seruitutem autem bene poterit acquirere, quoniam meliorem conditionem feudi facere potest: deteriorem verò non sine domini voluntate, vel eius agnatorum per quos peruenire ad successionem potest, ut s. de inuestit. rei alie. § rei autem. Sed nunquid intelliges hoc, quòd alienationis uerbo intelligatur & feudi datio, ut hodie non possit feudum dari sine permissu domini: per hoc quod hic dicitur, & in cōstitutione Frid. imperialem? Respon. uī. quòd sic debeat intelligi, quoniam verbo alienationis omnis actus continetur, per quem dominium transfertur. C. de fun. dota. l. 1. at in vasallum transfertur saltem vtile dominium a domino, quando inuestitur. sic ergo habet vtile dominiū dando in feudum. similiter illud transfert saltē vtile, & si transfert, ergo alienat, sic ergo cui prohibita est alienatio, prohibita est feudi datio. quod autem transferatur in vasallum vtile dominium, probatur: quia datur ei vtilis actio pro feudo ipso, ut j. de contro. inter vasal. & alium. ca. si controuersia inter vas. imo tāquam dominus potest illud quasi vendicare a quolibet possidēte. s. si de inuest. rei alie. §. rei autem. sicut alias dicitur de superficiario. s. quòd habet utile dominium, eo q̄ datur ei vtilis actio, ut ff. de rei ven. l. superficiario. & de pig. ac. l. tutor, §. fi. Idem etiam dicitur de emphyteuticario, & de eo qui non ad modicum tempus fundum conduxit, & tempus non est finitū: quibus similiter vtilis datur, ut ff. si ager vect. vel emphy. pe. l. 1. §. fi. & l. vlt. Item alia ratione, nam (vt dictū est) verbo alienationis continetur vsusfru. datio, vt dictū est per legem vlt. C. de reb. alie. non ali. at cum res in feudum datur, proprietas quidem retinetur penes dātem, vsusfructus autem ita in accipientem transfertur, ut ipse & sui hæredes (quod plus est) in perpetuum habeāt vt supra in quib cau. feu. amit. circa prin. ergo per consequentiam alienat ita, quòd sine consensu domini in hoc facere nō debeat. nā & alias dicitur, quod vsusfructus in multis casibus est dominij pars, ut ff. de vsufru. l. 4. vnde etiam iure consuetudinario uidetur hoc confirmari. s. quod hodie non possit infeudū dari sine consensu domini: ex quo dicitur quòd res, cuius alienatio prohibetur, non potest infeudari, ut supra, per quos fiat inuesti. & per quos reti. §. sed & res, sed interdicta est alienatio feudi per cōstitutionem Frider. imperialem, & per hoc quod hic dr̄, ergo infeudatio est interdicta. E contra videtur, quòd hodie possit in feudū dari, sicut olim poterat: cum non prohibeatur expressim, quod enim nō mutatur, quare stare prohibetur? vt C. de testa. l. sancimus, & C. de app. l. præcipimus. nam quicquid noua lege non videtur expressum specialiter id uidetur derelictum regulis veterum legum & consti. vt C. de app. l. præcipimus, in fi. sicut ergo olim poterat, sic hodie pot, dum tamen fiat sine fraude, vt supra, qua. po. olim feu. ali. circa prin. imo per legem Corradi videtur permissum, ut supra de leg. Corrad. §. similiter nec vasal. vnde uidetur dicendum, quòd hic & in prædict. consti. an. Lotha. loquatur tantum de fraudulenta alienatione, & non de datione in feudum, nisi fiat in fraudem: puta forte pretium verum rei accipiendo sub colore inuestiture: quod per dictam constitutionem prohibetur. §. callidis insuper &c. & ita non obstat quod dicitur, res cuius alienatio prohibetur &c. quoniam ibi loquitur de prohibitione rei specialis: puta quando prohibita est a testatore secundū quod ibi videtur dici. Vnde nec forte tutum est dicere, quòd vtile dominium in vasallum transferatur, nec etiam aliquod. nā licet dicatur, quod utilem habeat actionem: per hoc tamen nō dicitur, quòd habeat dominium aliquod. licet enim per beneficiū res sibi in feudum data ad eū spectet: proprietas tamen penes alium remanet, supra de inue. rei alie. §. rei alias aūt utilis daī rei vendicatio ei, qui non est dominus directo nec vtiliter, sicuti & cui datur pub. vt insti. de actio. § ecce plerunque, & per totum titu. de pub ergo si non habet dominium, non videtur dando in feu. alienare. Quid ergo dicemus? Respon. sine præiudicio melioris sententiæ, puto quod hodie recte possit in feudum dari dum tamen sincere & sine fraude fiat: secūdum quod s. dicitur, qua. olim po. feu. alie circa prin. quod etiam potest perpēdi ex prædi. §. callidis, & ex alio. §. eiusdem consti. illud quoque præci. vt si val. de feudo suo alium vas. habuerit &c quasi videat permittere, quod possit infeudare. dum tamen sine fraude fiat, ut dixi, puta quia secundus vas. eodem modo possit feudo seruire sicut prior. Item quia nō dat in feud. alia lege, nisi qua ipse habet. nam contra hoc non potest facere, vt s. de lege, Corra. §. ex ea lege. Item quia non vendidit feudum accipiendo pretium sub colore inuesti. quod prohibetur per prædictum §. callidis: & hoc videtur hodie per totum obtinere, & ita prædi. l. est interpretanda. ergo non est hæc interpretatio immutanda, minime enim mutanda sunt, quæ interpretationem certam habent, ut ff. de leg. l. minimè. est enim optima legū interpres consuetudo, ut prædi. tit. l. si de interpretatione, recte enim potest dici non alienare: cum nihilominus remaneat domini vasal.

Alienationis verbo oīs actus per quem transfert dñium cōtinetur.

Mutari non debent quæ interpretationem certam habent.

b Alienatio feudi paterni. quod autem est feudum paternum, dicitur infra, de natu. successio feudi, capitu. 1. in fi. & supra de gradib. successio in feudo. cap. primo.

c Consentientibus. tunc enim bene valeret, nec ab ipsis posset postea reuocari. ut s. quib. mod. feu. amit. §. præterea.

Nec in

ad quos beneficium quãdoq; sit reuersurũ: nec in filiã [a] vasallus feudũ poterit confirmare agnatis non cõsentientibus, vel postea ratum non habẽ-ribus. [b] & licet prohibeatur beneficij alienatio inter agnatos: tamen si paternum fuit, cõcederetur[c] & si libellũ vnus alteri fecerit de feudo paterno, nõ est libellus, sed quasi refutatio. Si inter† dominum & vasallum de beneficio fuerit controuersia: coram paribus finiatur. Vbi autẽ dicit uasallus prius de suo recto feudo debere se a dño inuestiri: si quidẽ sine controuersia de alio sit vasallus, indubitanter primò inuestiendus est: & postea cognoscendũ est, quod sit suũ rectũ feudum, aut quod non. Sed si nihil aliud ab eo tenet pro beneficio, nisi de quo controuersia est, tunc tota causa prius ventilanda est, & sic uidendum, verum postea inuestiendus sit.

De felonia, aut de infidelitate secũdum consuetudinem Mediolanen. non fit pugna: sed secundum legem Lombar. Bald.

Non est consuetudo Mediolani, vt de felonia aut de ĩfidelitate pugna fiat, licet contrarium sit, quod præcipit lex Longobardorum, [d] vt de infidelitate pugna fiat. Si a morte vasallus dominũ liberare potuerit, [e] & nõ fecerit, beneficio carebit: sed licet potuerit facere, ne dñs in peccatũ præcipitaretur, veluti p iuriũ, [f] non tamen feudo priuandus erit.

TITVLVS. XL.

DE CAPITVLIS Conradi.

Si vasallus, vel eius hæres intra annum & diem veterẽ non petierit inuestituram a domino vel hærede eius, feudum amittit: sed Mediolani non seruatur. Bald.

HAec sunt capitula, quę rex Cõradus fecit in Romãdiola d' beneficijs. Cõstituit enim, vt si post mortem dñi vasallus, vel post mortem vasalli hæredes eius per annum & diem steterint, [g] quòd dominũ vel hæredem eius nõ adierint, fidelitatẽ pol-

[a] Nec in filiam. veruntamen si confirmauerit in filiũ, ubi ipsum retinebit, donec pater vixerit: sicut dominus, si sibi refutatum fuerit: licet agnati nõ consentiant, vt ĩ. de inc. feu. circa princ.

[b] Non habentibus. quorum ratihabitio retrotrahitur, & mandato cõparatur, vt ff. de sol. l. non licet, & C ad Mace. l. fin. licet sit arg. contra. ff. de offi. procon. l. obseruare. in fin.

[c] Concederetur. & merito: quia tunc non dicitur alienatio, sed quasi refutatio, vt in ti. dicitur, & quæcunque not. supra per quos fiat inuesti. & per quos recipi. §. sed & res. hic potes repetere.

[d] Longobardorũ. vt in Lombar. qua. quis se defen. de. quibuscunque. alias de quibuscunque, & ita potest hic notari, quòd de infidelitate potest fieri pugna secundum quod dicit lex Lombar. puta quando dicit dominus vas. feloniam commisisse, siue infidelem ei extitisse, & ita quod feudum amittere debeat: & si hoc non poterit probare per testes nunquid dominus tunc debeat per se pugnam facere cum vas. si iuuenilis vel decrepita ætas vel infirmitas eum pugnare non prohibeat? Respon. forte non: imo pro se dabit campionẽ si voluerit, qui pugnabit cum vas. sicut alias dicitur de domino, qui dare potest campionem contra seruum suum qui propter appetitum libertatis se liberum appellauit, vt in Lombar. qua. quis se defen. de. si seruus. Sed dicas quòd per se pugnabit, nisi prohibeatur per ætatem uel infirmitatem, cum semper principales personæ per se debeant pugnam facere, exceptis quibusdam casibus, ut in Lombar. prædi. titu. l. fina. fit autem hæc pugna militaribus armis, & ita intelligitur quod prædi. l. quibuscunque dicit in Lombar. non cum fustibus secundum quod alias fieri debet, vt in Lombar. de testib. si aliquis cum altero, & tit. qua. quis se defen. de. mentio. eodem modo puto vasal. posse pugnam imponere cõtra dominum de infidelitate, cum eodem modo possit dominus committere feloniam contra vas. & esse infidelis ei, propter quam cadat a proprietate feudi: vt supra, si de feu. contro. fu. domino committente feloniam. & infra, qua. do. a proprie. ca. c. ex facto. omnium dominus tenetur reddere vicem fideli suo de iis quæ fidelis tenetur præstare domino, vt supra de forma fide. in si. pro primo dicto. s. quod dominus non teneatur pugnã per se facere, est ar. ĩ. de pace te. §. si miles aduersus. & ita potes hic notare casum, in quo pugna fieri potest. Sunt & alij duo casus supra de pace tenen. §. 1. & 2. alij possunt hic notari, qui in sum. Goffre. notantur.

† Qualiter iste. §. faciat ad hũc tit. vide per do. Aluar. in 4. col. in ves. quęre ab extra.

[e] Potuerit. puta nunciando domino, quòd ab aliquo volebat occidi, & non nunciauit cum potuit: quod facere debuit statim cum sciuit, vt supra, in quibus cau. feud. amit. §. præterea. maxime cum non potuerit prohibere per se ne occideretur: vel cum ferat forte secũ, non liberauit eum a morte quando occidebatur, cum poterat eum liberare bene eum adiuuando forte, & intelligas, quod hic dicitur liberare potuerit, scilicet commode, & non postponendo mortẽ suam morti domini, nec enim intelligitur fieri posse, quod commode fieri non potest, ut ff. de verbo. signifi. l. Nepos Proculo, & argum ff. de iur. dot. l auus, in fi. licet alias dicitur de seruo, quòd debet salutem domini præferre propriæ saluti ut ff ad Sylla. senatuscon. l. 1. §. hoc autem, quoniam aliud est in seruo, in quo dominus habet maius ius, quàm in vasallo. Accur.

Fieri non posse dicitur quod commode non fit.

[f] Periurium. puta quòd dominus forte non poterat soluere debitum quod iurauerat soluere, & uasallus poterat eum liberare soluendo pecuniam suam pro domino, quod quidem non tenetur facere: nec ob hoc amittit feudum, ut supra si de feu. contro. fue. cap. licet vasallus. nec enim sufficit ad beneficium amittendum omnis occasio, per quam fidelis accepti beneficij videatur ingratus, vt ĩ. in quibus cau. feu. amit. circa princip. sicut etiam non amittitur beneficium ea ea causa, ex qua opinio vasalli grauatur, vt ĩ. prædicto tit. §. illud enim certum.

DE CAPITVLIS CONRADI.

[g] HAec sunt. Steterint. per ann. & diẽ nisi fuerit miles, qui potest stare per ann. & mẽsem supra, quo tẽp. miles inuestire debeat, capit. 1. vt sit speciale in milite: cum multa de co

de eo sint specialis. nam & alia habes, q cōtra eū non potest imponi pugna nisi à milite, ut ī. de pace ten. §. si miles aduersus. Vel dicas q idem hodie in milite qđ in alijs per constitutionem Fride. imperialem. & hoc idem dicitur. ī. in quib. cau. feu. amit. c. i. unde quæ ibi notata sunt circa hunc articulum, & s̄. quo tempo. miles inue. pet. de. & hic notare poteris.

licēdo, & inuestiturā petendo: si tale sit [a] beneficiū, ut fidelitas sit prçstāda, ipsum perdat: sicut & antiquit^9 cōsuetudo fuit: sed non Mediolani. Præterea ut liceat dominis oēs alienationes feudi factas, [b] nulla obstāte prçscriptione [c] reuocare. [d] Similiter in petendis hostēditijs (hostenditię dicunt adiutoriū, qđ faciūt Dñis Romani cū rege in hostem pergentibus) uasalli qui cū eis nō uadūt, uerbi gratia in Lōbardia de modio duodecim denarios; i Theutonica terra tertiā partē fructuū [e] facta cōputatiōe fructuū solummodo eius anni, quo hostem faciunt.

Ob prælati delictum ecclesia ad tempus feudo priuatur. Bar.

Itē si clericus, ueluti eps, abbas, beneficiū habēs à rege datū non solū modo psonæ, sed ecclesiæ, ipsum p p suam culpā perdat: eo uiuēte, & ecclesiasticum beneficiū uel honorem habēte, ad regem pertineat: [f] post mortem uerò eius ad successorem eius reuertatur.

TITVLVS XLI.

DE CONTROuersia inter masculum & fœminam de beneficio.

Primò tractat qualiter decidatur contentio orta inter agnatū & fœminā de beneficio. Secūdo qualiter decidatur contentio orta inter dominū & fœminam. In tertiū qualiter inter dominum & emptorem. Secunda incipit in §. sed si inter dominum. Tertius in § item si fit. Bald.

Item sciendū est, [g] q si inter masculum & fœminam controuersia fuerit, masculo dicente, hoc est feudum: fœmina negante: nisi apertis probationibus fœmina ostenderit non esse feudum, creditur masculo cum suo iuramento affirmanti cum duodecim

[a] Si tale sit. quod esse semper intelligi debet. scilicet ut debeat de eo fidelitas fieri: nisi eo pacto sit acquisitū feudū, ut de eo sacramentū fidelitatis fieri non debeat, ut s̄. in quibus cau. feu. amit. §. est & alia ingratitudo. in fi. nec enim debet inuestitura fieri ei, qui fidelitatem facere recusat: cum à fidelitate feudum dicatur, ut supra per quos fiat inue. & per quos ze. cap. nulla.

Feudum à fidelitate dicitur.

[b] Feudi factas. sine consensu dominorum, ut ī. de prohi. feu. alie. per Lotha. l. i. & in consti. Fri. imperialem.

[a] At quid cum ubi alienans addidit, cum hac clausula, saluo domini directi iure? uideto Bal. in cō. 338. incl. factum tale ē. li. j.

[c] Præscriptione. sed de qua præscriptione intelliges, an de præscriptione 30. an. uel 40. Resp. intelligas de præscriptione quæ datur in habentibus, scilicet 10. ann. inter præsentes, uel 20. inter absentes: secundum q de hac dicunt. C. de præscrip. longi tēp. x. uel 20. ann. quæ merito hic dicimus non obstare, cum alienatio ipso iure nulla fuit. quod enim ab initio non tenet, tractu temporis non potest conualescere, ut in constitutione Fride. imperialem. nam intelligo de præscriptione 30. uel. 40 an. per quos omnis actio tollitur. C. de præscrip. 30. an. sicut. contra desides enim & sui iuris contemptores introductæ sunt huiusmodi præscriptiones odiosæ: cum differentia debeat esse inter desides & uigilantes, ut C. de anna. excep. l. ut perfectius, & l. fin. uigilantibus enim iura subueniunt, ut ff. de ijs, quæ in frau. cre. l. pupillus. in fi. nec enim credendum est Romanum principem, qui iura tuetur, huiusmodi uerbo totam obseruationem de præscrip. longo tempo. multis uigilijs excogitatam eiquē inuectam uelle euerti, ut arg. C. de ino ffi. testa. l. si quando. §. respon. etiam dicas quòd loquitur de omni præscriptione, cum indistinctè loquatur: prior tamen intellectus uidetur uerior, ut puto.

[d] Reuocare. hoc intelligas uerum esse, nisi uasallus poterit iurare, quod ignorans illud feudum uendidit. tunc enim est electio emptoris utrum uelit illud feudum cedere domino, uel uasallo restituere: postquā ita iurauerit, & postquam ita fuerit restitutum, uasallus ipsum retinebit, non obstante uenditione, ut ī. pro xi. ca. domino cum emptore. Accur.

[e] Tertiam partem fructuum. hodie uero per constit. Frideri. debet esse medietas tam in Lombardia quam in Alemania, ut in constitutione Frideri. imperialem, §. firmiter. nisi uasallus mittat alium pro se domino acceptabilem, ut ibi.

[f] Ad regem pertineat, & ita hic habes casum in quo casu ecclesiæ patitur damnum propter culpam prælati: & hoc contingit ratione regis siue eius priuilegio, sicut & alias ratione publicæ utilitatis publicatur res ecclesiastica propter culpam prælati. C. de sac. sanct. ecclesi. l. iubemus nullam, nauem. in fin. Item hoc contingit propter naturam feudi, quia propter ingratitudinem amittitur. alias enim nunquam amitteretur feudum ecclesiæ datum, & forte loquitur de culpa, quæ respiciebat dominum: quo casu si dominus potest feudum recuperare, non est absonum, ut dominus habeat hanc suæ iniuriæ ultionem, ut supra, quibus causis feud. amit. §. denique. ueruntamen propter priuilegium ecclesiæ reuertitur ad successionem illius primi prælati post mortem illius. Sed quid si ab alio non [a] rege beneficium habuerit? Item quid in alio prælato, qui non sit episcopus uel abbas? Item quid in eo successore, qui ante suæ prælaturæ promotionem tale delictum in regem commisisset propter quod si in prælatura tunc fuisset, à feudo ecclesia fuisset priuata? Item quid erit tenendum in delicto prælati, qui rebus ecclesiæ in feudum iuste datis subsequēter tale in uasallum commisit, quòd si laicus esset, uel clericus & de patrimonio proprio dedisset, cecidisset à proprietate? Accur.

Ecclesia quandoque damnum patiē propter prælati culpā.

[a] Doct. pene omnes l hoc cōsentiūt ut idē sit, ac si ab rege teneret.

DE CONTROVERSIA INTER masculum & fœminam de beneficio.

[g] Item sciendum est. Potest hic poni casus in duobus filijs defuncti. scilicet masculo & fœmina, qui cum uellent hæreditatem diuidere, masculus dicebat quoddam prædium hæreditarium feudum fore: quod fœmina negabat. potest etiā poni in agnato & filia defuncti: à qua filia petebat agnatus id prædium, dicens feudum esse, illa autem negabat uel agnatus possidebat, & filia petebat: uel

etiam

etiam uacabat adhuc possessio forte illius prædij, non curo: quia in utroque casu filia primo debet poni in possessione, & postea agnatus debet petere, ut supra, si de feudo controuersia fuerit inter filiam &c.

a Duodecim sacramentalibus. qui cū eo iurabunt illud feudum esse. & ita intelligendum est quod dicitur j. de ca. qui curi. uen. ca. si contentio fuerit. & j. si de feu. contro. fue. ca. inter filiam. & hæc uera sunt, quia ita debet dari sacramentum agnato sine masculos si aliquid sit pro eo quod iudicem moueat: alias contra. j. de consue. re. feu. cap. sacramentum. unde quæcunque dicuntur in isto capitulo de iuramento præstando, intelligenda sunt cum determinatione prædicti capituli, sacramentum.

sacramentalibus. a Sed si inter dominū & fœminam domino dicente feudū, fœmina negāte: probationib. deficientib. detur fœminæ sacramentū. Itē si sit inter dominū & emptorem feudi; si emptor dicat non esse feudū, domino in probatione deficiente, sacramēto emptoris finiatur. Quidam tū distiguūt: ut si magna b eorum pars, quā uasallus ibi tenebat, feudū sit: detur domino sacramentū, alibi fœminæ.

TITVLVS XLII.

DE CONTROuersia inter dominum & emptorem feudi.

Primò ponitur dictum: secundò declaratio. Secunda incipit in uersi. quo restituto. Bar.

b Magna. quasi uelint præsumere aliud feudum esse ex eo, quòd magna pars eorum, quæ uasallus ibi habebat, erat feudum, ad hoc ut detur sacramentum domino: sicut & alias quidē præsumitur ex diuturna præstatione, ut ff. de usur. l. cum de in rem uerso. & C. de fideicommiss. l. 1. sicut & alias datur sacramentum ratione partis, quam possidet quis, ut j. de contro. inuest. §. cum autem quis. Sed nunquid secundum istos eadem distinctio erit inter masem & fœminam faciēda, uel inter dominum & emptorem? & quare non eadem æquitate qua ipsi mouentur. arg. C. de consti. pecu. l. finali.

DE CONTROVERSIA INTER dominum & emptorem feudi.

c Domino. Agēte. s. rei uēdicatione, si crediderit se probare dominiū: uel forte condictione ex moribus, uel forte condic. ex illa. l. imperialem &c. cū enim ibi non caueatur quo genere actionis agatur, merito cōdictione ex illa. l. agendum erit, ut ff. de cond. ex leg. l. 1. & intelligas, quod cōdicere eū respectu possessionis & nō respectu proprietatis: cū nemo possit condicere rē suā, nisi a fure, ut ff. usufruct. quē ad modum cau. l. uliī. in fi. uel dicas, quod condicere posset condict. ex illa l. ex libris Sabiniani, cum ab eo habeat emptor, qui pro domino possidebat, ut C. de acqui. pos. l. ex libris.

Rē suam quis nisi à fure condicere nō potest.

d Iurare poterit. bene dixit poterit scilicet quando uere ignorabat: & non dixit, uoluerit: quia forte uasallus libenter uellet iurare etiam si sciret illud feudum esse, quia ignorans uendidisset. & hoc dixit uolens aperire uiam periurij, cum satis inhumanum esse uideatur per leges quæ periuris puniunt, uiam periurij aperiri, ut C. de indi. uidu. l. 2. in fi.

e Ignorans. dum tamen eius ignorantia non sit crassa & supina: puta ignorauit, quod omnes de ciuitate sciebant: ut ff. de iur. & fa. igno. l. 1. & 2 & l. regula. & argu. ff. de calum. l. annus. Item intelligas uerum esse, quando ignorabat factum alienum: puta à prædecessore illud habuerat: & in alieni facti ignorantia tolerabilis est error, ut ff. pro suo. l. fin. & ff. de iur. & fact. ignoro. l. plurimum. & l. error. secus in suo, puta cum ipse acquisiuit, ut ff. ad Velleia. l quāquàm. & ff. loca. & conduct. l. sed addes. §. 1. & de ædil. edict. l. 1. §. 1. & §. causa. & C. de rescind. uend. l. quisquis. & hæc uera sunt quando errauit in facto putans illud feudum esse. Sed quid si ignorabat ius puta quia ignorabat legem prohibere feudi alienationem? Respond. forte non a proderit ei talis ignorantia, ut ff. ad Macedon. l. si quis patrem. & C. unde ui. si quis in tantam. & C. de interdict. ma. l. 1. & 2. & C. de præscription. xxx. anno. l. sicut. in fin. & C. de præscript. longi tempo. l. ulti. leges enim sacratissimæ, quæ constringunt hominum uitas, ab omnibus sciri debent, ut C. de legi. & constitu. l. leges, & hæc forte uera sunt nisi fuerit talis cui permissum sit ius ignorare: puta minor, miles, & mulier aliquando, ut ff. de iur. & fac. igno. l. regula. in principio. & C. si aduer. sol. l. fi. & de iure delibe. l. fina. & de iur. & fa. igno. l. 1. unde hic circa hunc arti. potes distinguere secundum quod distinguitur de ignorantia iuris & facti.

a Et recte secundum Alba. hic quem tu uideas.

Domino cū emptore feudi agēte, c si uasallus iurare poterit d quòd ignorās e esse beneficium uendidisset, credens proprium: electioni f emptoris cōmittitur, utrum domino uelit ipsum cedere, an uasallo restituere. Obertus dicit, omnia uasallo restituenda. Quo restituto, id beneficium uasallus retinebit, nō nocente nec obstante uenditione, eò quòd ignorans alienauit. Et quod dicitur alienatione feudum aperiri domino, intelligendum est, cum à scientibus alienatur beneficium. Et quod dicit de uenditione, idem est in oibus alienationibus.

f Electioni. & ita datur electio hic emptori, utrum uelit cedere domino, an uelit restituere uasallo. unde secundum determinationem istius ca. potes intelligere, quod dicitur supra si feud. contro. fu. c. si uasallus, in quo indistincte dicitur, quòd uasallo debebit restitui, & non domino. Vel dicas & forte melius, quòd istud intelligi debeat cū determinatione illius. & quod dicitur quòd committitur electioni emptoris, uerum est: sed illa electio non habebit effectum si uasallus uoluerit, ut ei restituatur, & postquam ei fuerit restitutum, tenebitur ad interesse emptori ignoranti secundum quod ibi dicitur, si autem contra uoluntatem uasalli domino cesserit: tunc forte non tenebitur ei ad interesse, cum ipsi uasallo debeat restituere. & ita culpa eius amisit, quæ non debet uenditori nocere, ut ff. de euict. l. si dictum. §. 2. Sed quid si emptor domino cesserit, nunquid uasallus qui ignorans uendidit, poterit hoc recuperare à domino, non obstāte uenditione, quam de eo fecerit? Respon. forte sic, cū per illā uenditionē non fuerit dño apertū, secundum quòd j. sequitur hoc eo. ca. ibi, quod dicitur alienatione feudū domino aperiri &c. imo quòd plus ē, forte ab ipso emptore posset ipsum uasallus recuperare statim post uēditionem, postquā sciuerit feudū fuisse, cū uēditio nō teneerit ipso iure, ut dicit constitu. Fride. imperialem.

ut

vt ar. C. de agri. & censi. l. quemadmodum. lib xj. Sed quo iure ageret contra quemlibet? valde ergo est notabile. c. istud. quoniam multoties posset accidere de facto. Nam & secundum istud. c. & illud quod est s. si de feud contin. fue. c. si vas. feudo. credo constitutionem Frider. intelligendam.

TITVLVS XLIII.

DE CONTROVERSIA INTER VASALLUM & alium de beneficio.

Vasallus agere & conueniri potest pro feudo et pro parte feudi etiã domino absente, & quasi pro re propria: & transigere potest bona fide: & si contra eum iudicatum est, vel ab eo transactum, dominus cogitur postea ratum habere etiam feudo sibi aperto Bald.

VI cõtrouersia inter vasallũ & aliũ de beneficio fuerit, aduersario proprietatem totius, vel partem, vel aliud aliquod ius sibi vendicante: causa per vasallum etiam domino absente [a] quasi ꝓpria ad finem perducatur. ipse enim solus vtiliter [b] agendi & excipiendi habet potestatem, & si pro eo, aut contra eum iudicatum fuerit, vel cum aduersario trãsegerit, dũ modo fraudulenter actũ non sit, etiam si post beneficium domino aperiatur, tale erit, ac si eo cãm agente iudicatũ fuisset, & iõ ab eo ratũ haberi [c] oportet.

De controuersia &c.

[a] VI cõtrouersia. Dño al tanta. idem puto & si dominus fuerit præsens, & hoc est, quod dicit domino absente, statim cum vasallus est inuestitus de aliqua re, recte hanc habet potestatẽ, & tanquã dominus poterit a quolibet possidenti quasi vendicata, & defensionem opponere, ut supra, de inue. rei ali. § tat autem. veruntamẽ si uoluerit habere regressum aduersus dominum de euictione, debebit domino denunciare, ut s. si de feu. vasalli interpel. sua. c. negotiũ. quod quidem intelligas secundum quod dicitur in gl. quæ ibi est quæ sic incipit, hoc intelligas secundum distinctionem &c.

[b] Ipse enim solus vtiliter. & ita videtur, quod habeat vtile dominium: quod verum puto: sicut dicitur de superficiario & emphyteuticario, & de eo qui ad non modicũ tẽpus feudum conduxit, quibus datur vtilis actio, vt not. s. de ea. Cor. §. j. vnde hic poteris repetere, quod de hac materia not. in summa.

[c] Ratum haberi. ita quod tenebitur uasallus restituere interesse secundum s. not. nec id quod nomine trãsactionis accepit, feudum erit, ut s. si de fen. contro. fue. c. si vasal. de feu. suo.

TITVLVS XLIIII.

QVID IVRIS, SI post alienationem feudi, vasallus id recuperauerit.

Culpa, quæ non transiuit in perpetuam priuationem, non potest purgari. Bald.

PRæterea † si vasallus ante cõstitutionem Lotharij regis feudum alienauerit: quod in quibusdã curijs pro parte, in quibusdam pro toto olim licebat; & ipsum postea recuperabat: pro feudo sibi retinebat: hoc est in causam feudi recadebat. hodie aũt si ipsum alienauerit: si quidem illicite, licèt postea recuperauerit: tamen penes eũ non remanebit: [d] vtpote domino, ad quemcunq; peruenerit, apertum. Profectò, si domini uoluntate [e] vẽdiderit, vel per libellũ, vel aliter alienauerit: si idem postea recuperauerit feudũ, penes eũ remanebit, nõ iure beneficij, [f] sed aut iure ꝓprio, aut iure libelli, aut aliter, secundũ qd' idem

Quid iuris, si post alienationem feudi, &c.

[d] PRæterea. Remanebit. simile habuimus de eo, qui factus est clericus, vel conuersus, qui licet habitum deposuerit, feudum tamen a quo priuatus est, ppter id non recuperabit, ut s. de feudo fæ. §. ex hoc illud. ar. contra. s. tt. hic finitur lex Corra. ca. t. licet enim uasallus interim, dũ est dominus excõicatus, vel a rege bannitus, sit a sacto fidelitatis solutus: tamen si postea fuerit dñs restitutus, redibit res ad priorẽ statũ, vt ibi dicitur. hic ergo colligitur manifeste, quod nõ restituuntur iura amissa, licet res in pristinum statum redierit. argum. ad hoc. C. de sen. pat. & se. l. insulam. & ff. unde cogna. l. is qui aliena, & ff. de usufru. ac. l. quid tamen, §. t. & §. pen. argu. contra hoc. ff de bono. pos. cõtra tab. l. 1. §. t. & fi. & de iure pat. l. siue. & C. de adop. l. cum in adopt. & C. de sen. pas. & re. l. t. & vlti. & ff. de alien. iud. mu. cau. fac. leg. ex hoc. §. si quis.

[e] Profectò. si domini voluntate. forte loquitur secundũ consuetudinem, per quam vasallus prohibetur feudũ alienare sine domini voluntate, vt in consti. Frid. & Lotha. olim tamen poterat vasallus, sine domini voluntate feudum usque ad medietatem recte vendere, & libellario nomine dare, ut supra de feud alie. c. t & s. qualiter olim pot feudũ alienari. circa princip. & hæc vera sunt secundum ius antiquum, quando vasallus non habebat id feudum in curte domini. nam si habeat in curte, vel si habeat extra curtem, & dominus habeat districtum: vel alium honorẽ, tunc secus: quoniam si aliquam partem alienabat sine domini uoluntate, a feudo cadebat, ut s. quibus mod. feud. amit. c. item si quis. imo & si fiebat alienatio sicut fieri non debebat, habebat locum præscrip. 30. ann. & obstabat tam scienti, quam ignoranti, ut s. qualiter olim feudum poterat alienari. §. præscriptione. quæ præscriptio forte locum habebit hodie contra scientes, ut no. s. de capitul. Corra. capitu. primo, dum tamen sint tales personæ, quibus hodie currat præscriptio talis. vt C. de præscript. 30. ann. l. a.

[f] Beneficij. puta quando vendiderat: cum idem est, quando ad libellum dederat, & cum recuperauit similiter ad libellum, & hoc est, quod sequitur, aut iure proprio, aut pro libello &c. & hoc verum est, quod non remanebit penes eum iura beneficij scilicet illud ius quod per libellum transtulit, & postea recuperauit, rem tamen ipsam nihilominus retinebit in feudum, sicut ab initio habuerat, & hoc datur intelligi per id quod infra sequitur, illud vero ius &c. & quod in fine dicitur, si feudum domino refutauerit. &c.

† No. hic text. satis elegantẽ.

Quærit hic do. Alna. de tali qõne quã ponit Bal. in l. a. C. de episco. aud. Si ex forma statuti daretur certa solẽnitas in vẽditione rei feudalis vel ẽphyteuticæ, si ne qua uitiatur venditio, an tñ si contra fiat, cadat quis propterea a iure suo? & respõdeo, sm Bald. quod nõ tñ quia verbũ venditionis absolute ꝓlatũ, non comprehendit venditionem quæ nulla est ex defectu solennitatis. per leg. 4. §. condemnatũ. ff. de re iud. facit l. alienationis. ff. de verb. sig.

Singu-

a Singulis forte annis. scilicet quod datur ei pro libello singulis annis sui reditus. Vel intelligas hoc scilicet, quod ad libellum domini voluntate dedit, ut referatur ad superius dictum, & non ad proximum. Sed prior expositio verior videtur.

b Alterius rei, i. iã quam alia res esset sibi data ad libellũ, scilicet ab illa quam tenebat in feudum.

recuperauerit: dũmodo scias, quòd si ad libellũ domini uoluntate id dederit, si quidẽ pro libello ei datur singulis fortè annis,[a] & hoc iure feudi censebitur. Illud verò ius qđ per libellum transtulerit, & postea recuperauerit, ꝑ beneficio nõ tenebit, sed uelut alterius rei[b] datæ per libellũ. Et enim si feudũ dño refutauerit: libellũ retinebit.

TITVLVS XLV.

AN AGNATVS, uel filius defuncti possit retinere feudum repudiata hæreditate.

Primò tractat, an agnatus possit hæreditatem agnati repudiare, et feudum retinere. Secundò an filius uasalli possit hæreditatẽ repudiare, et feudum retinere. Secunda in versic. si verò.

S I cõtigerit† vasallũ sine omni prole decedere, agnatus ad quem vniuersa hæreditas pertinet, repudiata hæreditate, feudũ[c] si paternum fuerit, retinere poterit:[d] nec de debito hæreditario aliquid feudi nomine soluere cogitur, sed in fructibus si quos reliquit, ut de eis debitũ soluatur, quo tꝑe decesserit (secundũ quod suprà diximus)[e] considerabit. Vbi verò filium reliquit, ipse non potest hæreditatem sine beneficio repudiare:[f] sed aut vtrunque[g] retineat, aut vtrunque repudiet, quo repudiato, ad agnatos, si paternum sit, pertinebit. & licet alterum sine altero retinere nõ possit, agnatis tamen cõsentientibus[h] poterit dñs eum, si uoluerit, quasi de nouo beneficio[i] inuestire, quo facto licebit ei repudiata hæreditate feudum tenere, nullo onere ei hæreditario imminente.

TITVLVS XLVI.

AN APVD IVDIcem, vel curiam domini quæstio feudi debeat terminari.

Primò ponitur thema. Secundò quæstio. Tertiò responsio. Secunda in versic. est igitur quæsitum. Tertia in versic. & responsum.

E X eo qđ suprà diximus[k] vt si inter duos de beneficio fuerit controuersia, corã iudice, vel arbitro finiatur, talis hic fit quæstio, quodam sine filio decedente, alius credens beneficium, quod ipse tenebat, apertum domino esse, ab eo inuestitus est eius beneficij nomine, econtra apparent agnati, qui feudum sibi ven-

AN AGNATVS, vel filius defuncti possit &c.

S I cõtigerit. Feudũ scilicet paternum. secus si fuerit nouum: quoniã tunc nec cũ hæreditate, nec sine hæreditate retinere posset: nisi eo pacto esset acquisitũ, vt supra dictũ est pluries.

d Retinere poterit. hoc ideo contingit: quia potius principali prouidentia quã ex iudicio siue ex successione defuncti ad eum peruenit, vt argum. ff. de ado. l. si arrogator. a maioribus enim potiꝰ hoc intelligitur, quàm ab isto.

† Bal. prosequit hãc materiam in 6. col. ꝑ pe fi. co. t.

e Supra diximus. ut supra hic finitur lex. §. his consequẽter. considerabitur enim utrum decesserit ante Calen. Martij vel post: & hoc ideo quia fructus illius temporis pertinent ad hæredẽ defuncti, & non ad dominum secundũ qđ ibidem dicitur.

f Repudiare. hoc et ĩ verum est, siue feudum fuerit nouũ, siue paternũ, & hoc datur intelligi per id quod infra sequitur ad agnatos si paternum fuerit &c. Et ita not. ꝙ deterior cõditio est filiorũ, quà in agnatorũ, sic supra, si vas. feud. prim. c. 1. quod videtur mirum: maxime cum fuerat paternum, quod potius principali prouidentia videtur ad eum pertinere debere, quàm iudicio defuncti, ut ī. notatum est.

Deterior est quandoque filiorũ conditio, quã agnatorũ.

g Aut vtrunque. Not. ergo hic, quòd filius vasalli non potest retinere feudum repudiata hæreditate paterna ad hoc, vt non teneatur satisfacere creditoribus hæreditarijs. & est pro hoc ar. ff. de ver. sig. l. bonorũ. §. 1. & ff. ut in poss. leg. l. is cui, §. bonorũ, & de bo. pos. l. sed & cum, §. bonorũ. & ff. de acquir. re. do. l. rem in bonis. & ff. de uer. obl. l. stipulatio ista. & ff. ad Treb. l. cogi, §. sed & aig contra. C. de ro. fun. pa. l. 2. & C. de fun. pa. l. fundi, & l. possessores, & C. de col. fun. pa. l. pẽ. & ff. de bo. li. l. si patronus, §. fi. Sed nũquid idẽ erit in filio emphyteuticarij? ac hic quod * sic, & prædicta pro & contra potes in eo notata.

* Hæc gl. non satisfacit quæstion. mota proinde tu aide to Andreã ab Isernia qui consti tissime decidit idem esse.

h Consentientibus. vel etiam postea ratum habentibus, ut supra de alie. feu. pa. cap. 1. cum ratihabitio retrotrahatur, & mandato æquiparetur: vt ibi notatur. nam & si ad istum non debet deuenire per successionem, tamen si consensu eorũ fuerit inuestitus, ad eum repetendum nullo modo regressum haberent, ut supra, quibus mo. feu. amit. §. præterea. & hæc vera sunt siue consenserunt tacite vel expresse, vt ibidẽ notatum est.

i De nouo beneficio. sed nunquid in isto casu post mortem filij eius si decesserat sine filijs, pertinebit illud feudum tanquam paternum adhuc ad eosdẽ agnatos, ita quòd prætereatur dominus? Respõ. forte non, secundum quod videtur d. et in illo. §. præterea. nã consentiendo eum inuestiri quasi de nouo beneficio, videtur iuri suo renuntiare, quia qui alij consentit, iura sua perdit, vt C. de admini. tuto. l. cum quidam, & etiam ad hoc est argu. ī. proxi. c. tres erant agnati, in fin. Sed quid si sine eorum consensu dominus eum quasi de nouo beneficio inuestiuit, nunquid statim poterunt illud petere ab eo? Respõ. forte non, si filius eum non repudiauerat, cum & alias forte dominus posset ei facere gratiam inuestiendo eum propter seruitium & amorem patris, sicut dicimus de filia, vt supra quemadmo. ad fi. feu. perti. c. si quis sine filio.

AN APVD IVDICEM VEL curiam domini quæstio &c.

k E X eo. Diximus. vt ī. de lege Corr. c. si autem inter duos pares.

Coram.

dicant quaſi paternũ. Eſt igitur quæſitũ, an a pud curiam domini, uel iudicẽ ſit hæc quæſtio terminãda? Et reſpõſum ſcio: quia ad dominũ quodã modo cã ſpectare uidetur, ad quẽ inueſtitus habebit regreſsũ de euictione: ut corã parib. [a] finiatur curtis. & licet alter p ſe nõ poſsit alterũ trahere ad curiç iudiciũ: generaliter tñ etiã ſi inter duos cauſa fuerit de bñficio, eos curia uocãte, non licebit eorũ alicui eius curiæ iudicium declinare.

TITVLVS XLVII.

QVALITER DOminus proprietate feudi priuetur.

Dominus propter feloniam commiſſam in uaſallum, feudi proprietate priuatur: ſicut econtra uaſallus feudo. Bal.

EX facto q̃ſitũ ſcio, & ego à pluribus q̃ſiui, ſi dominus contra uaſallum apertã feloniã fecerit: an ſicut uaſallus feudũ debet amittere, ita dominus ꝓprietate priuetur? Et quidam dicũt, ex omni felonia, qua uaſall⁹ feudo priuatur, & dñs proprietate priuetur. Alij nõ, niſi ex magna felõia, alij ex nulla. Sed prior ſententia mihi placet: [b] non habita diſtinctione, [c] qualis uaſallus ſit, utrum per ſacramentum, uel non.

TITVLVS XLVIII.

DE FEVDO NON habente propriam feudi naturam.

Similes accepit caſtrũ in feudum à duce, ut ipſe & ſui hæredes quib. dederit, id habeant: non habet hoc feudum propriam feudi naturã: quia alienare poteſt feudũ uaſallus indiſtinctè: & ille in quem alienauerit, non retinebit pro feudo. Ba...

SI quis ea lege alicui feudũ dederit, ut ipſe & ſui hrẽdes, & cui ipſe dederit: habeãt? reſpõ. iſte, q ſic accepit, poterit id uẽdere uel donare, uel aliter, ſi ſibi placuerit, ẽt ſine uolũtate domini alienare: & ille etiã, cui datũ fuerit, nõ habebit ipſum ꝓ feudo, niſi ſicut ei datum eſt. Sed qualitercunq; ei datum fuerit, ſiue ad ꝓpriũ, ſiue ab libellum: licet propriã feudi naturam non habeat iure tñ feudi cẽſebitur: ut ex his cauſis ipſum amittat, q. bus [d] & uerũ feudum. Vbi ergo ſic datũ ẽ feudum, & cui in feudũ dederis, aliud eſt: & propriam feudi naturam habet.

TITVLVS XLIX.

DE EO, QVI finem fecit agnato de feudo paterno.

TRes erãt agnati, uel plures, un⁹ eorũ habebat feudũ, quod erat paternum: ſed alter eorum finem & refutationem ei, ſuiſque hæredibus, & cui ipſe dederit, fecit: deceſsit iſte ſine filio maſculo. Alter qui non refutauit, uẽdicat ſibi totũ. Alter uerò, qui refutationẽ fecit,

[a] Coram paribus. hoc ideo contingit: quia hic cunſtabat illud feudum pertinere ad illum dominum: ſed in ſuperiori ca. ſi autem inter duos pares, non conſtabat. & ita habes hic, quòd pares debent cognoſcere ſi uolunt, quando quæſtio de feudo eſt inter duos: quod uidetur contra illud quod dicitur in conſtit. Fride. imperialem. §. prętereà ſi inter. ſ. quod dñs cognoſcere debet. Sed dicas quòd illa loquitur de ijs, qui alias erant uaſalli: & non tantum de eo ſuper quo erat quęſtio. hic autẽ ille, qui fuerat inueſtitus de eo ſuper quo litigabatur, non erat alius uaſallus. Vel intelliges, quod hic dicitur coram paribus curię ſi-nlaet: ſi pates. ſuoluerint. & hoc etiã eſt quod ſequitur, & licet alter per ſe non poſſit &c. & quod dicit in ſi. non licebit alicui eorum, intelligas, i. non debebit. poterunt tamẽ ſi uoluerint: uel dicas, q dominus una cũ curia cognoſcit, ut ſ. de inue. in ma. facta. §. illud. & tamen ſciendum eſt, ut hoc ca. intelligatur ſecundum illud, & econtra. Et ſecundũ hoc dicas, quòd hoc ca. & etiam illud, ſi inter pares duos, loquantur ſecundum iura uetera: hodie autem debebit dominus cognoſcere, ut in conſti. Frid. imperialem. §. prǽterea, & poteris hic notare, quæ notantur ſuper prædicto c. illud tamen.

QVALITER domi &c.

[b] EX facto. Mihi placet. & uerior eſt, ut puto & tunc ad uaſal. perueniat proprietas, nõ habita diſtinctione peccauit dominus in uaſallum uel in aliũ: ut ſ. ſi de feu. controuer. fue. c. domino cõmittente. & non eſt mirũ ſi proprietatem amittat, cum ipſe dominus teneatur uicem reddere uaſallo de ijs, in quibus uaſallus ei tenetur, ut ĩ. de forma fidelitatis. in fine.

[c] Habita diſtinctione. hoc uerum eſt, quãtũ ad id, de quo quærit hic: quantum uero ad hoc ut pro pari poſſit eligi ad cognoſcendũ inter dñm & uaſalium in ulto dño & uaſallo, diſtinguendum eſt: quia ille nõ eſt eligẽdus ꝓ pari, qui fidelitatẽ nõ iurauit iuſta altera parte, ut ſ. de controuer. feudi apud pares termi. ca. ſi inter dominum.

[c] Vide de hoc p do. Alua. hic in 1. co. in fi. uerſic. quæro. cũ glo. 1.

DE FEVDO non hã. &c.

[d] SI quis ea. ipſũ amittat quibus, ſilleq habuit à uaſallo. Quid ergo ei proderit, ſi per propriũ eum emit, ſi ex his culpis debeat ipſum amittere? Reſpon. non proderit ei: ſed ei nocebit ad hoc, ut ipſum amittat: ideo q propriũ, uel q ad libellũ ſine uoluntate dñi ipſum acquiſiuit. Vel dic & fortè melius. i. quòd illud uerbũ amittat, nõ referatur ad emptorẽ, uel libellariũ: ſed uaſallum. Vel dicas, quòd uaſallus iiſdem cauſis ipſum amittat. & ad hoc facit quod legitur ſ. ſi de feu. cõtro. fue. c. feodum. Sed nunquid emptor poterit ipſum præſcribere ſi ignorans cum feudum eſſe ipſum per proprium emit? Item nunquid habet iſte emptor omnem proprietatẽ & poſſeſſionem?

TRes erãt DE EO qui ſind fecit &c. non

uult ad successionem uenire, pacto[a] non obstante.

Sapientes quidam Mediolanen. interrogati responderunt non obstare illud pactum, nisi feudũ omnino refutauerit: uel nisi ad hoc refutauerit, ut dominus eum quasi de nouo beneficio inuestiret. Tunc enim secuta inuestitura noua, qua si nouum sit [b] feudum, non succedit.

[a] Non obstante. hoc ideo, quia pactum fuerat personale. s. quantum ad ipsum qui refutauit, & eius hæredes, & cui daret. unde non est mirum, si alij non prosit, ut ff. de pac. l. idẽ in duobus. §. 1. secus si esset reale: ut statim sequitur: nisi feudum omnino &c. in tem. enim pacta per{ç}que omnibus prosunt, ut ff. de pac. l. & hæredi. §. 1.

[b] Quia si nouum sit. scilicet quantum ad eum qui refutauit: non quantum ad alium, qui non refutauit: nisi eius consensu hoc fieret, tũc enim & ipsi forte noceret: ut s. quibus modis feud. amit. §. prætatea.

TITVLVS L.

DE NATVRA successionis feudi.

Primò determinatur clare, quæ personæ succedere debeant in feudo. Secundò subditur quædã quæstio dubitabilis circa ius succedendi in feudo, secunda in uer. dummodo scias. Bald.

SVccessionis † feudi talis est natura, ꝙ ascendentes non succedũt, uerbi gratia pater filio. [c] inferius uerò filius patri succedit. [d] & nõ filia, [e] nisi ex pacto, [f] uel nisi sit fœmineũ. Tũc enim succedit filia matri, [g] & patri secundum quosdam: [h] succedit nepos ex filio [i] solus: [k] & sic usque in infinitum: ex latere omnes per masculos descendentes, usque in infinitum, [l] si feudum sit paternum. Paternum [m] aũt uoco, quicunque ex superiorib. id acquiuit, dummodo scias, ꝙ si quis habens beneficiũ, quatuor superstitibus filijs decedat, & feudũ ad

DE NATVRA successionis &c.

[c] SVccessionis. Pr filio hoc ẽ contra ius Romanum, quo pater succedit filio & ẽt mater, ut C. ad senatus se. Tertul. authen. defuncto. Sed hoc contingit propter naturam feudi. & ita in isto casu cõsuetudo feu. uincit legẽ. nimirum legũ Romanorum nõ est uilis authoritas: sed non adeo sui ualitura momento, ut usum uincat aut mores: ut s. de con. feu. c. 1.

[d] Succedit. hoc uerum est. nisi tale fuerit feudum, in quo nullus succedat: puta in feudo marchiæ, ducatus uel comitatus: uel alterius regalis dignitatis, de quo ab Imperatore fit inuestitura. in ipso enim nullus succedit, sed morte accipientis finitur: nisi iterum ab Imperatore inuestiatur, ut s. de feu. mar. c. 1. licet hoc hodie sit usurpatum, ut ibi & superiori. c. prox. in fi. Item nisi fuerit feudum de quo nõ fuit facta inuestitura: sed ita intrauit in pos. quis uoluntate domini. In eo enim nullus succedit: vt s. qui. mod. feu. consti po. c. 1. Item nisi filius successionem feudi amisit propter culpam suam offendendo dominum in uita patris: & de illa offensa domino non satisfecerit, ut in consti. Frid. imperialem. §. insuper. Item ubi pater deliquit, propter qđ delictum amisit feudum: quoniam & tunc filius ab eo priuatur, ut s. si uasa. feu. pri. cui defe. c. 1. & s. si de feu. controuer. fue. c. si uas. culpam. Item uerũ est, quòd succedit filius patri in feudo, si legitimus sit ab initio, nõ adoptiuus, neq; naturalis. Item naturalis etiam si postea efficiatur legitimus. nec solus, nec cũ alijs ad successionem feudi uocatur, ut s. si de feu. cõtrouer. fue. c. adoptiuus, &c. naturalis. Item uerum est, nisi fuerit natus surdus uel mutus, uel cæcus, uel claudus, uel aliter imperfectus, ut feudo seruire non possit: tunc enim secundum quosdam non succedit. ut s. ti. an mutus, uel alias imperfectus in feu. suc. c. mutus. Accur.

[e] Non filia. licet enim filiæ ut masculi succedant, legibus tamen ad huiusmodi successionem aspirare non possunt: nec earum filij, ut s. qui feu. da pos. §. hoc autem notãdum. & hoc uerũ est quoniã proles fœminini sexus, & ex fœmineo sexu descẽdẽs in feudo nõ succedit, nisi ex pacto, vt hic, & s. de gra. suc. in feu. c. 1.

[f] Nisi ex pacto. & tunc demum succedet cũ masculi non extiterint, vt s. ti. u. episcopum vel abba. &c. c. Item si episcopus vel abbas. in fin & s de suc. feu. c. filia vero. nec enim patet locus fœminæ in feudi success. donec masculus superest ex eo qui primus fuerit inuestitus de eo, vt supra, de eo qui sibi uel hæ re. su. masc & fœmi. feud. accepit. c. qui sibi. Accur.

[g] Filia matri. uel nisi post mortem patris feudum a domino redemerit, uel nisi à domino fuerit inuestita de beneficio patris propter seruitium & amorem patris. tunc enim non poterit ab aliquo reuocari ex parentibus suis ut s. quẽadmod. ad si. feu. peri. c. 1.

[g] Filia. hoc potest referri ad illud uerbum, nisi ex pacto. potest etiam referri ad illud, uel nisi sit fœmineũ: & tunc intelliges, quòd ille pater descendit ex fœmina quæ acquisierat feudum illud. quidam tamen non habent in textu hoc uerbum patri &c.

[h] Secundum quosdam. dixerunt tamen quidam contra, ut s. de benefi. feud. c. 1. imo etiam fuerunt, qui dixerunt, quod etiam masculi non succedant in feu. fœmineo, id est, per fœminam acquisito: cum secundum rigorem consuetudinis feudum dici debeat paternum, & non maternum, ut supra, tit. an. mari. suc. vxo. in bene. ca. si fœmina.

[i] Nepos ex filio. & non ex filia, proles enim fœminini sexus &c. vt s de gra suc. in feu c. 1.

[k] Solus. dicit quantum ad collaterales: quoniam donec descendentes superiunt non admittuntur collaterales agnati, ut supra de gra. suc. in feu. c. per successionem. Sed nunquid vna cum patruo admittentur ad successionem aui in feud. in locum sui patris? Respõ. sic, cum iure isto consuetudinario non sit prohibitum imo potius admissum: cum dicitur quod prima causa sit liberorum in suc. feu. & inter liberos uidentur postea nepotes connumerari: ut supra, prædi. tit. & ca. in prin. nimirum quoniam appellatione liberorum, uel filiorum nepos continetur. nec etiam poterũt eos dulciori uocabulo nominare, ut ff. de verbo. sig. l. liberorum. & lege, iusta. cum etiam Romano iure filius vna cum nepote ex filio mortuo succedit. C. de suis & legi. hære. l 3.

[l] Infinitum. hic potest notari, quod infinitas rei licitum uel illicitum non vitiat, nec excludit. & est cõtra illud generale, infinitas est euitandã. secundum quod no. s. qui feu. da. pos. §. hoc quoque sciendum est.

[m] Paternum. Sed quare dixit, si feudum sit paternum? nõne dicitur feudum paternum postquam peruenerit ad nepotes? & denique paternum feudum dicitur, dum à quocunque de superioribus sit acquisitum, ut statim sequitur, paternum uoco &c hoc est ab

† Bal. super hoc c. ponit pulchrã quæsti. & eum uide. col.

Filiorum appellatione nepos continetur.

eo

unū solum ex diuisione deueniat, & iste superstitibus filijs duobus uel tribus decedat, qui patrueles [a] dicuntur, & ad unū eorum beneficiū feudi ex diuisione perueniat, & similiter iste superstitibus filijs decedat, qui patrueles dicuntur, ad quorum unū feudum similiter ꝑuenit, sicut etiam ex alijs superioribus uel primis fratribus supersūt masculi: si ille, qui feudū habet, decesserit nullo filio relicto: an ad omnes, uel ad quos perueniat, quæritur? Respondeo, ad solos & ad omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua iste fuit.

Et hoc est, quod dicit, ad proximiores pertinere. [b] Isti uerò proximiores esse dicuntur respectu aliarū linearum, sed omnibus ex hac linea deficiētib. omnes aliæ lineæ æqualiter uocantur.

TITVLVS LI.

DE CAPITANEO, qui curiam uendidit, an intelligantur beneficium uendidisse.

QVidam capitaneus [†] in quadā curte sua beneficiū dedit militibus, & postea eandem curiam uendidit nō habita mentione beneficij. Cōtrouersia est inter capitaneum & emptorem: dicente emptore se curiam cū beneficio emisse: domino uerò cōtradicēte ad eū beneficiū non pertinere. Respondetur, illud beneficium in uēditione non contineri, [c] nisi expressè de eo actum sit. [d] Quæsitū esse apud me scio: si filius [e] uiuēte patre dominū offenderit, ita ꝙ feudū amitteret, si pater decessisset, utrum feudū amittat, [f] uel non? secūdum istos sic, secundum Gerardum non, & Obertum similiter.

Dispositio solius animi ad delictum non perficit delictum: sed insidiæ habentur pro delictis cōtra dominū consummato. Bal.

Si uoluerit uasall⁹ dominum offendere, sed nō laborauerit, feudum non

eo parente, qui fuit agnationis cōmunis, ut ī. de gra. suc. in feu. c. 1. circa prin. R n. nō ideo dixit paternum, quòd illud nō dicatur paternū, quod iā peruenit ad nepotem: quia de eo paterno non loquitur, sed dixit paternum eo respectu, ut agnati remoueantur a suc. feu. donec nepos super est, scilicet quando ad auum illius nepotis iam peruenerat feudum paternum, quod debebat ad agnatos deuenire, si nepos nō præcederet eos in gradu siue gradibus, & de eo paterno loquitur: & hoc est quod dixit solus.

[a] Patrueles. sed uidetur falsum. s. qd dicantur patrueles: cum sint nati ex eodem patre: unde potius dicuntur consanguinei, cum ex eodē sanguine nati sint: de quibus habes titulum specialem in auth. de consang. & uteri. fratri. col. v. patrueles autem dicuntur nati ex duobus fratribus, ut insti. de gra. cog. §. 4. & ff. de grad. affi. l. 1. §. 4. sed dicas, quòd hi non dicūtur patrueles ex eo, ꝙ natisūt ex eodem patre: sed dicuntur patrueles cum filijs aliorum fratrū, licet de illis non esset adhuc locutus, sed in sequentibus loquetur, scilicet ubi dicitur, sic & in alijs superioribus &c.

[b] Pertinere. filijs enim existentibus masculis, uel ex filio nepotibus, uel deinceps per masculinum sexum descēdentibus, cæteri remouentur agnati, ut ī. de gradi. suc. in feu. c. 1.

DE CAPITANEO, QVI &c.

QVidam. Non cōtineri. licet fuerit usus uerbo generali, uel simplici: id tamen debet intelligi tantū uēditū, de quo actum fuerit inter contrahētes, ut ar. C. de trāsa. l. si de certa re, & C. ad uelleia. l. iubemus, nec etiā fuit cogitatū dè beneficio uēdēdo. ar. ff. de trāsac. l. cū Aquiliana, & l. qui cum tutoribus. §. 1. unde id tātum uidetur uēditum, quod uerbis fuit nominatū. ff. de euic. l. qui liberis tu, & de fun. instru. & instru. leg. l. cum de lanionis, & l. ꝑ ædia. nec enim a uer. sig. recedendum est &c. ut ff. de leg. 3. l. non aliter. Item nonne potest haberi curia sine beneficio, & econtra? ergo uendendo unum, non sequitur uenditio alterius ar. C. de proba. l. neqꝫ natales, & l. ad probationem seruitutis. imò ad uenditionē unius sequitur exceptio alterius. ar. C. de pac. conuen. tam super do. l. fi. & ff. de compen. l. Labeo, econtra curia uendita, & beneficium uenditum uidetur, cum ad curiam pertineat: arg. ff. si ser. uen. l. penul. §. 1. de actio. empt. & uen. l. creditor. §. fi. in uendendo enim fuit usus uerbo generali uel simplici, ergo uidetur omnia uendidisse, quæ non excepit. argumen. ff. de accep. l. pluribus, & ff. quæ in frau. cre. l. 1. §. 1. Item nonne beneficium cohæret curiæ? ergo cum datione curiæ trāsit, arg. ff. de offic. eius cui man. est iurisd. l. fin. & de inst. tor. l. cuicunque §. penal. præterea beneficium inest curiæ tāquam pars in toto. ergo tradita curia, & ipsum beneficium traditum intelligitur. alioqui non intelligeretur curia tradita parte subtracta. ar. ff. de uerbo. obl. l. qui usumfruct. in prin. & l. in executione §. penulti. & ff. de exceptio. rei iudic. l. si quis cum totum, & pro accipiente contra dantem debemus interpretari. ff. de contrahend. emptio. l. Labeo, & de uerbo. obligat. l. stipulatio ista. §. in stip. hoc etiam multum uidetur facere pro emptore scilicet qa non erat forte alias empturus, nisi beneficium haberet, ut ff. de minorib. xxv. ann. l. tutor urgentibus. §. fin. & de in diem addi. quòd si, & de sol. l. si quis aliam. qua enim ratione uult uenditor emptori subtrahere beneficium, scilicet, quia specialiter non dedit, eadem ratione potest ei subtrahere domos, uineas, & terras. & ita redigitur ad nihilum uenditio. ut ergo uideantur aliquid dedisse, uideretur interpretandum & beneficium datum esse. ar. ff ad muni. l. 1. & de leg. 1. l. si quando.

[d] De eo actum sit. In generali enim alienatione uasalli non continentur, nisi de eis nominatim fuerit dictum, ut ī si de feu. contro. fue. ca. in generali.

[e] Si filius. Quicquid in isto ca. quæratur & respondeatur, hoc plenè determinatur in consti. Frider. Imperialem. § insuper. hoc idem determinatur ibidē de uasallo uasalli, qui dominum domini sui offenderit. & ideo non est hic multum insistendum.

[f] Feudum amittat. hoc ideo, quia cogitationis pœnam nemo meretur, ut ff de pœnis. l. cogitationis. nec enim puniri debet affectus, nisi secutus fuerit effectus. ff. quod quisque iuris. l. 1. §. fin. & de furt. l. 1. § 1. & l. si quis uxori. § neqꝫ uerbo. & l. inficiando. & ff. ad leg.

[*] Ad hāc glos. uide Iaco. Bel. hic, si fsel le ac paucis disputationem explicat ac dirimit.

[†] Dominus Bald. & Aluar. formāt super hoc capitulum pulchras & utiles quæstiones: ad quos propter lōgā disputationem te remitto.

amittit. [a] † Gerardus & Obertus. similiter etiã si laborauerit, non amittit feudum: nisi insidiatus [b] ei fuerit, & hoc probatũ fuerit. [c]

Feudum non transit ad fœminã, licet per pactum sit actum, si uasallus superest. Bal.

Similiter si quis ĩuestitus fuerit de feudo ita vt ad fœminas transiret, & duas filias tantũ reliquerit, quarum una filiũ habeat, & altera filiã: utrũ post mortem illarũ masculus [d] tantùm feudum habere debeat? secundũ Gerardum masculus tantũ: Ober. cõtrà, & ècõtra si filios [e] ille habuerit.

Filius [f] non potest recusare hæreditatẽ patris absq; feudo, propinquus autem potest.

Si contentio est inter vasallum & emptorẽ de feudo, vasallo deficiente in probatione, electio iurisiurandi datur emptori. Bald.

Si contentio fuerit inter filiam & propinquũ de hæreditate & de feudo, cũ filia feudum habere non poterat: quia dicat ipsa, hoc est de mea hæreditate, & ille dicat, imò de feudo, electio propinq. erit discernere veritatem iureiurando. [g] Gerardus & Obertus. [h] Et similiter si contentio fuerit inter aliquem, q emisset à seniore, & vasallũ: quia dicat vasallus, hoc est de feudo meo, ille autem neget: electio emptoris est, veritatẽ iureiurando discernere, [i] cũ pares curtis ueritatem non testantur. Gerardus & Ober.

Feudum non potest constitui sub pacto legis commissoriæ.

Similiter feudũ lege commissoria datum non valet, id est, si ad certũ tẽpus pecunia nõ soluatur creditori, ut habeat ĩ feudum. Gerar. & secũdum Obertum valet. Similiter potest feudũ dari ad certum seruitium. [k] Gerardus & Obertus.

Voluntas in maleficijs nõ exitus inspicitur.

† Quia cogitationis pœnã nemo meretur, ut ff. de pœnis. l. cogitationis. Bald. quæ lex scilicet cogitationis, recitatur de pœ. dist. 1. cogitationis.

Testiũ numero nõ adiecto, duo sufficiunt.

Cor. de fal. l. qui falsam, nisi aliud reperiatur casualiter dictum propter enormitatẽ criminis, ut C. de epis. & cle. l. si quis non dicam, & C. si quacunq; prædi. po. l. 1. & C. ad legem Iul. ma. l. quisquis, & ff. de extraord. cog. l. 1. non obstat quod alias dicitur, quòd in maleficijs voluntas inspicitur, nõ exitus. ff. ad leg. Corn. de sica. l. diuus. §. 1. qa illud est verũ in maleficio perpetrato, scilicet, vt in eo nõ inspiciatur, quod perpetratum est: sed debet inspici, si ille q commisit, habuit voluntatem delinquendi, & tunc puniatur. si autem nõ habuit voluntatẽ, tunc secus, ut C. ad leg. Cornel. de sica. l. 1.

[a] Non amittit. qa fortè pœnituit, vnde uenia dignus est, ut ff. ad legem Corne. de fal. l. qui falsam.

[b] Insidiatus sicut alias dicitur, qui insidiatus fuit morti sui domini veneno vel gladio, amittit feudum, ut s. in qb: cau. feu. amit. §. porrò si dominum.

[c] Et hoc probatũ fuerit per testes nõ minus quinque, summæ & integræ opinionis. secũdum quod dici videtur. j. in quadam constitutione Imperatoris Henrici, ut j. quot testes sunt necess. ad proban. ingra. cap. si vasallus. quam constitutionem pauci habent, nescio tamẽ vtrum debeat esse constitutio, vel non. uel si non est constitutio, dices quòd sufficiant duo. vbi enim numerus testium non adijcitur, duo sufficiunt, ut ff. de testib. l. vbi numerus.

[d] Masculus. hæc uidetur melior sententia, cum non debeant succedere fœminæ in feudo donec masculus superest, ut s. episcopum vel abba. &c. in fine: & s. de suc. feu. §. filia vero. nec enim patet locus fœminæ in feu. suc. donec masculus superest ex eo qui primo fuit inuestitus, ut s. de eo qui sibi uel hæredi. suis, capitu. qui sibi. Accursius.

[e] Si filios. scilicet duos, quorum vnus habuerit filiũ masculum, alter habuerit filiam, & referas illud ille, ad illũ qui fuerit inuestitus: & secundum hoc dices, quòd illius masculus tantum debet habere feudum totum. Sed dicas, quod hoc vltimum dictum sit Gerardi, cui dicto Ober. non contradicit. alias enim contra diceret toti naturæ suc. feu. cum masculi debeant præferri fœminis in suc. feu. ut s. no. est. Vel si vis referre illud ille, ad filium, quem vna ex filiabus habuerat, referas, verum tamen secundum hoc bene diceretur & è contra &c. cum in contrario casu nihil dixerat de illo filio. vnde prior intellectus melior videtur.

[f] Filius. hoc idem dicitur s. tit. an agnatus vel filius defuncti. c. & si contigerit vnde quæ ibi notata sunt, hic poteris repetere. Accursius.

[g] Iureiurando. filia in probatione deficiente, vt s. si de feu. contro. fue. ca. 2. & intelligas, quòd iurabit cũ suis sacramentalibus, ut s. de cõtr. inter masculum & fœminã, cap. item sciendum. & quæcũque ibi notaui de hac materia, hic repetas.

[h] Gerard. & Obertus. Pro sentẽtia Gerardi est quod dicitur. s. de feud. dato in uicem le. cõmisso. ca. si quis obligauerit, ubi dicitur, quod feudũ non sub prætextu pecuniæ, sed amore & honore domini debet acquiri: & ideo melior videtur eius sententia. vnde quæ ibi notaui, & hic poteris notare Accur.

[i] Discernere. & idem est si inter dominum & emptorẽ fuerit cõtentio, ut s. de con. inter ma. & fœ. c. item sciendum, circa fi. Item intelligas, quòd iurabit si uidebitur iudici, q aliquid faciat pro eo vel contra eũ, quare debeat ei dare iusiurãdum. nec enim semper debet dari possidenti: sed quandoque vni datur, quandoque alteri, quandoque neutri, ut actore nõ probante, &c. ut s. de contro. inu. feu. cap. sacramentum. Accur.

[k] Ad certum seruitium. puta ad aliquid certum faciendum quolibet anno pro ipso feudo, & tunc non tenebitur aliud facere domino, nisi fuerit dictum. Sed nunquid poterit vasallus tale feudum refutare, quandocunq; voluerit inuito domino? R. quod sic: quia indistinctè dicitur alibi, quod vasallus possit feudum refutare quandocunque uoluerit: nec postquã refutauerit, tenetur domino seruire, ut s. de uas. qui contra consti. Lotha. feu. alie. ca. 1. & 2. & cum ibi non distinguatur, nec nos debemus distinguere ut ff. de offi. præ. l. 3. & ff. de public. l. de pretio. è contra videtur quòd non possit refutare sine voluntate domini: quoniam ab initio liberam habuit potestatem se non obligandi ad illud seruitium faciendum & feudum accipiendum. ergo non potest illi contractui siue obligationi sine voluntate domini renunciare: sicut enim in initio libera potestas &c. ut C. de actio. & obli. l. sicut, cum omnibus concor. suis. & est ar. ad hoc. ff de vsufruct. l. sed cum fructuarium. nec obst quod prædictum ca. indistinctè loquitur: quoniam licet ibi non distinguatur, nos tamẽ debemus distinguere. quæ enim omittitur

omittitur a lege, non debet omitti a religione iudicantis, ff de test. l. quæsitum, & de sponsa. l. oratio. & est forte ratio: quia a feudũ datum ad certum seruitium faciendum, nõ potest refutari sine voluntate domini, alias verò quod est indeterminatè datum, potest refutari: quoniam vasallus qui habet feudum conditionale, est obligatur domino ad aliud faruituũ vel per stipulationem, vel saltem per pactum in isto contractu infeudationis appositum, & ita vestitum. vnde certa actione ad id facien dum posset a domino conueniri: puta vel ex stipulatu, vbi ad factũ est obligatus per stipulationem, vel certi cõdictione, vbi certũ quid promiserit, vel præscriptis verbis, vbi stipulatio non interuenit, vel etiã condi. ex maioribus informata per pactum, quod esset ineptum dicere, vt per eius refutationem actio domino competent tolleretur. at cum liberè feudum recipit, non apposita aliqua conditione, sed simpliciter fuerit de eo inuestitus, nihil est præter sacramentũ, de quo Deum habeat vltorem, si contra fecerit, si fidelitatem iurauerit: quia & feudum amittit, si culpã cõmittit per quã amittare debeat. ad nihilum enim obligatus est, nisi ex natura feudi nisi quia si domino non seruierit secundũ quod ex natura feudi debuerit, ipsum feudum amittit. sicut .n. iure cõsuetudinario feud. permittitur vasallo feudum refutare; ita eodem iure liberatus est postquam refutauit, ab illa obligatione naturali, qua tenebatur domino seruire. & hoc est, quod ibi dicitur, ad seruiendum postquam refutauit, non tenetur.

a Gloss. hic tenet & approbat Ioan. ab Imo. in ca. ad audictiam, de reb. ec. nõ alien. in ca. 1. de feud. & in ca. potuit 64. col. de loca. & ad de hue, q hic tradit Præposi.

TITVLVS LII.

DE PROHIBITA feudi alienatione per Lotharium.

Feudum vasalli non alienent sine voluntate dominorum suorum, & si uasallus contrafecerit, pretio & beneficio carebit: notarius verò qui scripsit instrumentum, officio suo priuabitur, & fit infamis. Bald.

Lotharius diuina fauente clementia. iij. Imperator Romanorum, pius, Felix, inclytus, ac triumphator semper Augustus vniuerso populo.

IMperialis beneuolentię proprium esse iudicamus, cõmoda subiectorũ inuestigare, & eorũ calamitatibus diligẽti cura mederi: similiter reip. bonũ statum, ac dignitatẽ imperij omnibus priuatis cõmodis pponere. Quocirca omnium fideliũ nrorũ, tã futurorũ, q̃ pñtiũ nouerit vniuersitas, qualiter dum apud † Rõchalias secundũ antiquorũ Imperatorum consuetudinem pro iustitia ac pace regni cõponenda cor.sideremus: omnia, quæ ad honorem imperij Romani spectare vñr, solicitè indagantes, perniciosissimã pestem, & reipublicæ nõ mediocre detrimẽtum inferentẽ resecare pposuimus. Per multas .n. interpellationes ad nos factas comperimus milites sua bñficia passim distrahere: ac ita oĩbus exhaustis, suorũ seniorũ seruitia subterfugere p quod vires imperii maximè attenuatas cognouim⁹: dum pceres nostri milites suos omnibus bñficijs suis exutos, ad fęlicissimã nostri numinis expeditionẽ nullo modo trãsducere[a] valeant. Hortatu itaque & consilio[b] archiepiscoporum, episcoporũ, ducũ, comitum, marchionum, palatinorũ, cęterorumq; nobilium, similiter etiã iudicum hac edictali lege[c] in omne ęuum Deo propitio valitura decernimus, nemini licere bñficia, quæ à suis senioribus hñt, sine ipsorũ permissione[d] distrahere, vel aliquod commercium[e] aduersus tenorem nostræ cõstitutionis

† Rõchaliæ hic locum significant, in quo Imperator sciscitare solet ad iud. in causis arduis partibus reddendum cum proceribꝰ suis vniuersaliq; curia sua.

DE PROHIBITA FEVDI alienatione, &c.

IMperialis. Trãsducere. cum ipsi milites qui bñficia habẽt a dñis suis, debeant ire cũ eis, qñ vadunt Romã cũ rege in hostẽ. i. in exercitu. illi aũt vasalli, qui cũ eis non vadunt, debent præstari eis hostendiitas, olim. s. in Lomb. xij denarios de modio, in Theutonia tertiam partem fructuũ facta computatione fructuũ solummodo eius anni, in quo hostem faciunt, vt supra, de capi. Cor. §. similiter in hostenditijs. hodie verò aliter statutum est, scilicet quòd si non iuerit secum in prædicta expeditione, vel alium pro se domino acceptabilem non miserit, debebit tam in Lombardia, quam in Alemania subministrare domino dimidium reditus feudi vnius anni. & si alterum istorũ a domino admonitus siue vocatus spatio competenti non fecit, feudum amittit, vt in constitutio. Fridetic. Imperialem, § firmiter, & hoc debebit probari scilicet quod vocatus fuerit a domino per compares ipsius vasal. argum. infra, de allo. §. vt autem æquitas.

b Consilio. secutus fuit imperator iste modum Iustiniani in condenda lege, scilicet eam faciendo consilio procerum suorum, vt C. de legi. & consti. l. humanum.

c Hac edictali. lege. vnde habet vim generalis legis hoc ipso, quòd in ea ponitur verbum istud hac edictali, l. quod solum sufficeret: etiam sequens verbum, scilicet in omne æuum &c. ad hoc vt haberet vim generalis legis, vt C. de legi. lege, leges vt generales. Accursius.

d Permissione. aliàs enim si eorum consensu venditio fieret, bene valeret. & hoc verum est siue dominus consentiat tacitè ipsi venditioni, siue expressim, vt argum. C. de remissio. pignor. lege secunda. & lege, si hypothecas, & ff. de re iudi. lege, creditor. qui enim alij consentit, sua iura perdit: vt C. de administratione tutorum, l. cum quidam. Sed quid si eo sciente & non contradicẽte vendatur? Respon. & tunc forte benè valeret venditio: vt argum. supra, si de inuest. inter do. & vas. lis oriatur, §. si autem aliquis. patientia enim sine contradictione habetur pro consensu expresso, vt argumen. ff de euict. lege quidam, & ff. mand. l. si verò, §. idem Papinianus, & C. de nupt. l. si vt proponis. Item intelligitur consentire. si præsens fuit & non contradixit, arg ff. de decu. lege, bonores, §. vltimo, nisi forte sciat vbique ius suum durare, dum tacitè consentit, vt argu ff. quibus modis pignus vel hypothe. solu. l. sicut, §. non videtur. & hæc vera sunt, quãdo ex certa scientia consensit. alias enim potius videretur errare, vt de iudi. lege a.

e Commercium. puta fortè pretiũ ipsum accipiendo

sub colore inuestituræ: vel etiam pignori obligando, vel aliter alienando: quod quidem facere non potest: vt ĩ. in cõstitu. Fride. Imperialem, §. callidis. vel forte infeudando alijs, qui non possunt feudum seruare, sicut ipse non potest, cum non sit forte miles, sicut ipse est: vel etiam dando alia lege, quam ipse habet, quod simpliciter prohibetur facere: vt š. de lege Corradi. §. ex eadem lege.

a Excogitare. non intelligas secundum literam quòd ex sola cogitatione † patiatur pœnã sequentem: sed intelligas de ea quæ iam processerat ad actum, & factum compleuit: cum ex sola cogitatione non minuatur vtilitas imperij vel dominorum. & hoc est quod sequitur, per quod imperij, vel dominorum minuat vtilitas &c. cum nemo debeat pœnam pati cogitationis, vt notatum est supra, tit proxi. c. si voluerit. & ad hunc intellectum facit etiam quod š. dicit, pretio ac beneficio se cariturũ &c. per quod videtur, quòd completa debeat esse venditio. Vel dicas. quod bene debet pati vasallus pœnam inferiorem ex sola cogitatione, scilicet quia beneficio debet carere: vt hic sit unus casus in quo patiatur quis pœnam cogitationis & tentationis, hoc est quod ĩ. dicit, in fraudem legis machinari tentauerit &c. & intelligas qđ hic dicitur, minuatur, i. minui possit. & quod. ĩ sequitur, pretio, scilicet quando cõpleta erat venditio: sed beneficio quãdo. s. solummodo cogitauerat vel tentauerat. priorem tamen intellectum puto meliorem.

b Vtilitas. in hoc minueretur vtilitas Imperij, si beneficia ita alienarentur: quoniam milites, qui beneficia venderent, non irent amplius in expeditionem cum dominis eorum, quod facere debent: vt supra not. est. & ita vires imperij attenuarentur, secundum quod š. dixit. per quod vires imperij attenuatæ &c. dominorum autem vtilitas in hoc minueretur: quoniam non possent amplius habere ab eis hostẽditias superius nominatas: vel etiã alia seruitia, quæ vasalli dñis præstare tenẽtur. & hoc est, qđ dixit in superiori parte istius legis vbi dicit, suorum seniorum seruitia subterfugere.

c Pretio. quod pretium restitueretur bonæ fidei emptori: vt in consti. Fride. Imperialem, circa fi. j. respon. Sed quid si esset malæ fidei emptor, puta quia sciebat feudum esse, quod emit? Respon. non repeteret, secundũ quod hic videtur dici: vel aliud si in fraudem, l. machinari tentauerit &c. quasi videatur dicere tã de emptore, quam de venditore. & ita secũdum hoc poteris referre istud, cariturum agnoscat, tam ad emptorem quã ad venditorem. de hac materia dices secũdum quod plenius not. in d. consti. Fride. Imperialem.

excogitare,[a] per quod imperij, vel dominorum minuatur vtilitas.[b] Si quis verò contra hæc nostræ legis saluberrimæ præcepta ad huiusmodi illicitum commerciũ accesserit, vel aliqd in fraudem huius legis machinari tentauerit: pretio[c] ac bñficio[d] se cariturũ agnoscat. Notariũ vero, qui sup hoc tali cõtractu libellũ,[e] vel aliud instrumentũ cõscripserit: post amissionem officij, ipm infamiæ[f] periculum † sustinere sancimus. Datum vij. die mensis Nouembris, M.cxxxvj.

Primo thema. Secundà quæstio. Tertio responsio. Secunda ibi, defuncto. Tertia in vers. quas amputantes. Bal.

Imp. Lotharius Aug. uniuerso populo.

SAtis bene dispositum ad vtilitatem regni & & ad perniciosam pestẽ destruendam, in scriptis inserere curauimus. Quidã miles bina beneficia a duobus dominis, prout solitum est, acquisiuit. qui decedens duos reliquit filios, q paterna beneficia iter se diuidẽtes, alter eorum domino suo pro bñficio quod ad eum peruenit, fidelitatem nullo añ posito, sicut pater fecerat, fecit. Alter verò frater pro suo beneficio alteri domino suo similiter, quia nullũ alium dominũ habere videbat: nullo antepposito fidelitatem fecit. Defuncto posteriore fratre sine filijs, vtiq; feudum in querimoniã venit: † vt prius personã, & sic dominus posterior talẽ fidelitatẽ qrit, qualẽ eius frater fecerat.

Quas amputantes altercationes, sancimus quod frater fecit (scilicet in dando simpliciter) nil superstiti obesse: licet in secundã & tertiã generationẽ & vsq; in infinitũ puenit, si hoc actũ erit.

Si vasallus intra annum & diem dolosè nõ petierit inuestituram, amittit feudum. Si verò iusta causa impeditus non feceris: non perdit feudum. Bald.

Imp. Lotharius Augu. &c. Eugenio Papę & vniuerso populo.

QVoniam[g] inter dñm & vasallum nulla fraus, nec vllum malum ingenium debet interuenire, idcirco per hanc præsentem legem sancimus, si vasallus non dolosè per annũ & diem steterit, quod à domino sui beneficij in-

d Ac beneficio. qđ beneficium dominus recuperabit nulla præscriptione obstante: quia quod ab initio non valuit tractu temporis confirmari non potest: vt š. de cap. Corra. c. j. & in consti. Friderici, imperialem.

e Libellum. forte quia imbreuiabit istum contractum ipsum super aliqua schedula: vel forte scripsit super aliqua chartula, qualiter debeat contractus celebrari, quem dedit vni ex contrahentibus vel ambobus: & nihil vltra fecit.

f Infamiæ. & ita non patietur aliam pœnã notarius per constitutionẽ istam: nisi quia officium tabellionatus amittet, & infamis efficietur. per constitutionem autem Friderici, imperialem decet solennem, debet similiter manũ amittere, in §. illu, callidis. Sed numquid verum erit, si sciens siue ignorans feudum esse, inde Instrumentum fecit? non puto, quod ignorans puniatur. nam nec vasallus alienans per ignorantiam punitur: vt supra de controuer. inter do. & empt §. 1.

g QVoniam inter. Et not. quòd lex ista tantum locum habet in futurum; secũdum quod dicitur in prædicta constitutione Friderici, imperialem, circa principium: vbi dicitur. vnde imperator &c. nimirum cum in hac non dicatur aliud de præteritis contractibus. leges enim & constitutiones futuris certum est dare formam negotijs &c. vt C. de legi. & consti. l. leges & constitutiones.

Si in-

† Vide hęc p Bar to. in 2. colum. post princi. in vers. oct. quòd puniatur.

† Cõcor. C. de ser. fug. auth. nouo iur. & hoc verum secũdum Bal. hic si nominatiuus erat legitimæ ætatis, scl licet xxv. annorum completorum: vt C. de ijs qui ue. ęta. impetrau. l. 2. alias nõ amputaf ei manus: quia instrumẽtũ istud re vera non est falsum sed temerariũ Bald.

† Equiuarius Baro beneficiũ mẽdosum putat, quẽ sic reponit, vt prior, sic dominus posterior talem fidelitatẽ, &c.

p Si iusta causa. quādo autem intelligatur iusta causa impediri, dicitur ā .quo temp. mi. inue. pe.c. 1. Et no. quod hæc lex & superior proxima inueniūtur in paucis consuetudinibus feudorū. vnde quia dubito, vtrum sint leges, vel non, circa eas non insisti.

uestituram nō petierit: feudū nō ob hoc amittat dolus enim abesse uideē si iusta causa [a] impediēte steterit. Datum vj. Calend. Septembris, anno à Natiuitate domini M. cxxvij. indict. quinta.

TITVLVS LIII.

DE PACE TEnenda inter subditos, & iuramento firmanda, & vindicanda: & de pœna iudicibus apposita, q eā vindicare, & iustitiā facere neglexerunt.

Primò præcipit Imperator pacem iuramēto firmatā ab omnibus seruari. Secundo statuit pœnā non seruantibus. Tertio prohibet conuenticula & illicitas exactiones. Quarto confirmat sacramenta puberum licita, & cassat illicita. Quintò redit ad materiam feudorum. Secunda ibi. Si quis verò ausu temerario, Tertia in §. conuenticula. Quarta in §. item sacramenta puberum. Quinta in § ad hoc quæ allodium. Baldus.

DE PACE TEnenda inter sub. &c.

Hac edicta li. Imperio. & ita videtur, quòd lex ista nō habet locum, nisi inter illos qui ei subditi sunt. Sed nunquid tenet Francigenas & alios vltramontanos qui ei non sunt subditi? videtur quod non, ex eo quod hic dicit, nostro subiecti Imperio, & extra. Sed dicas, [a] quod eos similiter tenet, quoniam licet ei non sint sacramento subditi, sunt tamen ratione imperij Rom. sub quo esse debēt, cum ipsi fuerint de imperio Iustiniani, ut C. de offic. præfe. præto. Aphricę. l. vltima. 1. colum.

c Duces. qui autem dicantur duces & alij sequentes, dicitur. ī. quis dicatur mar. dux, com. c. 1. Accursius.

Vide hic Ia. de Bel. qui diffuse tractat hāc materiē distinguēdo q ia tē pp esse ctus multiplices & allegando iura ad hoc faciētia.

a Contrariū est verū ꝑ text. in ca. per venerabilē. qui fil. sint leg. & glo. quam dicit Iaso. eē ad hoc singularē. In §. 1. insti. de pat. pote. Alu. post Bart. I extrauagan. ad reprimendū J. eo. col. 41.

d A decimooctauo ann. Et ita habes hic, quòd postquam quis est 18. ann. habet legitimam ætatem, quantum ad hoc ut teneatur iurare, quòd pacem tenebit. [1] Aliud tamen obseruatur in contractibus rerum minorum quoniam tunc postquam factus est pubes, potest iurare in contractu suo, vt in J. ea. l. §. item sacramenta puberum. Sed quid si postquam factus est pubes, iurauerit se non uenturum contra pacem, quā cum aliquo inimico suo fecerit, & postea contra eam venerit rumpendo: nunquid punietur pœna huius legis? Respon. [2] forte non secundum quod hic dicitur, ut aliud sit in contractu, & aliud hic: quoniam cum pacem reddit de eo, quod sibi factum est, potius videtur distrahere quam contrahere cum illo qui in eum maleficium commiserit, erat ei obligatus: & non iste ipsi. Si enim Imperator iste vellet, quod per illud sacramentum teneretur, quare similiter de eo non dicit sicut dixit de maiore 18. an.? Vel dicas quod bene teneretur pœna huius legis tunc: & aliud est in generali pace, de qua lex iste loquitur, quam omnes subditi Imperio tenentur inter se seruare: & aliud est in speciali pace, quam si minor promiserit se firmā & ratam semper habiturum & non contrauenturum, & postea iurauerit sponte, non poterit postea contrauenire: cū loco maioris tunc habeatur. Tunc enim contraxit promittēdo super facto suo: sed in illa generali pace de qua loquitur hic, nullus uidetur contrahere nisi quis iurat ad postulationem iudicis illius loci, nimirum aliquando est quid licitum in specie, quod in genere non licet, vt ar. ff. quod cuiusc. uni. no. l. item §.

2 Idē Ia. de Beluis. & Aluar. hic.

Quippiā in specie licitum, qd in genere non licet.

si decuriones. & ff. de arbi l. item si vnus. § si in duos. & insti. de leg. §. sed si vxori. & ff. commu. prędio. l. in tradendis, & ff. si quis cau. l. sed & si. §. quæsitum. & ff. de condi. & demon. l. cum ita, & de acquir. hære. l. si quis mihi. §, vtrum. notabis ergo hic, quod ætas legitima dicitur 18. an. ad pacem iurādam. Sic etiam iure Lombard. dicitur legitime ætas similiter 18. ano. ad contrahendum, vt in Lombard. de prohi. alie. mi. l. 1. Item eodem iure dicitur legitima ætas 14. anno. ad sponsalia contrahēda, vt in Lombard. de prohi. nu. adueniente nouissima. alias dicitur legitima ætas 12. an. ad consentiendum patri uolenti facere filios naturales sibi similes uel æquales, ut in Lombar. de suc. l. 3. Iure autem Ro. dicitur legitima ætas 25. an. ad contrahendum, ut ff. de mi. l. j. alias 18. ann. quantum ad hoc, vt quis possit pro alio postulare, ut ff. de post. l. 1. §. 2. & insti. quibus ex cau. man. licet nei non. lo. si. alias dicitur legitima ętas pubertas, scilicet ad testamentum faciendē, & ad nuptias contrahendas, & quantum ad hoc, ut possit quis testimonium ferre: & ad contractus faciendos cum iuramento, ut Instit. prædi. tit. §. cum ergo. & institu. de nop. in prin. & ff. de testi. l. testium. §. lege iul. de ui. & infra ead. l. §, item sacramenta. dicitur autem pubertas in masculis 14. aon. in fœminis 12. an. quo tempore dicuntur uiri potentes, insti. quib. mo. testa. infir. circa princip. aliter dicitur plena pubertas in masculis 18. ann. in fœminis 14. scilicet quantum ad alimenta usque ad pubertatem relicta, ut ff. de ali. & ciba. leg. 1. Melaait. aliae dicunt legitima ætas, ex quo quis excessit infantiam quantum ad hoc, vt possit emancipationi consentire: vt C. de eman. l. penulti. in fine. dicitur autem infans minor 7. annis, ut C. de iure de libe. l. si infanti. in princip. alias dicitur legitima ætas 25. ann. quantum ad hoc, ut non possit quis restitui aduersus contractum, quem fecit in minori ætate, ut C. de tempo. in integ. restito. l. ultima ex hoc, quod dicitur hic, colligi potest quod nullus minor 18 ann. debeat compelli iurare de pace. vnde ex hac l. potest notari bonum arg quod minor 18. ann. non teneetur per se pugnare, [4] cum non compellatur in pugna iurare. argumen. istius legis. Ille enim qui pugnam facit, debet iurare, quod nullam rem habet quæ ad maleficium pertineat, ut in Lomb. qualiter quis se def. deb. nullus campio debet etiam iurare de asto: vt in præd. titu l. si quis alium asto. & maxime cum iuuenilis ætas excuset eum a pugna per se facienda, ut in prædi tit. l. antepenolt. nec iure Lombard. inueniuntur de alijs legitimis ætatibus, nisi quas

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus vniuersis subiectis suo imperio salutem.

Hac edictali lege in perpetuū valitura iubem[a] vt omnes nostro subiecti imperio, [b] veram & perpetuam pacem inter se obseruent: & vt inuiolata inter omnes perpetuò obseruetur, duces, [c] marchiones, comites, capitanei, valuasores, & omnium locorum rectores, cum omnibus locorum primatibus & plebeijs, à decimooctauo anno [d] vsque ad se-

Pubertas tū in maribus tum in fœmellis quādo dicatur.

4 Si tamē se ponit I necessitate sibi imputet: quia nō restituit. Bald. & Aiut. p l. auxiliū. ff. de minor.

superius nominauimus. Accur.

a Vsque ad septuagesimum. annum. post illud verò tempus non debet constringi iurare: sicut nec testimonium dicere compelluntur huiusmodi senes maiores 70. ann. ut ff. de testibus. l. inuiti. & de iure immuni. l. 3. Accur.

b Quinquennij. hoc forte debet fieri propter illos, qui iam peruenerunt ad 18. ann. qui nondum iurauerant propter minorem ætatem, & propter illos qui iam excesserunt 70. etiam ut magis reminiscantur qualiter pacem debeant seruare, nihilominus tenentur eam seruasse propter prius iuramentum: cum ipsi non iureut ad tempus. perpetuo enim eam debent seruare, ut in prin. huius l. dicitur. hodie autem non seruatur huiusmodi renouatio imo potius fit contra. renouat enim sacramentum societatum & coniurationum quæ prohibitæ sunt per hanc legem, in § conuenticula.

...ptuagesimum [a] obstringantur iuramento vt pacem teneant, & rectores locorum adiuuēt in pace tenēda atque vindicāda, & in fine vniuscuiusq; quinquennij [b] de prædicta pace tenenda [c] omniū sacramenta renouentur. Si quis verò aliquod ius de quacunque re, [d] vel facto [e] contra aliquem se habere putauerit, iudicialem adeat potestatem, [f] & per eam ius sibi competens exequatur. [g] Si quis verò ausu temerario prædictā pacem violare [h] præsumpserit, si ciuitas est, pœna centum librarū auri [i] cameræ nostræ inserēda puniatur: oppidum uerò triginta libris auri mulctetur. duces autē, marchiones, & comites quinquaginta auri libras præstēt. capitanei quoque & maiores ualuasores uiginti auri libris puniantur, minores uerò ualuasores, & omnes alij prædictæ pacis uiolatores tres libras auri inferre cogantur, & damnum passo secundū leges resarciāt. Iniuria [k]

c Pace tenenda, subaudi & de adiuuandis locorum rectoribus in pace tuenda atque uindicanda, & hoc est quod superius dixit, ut pacem teneant, & rectores locorum adiuuent & cætera. vel dicas, [1] non renouabuntur sacramenta, nisi de pace tenēda, & intelligas, quòd ibi non dicitur, quod debeant iurare de adiuuandis rectoribus: sed dicitur, quod postquam iurauerint pacem tenere, debeant adiuuare rectores in pace tuenda atque uindicanda: & ita construas: ut pacē teneāt, scilicet iureiurando. adstringantur, & facies punctum, & uolumus subaudi siue iubemus, quod adiuuent locorum rectores, priorem tamen intellectum puto uериorem.

[1] Istā glo. sequuntur Iac. de Beluis. An. de Iser. & Aluar.

d De quacunque re. quam forte aliquis sibi debet ex contractu, uel quasi, uel ex maleficio, uel quasi.

e Vel facto quod forte sibi facere tenetur ex pacto, uel forte sibi fecit: puta iniuriam, uel quid simile. Accursius.

f Potestatem. Sed quid si non habeat iudicialem potestatem, & debitor suus fugit, nunquid sua authoritate poterit rem ab eo auferre, ita ut non incidat in constitutionem illam. l. si quis in tantam. C. vnde vi. vel ius crediti amittat per legem illam, extat edictū diui Marci. vel debebit ne iudicem expectare? Respon. dixerunt [2] quidam quod tunc etiam non expectata iudicis authoritate poterit ei rem sua authoritate auferre, ut argu. C. de iudæis. & cæli. l. nullus. C. de decu. l. generali. libro 10. quod non credo uerum esse. uerum est enim, si ipse fugeret, quod posset eum detinere donec ad iudicem posset eū perducere, ut ff. quæ in frau. credi. l. ait prætor. §. si debitorem. non tamen poterit ei per uiolentiam rem auferre secundum quod latius dicimus in prædicta l. generali. & an. ff. quod met. causa super illa l. prædicta, extat edictum. Sed quid si non fugit? Respond. nec tunc sua authoritate debebit auferre: uerumtamen si timet rem suam usucapi uel præscribi, uel timet aliter actionē suam tempore perituram, actionem forte iniuriarum, uel aliam, debebit protestari publice in scriptis cum subscriptione tabellariorum: vel si non poterit eos habere, subscriptione triū testium, quod vult agere contra eum, & per eum non stat, sed per iudicem, qui absens est: & hoc faciet ubi aduersarius habet domicilium: & ita interrumpet tempus: ut C. de ann. excep. l. ut perfectius.

[2] Et bene si res sit ca piētis. Andr. de Iser. Aluar. & Bal. secus si est sibi debita obligatione personali vt l. sequen. opinio.

g Exequatur. & non sua authoritate. alias enim incideret in edictum diui Marci, uel in constitutionem illam, si quis in tantam: uel in alias contra quas faceret. idcirco enim uigor iudiciorum & iuris publici tutela est in medio constituta, ne quisquā sibi ipsi permittere ualeat ultionem: ut C. de iudæ. & cæl. l. nullus. sed si iudex noluerit ei facere iustitiam, ipse iudex tenebitur sibi resarcire damnū, ut J. ea. l. §. iudices uerò. Si uerò maior iudex fuerit, punietur in 10. libris au. si minor, in tribus: ut ibidem sequitur, si quis uerò temerario.

h Pacem violare. quasi dicat, nos uolumus, quod omnes ita stent in pace, quam iurauerint: ut si aliquis passus fuerit iniuriam ab aliquo forte ante pacem iuratam uel etiam forte post: uel aliquid ei debeant: quòd adeat iudicem, & per eum ius suum prosequatur, & non per se sumat uindictam uel ius: alioqui tanquam pacis uiolator punietur, & hoc est quod sequitur, si quis uero temerario ausu.

i Centum librarum auri. & ita debent isti puniri in 100. lib. au. & alij iudices minori pœna, secundum quod sequitur, & ita puniuntur maiori pœna maiores quam minores, & hoc etiam uerum pecuniariter secundum quod hic dicitur, multo magis enim pœna sunt digni & cætera. ut C. de episcopis & clericis. l. presbyteri. in fine. hoc enim quod sunt marchiones uel duces, vel comites, habent a principe, ut supra qui sit dica. dux, capit. primo. corporaliter autem maiori pœna debent puniri minores, vt C. de summa trini. l. nemo clericus. & hæc vera sunt, quod præstabunt dictam pœnam, & præterea punientur secundum qualitatem criminis: & hoc est quod sequitur, homicidium quoq; &c. præterea resarcient damnum ei, contra quem pacem ruperint: vt hic statim sequitur, & damnum passo &c.

k iniuria. quæ quidem iniuria inspici a iudice debebit, si fuerit atrox uel non. inspiciet etiam debebit in quem, & a quo facta fuerit iniuria, & quo loco, ut maior æstimetur ex persona uel loco: secundum quod hæc omnia dicuntur instit. de iniurijs. §. atrox. ut secundum qualitatem iniuriæ debeat puniri. Itē inspici debebit si descendit iniuria ea l. Cor. puta cum dicat se pulsatum vel verberatum, vel domum suam per vim ingressam, an descendat ex iurisdictione prætoris sicut alia est præter prædictam, ut illa quæ descendit a lege, puniatur arbitrio iudicis, scilicet in utraque pœna corporali & pecuniaria propter contumeliam: ut ff. de iniur. l. constitutionibus. In prætoria [3] verò iniuriam passus æstimabit suam contumeliam, & iudex pœnam corporalem, ut instit. de iniur. § pœna. & hoc inspiciet, an agatur ciuiliter, an criminaliter quod fieri potest: ut in primo casu pœna imponatur secūdum quod superius dictū est: si criminaliter, extraordinaria pœna

Iniuriā augent locus & psona.

[3] Idē in ciuili decedēti ex lege Cornelia: sed in utraque iudex taxabit. Iac. Aluar. & Andre. de Iser.

pœnā officio iudicis punietur, ut insti. prædi. tit. §. in summa. vtrum autē possit agi una, si actum fuerit alia, variatur. dixerunt enim quidem, a quod si egerit quis pro iniuria sibi facta ciuiliter, non poterit postea agere criminaliter, vel econtra: potest enim utraque agi, ut ff. de iniur. l. prætor. §. 1. sed si agat ciuiliter pro eo quod seruus suus sit dolo malo interfectus, nihilominus poterit postea agere criminaliter, & econtra, vt C. quando ciui. ac. præ. cri. l. 1. & hoc dixerunt tali ratione: quia quando alicui fit iniuria, non habetur æstimatio rei familiaris. i. dāni dati: sed tantum contumeliæ. M. verò non cōsentit cum eis in priori casu: sed in posteriori sic, & hoc tali ratione. s. quia in eo casu quo quis habet ciuilem, iudicis est æstimare utrunque. s. contumeliam factam, & pœnam corporalem. Is verò qui iniuriā passus est, neutrum æstimabit, in eo vero casu, in quo quis pratoriam habet, ipse æstimabit contumeliam suam tantū: iudex vero pœnam corporalem tātum: & ideo in hoc casu si egerit ciuiliter, poterit postea agere criminaliter, ut C. quando ci. ac præiu. cri. l. 1. & intelligas, quod hic loquitur de ea iniuria, quæ specialiter dicitur contumelia, quæ e contemnendo dicta est: licet generaliter dicatur iniuria, quicquid non iure factum est, ut in inst. de iniur. in princ. Accur.

Veritas est quod quando vtraque tēdit ad uindictā una per alterā tollitur: secus si una ad uindictam & altera ad rē familiarē. Andre. de Iser. & Aluaro.

No. hic Ia. de Belvis. Iniuriam puniri ciuiliter & criminaliter ut ff. de priua. delic. l. fi. & insti. de iniu. §. in summa. Fures qui sint. Furū pœna: & qui sint fures, & quotuplices.

a seu furtum b legitimè puniatur. b Homici-

a Seu furtum. quid sit furtum, & vnde dicatur, habes instit. de obli. quæ ex deli. nas. §. 1. & 2. & §. furtū autem fit, & ff. de fur. l. 1. §. furtum. Fures enim sunt, qui occulte & sine armis furtum committunt, vt in auth. vt nulli iud. §. quia uero nos. colla. 9. quod furtum poterit puniri ciuiliter & criminaliter. ciuiliter punitur furtum manifestum in quadruplum, non manifestum in duplum, vt insti. de obli. quę ex delic. §. penul. & §. vlt. & de act. §. ex maleficijs. & §. dupli. § & quadrupli. & totum erit pœna siue quadruplum, siue duplū. res enim ipsa furtiua condici per se poterit, ut insti. de act. §. ex maleficijs, & de obli. quæ ex deli. §. vlt. pro pœne vero dabitur furti actio, quæ actio quando datur ad quadruplum, est prætoria, ut insti. de perpe. & tempo. act. §. furti quoque. quando vero datur ad duplum, est ciuilis, vt insti. de nox. ac. circa prin. & ita dominus Io. B. eas signauit in arbore actionum. quod autem est furtum manifestum, & quod non manifestum, dicitur instit. de obl. quæ ex deli. nas. §. manifestum. & §. nec manifestum. criminaliter potest puniri furtum, puta quia fur corporaliter punitur: ita tamen quod nec moriatur, nec aliquid ei abscindatur, sed aliter castigari debet, ut in auth. ut nulli iudi. §. quia vero. col. ix. dum tamen in facie eius nihil inscribatur, ne facies quæ ad similitudinem pulchritudinis cœlestis est figurata, maculetur, ut C. de pœnis. l. si quis in metallum. iure autem Longobardorum contrarium fit, quoniam pro primo furto debet ei oculus erui: pro secundo nasus scerpellari, pro tertio vero debet mori, ut in Lombar. de fur. & ser. fug. l. si quis latro. & hoc est verum, quando criminaliter punitur. si autem ciuiliter punitur, tunc si masculus fuerit & liber, & furtum fuerit manifestum, sibi nouum reddet, & pro culpa soluet 70. soli. si furtum fuerit vsq; ad 10. siliquas siue solidos & si non poterit soluere, debet mori. si autem fuerit nec manifestus, tunc tantum nouum reddet. si autem fuerit seruus, eo modo punitur, excepto quod pro culpa soluet tantum 40 soli. ut in Lombar. prædi. titu. l. 1. 2. 3. & 4. & hæc vera sunt in masculo. si autē fuerit mulier libera, tunc pro manifesto tantum nouum reddet alia enim culpa ob ea non debet requiri pro eo, quod passa fuerit iniuriam, cum deprehensa fuerit in furto, ut in Lombar. prædi. tit. si mulier libera. eodem modo punitur pro non manifesto: vt puto, ex eo quod dicitur in l. 4. eo. tit. eodem etiam modo punietur furtum ab ancilla factum, ut in Lombar. præd. ti. si ancilla. per l. autem istius imperatoris Frid. alias corporaliter punitur, scilicet quia si furtum fuerit ualens v. soli. uel s. laqueo debet suspendi si minus, scopis & forcipe debet excoriari & tundi, ut s. de pace tenen. §. si quis v. soli. valens.

b Legitime puniatur. secundum leges, sed quaro secundum quas leges debet puniri iniuria seu furtum: nunquid secundum leges antiquas Romanas & nouas, an secundum leges Longob. punietur iniuria secundum q dicitur in Longo. de cōtumelijs. & in ti. de pla. seu fur. seruorum & aliorum, & furtum similiter secundum quod superius not. est. an dices prædictam debere puniri secundū l. prædictam. de pace te. §. si quis ali. & sequenti. & §. si quis. v. sol. valens &c.? Respon. secundum legem Lombar. nō punietur, cum ille fuerit Romanorum Impe. vnde intellexit tm̄ de legibus Romanis. nam ille qui Romana lege uiuit ei subiacere debet, ut in Lomber. ut Rom. po. inter quales viuere uelit. l. 1. Sed tamen instabis, nōne & Carolus fuit imperator, qui illam. l. si quis latro. edidit, quæ est in Lombar. de fur. & ser. fugi.? Resp. licet fuerit Imperator, non tñ fuit Romanus. Vel dicas q nō fuit Imperator. imo vr̃, q tantū fuit rex Franc. & Lombardorū. vt in Lōbar. qua. di. lege ho. suas res ser. de l. I. in fi. nec inuenitur in illo libro, q fuisset Imp. nisi per subscriptiones super legib. eius factas ab ijs, q cōpilauerunt Lombar. sub thalie cōpetentibus: imo per illam legem quā fecit. s. primam, appellatur tantū rex, ut in Lombar. de epis. & cle. l. 1. vel dicas, q fuerit rex per multos annos Francia & Lombar. ante quam Roma. imperium haberet, & tunc fecit. l. prædictam, vt apparet per capitulare suum, si quis per ordinē inspexerit in Lombar. confusa non intitulata: nec. n. inuenitur nisi nouem leges fecisse postquam fuit Imperator, siue x. vt in vlt. charta capitularis sui reperitur, non enim ille fuit Carolus, qui dr̃ filius fuisse Pipini, sed fuit ille, qui fuit pater Pipini, ut in prædic. c. inuenitur. char. vlt. & in Lombar de epis. & cle. l. & hoc ste-tnimus. & ita dices secūdum quod superius dictū est, quod non punientur per legem Lomb. imo nec per leges prædi. s. de pace tenen. cum forte ipsa, nō est lex, a nec pro lege debet seruari, maxime in isto casu. nec imperator iste uoluit eam legem esse, nisi ut seruaretur id quod est in ea: donec conderet legem de pace tenen. & super ijs quę in ista continentur. vnde postea hanc legem fecit generalem, quam uoluit perpetuo debere obseruari, secundum quod in prin. legis dicitur in perpetuum valitura &c quod ista non sit lex, probat ex eo quod in ea dicitur in prin. s. & omnibus ad quos literæ istæ peruenerint. per quod uidetur, quod nō est lex, sed fuerūt literæ, quas mittebat per subditos suos, non faciendo mentionem de oībus subditis suis, sed de his tantū, ad quos peruenerint: cum forte nō peruenerint, nisi ad paucos & eas forte misit statim, cum recepit coronā, sicut faciunt oēs imperatores. nec. n. seruauit in ea stylum condendæ legis quem ipsemet seruauit in ista dicens hac edictali. l. & alijs quas fecit: & qualem debebat seruare, & etiam seruauit Iustinianus, secundum quod dr̃. C. de leg. & consti. l. ut gñales, & l. humanum. quem ēt seruauit Lotharius in sua. l. superiori, remanet ergo, quod per illas leges Romanas debent puniri: & punient secundum quod superius not. est. Nec. n. uoluit imperator iste derogare alijs legibus per pdictā legē. s. de pa. te. si lex est: imo uoluit, q in suo vigore deberent ēe permanere, & hoc pbat ex eo, q in eadē dr̃ circa prin. ubi dr̃: inde ē q uos tā diuinas quā humanas leges in suo uigore manere cupiētes &c. & hoc ēt qd̄ hic pxime dixit. s. & damnū passo sc̄dm leg. &c. & non dixit sc̄dm leges qd̄ eodē modo debet hic intelligi legitime punient. i. secundū legē sicut in prin. huius gl. expositū est. nec noluit tantū reepiloga re verbum illud sc̄dm leges eā pulchrioris dictatus. uel dicas (& hoc verū puto) b q prædicta lex bene est lex,

a Contrariū est uetum per text. ibi in verbo edictū. Alua.

Legis forme que sit.

b Idē An. Bal. & Alua.

& pro lege debet seruari. nam quod principi placuit legis habet vigorem, quæcunque enim per epistolam & subscriptionem statuit, uel edicto præcepit, legem esse constet, vt ff. de consti. prin. l. 1. satis enim in ea cõtinetur vocabulum edicti, secũdum quod in §. illo. §. si quis alium dicitur, cum ibi dicatur, si quis aliũ, &c. quasi fuerit illud pacis edictum quod fecit de pace tenẽda. imò videtur insuffi- se, quod per omnes partes regni debe- ret seruari, hoc qđ ibi dicitur circa prici. per vniuersas regni partes &c. quod sufficit ad hoc, ut uim obtineat edicti vt C. de legi. & consti. l. iij. Et secũdum hoc dices, quod Iniuria puniri debeat secundum quod dicitur in illa. l. in casibus, in quibus loquitur. l. quando fit post pacem. veruntamen si iudex uidebit magis g puniendum inspecta atrocitate iniuriæ, & inspectis personis iniuriam patientis & facientis, & loco, magis puniet, vel etiam minus puniet si viderit minus puniendum prædictis inspectis: secundum quod dicitur insti. de iniu. & ff. de inin. cum per illum. l. id non prohibeatur. quod enim nõ mutatur &c. vt C. de test. l. sancimus. quicquid enim noua. l. non est specialiter expressum, id ex ueteribus lt. videtur relictum, vt C. de ap. l. præcipimus. in fi. hoc idẽ intelligas de pœna furti: nisi forte quantum ad pœnam corporalem, quæ debebit forte fieri secundum quod dicitur in prædicta l. j. §. si quis quinque solidos ualẽs &c. in fi. licet enim videatur per quam durum, lex tamen ita scripta est, & seruanda, ut ff. qui & a quibus ma. li. fiant uel nõ l. prospexit legislator, nisi quia forte hodie derogatum est ei per contrariam consuetudinem.

† Fecit ad hoc authẽ. ut in. fine quoque suffr. circa pri. & ff. ad l. Iul. l. 1. la eo. de Bel.

g Hoc totum ẽ in eius arbitrio, secundum Bal. & Aluar.

dium a quoque, & membrorum diminutio, b vel aliud quodlibet delictũ legaliter vindicetur. Iudices † verò, & locorum defensores, vel quicunque magistratus ab Imperatore, vel eius voluntate cõstituti c seu cõfirmati, qui iustitiã facere neglexerint, d & pacẽ uiolatam uindicare legitimè supersederint: damnum omne iniuriam passo resarcire compellãtur: & insuper si maior iudex est, sacro ærario pœnam decem librarum auri præstet: minor autem pœna trium librarũ auri mulctetur. Qui verò ad prædictam pœnam e persoluendã inopia dignoscitur laborare: corporis sui correctionem cum uerberi-

Homicida capite punitur.

a Homicidium. ille enim qui homicidium fecit, capite puniri debet, ut ꝯ. de pace tenen. §. j. in fi. tenetur enim l. Corne. de sica. cuius pœna talis est, ut insti. de pub. iudi. §. item lege Corne. de sica. eodem etiam modo punitur, si causa hominis occidendi cum telo ambulauerit, vt ibidem dicitur. & C. ad l. Cor. de sica. l. is qui cum telo, imo & si causa furti faciendi cum telo ambularet, eadem lege teneretur, ut ff. ad l. Cor. de sica. l. 1. & hoc verum est, quod ita punietur homicida, nisi per pugnam uel aliter probauerit, quod ad sui defensionem illud fecit, ut ꝯ. de pace tenen. §. 1. is enim, qui aggressorem uel alium in dubio uitæ discrimine constitutus occiderit, nullam calumniam ob id factũ metuere debet, ut C. ad l. Corn. de sic. l. 1. & 2. quod enim quis ob tutelã sui corporis fecit, iure fecisse existimatur, ut ff. de iustit. & iure. l. ut uim. item hoc est verum, si habuit uoluntatem occidendi. si enim non uoluntate, sed forte casu eum occiderit, impunis erit: quoniam crimen non contrahitur, nisi voluntas nocendi intercedat. ea enim quæ improuiso casu potius quam fraude accidunt, fato non noxæ plerunque imputantur, ut C. ad l. Corn. de sica. l. 1. & l. 4. in maleficijs enim uoluntas non exitus spectatur, ut ff. ad l. Cor. de sic. l. diuus. Item hoc uerum est, quod ita debebit puniri, ut dictum est, & præterea bona eius fisco, applicabuntur si non reliquerit ascendentes, vel descendentes usque ad tertiũ gradũ: quo casu iis concedent: excepto crimine læsæ maiestatis, salua tñ dote uxoris ut C. de bonis damna. authen. bona damnatorum, & C. ad l. Iuliam maie. l. quisquis. Si autem homicida e facie iudicũ fugerit: tũc res eius mobiles publicari debent in populo, & dispẽsari, aliæ vero immobiliæ dabuntur hẽredibus suis iurantibus & obseruantibus secũdum quod continetur. ꝯ. de pace tenen. §. si verò pacis uiolator. & hæc uera sunt in violatore pacis, in alio uerò puto seruãdum, quod in prædicta auth. dicitur, nisi forte diceres, ut maleficiũ nõ remaneat impunitũ: quod saltem legitima tantũ ascendentibus & descendentibus usque ad tertium gradum relinquatur. Interest enim reipublicæ, ne maleficia remaneãt impunita, ut ff. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. parricidiũ autem punitur secũdum quod dicitur. ff. & C. ad l. Pompeiã de parri. & insti. de pub. iudi.

b Diminutio. pro quo delicto forte manus delinquentis amputabitur, cũ pro solo vulnere manus eius amputaretur, si pacem uiolauerit, ut ꝯ. de pace tenen. § si qs aliũ. imo (ut puto) in plus punietur, si iudici uisum fuerit secundũ qualitatẽ criminis. imo & capite punietur, si animo occidendi eum percussit, ut ꝯ. notatũ est, & hoc similiter intelligas secũdum determinationem superius notatã, s. si defendendo, aut non, et uoluntarie, uel non hoc fecerit.

c Constituti. & ita not. hic quod ab Imperatore debent iudices, & locorum defensores, & alij magistratus, vel eius voluntate constitui, & hoc verum est excepto in Lõbardia, quæ priuilegiũ habet ab eo, ut Lombardi per se iudices faciant, dum tamen ab eo confirmentur: quod male seruatur, secundum quod continetur in pace, quam imperator Constantiæ fecit cum ipsis, quæ scripta est infra inferius in quaterno signato h H. in fin. & hoc est etiam quod dixit, seu confirmari, quod forte dixit propter prædictam pacem, & hoc uerum est, quod debent iudices in ciuitatibus cõstitui, s. qui iura reddere possint. Verum est enim ius esse in ciuitate: nisi sint, qui iura reddere uel regere possint, ut ff. de orig. iur. l. 2. §. post originem.

d Iustitiam facere neglexerint. ita quod eam nullo modo fecerint: idem puto & si cõtra ius litigatoris fecerint, puta sulando contra quẽ non debebant, forte corrupti pretio aut gratia: quia tunc non patietur solũ pœnam æstimationis dispendij, sed etiam ipsius litis, cũ eã suã fecerit, ut C. de pœna iudi. qui male iud. l. vlt. Debet. n. tunc condẽnari ad verã litis æstimationẽ, a nisi foret filiusfamilias, qui cõdemnat quatenus peculiũ patiĩ, ut ff. de iu. l. si filiusfa. hæc vera sunt, qñ dolo malo ita iudicauerit, si aũt non dolo sed per imprudẽtiã male iudicauerit, tũc cõdẽnari debebit, quatenus æquum uisum fuerit iudicanti, ut insti. de obli. quæ ex quasi deli. nasc. in princ. & ff. de iu. & extra cog. l. fina.

a Et etiã corporaliter potest puniri secundũ Ia. de Belui. Bal. & Aluar.

e Ad prædictã pœnã. hoc refert ad primũ dictũ. s. ad iudices, qui prædicta facere neglexerint. s. ut puniatur, ut ĩ. sequitur, si prædictã pœnã non potuerint soluere. Sed nunquid ad uiolatores pacis posset referri. s. qui propter inopiam non possunt soluere pœnam contra eos statutam superius scilicet, ut eodem modo debuerint cũ verberibus procul ab eo loco, in quo habitant, abijci? & quare non? ut dicas qđ referatur ad superius dictũ, & ad proximũ, & maxime cum uiolator pacis non cõmisit homicidium, uel aliud delictum propter qđ debet capite puniri in ipsa violatione pacis: imo multo fortius deberet referri ad eos, cum sit tale delictum propter qđ etiam deberẽt capite puniri. nam miles, turbator pacis capite punitur, ut ff. de re mili. l. si.

b Imo totum in ter esse secundum Alu. per l. hic alleg.

Cum

bus [a] patiatur: & procul ab eo loco, quẽ inhabitat, quinquaginta milliaria per quinquennium uitam agat.

Domus ubi cõuenticula, aut cõspirationes fiunt, confiscatur: & receptans uiolatorem legis, pari cũ eo pœna punietur. Bald.

Cõuenticula [b] † quoque in ciuitatib. omnesque coniurationes, [c] & extra, ẽt occasiõe parẽtelæ, & inter ciuitatẽ & ciuitatẽ, & inter personã & psonã, siue inter ciuitatem & personã, modis omnibus fieri ꝓhibem⁹: & in præteritũ factas cassamus, singulis cõiuratorũ pœna uni⁹ libræ auri puniendis. Episcopos verò locorum ecclesiastica cẽsura uiolatores huius sanctionis, donec ad satisfactionẽ ueniant, uolumus coercere. Receptatoribus [d] etiam malefactorum, qui prędictã pacẽ uiolauerint, & prædã emẽtib⁹, nostrã indignationẽ subituris, & eisdẽ pœnis feriendis: [e] prętereà bona eius publicentur, & dom⁹ eius destruatur. [f] Qui pacẽ iurare & tenere noluerit, beneficio & lege pacis nõ fruatur. [g] Illicitas [h] etiam exactiões maximè ab ecclesiijs [i] (quarum abusus iam per lõga tempora, inoleuit ꝑ ciuitates & castella omnino condemnamus, & prohibemus: & si factę fuerint, in duplum [k] reddantur.

Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum inuiolabiliter obseruentur: iuramenta verò per uim & metum extorta etiam à maioribus maximè, ne querimoniam faciant maleficiorum commissorum, nullius sint momenti. Iac. de Bel.

Itẽ sacramẽta puberũ [l]

Inopia pœnam non aufert, sed auget.

a Cum uerberibus. No. ergo, quod non liberatur quis à pœna propter inopiam: imo maiorem pœnam sustinet: cũ corporaliter uerberibus debeat puniri, & prætereà à loco suo expelli longe per L. milliaria. Ictus enim fustium maior pœna est qualibet pœna pecuniaria, ut ff. de pœnis. l. in seruorum. in fi. cum alias dicatur, quod saltem minorare potest propter inopiam, ut C. de mo. mulct. l. eos. in fi. sed hoc quod hic dicitur, contingit propter enormitatem criminis.

† Facit ad hoc. C. de episco. & cle. l. conuenticula. & de his qui ad eccle. cõfu. l. denũtiamus. & de monopo. l. 1.

b Conuenticula. sic & alias prohibentur cõuenticula fieri collecta multitudine in qualibet pte ciuitatis, uel uici, uel cuiuscunque loci, ut C. de ijs qui ad eccle. confu. l. denũtiamus. & de episc. & cle. l. conuenticula.

1 Cõcor. 11. q. 1. ca. coniurationũ. & ca. si quis clericorũ.

c Coniurationes. 1 qualitercunque ergo fiant coniurationes, prohibentur p l. istam & cassantur: quã male hodie obseruatur: imo totum contrarium faciunt ciuitates, maxime Lombardiæ per partes, quæ sunt in ciuitatibus & compagine, ut ita loquar. sic etiam alias prohibentur coniurationes negotiatorũ, ut species diuersorum corporum negotiationis non minoris, quam inter se statuerint, uenundentur: ut C. de monopolijs. l. 1. Accur.

Receptatores qui sint & eorũ pœna.

d Receptatoribus. pessimũ est genus receptatorum, sine quibus latere nemo diu potest: & perinde debent puniri sicut latrones. ff. de recep. l. 1. & de off pro. l. cõgruit. Idem forte esset si eos nõ receperint: sed cũ eos possunt apprehendere, accepta pecunia uel parte subreptorum eos dimiserint. cũ in pari causa uideãtur cũ eis. arg. ff. præ. ti. l. 1. in fi. Imo iure Lombar. si postquã deprehenderint eos, dimiserint: omne damnũ pro quo deprehẽsi fuerint tenentur emẽdare, ut in Lombar. de fur. & ser fug. l. si quis furem.

2 Approbatur cõmuniter per scribẽ. hic.

e Feriendis. puta cum in pari facinore sint cum ipsis uiolatoribus quasi consentiendo. quos enim par facinus coinquinat & æquat, utrosque similis pœna² comitatur, ut C. de epis. & cle. l. si quẽquã. in fi. facientes enim & cõsentientes pari pœna cõstringuntur. ut C. de sacrosan. eccl. l. iubemus. § œconomus. hoc est uerum, 2 nisi forte ille qui recipit, sit eius affinis uel cognatus. qui tunc debebit absolui, nec forte seuerius cõdẽnari. nõ est enim parcium delictũ, & eius qui nihil ad se pertinentes malefactores recepit, ut ff. de rece. l. fin. Iure autem Longobar. non inspicitur sit affinis uel cognatus: imo etiam si pater filio uel propinquo latroni mansionem post missam sancti Ioannis baptistæ dederit: quia si latro & infidelis debet iudicari. unde qui illum suscipit, similis est illi, nisi iurauerit cum x. Frãcis (si Francus est) quod nesciret eũ latronem fuisse, ut in Lombar. de fur. & serui. fugit. l. quicunque post missam.

f Destruatur. hic non inspexit Imperator iste deformitatem urbis propter destructionem domorum, quã alia lex inspicit: quoniam interest reipublicæ, ne urbes deformẽtur ruinis, ut ff. ne quid in loco pub. l. fin.

g Non fruatur. cum in eã committat nolendo iurare pacem, nec eam tenere. frustra enim legis auxilium inuocat, qui in eam committit, ut ff. de mi. l. auxilium. in fin.

h Illicitas. quas præses prouinciæ prohibere debet, ut ff. de offic. præ. l. illicitas.

i Ab ecclesijs. nec enim debet extraordinarium aut superindictum ab ecclesijs efflagitari, ut C. de sacrosan. eccl. l. placet. a quibus autem exactionibus debeant esse immunes ecclesiæ, & a quibus non, dicitur & notatur in prædicto tit. & in prædicta lege. & l. ad instructionem pontium.

k In duplum. imo forte si ab ecclesia facta fuerit illicita exactio, pœnam perpetuæ deportationis post excommunicationem, quæ erga sacrilegos iure promenda est, patietur ex actor, ut C. de sacrosan. eccle. l. placet in fin.

Iurare quã quis dicatur.

l Item sacramenta puberum. id est iuramenta super sacrosan. corporaliter præstita proprie enim dicuntur sacramenta, cum quis fidem suam uel mentẽ super sacro iuramento astringit, ut puta super altari uel libro continente sacrosancta Euangelia. quid ergo si super libro alio iurauerit, vel forte super aliquo ligno, uel lapide? Rñ. nihilominus ualere: quia ad cor respicit dominus. unde non minus peierat qui contra facit. Nã tactus libri cuiuscunque non id operatur, sed sola uoluntas & abnegatio nominis Dei omnipotentis, ut C. de transac. l. si quis maior. in prin. hodie tamen nõ uidetur ualere iurandum per nomen domini, uel caput, uel capillos, ut in auth. ut non lux. cõtra nat. col. 6. licet sæpe Romani contrariũ faciant. hodie tamen, ut de consuetudine est obtentũ, iuratur per sacrosancta Dei euangelia. ut in auth. iusiurandum quod præ. ab his. in prin. col. 2. quod constat esse seruandum: quia diuturni mores &c. ut instit. de iu. na. §. ex nõ scripto. Quid si iurauit verbotenus, ut quis dixit, per Deum non ueniam contra? Respond. non ualet, 3 plus enim operatur tactus libri ratione maioris solennitatis, quod etiam probari potest, ut C. si mi. se ma. di. l. si alterius. §. vltimo in princip. licet sit argu. contra. C. de episco. & cle. authẽ. sed & iudex. & de in. l. rem non nouam. sed speciale ibi Quid si non ipse, sed alius pro ipso & super animam suam iurauerit, ut fit interdum? Respon.

3 Secus ĩ iure cano. quia inter simplicẽ loquelam & iuramẽtum deus non facit differẽtiã. vt 22. q. 2. c. qcunqs. & 22. q. 5. c. iuramẽti. facit ẽt ca. si uero aliquis. extra de iureiurãn.

sponte facta. a super contractibus. b

R.ñ. idem est ac ipse iurauerit: si tamen iuratum fuerit eo mandante, ut arg. ff. de admi. tu. l. ita autẽ. §. gessisse & ff. quod cu. uel. no. l. item eorum. §. 1. j. rñ. arg. contra. C. de ijs qui ue. ata. impe. l. 1. in prin. & de iu. emphy. l. ul. §. pe. 1 Quid si impubes iurauerit: nunquid tenebit eius sacramentum, ut contractus cum eo habitus ualeat? Arg. qđ sic ff. de iureiur. si quis iurasse. 1. respon. sed contra puto: quia illud uetitum est in sui emolumentum & aduersarij præiudicium, ut ibidem probatur, quinimo impubes prohibetur iurare. cum etiam de eius utilitate tractatur, ut ff. de in litem iuran. l. uideamus. in prin. in casu tamen: puta cum iurauerit se daturum patrono operas, & uinculator est uel histrio: obligatur, ut. ff. de ll. cau. l. ult. præterea cum lex ista loquatur tantum de pubere, nihil noui uidetur statuendũ per hoc in impubere: quia quod non mutatur &c. & C. de re l. sancimus. Puberem 2 autem accipimus masculum maiorem 14. ann. fœminam autem maiorem 12. ut insti. qui. mo. tu. fin. in prin. Item puberem accipias sanæ mentis. nam si furiosus sit, nec iureiu. se obligat: quia similis est pupillo infanti: adeo quod nullum negotium recte gerit, ut inst. de inut. sti. §. furiosus. & § sed quod diximus, ipse enim habetur loco dormientis & absentis, 3 ut ff. de in. co. l. 2. §. furiosus. & ff de acquir. pos. l. 1 §. 1. Quæro nunquid sit intelligendum hoc de pubere patrefa? Respon. idem in filiofa. pubera, tum quia lex non distinguit. tum quia ipse ex omnibus causis obligatur quibus paterfa. excepta causa mutui, ut ff. de act. & obli. l. filiusfa. sed nunquid tantum in pubere libero? Respon. 3 & idem in seruo quantum ad hoc ut naturaliter cum effectu obligetur. nam qui est seruus naturaliter obligatur, ut ff. de cond. inde. l. naturaliter. ut nec contra illam naturalem posset restitui. Item quantum ad hoc, ut dominũ obliget de peculio: ut ff. de pecu. l. si quis. §. etiã. ubi nec ipse dñs restitui possit: quod tamẽ ẽt sine iuramento cõtingeret, ut ff. de mi. l. 3. §. seruus. Sed quid de impubere libero, qui credebat se seruum? R ñ. 4 idẽ quod in uero opinato libero: quia plerũque extra id quod agitur, tacita obligatio nascitur, ut ff. commo. l. si is qui. § si libero. & ff. de acqui. re do. l. libe. homo. Item quæro, an sit hoc intelligendum in pubere curatorem habẽte, si sine curatoris authoritate cõtrahẽdo iurauit? R ñ. utique secundum eos qui dicunt, quod sacramentũ repræsentat eũ maiorem. nam si maior esset, nõ restitueretur. Sed cõtra uidetur, cũ pupillo similis habeat, ut C. de in inte. resti. mi. l. si curatorẽ habens. in quẽ nõ cadit pñs constitutio, ut ꝰ. notauimus: ergo. potest intelligi lex ista in pubere habente curatorẽ, & cõtrahente eius authoritate: & in pubere non habente curatorẽ cõtrahente per a solũ. Sed instabit quis dicens, lex ista nõ distinguit in pubere habente, uel non habente curatorẽ: ergo nec tu distinguere debes? Resp imo quãuis lex ista non distinguat, à religione iudicantis omitti non debet, ut ff. de test. l. § fitũ. uel dic. quod licet hæc lex nõ distinguat, debet tamen distingui per alios, ut arg. C. de ap. l. ult. §. fi. & in auth. de admi. offi. §. fi. nã & posteriores leges interdum trahendæ sunt ad priores, ut ff. de le. & senatuscon. l. sed & posteriores. sed licet ita uideatur posse dici & distingui: tamen uerius 5 uidet ut siue curatorẽ habeat, siue non. teneat contractus, nec possit rescindi quanquam secundum leges sit ipso iure nullus. nam & secundum leges ueteres uendita re sine decreto, ipso iure nulla est uenditio, ut C. de præ. & alijs re. min. l. 2. & 3. C. de admi. tu. l. lex quæ tutores. §. ult & tamen si corroboretur iuramento, ualida fit, & tenet per hanc legem.

a Sponte facta. quia secus si per uim uel metum, ut ꝑ. eo. §. per uim autẽ. Sed quid si dolo fuit inductus minor, ut interdum faciunt tutores finita tutela, qui eos blãdit ijs uel adulationib. ad talia inducunt? Resp. non uidetur tunc spontanea uoluntas, ut ar. C. de rap. uir. l. j. circa. fi. Quid ergo? R ñ. si maior esset, haberet actionem de dolo, cum res processit ad traditionẽ: sed quia minor est, uidetur quod cessaret restitutio in superstite: ut ff. de dolo. l. 1. §. idem Pomponius, restitutionem autem tollit iuramentum interpositũ: qa repræsentat eũ maiorem, ut hic. sed iuramentum siue eius effectũ tollit interpositus dolus: quia non debet ex eo lucrari: ut ff. de dolo. l. ne ex dolo. quid ergo? nunquid res erit in circulo, ut ff. qui po. in pi. ha. l. Claudius Felix? Resp. non. sed minor 6 postulabit restitutionem cessante actione de dolo, quæ non põt habere locum & si opponatur de iuramento replicabitur de dolo: quia dolo induxit eũ ad id, ut arg. C. de transac. l. sub prætextu. & l. si ex falsis. & ar. ff. de iudi. l. si prætor §. Marcellus. & hoc cum constat adhibitum dolum, forte persuadente ei, qui in nullo ei tenebatur. & quòd ipse lõge pluris erat ei obligatus: uel simili modo. Quid si alias sui blanditijs minorem induxit ad hoc, forte dicendo quod ex fide fecerat, quam quã in aliquo minus bene fecisset ei, & talia: uel quia ualde pro bono haberet, si sic cum eo cõtraheret: nunquid tenebit si iurauerit, quãquam in aliquo læsus sit, ut nec restituatur? Resp. utique: 7 quia non alicui interdicendũ, si aliquid ex sua industria cõsequi possit, ut C. arbi. tut. l. si defunctus. & C. si quis ali. testa. prohi. l. fin. ff. de leg. 2. l. Lucius. §. Sempronia. & ff. si quis ali. te. pro. l. fi. item quod dicit sponte, non dicit ad differẽtiam eius quod interdum ex iuris necessitate fit: ut cum cedit uni actionem contra alium, ut C. de di. ui. tu. l. 2. § ult. & idem in similibus.

b Super contractib. Hic quæro, an sit intelligendum de quocunq; contractu ẽt legib. interdicto? Resp. non nam iuramentum interpositum cõtra leges ipso iure non ualet, nec confirmat contractum contra leges initum, ut C. de legi. & consti. l. non dubium. in fi. & ff. de pa. l. iurisgen. §. & generaliter. & de leg. 1. l. si quis inquilinos. §. ult. & in auth. scenicas non solum. col. 5. § fi. & ff. de obseq. li. l. pe. nec ob. si dicatur quod peierat: quia non uidetur peierasse, ut ff. qui satis. cog. l. ult. sed in isto non ne contractus alienationis rei immobilis sine decreto est contra legem, ut C. de admi. tu. l. lex quæ tutores. in fi. & de prædi. mi. fere per totum. ergo sacramentum nullius debet esse momenti? respon. 8 non est contra legem cum hac. l. Fri. sit approbatum, hac s. sacramenta puberum &c. uel illud in contractib. interdictis iure communi. Itẽ quæro quid si minor uendiderit & iurauerit, & deceptus sit ultra medietatem iusti pretij: an possit uenire cõtra? Resp. P. utique, quia agit uel ut iustũ pretium suppleat, uel ut rescindatur cõtractus, ut C de rescin. uẽ. l. 2. sed Io. & B. idẽ, sed alia ratione, dicẽdo quod sacramentum nihil aliud operatur, nisi quòd repsentat eũ maiorem unde est qđ ipse sicut qa maior poterit postulare, uel pretiũ suppleri, uel contractũ rescindi, data electione emptori, ut in prædi. l. sacramentum. n. interpositum priuat eũ a priuilegio suo. s. restitutionis: quod ei propter ætatẽ cõpetit, nõ aũt a iure cõi quia hoc non põt facere, ut C. de transi. l. si ex falsis & C. de nõ nu. pec. l. ult. nec mirũ. qđ difficilius tollit ius cõe, quam priuilegiũ: cũ ẽt difficilius iducat. ut in auth. de re. ec. nõ alie. §. sed qa uerisimile. io fi. Quid de maiore iurãte si deceptũ ultra dimidiũ? Resp. forte idẽ cũ non supersit ei nisi ius cõe. dño tñ P. uisum fuit cõtra; ut nihilominus contrauenire possit prædicto mõ: quia nõ agit præcise, ut rescindat cõtractus, sed ut iustũ pretium restituat & suppleat: uel contractus rescindat: & facit pro hoc: qa sacramentũ ius cõe non tollit, ut ꝰ. no. & probatur. ff. de ac. pos. l. si quis extraneus. 1. respon. & l. si seruum quis. §. ul. sed domino meo uisum est cõtra 9 ut no. in summa de resc. uen. quia uenditor sic agendo alterã sõpe urget emptorẽ rescindere cõtractũ, ut ff. de cõd. insti.

1 Ibi loquitur in procuratore generali secũdũ Bal. ibidẽ.

2 Pubes qualiter accipiatur.

3 Approbatur per oẽs scriben. hic.

3 Ista etiã approbatur per omnes.

4 Idem Aluar.

5 Approbatur per oẽs scriben.

6 Approbatur per oẽs scriben. hic.

7 Idẽ ia. de Beluis. & Aluar.

8 Ista est uerã de iure canon. p ca. cum cõtingat. § de iureiu.

Sacramẽtum repsentat iurantẽ maiorem.

9 Et bene secũdum Aluar. & ẽ gl. similis & ibi Bart. Bal. & Paulus Salic. in l. 2. hic alle.

insti.l.quæ sub conditione.§.sed si sub iurisiurandi.cõtra hoc tamen ast ar.ff.de iu.pa.l.adigere.§.1.Sed quæro an hoc sit intelligendum in uenditione facta cum interpositione decreti: an idem & si decretum non interuenerit? Resp.vtique in omni uenditione: quia aliter inutiliter uideretur adiecta:cum hoc etiam lex. C. [1] aduer.uen.inducat,& maxime cum hoc indistincte hic dicatur,res etiam in dubio sit potius interpretanda,ut ualeat quam pereat ut ff. de leg.1.l.si quando.& ad mu.l.1.Item quæro,si iurauerit aliquis in genere seruaturum se omnes contractus, quos fecerit tempore minoris ætatis,& postea uendat & non iuret:an teneatur? Respon.uidetur quòd non: quia ex cõfessione non solet quis absentem obligari,ut ff.de confes.l.certum.§.si quis. Item quia res inter alios acta &c. & ad hoc facit.C.si aduer.uen.l.1.ubi dicit emptori iurãdum esse.Item est ar.ad hoc.ff.qd cuiusq; uni.l.item eorũ.§.sed si ita.item pro hoc est præsens litera super cõtractibus.unde si aliter fiat,non ualet, ut ar.C.de sent.& inter.l.prolatã. Ex aduerso uidetur contra hæc rationes:quia constat eandem rationem subesse etiã cũ alias iurauit.& quia nihilominus faciens cõtra molit religionem diuinã,& delinquit:& nihilominus propriã turpitudinem allegat, unde cum eadem subest ratio, idẽ debet subesse ius.ut arg.ff.ad l.Aqui.l.illud. sufficit enim quia deierat:ideoq; ferendus nõ est,ut C.de indi.vi.l.2.in fi.Itẽ quia cõtra factũ propriũ uenit, ut ff.de adop.l.post mortẽ,& in hac quæstione satis puto, quòd si prius ita iurauerit, & postea in cõtractu dixit se uelle teneri illo iuramento, quòd teneat:& ita uidemus de cõsuetudine obseruari. item quæro, si minor uendidit & iurauit,& anteq̃ traderet,cecidit a possessione: postea ad eã redijt aliquo casu: an si non præstet,uel non restituat eã emptori agẽti postea, uidentur facere contra sacramentũ? Resp.utiq;,cũ nondũ tradideret: sed si iam tradiderat,tunc secus erit:cũ iam uideatur liberatus solutione eius,ut no.C.de trãsa.l.si quis maior. Sm Azo.uel dic [2] idem in utroque casu:quia agere uidetur:& cõtrouersiam facit etiam reus excipiendo & contradicendo,ut ar.ff.de procu.l.nõ solum.§.si status.& si para hæ.peta.permittendum.Sed quid si primo uendidit nec iurauerit:sed postea ex interuallo iurauit se ratum habiturũ,& non contrauenturum:nunquid confirmabitur, ut teneat præcedens contractus qui q̃ a principio nullus fuerit ipso iure? Rñ.utiq;: [3] arg.ff.de iud.l.licet ãt.contra.insti.de ant.tuto.§ ult. Item quia maior factus ratum habens,etiam sine iuramento confirmat eandem venditionẽ quãuis ipso iure nulla fuerit,ut C.si maior fa.ra.ha.vel nõ l.1.& 2. ar.ff.quorum lega.l.1.§.prodest.Itẽ quæro,an lex ista locum habeat in stipulatione vel in renuntiatione? Videtur quòd non: quia contractus proprie is est,qui ultro citroque dantem & accipientem obligat, ut ff.de uerbo.sig.l.Labeo 2.minor aũt qui promittit: non se alij,sed alium sibi obligat. Item minor qui renuntiat, non contrahit,sed potius distrahit, ut alibi dicitur in soluto debito,ut insti.q.mo.re.contrah.ob.§.is quoq; in fi.Sed contra puto [4] .cur hoc nomẽ cõtractus accipiatur pro omni obligatione,ad exemplum eius qd dicitur in edicto prætoris,ut ff. de mino.l.ait prætor. in prin.& arg.ff.de ijs quæ in fraud.cre.l.1.§.ait.& ff.de iu.l.omnẽ.& ff.qui.ex can.in pos.ea.l.ult.Quid si iurauit se non uenturũ contra sententiam, uel contra cõfessionẽ uel arbitriũ? Resp. [5] utiq;: & tunc tenetur: nã in iudicio quasi contrahitur,ut ff.de pec.l.3.§.idẽ scribit. & maior etiam si tale pactũ fecisset,non ueniret contra appellendo, ut ff. qui app.lle.uel non l.2. imo contra puto,quòd saltẽ appellare possit quia non est de iure cõmuni:nam iurando solum perdit priuilegiũ ætatis, ut s. dixi. Sed nunquid & tunc in aliquo tenebit sententia, cum curator ibi non affuerit? Respon. idẽ,ut no.s.in a.q.Quid si iurauerit quis se nõuenturum contra testamentum? distingue utrum proprium, an alienum,si contra proprium,non tenet:quia testamenti factio iuris publici est,ut ff.de test.l.3. quod autem iuris publici est,pactis priuatorum nõ potest tolli,ut ff.de pact.l.ius publicum. nec etiam per pactum potest aliquis maior libertatem testamenti faciendi sibi auferre,ut C.de pact.l.pactum quod dotale. & ff.pro soc.l.cum duobus.§.idem respon.si autem contra alienum: distingue, utrum potuit tenere pactum de iure communi secundum distinctionem no.C.de pac.l.ult.quo casu præiudicatur ei:nam testamentum cõnumeratur inter contractus,ut ff.de duo.re.l.eadem. an non:in quo casu contrauenit de iure communi, ut alias s.not.in 12.q.Quid si filius famil.minor renuntiauit.Macedoniano,& iurauit? Resp non teneri: [6] quia nec maior renuntiare potuisset;cum non sit fauore eius inductum,sed odio creditorum,ut ff.de condict.indebi.l.qui exceptionem. sic enim daretur materia peccandi.quod est contra publicam utilitatem, ut ff.ad Maced.l.1.in princ.& instit. quod cum eo.in prin.quid si mulier minor renuntiauit Velleia. & iurauerit? Respon. tenet. [7] nam si maior renuntiasset, cum sit eius fauore inductum,teneret.ut in prædicta.l.qui exceptionem.& ff.ad Velleia.l.ult §.pen.& C. quando mu.tut.off.fun.l.ulti Quid si minor sit confessus se pecuniam accepisse mutuo, & renuntiauerit exceptioni non numeratæ pecuniæ,& iurauerit se nõ uenturum contra? Respon. non poterit aliquo modo uenire contra,secundum eos qui dicunt maiorem renuntiantem nullo modo debere admitti contra. Val secundum nos dabitur exceptio doli:& ita in hoc grauabitur, ut tunc probet non numeratam pecuniam: sicut alias diximus in maiore renuntiante,ut in sum. de non nu.pec. Quid si minor donauerit causa mortis, & iurauerit se nullo tempore reuocaturum? Respon.tenet,nec reuocat.nam minor etiam de iure cõmuni potuit donare:quia & testari potest,ut ff.de do.cau.mor.l.tam is & inst.qui.ex cau.ma.nõ lic.§.pen. nam & maior potuisset renuntiare iuri reuocandæ donationis:cum hoc sit eius fauore inductum, ut censetur priuati iuris: licet aliud sit in testamenti factione, vt s.not. unde & filiusfa. donare potest causa mortis patre consentiente,sed testari non potest, ut in præd. l.tam is C.de test.l.oemo.Quid si donauerit simpliciter & iurauerit?uidetur forte, quòd non teneat:quia etiam decreti authoritate facta ipso iure non ualet,ut C si ma.fa.ra ha.l.ult §.fi. Sed cõtra puto: [8] cũ repræsentat maior propter iuramentum: vt s.no.in l.si maior factus donasset:nõ repeteret.nec obstat,quòd hoc nõ potest facere decreti interpositio: quia illa non tollit restitutionẽ,ut C de præ mi.l.si quidẽ. iuramentũ tamen tollit,ut hic. Quid si minor iurauerit transactionem,uenditionem uel aliũ contractũ similẽ firmũ habere.nunquid si de facto cõtrauenit & peierat,infamabitur, & alias pœnas subibit: quæ continentur C.de transa.l.si quis maior? Resp.nõ infamabitur,& si pœnas alias subeat,ut ar.ff de ijs qui no.infa.l.vlt.Quin imo videtur, quòd nec alias subeat pœnas, nisi quas subiret maior qui non iurasset:cũ sacramentũ nihil aliud operetur, nisi ut maiorem eũ repræsentet. Vel qd uerius est,dic quòd oẽs pœnas prædictas subire cogetur:quia cõstat cõtractũ tenere.vñ si cõtra faciat puniẽ sicut quilibet maior,qui iurauerit: cũ in delictis nullo ætatis auxilio debeat ei succurri,ut C.si aduer.deli l.1 & ff de mi.l.auxiliũ.§.in delictis. Quid si filiusfa.minor iurauit patri cõtrahẽdo forte cũ eo,cũ renũtiauerit bonis maternis sicut pleriq; faciũt? Rñ.nõ ualet: [9] nã stipulatio inter maiores cõtracta cũ parentib.in quorũ potestate sunt,inutilis ẽ:ut inst.de inut.sti.§.itẽ inutiles Quid si pater minor diuisit bona sua inter filios emãcipatos.& iurauerit: nunqd poterit uenire cõtra? Rñ. vtiq;: [10] iũ qa nulla fuit cõtracta obligatio,nec fuisset ẽt si maior esset:ũ quia liberũ debuit habere cõmutandi arbitriũ. quãquã hoc fallat in casu fauore matrimonij:qe dotẽ quã dedit pro filia sua priori nupto nõ pt diminuere,nisi postea clade aliqua superueniente,ut C. de rei

[1] Approbatur per oẽs scribẽ. hic.

[2] Tu dicas formã iuramẽti ẽn cõsideran di. An. & Aluar.

[3] Bene loquitur & probatur in l.fi. C. ad Mace. Aluar.

[4] Idẽ Ia. de Beluis. & Aluar.

[5] Approbatur per oẽs scribẽ. hic.

[6] Approbatur per oẽs scriben.hic.

[7] Cũ ista glos. transeunt oẽs docto.hic.

[8] Approbatur per oẽs scriben.hic.

[9] Imo secundũ Ia. de Bel. & Aluar.

[10] Hæc opinio procedit quãdo diuisio habet vim testamenti:alias secus, vt hic in fi.l. Ia. & Aluar.

de rei uxo. in authen. sed quãuis. sed contra uidetur est talis diuisio fiat inter filios animo donandi: & donatio inter eos uires ui(ri)bus, ut C. de inoffi. do. l. 2.

rerum [a] suarum [b] nõ re tractãdis, inuiolabiliter [c] custodiant. Per uim autem & iustum metum [d] etiã à maioribus [e] (maxime ne querimoniam [f] maleficiorum commissorum faciant) extorta, [g] nullius esse momenti iubemus.

TITVLVS LIIII.

DE ALLODIIS.

AD hoc, qui allodium † suum uẽdiderit: distri ctum & iurisdictionem Imperatoris uendere non præsumat: & si fiat, non ualeat. Si uerò contigerit allodium aliquod etiam infeudatum conferri ecclesiæ uel pro oblatione fidelium, uel per emptionis & uenditionis alteriusve huiusmodi cõtractum infeudatus: nisi per gratiam ecclesiæ tanquã de nouo reciperet, feudũ qđ habebat, retinere nõ poterit. [h] Vt autẽ æquitas, quæ in paribus causis paria iura desiderat, [i] per uniuersitatem totius imperij seruetur: firmiter statuimus tam in Italia, q̃ in Alemania, ut quicunque indicta publica expeditione Romam ad suscipiendam imperij coronam, regem aut sub rege dominum suũ nõ adiuuauerit aut eundo cum ipso, [k] aut pro quantitate feudi stipendia [l] militiæ persoluendo (si de uocatione

[a] Rerum. s. corporalium & incorporalium: item mobilium, & immobilium. rei enim appellatio generalis est, ut ff. si cert. pet. l. 2. & de uerb. sig. l. rei appellatio. & in fiit. de re. corpo. & incorporali. per totum. Accur.

[b] Suarum. id est, propriarum. Sed quid si communiũ? Rñ. idem: quia uerbum suũ, ad utrunq; pertinet, ut ff. de uer. sig. l. pupillus. §. uerbum suum, & de leg. 3. l. si quis seruos suos. Quid si super rebus alienis contraxit: puta quis rem alienam uendidit, & iurauit? Resp. constitutionẽ præsentem ad id nõ respicere, cum hic tãtum de rebus suis loquatur. quid ergo? stabo legi ueteri, ut dicam ipso iure non ualere, ut ff. de re. cre. qui sub tut. l. magis. §. i. uel dic quod teneat sicut à quo uis maiore alias facta, ut ff. de contra hen. emp. l. rem alienam & quod dicit rerum suarum: large accipiatur quasi dicat super contractibus suis &c.

[c] Inuiolabiliter. id est, incorruptibiliter, id est, sine uiolatione uel corruptione aliqua & quantum ad agẽdum, & quantum ad excipiendum, & quantum ad dominium transferendum & accipiendum, ar. ff. de acq. re. do. statuas, & famil. ercis. l. inter cohæredes. §. 1.

[d] Iustum metum. Quia si uanus fuisset timor, contra esset, ut ff. qđ met. cau. l. metum. & l. metũ autem. §. j.

[e] A maioribus. maxime si maiores, id est potentiores uim uel metum intulerant, ne maleficiorum commissorum extorta &c. Vel potest legi secundum aliam literam aliter: per uim autem & iustum metum etiam a maioribus maxime, ne querimonia maleficiorum cõmissorum fieret.

[f] Querimoniam. etiã si nulla facta uel deposita fuerit querimonia de maleficio cõmisso, nullius momenti sit. i. ipso iure nõ ualeat. Sed in isto nũquid per hoc dices, q edictum quod metus causa sublatũ sit & quo ad actionem, & quo ad exceptionem ex eo inductã, ut ff. qđ met. ca. l. metum. §. sed quod & §. Iulianus. & §. uolenti. & §. ex hoc edicto. cum uideatur per. l. istam quod contractus per metum initus ipso iure sit nullus quem cõstat per leges ueteres tenere, ut ff. quod met. causa. l. si mulier. l. pe. & antepe. & C. de inut. stip. l. dolo? Rñ. minime. nam quod dicit nullius esse momẽti, subaudi quantum ad effectum. sic & alias accipiuntur hæc uerba. ff. qđ met. cau. l. qui in carcerẽ. Sed hæc responsio non placet propter uerba præcedẽtia, ne querimonia maleficiorum cõmis. extor. &c. & q hæc uerba sint posita proprie, hoc significãt, ut qđ fit, ipso iure sit nullũ, ut ff. de uer. obl. l. generaliter. & C. de leg. & cõstit. l. nõ dubiũ. in fi. Dic ergo hoc esse referẽdũ ad sacramenta tãtum per uim extorta: de quibus. s. dixerat: qđ probat etiam uerbum aduersatiue positũ propter præcedens uerbum sponte. Sed in isto quæro magis tollitur iuramẽtum ipso iure, quam cõtractus? R. s. quia effectus iuramẽti debilior est. Ex eo enim nulla inducitur obligatio: sed robur quoddã quod præstat contractui cui accedit. s. q possit efficaciter cõueniri, qui alias non poterat auxilio restitutionis obstante, si sponte interponatur. hic ergo effectus [r] quasi debilior tollitur ui uel metu illato: quod nõ est in effectu, qui ex contractu inducitur quasi fortior: quia ex eo inducitur ultro citroque obligatio: ut ff. de uerbo. sig. l. Labeo & supradictam lecturam lego secundum literam talem, quã habebam: per uim autem & metum iustũ subaudi sacramenta interposita, scilicet à puberibus de quibus dictum est.

[g] Extorta. hoc est dicere, hoc quod dictum est supra uerũ est in iuramentis a puberibus sponte extortis. nam iuramenta extorta per uim uel metum nedum ab eis, sed etiã a maioribus 25. an. nullius momenti sunt ipso iure: maxime si fuerint super eo exposita, nec deponatur querimonia maleficiorum commissorum & merito dixit maxime: quia rei publicæ interest, ne maleficia remaneant impunita: ut ff. ad legem Aquil. l. ita uulneratus, cum concord. ibi positis.

† Iac. de Belui. exponit hic allodium. i. illud qđ est eius proprium & a nemine alio recognoscitur nisi a solo deo. & facit infra, proxi. §. & sup. si de feud. fue. con. ca. 2. & 3. & de allodio tãgitur. ff de religi. l. at si qs. §. si interdum & C. de ingẽ. & manu. le. penul.

[r] Et me Iius. And. de Iser. & Aluar.

[r] Idẽ Ia. & Ala. & hanc mel tum commendat Marcus Anto. in tract. de ef. fectibus iuramẽti, effecta. 56.

DE ALLODIIS.

[a] AD hoc. [h] Nõ poterit. Et no. hic casũ quem in summa no. scilicet qđ uasallus amittit feudũ sine culpa sua: sicut & alias quis amittit feudũ nõ sua culpa, sed propter culpã alterius, ut s. in quib. caus. feud. amit. §. denique & s. si uasallus feudo priuetur, cui dcfe. ca. 1. Sed nunquid in isto casu tenebitur ei ad interesse dominus, scilicet ut uel ei præstet æstimationem, uel aliud sibi det feudum eiusdem quantitatis & bonitatis? Rñ. puto quod sic. tanquam si eũ inuestiuisset de re alie. ut s. si de feu. uasal. interp. fue. c. negotium. & s. de tran. re. alie. c. eum de re. cum. n. Imperator per hanc legem illud beneficium ei non abstulit: merito ueteri consuetudini relictum intelligitur. ar. C. de appel. l. præcipimus. in fi.

[i] Desiderat. sicut alias dicitur. quod ratio æquitatis diuersas species actionum non excludit; ex quo ex similibus negotijs descendunt. C. de consti. pec. l. ulti.

[k] Cum ipso. uel alium pro eo domino acceptabilem mittendo, ut j. l. proxi. §. firmiter etiam statuimus.

[l] Stipendia. quæ alias dicuntur hostendisiæ in Lombar. s. 10. denarios de modio, in Alemania tertiã partem fructuum feudi eiusdem anni a quo expeditio indicta est, siue quo fit exercitus: & hoc secũdũ Corradũ, ut s. de ca. Cor. §. similiter in hostẽdisijs. secundũ uero Fride. Imperator. dimidium reditus feudi unius anni, tam in Alemania quam in Lombar. ut j. l. proxi. §. fin.

† Alias, ad hac. Aliena culpa qui doque nõ ceci.

legitima[a] (a domino suo conuinci per compares suos[b] poterit) feudū ꝑdat:[c] & dñs in suos usus illud habeat redigendi liberam facultatem.[d]

TITVLVS LV.

DE PROHIBITA feudi alienatione ꝑ Fridericum.

Omnis alienatio feudi contra hanc legem facta etiā antiqua quantumcunque cassatur, & bonæ fidei emptori pretium restituitur: & tabellio, qui instrumentum tale scribet, cum infamia priuabitur officio, & manum amittet. Bald.

Frider. Dei gratia Ro. Impera. semper August.

IMperialem decet solertiā ita reip. curā gerere, & subiectorum cōmoda inuestigare, vt regni vtilitas incorrupta persistat, & singulorum status iugiter seruetur illæsus. Quapropter dum ex prædecessorum nostrorum more vniuersalis curiæ Ronchaliæ pro tribunali sederemus, a principibus Italicis, tam rectoribus ecclesiarum, quàm alijs fidelibus regni, non modicas accepimus querelas, ꝙ beneficia eorum & feuda, quæ vasalli ab eis retinebant, sine dominorum licentia pignori obligauerant, & quadam collusione nomine libelli vendiderant: vnde debita seruitia amittebant, & honor imperij, & nostræ felicis expeditionis complemētum minuebatur. Habito ergo consilio episcoporum, ducum, marchionum, & comitum, simul etiam & palatinorū iudicū, & aliorū procerum, hac edictali Deo propitio perpetuò valitura lege sancimus, vt nulli liceat feudū totū, vel partem aliquā vēdere, vel pignorare,[e] vel.

xi. §. firmiter etiam statuimus.

[a] Legitima. i. per se vel per procuratorem suum facta præsentibus alijs paribus, forte duobus vel tribus. debebit enim dominus eum in propria persona vocare, vel mittere procuratorem suum ad eum. & debet habere secum duos vel tres de paribus pro testibus, vt veniant secum in expeditione Romana cum Imperatore siue rege, & tunc erit legitima[•] vocatio. & hoc est quod sequitur, conuinci per compares suos &c. & ita notabis hic secundū hoc, quod ista vocatio debet fieri coram paribus ad hoc vt legitima sit: sicut alias debet fieri noua inuestitura coram paribus ad hoc vt legitime fiat: vt ī. qui testes sunt necessarij ad probandum nouam inuesti. c. j. & ca. sequen. vel intelligas hāc legitimam esse vocationem, si dominus eam rite fecerit (vt dixi) coram paribus, spatio competenti inter vnam vocationem, & aliam, forte septem, vel decem dierum, interposito: sicut alias fieri debet citatio, quando dominus vult controuersiam facere vasallo vel econtra: vt ī. de milite vasallo qui cōtumax est. c. dominus vocat militem. Vel etiam dicas, qđ tunc erit legitima si dominus eum vocauerit per compares ipsius vasalli: puta quia dominus miserit ad eum duos vel tres de vasallis suis, qui dicuntur compares vasallo quem vocat, quasi simul pares, scilicet vt debeat ire cum eo domino in expeditione regis: & secundum hoc ita construe: si de vocatione sua legitima per compares suos, subaudi facta, a domino suo conuinci &c. & secundum hunc intellectum dices, quod sufficit si probet etiam per alios ita factam fuisse vocationem: prima tamen expositio, vel etiam secunda melior videtur.

[•] Qualiter autem fieri habeat, vide hic plene per Matt. ab Afflic. & Bald.

[b] Per compares suos. sed quid si non habuerit compares? Respon. forte tunc sufficiet, si etiam per extraneos tunc probetur: sicut etiam alias dicitur de noua inuestitura, quæ potest fieri coram extraneis testibus si dominus non habet pares: vt supra, qui testes sunt necessarij ad probandum no. inue. c. 1. & c. seq. sicut & alias propter inopiam probationum tales admittuntur, qui alias repellerentur: vt C. de hære. & ma. lege, quoniam, & de repud. lege, consensu, & ff. de testib. l. serui responso.

Probationum inopia testes extranei admittuntur.

[c] Perdat & ita not. hic aliam ingratitudinem per quam vasallus feudum amittit, & ad dominum libere reuertitur. hoc idē habes ī l. proxi. §. firmiter etiam statuimus. & secundum quod has & alias ingratitudinēs plene not. in summa.

[d] Facultatem. sed nunquid hoc intelligitur, siue fuerit paternum feudum, siue nouum: ita vt non solum filius, sed etiam agnati excludantur a domino? Resp. forte sic: cum indistinctè hoc dicatur. Cum enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: vt ff. de offi. præ. l. 3. & de pub. l. de pretio. Item[•] nonne hic talis est iniuria, quæ respicit dominum, cum eum contemnit, ꝙ secum non vadit sicut debet? ergo debet omnino ad eum pertinere feudum, vt hanc habeat suæ iniuriæ vltionem: vt supra, in quibus cau. feud. amit. §. denique. Imo qđ plus est, respicit ipsum Imperatorem, cum eum teneatur adiuuare in dicta expeditione: vel dominum suum, & hoc est quod supra dicit, regem aut sub rege &c. cum etiam per hoc, quòd non vadit in ipsa expeditione, vel alium non mittit, vt dictum est: vel stipendium militiæ non soluit: minuatur vtilitas imperij, & vires eius attenuentur: & hoc est de quo Lotharius in l. sua conqueritur. ī. l. proxi. imperialis, quasi circa medium & circa finem. Vel dicas, quòd hic loquitur tantum de nouo feudo, vel etiam de veteri, ad quod non veniunt agnati, cum eos non habeat vasallus. licet enim hic non distinguatur, nos tamen in isto casu debemus distinguere, & secundum determinationem veteris consuetudinis intelligere s. vt licet vasallus delinquat in isto casu & si ad filium non veniat, ad agnatos tamen, si habet, perueniet. & hoc est quod dicitur supra, si vas. feu. pri. cui defe. c. 1. ibi, licet ad agnatum quandoque pertineat &c. & ita intelligi debet quod legitur. ī. in qui. cau. feu. amit. §. denique, scilicet vt ibi loquatur de nouo feudo. licet enim sit hic à lege omissum, tamen non debet omitti à religione iudicantis: vt ff. de rest. l. quæ situm & de spon. l. ratio. quod enim hac lege noua non est specialiter dictum, hoc veteri consuetudini relictum intelligi debet: vt argu. C. de appel. l. præcipimus, in fine. Prior tamen intellectus verior videtur per rationem, quæ assignatur supra in quibus causis feudum amittatur. §. denique, cum ibi videatur etiam de paterno feudo loqui.

[•] Videto in hūc locum Mat. ab Afflic. qm̄ gl. hęc ipsi non admodū placet: tā etsi in eā ꝓpēdeāt Iaco. Bel. & Bal.

DE PROHIBITA feudi, &c.

[a] IMperialē. Vel pignorar. Prohibetur ergo hic expresse pignoris obligatio de feudo in totū vel ī partē aliquā sicut prox. dixi ibi vel partem aliquam &c. quod est contra, Py. qui

contra

quocũq; modo distrahere seu alienare,[a] vel pro anima iudicare sine pmissione[b] illius domini, ad quem feudũ spectare dignoscitur. Vnde Imperator Lotharius tantùm in futurum præcauẽs ne fieret, legem promulgauit. Nos autem ad pleniorẽ regni vtilitatem prouidentes, non solùm in posterum, sed etiam huiusmodi alienationes illicitas hacten⁹ perpetratas, hac pręsenti sãctione cassamus, & in irritum deducimus, nullius temporis præscriptione[c] impediente: quia quod ab initio de iure nõ valuit, tractu temporis conualescere[d] nõ debet: † emptori bonæ fidei ex empto actione[e] de pretio contra venditorem competente. Callidis insuper machinationibus quorundam obuiantes, qui pretio accepto quasi sub colore inuestiturę, quam sibi licere[f] dicunt, feudũ vẽdunt, & i alios trãsferunt: ne tale figmentũ, vel aliud vlterius ĩ fraudem huius nostræ constitutionis excogitetur, modis omnibus ꝓhibemus. pęna authoritate nostra imminente, vt venditor & emptor, qui tam illicitas alienationes reperti fuerint contraxisse, feudum amittant:[g] & ad dominum liberè reuertatur.[h] Scriba verò, qui

contrarium notauit, ĩ. de ali feud. c. 1. Sed nunquid poterit dominus proprietatem feudi obligare sine consensu vasalli? Respon. lex Corra. non dicit, quòd possit obligare vel non: sed dicit quod dominus non potest inde facere cambium vel precarium siue libellum, vt in Lomb. de bene. & tit. l. vlt. §. si & ĩ. de inc. feu. l. mu ter. nt. tamen est qđ possit obligare, vt C. de vsufru. l. 2. & ff. de pign act. l. tutor, in fi.

[a] Seu alienare. si autem alienauerit, deinde redimit, arg. est quod non amittat. ff. de alien. iudic. mut. cau fact. l. ex hoc, §. si quis, & ff. quib. mod. pign. vel hyp sol l. sicut, § soperuacuum. argum. contra, ff. depo. l. 1. §. si rem: imo casus expressus est ĩ. titu. quid iuris sit, si vasallus post alienatio nem feudi illud recuperet, cap. præterea. Quid si vasallus legauerit feudum extraneo prorsus, vel extraneum de feudo hæredem instituit, nullis agnatis, vel descendentibus relictis? Rñ. nõ videtur alienatum, ut sic dominus eũ inuestire cogatur, ut arg. ff. de alie iudi. mut. l. ex hoc §. sed hæredẽ, & de lega. 3. l. pater. §. Iulianus, sed quæstioni huic accedit & illa, an per alium liceat feudo seruire? mihi tamen ui detur, quod nullo modo cogi debeat dominus eũ inuestire: quia non tenuit legatum uel hæredis institutio in feudo facta. Nec enim ualet ordinatio defuncti in feudo facta, ut ĩ. de suc. feud in princ. & ĩ. qualiter olim po feu. alienari §. donare: sed nonne uasallus potest feudum in dotem dare pro filia? arg. est quod possit. C. de nat lib. l. 3. in fi & ff. si quid in frau. pat. l. 1. §. sed & si, & ff quib. mod. pig uel hy. sol. l. sicut. § sed & si permiserit, uersic quod si in dotem datus tamen est expressus quòd nõ potest, ut ĩ. qualiter olim poterat feudum alienari. §. donare. Sed nunquid poterit in emphyteusim perpetuam dare? Respon. fortè non, cum emphyteusis perpetua non procul ab alienatione distet, ut in authen. de non alie. aut permut. eccle. rebus. §. alienationis. colla. 2 & §. nos igitur.

[b] Sine permissione. Quid si dominus permisit uendere amico, & uasallus postea uendidit alij, argu. est quòd non possit. ff. quib. mod. pignus uel hypo. sol. l. sicut re corporali. §. illud.

[c] Præscriptione. quicquid super facto præscriptionis notatum est supra de capit. Cor. capitulo primo, hic repetas.

[d] Conualescere. Not. ergo quòd ex temporis diuturnitate non conualescit quod ante inualidum fuit: sicut aliàs in auth. ut nulli iudi. § nulli, & C de pact. l. si certis, & ff. fami. ercis. l. quædam. arg. cõtraria sunt. C. de postu l. 3. & C. de contra. iu. l. 1. & C. si maior fa. ra. hab. l. 1. & n. & in sum. ut in lib Py. tertio quaterno, vlt. charta. quoniam. ĩ. diximus quod ab initio ualidum &c. & in iis contrario sequenti.

[e] Ex empto actione. quasi dicat, si fuerit malæ fidei emptor, nõ possit pretium repetere: & hoc ideo, quia sciens rem alienam emit, vt C. de euic. l. si fundũ, quod verum puto: quia cum lex bonæ fidei emptori permisit pretium repetere, malæ fid. emptori videtur prohibuisse, argu. ad hoc, C de pact. conuen. tam super do. l. vlt. & ff. de compen. l. quod Labeo: imo nec venditor eum retinebit, sed eo carebit, vt ĩ. in constitut. Lotha. circa fi. & applicabitur fisco, qui successor est malè acquisitorum, vt ff. de iure fisci. l. Lucius. nec puto, quod emptori malæ fidei detur repetitio pretij, etiam si cautum sit ei de euictione, cum contra. l. istam sciẽs fecerit, vt aliud sit in re simpliciter alienata: secundum quod dicitur in dicta l. si fundum, de euic. & com vers. l. si fratres. rẽ enim alienam quem vendere posse nulla dubitatio est, vt ff. de contrahẽda emptio. & venditio. l. rem alienam. & hoc forte ideo, vt aliquam pęnã sustineat de ta li illicito contractu ab eo scienter facto: sicut & notarius, qui in plus punitur, cum officiũ & manum amittat cum infamia, ut ĩ. sequitur. §. scriba uero &c. sic ergo emptor bonæ fidei repetet pretiũ, & hoc uerum est, etiã si actum fuerit inter eos, ne aliquid euictionis nomine præstaretur, ut ff. de act. empt. & vendi. l. ex empto §. fina. Sed nunquid ad interesse posset agere, si vellet pretium dimittere? & quare non? cum hoc non prohibeatur, ut C. de euict. l. emp. & aget actione ex empto, ut ibidẽ dicitur, & ff. de euictio. l. venditor hominis. nisi fortè uelles dicere contrarium, quod venditio nulla sit.

[f] Sibi licere. quæ vtiq; licebit si non vendant: sed verè in feudum dando inuestituram faciant, ut ĩ. c. iii. §. illud quoque, arg. C. man. l. per diuersas. §. fin. & l. vlt. uel forsan: quia prohibuit alienari, per hoc & in feudum dari. ar. C. de re. alie. non alie. l. si de hac autem materia dices secundum quod notaui supra de capi. Cor. c. 1.

[g] Amittant. in totum si totum alienauerint: alioqui pro ea parte duntaxat, pro qua alienatum fuit, ut ĩ. de va. qui cõtra constitu. Lothar. be. alie. capi. 1. Sed nunquid aliàs poterit uasallus domino inuito renuntiare feudo? uidetur quod sic. argu. ff de ope. lib. l. interdũ. E contra, uidetur, quod non possit: sicut nec eo inuito dominus auferre potest. nam utriusque gratia datur, scilicet domini, ut seruitium uasalli habeat. item uasalli, ut fructum feudi habeat. non potest alicio inuito tali pacto renuntiare. argum. C. de actio & oblig. l. sicut, & ff. de usufruct. l. sed cum fructuarius, in princ. & l. prædicta interdum. Respon. quod non sola renuntiatio, sed causa eum soluit. sed dicitur expressim de consuetudine, quòd potest, ut supra, de uas. qui contra constit. Lotha. bene. alie. c. 1.

[h] Reuertatur. Ipso iure, ut puta quantum ad uasallum, qui id alienauit & tradidit, cum alienatione facta statim sit domino apertum, ut supra, titulo quid iuris sit, si post alienationem feu. ua. id. re. c. præterea. in fi. quantum

Facit ad hoc C. de pactis. l. si cer. an. & ff. de reg. iur. l. a. qđ ab initio, & l. omnia, & insti. de lega. §. an seruo, & ff. de leg. 1. l. extera. & de sen. l. filia. Iac. de Bel uis.

Inualidũ temporis diuturnitate non conualescit.

Fiscus est ipsum successor male acquitorum.

quantum verò ad emptorem nō puto nisi per sententiam, cum alias non posset agere de euictione [a] contra vēditorem, cum sit bonæ fidei emptor, ut ff. de euictio. l. 1. & C. de euictio. l. si fundum. Idem etiam intelligo de vasallo, si committat feloniam, per quam feudo amittere debeat: cum adhuc habeat, scilicet ut tantum ipsum per sententiam amittere debeat. nec enim debet vasallus feudū amittere sine certa & cōuicta culpa laudanda per iudicium parium suorum, ut in Lombar. de bene. & ter. tri. l. si. & ī. de feu. sine culpa non amittē. cap. 1. & ī. quo tempore miles inue. petere debe. cap 3.

hoc instrumentum sciēs conscripserit, post amissionem officij cum infamię periculo manum amittat. [a] Præterea si qs infeudatus maior quatuordecim annis [b] sua in curia, uel negligentia [c] per annum & diem steterit, quòd feudi inuestituram à proprio domino nō petierit: [d] transacto hoc spatio feudum amittat, & feudum ad dominum redeat.

Si vasallus legitime ætatis non iuerit cum domino in expeditione, uel ibi non miserit alium pro se domino acceptabilem, uel non soluerit domino dimidiam partem reditus feudi unius anni, feudum amittit. Bal.

Firmiter etiam statuimus tam in Italia, quàm in Alemania, ut quicunque īdicta publica expeditione vocatus à domino suo, in eadem expeditione spatio cōpetēti [e] temere uenire supersederit, vel aliū pro se [f] domino acceptabilē mittere contempserit, uel dimidium [g] reditus feudi unius anni dño non subministrauerit: feudum, quod ab episcopo, uel alio domino habuit, amittat, & dominus feudi in usus suos illud redigēdi modis omnib⁹ habeat facultatem. Præterea ducatus, marchia, comitatus, deceętero non diuidatur. aliud autem feudum, si consortes uoluerint, diuidatur: ita vt omnes, q partem feudi habēt iam diuisi uel diuidēdi, fidelitatem faciant: ita tamen ut vasallus pro uno feudo plures dominos [h] habere non cōpellaē: [i] nec dominus feudum sine voluntate vasalli ad alium transferat. [k]

Si filius vasalli offendit dominum patris sui, tunc aut pater à domino requisitus debet eū ducere ad satisfaciēdum domino, aut filium à se separare: alioqui priuabitur feudo, si autem pater uult eum ducere, filius autem contemnit: patre postea mortuo filius non succedit in feudo, nisi prius domino satisfecerit. Baro.

Insuper si filius vasalli dominum offenderit, [l] pater à domino requisitus deducat filium ad satisfaciendum domino: uel à se filium separet: alioqui feudo priuēē. [m]

[a] Ad hāc materiam unde hic p. Mat. ab Affl. egregiam quę. de eo qui uendit ut nō teneatur, nisi ā facto suo. Et idē an sit exprimenda de non restituēdo precio clausula.

[a] Manum amittat. nam & aliàs punitur pœna irreuocabilis exilij, ut C. de sacrosan eccl. l. iubemus. §. penul. in fin.

[b] Quatuordecim annis. qui forte restituetur in integrum, si fuerit minor. xxv. ann. cum hoc ipso læsus sit, quod intra id tempus non petijt.

Facit ad hoc supra si de feu l. fue. cōtr. c. si mino si. & e. si quia decesserit.

[c] Negligentia. ni si iusta de causa staret: tunc enim secus esset quia autē sit iusta causa propter quā posset stare, dicitur ī. quo tempore miles inuestit. pete. debeat, capitulo. 1. & quæ ibi notantur, hic repetas.

[d] Petierit. pollicendo fidelitatem, ut ī de cap. Coe. ca. 1. & ī. in quib. cau. feud. amitta. capit. 1. & quę ibi notant, hic repetas.

[e] Competenti: puta fortè, quia dinumerabuntur ei uicena milia passuum per singulos dies, donec fuerit in exercitu, præter eum diem quo vocatus fuit vt iret, & præter eum diem, quo se debet repræsentare: & hoc ad exemplum eius, qui promisit se statutum in iudicio, ut ff. si quis cau. l. 1.

[f] Aliūm pro se. Notare potes hic ar. quòd vasallus potest feudo seruire per substitutam personam: dum tamen sit domino acceptabilis, secundum quod hic dicitur. hoc idem not. ī. si feu. contro. fue. c. si quis decesserit. & puto quod acceptabilis debet esse domino, si peræque bonum vt ipse est, vasal. et mittit. ar. ī. de le. Cor ca ex eadem lege, & ī. ut. si de feud. contro. fue. si quis decesserit.

Seruire uasallus feudo per substitutū potest.

[g] Dimidium. aliter obseruatur per Corradum in Lombardia, & aliter in Alemania, ut de capi. Cor. ca. similiter in hostendiis. Accur.

[h] Plures dominos. ar. contra. ff. de vsufru. l. si cuius, quia sibi pluribus dominis fructuarius satisdare debet, ut C. de ser. & aqua.

[i] Compellatur. Sed cui dabitur electio, vtrum ipsis dominis, an vasallo? R. n. videtur quòd vasallo debeat dari scilicet ut eligat quem uoluerit ex dominis, arg. ff. de in. do. l. plerunque. §. vlt.

[k] Ad alium transferat. scilicet iure consuetudinario ad minorē dominū, sed ad maiorē pōt: quia tunc non læditur vasallus, nisi sit priuatus forte, ut ar. C de fun. limitro. l. 2. lib. xj Vel dicas, quod ad minorē dominū pōt trāsferre, non ad maiorem. arg. ff. de ali. iud. mu. l. 1. & 3 & C. ne liceat po. l. 2. vel dicas quod ad omnes trāsferre potest. arg. C. de contrahend. emptio. & uendi. l. dudum, & ff. si quis à paren. ma. fue. l. 2. & viii. & hic subaudi ius vasal. vel nō potest transferre omnino, sed retinendo directum dominium potest. arg ff. de offic. præ. l. pe. Vel localis est, quod non placet. C. de no. codi. compo. l. 1. in fin. secundæ constit. Vel dic refert, vtrum totam curiam uendat, uel tantum feudum unius uasalli. In primo casu potest, quia quædam per se non transeūt, quæ cum uniuersitate transeūt ff. de acqui. rer. domi l. quædam, & ar. ff de contrahē. emp. l. in modicum. ueruntamen hoc satis videtur determinari l. ī de le. Cor § ex eadem lege. quid si vasallus decesserit relictis duobus filijs quorum vnus vtilis est ad seruiendum, alter inutilis nunquid tantū vtilis succedet, cum & dominus in hoc consentiat? R n. hæc quæstio est disputabilis secundum Corra. quidam tamen dixerunt, quod succedat: & quidam non, ut ī, ti. an mu. & alias imper le c. nullus.

[l] Dominum offenderit. Quid si vasallus feloniam commisit ante inuestituram vel post, sed tamē inficiatur eam feloniam vel pater vel hæredes eius, nūquid obstat delictum? Respon. non arg. ff. de dona l. & elegantes. §. penult. Item etiam si committeatur, quod deuestiri non potest, nisi prius inuestiatur eo quod non habet arg. ff de ædilitio ed ict. l. bouem. §. si sub conditione, secundum Corradum.

[m] Priuetur. nunquid propter factum patris filius amittit feudum auitū? Respon. quidā, ita: quia & auitā hæredi-

haereditatem, ar. ff. ad legem Corne. de fal. l. si quis patris sui. Sed arg. contra. ff. de senat. l. emancipatum, in fi. l. secundum Cor. sed dicas, quòd amittit, ut ĩ. si uas. feu. pri. cui defer. ca. i. Quid si uas. habens auitum feudum committit delictum contra dominum, ex quo poterit ei feudum auferre, sed dominus remisit delictum uasalli, deinde decessit sine liberis uasallus: nunquid repelluntur agnati ut est consuetum, cum est feudũ ab eo acquisitum? Resp. imo agnati in feudo paterno succedunt nõ ut in nouo: arg. ff. de pec. l. peculium §. si ab aere alieno.

a Non succedit. Quid si uas. contra dominum offensam contraxit, nec dominus in uita sua aliquid dixit: nunquid post mortem domini a uasallo potest auferri feudũ? Respondeo, non potest: quia non debet haeres mouere quod defunctus tacuit. C. de inoffi. testa. l. omnimodo §. 1. & de reuo. do. l. ult.

Heres mouere non debet qd' defunctus tacuit.

Si aũt pater uult eum deducere, ut satisfaciat & filius cõtẽnit: patre mortuo in feudum nõ succedit, [a] nisi prius satisfecerit domino. pariq; modo uasallus pro omnib. suis domesticis [b] faciat. Illud quoque pcipimus, ut si uasallus de feudo suo alium uasallum [c] habuerit: & uasallus uasalli dominum domini sui offenderit: nisi pro seruitio alterius domini sui hoc fecerit, quẽ sine fraude ante habuerit, feudo suo priuet., [d] & ad dominũ suũ, a quo ipse tenebat, reuertatur: nisi requisitus [e] ab eo paratus fuerit satisfacere maiori domino, quẽ offenderit. & nisi uasallus idemq́ue dominus à domino suo requisitus eum, qui maiorẽ dominum offenderit, requirat, ut satisfaciat, suũ feudum amittit.

Praeterea si inter duos [f] uasallos de feudo sit controuersia, domini sit cognitio, [g] & per eum controuersia terminetur. si uerò inter dominum & uasallum lis oriatur, per pares curiae [h] a domino sub fidelitatis debito con

b Domesticis. qui dicãtur domestici, habet. ff. de iu. om. iud. l. qui roma, & de poe. l. respiciendũ, & C. de ijs qui ad eccl. confu. l. praetenti. §. sanè, & de quaestio. l. pridem.

c Alium uasallum. No ergo hic, q uasallus potest habere alium uasallum de feudo suo. non ergo intellexit imperator iste uerbo alienationis prohibere donationem in feudum: & hoc uerum est: dum tamen syncerè & sine fraude hoc fiat, ut supra qualiter olim po. feu. alie. ca. necessitate, nisi forte uelit intelligere secundum eos. qui cõtrarium dicunt, quòd hic intelligitur secundum uoluntatem domini.

d Priuetur. sed quare, cum non sit eius uasallus? arg. ff. pro socio. l. non socij, & ar. ff. de uerb. sig. l. Modestinus, & de libe. agno. l. si quis ali. §. si quis a liberti liberto, secundum Cor.

e Nisi requisitus. quid si uasallus meus aliũ fecerit de eodem feudo, & ultimus uasallus feudum alienauerit? arg. est quòd primo domino. l. mihi committatur. ff. de ser. expor. l. pe. & ff. de acqu. pos. l. qui uniuersas. §. fi. & l. si colonus, & l. quãuis. § 1. & l. si id quod, & ita primus habebit laudimium, quod iniquum non uidetur propter timorem futurae amissionis. Sed ar. cõtra est hic secundum Corradum. Sed nunquid uasallum dominus cogere potest, ut ei feudum ostendat? ar. est quòd sic possit. ff. de act. emp. & uend. l. Titius haeres. Sed nunquid uasallus dominum, qui ei feudum de camera debet, potest cogere ut ei possessiones ex quib. feudum percipere debeat, praestet? arg. est, quod possit. C de dona. l. si quis argentum. §. 1.

f Duos .s. qui alias sunt uasalli eiusdem domini de alijs feudis, & feu. de quo est quaestio inter eos, pertinet ad eundem dominum. & uterq; contendit suũ feudum esse: alioqui si non essent alias uasalli, sed uterq; diceret se esse uasallũ ipsius de eo feudo, uel etiã diuersos inuestitores adducerent se habere de eo: tunc corã iudice uel arbitro causa terminari debebit, ut ĩ. de pace te §. si duo, & §. seq & ĩ. de l Cor. si aũt sunt pares, nec unus alterum poterit inuitum trahere ad iudiciũ curiae, uel dominũ, cum unũ producunt inuestitorem. ueruntamen si curia eum uocauerit reus, tunc nõ poterit eius examẽ declinare, ut ĩ. ti. an apud iudicem uel curiam domini quaestio feudi terminari debeat, ca. ex eo qd ĩ. diximus, & ĩ. de inuest. in mari facta. §. illud, & secundum hoc. §. iste non cõtradicit praedictis ca. sed potius diuersa sunt, quam aduersa, & de hoc dices secũdum quòd in summa no. Sed quid si dominus non uult cognoscere? Respõ. tunc poterit uasallus eũ facere cõpelli à maiori iudice, sub quo erit. arg. de arbit. l. 1. & 3. §. 1. uel etiam actor poterit alterum cõuenire sub iudice rei. Sed nunquid ab initio poterunt ipsi litigãtes ire sub alio iudice, & non sub domino, saltẽ in cõcordia, ita quod sententia ab alio iudice lata teneat? uel nũquid tenebit sententia tanquã a nõ suo iudice lata? resp. forte non tenebit quoniam Imperator uoluit quòd domini esset cognitio & determinatio istius causae. ergo alijs iudicibus uidetur prohibuisse cognitionem, & uasallis ne ad alios iudices irent. arg. ff. de condi. & demon. l. cum ita. Sed est arg. econtra. ff. de iudi. l. cum praetor. [a] & ar. C. de pac. conuen. tam super do. l. fin. & ff. de compen. l. quòd Labeo. si ergo contra fecerint, contra legem fecerunt unde non debet tenere quod factũ est, ipso iure, ut C. de leg. l. nõ dubium. nam qui non facit quod debet, contra ius facere intelligitur. ff. de re iud. l. qui non facit. & arg. C. de iudae. & caeli. l. caelicolarũ, in fi. & dominus in Euangelio, Qui nõ est mecum, cõtra me est. & alibi, qui nõ seminat mecum, dispergit. uel dicas referre, utrum per errorem iuerunt ad alium iudicem, an scienter. in primo casu nõ tenet, in secundo sic, prorogando eius iurisdictionẽ, ut ff. de iu. l. 1. & 2. & C de iu. om. iud. l. 2.

[a] Alias est de iurisd. om. iudi. praetor.

g Cognitio. sed in quo loco stabit ad cognoscendũ? R ñ. ubi ipse statuere uoluerit salua honestate sua, & ubi maiorũ eius mos fuit cognoscere inter pares suos, si eos habuerit. ar. ad hoc. ff. de iusti. & iure. l. pe. in fi.

h Per pares curiae, qui in concordia domini & uasalli eligentur: sed si dissenserint in eis eligendis, tunc dominus primus eliget quem uel quos uoluerit: & postea uasallus similiter faciet secundum numerum à domino comprobatum: ita tamen, quod ille uasallus non eligatur pro pari inuito domino uel uasallo, qui fidelitatem domino non iurauit, ut ĩ. de contro. feu. apud pares termi. c. si inter domi. & hoc forte ea ratione, quoniam debeat sub debito fidelitatis conuitari a domino, secundũ quod hic statim sequitur. & hoc uerum est si dominus habet pares, secundum quod dicitur ĩ. praed. c. si inter dominum. Si autem non habet pares, tunc iudicis illius, qui conuenitur, uel eius in cuius foro res est, erit cognitio, cum actor debeat sequi forum rei. C. de iu. om. iudi. l. 2. & C ubi in rem actio ex. debet. l. fi. Sed quid si dominus non uult residere, cum cõuenitur a uasallo, uel uasallus a domino? R ñ. tunc procedendum est secundũ quòd dicit. ĩ. de mil. uasal. qui contu. est c. dominus uocat militem. Consueuit quaeri, In quo loco debeant stare pares ad cognoscendũ inter dominũ & uasallũ? ad quod ita respõderi põt, ut in eo loco

eo loco stare debeant, de quo actum fuerit inter dominum & vasallum, si autem non appareat, de quo actū sit, tunc stabunt in loco, in quo factum fuit compromissum a partibus, & tunc poterunt pares iubere partibus, ut debeant venire coram eis in quacunque parte voluerint illius loci, dum tamen facile pares in eum locum venire possint. nec sit locus inhonestus, puta popina, vel lupanar. & hoc ad cadulū arbitrii, ut ff. de arbi. l. si arbiter, sed si pares non possent concordare de loco, tunc forte dominus poterit iubere eos adesse, vbi voluerit, salua honestate sua, ut supra, not. eil, & hoc ideo: quia maior iudex est inter eos, cum ab initio debeat eos conuocare sub debito fidelitatis, ut dictum est. si autem nō est locus comprehensus, in quo iurare debeant, tunc uideatur ille locus cōprehansus, quo solet iudicari sine incommodo litigantium. argum. ad hoc. ff. de iu. l. si locus. Vel forte posset dici, quod semper est domini electio, ubi voluerit eam ventilari, sicut & alias habet primo electionē parium, ut dictū est, & ad hoc est arg. supra de mi. vas. qui contu. est. cū ibi dicatur, quod pares debeant dominum adire, & eum salua reuerentia cōpetenter cogere &c. Vel dicas, quod dominus primo eliget vnum locum, in quo primo causa incipiatur, & vasallus eliget alium si voluerit, in quo vicissim ventilabitur causa per terminos statutos per ordinem, scilicet semel in vno & post in alio: sicut alias dominus habet primo electionem parium, ut dictum est, postea vasallus, ut causa a qua lance trutinetur. nec mirum, cum dominus debeat reddere uicem uasal. de ijs quæ vas. tenetur domino præstare, ut infra, de forma fidelitatis. in fine.

† Bal. At chimādia legit. quæ voa gabella nomē illi dicitur nihil aliud afferentis. AL. vero ait forte esse quod ex armentis præstatur. Quod certe ad naturam Graecæ uocis. Archiat ādia accedere videtur q̄ gregis principē, seu agminis signisicat ut dicas ius esse principale ex armentis alaliumq; capitibus percipi ipsi p̄stari debens.
At de regalib. qd sint, & itē quotuplicia, vide hic Zas. Bal. in tit. & egregiā Mat. ab afflict. disceptationem.

iuratos terminetur. [a] Illud quoque sancimus, vt in omni sacramento [b] fidelitatis imperator nominatim excipiatur. [c]

TITVLVS LVI.

QVAE SINT regaliæ.

Regaliæ, [d] armandiæ, viæ publicæ, flumina nauigabilia, & ex quibus fiūt nauigabilia, portus, ripatica, vectigalia, quæ vulgò dicuntur telonia, monetę, mulctarum poenarumq; compendia, bona vacantia, & quę vt ab indignis, legibus auferunt, nisi quæ specialiter quibusdam conceduntur, & bona contrahentium incestas nuptias, condemnatorum, & proscriptorum, secundum quod in nouis cōstitutionibus cauetur: angariarum, [e] parangariarum, & plaustrorum, & nauium præstationes, & extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditionem, potestas constituendorū magistratuum ad iustitiā expediēdam, argentariæ & palatia in ciuitatibus consuetis, piscationum reditus & salinarum, & bona committentium crimen maiestatis: & dimidiū thesauri in loco Cæsaris inuenti non data operá, vel loco religioso: si data opera, totum ad eū pertineat.

TITVLVS LVII.

QVOT TESTES sunt necessarij ad probandum feudi ingratitudinem.

Ad probandum ingratitudinē delicti, quinque testes requirūtur idonei & opinionis integræ, & manifestè probantes. Bar.

Impe. Henricus Aug. vniuerso populo.

Si vasallus [f] in honestis factis atq; indecentibus machinationibus dominū suū offenderit, insidijsque eum clandestinis uel manifestis apperiuerit, vel inimicis eius suas amicitias copulauerit, atque in alijs sic versatus est, vt potius inimicus, quam fidelis esse credatur, vel si eum cucurbitauerit, seu in cāpestri bello suū dominum reliquerit: feudo priuabitur. Quod nō obtinere sancimus, nisi quinque testibus summæ atque integræ opinionis probatum fuerit manifestè. Datum viij. Idus Augusti feliciter.

TITVLVS LVIII.

DE NOTIS feudorum.

ter vasal. & alium? Respond. tunc ab alio iudice sub cuius iurisdictio. erunt, uel saltem rea, terminari debebit, ut supra, de pace te. §. si duo. & §. fina. & §. primo, & supra, de leg. Conra. c. si inter pares. cum enim iste casus non sit consuetudinibus comprehensus, meritò lege scripta uti sine calumnia possumus, ut supra, de cognitio. feud. ca. 1. vnde dicendum est, quod actor sequatur forū rei.

b Sacramento. iurat ergo vasallus domino fidelitatē, & econuerso ita dominus vasalli. vicem reddere debet, vt in decret. xxij. quæstio. vltima, de for. fide. in fine. & 21. quæstio. quinta, prodest. in medio. vbi dicitur sicut dilectionem iussi sunt terrentibus debere q̄ timent &c. Accursius.

c Excipiatur. nunquid seipsum debebit excipere cum iurat fidelitatem contra omnem hominem? Respon. non. quia non est in illa vniuersitate. nam in generali sermone non intelligitur persona loquentis: argument. ff. communia prædior. l. quicquid.

Generalis locutio p̄sonam loquētis nō cōprehendit.

QVAE sint regaliæ.

d Regaliæ. Subaudi sunt armandiæ.

e Angariarum. angariæ sunt personales præstationes: parangariæ ea quibus præstantur pecuniæ & operæ, & colligitur obscure. ff. de muneri. & honori. l. munerum, §. patrimoniorum.

a Terminetur. & hæc vera sunt, quæ dicuntur in §. isto quando quæstio est de feudo inter domi. & vasal, vel inter duos vasallos. Quid ergo si inter dominum, & alium qui non sit vasal. de feud. quæstio est, vel in-

QVOT TESTES SVNT necessarij ad probandum feudi ingratitudinem.

f Si vasallus. Hæc lex in paucis consuetudinibus inuenitur, & ideo super eam dubito, sit lex vel non, vnde circa eā non insisto.

DE NOTIS FEVDORVM.

NOtandum. Hic intitulatur de notis feudorũ, quia potius puto fore notas, siue notulas super feudis factas quã debeãt esse de textu consuetudinum, & hoc videtur probare ex eo, quòd quasi omnes approbantur per leges Romanas & Lomba. vnde quasi glossulas eas reputo vsque ad fi.

Notandum quòd moris est in fin. libri supponere regulas & aliquas conclusiones: idcirco author huius operis quasdam notulas & regulas elicis concludendo per eas terminans opus suum. uide secundum Bald. conclusiones in qualibet materia feudorum. Bald.

NOtãdum a est in feudo, quod de cauena seu camera dicitur, non debere dari: nisi cùm sit in camera vel cauena, vnde solui posit: vel si ita euacuata sit cauena sine culpa promissoris, expectandum est, donec interim de cauena, vel de camera dari posit. Dominum autem feudi dare posse intelligitur, omni ære alieno deducto. Nõ enim æquum est quem videre egentem, quam prius habuit in coniugem vel amicum. Quòd autem pares tantum debeant interesse inuestituræ feudi, & non alij: hoc tunc verum est, cũ dominus vasallos alios habuerit. Alioqui adhibeat dominus, quos meliores poterit, liberos tamen: argumentatione legis de vltimis voluntatibus in Lombarda, §. illa quæ dicit. Si quis donationem facere voluerit de suis rebus alicui vel inuestituram: adhibeat sibi de parentibus suis (& per eandem legem iurant) duos testes idoneos, vel tres, vel plures. pluralis enim locutio duorum numero cõtenta est. Item sciendum est, non esse impedimentum inuestituræ, & si inuestiturã faciat de re, quam communem dominus habeat cum aliquo, quia si sponte diuidere noluerit ille, cum quo habet rem communem, qui inuestiuit: potest cogere per iudicem ille, qui inuestitus est, vt diuidat. Item hæredes eius necesse habent tenere firmam inuestituram, quam pater fecit. Item eadem lege & eodem iure debet habere rem iste, qui inuestitus est, quam haberet, qui eum inuestiuit, cum cohærede suo, scilicet vt adæquatio percurrat vsque ad quadraginta annos. Item inuestitura per se, vel per suum nuncium dari & accipi potest. quæ omnia supradicta colligi possunt per supradictas leges Longobar. titulo de vltimis voluntatibus. l. si quis, & C. com. diuid. l. 1. & 2. Idcirco pares necessarij sunt in instrumento inuestituræ, & non alij: nequid excogitetur falsitatis in perniciem domini, alijs testibus inductis, corruptis forte pecunia, vel odio, vel gratia, quæ non sunt suspicanda in paribus. Si instrumentum diceretur falsum à domino, daretur defensio vasallo, qui instrumentum ad se deferret: vt in Lombard. qualiter quis se defende. l. de chartis, & auferetur domino, qui veritatem nouerit, & iniquum erit, si aliquis ex dono suo conueniatur. Domini est defensio ex ordine, cum vasallus non possideat. Notandum est, q̃ de omni controuersia, quæ inter dominum & vasallum oritur, si pares veritatem nouerint, omnino cogi debere à domino & paribus dicere veritatem. qui si dicant se nescire, cum sciant, & vasallus postulet: dominus eos coget iurare, & veritatem dicere: vt C. de test. l. si quando, & in Lombar. vt index vnus &c. in tit. qualiter quis se defen. de. l. si qualiscunq; causa. & titu. de testi. vt quicunque, & l. vlt. Cùm datur domino defensio de inuestitura, quæ dicitur esse facta: iurare debet se inuestituram non fecisse. Cùm uerò datur successori eius, iurare debet se non credere inuestituram factã esse ab antecessore suo. Si qua inuestitura facta esse dicetur, semper debet nominare dominum, a quo inuestitura facta dicitur: cùm multùm discrepet sacramentum hæreditarium à principali sacramento. C. de re. cre. & iureiur. l. 3. & l generaliter. & vt habes de tutore, qui iurat quod credit, & existimat, vt C. de in ra. ca. l. 2. De conscientia enim sua iurare debet, & non de alieno facto, cùm iniquũ sit aliquem iurare de alieno facto, hæres vel successor, nec etiam filius, vt. ff. rerum amot. l. Marcellus. sed contrarium reperitur in Lombard. quia licet filius minorem virtutem habeat, quàm pater: tamen debet præcise iurare patrem suum non fuisse debitorem: vt in Lombard. qualiter quis se defendere debet. l. si contigerit.

FINIS.

CONSTITVTIONES FRIDERICI SECVNDI IMPERATORIS INCIPIVNT.

TITVLVS I.

DE STATVTIS ET CONSVETVDINIBVS CONTRA LIBERTATĒ eccleſiæ editis, & immunitate locorum religioſorum vbiq; morantium, & fori priuilegio, & Gazaris, & Patarenis, & alijs hæreticis, eorumq; ſucceſſoribus, & nauigijs peregrinis, & aduenis quocunq, locorum hoſpitantibus, eorumq; ſucceſſoribus, & de agricolarum ſecuritatibus.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſt. marchionibus, comitibus, cunctiſq; populis, quos clemētiæ noſtræ regit imperium, Salutem & gratiā.

IN die, qua de manu ſacratiſsimi patris noſtri ſummi pontificis recepimus imperij diadema, curauimus ad Dei & eccleſiæ ſuæ honorē edere quaſdam leges, quas in præſenti pagina juſsimus annotari, per totum noſtum imperium publicandas. Per imperialia vobis ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus eas quiſq; literas in ſuo diſtrictu irrefragabiliter & incōcuſſe ſeruet, & ſunt hę leges.

AD decus & honorem imperij, & laudem Romani principis nihil omnino magis videtur accedere, quā vt expurgatis quibuſdā erroribus, & iniquis quorundam ſtatutis penitus deſtitutis, decætero eccleſia Dei plena quiete vigeat, & ſecura gaudeat libertate. Sanè adeo infidelium quorundā & iniuſtorum iniquitas abundauit, vt non dubitent contra apoſtolicā diſciplinam & ſacros canones ſtatuta ſua confingere cōtra eccleſiaſticas perſonas & eccleſiæ libertatem.† Cum ergo diſpoſitione diuina fauente nihil velit eccleſia (quæ nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concurſu & eadem non placeat voluntate.

† Facit ad hoc Bart. dicens qđ verbū, libera facultas, plene importat ut quis ſit liber ab omnibus regulis iuris ciuilis vt in lege alio. ff. de ali.leg. dicit idē alibi quòd verba prædicta importāt qđ quis non tenetur ſe qui arbitrium legis omni iuri. & in l. fideicō. miſſa. §. ſi.ſup verbo, quanquam, de leg. 1.

NOs Fridericus Romanorum Imperator ſemper Augu. hac edictali lege irritamus & irrita nunciamus oīa ſtatuta & cōſuetudines, quæ ciuitates, vel loca, poteſtates, conſules, vel quæcunq; aliæ perſonæ contra libertatem eccleſię vel eccleſiaſticas perſonas edere, vel ſeruare aduerſus canonicas, vel imperiales ſanctiones præſumpſerint, & ea de capitularibus ſuis mandamus intra duos menſes poſt huius publicationem edicti penitus aboleri. & ſi decætero ſimilia attentauerint, ipſo iure decernimus eſſe nulla, & eos ſua iuriſdictione priuatos, ſuperiori protinus applicanda: necnon locum, vbi deinceps talia præſumpta fuerint, banno mille marcharum præcipimus ſubiacere: poteſtates verò, conſules, rectores, ſtatutarij, & ſcriptores dictorum ſtatutorū, necnon & cōſiliarij locorū ipſorū, q ſēm ſtatuta, vel conſuetudines memoratas iudicauerunt, ſunt extunc ipſo iure infames, quorum ſentētias & actus alios illegitimos ꝑcipimus aliquatenus nō tenere. Quòd ſi ꝑ annum huius noſtræ cōſtitutionis inuēti fuerint cōtēptores, bona eorum ꝑ totum noſtrum imperium mandamus impunè ab omnibus occupari: ſaluis nihilominus aliis pœnis contra tales in generali cōcilio ꝓmulgatis. Item nulla ptās vel pſona publica vel priuata collectas ſiue exactiones, angarias vel parangarias eccleſiis, vel aliis pijs locis, aut eccleſiaſticis pſonis imponere, aut inuadere bona eccleſiaſtica pſumāt, quod ſi fecerint, & requiſiti ab eccleſia vel ab imperio emendare contēpſerint, triplum refundant, & nihilominus banno imperiali ſubiaceāt, qđ abſque ſatisfactione debita nullatenus remittatē. Itē qcunq; cōmunitas, vel pſona ꝑ annum in excōicatione facta ꝑꝑ libertatē eccleſiæ perſtiterit, ipſo iure imperiali banno ſubiaceat: a quo nullatenus extrahatē, niſi prius ab eccleſia abſolutus fuerit. Itē ſtatuimus, vt nullus eccleſiaſticā perſonā in criminali quæſtione vel ciuili trahere ad iudicium ſeculare pſumat cōtra conſtitutiones imperiales & canonicas ſanctiones: quod ſi fecerit, actor a iure ſuo cadat, & iudicatum nō teneat, & iudex ſit extunc iudicandi poteſtate priuatus. Statuimus.n. vt ſi quis clericis, vel perſonis eccleſiaſticis iuſtitiā denegare pſumpſerit, tertiò requiſitus, ſuā iuriſdictionē amittat. Gazaros, Patarenos, Leoniſtas, Speroniſtas, Arnaldiſtas, Circuncifos, & oēs hæreticos vtriuſq; ſexus, quocunq; nomine cenſeantē, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, ꝑcipientes, vt bona talium cōfiſcentur, nec ad eos vlterius reuertantē, ita q filij ad ſucceſsiones eorum ꝑuenire non poſsint, cùm longe grauius ſit æternam, q̄ temporalem

offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum ecclesiæ, iuxta cōsiderationem suspicionis, ac qualitatem personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquàm infames & banniti ab omnibus habeātur: ita ꝙ si sic per annū manserint, ex tunc eos sicut hæreticos cōdemnamus. Statuimus ēt hoc edicto in ppetuum valituro, vt potestates, cōsules, seu rectores, quibuscunque fungantur officijs, pro defensione fidei præstent publicè iuramentū, ꝙ de terris suæ iurisdictioni subiectis vniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita ꝙ amodo quādocunque fuerit quis in potestatem, siue perpetuā, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramēto firmare. alioqui nec pro potestatibus, nec pro consulibus habeantur: & eorum sententias irritas ex tunc decernimus, & inanes. Si verò dominus tpalis requisitus & admonitus ab ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate: post annum a tempore admonitionis elapsum, terram illius ipsis exponimus catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei pietate conseruent, saluo iure domini principalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod aliud impedimentum opponat. eadem nihilominus lege seruata contra eos, qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus: firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit ab ecclesia excommunicatione notatus, satisfacere contempserit intra annum, extūc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu concilia vel ad eligendum aliquos ad huiusmodi, neq; ad testimonium admittatur: sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionē accedat. Nullus præterea ei super quocunq; negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si fortè iudex extiterit, eius sententia nullam habeat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta per eum confecta, nullius penitus sint momenti. Nauigia quocunque locorum peruenerint, si quo casu contingenti rupta fuerint, vel aliter ad terram peruenerint, tā nauigia ipsa, quàm nauigantium bona illis integra reseruentur, ad quos spectabant ante, quàm nauigium illud periculum incurrisset, sublata omnium locorum penitus cōsuetudine, quæ huic aduersatur sanctioni: nisi talia sint nauigia, quę piraticā exerceant prauitatem, aut sint nobis vel Christiano nomini inimica. Trangressores verò huius nostræ cōstitutionis, bonorum suorum publicatione mulctentur: & si res exegerit, eorum audacia iuxta mandatum nostrum modis alijs compescatur. Omnes peregrini & aduenæ liberè hospitētur vbi voluerint: & hospitati, si testari voluerint, de rebus suis ordinandi liberā habeant facultatē: quorum ordinatio inconcussa seruetur. Si qui verò intestati decesserint, ad hospitem nil perueniat: sed bona ipsorum per manus episcopi loci tradantur hæredibus, si fieri potest: vel in pias causas erogētur. Hospes verò si aliquid de bonis talium contra hanc constitutionem nostram habuerit, triplum episcopo restituat, cui visum fuerit assignandum: non obstante statuto aliquo seu consuetudine seu priuilegijs, quæ hactenus contrarium inducebāt. Si qui autem contra præsumpserit, eis de rebus suis testandi interdicimus facultatē: vt in eo puniātur, in quo deliquerint: aliàs prout culpæ qualitas exegerit puniendi. Agricultores & circa rusticitatem occupati, dum villis insident, dum agros colunt, securi sint quacunque parte terrarum, ita, vt nullus inueniatur tam audax, qui personas vel boues, agrorum instrumenta, aut si quid aliud sit, quod ad operam rusticalem pertinet, inuadere, capere, aut violenter auferre præsumat. Si quis autem huiusmodi statutum ausu temerario violare præsumpserit, in quadruplum ablata restituat, infamiam ipso iure incurrat, imperiali animaduersione nihilominus puniendus. Nos verò Honorius episcopus seruus seruorum Dei has leges a Friderico Romanorum Imperatore filio nostro charissimo pro vtilitate omnium Christianorū editas laudamus, approbamus, & confirmamus, tanquam in æternum valituras: & si quis ausu temerario, inimico humani generis suadente, quocunque modo has infringere tentauerit, indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli apostolorum se nouerit incursurum.

F I N I S.

a QVOMODO IN LÆSÆ MAIESTATIS crimine procedatur.

Iste titulus est magistraliter positus causa commodioris allegationis, & aduertendum est, quod liber authenticorum diuisus est in nouem collationes. a postea superuenit liber feudorum: quem 10. collationem vocamus. & postea superuenerunt istæ constitutiones, quas undecimam collationem appello: ipsasque glossare uolui ego Bartolus de Saxo ferrato ciuis Perusinus, ut multa utilia, quæ in eis sunt, omnibus innotescerent. & etiam ad laudem diuinæ recordationis domini Henrici Imperatoris, imperialium constitutionum auctoris aui illustrissimi domini, domini Caroli quarti, Romanorum imperatoris nunc regnantis, sub debito fidelitatis astringor: quia me suorum consiliatorum & domesticorum a numero aggregauit, & me, meosque posteros quos legum doctores esse contigerit, legitimationis & concessionis ueniæ ætatis, alijsque priuilegijs & gratijs decorauit. In nomine igitur Dei omnipotentis ad laudem & reuerentiam præfati domini imperatoris suique aui & studentium utilitatem glossaui eas ordine infra scripto supponens quicquid per me dicetur correctioni cuiuslibet melius sentientis. & quia textus est breuis, nullus me de glossarum longitudine increpet. sunt enim multæ glossæ ex quibus hæc collatio multo utilior redditur.

a In hoc tamen esset standum com. denominationi uetustæ. Alu. in pr. feu. in 3. col.

a Id est multum familiarium. Io. de Plat. in tit. de dom. & protect. li. 12.

EXTRAVAGANTES cum apparatu siue glossis domini Bar. quas nonnulli. xj. collationem appellant, feliciter incipiunt.

TITVLVS I.

QVOMODO IN læsæ maiestatis crimine procedatur. a

b Ad reprimendum. Primo ponit causam legis condendæ. Secundo statuit generale in ordine procedendi in crimine læsæ maiestatis. Tertio statuit speciale in modo procedendi contra contumaces. Quarto ponit clausulam derogatoriam. Quinto declarat, ad quos casus extendatur. Sexto quo tempore sumat uigorem.

c Multorum. sed cum multis grassantibus iudici a lege antiqua concedatur arbitrium, ut possit pœnas augere, ut ff. de pœ. l. aut facta. §. fi. & no. ff. de in iam. l. quid ergo. §. pœna grauior. ideo hoc casu hæc. l. necessaria non uidetur. Sol. antiqua lex dabat arbitrium iudici imponendi pœnam maiorem maleficio liquidato: hæc de nouo statuit circa modum liquidandi dans potestatem. & hæc. s. consuetudo delinquendi dans potestatem. & hæc. s. multitudo delinquentium, est causa finalis legis condendæ, ut infra dicam.

d Ruptis. determinat uerbum conantur, quod est. infra. nec resoluitur in conditionem: quia determinat uerbum præsentis, uel præteriti temporis, secus si esset uerbum futuri temporis, uel respiceret futurum tempus, ut l. à testatore. ff. de condic. & demon. & de usu. l. euictam. quod tractaui. ff. de cond. & demon. l. 1.

e Debitæ. iure diuino & humano. ut infra dicetur.

f Fidelitatis. Quædam est fidelitas, quam debemus proximo. s. non offendere eum, nec ei insidiari ff. de iusti. & iur. l. ut uim. non autem tenetur eum defendere, ut not. ff. de reg. iur. l. culpa caret. Alia est fidelitas quam debemus patri, quem quis etiam tenetur defendere uerbo: quia debet patri indicare, quæ cognoscit contra eum, ut ff. ad l. Pomp. de parric. l. 1. in fi. & l. seq. debet etiam ei reuerentiam, ut in tit. de obsequijs. non autem repetio, quod quis teneatur patrem defendere facto. s. opponendo se, uel simili modo. Tertia est fidelitas maior

Fidelitas triplex.

qua quis tenetur domino suo: quem non solum tenetur non offendere, sed indicare uerbo, & defendat in facto, ut in. co. de for. fidel. c. 1. & de no. fi. for. c. 1. Ista debet quis principi. s. non offendere. & si sciuerit. indicare. quod patet: quia conscij etiam tenentur, ut C. ad l. Iul. maie. l. quisquis. in fi. tenetur defendere eum ff. de re milit. l. omne delictum. §. si uero. ergo hic dicitur totius: quia tota fidelitas debetur principi. Est enim Deus in terris. C. de sa. sanc. ec. l. iubemus nullam nauem. & ibi not. & de eo scriptum est, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis.

Henricus vij. diuina fauente gratia Rom. Imperator semper Aug.

AD reprimendum b multorum c facinora, qui ruptis d totius debitæ e fidelitatis f habenis, g aduersus Romanum imperium, in cuius tranquillitate h totius orbis i regularitas requie-

g Habenis. sicut enim per habenas equus rectè ducitur, ita per fidelitatem ducitur subditus à domino: quæ fidelitas habet duas habenas. s. in faciendo quæ fieri debent, & non faciendo quæ fieri non debent: ut modo dixi, quæ duo præcepta sunt duæ habenæ per quas homo subditus ita ducitur sicut equus, & alia animalia ducuntur per habenas: & sic per ista duo præcepta homo ducitur & pacificus fit, sicut equus per habenas, quas timet. & fuerunt hæc duo præcepta facta primis duobus parentibus: super quibus pendent leges & prophetæ: & super quibus totum utriusque iuris corpus fundatum est, ut no. ff. de iust. & iu. l. 1. & ideo bene dicit, habenis.

g Quæ fidelitas, & qualiter debeat haberi principe, uide plene Ias. in l. 1. ff. de pa.

h Tranquillitate. hoc patet: nam cum imperium fuit in statu & tranquillitate, totus mundus fuit in pace & tranquillitate: ut tempore Octauiani augusti: cum autem imperium fuit prostratum: insurrexit dira tyrannis; & hæc fuit huius opusculi causa finalis.

i Totius orbis. contra: quia maior pars mundi non obedit principi. Sol. illud est facto, sed de iure secus. k Simile habemus in Daniele. 9. c. ubi de Nabuchodonosor, qui erat uniuersalis imperator, sic ait. Tu rex regum es: Deus cœli regnum, fortitudinem, gloriam, & imperium dedit tibi, & omnia, in quibus habitarent filij hominum, bestias agri & uolucres cœli dedit in manu tua: & sub ditione tua uniuersa constituit. & intelligendum est de iure: quia de facto non obedierunt sibi omnia: ut legitur in chronicis, ut in d. c. per gl. Item contra quia in terris ecclesiæ nullam habet iurisdictionem, ut in c. pastoralis. extra de re iu. in cle. Sol. ecclesia habet ex donatione principis etiam eius, qui hanc legem condidit, ut in c. 1. extra de iureiu. in cle. unde ipse princeps habere uidetur, ut in l. 1. §. omnia. n. C. de uete. iu. enu. uel licet l aliquis particulæ dominium non sit suum: tamen uerum est, quod hic dicitur: sicut dicitur dominus gregis etiam si unum pecus non sit suum, ut ff. de serui. l. 2. & 3. & per hoc patet quod imperator rectè dicitur dominus mundi. s. uniuersalis: licet singulares sint domini prædiorum suorum: unde à possessore ipse possit uendicare mundum, ut l. bene a Zenone. C. de quadri. præscri. & ff. ad leg. Rhod. de iac. l. deprecatio nec opus est, quòd dicamus quod omnia sunt sua quo ad protectionem &c. ut no. in constitutione. ff in pri. quia imo uerè omnia sunt ipsius, si uniuersalitas consideretur. Vel tertio m inhærendo opinioni sanctæ ecclesiæ: primo fuit imperium Babylonum. secundo fuit imperium Persarum & Medorum. tertio fuit imperium Græcorum. quarto fuit imperium Rom. ultimo adueniente Christo istud Romanorum imperium cœpit esse Christi imperium. & ideo apud Christi uicarium est

k Vide gl. in pragm. sanctio. in procemio in uerbo. del. & las. in l. s. cunctos populos. C. de sum. trini. & fide catho.

l Istam solutionem la quitur la. f. l. cunctos populos. C. de sum. tri. & fide catho.

m Istam sequuntur Ia. & Alu. in ca. 1. quis dicatur Dux Marchio.

uterque gladius. s. spiritualis & temporalis. Christus enim est lapis abscissus sine manibus: cuius regnum non dissipabitur: de quo prophetauit. Daniel. in d. ca. 9. ubi haec omnia imperia describuntur expresse: dic ergo, ꝙ ante Christum imperium Romanum dependebat a Deo solo: & imperator recte dicebatur, quod dominus mundi est: & ꝙ omnia eius sunt. post Christum uero omne imperium est apud Christum, & eius uicarium, & transfertur per Papam in principem secularem, ut extra de el. c. uenerabilem. unde si dicimus, omnia sunt imperij Romani, quia tunc Christi: uerum est, si referamus ad personam Christi. si uero referamus ad personam imperatoris secularis: non proprie dicit, ꝙ omnia sunt sua, uel sub sua iurisdictione: quia nō terrae ecclesiae. illas. n. sibi reseruat Papa: in quo principaliter est imperiū. in hac ergo cōstitutione si se retulit ad imperium, uel si se retulit ad personam suam locutus est caute: non enim dicit, ꝙ totius orbis iurisdictio sit sua: sed quod totius orbis regularitas in eo requiescit. nā & terras ecclesiae ipse habet certo modo regulare. s. defendendo eas, & tenendo in deuotione ecclesiae, ut iurauit in c. 1. extra de iureiur. in cle. & hoc pro nūc u antiquorum dico: quoniam opus per se requirit quae dico quare sic credo tenere ecclesiā: sic credo imperatorem sentire: & si malè hoc uel aliud intelligerem, sum paratus corrigere.

a De electione & coronatione Imper. uide pleo. Aluar. in dic. cap. 1. quis dicat dux &c.

scit: hostili animo a armari conantur nedum humana, uerum etiam diuina pcepta, quibus iubetur, quod omnis anima Romanorum principi sit subiecta, b scelleratissimis facinoribus c & assiduis rebellionib' d demoliri: ne ex eorum absentia, e in detestādo laesae maiestatis crimine

a Hostili animo. i. nil debentis subiectionis & reuerentiae. secundum Hug.

b Subiectas ad Romanos. 12. c. sed ibi non dicit Romanorum principi, sed potestatibus sublimioribus. Sed de illo intelligendum est sub quo Christus uoluit nasci & crucifigi hoc imperiū ecclesia approbat, &c.

c Facinoribus. i. conspirationibus in malam partem, ut no. ff. de publi. l. quanta. & facit. C. ad legē. Iu maiests. l. quisquis. in princip.

d Rebellionibus quid sit, dicitur. j. l. proxi.

e Absentia. hucusque posuit causam impulsiuam. i. unam causam finalem seu rationem legis condendae: nunc ponit aliam: hoc modo. Primo quomodo tempore factae legis multi conabantur contra imperatorem. & haec fuit causa impulsiua legis, non finalis, qd patet. quia cum lex ista sit uniuersalis & perpetua, cū & futura facta respiciat: illa facta praesentia uel futura non sunt eius causa finalis: tendit enim ad alium finem, sic ff. de post. l. 1. §. sexum & in auth. de non alie. in prin. col. 2. & in omnibus legibus, relatis ad singulas personas, quae tamen uniuersaliter intelliguntur, ut in 1. const. C. in si & ff de leg. l. non singulis. & ideo si ista causa cessaret, quia non essent multi, sed pauci sic delinquentes, non cessarent leges. ut in d. §. sexum. & patet ex hac lege, quae loquitur etiam quando contra unum proceditur, & quocunque casu sub crimine laesae maiestatis. & si in aliqua lege uniuersali, uel communi uel municipali poneretur aliqua causa impulsiua, nō posset opponi, ꝙ illa causa non sit uera, quia non nocet, ut C. de fal. cau. adiec. l. 1. de condic & demō. Leg tale. § falsam. & patet ex praedictis. secus si princeps aliqd particulariter rescriberet, quia sic factū unicū sub quo scribitur, possit eē cā finalis rescripti: ut C. si cōtra ius uel util. pu. l. praescriptione. & de diuer. rescr. per totū. Idē si ciuitas, uel ordo decurionum aliquid specialiter ordinaret super quodā facto nō uero, esset n. decretum ambitiosum, ut ff. de decr. ab. or. fa. l. ambitiosa. Posuit enim unā causam finalem imperator seu rationē legis cōdendae, dū dixit, ad reprimendū multorum facinora. Ista enim nota uniuersalis perpetua & futura respicit. & est finis ad quē tendit imperator: & hoc apparet ex natura gerundij: quę est, ut cum ponitur in accusatiuo, significet causam finalem. ff. de dolo. l. 1. §. 1. in definitione doli, & de tute. l. 1. in definitione tutel. & ff. ad exhib. l. j. §. 1. licet quādoq3 significet modum. l. quibus diebus. §. 1. ff. de cond. & demō. sed certe ille modus nō est causa finalis ibi, sed modus appellatur, quā continetur onus explicādum ab eo ad quem refertur, ut ibi dixi. Idem si ponatur in genitiuo casu cū hac dictione causa, uel cum hac dictione animo, ut ff. ad leg. Corn. de sic. l. j. prin. & in §. 1. & 2. & C. e. l. is qui cu telo. nūc autem imperator ponit alias duas causas finales. s. ne processus uel sententia retardetur. Item ne talia maleficia remaneant impunita. Sed cum in l. sint plures causae finales, an requiratur quod omnes cōcurrant? gl. extra de rescr. c. 2. ait quālibet causa per se est sufficiens ad producendum effectum, & sufficeret una: & tunc coniuncta ponitur pro disiuncta, ut l. saepe. ff. de uer. sig. alias requiritur concursus omnium: quod uerum est, qū in l. ponuntur plures causae, hoc est plura facta, ex quibus debet sequi iuris effectus. Tunc enim de facili cognoscimus, an quodlibet factum de per se sit sufficiēs ad pductionem effectus iuris: cum ius certum sit, ut l. 2. ff. de iur. & facti ignor. Sed quandocunque in l. ponuntur plures causae, hoc est plures finales effectus, qui ex lege sequi sperantur, ut in l. ista. & tunc an omnes requirantur, est dubium. sed qū illi effectus sunt separati & distincti, sufficit alteram ex illis causis adesse, ut in sti. de nup. § affinitatis. & no. ff. de ijs, q no. infam. l. liberorū. §. 1. & de pri. cre. l. si uētri §. in bonis. Sed si illae plures causae & plures effectus tendāt ad idem: & tunc si una causa ponitur ut ratio, alia ut ratio rationis, uel una ponitur tanquā maior, altera ut minor ad probandum idem: tunc utraq3 requiritur ff. sol. mat. l. 1. & de pen. haere l. sed si lege. §. item si rem. & hoc apparet hic. nam prima ratio seu causa finalis est maior propositio: aliae duae quaelibet per se facit minorē hoc modo dicit imperator, Nos intendimus ad reprimendum multorum facinora. &c. sed ista reprimuntur, si sententia & processus nō retardentur: ideo statuit, ꝙ procedi possit contra absentes. Alio modo coniungitur & eū secunda causa. Tertia est, si cōiungitur cum prima, intēdimus ad reprimendum talia facinora. Sed ista reprimentur, si nō remanebūt impunita: ideo statuit, ꝙ possit procedi summarie & de plano, ut ei uidebitur: & sic facilius inueniatur prima ergo causa generalis est, & respicit unum effectum cū qualibet earum, & illae respiciunt separatos effectus: una ne retardetur, alia ne punitio exuagatur & habet locum siue procedatur contra absentē, siue cōtra praesentem ut j. patebit. & non extenditur haec lex ad aliū casum ex identitate rationis: quia contra ius cōmune est, ut l. qū contra. ff de legi. unde nō tolluntur, nisi quatenus exprimitur. C. de appel. l. praecipimus. in fi. regulariter enim omnis causa requirit plenā cognitionem, ut C. de iudic. l. iudices. & regulariter in causis capitalibus non potest absens cōdemnari. colligitur autē ratio legis diuersimodè. nam quaedam sunt leges declaratiuae & ratio illarum est regula iuris praecedentis, ut patet ferè per omnes leges iurisconsultorū: maximè. in d. §. item si rē. & ff de uerb. obli. l. stipulatio ista. §. alteri. & quasi per omnes. & illa propriè dicitur ratio. Quaedam sunt leges mere positiuae: quia ad illud nulla ratio iuris antiqui urgebat. & tunc ratio ex ipsa lege sumitur, uel eius praefatione, si in ipsa exprimatur, ut hic, & ff. de haere insti l. fina. & ad Macedo. l. 1. & ista proprium appellatur causa finalis, quàm ratio legis, ut l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. & de cond. & demon. l. illis libertis. & de ius. pat. l. adigere. §. quamuis.

fina-

Causam finalem denotat gerūdiū positū cū accusatiuo.

processus & sententia retardentur, [a] & tanti sceleris nefanda temeritas remaneat impunita: [b] hac edictali [c] Deo propitio perpetuò valitura lege sancimus, ut in quocunq; [d] læsæ maiestatis crimine, & maximè [e] vbi contra Romanorum imperatores, [f] vel reges [g] aliquid, quod dictum tangat, [h] asseratur [i] commissum, possit [k] procedi per accusationē, [l] inquisitionē, [m]

finalis ergo intitio leg's est rō: qua cessante cessat lex vt d.ll. ubi uero ratio non apparet, debemus propriæ significationi uerborum stare, ut ff. de exer. l. 1. §. is q nauem. cum similibus. Accur.

a Retardentur. sic C. de pœnis, l. ne diu. & l. correct. Et subaudi, ne. & sic sunt duæ rationes.

b Impunita, ut ff. ad l. Aquil. l. ita vul naratus. cum simi.

c Hac edict. Hic incipit secūda pars in qua ponit statutum generale. & in eo ponit ordinem procedendi tam cōtra præsentes, quam contra contumaces. ex eo, quod dicit edictali, apparet quòd est generalis, ut l. certua. C. de legib. & infra dicit generaliu.

d In quocunque. cum enim lex Iul. maiestatis, 1 habeat multa capita, ut ff. eo. l. 1. 2. 3. & 4. In quocunque crimine, cui competit aliquod dictorum capitum, habet locum hæc lex.

e Et maxime. hic præcedit genus 2 s. omne crimen quod incidit in l. Iul. maie. addit ue species, quando cō mittitur in Imperatorem uel regem: & ideo nō ponitur implicatiue, cum totum sit expressum: sed significat rationem in expressis legibus fortius vrgere. sic C. ne fi. pro pa. auth. nabita. sed si genus non præcederet, tunc aut per conditionem maximè additur conditio, & tunc inquit idem esse in casu contrario. l. conditione non existēte: nisi ratione contrarietatis euitandæ oporteat dici, quod dictio maximè, abundet, vt C. de ma. testa. l. fi. & ibi no. in glo. super verbo maximè. sed si per hanc dictionem adijciatur ratio, tūc indicat illam esse potissimam rationem, licet alia sit ratio, vt l. & si maximè. ff. de serm. leg.

f Imperatores. post coronationem &c.

g Reges. ante coronationem, vt extra de ele. venerabilem. & no. diligenter, q ante coronationē habetur vt generalis dns. si enim esset priuata persona, contra eum facientes non inciderent in l. Iul. maie. vt hic patet: & sic pōt administrare & dare priuilegia, vt extra de priui. c. super quibusdam. in cle. & de iureiuran. c. 1. & ibi gl. & necessar dupuratio Iac. de Are. quam posuit Cy. in l. bene a Zenone. C. de quadri præscr. potest etiā tacere condēnationes, vt patet ex literis domini Caroli Imperatoris cōcessis cōmuni Perusij: cum ego tūc apud ipsum legatione fungerer: vbi inter cætera sic ait: omnes & singulas sententias, processus & condemnationes, mulctas & ordinationes per quoscunque diuos Romanorum Imperatores & Reges prædecessores nostros contra vos & singulas ciuitates cōmunis & Perusij personas latas seu promulgatas tollimus & relaxamus. Potest etiam ante coronationem concessiones aliorū Imperatorū tollere & reuocare. quod patet ex alijs literis eiusdem Imperatoris: vbi inter cætera concessit quandam & adiecit tandiu, quandiu per successorem nostrum Regem Romanorum seu Imperatorem non fuerit reuocata: nāq quæ literæ sunt Perusij sub bulla aurea, & prædicta vera postquam persona est electa in Romanorum Regem, & per sedem apostolicam fuerit approbata. ante autem videtur tenere glo. in d. c. 1. de iureiu. in cle quod etiam electi in discordia possunt administrare.

h Tangat. q. d. non solum si ipsum crimē cōmittitur sed si aliud quod ipsum tangat: hoc aūt contingit qñque per modū antecedentia, vt mandatū, consiliū, persuasio: de quib. plenè, dixi in l. nū solū. §. mādato. ff. de iniur. qñ qz per modū inhærētis tēpore quo delinquitur, vt auxiliū & opem dare de quo dixi in l. in fur ti § ope. ff. de fur. qñ qz per modū consequentis, vt in his qui præstant consilium ad euadēdū, ut in l. 1. C. de rapto. uirgi. & dixi in d. §. ope. uel receptatore, ut C. de his q la. l. 1. & ff. de recep. l. 1. facit ad prædicta. ff. ad Turpil. l. 1 §. incidit. & C. de hæ. auth. credētes. quādoq; per modū alterius actionis, ut si qs nollet uenire ad perhibendū testimonium contra reū de hoc crimine, facit aliquid quod tangit hoc crimen. & hic habet locum hæc l. idem si faceres, ut reus captus euaderet: 4 ut ff. ad l. Iul. maie. l. si cu ius. §. item qui confessum. facit ex. de off. & po. iu. deleg. c. j. & ibi per Inno. & est simile verbum extra de hære. c. vt inquisitionis officium. lib. 6.

i Asseratur. quādoque per glossatorem additur vt verū sit, vt ff. si qua. pau. fe. di. l. 1. in prin. & ut bo. rapt. l. ait prætor. in prin. ubi diceret gl. etiā si verū non sit, vt ff. de do. l. 1. in gl. super verbo, diceretur. & istud placet 5 in his, quæ respiciunt modū procedēdi, vt hic. sed in his quæ respicerent sententiam & executionem aliæ gio procedunt. probatur. ff. de procu. l. qui omnia. versi. planè.

k Possit. non ergo imponitur necessitas. & in causis summarijs licet non seruetur ordo, & procedatur solenniter, non vitiatur processus, vt extra de verb. sign. c. sæpe. in cle.

l Per accusationem. hoc ius cōe est. sed in hoc speciale est, quòd ad accusandum admittuntur infames, serui, milites, mulieres. ff. ad l. Iul. maiest. l. famosi. & in l. in quæstionibus. & accusatio est nomen iuris. sicut enim actio est ius persequendi in iudicio, qđ sibi debetur, inst. de act. in prin. sic & accusatio est ius persequēdi vindictā pub. vt inst. de pub. iu. in prin. & ius ex quo sumitur vindicta, est duplex. s. accusatio, & officiū iudicis. hoc autem officiū exercetur quādo per inquisitionē ad alterius denunciationem proceditur. Nā super denunciatione inquiritur, vt de cust. re. l. diuus. & j. dicam. quandoque per inquisitionem factā proprio motu iudicis. potest etiam sumi accusatio pro libello accusatorio, vt de accusa. l. si cui. in prin. & ad Turpi. l. j. § accusationē. & illo modo sumitur hic. Sed quæro, quid si accusatio est ineptè formata: an valeat beneficio huius l. in hoc crimine? quod videtur: quia cū non sit necessaria figura iudicii. ergo nec libellus, qui est de ordine & figura: & hoc videtur expressum extra de uerb. sig. c. sæpe. in cle. In contrarium facit: quia hic permittitur procedi altero de tribus modis. s. per accusationem, denunciationē, & inquisitionē: & super quolibet istorum permittitur procedi summariè & de plano sine strepitu & figura iudicii. vbi ergo per accusationē proceditur: oportet accusationem esse factā rite: vt l. non putauit. §. non quæris. ff. de contra tab. aliàs si non est rite facta, non est accusatio: nec per eam delictum in iudicium deducitur, ut ff. de adul. l. accusatorum. & ad Turpil. l. 1. §. accusationē. ibi, nulla erit &c. licet ille. §. faciat contra quia est necessaria abolitio, ut ibi, & de accu. l. libellorum. §. quod si libelli. ergo videtur accusatio aliqua. Sol. licet accusatio sit nulla: tamen qualisqualis est, saltem de facto: & ideo est necessaria abolitio, vt ibi patet. sed hic requiritur, quòd accusatio sit rite facta in forma sua, vt super ea possit procedi secundum formam huius l. facit quod not. ff. de fur. l. si quis. §. 1. Bart. de Saxoferrato.

m Inquisitionem. 6 hoc ius est nouum. nā de iure cōmuni non potest procedi per inquisitionem. nisi in certis casibus no. in l. 2. §. si publico ff. de adul. & ibi dixi, q quatuor sunt regulæ, in qbus potest procedi. Prima p officiales denūtiationē. l. diuus. ff. de cust. re.

1 Proprie tamē dicitur committi crimen læsæ ma. quando aliquid fit contra personam principis, uel cōtra eos qui ad eius latus assistunt, vel contra rempubl. secundum Io. de Pla. in §. 1. instit. de pu. iudi.

2 Istā gl. reputat nota. & eā sequit Ia. in l. qui se patris. in 1 colum. C. vnde li be.

3 Vide latius per Bar. Are. & Ias. l. 1. C. de ser. fug.

4 Vide tres pulchras limitationes ad istud dictum per Iaso. in §. pœnales, in 11. col. insti. de acti.

5 Idē tenet Bart. & Bal. in l. 1. ff. de do.

Infamia & serui quandoq; ad accusandū admittuntur.

Ius ex quo uindicta sumit duplex ē.

6 No. hic inquisitionem accipi pro inuestigatione facta: ut no. Ao. de cohab. cleri. & mulie. c. uestra, uersi. not. quod uerbū extra

& C. de acc. l. ea quidem. & de decu. l. 2. lib. 12. Secunda regula est propter incidentem cognitionem iuris. nã vbicunque iudex cognoscendo principaliter reperit incidenter delictum esse commissum, potest de illo cognoscere, vt hic est casus, & in d. §. si publico. & C. si aduer. lib. l. pe. & de condictio. ob turpem causam. l. ciuitã di. & de calū. l. pen.

seu denunciationem [a]

Tertia regula propter præcedentem generalem inquisitionem. nam vbicunque iudex inquirendo generaliter de malefactoribus reperit aliquē deliquisse, potest ad inquisitionem specialem descendere, vt l. congruit. ff de offi. præsi. & ad l. Iul. pecu. l. 4. & in auth. de co. §. iubemus. col. 9. Quarta regula est propter magnam offensionem. vbicunque enim crimē committitur coram iudice, iudex potest super illo per inquisitionem procedere, vt C. de calum. l. j. & de test. l. nullum. & de prob. l pe. & idem eadem ratione in omnibus delictis quæ committerentur coram iudice. aliàs non potest procedi per inquisitionem de iure commu. l. rescripto. §. si quis accusatorem. ff. de mune. & hono. Sed speciale est hic, vt nulla ex prædictis regulis accedēte, possit procedi, vt hic. de iure canonico potest procedi per inquisitionem præcedente fama, vt extra de acc. c. qualiter & qñ. & de simo. licet Hely. Sed tunc hoc est speciale: quia procedi posset etiam fama non præcedente: vt hic patet: quia sufficit quocunque modo dicant: & probatur infra. l. proxi. ibi, publicè vel occultè. sed cū in accusatione requirātur solennia accusationis, vt s. dixi, quare non requiruntur solennia inquisitionis? Respon. solennia accusationis intelligo circa formam ipsius, vt dixi. quod autem in inquisitione præcedat aliquod prædictorū: non est de forma inquisitionis: sed est, vt aliquod antecedens & processus valeat, si nō opponatur. extra, de accu. c. 1. lib. 6. sicut testamentū est testamentum secūdum sui formam, licet testator dicatur filiusfa. vel seruus, vel quid simile, vt C. de edict. diui Adria. tol. l. 2. secus si in ipso deficeret hæredis institutio. Sed an forma inquisitionis sit sicut forma accusationis? gl. insti. de pub. iud. in princ. dicit quòd non. Inno. idē extra de pur. ca. c. fi. Ia. de But. insti. de acti. in princ. dicit quod eadem forma & eadem solennitas requiritur præterquam in inscriptione ad pœnam talionis: quia cum locum accusatoris subeat iudex, & inquisitio loco accusationis, eiusdem debet esse naturæ, vt l. 1. §. hæc actio. si quis test. lib. esse ius. fu. & hoc placet quantum ad hoc, vt inferatur locus & tempus eodem modo: quia non debet in tanto crimine vagari, vt ff. de iniur. l. prætor edixit. in princ. & de dolo. l. idem exigit. facit: quia si idem delictum opponitur per modū exceptionis. l. 2. §. 1. ff. de doli except. & extra de elect. c. vt circa lib. 6. dixi plenè. ff. de exce. l. 2. nec obstat extra de proc. c. fi. & quod ibi per Innoc. quia ibi fit inquisitio cōtra certam personam: tamen generaliter quo ad delicta secus si fieret de speciali delicto. Itē accusatio debet in scriptis offerri, vt l. libellorum. de ac. & C. de lit. cōtest. auth. offerat. sed cū inquisitio nō offeratur iudici, sed ipse inquirat: nō est necesse, q͡ prius formetur in scriptis, & postea redigatur in acta. ex quo sequitur, quod si in processu non appatet, quando fuerit exhibita accusatio, nō valet: cum sit de substātialibus, vt d. l. libellorum. & no. C. de acc. l. in causis. Sed si non apparet dies inquisitionis formatæ, non vitiaretur processus: quia dies quo quis citatur super inquisitione, vel dies quo rādit illi, poterit dici dies formatæ inquisitionis cū iudex semꝑ inquirat: sed nō pōt dici dies exhibitæ accusatiōis, cū hoc nō pertineat ad iudicē. multa alis dixi circa materiam inquisitionis in d. §. si de pub.

Iudex per inquisitionem procedens est loco accusatoris.

[a] Denunciationem. de iure antiquo non admittitur denūciatio, nisi per officialem. vt l diuua. de cust. reo. & C. de accu l. ea quidem. & ff. de offi. præfect. vrb. l. j. §. sanè. de iure canonico admittitur denunciatio præcedente charitatiua monitione, vt extra de iudic. c. nouit. & extra de simo. c. licet Hely. hæc ergo lex introducit[1] nouū in hoc crimine: quia per denunciationē factam a quocunque posset procedi de officialis denunciatione. & de ista materia plene dixi in d. l. diuus. sec de isto denunciatore priuato dico[2] quod habet vim cuiusdam mandatoris seu instigatoris ideo desistendo incidit in Turpil. vt ff. ad Turpil. l. 1. §. incid. r. & l. ab accusatore §. denuncia. mues. co. titu. & si desistat denunciator, impune iudex ex illa causa dimittit processum, sicut delator mandatore subtracto, vt ff. de iur. fisci. l. res quæ. §. si. quod est verum, si in procedēdo fuit nominatus denunciator: aliàs secus. ff. de in. fis. l. de eo. ergo hic potest procedi ad denunciationem alterius denunciante non nominato, vt d. l. de eo. quia ex mero officio iudicis proceditur. Item cum in casu illius l. isti tres modi procedendi sunt æquè auxilia ordinaria, puta quod si pendente inquisitione ex officio, vel per denunciationem superueniat accusator, non debet recedi ab inquisitione: cum cesset ratio, quam ponit Din. in regula, actus legitimi. de regu. iur. lib. 6. Et quid si ex forma statuti concedatur, quod iudex generaliter possit inquirere de crimine? de hoc dixi in l. si maritus. §. si. ff. de adu. & hoc de denunciatione quæ fit ad vindictam publicam. ad priuatam vero quandoque denunciationem iudex procedit in his; qui agere non possunt de iure, vt cum serui a dominis opprimuntur. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. lege secunda. & de offic. præfect. vrb. l. 1. §. quod autem. Item ad denunciationem patris vel patroni conquerentis de filio vel de liberto, vt d. l. 1. §. cum patronus. & de offic. procon. & leg. l. nec quicquam. §. de plano. Item quando homines humiles opprimuntur à potestate[3] vel eis aliquid aufertur: vel ab eis promissio vel cautio exigitur. vt ff. de offic. præsi. l. illicitas. in princip. & quasi per totam legem: & hoc sentit Spec. in tit. de denun. §. quis denunciare. & Io. Andr. in c. nouit. extra de iudi. vbi dictas leges sic intelligūt quod est notandum: quia ad boni iudicis officium pertinet facta ei querela de prædictis ex officio eius procedere: cum tales per seipsos agere non possunt, vel non audent: quod placet: quia interpretatione adiuuandum est quod reipublicæ vtilitatem continet. Est & alia denunciatio priuata, quæ locum habet in foro ecclesiastico, inducta per legem euangelicam: ut d. c. nouit. de iudi. quæ quotidiana est. & per eam multa, q̃ sunt iuris ciuilis remedio destituta, reparari possunt: ideo ea prosequor declarando quædam ab auctoribus iuris cano. intacta. In hac enim requiritur, quòd quia primo moneat[4] aduersarium suū, qui peccat in eum, inter se & ipsum solum, dicendo, quod cum in eū peccet retinendo rem ad eum pertinentem, uel nō soluendo ei tantā quantitatem sibi debitam, quòd exeat de peccato. quod si nō faciat, iterū dicat idē adhibito uno teste uel duobus testibus. quod si non faciat tunc dicat eccle. & sic ad forum ecclesiasticum recurrat, petens quod cum peccet talis in eum, & de tali causa requisitus & monitus & prima requisitione & secunda secundum doctrinam & regulam euangelicam emendare neglexerit, & exire de peccato in periculum animæ suæ, & etiam contra conscientiam r implorat eius officium, ut eum ad pœnitētiam cogat, ut in d. c. nouit. super hac denūciatione offertur libellus[5] lis contestatur, & sententia in scriptis fertur, secūdū Ho. & Io. An. in c. nouit. licet in dicta decre. dicatur, quod procedatur de plano. quod quid importet, infra dicā. & contra personas sic denunciantes non potest opponi, quod sit infamis. si tamen sit correctus de crimine, potest, secundum Inno. & omnes, potest autē opponi. q͡ est criminosus, seu in peccato mortali. qualiter eīm monetur bono zelo ad correctionē alterius, qui non ē ipse correct⁹ secū dū Ber. & Inn. Sed Io. An. dicit[6] q͡ in hoc genere denūciationis, ubi prosequit̄ quis ꝓpriam interesse, admittitur etiā criminosus, sed et ob.

excom

[1] Idē tenet Pan. in ca. nouit. in 14. col. in uersic. nunc condescendo. de iudic.

[2] Idem tenet Panor mi. vbi s̄i dictū est.

[3] Et idem si monachi uel cōuersi. opprimerentur ab eorum prælatis. Pan. vbi supra.

[4] Nisi iustus timor impediat monitionem: quia tūc potest sine ea ꝓcedi. Ant. de But. & Panor. in d. c. nouit.

[5] Idem tenet Pan. in d. ca. nouit.

[6] Ista opinio placet Panor. in d. c. nouit. sed An. ibi tenet opinionē Innocen.

excommunicatio uel alia expoliatio uel deprædatio: vt in c.cum dilectus.& c. si.de ord.cog.uel alia præiudicialis exceptio.quod dic,ut in c.nouit.super vlt. gl.per eum. Contra ipsam denunciationem opponitur,quod potest etiam haberi super eo regressus ad iudicem secularem. nam non debet iudex ecclesiasticus eum indistincte admittere:quia non, nisi in defectū iustitiæ, vel crimen sui natura sit ecclesiasticum, vel ratione pacis vel iuramenti,vel quando crimen est notorium, vel quando non auditur in iudicio seculari, vel quia est obligatio naturalis tantum, vel quando hanc proponit miserabilis persona & depressa: vt in d.c.nouit. da in.& de pact.qualiter.77.distinctio.per totum, & de foro compe.c.licet.vide ad hoc nota. per Bern.in c. ex tenore.per totum.alias si indistincte admitteretur, periret temporalis gladij iurisdictio, & omnis causa p hanc viam deferretur ad ecclesiam. & ita tenet Ioan.

1 Et etiā vult Pan.

And.io d.c.nouit. 1 & hoc quod dixi de obligatione naturali,tenorit Inn.in d.c. nouit. sed cum illud, quod deducitur pro Fal.uel Trebellianicā,sit naturale debitum:vt no.C.de iur.& facti igno. l. cum quis, & ff.de condi.inde.l. 1.& de reg.iur.l.enims per errorem. ergo ille qui retinet,peccat mortaliter., & contra eum posset procedi per formam huius denunciationis.sed hoc videtur contra ca Raynnous.& ca. Raynaldus. extra de testam. vbi papa pronunciauit has quartas posse retineri. Sed dico,2 quod ea quæ dicta sunt de obligatione naturali,intelliguntur de naturali,qua quis tenetur ex ipso quod quis locupletatur cum aliena iactura.quia quod alienum est,peruenit ad eum,vt l.nā hoc natura.ff de condi.indeb.vel de ea naturali quæ originem habet ex consensu: vt ex pacto nudo uel iureiur. interposito ab alio, q̄ a liberto, vt l.iureiur.in princ. ff.de ope.li.& de fideiui.l.si quis pro eo. in prin. Idem puto de eo,qui promittit ei qui stipulatur alteri, ut l.stipulatio ista §.alteri.ff.de verb.obli.& quod ibi not.secus de ea naturali,quæ a consensu non habet originē, vt in eo,qui ex maleficio obligatur ad pœnā: vt l.non solum.§ 1 ff. de iniur. In proposito hæres dicitur teneri naturaliter,hoc est, habito respectu, ad principia iurisgentium:quo iure dicta quartæ deductio non erat inuenta. non autem ex cōsensu: quia testator nunquā consensit,quod ipse obligaretur:nec etiā hæres adeundo hæreditatem: quia habuit vel habuisse præsumitur animum quòd voluit uti beneficio legis.Item nihil habet de alieno: quia legatarij & fideicommissarij certāt de lucro.non aūt perijt, quod suum est, vel fuit.

2 Idem tenet Bald. in anthēt. ad hæc. & Aret. in d. c. nouit. ī pen. col. de iudic.

Vel dic,3 quod naturalis obligatio non subest in eo,qđ per Falcidiam venit deducendum, secundum P. ut refert Cyn in d.l.cum quis. de iur. & facti ignor. quod non placet:vt plene dixi in l. 1.ff.de condi. indeb. Sed quid de obligatione,quæ tollitur præscriptione? Resp. 4 tunc auocte audiretur a iudice ecclesiastico per modum huius denunciationis:quia ei denegaretur audiētia in foro seculari.Sed tu dices, præscriptione tollitur naturalis5 & omnis eius effectus,ut l.fina. in princ. & per Dy ff rem ra.hab.& per Cyn.in d. l. cum quis? Respon.tollitur omnis effectus eius ciuilis:non autem potest tollere naturalem obligationem, quam retinendo incidit in peccatum mortale. sed eo casu quo pscriptio tolleret naturalem secundum ea, quæ dixi in d.l. si.io prin.ff.rem.ra. ha.tunc cessaret hæc denunciatio. Quid de filiofa.tuto exceptione Macedoniani: an possit conueniri hac denunciatione, cum naturaliter & ciuiliter teneatur,licet obstet exceptio? puta quod nō: 6 quia hæc exceptio descendit ex delicto creditoris circa illud commisso,ut ff.ad Maced. l. 1. vnde potest opponi etiam denuncianti: vt supra dictum est per Io. An.dum dicit,vel alia præiudicialis exceptio. Idē puto in qualibet alia exceptione pp odium vel delictum creditoris competente,vel doli,vel similis. facit de condi inde.l.qui exceptione. Sed si creditor nō deliquisset,tunc ei iure commu si subuenirent: ut ff.ad Mace.l.si quis pa:ré. Quid de muliere tuta Velleiano?

3 Contra istū tenent Bart. Alc. & Ia. in l. j.ff de cōdi. indebi.

4 Idē tenet Bald. in authēt. ad hęc C. de vsu. & io ca. si qs per trigin ta. ā. si de feud. fue. contro.

5 Idē tenet Pan. & Feli. io C. ad an tes, extra de præscri ptio.

6 Idē Panorml. in d.c.nouit.

dico eam non posse cōueniri hac denunciatione: cum etiam soluens repetat, secundum cano. extra de solu. c. si & ibi not.licet enim teneatur naturaliter, tamen datur ei exceptio æquitate prædicta naturali propter suam imbecillitatem & fragilitatem: vnde illa naturalis non habet efficaciam. Idem puto in pupillo, eo casu quo obligatur naturaliter tantum, vt non possit conueniri per viam huius denunciationis, cum illa naturalis non sit efficax,quod patet: quia quoties ille læderetur,etiam si soluisset, restituitur ex edicto de minori.naturali æquitate inducto: vt C.si aduer.sol.l.fin. & ff.de condi.inde.l.interdum. & de in integ. restitu. l. 1. & idem dico in quocunque casu, si aduersus ciuilē uel naturalem obligationem daretur restitutio, obligatio enim naturalis eliditur per exceptionem descendentem ex illa æquitate naturali,vt l. si vnus. §.pactus ne peteret ff.de pac. & ideo validior est obligatio naturalis sola cui nulla obstat exceptio, quàm ciuilis & naturalis,cui obstat exceptio,vt no. ff. de compen. l. quicunque.nam per exceptionem etiam eliditur naturalis obligatio.Quid de tuto exce.rei in quam glo.dicunt inductam magis ad rigorem iuris obseruandum, quàm ex æquitate:ut nota.ff.de cond.inde.l qui exceptione.& l.Iul.& C.de iur.& fac. igno. l.cum quis ǽ videtur quod cum esset æquitas, & sic naturalis nō eli-datur,ut d. l.Iul.possit conueniri per uiam huius denūciationis:quia peccat mortaliter. contra,imo non est locus huic denunciationi:7 quia licet peccet mortaliter,non tamen potest cognosci per sententiam, cum semel sit cognitum: ut l. si quis cum totum. §. plane. ff.de except. rei iudica. & §. si ancillam. & de iud. l. post rem. simile de eo qđ est decisum per iusiurandū: ut d.l post rem.§. 1.& de iureiuran. l. nam & postea. §. 1. pro quo facit:nam in certis casibus tantum permittitur, vt propter instrumenta de nouo reperta denuo testificatio:ut ff.de re iu.l.imperatores.Modus probandi hanc denunciationem hic sit, ut prima denunciatio probetur per seipsam: cum dicat corripe eū inter te & ipsum solum. Sed an denunciatus poterit probare contrarium? quod videtur de facili: quia posset probare rex Franciæ,quòd rex Angliæ, nunquam fuerat ei locutus,sed contrarium puto, cum prima denunciatio dicatur fieri per seipsum etiam si fieret interueniente organo.s.epistola vel secreto nuncio,ut ff.de consti.pecu.l.qui autem.§.fin.& l. seq. huius contrarij quodāmodo impossibilis est probatio. Secunda denunciatio est approbanda per se & vnum alium legitime deponentem,vel per se & duos alios, cum dicat: adhibe tecum vnum vel duos: cum in ore duorum uel trium stet omne verbum. Tertia denunciatio quæ fit ecclesiæ, probatur per ipsum libellum denunciationis datum ipsi iudici ecclesiastico. Quarta.s.quòd peccet in eum: probatur probando quod detinet rem suam, vel quod est suus debitor hæc autem eliditur hoc modo,dicit denunciatus, non pertinet ad te cognoscere iuste uel iniuste detineam:hoc autem scio,quod teneo non contra conscientiam, & hoc sufficit vt vltra ecclesia non procedat. licet enim probet quòd res sua sua,vel sibi debita,potuit desinere,& sic non sequitur, quod contra conscientiam non teneat: licet quando ordinarie agitur:sufficit probare suum,uel sibi debitū, nisi aduersarius probet contrarium. Sed in hac denunciatione satis est, si denunciatus aliquam iustam causam alleget,quare contra conscientiam non teneat: licet causam non probet,creditur enim sibi ad purgandum conscientiam suam, nisi scandalum vel publicū peccatum & manifestum sit.tunc enim debet de satisfactione constare,secundum Inn. Sed Ho.contra quia si semel fuerit meum, vel mihi debitum, adhuc præsumitur,nisi probetur contrarium,vt C.de probat. l.siue possidetis.Io. An.videtur stare dictis Inno. Tu dic,8 si denunciatus dicit se non tenere contra conscientiā suā,& nullā causam allegat.nō sufficit, ut l. qui interrogatus.de peti.hære. Idē si allegat causam iniustam ut l.

7 Istā opinionem sequit Bal. in authen. cleric⁹. C. de epis. & cle. Andr. & Ber. in c.nouit extra,de iud. sed contra istā quod imo in illo casu habeat locū denunciatio. tenent Hos. Panor. & Feli. in d. c.nouit.

8 Ista opi. placet Panor. in dicto ca. nouit. & ibi nam dicit esse de mēte An. de Butri.

vt l.nec vllam.§.t.eo.ti.Sed si alleget causam iustam: tunc si quidē causa est depēdens ex eo facto, quia dicit se soluisse, si negat positiones denūciationis, videlicet quòd esset suum vel sibi debitum, & probatum est contra eū:non debet postea credi assertioni suæ, ut ff. de proba.l.cū de indebito. & extra de sol.c si. & C.de non nume.pec.auth.cōtra q.it propriam.cum si. Conscientia enim alterius nō debet probari, nisi ex indicijs vt C.de dol. l.dolū. sed illud est indicium legitimū & lege probatum. Si vero confessus est intentionē actoris.s.fuisse suum, vel sibi debitum, dicit tamen se emisse vel soluisse, vel quid simile: tunc si denuncians nō probet intentionem suā aliter, quàm tali confessione, debet stari dicto eius ad excusationem cōscientiæ suæ, vt C de testi.l.si quis testibus & de leu. & inter.l.cum Papinianus.& de iureiur.l.eum qui.in princ. Si autem denonciator potest & vult aliter probare quàm ex cōfessione denunciati: tunc cessat talis præsumptio, quia forte ideo confessus est, quia sciebat posse probari. hoc probatur in gl.in d.l.eum qui.in princ.igitur tunc erit recurrendum ad coniecturas, scilicet cuius uitæ, cuius cōditionis est iste denunciatus: utrum eius assertioni debeat credi, vt l.non omnes.§.a Barbaria. de re mili. hoc etiam pendet ex quantitate rei petitæ, verū sit magna vel parua.arg.eius quod no. in l. admonendi.ff.de iureiur. Sed si causa quam allegat, est talis, quæ ab eius facto non pendeat, & sic dicit se habere ab alijs: an debeat ei credi? uidendum est, qui sunt illi a quibus habuit, & cuius opinionis, & vtrum hoc dixerit ante litem motam, vel post. arg. extra de test. c. licet. ex quibus etiam puto, quòd si hoc habuit a procuratore suo cui hoc mādauerat, satis sit, vt & ff. pro empto. l. quod vulgo. Idē si defunctus scriptū reliquit, recte ei credit hæres ad excusationem suæ cōscientiæ, vt l.qui eū maior. §.pe.ff.de bo.libe. idē si aliqua indicia legitima appareant, ex quibus pars possit informare conscientiā suā, ut l.mariti.§.lenocinium.in princ. ff. de adult. Si vero informaret conscientiā suā ex præsumptionibus

r Idē Panor. in d. c.nouit.

non legitimis, non excusatur: licet enim non teneat r contra conscientiam suam, habet tamen secundū conscientiam erroneam, & sic peccat, nisi conscientiam erroneā deponat, & deponere cogetur, ut extra de sen. excō.c.inquisitionis. vbi probatur hæc distinctio. Sed tu dices, non per hoc probatur denonciatio, quæ dicit, quòd peccat in me, retinendo meū vel mihi debitū. nā apparet, quod nō peccat detinēdo, sed erroneā cōscientiam habēdo. sed certe finaliter in hoc peccat hæres q retinet, & sic videtur probata denūciatio. sed qualiter peccat hæres in eo, quod defunctus tenebat contra cōscientiam? Respon. forte ipse hæres scit: & sic contra conscientiam retinet: si vero ignorat, tunc prius hæredi notificandum est, & taliter quod in eius cadat notitiam uel cadere debeat, ut ff. si cer pe l. quod te. & ff. deposi. l. si quis in fieratus. & postquam notificatum fuerit, debent fieri denunciationes: nam textus dicit quod si peccauerit in te frater tuus &c. prius ergo debet præcedere peccatū, quàm fiat denunciatio. Sed si hæres non patiatur se certificari, certe in hoc peccat, & perinde esset si certificatus esset. argum. ff quod vi aut clam.l.r. §. Aristo. sententia autem super hac denunciatione fertur: quòd si reperitur denunciatus peccare, in denunciatione præcipitur ei, quòd exeat de peccato, & ad hoc per sententiam excommunicationis compelletur, ut d. ca. nouit. & not. quòd solum in his tribus modis procedendi loquitur hæc constitutio scilicet

a Idem tenent Petr. de Anch. Ioan. de Imola. & Geor. Na. in cle. sæpe de ver. signif.

licet per accusationem, inquisitionem & denunciationem. In alijs uero modis procedendi, uel per exceptionem nō immutatur, de quo dic, ut dixi. ff de adul.l.2. §.si publico. & istis tribus modis procedēdi attribuuntur ista tres qualitates, quæ sequuntur.

Summarie, summa. i breuis, a, vel summa.l.prima, vt no.ff de ita ho.l.summa. & sic summarie i.summatim vel breuiter vel primarie, ut ostendam. hæc materia tangitur per gloss.in l.a.§.sciendum. ff ad exhi. &

in Specu.de off.iud.§. postremo. ubi ponit tractatum Io Saxoli.de Pisis.sed ad maiorem declarationē dic s quòd hoc ut.s.summarie cognoscatur, quādoque adijcitur toti causæ. qñ que vni articulo. de primo intelligere debemus circa ordinem procedendi summarie. i. breuiter. Et hoc quod dico breuiter, non intelligitur diminutiue, sed ita quod totam substantiam comprehēdat, ut l.s. ff. de reg. iu. & ideo qui aliquid dicit in summa, omnia membra principaliter ponit, ut ff. de condi. iode. l. in summa. vbi proceditur summarie, tunc contestatur lis: subaudi forte si sententia tribuit ius si...

s Istā doctrinā Bartol. de verbo, ad uerbū sequuntur Ioan. de Imola. Pe. de Ancha. et Ge. Natha. in loco præallega.

n alteralias fertur. ex hoc dico, quod in processu nil debet de substātialibus omitti, & ideo libellus debet esse ita plene formatus, sicut & quādo ordinarie proceditur. ff.ad exhi.l.3.in princ. Item contestatur lis. l.sigui.§. si quis nō possideat.& § idem scribit. & l. Iulianus.§. proinde.ff.ad exhi. Item sola diffinitiua datur, ut l 3. § præterea.ff.ad exhi.& de in litē iuran. l.in actionibus.in princ. & ff de libe. agno. l.si quis a libetis §.si quis ex his.licet quidā 4 dicāt, quòd illa est s.i. interlocutoria, ut ibi tangit s̄m Guli. sed gl. C.cōmi. vel epi. l.t.innuit, quòd in his summarijs non requirat ordo, quod non placet, per d.leges. Expeditur 5 aūt iste processus breuiter: quia licet alias non possint dilationes breuiari nisi cā cognita, tamen hic abbreuiādi illa sola est causa sufficiens, quā cā debet agitari summarie, ut ff.de re iu.l.2.in fi.non tñ ita pōt abbreuiari, ut probationes legitimæ pereant. hoc enim impediret causę cognitionē, qd non pōt: quia eā cognitio est de substantia iudicij, ut C cōmi.vel epi.l.iudex.& l.fin. & no. C. de senten.l.prolatā. sed ea quæ sunt de substantia, non pñt omitti per hoc quod dixit summarie, ut dictū est, ergo &c.probatur extra de verb. sign. c. sæpe. in cle. n In hoc processu si exceptiones opponātur, quæ requirant altiorē indaginē, si quidem pñt per alium iudicē examinari, per iudicem non admittentur, sed in aliud iudiciū seruabuntur, ut l.ille a quo §.si de testamento. ff.ad Trebel.& l.4.§.ibidem. ff.ad exhi. Si uero in alio iudicio examinari non pñt, ēt in illo examināntur, ut in d.§. ibidem. in fi.& ita intelligit gl. dum dicit, de exce quæ sitis pro possessione retinenda, sed posse respuere illa, quæ nō pñt alibi examinari, auferetur sua partis, & ēt cognitio tolleretur, quod non pōt, ut dictum est. Illa autem non dicitur habere altiorem indaginē, quę pōt examinari intra tantum tp̄s 7 intra quantum principalis processus expeditur: ēt si hoc non opponeretur, l. si ita a quo in prin.ff.ut in pos.leg. Item sicut in his casibus, in quibus ordinarie agitur, quis citatur peremptorie, ita & in istis casibus ubi agitur summarie, quod patet in interpositione primi decreti & secundi, quod summarie fit, & oportet quòd præcedat perēptorium, vt C.de ijs, qui ad eccl. cōfu l.fin. alias pñ tt.§.sed si hoc facere, & C. qño & quando iu. l. consentaneū. & Cy. not.ff.de dam.infe l si finita.§ Iulianus. Tempore aūt feriarum non pōt procedi, nisi in casibus. ff. de ferijs.l.t.& 2.& quàm pluribus alijs legibus. nō obstat prædictis extra de verb. sig. c. sæpe quia tota hæc glo. procedit, qñ summarie tātum debet procedere, ibi quando oīa illa uerba iungnntur simul de quo J. dicā. Circa modum probandi in hac summaria cognitione sciendum est, 8 quòd plena probatio est facere iudici plenā fidem, ut C. de eden. l.procurator. & de cōdi. ob tur.cau.l. t ff.de proba. l. quinquaginta. habet aūt hæc plena fides suos gradus. quandoque quis incipit suspicari, hoc est a leui argumento in vnam partem inclinare, quandoque quis incipit opinari animum suū aliqua rōne satis forti, non tamen quod credat non posse esse contrarium, quandoque procedit ultra, & incipit credere, ita forti rōne quòd firmiter inhæret uni parti, nec de contrario aliquo modo dubitat, & ita est plena probatio & plena fides, & hæc naturalis dicitur, & probatur.ff.de quæstio. l. t. in princip. ubi ad tormenta seruorum ita demum venire oportet, cum suspectus est reus, & alijs argumentis, ita probationi admouetur

4 Et male s̄m Bart. vbi plene vide l leg. si quis a liberis. §. si qs ex his. ff. de libe. agno.

5 Idem tenēt Imo. Petrus, & Geor. ubi supra.

n Idem tenent præ. dicti scrib. in d. cle. sæpe.

7 Dic melius quod illud tempus relinquitur arbitrio iudicis secundum Geo. in d.clem. sæpe.

8 Idem tenent Bart. & Franci. Cur. & ibi latius loquitur in l.admonēdi. ff. de iureiur.

uetur, ut sola confessio seruorum deesse uideatur, quod enim dicit, cum suspectus est reus, denotat primū gradum, quo quis incipit peruenire ad fidem. s. suspitionem. quod verò subdit, & alijs argumentis, denotat secundum gradum, quo incipit opinari, quod uero subdit de confessione seruorum, denotat ultimum gradum. s. quod plena fides habetur, & dicitur plena probatio. hoc autem probatur. ff. de testi. l. 4. §. eiusdem. in fin. quicquid aūt credas aut parum probatum opinaris. &c. & hoc plenius dixi in repetitione legis admonendi. ff. de iureiu. ubi de semiplena probatione tractaui. Nunc autem ad propositum dico, quòd quædam sunt causæ summariæ modici & quasi nullius præiudicij, & in his sufficit probatio per iuramentum, ut ff. ad exhiben. l. thesaurus. non enim nocet domino, si patitur me cauentem de damno infecto quærere thesaurum meum in fundo suo. idem ubicunque petitur exhibitio sola: secus si in actione 3 ad exhiben. ueniret possessionis translatio, ut l. Celsus. §. Iulianus. ff. ad exhib. Vel si aliter per exhibitionem damnificaretur reus, tunc non sufficeret probatio per iurām: sed requireretur alia, ut statim dicam. In his. n. ubi ita modicum præiudicium uertitur, ex solo iurō iudex ad suspitionem seu opinionem inducitur. Quædam sunt, in quibus aliquale præiudicium fit reo, tamen potest reparari per aliud iudicium, & tunc alia probatio requiritur, quàm per iuramentum. s. per unum testem: vel aliqua indicia & uerisimilia: ita quòd in suspitionem uel opinionem iudex aduocetur, vt ff. ad legem Aquiliam. l. in lege. Aquil. si deletum. ibi, ad suspitionem iudicem adducam, & de Car. edict. l. 3. §. causæ. ibi modicum pro puero facientem, & de ven. in posses. mit. l. 1. §. si ra. & ista probatio dicitur facta summarie, hoc est primarie, quasi ad primum gradum probationis peruenerit. s. ad suspitionem uel opinionem. & illud est quod dicimus, prima facie uidetur quòd sic. vel prima fronte, ut C. de edic. diui Adri. tol. l. fin. vel etiam potest dici summariè. i. breuiuiter. Nam ad plenam probationem secundū consuetudinem hodie approbatam per decretales requiritur quòd fiant articuli, & quòd singulariter & distinctè probentur. hic vero sufficit, quod summatim negotium probetur, ut d. l. in lege Aquil. ibi. summatim negocio exposito. & hoc intelligo in causis summarijs. valde fauorabilibus. s. ne propter probationes deficiant, ut alimentorum, & uentris. Si uero non fauorabiles essent, licet possint per aliud iudicium reparari, tunc quantumcunque sint summariæ, in eis plene probatio requiritur 2 ex parte agentis. dicitur aūt summariæ respectu defendentis: quia si accusator diceretur per calumniam postulare, uel aliquam exceptionem opponere, quæ requireret altiorem indaginem: differretur exceptionis probatio, ne impediretur actoris intentio. ff. ut in pos. legat. l. is a quo §. 1. & de præto. stipula. l. 1. §. pe. & ff. ad Trebel. l. ille a quo. §. si de testamen. & idem dico 1 de omnibus possessorijs iudicijs, quæ dico summariè examinari. ut C. unde vi. l. momentaneæ. & not. C. quorū legat. l. 1. in gloss. & possunt per iudicium petitorium reparari. nam in eis dico, quod requiritur ex parte agentis probatio, ut d. l. 1. C. quorum bo. ubi expressè dicitur. Circa uero exceptionem aduersarij & circa dilationes poterit uersari dicta summaria cognitio &, summaria dicitur hoc casu quasi prima facie hoc uideatur, cum iura partis non perfectè discutiantur. Quædam sunt, in quibus partibus uersatur præiudicium, nec possunt in aliud iudiciū reparari, nisi per appellationem, uel alijs modis legitimis: & in his si dicatur procedendum summarie, intelligitur solum quo ad ordinem, sed ab utraque parte probationes & defensiones audiantur, ut C. de naufrag. l. de submersis. licet ibi sit plusquam summarie agendum, ut extra de verborum significa. cap. sæpe. in cle. In his enim causis debet intelligi illa constitutio: & sic requiritur hic. Si enim in causis ubi ponuntur omnia alia uocabula scilicet summarie & de plano &c. si hoc est in dicta clemen. sæpe, multò minus hoc est, ubi dicitur summarie tantum procedi. & prædicta uera ubi contra præsentem proceditur. processus autem qui fieret contra absentem, ex quo posset contra eum aliquod decretum interponi, uel diffinitiua sententia ferri: semper debet dici summarie agitari. nam cum merita causarum partium assertione pandantur. ut l. fin. C si per uim uel alio modo. si fit parte absente, non potest dici, quòd plene liquent indicia. forte enim si pars fuisset præsens, aliquid ostenderet, & ideo totum quod probatur, dicitur constare summarie, hoc est primarie, id est, prima facie, & ideo gesta parte absente non ita porrigunt effectus suos ad extraneos: 4 vt l. qui repudiantis. & l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoffi. test. cum si. & sic summatim cognoscuntur, ut dicit gl. C. de bo. autho. iud. poss. l. cum proponas. & in auth. ibi posita. & ff. ex quib. cau. in poss. ea. l. Fulcinius. §. 1. & ibi gloss. dicit, quòd secundum decretum non præcedit summaria cognitio, & quod in eo requiritur probatio per instrumentum vel per idoneos testes, ut l. fin. C. de bon. auth. iud. pos. sed in primo decreto, quia ibi generatur modicum præiudicium, quod potest de facili reparari, sufficit probatio per iuramentum, ut probatur in authentic. de ex. re. §. suscepto. alias. §. si vero quidem iurent. quod enim sit dictum summatim, sentit Specul. in d. §. postremo. circa fin. Et si quæratur quæ sint causæ summariæ. gloss. dicit, quod regulariter omnis causa requirit plenam cognitionem, ut l. iudices. C. de iudic. fallit in casibus, quos numerat. ff. ad exhibend. l. 3. §. sciendum. Specul. idem dicit, & cæteros casus enumerat. sed Din. ff. de præto. stipula. l. 1. §. penult. dat regulas sic. vbicunque agitur causa, in qua sententia lata tribuit ius finale, & aufert plenum ius & tribuit alteri: ibi desideratur causæ cognitio plena. vbi vero econtra non desideratur plena, sufficit semiplena, ut ff. quis or. in bono. posses. serue. l. 2. & de bonorum posses. l. 3. §. si causa cognita. sed certe illæ leges hoc non probant. Nam distinguunt utrum detur de plano, an iudice sedente pro tribunali. nam aliud est dicere de plano, & aliud est dicere summarie, vt infra dicam in sequen. gloss. nam bonorum possessio quæ tribuit ius, datur iudice sedente pro tribunali, & tamen non datur in forma iudicij, ut not. in d. § si causa cognita: suæ tamen regulæ mihi placent 5 ut dicamus sic, ubicunque sententia data tribuit ius finale, nec pōt per aliud iudicium reparari, nec per appellationem uel aliud remedium, tunc requiritur causæ plenaria cognitio regulariter, ut in d. l. iudices. C. de iudic. fallit in casu dictæ l. de submersis. C. de naufrag. Item in casu huius constitutionis. Item in casibus, qui ponuntur in capitu. dispendiosam. extra de iudic. in cle. Item in casibus, in quibus sententia potest ferri contra absentem, & negotium liquidari, ut C. quomodo & quando iud. authentic. qui semel. & C. ubi de crimi. agi oportet. authen. qua in prouincia. Item ubi peruenitur ad secundum decretum, ut dictum est. Secunda regula est quod ubi causa agitur super qua sententia lata non parit magnum præiudicium, vel parit tale quod per aliud iudicium potest reparari absque alia appellatione uel restitutione, uel simili remedio: tunc procedendum est summarie. Istud probatur in omnibus exemplis positis in dicto. §. sciendum, in gloss. & in eo quod supra dixi de iudicijs possessorijs. Sed hoc quod dico summarie, diuersimode accipitur, ut supra ostensum est. Sed dicas tu: nulla lege antiqua reperitur quod agatur summarie. nam in dicta l. 3. §. sciendum. ff. ad exhibendum. dicitur quod summatim debet cognosci, an actoris intersit. & sic illum articulum tantum dicit examinandum, non totam causam. Similiter in causa alimentorum & Carboniano summarium examinatur an sit filius, & sic unus articulus, ut ff. de liber. agnoscend. l. si quis a liberis. §. si uel parens. & C. de Carbonia. edic. l. 3. §. cæte. & idem

3 Vide plene per Ange. Are. in §. præterea. in 3. col. Institu. de actio.

2 Idē Ioā. de Imol. Petrus de Ancha. & Ge nathā in d. cle. sæpe. de verbo. signi.

1 Sequuntur Bar. & Sali. in l. j. C. quorū bono.

4 Et idem dicendum est regulariter de sētentia lata in causa summaria quis regulariter nō porrigit suum effectum ad alias personas, nec facit præiudicium in causa plenaria. Bal. in l. filium ff. de ijs q̄ sui, uel alieni iur. sunt.

5 Istā doctrinam sequitur Georg. in dicta cle. sæpe.

& idem in simili. sed vbi aliquid, quod est principalis causa intentionis, venit examinandum summariè: merito tota causa dicitur summaria. de secundo videlicet quando hoc, scilicet quod cognoscatur summariè, additur uni articulo, qualiter intelligatur. Ad quod dico, quòd si causa principalis est summaria, & omnes articuli sunt summarij: eadem ratione, vt dictum est. Si verò causa principalis requirit plenam cognitionem causæ, tunc de emergentibus & incidentibus videamus. Dico, quòd quædam sunt emergentes, in quibus, siue quis vincat, siue vincatur, causa principalis propter hoc non perditur. & in his semper dico summariè cognoscendum exemplum. ff. de pet. hær. l. si quis libertatem. in fin. de interrog. actio. l. defensor. §. illud. nec dico hic, vel in alijs emergentibus vel incidentib. agi summariè respectu ordinis, quia in his ordo attenditur respectu ipsius causæ principalis. Sed dico summatim cognosci respectu probationum: quia cum res sit modici præiudicij, sufficit, quòd ostendatur iudici sic esse prima facie, vt dictis legibus. Quædam sunt emergentes, in quibus ille, qui illas emergentes proponit, si vincit, propter hoc non vincit causam principalem sed remanet in dubio. sed si perdit in illa emergenti, perdit causam: vt cum actor in prima dilatione nil probauit: vel reus intentione actoris fundata in prima dilatione nil probauit, petit secundam, si obtinet, non vincit causam, sed remanet in dubio probationis. si verò perdit in illa emergenti, absque dubio perdit causam. In istis, si quidem loquimur de probatione impedimenti fienda ab eo, qui petit secundam dilationem: dico quòd sufficit summaria & semiplena probatio: quod patet, quia sufficit probari per iuramentum, vt extra de excep. c. pastoralis & ff. de excusat. tut. l. scire oportet. §. sufficit in fin. & ita determinauit papa, vt retulit Spec. in tit. de appel. §. nunc verò. ver. quid ergo quod tenet Guli. in l. ij. §. si quis. ff. si quis cau. & huius casus est ratio, quia consequitur modicum commodum, vt dixi. Sed quando de probatione impedimenti tractaretur, tunc illud non assero probari ex solo iuramento, & per solum iuramentum: sed considero istam emergentem ex parte resistentis: quia ex denegatione huius dilationis consequitur magnum commodum: & si vult impedire, requiritur causæ plena cognitio. vt est tex. C. de dilatio. l. a procedente. vbi expresse dicitur, quòd ideo causæ plena cognitio tunc requiritur: quia si denegaretur sententiaretur super principali quæstione: igitur de dilatione: quia aliquo casu requiritur plena cognitio scilicet quando denegatur: igitur in dubio dicitur plenam causæ cognitionem requiri argum. ff. de condict. indebi. l. sufficit. Quædam sunt emergentes, quæ habent se econtra ad prædicta, quæ ex parte eius qui emergentem proponit, si vinceret, totum ibi vinceret. sed si perderet, non per hoc perdit totum; nec aduersarius vincit. exemplum in exceptione rei iudicatæ, iurisiurandi, & transactio. quæ opponuntur à reo ante litem contestatam ad impediendum processum. si enim opponens vincit, totum vincit: si perdit, remanet lis. hoc enim ex parte opponentis requirit plenam probationem: vt vincat: potest tamen hæc cognitio dici summaria propter breuitatem dilationis: quia si requireret altiorem indaginem: differretur illa exceptio quantum ad impediendum processum, & contestabitur lis, postea opponetur in vim peremptoriæ, vt l. nam & postea, in principio. ff. de iureiurand. in textu & in gloss. & ex hoc dico, quod si opponens in illa exceptione succumberet, nec plenè ante litem contestatam probauit, posito quod super hoc examinati sint testes, & post litem contestatam iterum poterit opponi: & testes iterum examinari super eodem, & iterum publicari. nam primo fuerunt examinati summariè, ergo non impedit examinationem, quæ fit post litem contestatam, vbi fit plenariè. argum. l. pen. ff. de ijs, qui sunt sui. vel alien. iur. & in l. a diuo Pio. §. super rebus. ff. de re iudic. Item quia testes examinati super vna instantia ad vnum finem, non impediunt examinationem fieri in alia ad alium finem. argument. ff. de edend. l. argentarius. §. penulti. ff. de iure. l. qui tabulas. §. fi. sed hic ante litem contestatam producuntur ad vnum finem, scilicet ne procedatur: postea vero producuntur ad alium finem, scilicet vt diffinitiuè absoluatur. & cum instantia incipiat a contestatione, non potest dici quòd producantur in eadem instantia: vt hic est casus, & extra de testibus. capit. veniens. Quædam sunt emergentes vel verius incidentes, vt quando producuntur aliquæ peremptoriæ. & istarum quædam sunt, quæ a principali intentione non possunt separari, vt omnis exceptio intentionis. si enim dico, testamentum nullum esse, quia ruptum agnatione posthumi, vel si dicam actori, non competere ius agendi, quia meus seruus est, vel eum qui petit hæreditatem, non esse hæredem, quia ego sum hæres & similia. nõ enim potest pronunciari de vno quin pronuncietur de altero: tunc de hoc incidenti cognoscendum est plenè. quod patet, quia sententia lata super principali parit exceptionem rei iudicatæ super incidenti, vt l. j. C. de ord. cogn. l. ij. & de exceptio. rei iudicat. l. si inter me & te. quod intellige si principalis causa requirebat plenam causæ cognitionem, vt d. legibus: secus si summariam, vt ff. de ijs, qui sunt sui vel alieni iuris. l. penultima, & de liberis agnoscendis. l. si quis a liberis. §. uel si parens. Quædam aliæ sunt incidentes, peremptoriæ, quæ possunt separari e principali, vt quæ verè est exceptionis exceptio, id est, actionis exclusio. nam vtrunque esse non potest: & potest de vno cognosci, & aliud omitti. Et istarum quædam sunt, quæ principaliter non possunt per se in alio iudicio agitari, vt exceptio pacti: & si quæ sunt aliæ meræ exceptiones: & de istis sine dubio debet plenius cognosci, cum ex vtraque parte debeant plenius discuti: vt in dicta l. iudices. C. de iudic. & hoc facit, quia parit plenum præiudicium ab vtraque parte. Quædam sunt exceptiones, quæ possunt per se examinari in alio iudicio: non tamen ad eundem finem, ad quem proponuntur in primo: exemplum in l. vendicantem. & l. sequent. ff. de euict. tunc debet etiam plene probari eadem ratione: tamen licet quis succumbat per modum exceptionis, potest illud postea deducere in iudicium per modum actionis, vt d. l. vendicantem. in fin. & l. seq. ratio est: quia ad diuersum finem agitur. & sic non videtur eadem res, vt l. cum quæritur ff. de except. rei iudicat. ita no. Cyn. C. sentent. rescind. non posse l. peremptorias. dixi plena quantum ad hoc in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligat. Quædam sunt exceptiones, quæ possunt per se examinari in alio iudicio ad eundem finem per modum agendi, vt exceptio compensationis. sicut enim cum opponitur, tendit ad hunc finem, vt mihi satisfiat compensando: ita cum ago, tendit ad hunc finem, vt mihi satisfiat soluendo. & ista cum possit in alio iudicio reparari habet in se aliquid summariæ cognitionis: quia si habet altiorem indaginem, iudex non debet eam admittere. C. de compensa. l. fina. & ideo si opponeretur compensatio debiti naturalis, quod non potest deduci in alio iudicio agendo, hoc non haberet locum, sed deberet plenè examinari sicut aliæ exceptiones, ut dictum est. Sed si admittitur ad hoc, vt opponens vincat, vel vt reprobetur compensatio, requiritur plena causæ cognitio, cum plenum etiam faciat præiudicium: vt l. quod in diem. §. si rationem. ff. de compensa. & ff. de neg. gest. l. si autem. §. si. Sed si iudex eam dimitteret non reprobando, tunc non faceret præiudicium, vt ibi. Et prædicta de his, quæ emergunt ante sententiam. sed post sententiam quandoque occurrunt aliquæ emergentes uel incidentes: & ideo dici quòd post sententiam aliquando opponuntur aliquæ exceptiones ad merita causæ. non ad sententiam, vt in casu l. i. C. de iur. & fac. igno. & tunc idem dic quod

supra

supra. Quædam sunt quæ opponuntur contra ipsam executionem: vt quia dicit, quod non debet fieri executio: quia sententia nulla, vel lata prætextu falsorum instrumentorum, vel alia similia: & ista requirūt summariam cognitionem quo ad breuitatem dilationis: quia si requiruntur altiorem indaginem, non impediretur executio, sed exceptio

summariè & de plano[a]

reseruaretur præstita cautione de reddendo, quod exigitur. C. de fal. l. ij. & C. de preci. imper offe. auth. quæ supplicatio, & extra de in integ. resti. c. suscitata. sed si probationes deberēt esse in promptu: vt C. si ex fal. instr. l. fi. ibi, manifestæ probationes &c. idē puto quādo opponitur exceptio, quod non debet mandari executioni in totum: sed quatenus quis facere pōt, vel alia similia: vt ff. sol. mat. l. si ex diuerso. §. fi. et fi. Quædā exceptiones opponuntur non cōtra executionē simpliciter, sed cōtra rem, in qua fit executio. istæ simpliciter requirunt summariam cognitionem quo ad breuitatem, & quo ad semiplenam probationem: vt lege, a diuo Pio. §. si super rebus. ff de re iud. ratio: quia ibi vertitur modicum præiudicium: quia si non mandatur executioni super illa re, mādabitur super alia. Item de illa quæstione poterit cognosci in ordinario iudicio: vt ibi dicitur. Sed quando cōtenditur vtrū sententia sit executioni mandanda vel non, & sic de viribus sententiæ: tunc est res magni præiudicij. Sed quid si in causa summaria iudex in sententia dixerit se habuisse plenam causæ cognitionem: an per hoc faciet præiudicium in alia causa? Respon. non, quia debet intelligi se habuisse plenam secundum quod natura causa exigit: vt l. si vnum, in princ. ff. loca. & de vsur. l. si stipulatus. & de dam. infec l. damni infecti. § quædam. & quia cognoscere summarie non est solum in iudice, sed etiam in parte, quæ forte non curat producere probationes ideo: quia scit causam posse reparari in alio iudicio. & hoc maxime verum est, si pars contradicit sententiæ: vt in c. sæpe. in fi. extra de verb. sign. in cle. Sed illud c. loquitur in causis, quæ parant plenum præiudicium, quocunque modo agatur. sed si in causa in qua requiritur plena probatio, diceret se habuisse cognitionem summariam: puto sententiam non valere: quia plenaria causæ cognitio est de substantialibus: vt C. de sen. l. ex stipulatione. & C. commina vel epi. l. iudex. ideo si omittitur, vitiatur sententia: vt no. C. de sen. l. prolatam. Item quod supra dixi de hac dictione summariæ idem intellige si diceretur, quod causa deberet recte examinari simpliciter: de quo verbo fit mentio in d. c. sæpe. quia debet intelligi hoc simpliciter sine plica, id est, sine distinctione & inuolutione: vt ff. pro socio. lege, coiri. & de vulgari & pupillari substitutione. lege prima, & de verborum obligationibus. lege prima. §. si quis simpliciter.

a De plano, i planum est opposită alto. Item altum dicitur ratione loci vel styli. dicimus enim quem vti alio stylo. Item de plano fieri oppositum est ei, quod fit velociter. quæ libet istarum significationum potest habere locū hic: vt statim patebit. uideamus ergo, quæ causæ debeant agitari de plano, & quid importet: & dico si quidem causa est vilis, uel de vili materia, uel vilium personarum: tunc hic agitur de plano: ut C. de senten. auth. nisi breuiores. & ff. de offic. procon. & leg. l. nec quicquam. §. de plano. & de ac. l. leuia. & tūc de plano importat, quod iudica non sedente pro tribunali: & sic non in loco alto. Item quando non seruatur stylus aliorum iudiciorum: sed sine libello, uel in alijs solennitatibus cognoscimus ueritatem: ut not. in dicto. § de plano. in gloss. & Guli. de Cun. in l. leuia. secundum unam opinionem ueram. Si uero est causa ponderis grauioris: tunc regula est, quod causa debet agitari plene. & solenniter cognosci: ut l. iudices. C de iudic. fallit in quibusdam causis, quæ agitantur de plano. ut ff. de quæstio. l. unius. §. fi. & extra de iud. ca. nouit. in fi. & extra de accusa. c. olim. & in his non intelligitur exclusus ordo iudiciarius: ut dicto capit. olim. & ibi no. per Inn. & ratio quia in causis magnis procedere ita repentine sine solennitate, est stylus altus nimis. solum enim reges & principes hoc faciunt. Sed procedere ordinarie est in his de plano procedere. hoc est non frequēter, nec stylo alto. Vides ergo, quod ex diuersitate causæ stylus dicitur altus diuersimode: & in his semper puto, quod non erit necesse iudicem sedere in alto tribunali, sed in camera poterit fieri. & hoc si de tota causa agitanda de plano quæritur. Si uero quæritur de aliquo articulo unius causæ, quæ debet agitari ordinarie, an articulus aliquis poterit agitari de plano? Dic quod quædam facit quis in iudicio coram iudice, ubi sufficit præsentis iudicis. ut producere libellum coram iudice. & illud semper potest fieri de plano, hoc est iudice non sedente pro tribunali, & die feriata ob necessitatem hominum: ut l. miles. §. sexaginta. ff de adul. Idem in appellatione, quæ solum coram iudice interponitur: ut C. de ferijs. l. j. per hoc dico, quod relationes nunciorum quæ fiunt iudici, possunt fieri de plano. & si aliquis habet terminum ad producendum aliquid coram iudice, idem: quia de plano poterit fieri, per dictas leges: secus si habuit terminum ad probandum: quia per hoc solum, quod exhiberet coram iudice, non fieret probatio. nisi parti detur copia & terminus ad opponendum & sic quod productum est, approbabitur uel reprobabitur: hoc est, ei imponetur fides uel non: ut C. de fid. instrumen. l. fi. Quidam sunt articuli, in quibus opus est iudicem aliquid facere: & tunc si quidem illud est modici præiudicij, ita quòd summariam cognitionem requirat: secundum quod dicitur. C. de defen. ciui. l. iubemus. §. illud, & dixi in præcedenti gloss. & tunc poterit de plano examinari: hoc est iudice non sedente pro tribunali, & die feriata ob necessitatem hominum, ut ff. de interro. act. l. uoluit §. fi. Si uero illud potest esse ab aliqua parte magni præiudicij: tunc non debet agitari de plano, sed plene causa cognita & iudice sedente pro tribunali: ut C. de dilatio. l. a procedente. & prædicta uera in causis, in quibus uenit ferenda sententia diffinitiua. Sed contingit aliquando, quod coram iudice agitantur quædam causæ & non sperant sententiam, sed aliquod decretum iudicis. & in his dic, quod quando decretum tale interponitur in his, quæ sunt mere uoluntariæ iurisdictionis, & nulla alia causa requiritur nisi partium uoluntas. & ista de plano interponitur, id est iudice non sedente pro tribunali: vt institu. de liber. §. serui. & ff. de manu. vin. l. non est omnino. Quædam sunt, quæ requirunt causæ cognitionem: & tunc si quidem est cognitio leuis seu summaria: vt in tutore seu curatore, qui datur sine inquisitione: & ista possunt similiter agitari de plano: ut ff. de tute. l. qui habet. §. quolibet loco & in bon. posses. quæ non tribuit ius: ut ff. quis or. in bo. pos. ser. l. ij §. dies & de bo. posses. l. 3. § si causa cognita. Quædam sunt, quæ requirunt ueram & plenam causæ cognitionem: vt datio tutorum ex inquisitione, & bonorum possessio, quæ tribuit ius: & tunc non potest fieri de plano, sed iudice sedente pro tribunali, ut ff. de con fit. iur. lege, naturalis. § fina. & de bon. possessio. lege tertia. §. si causa cognita. & dicta lege tertia §. dies ff. quis ord. in bonor. possessio. seruc. Sed aduerte, quia in istis casibus licet requiratur plena probatio, non tamen est causa ordinaria: imo non fit in forma iudicij, imo nulla parte citata. ut nota. in d. §. si causa cognita. & dicto. § dies. Et illo respectu potest dici non plenaria, & per ea, quæ dixi in præceden. glossa & sic patet, quod illæ leges quæ dicunt de plano cognosci, longe differunt ab his, quæ dicunt causam summarie agitari. unde ex. d. l. tertia. §. si causa cognita, & d. l. 3. § dies, non debuit Dyn. sumere regulas in materia summariæ cognitionis, ut dixi in prædi. glos.

Sine

a Facit ad hoc clem. vestra. extra. vbi dicitur, quod iudex potest procedere sine figura iudicij se informādo de fama, de notorio & de legitimatione: nec requiritur quod pro tribunali sedeat nec quod citet partes. Ant.

Regum & principum est de causis arduis summarie cognoscere.

[3] Quomodo intelligitur, vide Oldrad. in cons. 115. incipiẽte, In iudicio est considerare. & Car. I cle. 2. q. 43. de iud. vbi latè tractat hanc materiam.

sine strepitu & figura

[a]. Sine strepitu.[3] sic extra. de ac. c. olim. & de sta. mo. c. ea quæ & de elect. c. indemni. §. si verò. lib. 6. & de hære. c. si in prin. lib. 6. & de iudi. c. dispendiosam. & de verbo. sig. c. sæpe. Io. etc. & strepitũ. quidam dicunt esse omnem iudicij solẽnitatem, quæ magis spectat ad ordinem, quam ad inuestigationem veritatis. quorum opinionẽ refert Innoc. in d. c. olim. de accu. sed non tenet eam. bene dic ergo quòd strepitus idem est quod rumor. & descẽdit a strepo strepis, quod idem est, quod rumorem facere, secundum Hug. sicut enim per verbum de plano, remouetur altitudo loci vel styli, vt dictum est: ita per hoc verbũ strepitus remouetur altitudo vocum & declamatio, ideo additur quandoque, absque aduocatorum & iudiciorum strepitu & figura: vt d. c. si. in prin. de hæret. lib. 6. & per hoc dico, quòd in causis, in quibus debet procedi sine strepitu, si pars diceret iudici, quòd approximaret se ei, & quod volebat ei dicere aliquid in occulto, quòd iudex debet hoc facere: alias grauaret enim: prædicta tamen iura non haberent locum in hac cõstitutione: quia hic dicitur. quod iudex potest, non autem imponitur ei necessitas. In alijs autem causis iudex non cogitur eum audire, nisi palam ante tribunal: vt C. de episc. & cler. l. iubemus. in fin. Item licet aliàs detur dilatio parti ad quærendum aduocatos: vt ff. quibus ex causis maiores. lege ab hostibus. in fin. & lege, ait prætor. in fine. § finali. tamen isto casu non erit danda: quia ab ea est remotus strepitus aduocatorum: puto tamen, quòd hoc verbum ad maiorem expressionem apponatur. nam per hoc, quod dicit de plano, satis potest intelligi respectu loci styli, & vocis.

Dilatio datur parti ad quærendum aduocatos.

Figura quid sit.

[b] Et figura. Figura cuiuslibet rei est apparens forma ipsius. vel facies, in qua rei substantia figuratur: vt ff. de act. & oblig. l. non figura & ita dicit. Io. An. in c. sæpe. extra de verb. sig. in gloss. super verbo, non exigatur. quod est verum in figura rei corporalis, vt C. de edi. diui Adri. to. l. fi. & ff. de ver. sig. l. quoties aliquid. vbi hoc melius probatur quam alibi. rei verò incorporalis figura, dicitur eius natura. vnde rectè dicimus figuram actionis esse ipsius actionis naturam: vt C. de rei vxo. ac. l. 1. §. cum autẽ, ibi, eadem figura &c. Quædam sunt facta prout cõsiderantur in fieri seu in actu faciendi: & ipsorum figura est ipse ordo faciendi. vnde in grammatica dicimus figuræ simplicis, quia simpliciter proferuntur, quia igitur actus proferendi est simplex, ideo dicitur figuræ simplicis. hic autẽ loquimur de figura iudicij. & iudicium licet habeat multas significationes: hic tamẽ accipitur pro actu examinationis & decisionis causæ. Figura ergo iudicij est, quòd partes iudicij sint factæ secundum ordinem debitu, & debitam probationem seu propositionẽ: & ex ista figura iudiciũ accipit suum esse & suam substantiã quod patet: quia si ordo non seruatur, iudicium est nullum: vt C de sen. l. prolatam. vnde per hoc quod dicit sine figura, tolluntur substantialia iudiciorũ, vt ipsum verbum importat: vt no. Io. An. in d. c. sæpe. in gloss. super verbo, figura. Sed contra hoc oppo. quia sublatis substantialibus nullo modo erit iudicium, cum res non est per petua sine eius substantia: vt l. obligationũ substantia. ff. de act. & obliga. Sed hic in veritate est iudicium, licet extraordinariam. Sol. tolluntur substantialia iudicij iure ciuili introducta: non autem ea, quæ sunt naturalia iure naturali seu gentium inducta naturali ratione, vt infra, in multis ostendam. Item aduertendũ est, quòd Io. An. in d. c. sæpe in gl. super verbo, nõ exigit. dicit quòd iudex non astringitur hoc casu ad aliquas formas, regulas, vel figuras iudiciorum: nisi in quantum in d. c. exprimitur. & illa expressa magis respiciunt figurã facti negotij vel causæ, quàm iudicij, secundã eũ. Tu dic, quòd iudex per hæc verba releuatur ab omni forma & figura iudicij inducta a iure ciuili: & tenetur obseruare omnem figuram & formam iudicij inductam de iure gentium, vel naturali ratione: & de his loquitur vt plurimum illud cap. licet aliqualiter egeat declaratione: vt infra declarabo. Animaduertendum est, quod dicit Ioan An. quòd si omnia dicta verba sci licet summarie, simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij, non proponerentur: non haberet locum quod dicitur in d. c. sæpe. vt ibi no. in gloss. super verbo, in figura. quod est verum, si a primis incipias, & istud vltimum omittas. Sed si proponeretur istud vltimum. s. sine figura iudicij, licet omnia verba præmissa essent omissa: idem importaret, cum omnia substantialia essent sublata. Quod igitur de significatione huius verbi dicam; intelige idem si omnia cõiungerentur. quid ergo hæc verba importent per oẽs singulas partes iudicij, prosequamur latius quàm in d. c. sæpe, declaratur. Quæro igitur verũ sit necesse quòd pars citetur? Respon. sic: vt in hac l. innuitur. Item quia hoc est de iure naturali. nam primum hominem delinquentem citauit deus dicens: Adam vbi es? hoc enim probatur de re iud. c. pastoralis. in cle. vbi sententia domini imperatoris Henrici, qui fecit hanc l. & postea damnauit Robertum regem Hierusalem & Siciliæ, cassa fuit ex eo, quòd citatio facta legitimè non fuit. & probatur in d. c. sæpe. Item an est necesse, quòd personæ legitimentur? Respon. sic, vt in hac constitu. ibi, vel aliàs legitimè &c. aliàs sequeretur absurdum. s. quòd alter non habens mandatum à me posset mihi præiudicare: quod repugnat iuri naturali: vt C. de inoffic. testa. l. si quis in suo. ff. de re iud. l. factum cuique suum. & extra de reg. iur. c. non debet aliquis. lib. 6. & hoc tangitur in d. c. sæpe. Item an requiratur petitio? Rñ. in casibus huius legis oportet, quod præcedat accusatio, inquisitio, vel denũciatio: vt dictũ est. alias vbi causa deberet agitari sine figura iudicij, dicitur in d. c. sæpe. quòd nõ est necesse, quòd libellus detur in scriptis, sed iuxta petitionis formã pronũciatio sequi debet pro parte agentis vel rei, si quid petere voluerit. & in ipso litis exordio facienda est petitio siue inscriptis, siue verborum actis tñ inserẽda, vt ibi dicitur & iustũ est quia naturale est, quòd agẽs petitionẽ suã proponat. nã corã Salomone mulier ita dicit: filius meus viuit: filius istius mulieris mortuus est: vt notat. C. de sentẽ. ex bre. recitã. l. 2. & extra. de præsump. c. afferte mihi. & habet in 4. lib. Reg. 3. c. vbi illa petitio latius ponit. Et aduertendum quòd illa petitio cõtinet solũ facti narrationẽ, & nõ conclusionem. ex quo infero quòd licet illa petitio nõ habeat omnia solennia, quæ de iure requiruntur, vt not. ff. de edẽ. l. 1. in prin. tñ sufficit si est gñalis. vt est ar. C. de anna. excep. l. si in prin. Idẽ si cõclusio nõ est legitimè facta: vt l. j. §. j. ff. si mẽ. fal. mo. di. uel si nõ petetur cũ cõdẽnari, sed petit eũ cogi quod fieri nõ debet vt C. de exec. rei iud. l. j. tñ in hoc casu quo sine figura iudicij proceditur. valebit iudiciũ. Si n. procedit vbi sola facti narratio est absque conditione vlla: multo magis si conclusio nõ erit bene facta. si tñ ex narratione possit comprehendi, quid actor velit. argu. C. de rei vxo. act. l. j. § j. & hoc est quod volunt dicere verba dicti c. sæpe, dum dicit, iuxta petitionis formam q. d. licet non pronuncietur in eo, quod est petitum, sufficit si pronuncietur iuxta id quod est petitum. Aliud est enim iuxta petitum, & aliud petitum iudicare. ff. de iudic. l. sol. l. iam tñ. §. in hac, versi. quid tamen. semper tamen intellige, quòd non sit tanta incertitudo, quod auferat defensionem reo: vt j. dicam. Item an poterit opponi exceptio. rei iud. vel finitæ ad impediendum processum? Respõ. sic: quia de iure naturali est ne bis iudicet in idipsum: exceptiones vero quæ magis differunt, & susfurantur causæ veritatẽ quàm ipsam respiciãt, põt iudex repellere: vt dicto c. sæpe. Illa enim de iure naturali non sunt, imo contrariantur. Item an procedi possit tempore feriato? in d. c. dicitur quòd sic, si sunt feriæ indictæ ob necessitatem hominũ: secus si ob honorem Dei. ratio: quia de natura iudicij sunt feriæ indictæ in honorem

Feriato die an iudex procedere possit.

rem

iudicij, † prout. ª illi qui iurisdictioni præest,

rem dei. præcepit enim deus coli sabbata & quasdam festiuitates. An sit contestanda lis? Respon. nó. nã dicitur ibi, lite contestata non postulet. ratio: quia est solennitas iuris ciuilis. eo tamen casu, quo merita causarum tractari incipiunt, vt quis legitimatis personis proponuntur exceptiones, vel fiunt positiones & articuli, habent vim litis contestationis ad faciendum procuratorem dominum litis. item quo ad certos effectus contes. lit. vt C. de procu. l. nulla. ibi. post causam in iudicio agitatam. & ibi post inchoatam causam, non dicit lite contestata. Sufficit ergo quòd quocunque modo causa incipiat agitari. hoc no. in l. nihil. C. de procu. itẽ an de calum. sit iurandum: in d. c. dicitur ꝙ sic: ne veritas occultetur. in contrariũ facit: quia hæc solennitas videtur inducta a iure ciuili. vt de iuramento calum. l. 3. sed dic primum verum ꝙ iuramentum defertur in tota causa ẽt de iure naturali & diuino. hoc enim tẽpore Moysi inductum est propter incredulitatem, vt aliquis deberet iurare: vt extra de iureiu. c. & si Christus. & Exo. 22. capit. si igitur iuretur super quolibet articulo: vt fiebat olim: vt C. de iura. calum. l. 2. satis putarem sufficere: maximè cum tale iuramentum possit omitti: vt d. l. 2. §. sed quia veremur. Item an debeant dari dilationes? videtur quod sic. nam in d. c. sæpe. dicitur amputandam dilationum materiam: & litem quantum poterit faciat breuiorem: non tamen sic litem iudex abbreuiet, quin probationes vera & defensiones legitimæ admittãtur. & ita d citur ibi: qđ iuris naturalis rationi congruit. Cum enim probationes sunt faciendæ, oportet quòd fiant in termino: & puto quòd valeant, si fiant sine dilatione: vt l. vnius. in §. cognitum. ff. de quæstio. & ff. de adul. l. in crimine. & ibi dixi non æquum esse dilationem certam dari causa breuiandæ litis. & ꝙ dicit, ꝙ non sint nimis breues, congruit naturali æquitati. nam aufertur parti actoris iustum, reo verò aufertur defensio. quæ ex æquitate naturali est: vt l. vt vim. ff. de iust. & iu. & est expressum in clemen. pastoralis. de re iudic. Sed ad quid dabitur ista dilatio? in d. decre. dicitur, quòd primo datur terminus ad faciendum positiones, & articulos simul, postea vero datus terminus ad producendum omnia, quæ partes voluerint. Sed certè illud est expressè statutum illius decr. quæ vult in hoc seruari vsum: hoc tamen non est de iure naturali nec ciuili: cum sufficiat dari in causa ad probandum vnam dilationem: vt ff. de fer. l. si. vnde in hoc in foro ciuili non est seruanda ista decr. Item an in dictis causis, in quibus proceditur sine figura iudicij, testes debeant iurare? hoc enim non reperitur de iure digestorum, nisi in l. Theopompus ff. de do. præle. sed videtur mera cõstitutio imperatoris: vt C. de test. l. iurciur. puto tamẽ ꝙ iurare debeant: per ea quæ dicta sunt de iura. calũ. Sed an præsente parte? puto ꝙ sic: aliàs auferretur ei defensionis copia, qđ repugnat æquitati naturali: vt dictũ ẽ. circa vero dicta testiũ puto, ꝙ debeant esse talia, quæ concludant: sicut in causis ordinarijs. ar. eius quòd dẽ in Daniele de Susanna, & qđ no. C. de test. l. testium. Sed ª an requiratur publicatio testium: glo. in l. si qñ. C. de testib. dicit ꝙ per Danielẽ inductũ est ꝙ examinatio fiat secretè: vt legitur in lib. Danielis 12. ca. hoc est igitur de iure naturali seu diuino: & ex hoc sequitꝰ ꝙ debeat publicatio fieri: aliàs aufertur parti sua defensionis. Si n. non publicarentur, non possent impugnari testes & eorũ dicta: sed auferre defensionẽ, repugnat iuri naturali: vt dictũ est. Sed an in hac causa post dicta testificata poterunt testes produci? R. ñ. nõ. cũ sit prohibitum propter timorẽ subornationis. & sic ex quadã naturali æquitate, quæ est ne alter alteri insidietur: vt ff. de iust. & iur. l. vt vim. hoc est introductum & positum inter alia ciuilia præcepta. Item an in hac causa poterit petere quis, vt sibi edantur instrumenta? Respon. ꝙ non. & hoc est prohibitum non solum iure ciuili, sed etiam naturali æquitate: vt C. de eden. l. qui accusare. vbi hoc prohibetur expressè. Item an requiratur conclusio in causa? Respon. non: vt d. c. sæpe. dicitur. hæc est enim solennitas mere ciuilis. statim enim cum liquet iudici de causa, sine aliqua alia conclusione potest sententiare de iure naturali: vt patet in illa sentẽtia lata p Salomonem. 3. Reg. cap. 3. & eo exemplo puto, quòd non sit necessaria datio termini ad allegandum. facit quod dixi in præcedenti gloss. Item an debeant partes citari ad audiendum sententiam? in d. c. sæpe. dicitur quod sic. quod intelligitur ut infra dicam in glos. super verbo, prædicto crimine. Item an hoc casu cum proceditur sine figura iudicij, requirantur illæ solennitates, quę à iure positę sunt circa sententiam? Resp. non est necesse, quod feratur iudice sedente pro tribunali, ut d. c. dicitur. hæc enim est solẽnitas ciuilis. sed debet ferri in scriptis, vt ibidẽ dicitur. certè hoc quòd feratur in scriptis, est solennitas ciuilis. quæ est de esse sentẽtię. quod sit deliberata, & nõ subita. l. 2. C. de sent. ex breuic. reci. tamẽ dicta decretalis statuit, quod feratur in scriptis. In foro autem ciuili nõ arbitror illud necesse isto casu, vt patet in prædicto exemplo Salomonis, & in dicto c. in gl. dicit, quod de iure antiquo nõ est necesse sententiã proferri in scriptis: sed in scriptis redigatur. ut possit probari, ut dictum est de petitione. nam soli assertioni iudicis non creditur: nisi sit Papa, uel imperator, vt extra de probatio. cap. quoniam contra falsam. & eodem tit. ca. 1. in cle. Sed si in sententiãdo non seruaretur forma. l. 2. C. de sentẽt. & inter. omn. iud valeret: vt si procurator esset præsens. & condemnaretur dominus: quia hæc solennitas est iuris ciuilis, non naturalis seu gentium, quod patet, quia licet alteri absenti quis non possit stipulari de iure ciuili: tamen alteri oritur obligatio naturalis, vt ff. de verborum obligationibus l. stipulatio ista. §. alteri. & ibi nota. & idem puto, si iudex ferret sententiam in absentem non citat..., quòd ualeret hoc casu eadem ratione. aliàs secus, vt lege, furioso. ff. de iudic. & ibi nota. & C. quomodo & quando iudex. lege ea quæ, in glossa idem puto, si præcedenti cognitione, quæ requiritur secundum ea, quæ dicta sunt, si iudex nulla alia data sententia iuberet reum capi vel distrahi pro debito, valeret. licet enim magis illa sit natura executionis, quam condemnationis, & sic non valeret aliàs. vt C. de exceptio. rei iudica. l. 1. tamen in hoc casu valeret, exemplo dictæ sententiæ Salomonis. illa verò fuit natura executionis. hoc etiam patet, quia talia ante ius ciuile manu regia expediebantur: vt ff. de orig. iur. l. 2.

ª Prout. Posuit plures modos procedendi, & plures formas, & in his dedit iudici potestatem eligendi aliquam prædictarum, vel ordinariè procedendi si sibi videbitur. Sed huic ob. d. c. sæpe. vbi dicitur, & iudex non potest ordinariè procedere, nisi de partium consensu. Sol. ibi causa sic cognoscenda committitur, s. sine figura iudicij. hic verò fuit dictum, vt possit procedere hoc modo: & sic non fuit positum sub necessitate. l. non quicquid. ff. de iudi. & C. quomodo & quando iudex. l. 1. Sed dices tu: ad quid ergo fuit apposita hæc clausula, prout illi iudici videbitur expedire, &c. Resp. secundum hoc potuit eligere quam viam volebat: sed vna electa dubium est, an possit ad aliam postea redire sicut dicimus de eo qui assumptus est vt arbiter & arbitrator, vt no. in Spec. in tit. de arb. §. sequitur. versi. quid si compromissum. & dixi. ff. de fur. l. si dominiũ. qđ dubium hic tollitur. potest enim ex hoc procedere modis prædictis, prout sibi videbitur: hoc est illo tempore, illa qualitate, vel specie procedendi, quæ sibi videbitur. Ad cuius intelligentiam sciendum est de significatione huius verbi prout. quandoque enim

† Vide de hoc Bald. & Ale. in l. 1. C. qui adm. & ibi Salicet. & Bald. in l. ne quis quã ver. de pla no. denũ. proconsul.

ª Et adde an publicatio processus sit de substantia iudiciarij ordinis, vt p doc. in c. cũ I. & A. de re iu. & eũdẽ Bar. in l. prolatã. de sen. & interlo. & gl. in c. statutũ de hæret. lib. 6. Io. And. d. ca. cum I. & A. Publicatio testiũ an regratat.

Iudicis assertiõi nõ creditur.

enim aliquid adijcitur per hanc dictionem prout, quod est diuersum ab eo quod primo positum erat: & tunc ponitur similitudinariè, ut ff de solutio. l. prout quisque. similitudo enim est circa diuersa, ut no. ff. depo. l. quod Nerua: quandoque respicit idem. & tunc si per hanc dictioné adijcitur aliquid præteritum, & de illo constat: tunc intel-

videbitur [a] expedire.

ligitur limitatiue: ut C de eden. l. edita. ibi, prout edicti perpetui monet authoritas. Si uero de illo præterito non constat: tunc in dubio intelligitur prout casus licet, ut sic, concedo tibi, ut possis colligere uectigalia tantæ quantitatis, prout est hactenus consuetum. id est, quia sic consuetum est. ut extra de uerbo. sig. c. abbate sanè licet ibi loquatur de dictione: secundum quod, uel iuxta quòd. sed eadem est ratio. sic loquitur quod no. per Cy. C. de contrah. & commit. stip. l. secundum responsum. & hoc in legibus, priuilegijs, & contractibus, quia illa fiunt animo aliquid disponendi. Idem in sententijs, quæ causæ cognita proferuntur: secus in confirmatione, quæ fieret sine causæ cognitione: quia tunc intelligitur conditionaliter: ut extra de confir. uti. uel inuti. c. 2. & quòd ibi no. & extra de ele. ca. quoniam abbas. Si uero per hanc dictionem [a] prout, adijcitur aliquid de futuro, tunc ponitur limitatiuè, ut d. l. edi. prout dicitur, ius dicentis decernit æquitas. nam illa licentia mutandi & emendandi limitatur secundum modum de præterito, scilicet prout edicti monet authoritas & secundum aliud de futuro. scilicet prout dicentis decernit æquitas. istud respicit omne tempus futurum. & ista limitatio est circa tempus & qualitatem, ut no gl. in d. l. edita. & sic iudex hic omni tempore quo uult, potest procedere cum figura iudicij, & sine. & sic potest eligere uno tempore unam uiam, & alio aliam. Item ex eo quod dixi, quòd solum in tempore & qualitate facit limitationem, & sic non in substantia dispositionis appareat, quòd si illa qualitas uel tempus non limitaretur, non uitiaretur dispositio. exemplum non potest de hac lege poni: quia iudice procedente apparet qualiter sibi uidetur procedendum. pone ergo quod Titius legauit mihi centum prout per eũ declarabitur. certè ipso non declarãte ualebit. ff de hær. inst. l. 2. & l. cum pater. §. si. ff. de leg. 2. & C. de inst. & subst. l. pen.

[a] De qua uide glo. in l. edita. C. de edendo. in uerbo. prout. & ibidem per eundẽ Bartol. ac Cy. sed plenius per Bal. & ad de no. per Angel. in consi. 11.

[a] Videbitur. Hoc uerbum uidebitur. denotat arbitrium boni uiri. [b] ff. de uerb. obl. l. continuus. §. cum ita. & de fideicom. lib. l. fideicommissaria libertas: & ita potest quilibet dictorum modorum esse iustus & approbatus, & potest iudex eligere quemadmodum uult. puto etiam hoc casu, quod si hæc cõstitutio diceret, prout iudex uoluerit: quod nec plus nec minus posset. Et pro hac declaratione uideamus differentiam inter liberam uoluntatem, & arbitrium boni uiri, cum etiam uoluntatem includat. & quidem de uoluntatis esse est quod sit libera, nec possit cogi necessitate præcisa. ut C. de hær. inst. l. cum proponas. Sed cogitur quadam necessitate consequentiæ, ut si quis uult effugere tormenta, hoc uult liberè, & potest nolle, sed si hoc uoluerit, in consequentiam uult illud sine quo tormenta effugere non potest. & ista est necessitas consequentiæ. Nam dicitur uerè, coacta uoluntas, uoluntas est. ut ff. quod metus caus. l. si mulier. §. quod si metu. uolũtas enim est, quod libere uult antecedens. & ex illa deducitur ad uolendum consequens. Item sciendum est secundum theologos & philosophos, quod uoluntas nunquam appetit nisi bonum existens uel apparens, licet quandoque uelit aliquid quod cognoscit esse malum, illud uult sub ratione alicuius boni delectabilis seu apparentis ipsi uoluntati. In proposito uoluntas alicuius potest considerari respectu eius quod ipse uult tanquam delectabile ratione regulata, uel non, & illa dicitur uolũtas libera. Alio modo prout ipse uult recta, & regulata ratione, & istud dicitur arbitrium boni uiri: quia bonus uir hoc arbitraretur, ut ff. iudi. sol. l. uir bonus. & ff pro socio. l. si societatem. §. arbitrorum. cum similib. & uerba quæ important liberam uoluntatem, sunt uerbum nolo, ut l. cum quidam. de leg. 2. & d. l. fideicommissaria libertas. de fideicommis. lib. Item uerbum libet seu libuerit, ut ibidem. Idem enim est dicere quod libuerit, id est quod liberè uoluerit. Itẽ ubicunque uerbum arbitrium, & similia ponuntur cũ hac dictione plenum siue liberum, ut l. fideicommiss. §. quanquam. de leg. 3. Item hoc uerbum iudicio tuo, importat liberam uoluntatem, ut ff. de fideicom. l. ber. l. Thais. § Lucius secundum glo. ibi positam. Sed licet alias transierim secundum illam glo. uidetur mihi tamen, quòd directo text. ibi dicat contrarium, scilicet quòd importet arbitrium boni uiri: quod plus placet. Quid enim est dicere iudicio tuo, nisi facta disputatione intra temetipsum postea iudices? quod ad boni uiri arbitrium sine dubio refertur. Concludo igitur quod exceptis prædictis omnia important arbitrium boni uiri, ut uidebitur, approbauerit, comprobauerit, & similia, ut d. l. fideicõmissa uel placebit, ut d. l. Thais § sororem. & multa alia quæ ponuntur. ff. de lega. 1. l. si sic. quæ hic non repeto: quia dico esse regulam de omnibus exceptis prædictis, ut dictũ est. nec obst. ff. de fideiusso. l. græcè. in princ. ubi æquiparat uerbum nolo, & uerbum cupio, & similia: quia ut dixi, utrunque continet uoluntatem: sed unum liberam, & aliud regulatam, ut ex prædictis colligitur. uerbi gratia, quandoque committitur facultas contrahendi, quandoque facultas largiendi ex causa lucratiua. quandoque facultas iudicandi. Primo casu quando committitur facultas contrahendi per uerba significantia arbitrium boni uiri circa contractum: tunc sine dubio debet arbitrari suo arbitrio regulato ratione: prout bonus uir & diligens paterfam. facturus fuisset, ut l. hæc uenditio. ff. de contrahen. empt. & ff. pro socio. l. si societatem. §. arbitrorum. & de oper. lib. l. si libertus. sed si hæc facultas concederetur per uerba significantia liberam uoluntatem, tunc omnia potest, duobus exceptis. Primo quòd non donet. hoc enim non uenit in concessione uoluntatis liberæ, ut l. filius. §. 1. ff de do. Secundo quòd dolus absit: & omnia alia quæ dolo carens facere potest, ut ff. man. l. creditor. §. Lucius. hoc enim non repugnat regulis iurisgentium, secundum quas licet contrahentibus se decipere, ut ff. de min. l. in causæ. §. Idem Pomponius. unde uides, quod quantumcumque committatur in uoluntatem liberam: intelligitur uoluntas libera a regulis iuris ciuilis. sed semper remanet limitata a regulis iurisgentium, ut etiam insequentibus not. Secundo casu principali, uidelicet quando conceditur facultas largiendi ex causa lucratiua: tunc si per uerba significantia arbitrium boni uiri, debet eligere, ut bonus uir. l. cum quidam, ff de leg. 2. & l. si sic 1. respon. & de leg. 3. l. fideicom. § quanquam. & de fideicom. lib. l. fideicommissaria libertas. Si uero per uerba significantia liberam uoluntatem, tunc potest facere omnia contra regulas iuris, seruatis regulis iurisgentiũ, ut ff. de mili. te. l. 1. ubi permittitur testari militi, quomodo uult. & per hoc potest relinquere deportato, cuius status nullus est de iure ciuili, non autem damnato in metallum, qui est seruus pœnæ: uel seruo proprio: cum seruitus sit constituta a iuregẽtium, ut l. eius § si deportati. & § seruum pœnæ. & §. seruum proprium ff. de mi. test. & hoc uult dicere. l. cum quidam. ff. de legat. 1. Nam ei qui est indignus propter offensam, non donatur: sed donatum reuocatur, ut l. si. C. de reuo. do. Ideo bonus uir. hoc est iudex secũdum regulas iuris ciuilis non arbitraretur ei largiendum, sed secundum naturalem æquitatem declaratam. per ius diuinum maioris perfectionis est retribuere ei, qui offendit, quã alteri. nam ille in cuius libera uoluntate committitur, potest eligere indignum. Tertio casu principali scilicet quando committitur facultas iudicandi, si quidem per uerba im-

[b] Idem tenent Bar. & Alex. in l. si sic. ff. de le. 1.

Voluntas coacta uoluntas est.

Verba liberam uoluntatem importantia.

Deceptio de iuregẽtium permittitur.

ba imponentis arbitriũ boni uiri, debet sequi omnes regulas iuris ciuilis, ut l. 1. ff. de arbi. Si uero per uerba significãtia liberam uoluntatem, tũc è liber a regulis ciuilibus: debet tamen seruare regulas iurisgentiũ, seu naturalis æquitatis, q̃ idẽ est per dicta iura. & est casus extra de re iudi. ca. pastoralis. in cle. Nã imperator solutus est legibus, & ex uigore suæ potestatis uult sententiam, tamen quia in quibusdam fecit ibi cõtra naturalem æquitatem: ideo sententia cassatur. & ex hoc apparet, ꝙ in casu nostræ legis ubi proceditur absque figura iudicij: quia non cõmittitur iudicium per uerba significantia arbitriũ boni uiri, debet seruare regulas iurisgentium seu naturalem æquitatem: cum uerbũ sine figura, importat, quasi committatur per uerba significantia liberam uoluntatẽ, & per hoc apparet soluta quæstio, quando potestati datur arbitrium liberum an possit per hoc poni facere iniustitiã: certè nõ, quia hoc est contra naturalem æquitatem: sed potest omittere solennitatẽ iuris ciuilis, de hoc per gl. in d. c. sæpe in glo. super uerbo, defensiones dixi ff. de do. i. filius familias. Sed quid si apponuntur uerba significantia utrunque, & prout arbitratus fuerit & uoluerit? Respon. ut dixi, quòd unum prædictorum inest alteri, quia non est arbitrium sine uoluntate, & regula est, quando duo ponuntur copulatiuè, quorum unum de necessitate alteri inest: unum resoluitur in adiectiuum, ut ff. de pact. l. 1. ibi, in idem placitum & consensus, id est placitus consensus. Ita in proposito exponatur. i. uoluntate arbitratus sit, & sic arbitriũ boni uiri importabit. facit. ff. pro soc. l. nec adiecit, etiã si dictum sit liberè, ut dictum est. Quid si dicatur in statuto, ꝙ in tali negotio procedatur de facto? Certè intelligo [a] eodem modo i. manu regia ut l. 2. in prin. ff. de ori. iur. cum sit omissa omnis solennitas ciuilis: non est quòd iura alterius alio modo tollantur, nec laedantur contra naturalem æquitatem. Idem per quæcunque uerba concipiantur. non enim quis potest esse solutus magis legibus quã Imperator, & tamen sua libertas ad hoc non extenditur: ergo &c. Quæro an dictis casibus iudex possit reijcere exceptionem præscriptionis, uel aliam procedentẽ ex mero rigore iuris ciuilis? Rñ. in his quæ ipse iudex habet facere, non tenetur sequi regulas iuris ciuilis, sed in his, quæ iam à iure facta sunt: ita quòd si ex hoc ius alteri quæsitũ sit, uel ablatũ, iudex non habebit immutare: sed tenetur illud sequi. Casus est ff. depo. l. bona fides: aliàs esset auferre ius alterius, q̃ est cõtra naturalem æquitatem.

Ad hoc [a] si quã cõitas, [b] corpus, [c] uel collegium, vel alia quæuis psona cuiuscunq; status [d] dignitatis [e] vel cõditionis [f] existat, su p dicto crimine [g]

[1] Idẽ tenet las. in l. certi cõdictio. §. si nũmos. ff. si cer. pe.

[2] Cõmunitas habitare dicit in loco ubi habitãt eius p̃sidentes, seu in quo loco popul' cõgregari cõsueuit in palatio: Bal. i aut. sed eũ testator. 2. col. i prin. in uersic. Item habitare dicit. C. ad l. Falcid.

[3] Sequuntur Bar. & Bal. in l. si cui. §. j. ff. q̃ cuiusc. uni.

[a] Ad hoc. i. iuxta hoc, aliter secundum hoc, ut C. de iudi. auth ad hoc, & hic incipit tertia pars, in qua ponitur statutum speciale in modo procedendi contra contumaces.

[b] Communitas. [2] nomen generale est ad uniuersitatem ciuitatis, castri, uel uillæ cuiuslibet municipij: quod ab ipsa hominum cõmunitate principaliter regitur. sic C. de episc. & cle. authenti. nulla cõmunitas. & x. collat. de sta contra liber. eccle edi. §. item nulla communitas.

[c] Corpus, generale nomen est ad omnes simul cohabitantes, uel non. & quod sequitur collegiũ, est quando simul cohabitant. [3] & simul colliguntur. ff. quod cuiusq; uni. l. 1. in prin. & est casus expressus hic, quòd uniuersitas potest delinquere, & contra eam potest procedi, & puniri. licet quidam cõtra, ut plenè dixi in l. aut facta. §. si. ff. de pœnis.

[d] Status. siue liber, siue seruus, siue ingenuus, siue libertinus, ut ff de sta. ho. l. 4. cum seq. Item siue sit integri status, siue diminuti, ut ff. de uat. & extraor. co. l. cognitio. §. 1. uiles ergo homines hac lege tenẽtur, licet aliàs nõ curetur, si de imperatore solo uerbo maledixerint, ut C. si quis impera. maledi. l. 2.

[e] Dignitatis. per hoc patet, ꝙ in hoc crimine cessat priuilegium concessum eis, qui habẽt dignitatem cũ administratione, ut ea durante nõ conueniãtur, ut ff. de iudic. l. pars literarum, & ꝙ ibi no. cessat etiã priuilegium cõcessum quibusdam in dignitate existentibus, ut C. ubi sena. uel claris. l. fina. prout ibi tangitur de modo procedẽdi & sententiandi: priuilegiũ tamen iudicis remanet, & quia ut dixi, hic iunt legitimandæ personæ Barto.

[f] Conditionis. masculus uel fœmina: minor uel maior. tamen tali ætate quòd in eum cadat delictum sui iuris uel alterius, ut ff. de excep. l. 1. in prin. coniuncto §. parui. Item siue sit laicus, siue clericus, ex ui uerborum tamen contra clericum non potest procedere laicus: nisi ratione feudi, [4] ut extra de fo. com. c. uerum. & C. de epis. & cleri. auth. statuimus. & iste imperator Henricus quosdam episcopos propter rebellionẽ suis feudis priuari fecit. Bar.

[4] Idẽ Panor. in ca. cæterũ, de iudicijs, quamuis Barba. ibi contra.

[g] Super dicto crimine. citata uel citatum per nuntium, ut est J. Videtur ergo, ꝙ in hoc casu non sit necesse in citatione exprimi factum limitatum loco & tempore: sed sufficit, quòd citetur super crimine læsæ maiestatis, ut hic apertè dr̃. Sed quid ubi alias super dicto crimine debet procedi ordinariè? Rñ. idẽ, ut C. de exhi. re. l. 1. in fin ubi dicitur, quod postquam citatus uenit ad iudicium, debet explorare. i. dicere quare fuit uocatus. & sic patet, quòd in citatorio hoc non fuit expressum. & quia in criminalibus debent fieri citationes, sicut in ciuilibus. ff. de pæ. l. absentem. & ibi no. ff. de re iudic. l. 1. & ibi no. Sed in ciuilibus debet citari reus, ut ueniat, & sui præsentiam faciat, ut C. quomodo & quando iudex. l. consentaneum, & no. in authent. qui semel. co. tit in glo. super uerbo, uocetur. Contrarium not. extra de dilat. capit. 1. per Ber. & allegat. 5 quæstio. 2. cap. si primates. Sed ibi speciale est, cum ad synodum uocatur episcopus fauore dignitatis episcopalis. Sunt & alia multa, quæ fauore hominum, qui in dignitate sunt, statuuntur, ut C. ubi sena. uel clariss. per totum. sed in casu præsentis constitutionis cessaret dictus fauor pro eo quòd dictum est ĩ cuiuscunque dignitatis &c. Sed contra in d. c. sæpe de uerbo, significa quia quando fertur sententia, debet citari ad hoc. & sic uidetur, quod in citatione debet dici ad quid specialiter citetur, etiam cum sine figura iudicij procedatur. Et hic dicitur, quod uigore huius citationis generaliter factæ, quòd ueniat responsurus super crimine tali, possit ad sententiam procedi. Solu. si citatus in prima citatione non comparet, procedet. quod hic dicitur: sed si comparuit, & stetit ad processum usque ad finem, si tempore sententiæ non adest, debet citari specialiter ad hoc, ut ibi sit si enim primæ citationi ueniendo satisfecit, si postea se absentat, citari iterum debet. C. de bon. authori. iudi. pos. authent. ei qui. Sed tunc ubi debeat citari, uel ad domum suæ habitationis, quæ forte est in prouincia, uel in curia, dicam. J. in glo. super uerbo, edictum. Et est aduertendum, quod licet hoc casu quando sine figura iudicij proceditur, terminus peremptorius non sit necessarius, ut dicam in glos. super uerbo, in termino. tamen ubi quis citatus illa citatione generali, ad hoc ut eius uigore possit procedi ad ulteriora, requiritur, quòd fiat citatio peremptoria, uel tres, quæ habent uim peremptoriæ, ut d. l. consentaneum. & hoc siue fiat ante litis contestationẽ, siue post, ut ibi not. Item dicta citatio specialis ad sententiam audiendam similiter debet esse peremptoria: ut l. ad peremptorium. ff. de iudicijs. Aliæ uero citationes, quæ fiunt in medio ad certum actum, ut ad uidendum iurare testes, & similia, semper intelliguntur.

Citatio debet habere causam quare re' citetur.

h H peremptorio

peremptoriæ, ut extra de exceptio.cap. pastoralis. & ibi de hoc per Ioan. Andre. facit.C. qui accu.nō poss. l.si ea, ubi terminus ille intelligitur peremptorius. qđ patet: quia ulterius non andit. Dilationes uerò, quæ dantur ad probandum, intelliguntur peremporiæ, cū non dantur plures quàm una, nisi causa cognita, ut ff.de fer.l. fin. Item

per nunciū, a uel p lite-

ex eo quòd dicitur simpliciter sup dicto crimine, patet quod loquitur hæc constitutio etiam ex parte accusatoris. si citetur quod ueniat ad procedendum, uel si inquiratur de imponendo pœna talionis. ista enim sunt de tangentibus istud crimen, ergo & cætera. patet in texta.

a Per nuntium. quotiens constituit ipsemet iudex, ut C de spor.l.a.& ibi not.& in autheo.de iudi.§.ne cessarias.colla.6.& puto quòd posset constitui etiam infamis, licet sit officium publicum. nam uilissimis personis congruit secundum mores nostros: ergo ab hac infamia non repellitur, ut C.de infam,l.1.lib.10, pro hoc l.nec infames.C.de decur. lib. 10 sed secundum leges deberent eligi personæ diuites & approbatę, ut in authen.de iudic.§.his autem.colla.6.facit quia infamis potest esse procurator, instit.de excep. §.fin. & arbiter, ut ff de arbitr.l. Pedius. alias incipit, parat. & ff.de postu.l. 1.§ sed est æquissimum. Et si dicas, quo modo creditur ei, cum infamis non possit esse testis, statim dicam. item debet iurare se facturum officium legaliter.argu.de fide instru.l. comparationes, & C.de secun.nupt.l.hac edictali.§ hu illud. & arg. in authent.Iusiurandum quod præstatur ab ijs.§.1. colla. 2.puto etiam si non iuret, posse eum exercere officium, ut C.de arbitr. authenti.decernimus.eligitur enim periculo iud.cis eligentis, ut d. authen.de iudi. §. hoc autem. & ideo uidetur quòd si non appaset, quòd aliquis sit electus nuncius, quòd non est curandum, cum statim eo, quòd sibi sit commissio de citando, in ipsa commissione eligitur. sed si ex lege municipali electio nuntiorum deberet fieri à consilio, & non à iudicib. tunc deberet constare de ea, uel sufficeret quod esset in possessione exercendi illud officiū. l. Barbarius. ff. de officio præto. & C. de test.l. 1.nec potest nuntius aliquem citare, nisi fiat ei commissio, C.de exhibend.re.l.neminem. Sed an citatus debeat credere eum esse nuntium? Respond.ut dicitur in authenti.de colla.§.eos. col.9. quòd exactores qui mittuntur in prouincia, antequam inchoent, debent suas literas insinuare iudici prouinciæ. ex quo colligitur, quòd ex eo quod in curia ipsius iudicis apparet, quòd talis est nuntius, quòd possunt citari per eum omnes subditi sui in eius territorio & in eadem prouincia, nec eis aliter fides fieri debet. & sic credere debēt, licet in multis partibus obseruetur quod tales nuntij habent aliqua signa, quibus cognoscuntur, in quo consuetudo loci est seruanda. Sed si citaret extra prouinciam, non esset credendum ei sine literis, ut d.§. eos. facit.C. de mandat. princi.l. 1. & hoc in indicib. ordinarijs. sed nuntio delegatorū uidetur credēdum sine literis, extra de officio delegati.capitulo prudentiam. facit quod no.in titulo de citatione.§. 1.p Specula. Sed an arbiter, uel iudex inferior poterit uti nūtijs superiorum? R.ñ. sic, ut in t authen. de defen.ciuit.§ deinde eos. colla. 2. ibi, prouinciali officio &c. Sed an eidem nuntio deferenti debeat iudex credere, cū sit onus? Quidam dicunt quòd non, ut l. iusiurandum. C.de test.contrarium ē uerum, ut hic, cum in singulari dicat nuntium.facit. C.de episco. & cle. omnes: §. si uerò apparitor, & ita utimur, & creditur eis in his, quæ sibi commissa sunt, & ex eorum officio dependent: ut se citasse, & similia.facit.C. ad legem Corneliam de falsis.l.si quis decurio. quia similiter ēt seruus de facto proprio interrogatur. l. interrogata. C. de quæstio.multo magis infamis.si uerò ei commit-

Infamis ꝓcurator eē pōt, nō aūt testis.

Nūtium quē eē an credat̄ sine literis.

teret aliquid ut referret, quod alios fecisse uidisset: tunc in modicis creditur sibi, in magnis nō curemus, ut iudex possit procedere, ut ff.de rebus eorum.l. magis puto.§ ne tantum, & C. de accusationibus. l. ea quidem.facit ff.de custo.reo.l.diuus, & quod dixi in gloss. super uerbo nuntiationem &c.

ras, b seu ēt per edictū c

b Per literas. 1 sigillatas sigillo ꝓprio uel publico, ut l.si publicanus.§ 1.de publi.& C. de episcopis & clericis.l.si qua per calumniam, & ibi no.& extra de probationibus. capit. post cessionem. Potest etiam sigillare alieno annulo, dummodo faciat de hoc mentionē, ut ff.de testamen.l.ad testium §.a de hoc in Spec.de cita.§. iam de citatione. uersi, literas. Igitur puto tutius esse, quòd tales literæ publicentur manu notarij, & ita multi obseruant. licet enim fiant literæ, tamen non est necessarius nūtius, q. portet. sed in hoc differt: quia quando solus nuntius mittitur, debet talis esse, quod citatus debet credere ipsum esse nuntium, ut in præcedenti gloss. hic autem satis est, ut credat uel credere debeat literas esse alicuius iudicis. Sed dices, quid si negare uolueris literas tibi fuisse portatas? Respond. iudex stabit in hoc relationi sui nuntij. reus enim se citatum cognoscit a iudice per literas. an autem fuerit nuntius, ipsius iudicis est cognitio. nam & portare ipsas literas est signum euidens, quòd sit nuntius. argu. ff. de lega. 1.l. seruum filij.§.cum qui chirographum. & C. de donatio.l. 1. Sed an actor ipse poterit portare literas citatorias? uidetur expressum quòd sic. ff. de fur. l.cum qui.§.si epistola.uersi. sed si interfuit. ubi si quis pro se ipso portat epistolam si pars negaret eam sibi præsentatam fuisse, esset graue quòd ipsi actori crederetur: nisi forte literarum præsentationē probaret per alios, & ideo si præsentaret coram testibus & notario, qui inde conficeret instrumentum, putarem sufficere.

1 Literæ qū ꝓbār, no. Bar. in l. nō epist. C. de ꝓb.

c Per edictum. Iste modus citandi conuenit ordinarijs & delegatis a principe, & non alijs. ut C. quomodo & quando iudex. authen. qui semel. Item non solum in his casibus, sed in alijs omnibus, ut ibi patet. sed de iure canonico non potest fieri nisi de sola commissione, & tunc solum contra eos, qui procurāt ne ad eos citatio perueniat: uel ad quorum loca non potest tute accedi, ut extra de iudic.capitu. 2.in clemen. quæ limitatio secunda fuit multum æqua, ut ibi patet. sic puto iudices in foro nostro debere practicare. Nam ibi tres modi citandi permittuntur alternatiue: & sic iudicis arbitrio. sed in his debet seruare æquitatem: ut in auth. iusiurandum quod præsta, ab his. §. primo, & per Inno. extra de consti.cap.1.glo. notabilis. & Archidia. de constitut. lib.6. Si ergo potest per nuntium citare, uel epistolam, uel literas: non est æquum, quòd citet per edicta, & si faceret, grauaret partem, & ideo per iudicem appellationis posset infringi processus. hoc autem scilicet quem impedire, ne ad eū citatio perueniat, uel non posse accedi tute. sæpe accidit: scilicet quādo citatur aliqua ciuitas, uel dominus, aut multi ciues unius ciuitatis. Argu. extra de rescr. c. statutum.§.cum uerò eiusdem. lib. 6. Item si locus in quo persona est citanda, est rebellis: non enim tute mittitur nuntius ad locum inimicorum, ut l.sciendum.§. si accusatio. ff.de le & l.de ætate. ad Trebellia. & l.4. ff ex quibus cau. maio.§. si sceu. puto tamen recte fieri, antequam hęc citatio fiat, quod super hoc ad iudicis informationem aliquid cognoscatur: ut d l.de ætate. Sed quis terminus in tali edicto ponetur? Respon. cōgruus, ut possit uenire in notitiam citati. ut possit posteà ad locum citationis cōparere in ciuilibus, ut d c 2.de iudi. in cle. ne aliter edictum contineat impossibile, ut ff.de eo.qđ cer.lo.l.4.§.si quis ita. In criminalibus uerò datur dilatio longior. secundum formam.l.2. C.de exhib.re, quę tñ dilatio non

uidetur

videtur necessaria in hac lege: cum absque figura iudicij procedatur: cum illa sit solennitas iuris ciuilis, vt F. no. in glo. super uerbo, figura. Sed qualiter sciat iudex moderare terminum, cum ignoret vbi reus moretur? Rñ. text. est C. quomodo & quando iudex. authent. qui semel, vbi dicitur, quod iudex præsens debet examinare vbi sit reus. sed hoc videtur impossibile, quod testes examinati corã iudice hoc dicant. s. aliquẽ modo esse Florẽtiæ. vnde debet sic intelligi, ut dicit text. in authen. de exhiben. re. §. si illud vere. col. v. vbi dicitur, quod iudex examinet inquantum possit, in quam terrã abijsse dicitur. ex eo ergo quod dicatur abijsse: apparet quod sufficit sola fama vel vulgi opinio, quod in certum locum dicatur abijsse. quod ergo in dicta authen. dicitur vbi sit, id est, vbi esse dicit.[1] & ex eo quod dicitur, examinat, poterit intelligi summatim ad sui informationem etiam parte non citata: & ibi not. hæc est practica vera & pulchra, & est notabilis. Quid si hanc examinationem nõ fecerit? Certe aliquid de substantialibus[2] videtur omissum. vsus tamen & communis practica hoc non patitur, sed satis est assignare terminum congruentem per distantiam loci vbi est, vel vbi habitare consueuit, vbi citare sufficit, vt l. j. §. j. ff. de libe. agno. l. iij. §. dominum, alias prior. ff. de dã. infec. Quid si intra terminum cõparet aliquis & dicit citatũ abesse, petẽs sibi terminum prorogari, vt citatum inueniat, & ei denunciet, an sit audiendus? Rñ.[3] ille videtur excusator veniens ad allegandum causas absentiæ. ideo audiẽdus est faciendo fidem de absentia. quo facto si petat terminum, vt eum inueniat & ei denunciet, audiendus est. C. vbi de cri. agi opor. auth. qua in prouincia. Sed quid si talis reuertẽs dicit se illum diligenter inquisiuisse, & non potuisse inuenire vbi esset? Respon. quod procedat iudex tanquam contra contumacem nam post illam dilationem auditur ille si veniat vel mittat legitime: alias secus, vt d. auth. qua in prouincia. hic autem neutrum facit. Sed an prædictis modis potest quis citari, vbicunque etiam extra territorium ciuitatis? quod videtur. C. de episc. & cler. l. omnes. § executoribus. versi. verum si apparitor, & de offic. præfe. vrb. l. ij. vbi subditum suum quis citat etiam extra territorium existentem. in contrariũ est casus extra de re iudic. c. pastoralis, vbi declaratur, quod imperator per se nõ potest citare eũ, qui est in terris ecclesiæ, sed debet superiori denunciare, vt ei denunciet. Cy. in quadam disputatione dicit, quòd illud fuit compositum per errorem canonistarũ. sed cum illa decretalis fuerit facta in generali concilio vbi est copia magnæ intelligentiæ, non est verisimile quod in illo capitulo fuerit erratũ. vnde temeraria est dicta solutio. vnde dicit[4] Paulus de Leaza. in d. cap. quod ille qui est iudex alicuius ratione domicilij, potest citare illum extra territorium quacunque citatione: cum talis absens alium isto superiorem non habeat per quem citari possit. & ita loquuntur iura prædicta. Si vero loquimur de subiecto ratione delicti vel contractus, & sic per accidens: tunc talis iudex non citat extra territorium, vt d. cap. pastoralis, & hoc quo ad executionem faciendam in rebus, quæ alias non sunt in territorio citantis, vt extra de foro compe. c. Romana. §. contrahentes. lib. vj. Sed certe primum membrũ ratione domicilij placet, sed secundum displicet. primo per dictũ §. contrahentes, vbi fit citatio extra territorium etiã quo ad pronunciationem demittendo in bonis quæ nõ sunt in territorio citantis. Secundo quia directo est cõtra casum huius constitutionis. & quòd sic intellexerit Imperator patet: quia citationem factam de rege Roberto existente extra territorium, asserit legitime factam, & loquitur hic de citatione facta a quocunque. qui præest iurisdictioni. Idem in causa capitali. & si dicas, hoc imperator non potuit, concedo in terris ecclesiæ. Dic ergo, quòd Papa potest citare quemlibet vbicunque existentem. quia ipse est vicarius Christi, cuius est terra & plenitudo eius orbis &c. vt extra de iudic. cap. j. in clemen. Item per vniuersum imperium officialis, qui præest vni prouinciæ, potest citare homines existentes in qualibet prouincia imperij: quia hoc facit authoritate imperatoris, vt d. l. omnes §. executo. ver. verum si apparitor, & d. l. ij. de officio præfect. vrb. & hic. sed imperator vel alius princeps secularis non potest citare quem in terris ecclesiæ: quia etiam illas terras sibi libere reseruauit, vt dicto capit. pastoralis, debet ergo scribere superiori illius loci, vbi persona citanda moratur, vt notificet sibi, vt ibi. & ff. de requiren. re. l. j. § j. Sed quid si ille iudex rescribat, quòd non vult ei notificare? Videtur, quòd non imputetur hoc reo quia per eum non est factum, vt ff. quod vi aut clam. l. j. sed secundum hoc iudex non potest expedire processum. ergo dic, quòd habebitur tanquam legitime citatus, licet enim ipse de se non impedinerit citationem fieri, impediuit tamen defensor eius scilicet suus superior: quod sufficit, extra de electio. capit. causam, in clementi. ibi, verum si per appellati, aut suorum &c. Vel dic, quod propter eius negligentiam poterit ipse iudex citare per edicta vel nuntium: sicut si esset in eius territorio. argum. C. vbi in rem actio. l. ij. & de iudic. l. nulli, & quod ibi not. & hoc plus placet mihi. Quid si in primo termino citatus comparet, & postea se absentauit, qualiter citabitur? Respond.[5] aut prima citatio fuit facta simpliciter, quòd compareat super tali negotio responsurus: & tunc veniendo satisfecit primo termino: & eadem solennitate est citandus hac secunda citatione sicut in prima, vt dictum est supra, in glo. super verbo, super dicto crimine. Aut prima citatio facta fuit magis extense: dicendo quod veniat responsurus super tali negotio, & ad procedendum in causa prædicta, vt iuris fuerit vsque ad finem: & tunc veniendo non satisfecit termino, nisi stet vsque ad finem: quia tunc est intelligendũ, vt stet in conspectu iudicis: ideo tunc sufficit citatio per præconem ipsum citando per ciuitatem, quòd talis iudex facit citare talem. tunc enim si non comparet, procedetur in causa. Aut enim erat præsens in ciuitate & non comparet: & talis proclamatio arctat eum. l. si eo tempore. C. de remis. pigno. Aut non erat præsens, & ex eo quòd se absentauit a ciuitate, erat contumax ex virtute primæ citationis, & ex hoc quia morari debet in ciuitate, vbi est curia: licet in quo loco sit, incertum sit. Sic etiam admittitur citatio per præconem, quando est incerta persona, quæ citatur: vt dicam infra. nec obst. prædictis. C. de bon. author. iudic. possi. l. eadem. & authent. ei qui, & in corpore vnde sumitur: quia ibi promisit & instauit de iudicio sisti, magis respectu partis, vt ei committatur obligatio ad interesse, vt ff. si quis cau. l. secunda in fine, quàm respectu iudicis, vt dicatur contumax si ibi non est: ideo debet solenniter citari facta inquisitione, vbi esse dicitur. Consulo tamen ad fugiendum prædicta, quòd reo comparente in primo termino in causis, in quibus non est locus detentioni, vt ei dicatur a iudice, vt certum locum in ciuitate eligat, vbi sit citandus. Sicut enim potest eligere domicilium, ut ff ad municip. lege, domicilium, & lege, nihil. ita potest eligere quo ad certum actum. Quidam autem præcipiunt tali sic comparenti, quia est ex longinquo, vt singulis diebus & horis, quibus redditur ius, compareat coram eo. Et quia de citatione quæ fit per præconem, facta est mentio: quæro quando licet per præconem citare? Quidam dicunt, quòd citare licet reum, non actorem. vt C. quomodo, & quando iudex authent. qui semel. & ita uidetur tenere Specul. in titu. de cita. §. sequitur, circa princip. Sed certe ratio posita in authentic. qui semel scilicet, quod vox præconis paucis innotescit, est communis ad actorem & reum. vnde dictum Specu. potest esse verum in eo casu, quo reus potest esse in loco, vt dixi. dic ergo, aut est citanda persona certa, quia constat de eius interesse: aut ignoratur quis sit ille,

[1] Idẽ Bal. in aut. qui semel. in gl. alleg.

[2] Imo nõ est de substantialibus, secundum Bal. in d. auth.

[3] Sequuntur Cyn. Sal. & Bal. in d. auth. qua i prouincia. infra alleg.

[4] Et idem Zabarel. ibidem.

[5] Idem Bartol. & Alexan. in l. 4. de dã. infec.

cuius interest. primo casu ipsa persona citanda est nominatim. ff. de uent. in spi. l. 1. §. pe. Sed qualiter? Aut est certũ, ubi sit, nec alibi est ex uirtute citationis, & non potest citari per præconem. i. uocem præconis: ut dicta auth. qui semel. aut debet esse in aliquo loco uirtute citationis, sed ignoratur locus: quia nescitur, in qua parte sit ciuitatis: & tunc sufficit citatio

publicè [a]propositum citata, [b]uel citatum [c]neglexerit [d]in termino [e]personaliter [f]vel legitimè [g]

per præconem, ut s. ostensum est, ut l. si eo tempore. C. de remiss. pig. cum ista citatio non præiudicet, nisi præsentibus, ut ibi patet. facit quod not. per Innocen. extra de maio. & obe. c. fin & hoc nisi citanda esset aliqua multitudo. C. de decuri l. 2. li. 10. & no. per Inno. in d. c. si. extra de ma. & obe. si uero ignoratur, quæ sit persona, cuius interest citari: tunc sufficit citari per præconem, ut l. si uacantia. C. de bo. uac. li. x. & d. l. si eo tempore.

a Publice. solam propositionem requirit: sed de iure cano. debet prius uerbo literas legendo in aliquo publico loco citari: postea literæ debent affigi publice. scilicet in foribus maioris ecclesiæ, ut ca. 1. extra de iudi. in cle. hic enim circa locum loquitur large, quod sufficit publice proponi in loco, ubi ius redditur uel in foro nundinarum vel alibi, ubi moris est publice fieri præconia, ut in a. const. C. circa fi. ibi, edictis ex more propositis. quanto tempore edictum stet affixum, ibi nõ exprimitur: unde erit in arbitrio iudicis, ut ff. de iur. delib. l. 1. Sufficit autem in actis scriptum esse quod edictum fuit publice propositum in tali loco. nec est necesse scribi, quod tanto tempore stetit: nec etiam præsumitur inde sublatum, cum hoc facere sit delictum: ut l. si quis id quod. ff. de iurisdi. om. iudi. cautius tamen esset, si quis de hoc faceret fieri scripturam. Præconia etiam debent fieri in locis publicis & consuetis, ut d. consti. C. circa fi. & sufficit, quod præco referat se præconizasse per ciuitatem in locis publicis & consuetis, etiam si non exprimantur loca. nam talia loca consueuerunt esse notoria, & sic expressio non est necessaria: ff. de contrahend. empt. l. cum seruo. §. fin. & sic obseruat consuetudo &c.

Præconi creditur dicenti eiusque se præconizasse.

b Citata persona uel ciuitas.

c Citatum. corpus uel collegium. sed qualiter hoc fiat in citatione, quæ fit per edictum, clarum est: cũ ibi sufficiat propositio in loco publico, ut in præcedenti gl. sed cum fit per nuntium uel per epistolam: quem citabit nuntius eius, uel cui literas præsentabit? Io. An. extra de concess. præb. c. si capitulum. lib. 6. dicit quod requirat eum, qui habet conuocare tale collegium, quod illud congreget more solito. quod si se includeret, uel impediret ne fieret ꝑpositio uel præsentatio, perinde est, ac si esset facta. quod satis placet. Potest etiã dici, quod sicut unum hominem singularem quis potest citare, licet solum caput eius respiciat, & non aliud corpus. ff. de in ius uoc. l. satis. & arg. l. cum in diuersis. ff. de relig & sum. fu. sic etiam quis uniuersitatem potest citare citando caput eius: hoc est illos, qui præsunt uniuersitati, ciuitati, communitati, uel collegio, ut l. municipibus. ff. de condi & demonst. Potest etiã dici, quod si tutor potest citari in causa pupilli, ita hoc modo rectores in causa uniuersitatis. A. g. ff de pactis. l. itẽ magistri. & l. seq. & de admi. tuto. l. 1. §. sufficit. Sed indicens illud uerum est, quando commissio fieret de citãdo tutorem: sed si fieret de citando pupillum, an sufficeret citare tutorem: posset dubitari: & ideo consilium est, quòd fiat commissio de citando tutorem, & pupillum, & de citando rectores administratores, & uniuersitatem: tunc sine dubio sufficit citare rectores. Potest etiam dici, quod sufficiat, quòd nuntius per terrã clamet, quod ipse ex parte talis iudicis citat talem uniuersitatem. cũ enim talis citatio fiat de multitudine, sufficit fieri per præconem, ut dictũ est. s. in glo. super uerbo, edictum. Per citationes autem istas, quæ fiunt de rectoribus uniuersitatis, uniuersitas constituitur cõtumax ficte, non autem dicitur uere contumax quasi dolose occultans se. ff. de reg. iur. l. nõ põt dolo carere.

d Neglexerit. i. uere, ficte, seu præsumptiue. hæc enim constitutio non requirit, quòd quis sit uere contumax, quod patet ex modo citandi per edicta. de qua citatione non constat, quod ad notitiam citati perueniat, & hoc nisi iudici constet hoc ad citatum non peruenisse: uel ipsum fuisse legitime impeditum: quo minus ueniat, & tunc si ultra proceditur, ipso iure nullum esset, quia deest substantiale, nam non uere nec ficte neglexit: quod requirit hæc lex. & not. per gl. de re iud. l. quæsitum, & fuit opi. Pla. in l. contumacia. §. fi. eo. tit. Sed quid si in termino citationis compareat aliquis excusator dicens citatum fore absentem, & ita quod non potest in eius notitiam peruenire uel quia est legitime impeditus: & iudex ultra procedit, an ualeat? Dic quod si excusator obtulit se probaturum, & iudex contempsit, quod processus est nullus quasi per iudicem steterit quo minus fiat: aliàs secus, facit extra de appel. ca. interposita. saluum tamen est ius parti petendæ restitutionis ea causa iustæ absentiæ. C. quomodo & quando iudex. l. ab eo. & ff. de in integ. rest. l. fin. & quod ibi no. An autem sit necesse, quod in termino quis contra citatum se præsentet, ut neglexisse dicatur? Respon. non: cum proceditur per inquisitionem factam ex officio, uel per denuntiationem. cum iudex sedens semper sit præsto, sed cũ per accusationem proceditur: secus uidetur ad similitudinem causarum ciuilium, ut C. de iud. l. properandum. §. 1. sed in criminalibus hoc est diuersum: quia accusatore desistente uel defuncto potest iudex procedere, ut C. de aboli. l. 2. & ff. de pub. iud. l. pe. in prin. nam si constaret, quod iudex uellet ibi supplere defectum partis sufficeret. & ideo quidam in partibus Italiæ faciunt sibi concedi licẽtiam ab accusatore, ut eo absente possint expedire processum, & sic cõstat, quod partis supplet iudex defectum in casu tamen huius cõstitutionis constat, quòd hoc non requiritur: cum possit sine figura iudicij procedi.

Not. ex hac gl. quod quis negligens esse nõ debet, sed uigilans secũdum Spe. de positio §. 7. uer. 16. quia negligentia est nouerca. 83. distin. nihil. Cardin. i cle. 2. §. 1. de sepu.

Accusatore desistẽte uel defuncto potest iudex procedere.

e In termino. ex hoc quòd in singulari numero loquitur, patet quod unus tãtum terminus fuit assignatus. ex quo patet quod in his, in quibus potest procedi sine figura iudicij, terminus intelligitur peremptorius, ẽt si non exprimatur. facit extra de uer. sig c. sæpe. Item si iudex sua uoce admoneret eos, uel aliquem ad audiendum sententiam, intelligitur peremptorie. C. quomodo & quando iud. in l. 2. & ibi no. aliàs peremptorie dici debet, ut dixi. s. in glo. super uerbo. dicto crimine. Item admonitiones & protestationes quæ fiunt extra iudicium, intelliguntur peremptoriæ. cũ semel sufficiat fieri. l. Titia. §. imperator. ff. de leg. 1.

f Personaliter. hoc est uerum in crimine. ubi est pœna infligenda in corpus.

g Legitime. ut per procuratorem uel syndicum, & sic uidetur casus, quod in causis capitalibus in quibus potest ferri sententia in absentia: admittitur procurator. quod tenet Di. in §. ad crimen. per regulã positã in l. seruum quoque. §. publice. ff. de procura. & dicebat: quod ubi per statutum in causis capitalibus potest dãnari absens, potest interuenire procurator. quod non placet. nã etiam de iure antiquo reperitur in casibus, quod absens potest de capitali crimine damnari in casibus specialibus. C. de pœn. l. ne diu. & ff. ad leg. Corne. de sica. l. lege Cornelia. uer. & qui hoc crimen. secundum unum intellectum. Item in cã appellationis altero absente lite nõ contestata potest deueniri ad diffinitiuam. C. de temp. appel. l. fin. §. illud. & tamen tunc nõ admittitur procurator, ut ff. an per alium causa appel. l. 1. Item procurator rei debet satisdare iudica-

Iudicatum solui: nisi a dicta satisdatione a domino fuerit releuatus, ut inst. de satisda. §. si uerò dominus. sed dic, quod procurator non potest satisdare. nec dñs a satisdando releuare eum potest. Item quod Di. dicit de statuto, est aduertendū: quoniā statuta Italiæ cōmuniter permittūt damnari absentem propter contumaciā tantū. sed si admitteretur procurator, iam nō esset contumax. nō obstat. §. publicè. nā ubicunque posset damnari absens, de iure cōmuni iu-

comparere: cōtra ipsam uel ipsum perinde, [a] ac si præsentualiter omnibus interesset: uel lis foret legitimè cōtestata: [b] tam ad receptionē [c] testium & eorum publicationem [d] & sequētia, [e] quàm ad definitiuam [f] sententiam, & eius executionē [g] procedatur: [h] legibus [i] & consuetudi

dex debet ex officio perquirere ueritatem pro utraq; parte, ut C. quomodo & quando iud. auth. qui semel. & de ap. l. ampliorem. §. 1. & dicā statim in gl. super uerbo, receptionem. alias examinationem meritò quilibet excusans innocentiam auditur: nō ut procurator, sed ut quilibet. & hoc quòd dicit ibi tex. quamuis uerba, facientem &c. ex eo quòd dicit quamuis, apparet quòd non requiritur quòd sit procurator, & hoc dixi in §. ad crimen. in l. pen. ff. de publi. iudic. non obstat hæc litera: quia expone quòd intelligitur eo casu quo pœna a relegatione infra uenit imponenda, & intelligitur legitimè: scilicet per procuratorem eo casu, quo uenit imponenda pœna a relegatione ī. quod potest esse in his, quæ ipsum crimen quoquo modo tangunt, ut s. dixi in gl. super uerbo tangunt. Item ad ipsum crimen potest referri. & dic personaliter. i. quando aliqua persona citata est legitimè: uel quando procedit contra aliquam communitatem, uel corpus, uel collegium. & sic no. casum, quòd etiam uniuersitas in capitalibus respondet per syndicum, ut C. de re mil. l. tam collatores. lib. 12. & no. per Cyn. C. qui ac non poss. l. 2. & eodem modo est casus: si per uniuersitatē fieret accusatio, posset prosequi per syndicum, cū hic loquatur generaliter ex parte rei & actoris ut dixi s. in fin. gl. super uerbo dicto crimine. licet Din. & Cy. cōmuniter dicāt contra in d. l. 2. & 3. ff. de accu. §. fi.

Vniuersitas in capitalibus per syndicū respondet.

[a] Perinde. non tamen per omnia. & sic gratia contrarietatis tollendæ, non enim sic potest fieri executio in absentem sicut in præsentem. de qua executione hic dicitur, ut ī. dicetur. & idē in omnibus, quæ in absentem non cadūt, sicut in præsentē. de hoc multum no. glo. ad leg. Iul. pecul. l. sacrilegij. ubi autem cōtrarietas non resultaret, perinde esset quo ad omnia, scilicet quo ad tempus, quo ad modum, & quo ad cæteras qualitates, & idem in cæteris aduerbijs & nominibus significantibus similitudinem, ut ff. de ali. & ciba. lega. l. a filio. §. testator.

[b] Contestata. contumacia de quà dixit, ex una parte æquiparatur personali præsentiæ, & litis contestationi ex alia parte, nec enim sufficeret quem esse præsentē, nisi lis esset contestata, quando ordinariè proceditur: nec sufficeret litis contest. nisi quis esset præsens. l. absentem ff de pœn. & hoc in capitalibus in alijs secus, ut no. in d. l. absentem. & ibi dixi. Et no. diligenter, quòd ubicunque absens potest damnari, peruenitur ad diffinitiuam ante lit. contest. quia illa contumacia habet uim contestationis, ut C ubi in rem actio. l. 2. & sic puto actionem perpetuari etiam pro actore, si ipse esset contumax seruatis omnibus conditionibus, quæ ponuntur in authent. qui semel. C. quomodo & quando iudex. cum talis contumacia habeat uim contest. litis pro utraq; parte, quod patet: quia pro utraque parte iudex examinat causam.

[c] Receptionem. hoc facit pro otraq; parte. nam iudex debet perquirere ueritatē pro utraq; parte: ut in authē. qui semel. C. quomo. & quan. iudex. ibi, perquisita ueritate &c potest etiā absentem absoluere C. de iud. l. properādū. §. sin autem ex gestis maximè in causis capitalibus. ubi etiā si post sententiam apparet de nouo

ementia, debet iudex principi scribere. ff. de quæstio. l. 1. §. si quis ultro. Item ex hoc apparet, quod ex sola contumacia de iure cōmuni quis non habetur pro confesso ut dixi in l. lex Cornelia. § fi. ff. ad Syllanianum.

Confessio nem non induci de iure communi sola contumacia.

[d] Publicationem. Not. in casibus, in quibus potest procedi sine figura iudicij requiri publicationem. Item no. in criminibus publicationem fieri. Item not. procedi ad receptionem & publicationem testium lite non contestata, etiā contra eum, qui nō est uere contumax: quod est contra ea, quæ not. Din. ff. de damno infec. l. 4. §. quoties. & sic faciūt pro no. & his quæ ibi diximus

[e] Sequentia. ut probationes testiū, productiones instrumentorum, & allegationes, ut C de iud. auth. iubemus, & ad interrogationes testium pro declarandis dictis eorum, si quæ essent obscura. conclusionem in criminalibus non puto fiendam, imo quandocunque quis se uellet defendere debet audiri, ut l. unius §. cognitiorum: ff. de quæstio. & arg. l. 1. de quæstio. in fin. Intelligo tamē actori dandas duas dilationes, reo tres cum aliqua causæ cognitione. l. fin. ff. de fer. alias dilationes debit iudex cum maiori causæ cognitione. hāc tamen puto sufficere, quod uideat iudex dilationem postulari pro ueritate, non causa differendæ litis. & hoc modo debet intelligi. § cognitiorum. De effectu autē publicationis dixi plenè in repetitione quam feci de authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex.

[f] Definitiuā. Vides ergo casum, in quo absente reo potest negotium liquidari, & definitiuè pronunciari in criminalibus. simile. C. de pœn. l. ne diu. & ff ad legē Cor. de fic. l. lex Cornelia. uer. & hoc crimen. secundū unam lect. in capitalibus hoc erat de iure antiquo, ut ff. de pœ. l. absentem. in ciuilibus uerò quid iuris sit, actore absente uel reo, dic ut C. quomodo & quando iudex. authen qui semel. & C. de iud. l. properandum. § 1 cum sequen.

[g] Executionem. [t] hic est casus, quòd pars non est iterum citanda tempore executionis: quod est uerum, si per sententiam liqueat executionem sic esse faciendam, ut si condemnatio facta sit in rem, ut ipsa res capiatur & uendatur, uel si est facta condemnatio in personam: ut persona capiatur & puniatur. solū enim hoc est necesse fieri, quòd sit illa persona condemnata: & ideo exigitur ab eo quædam confessio super hoc, & proceditur ad executionem alias secus: sicut eram cū capiebatur aliquis aduocatus, ut ff. de cust. reo. l. diuus. uer. & si diuus Pius. & ibi dixi. Si autem condemnatio esset facta in pecunia, & pro ea caperentur & uenderentur res, & una res pro alia tunc debet pars citari, quia in hoc certe causæ cognitio requiritur, ut l. a diuo Pio. §. si in uenditione. ff de re iudi. & ibi dixi.

[t] No. hic quòd executio latæ sententiæ super attētatis debet fieri ante quam cognoscatur de principali. Ro. consil. cij. & consil. xcix. & si est lata sn per possessione, debet fieri executio antequā de petitorio cognoscatur, ut no. Idem Ro. cōsi. 113.

[h] Procedatur. Innuit, quòd iudex habeat necesse facere hoc. In contrarium uidetur l. non quicquid. ff. de iudi. & C. quomodo & quando iudex. l. 1. Sol. Instantia causæ criminalis est biennium, ut C. ut intra cert. tempus cri. quæstio termi. l. 1. unde non cogitur sententiare nisi prope finem biennii, ut C. de iudic. l. properandum. §. huiusmodi. & no. C. quomodo & quando iudex. l. 1. Et sic not. pro assessoribus quibus limitatur certum tempus ad finiendum processum: quòd non possunt ante expedire: nisi prope finem termini: & hoc ut non cogantur ante sententiare. ea autem lata, executionem cogantur facere secundum formam. l. si quis intra. C. de bo. dam. & etiam in personam si haberi potest. l. cum reis. & l. si uindicari. C. de pœnis.

[i] Legibus hæc est quarta pars, in qua ponitur clausula derogatoria.

1 Non obstantibus. Clausula hæc, non obstantibus, quid importet dicendum est: nam quandoque refertur ad iura municipalia ciuitatis: quo casu aut procedunt iura derogatoria: & est necessaria clausula, nõ obstantibus, ut C. de prec. impe. offer. l. quoties, & ibi not. & si cõtra ius uel utilitatem public. l. fi. & ibi not. & ff. de const. princ. l. 1. in fin. & ibi not. Sed an necesse sit, quòd dicatur nominatim non obstante tali lege, glos. in dictis legibus dubitans, sed glos. in authen. hoc inter liberos. C. de test. uidetur tenere, quòd sit necesse exprimi. Item nõ. ff. de legat. 3. l. si quis in princi. Alij quòd nullo modo requiratur, ut ff. de excusat. tutor. l. idem Vlpianus. §. 1. sed ibi tutela est onus temporale, & ideo de facili potest remitti: nec habet præcedentem legem derogatoriam, ut C. de prec. imper. offer. l. quoties. alias est necesse, quod dicatur non obstante tali lege. Sed puto quod sufficiat, si dicatur non obstante aliqua lege derogatoria, uel quæ hoc fieri prohibeat, & similia. Hoc enim est expresse mẽtionem facere de certa specie legum. non enim est necesse, quod nomine eius lex; hoc cum esset nominatim & singulariter mentionem facere, & hoc non requiritur, ut dicta l. si quis in prin. & ibi declaraui, & hoc cum Imperator rescribit ad priuatam utilitatem alicuius. sed si ipse rescriberet ad utilitatem publicam, uidetur contra omnem legem contrariam dispensare, ut ff. de re iudic. l. quidam consulebat. in fi. ratio: quia tunc nulla præcedit clausula derogatoria. nam. l. rescripta. & l. nec damnosa. C. de precl. imper. offer. habent in se clausulam derogatoriam solum ad rescripta ad utilitatem partium concessa, & ideo si Imperator aliquid statuit, ius commune corrigendo, non est necessaria clausula illa, non obstante aliqua lege: quia eo ipso quòd posteriores condit contrarias, priores uidetur tollere, ut l. non est nouum. & l. sed & posteriores. ff. de legib. & extra de const. c. 1. lib. 6. hic ergo ista clausula non fuit necessaria. nec est dubium, quin possit tollere ius commune etiã si præcedit aliqua clausula derogatoria. nec obst. C. de leg. l. humanum. & qđ ibi not. Quid ergo dices in statuto, si præcedit aliud statutum habens clausulam derogatoriã: an sit necesse, q̃ fiat specialis mẽtio de primo? Puto q̃ sic: arg. d. l. si quis in prin. & dixi in repe. l. omnes populi. ff. de iust. & iure. & pro hoc facit: quia quicquid iuris fit in priuato, aliqualis ratio est in populo: nam sicut priuatus præmittit illam clausulam timens ne instigatu, uel deceptione aliquorũ ad aliud inducatur, ita populus uel uniuersitas uidetur timere. cum æquiparetur priuato: quæ ratio cessat in principe ius condente. Sed si statutum præcedens non habet clausulam derogatoriam, eodem modo per sequẽs statutum contrarium primo primum uidetur sublatum eadẽ ratione, & hæc uera si præcedentia iura sunt omnino contraria, si autem per aliquam limitationẽ, uel distinctionem adiuuari possunt, non tollentur, ut d. l. sed & posteriores nam auth. offeratur. de lit. contest. quæ dicit specialiter iurãdandum, restringitur ad eum qui non possidet immobilia, ut l. sciendum. ff. qui satisd. cog. Sed quæro si in leg. noua est dictum non obstante aliqua lege, an per hoc tollatur, uel per priores limitetur & distinguatur? R. si. non, sed intelligitur non obstante lege aliqua, scilicet contraria quæ non possit cum hac sustineri, ut in auth. de hære. ab intest. circa prin. in glo. super uerbo, uacantibus. pro hoc facit C. cõmu. de succ. auth. itaque. in eo qđ ibi disputatur an sit correcta l. de emanc. & ex hoc patet, q̃ modus procedendi in hac constitutione inductus non habet locũ in casu l. C. si quis Imper. maledi. nam cũ ibi sit specialiter prouisum per hanc l. loquentẽ generaliter de crimine læsæ maiestatis, & eã tangentibus, non uidetur propter hoc ei derogatum. pro hoc facit in auth. hæc constitutio &c. col. 8. nam per illam intelligitur sublata l. fi. C. de sacrosan. ecc. quæ generaliter loquitur, nõ autem constitutio specialis quæ est in auth. ut eccle. Roma. colla. 2. & probatur. C. de sacrosanc. ecc. auth. quas actiones, licet gl. in illo uariet, sed si in lege noua diceretur, nõ obstante aliqua lege, quæ generaliter uel specialiter in contrarium loquatur: tũc d. leges non distinguerent, nec limitarent legem nouam: nec haberet locum. l. sed & posteriores. ff. de legi. & hæc uidentur uera & utilia. Sed cum in hac constitutione sit data iudici licentia procedẽdi sine figura iudicij: quibusdam autem in ijs, qui in sacris scrinijs militant, est concessum ut in modo procedendi prærogatiua gauderent, ut C. de proxi. sacr. scri. l. in sacris. an eis in casibus in hac constitutione comprehensis, hæc priuilegia conseruabuntur? Videtur quod non, ex eo quod sic dixit, cuiuscunque status uel dignitatis &c. Sed hoc non facit: quia hic de statu & de dignitate generaliter fit mentio: ibi cuidam dignitati uel ordini specialiter indulgentur aliqua priuilegia: & sic illa tanquam specialis magis debent limitare hanc posteriorem, ut s. dictum est. ecõtra uidetur. nam illa loquitur in omnibus causis criminalibus & ciuilibus generaliter, hæc specialiter in crimine læsæ maiestatis, & id tangentibus, & sic uidetur, quòd hæc ut specialis limitet & restringat illã; quid dicemus? Dubium est in hoc, quòd prima magis specialis est quo ad quid, scilicet quo ad personas, & est magis generalis quo ad quid, scilicet quo ad causas, hæc econtra est magis generalis quo ad personas, & magis specialis quo ad causas, an secunda limitetur per primam, an prima per secũdam? Hæc ambiguitas quodam modo perplexitas est: cum in neutra istarum dispositionum possit genus à specie separari ex uirtute proprietatis sermonis: & ideo ad mẽtem legum recurrendum est. Dic igitur quòd ius singulare semper est introductum propter aliquam utilitatem, ut ff. de legib. l. ius singulare. cum ergo tam l. 1. quàm 2. ius singulare & speciale contineat, hoc est propter aliquam utilitatem. Debemus ergo illud speciale conseruare in quo euidentior & maior utilitas reperitur. Ista enim est benignior interpretatio, ut ff. de leg. l. benignius. & quia causa magis priuilegiata præfertur, ut no. C. de pri. do. l. 2. & ff. de pri. cre. l. priuilegia. unde in proposito cum specialitas huius constitutionis sit propter utilitatem urgentissimam, ut s. in prin. huius legis. dico hanc legem restringere illam l. in sacris. q̃ in priuilegium personale & dignitatis est introducta. & etiam in fauorem minorum uidemus, quod lex inducta est, ut contra eos nulla currat præscriptio, ut l. fi. C. in quib. cau. in integ. resti. non est necess. & hæc prouisio est generalis quo ad causas, & specialis quo ad personas minorum. Et est alia constitutio quæ limitat tempus instantiæ, & hoc fauore publicæ utilitatis, ne lites fierent immortales, ut l. properandum. C. de iudi. & hæc generalis est quo ad personas omnes litigantium: & specialis quo ad causas, scilicet quo ad præscriptionem instantiæ, & per hãc l. properandum, licet sit antiquior in temporibus instãtiæ de iure antiquo. limitatur illa l. fi. licet sit posterior; ut no. in l. 1. C. si aduer. rem iu. sed si in leg. antiqua haberet causam specialiter maiorem & fauorabiliorẽ, tũc limitaretur. l. noua eadẽ ratione. Si uerò nõ esset ratio spẽalitatis, ut sit fauorabilior una quàm altera, tũc putarẽ l. nouã præualere. ista sæpe occurrũt ĩ ista ciuitate. Secũdo uerò casu principali, quãdo hæc clausula refert ad priuilegiũ, sciẽdũ est q̃ si qua l. simpliciter emanat, nõ uidet tolli per eã aliquod priuilegiũ alteri cõcessum, ut in s. consti. C. §. si quã uerò. & intelligo priuilegiũ qđ fauorẽ alicuius cõtinet: secus si Imperator ad aliquã singularem q̃ rescripsit specialiter, ita q̃ faceret ius cõmune, ut C. de legib. l. 2. tunc per aliã. l. cõtrariã, uidet tolli, ut in d. cõst. a. §. si q̃ uerò. ibi, si uerò

Istud ẽ de mente Felin. ĩ c. nõ nulli. extra, de rescri.

Idem tenent Bar. & Ias. in l. omnes popui. i. ff. de iusti. & iure.

Ista gl. ẽ singularis pro limitatiõe l. sed & posteriores. hic alleg. in gl. secũdum Ias. l. 1. siue ff. qui satis. cog.

Idẽ tenet Ias. in l. 1. §. 1. ff. de no. op. nuntia.

Idem tenet Phil. in c. nonnulli, de rescri. extra.

uero pro certis capitalis. Si uerò in l. dicitur, non obstantibus priuilegijs, intelligit in corpore iuris non inclusis. nam illud quod in corpore iuris clauditur, per hoc tolli nō uidetur, [1] prout C. ubi de cri. agi. opos. auth. qua in prouin. & ibi no. ff. de iu. l. hæres absens. in princip. & ibi no. & sic no. de priui. extra corpus iuris positis sufficere clausulam derogatoriam seu reuocatoriam generalē. facit extra de sepult. c. 2. in cle. Not. etiā priuilegia in corpore iuris inserta non reuocari: nisi spāliter diceretur ad illa trahi, uel nisi esse: aliqua lex specialis sequens, quæ habe et magis fauorabilem rationem specialitatis, ut dictum est. & eadem ratio est in priuilegio uni concesso per principem, si alia priuilegia suspenderentur. & eodem modo intelliga in inferiore a principe. qui per aliam dispositionem uult tollere priuilegia à se concessa alteri. Tertio casu quando hæc clausula refertur ad statutum uel consuetudinem: tunc si de hoc in l. noua uel priuilegio nil diceretur, non uidetur reuocata, quia legislator potest eam probabiliter ignorare, ut extra de consti. lib. 6 licet in contrarium faciat ff. de sep. uio. l. 3 § diuus. de quo dic ut ibi, & tangitur. C. de testa. l. 1. & hoc prout loquimur de legislatore uniuersali. Nam legislator particularis statuta & consuetudines suas ita debet scire, sicut legislator uniuersalis legem uniuersalem. Si uero in priuilegio de prædictis statutis uel de consuetudinibus fit mentio, ponēdo clausulā illam, non obstāte: tunc illa sunt sublata, quatenus alteri legi contradicunt, etiam si non fiat de his specialis mentio. auth. cassa C. de sacrosanctis eccle. & de fur auth. nauigia & C. communia de suc. authen. omnes peregrini. & sic in præsenti cōstitutione quia dicitur, legibus uel consuetudinibus non obstantibus quibuscunq; &c, expone legibus, quæ cum hac. l. sustineri non possunt, & eam dicit consuetudinibus quibuscūque, dic siue generaliter siue specialiter sint approbatæ. Nam per illas hac lex nullam limitationem recipit. de hac clausula, non obstante, multa dicit Ioan. And. extra de conces. præb. c. 1. lib 6 quæ uidere potes per iura canonica, quæ ipse allegat, si expedit: in difficultates tamen prædictas non intrat.

rem [a] generalem legem nostram extēdi iubemus ad præterita, [b] præsentia, & futura: quam legem exnunc [d] absque alterius temporis expectatione transcursus suum integrum uigorē decernimus obtinere.

TITVLVS II. QVI SINT REBELLES. [a]

[a] Hanc autem. hæc est quinta pars, in quo ponitur ad quos casus extendatur hæc constitutio.

[b] Ad præterita. hoc non erat necesse dicere: quia cū tota ista lex a litis ordinationem respiciat, sine dubio porrigitur ad lites futuras, licet super facto præterito. l. 2. § pe. C. de iura cal. & hunc passum plene examina ut in repe. l. omnes populi. ff. de iu. & iur. in illa q6. à quo tempore statuta ligent. dic ut ibi dixi.

[c] Quam. hæc est sexta pars. in qua ponitur a quo tēpore hæc constitutio sumat uigorem &c.

[d] Ex nunc. si hoc non fuisset dictum, post duos menses hæc constitutio sumeret effectum, ut in authent. ut factæ nouæ constitutiones. de quo plene in proœ. cle. cir. fin. & ego plene dixi etiam de statutis in d. l. omnes populi. in dicta q. a quo tempore &c. dic ut ibi dixi.

EXPLICIT CONSTITVTIO INclyti imperatoris Henrici glossata per Bar. de Saxoferrato, legum doctorem, & ciuem Perusinum.

[1] Sequuntur Barto. & Pau. in authē. qua in prouincia. hic in glo. alleg. Priuilegia in corpore iuris inserta non reuocari nisi specialiter fiat de his mētio.

TITVLVS II. QVI SINT REBELLES.

Hic titu. est magistraliter positus: quia supra dixit de modo procedendi, ut imponatur pœna per sententiam: hic qui sint rebelles, quibus imponitur pœna ipso iure.

Idem ad perpetuam rei memoriam.

QVoniam nuper est [e] ad auditū nostrū deductū, [f] q inter nonnullos [g] fideles [h] & subditos [i] nros [k] prouinciæ Lōbardiæ, aliorumq; locorum Ita-

[f] Quoniā. Primo pōit dubiū. Secundo rationes quæ mouent principē ad decisionē. Tertio decisionem. Quarto ponitur impugnatio constōnis. prés patent.

[g] Nonnullos. id est aliquos. nam negatio præposita facit æquipollere suo contradictorio: ut hic & ff. de cond. & de. l. nonnunquam. & de col. bo. l. non nunquam. postposita verò facit æquipollere suo contrario, l. legitimos. § an ergo. ff de le. tu. & l. obligari. ff. de aut. tu. in prin. & de captiuis. l. in bello. §. 1. nisi in contrarium pateat de mente loquentis, vt l. si seruum. §. plurimū. ff. si quis cau. sed præposita & postposita æquipollet subalternæ, vt l. vnica C. de cadu. tollen. in princ.

Idem tenet Bar. in l. si pluribus. ff. de leg. 2.

[h] Fideles. quæ fidelitas principi debeatur, ut i. proxi. circa princ.

[i] Subditos. quia sunt sub Republica Romanorum, vt in authen. de hær. & Fal. in prin. coll. 1. ista prouidet, vt iud. sine quoquo suf. in prin. qui autem sint subditi, dixi supra. l. proxim. in glos. super verbo, totius.

[k] Lombardiæ. Hic videtur casus eius opinionis quā refert Cy. C. de præscript. 30. ann. l. fin. scilicet q prouinciæ appellatio intelligitur secundum communem & vulgarem modum loquendi, scilicet Tuscia, Lombardia &c. licet secundū Canon. Lōbardia non sit vna prouincia. nam Cremona non est de vna prouincia: quia est de archiepiscopatu Mediolan. & Rhegium est de alia, scilicet de archiepiscopatu Rauen. vt nor. Bern. extra de elect. capit. coram. Idem no. extra de offic. vica. cap. sententiam. Sed pro huius declaratione sciendum est, quod diuisio nibis terrarum de iure gen. est, vt ff de iust. & iur. l. ex hoc iure. [l] & hæc diuisio fit vel eorum, qui inhabitant simul, idest ædificijs in vnam collatis. & sic communiter habemus tria nomina scilicet ciuitas castrum & villa, vt d. l. ex hoc. & ibi not. in gl. parua super verbo, collatis. Quædam est diuisio eorū, qui non habitāt simul sed ædificijs separatis. & hæc appellatur prouincia vel regnū. vel sunt alia nomina vniuersalia significantia separationem linguarum, vt Italia, Alemania, Francia, Græcia, & similia, vt d. l. ex hoc. & C de offic. rec. prouinc. & ff de off. præsi. per totū. de quorum quolibet videamus. Villa in Francia idē est quod ciuitas, nos autem dicimus villas ædificia sine muris vel fossatis: quæ villa seu vici nullā habent iurisdictionē de iure cōmuni, sed subsunt alicui ciuitati, vt C de epis. & cle. l nōnulli. § fin. & de natu. lib. l. 2. & ff. ad munici. l. 1 § qui ex uico. pro quo facit extra de senten. excommunica § si ciuitas. lib 6. & quod ibi no. per Inno. & Ioan. And. Castrum dicitur quasi casa alta seu fortis & munita muris seu vallo. vt l. quicunque castellorū, aliàs sedorum. de fun. li. libro vndecimo, & ff ad leg. Iul maiest. l. 2. & in dicto cap. si ciuitas. & ista similiter non consueuerunt habere iurisdictionem de iure cōmuni, sed sunt sicut vici, vt dictis iuribus est expressum, & C. de testamen. lege fina. habes tamē quosdam magistratus, qui ibi ponuntur à ciuitatibus, quibus subsunt, vt C. de magistra. municipali. & ibi not. per Azo.

Iste gl. sequūtur ibi Barto. Bald. Pau. & Iason.

Prouinciæ appellatione qd ueniat.

in finitimis. Ciuitas uero secundum usum nostrum appellatur illa, quæ habet episcopum. ante tamen quam essent episcopi, erant ciuitates. & ciuitati competit potestas eligendi sibi de iure communi defensores qui habeant iurisdictionem: non autem merum imperiũ uel mixtum, ut in auth. de defen. ciui. §. insinuandum. Fallit in urbe Romana: ut l. 1. §. cũ urbe. ff. de off. præfe. urb. & in alijs quæ habent ex priuilegio uel ex consuetudine, ut d. §. insinuandum. & quia secundum canones episcopi debent ordinari in dictis locis, ubi sunt dicti officiales ut 80. dist. ca. 1. 2. & 3. ideo insurrexit consuetudo, quòd locus habens episcopum, fit ciuitas: tamen uere sine episcopo dicitur ciuitas, eo quod habet officiales prædictos & iurisdictionem. & sic patet, qđ licet ex causa ciuitas priuetur episcopo, non tamẽ per hoc desinit esse ciuitas. Sed quid dices tu de castris, quæ sunt per Italiam, & habent dictas iurisdictiones? an dicemus quod sint ciuitate? Respond. si constat, quod antiquitus fuerit ciuitas, licet postea episcopatum perdiderit, ciuitas est proprie, ut patet ex prædictis. Si hoc non constet, tunc aut talis iurisdictio fuit illi loco concesse ut ciuitati, aut simpliciter dicendo, tali terræ, uel tali communitati. Primo casu erit ciuitas: nam ciuitatem facit princeps eo ipso, quod sibi scribit ut ciuitati, ut not. per Inno. extra de offi. ordi. c. cum ab ecclesiarum. nam dicendo quòd sit ciuitas, uidetur sibi concedere omnia priuilegia ciuitatis. Ar. ff. de re iu. l. quidam consulebat. Secundo casu non erit ciuitas, sed castrum habens priuilegium ciuitatis, ut dicitur. ff. de off. eius cui manda. est iurisd. l. 1. §. j. Tertio casu erit ciuitas: quia large interpretatio est facienda in concessione huius beneficij, ut l. fi. de consti. princ. Prouincia uero secundum cano. distinguitur per archiepiscopatus, ut dictum est. quod qualiter de iure communi seu ciuili intelligatur & procedat: dic quòd quædam sunt ciuitates minores, ut communiter omnes, quæ habent iurisdictionem prædictam absque mero uel mixto imperio. Aliquæ sunt ciuitates, quæ habent mixtum imperium. Aliquæ sunt maximæ, quæ habent merum & mixtum, ut ciuitas metropolitana. nec dico propter episcopatum: quia forũ eãrum est magnum, cui suberant multæ aliæ ciuitates, ut ff. de excu. tut. l. si duas. §. si autem. & §. seq. Ista autem ciuitas metropolitana dicitur caput Prouinciæ. C. de metropo. l. 1. lib. 11. unde metro olim totum quod suberat metropolitano, dicebatur prouincia: sicut etiã hoc faciunt canonistæ, ut dictum est in prin. glo. & eodem modo unus præsidatus dicitur prouincia: nam ei subsunt plures ciuitates, ut in omnibus legibus, quæ mentionem faciunt de præside prouinciæ. uerum quia aliter factæ fuerunt diuisiones in temporalibus, & aliter in spiritualibus, reperitur quòd in eadem prouincia sunt terræ diuersorum episcoporum seu episcopatuum, ut dicto. c. coram. & ibi no. Cum ergo a principe uel a iure fit appellatio prouinciarum, qualiter intelligatur uel accipiatur? Dic, quia quandoque fit appellatio prouinciæ eo respectu, quòd sit sub una iurisdictione, & tunc contingit quod quælibet ciuitas habeat separatam iurisdictionem: nec est unus præses, qui subsit: & sic quælibet ciuitas habetur pro prouincia, ut C. de præscrip. long. temp. l. fi. & ibi not. Quandoque appellatio prouinciæ fit eo respectu, quod maior est instantia quando extra prouinciam, quàm quando in prouincia: & tunc seruo quod not. in d. c. coram. extra de electi. ubi existens in dicta prouincia si est o m'tũ e remotis, habet periđe ac si eẽt extra & eodẽ mõ existens extra si est multũ de propinquo, habetur perinde ac si esset intra. sic intelligitur. C. de dila. l. 1. & sic sentit. Io. An. extra de testi. c. ultimo ter-tiam. Quandoque appellatio prouinciæ fit alio respectu quia legatus mittitur in talem prouinciam, ut aliquid concederet hominibus talis prouinciæ: & tũc talis appellatio debet intelligi secundum uulgarem & communem appellationem prouinciæ ut in Lombardia, Tuscia, Marchia, & similibus, casus est hic, & ita tenet Odoff. in l. fi. & Cy. ibidem, & Host. & Ioan. An. in d. c. ultra tertiam. De diuisione & unione ciuitatis & prouinciæ dixi in d. l. j. C. de metropol. lib. 11. Item an homines alicuius prouinciæ dicantur ea origine, sicut cõtingit in ciuitate, tãgitur. ff. de uer. sig. l. si prouinciales. & ibi dixi: & plenius in libello repressaliarum. Regnorum uero diuisio: item aliarum partium, per quas fit distinctio linguarum, per se patet &c.

> Civitas sine episcopo esse potest.

> Ciuitates in multiplici sunt differentia.

> Prouinciæ appellatione qd contineatur.

liẹ[a] disceptationes[b] & dubia[c] sæpius oriuntur, an infidelis & rebellis,[d] imperij quisquã reputari debeat: nisi prius p nostrę maiestatis sen-

a Italiæ. Est nomen significans totam linguam Latinam, quæ distinguitur in multas prouincias, ut hic patet: licet Italia quandoque dicatur prouincia, ut C. sine censu uel reli. l. fi. & de sacrosan. eccl. authen. cessa.

> Italiæ appellatione omnis lingua latinas nti netur.

b Disceptationes. inter plures adinuicem.

c Dubia. aliquando inter seipsos uel adinuicem, ut cesset inculcatio uerborum.

d Rebellis. id est infidelis ex infidelitate generali quę inducit rebellionem. nam sciendum est, quod hęc dictio infidelis, generalis est ut comprehendat etiã eũ, qui modicæ rei principi furtũ fecerit: de qua infidelitate nõ loquitur hic. sicut enim principi debetur omnis fidelitas, ut s. l. proxim. in prin. ita omnis deuiatio a fidelitate est infidelitas. facit. in coll. de stat. contra. lib. eccle. in prin. Quædam est infidelitas uero animo quæ cadit in modum proditionis: & istud est nomen generale comprehendens omnes, qui stãt sicut subditi & inter subditos corpore, mente tamen cum hostibus & inimicis, nuntiando eis secreta & similia, ut ff. de re mili. l. omne delictum. §. exploratores. & l. proditores. comprehẽdit etiam eos, qui cum essent subditi, expressè rebellant principi trãsfugiendo ad hostes & cõuertẽdo se in hostes: ut dicta l. proditores. & ibi not. & de cap. d. l. amissione. §. qui deficiũt. & hoc mõ sumpto uocabulo uocant rebelles: quo uocabulo antiq legũ conditores non utebant & ideò facta est hęc constitutio ad hoc declarandum. Item nota,[a] quod proditoriè dicitur aliquid fieri, quando fingo me amicum tuum, & tracto te tanquam inimicum. & sic unum ostendo corpore, aliud sum animo, ut ff. de ijs, qui notant. infa. l. athletas. §. penultimo. & de præuarica. l. j. tunc tamen incidit[b] in crimen proditionis, quando fit contra principem uel contra rempublicam ut d. §. exploratores. & lege, proditores. & ff. de pœn. l. si quis aliquid § primo. Sed quando committitur contra priuatum, non dicitur proditor principaliter & per se: sed crimen aliud factum proditoriè: ut homicidium factum proditoriè, uel quid simile, ut d. lege, athletas §. 1. de ijs, qui not. infa. & lege prima de præuaricatori. Item nota quòd aliud est esse rebellem imperij: aliud est esse in banno imperij. primum scilicet rebellio est mortale, ut hac. l. nec potest remitti, nisi ex mera gratia. Secundum scilicet bannum est medicinale: quia remittitur purgata contumacia, seu facta satisfactione. C. de epi. & cle. auth. item nulla. & authen. item quæcunque, & sic uidetur, quod quatenus excommunicatio remouet quem ab officijs ecclesiæ, eatenus bannum a beneficijs imperij, ut dictis iuribus & tangitur per Guil. in dicta auth. item quæcunque. fac. extra de sen. excom. c. cum medicinalis. lib. 6. facit ff. de requi. re. l. 1. ubi glo. istam annotationem appellat bannum, & est medicinale: quia eũ ueniẽs intra annum, recuperat statum. secundum uerò statuta & consuetudines locorum quenquam esse bannitum habet diuersos effectus: de quo aliquid j. dicam. in glo. magna.

> Rebellis proroc et in se is ... & uia lictã, & dicit Bal. in l. 6. col. uer. 5. opponi. C. de sac. sanct.

> [a] Idẽ Bal. l. c. 1. qui. mo. feud. amitt. & Bar. in l. j. ff. ad le. Iu. maiest.

> [b] Idem Bar. in l. j. ff. de præuari.

Condemna-

tentiam condemnatus [a] appareat: & nos [b] attēdētes, quòd acta praua malorum potius, [c] quā verba sententiarum ipsos faciunt pœna condignos: & eo ipso, quòd quis peccat, correctionem meretur: [d] & quātò plus differtur punitio, tantò amplius culpa crescit, [e] & gentibus perniciosius in exemplum transit: [f] Tenore [g] presentium declaramus, [h] decernim⁹, [i] & pronunciamus, [k] ꝙ illi omnes [l] & singuli sunt rebelles & infideles nostri imperij, [m] qui quomodocunq; publicè vel

[a] Condemnatus. hic nullum fuit dubium: nam per sententiam transit in notorium iuris: quod pro veritate habetur, ut l. res iudicata. ff. de re iudi. Idem si imperator aliquibus indiceret bellum, vt l. hostes. ff. de capti. & de capi. dimi. l. amissione. § qui deficiunt.

[b] Et nos. hæc est secunda pars huius secundæ constitutionis.

[c] Potius. electiue accipit: quis solum propter actum efficitur quis pœna dignus: per sententiā nullo modo, sed factus declaratur, ut l. j. C. ad Turp facit pro Mart. in eo qđ not. ff. de insa. leg. furti. & ff. eo. l. athletes. §. fina. nam ex eo quod condemnatus est, habetur pro veritate, quia ita sit: nec potest dici decætero sic non esse, ut ibi nota.

[d] Meretur. non dicit obligatur. nam istæ pœnæ, quæ vindictam publicam imponunt, non iure obligationis, sed officio iudicis imponuntur: vt instit. de iniur. §. pen. Item non per actionem, sed per accusationem imponuntur: vt Insti. de pub. iudi. in princ.

[e] Crescit. sic extra de consuetudine. c. cum tāto. Sed cōtra ff. de pœ. l. si diutino. Solu. intrinsecus culpa crescit, & maiorem pœnam quo ad Deum meretur, ut d. c. cum tanto. sed in foro ciuili, si quidem actus extrinsecus delicti habet causam continuam, vt esse in rebellione, semper crescit culpa, vt h. c: sic in fugitiuo & desertore, vt no. in l. contrarie. licet autem culpa crescat in casu huius l. non potest crescere pœne temporalis quia pro primo actu debetur ita magna, quòd nulla maior esse potest, ut infra dicetur. facit quod not. ff. de fur. l. vulgaris. in princ. & ibi dixi. si vero actus extrinsecus criminis reiterationem non recipit, vt homicidium: tunc ex diuturnitate temporis pœna minoratur: vt d. l. si diutino. [1]

[1] Sequuntur Bar. & Bal.

[f] Transit. sic maleficia fieri, malum est propter exēplum aliorum: vt hic, & ff. de sica. l. 3. §. sed & senatusconsultum. & de pœn. l. si quis aliquid. §. qui abortionis aut &c. cum suis concor. Item pœnas inferri bonū est propter exemplum: vt vnius pœna sit exemplum seu metus multorum: vt ff. de pœn. l. aut facta. §. fin & ad leg. Iul. repe. l. s. & de prec. impe. offe. l. t. & licet istæ rationes concludant in omni delicto: tamen ista lex non est extendenda nisi ad istud crimen rebellionis. Non enim corriguntur leges antiquæ, quæ requirunt sententiam ex identitate rationis, nisi quatenus in illa noua exprimitur: ut C. de appella. l. præcipimus. in fin. facit quod not. C. de sacrosan. eccle. auth. quas actiones, & quod not. ff. de dona. cau. mor. lege. tam is. §. 1.

[g] Tenore. tertia pars, in qua ponit statutum. ad cuius intelligentiam sciēdum est, quod rebellare idem est quod resistere secundum Hug. C de desertori. l. 2. lib. 12. & hoc resistere potest fieri faciendo aliquid contra, vel non faciendo, & non obediendo, vel vtranque vocabuli significationem continet: vt extra de offic. dele. c. sane. licet hoc nomine rebellis iura antiqua nō vtantur. Sed si aliquis rebellat mutando locum, hoc est recedendo de terris subiectis, & eundo ad hostes talis vocatur transfuga, vt ff. de pœ. l. si quis aliquid. §. transfugæ. & de cap. & postlim. re. le. postliminiū §. transfugæ, & §. filius, & de re mili. le. proditores. cum simi. Quandoque rebellant retinendo locum in quo stabant sub principis obedientia: & isti de iure ciuili antiquo non habebant speciale nomen, sed vocabantur illi qui deficiunt: ut leg. amissione. §. qui deficiūt. de capi. di. & isti siquidem rebellabant faciendo bellum principi. tanquam hostes ipso iure puniebantur, & perdebant ea, quæ iuris ciuilis sunt: vt ibi. Sed quia hoc rebellare potest publice fieri & occulte, & ibi nō declaratur: ideo hæc lex declarat, & hoc in primo capite huius legis dum dicit de ijs, qui infidelitatis & rebellionis opera faciūt: & sic faciendo delinquunt. Sed si aliquis solum rebellasset non obediendo principi, vel non receptando gentē suā non puniebatur ipso iure: nec perdebat ea, quæ iuris ciuilis erant, nisi princeps uel senatus indiceret: ut d. l. amissione, & in hoc suppletur [2] per hanc leg. nam quocunque modo machinatur aliquis contra principis honorem rebellando, est rebellis. & hoc in secundo capite huius legis ibi, in nostram uel Imperij &c. Itē posset dubitari, si aliquis fatetur se subditum imperio, sed rebellat odio personæ imperatoris, an dicatur rebellis imperij, & hoc declaratur in l. amissione. & declaratur hic quod sic, & hoc est commune ad primum & secundum caput. declaratur etiam hoc in secundo capite huius legis de his, qui rebellāt contra officiales. potest etiam dici, quòd totum sit vnum capitulum continens omnia prædicta, & idem est sensus. & sic hæc l. directo, tendit ad declarandum. l. amissionem, § qui deficiunt. de cap. di. & hoc nomen rebellare, in hoc significato in diuina scriptura sumitur in multis locis. iij. Reg. xvj cap. iiij. Reg. xvij. ca. xviij. & xix. & sic per hanc legem nouam habemus quinque nominis impositiones: quia tales uocantur rebelles secundum declarationem eius quod dixit publice uel occulte. tertiam quandam prouisionem nouam. s. ut dicantur rebelles, & si opera hostilia non faciant, sed solum si non obediant. quartam declarationē facit contra personam principis tantum. quintam declarationem facit contra officiales eius. Sed quæro, in quo differt hoc nomen rebellionis ab eo, quod antiqui dicebant perduelles, quos nos uocamus hostes: vt leg. quos nos. de verbor. significa? Respon. illud nomen quo ad quid generalius est: nam competit etiam his, qui non consueuerunt esse sub obedientia, qui indixerunt nobis bellum, uel nos eis: ut ff de capti. lege, hostes. sed hoc nomen rebellionis propriè conuenit his, qui defecerunt, cum essent subditi: ut leg. amissione. §. qui deficiunt. & not. in gloss. parua super verbo, hostes.

[2] Idē Bar. & Ang. in l. hostes. ff. de ver. sign.

[h] Declaramus. refert se ad tria, de quibus poterat dubitari. s. an occulte, an contra personam tantum, an cōtra officiales tantum.

[i] Decernimus. ad id quod de nouo induxit, refertur, scilicet de non obedientibus: sed opera hostilia non faciunt.

[k] Pronunciamus. ad id quod de nouo induxit, refertur, scilicet de ijs, qui opera hostilia faciunt.

[l] Omnes. collectiuum est: ut ff de arbi. l. non distinguemus §. cum in plures. & nota. de lega. 2. l. si pluribus. sed in singulari est nomen distributiuum, ut not. in l. nj. ff. de stat ho. hic ergo quia collectiue ponitur comprehendit ciuitates, collegia, & uniuersitates, & in hoc incidenter facit lex proxima. comprehendit etiam singulares res & personas per hoc quod dicit, & singuli.

[m] Nostri imperii. non potest ergo dicere quis, quòd est rebellis imperij & non imperatoris, uel econtra. & hoc patet, quia hæc rebellio morte principis nō finit.

Occulte

occulte [a] contra nostrū honorem [b] & fidelitatem rebellionis opera faciunt, [c] & [d] contra nostri [e] imperij [f] prosperitatem aliquid machinantur, [g] cōtra nos seu officiales nostros, in ijs, quæ ad cōmissum eis officiū pertinent, rebellando. [h]

[s] Occultum dicit, quod non pōt videri. facit ad hoc cap. ut nostrū. ut eccl. bene. in Spe. de noto. crimi. § 6. Itē occultū dicitur secretum. 32. distin. erubescāt. de simo. sua noa.

[1] Istud est signū proditionis. Bal. in c. j. quib. mo. feud. ami. in vsi. feu.

[a] Occulte. [1] vt si aliqua ciuitas Tusciæ principe incipiente intrare Lombardiam mittit stipendiarios ad aliquam terram vel dominū rebellem. & fingit eos nō esse suos stipendiarios cassando eos ficte, vel mittit gentem alicui, vt ipse possit contra principem habilius mittere gentem suam: vel faciūt ligam, vel societatē inuicem ad eorum defensionam vt ecce n fuerunt facere isti Perusini, Florentini & etiam tyranni Lombardiæ, & hoc capiunt, & aliud in veritate agunt. [2] Sed sciendum est, quod tales colligationes ciuitatum inuicem seu cum dominus prohibitæ, inat ipso iure nullæ, vt x. col. de pace fir. §. conuenticula. quod intelligo principe existente in partibus, vel eo existente ad eorum defensionem: sed principe absente non puto prohibitas tales societates seu colligationes ad defendendum se ab oppressionibus tyrannorum vel malarum societatum, quæ sæpe insurgunt in Italia ad deprædandum alios. sunt enim ad iustitiam seruandam: ergo debet valere, ut not. ff. quod cuiusque vni. lege prima in principio.

[b] Nostrum honorem. scilicet personæ, vel imperij: vt infra patet.

[c] Faciunt. loquitur ergo de ea rebellione, quæ in faciendo consistit: vt in conferendo se in numerum hostium insequendo principem & gentem eius.

[d] Et. incipit secundum capitulum.

[e] Nostri. i. propriæ personæ imperatoris.

[f] Imperij. & sic dignitas &c.

[g] Machinantur. i. aliquid dolose ordinant: cum machinatio proprie consistat in arte verborum, ut ff. de dol. l. 1. §. 2. & ibi not. vt faciendo inter se ligā & societates prohibitas sub aliquo colore licito: vt ff. de extraordi. cri. l. 2. Vel pone quod adueniente imperatore vel eius nuntio volente ingredi ciuitatem pro recuperandis iuribus imperij tam ibi quam alibi, aliqui respondent, quod intromittere eum uel gentem eius est periculosum statui eorum, & sic tenēt eum in verbis, & sic labitur tempus quo multa posset facere pro imperij prosperitate. Istæ sunt machinationes quædam, licet ad actus bellicos non deueniant. ista machinatio secuta inobedientia, facit eos rebelles.

[h] De hac materia ni de p Bald. in l. nihil, C. de manumiss. uin dicta. et ea si. l uerbo. & no. ex hac l.

[h] Rebellando. [3] resistendo vel non obediēdo: licet ipsi guerram non inferant: vt dictum est. Et aduertendum est, quòd in illo qui rebellat contra principem, hæc constitutio loquitur simpliciter, quasi contra eū non possit esse aliquæ iusta causa resistēdi: quod intellige de subditis imperij, nō de ijs qui sunt de terris ecclesiæ. In eo vero, quod loquitur in eo qui rebellat contra officiales suos, loquitur limitatiue. i. in his quæ ad commissum eis officium pertinent, & hoc quia si ultra facerēt, posset eis legitime resisti: vt C de iure fisc. l. prohibitum. lib. 10. & de meta. l. deuotum. lib. 12. & intellige, quando rebellat pro his, quæ pertinent pro statu imperij: secus si aliqua singularia persona conueniretur coram principe vel eius iudice aliqua causa ciuili vel criminali ad petitionem alterius, vel esset contumax, aut alio modo resisteret: tunc enim licet largo modo dicatur rebellis: ut d. c. sane. de offic. dele tamen propter hoc nō dicitur rebellis imperij, nec incidit in hanc constitutionem: quia non rebellat contra prosperitatem imperatoris vel imperij principaliter: quod in hac constitutione requiritur: ut patet in tex. sed in damnum aduersarij cum quo litigat. quod patet: quia contra talem contumacem non proceditur, nisi parte petente: ut ff. de iudi. l. ad peremptorium. C. de iud. l. properādū. C. quō & quādo iudex. auth. qui sen. el. Sed an hæc cōstitutio habet locū cōtra eū qui rebellat cōtra aliquem regem vel principem: vel contra aliquā propriam ciuitatem? quod videtur: quia hic dicitur contra officiales nostros. Sed omnes prædicti possunt dici officiales imperatoris: quia vel ab eo habent iurisdictionem ex constitutione, vel concessione, uel longa consuetudine, quæ uim constitutionis habet: ut ff. de aqua plu. arcen. l. 1. §. fin. & ff. de aqua quot. & æsti. l. hoc iur. § ductus aquæ. contrarium dico: nā tunc non sit contra prosperitatē principis vel imperij principaliter: licet ex istis defensionibus & rebellionibus respub. lædatur. casus est. ff. de cap. l. si quis ingenuum. §. in ciuilibus. Et quod hic dicitur de officialibus imperatoris, intelligitur de his qui principaliter ac directo pro eo sunt legati & vicarij imperatoris: ut C. de eo qui uicem alterius gerit. l. 2. & ff. de lega. 3. l. 1. §. deportatos. & §. sequen. reges uero & ciuitates esto quòd habeant iurisdictionem à principe: tamen eam exercent principaliter propter se, non propter principem, & sic cessat hæc constitutio, quæ specialiter loquitur in his qui machinantur contra personam principis, vel eius officiales, vel imperij utilitatem: sed habet locum ius antiquum scilicet l. amissione. § qui deficiunt. ff de capi di. quæ generaliter loquitur de ijs, qui deficiunt a iurisdictione eorum, sub quorum imperio sunt: & dicam in tractatu de bannitis nostri temporis. [4] Sed quid si aliquis rebellat contra rectores per Romanam ecclesiā positos in partibus Italiæ? puto huic constitutioni locum fore. Cum enim imperium sit ecclesiæ vt s. dixi in l. proxi. circa prin. apparet, quòd rebellat contra prosperitatem imperij: pro quo facit, quòd Canonistæ in talibus imitantur leges: ut extra de ope. no. nunc. c. 2. Quid si aliquis homo de terris ecclesiæ aliquid faciat cōtra principē de his quæ ad rebellionē pertinent, an rebellis est & in crimen læsæ maiestatis incidat? Hēri. Imp. huius l. author determinauit quod sic, cōdēnando de hoc Robertū regē: ut extra de re iudi. ca. pastoralis. in cle. sed Papa ibi in §. rursus, determinauit contrariū, dicens eū qui erat de terris ecclesiæ rōne originis & domicilij: nō posse dictū crimē cōmittere in imperatorē & per hoc cassauit imperatoriā sniam cōtra regē Robertū latā. mihi vtriusq; snia vr esse vera. nā dicta verba, cōmisit crimē læsæ maiestatis in eū, pñt intelligi sic: in eū. i. in ipsius principis maiestatē, & tūc est vera snia Papæ. nā cū nō sit subditus maiestati imperiali, nō debebat sibi illas fidelitates quæ dñr s. l. prox. circa prin. nec eū tenet reuereri. sed quo ad eū liber ē, & nō dr directo in eius maiestatē cōmittere: ut ibi facit. ff. d cap. l. nō dubito. Secundo pñt intelligi dicta uerba, quod committit crimē læsæ maiestatis. s. Papæ l. s. cui subditus est, & hoc crimen cōmittit in eū. i. principē: ut sic non directo, sed per quandā consequentiā lædit maiestatē papæ: & tunc vera est snia imperatoris. Nā imperator est fidelis & fidatus a papa, & ab eo coronatus. si ergo offendis cōfidatū a principe, incidis in crimē læsæ maiestatis principis, ut ff. ad le. Iul. maie. l. 1 in prin. [5] Sed quia hoc imperator in sua snia non expressit, & sic non fuit capiesst maiestas, quæ læsa fuerat: fuit intelligendum de maie. imperatoris vnde fuit cassa snia sua, ut de papa multū ponderat illa verba læsæ maiestatis in ipsum. q. d. suā non dicitur lædere, sed alterius maiestatē non negat. & hoc de crimine læsæ maiestatis. An autē sit rebellis? Videtur quod non: quia non est subditus, ut dixi. in contrarium vr in d. clemen. pastoral. in prin. ubi imperator appellat regem Robertum hostē, & rebellem: qui subditus est rōne comitatus prouinciæ quē tenebat ab imperio, & nuper Aloisius rex dicti regis Roberti successor per suos legatos & nuntios dño imperatori nostro pro dicto comitatu fidelitatem iurauit in ciuitate Pisarum me pñte. Sed an cōtra hūc l. m de terris

Consuetudo longa uim constitutionis habet.

[4] Idem Sa l. l. in l. j. C. ad leg. Iu. maiesta.

Imperator ē fidelis & fidatus pa.

[5] Istā gl. sequuntur ibi Bald, Cy & Sal.

terris ecclesiæ sic delinquentem possit Imperator uel habens authoritatem ab eo procedere? q͂d vr: quia homines ecclesiæ sunt imperij fœderati, ergo apud eos possunt fieri rei, & in eos animaduerti. l. non dubium. in fin. ff. de ca. maximè cum coram eo forum sortiantur ratione delicti commissi in immittendo gentes cõtra principem ad terras imperij, & sic imperator fecit contra dictum regem Robertum, sed papa determinauit contrarium: nisi sit inuentus, uel ad eu ea more remissus: ut dicta cle. pastoralis. §. nos quoq;. ibi, sed si puni tio. Sed certè verum est, q̄ de isto crimine q͂d est capitale, non posset de iure eo puniri, nisi præsens esset, & illud considerauit illa decreta. nec obsta:. T. l. pat. quia ista fuit facta post coronationẽ Imperatoris prædicti: unde ecclesia non admittit illam legem in præiudicium subditorũ suorum, & sic vr iniustè fœdus cum eo, q̄ contra homines ecclesiæ leges grauiores nõ imponat: vnde ratio illius capituli non habet locum in hominibus imperij uel alterius regni, sed solum in hominibus ecclesiæ. Quod no. pro ciuitatib quæ inuicem confœderantur æquali uel inæquali fœdere, ut d. l. nõ dubito. de capt. nam si actum est q̄ inuicẽ se tractent ut ciues in ciuilibus & criminalibus, intelligitur ne unus contra alios grauiores leges non faciat: & quia tunc errant, quia in societatis inspicitur cõditio sociorũ tempore contractæ societatis, ut insti. de so. §. fin. & ff. pro soc. l. socius socio. & fami. ercis. l. hæres. §. non solum. & ibi no. De pœna verò rebelliũ, dic quòd quædam infligitur ipso iure: quia perdunt omnia quæ iuris

Rebelliũ pœna.

ciuilis sunt: ut d. l. amissione de cap. dimi. Alia pœna potest infligi eis a quolibet homine, nam possunt impunè occidi, vt ff. ad le. Corn. de sica. l. 3. §. fina. & de re milit. l. proditores. & possunt captiui detineri ut serui: ut ff. de acquir. rer. domi. l. transfuga. Tertia pœna imponitur: quia potest talem damnare, ut capite puniatur, ut ff. de pœnis. l. si quis aliquid. §. transfugæ. q͂d intelligitur: ut ibi no. circa prin. quia cum talem pœnam ipso iure incurrat, peti possit pronunciari talem esse rebellem. puto q̄ sic. ar. ff de iud. l. qui se dicit, & est expressum in d. c. pastoralis vbi Imperator pronunciauit regem Robertum esse rebellẽ, & eo. modo qui se putaret esse de tali crimine infamatum, posset petere se pronunciari non esse talẽ. ar. C. de ingẽ. ma. l. diffamari. facit q͂d dicimus, q̄ principaliter potest peti ut de ætate pronuntietur ut ff de min. l. de ætate. secundum unam lecturam. & de fer. l. 2. & ibi not. ut ætates probentur C. de proba. l. cum te. Item hoc posset fieri ciuiliter agendo: nã sicut ciuitas posset uendicare suũ ciuem, eadem ratione ciuis potest dicere se ciuem ciuitatis illius. & sic per consequens nõ rebellem ut ff. ad mun. l. de iure. & no. de rei uen. l. 1 §. p hãc. Item quæro quid de dominio bonorum? Resp. illud si est directum, est de iure gen. ergo retinet, sed si haberet utile dñium, illud non retineret sub isto noĩe: quoniã puto hoc a iure ciuili inductũ, sed quia hoc idẽ sonat, q͂d effectus dominij: ut no. C. de bo. ma. auth. ideo. nec puto q̄ hic retineat sicut directum: quia hic effectus dominij est de iure gen. ar. inst. de usu. & ha. §. si. vbi dicitur usum & similia, quæ sunt de effectu dñij, esse de iure gen. sed licet retineantur, nec publicẽ efficiantur, tamen occupanti conceduntur. Casus est in l. transfuga. de acqui. rer. do. sicut enim potest occidi persona, & capi & haberi, ut seruus: multò magis res. sed puto, q̄ si sequeretur cõdemnatio per iudicem, & sic condemnaretur crimine læsæ maiestatis: quia tunc omnia publicarentur hodie per l pe. & fi. C. ad le. Iul. ma. e. Itẽ quid de iurisdictionibus, quas haberet talis rebellis à dño? iurisdictio est iuris ciuilis: quia de iure publico introducta est, ut no. ff. de iurisd. omn. iudi. l. j. facit de orig. iur. l. 2. §. pe. origo enim fuit de iure gentiũ. quo etiam fuerunt regés, ut l ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. sed quia circa iurisdictionem multa sunt addita: ideo dicitur de iure ciuili, ut l. ius ciuile ff. de insti. & iu. & licet in eum qui est rebellis, non cadat iurisdictio tanquam

Regũ & iurisdictionis, origo est de iure gentium.

Idẽ Bar. Bald. Pan. & Ia. in l. ex hoc iure in gl. al leg.

ius quoddam a iure ciuili inductum, remanet tñ tanq̃ quædam potestas regia de iure gentium. & ideo Imperator (vt in illo c. pastoralis) priuauit Regem Robertum iurisdictione & dignitatibus, quasi non esset ipso iure priuatus, vel quia licet, est etiam ipso iure priuatus: tamen donec toleratur, valent gesta per eum, vt l. Barbarius. ff. de offi. præsid. & C. de senten. l. si arbiter. & ideo Imperator in dicta sententia expressè priuauit: nec dicit ipso iure priuetur. & tacitè vult hoc fieri expressè, per id quod dicitur. ff. si pen. app. mors interue. l. j. vbi bona iubentur publicata expressè, tamen vbi tacitè inerat. Vel dic q̄ Imperator econtra Regem ideo expressè priuauit: quia istas iurisdictiones habebat in terris ecclesiæ, & ab ecclesia non erat ipso iure priuatus, priuauit autem eum per sententiam, sed ecclesia istud non admisit, vt statim dicam, licet etiam præcedentia vera sint. Item quid de obligationibus & promissionibus factis his rebellibus? Respõ. si quidem sunt iuris ciuilis, ipso iure perdunt: si iuris gentiũ tunc ea non perdunt, vt dictum est, sed in aliquibus promittens ipso iure non tenetur, vt si esset debitor fidelitatis. Nã tunc cum esset rebellis, ei obedire non tenetur. non tanquam liberatus per rebellionem, sed tanquam ab ipso initio in ipsa promissione conditionata sit cõditio, vt non sis rebellis superiori, & ita intelligo x. co. hic finitur lex. c. j. & quod ibi not. facit ff. de legat. j. l. quod ergo. §. si hæres, & de verb. obl. l. qui seruum, sed dominus Imperator contra dictum Robertum regem expresse priuationis sententiam promulgauit, vt d. c. pastoralis. § iubendo etiam. sed hoc facit vel quia prædicta erant in terris ecclesiæ. vel in aliis causa prædelegatis. Sed cum perdant ea quæ sunt iuris ciuilis, quid de his, quæ habent a iure canonico seu a summo Pontifice? Resp. quoddam ius est super ius ciuile, quoddam infra ius ciuile, quoddam æquale illi. primo casu per solam rebellionem non perditur, vt ius naturale vel gent. ea enim retinet, vt d. l. amissione. ff. de cap. di. sed per sententiam potest quis priuari eo, vt patet in damnato ad mortem: quia ipsa sententia priuatur ciuitate & libertate: quæ est naturalis facultas, vt ff. de sta. hom. l. libertas, & eodem modo dico de his, quæ quis habet a summo Pontifice. Nam ea sola rebellione non perdit: nam eius authoritas super ius ciuile est, sed per sententiam legitimè latam posset quis illo iure priuari etiam a iudice seculari, de laicis verò loquor: vnde si Imperator protulisset sententiam contra dictum regem præsentem. valuisset, vt dicto cap. pastoralis. ibi, quod si punitio &c. tamen quia in absentem protulit, nõ valuit, vt dictum est. De eo verò iure quod est infra ius ciuile, vt sunt propria ciuitatum & aliorum dominorum sub imperio constitutorum: illa sine dubio perdit. Illa enim iura cum authoritate principis sint facta, ipsius iura esse videntur, vt C. de vete. iu. enu cle. l. prima. §. omnia, & est expressum. a. collat. hic finitur lex Corrad. dicto cap. j. De eo verò iure, quod est æquale iuri nostro ciuili. exemplum poni non potest de iure: cum Imperatoris omnia sint, exceptis his, quæ habet ecclesia, vt dictum est supra situ proximo, circa principiũ. Sed præsuppono prout de facto obseruatur, quod aliqui reges, vel populi non recognoscunt Imperatorem in dominum: tamen dicendum est quod illa iura non perdit rebellis: ex sua rebellione: nam ex hoc perdunt iura ciuilia scilicet ciuium Romanorum: vt institut. quibus mod. ius patriæ potestas soluitur. §. cum autem iura ciuilia extraneorum. Ex prædictis patet determinatio quæstionis de exbannitis nostri temporis. dico enim quòd illi, qui ex forma statuti possunt impunè offendi, dicuntur hostes. rebelles ciuitatis: quod patet, quando per legem ciuitatis contra eos indictum est bellum, vt dicta l. amissione, in gloss. super verbo. relegati. & ideo perdunt iura ciuilia illius ciuitatis & non iura ciuilia Romano. quæ sunt supra iura aliarum ciuitatum, quæ sunt æqualia. sicut exbanniti & con-

Idẽ Bal. in l. fi. C. si cõt. ius. uel utili. pub. & l. t. de iure annul. an teo. Iurisd multiplicitas. ius nãle uel gentiũ nõ nisi p sniam amittũtur.

Vide de hac materiã Rap. sit C. quo modo & quando iudex. per gloss. in l. properandũ. §. sin autem alterutra. de iudi.

& condẽnati ab imperatore non perdunt ea, quę sunt iuris ciuilis papalis. & sic est casus in d. cap. pastoralis. Sed dices tu, illud verum est in terris ecclesiæ: sed in terris imperij videtur hic casus in contrarium. Nam imperator credit illum regem posse priuari illo iure, quod habebat à superiore: ergo idem sentit ab eo, qui est inferior eo. Sed contradico: nam imperator cognoscens, quòd eo ipso, quod rebellis & hostis sit non perdit ea, quæ habet à superiore: & ideo expresse sententiam priuationis

Nulli[a] ergo omnino hominum liceat hanc paginã declarationis & pronũciationis infringere,[b] vel ausu temerario[c] cõtraire.[d] Si quis aũt hoc attentare[e] pſumpserit, indignationẽ[f] nostram & pœnam mille[g] librarum nostræ cameræ soluendarum se nouerit incursurum. Data[h] Pisis iiij. Nonas Aprilis, regni nostri anno v. M. cccxij.

protulit: sic patet quòd eo ipso. quod exbãnitus & hostis unius ciuitatis est, non perdit ea quæ sunt in ciuitate Romana. casus est ff. de capti. & postlim. reuer. l. si quis ingenuã. §. in ciuilibus. Sed si ciuitas vellet hoc expresse facere per suam legem, vt suũ effectum porrigat ad ea quæ sunt extra territoriũ: dixi plenè in repetitione l. cunctos populos. C. de sum. trinit. & fid. cathol. & hanc materiã plenè tractaui in quæstione, quã de hoc disputaui: quæ incipit, Lucana ciuitatis statuto &c. Circa secundum: scilicet de pœna, quæ potest infligi à quolibet homine, quæritur an eum qui est rebellis occultè, liceat[a] occidere? Et dic quod sic. nam ipso facto hanc pœnam incurrit: vt hic, & in iudicio quo proceditur de homicidio, liquidabitur, an fuerit rebellis. ar. ff. de oper. no. nuntia. l. de pupillo. § si quis riuos. ver. toties. Item an ista pœnæ cadant in rebellem ciuitatem? Respon. quædã sunt ciuitates, quæ per vim occupantur ab aliquo tyranno hoste imperij: & istæ propriè non dicuntur rebelles, licet dicuntur ciuitates[b] captiuæ: quæ si recuperantur, dicuntur redditæ ad pristinam libertatem: vt C. de offic. pręfe. prætorio. Aphri. l. 1. in prin. quædam proprio motu ciuium, vel maioris partis rebellant: & istæ sunt propriè rebelles: in quibus quantum ad amissionem iurium & iurisdictionis dicendum est idem, quod in priuato. Quantum ad pœnam inferendam per hominem priuatum, dicendum est, quòd quilibet potest in eius ciuitate & territorio capere, prædari, & comburere, & similia facere, quæ consueuerunt fieri his, contra quos bellum habemus, vt l. 3. in fin. ff. de acquiren. rer. domi. Sed si capiatur vna ciuitas cuius populus sit rebellis: an populus efficiatur seruus, sicut vnus priuatus captus? Respond. non, imò libertatem recipiunt. in authen. de hæ. & fale. in prin. & ibi no. in gloss. super verbo, antiqua. & ibi per Iacob. de Bel. Item an iurisdictio erit priuati capientis? Respon.[a] non: cum iure antiquo illam ante iam perdidit: & sic est principis: & sic tũc cum occupatur, non habet iurisdict. Item an priuatus qui capit ciuitatem, poterit eam destruere, vel homines inde expellere, patebit statim. De pœna vero inferenda per sententiam iudicis dico, quod nullus potest condemnare ciuitatem subijciendam aratro, nisi solus princeps. Nam licet domus particulares sint priuatorum, ipsa ciuitas vniuersaliter cõsiderata est principis. similiter & palatia pulchra ciuitatum in. colla. quæ sint regalia. capit. 1. non poterit ergo destrui ciuitas, quæ principis est, absque eius uoluntate. Item si nõ licet destruere ciuitatẽ, nec alia ædificia per quæ vrbs deformatur ruinis. ff de lega. 1. l. cætera. §. hoc senatus. & C. de ædific. priuat. l. 2. multò minus nec tota ciuitas. Item si non licet contra decuriones ciuitatis ferre sententiã mortis principe inconsulto, vt ff de pœn. l. moris. §. iste ferè: multo minus licebit contra ciuitatem, sicut Troia & Carthago passæ sunt aratrum ex præcepto eius, qui tenebat imperium. vt ff. quibus mod. usufruct. amittat. l. si vsusfructus ciuitati. Dico etiam, quod potest cogere homines ciuitatis captæ illam dimittere cum omnibus bonis, & ad aliam se trãsferre: quod solus princeps potest. argum. C. de iure fisci. l. certa forma. lib. x. sed relegare ex causa põt præses vel alius prætor uel rector. ut ff. de offi. præse. vrb. l. 1. §. fin.

[a] Nulli. Quarta pars in qua punit impugnantes constitutionẽ. & quod dicit nulli, intellige priuato, uel in quauis dignitate posito, etiam si uicarius fuerit imperatoris, nisi hoc habuerit expressè in mandatis. hoc enim innuit dictio omnino, quæ sequitur. q. d. sine distinctione personarum, ut ff quod met. cau. l. si cum exceptione. §. quatenus. in glo. super verbo, omnino. & de fideiuss. l. Græce. § illud. & ibi per Din. & de dictione penitus, vide quod ponitur. C. de vsur. rei iudi. l. fin. a. te. pon.

[b] Infringere. id est retractare directo: vel per malitiosam interpretationem facere, vt C. de leg. l. 2.

[c] Temerario. ex hoc patet, quod si ex facilitate absque dolo hoc fecerit, non incidit in hanc pœnam: ut ff. ad Turpil. l. 1. §. quæri potest.

[d] Contraire. vel contra dissimulando vel audiendo allegationes contra hanc legem: ut C. de lega. l. 2. & de sacrosan. eccl. l. 1.

[e] Attentare. & sic non requiritur, quòd ad effectum perduxerit. quod plenè dic, vt C. de episco. & cleri. l. si quis non dicam rapere &c.

[f] Indignationem. huius verbi nullum effectũ inuenio, nisi quatenus verbum sonat: quia imperator indignatus ex hoc facto non exhibebit se gratiosum.

[g] Mille librarum. alias punitur alia pœna. C. de leg. l. 2. in fi. & de sacrosan. eccle. l. placet. & dic vt ibi per doct. Et sic not. pro ciuitatibus quæ quandoq; faciunt statuta, & pœnam imponunt iudici contra iudicanti, & aduersario & aduocato contra[a] allegantis: nam ualet talis adiectio pœnæ, si statutum illud validum sit: vt hic, cum si. sed si esset inualidum, non ualeret adiectio pœnæ. sicut nec principale, ut C. de legi. l. nõ dubium. & C. de pactis. l. pacta quæ contra. Sed aliquãdo ciuitates uolentes ut ipsa statuta licet inualida obseruẽtur, auferũt iurisdictionem suis iudicibus: ut si aliquid contra illud statutum diceretur, uel allegaretur: super eo quod contra illud statutum allegatur, iurisdictionem non habeat. quod an ualeat, dic quod quandoq; per illud statutum inualidũ nititur auferre alicui ius agendi: & tunc talis clausula per quam aufertur iurisdictio iudici qui eam habet ab ipsa ciuitate, ualet: ut ff. de iudic. l. iudicium soluitur. tamẽ poterit agi coram superiore, sicut alias cum proceditur per uiam euangelicæ denuntiationis, ut diximus ĩ. proxi. in glo. super uerbo denuntiationis. Si verò aufertur ius excipiendi seu defendendi, tunc talis clausula per quam aufertur iurisdictio super defensione, non ualet: quia defensio est de iure naturali: & sic non potest auferri, nec impediri, quin iudex audiat, alias idem importaret, si statueret, quod iudex faciat iniustitiam propter hoc. extra de re iudic. ca. pastoralis. in clementi. & quod dixi. s. l. proxi. in glo. super uerbo figura. Item si aufertur ius replicandi: quia sicut exceptio est defensio contra actionem, ita replicatio cõtra exceptionem, ut ff de excep. l. 2. & hoc quando talis est exceptio siue defensio, quæ per statutũ non potest tolli. alias sicut posset ipsa exceptio tolli, ita & iurisdictio auferri.

[h] Data. istud est utile & necessarium in legibus, quæ de nouo emanant: sed in codicibus & legibus antiquis diu obseruatis, seu in uolumine legũ redactis, licet data non reperiatur, nihilominus suũ vigorem obtinet: vt in

Rebellem an occulte occidere licet.

[a] In hãc qõnem ui de Alc. in cons. 182. incip. videtur prima consideratione.

[b] Idẽ Bar. in leg. tutelas. ff. de capit. dimin.

[a] Idẽ Bal. & Pau. in d. §. in ciuilibus. & in glo. alleg.

[a] Aduertẽ tamẽ quod quãquam nõ liceat allegare aduersus statutũ, nõ tamẽ tenetur apud iudicẽ aduocatus ipsum statutũ allegare. Neque ob id quod allegatum nõ fuerit omittet iudex iudicare secundum id ipsum. Quod dinosum est in cõsuetudine, quæ allegãda est, & probãda: quoniam non solet consuetudo ita nota esse, ut statutũ quod iudex se seruaturũ adiurat, secũdũ Bal. in l. 1 C. quæ desunt aduo. in. suppl. Vide ca. 1. & 2. de litis cõte. lib. vj.

vt in prima constitutione Codicis ibi, si qua eorũ &c. vnde & constitutio postquam cœpit per studia diuulgari & frequentari, valeret: licet data non reperiretur. & hoc est vtile propter quasdam ciuitates. quæ habẽt sua volumina statutorum non publicata manu notarioris: sed sunt diutius obseruata. & hæc data est cõmunis ad hanc cõstitutionẽ & præcedẽtẽ.

SEQVITVR liber de pace Constantiæ.

[a] In nomine sãctæ & indiuiduæ trinitatis. Imperator Fridericus pacẽ suã laudabilẽ summæ attribuit trinitati vt facit alibi Iustinianus. C. de of. præf. prætorio. Aphri. l. in nomine & in authẽ. de q̃ltn. in prin. & in auth. de armis in princ. Ex quo sequitur bonũ principiũ, melius mediũ, & finis deo acceptabilis. in auth. quomodo oportet episco. in prin. nõ ergo tãquã ipse, sed tanquam deus videtur facere, vt ff. de acquir. pos. l. q̃ meo, & non sua vice, sed delegatus. i. dei, cuius vice fungitur. Nã princeps ẽ ordinari⁹ omniũ, & legatus siue procõsul dei, vt ff. de of. eius cui mãda. est iurisd. leg. 1 in fi. & in authẽ. de fide instr. § quia ergo imperiũ. secundũ Accur. qui ita eleganter not. in authẽ. de hære. & Fal. in tit. coll. 1. Sed quare iste stylus non seruatur in literis apostolicis? Rñ. quia hoc facit stylus literarũ papalium, ubi non fit alia expressio, ut not in. c. abbate. in fin. de re iudi. lib. 6. in nouel. Adde quòd consuetudo formalis debet seruari, aliàs instrumentum nõ valet, ut no. in auth. ut præponatur nomen imperatoris. §. nos enim. col. 6. in gloss puta &c. Baldus.

LIBER DE PACE Cõstantiæ composita inter Imperatorem Fridericum & filiũ eius Henricum & quosdam nobiles Alemaniæ ex vna parte, & ciuitates Lombardia, Marchiæ, & Romandiolę ex altera, cum commento domini Baldi de Vbaldis de Perusio vtriusque iuris doctoris illustrissimi.

In noĩe [a] sanctæ & indiuiduę Trinitatis. Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator semper Augustus & fili⁹ eius Henricus sextus Romanorum rex Augustus. Imperialis [b] clementiæ immensa serenitas mansueta eam semper [c] in subditis suis dispensationem [d] fauoris & gratiæ habere consueuit, vt quamuis districta seueritate excessuum delicta [e] debeat, & possit corrigere: magis tamen studeat propitia tranquillitate pacis & piis affectibus [f] misericordię Romanum imperium regere, & rebelliũ insolentiam ad debitã fidem, [g] & debitæ deuotionis [h] obsequium reuocare. Ea propter cognoscat vniuersitas [i] fideliũ imperii tam præsentis ætatis, quàm successiuæ posteritatis, quòd nos solita benignitatis nostræ gratia, ad fidem & deuotionem Lombardorum, qui aliquãdo nos & imperium nostrum offenderant, vi

[b] Imperialis. Imperator debet esse clemẽs & mãsuetus, ut hic, & C. de nã. commiseratiõ priua. l. ult. Quã quidem mansuetudo ex humanitate descẽdit, & merito principi inest. cũ nihil tam peculiare sit imperialis maiestatis, quam humanitas, ut C. de donat. inter uirũ & uxo. l. si in fi. & C. de test. l. fi. ibi, ad humanitatem dei respicientes. sic & princeps serenus inscribitur. C. de of. præfec. sa. larg. l. exemplar. Item magnanimus & benignus. l. 1. C. de thesau. lib. 10.

[c] Eam semper. Imperator pacem, & clementiam, & mansuetudinem, & dispensationem, & fauores, & gratias solum subditis suis & deuotis pollicetur, non his, quos ut hostes, & barbaros iure persequitur: quos potius conuenit seuerè puniri. & per hoc imperator iustitię terminos non excedit: sed potius iustitia mediãte procedit, ut. s. hic finitur lex, deinde cõsue. regni in capitul. c. domino guerram. col. 10. Ideoque subtili ingenio ast ab eis uelint a barbaris pecunia extorquẽda, ut egestate laborent. ff. depo. l. bona fides. nimirũ igitur si contra rebelles ferocitas exercetur, cũ peccẽt, eo quòd contra dominum suum bella exerceant. C. de cõmer. & merca. l. 2. C. loc. l. fina. s. dist. quo iure. præsertim si papa contra hæreticos, qui non possunt præscribere contra confiscationem bonorũ. vt no. in c. 1. de præscript. lib. 6. in nouella. & est expressum. C. de aposta. l. apostatarum. hostes fidei nõ protegi, sed exterminari oportet: vt C. de sum. trini. l. nullos hæreticos; sicut etiam deportatus vllo tẽpore non præscribit: quia à iure ciuili est penitus alienus. ff. de le. 3. l. 1. §. 2. quibus. quia de probatus pro mortuo habetur, ut ff. de contra ta. l. j. & no. in l. 1. C. hær. instit. & ff. de lib. & posthu. l. Gallus. §. & quid si tantum. & fortè ciuilites possidere non potest. & sic in tali exilio incepta vsucapio interrumperetur.

[d] Dispensationem. dispensatio dicitur seueritatis & excessuũ mitigatio, vel remissio. fac. extra de iudi. ca. at si clerici. Iura tamen ciuilia raro dispensationes permittunt, quia non debẽt indulgentia crimina subleuari, vt C. de cohor. l. si apparitor. lib. 12. & contra rebelles & proditores nunquam [illegible] sed debẽt ipsi temeritatis suæ conatibus opprimi, ut C. de senato. l. 1. & a libro. 12. & C. de dela. l. fin. lib. 10. Item hoc ipso, quòd quis paccit malo, intelligitur nocere bono. in auth. de mand princi. §. homicidis. & eis solus princeps securitatem dare potest, nisi ex causa iure expressa. eod. ti a §. sed neque hoc. & not. ff. de pu. iu. l. is qui sectus.

[e] Delicta. i. delinquentes. sic. C. de test. l. iubemus. in prin. Occurrit dicere illud vulgare, cum filius facit offensam patri, & pater verberibus eum castigat. dicit enim pater filio: non verbero te, sed fatuitatem tuam: ut C. de emẽ. propin. l. j. secundum Odof. & alibi. Non punio ego te: sed mores tuos accusans & puniã te. l. palam. de ri. nu. ff. de proba. l. cum probatio per Acc.

[f] Affectibus pijs. Imperator pietate mouetur ad aliquid concedendum. vt & aliàs. C. de off. procõ & le. l. a ibi dum dicit, cuius allegationes humanæ piũ principem commouerunt, vt C. de aposta. hi qui sanctũ.

[g] Debitam fidem. omnes tenemur principi: quia ut deus est princeps in cœlis, sic imperatorem uicarium suum & dominatorem in fide ac ueritate & iustitia constituit in terris: ut. C. de ue. iu. enu. l. a §. si quid igitur & in auth. de consulibus. in fi. Præterea diuina pagina dicit, omnis anima subdita sit principi, & ducibus ab eo missis, ut extra de cen. c. omnis anima.

[h] Deuotionis. subditi debent esse deuoti. ut. C. de ue. cti. & commi. l. alegantem, & s. qui cau. feu. amit. ca. Obertus. §. 1. col. 10.

[i] Vniuersitas de ista magna vniuersitate, quæ omnes fideles imperij in se complectitur iam præsentis ætatis, quam successiua posteritatis. hinc colligitur, quod lex semper loquitur, vt C. de hæ. l. Arriani.

Ianuæ

sceta nobis innatæ [a] pietatis aperiētes, eos & societatē [b] ac fautores eorum in plenitudinem [c] gratię nostrę recipimus, offensas omnes & culpas quibus nos ad indignationem [d] prouocauerāt, clementer eis remittentes: eosq; propter fidelia deuotę synceritatis seruitia, quæ nos ab eis credimus certissimè recepturos, [e] in numero dilectorum nostrorum fidelium computandos censemus. Pacem itaque nostram, quā eis clementer indultā cōcessimus pręsenti pagina iussimus subscribi, & authoritatis nostræ sigillo cōiri: [f] cuius ē hic tenor & series,

Nos Romanorū [a] imparor Fridericus & filius noster Henric' Romanorū rex, cōcedim' vobis ciuitatibus, locis & psonis societatis regalia & cōsuetudines nr̄as tā in ciuitate, q̄ extra ciuitaté, videlicet Veronæ & castro eius, suburbijs ēt, & alijs ciuitatibus & suburbiis, locis, & personis societatis in ppetuū, videlicet, vt ī ipa ciuitate oīa habeatis,

[a] Innata pietatis. pietas decet principem, per quam sola Dei seruatur imitatio, vt C. de nup. l. Imperialis.

[b] Eos & societatem. i. ligam siue confœderationem tam factā, quàm fiendam inter eosdem, vt j eo. §. itē societatem. In hac autem societate nō cōtinetur Ferraria, quia non fuit in concordia cū Lōbardis secūdum Od.

[c] In plenitudinem. ille intelligitur receptus ad plenitudinem gratiæ cui remittuntur culpæ, & recipit ad fauores.

[d] Ad indignationē. iniuriæ principes & dominos prouocant ad indignationem. fa. ff. de ma ne. test. l. Centurio. Item no. quod inter offendentē & offensum præsum. ē animi indignatio, ., & est præsumptio naturę vulneratæ propter offensam. ff. de arb. l. licet. ff. de adimen. leg. l. 3. in fin. C. fa. erc. l. in ipsius.

[e] Recepturos. quando princeps indulget beneficia, sperat recipere grata seruitia, aliàs non facturus. & idcò non mirum si ingrati perdunt gratias, nam oppositum dissolutū propositū.

[f] Sigillo communiri dicit Odofr. quòd in l. facienda, non est opus sigillo principis. Adde, dicūt doct. quod contractus probatur per sigillū, vbi defecit tabel. vt no. in c. 2. de fo. competen. in nouel. lib. 6. fa. C. qui testa. fac. pos. l. hac consultissima. §. fi. de test. l. si vnus. Sigillum habet vim consensus & confirmationis, vt no. C de reb. ali. non alie. l. 2. per Accur. de fide. l. Lucius. de test mil. l. tribunus §. vlti. Sine literis tamē mutus & incertus testis est sigillum, & ideò per solius sigilli præsentationem non probatur commissio, præsertim specialis, vt no. in ca. quamuis. de pac. lib. 6. in nouel. quia sigillum est res inanimata. & vide qđ no. de ijs quæ fiunt à præla. capitulo, quanto. in nouel. Sed aliud est sigillum alterius fidei committere, aliud in chartis imponere.

[a] Nos Romanorum Imperator'. vult istā pacem esse perpetuā. i. quandiu fides seruet, vt C. lo. l. quęro. §. Inter locatorem. insti. eo. §. adeo. vel per præsentē mundi ætatem & futurā & sine pręfinitione temporis: quia Imperator facit hanc pacem nomine sedis: non nomine proprio tantum: & Imperium non moritur, vt ff. de legat. 2. l. quod prin. & in authen. quomodo oportet epi. c. 1. in fi. & no. per Cy. C. qui test. fa. pos. l. si quis imperatorem. & in c. si gratiosè. de rescrip. lib. 6. & hoc ex parte imperij. Sed ex parte ciuitatis exponitur perpetuum. i. vsque ad vitam ciuitatis. nam mori potest, si authoritate superioris damnetur ad aratrum vt no. Innoc. extra de oper. no. nun. c. cum ex iniuncto. Item si pereat alluuione vel chasmate, vt ff. qui. mo. vsusf. amit. l. si ciuitati. & C. de le. l. cum res §. fi. & qđ no. in c. nō potest. de præb. lib. 6. in nouel. Item si fuerit posita ciuitas in banno æternali imperatoria, vel in banno dñi papæ secūdum Hug. & Odof. nā eā perdat ea, quæ sunt iuris ciuilis, eq parat deportato: quimo eiq condēnatus est ad vltimū supplicium qui efficitū seruus pœnæ: & sola statim trahit secū ad executionē intellectualē, vt ff. de pę. l. q vls. & no. in l. vl. C. si à nō cōp. iu. Sed hic dubitat, an dānata ciuitate ad [a] aratrū intelligātur eius castra dānata? & dicendū q nō iuxta no. in c. fęlicis. extra de pœ in no uel. & in c. si ciuitas. de sen. exc. lib 6. Item destituitur ciuitas, si homines inde eo proposito decedant, ne eo amplius reuertātur, vt ff de colle. il. l. pe. 1. respon. & ar. ff. de le. 2. l. pater. §. Tusculanus. Item si incendio deusta sit, vel aliquo casu in totum corruerit sine spe reparationis. ar. ff. de ope. no. nū. l. 1. §. si qs ædificiū. & ff. de tri. actu. ptiua. l. 3. §. reficere. ff. de ver. ob. l. inter sti. §. sacrā. ff. de sol. qui res. §. areā. Sed si cū spe reparationis, durat ciuitas habitu, sed nō actu. arg. eorum quę no. ff. quod cuiusque vni. no. l. sicut §. fin. & ff. de pi. l. Paulus. § donis. & in c. plerique ex tra de ele in cle. His itaque casibus priuilegia aut delētur, aut in suspenso retinentur, nā si est perpetuò desolata ciuitas, priuilegia eius remouētur: quia sublata persona, & re cui tributum est beneficium, delentur priuilegium eius: ar. l. postquam. in prin. vt leg. no. ca ff. de condi. & de. l. intercidit. de iure. codi. l. quidam. at verò si spes est reparationis, beneficium non deletur, & si de facto nō exercitaretur ad actum summa vt no. ff de verb. obl g. l. 2. & l. inter stipulantem, § sacram. nam sæpè priuilegiū suspenditur, & non annihilatur, vt no. in c. j. de ele. cōin. li. 6. in nouel. Quid ergo si huiusmodi ciuitas ita diruta reædificetur an his priuilegijs quibus prius potiebatur, modo potietur? ar. q non quasi sit alia ciuitas, & non ea quæ prius erat. ar. ff. de vsufr. l. qui vsum fr. & habes ar. ff. qui. mo. vsusf. ami. l. quid tā. § pe. Sed ego contra puto, sm Odofred. quia aliàs propter vtilitatem censetur idem, quod nō est idem. ff. de serui. ru. præ di. l. seruitutes. §. si sublatū. & nemo dubitet hāc publicam esse vtilitatē, si talis ciuitas pacificè his priuilegijs potiatur: cum pax sit vtilitas publica, vt ff. de pact. l conuentionum. & hic est quidam fauor: non potiri verò est quoddam odium: & fauores sunt ampliandi, & odia sunt restringenda. argu. s. eod in princ. ibi magis tamen studeat &c. & ff de lib. & posthu. l. cum quidam. & hæc vera sunt, si idem populus, non tamen nūc damnatus à principe, ciuitatem reædificet. Quid aūt si quondā ciuitas, quæ tempore huius pacis pro ciuitate non habebatur, sed pro loco, villa vel castro reædificetur. & ciuitas fiat: an huiusmodi priuilegijs potietur? Respon. non tanquam ciuitas, sed tanquam castrum eius ciuitatis sub qua erat: cum de ea tanquam de ciuitate mentio facta non fuerit, & ideò omissa intelligatur. ar. ff. solu mat. l. si cum dotem. & in c. literas de rescrip. in cle. Idem crederem, si de nouo territorio alicuius istarum ciuitatum ciuitas aliqua instrueretur: quia nouum corpus & noua vniuersitas est, & est similis posthumo præterito, vt ff. de reuo. do. l. si vnquam & casus improuiso, vt ff. de mil. test. l. militi ex codicillis. §. miles. & rei quæ nunc primum apparet in rerum natura, vt ff. de contrahen. emp. l. Rutilis, & l. in lege. & in c. vlt. de rescrip. in gloss. Sed videtur contra ff. si ser. ven. l. fina. sed ibi

[a] Adde ciuitatē tū dicit ad aratrum cā nari cum ita condē nat, vt sic deleatatq; euertatur, vt aratrū indnctum omnia solo æquare possit. de quo vide gl. j. q. j. c. iudices, & ad q. Bal. vide Ioā. Andre. de pœn. ca. felicis. lib. 6. Quib' autē modis ciuitas desinat ciuitas esse. vi de p Bar. in l. vsusfru. ff. qui. mo. vsusfru. amit.

ſicut hactenus habuiſtis, vel habetis. Extra verò oẽs conſuetudines ſine cõtradictione noſtra exerceatis, quas ab antiquo exercuiſtis, vel exercetis tã in foro, vel ĩ nemoribus, & paſcuis, & pontibus, aquis, & molendinis, ſicut ab antiquo [a] habere conſueuiſtis, vel habetis, ĩ exercitu, in munitionibus ciuitatũ, [b] in iuriſdictione [c] tã in cau-

ſed ibi fuit facta mentio de futuris. Pone quædam ciuitas ſubmerſa eſt in mari: Papa hoc ignorans, fecit quẽdam epiſcopum illius ciuitatis. Quæritur, an erit epiſcopus ſaltem ratione diœceſ. & videtur ꝙ non, ar. extra de reſcrip. c. Rodulphus. & quia ille diœceſis eſt acephale: quia caput non habet. ar. ff. de lega. 1. l. 1. §. his quibus. Item, quia non videtur epiſcopus eſſe poſſe ſine ciuitate: vt no. in decret. 99. diſtinct. prouinciæ. nã etiam ſine præſide proprio poteſt eſſe ciuitas, non tamen ſine epiſcopo, quo caſu epiſcopus erit dominus non ſolum ſpiritualis, ſed etiam temporalis, vt in authen. vt differ. iudi. §. 1. Contrarium credo: quia ſi non valet in totum, debet valere pro ea parte, pro qua valere poteſt. argum. ff. de ſer. l. ſi tam anguſti. porrò quandoque pars ponitur pro toto, vt ff. de lega. 3. l. vxori ſuæ. Quæro nunquid ciuitas durans in nouis ciuibus non naturalibus, ſed aduentitijs, dicatur eadem ciuitas? Reſpon. ſic. nam hoc idem eſt in capitibus ſubrogatis in locum mortuorum ff. de leg. 1. l. grege. & l. ſi grege. & patriæ priuilegium videtur ipſis ciuibus eſſe conceſſum, vt C. de teſt. l. ſi non ſpeciali. & de foro compet. c. dilecti. Item quia qđ vniuerſale eſt, non poteſt morte perire, ſicut homo in genere non moritur: vt ff. ad leg. Falc. l. in ratione. §. incertè. item lex dicit, ciuitas noſtra populoſa eſt, quæ meritò etiam aduenas comprehendit, vt in authen. de quæſtore. poſt princ. col. 6. nam ciuitas vice perſonæ fungitur, cũ talis eſt vniuerſitas, quæ vice vnius perſonæ fungatur, omnia tranſeũt cũ ipſis, de fideiu. l. mortuo. Quæro, Quid ſi ex pluribus caſtris vnius ciuitatis, puta Bononiæ, fiat vna congregatio, quæ velit ſe inſurgere nomine ciuitatis? Reſpon. hoc non poteſt fieri ſine conſenſu ſuperioris. i. rectoris illius ciuitatis, in cuius territorio ædificatur, vt ff. de colleg. illi. l. 1. & arg. ff. de rer. diui. l. antepe. § pen. ſecundum Odof. & C. de fun. limi. l. quocunque caſtrorum, & in auth. qb mod. nat. effi. ſui. § ſi quis igitur ex quolibet. ibi, vel abbatis. præſentes ergo & præteritas tantum hic conſuetudines concedit. Quid ergo de futuris? Reſpond. illæ non conceduntur per conſtitutionem iſtam. Odof. ar. ff. de legi. l. cum lex. & ſic eſt argu. quòd noua ſtatuta non poſſint fieri ſine ſcientia principis. ar. à contrario ſenſu iſtius literæ. dic vt in l. omnes populi. per doct. Imò ſi pertinent ad bonum regimen, per ea, quæ ſequuntur, ſtandum eſt antiquitati.

[a] Sicut ab antiquo. argu. quod antiquæ conſuetudines ſunt ſeruandæ. vnde dicit lex, ne quid contra longam conſuetudinem fiat, ad ſolicitudinem ſuam reuocabit præſes prouinciæ. C. quæ ſit lon. conſuetu. l. j. ſimile habes. C. de offi. rec. prouin. l. nullũ, & C. de ſer. & aqua. l. ſi manifeſtè & ff. de offic. procon. l. ſi in aliquã. Et no. hic expreſſum quod in paſcuis, pontibus aquis & molendinis, ac etiã in ipſis commoditatibus aquarum ſtandum eſt antiquitati. Verbum enim habuiſtis & habetis, ſignat retro ſubſiſtentiam iure conſuetudinario: & quia illud erat amiſſum per rebellionem, hic recuperatĩ per gratiam & reconciliationẽ. C. de ſent. paſſ. l. ſi ſicut ſi poſtliminio ciuitas reuerſa eſſet. ff. de iniuſto teſta. l. ſi quis filio. §. ſi. Et ſcias quod in præſcribenda conſuetudine non eſt neceſſe allegare titulũ: vt no. in c. 1. de reſcri. lib. 6. in nouel. & facit ad conſuetudinem obſeruandam, C. de agri. & cen. l. domini prædiorum. Item no. ꝙ interdũ fit aquæ diſtributio arbitrio boni viri. ff. de aqu. & aq. pluu. arcen. l. de vſu. & no. in Spec. de cau. poſ. ibi vide. Imperator vult hic, ꝙ aqua perpetua & curſus eius & commoditas perpetuo non tollatur, nec alteretur. fa. C. de aquæduct. l. ſi diligentes lib. xj. & loquitur tam de aqua publica, quàm de aqua quæ ſeruit commoditatibus priuatorum, vt hic in verbo perſonæ. & eſt expreſſum. C. de aquæduct. l. vſus aquæ. lib. xj. & extra de offi. deleg. cum olim.

[a] Et adde quod no. de præſcri. ca. cum olim. & plenè in c. fi. de conſue. libr. 6. per do.

[b] Munitionibus ciuitatũ. Licet enim Lombardiæ ciuitatem munire. vt hic & ſup. eo. §. ciuitates. Adde ꝙ non ſolum Lombardis, ſed etiam alijs. C. de ſacroſan. eccl. l. ad inſtructionem. Nunquid ergo eccleſiæ tenentur ad talem munitionẽ cõferre? dic quòd aut fit ad ornatum, & non debent conferre, aut fit ad neceſſitatem, & dñt conferre. q̃ eſt eadẽ ratio, quæ in uia & pontibus. nam refectionem itineris & pontium agnoſcit eccleſia propter communem reip. neceſſitatem, in qua etiam eccleſiæ continentur. Idem & in gabella plauſtrorum quæ ſoluitur ad portam: quia illud ſoluitur, quia plauſtra deſtruunt ciuitatem & uias: & oportet, quòd quotidie reficiantur uiæ ex illa pecunia, & ideo ſicut ad refectionem uiæ tenentur, ita ad ſolutionem illius gabellæ ex qua reficitur uia. Ad expenſas ergo ſuperuacuas uel honoris cauſa ſicut eſſet ſalicare plateam, non tenentur eccleſiæ, ſed ad alias neceſſarias expenſas pontium, uiarum, murorum tenentur, ſecundum Iac. Butr. in d. l. ad inſtructionem. niſi fortè ſint eccleſiæ mendicãtium: quia nulla bona in ciuitate habent: ſicut dicimus in ſimili de cap. di. l. tutelas. §. ſi libertate. & ff. de uulg. ſubſt. l. lex Cornelia. nã pauperes ad huiuſmodi ſumptus hu[i]ſ[m]odi conferre non tenentur, ut legitur & nota. C. de anno. & trib. l. indictiones. li. 11. Quid de collectis, q̃ pro eiſdem neceſſitatibus imponuntur? dic ꝙ ſi poſſeſſio per eccleſiam acquiſita, erat adſcripta dare pro ſolido & libra ad collectas: quia quandoque patrimonialia munera poſſeſſionibus indicuntur: ut ff. de mune. & ho. l. reſcripto §. ult. & l. munerũ §. patrimoniorum. & tunc res illa eſt onerata, & cum illo onere trãſit: quare clericus ad quem peruenit, pro illa ſoluere tenetur. ff. de act. emp. & uend. l. alienatio. ff. de acqr. rer. domin. l. traditum. C. ſiue cen. uel reli. l. oẽs. nam ꝓ talibus collectis bona ſunt hypothecata: imo ſunt quodammodo ſuppoſita ſeruituti cuidam, & ideo ad quemcunque tranſeunt, tranſeunt cum onere ſuo. ff. de act. emp. l. in uenditione. & hoc uerũ, ſi talis deſcriptio quæ fit pro ſolido & libra, ſit perpetua & certa. Secus ſi propter uarietatem negotiorũ immobilium immutetur: nam incertæ obligationi hypotheca accedere non poteſt, & ideo non uidetur huiuſmodi onus durare, poſtquam peruenit ad perſonam priuilegiatã: ut in c. unico. de iure patr. lib. 6. & ita tenet Archi. in c. 1. de immu. eccl. lib. 6. & idem ibi Ioan. And. in nouel. Ex his apparet, quòd collecta eſt munus merè patrimoniale, ut quando eſt perpetua certa & ordinaria: quandoque eſt munus miſtum, ut quando non eſt ordinaria, ſed ſecundum emergentes caſus imponitur perſonis pro rebus: quo caſu non tenetur eccleſia: quia non eſt ſubiecta communitatibus uel dominis temporalibus, ſicut non tenetur ad ſuperindictum: vt C. de ſacroſanctis eccleſijs. l. placet. ad quæ etiam nõ tenetur clericus ad titulum ſui patrimonij perpetuo ordinatus. ut nota. in capitu. epiſcopus. de præbendis. per Ber.

[c] In iuriſdictione. tam in criminalibus cauſis quàm in ciuilib. hic apertè apparet, ꝙ merũ imperiũ & miſtũ dicitur iuriſdictio, cũ dicat in criminalib. & pecuniarijs. ſic. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſ. l. 1. §. 1. & no. ff. de iuriſd. omn. iud. l. imperium.

Crimi-

Criminalibus. sed an & sine hac prouisione haberent iurisdictionem in criminalibus, uidi sæpius quæri. Io. & Azo dicunt quod sic. ff. de offic. præsi. l. illicitas. §. qui uniuersas. & arg. ff. quod quisq; iuris. l. 1. §. 1. & ff. quib. ex cau. ma. l. sed & si per prætoré. §. 1. Alij dicunt soli principi merum imperium cópetere: nam populus ex lege Hor-

sis criminalibus, * quàm in causis pecuniarijs in-

tensia ei & in eum omne imperium & omnem iurisdictionem transtulit, vt Institu. de iur. nat. §. sed quod. & ff. de consti. prin. l. 1. in princ. arg. validum. ff. de offic. præfect. præto. l. vnica ibi regimentis. & arg. C. de veter. iu. enucle. l. 1. §. sed hoc studiosum. Item dicit expresse lex istius imperatoris omnis iurisdictio & omnis districtus apud principem est, vt supra quæ sint regalia. l. omnis iurisdictio. Item & solus princeps potest statuere generalem æquitatem, vt C. de legib. & constitu. princ. l. 2. & ad hoc videtur facere definitio iurisdictionis. Est enim iurisdictio potestas de publico introducta cum necessitate iurisdictionis & æquitatis statuendæ, vt not. do. Azo. in summa. C. de iurisdict. omn. iud. circa prin. & nemo sani capitis dubitat merum imperium iurisdictionem esse, vt ff. de offic. eius cui man. est iurisd. l. 1. ibi & ideo. & l. 2. in princ. Non obstant leges in contrarium allegatæ: quia exercentur authoritate principis, vt C. de legi. & constitu. l. fi. & supra, quæ sint regalia l. omnis iurisdictio. Illud tamen nó est, qui neget magistratus municipales non habere merum imperium, vt ff. de iu. om. iud. l. magistratib. Sed certè ego puto potestates qui hodie eligun tur esse municipales magistratus, vt C. de mu. ang. l. 1. vel defensores ciuitatum, vt in authen. de defen. §. nos igitur. col. 3. qui non habét merú * imperium, vt C. de defen. ciui. l. defensores. ita & l. defensores ciuitatis oblatos. & in authen. iusiurandum quod præsta. ab his qui admi. susc. §. & æquus. col. 2. sic non habebant ante hanc pacem iurisdictionem in criminalibus: sed hoc conceditur eis. Præterea si & sine hac concessione haberent, ad quid ergo in modum priuilegij hoc eis concederetur, cum frustra precib. imploretur, quod iure communi conceditur, vt C. de thesau. l. vna. lib. 10. Odofr. Idem tenet Spec. dicens, quod potestates terrarum non habeant merum imperium, & ideo nedum ad vltimú supplicium nequeunt condemnare, sed etiam forbannire non valent, nimirum, quia non reperitur hoc eis esse cócessum specialiter. huiusmodi enim iurisdictiones nominatim lege vel senatus consulto vel constitutione principum constituuntur, vt ff. de eo cui man. est iurisdi. l. 1. Vnde cum magistratibus municipalibus non videatur hoc attributum, tacitè videtur denegatum, vt C. de senté. & interlo. om. iudic. l. nulli. Præterea merum imperium competit in prouincia soli præsidi prouinciæ, vt ff. de offic. præsi. l. præses. & l. illicitas. §. qui vniuersas. Sed potest dici secundum Acc. quod hoc iure cauetur, sed consuetudine non habetur in ciuitatibus, quæ populariter reguntur. nam potestas eligitur ab eis de consuetudine inuestituræ, & alium præsidem non habent, vnde merum & mistum imperium & omnimoda iurisdictio apud eum est, quia loco præsidis habetur respectu illius ciuitatis. vt no. in authen. de defen. ciui. l. nulla. in glo. quæ incipit, scilicet maiori. in fi. & C. de præscrip. longi temporis. l. fi. Itê in castris seu terris, quæ alterius iurisdictioni non subsunt, sicut in insulis multa sunt, facit quod no. in cap. 1. de re iudic. libr. 6. in nouell. C. de test. l. fin. An ergo damnati ad mortem à talib. potestatibus terrarum efficiuntur serui pœnæ? Respond. quod sic, si ponatur eos habere merú imperiú, adeo vt nec possint eis reseruare testamenti factioné etiam causa cognita, quia testamenti factio publici iuris est, & in seruum non cadit, vt no. C. de testa. milit. l. militibus nostris. etiam si faciant testamentum ad pias causas, bene tamen potest se obligare inter viuos, antequam sit condemnatus ad restitutionem malè ablatorum, vt no. in c. quanquam, de usur. libr. 7. in nouell. Post sententiam verò si bona sint confiscata, nil statuere potest. ar. in l. si patré. §. si. ff. quemad. seruit. amit. & ff. de nona. l. quoties. §. fina. hic enim nulla bona in ciuitate reliquit: vt ff. de vulg. subst. l. lex Corne. & ff. de his quæ pro non scriptis ha. l. si is qui in metallú. Sed hic dubitatur, an si quis pro furto vel alio priuato delicto condemnatus sit ad furcas, nunquid bona sint tacitè confiscata, & glo. sentit quod non, in l. 2. C. quemad. testam. aper. Item & si pœna sit futurarum, tamen crimen est priuatum, vt no. ff. de códict. ob. cau. l. si seruus tuus. de quo crimine, an possit inquiri, no. in c. fœlicis. de pœnis. in nouel. & melius & latius in l. 2. §. si publico. de adul. & per me. C. de probat. l. iubemus. Deinde quæro, pone, quòd princeps concessit ciuitati facere statuta, virtute cuius concessionis ciuitas fecit statuta sua, quæro nunquid poterit reuocare? & videtur quòd non, quia intelligitur de primo actu: vt ff. de verbo. sign. l. boues. §. hoc sermone. Contrarium est verum. ar. C. de testa. l. omnium. & quod no. in cap. non potest. de præben. libr. 6. in nouel. Et ex his apparet, quod statuta potius accedunt vltimæ voluntati quàm contractui. de hoc no. ca. quia cunctis. de concess. præben. in 6. & not. ff. de leg. l. sed & posteriores. & not. per Pe. & Cyn. C. communia de leg. l. fi. §. 1. Quæro vtrum statutum iniquum teneat? Responden. sic: si sit solenniter factum, donec corrigatur per superiorem: secus si sit impossibile, vt no. in ca. fin. de appella. lib. 6. in nouel. Et in cæteris quæ ad commoditatem spectant ciuitatum, hic conceditur ciuitatibus quod olim erat commissum præsidibus: vt in authen. de manda. prin. §. deinde competens. ibi, & quid omnino &c. Et collige quod male factores puniri spectat ad commoditatem ciuitatum, vt hic, & ff. de offic. præsid. l. congruit. & ad salutem omnium, vt C. de ferijs. l. prouinciarum. Expedit enim reipublicæ vt maleficia puniantur, vt ff. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. ne ad ea committenda temere quisquam posiliat, vt C. de pœn. l. si operis. Ex hoc ergo. §. nos Romanorum, habes quædam vtilia & necessaria ciuitatibus, quæ sunt concessa indulta & confirmata per hunc Imperatorem Fridericum certis ciuitatibus Lombardiæ, non enim est concessio generalis, ita quod ex vi ipsius concessionis extendatur ad alias ciuitates, imo est localis terrarum ciuitatum inferius specificatarum, licet quo ad ipsas ciuitates faciat ius commune, vt patet statim in §. volumus. secundum Odofred. Porro etiam locales consuetudines quo ad locum ipsum dicuntur ius commune, vt in cap. cum venisset. de eo qui mit. in pos. causa rei seruan. & est ratio quia iure communi confirmatur. vt ff. de iustit. & iure. l. omnes populi. Porrò consuetudines confirmatæ sub certo modo & forma non valent, nisi sub illo modo & forma. C. de testa. l. fina. quas princeps tacitè confirmare videtur eo ipso, quòd sunt tolerabiles. C. de re militari. l. tam collatores. libr. 12. C. de agric. & censi. l. domini prædiorum. C. de fundis limitrophis. l. 1 & l. quicunque. & l. fin. C. de iure fisci. l. super creandis. & C. de vendendis rebus ciuit. l. 1. Contra, malæ consuetudines tanquam abortiua statuta non conualescunt tempore, vt in authen. vt nulli iudi. §. nulli verò. Vnde dicit imperator consuetudines tunc tenent cum nostris non repugnát legibus. in authen. de vsuris nauti. §. fina. & ibi not. Et ideò contra concilia generalia, quæ seruanda sunt vt euangelia non tenet consuetudo, vel contraria constitutio, vt not. in capi. cum laicis. de reb. eccles. non alie. in nouella. & capi. nulli eo. titu. in nouella. Vnde non valet statutum vel consuetudo de præstandis vsuris, quia est contra concilium, vt not. C. de vsur. auth. ad hæc. Sed nunquid valet sententia lata contra consuetudi-

Ad hoc Bar. in l. 1. ff. de dá. in fect. Et ad de Inn. de c, mo. c. dilectus in gl. possessorum.

suetudinem ? uidetur q sic, quasi contra factum lata. nam consuetudines facti sunt, tamē potest appellari. Iste uidetur casus no. in. d. c. cum uenissct. nā cum de ea non constet sine probationibus: merito dicitur in facto consistere. articuli uero iuris dicuntur illi, sup quibus sine probationibus facti, statim potest pronuntiari, ut no. cap. ad decimas, de restitu. spo. in nouella. sed super facto non potest pronuntiari, nisi examinetur factū ut C. de ueteranis. l. prouidendum, & C. de hære. instit. l. cum proponas.

a Intus & extra. Nota iam eandem quàm aliā esse posse consuetudinem intra ciuitatem & extra. i. in urbe & in comitatu, ut hic & C. de te.[l] l. fin. ibi, in priuilegio. i. in consuetudine priuilegiata. Cōsuetudo priuilegiat aliquē, sicut principis priuilegium. Nam cōsuetudo uice principis fungitur de uerb. signi. c. super quibusquam §. præterea Et colliget hic quod sicut per rebellionem contra principem perduntur priuilegia. ita cōsuetudines priuilegiatæ, quod tene menti.

ferunt. arg. ff. de condict. & demon. l. quamuis, & quod no. ff de iureiurand. l. cum qui. §. in popularibus. arg. contra. ff. man. l. idemq;. §. si procurator. Sed ibi mandatori non imminebat explicatio negotij: hic sola electio personarum: quia nihil faciebant nomine eligētis: sed nomine dominorum. & sic nō obstat.

tus & extrà a & in cæteris, quæ ad commoditatē spectāt ciuitatum.

Volumus ut regalia, b quæ uobis non concessimus, in hunc modum cognoscantur per episcopum loci: & homines tā de episcopatu, quàm de ciuitate eligātur uiri bonæ opinionis, & qui ad hoc idonei esse credantur c, tales qui nec cōtra ciuitatem, d nec nostrā maiestatem priuato uel speciali odio teneantur: qui iurent, quòd bona fide & sine fraude perquirent: & inquisita consignabunt ea quæ specialiter ad nostram e excellentiam spectant. Si autem huic inquisitioni supersedendū esse putauerint: censum duorum milium marcharum argenti per singulos annos petimus. Attamen cōpetenti moderatione moderabimur etiam quantitatem istam, si enormis uisa fuerit. Si quis autē super ijs, quæ uobis concessimus uel pmisimus, siue in ciuitate, uel extra ciuitatē, querimoniam apud maiestatem ipsam deposuerit: eius q̄rimoniam non admittemus, f & silentium ei imponemus. hoc qd̄ nos, g uel noster antecessor rex, h uel imperator episcopis, ecclesiis, i uel ciuitati-

d Contra ciuitatem. Nota argu. q bonus ciuis est, qui patriæ iura tuetur: & ille est ad regimen eligendus. non autem qui est contra patriā. Odofr.

e Ad nostram. siue ratione imperij, siue ratione patrimonij, cum omnia principis esse intelligantur siue fiscalia, siue patrimonialia sint, ut C. de quadri. præscrip. l. bene à Zenone. Odofr. qd̄ dic, ut in princ. Digestorum. l. omnem.

f Non admittemus. Nota q non debet quis audiri. contra illud qd̄ facit princeps ex certa scientia: imo debet sepeliri, & imponi ei perpetuum silentium Nam dixit lex, quis tantæ superbiæ fastidio, tumidus est, ut regalem statum reget ? ut C. de legi. & consti. l. fin. & l 2. C. de cri. sacri. Et no. hic de silentio imponendo etiam lite non contestata. s. non audito petitore. ff. de alea. l. 1. § quod autem. Si statutum dicit, talis non audiatur, an ualeat sententia pro eo lata ? dicit Ia. de Are. quod non. quod uerum est, si est talis, quòd habeatur pro mortuo ut bānitus, uel iudex dolo procedit. ut d. l. 1. §. quòd autem de alea. quia ille qui procedit in contemptum legum, uidetur procedere errore iuris expresso. & uide. l. 1 C. de her. instit. per Cy. Sed qualiter potest imponi silentium ei, qui non auditur ? Resp. quòd non auditur pro se, sed contra se. ff. de postu. l. quos prohibet. ff. de procu. l. filius. §. ueteranis. & uide quod not. de offi. deleg. cum super spatia, in nouella.

b Volumus ut regalia. Istud uerbum uolumus, ostēdit hanc legem esse: quia quicquid principi placet, legis habet uigorem, ut C. de consti prin. l. 1. in princ & inst. de iure nat. §. sed & qd̄ principi. & ff. de orig. iur. l. 2 § nouissima. & sic contractus principis transit ad statutum legis, ut ff. de publi. l. Cæsar. Item probatur ex eo, quòd Imperator uult eam per uniuersos populos diuulgari, ut s. eo circa prin. ibi, ea propter. &c. quod quidem indicat ut sit lex, ut C. de leg b. & consti. prin. l. leges sacratissimæ. quæ nobis concessa non sunt. quia non omnia regalia fuerant concessa, sed demū ea, quæ longa consuetudine erant possessa: & illa non in proprietate, sed in fidelitate Nota ergo, quod si est quæstio, quæ fiat concessa, & quæ remaneāt concessori, debent eligi boni uiri bonæ opinionis ad hoc idonei, non suspecti qui iurent, quòd bona fide, sine fraude perquirent, & cōsignabunt cuiq;, quod se contingit: qui tex. est ualde no De iuramento facti quod not C. de secundis nup. l. hac edictali. § is illud. Et ad saluandum illos iurantes de periurio, scias quod in omni iuramento sufficit uerum dicere secundum conscientiam, ut no. in c. præsentium. de testi. in nouella. Nota quòd super controuersia inter principem & subditos, eliguntur arbitri. & hoc per istam pacem: aliàs potest princeps ubique citare subditum, & ipse cognoscere, ut. l. proxime. ff de ijs, quæ in testamento delentur. & C. ne quis in sua. l. 1. per Cyn. ff de her. instit. l. hac Tyberius per Cy.

c Idonei credantur. quo casu etiam si malè fuerint uersati, non est quod imputetur eis, qui elegerunt, ut ff commoda l. argentum, & ff. de rei uen. l. si à bonæ fidei. Odofr Ex hoc sume arg. quòd iudex non facit litem suam ex eo, quod arbitris se electi malè pronūciauerint: quia quod bona fide fit, bene fieri cen-

g Hoc quod nos Hic dicit, quòd concessa priuilegia ecclesijs, episcopis, ciuitatibus uel alijs quibuscunque psonis clericis uel laicis per antecessores suos, uel se, uel Henricum filium suum, & regē Romanorum, firma & rata permaneant. Accur.

h Rex. s. Henricus filius istius Friderici, secundum Odofr. Hic ergo est expressum, quòd rex Romanorū etiam ante coronationē potest cōcedere priuilegia. Iste enim Henricus non erat coronatus Imperator, quia pater uiuebat. pro hoc not. C. de quadri. præscri. l. bene a Zenone, & ibi per Cyn. dicit Host. qd̄ uidit in Alemania per principes iudicari & teneri, quòd rex Romanorū post electionem concordem habeat omnem potestatem, quam Imperator: nec unctio aliquid addat, licet Hostien. sit in cōtraria opinione, ut no. extra de uerbo. sig. super quibusdam. in nouella. sed quicquid dicat Hostien. prima opinio seruatur. & est ipsa ueritas. Opinio autem Host. posset habere locum, quando esset electus in discordia.

i Ecclesijs uel episcopis. Ex ista alternatiua uidetur probari quòd id, quod conceditur episcopis, sit eo-

i i rum

bus uel alijs quibuscunque personis, clericis, uel laicis ante tẽpus guerræ dedit, uel quolibet cõcessionis titulo cõcessit, firmum & ratum habemus: saluis superioribus cõcessionibus, ut pro eo solita nobis seruitia exhibeantur: sed census nõ præstetur. Cõmoditates, quas pro bono pacis [a] ciuitatibus cõcessimus in ciuitatibus uel extra: illorum regalium nomine non intelligimus, pro quibus census debeat præstare.

PRiuilegia omnia, [b] & data, & concessiones, quæ in priuilegium, uel damnum ciuitatum, uel locorum, uel personarum societatis occasione guerræ in alicuius iniuriã [c] prædictorum à nobis uel nũcijs nostris indulta sunt, cassent, [d] & in irritũ deducãt [e]. In ciuitate [f] illa, i qua episcopus p priuilegium imperatoris, uel regis comitatum habet, si consules [g] per ipsum episcopum cõsulatum recipere solent, ab ipso recipiãt, sicut cõsueuerunt recipere: alioqui unaquæque ciuitas à nobis consulatum recipiat. Consequenter uerò in singulis ciuitatibus consules constituentur à nuncio nostro, qui sit in ciuitate uel episcopatu: & inuestiturã recipiẽt: & hoc usque ad quinquenniũ. finito [h] quinquennio unaquæque ciuitas a nobis recipiat, & intra quinquennium à nuncio nostro, sicut dictum est, nisi in Lombardia fueri-

rum proprium, quod etiam innuit uerbũ dedit: quod est per quod patet dominium esse translatum in episcopum, cum dare, sit accipientis facere, ut in institut de actio. §. sic itaque. dummodo eis contemplatione ecclesiæ non detur, nam tunc ecclesiæ uidetur esse concessum, ut ff. de dote præle. l. cum quis uer. nam & si quis.

ADDITIO.

De hoc habes tex. notabilem in c. fin. de capit. Conradi. col. 10. ubi omnino uide: & adde quod no. in. extra de test. ca. cum in officijs. & hoc si talis est episcopus, qui possit habere propriũ aliãs de necessitate acquiritur episcopatui. xviij. quæst. a. statutum.

[a] Pro bono pacis. Nota id quod factum est pro bono pacis, ratum debet haberi, ut ff. mandati. l. creditor. §. 1. Ita tamen, quòd nõ sit contrarium iuri diuino, uel impossibile de iure: ut extra de præbẽ. ca nisi essent. & ibi dicit tex. quòd laudum † arbitratorũ propter bonum pacis tenetur æquitate naturali. Etiam not. quòd in arbitris, & in arbitramentis bona consuetudo est seruanda. extra de causa poss. cum uenisset.

[b] PRiuilegia omnia. Nota ex isto textu, quod si bona rebellium tempore rebellionis alijs suis concessa personis, facta pace sunt reddenda prioribus dominis. textus est hic ualde notabilis: ita quod ipsa pax non habet uim simplicis indulgentiæ, sed restitutionis in integrum. quod tene menti.

[c] Iniuriam. Sed quomodo potest princeps concedere aliquid in iniuriã alterius, ut C de preci. impera. offer. l. secunda, & l. rescripta, & le. nec damnosa: & ff. de iustitia & iure. l. iustitia. in princ. & §. iuris præcepta. & C. si cõtra ius uel util. publi. l. fi. & C. de neg. ... bus pu- blic. s. l. præscriptione ? sol hæc causa guerræ fuerunt concessa, & contra rebelles imperij: nec est hoc nouũ secundum Odofre. Ex quo nota quòd rebelles sunt extra legis protectionem. uide. C. de natura. lib. l. s. per Cyn.

[d] Cessentur. Nota, quòd sublata guerra tollitur omnis eius effectus secutus propter guerram. sic J. eodẽ. §. finem quoque. Odofre.

[e] Et in irritum deducantur quòd dicit cassent. intelligas ipso iure: quod aũt sequitur, in irritũ, intelligas ipso facto. Odofr. Et sic no. quòd uerbũ cassentur, tunc iunctum cum uerbo irritentur, signat ipso iure. nõ enim requiritur hic alia sententia, licet tex. utatus uerbo futuri temporis. quod est notabile.

[f] In ciuitate. hic dicit, quòd si episcopus per priuilegium Imperatoris uel regis est comes alicuius ciuitatis quòd cõsules siue decuriones debẽt inuestiri de ipso cõsulatu per ipsum episcopum, sicut fuit hactenus obseruatum. aliàs in qualibet ciuitate consulatus recipitur authoritate Imperatoris, & inuestiunt cõsules per nuncium ipsius imperatoris. item dicit, quod de quinquennio in quinquennium quælibet ciuitas mittat ad Imperatorem pro inuestitura iurisdictionũ renouanda ac priuilegij eligendi sibi cõsules: qui iurabũt ipsi Imperiali nuncio, & per ipsum ingrediẽtur officium. & idẽ dicit in successoribus suis obseruandum. No. quòd multi sunt episcopi qui habent ciuitatem, & iurisdictionem temporalem ab Imperatore uel rege. Quæro igitur utrum isti episcopi teneantur coram Imperatore uel rege comparere non solum quo ad consilium, sed etiã quo ad auxilium si sint cõuocati? Rñd. sic: non tamen possunt personaliter distringi, ut not. in cap. 1. de ele. coniuga. in nouella. Baldus.

[g] Consules. de iuramento consulum dicitur extra de iureiur. ca. uenientes. & no. in Speculo de iureiurã. ubi etiam nnt. de multiplicibus iuramentis.

[h] Finito. hoc hodie non seruatur: imo totum contrarium fit: sed nunc est nis: cum ex priori inuestitura perpetuo inuestiti intelligantur, & non ad tempus, ut s. e. tit. §. nos Romanorum, in prin in uerbo, in perpetuum. Odofr. Mittit. s. nuncium. hic dicitur simplex nuncius, quem uulgo Italici appellãt syndicum, & habent incipere uerba hoc modo. Ego domine Friderice Romanorum Imperator à uobis inuestituram recipio communi Bono & mihi recipienti nomine & uice cõmunis Bo. lege te stante. ff. de cnostit. pec. l. qui autẽ. § si. & l. licet, & per hunc syndicum acquirit ius inuestituræ cõi Bon. ut ff. de consti. pe. l. cum qui §. si actori municipũ. Vniuersis enim redditus, quod pro uoin qm nin p smatib. indulgetur, ut C de aduo. d uer. iu. l. sestilleoda. O lpsi. Dicitur autem syndicus secundũ gl. quasi singulorum causas uno cõplexiun nomine dicens. Vel secundum Nicolaũ furiolum, qui fuit discipulus Ioannis, dicitur syndicus [*] quasi plurium simul causam dicens, & si plures sunt creati syndici ab uniuersitate, gesit publicã personam. & uidetur quod habeãt mandatũ in solidum. arg. ff. de admi. tu. l. decreto, et l in ijs, quæ requiriunt speciale mandatum, ut ff. de iureiur. l. si. duarãdu & ad peenoias. §. defensos. & per Iaco. de Are. C. etiam per procuratorẽ causam in integ. rest. agi pos l. 1. Sed iu . . . est dicere, quod in requirentib. speciale mãdatũ debeat syndicus speciale mandatũ habere, uel generale cum liberis et not. in cap. præsentium, de test. lib. vj in nouella illud est no. dignum, quòd qui mittit nuncium, uult obligari per seipsum, non per aliũ: & ideo potest reuocare nuncium eiam, sed ille qui procuratorem mittit, uult obligari per alium, & non per seipsum, ut legitur & nota. C. si quis alteri uel sib. l. multum. itaque transferet consensum suum in procuratorem

† Recta titletur lectio. Laudum arbitratorũ propter bonum pacis tenet æquitate naturali. Pet. Vend.

Cassari uerbũ iunctũ uerbo irritari quid importet.

[*] Syndicus, uox Græca cõmunẽ defensorẽ indicans à uerbo Græco συνδικεῖν quod est adesse, patrocinari ac defendere & in cõi causa patrocinium suis afferre, quo fit ut σύνδικος simul index, qui que eandẽ causam defendit, dicatur. Nã ut ait Bu. qui ex singulis urbibus mittũtur patronis ad uarios prouinciæ eu ã sic dam. syndici dicuntur.

catorem: nec ualet reuocatio, nisi in notitiam deducatur, ut nota. in capitu. ultim. de procu. libro sexto, in nouel.

a A nobis. & non a nuncio. & hoc, si principi placuerit, ut j.e.§. & si qua. Odofre.

b Eadem obseruentur. hoc ouit dicere litera ista quòd idẽ seruetur in personam successoris nostri, quod in nostram personam ordinamus: sic. C. de quadri. praescrip. l. bene à Zenone. ibi, siue ab alijs qui postea &c. & hæc forma datur subditis erga successorem, salua semper authoritate successoris, cui non potest antecessor imponere legem, ut C. de legibus, lege, digna uox.

mus: tunc enim a nobis [a] recipiet. Eadem obseruẽtur [b] ĩ successore nostro. Et oẽs inuestituræ gratis fiant. Cũ aũt nos impera

c Diuina uocatione. Deus enim in hora mortis nos uocat de temporali seculo ad perpetuum: Odof. et si quis sua morte moriatur, sed gladio dicitur mors Dei iudicio prouenire, ut nota institu. de cap. dimin. post princ. & in Euangelio, Sciens quæ uentura erant super eum.

d Concesserimus. hic primo attende, utrũ imperium iure hæreditario transferatur, uel nõ. Secundo quis eligat principem, & quis possit eligi princeps & ex quibus debeat eligi. Circa primo in pro & contra allegabimus: deinde quod uerius uisum fuerit nobis, eligemus. Videtur quidem primo imperium successione deferri hoc autem litera ista manifestè innuit. Nam iste Frider. qui nunc uiuit, Henrici filius fuit, de quo Henrico hic loquitur, qui quidẽ Imperator fuit. ar. de hoc C. de sun. patri. l. his quibus, & insti. de dona. §. sed primus quidem. & in authent. ut defun. seu funera. §. si uero etiam moriente. & est argumen. ad hoc quod hic dicitur, in decretis liij dist. ca. in synodo congregata, & xxiij. dist. in nomine domini ubi dicitur, quòd princeps potuit sibi eligere successorem, ut & hic uidetur. Contra autem uidetur, quod ex electione non ex successione imperium deferatur his rationibus. Primo quia imperium habere, in fortuna est, ut C de uete. iur. enu. l. 2. §. sed quia diuinæ. & in authent. de consu. in fin. Vnde dicitur, Si fortuna uolet, fies de rhetore consul. Si uolet hæc eadem, fies de consule rhetor. & a Deo hominibus detur, ut C. de offic. præfec. præto. Afr. l. in nomine domini, in prin. & in authent. quomodo oporter episcopos, in prin. C. de quadri. praescrip. l. fin. in fin. & in authent. ut iudi. medio iu. non fiant § si C de offi. ma. mil. l. ul. in prin. & in auth. de fide instru. § 2. C de uete. iure enu. l. 1. in prin. & in auth. de consul. in fi. & in Lombar. de prohibita usu. l. quoniam nobis, in prin. & supra de prima eccl. l. si in prin. & quia episcopus eligitur, ut in authen. de sen. episc. § 1 & 2. & 3. C. de episco. & cle. l. si quẽquam, & omnis dignitas & omne officium, ut ff. de decre. ab ord. fa. l. 1. item & aduocatio successione non defertur, sed electione, ut Lombar. de aduo. & uice domini l. singulis. Et remotis omnibus iur. ambagibus, ego puto imperium electione deferri, & non successione, extra de elect. c. uenerabilem §. insuper si prædictus rex. extra de pact. cap. accepimus. Non obst. quod hic dicitur. nam si quis rectè inspiciat, nusquam hic dicitur successione deferri, sed dicit posse concedi, & sic concordat in decretis. xxiij. dist. in nomine domini, & lxiij. dist. in synodo congregata. Sed illi qui ita eligunt, authoritatem eligendi ab apostolica sede acceperunt, examinatio tamen, promotio, unctio, consecratio, coronatio, manus impositio ad dominũ Papam spectãt, ut d. c. extra de ele. uenerabilem. §. 1. & 2. Vnde dominus Papa ex causa poterit principem deponere, ut in decre. xv. q. vj. c. alius itẽ Romanus pontifex &c. & in authen. de defen. ciui. §. nõ habente, & in authen. de colla. §. & hoc custodiri, & argu. ff. de regu. iur. l. eius est nolle, & argumen. C. de offi. præfec. præto. l. si quis, & in authen. de manda. princip. §. festinabit. & in Lombar. de offic. iudi. l. fina. cum imperatores iuret ei fidelitatem, ut in decre. lxiij distin. c. tibi domino. & quod non transmittat ad posteros, habes ualidum argumen. C. de aduoca. diuer. iu dic. leg. petitionem. Quis autem eligit principem, posset quæri. ad quod dic,

tor diuina uocatione [c] decesserimus, uel regnũ filio nr̃o cõcesserimus, [d] simili modo a filio nostro uel eius successo[e]

eliget senatus C. de offic. præfi. l. 2. & ex senatoribus, cum in numero eorum connumeretur, ut C. de digni. l. nulla senatorum, lib. xij. cum senatores sint pars corporis, principis, ut C. ad legem Iul. maie. l. quisquis, quare & legẽ facere possunt, ut & princeps, ut ff. de le. lege non ambigitur. & quia præses creatur ab ordine & in eorũ ordine remanet, ut ff. quando appellan. sit l. 1. § solent. Vel dic, quòd a principibus populi suffragio, ut institut. de iure natura. i §. sed & quod principi & argumen. de offi. quæstu. lege 2. in princip. uel ab eis sine populi suffragio, authoritate tamen apostolica electione eis concessa, ut supra, notatum est. [e] Vel dic quòd eligitur ab eis, qui soliti sunt eligere. Sunt enim certi nobiles qui authoritatem & priuilegium ab apostolica sede habent principem eligendi, & illi eligent, & nullus alius debet electioni interesse, ut in Lombard. de pontificibus. lege 5. Posset autem dici, quòd quilibet posset in principem eligi in quem eligentes consenserunt, sed tamen prius uidendum est utrum electus imperio sit dignus, ut C. de quadrien. præscrip. l. bene a Zenone, ibi siue ab alijs &c. Qui enim indignus est inferiori ordine, indignior est superiori, ut ff. de senatoribus lege, qui indignus. Vnde de dignioribus est eligendus. nec dedignentur alij milites, comites, & barones, qui non sedent in tam alto cubiculo, quoniam potentioribus pares esse non possunt, ut ff. de alie. iu. mu. caus. fa. lege 2. circa princip. Vnum tamen nõ omitto, quod imperium semper est licet desit esse eius gubernator, ut in authentic. quomodo oporter episcopos & ceteros. §. quæ igitur. C de officio eius qui uicem alteri. ger. l. 2. Odofred. Dicit Iac. de dño Ardizo. Verõ. in summa sub tit. de succes. imperij quòd olim principes poterant sibi eligere successores: ut in decretis. lxiij. dist. In synodo congregata, & xxiij di. in nomine domini: in medio. Sed hodie quidam principes eligunt Imperatorem, qui potestatem eligendi ab apostolica sede acceperunt: sed examinatio, promotio, unctio, coronatio, & manus impositio ad dominum Papam spectant, ut extra de elect. c. uenerabilis. §. 1. & 2. & dominus Papa ex causa ipsum poterit deponere, ut in authentic. de defen. ciu. §. non habente. & de forma fide c. alius, & ff. de regu. iur. leg. eius est nolle ar. C de offi præfe. præto. l. si quis, in authentic. de col. § sed hoc custodiri. & in authentic. de man. prin. §. festinabit. & in Lombar. de offic. iudi. l fin. quòd successione deferatur, est arg. C. de sun. patri. l his quibus, & insti. de dona §. sed primus quidẽ & in auth. ut defuncti seu funera § si uerò etiam. Nam & imperator Carolus fuit pater Pipini: Imperator Pipinus fuit pater alterius Caroli imperatoris: & iste Carolus fuit pater Ludouici imperatoris: & Ludouicus fuit pater Lotharij imperatoris, ut in Lombard. de succ. lege, cuiuslibet. de episcopis, & clericis. ubi pro tempore. & de capitulis per legem tenendis, lege prima. Nam & imperator Fridericus uidetur innuere in pace Constantiæ in. §. in ciuitate illa, in fin. quòd potest concedere regnum eius filio Henrico, & quòd eius filius ei in regno succedat, sicut de facto fuit & iste Fridericus Rogerius imperator fuit filius Henrici.

[e] Tu uide in. c. uenerabilẽ, de elect. & e. ad apostolicæ, de re iudi. li. vj.

Sed in d. cas. quod hoc cōtingit potius electione principū: quā in successione. ista sunt formaliter uerba Iac. de domino Arduo. & hoc ultimum uerbum firmum est ipsa ueritas, & ita seruatur & de facto de rege Vuenzesslao filio Caroli imperatoris. Nominatur electorum. Et nunquid principes seculares, ad quos pertinet electio, possit papa priuare potestate eligendi: & an propter eorum negligentiam Papa solus posset eligere imperatorem? dic ut not. de re iudic. c. apostolicæ. lib. vj. & quod not. ff. de leg. l. non ambigitur, per gl. & Cyn.

re inuestituram recipietis. a

IN causis b appellationum si quantitas uigintiquinque librarum imperialium summā excesserit, appellatio ad nos fiat: saluo iure & moribus Brix. ecclesię in appellationibus: ita tamen, ut non cogantur in Alemaniam ire: sed nos habebimus proprium nunciū in ciuitatibus uel episcopatu, qui de ipsa appellatione cognoscat: & iuret quòd bona fide & sine fraude causas exa-

a Inuestituram recipietis. Certum est, quòd regnum Siciliæ est ecclesiæ Romanæ. Pone ergo quòd regno uacante Papa contulit plures comitatus regni pluribus comitibus in feudum: deinde creauit ibi regem: quæritur, an illi comites teneātur regi facere fidelitatem tanquam ipsius uasalli? & dicit Odof. quòd est hic casus quod tex. uerba Odof. hæc sunt, hic habes expresse, quod in generali feudi alienatione, quam facit princeps, continentur uasalli, quod est contra id quod legitur, si de feu. ua. fuerit interpellatus. c. in generali. Sol. uerū est, nisi dicatur expressim: & hic satis expresse dicit. Vel solue, quòd nō habet successor ius istorum uasal ex concessione ista, sed ideo quia princeps. & fa. ff. qui. mo. pig. uel hypo. sol. l. sicut. §. illud. & ius istorum uasallorum acquisitū est imperio, & ea quæ fiscalia sunt, principis esse intelliguntur, ut C. de quadri. præscri. l. benè a Zenone. & sic nō ob. dictum. c. in generali. Odof. ex hoc infero, quòd cū dicti comitatus sint de territorio regni, quòd uidētur iurasse fidelitatem Papæ tanquā regi: & idō regno transitio regē sequūtur, sicut mēbra sequuntur caput suum, a quo discedere nefas est. Item intentio particularium sumitur pro uniuerso.

b IN causis. no. hic quòd appellans Italicus nō tenetur ire in Alemaniā secundū istā pacem, sed imperator debet habere iudicem appellationū in Lombardia a 25. lib. imperiallum ā. qui cognoscat & definiat: & iste iudex debet præstare iuramentū quod bona fide causas examinabit, & definiet secundū mores & leges illius ciuitatis intra duos menses a contest. litis, uel a tempore appellationis receptę: nisi iusto impedimēto uel cōsensu utriusque partis remanserit. hęc sunt uerba literæ multum notabilia. Et primo no. quod ubi maior est quantitas, imperialis debet statuere authoritas, ut C. de ope pub. l. si quando, & dicitur hic maior quantitas a 25. libris imperialium supra: sed de iure communi aliter taxatur, ut C. de ap. l. in offerendis. & l. præ. ipsimus. Secundo no. de iuramento quod debet præstare iudex appellationū. Tertio no. quod iudex debet iurare quòd feret sententiā secūdum leges & consuetudines illius ciuitatis. & alias dicit lex: iudex sententiam proferat legibus & moribus cōsonantem. In auth. ut cum de ap. cog. §. 1. C. de adsti. prima. l. si ss. C. quæ sit longa consue. l. 1. C. de sen. & interlo. om. iu. l. nemo. Tertio si est quęstio de processu, seruabitur consuetudo primi fori. si de re uel causa, seruabitur per iudices appellationis illud ius, quod primus iudex debebat seruare: quia id quod debebat secundū iustitiam causæ & fori facere primus iudex, debet facere iudex ap. quia ei succedit ut confirmator uel reformator: & ideo quia nō est iniquū, sed æquum iudici a quo, non grauat partem, & sic a non grauamine iniuste appellaretur, ut in dicta authen. ut cu de ap. cog. in princip. saluo quod ex non actis nouum potest ferre sententiam, & etiam ueterem custodire. ff. quòd

cum eo. l. Titianus. Quarto no. quòd hic statuitur tempus duorum mensium ad causam appellationis decidendam: sed de iure cō. statuitur annus, ut C. de tempo. appell. auth. eiqu. Sed quæro, nunquid elapsis duobus mensibus appellatio sit deserta? & uidetur quod non: quia certa duorum mensium uidetur præfixa cognitori, non persecutori, quia uerba diriguntur iudici, & nō appellatori: iuxta nota C. de iudi. l. properandum, in prin. in contrarium dico: quia isti duo menses succedunt loco anni. Nam quia constitutio duorum mensium facit mentionem, tacitè uidetur prohibere, ne ultra tempus fiat. arg. ff. de leg. 2. l. statuliberum. §. sinchum. Item tacite hoc colligitur ex litera. ubi cōsidera, quod aut tempus apponitur iudici cum pœna: & tunc debemus esse contenti pœna. aut sine pœna: & tunc ut aliquid operetur temporis appositio, uidetur appositum ipsi liti & causę. Præterea quid diceret litera, nisi iusto impedimento uel consensu, &c. si duraret ipsa appellatio & eius uigor etiam post duos menses? item ex eo quod dicitur de prorogatione tēporis per consensum partium, appparet manifestè, quod sine prorogatione deserta est appellatio, & hoc tenet Odof. Sed quæro, quare litera dicit, a contestatione litis uel tempore appellationis receptæ? Respon. uult dicere, quod si appellatus uel appellans noluit litem cōtestari, iudex potest habere litem pro conte. ut C. de temp. ap. l. si. §. illud. & ex tunc current tempora duorum mensium. de iure autem communi, quando incipiunt currere tempora appellationis prosequendæ, dic ut in auth. de iudicibus. §. appellationes. Quinto nota, quod tempora assignata per statutum possunt prorogari per litigantes, & hoc quando tempus est breue: quia præsumitur appositum fauore litigantium & etiam fauore sententiæ, & ideo post terminum legis uel prorogatum, sententia est rata, & appellatio est deserta: quod est no. & idē in tempore statuto super reductione arbitramētii. Nā intelligitur statutum fauore arbitramentalis sententiæ latæ. sed in lege properandum, non est ita: quia ibi nulla procedit sententia, cuius fauore uideatur statutum. Idem quod in sententia seruabo in instrumētis guarentigiæ habentibus uim sententiæ per statuta Tusciæ. Bal. In tex. ibi, uel a tempore. hic alternatiue loquitur. nā in causa appel. iudex potest ferre sententiā & ante litem contest. si uult, ut C. de tem. ap. l. si. §. illud. & no. quod quicquid iudicis potestati permittitur. id iuris necessitati subijcitur, ut ff. de iudic. l. non quicquid. ibi, impedimento. & hoc probari fuerit, ut C. de temp. ap. l. fin. illud. Quid ergo si nō iudicet intra tempus statutū, an potest postea iudicare? Rūd. non. & si iudex tulit postea sententiam, sententia non ualet, & ex ea solutum repetitur: nam expirat iudicij instantia, ut C de iud. l. properādum. § huius, & §. si. ubi de hoc plenè. aduerte tamen, tota die clamant quidā, perierūt acta, & expirauit iudicij instantia, ut C. de iud. l. properandum. Sed certe qui ita diffusè allegat, idiota est. nam non omnia acta pereunt. dic ergo lapsu temporis ea acta perire, in quibus non imminet magnum periculum: Sicut est de libelli oblatione. forte enim uel sine forte melius formabis nunc quā primo fuerit formatus, uel saltem ita bene. Itē denuo lis debebit contestari, & in hoc etiam nō uertitur magnum periculum. Item peritiacamen uim calumniæ, unde iterū iurabitur de calumnia. acta autē in quibus uertitur magnum periculum, ut sunt confessiones, & te-

stium

ba

stium attestationes nõ pereunt, nõ enim pereunt cõfessiones: quia potest esse, q confessus est litigator in prima instantia iudicij aliqua, quæ sunt contra eum, & nunc pœnitet, modo in alio iudicio non confitetur, q ea confessio agnita sibi præiudicium generaret. Item attestationes non pereunt: quia potest esse quod testis non ita recordatur modo sicut & tunc, cum memoria hominum labilis sit vt ff. de proba. l. si arbiter. & ff. ad Carbon. l. 3. §. duæ. Vnde quia in his magnum est periculum: ideo dicendum est, quòd non pereunt. nam probationibus singulis est subueniendum: vnde facultas probationum non est angustanda: vt C. de hære & Manlehgis. l. quoniam in fine. cum occasione defectus probationum sua reddi non valeat: vt ff. de testa. tut. l. duo sunt Titij, & quia acta vaiios causæ in alia valent: vt C. de arb. l. pe in fi. & C. de re iud. l. fi. & de liber. cau. l. iubemus. de testi. l. fin. Odofr. De citatione an pereat? & videtur q non quia citatio causationem præscriptionem interrumpentem, vt C. de præscrip. xxx an. l. sicut. & l. fi. & malam fidem in possessore inducendo: vt ff. de peti. hære. l. ita vetunt. §. petitam. cum enim mala fides sit facti, nõ potest pro infecto haberi: vt ff. de cap. l. in bello § facta. In contrarium est glo ordi. C. de fruct. & lit. expē. l. litigator. Distingue ergo, aut citatio induxit suum effectum respectu actionis præscriptionem interrumpendo & talis effectus durat aut respectu officij mercenarij iudicis: & tunc in alia instantia nõ durat quo ad accessiones quæ officio mercenario veniunt in iudicio. & ita loquitur gloss. in d. l. litigator. vel dic vt ibi dixi. Quid autem de vitio litigiosi, an duret: dic vt no. in l. j. C. de præscrip. long. temp. & l. cum lite mortua. ff. iud. sol. Quod dictum est de attestationibus, intellige publicatis: secus si non essent publicatæ: quia non habent publicam authoritatem, antequam publicentur: vt no. ff. quæ in frau. cred. l. 3. §. gesta. Sed hoc videtur contra rationem s assignatam per dominum Odofre. nam ex quo testes solenniter deposuerunt in iudicio, illud quod est omissum de publicatione in primo iudicio, æquum est supplere in secundo iudicio, sicut testes qui non essent publicati in causa prima, possent publicari in causa appellationis. Ad hoc facit extra vt lite non conte. c. quoniam frequenter. Sed qui tenent primam opi. hac vtuntur ratione, quia publicatio testium fit officio iudicis mercenario, quod perit perempta instantia, quo ad ea quæ non sunt executa, sed exequenda, vt d. l. cum lite mortua. & ideo publicatio impossibilis videtur.

minabit, & definiet secundum leges & mores ipsius ciuitatis[a] intra duos menses à contestatione litis, vel à tempore appellationis receptæ, nisi iusto impedimento vel consensu[b] vtriusq; partis remanserit. Consules,[c] qui in ciuitatibus constituentur, tales sint, qui fidelitatem fecerint nobis, vel faciant ante, quàm consulatum recipiant.

Vasalli tanquã vasalli, & cæteri omnes tanquã subditi iurare debēt fidelitatem principi: nisi sint tales personæ, quibus iuramentum remittatur. Bald.

Vasalli nostri[d] à nobis inuestituram recipiant, & fidelitatem faciant, sicut[e] vasalli. cæteri oēs sicut ciues à sex-

sunt. ita intelligitur qđ not. in d. l. j. §. si quis apud eũ. ff. quod quisque iur. & ibi omnino vide Iac. Bu. Bar. & me. Aduerte tamē quòd si statuta tangerēt iurisdictionem principis, vt in causis appellationum, talia statuta non valerēt: vt hic, & extra de iureiur. c. venientes. Et est notã. q in cã appellationis ideo non habet locũ prorogatio iurisdictionis: quia causæ appellationũ sunt mixti imperij & pertinent ad authoritatem superioris: vnde & vtraque parte cõsentiente non possunt ventilari apud iudices incompetentes: vt C. de iud. authen. ad hæc. Sed nunquid tabellio de cõsensu partium sine præsentia iudicis possit recipere testium iuramenta & dicta nulla sibi facta per iudicem commissione? Respon. non: quia non reperitur, q tabelliones possunt recipere talia iuramenta: vt not. C. de testa. l. hac consultissima § pe. quod tene menti.

[a] Secundum mores & leges illius ciuitatis. Nota ex eo q dicit mores q licitum est cuilibet ciuitati habere cõsuetudines proprias. Et ex eo q dicit leges. no. q licitum est ciuitati habere propria statuta cõfirmata per præsidē prouinciæ. Sed si ciuitas sit sibi ipsi præses, sufficit q potestas ciuitatis cũ decurionib. faciat statuta, vel ciues eius accedēte authoritate superioris. nam cum facere statuta sit iurisdictionis & illa quantum ad actum exercitij sit in magistratibus, vt ff. de orig. iu. l. 2. § post originem, merito requirĩt magistratus, nisi alia esset cõsuetudo loci q possent dare iuri dõnem ipsis decurionibus sine magistratu, vt C. de diuer. offic. l. viros lib. 12. vel si ciuitas alia pro tempore illo careret magistratu, vt ff. de tut. & cur. da. ab his. l. vbi ab-

[b] Consensu. No. consensu partium prorogari tempora appellationis. ad qđ fa. C. de tem. ap. l. vlt. Odof. ēt si causa appellationis ventiletur per priuilegiũ vel speciale statutũ principis vt hic; quod est notabile. Bald.

[c] Consules. Consules non possunt ingredi consulatũ nisi iurauerint vel iurent fidelitatē, antequã cõsulatũ recipiant. hoc dicit. adde de cond. & demõ. l. Publius.

[d] Vasalli nostri. Recipiunt ergo hi inuestiturã tãquã vasalli, & iurabunt tanquã vasalli: & tale quidem erit eorum iuramentum vt cauetur ĩ. de forma fidelitatis. c. j. de noua forma fidel. ca. j. Cæteri autem iurabunt tanquam ciues, vt habes in d. c. j. de for. fi. & ĩ. eo c. in nomine. cui quidem sacramento adijcere debent qđ dicitur. ĩ. eod. § omnes. Sed an qui iurant tanquã vasalli, iurare debent tanquã ciues? videtur q non: quia hic dicit conclusiue cæteri tãquam ciues iurent. per qđ videtur innui q solum qui non sunt vasalli principis, iurent tanquam ciues. Sed hoc non innuitur, imo diuersum. s. q qui vasalli non sunt, iurent tanquam ciues, & non tanquam vasalli. Vnde pôt dici, q vasalli teneantur iurare & vt vasalli & vt ciues, cum separata sint facta, vt ff de cal. l. fina & C. de do. inter vir. & vxo. l. si maritus. Sed tamen vno sacramento quis iurabit & vt vasallus & vt ciuis arg. ff. de auth. tu. l. accipientis. Odofre. No. quòd qui iurat simpliciter, videtur iurare in omnem causam ex qua iurare tenetur. ff. de fideiu. l. si quis pro eo, § si nummos. Sed hic quæro an de periurio possit cognoscere iudex laicus? & dico q sic, vt not. in c. licet. de iureiuran. in nouel. lib. 6. nam istud est crimen commune vtriusque fori, vt in authen. de man. princ. § si vero canonicum. Quæro, quid si isti consules intrauerũt consulatum prætermisso iuramento? Respond. q a malo ordine intrauerũt, sunt extra mittendi, & etiam puniendi vt in l. j. § necessario ff. si mulier ven. no. & ĩ. de mil. vas. qui contumax est ca. j. § si vero, vbi dicitur, q malo ordine inductum debet reformari. certe nec in canonica possessione consulatus potest esse. nam in possessione canonica concurrere debet iuris adminiculum vt no. in c. ad decimas. de resti. spo. lib. 6. in nouel. & plene not. per Acc. in l. j in princip. ff. de acq. pos. in dubio tamen ex quo sunt publice in possessione consulatus præsumitur canonicum ingressum. & omnia solenniter acta ff. de officio præto. l. Barbarius.

[e] Sicut. Ista dictio quando que est aduerbium similitudinis, quandoq; aduerbium qualitatis, vt quando ponitur

decim annis vsque ad septuaginta: nisi tales personæ sint, quibus debeãt & possint sine fraude sacramenta remitti. Vasalli, qui tempore a guerræ uel treugæ non postulauerint inuestiturã, uel debita seruitia nobis nõ exhibuerĩt: hac occasiõe feudũ nõ amittãt. b Libellariæ c & precariæ

nitur pro tanquam, ut hic, & ff. de acce. l. si pater. § q à domino. & C. de hære insti. l. r. no. ergo de tãquam. sed nunquid rogatus tanquam tabellio uidetur etiam rogatus tanquam testis? uidetur q sic. ff. de test. l. Domitius nam nomen testis est generale & dic q respectu suæ scripturæ est tanquam tabellio, sed si scriptura nõ est solennis, poterit recipi ad probationẽ negotij pro teste, nõ ad supplectionem sui instrumenti, sed ad uiuam uocem, tanquam testis unius uicem gerẽs: ut C. qui test. fa. po. l. hac consultissima. §. fin. per Acc Cy. Iac. But. & alios ibi uideas. In tex. ibi, 70. hi qui supra hanc ætatem sunt merentur excusationem à tutel. ut C. qui æta. l. unica. uel a præstatione munerum personalium, ut C. qui æta. l. fi. lib. 10. Quibus autem personis debeat remitti iurandum, quæritur? & uidetur quòd solis seruis eum illi soli excipi uideãtur, ut j. e. c. in nomine, cir. fi. Sed certe & furiosi excipiuntur: cum pupillis similes habeantur, ut ff. de acqu. hær. l. pupillus. & est ad hoc qđ alias dicitur, furiosus a loco quiescentis & dormientis habetur, ut ff. de iure co. l. a. § furiosus, & C. ad Tre. l. fin. & ff. de iureiur. l. ubi non. § furiosus. Sed nunquid fœminæ iurabunt? resp. non, ut j. eo. c. in nomine circa fin. Item nunquid unus tantum pro domo? Respon. Imo omnes qui intra hanc ætatem sunt, ut j. eo. c. in nomine. cit. fi. Item excipiuntur clerici, ut C. de epi. & cle. l. cum clerici. & in Lombar. de aduo. & uicedo. l. quicunque. & l. quoniam. Sed tu dic, quòd imo iurabunt clerici: ut extra de iureiur. c. fi. Monachi autẽ & alium ordinem, non iurant, cum hoc ad eos non spectet. ut C. de epi. & cle. l. decernimus. ar. l. omnes & l. generaliter. Item quia pro mortuis reputantur, ut C. eo. l. fi. & in auth. de mo. § distribuuntur. & in auth. de mona. § illud. Odofr. Extra quæro, nũquid ille qui est in articulo mortis, possit tãquam testis examinari? & uidetur quòd non: quia mens mortis cogitatione turbata nõ ita bene memorari potest, ut C. qui test. fa. l. hac consultissima. §. at cum humana. & in teste est opus sciẽtia & memoria, ut ff. de fur. l. quidam tabularum. Contrarium dico, nam cum posset facere testamẽtum: ut ff de leg. 3. l. Pamphilo. §. propositum. ergo & esse testis. nam non minus est testari, quam testificari, ut ff. de te. l. cum lex. & etiam nos uidemus, quòd si lingua sit ingrossata propter infirmitatem, non tamen omnino præpedita, potest quia facere testamentum. ut C. de test. l. quoniam indignũ. in uerbo, semiuecis. & no. e. ti. l. iubemus. & puto quòd interrogatoria debent breuiari, ut nõ interrogetur nisi de substantialibus, & de his de quibus lex iubet expresse testam interrogari puta an sit odiosus nam odioso non creditur quantũcunque in infirmitate acceperit corpus Christi. arg. ff. ad Syl. l. si quis in graui. dictum etiam ipsius poterit reprobari de falso: quia non omnis qui moritur, est Ioannes Euangel. ut C. de test. l. uerba testamenti. De eo q moriens confessus fuit se mutuum, uel dotem recepisse: utrum hæres eius poterit opponere exceptionem non nu. pecu. dicit glossa quòd nõ: quia nequaquã moriens expectabat futuram numerationem. Ista est gl. singularis in l. r. C. de fal. causa adiect. legato.

Furiosus loco quiescentis & dormientis habet.

Nõ omnis qui moritur, Ioannes est euãgelista.

a Vasalli q tempore. Hic dicitur quòd uasalli q tempore guerræ non postulant inuestituram à domino, & non exhibẽt seruitia, eo quòd ciuitas eorũ ẽ in guerra cum illo domino: quòd nõ propterea perdunt feudum. qđ est no. dignum. Et nota q. ò l treuga magis accedit guerræ quàm paci: & quod de guerra & treuga idem est iudicium. Item nota quòd tempore treugæ nõ est tutus accessus. facit. c. pastoralis. de re iudic. in clem. & j. eod. §. sententiæ quoque.

b Non amittant. dicit Cato, Pugna pro patria. sic C. de abolitionibus. l. fallaciter. & ff. de iustit. & iur. l. ut uim. Iusta enim sunt bella, quæ fiunt pro patria defendenda, ut in decret. 23. q. 7. ca. si nulla. Odofre. Sed an guerra connumeretur inter casus fortuitos? Respon. sic, nisi tempore cõtractus potuerit prouidere quia tunc eui pæ connumeratur, ut ff. loc. l. ex conducta. §. si uis tempestatis. per Cy. qui allegat eo. ti. l. habitatores. §. ult. & ff. de damno in fe. l. qui bona § de illo quod tene menti. uerba Cyn. hæc sunt in d. §. si uis tempestatis, in uerbo, incursus hostium. Hic quæritur de quæstione facti, quidam conduxerãt à communi Pistorij certas possessiones per certum tẽpus, puta quinque annos, in exactor pro communi petit pensionem: conductores dicunt se non debere teneri, quia non potuerunt colligere uel colligi facere prædictas pensiones propter incursus hostium, qui morantur in castro sancti Lucæ. quæritur quid iuris sit? Ego distinguo: aut superuenit guerra & incursus prædictorum hostium post contractum locationis: & tũc remittitur pensio, ut hic dicitur. aut ante erat guerra. & tunc imputandum est eis qui sciuerunt conditionẽ & statum rei & non præuiderunt unde non excusantur à pensione ar. j. de dam. in fe. l. qui bona. §. de illo. & eius quod no. d. l. habitatores. §. ult Cy Sed quid, ecce materia erat præparata ad guerram: tamen nundũ erat mota guerra inter duos principes. fecerũt inter se treugam seu sufferentiã duorum annorum. Quæro, utrum elapso tempore sit necessaria diffidatio a ad hoc, ut ille qui aggreditur territorium alterius non dicatur esse latrunculator? & uidetur quòd non sit necessaria diffidatio. at. ff. de l. 2. l. statuliberum. §. stichum. Sed contrarium est uerum: quia ubi non procedit dispositio, ibi lapsus temporis pro se non habet dispositionem inducere. Item uerba quæ sunt ordinata ad negandum uel priuandum, non disponunt, ut ff de manumi. testa. l. Titia. §. fi. & ff. de hæredi. insti. l ex facto etiam agitatum. Sed si guerra præcessisset, ex priuato tempore sufferentiæ, ipso facto remanerent in guerra, nec esset noua diffidatione op°. ut ff. de pac. l. si unus. §. si cum reo, & uide quod nota. in c. pro humani. de ho. lib. 6. in nouel. &c.

a Tu uero quid diffidatio operetur & quis diffidatus dicatus, uide Ioã. And. in ca. pro humã. de homi. lib. 6. & Hos. in ca. felicis. de pœnis. co. ii.

c Libellariæ. Dicit quòd libellariæ & precariæ de feudis factæ per uasallos, in suo statu permaneat. i. in eodem habitu, ut ff de condi. ob causam. l. quòd seruus. secundum consuetudinem uniuscuiusq; ciuitatis. f. de societate Lombardiæ non obstante lege quæ diceret contrarium: & est imperatoris Friderici. Extra not. quòd libellariæ ecclesiarum & emphyteusis possunt per emphyteutam donari & legari saluo iure ecclesiæ, ut no. extra de loca. ca. potuit in nouella. Sed Bar. consuluit cõtrarium p l. uniuersas. C. ne sei dominicæ uel templorũ. Sed ibi loquitur, quando respectu proprietatis & non utilis dominij contractus in fraudem celebratur. & sic non ob. & fa. C de hære. insti. l. hæreditas. in uerbo, annonæ ciuiles. ibi, non obstante, quæ est de prohibi. feo. alie. per Frid. & sic collige ar. quod imperator dum concedit aliquod rescriptum quod sit contra legem aliquam, debet specificare legem, dicens nõ obstante tali lege: & tunc ualet, ut hic: alias non uidetur ualere, ut ar. ff de le. 3. l. si quis in princ. & ff. de adop. l. nam ita. Quid ergo si d cat generaliter non obstante. l. al qua uel rescripto super hoc indulto: an teneat hoc. quod quidam dicunt. Alij dicunt, refert utrum Imperator rescribat contra legem, an contra rescriptum. Si contra legem, tunc dicit tali lege nõ obstante. Si contra rescriptum, tunc generaliter sufficit dicere non obstante aliquo rescripto. & ita tenetur.

Ratio

in suo statu permaneant secundum consuetudinem vniuscuiusq; ciuitatis, non obstante lege nostra, quæ dicat, imperatoris Friderici damna[a] omnia & ablata, etiam iniurias, quas nos per nos & ꝑ nostros ab vniuersitate[b] societatis, vel ab aliquo de societate, vel coadiutoribus societatis sustinuimus, per nos cum nostra parte remittimus gratis, & plenitudinem nostræ gratiæ eis damus. Moram superfluam[c] in ciuitate vel episcopatu pro damno ciuitatis non faciemus. Ciuitates[d] mutare,[e] vel extra muniones facere eis licet. Item societatem,[f] quam nunc habent, tenere, & quoties voluerint

Ratio est, illa, quia facilius tolluntur iura positiua siue priuilegia quam iura communia: vt in auth. de non alie. aut perm. §. illud. Sed quid si ita dicat imperator concedo tibi priuilegiũ hoc non obstãte lege aliqua: & non obstantibus illis legib. quæ dicũt generaliter dictum non valere, nisi in casibus specialiter nominatis. & hoc dico per l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. & C. ad Velleia. l. iubemus? Respon. credo, quod teneat. argu ff. de lega 3. l. si quis in princ. & in authen. de testa authen. hoc inter liberos. & C. de tute co dic. l. diuus §. licet. Odofr. Illud est consideratione dignũ, quod licet princeps rescribat cõtra proprium statutum, & sic ex certa scientia, tamen cum approbat factum damnatũ, requiritur clausula non obstante. Idem si factum non est damnatum, sed est data ei forma vt requiratur hæc clausula C. de test. auth. hoc inter liberos. & ibi no & cod. tit. l. si non specialis. De clausula suppletiua de plenitudine potestatis scias, quod populus Romanus antequam transferret imperium ad Cæsarem, hæc clausula nũquam fuit vsus, nec in iure ciuili inuenitur hæc forma, nisi dicatur, & bene quod includitur sub illis verbis quicquid principi placet legis habet vigorem. ff. de const. prin. l. 1. & C. de legi. l. vlti. & adde quod Specul dicit, quod contractus feudalis, emphyteuticarius siue libellariæ conditionis eiusdẽ naturæ sunt vt ipse notat in Spec. de feu. §. quoniam ver quadragesimo circa fin & sic in solo nomine est discrimen: vt & alias, dicit lex. C de agri. & cen. l. definimus. Sed Spe. non dicit verum, nisi forte loquamur in feudo quarundam ecclesiarum Lombardiæ pro quo non pra statur seruitium, sed censos pecuniarius ad instar ficti, puta certa quantitas pecuniæ uel frumenti, uel aliud simile, ut una spalla porci, uel unum par caponum quolibet anno, quia ecclesia Lombardiæ non curat de seruitijs armorum: sed de redditibus bursatum. & ideo in talibus feudis puto, quod succederet mutus & surdos etiam a natiuitate, & quilibet hæres, ut C. loca. l. otiam ueritatis. nisi tenor inuestituræ repugnaret, consuetudine etiam ecclesiæ semper salua. Bald.

[a] Damna. Hic Imperator remittit omnia damna data in rebus, omnia ablata facta de rebus, & omnes iniurias factas in personis ab uniuersitate societatis, uel ab aliquo de societate, uel a coadiutoribus. Et hic nota, quod imperatori fit iniuria, non solum per se, sed per suos. facit. ff de relig. l. ossa. in fi. & quod no. Bar. ff. de cap. l. hostes. & Inno. extra de appel. ca. dilectis. Item no. quod Imperator remittit omnia illa, licet non appareat de alio mandato. Et adde quod habes extra de iniur. & dam. da ca. in nostra. Item nota quod ligæ & confœderationes faciunt uniuersitatem.

[b] Ab uniuersitate. Hic habes, quod uniuersitas dãnũ dare dicitur & sic per consequens dolum committere: ut ff. de dolo l. sed si ex dolo. §. j. licet alia uideatur dicere contrarium. Metum dicitur inferre. ut ff. quod me cau. l. metũ. §. aduertendũ. quod enim maior pars facit, tota uniuersitas fecisse uidetur. ut ff. de reg. iur. l. aliud §. referuntur. & ff. ad munici. l. quod maior. l. em & si potestas, consiliarij & anciani hoc faciant, tota uniuersitas fecisse uidetur, ar. ff de oi & ui ar. l. siue a me. Et ideo nos uidemus quod uniuersitas accusatur & respondet per syndicum habentem speciale mandatũ a ciuibus: vt C. de re mili. l. tam collatores, lib. 12. nec requiritur quod illæ singulares personæ quæ deliquerunt, nominentur in syndicatu, quia non constituitur syndicus nomine ipsorum, sed nomine totius vniuersitatis: vt l. imitãum. §. vniuersitatis. ff. de rerum di. Et no. quod facilius fit inquisitio contra vniuersitatem, quam contra singulos: quia delictum magnę vniuersitatis non potest esse nisi notorium & famosum. Vnde quãuis fama quæ semper apud acta est præsens, & clamosa vox populi magis clamet in rebus notorijs, est verum quod in notorio actus transeuntis requiruntur postea probationes plenæ, vt ff. de offi. rect. prouin. l. iustissimos. & ordo iudiciarius. arg extra de iu. c. exhibita. saluo eo quod no. insti. de publicis iudi. in prin. & not. in c. fi. de for compe. in nouel. lib. vj. Si autem iudex vult inquirere contra singulares personas, oportet quod fama specialiter sit contra eos, & non admittuntur per procuratorem si causa exigat detentionẽ seu carcerem personæ, vt in c. eos qui. de sen. excõ. lib. vj. Et aliquando illa detentio est arbitraria, aliquando necessaria si qualitas pœnæ sit personalis. Sed nonquid fideiussores possunt se obligare ad pœnam corporalẽ? Et quid de obsidibus? dic vt nota. xxiij. quæstio. v. cũ homo. & dic quod non de iure, sed de consuetudine in quibusdam locis seruatur contrarium, quæ consuetudo habet potestatem in sanguine hominis. ff. de extraor. cri. l. saccularij. §. sunt quædam. Bal.

[c] Moram superfluam. Hic dicitur, quod imperator in ciuitate vel episcopatu non debet facere superfluã moram in damnum ciuitatis vel episcopatus seu territorij, per quæ transit. Et est ratio, quia fere impossibile est, quin exercitus eius damna non inferat, vt ff. loc. l. ex conducto. §. sed si habes. ver idemque.

[e] Superfluam. argu C. de mete. l. deuotum. & in auth. de quæstore. §. si vero forsan. Sed quãdo dicatur mora superflua? Respon. iudicio ecclesiæ, populi, vel si ibi moretur vltra sex menses, ar. C. de censibus. l. fin. Odofre. vel arbit. boni viri, vt ff. de ver obl. l. continuus: §. cum ita. & ff. ad Tertu. l. a §. si mater. & lege. 1. ff. de superficiebus. Bal.

[d] Ciuitates. Hic dicitur, quod licitum est uniuersitati societatis seu ipsis societatibus ciuitates mutare, & extra ciuitatem muniones & fortilitia facere.

[e] Mutare. Hic est triplex litera alias mutare, uel munire, uel mutare & quælibet bona est. & est simile. ff de operibus publicis. l. de operibus. C. de ędifi. priua. l. per prouincias ff. de rerum di l. sacra. §. pe. in auth. quomodo oportet episcopos. § si quis appatuerit. l. fi. alias autem, nisi iussum haberent a principe, hoc facere non possunt. argumen. C. de ope pub. l. si quando. & l. nemo iudicum & facit ad id quod no. s. eod. § nos Romanorum Imperator. & c. in fi. illius gloss. 1. fine præfinitione temporis & c. Odof. C. de sacrosan. eccle. l. ad instructionem. Bald.

[f] Item societatem. Dicit quod ciuitates, quæ ueniunt in ista pace, possunt fœdus & societatem, quam inter se habent, manutenere, & etiam renouare toties quoties eis placuerit, & eis uidebitur expedire. Conuenticula hic conceduntur: de iure autem communi prohibentur: ut supra, de pace tenen. § conuenticula C. de episco. & cleri. l. conuenticula. C. de ijs, qui ad eccle. confu. l. denunciamus. de pa & sacrific. l. t. & in auth.

remouere, eis liceat. Pactiones [a] timore nostro, vel per impressionē nūciorū factæ cassentur, [b] & pro infectis [c] habeātur. nec pro eis aliquid exigatur. Pacta [d] Placētinorū (scilicet pactum pontis Padi, & fictum eiusdem pontis, & regalium, & datium, & pactū, quod episcopus Hugo fecit de castro arquato, & si aliqua facta sunt similia ab ipso episcopo, vel a cōi, [e] vel ab aliis de societate nobiscum, vel nostro nūcio, ipso ponte remanente cum omnibus suis vtilitatibus Placentinis: ita tamen [f] quòd teneantur persoluere fictum [g] abbatissæ sanctæ Iuliæ de Brixia, & si quæ sunt similes.

Dicit, quòd sententiæ per Imperatorem latæ contra rebelles occasione rebellionis & partialitatis, rescinduntur facta pace: secus si non occasione rebellionis, si alias iustè sunt latæ: puta ex causa mutui vel depositi.

Sententiæ quoque, [h] quę de iure & secundū leges, & consuetudinem habebat.

de interdic. col. hære. circa prin. C. de sum. trin. & fide catho. l. 2. & de hære. l. cuncti. & hæc societas a principe approbata est hic. Ideoq; licitum est eis societatem seu conuenticulam tenere: & quoties voluerint renouare: vt hic, & ar. C. de Iudæis. l. 2. Sed nunquid aliam societatē poterunt cōtrahere cum aliis ciuitatibus, cum quibus nullam societatem habebant? Respon. non: cum dicat iste text. quam nunc habent &c. & facit infra. eo. §. pacta inter ciuitates. Odofre. Quæro: facta est liga inter duas ciuitates per quinquennium duratura: vtrū si post quinquennium prætiant sibi mutuos fauores: intelligatur liga tacite renouata? videtur quod sic, sicut dicimus in cōtractibus rerum: vt ff. loca. l. item quæritur. § qui impleto. Contrarium dico, nisi renouetur expresse: vt hic. & est ar. C. loca. l. si cum Hermes præsertim si fuit contracta prius per stipulationem: quia stipulationes verba desiderant. Similiter in contractibus in quibus requiritur scriptura, non fit tacita renouatio: vt in d. §. impleto. Item not. quod iste tex. loquitur de renouatione voluntaria: sed aliquando fit renouatio necessaria, vt in contractibus emphyteuticis [*] & feudalibus: vt notat Cyn. C. de sacrosan. eccle. authen. & quæ.

[*] Intelliges tamen in libellariis a vasallo, vel emphyteuta initis quoniā in emphyteusi necessaria nō est: vt per Ludo. Ro. in cōsi. 46. incipiē. viso proces.

[a] Factiones. hic dicitur quod pacta inita timore Imperatoris, vel per impressionem nunciorum suorum, sunt irrita & cassanda. ergo imperator non potest inferre metum sicut nec qualibet priuata persona. Item no. quod illud quod fit per metum principum, non valet. Dicit Spe. quod iudici non debet nouitas in homagiis vel in actis fidelitatis: vt in Spe. de feu. §. quoniam versi. ego talis iuro. dicit Ioan. And. quod indebita seruitia præsumuntur a dominis per metum extorta. In cap. 1. de præscrip. lib. 6. in nou. Et contra potestates præsumitur. C. de testa. l. nolumus. C. de fundis limi. l. 1. lib. 11. & C. de omni agro deser. l. qui per potentiā præsertim erga rusticos. C. ne rusti. ad vllum officium deuo. l. 2. not. tamen, quod nisi voluntas condescendat compulsioni, non potest cogi. C. de hæredi. insti. l. 1.

[b] Cassantur Sed an ipso iure, vel demum opposita exceptione? Respon. ipso iure: vt ff. quod met. causa. l. si mulier. §. si dos. tu dic vt not. ī. de pace iura. fir. §. itē sacramenta.

[c] Pro infectis. factæ enim fuerunt contra legē & quæ contra leges fiunt, pro infectis habentur: vt C. de leg. l. nō dubium. & C. de sacrosan. eccl. iubemus. §. sanc. Odofr. Sed an contractus principis habeat vim legis: vt ff. de pub. l. Cæsar? Respon. sic: quando caret vitio. sed hic nō caret vitio, quia est contra ius naturale, vel saltem contra bonos mores. Et not. hunc. §. valde ad contractus, qui tota die fiunt cū dñis terrarū. Sed nunquid debet proponi actio, quod metus causa ad rescindendum? Respō. non: quia non est coram quo agatur. Item quia metus principis est quodam modo vis præcisa, quæ omnino tollit consensum & adde quod not Inn. extra de renun. c. super hoc. & ibi ponitur quid quis habebit probare in huiusmodi iudiciis. licet enim dixerim, quod non est coram quo agatur de facto: tamen de iure si Imperator facit iniustitiam, potest adiri papa per supplicationem vel denunciationem: vt extra de proba. c. j.

[d] Pacta. Dicit hic, quod ex speciali clausula præmissa subiicitur generalis. sic. ff. ad legem Aquil. l. si seruus seruum. §. inquit lex. sic contra. C. de sacrosan. eccle. l. generali. & l. illud. & l. sancimus. & d. l. si seruus seruum. §. rup. Odofre. & ff. de postulan. l. 1. §. hoc edicto.

[e] Communi l. tota vniuersitate: quia tota vniuersitas commune appellatur. quod autem dicit ab aliis. scilicet singularibus personis pro priuato facto suo. Odofre.

[f] Ita tamen. Ista dictio habet determinare præcedentia. Odof. ff. ad Trebellia. leg. Lucius. §.

[g] Persoluere fictum. Differentia est inter fictum & seruitium sicut inter pecuniam & censum & operā: & aliquando fictus appellatur census. C. de dona. l. censualis. de acquiren. re. do. l. quæ qui qi. C. sine censu, vel reliquis. l. omnes. Et an quicunq; non soluens cēsum tempore a iure statuto perdat rei dominiū? Dicendū est quod sic, si ille cui debet cēsus solui, habet directū dominium rei: vt C. de sacrosan. eccle. authentica, qui rem huiusmodi. secus si præstatur in signum alterius subiectionis de re propria: vt not. Innoc. de relig. domi. constitutus. & facit optime C. de fund. patri. l. fundi. possessionem tamen nullus perdit, donec eiiciatur foras: vt no. ff. pro socio. l. cum duobus §. idem respondit. Et qui non reuocat ab ecclesia, videtur iuri suo renunciare. vt no. c. 1. de precar. in nouel. & infra. eo. ca. ego luto, scilicet, quando venit ex necessaria consequentia præcedentis contractus.

[h] Sententiæ quoque. Iste. § est valde no. ad extrinsecos terrarum: vt sciamus qui processus facti contra eos rescindantur, eis ad ciuitatem reuersis, & qui nō. Adde quod not. in c. j. de cle. non resi. lib. 6 in nouel. & in c. statutum. de rescri. eo. lib. tangitur de istis extrinsecis. & si quidem licet non per se, tamen per procuratorem potuerunt comparere: citatio arctat eos. secus si nec per se, nec per procuratorem: quia nullus audebat tanquam procurator comparere: vt ff. ad Trebellia. de ætate. & in ca. pastoralis. de re iudica. in clementi. & in capitu. bonæ. de electio & si erant banniti omnibus bonis eis ademptis, iudicia non tenent: vt lege, si constante. §. finali. ff. solu. matrimo. quia, iudicia exularunt: vt ff. de capi. de. l. tutelas §. si libertate. & compromissa soluuntur. ff. de noua. l. quoties §. fina. quia habentur pro mortuis. C. de hæredi. institu. l. 1. & facit quod not in l. ad cognitionem. ff. quib. ex cau. in pos. ea. in glo. quæ dicit not. hic pro bannito. Quid de sententiis latis ex compromisso facto inter extrinsecos & intrinsecos? Respon. tales sententiæ valent pro rebus compromissis: sed extra compromissum non valent, etiam si post compromissum nominatim homologetur laudum. Nā expresse dicit decretalis, quod nō potest homologari laudū. super quo non procedit compromissum. extra de cōfis. vti. vel inuti. c. examinata. ad quod

ad quod facit. ff. de pecu.l.3.§. si seruus, & qđ ibi no. per Guli. de Cu.& est ratio: quia est ordo substantialis peruersus.nam ubi nõ procedit notio, ibi sententia non procedit, nec ualet authoritate partium ordine prætermisso, ut C.de sen.& inter.om.iu.l. prolatam.

pe.§.fi.& arg.fami.erci.l. In hoc iudicio. Odofred. Et no. φ in istis restitutionibus,quæ fiunt uigore capitulorũ pacis,obstat exceptio doli facis: qđ est notandum. Sed quid si quis nesciat dicere confines suarum possessionum? Resp. sibi imputet, quia nemo sibi incertus esse debet quantum possideat, ut ff.de uer.signi. l.sub signatum.§.fi. Accur.

nes [a]contra aliquem,uel aliquos de societate latæ sunt teneant, sicut de iure contra eos tenerent: si gratiam nostram non habuissent. Quæ uerò contra aliquem uel aliquos de societate latæ sunt occasiõe guerræ,seu discordiæ, in irritũ [b] deducantur. Possessiones [c] omnes,quas quisq; de societate tempore guerræ tenebat iustè, si per uim ablatæ sint ab eis, qui de societate nõ sint, cũ fructib.& sine damno [d] restituantur, [e] uel si eas recuperauerit, [f] qetè possideat:nisi per electos arbitros ad cognitionẽ [g]

regalium nobis assignentur. Opizoni marchioni omnem offensam, quam nobis, uel alicui partis nostrę fecerit, postquã i societate fuerit, uel per se,uel per aliquam personam cũ societate, uel defendendo aliquem de societate,imperiali clemẽtia per nos & nostram partem remittimus, & in plenitudinem nostræ gratiæ eum recipimus, nec per nos,nec p interpositam personam pro præteritis offensis sibi, uel parti ipsius aliquam inferemus iniuriã, lęsionem, uel coerctionẽ. [h] Amplius eã iurisdictio-

[a] Secundum leges & consuetudines. Not. argu. φ si causa est commisse secundum leges & consuetudines terrarum terminanda φ potius debet terminari secundum bonas consuetudines quàm secundum leges. Et dictio, & significat bonitatem arbitrij & non merum ius commune, ut extra de eo qui mitt. in pos. caus. rei sec. cum uenisset. & uide Cyn. C. de test. mi. l. capitatorias. Cy.

[b] In irritum. sic ĩ. eo. §. priuilegia. causa enim harum sententiarum seu discordia sublata, cessare debet earũ effectus.sic. C.de episc. & cle. l. generaliter ff. de excusa. toto.l. cum ex oratione ff. pro so.l. exactione.§. alicuius. debent enim omnia pacis tempore in pristinum statum restitui: argu. eius quod de redhibitione dicitur. ff. de ædil.edi.l.redhibere,& l.facta. & de alie.iudi.mu.cau. fac.l.quia. Odofre.

[c] Possessiones.possessiones amissa tempore guerræ quæ ante tempus guerræ possidebantur, debent restitui possessoribus, & si eas recuperassent, debẽt eis defendi.nisi essent possessiones, quæ pertinerent ad Imperium, de quibus debet stari dicto arbitrorũ electorum. Et no. φ non dicit hic de eligendis arbitratoribus: quia nemo transigere uel amicabiliter componere compellitur: quidoq; tamen in arbitratorẽ potest compromitti,& nõ in arbitrum, ut super. [a] decimis & alijs spiritualibus,ut no.in c. si pater. de testã. in nouell.Not. φ tempore guerræ licitum est recuperare per uim ablata. No. de cõseruatorio possessionis.facit.C. de Carb.edic.l. 1.Not. φ arbitri eligun tur in causa Imperatoris, qui habent cognoscere de regalibus. Nota de uerbo assignentur, quod significat, id est declarentur pertinere, & de facto ponatur in possessione,si non est.

[a] Sup quibus possit trãsigi,uide Pan. in cl. 2.đ de. & tex eo. tit.in c. ex multiplici Caterũ q bus casib. transigere liceat, & qbus non uide integrè p not. 2. qõ.3.§. notã. & e. di.c.sciendũ. & 27. qõ.4. cap. si illi.

[d] Cum fructibus & sine damno. Nota φ fructus & damna ponũtur ut diuersa, & sic nõ dicit damnũ dare,q tãquam possessor percipit fructus. qđ tene menti.

[e] Restituantur. hoc nisi ablator iure se posset tueri in causa proprietatis. tunc enim restitutio impeditur: ut ĩ. eo.§.si qui.Et caue, quia hic dicit de ablatoribus seu suasoribus: qui non sunt de societate. Sed ego idẽ puto & de ijs, qui sunt de societate, cum in d.§ si q. generaliter loquatur, & nõ specificet, an de societate sit uel non. sic ergo generaliter & indistinctè debent intelligi ut ff.de public.l.de pretio. & intelligendum est imperatorẽ in hoc casu idem statuisse in suis,quod in alijs. & idẽ in alijs quod in suis, causa æqualitatis hinc inde seruandæ, ut arg. ff.de arb.l. si cum dies.§.fi. C.de fine. & lit.aapen l.fin. C de proal.faci.scil.l.in sacris lib.12. ff man.l.3 in fin. & C. commuo. diui.l.

[f] Recuperauerit. quoquo modo. Odofred. Et sic nota φ tempore guerræ licitum est recuperare qualitercunq;. Et quid si unus recuperat alij ablata? dic ut ff. de ca. l.si quis in bello. Si quis perdidit bona culpa sua damnabili, ut si miles perdidit arma, non recuperat, sed si latrocinio, uel uirtute se pugnando, tunc recuperat a quolibet recuperante, salua consuetudine armorum.eod.tit.l. 2. per Di. sed qualiter probabitur possessio? Respon. probata detentione corporali. nam qui detinet,præsumitur possidere, ut no.in c.cum olim. de priuile.per Iono.vij. q. 1. pontifices. per Archi. & in capi. ut lite pen.In nouel. nisi constet alium possidere (cunque personam, ut apparet in prædictis legibus & capitulis.) Vnde non frustra hoc in modum priuilegij huic conceditur. Sed attẽde, quòd si rectè inspicias, non dicitur remittere nisi offensas, quas fecit postquam fuit in societate. Et sic puto. quòd si feudum haberet a principe,& antequã esset in societate culpam aliquam cõmisisset, propter quam amittitur feudum, φ benè amiserit feudũ,& culpa illa non uidetur remissa per hanc pacẽ, licet uideatur contra id qđ dicã.ĩ.proxi.ibi,pro præterita, &c.quasi uideãtur remissæ omnes culpæ & offensæ factæ, siue antequã esset in societate, siue post essent cõmissę. Sed certe,nõ est uerum.nam nõ sic intelligitur in præteritis. nam idem uult dicere, ac si dixisset prædictis. Hoc ẽt indicat, qđ ibi statim sequit, uel parti eius,&c.Odofr. Nec est nouum maleficium per perseuerantiã delicti tempore guerrę remissum facinus uideri. nam inspicitur tẽpus quo delictũ nascitur. ff. de iureiurã. l. qui iurasse.§. si pater, & l. eum qui.§. in popularibus, de furt.l.inficiando. §.in sant.C.de test.l. cum antiquas. in prin.& arg.in c. 1.ã.de feu guar. Quæro,quid si testis dixit,φ fuit ante guerram, utrum probet, φ fuit ante originem guerræ. & uidetur φ nõ: quia æquiuocus est sermo iste: cum possit intelligi ante guerrã.s. finitam.l. 2. si certum petatur.per Bartol. Trussa est. omnis intellectus est extraneus, qui non sonat in auribus uulgi,ut extra de spõsa.c.ex literis. & ideo intelligitur ante originem guerræ.

[g] Ad cognitionẽ. not. φ arbitri electi ad cognitionẽ uidentur electi ad decidendum & ad signandu: et hic, & ff de proc. l.qui procuratorẽ dat. secus in electis ad cognoscẽdũ & referẽdũ,qa nõ possunt causam decidere,ut C.de off.præfe.August.l.ordinariorum.

[h] Coerctionem. vel coactionem,uel correctionem. Odofr. tria sunt quasi synonima.

nem, quã Mediolanẽses exercere consueuerũt [a] in comitatibus Seprij, Martexanæ & Burgariæ & in alijs comitatibus, exceptis locis, quæ Pergamenses nomine nostro tenent inter Alduã & Oleum, excepto Romano uetere & Bariano, & eam quam modò exercent, liberè & quietè habeant, & possideãt [b] sine contradictione nostra & successorum nostrorum, [c] saluis pactis, & datis & concessionibus in suo robore durantibus, quæ Mediolanen. per cõmune fecerunt ciuitatibus Pergamo, Nouariæ, & Laudo: nec per hanc concessionem lædendis. nec ullum præiudicium fiat iuri, aut consuetudini alicuius ciuitatis & societatis præter dictas concessiones. Pacta inter ciuitates & societates quondam facta, nihilominus firma & illibata permaneant: nec aliquid intelligatur acquisitum Mediolanensibus in episcopatu Laudensi præter dictas concessiones: saluo [d] iure aquæ Lambri Mediolanensibus, [e] si qđ habent, uel in pedagio. Omnes [f] de societate, qui fidelitatem nobis iurabunt, in sacramẽto fidelitatis adijcient, ꝙ possessiones & iura, quæ nos habemus in Lombardia, & possidemus extra societatem, iurabunt bona fide nos manutenere, si opus fuerit, & cũm super hoc per nos, uel per certum nuncium nostrum fuerint requisiti: & si amiserimus, recuperare: ita uidelicet, quòd finitimæ [g] ciuitates obnoxiæ sint principaliter ad hoc faciendũ, & si opus fuerit, aliæ teneãtur [h] ad competens auxilium præstandum. Ciuitates quæ sunt extra Lombardiam, in suo cõfinio similiter teneãtur [i] facere. Si qua uero [k] ciuitatũ ea, quæ in cõuentione pacis ex parte nostra statuta sunt, nõ obseruauerint, cæteræ ciuitates eam ad id obseruandum bona fide com-

[a] Amplius consueuerunt. sume illud quod est longe infra. & eam quam modo exercent.

[b] Possideant. Not. iurisdictionem possideri. i. quasi possideri, ut J. eo. §. omnis, & non uitium uerbum impropriè positum, ut. ff. de iureiu. l. sed & si possessori. § sed si reum. quod debet intelligi secundum sanum intellectum, & probatur possessio iurisdictionis per exercitia, quibus quis est usus liberè & quietè text. est hic notabilis.

[c] Successorum nostrorũ dicunt quidã hic uidetur imperator iniungere successori suo, ut hoc idem faciat, quod quidem esse non potest, ut ff. ad Treb. l. ille a quo. §. tempestiuum. & ff. de manu. l. apud eum. Sed certè non est uitium, sed ita debetis intelligere literam istam, quòd habeant sine contradictione successorũ nostrorum. Si enim successores nostri contradicant, non habebunt. uel dic simpliciter. ut iacet. ar. C. de sent. & interlo. om. iud. l. post sententiam & sen. rescin. non poss. l. 1. prima placet, cum Imperator prædecessoris sui factum abrogare possit, ut C. de ueteri iur. enuc. l. 2. circa princ. Odofre. & per hoc determinatur quæstio quam format Cy. C. de legi. l. digna uox. & sic nec per contractũ, nec alio modo princeps potest regalia cõcedere in præiudiciũ successorũ qa sicut nõ potest iura eorũ subuertere, ita nec minuere, ut ff. qui & a q. l. si optio. Nẽmini debet uni in alterius damnũ succurri, ut ff. de mino. l. in causæ, & primo in prin. c. u. l. auxiliũ. l. prin. Odofre. Nec [a] est boni principis unũ altare cooperire, & aliud discooperire, ut C qui pot. in pig. ha. l. assiduis §. exceptis. nec priuilegia uni concessa alteri dare, ut C. de silentiarijs. l. decurionibus. lib. 12. Et si princeps concessit alicui beneficium, prior tempore potior est in iure. ar. ff. de aqua plu. arcen. l. in concedendo & i. qui sunt re. tenc. c. 1. col. 10. Et hæc faciũt ad concessiones. quas faciunt principes de aquis publicis, quod semper uideantur reseruata iura & commoditates eius, cui prima concessio facta est.

[d] Saluo ff fam. ercis. l. item Labeo. §. 1.

[e] Aquæ Lan b·i Mediolanen. pone. Inter duo castra erat quæstio de ductu aquæ publicæ, & fuit inter se lata sententia, demum imperator concessit mihi unũ de illis castris, nunquid teneor seruare illam sententiam? Et uidetur ꝙ sic, quia castrum trãsit in me cum suis iuribus suaque causa, præsertim cum sit uniuersitas quædam. ff. de act. empt. l. in uenditione. ff. de ser. rusti. prædio. l. Lucius. à contrario sensu. ff. de cõdi. & demon. l. si quis legata §. fi. de contrahen. emp. l. si aquæductus. Et quia imperator non uidetur uelle præiudicare transactionibus & sententijs, sed tacite reseruare. ar. huius literæ. in contrarium uidetur, quia sicut princeps posset, ut s. in c. 1. quæ sint regalia, ita & ego, qui uice principis fungor. Item pacta priuatorum non præiudicant fisco: nec tenetur fiscus de illis pactis facere mẽtionem. ff. de pac. l. ius publicum. & l. iurisgentium. § si paciscar. & l inter. C. sine censu uel reliquis. l omnis, dũ tamẽ boni uiri fungar officio, sicut ipse princeps indulsisset. si certiorat⁹ fuisset. ff. de pa. l. tale pactum. §. fi. qđ maximè est si aliũ non lædo, ut. l. a. §. item Varus. de aqua plu. arcen. ff. de solu. l. 1. & extra de re iudi. c. suborta. in fin. Non obst. illa litera, quia hoc ius aquæ competit ex consuetudine, quæ fortior est quã pactum priuatorum &c. Baldus.

[f] Omnes. hic dicitur, quod illi de societate debẽt iuuare imperatorem ad manutenendum iura sua, & etiam conseruandum. scilicet pro posse, & præsertim ciuitates finitimæ, & quæ sint magis propriè iura, ut sunt incorporales res, quæ non dicuntur possideri, sed quasi possideri, ut ff. de acqui. rerum dom. l. seruus. §. incorporales. ff. de seru. urb. prædi. l. si ædes. l fi. ff act. empt. l. datio. §. si iter. & hoc est quod iurant ciues, ut ciues Odofre.

[g] Finitimæ. i. contiguæ seu propinquæ illis locis, in qbus sunt possessiones. quæ cœptæ sunt turbari.

[h] Teneantur. subaudi si post opus erit. quod dic, ut C de sacrosan. eccl. l. Lacmincen

[i] Teneantur. subaudi si opus fuerit. Odofr. No. bonã glossellam Bal.

[k] Si qua uero. Hic dicitur, quòd si aliqua ciuitas de dicta societate Lombardiæ non seruat statuta pacis, cæteræ ciuitates de societate compellent illam ad obseruandam bonã fidẽ In text. ibi, bona fide. nota ꝙ bona fide debet seruari: eius interdum non congruit de iuris apicibus disputare, ut ff. mandi. l. fideiussor. §. quædam. Et est ar. quod omnes cõtractus qui fiunt cum

[a] Principis boni non est altare unũ detegere. ut alterũ adoperiat.

[a] An autem ꝓ lege seruari debeat, ut de ꝓ Cy. not. in l. pen. C. de dona. intet nisi. Nec debet princeps contra ꝗ huiusmodi infringere, quimo ad eorum obseruantiam adstringetur ut not. in c. 1. de prob. & l. di gna uox. C. de le. & ibi p eundem Cy.

pellant, [a] pace nihilominus in suo robore permanente. Nobis autem intrantibus, [b] Lombardiã fodrium consuetũ & regale, quæ solent & debẽt præstabunt, & uias & põtes [c] bona fide, & sine fraude, & sufficienter reficiẽt: in eũdo & redeũdo mercatum sufficiẽs [d] nobis & nostris euntibus & redeuntibus bona fide & sine fraude pręstabunt: in omni decimo anno [e] fidelitates renouabũt [f] in ijs, qui eas nobis nõ fecerunt, cùm nos perierimus uel ꝑ nos, uel ꝑ nrm nũciũ. Si q ex parte nra [g] de suis iustis [h] possessionib. expulsi sũt, restituãtur sine fructibus & damno, nisi in cã principali suę ꝓprietatis iure possit se tueri possessor, saluis priorib. concessionibus: & oẽs offensæ eis remittãtur. eodẽ iure seruãdo ijs, qui sũt ex parte nostra circa restitutionẽ, nisi ciuitas astringatur iuramẽto [i] ut non restituat: quo casu arbitrium boni uiri uolum ꝓ restitutiõe succedere. [k] & si

cum principe, habeant naturam bonæ fidei contractuum.

[z] Compellant. Sed quomodo? faciendo guerram. uel obsidendo ciuitatem, uel dando represalias? Respond. forte sic. Sed contra per hunc tex. nam hic dicit bona fide compellant. hac bona fide nõ uidetur cõpellere aliquo prædictorũ modorum: nam bona fides est contraria dolo & fraudi, ut ff. pro socio. l. 3. in fin. & in prædictis plerunq; hæc uersantur, & quia discordiæ sunt sedandæ, & remouendæ, ut ff. de lega. 2. l. cum pater. §. dulcissimis, & quia omne beneficium decet esse perpetuum, ut C. de execu. rei. l. antepe. & quia per pacem discordię sopiuntur, ut C. de caduc. tol. §. hic, in princip. etiam ex pace uidetur nasci discordia, quod esse non debet, ut C. unde ui. l. meminerint. Sed forte his non obstantibus possunt prædictis modis compellere. nec enim uidentur dolo facere, cum alterius fraudem excludant, ut ff. de lega. 2. l. cum pater § Titio: & quia pax fingitur ei non concessa, qui aduersus pacta statuta uenire non timuit. arg. ff. de mino. l. auxilium, in princi. Vel forte posset dici, quòd accipiamus hoc casu obsides, ut arg. ff. de iur. fis. l. diuus. ff. ea quib. cau. maio. l. nec non. § 1 de testa. l. obsides. Odofre. Dic quod procedant illis uijs & modis, quibus uidetur expedire. arg. extra, ut lite non contesta. quoniam frequenter. §. fina. adhiberi enim debent illa remedia, quæ magis timeantur, adhibito tamen discretionis moderamine.

[b] Nobis intrantibus. Hic dicitur, quòd quando imperator intrat Lombardiam, debetur ei fodrium regale & consuetum. & uiæ & pontes aptari, & aptare sufficienter in eundo, & redeundo, & quod debet habere mercatũ sufficiẽs pro se & suis: & hic determinatur quæstio de gualdana forma. a per gl. C. de sacrosanc. eccl. l. neminem. nam gualdana Imperatoris non debet auferre res aliorum, sed debet emere, nisi forte deficeret sibi pecunia, ut. l. 2. ff. ad legẽ Rhodiã de iac. uel nisi rustici adeo forent tenaces, quòd nollent eis uendere uictualia, ut not.

[c] Vias & pontes. & ab horum refectionis onere nemo excusatur: quod dic, ut C. de sacrosanct. eccle. l. ad instructionem.

[d] Sufficiens. non dicit sufficientissimum. sic ergo sufficit aliquid sufficienter præstari, licet non sufficientissime præstet sic ff. de adil. edic. l. si quid uenditor. & l. sciendum. § illud. Odof. Restituantur. hoc nisi in cã principali iure se tueri possit possessor: nã tunc impeditur restitutio, ut sequitur: quod quidẽ est contra alia iura. nam & si quod ius haberet, per ingressum uiolentũ amisisset, attamẽ restituere tenetur ei, cui per uim abstulisset, uel occupasset, ut. C. unde ui. l. si quis in tantã. & in Lõbar. de inuasionib. l. fi. Et quòd inuasionis restitutio non sit impediẽda, ꝓbatur in Lõbar. de offi. iud. l. legato. Sol. hoc est contra cõmunia iura, & speciale est cũ in modũ priuilegij cõcedit. hoc iñ hodie non seruatur. Vel dic, aut inuasor inuadit sua authoritate aut cũ iudicis authoritate. Primo casu locũ uendicãt sibi contraria iura. Secũdo casu serua, quod hic dicit, & hoc forte casu loqui potest hæc lex siue præcedens. Odof. Adde, quòd spoliatus si contra ius petit se restitui, iam quòd exceptio obstet ipsi possessorio, non est fienda restitutio, ut hic, & in cap. constitutus. de filijs presby. per In no. nam qui expresse iniustum petit, inepte agit, ut no. in cap. 1. de offic. uica. per Innocen. Si uerò non apparet de iniustitia petitoris, si quidem excipiens est per iudicem, & partem admissus ad excipiendum, uidetur per cõsequens admissus ad probandum, ut nota. Innoc. in cap. cum uenisset. de testib. Si autem non est admissus, tunc refert, aut allegatur spoliatio, aut dolus sine spoliatione. Primo casu non admitti exceptio, dolo facit. Secundo sic. C. unde ui. in l. cum quærebatur, & ita intelligitur quod no. ff. de iudi. l. si de ui. & C. de agri & censi. l. si coloni. lib. 11. & extra de restit. spo. c. 1.

[e] In omni decimo anno. in omni decimo anno fidelitates sunt renouandæ.

[f] Renouabunt. hoc fit propter iuuenes, qui propter ætatem non debent iurare, & modo peruenerunt aliqui ex eis ad eam ætatem, qua iurare tenentur, & propter senes etiam qui iurauerunt pro tempore, & modo ratione ætatis iurare non debẽt: sic ĩ. de pac. iura. fir. circa princ. Sed hodie hoc non seruatur. Odof. Nota ergo, quòd propter mutationẽ ætatum fit renouatio fidelitatis: quia ætas naturaliter uariatur, ut no. C. de in integ. rest. mino. l. si minorẽ te: & extra de probat. in pręsentia. unde ex præterita minori ætate non præsumitur in præsenti: quia non est quid stabile, ut ff. ad leg. Fal. l. hæreditatum. nisi tempus præsens est coniunctum præterito, arg. huius literæ.

[g] Si qui ex parte nostra no. quòd expulsi sunt restituendi ad suas iustas possessiones.

[h] De iustis. secus ergo, si iniustis. Odofre. hic cadit glò. signata supra, in §. sufficiens, quæ debet scribi super uerbo, restituatur.

[i] Iuramẽto. No. quòd per iuramentum proceditur dispẽsatioe. Sed an hoc iuramentum teneat? puto qđ non, cum sit contra diuinam & humanam legem. Vnde de diuina pagina dicit: Non concupisces rem proximi tui. ad qđ est ff. de iusti. & iure. l. iustitia, & iuramẽtũ contra leg. factũ nullius est momẽti, ut ff. de leg. iuris gentiũ. §. generaliter. C. de leg. & cõsti. l. nõ dubiũ. io si C. de nup. authen. quod est arg. extra de iureiur. e intelleximus. ff. de lega. 2. leg. si quis in quibusdam. §. fi. Odofre.

[k] Succedere. ut soluatur rei æstimatio. Odofre. qđ est cõtra ius cõmune, quòd inuasor dño nolẽte liberetur rei æstimationem soluẽdo. ff. de rei uendica. l. nec quasi. Et not. pulchra uerba, arbitrium boni uiri pro restitutione succedere. Cur satisfecisse uideatur ille, qui soluit æstimationem arbitrio boni uiri taxatam. Et no. quòd in tota ista pace non restituuntur fructus qđ intellige, nisi essent extantes in fundo, quia tunc non resti-

qua cõtrouersia [a] fuerit orta de feudo inter nos & aliũ q̃ sit de societate, p̃ pares illius ciuitatis, uel episcopatus, in quo descendit, agerur, & s̃m cõsuetudinem [b] illius ciuitatis in eodem episcopatu terminetur, nisi nos in Lombardia fuerimus. Tunc enim in audientia nostra, si nobis placuerit agitabitur. Item uolentibus [c] uenire contra pacta non per uiolentiam facta & iuramento firmata inter ciuitates & ciuitates, societates & societates, uel ciuitatem & alias personas, nos audientiam denegabimus. Item nos restituimus stratã [d] Veronensibus, & nominatim recipimus Ozolinum in plenitudinẽ gratię nostrę & omnem offensam ei remittimus.

Hanc igitur secundũ formam prescriptam & ut per mediatores pacis, uidelicet Gulielmum episcopum Discensem, Henricum Marchionem Sarnensem, fratrem Fridericum de Sylua benedicta, & Rodulphum camerariũ nostrum una cum his bona fide intelleximus, & secũdum tenorem, quo eandem pacẽ & concordiã iurari fecimus, & secundũ quod Lombardi eam bona fide intellexerunt: in perpetuum ratam haberi & conseruari statuimus, & ut firma permaneat, & inconcussa, præsentem paginam nostri impressione sigilli fecimus communiri. [e]

Nomina uerò ciuitatum, quibus sic gratiam nostram reddidimus, & præscriptam fecimus concessionẽ seu p̃missionẽ, hæc sunt: Vercellæ, Nouaria, Mediolanum, Laude, Pergamũ, Brixia, Mantua, Verona, Vincentia, Padua, Teruisium, Bononia, Fauentia, Mutina, Rhegiũ, Parma, Placentia. Istis autem ciuitatibus & locis pacem seruari uolumus, & gratiam nostram reddimus. Præscriptam autem [f] concessionem seu promissionem

restituuntur tanquam accessiones, sed tanquã ipsum corpus fundi, ut l. fi. §. pe. ff. quæ in frau. cre. dicit Accur. quod nũquam quis lucratus fructus: nisi rem habere uideatur. ff. de reg. iu. l. qui actionem. Itẽ ait q̃d intra tempus restituendi, scilicet quãdo quis petit, q̃d nõ est, nec fuit suũ. ff. de lega. 1. l. si quis bonorum. ff. solut. ma. l. si mora. Debitor lucratur fructus nisi tempus sit appositum causa custodiæ. ff. de reg. iu. l. cum tempus. dicit Accurs. quòd specialis est in imperatore q̃d possit auferre rem alterius. ff. de reg. iu. l. id q̃d nostrum. Nisi ciuitas adstringatur iuramento. Not. q̃ ciuitas potest obligari per iusiurandum, & sub iureiurãdo pacisci, licet non habeat animam: unde hoc iuramentũ referendum est ad animam ciuium, per ea quæ no. Inno. extra. de sent. excom. c. grauem.

[a] Si qua controuersia. Dicitur hic, quòd controuersia feodi inter imperatorem & alios de societate debet diffiniri per pares illius ciuitatis, uel per episcopum illius ciuitatis, in qua discordia uertitur, & secundum consuetudinem illius terræ. Et sic no. quòd in feudis attenditur consuetudo loci ubi res est. Not. quòd si imperator concessit mihi Tusco feudum cuiusdam castri Alemaniæ, uidetur mihi concessum secundum consuetudinem Alemaniæ. & si Alemanico concedit in Tuscia, uidetur concessum secundum consuetudinem Tusciæ, ut hic dicitur: & est ratio, quia consuetudo præstationis & rei præstandæ intelligitur secundum locum illum, ubi debet fieri traditio & solutio corporalis, ut. l. semper in stipulationibus, de regul. iur. quod est nota. & facit quod no. extra de test. c. R. ynoutius, super gl. fortè. in nouella.

[b] Consuetudinem. Inspicitur enim regionis consuetudo: ut ff. de fund. instr. l. cum de lanionis. §. asinam. & est sic. ĩ. e. §. in causis. oiocit enim de iure Romano etiam in eo loco in quo est ·oi ff de legi. l. de quibus, licet contrarium sit de iure Lombar. ut in Lombr qualiter in iudi. l. placuit. Odofr. Et no. hic cuius loci pares debeãt cognoscere de feudo: quia pares illius episcopatus uel terræ ubi lis agitatur. debet autẽ agitari in terra uel loco, ubi feudũ existit, quia reale iudicium est, uel quia iste locus est commodior, & melius scitur ibi ueritas arg. ff. de flumi. l. 1. §. 1. & C de appella. l. cum post. & in c. 1. de rescr. in cle. Et si quæras quæ intelligatur causa feudalis? Respon. si criminaliter agitur uel ultra leges feudorum, non est cã feudalis, sed si de inuestitura facta uel fiẽda vel de possessione ablata uel turbata per dominum uasallo, uel per uasallum uasallo, de mili. uasal. qui contu. est. c. 1. & ubicunq; sit commemoratio feudi ad intentionẽ fundandam, coadiuuandam uel repellẽdam. Secus si non agatur uel excipiatur ex hoc cap. textus extra de fo. com pe. c. uerum. per Inno. & dixi in ca. 1. § præterea. de proh. feu. ali. per Frider. & hæc uera in petitorio & possessorio. Et unum scias, q̃ ille, qui non uult inuestire uasallum de recto feudo, de alio feudo cognoscere non potest, quia iniustus in uno præsumitur iniustus, & suspectus in alio. de contro. inter uasal. & epis. c. 1. text. est notabilis.

[c] Itẽ uolentibus. Hic dicit quòd uolens uenire contra pacta non auditur: ergo si audientia denegatur, exceptio pacti impedit litis contestationẽ. quod uerũ est, si pactum est iuramento firmatum, ut hic. secus si non sit iuramento firmatum, sed sit factum lite pendente. argu. ff. de pac. lege, tale pactum. §. qui prouocauit. & C de pact. l. postquam lit. & C. de fide instrumen. l. 3. nam cum sit renunciatum liti, nõ potest denuo resuscitari, ut no. in c. 1. de lit. contesta. lib. 6. In noueli. Deinde no. hic, quòd ille qui per metũ uult, nihil uult. quod dic ut notat ff. de reg. iur. l. uelle non creditur.

[d] Stratam. nota de uerbo stratam. Ozolinus nobilis quidam de Roma fuit, ex quo genus fuerunt duo pessimi tyranni, alter quorum eodem nomine potitus est, alter uerò Albericus fuit nominatus. Odofredus.

[e] Hanc igitur. Communiri. sic ĩ. eo §. pacem itaque. & dic ut ibi. Odofr.

[f] Nomina uerò ciuitatum. Præscriptam autem concessionem. ut hic patet, & ĩ. eodem, in prin. § nos Romanorũ Imperator &c. & supra, proximo. §. nomina uerò &c. certis tantum ciuitatibus hæc priuilegia conceduntur. Quid ergo si aliquis in aliqua harum ciuitatum habitet, & negetur

his nõ facimus, videlicet Imolę, Castro sancti Cassiani, Bobio, Fleti de guarbadona, Ferotræ, Belutiæ, Tenetę. Ferrariæ aût gratiã nostram reddimus, & præscriptã cõcessionẽ facimus seu promissionẽ, si intra duos mẽses post reditũ Lõbardorũ a curia nostra de pace præscripta fuerint. Hãc itaq; pacẽ [a] & concordiã, sicut præscriptum est, tamnos, q̃ filius noster Henricus Romanorum rex per camerarium nostrũ Rodulphum iurari fecimus in animã nostrã, [b] Hi autem [c] sunt principes & nobiles curiæ, qui præscriptam pacẽ & cõcordiam per se firmã tenere iurauerunt. Hermãnus Monaster episcopus, Henricus Cirnensis electus, Citalinus Curiẽsis. Abbas, Gotifredus imperialis aulæ cancellarius. Otto dux Bauarię. Fridericus dux Sunormæ, filius noster. Bertoldus dux Zaermone. Bertoldus Marchio Histriæ. Hermãnus Marchio Vero Comes Henricus dux Spleten. Comes Theopobus de Lexcomiende. Comes Ludouicus, frater cãcellarij de Olfestre. Rodulphus camerarius. Guarnerius de Lombardia. Cano de Minabere. Corradus pincerna.

Hi sunt nuncij, qui ex parte Longobardorum pacẽ pręscriptam & concordiam receperunt, & in pręsentia nostra iuramento confirmauerunt. De Mediolano Guido de Landriano, Pinamonte de Vico mercato. Adobatus Bultrassus, Guilielmus Burrus, Guercius de Buxola, Aldericus de Bonare, Rogerius Marcellinus, Loterius medicus. de Brixia, Obrandus de Martinengo, Gozed de Turbido, Desiderius iudex, Rodulph᷑ de Cõcipio, Boccatius de Manerbio, Albericus de Caprino. De Placentia, Girardus de Artizone, Iacobus strictus, Hermannus de Carnocampo iudex. De pergamo Albertus. de Mappello Attoficianus, Ioannes de Piterigo, Lanfrancus de Monacha, Albertus Attonis, Albertus Albertonis. De Verona Corus iudex, Vbertinus de carcere, Valerianus de Castello, Martius de Castello, Theobaldinus de Nicaudo, Theobaldinus de Nascenguerra. De Vincentia Pilens iudex, Vbertinus de fonre viuo, Cardenarius Marchus de Pauliana. De Padua Ianxusellinus iudex, Bugelescus de fonte Glina, De Teruisio Florius iudex Gumbertinus. De Mantua Alexãdrinus Iacobus de Amica, Angelus iudex, Henricus de Angelo. De Fauentia Bernardus iudex, Hugolinus de Azo. De Bononia Antonius potestas, Rolandus Guarini. Matthæus Rodulphi. De Mutina Arlotus iudex, Reinerius de Bucca Cabata. De Rhegio Albertus Cambiator, Rolandus de Charitate. De Parma Iacobus Petri braui, Mallobaius iudex, Vetulus iudex, Corradus Banzoni. De Laude Vincentius de Sirsiraga, Anselmus de summa ripa. De No-

esse de natione eius ciuitatis vel alterius, quæ in hac pace cõprehensa sunt? Respond. probare debet se habuisse originem in aliqua harum ciuitatum: vt ff. de proba. l. i. secundum vnã lect. quam ibi dixit. Odof. & secundũ hoc nomen & beneficiũ ciuitatis forensibus & extraneis nõ prodest. C. de testa. l. si non speciali. quod tene mẽti, nisi essent recepti in numero ciuiũ vt ff. de iu. fis. l. sed si accepta. nam alteri pacisci nemo potest: cum ab eo mandatum non habeat. iuxta illud, nihil ad nos, de ijs qui foris sunt.

[a] Pacem. concordia. ff. de pact. l. i. in princi. & inst. de iniur. § si.

[b] In animam nostram. not. qualiter quis iurat pro alio in animam domini, et distinct. ca. tibi domino. Odofr. pone constitui procuratorem ad iurandum de calumnia in animam meam: et aduersarius dicit, quòd ego compare. m. quia melius noui factum? Respond. in iuramento calũniæ non debet hoc venti[l]ari: vt not. in capitu vltimo de iura. calum. lib. 6. in nouella. Nunquid ille qui habet potestatem faciendi quicquid videtur expedire, dicitur habere arbitriũ voluntatis? videtur quod sic. ff. man. l. creditor § Lucius. & no. in cap. a de iura. calum. lib. 6. in nouel.

[c] Hi autem. primo nominat principes, duces, comites, & barones, qui ex vna parte principis vna cum iuramento pacem iurauerunt. Secundo nominat nuncios Lombardo. & aliarum ciuitatum societatis eorum qui ex adversa parte iuramẽto suo pacem roborauerũt. Tertio nominat ciuitates. quę pacẽ ex parte principis vna cum principe cum Lombardis pacem habuerunt. Quarto nominat nuncios Lombardorum quibus inuestituram consulatus dedit. Quinto impressione sigilli sui pacem princeps corroborat. Sexto apponitur tempus & anni domini, & indictio, & anni Imperij, & locus vt appareat vbi & quando data fuit hæc lex & hæc vsque ad legem illam in Christi. Odof. & facit. C. de testa. l. omnium. ibi, dum dicitur, inter tot nobiles probatasque personas.

Acta. hic habes argu. quod anni domini, dies, mensis & consul, & alia quæ in instrumentis apponuntur, debeant poni in fine instrumentorum. alias habes contrarium: vt sup. de iur. emphyt. in princip. quod credo verius: vt in authentic. vt præp. nomen impe. in princip. & §. 1. & 2. in Lombard. de episcopis. l. 1. Sed nunquid instrumentum vitiatur, si in fine hæc apponantur? dico quod non. Nam in instrumentis non apponuntur hæc, nisi vt constet de tempore contractus Sed siue in principio. siue in fine ponantur, nihilominus cum constat de tempore ex quo apposita sunt, de lurts ordine non curatur. ff. de solu. l. nec enim. Odof. Sed nunquid vitiatur instrumentum, si nomen imperatorum præpositũ non fuit, vel non interesset tabellionis subscriptio, vel contrahentis, vel aliquid defuit ex his, quæ debent interuenire? Respon. videque arg.

naria Opizo de Briona, Tedixius Cabalacius, Girardus de Bomprando. De Vercellis Meardus & Vercellinus.

HAe autem sunt ciuitates & loca, quæ pacem præscriptam sub iuramento Lombardorum nobiscum receperũt, & eandem per se iurauerunt: Papia, Cremona, Communiterdona, Asta, Cæsarea, Ianua, Alba, & aliç ciuitates & loca & personæ, quæ sunt, & quæ fuerunt in pace nostra.

HAec autẽ sunt nomina nunciorum, qui inuestituram consulatus à nobis nomine ciuitatum receperunt. De Mediolano Adobatus. De Placentia Gaardus Attizonus. De Laude Vincentius Corno. De Vincentia Pileus. De Padua Iansus. De Teruisio Florius. De Mantua Alexandrinus. De Fauentia Bernardus. De Bononia Antonius. De Mutina Arlotus. De Rhegio Rolandus. De Parma Iacobus Petribraui. De Nouaria Opizo. De Vercellis Meardus. De Pergamo Artoficiarius.

SIgnum domini Friderici Romanorum inclytissimi Imperatoris. Ego Gotifredus imperialis aulæ cãcellarius uice Christiani Maguntinæ sedis archiepiscopi & Germaniæ archicancellarij recognoui.

ACta sunt hæc anno incarnationis Mclxxxiij. indictione prima, regnãte domino Friderico Romano imperatore gloriosissimo, anno regni eius lxxxij. imperii verò xxxix. Da. Apud Constantiam in solenni curia vij. Calend. Iulii.

IN Christi nomine. iuro ego quòd amodo ero fidelis domino Imperatori Friderico, & eius filio regi Henrico: nõ ero in consilio vel facto, quòd ipsi perdant vitam vel mẽbrum[a] aut mentem seu coronã[b] imperii vel regni vel caput, & si sciuero aliquem fecisse vel facere volentem: per me vel aliũ domino Imperatori vel regi, vel nũcio ei', sine fraude manifestabo eis, & adiuuabo honoré coronæ tenere: & si perdiderit, recuperare bona fide in exercitu & comitatu adiuuabo. Insuper pacem domini Impatoris Friderici, & filii eius regis Hẽrici, & suæ partis factam cum societate Lombardiæ & eius societatis sicut scriptum est inde, sine fraude intra quindecim dies post iurata bono intellectu, & sigillo Impera-

que. ac. in auth. vt præpo. nomen impe. argu. C. de fide instr. l. cõtractus. C. de conue. fis. deb. l. fisco. ff. de test. l. ad testium. § si quis. ff de transact. l. cum hi. § si prætor, de coll. bo. l. 1. arg. optimum. ff. de in integr. restit. l. diuus. C. qui test. fac. pos. l. furiosum. in fine. Si enim quæ ad rei substãtiã modum, ordinem vel solennitatẽ pertinent, omittantur quicquid gestũ fuerit, vitiatur. argu. C. de contrahen. emp. l. empti. & l. pretiũ. ff. de contrahen emptio. l. nec emptio: & l. si rea. & ff. de act. & obli. l. in omnibus. ff. loca. l. qui ad certum. & l. si tibi decem. & ff. de ver obl. l. 1. in princi. ff. si cer. pet. l. rogasti. C. de non nu. pe. l. cum vltra. C. de iure emphyt. l. 2. C. de fabricen. l. si quis. instit. de inutil. stipu. §. si quis aliũ. & §. si quis aliis. C. de sentẽ. & interlo. om. iud. l. prolatam. & C. de except. rei iud. l. 1. C. de app. l. nominationes. Et quia quoties plura interuenire debent, vnum interuenisse non sufficit: vt ff. de diuor. l. fin. cum si. Vnde est arg contra, quod valeat instrumentum ita cõfectum. ff. de manu. vin. l. antepen. ff de appella. lege, scio. sed primum verius Odofre. Sed quid si apponuntur solennitates, tamen erratur in vna: verum tabellio potest propria authoritate emendare exẽplum, si errauit in die, vel in appositione loci? Respondeo, si est quæstio super die vel loco, non potest emendare: nam natura caderet in loco suspecto. si autem alibi, & vbi nõ pẽdet quæstio: tunc emendare potest, & radere verbum erroneum, & ponere verbum verum. & not. C. de test. l. si vnus Si autem non errauit in solennitate instrumenti, sed in qualitate facti, tunc postquam instrumentum est redactum in mundum & publicatum, nihil sua authoritate emendare potest, sed debet facere errore comperto de mandato iudicis secundum Cy. qui ita no ff. de statu ho. l. Imperator. Vel dic si est ia sis error, qui noceat, non potest emendare sine iussu iudicis. secus si non officit parti: quia parti non interest cum & sine tali emendatione valeat instrumentum: vt C. de test. lege, ambiguitates. & lege, præposteri. & lege errore. & ff. de reg iur. lege, si librarius. illud constat, quod aliæ sunt solennitates instrumenti, & aliç negotii: vt no. ff. de eden. l. 1. §. editiones. in si glo.

a IN Christi nomine. Membrum. Ad hoc est supra de forma fid. c. 1. Odofr.

b Coronam. Potest ergo princeps deponi, vt hic: quod dic vt supra nota. in §. cum autem. de forma fide. c alius. Odofred. Sed si Papa deponit Imperatorem dolo vel ambitione sine legitima & ardua causa depositio ipso iure est nulla. Nam ad esse exercitij huius iurisdictionis supremæ circa statũ temporalium Papa debet procedere tanquam Deus qui est veritas: vnde requiritur causa: ergo nõ subsistente causa, cessat iurisdictio. tenet consequentia per doctrinam Innocentij, qui dicit, quod quando causa requiritur tanquam fundamentum iurisdictionis, oportet causam esse veram, & discussam: aliàs iudicium est ipso iure nullum: vt ipse notat extra de foro competen. in nouella capitu. cum sit. & de rescript. capitu. super literis. per Innocent. de officio delegat. ca. cum super abbatia. per Innocent. Est & alia ratio: quia ecclesia debet vasallo vicem: & de suo Imperio non potest eum lædere: imò Papa se facit alienum à potestate, si talem iustitiam non reddit imperatori qui iurauit fidelitatem, vt in capitu. 1. de forma fide. collatio. x. & Imperator potest se defendere cum exercitu suo. de mil. vasal. qui contu. est, capitu. primo §. vlterius Vnde cum Papa Ioan. vigesimussecundus minaretur regi Roberto de faciendo mirabilia: Rex Robertus respondit, vos facie-

toris sigillata obseruabo bona fide, a & sine fraude, & hoc iurare faciam oẽs masculos b mecum habitãtes à sexdecim annis supra vsq; ad septuaginta intra quindecim dies postquam iuratum habuero, exceptis seruis.

Et qui p̱ me iurare noluerint, intra tertiã diem imperatori, vel regi, vel suis nuncijs manifestabo per breue. Mclxxxiij. Indictione prima.

Ego iuro c omnibus ciuitatibus societatis Lombardiæ, Marchiæ & Romaniæ & locis & domino Opizoni, marchioni Malaspinæ, & omnibus personis prædictæ societatis concesſiones & permisſiones atque pacta, sicut in scripto d pacis inter nuncios domini Imperatoris & rectores, & nuncios ciuitatum societatis Lombardiæ facto continetur firmans tenore: nec ero in cõsilio vel facto, vbi aliqđ prædictorum minuatur alicui de societate, & si qua persona aut ciuitas, vel locus alicui ciuitati, vel loco, aut personæ prędictæ societatis, aut iã dicto marchioni auferre vel diminuere voluerit: eos vel eas manutenere, & defendere bona fide, sine fraude contra omnes adiuuabo: & omnia præcepta, e quę rectores concorditer omnes vel maior pars f mihi fecerint sine fraude obseruabo, & omnia supradicta attendam à Calend. Maij vsq; ad triginta annos, g & in capite vniuscuiusque quinquennij, scilicet si per maiorem partem rectorum requisitus fuero, renouabo, & hoc totum sine fraude iurare omnes homines meæ ciuitatis à decimoctauo anno vsq; ad septuagesimum faciam. & hæc omnia faciam iurare consules vel potestates meæ ciuitatis & credentias vsque h ad illum terminum, qui mihi constitutus fuerit per rectores Lombardiæ, & Marchiæ, & Romaniæ, in hoc eloquio.

facietis, & nos faciemus, & me iuuabo. hoc est quod iurantes in sacramento fidelitatis debent adijcere: vt supra, in pace. §. omnes Odofre.

a Bona fide. hoc sufficiebat dixisse: & licet non dixisset sine fraude. bona enim fides contraria est dolo & fraudi: vt ff. pro socio. l. 3. in fine. Odofr. ff. de pactis. l. iur. gen. § sed si fraudandi. ibi, bono intellectu. Nota, quod contractus debet intelligi ad bonum & sanum intellectum: quod tene menti.

b Masculos. excludit ergo sexum fœmineum: certis tamen ciuitatibus hoc remittitur: q̃ suæ ciuitatis homines iurare non faciant: vt infra eod. cap. §. hæc sunt nomina.

c Ego iuro. Hic imperator idem iurat: & ipse in animam suam hic iurare facit: vt hic & ĩ. in pace. §. hic itaque. simile ẽ de forma fide. cap. ibi domino. Vel dic nõn iurat idem, sed alius in animam eius: vt d. §. hanc itaque. & hoc innuit. l. proxi. ibi inter nuncios. Vel dic, quòd hoc est sacramentum. quod fit per rectores ciuitatum, qui fuerunt in parte principis argum. supra. eodem. § hæ autem sunt ciuitates & loca superius notata est iuramentum quod fit per ciues ciuitatum societatis Lombardiæ: sequentia verò sunt sacramenta rectorum ciuitatis Lombardiæ seu societatis eorum.

d Scripto. Secundum hoc habes etiam hic argumentum, quod hæc lex est scripta: quod dic vt supra diximus Odofredus.

e Præcepta. Sed quomodo possunt præcepta iniungere principi, cum maior sit: & minor in maiorem non habet imperium? Respondeo vt nota. ff. de iurisdict. omnium iudi. lege est receptum. sic imperator potest per actum obligatorium conferre iurisdictionem contra seipsum pro bono pacis. vel dic verius vt modo dixi. Odofredus.

f Maior pars. quod enim maior pars facit, tota vniuersitas fecisse videtur, vt ff. ad municip. l. quod maior. Odofredus. Nota ergo, quod illud quod facit maior pars collegiatorum seu confœderatorum minori parte contradicente, ratum quo ad omnes debet haberi: quia omnes collegiati rediguntur ad instar vnius corporis quod est notandum ex his scilicet quæ pertinent ad totum corpus ligæ, & ille qui est nobilior & potentior in liga, ille intelligitur superior ad conuocandum alios. argumento ff. de fide instrumentorum. lege fin. in captiu. primo de maioritate & obedientia. per Innocentium.

g Triginta annos. Quid ergo erit finitis triginta annis? Respond. de necessitate ex integro est iurandum: licet hoc hodie non seruetur. Non autem dicas tempore hoc elapso pacem amplius non durare, cum perpetuò, non ad tempus hæc pax concedatur: vt supra, eodem §. hanc ergo pacem, vsque ad finem & §. nos Romanorum Imperator. Odofredus. Imò ex hoc colligitur apertè pacem hanc temporalem fuisse. nam perpetuum est quod triginta annis durat, vt institutionibus de perpetuis & temporalibus actionibus. Odofred. imò prima verior, vt supra eodem §. in omni decimo anno. nam hæc dictio, in omni, perpetuitatem temporis demonstrat. Vel dic, quod tempus adijcitur hic iuramento imperatoris, non concessionibus & alijs capitulis pacis, & hoc teneas. tempus enim adiectum alicui determinabili determinat solum illud, & non aliud, ad cuius determinationẽ nõ est appositum, vt ff. de contrahenda emptione. l. qui fundum. C. quãdo dies. l. ce. l. ex his verbis.

h Credentias vsq; ad illum terminum. Nota hic si tenes, q̃ hic fit iuramentum Imperatoris q̃ Imperator iurat credentias Lombardorum & societates eorum: & quod eas non pandet ad eorum detrimentũ. Idem puto in Lõbardis & eorum fautoribus, quòd hoc idem principi iurent, cum magna secreta ab vniuersitatum pelo debeantur: vt C. de oper. public. l. quicunque locus. & secreta regis abscondere bonum est: vt in Lombarda de his qui secreta regis fraudulenter inquirunt. in fine. Secreta enim domini subditis merito committuntur: vt argum. C. de proxim. sacro scrin. l. proximos. & quod iurent, habes argumen. extra de iureiuran. ego N. episcopus. & supra de noua forma fideli. circa fin. Sed quæ dicuntur secreta sine credentiæ? Respõdeo, ea quæ vulgus ignorat, vt argumen. ff. de ijs qui deiece vel effu. l. j §. summa cũ vtilitate. & quomodo si contra faciant, videntur venire contra pacem & iuramentum suum: & ita pace carere debẽt, vt

& alias

Die lunæ xj. Calē. Ianuarij[a] in Placentia in ecclesia sanctæ Brigidæ in præsentia Mirabelli, Gulielmi, Garoni notarij, ibique in eorum præsentia[b] rectores Lōbardiæ, Marchiæ & Romaniæ, fecerunt prædictum sacramentum: nomina quorum sunt hæc: de Brixia Aldericus de Salla. de Verona Vozo iudex. de Bononia Prendeparte potestas. de Padua Bazotus. de Nouaria Rogerius Marcellinus potestas. de Teruisio Oldericus de Montello. de Mātua Gulielmus de Azo. & de Placentia Bonizo iudex. de Pergamo Albertus de Ossa potestas. de plebe de Granatina Petres Collus iudex. de Fauentia Gulielmus Butinus potestas. de Mediolano Pettus vicecomes.

Haec sunt nomina eorū[c] qui iurauerunt, vt superius legitur. vt dicti rectores iurauerūt: eo excepto, quod nō fuerūt districti facere iurare homines suæ ciui.

& alias da vasallo dicitur qui amittit feudum, si ere dériam domini manifestauerit: vt supra, hic potest esse titulus, quibus mod. feu. amitt. cap. 1 & frustra implorat legis auxilium, qui in eam committit: vt ff. de minoribus. l. auxilium. Odofredus. Ex prædictis apparet, quod si anciani alicuius ciuitatis iurauerunt tenere aliquam credentiam, & aliquis eorum reuelat eam in dāmnum communitatis quód debet ab officio remoueri. Et no. hic, quod quandocunque imponitur hæc pœna remotionis, durante officio, potest cognosci de crimine. Nam si spectamus finem officij, frustra fieret amotio, vt C. ad legem Iuliam rep. l. iubemus.

[a] Die lunæ xj. Calend. Ianuarij. Nota quod olim notarij ita scribebāt ratione maioris certitudinis, quia, si adijciunt intrante, vel exeunte, dubium est, quia quod pluribus modis exponi potest, est æquiuocum, vt no. ff. de verbor. obligat. l. quoties in stipulatione ambigua. Quid ergo si instrumentum dicit, actum vndecima die Ianuarij, & non dicit intrāte, vel exeunte mense? Respon. si quidē apponitur proprium nomen diei, puta actum die lunæ vndecima Ianuarij, satis apparet ex ipsa scriptura, vt hic. Si autem non apponit nomen proprium, potest dubitari. Pone enim, quod testes dicunt, vndecima die intrante mense Ianuarij partes fuerunt alibi. Ex aduerso respondetur, quòd illa probatio non concludit de necessitate. Quæritur ergo, vtrum dicti testes reprobent instrumentum? Et videtur quod non: quia sicut debemus saluare testes, ne in falsum incidant: ita & instrumentum & testes: vt extra de testib. cum ita filij. Item dicta testium debent interpretari in meliorem partem: vt not. Innocen. in ca dudum 2. extra de electio. Item cum testes sunt inducti ad probandum, & non probant: de necessitate debent interpretari contra producentem: vt extra de probatio. c. in præsentia. & ca. cum causam. de rescrip. & in cap. vlti. de condition. apposit. per Bar. nisi in causa fauorabili: vt ff. de manu. l. antepe. & in cap. ex literis. de probat. & de regulis iuris. l. in ambiguis cum similibus. In contrarium videtur: quia illud instrumentum secundum communem vsum tabellionum probat de vndecima die intrante mense. Cum ergo probatio reprobatur, ergo probatum est instrumentum. Non enim ista est præsumptio, sed communis intellectus vulgi. & ideo non obstat quod nota. ff. de pact. l. iurisgentium §. quod ferè & quod notat Innocentius in capit. innotuit. de eo qui fur. ordin. recep. non enim dicitur incertum quod certam interpretationem semper habuit. Argumen. ff. de fundo instructo. l. cum de lanionis. § asinam. Et est notandum, quod ad hoc vt ista æquiuocatio cesset, in literis apostolicis apponitur nonas, Idus, & Calendas, vbi talis dubitatio incidere non potest: vt infra, eodem § si.

[b] In eorum præsentia. hic habes argumentum expressum, quod testes debent scribi & imponi in prima parte instrumenti. & hoc hodie seruant tabelliones nostri temporis. Alij, quod in fine: vt videantur interfuisse contractui toti Odofre. Tu dic, quod si debent se subscribere, debent eorum nomina & subscriptiones poni in fine: vt C qui testa. fa. pos. l. hac consultissima. §. pe. ibi dum dicit, & in fine, &c. Et hoc patet ex ipso vocabulo: quia dicit subscriptio sic & tabellio debet se subscribere in fine, licet signum suum possit apponere tam in principio quàm in fin. Illud certum est, quod instrumenta debent habere suas proprietates. Et per hoc dicunt quidam, quod imbreuiatura * non probet: quia non est ibi subscriptio & signum, vt not. Iacob. de Are. de fide instrumen. l. contractus. per Bar. ff. de test. l. ad testium. §. si qr. & dic vt extra de fide instru. cap. cum per tabellionem. & in auth. vt præponatur nomē imperatoris. §. 1. & C. de tabul. l. generali. lib. 10. Et si inueniatur imbreuiatura, an præsumatur imbreuiatura testibus lecta, nota. ff. de lega. 3. l. fideicommissa. §. 1. & facit. ff. de mili. testa. l. Lucius. Illud est certum quod vna scriptura iuuat & interpretatur aliam: vt ff. de edend. l. si quis ex argentarijs. §. si initium tabularum. & de petitione hæreditatis. lege, vtrum.

[c] Haec sunt nomina eorum. Dicit, quod non sunt districti facere iurare homines. Iste tex. facit ad quæstionem, vtrum comes, qui habet castrū quoddam in feudum, alij teneatur facere suos homines iurare? Nam aliquando feudum sic datur vt iurent ipsi, & faciant iurare suos nobiles & vasallos: aliquando de suis nobilibus non fit mentio & est hic argument. quod non teneantur ad hoc: nisi expressè caueatur in pactis: quia homo vasalli mei non est propterea homo meus, nisi ali àt habeam iurisdictionē generalem. & hoc nota. in spec de feudo. §. quoniam. versic. 14. quæritur. & versiculo sequen. Idem sacramentum facit, vt prædicti rectores fecerūt per istum textum probatur apertè, quod si tabellio scripsit primo dicta vnius testis, & postea dixit idē per omnis dialt vt alius testis: siue sub eadem die siue sub alia: non est vitium, quod talis scriptura probat testes in vnam consonantiam concordasse: licet aliqui dicant, quod ista scriptura non valeat propter incertitudinem. Alij dicunt quod non valet: quia proferunt vnum & eundem præmeditatum sermonem. Sed nec prima ratio valet: quia totum videtur repetitum, nec secunda, quia quod dicitur de eodem meditato sermone, habet locum quando testes sunt suspecti: secus si sunt bonæ famæ. Vnde sequitur, quod per dictos testes fit probatio: vt not. extra de verborum significatio. nihil obstat. In nouellis: In huius fœderis fine seu circa fœderis obseruationem notandum est: quia, vt dixi, ista est lex: vt dixi supra, in §. volumus. & lex est commune præceptum, &c. vt ff. de legib. leg. prima. & in legibus duabus Græcis, eodem titulo, & instit. de iure naturali. § lex. Vel lex est sermo determinatus secundum communem concordiam ciuitatis, admonens quomodo oporteat agere singula, secūdum Ari.

Vel

* Sed & alibi, qui alicuius secretū pandit, capite plectit. ff. de re mil. l. omne delictū §. 3. & l. 4. C. de cōmer. & merc. l. 1. si quis tabular. ff. de possess. 22. q. 5. ca. de forma. Cōtra ff. de orig. iu. l. 2. §. postea princeps.

* An autē probet fidemq; faciat. Item que quid sit imbreuiatura & an notarij possint imbreuiaturas reficere, & imbreuiaturę ceterum corrigere, & an etiam cācellare possit vbi publicum instrumētum reddit parti. vide eundem Bal. C. de fid. instr. sug ti. & Bar. in l. Librarius ff. de ver. signi.